Dónbeenì páaníi fĩnle vũahŭ

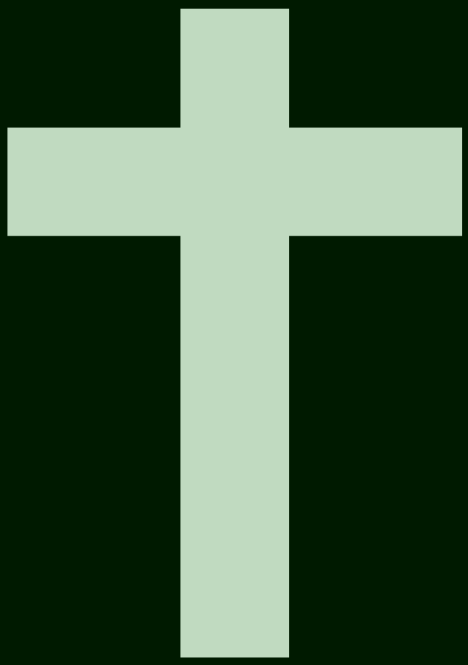

New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

Dónbeen**ì pá**an**í**i **fĩ**nle **vũ**ah**ũ**
New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Buamu

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 30 Dec 2021
331a1641-e36a-5300-8cb1-c9476fcef9bf

Contents

Matiye 1
Maaki 53
Luki 86
Zãn 144
Bè-wénia 183
Oroomusa 233
Korɛntesa nín-yání 257
Korɛntesa ɲun níi 279
Kalasiisa 293
Efɛɛzesa 301
Filiipusa 309
Koloosisa 315
Tesaloniikisa nín-yání 320
Tesaloniikisa ɲun níi 325
Timɔtee nín-yání 328
Timɔtee ɲun níi 335
Tiite 340
Filemɔn 343
Hebere 345
Zaaki 362
Piɛre nín-yání 368
Piɛre ɲun níi 375
Zãn nín-yání 379
Zãn ɲun níi 385
Zãn tĩn níi 386
Zude 387
Bè-sànkanii 389

Le Dónbeeni bín-tente vũahṹ na ó o Matiye túara

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

O Matiye lé o Yeesu nĩ-kenínia pírú ɲun nĩ-kéní. O bía mí vũahṹ yi le o Yeesu *Krista lé o kãnílo na khíi ɓuen, yĩa le Dónbeenĩ yánkaa dó mí ɲii nɔn le mí ì na ɓa *zúifùwa yi. O mún zéenía bĩo ɓa zúifùwa ya-díwá pã́náa o Yeesu.

O Matiye bía a Yeesu teró là a háyónmu bĩo. O bía le o Yeesu lé o bɛ́ɛ na wà ɓueé kãní ɓa nùpua mí bè-kora yi (Matiye 1–2). O mún bía bĩo ó ɔ Zãn bátízéráa o Yeesu, làa bĩo ó ɔ Satãni khàráa wo lora (Matiye 3–4). O zéenía bĩo ó ɔ Yeesu sá lè mí tonló ho Kalilee kõhṹ yi (Matiye 19–28).

O Matiye sankaa o Yeesu kàránló làa cúa-hònú:

1. Ho tṹiá poni bèró yi bĩo (Matiye 5–7).
2. Le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo keníló (Matiye 10).
3. Hã wàhio bĩo hèɲun na wee zéení le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo yahó (Matiye 13).
4. Bĩo le Dónbeenĩ nùpua ko ɓa ɓua lè míten (Matiye 18).
5. O Yeesu bĩní ɓuenló bĩo (Matiye 24–25).

O Yeesu lé o Krista bĩo bon
(Luki 3.23-38)

1 O Yeesu *Krista nɔnkãni lé dĩo kà: O Yeesu Krista nɔnkãni can o *Daviide yi, ó ɔ
Daviide nɔnkãni ɓɛ̀n can o *Abarahaamu yi.
2 Ʊ́ ɔ Abarahaamu lé o *Izaaki ɓàn maá.
Ʊ́ ɔ Izaaki za lé o *Zakoobu,
ó ɔ Zakoobu za lé o *Zudaa lè mín zàwa,*
3 ó ɔ Zudaa zàwa na ó ɔ yú là a Tamaare lé o Farɛɛsi là a Zeraa,
ó ɔ Farɛɛsi za lé o Hɛsiron,
ó ɔ Hɛsiron za lé o Araamu,
4 ó ɔ Araamu za lé o Aminadaabu,
ó ɔ Aminadaabu za lé o Naasõn,
ó ɔ Naasõn za lé o Salamɔn,
5 ó ɔ Salamɔn za lé o Buaze na ó ɔ yú là a Arahaabu,
ó ɔ Buaze za lé o Obɛɛde na ó ɔ yú là a Uruute,
ó ɔ Obɛɛde za lé o Zesee,
6 ó ɔ Zesee za lé o bɛ́ɛ Daviide.
Ʊ́ ɔ bɛ́ɛ Daviide za lé o *Salomɔn na ó ɔ yú là a Uuri ɓàn hã́a,
7 ó ɔ Salomɔn za lé o Orobuamu,
ó ɔ Orobuamu za lé o Abia,
ó ɔ Abia za lé o Azaafe,
8 ó ɔ Azaafe za lé o Zozafaa,
ó ɔ Zozafaa za lé o Zoraamu,
ó ɔ Zoraamu za lé o Oziasi,
9 ó ɔ Oziasi za lé o Zuataamu,
ó ɔ Zuataamu za lé o Akazaa,
ó ɔ Akazaa za lé o Ezekiasi,
10 ó ɔ Ezekiasi za lé o Manasee,
ó ɔ Manasee za lé o Amɔɔsi,
ó ɔ Amɔɔsi za lé o Zoziasi,

* **1:2** O Zudaa lè mín zàwa lé bĩa lé o Isirayɛɛle nĩpomu zĩ-ɲúná pírú ɲun ɓàn maáwà.

11 ó ɔ Zoziasi za lé o Zekonia lè mín zàwa.
Bṹn wó ká a *Isirayɛɛle nĩpomu á ho *Babiloonasa kĩ́kã́a yi á ɓa vaá wee kàyá ɓa kɔ̃hṹ yi.
12 Bĩo ɓa wi ho Babiloona yi mu kàyámu yi
ó ɔ Zekonia ton o Salasiɛle,
ó ɔ Salasiɛle za ɓɛ̀n lé o Zorobabɛɛle,
13 ó ɔ Zorobabɛɛle za lé o Abiyuude,
ó ɔ Abiyuude za lé o Eliakiimu,
ó ɔ Eliakiimu za lé o Azoore,
14 ó ɔ Azoore za lé o Sadooki,
ó ɔ Sadooki za lé o Akiimu,
ó ɔ Akiimu za lé o Eliyuude,
15 ó ɔ Eliyuude za lé o Eliazaare,
ó ɔ Eliazaare za lé o Matan,
ó ɔ Matan za lé o Zakoobu,
16 ó ɔ *Zakoobu za lé o Zozɛɛfu, o Mari ɓàn báa.
O Mari mu lé wón ton o Yeesu na ɓa le *Krista.
17 Á wã́a lá a *Abarahaamu ɲii wán à ɓuee ɓúe o *Daviide yi, á ɓa maáwà na sã́ mín á yú ho pírú náa. Ʊ ɔ Daviide ɲii à ɓuee ɓúe ho pãahṹ na ó ɔ *Isirayɛɛle nĩpomu á ho Babiloonasa kĩ́kã́a yi á ɓa vaá wee kàyá ɓa kɔ̃hṹ yi, á maáwà na sã́ mín á yú ho pírú náa. A ɓɛ̀n lá bĩo ɓa wi mu kàyámu yi ɲii wán à ɓuee ɓúe o Krista yi, á maáwà na sã́ mín á mún yú ho pírú náa.

O Yeesu teró
(Luki 2.1-7)

18 Bĩo kà lé bĩo ó ɔ Yeesu bĩo wóráa á vaá ɓó a teró yi. Ɓàn nu Mari fũaamu hĩ́a bò nɔn o Zozɛɛfu yi.† Ká sã́ni ɓa ya mín, à bṹn ò ɔ sù lè sã́ní lè le Dónbeenĩ Hácírí pànká.
19 Ɓàn fũaalè Zozɛɛfu fù lée nùpue na térénna. O fù yí wi ò ɔ dé nĩyio mín fũaalè Mari yi, ó ɔ wi ò ɔ sànka ɓúe mu fũaamu.
20 Bĩo mu wi o sĩ́i yi kà, ó ɔ Ɲúhṹso Dónbeenĩ wáayi tonkaro bía làa wo hã́ kònkórá yi: «*Daviide mɔ̀nmànii Zozɛɛfu, yí hézɔ̃́n o Mari fé yaró. Le sã́ní na wi o wán kà ó ɔ sù lè le Dónbeenĩ Hácírí pànká.
21 O ò te o za báa. Fo ò cé o yèni làa Yeesu.‡ Orɛ́n lé yĩa á à kã́ní mín nĩpomu mí bè-kora yi.»
22 Mu ɓúenɓúen wó bèra a na à bĩo ó ɔ Ɲúhṹso bía lè mí ɲi-cúa fɛɛro ɲii à yĩo lé.
23 O bía:
«Yìa yí zṹ báa á à sĩ́ le sã́ní á à te o za,§
á ɓa wé è ve làa Emanuwɛɛle.
Bṹn kúará le: ‹Le Dónbeenĩ wi làa wɛn›.*»
24 Bĩo ó ɔ Zozɛɛfu sĩ́na, ó ɔ wó bĩo le Dónbeenĩ wáayi tonkaro le o wé. O fó a Mari á yan.
25 Ká a Zozɛɛfu màhã́ yí wó a làa hã́a yí mɔn fúaa bĩo ó ɔ ton mí za, ó ɔ Zozɛɛfu mu có a yèni làa Yeesu.

2

Ɓa bè-zṹńlowà ɓueé ɓúɛɛkĩo o Yeesu

1 O Yeesu hĩ́a ton ho *Zudee kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le Beteleheɛmu yi. Mu pãahṹ ká a *Heroode* lé o bɛ́ɛ. O Yeesu mu teró mɔ́ndɛ́n, á ɓa nùpua ɓúi na kàránna zũ mu bĩo á zũ hã́ mànàayio lè mí kúaráwa, á ló lè le wii hɛ̀ɛníi ɓueé dɔ̃n ho Zeruzalɛɛmu lóhó,

† **1:18** Mu lé mu yaamu ká lé bĩo ɓa dĩ̀ń yí páanía le zĩ́i yi. Ɓa zúifùwa cɔ̃́n ó ɔ hĩ́nzoró hĩ́a wee wé kɛ́ń mín zĩ́i à yí le lúlú-kùure síi, à lońnáa wo ká a ɲúhṹ térénna. ‡ **1:21** O Yeesu yèni kúará le: ‹Le Dónbeenĩ wee kã́ní ɓa nùpua.›
§ **1:23** Mi loń Ezayii vũahṹ 7.14 * **1:23** Mi loń Ezayii vũahṹ 8.8, 10 * **2:1** O Heroode na bĩo bía hen lé o Heroode Nĩ-beenĩ.

2 á ɓa tùara: «Ɓa *zúifùwa bɛ́ɛ na ton á wi wen? Le mànàayiire ɓúi hà lè le wii hɛ̀ɛníi,
á zéenía a bɨ̀o, á wa ló ɓuara wà ɓueé ɓùaaní a.»
3 Bɨ̀o ó ɔ bɛ́ɛ Heroode ɲá mu, ó orɛ́n lè ho Zeruzalɛɛmusa ɓúenɓúen yilera lùnkaa.
4 Ʊ́ ɔ von le *Dónbeenɨ̀ yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bɨ̀o zéenílowa ɓúenɓúen na wi
o nɨ̀pomu yi á kúaa mín wán. O ɔ tùara ɓa yi làa hen na ó ɔ kã̀nílo á ko ò ɔ te yi.
5 Á ɓa bía nɔn wo yi: «O ko ò ɔ te ho Zudee kɔ̃hʊ́ lóhó na ɓa le Betelehɛɛmu yi. Lé bɨ̀o á
bɨ̀o kà lé bɨ̀o á le *Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa fɛɛro túara:
6 ‹Betelehɛɛmu, fo yínɔ́ń ho *Zudaa kɔ̃hʊ́ lórá ɓúenɓúen ɓàn ló-za.
Lé fo ó ɔ Ɲúhʊ́so na à dí ũ nɨ̀pomu *Isirayɛɛle yahó á à lé yi.›†»
7 Ʊ́ ɔ *Heroode wã́a sànkaa von ɓa bè-zṹńlowà mu, ò ɔ tùara ɓa yi á zṹńnanáa ho pã̀ahʊ́
binbirɨ̀ na ɓa mɔn le mànàayiire yi.
8 Bʊ́n mɔ́n ó ɔ le ɓa lɛ́n va ho Betelehɛɛmu, ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi va a tùaka o háyónza mu
bɨ̀o sese. Ká mi yú a mɔn, à mi bɨ̀ní ɓuee bío mu na miɨ̀, á ɨ̀nɛ́n mún vaá ɓùaaní a.»
9 Bɨ̀o ɓa ɲá hɔ̃́n bíoní so o bɛ́ɛ mu cɔ̃́n vó, á ɓa wà. Á ɓa bɨ̀nía wee mi le mànàayiire na
ɓa nɔ̀nzoɲ̀ mɔn lè le wii hɛ̀ɛníi, à le wà á ɓa bò yi. Pã̀ahʊ́ na le vaá dɔ̃n ho lahó na ó ɔ
háyónza mu wi yi, á le dɨ̃̀n.
10 Bɨ̀o ɓa mɔn le mànàayiire kà síi, á mu wó sɨ̀-wɛɛ ɓa cɔ̃́n làa sòobɛ́ɛ.
11 Á ɓa yòó zon le zɨ̀i yi, á zoó mɔn o háyónza mu lè mín nu Mari. Á ɓa lií fárá mí
nɔnkóɲúná wán à ɓa ɓùaanía a háyónza. Bʊ́n mɔ́n á ɓa feera mí sɨ̀a à ɓa hɔ̃n wo lè ho
sã́nú lè mu bɨ̀owa ɓúi na sã̃mu sɨ̀, ho *ã́nsã́n lè ho *míirè.
12 Bʊ́n mɔ́n le Dónbeenɨ̀ ɲà ɓa zeɲ̀ wán hã̀ kònkórá yi le ɓa yí bɨ̀ní yí vaa lé o Heroode
wán. Á ɓa wã́a lá wã̃-veere á vannáa mín kɔ̃hʊ́.

O Yeesu ɓàn nùwã̀ lùwa làa wo

13 Ɓa bè-zṹńlowà lɛ́nló mɔ́n, á le Dónbeenɨ̀ wáayi tonkaro ɓúi ɓuara a Zozɛɛfu cɔ̃́n hã̀
kònkórá yi, á bía nɔn wo yi: «Hɩ́ní fé o háyónza lè mín nu à ũ lùwí va ho *Ezipite kɔ̃hʊ́. Va
a kɛɛní bɨ̀n fúuu fúaa ká ɨ̀ khíi le ũ bɨ̀ní ɓuen. Lé bɨ̀o ó ɔ bɛ́ɛ *Heroode á à bío le ɓa càǹka
a háyónza mu ɓúe.»
14 Ʊ́ ɔ Zozɛɛfu wã́a hɨ̀nɔn ho tɨ̀nàahʊ́ á fó a háyónza lè mín nu ò ɔ ɲɔn ho Ezipite kɔ̃hʊ́.
15-21 Ká a Heroode zũna le ɓa bè-zṹńlowà khà a, ó ɔ sɨ̀i cã̀ làa sòobɛ́ɛ. Ʊ́ ɔ nɔn le ɲii le
ɓa ɓúe ɓa zà-báawa ɓúenɓúen na ho Betelehɛɛmu lóhó yi, làa hɨ̀a bã́makaa ho yi. Á wã́a
lá bɨ̀a lúlúio yú hã̀ bɨ̀o ɲun ɲii à liiráa, à héha lè ho pã̀ahʊ́ na ɓa bè-zṹńlowà zéenía le
mí mɔn le mànàayiire yi. Bʊ́n lé bɨ̀o á le *Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa fɛɛro Zeremii bɨ̀o na ó ɔ bía á
wóráa ɲii sú. O bía:
«Wã̃amakaa ɓúi sã̃ ɲá ho Aramaa lóhó yi.
Mu wó lè minka wɛ́ɛ.
Lé o Arasɛɛle wee wá mí zàwa bɨ̀o yi.
O yí tà le ɓa yanka mí
lé bɨ̀o ɓa ɲúhʊ́ ɓó.‡»
O Zozɛɛfu là a háyónza lè mín nu kará ho Ezipite yi fúuu fúaa bɨ̀o ó ɔ Heroode húrun.

O *Heroode húmú mɔ́ndɛ́n, ó ɔ Ɲúhʊ́so wáayi tonkaro bɨ̀nía ɓuara a Zozɛɛfu cɔ̃́n hã̀
kònkórá yi, á ɓueé bía nɔn wo yi: «Hɩ́ní fé o háyónza lè mín nu, à ũ bɨ̀ní va ho *Isirayɛɛle
kɔ̃hʊ́ yi. Lé bɨ̀o á bɨ̀a lá wee càǹ a háyónza mu á à ɓúe wã́a húrun.» Ʊ́ ɔ Zozɛɛfu hɨ̀nɔn á fó
a háyónza lè mín nu á bɨ̀nía ɓuararáa ho Isirayɛɛle kɔ̃hʊ́ yi. Mu wó kà síi bèra a na à bɨ̀o
ó ɔ Ɲúhʊ́so bía lè mí ɲi-cúa fɛɛro ɲii à yɨ̀o lé. O bía: «ɨ̃ von ɨ̀ za léra ho *Ezipite kɔ̃hʊ́ yi.»§
22 Bɨ̀o ó ɔ Zozɛɛfu ɲá à ɓa le o Aakelayuusi lé yɨ̀a zon mín maá Heroode lahó á lé o bɛ́ɛ
ho *Zudee kɔ̃hʊ́ yi, ó ɔ zã́na ho vaa kɛɛníló bɨ̀n. Bɨ̀o á bɨ̀o ó ɔ ò wé á zéenía nɔn wo yi hã̀
kònkórá yi, á ɓa wà ɲɔn ho Kalilee kɔ̃hʊ́.

---

† **2:6** Mi loń Misee vũahʊ́ 5.1 ‡ **2:15-21** Mi loń Zeremii vũahʊ́ 31.15 § **2:15-21** Mi loń Ozee vũahʊ́ 11.1

23 Ɓa vaá kará ho lóhó ɓúi na ɓa le Nazarɛɛte yi. Mu wó kà síi, bèra a na à bɨo le
*Dónbeenɨ ɲi-cúa fɛɛrowà yánkaa bía à ɲii sí. Bán yánkaa le ɓa khíi wé è ve o làa
Nazarɛɛte nɨi.

3

O Zãn Batiisi buera le Dónbeenɨ bɨonɨ
(Maaki 1.1-8; Luki 3.1-18; Zãn 1.19-28)

1 Pãahṹ ɓúi ɓueé dɔ̃n, ó ɔ Zãn Batiisi bɨo ɓa zũna le o wi ho *Zudee kɔ̃hṹ dùure yi, á wee
bue le Dónbeenɨ bíonɨ. O wee bío na ɓa nùpua yi:
2 «Mi khí mu bè-kora wéró yi, à bè le Dónbeenɨ yi, lé bɨo le *Dónbeenɨ bɛ́ɛnɨ ɓueé ɓó.»
3 Lé orɛ́n Zãn mu á le *Dónbeenɨ ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii á bía bɨo kà síi:
«Nìi ɓúi wee bío pɔ̃́npɔ̃́n le dùure yi kà síi:
‹Mi wíoka ho wɔ̃hṹ
ká a Ɲúhṹso o ɓuen.
Mi muin ho wɔ̃hṹ
na ò ɔ bè.›*»
4 O Zãn dà-zɨnii tã́ là a cón-ɲúmúkṹ varà, á ku-cɛɛ̀níi wó lè ho sãahṹ. O bè-dínii lé ɓa
hawà lè hã́ sò-kɨa sòró.
5 Ho Zeruzalɛɛmu lóhósa, lè ho Zudee kɔ̃hṹ nɨpomu, làa bɨa ɓó ho muhṹ na ɓa le
Zurudɛ̃n yi ɓúenɓúen á wee ɓuen o cɔ́n.
6 Ɓa wee zéení mí bè-kora ɓa nùpua yahó, ò ɔ Zãn bátízé ɓa ho Zurudɛ̃n mu yi.
7 Bɨo ó ɔ mɔn à ɓa *Farizɨɛwa lè ɓa *Sadusɨɛwa wee lé ɓuen o *bátɛ́ɛ̀mù lahó yi, ó ɔ bía
nɔn ɓa yi: «Mi yí mɔn miten le, díhioni zàwa yɛ́n! Le Dónbeenɨ sɨ-cɨ́ílè na yòó lua á mi so
wee leéka le mi dà à fé miten níi yi le? Lé o yɛ́n bía mu nɔn mia?
8 Héyɨi! Mi wé wé hã́ wárá na se, hɨ̃a wee zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi á bò le
Dónbeenɨ yi.
9 Mi yí leéka le bɨo mi lé o *Abarahaamu mɔ̀nmànía á bṹn mí dòn wã́a à yí dɛ́. Le
ɨ̃ bío mu na mia: Mi yí mɔn hã́ huaa na ká le? Hɔ̃́n le Dónbeenɨ yàá pá dà á à wé là a
Abarahaamu zàwa.
10 Á mi cén pa miten bɨo sese. Lé le dóorè hónhónía ɓuan hã́ vɨ̃nsɨ̃a kúioró bɨo yi.
Vɨ̃ndɛ̀ɛ lée vɨ̃ndɛ̀ɛ na yí máa ha hã́ bia na sɨ̃, á dén ɨ̀ kúii á à sía à kúee mín wán á à cɨ̃í.
11 Ɨ̃nɛ́n wee bátízé mia lè mu ɲumu lé bɨo mi khú mu bè-kora wéró á bò le Dónbeenɨ
yi. Ká yɨa á à ɓuen ɨ̃nɛ́n mɔ́n, wón á à bátízé mia lè le Dónbeenɨ Hácírí, lè ho dɔ̃hṹ. O po
mi. Ɨ̃ yàá yí ko là a nakãa tɛnló hùúu.
12 O ɓuan mí vɛ́ɛró dɛ̀ɛ mí níi yi á ɓueé vɛ́ɛráa mí dɨ̃nló. Á hɨ̃a lé ho dɨ̃n-poni o ò khuii
á à kúee mí nání yi. Ká hã́ ɲáakã́a hɔ̃́n o ò cɨ̃í ho dɔ̃hṹ na máa hí hùúu yi.»

O Yeesu bátɛ́ɛ̀mù bɨo
(Maaki 1.9-11; Luki 3.21-22)

13 Mu pãahṹ, ó ɔ Yeesu ló ho Kalilee kɔ̃hṹ yi á ɓuara ho muhṹ na ɓa le Zurudɛ̃n yi. O
ɓuara a Zãn cɔ́n le wón bátízé mí.
14 Ó ɔ Zãn pã́, ò ɔ bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n lé fo lá ko á ũ bátízé mi, á lée webio ɓɛ̀n nɔn á ũ
le ɨ̃nɛ́n bátízéráa fo?»
15 Ká a Yeesu màhã́ bía nɔn wo yi: «Día le mu wé làa bṹn. Lé kà síi á wa ko à wa wéráa
à tiíráa le Dónbeenɨ sɨ̃i bɨo ɲii.» Ó ɔ Zãn wã́a tà.
16 Bɨo ó ɔ Zãn bátízéra a Yeesu vó ó ɔ Yeesu ló mu ɲumu yi. Ho pɔ̃̀n-kéní mu yi, á ho
wáayi ɲii hɛ́ra, ó ɔ mɔn le Dónbeenɨ Hácírí à le lion lòn háponi o wán á lií wi làa wo.
17 Á mu tãmu ɓúi sã́ ɲá ho wáayi á bía: «Yìa kà lé ɨ̃ Za na á ɨ̃ bò ɨ̃ tàká wán. O bɨo sɨ̃ mii.»

* **3:3** Mi loń Ezayii vũahṹ 40.3

4

O Satãni wi ɔ́ ɔ khà a Yeesu loń
(Maaki 1.12-13; Luki 4.1-13)

1 Bũn mɔ́n á le Dónbeenĩ Hácírí ɓuan o Yeesu vannáa le dùure yi bèra a na ò ɔ *Satãni
khà a loń.
2 Hã wizooní ɓúará-ɲun lè mí tĩnɔ̀nna ɓúará-ɲun ó ɔ Yeesu wó ò ɔ yí dú, á le hĩni dà a.
3 Ɔ́ ɔ Satãni vá ɓueé ɓó a yi, á bía nɔn wo yi: «Hã huaa na kà fo yí mɔn lé? Ká fo lé le
Dónbeenĩ Za bĩo bon kɛ̃́nkɛ̃́n, à ũ bío le hã huaa na kà yèrèmá wé ho dĩnló.»
4 Ɔ́ ɔ Yeesu bía: «Bìo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi: ‹Dĩnló mí dòn yí máa
na mukãnĩ nùpue yi. O nùpue màkóo mún wi le Dónbeenĩ bíonĩ na le wee bío yi.›*»
5 Bũn mɔ́n ó ɔ Satãni mu fó a vannáa ho Zeruzalɛɛmu, á vaá yòó dĩnía wo le *Dónbeenĩ
zĩ-beenĩ ɲún-tĩahṹ,
6 ò ɔ bía nɔn wo yi: «Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bĩo bon kɛ̃́nkɛ̃́n, à ũ yén lii ho tá yi, lé bĩo
mu túara: ‹Le Dónbeenĩ á à na le ɲii mí wáayi tonkarowà yi á ɓa à cɔ̃n fo á lií wíoka à
bàrá, bèra a na à ũ zeń yí tũii làa huee ɓúi.›†»
7 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi. «Mu mún túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi kà: ‹Yí vĩ vĩ yí khũaa
ũ Ɲúhũso Dónbeenĩ ɲii yi hàrí lòn wizoń-kéní.›‡»
8 Ɔ́ ɔ Satãni mu pá bĩnía fó a yòoraráa le ɓúee ɓúi na dɔ̃ndɔ̃n wán, á yòó zéenía ho tá
kãna ɓúenɓúen, lè mí nàfòró, lè mí semu na wi hã yi làa wo,
9 ò ɔ bía nɔn wo yi: «Ĩ ì na bĩo kà ɓúenɓúen foń ká fo tà lií fárá ũ nɔnkóɲúná wán à ũ
ɓùaanía mi.»
10 Ɔ́ ɔ Yeesu wãa bía nɔn wo yi: «Lé bĩn, Satãni! Mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi:
‹Ũ Ɲúhũso Dónbeenĩ lé yĩa á ũ ko à ũ ɓùaaní, à mún sá na orɛ́n mí dòn yi.›§»
11 Ɔ́ ɔ Satãni wãa wà ò ɔ día a Yeesu. Á le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà ɓuara a cɔ̃́n, á ɓueé
wó bĩo ó ɔ màkóo wi yi nɔn wo yi.

O Yeesu ɓúakáa mí tonló ho Kalilee kɔ̃hṹ yi
(Maaki 1.14-15; Luki 4.14-15)

12 Wizonle ɓúi, ó ɔ Yeesu ɲá le o Zãn ɓa dó ho kàsó yi, ó ɔ wà van ho Kalilee kɔ̃hṹ.
13 O yí kará ho Nazarɛɛte yi, ò ɔ wà van vaá kará ho *Kapɛɛnayuumu lóhó yi. Ho lóhó
mu wi ho Kalilee vũ-beenĩ ɲii, ho Zabulon lè ho Nɛfutalii lùa na bĩn yi.
14 Mu wó kà síi, à hã bíoní na le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii bía à ɲii sí. O bía:
15 «Ũnɛ́n Zabulon lè ũnɛ́n Nɛfutalii kãna
na wi lè ho vũ-beenĩ cɔ̃́n ho Zurudɛ̃n ɲúhṹ yi.
Ũnɛ́n Kalilee na lé bĩa yínɔń ɓa *zúifùwa kɔ̃hṹ.
16 Minɛ́n nĩpomu na lá wi le tíbírí yi
á mɔn mu khon-beenĩ.
Minɛ́n na lá kará mu húmú kɔ̃hṹ yi mu yuumu yi
á mu khoomu ló wán.*»
17 Lé bũn ɲii wán ó ɔ Yeesu wãa ɓúakáa wee bue le Dónbeenĩ bíonĩ. Bĩo kà lé bĩo ó ɔ hĩa
wee bío: «Mi khí mu bè-kora wéró yi à bè le Dónbeenĩ yi. Lé le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ ɓueé ɓó.»
(Maaki 1.16-20; Luki 5.2-11)
18 Bĩo ó ɔ Yeesu hĩa wee vará á bã́ ho Kalilee vũ-beenĩ, ó ɔ mɔn ɓa ce-pawà nùwã ɲun.
Ɓa lée maá zàwa, o Simɔn na ɓa mún wee ve làa Piɛre, lè mín za Ándere. Ɓa wee yénní
mí zùán dé mu ɲumu yi. 19 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi ɓuee bè miĩ, á ĩ wé á ɓa nùpua lé
bĩa á mi wé è yí á à ɓua à ɓuennáa ĩ cɔ̃́n làa bĩo mi wee paráa ɓa cewà bĩo síi.»
20 Á ɓa dɛ̀ɛnía kúaará mí zùánwà à ɓa bò là a Yeesu wà.

---

* **4:4** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 8.3 † **4:6** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 91.11-12 ‡ **4:7** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 6.16 § **4:10** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 6.13 * **4:16** Mi loń Ezayii vũahṹ 8.23–9.1

21 Bìo ó ɔ vá van cĩinú, ó ɔ tĩn mɔn maá zàwa nùwã ɲun ɓúi. Ɓa lé o Zebedee nùwã, o
Zaaki là a Zãn. Ɓa wi mí woohũ yi lè mín maá, á wee wíoka mí zùánwà. Ʊ ɔ Yeesu von
ɓa.
22 Mí lahó yi, á ɓa ló día mí woohũ lè mín maá, à ɓa bò là a Yeesu wà.
(Luki 6.17-19)
23 O Yeesu hĩa wee vará ho Kalilee kɔ̃hũ ɓúenɓúen yi, á wee kàrán ɓa nùpua ɓa
*zúifùwa kàránló zĩní na wi bĩn yi, á wee bue le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bín-tente. O wee wɛɛ́
ɓa nùpua na mu vãmú lè mí sĩíwà ɓúenɓúen tò.
24 O Yeesu yèni ló fò ho Siirii kɔ̃hũ ɓúenɓúen. Á ɓa wee ɓua bĩa mu vãmú lè mí sĩíwà
wee beé lò, làa bĩa sãnía wee ɲí bĩo cɛ̀rɛ̀ɛ bĩo yi à ɓuennáa o cɔ̃n: Bĩa ɓa cĩnáwa wi yi, làa
bĩa á le dàndàhíonĩ wi yi, lè ɓa mùamúawà, ó ɔ Yeesu wee wɛɛ́ ɓa.
25 Ɓa zãamá-kúii hĩa wee bè o yi. Ɓa wee lé ho Kalilee lè hã Lórá Bĩo Pírú kãna yi, lè ho
Zeruzalɛɛmu lóhó yi, lè ho Zudee kɔ̃hũ yi, lè hã kãna na khíi lè ho Zurudɛ̃n muhũ món.

5

O Yeesu kàránna ɓa nùpua le ɓúee wán
(Luki 6.20-23)
1 Ká a Yeesu mɔn bán minka nĩ-kúii so, ó ɔ yòora le ɓúee yòó kará. Ʊ ɔ nĩ-kenínia wà
ɓueé ɓó a yi.
2 Ʊ ɔ wãa lá le bíonĩ ò ɔ wee kàrán ɓa kà síi:
3 «Bìa zũ le mí khon mí yiwa bán ɲúná sĩ,
lé bĩo le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ á ɓa níní wi yi.
4 Bĩa wee wá, bán ɲúná sĩ,
lé bĩo le Dónbeenĩ khíi hĩí ɓa sĩa.
5 Bĩa wayika bán ɲúná sĩ,
lé bĩo ho tá na le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na, á bĩo á à sĩ ɓa yi.
6 Bĩa le Dónbeenĩ sĩi bĩo wéró poni wee ɓúe, bán ɲúná sĩ,
lé bĩo á bĩo ɓa wee ca á ɓa à yí á mu ɲii ì sí.
7 Bĩa zũ mí ninzàwa màkárí bán ɲúná sĩ,
lé bĩo le Dónbeenĩ mún khíi zũń ɓa màkárí.
8 Bĩa hácírí bò le Dónbeenĩ bĩo mí dòn wán bán ɲúná sĩ,
lé bĩo ɓa khíi mi le Dónbeenĩ.
9 Bĩa wee wé à ho hɛ́ɛrà kɛń bĩa làa ba páanía wi pãahũ bán ɲúná sĩ,
lé bĩo le Dónbeenĩ khíi ve ɓa le mí zàwa.
10 Bĩa ɓa wee beé lò lé bĩo ɓa wee wé bĩo le Dónbeenĩ sĩi vá yi bán ɲúná sĩ,
lé bĩo ho wáayi bɛ́ɛnĩ bĩo sã ɓa yi.
11 Ká ɓa nùpua wee là mia, á wee beé mi lò, á wee fũaa hã sabíoní lè mi sĩíwà mi dãní yi
ĩnɛ́n bĩo yi, se mi ɲúná sĩ.
12 Mi zãmaka, mi le mi sĩa wa làa sòobɛ́ɛ, lé bĩo le Dónbeenĩ bũiá beenĩ pan mia ho wáayi
mu bĩo yi. Mu bon, lé kà síi á ɓa beéraráa le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà na dú mi yahó lò.
(Maaki 9.50; Luki 14.34-35)
13 «Minɛ́n ka lòn yámú ho dĩmíɲá nùpua tĩahũ. Ká mu yámú yonyoró ló mu yi, á ɓa à
wé kaka á mu ù bĩní ì zoráa. Mu cũnú máa kɛń ká mu yínɔń à lée yénní mu kúia à ɓa
nùpua wé yonka.
14 «Minɛ́n ka lòn khoomu ho dĩmíɲá nùpua tĩahũ. Ho lóhó na son le ɓúee wán wé dĩn
dɛnkhɛɛn.
15 Ɓa máa wé dé fĩntãní à ɓún yi làa láahó. Ɓa wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi,
à bĩa wi le zĩi yi ɓúenɓúen kɛń mu khoomu yi. 16 Minɛ́n mún ko mi kɛń lòn khoomu ɓa
nùpua yahó, bèra a na ká ɓa mɔn mu bè-tentewà na mi wee wé, à ɓa ɓùaaní mĩn Maá na
wi ho wáayi.

O Yeesu kàránna ɓa nùpua ho làndá bĩo dãní yi

17 «Mi yí leéka le ĩ ɓuara á wà ɓueé ɓúe o *Mɔyiize làndá lè ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà kàránló
ɲúhṹ dɛ́. Ɓùeé. Ĩ wà ɓueé tií mu ɲii lé bĩo.
18 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Hàrí ho wáayi lè ho tá à mía kaka, á ho làndá ɓàn bín-za na
khúekhúe á máa fá ho ɲii, fúaa mu bĩo ɓúenɓúen véró.
19 Lé bṹn nɔn ká yĩa wó khon hã́ làndáwá mu ɓàn dà-za ɓúi dã́ní yi, á wee kàrán ɓa
nùpua le ɓa wé wé làa bṹn, wón ɓànso khíi kɛ́ń cĩinú ho wáayi bɛ́ɛnĩ yi. Ká yĩa ɓɛ̀n wee
tà bè ho làndá yi, á wee kàrán ɓa nùpua le ɓa wé wé làa bṹn wón ɓànso khíi wé o nĩ-beenĩ
ho wáayi bá-zàmu yi.
20 Le ĩ bío mu na mia: Ká mi yí máa bè bĩo le Dónbeenĩ le mi wé yi á yí po ho *làndá
bĩo zéeníłowa lè ɓa *Farizĩɛwa, á mi máa dàń máa kɛ́ń ho wáayi bá-zàmu yi.

Ho hɛ́ɛrà kɛ́ńłó minɛ́n lè ɓa nùpua na ká pãahṹ bĩo

21 «Mi ɲá à ɓa bía bĩo kà nɔn wàn ɓùaawa yi: ‹Yí ɓúe nùpue.›* Yĩa wó nĩ-ɓúe á ɓànso ɓa
à ɓua á à varáa le cítíi fĩiníi.
22 Ká ĩnɛ́n màhã́ à bío á à na mia: Yĩa sĩi cã́ mín za yi, wón ɓa à ɓua á à varáa le cítíi
fĩiníi. Yĩa bía le mín za lée bɔ̃́nbú, wón ɓànso á ho làndá tũiá fɛɛrowà ko ɓa cítí. Á yĩa bía
le mín za lé o khéero, wón ɓànso ko ò o dé le Dofĩní dɔ̃hṹ yi.
23 «Ká fo wà ɓueé wé mu hãmu á à na le Dónbeenĩ yi mu hãmu cĩíníi lahó yi, ká ũ hácírí
ɓuara le fo wó khon lè mi ninza ó o sĩi wee cĩ fonì,
24 à ũ bàrá ũ hãmu mu hãmu cĩíníi lahó yi, ká ũ lɛ́n va a cɔ̃́n à mi vaá véení mu. Ká bṹn
wó vó, à ũ màhã́ ɓuee wé ũ hãmu à na le Dónbeenĩ yi.
25 «O ɓúi lá le fo wó khon làa mí síi, ó o von fo le cítíi fĩiníi, à ũnɛ́n na wó khon à fèn wé
le ɲii dà-kéní làa wo ho wɔ̃hṹ wán ká mi dĩnì yí vaá dɔ̃n. Ká bṹn mía á wón vaá dé fo o
cítí-fĩ níi yi, á wón ɓɛ̀n á à yèrèmá khíi dé fo o paro níi yi o ò dé ho kàsó yi.
26 Le ĩ mĩ ho tũiá na fonì: Ho kàsó mu á fo máa lé yi hùúu, ká ũ yí wã́ le wárí na á fo ko
à ũ na ɓúenɓúen á yí tiíra ɲii.

Mi yí le mi sĩa vá nùpue ɓàn hã́a yi
(Matiye 18.8-9; Maaki 9.43, 47-48)

27 «Mi ɲá à ɓa bía bĩo kà: ‹Yí wé hã́-fé tàá bá-fé.›†
28 Ká ĩnɛ́n màhã́ à bío bĩo kà á à na mia: Yĩa lora mín za ɓàn hã́a á sĩi vá a yi, se ɓànso
fó a vó mí yilera yi.
29 Ká mu lé ũ nín-tĩánĩ yère wee dé fo mu bè-kohó wéró yi, à ũ còkon le lèe día. Mu
sũaaní à ũ sãnía bĩo ɓúi yí kɛ́ń bĩn, á po bĩo hã ɲii sú à ɓa lèera dó le Dofĩní dɔ̃hṹ na máa
hí lùe yi.
30 Ká mu lé ũ nín-tĩánĩ níi wee dé fo mu bè-kohó wéró yi, à ũ kúii le lèe día. Mu sũaaní
à ũ sãnía bĩo ɓúi yí kɛ́ń bĩn á po bĩo hã ɲii sú á fo ò zoráa le Dofĩní dɔ̃hṹ na máa hí lùe yi.

O ɓúi yí dĩndĩn ɲa mín hã́a
(Matiye 19.7-9; Maaki 10.11-12; Luki 16.18)

31 «Mu túara: ‹Yĩa le mí ì ɲa mín hã́a, á ɓànso ko ò o wé mu yaamu fáaró vũahṹ à na a
yi.›‡
32 Ká ĩnɛ́n màhã́ wee bío mu na mia: Báa na día mín hã́a, à ɓàn hã́a mu ɲɔn yí fó báa,
ká a wà vaá yan bá-veere, se lé ɓàn báa mu dó a ho bá-fénló yi. Á yĩa mún fó a hã́a na
ɓàn báa día wo á yan, wón mún lé o hã́-fé.

Mi wé yí báa bĩo hùúu

---

* **5:21** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 20.13; Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 5.17 † **5:27** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 20.14; Làndá zéeníló (Deutéronome) vũahṹ 5.18 ‡ **5:31** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 24.1

33 «Mi mún ɲá à ɓa bía nɔn wàn ɓùaawa yi: ‹Bĩo fo báa le Dónbeenĩ yahó le fo ò wé à ũ
yí khíní yi. Wé mu.›§
34 Ká ĩnɛ́n màhã́ wee bío mu na mia: Mi yí báa hùúu. Mi yí báa lè ho wáayi, lé bĩo á
bĩn lé le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ lùe.
35 Mi yí báa lè ho tá, lé bĩo á hón lé le Dónbeenĩ zení bèenii. Mi yí báa lè ho
Zeruzalɛɛmu, lé bĩo á hón lé ɓa bá-zàwa bɛ́ɛ lóhó.
36 Yàá mún pá yí báa lè ũ ɲúhṹ, lé bĩo le ɲún-vãní dà-kéní mí dòn ɓàn cemu lè le ɓàn
bímú á fo yí dà máa wé.
37 Mi wé le ũuu, à mi dĩn bṹn wán. Ká mi le ɓùeé, à mi dĩn bṹn wán. Ká bĩo mi wee
bĩní báa à bè mu wán bṹn wee lé o *Satãni yi.

Mi wé yí dĩ yúaa mĩn wán
(Luki 6.29-30)

38 «Mi ɲá à ɓa bía: ‹Ká yĩa fia mí ninza yère á ɓa mún ǹ fio ɓànso yère. Yĩa kéra mí ninza
ɲin-kéza á ɓa mún kén ɓànso ɲin-kéza.›*
39 Ká ĩnɛ́n màhã́ wee bío na mia le ká a nĩ-sũmúi wi ò ɔ wé mu bè-kora làa mia, à mi
día le o wé. Hen ká a ɓúi dó ũ nín-tĩánĩ sáahó yi, ũ ɲĩ mu yi ká ũ yèrèmá hĩa so dá a yi.
40 Hen ká a ɓúi le mí ì cítí làa fo á à féráa ũ báká, ũ bè ũ kánɓun ho wán na a yi.
41 Ká ho pànká ton-sá ɓúi kĩkã́a foǹ le ũ sè bĩo ɓúi à varákaráa ho kilomɛɛtere dà-kéní,
à ũ sè mu à varákaráa hã kilomɛɛterewa bĩo ɲun làa wo.
42 Yĩa fiora bĩo ũ cɔ̃́n, à ũ na mu wo yi. Yĩa le mí ì ke bĩo ũ cɔ̃́n à ũ yí pĩ.

Mi wé waǹ mi zúkúsa
(Luki 6.27-28, 32-36)

43 «Mi ɲá à ɓa bía: ‹Fo ko à ũ waǹ mí ninza ká ũ ɲin ũ zúkúso.›
44 Ɛɛ ká ĩnɛ́n wón wee bío mu na mia: Mi waǹ mi zúkúsa. Mi wé fio na bĩa wee beé mi
lò yi,
45 lé bṹn á à zéení le mi lé mĩn Maá na wi ho wáayi zàwa. Orɛ́n lé yĩa wee wé à le wii hà
ɓa nĩ-sũmáa lè ɓa nĩ-tentewà wán. O wee wé à ho viohó tè bĩa térénna làa bĩa yí térénna
cɔ̃́n.
46 Ká bĩa wa mia lé bán mí dòn á mi wa, á mi wee leéka le mi so pá à bĩní ì yí cũ̃nú mu
mɔ́n le? Hàrí ɓa *lànpó féwá wee wé kà síi.
47 Ká mĩn zàwa lè mĩn hĩnni lé bán mí dòn mi wee tɛ̀ɛní yi, se mi so pá yú bĩo wó lé?
Hàrí bĩa yí zũ le Dónbeenĩ wee wé kà síi.
48 Mi wé ɓa nùpua na ɲii tun làa bĩo á mĩn Maá na wi ho wáayi tentemu ɲii tunnáa bĩo
síi.»

6

O Yeesu kàránló na ó ɔ nɔn mu hãmu wéró dãní yi

1 «Héyĩi! Hen ká mi wé le mi ì wé bĩo le Dónbeenĩ làndá bò, à mi yí wé mu le ɓa nùpua
mi. Ká mi wó mu ɓa mɔn, á mi máa yí cũ̃nú mĩn Maá na wi ho wáayi cɔ̃́n.
2 Hen ká fo wé le fo ò hã mu bĩo lè ɓa nĩ-khenia, à ũ yí yényéní mu le ɓa nùpua ɲí làa
bĩo ɓa nĩ-khàwa wee wéráa mu ho kàránló zĩní lè hã ɓonfúaa yi bĩo síi. Ɓa wee wé mu à
cà lè le yèni. Le ĩ mĩ ho tũ̃iá na mia: Bánsowa so yú mí cũ̃nú vó.
3 Ɛɛ ká ũnɛ́n, fo wé le fo o hã mu bĩo lè ɓa nĩ-khenia, à ũ yí le hàrí mĩn bɔ̃́nlo binbirĩ à
zũ̃ń dɛ̀ɛ ɓúi mu yi.
4 Le mu hãmu mu à wé bĩo na sànkaa wó. Á mĩn Maá na wee mi mu bĩo na sànkaa á à
na mu cũ̃nú foǹ.

§ **5:33** Mi loń Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 19.12; Mĩló vũahṹ (Nombres) 20.3; Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 23.22-24 * **5:38** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 21.24; Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 24.20; Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 19.21

O Yeesu kàránló na ó ɔ nɔn ho fìoró lè le ɲii lìró dãní yi
(Luki 11.2-4)

5 «Hen ká mi wé wee fìo, à mi yí wé lè ɓa nǐ-khàwa bìo síi. Bán wee wé dǐn ho kàránló
zǐní làa hen na hã wãna fò mín yi à wéráa mí fìoró, bèra a na à ɓa nùpua ɓúenɓúen wé
mi ɓa. Le ǐ mǐ ho tũiá na mia: Ɓa yú mi cũnú vó.
6 Ɛɛ ká ũnɛ́n wé le fo o fìo, à ũ yòo zo ũ zǐi à pe ho zũaɲii, à ũ fìo mǐn Maá Dónbeení yi.
Le làa fo páanía zoó wi bǐn. Á lerɛ́n na zũ bìo fo zoó wee wé á à na mu cũnú foǹ.
7 «Hen ká mi wé wee fìo, à mi yí dǐn la hã minka bíoní yi làa bìo á bìa yí zũ le Dónbeení
wee wéráa mu. Ɓa wee leéka le ká mí yí bía cèrèɛ á le Dónbeení máa ɲí mí cɔ̃n.
8 Mi yí wé bìo ɓa wee wé ɓàn síi, lé bìo á mǐn Maá Dónbeení á fèra zũ bìo mi màkóo wi
yi vó, ká mi dǐǹ yí fìora.
9 «Mi wé wee fìo, à mi fìo kà síi:
Wàn Maá na wi ho wáayi,
wé à ɓa nùpua zũń le fo lé le Dónbeení na ɓàn síi mía.
10 Dí ũ bɛ́ɛní hã lùa ɓúenɓúen yi.
Le ũ sǐi bìo wé ho tá wán làa bìo mu wee wéráa ho wáayi bìo síi.
11 Hã wɛn lè mu bè-dínii na ko làa wɛn ho zuia.
12 Sɛ́n wa bè-kora día, làa bìo á warɛ́n mún wee tà sɛ́n día à na bìa wó khon làa wɛn yi.
13 Pa wɛn bìo wee khà wɛn dé mu bè-kohó wéró yi bìo yi. Kãní wɛn o *Satãni níi yi.
[Le bɛ́ɛní, lè ho dàńló, lè ho cùkú bìo sã foǹ fɛ́ɛɛ. *Amiina.]
14 «Ká bìa wó khon làa mia bìo á mi wee tà sɛ́n día, á mǐn Maá na wi ho wáayi mún
wé è sɛ́n mi bè-kora á à día.
15 Ká mi yí máa tà sɛ́n día na ɓa yi, á mǐn Maá na wi ho wáayi mún máa wé è sɛ́n mi
bè-kora máa día.
16 «Hen ká mi wé lù mi ɲiní, à mi yí sè mi yara làa bìo á ɓa nǐ-khàwa wee wé wéráa mu.
Ɓa wee wé sè mí yara à ɓa nùpua ɓúenɓúen zũń le ɓa lù mí ɲiní. Le ǐ mǐ ho tũiá na mia:
Ɓa yú mí cũnú vó.
17 Ɛɛ ká ũnɛ́n wé le fo ò lǐ ũ ɲii à ũ sɛɛ ũ yahó, à wíoka ũ ɲúhṹ sese,
18 bèra a na à ɓa nùpua yí zũń le fo lù ũ ɲii. Mǐn Maá Dónbeení mí dòn na wi le lùe na
sànkaa yi á mɔn bìo fo sànkaa wó. Orɛ́n lé yǐa á à na ho cũnú foǹ.»

Ho nàfòró binbirǐ bìo
(Luki 12.33-36)

19 «Mi yí sá ho nàfòró ká lè miten ho dǐmíɲá yi. Ɓa sũnɓowa lè ɓa làkàbṹaawa wi bǐn
á à yáa ho. Ɓa kɔ̃̀nlowà wee wé háaka hã wonna ká ɓa zoo ɲuaa ho.
20 Ho wáayi lé bǐn á mi sá ho nàfòró binbirǐ bàrá yi à ká lè miten. Bǐn á sũnɓowa tàá
làkàbṹaawa máa yí ho máa yáa. Kɔ̃̀nlowà mún yí dà máa yòó háa woohṹ bǐn á máa ɲuaa
bìo.
21 Mu bon, hen na á ũ nàfòró wi yi lé bǐn á ũ sǐi ɓúenɓúen á à dé yi.
22 «O nùpue yǐo lé o sãnía fǐntãní. Ká ũ yǐo se, á ũ sãnía ɓúenɓúen á à kɛń mu khoomu
yi.
23 Ká ũ yǐo yí se, á ũ sãnía ɓúenɓúen á à kɛń le tíbírí yi. Hen ká mu khoomu na wi foǹ
hǐa yèrèmáa wó le tíbírí, à ũ loń bìo le tíbírí mu á à kɛńnáa cícící.»
(Luki 16.13)
24 «Nìi woon yí dà máa sá máa na ɲúnása nùwã ɲun yi. O ò ɲin o nǐ-kéní ká a wań yǐa
so. O wé è ɲí o nǐ-kéní bíonǐ, ká yǐa so ó ɔ máa kɔ̃̀nbi. Mi yí dà máa sá máa na le Dónbeení
yi ká mi mún pá henía le wárí càró bìo.»

Mi dé mi sǐa le Dónbeení yi
(Luki 12.22-31)

25 «Lé bũn nɔn á ĩ wee bíoráa bìo kà á à na mia: Mi wé yí yáa mi yilera mi mukãnì bìo
yi, le mi ì yí mu bè-dínii lè mu bè-ɲunii wen, tàá mi sãnía bìo yi, le mi ì yí hã sì-zínia wen
á à zí. Le mukãnì bìo po mu bè-dínii, á hã sãnía bìo po hã sì-zínia, mu so yí bon le?
26 Mi loń ɓa ɲínzàwa. Ɓa yí máa dì bìo á mún yí máa lá dìnló. Ɓa náa mía, ká mìn Maá
na wi ho wáayi màhã́ pá wee díiní ɓa. Á minɛ́n so bìo ɲúhṹ yí wi yí po ɓa ɲínzàwa le?
27 Minɛ́n tìahṹ á yìa dà mí mukãnì wizooní á à dé wán cìinú mí yilera yáaró bìo yi so
wi le?
28 «Á mi yilera yáaró hã sì-zínia bìo yi so ɲúhṹ wi le? Mi loń le pũiílè. Le yí máa sá dɛ̀ɛ,
á mún yí máa tí sìa.
29 Le ì bío mu na mia: Hàrí o *Salomɔn lè mí cùkú ɓúenɓúen ká wón pá yí zã́ sìa na se
yú lerɛ́n ɓúi yi.
30 Ká le Dónbeenì wee donkhueé le ɲíní kà síi, dìo wé kɛń ho zuia ká ho yìró à ɓa cìí le,
à sɔ̀nkú minɛ́n á le è wé kaka máa zíiní. Mi sìadéró le Dónbeenì yi ɓɛ̀ntìn fòora.
31 «Àwa, á mi wé yí yáa mi yilera à dìn bío le lée webio mi ì dí tàá lée webio mi ì ɲu, tàá
le mi ì yí hã sìa wen á à zí.
32 Mu bon, bìa yí zũ le Dónbeenì ɓúenɓúen wee dìn cà bũn fɛ́ɛɛ, ká minɛ́n mìn Maá na
wi ho wáayi wón zũ bìo ko làa mia.
33 Mi le mi yara sí le Dónbeenì bɛ́ɛnì bìo làa bìo térénna le cɔ̃́n, á bìo ká ɓúenɓúen á le
Dónbeenì á à na mia.
34 Mi cén yí yáa mi hácírí ho yìró bìo yi. Lé ho yìró bìo wi lè mi wɔ̃hṹ. Hã wizooní lè
mí dà-kéní kéní bè-wénia á à kã́ɲa hã.»

7

Mi wé yí cítí nùpue à síiní ɲúhṹ
(Luki 6.37-38, 41-42)

1 «Mi wé yí cítí nùpue à síiní ɲúhṹ, á le Dónbeenì mún máa cítíi mia á máa síinía ɲúná.
2 Lé bìo á bìo mi wee síiní lè ɓa nùpua ɲúná, lé bũn ɓàn síi le Dónbeenì khíi síiníináa mi
ɲúná. Le wìló dɛ̀ɛ na á mi wee mɔ̀nzã́ lè mu bìo, lé dén ɓàn síi á le Dónbeenì á à mɔ̀nzã́ lè
mí bìo.
3 Le zóore na wi ũ yère yi á fo yí zũ bìo, à le zàn-dɛ̀ɛ na wi mi ninza yère yi á fo màhã́
mɔn wee zéení.
4 Fo dà à wé kaka à bío le mi ninza día le ũ lén le zàn-dɛ̀ɛ na wi o yère yi, ká le zóore na
wi ũnɛ́n yère yi á fo yí zũ bìo le?
5 Yí mɔn á ũten na le! Le zóore na wi ũ yère yi lé dìo á ũ ko à ũ lén vé, á ũ yìo màhã́ à
mi wéréwéré á à dàń ǹ lénnáa le zàn-dɛ̀ɛ na wi mi ninza yère yi.
6 «Mi yí lá mu bìo na bìo sã́ le Dónbeenì yi à na ɓa booní yi. Ɲún-sì, á ɓa dà à yèrèmá à
cũaaka mia. Mi mún yí kúia ho lóró na yàwá here ɓa nɔ̀nbùɛɛní tá le ɓa yonka.»

Mi wé cà mu bìo le Dónbeenì cɔ̃́n
(Luki 11.9-13)

7 «Mi wé fio le Dónbeenì cɔ̃́n, á le è hã mia. Mi wé cànka mu bìo le Dónbeenì cɔ̃́n, á mi ì
yí. Mi wé ɓúanɓúa ho woohṹ á le è hɛ́n ho mi ì zo.
8 Lé bìo á yìa wee fio á le è hã, yìa wee cà bìo le cɔ̃́n, ó ò yí mu, yìa wee ɓúanɓúa ho
woohṹ á le è hɛ́n ho ó ò zo.
9 «Minɛ́n tìahṹ ó o ɓúi za fiora ho búurú o cɔ̃́n, ó o so ò na huee wo yi le?
10 Tàá ká a fiora a ceza o cɔ̃́n ó o so na háa wo yi?
11 Awa, á bìo minɛ́n na yí seka á zũ bìo se naló mi zàwa yi, à sɔ̀nkú mìn Maá na wi ho
wáayi á à wé kaka máa nanáa mu bè-tentewà bìa wee fio mu o cɔ̃́n yi?
12 «Bìo mi wi à ɓa nì-vio wé na mia ɓúenɓúen à mi mún wé mu ɓàn síi na ɓa yi. Bũn lé
bìo ó o Mɔyiize làndá lè le *Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛrowà zéenía.»

Mi bánbá à mi cà le mukãnĩ na máa vé
(Luki 13.24)
13 «Mi zo lè ho zũaɲii na fĩnía. Lé bĩo á hĩa ɓùaa wõhũ bèró sĩ, ká ɓa nùpua na màhã́ wee bè ho á à hí mu húmú binbirĩ. Bĩa wee bè ho á boo.
14 Ho zũaɲii na fĩnía hón wõhũ bèró do, ká bĩa màhã́ wee bè ho á à yí le mukãnĩ binbirĩ na máa vé. Bĩa wee bè ho á yí tà yí boo sese.»

Ba ɲi-cúa fɛɛrowà na bĩo yí bon wee zũń kaka?
(Luki 6.43-44)
15 «Bìa le mí lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà ká mu yí bon, á mi pa miten bĩo yi. Ɓa wee wayií miten lòn pia bĩo síi, ká ɓa yiwa yí se lòn dakhĩnkhĩnwa.
16 Mi ì zũń ɓa bĩo ɓa wárá yi. Ɲia máa wé khé kíkahó wán. Á lunkúnsòró mún máa wé fáa ɓódíohó wán.
17 Le vĩndɛ̀ɛ na se wee wé ha hã bia na se. Á le vĩndɛ̀ɛ na yí se wee wé ha hã bia na yí se.
18 Le vĩndɛ̀ɛ na se máa wé ha bia na yí se, á le vĩndɛ̀ɛ na yí se máa we ha bia na se.
19 Vĩndɛ̀ɛ lée vĩndɛ̀ɛ na yí máa ha hã bia na se, dén ń kúii á à sía à kúee mín wán á à cĩí.
20 Lé kà síi á mi ì zũńnáa bĩa le mí lé ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà à ɓa yí nɔn ɓa, hã wárá na ɓa wee wé yi.»
(Luki 13.25-27)
21 «Bìa ɓúenɓúen na wee ve mi le ‹Núhũso! Núhũso!› yínɔń bĩa khíi kɛń le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi. Bĩa wee wé wàn Maá na wi ho wáayi sĩi bĩo lé bán khíi kɛń mu yi.
22 Le cítíi fĩ nɔ̀nzoǹ, á nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ á à bío ò na miĩ: ‹Núhũso, wa buera le Dónbeenĩ bíonĩ, á ɲɔn ɓa cĩnáwa léra ɓa nùpua yi, á wó mu yéréké bĩowa cɛ̀rɛ̀ɛ lè ũ yèni.›
23 Á ĩ wã́a à bío ò na ɓa yi: Ĩ yí zũ mia hùúu. Mi vá lé ĩ nĩsã́ní, bè-kora wérowà yɛ́n.»

Hã zĩní bĩo ɲun wàhiire
(Luki 6.47-49)
24 «Àwa. Nùpue lée nùpue na wee ɲí ĩ bíoní à bè hã yi wón ɓànso bĩo ɓonmín làa nùpue na hácírí wi, á son mí zĩi ho ɓúaahó wán.
25 Ho viohó ɓueé tò, á hã bònnáa sú cáa, á ho pinpiró và lè mí pànká le zĩi mu wán à le yí tò, lé bĩo le ɲúhũ fárá ho ɓúaahó wán.
26 Ká nùpue lée nùpue na wee ɲí ĩ bíoní, ò ɔ yí máa bè hã yi, wón ɓànso bĩo ɓonmín là a nùpue na lé o bṍnbú, á son mí zĩi le hõ̀nlè wán.
27 Ho viohó ɓueé tò, á hã bònnáa sú cáa, á ho pinpiró và lè mí pànká le zĩi mu wán, á le tò pùpɛ̀.»
28 Bĩo ó ɔ Yeesu bía vó, á ɓa zã̃amáa wó coon làa sòobɛ́ɛ bĩo ó ɔ wee kàrán lè ɓa nùpua bĩo yi.
29 Lé bĩo ó ɔ yí kàránna ɓa nùpua lè ho *làndá bĩo zéenílowa bĩo síi. Orɛ́n wó mu lè ho pànká na le Dónbeenĩ nɔn wo yi.

8

O Yeesu wɛɛ́ra a ɓùeré ɓúi
(Maaki 1.40-45; Luki 5.12-16)
1 O Yeesu yòó ló le ɓúee wán lion, á ɓa zã̃amá-kúii bò a yi.
2 Ɔ ɔ *ɓùeré ɓúi vá ɓueé ɓó a yi, á lií fárá mí nɔnkóɲúná wán o yahó, ò ɔ bía: «Núhũso, fo dà à wɛɛ́ mi ká fo tà.»
3 Ɔ ɔ Yeesu lií bò mi níi o wán ò ɔ bía nɔn wo yi: «Ĩ tà mu, wã́a wa.» Mí lahó yi, ó ɔ nĩi dɛ̀ɛnía wan.
4 Bũn món ó ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Bìo wó foǹ á ũ yí bío le nùpue ɲí. Ká ũ màhã́ vaa zéení ũten lè le *Dónbeenĩ yankaro. A ũ mún wé mu hãmu bĩo na ó ɔ *Mɔyiize bò le ɓa wé wé mu dã́ní yi, à ɓa ɓúenɓúen zũń ká ũ wan bĩo bon.»

O Yeesu wɛɛ́ra ɓa dásíwá ɲúhṹso ton-sá
(Luki 7.1-10)

5 Bìo ó ɔ Yeesu vaá wee zo ho *Kapɛɛnayuumu lóhó yi, á ho Oroomu dásíwá ɲúhṹso
ɓúi vá ɓueé ɓó a yi, á fìora a le o séení mí.
6 O bía: «Ɲúhṹso, ĩ ton-sá dũmaná le zĩi yi. O lé o mùamúa, á lò wee be dàkhĩína.»
7 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩ̃ ɓueé wɛɛ́ wo.»
8 Á ɓa dásíwá ɲúhṹso bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, ũ ɓuenló ĩ zĩi lée bìo na á ĩ̃ yí koráa. Na
le ɲii mí dòn, á ĩ̃ ton-sá pá à wa.
9 Ĩnɛ́n ĩ̀ bɛɛre ɲúnása wi á ĩ̃ wee bè bíoní yi. Á ĩnɛ́n mún wi ɓa ɓúi ɲúhṹ wán, á bán mún
wee ɲí ĩ̀ cɔ̃́n. Ĩ le yìa va hen à wón va bĩn. Ĩ le o ɓúi ɓuen ò ɔ dɛ̀ɛní ɓuen. Ĩ le ĩ̀ ton-sá wé
bìo na, ò ɔ dɛ̀ɛní wé mu mí lahó yi.»
10 Bìo ó ɔ Yeesu ɲá hɔ̃́n bíoní so, ó ɔ wó coon, ò ɔ bía nɔn bìa bò a yi: «Le ĩ̀ mĩ̀ ho tũiá na
mia: O *Isirayɛɛle nìpomu ɓúenɓúen yi á ĩ̃ dĩ̀ń yí fò mín làa nùpue na sĩidéró mĩì yú yìa
kà yi.
11 Nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ khíi lé lè le wii hɛ̀ɛníi lè le tèeníi, á ɓueé kɛɛní ká ɓa à dí ho sɔ́nú le
*Dónbeení bɛ́ɛní díiníi là a *Abarahaamu, là a *Izaaki, là a *Zakoobu.
12 Ká bìa lá ko à ɓa níní kɛń le Dónbeení bɛ́ɛní yi, bán ɓa à ɲa lée kúia ho khũuhũ le
tíbírí yi, á ɓa lée wá á yiwa à vá bĩn.»
13 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu wɔ́a bía nɔn ɓa dásíwá ɲúhṹso yi: «Lɛ́n khíɓo, bìo fo fìora á à wé,
lé bìo fo dó ũ sĩi mĩì.» Lé hón pɔ̃̀n-kéní so yi, á ɓa dásíwá ɲúhṹso ton-sá á wan yi.

O Piɛre ɓàn hio hɔ́a lè ɓa vánvárowà ɓúi wɛɛ́ró bìo
(Maaki 1.29-34; Luki 4.38-41)

14 O Yeesu van o Piɛre zĩi. O vaá yú a Piɛre mu ɓàn hio hɔ́a le dãmu dɛ̀ɛ yi à le tɛ̀ɛní wee
zɛ̀ɛ́ wo.
15 Ɔ́ ɔ Yeesu ɓuan o níi yi á le tɛ̀ɛní khĩína. Ɔ́ ɔ hɔ́a mu dɛ̀ɛnía hĩ́nɔn nɔn ho dĩ́nló wo yi.
16 Ho tá yuuní, á ɓa ɓuan ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ na ɓa cĩ́náwa wi yi á ɓuararáa o Yeesu cɔ̃́n,
ó ɔ wee bío à ɲa ɓa cĩ́náwa lén ɓa yi. O mún wɛɛ́ra ɓa vánvárowà ɓúenɓúen na ɓa ɓuan
ɓuararáa o cɔ̃́n.
17 O wó mu bèra a na à le *Dónbeení ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii bìo na ó ɔ bía à wé: «O lá wa
lònbee. O fó wa vɔ́mú bò mí wán.»*

Ɓa nùpua nùwã ɲun ɓúi na wi ɓa bè là a Yeesu bìo
(Luki 9.57-62)

18 O Yeesu mɔn ɓa zɔ̃́amáa na kĩ́nía wo yi, ó ɔ nɔn le ɲii mí nĩ-kenínia yi le ɓa le mí khí
lè ho vũ-beení mɔ́n.
19 Á ho làndá bìo zéenílo ɓúi ɓueé ɓó a yi, á bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, ĩ̀ ì bè foń á à
varáa hã̃ lùa ɓúenɓúen na á ũ wee va yi.»
20 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ɓa cawanwà yú hã̃ kãna wee zo. Á ɓa ɲínzàwa mún yú mí
lɛnna. Ká a *Nùpue Za wón màhã́ yí yú ho lahó na ó ɔ dà à vũń yi.»
21 Ɔ́ ɔ nĩ-kenínia nĩ-kéní ɓúi bía nɔn wo yi: «Ĩ̃ ì bè foń. Ká ũ màhã́ día le ĩ̀ vaa nùu wàn
maá vé.»
22 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Día le ɓa nĩ-hía à nùu mí nĩ-hía, ká ũnɛ́n ɓuee bè mĩì.»

O Yeesu dĩ́nia ho pinpi-beení
(Maaki 4.35-41; Luki 8.22-25)

23 O Yeesu yòó zon ho woohṹ lè mí nĩ-kenínia á ɓa wà.
24 Cúa-yɛn à ho pinpi-beení wee và ho vũ-beení wán á wee yànbónka mu ɲumu kúee
ho woohṹ yi fúaa ho wi ho lí. Mu wee wé ká a Yeesu dũma. 25 Ɔ́ ɔ nĩ-kenínia vá ɓueé ɓó
a yi, á sĩ́nía wo, à ɓa bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, wa à hí. Kãní wɛn.»
26 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Lée webio nɔn á mi zɔ̃́nanáa? Mi sĩa déró mĩì ɓɛ̀ntĩ́n fòora.»

---

* **8:17** Mi loń Ezayii vũahṹ 53.4

O ɔ wɑ̃a lií hĩnɔn, á yòó nàmakaa ho pinpiró lè mu ɲumu na wee yànbónka yi, á mu wó tɛ́tɛ́tɛ́.
27 Ɓa ɓúenɓúen á mu wó coon, á ɓa wee bío mín yi: «Pɑ́a! O nùpue mu lé o yɛ́n síi kà? Hàrí ho pinpiró lè mu ɲumu ó ɔ bíaráa, á mu pá bò a bíonĩ yi.»

Ɓa nùpua nùwã ɲun cĩnáwa ɲa lénló bĩo
(Maaki 5.1-20; Luki 8.26-39)

28 Bĩo ó ɔ Yeesu khíi dɔ̃n ho Kadaraa kɔ̃hṹ yi, á nùpua nùwã ɲun ɓúi ló ɓa nĩ-hía nùunii wee sĩ a yahó. Ɓa nùpua mu ɓa cĩnáwa wi yi á ɓa zɑ̃́nii wi fúaa nĩi woon yí máa khà miten à lá ho wɔ̃hṹ mu.
29 Bĩo ɓa mɔn o Yeesu á ɓa wee bío kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Dónbeenĩ Za, lée webio fo lon làa wɛn. Fo ɓuara wà ɓueé beé wa lò ká mu pɑ̃ahṹ dĩǹ yí dɔ̃n le?»
30 Mu wee wé à nɔ̀nbùɛ-ɓoohṹ ɓúi khɛ̀ra vaá wee dí.
31 Á ɓa cĩnáwa mu yankaa o Yeesu kà síi: «Hen ká ũ wi ũ ɲa wɛn, ũ wɑ̃a bío le wa vaa zo ho nɔ̀nbùɛ-ɓoohṹ na kà yi.»
32 Ʊ́ ɔ Yeesu le ɓa vaa zo. Á ɓa cĩnáwa mu ló ɓa nùpua nùwã ɲun mu yi á vaá zon ɓa nɔ̀nbùɛɛní yi. Á ɓa ɓúenɓúen yòó lùwa le ɓúee wán á kùenkaa lií zon ho vũ-beenĩ yi á húrun.
33 Á bĩa lá wee pa ɓa á lùwá lion ho lóhó, á lií lá bĩo wó ɓúenɓúen á fɛɛra, sɔ̃̀nkú bĩo wó ɓa nùpua nùwã ɲun na ɓa cĩnáwa lá wi yi.
34 Á ho lóhó nùpua ɓúenɓúen ló wà lée sĩ a Yeesu yahó. Bĩo ɓa lée yú a, á ɓa yanka wo le o sábéré ò ɔ lé mín kɔ̃hṹ yi à lɛ́n.

9

O Yeesu wɛɛ́ra a nĩi ɓúi na sɑ̃nia húrun
(Maaki 2.1-12; Luki 5.17-26)

1 O Yeesu yòó zon ho woohṹ á yèrèmáa kɑ́a ho vũ-beenĩ á khú mí lóhó.*
2 Á ɓa ɓuan o mùamúa ɓúi lè mí dɑ̃mu dɛ̀ɛ á ɓuararáa o cɔ̃́n. Bĩo ó ɔ Yeesu mɔn bĩo ɓa dóráa mí sĩa wo yi, ó ɔ bía nɔn o nĩi mu yi: «Wàn bɔ̃́nlo, hení ũ sĩi, ũ bè-kora séra día.»
3 Á ho *làndá bĩo zéenílowa nùwã yɛn ɓúi wee bío mín yi: «O nĩi na kà wee màní míten lè le Dónbeenĩ.»
4 Ʊ́ ɔ Yeesu zũna ɓa yilera ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Lée webio nɔn á hã yile-kora wiráa mia.
5 Lé mu yɛ́n bíoró wayi? Lé à bío le o bè-kora séra día lée, tàá lé à bío le o hĩní varáka?
6 Ká ĩ màhã́ wi mi zũń le o *Nùpue Za yú ho pànká ho tá wán à sɛ́nnáa mu bè-kora día.» O ɔ wɑ̃a bía bĩo kà nɔn o mùamúa yi: «Lii hĩní, lá ũ dɑ̃mu dɛ̀ɛ à ũ khíɓo.»
7 Ʊ́ ɔ nĩi mu hĩnɔn yòó dĩn, á wà van mí zĩi.
8 Bĩo ɓa zɑ̃amáa mɔn mu, á ɓa zɑ̃́na, á wee khòoní le Dónbeenĩ ho pànká na kà ɓàn síi na le nɔn ɓa nùpua yi bĩo yi.

O Yeesu von o Matiye le o bè mi yi
(Maaki 2.13-17; Luki 5.27-32)

9 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu ló hón lahó so yi wà. Bĩo ó ɔ wee khĩí, ó ɔ mɔn o nĩi ɓúi na ɓa le Matiye ká a kará mí tonló lahó yi, á wee fé ho lànpó. Ʊ́ ɔ bía nɔn wo yi: «Hĩ́ní bè miĩ.» Ʊ́ ɔ Matiye lií hĩnɔn bò a yi.
10 O Matiye von o Yeesu lè ho dĩnló mí zĩi. Ho *lànpó féwá lè ɓa nĩ-kora cɛ̀rɛ̀ɛ wi ho dĩnló mu díinii là a Yeesu lè mí nĩ-kenínia.
11 Bĩo ɓa *Farizĩɛwa mɔn mu kà, á ɓa bía nɔn o nĩ-kenínia yi: «Lée webio nɔn á mi nĩ-kàránlo wee dí lè ho lànpó féwá lè ɓa nĩ-kora na kà?»
12 Ʊ́ ɔ Yeesu ɲá bĩo ɓa bía, ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Héyĩi! Minɛ́n! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tĩni ɓànso dɑ̃́ní le? Bùeé. Ɓa vánvárowà lé bĩa wee wé cà a dɑ̃́ní.

* **9:1** O Yeesu ɓàn lóhó na ó ɔ Matiye bía bĩo hen lé ho Kapɛɛnayuumu. Mi loń Matiye vũahṹ 4.13

13 Mi lɛ́n vaa kàrán le Dónbeeni bíoni na kà à zũń kúará: ‹Bìo á ĩ màkóo wi yi lé le yi
na se. Ká ɓa bà-kùio na ɓa wee wé lè mu hãmu á ĩ pã́ bìo.›† Mi zũń mu sese. Ìnɛ́n yí ɓuara
bìa wee leéka le mí térénna bìo yi dɛ́. Bìa zũ le mí lé ɓa bè-kora wérowà lé bìa á ĩ ɓuara
bìo yi.»

O Yeesu bia hã ɲini lìrɔ́ bìo
(Maaki 2.18-22; Luki 5.33-39)

14 O Zãn Batiisi nì-kenínia vá ɓueé ɓó a Yeesu yi à ɓa wee tùa wo yi: «Lée webio nɔn á
warɛ́n lè ɓa *Farizìɛwa wee lì wa ɲiní túntún, ũnɛ́n nì-kenínia yí máa lì mí ɲiní?»
15 Ɔ́ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi wee leéka le bìa ɓa von mu yaamu sã́nú díinii yara so
dà à sè ká a hã́-fìa ɓàn báa làa ba páanía wi le? Bũn yí dà máa wé. Ɛ̃ɛ ká pãahṹ ɓúi khíi
dã, ó o hã́-fìa ɓàn báa ɓa à lén ɓa tĩahṹ, bũn ká ɓa màhã́ wé è lì mí ɲiní.
16 Nùpue máa lá nín-ké-fìnle bìo ɓúi máa la làa báká kìnle. Lé bìo ká a wó mu, á le
nín-ké-fìnle á a wíoka a lɛ̀ɛ ho.
17 Làa bũn síi, nùpue máa wé kúee *dìvɛ̃́n fìa sṹmàni-kìa yi. Lé bìo ká a kúaa ho bìn,
ká ho hìa wee za, á hã à nàma, á ho dìvɛ̃́n á à kúia, á hã sṹmàniwa mún ǹ yáa. Ho dìvɛ̃́n
fìa ɓa wé kúee hã sṹmàni-fìa yi. Ká mu wó kà, á mu ɓúenɓúen á à wé se.»

Ɓa zúifùwa ya-dí hìnló
là a hã́a ɓúi wɛɛ́rɔ́ bìo
(Maaki 5.21-43; Luki 8.40-56)

18 Pãahṹ na ó o Yeesu wee bío lè ɓa nùpua yi, à bũn ɓa *zúifùwa ya-dí ɓúi ɓueé dɔ̃n, á
ɓueé lií ɓúrá a tá ò o bía: «ĩ̀ hìnló húrun yí míana, ká ũ màhã́ ɓuen ɓuee bè ũ níi o wán
o ò vèe.»
19 Ɔ́ o Yeesu lè mí nì-kenínia hìnɔn bò làa wo.
20 Hón pãahṹ so yi, à bũn ò o hã́a ɓúi wee mi mí sɛɛró fɛ́ɛɛ á dɔ̃n hã́ lúlúio pírú ɲun à ho
máa fì, á vá ɓueé ɓó a yi, á zoó tṹaa o dà-zìnii ɲi-kã́ní yi là a mɔ́n.
21 O wee bío bìo kà mí yi: «Hen ká ì dàńna tṹaa o dà-zìnii yi mí dòn, á ĩ ì wa.»
22 Bìo ó o Yeesu yèrèmáa khíi mɔn wo, ó o bía: «Wàn hìnló, yí zɔ̃́n dɛ̀ɛ. Bìo fo dó ũ sìi
miì, lé bũn wɛɛ́ra fo.» Ɔ́ o hã́a mu dɛ̀ɛnía wan mí lahó yi.
23 Bìo ó o Yeesu wã́a vaá dɔ̃n ɓa zúifùwa ya-dí zìi, ó o wã́a mɔn ɓa sì-ɓúawá à ɓa wíokaa
míten vó o nì-hío nùuló bìo yi, lè ɓa zãamáa na wee wá ká ɓa a zúnzúrá.
24 Ɔ́ o bía: «Mi lé lè ho khũuhũ. O hìnzo-za mu yí húrun, o lée yìa na dũma.» Á ɓa wee
yáa mí ɲiní yi na a yi.
25 Bìo ɓa zãamáa ló vó, ó o Yeesu yòó zon le zìi yi, á zoó fù o hìnzo-za níi yi, ó o lií hìnɔn,
26 á mu ɲá ho kɔ̃hṹ ɓúenɓúen yi.

Ɓa muiiwà là a nìi na o cìná wi yi wɛɛ́rɔ́ bìo

27 Bũn mɔ́n ó o Yeesu ló bìn wà. Bìo ó o wee khìí, á muiiwà nùwã ɲun ɓúi bò a yi ká ɓa
a wãamaka: «*Daviide Za, màkárí wɛn.»
28 Bìo ó o Yeesu vaá dɔ̃n le zìi, á ɓa muiiwà mu ɓueé ɓó a yi, ó o tùara ɓa yi: «Mi láa mu
yi le ì dà wee wɛɛ́ mia le?» Á ɓa le: «Ũuu, Ɲúhṹso, fo dà mu.»
29 Ɔ́ o Yeesu wã́a dɔ̃n ɓa yìo, ò o bía: «Le mu wé làa bìo mi láaráa mu yi.»
30 Á ɓa yìo dɛ̀ɛnía wee mi. Ɔ́ o Yeesu henía bìo kà nɔn ɓa yi: «Háyà, nùpue yí ko ò o ɲí
bìo wó mia kà.»
31 Ká bìo ɓa wà, á ɓa wee bío o Yeesu bìo ho kɔ̃hṹ ɓúenɓúen yi.
32 Pãahṹ na á bán wee lɛ́n yi, à bũn ɓa ɓuan o nìi ɓúi ɓuararáa o Yeesu cɔ̃́n, cìná ɓúi wi
o yi, ó o yí dà máa bío.
33 Ɔ́ o Yeesu ɲɔn o cìná mu léra, ó o nìi ɲii dɛ̀ɛnía fá á wee bío. Á ɓa zãamáa wó coon mu
bìo yi, á ɓa wee bío: «Warɛ́n *Isirayɛɛle nìpomu yi á wa dìǹ yí mɔn bìo kà ɓàn síi hùúu.»

† **9:13** Mi loń Ozee vũahṹ 6.6

34 Ká ɓa *Farizĩɛwa bán ɓɛ̀n wee bío: «Mu lé ɓa cĩnáwa ɲúhũso lé yĩa wee na ho dàńló
wo yi ò o ɲa lè ɓa cĩnáwa lén bĩa ɓa wi yi.»

Ɓa zãamáa màkárí ɓuan o Yeesu yi

35 O Yeesu wee hɛ́ɛ lé hã ló-beera lè hã ló-zàwa yi, á wee kàrán ɓa nùpua ɓa *zúifùwa
kàránló zĩní yi. O wee bue le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bín-tente, ká a wɛɛ́ mu vã́mú lè mí sĩíwà
ɓúenɓúen na tò ɓa nùpua.
36 Ɓa zãamáa na ó o wee mi á màkárí ɓuan wo yi. Lé bĩo ó o mɔn à ɓa san, á yilera
lùnkaa. Ɓa ka lòn pia na paro mía.
37 Ʊ o wã́a bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Ho dĩnló bon dĩn cɛ̀rɛ̀ɛ, ká ho lárowà lé bĩa yí boo.
38 Ábwa. Á mi fio o mɔhṹ ɓànso yi le o wíoka na ɓa ton-sáwá le ɓa lá ho.»

10

O Yeesu tonkarowà pírú ɲun yènnáa
(Maaki 3.13-19; Luki 6.12-16)

1 O Yeesu hueekaa mí nĩ-kenínia pírú ɲun á nɔn ho dàńló ɓa yi à ɓa wé ɲa lè ɓa cĩnáwa
lén bĩa ɓa wi yi à mún wɛɛ́ lè mu vã́mú lè mí sĩíwà ɓúenɓúen.
2 Hĩa kà lé o tonkarowà pírú ɲun yènnáa: O nín-yání tonkaro lé o Simɔn, na ɓa mún
có yèni làa Piɛre, lè mín za Ãndere, là a Zaaki lè mín za Zãn na lé o Zebedee zàwa.
3 Á dé o Filiipu là a Baatelemii, o Toma là a lànpó fé Matiye, o Alifee za Zaaki là a Tade,
4 o Simɔn na lé ɓa Zelootewa* kuure nùpua nĩ-kéní, là a Zudaa Isikariote na khíi dé o
Yeesu mí zúkúsa níi yi.

O Yeesu tonkaa mí tonkarowà pírú ɲun
(Maaki 6.7-13; Luki 9.1-6)

5 Bán báawa pírú ɲun so lé bĩa ó o tonkaa, á henía bĩo kà nɔn yi: «Mi yí va hã kãna na
á bĩa yínɔ́ń ɓa *zúifùwa kará yi, à mún yí zo ho *Samarii kɔ̃hṹ lórá yi.
6 O *Isirayɛɛle nĩpomu na ka lòn pia na vũnun bán lé bĩa mi va cɔ̃́n.
7 Mi lá ho wɔ̃hṹ wà, à bĩo kà lè bĩo mi wé bue: Le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ á sùaráa.
8 Mi wɛɛ́ ɓa vánvárowà. Bĩa húrun á mi vèení. Ɓa ɓùeréwà à mi wɛɛ́, à ɲa ɓa cĩnáwa
lén bĩa ɓa wi yi. Mi yú mu làa kã́amáa, à mi ɓɛ̀n mún wé na mu làa kã́amáa.
9 Mi yí lɛ́n làa sã́nú, tàá wárí. Hàrí le wɛ́n-wĩníwà à mi yí ɓua.
10 Mi yí ɓua puure. O ɓúi yí ɓua báká tàá nakãa à séení hĩa ó o zã́. O ɓúi yí ɓua bũin-za.
Ĩ bía bũn lé bĩo ó o ton-sá ko lè mí ɲii dĩnló.
11 Mi wé vaá zon lóhó lée lóhó yi, à mi cà yĩa á à tà mi ì làa o wán, à kɛɛní wón ɓànso
cɔ̃́n fúaa mi léró ho lóhó mu yi.
12 Mi wé vaá zon zĩi lée zĩi na yi, à mi bío le ho hɛ́ɛrà à kɛń le zĩi mu nùpua wán.
13 Ká bĩa wi le yi á tà mi bĩo, á mi hɛ́ɛrà á à kɛń ɓa wán. Ká ɓa pã́ mi bĩo, à mi fé mi hɛ́ɛrà
tɛ̀ɛníi.
14 Mi wé vaá zon zĩi, tàá lóhó na yi, ká bĩa wi bĩn pã́ mi bĩo á le mí máa ɲí mi cɔ̃́n, ká mi
wee lé bĩn, à mi púaa mi zení khṹnkhṹnĩ kúia.†
15 Le ĩ mĩ ho tṹiá na mia: Le cítíi fĩ nɔ̀nzoń, á hón lóhó so nùpua bĩo na khíi sá ɓa yi á à
poń bĩo sá ho *Sodɔɔmu lè ho Komɔɔre lórása yi.»‡

O Yeesu bía le lònbee na yòó lua bĩo
(Maaki 13.9-13; Luki 21.12-17)

---

* **10:4** Ɓa Zelootewa lé ɓa nùpua na fù wee cũii mín sĩí bĩo hení. Ɓa hĩa wee fi lè ɓa Oroomusa lè tíbírí yi. † **10:14** Hã zení khṹnkhṹnĩ púaa kúiaró lée bĩo na ɓa zúifùwa wee wé hón pã́ahṹ so yi ká ɓa vaá ló ho kã-veere ɓúi yi á bĩnía wà ɓueé zo mĩn kɔ̃hṹ. Ká bĩo hen kà bũn lé ɓarɛ́n zúifùwa wee wé mu làa mín, á zéení le le páanii mía ɓarɛ́n làa bĩa pã́ le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo pã́ahṹ. ‡ **10:15** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 18–19

16 «Mi ɲí bɩ̀o kà: Ɩ̃ wee tonka mia. Mi ka lòn pia na wà vaá zo ɓa dakhɩ̃́nkhɩ̃́nwa tɩ̃́ahɩ̃́.
Mi zũ̃ń miten ɓuaró làa bɩ̀o ɓa háwá zũ̃náa míten ɓuaró bɩ̀o síi, à wé ɓa nùpua na wayika
lè ɓa ɓùaaɓúuní bɩ̀o síi.
17 Mi pa miten bɩ̀o. Ɓa nùpua khíi wé è ɓua mia á à varáa ho pànká ɓànsowà cɔ̃́n á bán
vaá cítí mia. Ɓa wé è ha mia lè hã̃ làbàaní ɓa *zúifùwa kàránló zɩ̃́ní yi.
18 Ɓa wé è ɓua mia á vaá dɩ̃́ní hã̃ kã̃na ɲúnása lè ɓa bá-zàwa yahó bɩ̀o mi tà mɩ̀ɩ bɩ̀o yi.
Lé bṹn mi ì bè yi á à zéeníináa ɩ̃ bɩ̀o lè ɓarɛ́n làa bɩ̀a yínɔ́ń ɓa zúifùwa.
19 «Hen ká ɓa khíi wé ɓuan mia vannáa le cítíi fɩ̃́ɩ̃́nii, à mi yí le mi yiwa dè bɩ̀o mi ì láráa
mi ɲi-cúa làa bɩ̀o mi ì bío bɩ̀o yi. Mi ì yí hã̃ bíoní na mi ì bío ho pã̃́ahɩ̃́ mu yi.
20 Hã̃ bíoní mu máa wé mi kùrú bíoní. Mɩ̀n Maá Dónbeenɩ̀ Hácírí lé dɩ̀o á à dé hã̃ mi
ɲiní yi á mi ì bío.
21 Ɓa nùpua ɓúi wé è dé mín kùrú zàwa á à na ɓa à ɓúe. Hàrí ɓa maáwà ɓúi á à wé mu
ɓàn síi lè mí zàwa. Ɓa zàwa ɓúi mún ɲ̀ hɩ̃́ní mín maáwà wán, á à na ɓa ɓa à ɓúe.
22 Ɓa nùpua ɓúenɓúen á à ɲin mia bɩ̀o mi tà mɩ̀ɩ bɩ̀o yi. Ká yɩ̀a màhã́ hã̃ mí sɩ̀ɩ fúaa mu
véeníi, wón á à fen.
23 Hen ká ɓa khíi wee beé mi lò lóhó na yi, à mi lùwí va dà-veere yi. Le ɩ̃ mɩ̀ ho tũ̃iá na
mia: O *Isirayɛɛle kɔ̃hɩ̃́ lórá ɓúenɓúen á mi máa bèeni máa vé ká a *Nùpue Za yí ɓuara.
24 «Nì-kenínii na po yɩ̀a wee kení a wón mía. Á ton-sá na po mí ɲúhɩ̃́so wón mún mía.
25 Ká a nɩ̀-kenínii hɩ́a ka làa yɩ̀a kenía wo bɩ̀o, se bṹn á à kã́ɲa. Ká a ton-sá mún hɩ́a ka le
mí ɲúhɩ̃́so bɩ̀o, se bṹn á à kã́ɲa. Ká le zɩ̀-ɲúhɩ̃́ nɩ̀-kɩ́nle ɓa hɩ́a wee ve là a *Bɛlezebuule,§
á se o zɩ̀ɩ nùpua á ɓa a ve lè hã̃ yènnáa na yí seka po dén.

Le Dónbeenɩ̀ lé dɩ̀o mi wé zɔ̃́n
(Luki 12.2-7)

26 «Mi cén wé yí zɔ̃́n ɓa nùpua. Mu bɩ̀o na sànkaa ɓúenɓúen khíi mi, á bɩ̀o sà yi ɓúenɓúen
mún khíi zũ̃ń.
27 Bɩ̀o á ɩ̃ bía nɔn mia le tíbírí yi, à mi mɩ̀ wéréwéré le ɓa nùpua ɲí. Bɩ̀o á ɩ̃ hũ̃mɔnkaa
làa mia à mi yòo bue hã̃ lòra.
28 Mi wé yí zɔ̃́n bɩ̀a wee ɓúe o nùpue ká ɓa yí dà máa ɓúe o mànákã̃. Le Dónbeenɩ̀ na
dà a yáa hã̃ sã̃nía lè ho mànákã̃ le Dofɩ̃́ní dɔ̃hɩ̃́ na máa hí yi, dén lé dɩ̀o mi wé zɔ̃́n.
29 Ɓa ɲínzà-wɩ́níwà bùaa ɲun so yí máa wé yɛ̀ɛ́ ho tɔ̃mɔ́n dà-kéní le? Ɛ̃ɛ ká hàrí ɓa yà-
kéní máa kùen ká mɩ̀n Maá Dónbeenɩ̀ yí zũ mu.
30 Ká mu lé minɛ́n, hàrí mi ɲún-vã̃ní ɓúenɓúen á le Dónbeenɩ̀ zũ ɲii.
31 Mi wã́a yí zɔ̃́n dɛ̀ɛ, lé mi bɩ̀o ɲúhɩ̃́ wi po ɓa minka ɲínzà-wɩ́níwà.

O Yeesu bɩ̀o tàró tàá mu pɩ́ló
(Luki 12.8-9)

32 «Yìa dɩ̃́n ɓa nùpua yahó ò o bía wéréwéré le mí bɩ̀o sã̃ mɩ̀ɩ, á ɩ̃nɛ́n mún khíi bío mu
wéréwéré wàn Maá na wi ho wáayi yahó le ɓànso bɩ̀o sã̃ mɩ̀ɩ.
33 Ká yɩ̀a ɓɛ̀n bía wéréwéré ɓa nùpua yahó le mí yí zũ mi, á ɩ̃nɛ́n mún khíi bío wàn Maá
na wi ho wáayi yahó le ɩ̃ yí zũ ɓànso.

O Yeesu bɩ̀o wee khɛɛ́ ɓa nùpua
(Luki 12.51-53; 14.26-27)

34 «Mi yí leéka le ɩ̃ ɓuara wà ɓueé dé ho hɛ́ɛrà ho dɩ́mɩ́ɲá yi. Ɓùeé. Ɩ̃ yí wà ɓueé dé hɛ́ɛrà
ho yi. Hã̃ fio lé hɩ́a á ɩ̃ wà ɓueé dé.
35 Ɩ̃ wà ɓueé khɛɛ́ o za lè mín maá, á à khɛɛ́ o nu lè mí hɩ̃́nló, là a ɓùaa hã́a lè mí yàró
hã́a.
36 O nùpue ɓàn zɩ̀ɩ nùpua lé bán á à yèrèmá à wé o zúkúsa.

---

§ **10:25** Bɛlezebuule: Mu pã́ahɩ̃́ ká le yèni mu á ɓa zúifùwa cɛ̀rɛ̀ɛ hɩ́a zũ le lé ɓa cɩ́náwa ɲúhɩ̃́so na lé o Satãni te le.

37 Yìa wa mín maá tàá mín nu á po mi, wón ɓànso yí dà máa páaní làa mi. Á yìa wa mí
za tàá mí hĩnló á po mi, wón ɓànso yí dà máa páaní làa mi.
38 Yìa yí máa lá mí *kùrùwá pĩ* à bèráa miĩ, wón ɓànso mún yí dà máa páaní làa mi.
39 Yìa wi ò ɔ pa mí mukãnĩ bìo wón á à vĩiní le. Ká yìa màhã́ vĩinía mí mukãnĩ ĩnɛ́n bìo
yi, wón á à bĩní ì yí le.

Yìa ɓuan le Dɔ́nbeenĩ ton-sá cũnú na ɔ́ ɔ̀ yí
(Maaki 9.41)

40 «Yìa ɓuan mia sese, se lé ĩnɛ́n á ɓànso ɓuan sese. Á yìa ɓuan mi se, se lé yìa tonkaa
mi á ɓànso mún ɓuan se.
41 Hen ká yìa ɓuan le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro ɓúi se lé bìo ɔ́ ɔ lé le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro,
á ɓànso khíi yí ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà cũnú na ɓa à yí. Hen ká a ɓúi ɓuan o nùpue na térénna
lé bìo ɔ́ ɔ térénna, ɔ́ ɔ khíi yí bìa térénna cũnú na ɓa à yí.
42 Ká nùpue nɔn hàrí ho kóo-za yimù cúee ɲun-wia bìa wi hen na ɲúhṹ mía nĩ-kéní ɓúi
yi, lé bìo ɔ́ ɔ lé ĩ nĩ-kenínii, wón ɓànso á à yí mu cũnú máa khí.»

11

1 Bìo ɔ́ ɔ Yeesu zéenía mí nĩ-kenínia vó, ɔ́ ɔ ló bĩn wà, á wà vaá kàrán ɓa nùpua ká a
bue le Dónbeenĩ bìo ho kɔ̃hṹ mu lórá yi.

O Zãn Batiisi tonkaa ɓa nùpua o Yeesu cɔ̃́n
(Luki 7.18-35)

2 Bìo ɔ́ ɔ Zãn Batiisi wi ho kàsó yi, ɔ́ ɔ ɲá bìo ɔ́ ɔ *Krista wee wé, ɔ́ ɔ tonkaa mí nĩ-kenínia
nùwã yɛn ɓúi
3 le ɓa va a tùa wo yi: «Ũnɛ́n lé fo á wa ɲá bìo le fo ko ũ ɓuen lée, tàá wa pá ko à wa lòoní
nĩ-veere?»
4 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo mi wee ɲí làa bìo mi wee mi á mi vaa bío na a Zãn yi.
5 Ɓa muiiwà yìo wee mi, á ɓa mùamúawà hĩnɔn wee varáka. Ɓa ɓùeréwà wee wa. Ɓa
bekewà ɲikɔ̃nna wee ɲí mu bìo. Ɓa nĩ-hía wee vèe. Á le bín-tente wee bue na ɓa nĩ-khenia
yi.
6 Yìa yí pã́ ĩ bìo ká a tà mu yi, se wón ɓànso ɲúhṹ sĩ.»
7 Bìo ɔ́ ɔ Zãn nĩ-kenínia bĩnía wà, ɔ́ ɔ Yeesu wee bío o Zãn mu bìo lè ɓa zãamáa kà síi:
«Lée webio á mi van vaá lora le dùure yi? Lée ho konkohó na ho pinpiró wee hɛ́ɛ vĩnvã
lée? Ɓùeé.
8 Á lée webio mí vaá lora? Lée nùpue ɓúi na sĩa hɔ̃̀nbɔ̃̀nɔ̀n le? Bìa wee zĩ́ hɔ̃́n sĩ-seníso
á wi ɓa pãamá-beera zĩní yi.
9 A lé o yɛ́n mi van bìo yi? Lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro ɓúi le? Ká mu lé wón, se mi tũiá
sĩ. O yàá pá po wón, le ĩ bío mu na mia.
10 O Zãn mu lé yìa á le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ bía bìo kà síi: ‹Ĩ ì tonka ĩ tonkaro ɔ̀ ɔ dí ũ
yahó á ɓueé wíoka ũ wɔ̃hṹ›.
11 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: ɓa nùpua na wi ho dĩmíɲá yi ɓúenɓúen á yìa bìo ɲúhṹ wi po
a Zãn wón mía. Ɛɛ ká le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ zàwa mɔ́n-dí màhã́ pá po a.
12 Pãahṹ na ɔ́ ɔ Zãn Batiisi wee zéení le Dónbeenĩ bìo yi à ɓuee ɓúe ho zuia yi, á le
Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bìo á ɓa wee firáa lè mi sòobɛ́ɛ. Á bìa wee fi làa bũn wi ɓa fé mu lè ho
pànká.
13 Le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà ɓúenɓúen là a *Mɔyiize làndá á bía le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ
bìo yi fúuu á ɓueé ɓó a Zãn Batiisi pãahṹ.
14 Ká mi tà le bìo bía ɓúenɓúen bon, se o Zãn mu lé yìa lé o *Elii na ɓuenló bìo fèra bía.
15 Yìa wee ɲí bìo, à wón ɲí bìo bía sese.»

---

* **10:38** Ho kùrùwá pĩló bìo wee zéení le ɓànso sã mu húmú yi. Hen kà á mu wee zéení le yìa tà a Yeesu bìo á zũ le
bũn sũaaní orɛ́n mí bɛɛre mukãnĩ.

16 O Yeesu pá bĩnía bía: «Ho zuia nùpua á ĩ dà à tèé lè ɓa yɛ́n? Ɓa ka lè ɓa háyúwá na
lée kará ɓa nùpua fèmínló lahó yi, à ɓa wee háaní na mí ninzàwa na zoó le ɓonfónii yi
kà:
17 ‹Wa ɓúa hã sĩa san, à mi le mi máa lée yo. Wa bó le yèni, á mi le mi máa wá.›
18 Mi loń. Bĩo ó o Zãn ɓuara, á yí máa dí dĩn-poni, á mún yí máa ɲu dĩvɛ̃́n, á ɓa le o cĩná
wi o yi.
19 Ɔ́ o *Nùpue Za ɓɛ̀n ɓuara, á ɓueé wee dí ká a ɲu, á ɓa wee bío bĩo kà: ‹Mi loń. O nĩi
na kà yí máa wé bĩo ɓúi ká mu yínɔń dĩnló díró làa dĩvɛ̃́n ɲuló. O lé ɓa *lànpó féwá lè ɓa
nĩ-kora ɓàn bɔ̃́nlo.›» Ɛ̃ɛ ká le Dónbeenĩ bè-zũńminĩ wee zéení mí térénló ɓa bè-zũńlowà
bè-wénia yi.

Hã lɔ́rá na nùpua pã́ a Yeesu bĩo
(Luki 10.13-15)

20 Bṹn mɔ́n, ó o Yeesu wee zá lè hã lɔ́rá na ó o wó mu yéréké bĩowa cɛ̀rɛ̀ɛ yi, lé bĩo á ɓa
nùpua na wi hã yi á yí yèrèmáa mi yilera lè mi wárá. O wee bío bĩo kà:
21 «Ũ̃nɛ́n Korazɛ̃n lóhó lè ũnɛ́n Bɛtesayidaa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé bĩo ká mu
yéréké bĩowa na wó mi cɔ̃́n ɓàn síi lá wó ho Tiire lè ho Sidɔ̃n lórá* yi, se hã lórá mu
nùpua lá hĩnɔn hàánĩ á khuiira hã pórókówá zã́† á kúaa le sãni mi wán, á zéeníanáa le
mí wi à mí khí mu bè-kora wéró yi.
22 Lé bṹn nɔn á ĩ wee bíoráa mu na mia: Le cítíi fĩ́ nɔ̀nzoǹ á ho Tiire lè ho Sidɔ̃n lórá
lònbee na a yí hã, á à wé làa yi minɛ́n lònbee yi.
23 «Ɛ̀ɛ ká ũnɛ́n *Kapɛɛnayuumu, fo wee leéka le ɓa khíi lá fo á à yòoráa ho wáayi yi le?
Ɓùeé. Ho nĩ-hɔ̃́nbó-lóhó lé hĩa ɓa khíi lií dé fo yi. Lé bĩo ká mu yéréké bĩowa na wó ũ cɔ̃́n
ɓàn síi lá wó ho *Sodɔɔmu yi, se ho lóhó mu pá lá wi hàrí lòn zuia.
24 Lé bṹn nɔn á ĩ wee bíoráa mu na mia: Le cítíi fĩ́ nɔ̀nzoǹ á ho Sodɔɔmu bĩo á à wé làa
yi ũnɛ́n bĩo yi.»

O Yeesu dɔ́ mín Maá Dɔ́nbeenĩ bárákà
(Luki 10.21-22)

25 Cĩinú bṹn mɔ́n, ó o Yeesu bĩnía wee bío bĩo kà: «Ĩ́ Maá, ũnɛ́n lé ho wáayi lè ho tá
Ɲúhṹso, ĩ́ wee dé ũ bárákà. Lé bĩo mu bĩo na fo sà mu bè-zũńminĩ ɓànsowà lè le hácírí
ɓànsowà yi á fo tà zéenía làa bĩa bĩo ɲúhṹ mía.
26 Ĩ́ Maá, mu bon. Bĩo mu wóráa kà lé bĩo sĩ́ foǹ.
27 «Ĩ́ Maá dó mu bĩo ɓúenɓúen ĩ́ níi yi. Nĩi woon yí zũ a Za, ká mu yínɔń o Maá. Á nĩi
woon mún yí zũ a Maá, ká mu yínɔń o Za, làa bĩa ó o Za mu wi ò o zéení làa wo.
28 «Minɛ́n ɓúenɓúen na ho sèró na lĩ wee beé lò, mi ɓuen ĩ́ cɔ̃́n, á ĩ na hã vũńnà mia.
29 Mi lá ĩ́ zúu bè mi wán à día le ĩ́ kàrán mia. Lé bĩo á ĩ́nɛ́n wayi, á wee liiní ĩ́ten, á minɛ́n
mi bɛɛre á à yí hã vũńnà.
30 Ĩ́ zúu na á ĩ bè mi wán á yí lĩ, á ho sèró na á ĩ bè mi wán á mún záyi.»

12

O Yeesu lé yĩa á ho Sabaa bĩo wi nii yi
(Maaki 2.23-28; Luki 6.1-5)

1 Cĩinú bṹn mɔ́n, ó o Yeesu wee kã́a hã mana ɓúi yi ho *Sabaa zoǹ. Á le hĩni dà a nĩ-
kenínia, á ɓa wee khé ho dĩnló na bon dĩn à là.
2 Bĩo ɓa *Farizĩ́ɛwa mɔn mu á ɓa wee bío là a Yeesu: «Loń ũ nĩ-kenínia. Bĩo ɓa wee wé
yí ko làa wéró ho Sabaa zoǹ. Wa làndá hò mu.»

---

* **11:21** Ho Tiire lóhó lè ho Sidɔ̃n lóhó: Hã hĩa le ho Fenisii kɔ̃hṹ ló-beera ɓúi. Lé bĩn á ho wã́ahṹ na ɓa le Baale wi yi. Hón wã́ahṹ so lé hĩa ó o bɛ́ɛ hã́a na ɓa le Zezabɛɛle fó zonnáa o Isirayɛɛle kɔ̃hṹ yi. Hã lórá mu fĩró bĩo bía o Ezekiyɛɛle vũahṹ yi 26.1–28.19. † **11:21** Hen ká ɓa zúifùwa fù wi ɓa zéení le mí wi le wɛ́ɛ yi, tàá ká ɓa wi ɓa zéení le mí wi à mí khí mu bè-kora wéró yi, à ɓa wé khuii hã pórókówá zĩ́, ká ɓa wé kúee le sãni mí wán.

3 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo ó ɔ *Daviide yankaa wó ká arɛ́n lè mí nùpua le hĩni dà á
mi dĩǹ yí kàránna yí mɔn le?
4 O wà zon le Dónbeenĩ pɔ̃nsòni bùkú yi, á zoó lá ho búurú na ɓa wó lè mu hãmu á ɓa
là. Ká ɓa ɲɔn lá yí ko à ɓa là ho. Le *Dónbeenĩ yankarowà mí dòn lé bĩa á ho làró níi nɔn
yi.*
5 Tàá mi so dĩǹ yí kàránna mu o *Mɔyiize làndá yi, le le Dónbeenĩ yankarowà na wee
sá le Dónbeenĩ pɔ̃nsòni bùkú yi, á máa wé bè ho Sabaa làndá yi ká mu ɲɔǹ pá yí nɔn wé
khe le?
6 Le ĩ bío mu na mia: Bĩo wi hen á ɲúhṹ wi po le Dónbeenĩ pɔ̃nsòni bùkú.
7 Ká le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ bíoní na le bía le mínɛ́n màkóo wi le yi na se yi, ká ɓa
bà-kùio na ɓa wee wé lè mu hãmu á mí pã́ bĩo,† á mi lá zṹ kúará, se bĩa yí wó yí khon á
mi lá máa síiní ɲúná.
8 Lé bĩo ó ɔ *Nùpue Za lé yĩa á ho Sabaa bĩo wi níi yi.»

O Yeesu wɛɛ́ra a nĩi na bàhó húrun
(Maaki 3.1-6; Luki 6.6-11)

9 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu ló bĩn á wà van ɓa *zúifùwa mu kàránló zĩi yi.
10 Mu zoǹ à nĩi ɓúi wi bĩn á bàhó húrun. Á bĩa wi bĩn wi ɓa kooní a Yeesu yi. Lé bṹn
nɔn á ɓa tùara a yi kà: «Wa làndá yi á nùpue so dà wee wɛɛ́ *Sabaa zoǹ le?»
11 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n ó ɔ ɓúi pio yà-kéní mí dòn lá wi síi, á wó wó kùera
zon le buii yi ho Sabaa zoǹ, ó ɔ so máa lií lén wo le?
12 Á bĩo ó ɔ nùpue bĩo ɲúhṹ màhã́ wi po a pio hã́. Á bṹn wa làndá yi, á nùpue dà à wé
tentemu làa nùpue ho Sabaa zoǹ.»
13 Bṹn mɔ́n, ó ɔ Yeesu yèrèmáa bía là a nĩi: «Hóoní ṹ bàhó.» Ʊ ɔ nĩi hóonía mí bàhó, á
ho dɛ̀ɛnía wan dĩn làa hĩa so bĩo.
14 Á ɓa *Farizĩɛwa wà ló, á bĩo ɓa à wé á à yíráa o Yeesu á à ɓúe lé bṹn ɓa lée wee wãaní
wán.

O Yeesu lé le Dónbeenĩ ton-sá na le mɔn léra

15 Bĩo ó ɔ Yeesu zũna mu, ó ɔ ló bĩn wà. Á ɓa minka zã́amáa bò a yi. Ʊ ɔ wɛɛ́ra ɓa
vánvárowà ɓúenɓúen na wi bĩn,
16 ká a màhã́ henía mu nɔn ɓa yi le ɓa yí bá mí bĩo na nùpua yi.
17 Mu wó kà síi, bèra a na ò ɔ ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii bíoní na kà à ɲii sí.
18 Le le Dónbeenĩ bía:
«Yìa kà lé ĩ ton-sá na á ĩ mɔn léra,
yĩa á ĩ bò ĩ tàká wán.
Ĩ sĩi wan o bĩo yi.
Ĩ ì liiní ĩ Hácírí o wán,
o ò bue ĩ cítíi bĩo á à na hã sĩíwà yi.
19 O làa nùpue máa wãaní.
O máa wãamaka bĩo.
Ba máa ɲí a sã ɓonfúaa yi.
20 Le nàaninle na ɲumaa
ó ɔ máa khé máa día.
Á le fĩntãní na wee hí
ó ɔ mún máa ɓúe.
O ò ɓua míten kà síi,
fúaa bĩo ó ɔ térénló bĩo yòó có ló,
21 á hã sĩíwà ɓúenɓúen màhã́ à dé mí sĩa wo yi.»‡

O Yeesu pànká á yí ló Satãni cɔ̃́n
(Maaki 3.22-30; Luki 11.14-23)

---

* **12:4** Mi loǹ Samuwɛɛle nín-yání vũahṹ 21.2-7 † **12:7** Mi loǹ Ozee vũahṹ 6.6 ‡ **12:21** Mi loǹ Ezayii vũahṹ 42.1-4

22 Ɓa ɓuan o nɩ̃i ɓúi ɓuararáa o Yeesu cɔ̃n ò ɔ cɩ̃ná wi o yi, ó ɔ lé o muii á mún yí dà máa
bío. Ʊ́ ɔ Yeesu wɛɛ́ra a, ó ɔ ɲii dɛ̀ɛnía fá á wee bío, á mún wee mi.
23 Á ɓa zãamáa wó coon mu bɩ̀o yi, á ɓa wee bío: «Yìa kà màhã́ lé o *Daviide Za lée?»
24 Ká bɩ̀o ɓa *Farizɩ̃ɛwa ɲá mu, á ɓa wee bío: «O nɩ̃i na kà á wee ɲa ɓa cɩ̃náwa lén bɩ̀a ɓa
wi yi là a *Bɛlezebuule pànká, yɩ̀a lé ɓa cɩ̃náwa ɲúhʊ́so.»
25 Ká a Yeesu màhã́ zũna ɓa yilera, ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Kɔ̃hʊ́ lée kɔ̃hʊ́ na nùpua wee fi
mín yi á à fi ì vé. Lóhó lée lóhó, tàá zɩ̃i lée zɩ̃i na nùpua wee fi mín yi á ɲúhʊ́ á à ɓúe.
26 Ká bɩ̀o ó ɔ *Satãni te ó ɔ wee bɩ̃ní ɲa se o wee fi lè míten. Á bɩ̀a bɩ̀o sã́ a yi ɲúhʊ́ so
máa ɓúe le?
27 «Mi wee bío le ɩ̃ wee ɲa ɓa cɩ̃náwa lé bɩ̀o ó ɔ Bɛlezebuule wee na mu ɓàn pànká mɩ̃i.
Ká lé bʊ́n mu wóráa, á yɩ̀a ɓɛ̀n wee na ho pànká minɛ́n nùpua yi à ɓa ɲa lè ɓa cɩ̃náwa lé
o yɛ́n? Bɩ̀a làa mia lée dà-kéní bán mí bɛɛre yàá wee zéení le mi bɩ̀o yí bon.
28 Ká le Dónbeenɩ̃ Hácírí lé dɩ̀o wee na ho pànká ɩ̃nɛ́n yi, à ɩ̃ ɲa lè ɓa cɩ̃náwa, se bʊ́n wee
zéení le le *Dónbeenɩ̃ bɛ́ɛnɩ̃ á dɛ̀ɛnía ɓueé ɓó mia.
29 «Nɩ̀i woon yí dà máa zo pànká ɓànso zɩ̃i á máa zoó khuii o níi bɩ̀o, ká a yí can o pànká
ɓànso mu yí vó. Ká a màhã́ can wo vó, ó ɔ zoó khuii bɩ̀o wi o zɩ̃i ɓúenɓúen.
30 «Yìa yí wi làa mi, se wón wee fi làa mi. Á yɩ̀a mún yí máa séení mi ho vá
kúeemínwánló yi, se wón wee saawaní.
31 Lé bʊ́n nɔn á ɩ̃ wee bío mu na mia: Ɓa nùpua bè-kora na ɓa wó ɓúenɓúen lè hã́ bín-
kora na ɓa bía ɓúenɓúen, á bɩ̀o khíi sɛ́n ɲ̀ día á à na ɓa yi. Ká yɩ̀a bía khon le Dónbeenɩ̃
Hácírí dã́ní yi, wón ɓa khíi máa sɛ́n bɩ̀o máa día.
32 Yɩ̀a bía le bín-kohó o *Nùpue Za dã́ní yi, wón ɓa à sɛ́n ɲ̀ día á à na yi. Ká yɩ̀a bía khon
le Dónbeenɩ̃ Hácírí dã́ní yi, wón ɓa khíi máa sɛ́n máa día máa na yi, hàrí ho zuia.»

Le vɩ̃ndɛ̀ɛ semu wé zʊ̃ɲ́ hã́ bɩ̀a na le wee ha yi
(Luki 6.43-45)

33 «Hen ká le vɩ̃ndɛ̀ɛ se, à le bɩ̀a wé sɩ̃. Ká le vɩ̃ndɛ̀ɛ yí se, à le bɩ̀a máa wé sɩ̃. Le vɩ̃ndɛ̀ɛ
semu wé zũ hã́ bɩ̀a na lé wee ha yi.
34 Díhioni yɛ́n! Bɩ̀o mi yí se, á mi dà à wé kaka á à bíoráa mu bɩ̀o na se. O nùpue bɩ̀o na
wi o sɩ̃i yi, bʊ́n lé bɩ̀o ó ɔ wee wé bío.
35 O nùpue na se wón wee wé bío hã́ bín-tentewà, lé bɩ̀o á bɩ̀o wi o sɩ̃i yi se. Ká yɩ̀a yí se
wón wee wé bío hã́ bín-kora lé bɩ̀o á bɩ̀o wi o sɩ̃i yi yí se.
36 Le ɩ̃ mɩ̃ ho tʊ̃iá na mia: Le Dónbeenɩ̃ cítíi fɩ̃ nɔ̀nzoɲ̀, á hã́ bín-conconwà na ɓa nùpua
bía á ɓa à zéení ɲúhʊ́.
37 Lé bɩ̀o á ʊ̃ ɲi-cúa lé hɩ̃a ɓa à dɩ̃n wán á à fɩ̃náa le cítíi á à zʊ̃ɲ́náa ká ʊ̃ térénna, tàá ká
ʊ̃ yí térénna.»

Ɓa le o Yeesu wé yéréké bɩ̀o ɓúi à mi mi
(Maaki 8.11-12; Luki 11.29-32)

38 Á ho *làndá bɩ̀o zéenílowa lè ɓa *Farizɩ̃ɛwa nùwã yɛn ɓúi wã́a bía nɔn o Yeesu yi:
«Nì-kàránlo, wa wi à ʊ̃ wé bɩ̀o ɓúi à wa mi.»
39 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ho zuia nùpua na yí se, na wee bɩ̃ní le Dónbeenɩ̃ mɔ́n à wé
mu bè-kora, á wee cà à ɓa mi yéréké bɩ̀o. Ɛɛ ká ɓa máa mi yéréké bɩ̀o ɓúi ká mu yínɔ́ɲ le
*Dónbeenɩ̃ ɲi-cúa fɛɛro Zonaasi bɩ̀o.§
40 Mu bon. O Zonaasi wó hã́ wizooní bɩ̀o tɩ̃n lè mí tɩ̃nɔ̀nna bɩ̀o tɩ̃n o ceza píohó yi. Lé kà
síi ó ɔ Nùpue Za mún khíi wéráa hã́ wizooní bɩ̀o tɩ̃n lè hã́ tɩ̃nɔ̀nna bɩ̀o tɩ̃n ho tá yi.
41 Ho Niniivesa yèrèmáa mí yilera lè mí wárá, lé bɩ̀o ɓa ɲá a Zonaasi bíonɩ̃. Á yɩ̀a wi
minɛ́n tɩ̃ahʊ́, wón bɩ̀o ɲúhʊ́ wi po a Zonaasi. Lé bʊ́n nɔn á le Dónbeenɩ̃ cítíi fɩ̃ nɔ̀nzoɲ̀, á
ho Niniivesa mu á à hɩ̃ní ì dɩ̃n ho lònbɩ̀o nùpua yahó, á à kooní ɓa yi.

---

§ **12:39** Zonaasi: O bɩ̀o bía le Dónbeenɩ̃ páanii kɩ̃nle vʊ̃ahʊ́ na ɓa le Zonaasi vʊ̃ahʊ́ yi.

42 O bɛ́ɛ hã́a na hĩ́a wi ho Saba kõ̃hṹ ɲúhṹ wán á hĩ́a ló lùe na dã́ní nà yi làa sòobɛ́ɛ,
á ɓueé ɲá a *Salomɔn bè-zṹńminĩ́ bíoní.* A yĩ́a wi minɛ́n tĩ́ahṹ, wón bĩ̀o ɲúhṹ wi po a
Salomɔn. Lé bṹn nɔn á le Dónbeenĩ́ cítíi fĩ́ nɔ̀nzoǹ, ó o bɛ́ɛ hã́a mu á à hĩ́ni ì dĩ̀n ho lònbĩ̀o
nùpua yahó á à kooní ɓa yi.

Bĩ̀o ó o cĩ́ná wee bĩ́ní ɓuee zoráa yĩ́a ó o lá ló yi
(Luki 11.24-26)

43 «Hen ká a cĩ́ná ló a nùpue na ó o lá wi yi, ò o vaa hɛ́ɛ vará le dùure yi, à cà ho lahó na
ó ò kɛɛní á à vṹń yi ká a máa yí ho. Ká a hĩ́a cà san,
44 ò o bío mí yi: ‹Í ì bĩ́ní ì va hen na á ĩ̃ ló yi.› Ká a bĩ́nía van bĩ́n ò o vaa yí ho lahó mu
mí kã́amáa ká ho sàara, á wíokaa sesese.
45 Ká a mɔn mu, ò o bĩ́ní vaa fé ɓa cĩ́náwa bùaa hèɲun na ɓèn ɲii po arɛ́n, à ɓa páaní
ɓuee zoo kɛɛní cĩ̀càkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nùpue so bĩ̀o wíoka yáa poń
bĩ̀o mu fù karáa. Lé làa bṹn síi á ho lònbĩ̀o nùpua na yí se bĩ̀o khíi wéráa.»

O Yeesu ɓàn nu lè ɓàn zàwa lé ɓa yɛ́n?
(Maaki 3.31-35; Luki 8.19-21)

46 O Yeesu wee bío lè ɓa zã̃amáa, à bṹn à ɓàn nu lè ɓàn zàwa ɓueé dõ̃n. Ɓa lée dĩ̀n ho
khũ̃uhṹ, á wi ɓa bío làa wo.
47 Ʊ́ o ɓúi bía là a Yeesu: «Loń. Mĩ̀n nu lè mĩ̀n zàwa lée dĩ̀n ho khũ̃uhṹ á wi ɓa bío làa
fo.»
48 Ʊ́ o Yeesu bía lè ɓànso: «Wàn nu lé o yɛ́n? Á wàn zàwa lé ɓa yɛ́n?»
49 Bṹn mɔ́n ó o dá mí níi mí nĩ-kenínia yi ò o bía. «Mi loń. Wàn nu lè wàn zàwa wi hen.
50 Lé bĩ̀o á yĩ́a wee wé wàn Maá na wi ho wáayi sĩ́i bĩ̀o, wón lé wàn za, lè wàn hĩ́nló, lè
wàn nu.»

13

O dĩ̀ro wàhiire
(Maaki 4.1-9; Luki 8.4-8)

1 Bṹn zoǹ ó o Yeesu hĩ́nɔn le zĩ́i yi ló, à wà vaá kará ho vũ-beenĩ́ ɲii, á wee kàrán ɓa
nùpua.
2 Ɓa minka zã̃amáa kĩ́nía wo yi, ó o wó san zon ho woohṹ á zoó kará, à ɓa zã̃amáa bán
dĩ̀n mu ɲumu ɲii.
3 O wee wà hã̃ wàhio à kàránnáa ɓa nùpua làa bĩ̀o cɛ̀rɛ̀ɛ. O bía: «Nìi ɓúi ló van mí mɔhṹ
yi, á wà vaá dé mí bè-dà.
4 Bĩ̀o ó o wee dé mu á mu ɓúi lion ho wõ̃hṹ nĩ́sã́ní, á ɓa ɲínzàwa sèekaa bṹn vã́.
5 Mu ɓúi lion ho ɓúaahó na le tĩ́ní wi wán ká le yí lĩ, á mu dɛ̀ɛnía ló, lé bĩ̀o le tĩ́ní yí boo
bĩ́n.
6 Bĩ̀o le wii ɲá lè mí sòobɛ́ɛ, á ho dĩ́nló na ló wĩ́níwĩ́ní á hon, lé bĩ̀o ho naní yí vá yí lion.
7 Mu ɓúi lion hen na hã̃ kíkara bia hɛ́ra yi, á mu ló, á hõ̃́n kíkara so hĩ́nɔn yòó pà mu.
8 Mu ɓúi bṹn lion ho tá na se yi, á mu ló, á yòó han mí bia. Hã̃ ɓúi yú khĩ́màni khĩ́màni,
hã̃ ɓúi yú ɓúará-tĩ́n tĩ́n, hã̃ ɓúi yú ɓóní làa pírú pírú.»
9 O Yeesu pá bĩ́nía bía bò mu wán: «Yìa wi ò o ɲí bĩ̀o, á wón ɲí bĩ̀o bía sese.»

Lée webio nɔn ó o Yeesu wee wàráa hã̃ wàhio
(Maaki 4.10-12; Luki 8.9-10)

10 Ʊ́ o nĩ-kenínia vá ɓueé ɓó a yi, á wee tùa wo yi. «Lée webio nɔn fo wee wàráa hã̃
wàhio na ɓa yi?»
11 Ʊ́ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le Dónbeenĩ́ wó á le bɛ́ɛnĩ́ bĩ̀o na sà yi á mi yú zũ̃na, à ɓa
nĩ-vio yí zũ̃na mu.

* **12:42** Mi loń Bá-zàwa nín-yání vũahṹ (1 Rois) 10.1-13; Wizooní bè-wénia cúa-ɲun níi vũahṹ (2 Chroniques) 9.1-12

12 Lé bɨ̀o á yɨ̀a bɨ̀o wi á ɓa khíi bɨ̀ní yòó bè mu ɓúi wán á à na a yi, ó ɔ bɨ̀o á à wé boo. Ká
yɨ̀a dɛ̀ɛ ɓúi mía, wón á hàrí mu bè-za na ó ɔ wee leéka le mu wi mi cɔ̃́n á ɓa pá à fé.
13 Lé bʉ̃́n nɔn á ĩ wee wàráa hã̃ wàhio na ɓa yi. Ɓa wee loń coon, ká ɓa yí máa mi. Ɓa
wee ɲí mu bɨ̀o ká ɓa yí máa ɓua mu à zʉ̃ń kúará.
14 Lé kà síi á le *Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii bɨ̀o na ó ɔ bía ɓa dã́ní yi á ɲii súráa. O
bía bɨ̀o kà:
‹Mi khíi wee ɲí mu bɨ̀o
ká mi máa zʉ̃ń mu kúará.
Mi khíi wé è loń coon
ká mi máa mi hàrí dɛ̀ɛ.
15 Mu nɨ̀pomu na kà ɓɛ̀ntɨ̃́n bɔ̃́nbúra.
Ɓa tun mí ɲikɔ̃nna,
á muunía mí yɨ̀o.
Ɓa yí wi à ɓa mi bɨ̀o.
Ɓa mún yí wi à ɓa ɲí bɨ̀o.
Ɓa yí wi à ɓa zʉ̃ń mu bɨ̀o
à yèrèmá ɓuen ɨ̀nɛ́n Dónbeenɨ̀ cɔ̃́n à ĩ wɛɛ́ ɓa.›*
16 «Ɛ̀ɛ ká minɛ́n bán ɲúná sɨ̀. Mi yɨ̀o wee mi, á ɲikɔ̃nna mún wee ɲí mu bɨ̀o.
17 Le ɨ̀ mɨ̀ ho tʉ̃iá na mia: Le Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà cɛ̀rɛ̀ɛ lè ɓa nùpua ɓúi na térénna
á sɨ̀a hɨ́a vá à ɓa mi bɨ̀o minɛ́n wee mi, à ɓa yí mɔn mu. Ɓa sɨ̀a hɨ́a vá à ɓa ɲí bɨ̀o minɛ́n wee
ɲí, à ɓa yí ɲá mu.

O Yeesu zɛ́enia o dɨ̀ro wàhiire kúará
(Maaki 4.13-20; Luki 8.11-15)

18 «Mi wã́a ɲí yɨ̀a wee dé mu bè-dà wàhiire kúará.
19 Bɨ̀a wee ɲí le *Dónbeenɨ̀ bɛ́ɛnɨ̀ bɨ̀o á ɓa yí zʉ̃ mu kúará á ka lè ho wɔ̃hʉ́ nɨ̀sã́ní na mu
bè-dà lion yi. O *Satãni wee ɓuee lén mu ɓa sɨ̀a yi.
20 Ɓa ɓúi ka lòn ɓúaahó. Ɓa wee ɲí le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀, à tà le yi fùafùa, à zã̃maka le bɨ̀o
yi.
21 Ká ɓa màhã́ yí máa día à le zo ɓa. Ɓa wee tà le bɨ̀o ho pã̃ahʉ́ na cɨ̃inú yi mí dòn. Ká le
lònbee, tàá ho kúará lénló yú ɓa le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀ bɨ̀o yi, à ɓa dɛ̀ɛní pɨ́ le Dónbeenɨ̀ bɨ̀o.
22 Ɓa ɓúi ka lè ho tá na hã̃ kíkara bia hɛ́ra yi á mu bè-dà lion yi. Ɓa ɲá le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀,
ká ho dɨ̃mɨ́ɲá bɨ̀o yilera, lè ho nàfòró poni na wee khà ɓa nùpua, á wee hè le bíonɨ̀ mu, à
le máa wé bɨ̀o ɓa yi.
23 Ɓa ɓúi ɓɛ̀n ka lè ho tá na se bɨ̀o, na mu bè-dà lion yi. Ɓa wee ɲí le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀, à
zʉ̃ń le kúará, á ɓa ɓɛ̀n wee ha hã̃ bia. Ɓa ɓúi khɨ̃màni khɨ̃màni, ɓa ɓúi ɓúará-tɨ̃n tɨ̃n, ɓa ɓúi
ɓóní làa pírú pírú.»

Le ɲí-kohó wàhiire

24 O Yeesu bɨ̀nía wà le wàhiire ɓúi nɔn ɓa yi: «Ho wáayi bɛ́ɛnɨ̀ bɨ̀o ɓonmín làa bɨ̀o kà:
Nɨ̀i ɓúi dó mu bè-dà tente mí mɔhʉ́ yi.
25 Á ho tɨ̃nàahʉ́ ɓúi ká ɓa nùpua ɓúenɓúen dʉ̃ma, ó ɔ nɨ̀i mu zúkúso ɓuara, á ɓueé dó
le ɲíní bia ho mɔhʉ́ mu yi, ò ɔ bɨ̀nía wà.
26 Pã̃ahʉ́ na ho dɨ̃nló ló á yòó wee te yi, á le ɲíní mún lií ló.
27 Á ho mɔhʉ́ ɓànso ton-sáwá bía nɔn wo yi: ‹Ɲúhʉ́so, fo yí dó mu bè-dà tente ʉ̃ mɔhʉ́
yi le? Á le ɲíní ɓɛ̀n ló wen bɨ̃n.›
28 Ʊ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: ‹Lé ɨ̀ zúkúso wó mu.› Ʊ́ ɔ ton-sáwá bía: ‹Fo wi à wa vaa dɛɛ le ɲíní
mu le?›
29 Á ho mɔhʉ́ ɓànso bía nɔn ɓa yi: ‹Ɓùeé. Mi día, lé bɨ̀o ká mi le mi ì dɛɛ le ɲíní ká mi yí
wó sese á mi ì dɛɛ le á à lɛɛ́ lè ho dɨ̃nló.

---

* **13:15** Mi loń Ezayii vʉ̃ahʉ́ 6.9-10

30 Mi día le mu páaní dã fúaa ho dĩnló láró pãahũ. Hón pãahũ so yi, ká ĩ bío ɔ̀ na ɓa
ton-sáwá na à lá ho dĩnló yi le ɓa dɛɛ le ɲíní vé, à kúia lè mí kúnkúwá à cĩí. Bũn mɔ́n à ɓa
màhã́ lá ho dĩnló kúee ĩ nání yi.›»

Ho mútáàdè bɛɛre lè le ɲa-fĩni wàhio
(Maaki 4.30-34; Luki 13.18-19)

31 O Yeesu tĩn bĩnía wà le wàhiire ɓúi nɔn ɓa yi: «*Le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo ɓonmín lè ho
mútáàdè bɛɛre na ó o nĩi ɓúi vaá dù mí mɔhũ yi.
32 Lé ka cĩinú po hã bia na ká ɓúenɓúen. Ká le màhã́ ló, à le dã poń ho zen-ɓuahó bè-
vànii ɓúenɓúen, à wé mí vĩndɛ̀-kùure, à ɓa ɲínzàwa wé ɓuee tá mí lɛnna lakara wán.»

(Luki 13.20-21)

33 O Yeesu bĩnía wà le wàhi-veere ɓúi nɔn ɓa yi: «Ho wáayi bɛ́ɛnĩ bĩo ɓonmín lè le ɲa-
fĩni na ó o hã́a ɓúi zúnzúio kúaa mu dũmu kiloowa ɓóní làa hònú yi á khan bàrá á mu
ló.»

O Yeesu wee wà hã wàhio á zéenínáa mu bĩowa yara
(Maaki 4.33-34)

34 Bũn ɓúenɓúen ó o Yeesu wee wà lè hã wàhio à na ɓa zãamáa yi. O hĩa yí máa wé
kàrán ɓa ká a yí wà wàhio. O hĩa wee wé kà síi,
35 bèra a na à le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro bĩo na ó o bía à ɲii sí:
«ĩ khíi wé è bío làa ba
lè hã wàhio.
Mu bĩo na sà yi
hàrí ho dĩmíɲá ɲúhũ ɓúɛɛníi
á ĩ khíi zéení yara làa ba.»†

O Yeesu zéenía le ɲí-kohó wàhiire kúará

36 Bũn mɔ́n ó o Yeesu wà vaá zon le zĩi yi ò o día ɓa zãamáa. Ó o nĩ-kenínia wà zon o
cɔ̃́n, á zoó bía làa wo: «Le ɲíní na ló ho mɔhũ yi wàhiire kúará á ũ zéení làa wɛn.»
37 Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Yìa wee dé mu bè-dà tente lé o *Nùpue Za.
38 Ká ho mɔhũ lé ho dĩmíɲá. Mu bè-dà tente lé bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi. Ká le
ɲí-kohó lé bĩa bĩo sã o *Satãni yi.
39 O zúkúso na dó le ɲí-kohó bia lé o Satãni. Ho dĩnló láró wee zéení ho dĩmíɲá véró
bĩo. Ká ɓa ton-sáwá na wee lá ho dĩnló lé le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà.
40 Bĩo ɓa wee dɛɛráa le ɲíní à kúee ho dɔ̃hũ yi, lé bũn ɓàn síi mu khíi wéráa ho dĩmíɲá
véró pãahũ.
41 O Nùpue Za khíi tonka mí wáayi tonkarowà, á ɓa ɓueé lén bĩa wee khà bĩa ká dé mu
bè-kora wéró yi, làa bĩa wee wé mu bè-kora.
42 Ba khíi kúee ɓa ho dã-sũmúi yi, hen na le minka yi vɛ́ɛ wi yi, á ɓa à wá bĩn.
43 Ká bĩa térénna bán á à ɲuiíka lè le wii bĩo síi mín Maá Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi. Yĩa wi ò o
ɲí bĩo, à ɓànso ɲí bĩo bía sese.

Ho nàfòrɔ́ na sànkaa lè ho lɔ́rɔ́ wàhio

44 «Ho wáayi bɛ́ɛnĩ bĩo ɓonmín lè mu bè-senĩ ɓúi na ɓa lú ho mɔhũ yi. Ó o ɓúi zũna mu
dã́ní vaá khɛ́ra á bĩnía sã vaá lú. O sĩi wan wan, á vaá yɛ̀ɛ́ra bĩo wi o cɔ̃́n ɓúenɓúen, ò o
ɓueé yà ho mɔhũ mu.
45 «Ho wáayi bɛ́ɛnĩ bĩo ɓonmín là a duanlo ɓúi na wee cà ho lóró na yàwá here.
46 Bĩo ó o yú ho ɓúi na yàwá here, ó o vaá yɛ̀ɛ́ra bĩo wi o cɔ̃́n ɓúenɓúen, ò o yà ho lóró
mu.

Ho zùán wàhiire

† **13:35** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 78.2

47 «Ho wáayi bɛ́ɛnì bìo pá bǐnía ɓonmín lè ho zùán na ɓa wee lèe dé ho muhṹ yi à vǐnáa
ɓa cewà lè mí sǐíwà.
48 Ká ho sú, à ɓa ce-pawà vá ho léráa mu ɲumu ɲii, à lée kɛɛní ká ɓa hueeka ɓa. Á bǐa
se ɓa wee kúee mí sàkíwá yi, ká bǐa yí se bán ɓa wee kúia.
49 Lé bṹn ɓàn síi khíi wé ho dǐmíɲá véró pãahṹ. Le Dónbeenì wáayi tonkarowà á ɓueé
lén bǐa yí térénna bǐa térénna tǐahṹ,
50 á à kúee ho dã-sũmúi yi, hen na le minka yi vɛ́ɛ wi yi, á ɓa à wá bǐn.»
51 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu tùara ɓa yi: «Bìo kà ɓúenɓúen mi zũ kúará le?» Á ɓa le ũuu.
52 Ʊ́ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «*Làndá bìo zéenílo lée làndá bìo zéenílo na kenía míten
á zũ ho wáayi bɛ́ɛnì bìo ɲúhṹ á ka lòn zǐi ɓànso ɓúi na nàfòró á mu bè-fǐa lè mu bè-kǐa wi
yi.»

Ho Nazarɛɛte lɔ́hɔ́sa yí tà a Yeesu bìo
(Maaki 6.1-6; Luki 4.16-30)

53 Bìo ó ɔ Yeesu wà hɔ̃́n wàhio so vó, ó ɔ ló bǐn,
54 á wà van ho lóhó na ó ɔ dɔ̃n yi. O wà vaá wee kàrán ɓa nùpua ɓa *zúifùwa kàránló
zǐní yi. Á ɓa nùpua na wi bǐn ɓúenɓúen wó coon á ɓa wee bío: «Bṹn bè-zũńminì so ó ɔ yú
wen? O wó kaka wee wéráa mu yéréké bìowa na kà?
55 Yínɔń o ɓùɛn-khɛ̀ɛro te mí za le? Á ɓàn nu yínɔń o Mari le? O Zaaki là a Zozɛɛfu là a
Simɔn là a Zude so yínɔń ɓàn zàwa le?
56 Á ɓàn hǐnni so làa wɛn yí wi mín wán hen le? Á lé wen ó ɔ yú hón pànká so ɓúenɓúen
yi?»
57 Lé bṹn bìo yi á ɓa yí wi à ɓa dé mí sǐa wo yi. Ʊ́ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «Le
*Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛro wé yí le kɔ̃̀nbii hã lùa ɓúenɓúen yi. Ká ɓa lóhósa lè ɓàn kùrú zǐi
nùpua bán máa wé kɔ̃̀nbi o.»
58 O Yeesu yí dàńna yí wó yéréké bìo cɛ̀rɛ̀ɛ bǐn lé bìo ɓa sǐadéró wo yi fòora.

14

O Zãn Batiisi ɓúerɔ́
(Maaki 6.14-29; Luki 9.7-9)

1 Mu pãahṹ ó ɔ *Heroode* na wi ho Kalilee kɔ̃hṹ ɲúhṹ wán á ɲá bìo ɓa wee bío o Yeesu
dãní yi.
2 Ʊ́ ɔ bía nɔn mí mɔ́nsa na làa wo páanía wi yi: «O nùpue mu na kà lé o Zãn bǐnía vèera.
Lé bṹn nɔn ó ɔ dà wee wéráa mu yéréké bìowa.»
3-4 Mu bon. O Heroode hǐa nɔn le ɲii le ɓa wǐi o Zãn. Á ɓa wǐira a can dó ho kàsó yi.
O Heroode wó mu lé bìo ó ɔ Zãn bía nɔn wo yi le o lá yí ko ò ɔ fé mín za Filiipu ɓàn hãa
Herodiade à ya.
5 O Heroode lá wi ò ɔ ɓúe o Zãn ká a màhã zãna ɓa zãamáa lé bìo ɓa ɓúenɓúen wee
leéka le o Zãn lé le *Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛro.
6 Ɛ̃ɛ ká a Heroode teró wizonle sãnú díró yi, ó ɔ Herodiade hǐnló yon bǐa ɓa von yahó.
Ʊ́ ɔ Heroode mu sǐi wan mu yi,
7 ó ɔ báa le ká a hǐnzoró mu fǐora bìo na mí cɔ̃́n á mí ì na mu wo yi.
8 Ʊ́ ɔ hǐnzoró vaá bía mu nɔn mín nu yi, á ɓàn nu le o bío le o Zãn Batiisi ɲúhṹ lé hǐa à
ɓa dé ho lɛnɓuɛn yi à na a yi.
9 Bìo ó ɔ hǐnzoró ɓueé bía mu, ó ɔ bɛ́ɛ sãnía tò mu bìo yi. Ká bìo ó ɔ báa bǐa ó ɔ von
yahó, ó ɔ nɔn le ɲii le ɓa wé mu na a yi.
10 O ɔ tonkaa o ɓúi le o va ho kàsó yi à vaa kúii o Zãn Batiisi ɲúhṹ.
11 Á ɓa vaá kúio ho dó ho lɛnɓuɛn yi ɓueé nɔn o hǐnzoró yi ó ɔ ɓuan vaá nɔn mín nu yi.

* **14:1** O Heroode mu lé yǐa ɓa wee ve làa Heroode Ãntipaasi.

12 Ƙ ɔ Zãn mu nɨ̃-kenínia ɓueé lá a nùuna, à ɓa wà vaá bía bɨ̀o mu wóráa á nɔn o Yeesu yi.

O Yeesu dɨinɨa ɓa minka zãamáa
(Maaki 6.30-44; Luki 9.10-17; Zãn 6.1-14)

13 Bɨ̀o ó ɔ Yeesu ɲá bɨ̀o wó kà, ó ɔ zon ho woohṹ wà, á wi ò orɛ́n mí dòn va ho lahó ɓúi na á nùpue mía yi. Ká ɓa nùpua màhã́ zũna mu. Á ɓa lóka hã́ lórá yi á vará mu ɲumu ɲii bò a Yeesu yi.

14 Pãahṹ na ó ɔ zoó ló ho woohṹ yi, ó ɔ mɔn ɓa minka zãamáa. Á ɓa màkárí ɓuan wo yi, ó ɔ ɓúakáa wee wɛɛ́ ɓa vánvárowà na wi ɓa tɨ̃ahṹ.

15 Bɨ̀o ho zɨ̃ihṹ dɔ̃n, ó ɔ nɨ̃-kenínia wà ɓueé ɓó a yi, á bía nɔn wo yi: «Le wii tò, à ho lahó na kà á bɨ̀o ɓúi mún mía yi. Bío le ɓa nùpua lɛ́n va hã́ lórá yi, à vaa yí mu bɨ̀o yà dí.»

16 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ɓa varó bɨ̃n ɲúhṹ mía. Minɛ́n miten na mu bè-dínii ɓa yi.»

17 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Bìo wi wa cɔ̃́n hen, lée búurú bi-zàwa bɨ̀o hònú làa cezàwa bùaa ɲun.»

18 Ƙ ɔ Yeesu bía: «Mi ɓua mu ɓuennáa.»

19 O ɔ bía nɔn ɓa zãamáa yi le ɓa lií kɛɛní le ɲíní wán. O ɔ fó ho búurú bɨ̀o hònú lè ɓa cezàwa bùaa ɲun, ò ɔ hóonía mí yahó ho wáayi, ò ɔ dó le Dónbeenɨ̃ báráká, ò ɔ cɛɛkaa ho búurú nɔn mí nɨ̃-kenínia yi. Á bán fó sankaa nɔn ɓa zãamáa yi.

20 Á ɓa ɓúenɓúen dú sù. Á bɨ̀o dú ká ɓa khuiira á mu sú hã́ sàkíwá pírú ɲun.

21 Bɨ̀a ɓúenɓúen na dú mu, á ɓa báawa mí dòn á à yí ho muaaseé hònú síi, ká ɓa hã́awa lè ɓa háyúwá níi ló.

O Yeesu wee varáka mu ɲumu wán
(Maaki 6.45-52; Zãn 6.16-21)

22 Bṹn mɔ́n, ó ɔ Yeesu dɛɛnía kɨ̃kã́a mí nɨ̃-kenínia yi le ɓa zo ho woohṹ dí mí yahó khí ho vũ-beenɨ̃ mɔ́n ká mínɛ́n ɲ̀ na ho wɔ̃hṹ ɓa zãamáa yi á ɓa à ɓoka.

23 Bɨ̀o ó ɔ wó bṹn vó, ó ɔ wà yòora le ɓúee wán mí dòn, á yòó wee wé mí fɨ̃oró á ho tá hũ̃n yú bɨ̃n.

24 Bṹn pãahṹ à ho woohṹ vá zon mu ɲumu yi, á ho pinpi-beenɨ̃ hɨ̃nɔn wee và lè mí pànká á wee lá mu ɲumu ɓuee hénka lè ho woohṹ.

25 Hã́ tá-tɨ̃a yi, ó ɔ Yeesu zoó wee varáka mu ɲumu wán á mà mí nɨ̃-kenínia.

26 Bɨ̀o ɓa mɔn wo ò ɔ wee varáka mu ɲumu wán, á ɓa zã́na dàkhɨ̃ína, á ɓa wee bío: «O lée nɨ̃-hɔ̃́nbóní.» Á ɓa wee wãamaka.

27 Ƙ ɔ Yeesu dɛɛnía bía kà síi nɔn ɓa yi: «Mi hení mí sɨ̃a, mu lé ɨ̃nɛ́n, mi yí zɔ̃́n bɨ̀o.»

28 Ƙ ɔ Piɛre wã́a bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, ká mu lé fo bɨ̀o bon, ṹ bío leɨ̃ varáka mu ɲumu wán à ɓuen ṹ cɔ̃́n.»

29 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ɓuen!» Ƙ ɔ Piɛre ló wee varáka mu ɲumu wán á wee va a Yeesu cɔ̃́n.

30 Ká bɨ̀o ó ɔ mɔn bɨ̀o ho pinpiró wee wéráa ó ɔ zã́na. Á bɨ̀o ó ɔ wà lií lí mu ɲumu yi, ó ɔ wãamaa: «Ɲúhṹso fení mi.» 31 Ƙ ɔ Yeesu dɛɛnía dá mí níi cãna a, ò ɔ bía nɔn wo yi: «Ṹ sɨ̃idéró fòora. Lée webio nɔn á fo titikaaráa?»

32 Bɨ̀o ɓa mí nùwã ɲun yòó zon ho woohṹ yi, á ho pinpiró dɨ̃n.

33 Á ɓa nɨ̃-kenínia na wi ho woohṹ yi á fárá mí nɔnkóɲúná wán o Yeesu yahó, à ɓa bía nɔn wo yi: «Fo ɓɛ̀ntɨ̃n lé le Dónbeenɨ̃ Za bɨ̀o bon.»

O Yeesu wɛɛ́ra ɓa vánvárowà ɓúi
(Maaki 6.53-56)

34 Bɨ̀o ɓa kã́a ho vũ-beenɨ̃ khíi dɔ̃n ho Zenɛzarɛɛte kɔ̃hṹ,

35 á ɓa nùpua na wi bɨ̃n zũna a Yeesu, á ɓa bía a ɓuenló bɨ̀o nɔn bɨ̀a sùarákaa bɨ̃n ɓúenɓúen yi. Á ɓa ɓuan ɓa vánvárowà ɓúenɓúen ɓuararáa o cɔ̃́n.

36 A ɓa wee fio wo le o día le ɓa pá wãa yí o dà-zĩnii ɲi-kãní tũii yi. A bĩa ɓúenɓúen na
wee yí le tũii yi á wee wa.

15

O Yeesu lè ɓa Farizĩɛwa wee wãani
(Maaki 7.1-13)

1 Ɓa *Farizĩɛwa ɓúi lè ho *làndá bĩo zéeníowa ɓúi ló ho Zeruzalɛɛmu yi ɓuara a Yeesu
cɔ̃n á ɓueé tùara a yi:
2 «Lée webio nɔn á ũ nĩ-kenínia yí máa wé bĩo á wàn maáwà bò nɔn wɛn le wa wé wé?
Ɓa yí máa sɛɛ mí níní à bè yi díráa làa bĩo mu koráa.»
3 Ƙ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Lée webio nɔn á minɛ́n ɓɛ̀n yí máa wé bĩo le Dónbeenĩ henía
nɔn mia, à mi bò mi kùrú kàránló yi?
4 Le Dónbeenĩ bía bĩo kà: ‹Kɔ̃̀nbi mĩn maá lè mĩn nu›* le mún bía: ‹Yĩa bía khon mín
maá tàá mín nu dãní yi, wón ko làa ɓúeró.›†
5 Ká minɛ́n wee kàrán ɓa nùpua le ká a ɓúi ɓàn maá lè ɓàn nu ó o bía bĩo kà nɔn yi: ‹Bĩo
á ĩ ko à ĩ na à séení làa fo á ĩ hɔ̃n lè le Dónbeenĩ,›
6 se wón ɓànso màkóo mía ò o séení mín maá. Mi wee pĩ le Dónbeenĩ bíonĩ kà síi à wé
le làa bè-kãamáa ká mi bè mi kùrú kàránló yi.
7 Mi yí mɔn miten na le? Yaa o *Ezayii tũiá sĩ mi wán pãahũ na ó o fɛɛra le *Dónbeenĩ
ɲi-cúa na kà mi dãní yi:
8 ‹Ɓa nùpua na kà wee ɓùaaní mi lè mí ɲiní
ká ɓa yiwa yi á ɓa khɛ̀ra làa mi.
9 Le ɓùaaníi na ɓa wee na miĩ ɲúhũ mía.
Lé bĩo ɓa nùpua làndáwá lé hĩa ɓa wee kàrán làa mín.‡›»

Bĩo wee tii o nùpue
(Maaki 7.14-23)

10 Bũn mɔ́n ó o Yeesu von ɓa zãamáa á bía nɔn ɓa yi: «Mi ɲí bĩo kà à zũń kúará.
11 Bĩo wee zo a nùpue ɲii yí máa tií wo. Hã bíoní na wee lé là a nùpue ɲii, hɔ̃́n lé hĩa
wee tií wo.»
12 Ƙ o Yeesu nĩ-kenínia vá ɓueé ɓó a yi, á bía nɔn wo yi: «Fo zũ le ũ bíoní mu á vá ɓa
*Farizĩɛwa yi le?»
13 Ƙ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bè-fánii lée bè-fánii na á ĩ Maá na wi ho wáayi á yí fá, á khíi
dɛɛ á à kúia.
14 Mi día ɓa. Ɓa lé ɓa muiiwà na tò ɓa muiiwà bũaa wán. Ká a muii tò mí ninza muii
bũini wán, á ɓa à páaní vaá zo ho kɔ̃hũ.»
15 Ƙ o Piɛre wãa bía nɔn wo yi: «Zéení le wàhiire mu kúará làa wɛn.»
16 Ƙ o Yeesu bía nɔn wo yi «Ɛ́ee! Lé minɛ́n pá dĩǹ yí zũ mu bĩowa yara le?
17 Mu bĩo ɓúenɓúen na wee zo a nùpue ɲii, à lii zo a píohó yi, bũn ó o wee bĩní lée ní
kúia.
18 Ɛ̃ɛ ká hã bíoní na ó o wee bío lè mí ɲii, á wee lé o sĩi yi, hɔ̃́n lé hĩa wee tií o nùpue.
19 Mu bon. Hã yile-kora wee lé le sĩi yi. Lé bũn te le nĩ-ɓúee, lè ho hã-fénló lè ho bá-
fénló lè mí sĩíwà, lè ho kɔ̃̀nló, làa bĩo yí bon bíoró o nùpue ɲii, lè ɓa nùpua yènnáa yáaró.
20 Bũn bĩowa so lé bío wee tií o nùpue, ká ho dí le hã níní na yí sɛɛra, bũn yí máa tií
nùpue.»

O sĩi veere hãa na tà a Yeesu yi bĩo
(Maaki 7.24-30)

21 Bũn mɔ́n ó o Yeesu ló bĩn wà, á van ho kɔ̃hũ ɓúi na sùaráa ho Tiire lè ho Sidɔ̃n lórá
yi.

---

* **15:4** Mi loń Léró vũahũ (Exode) 20.12; Làndá zéeníló (Deutéronome) vũahũ 5.16 † **15:4** Mi loń Léró vũahũ (Exode) 21.17 ‡ **15:9** Mi loń Ezayii vũahũ 29.13

22 Á ho Kanan kɔ̃hṹ hã́a ɓúi na wi ho kɔ̃hṹ mu yi, á wà ɓuara a cɔ̃́n, á ɓueé wee bío
pɔ̃́npɔ̃́n kà síi: «Ɲúhũso, *Daviide Za, màkárí miĩ. Ĩ hĩ́nló á cĩ́ná ɓúi wi yi á wee beé o lò
làa sòobɛ́ɛ.»
23 Ʊ́ o Yeesu yí dó mí ɲii wo yi. Ʊ́ o nĩ-kenínia vá ɓueé ɓó a yi, á wee bío làa wo: «O hã́a
mu na bò wá mɔ́n wee wã́amaka fɛ́ɛɛ á ũ bío le o bĩ́ní.»
24 Ʊ́ o Yeesu bía: «O *Isirayɛɛle nĩpomu na ka lòn pia na vṹnun lé bán ɓa tonkaa mi bĩo
yi.»
25 Ʊ́ o hã́a yàá wã́a wà ɓueé lií fárá mí nɔnkóɲúná wán o Yeesu yahó, ò o bía: «Ɲúhũso,
séení mi.»
26 Ʊ́ o Yeesu bía nɔn wo yi: «Mu yí se à ɓa lá ɓa háyónzàwa dĩnló à yénní kúia na ɓa
booní yi.»
27 Ʊ́ o hã́a bía nɔn wo yi: «Ɲúhũso, bṹn bon. Ɛɛ ká ɓa booní wee wé sèeka ho dĩnló na
wee kùenka lii kúia mín so tá à dí.»
28 Ʊ́ o Yeesu wã́a bía nɔn o hã́a mu yi: «Fo ɓèntĩ́n dó ũ sĩ́i miĩ làa sòobɛ́ɛ.» Mu ù wé làa
bĩo fo lonnáa mu. Ʊ́ o hĩ́nló dɛ̀ɛnía wan bṹn wán.

O Yeesu wɛɛ́ra ɓa vánvárowà cɛ̀rɛ̀ɛ
(Maaki 7.31)

29 Bṹn mɔ́n ó o Yeesu ló hón lahó so yi á van ho Kalilee vũ-beení ɲii, á vaá yòora le ɓúee
wán yòó kará.
30 Á ɓa minka zã̃amáa ɓuara a cɔ̃́n lè ɓa lóní, lè ɓa muiiwà, làa bĩa sãnía bĩo ɓúi mía
bĩ́n, lè ɓa bekewà, lè ɓa vánvárowà cɛ̀rɛ̀ɛ ɓúi. Ɓa ɓueé bàráka ɓa o Yeesu tá, ó o wɛɛ́ra ɓa.
31 Bĩo ɓa zã̃amáa mɔn à ɓa bekewà na lá yí dà máa bío á wee bío, á mɔn à bĩa sãnía bĩo
ɓúi lá mía bĩ́n á wan, á mɔn à bĩa lá lé ɓa lóní wee varáka sese, á mɔn à bĩa lá lé ɓa muiiwà
á wee mi, á mu wó ɓa coon dàkhĩ́ína, á ɓa wee ɓùaaní o *Isirayɛɛle ɓàn Dónbeení yèni.

O Yeesu bĩnía dĩinía ɓa minka zã̃amáa
(Maaki 8.1-10)

32 O Yeesu von mí nĩ-kenínia á bía nɔn ɓa yi: «Ɓa nùpua na kà màkárí ɓuan miĩ. Bĩo kà
lé ɓa wizooní tĩ́n ká ɓa wi làa mi, á ɓa bè-dínii wã́a vó. Ĩ yí wi à ĩ̃ día ɓa à ɓa ɓo ká ɓa yí yú
bĩo yí dú. Lé bĩo ɓa dà vaá lé è lùiorá ho wɔ̃hṹ wán lé le hĩ́ni.»
33 Ʊ́ o nĩ-kenínia tùara a yi: «Wa à yí mu bè-dínii wen le dùure na kà yi á à na bán minka
zã̃amáa so yi?»
34 Ʊ́ o Yeesu tùara ɓa yi: «Lée búurú bĩo yɛn wi mi cɔ̃́n?» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Lée búurú
bĩo hèɲun làa cezàwa bùaa yɛn ɓúi.»
35 Ʊ́ o Yeesu wã́a bía nɔn ɓa zã̃amáa yi le ɓa lii kɛɛní,
36 ò o fó ho búurú bĩo hèɲun lè ɓa cezàwa, ò o dó le Dónbeení báráká, ò o cɛ̀ɛkaa mu
nɔn mí nĩ-kenínia yi á bán sankaa nɔn ɓa zã̃amáa yi.
37 Ɓa ɓúenɓúen dú sù, ó o nĩ-kenínia khuiira bĩo ká, á mu sú hã sàkíwá bĩo hèɲun.
38 Bĩa ɓúenɓúen na dú mu, á ɓa báawa mí dòn á à yí muaaseé náa síi, ká ɓa hã́awa lè
ɓa háyúwá níi ló.
39 Bṹn mɔ́n ó o Yeesu nɔn ho wɔ̃hṹ ɓa zã̃amáa yi le ɓa ɓoka, ò o zon ho woohṹ mí dòn
á van ho Makadan kɔ̃hṹ.

16

Ɓa wi ò o Yeesu wé yéréké bĩo
(Maaki 8.11-13; Luki 12.54-56)

1 Ɓa *Farizĩɛwa lè ɓa *Sadusĩɛwa wi à ɓa khũaa o Yeesu ɲii yi, á ɓa vá ɓueé ɓó a Yeesu
yi á bía nɔn wo yi le o wé yéréké bĩo ɓúi na wee zéení le o dàńló ló le Dónbeení cɔ̃́n.
2 Ʊ́ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hen ká le wii lií wee zo, á ho wáayi mùia, à mi le ho tá hĩa
wé se.

3 Ká le yĩnbíi bùirĩi, ká ho wáayi mùiamu á dó mí yuumu, à mi le ho viohó á à ɓuen.
Ká mi wee loń ho wáayi à zũńnáa bĩo a à wé, á lée webio nɔn á bĩo wee zéení bĩo wee wé
bĩo kà wán á mi yí zũ?
4 Ho zuia nùpua na yí se, na wee bĩní le Dónbeenĩ mɔ́n à wé mu bè-kora wee cà à ɓa
mi yéréké bĩo. Ɛɛ ká ɓa máa mi yéréké bĩo ɓúi ká mu yínɔń le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro
Zonaasi bĩo.*» Bũn mɔ́n ó ɔ wà ò ɔ día ɓa.

Ɓa Farizĩɛwa lè ɓa Sadusĩɛwa bĩo
(Maaki 8.14-21)

5 Bĩo ɓa nĩ-kenínia wee khí lè ho vũ-beenĩ mɔ́n o Yeesu cɔ̃́n, á ɓa nɔnsãa yí ɓuan ho
búurú.
6 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a bía làa ba: «Mi pa miten ɓa *Farizĩɛwa lè ɓa *Sadusĩɛwa bĩo yi. Ɓa bĩo
ɓonmín lè le ɲa-fĩni.»
7 Ʊ́ ɔ nĩ-kenínia wee bío làa mín: «O wee bío kà síi lé bĩo wa yí ɓuan ho búurú.»
8 Ʊ́ ɔ Yeesu zũna bĩo ɓa wee bío, ó ɔ tùara ɓa yi: «Lée webio nɔn mi wee bíoráa le lé bĩo
mi yí ɓuan ho búurú? Mi sĩadéró miĩ ɓɛ̀ntĩn fòora.
9 Mi pá dĩǹ yí máa ɲí mu bĩo à zũń mu kúará le? Ho búurú bĩo hònú na á ĩ cɛ̀ɛkaa nɔn
ɓa báawa muaaseé hònú yi, lè hã sàkíwá na mi khuiira bĩo ká kúaa yi ɲii á mi nɔnsãa
bĩo yi le?
10 Á ho búurú bĩo hèɲun na á ĩ cɛ̀ɛkaa nɔn ɓa báawa muaaseé náa yi, lè hã sàkíwá na
mi khuiira bĩo ká kúaa yi ɲii á mi nɔnsãa bĩo yi le?
11 Á lée webio nɔn á mi le mu lé ho búurú bĩo á ĩ wee bío? Mi pa miten ɓa Farizĩɛwa lè
ɓa Sadusĩɛwa na bĩo ka lòn ɲa-fĩni bĩo yi.»
12 Ʊ́ ɔ nĩ-kenínia màhã́ wã́a zũna le o lá yí bía le ɓa pa míten le ɲa-fĩni na ɓa wee wé
lè ho búurú bĩo yi, ká lé ɓa Farizĩɛwa lè ɓa Sadusĩɛwa kàránló na ɓa wee na ó ɔ le ɓa pa
míten bĩo yi.

O Piɛre bía le o Yeesu lé yĩa le Dɔ́nbeenĩ mɔn léra
(Maaki 8.27-30; Luki 9.18-21)

13 O Yeesu wà van ho kõhṹ na sùaráa là a Filiipu ló-fáránii na ɓa le *Sezaaree yi. Ʊ́ ɔ
tùara mí nĩ-kenínia yi: «Ɓa nùpua wee bío webio o *Nùpue Za dã́ní yi?»
14 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Ɓa ɓúi le fo lé o Zãn Batiisi. Ɓa ɓúi le fo lé o *Elii. Ɓa ɓúi yàá ɓɛ̀n
le fo lé o Zeremii, tàá le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro ɓúi.»
15 Ʊ́ ɔ Yeesu tùara ɓa yi: «Minɛ́n cɔ̃́n á ĩ ɓɛ̀n lée wée?»
16 Ʊ́ ɔ Simɔn Piɛre bía nɔn wo yi: «Fo lé o *Krista, le Dónbeenĩ na wi fɛ́ɛɛ Za.»
17 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a bía nɔn wo yi: «Zãn za Simɔn, ũ ɲúhṹ sĩ. Mu yínɔń nùpue zéenía ho
tũiá poni na kà làa fo. Lé wàn Maá na wi ho wáayi á zéenía mu làa fo.
18 Á ĩnɛ́n ɓɛ̀n ǹ bío bĩo kà á à na foǹ: Fo lé o Piɛre bũn kúará le huee. Á lé dén huee so
á ĩ ì fárá ĩ kuure wán, á hàrí mu húmú máa dàń bĩo ɓúi máa wé làa de.
19 Ho wáayi bɛ́ɛnĩ won-zàwa á ĩ ì na foǹ. Bĩo lée bĩo na á fo khíi wé pã́ bĩo ho tá wán, á le
Dónbeenĩ mún ǹ pĩ mu bĩo ho wáayi. Á bĩo na fo khíi wé tà bĩo ho tá wán, á le Dónbeenĩ
mún ǹ tà mu bĩo ho wáayi.»
20 O ɔ Yeesu wã́a henía mu nɔn mí nĩ-kenínia yi le ɓa yí bío le mí lé o Krista.

O Yeesu wee bío mi húmú lè mi vèerɔ́ bĩo
(Maaki 8.31-9.1; Luki 9.22-27)

21 A lá bũn ɲii wán, ó ɔ Yeesu ɓúakáa wee bío bĩo kà wéréwéré lè mí nĩ-kenínia: «Ĩ ko
à ĩ va ho Zeruzalɛɛmu, à lò vaa be bĩn làa sòobɛ́ɛ ɓa *nĩ-kĩa, lè ɓa yankarowà ɲúnása lè
ho *làndá bĩo zéenílowa níi yi. Ɓa à ɓúe mi, ká hã wizooní tĩn zoǹ á ĩ ì vèe.»
22 Ʊ́ ɔ Piɛre wã́a fó a ɓa vá ló, ò ɔ wee bío: «Ébé! Ɲúhũso, bũn máa wé làa fo. Le
Dónbeenĩ á à kã́ní fo mu yi.»

---

* **16:4** Mi loń Matiye vũahṹ 12.39

23 Ká a Yeesu màhã́ yèrèmáa bía nɔn wo yi: «Vá lé ĩ nĩsã́ní lè ũ *Satãni bíoní. Fo wee bũmaka ĩ tonló. Ũ yilera yínɔ́ń Dónbeenĩ yilera. Hã́ lé ɓa nùpua yilera.»
24 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Yìa wi ò ɔ bè miĩ, à ɓànso khí mí kùrú sĩi bĩo wéró yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pĩ à bèráa miĩ.
25 Lé bĩo á yĩa wi ò ɔ kã́ní mí mukãnĩ wón á à vĩiní le. Ká yĩa màhã́ tà le mí ì vĩiní le ĩnɛ́n bĩo yi, wón á à yí le.
26 O nùpue lá yú ho dĩmíɲá bĩo ɓúenɓúen, ò ɔ khon le mukãnĩ binbirĩ yi, se lé ho cṹnú yɛ́n á ɓànso yú? O nùpue lá khon le mukãnĩ binbirĩ yi, ó ɔ so dà à na bĩo ɓúi á à bĩní ì yíráa le le?
27 Mu bon. O *Nùpue Za khíi ɓuen mín Maá cùkú beenĩ yi lè mí wáayi tonkarowà, á ɓueé sàání ɓa nùpua nĩ-kéní kéní yi, á à héha làa bĩo ɓa wó.
28 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Ɓa nùwã yɛn zàwa ɓúi na wi bĩa hen tĩahṹ máa hí ká ɓa yí mɔn o Nùpue Za ɓuenló lè mí bɛ́ɛnĩ.»

17

O Yeesu minikaa le ɓúee wán
(Maaki 9.2-9; Luki 9.28-36)

1 Wizooní bĩo hèzĩn bṹn mɔ́n, ó ɔ Yeesu fó a Piɛre là a Zaaki là a Zãn na ló o Zaaki ɓàn za á yòoraráa le ɓúee ɓúi na dɔ̃n wán. Bĩo ɓa yòó wi bĩn mí dòn,
2 ó ɔ Yeesu miníkaa ɓa yĩo yi, á yahó wee ɲuiíka lè le wii bĩo síi, á sĩ-zĩnia ka pũiapũia lòn khoomu.
3 Á ɓa nĩ-kenínia le mí ì loń, á ɓa mɔn o *Mɔyiize là a *Elii* à ɓa dĩn wee tà hã́ láakáwá là a Yeesu.
4 Ɔ́ ɔ Piɛre wã́a bía nɔn o Yeesu yi: «Núhṹso, mu wó se á wa wi hen. Ká fo tà á ĩ ì tá hã́ bùkú zàwa bĩo tĩn. Ũnɛ́n dà-kéní, o Mɔyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.» 5 Bĩo ó ɔ wee bío, à bṹn le dùndúure ɓúi na wee ɲuiíka á yòó ló lií pon ɓa yi. Á mu tãmu ɓúi sã́ ɲá le dùndúure mu yi: «Yìa kà lé ĩ Za na á ĩ bò ĩ tàká wán. O bĩo sĩ miĩ. Mi wé ɲí a cɔ̃́n.»
6 Bĩo ó ɔ nĩ-kenínia ɲá mu tãmu mu sã, á ɓa zɔ̃́nkaa dàkhĩína, á lií ɓúrá mí yara ho tá yi.
7 Ɔ́ ɔ Yeesu ɓueé ɓó ɓa yi, á bò mí níi ɓa wán, ò ɔ bía: «Mi lii hĩní. Mi yí zɔ̃́n bĩo.»
8 Á ɓa wã́a hóonía mí yara á ɓa yí mɔn nùpue ká yínɔ́ń o Yeesu mí dòn.
9 Bĩo ɓa ló le ɓúee wán wee lii, ó ɔ Yeesu henía bĩo kà nɔn ɓa yi: «Bìo mi mɔn kà à mi yí bío le nùpue ɲí fúaa o *Nùpue Za húrun á vèera ló ɓa nĩ-hía tĩahṹ.»

(Maaki 9.10-13)

10 Ɔ́ ɔ nĩ-kenínia tùara a yi: «Lée webio nɔn ho *làndá bĩo zéenílowa le o Elii ko ò ɔ ɓuen ho yahó?»†
11 Ɔ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mu bon. O Elii ko ò ɔ ɓuen vé, à ɓuee kúee mu bĩowa ɓúenɓúen mí lara yi.
12 Le ĩ bío mu na mia: O Elii mu yàá ɓuara vó. Ká ɓa nùpua màhã́ yí zũna le lé orɛ́n. Á ɓa wó a làa bĩo ɓa sĩa vá yi. Lé bṹn síi ɓa mún ɲ̀ beéráa o Nùpue Za lò.»
13 Ɔ́ ɔ nĩ-kenínia wã́a zũna le lé o Zãn Batiisi ó ɔ wee bío bĩo.

O Yeesu wɛɛ́ra a háyɔ́nza na le dàndàhíonĩ wi yi
(Maaki 9.14-29; Luki 9.37-43a)

14 Bĩo ɓa lií dɔ̃n hen na ɓa zãamáa wi yi, ó ɔ nĩi ɓúi vá ɓueé ɓó a Yeesu yi á lií fárá mí nɔnkóɲúná wán o yahó, ò ɔ bía:
15 «Nì-kàránlo, loń ĩ za màkárí yi. Le dàndàhíonĩ wi o yi. Le wee beé o lò. Pɔ̃̀nna cɛ̀rɛ̀ɛ le wee lá a dé ho dɔ̃hṹ tàá mu ɲumu yi.
16 Á ĩ ɓuan wo ɓuararáa ũ nĩ-kenínia cɔ̃́n, ká ɓa màhã́ yí dàńna yí wɛɛ́ra a.»

---

* **17:3** Mi loń Luki vũahṹ 9.31 † **17:10** Mi loń Malasii vũahṹ 3.23

17 Ƙ ɔ Yeesu wãamaa: «Éee! Mi zuia nùpua ɓèntĩn yí máa dé mí sĩa le Dónbeenĩ yi bĩo
bon, á mi mún yí máa ɲí hàrí dèɛ. Mi wee leéka le ĩ kɛɛní làa mia á wé è kàrán mia fúuu
le? Mi ɓua a háyónza mu ɓuennáa.»
18 Bĩo ɓa ɓuara làa wo, ó ɔ Yeesu nàmakaa o cĩná yi, ó ɔ ló. Ƙ ɔ háyónza dèɛnía wan mí
lahó yi.
19 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu wà. Ƙ ɔ nĩ-kenínia wà vaá ɓó a yi à ɓa tùara a yi: «Lée webio nɔn
á warɛ́n yí dàńna yí ɲɔnnáa o cĩná mu.»
20 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Lé bĩo mi sĩidéró miĩ ka cĩinú dàkhĩína. Le ĩ mĩ ho tũiá na
mia: Hen ká mi sĩadéró miĩ na khúekhúe lè ho mútáàdè bɛɛre bĩo á mi yàá pá lá tà le miĩ
wé làa bĩo, á mi lá dà à bío ò na le ɓúee na kà yi le le lé ho lahó na le wi yi, à va lòn-veere,
á mu ù wé. Bĩo woon á mi lá máa wé è wé máa sa.
21 [Ɛɛ ká mu màhã́ lé ho fĩoró lè le ɲii lĩró mí dòn lé bĩo dà à ɲa a cĩná na kà ɓàn síi á à
lén.]»

O Yeesu wiokaa wee bio mi húmú lè mi vèerɔ́ bio
(Maaki 9.30-32; Luki 9.43-45)

22 Wizonle ɓúi ká a Yeesu lè mí nĩ-kenínia ɓúenɓúen páanía wi ho Kalilee kɔ̃hṹ yi, ó ɔ
bía nɔn ɓa yi: «O *Nùpue Za á ɓa à dé ɓa nùpua níní yi.
23 Ɓa à ɓúe o, ká mu wizooní tĩn zoń o ò vèe.» Á ɓa nĩ-kenínia yilera yáara làa sòobɛ́ɛ.

Le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lànpɔ́ cãló bĩo

24 O Yeesu lè mí nĩ-kenínia wà van ho *Kapɛɛnayuumu lóhó. Á le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ
*lànpó féwá wà ɓueé ɓó a Piɛre yi à ɓa tùara a yi: «Mi nĩ-kàránlo so wee sàání le Dónbeenĩ
zĩ-beenĩ lànpó le?»
25 Ƙ ɔ Piɛre bía: «Ũuu o wee sàání ho.» Pãahṹ na ó ɔ Piɛre wà vaá zo le zĩi na ó ɔ Yeesu
wi yi, ó ɔ Yeesu dèɛnía wee tùa wo yi: «Simɔn, lée wée ko ò ɔ wé sàání ho lànpó lè mí sĩíwà
à na ho dĩmíɲá na kà bá-zàwa yi? Fo wee leéka webio mu dã́ní yi? Lé ho kɔ̃hṹ nùpua mí
bɛɛre lée tàá lé bĩa ɓa funnáa á dàńna?» Ƙ ɔ Piɛre le lé bĩa ɓa dàńna.
26 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Àwa, bũn wee zéení le ho kɔ̃hṹ nùpua yí ko ɓa wé sàání ho
lànpó.
27 Ɛɛ ká wa màhã́ máa lùnka ɓa nùpua mu yilera. Lɛ́n lii ho vũ-beenĩ yi, à lii pa le ce-
hĩnĩ. O ɔ nín-yání ceza na fo ò vĩ à ũ lén à lée hɛ́n ɲii, á fo ò yí le wɛ́n-hɔ̃nló le yi na dà
warɛ́n wa nùwã ɲun lànpó á à sàání. Á ũ wã́a ɓua dén à ũ va ɓa cɔ̃́n vaa sàání wa lànpó.»

18

Lée wée po bĩa ká
(Maaki 9.33-37; Luki 9.46-48)

1 Hón pãahṹ so yi, ó ɔ Yeesu nĩ-kenínia wà ɓueé ɓó a yi, à ɓa wee tùa wo yi: «Yìa bĩo
ɲúhṹ wi po bĩa ká le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi lé o yɛ́n.»
2 Ƙ ɔ Yeesu von o háyónza ɓueé dĩnía ɓa yahó,
3 ò ɔ bía: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Hen ká mi yí yèrèmáa á yí ka lè ɓa háyúwá bĩo síi, á
mi máa zo le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi.
4 Yĩa bĩo ɲúhṹ wi po bĩa ká le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi lé yĩa wee liiní míten à wé là a háyónza
na kà bĩo síi.
5 Yĩa ɓuan háyónza ɓúi na ka làa yĩa kà bĩo síi sese, se mu lé ĩnɛ́n ĩ bɛɛre á ɓànso ɓuan
sese.

Mu bè-kohɔ́ wérɔ́ yi se
(Maaki 9.42-48; Luki 17.1-2)

6 «Ɓa háyúwá na dó mí sĩa miĩ nĩ-kéní á nùpue khà dó mu bè-kora wéró yi, se mu
sũaaní á ɓa ca le hue-beenĩ ɓànso fonle yi à lèe dé ho mu-beenĩ yi ò ɔ lii lí.

7 Ho dĩmíɲá á ho yéréké khíi sá yi, lé bĩo á bĩo wee khà ɓa nùpua dé mu bè-kora wéró yi á wi ho yi. Mu bon, mu lée bĩo na wéró máa khí ho yi. Ɛɛ ká yĩa níi wee bè mu, á ho yéréké khíi sá yi.
8 Ká mu lé ũ níi tàá ũ zeǹ wee dé fo mu bè-kora wéró yi, ũ kúio hã lèe kúia. Fo zon le mukãnĩ na máa vé lùe yi lè ũ nín-kéní tàá lè ũ zeǹ-kéní, se mu sũaaní bĩo ɓa à lèe fo á à dé ho dɔ̃hṹ na máa hí máa mi yi lè ũ níní mí bĩo ɲun tàá ũ zení mí bĩo ɲun.
9 Ká mu lé ũ yère wee dé fo mu bè-kora wéró yi, ũ còkon le lèe día. Fo zon le mukãnĩ na máa vé lùe yi lè ũ yèn-kéní, se mu sũaaní bĩo ɓa à lèe fo ò dé le *Dofĩní dɔ̃hṹ yi lè ũ yĩo mí bĩo ɲun.

O pio na vũnun bĩnía yú wàhiire
(Luki 15.3-7)

10 «Mi pa miten bĩo, à ɓa háyúwá na kà nĩ-kéní ò o ɓúi yí zùań yi. Lé bĩo ɓa háyúwá mu wáayi tonkarowà wi lè wàn Maá Dónbeenĩ fɛ́ɛɛ.
11 [O *Nùpue Za ɓuara wà ɓueé cà bĩa khɛ̀ra lè le Dónbeenĩ á à fení.]
12 Leĩ tùa mia. Hen ká a ɓúi pia khĩmàni lá wi síi, ó o yà-kéní wó wó sɛ́ra vũnun, ó o so máa kúia ɓa khĩmàni yà-kéní mía na ká le ɓúee yi ká a máa cànka yĩa vũnun le?
13 Leĩ bío mu na mia: Ká a hĩa yú a, ó o sĩi á à wa wa a bĩo yi á à poń ɓa khĩmàni yà-kéní mía na yí vũnun.
14 Lé làa bũn síi á mĩn Maá na wi ho wáayi mún yí wi à ɓa háyúwá na kà nĩ-kéní à vĩ.

Ká mĩn za ɓúi wó khon làa fo

15 «Hen ká mĩn za wó khon làa fo, à ũ vaa zéení a wékheró na a yi, ũnɛ́n làa wo mi nùwã ɲun mi dòn. Ká a tà, á mi ì bĩní ì wé ɓa zàwa.
16 Ká a pã́, à ũ cà nùpue nĩ-kéní tàá nùwã ɲun dé ũ wán, à héha làa bĩo le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ bíaráa mu: ‹Mu bĩo ɓúenɓúen á wa à lén yĩo ɓa sɛɛ́ràsa nùwã ɲun tàá nùwã tĩn bè-bíonii wán.›*
17 Ká a pá pã́ le mí máa ɲí bán cɔ̃́n, à ũ bío mu lè mĩn zàwa na kúaa mín wán. Ká a pã́ le mí máa ɲí ɓàn cɔ̃́n, à ũ wã́a wé o lòn lànpó fé, tàá nĩ-veere ɓúi na yí zũ Dónbeenĩ.
18 Leĩ mĩ ho tũiá na mia: Bĩo lée bĩo na mi khíi wé pã́ bĩo ho tá wán, á le Dónbeenĩ mún ǹ pĩ mu bĩo ho wáayi. Á bĩo lée bĩo na á mi khíi wé tà bĩo ho tá wán, á le Dónbeenĩ mún ǹ tà mu bĩo ho wáayi.

Mi wé ɓunɓua fio

19 «Leĩ mún bío mu na mia. Hen ká nùwã ɲun ɓúi wé ló mi tĩahṹ á ɓunɓuaa fiora bĩo lée bĩo ho tá wán, á wàn Maá na wi ho wáayi á à na mu ɓa yi.
20 Mu bon, hen na á nùwã ɲun tàá nùwã tĩn kúaa mín wán yiĩ yèni yi, seĩ wi ɓa tĩahṹ.»

O ton-sá na pã́ ho sɛ́ndiaró bĩo

21 Ɔ́ o Piɛre wã́a vá ɓueé ɓó a Yeesu yi ò o tùara a yi: «Ɲúhṹso, ká wàn za wee wé khe làa mi fɛ́ɛɛ, á ĩ ko à ĩ sɛ́n día na a yi cúa-yɛn? Lée cúa-hèɲun lée?»
22 Ɔ́ o Yeesu le ɓùeé. «Ĩ yí bía le cúa-hèɲun mí dòn. Ĩ le ɓúará-tĩn làa pírú pírú cúa-hèɲun.
23 Lé bũn nɔn á ĩ ì tèé ho wáayi bɛ́ɛnĩ làa bĩo kà: Bɛ́ɛ ɓúi le mí ì càtí mí kení na wi mí ton-sáwá yi.
24 Bĩo ó o ɓúakáa wee càtí hã, á ɓa ɓuan o ɓúi ɓuararáa, à le wárí na ó o ko o ò wĩ́ mí ɲúhṹso yi á boo dàkhĩína.
25 O nĩi mu yí dà le máa wĩ́. Á ɓa ɲúhṹso nɔn le ɲii le ɓa wã́a yɛ̀ɛ́ wo ò o wé o wobá-nĩi, à yɛ̀ɛ́ ɓàn hã́a, là a zàwa, làa bĩo wi o cɔ̃́n ɓúenɓúen, à màhã́ wĩ́náa le kee.
26 Ɔ́ o ton-sá mu lií fárá mí nɔnkóɲúná wán mí ɲúhṹso yahó ò o wee yanka a: ‹Sabéré ũ ɲì ũ yi. Ĩ ì wĩ́ le kee mu ɓúenɓúen.›

---

* **18:16** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 19.15

27 Á ɓa ɲúhṹso zũna a màkárí, ó ɔ séra mu día nɔn wo yi ò ɔ le o lɛ́n.
28 «Ɔ́ o ton-sá mu wà lée sã́ mí ninza ɓúi yahó ò orɛ́n kee ɓɛ̀n wi wón yi. Le lée wɛ́n-
hãani khĩ̀màni. Ʊ́ ɔ wĩira mí ninza mu tun kɔ̃̀nlè ò ɔ wee bío: ‹Ĩ wárí na wi foǹ á ũ wĩ́.›
29 Á ɓa ninza mu lií ɓúrá à tá, á wee yanka a kà: ‹Sábéré ũ ɲì ũ yi. Ĩ ì wĩ́ le kee mu.›
30 Ká a màhã́ pã́, ò ɔ vaá dó a ho kàsó yi á pannáa o kee wĩ́ló.
31 Bĩo ɓa ton-sáwá na ká mɔn bĩo wó, á mu vá ɓa yi làa sòobɛ́ɛ. Á ɓa wà vaá lá mu
ɓúenɓúen fɛɛra nɔn mí ɲúhṹso yi.
32 Á ɓa ɲúhṹso von o ton-sá mu á ɓueé bía nɔn yi: ‹Yí kohó ɓànso yɛ́n! Ʊ̃nɛ́n á ĩ séra bĩo
día lé bĩo fo yankaa mi.
33 Fo ɓɛ̀n mún lá ko à ũ zũń mi ninza màkárí làa bĩo á ĩnɛ́n zũnanáa à ũ màkárí.›
34 Ɓa ɲúhṹso sĩi cã́ dàkhĩ́ína, ó ɔ le ɓa ɓua a ton-sá mu vaa dé ho kàsó yi à pa le kee na
wi o yi ɓúenɓúen wĩ́ véró.»
35 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu bĩ́nía bía: «Lé kà síi á wàn Maá na wi ho wáayi á khíi wé làa mia,
ká mi yí máa tà sɛ́n día na mĩn zàwa lè mĩn hĩ́nni yi lè mi sĩa ɓúenɓúen.»

19

Bĩo ɔ́ ɔ Yeesu bía mu yaamu fáaró dã́ní yi
(Maaki 10.1-12)

1 Bĩo ó ɔ Yeesu kàránna ɓa nùpua kà síi vó, ó ɔ ló ho Kalilee kɔ̃hṹ yi á wà khú ho *Zudee
kɔ̃hṹ sɔ̃́n-kéní na wi ho Zurudɛ̃n muhṹ mɔ́n.
2 Nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ ɲɔn o mɔ́n khú bĩ́n lè mí vánvárowà, ó ɔ wɛɛ́ra ɓa.
3 Á ɓa *Farizĩ́ɛwa ɓúi wi ɓa khũaa o Yeesu ɲii yi, á ɓa wà ɓueé ɓó a yi, à ɓa tùara a yi:
«Wa làndá yi, ká nùpue ɓàn hã́a dá wó khon làa wo, á níi so nɔn wo yi ò ɔ dɛ̀ɛní ɲa a le?»
4 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi so yí kàránna bĩo kà yí mɔn le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi
le? ‹Mu ɲúhṹ ɓúɛɛníi, á le Dónbeenĩ léra a báa á léra a hã́a.›*
5 Lé bṹn nɔn ó ɔ báa á à día mín maá lè mín nu, ká à lɛɛ́ lè mín hã́a. Á ɓa mí nùwã ɲun
á à wé sãnía dà-kéní.†
6 Ɓa wã́a yí nɔn nùwã ɲun, ɓa lée nĩ-kéní. Bĩo le Dónbeenĩ cɛɛ́ra mín yi à nùpue yí fáa.»
7 Á ɓa *Farizĩ́ɛwa bía nɔn wo yi: «Lée webio nɔn ó ɔ Mɔyiize bíaráa le ká báa le mí ì ɲa
mín hã́a, o ò wé mu yaamu fáaró vũahṹ na a yi?»‡
8 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ɔ Mɔyiize nɔn le níi le mi dà a ɲa mi hã́nání, lé bĩo mi yí máa
ɲí dɛ̀ɛ. Ɛ̃ɛ ká mu ɲúhṹ ɓúɛɛníi á mu lá yí ka kà síi.
9 Le ĩ bío mu na mia: Báa na día mín hã́a à ɓàn hã́a mu ɲɔǹ yí fó báa, ò ɔ kũn fó hã́-veere
yan, se wón lée hã́-fé.»
10 Ʊ́ ɔ Yeesu nĩ-kenínia bía nɔn wo yi: «Ká mu lé kà síi ó ɔ báa ko ò ɔ ɓuaráa miten mín
hã́a dã́ní yi, ká nùpue wã́a yí yan se mu sṹaaní.»
11 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hón kàránló so na kà á báawa ɓúenɓúen yí dà máa tà yi.
Bĩa le Dónbeenĩ nɔn mu pànká yi, bán mí dòn lé bĩa dà à tà mu yi.
12 Bĩo wee hè ɓa báawa ɓúi à ɓa máa ya á sĩíwà boo. Ɓa ɓúi wee te ká ɓa bámu húrun.
Ɓa ɓúi lé ɓa nùpua ɓó ɓa bámu. Ɓa ɓúi ɓɛ̀n wee pĩ́ mu hã́-yaamu ho wáayi bɛɛ́nĩ bĩo yi.
Yĩa dà hón kàránló so á à tà yi, à wón tà ho yi.»

O Yeesu dúɓuaa ɓa háyúwá yi
(Maaki 10.13-16; Luki 18.15-17)

13 Nùpua ɓúi ɓuan ɓa háyúwá ɓuararáa o Yeesu cɔ́n le o bè mí níní ɓa wán, ò ɔ fio na
ɓa yi. Ʊ́ ɔ nĩ-kenínia wee zá làa ba.
14 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a bía nɔn ɓa yi: «Mi día ɓa háyúwá le ɓa ɓuen ĩ cɔ́n. Mi yí hè ɓa. Lé bĩo
ho wáayi bɛɛ́nĩ bĩo sã bĩa ka lè ɓa bĩo síi yi.»

---

* **19:4** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 1.27; 5.2 † **19:5** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 2.24 ‡ **19:7** Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 24.1

15 O ɔ Yeesu wãa bò mí níní ɓa wán. Bũn mɔ́n ó ɔ ló hón lahó so yi wà.

Ho nàfòrɔ́ lè le Dɔ́nbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo
(Maaki 10.17-31; Luki 18.18-30)

16 Yĩo ɓueé tĩ, à nùpue ɓúi vaá vá ɓueé ɓó a Yeesu yi, á tùara a yi: «Nì-kàránlo, lée webio á ĩ ko à ĩ wé ká mu se à yíráa le mukãnĩ binbirĩ na máa vé?»
17 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lée webio nɔn á fo wee tùaráa miĩ lè mu bĩo na se bĩo? Le Dónbeenĩ mí dòn lé dĩo se. Ká fo wi à ũ yí le mukãnĩ binbirĩ na máa vé, à le Dónbeenĩ bíoní na le henía bĩo à ũ bè yi.»
18 Ɔ́ ɔ nĩi tùara: «Hɔ̃́n lé hã bíoní yɛ́n?» Ɔ́ ɔ Yeesu bía: «Yí ɓúe nùpue. Yí wé hã́-fénló tàá bá-fénló. Yí ɲuaa bĩo. Yí fĩ sabéré mi ninza ɲii.
19 Kɔ̃̀nbi mĩn maá lè mĩn nu. Wań mi ninza làa bĩo á fo waráa ũten bĩo síi.»§
20 Ɔ́ ɔ yàrónza bía nɔn o Yeesu yi: «Bṹn ɓúenɓúen á ĩ bò yi. Lé mu yɛ́n á ĩ pá bĩnía ko à ĩ wé.»
21 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ká fo wi ũ wé o nùpue na bĩo ɲii sú, à ũ lɛ́n vaa yɛ̀ɛ́ bĩo wi ũ cɔ̃́n ɓúenɓúen, à na wárí ɓa nĩ-khenia yi, á fo khíi yí ho nàfòrɔ́ ho wáayi. Bũn mɔ́n à ũ bĩní ɓuee bè miĩ.»
22 Bĩo ó ɔ yàrónza ɲá hɔ̃́n bíoní so, ó ɔ bĩnía wà ká a sãnía tò, lé bĩo ó ɔ níi bĩo boo dà.
23 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Ho nàfòrɔ́ ɓànso zoró le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi ɓɛ̀ntĩn do.
24 Ĩ pá à bĩní ì bío bĩo kà á à na mia: O cón-ɲúmúkũ zoró lè ho mísĩmí kɔ̃hṹ á à wé wayi á à poń o nàfòrɔ́ ɓànso zoró le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi.» 25 Bĩo ɓa nĩ-kenínia ɲá hã bíoní mu, á ɓa wó coon dàkhĩína, á ɓa bía: «Ɛ́ee! Á yĩa wãa dà à fen lée wée?»
26 Ɔ́ ɔ Yeesu yòó fá mí yĩo ɓa yi ò ɔ bía: «Ɓa nùpua cɔ̃́n á mu yí dà máa wé, ɛ̀ɛ ká le Dónbeenĩ cɔ̃́n á bĩo ɓúenɓúen dà wee wé.»
27 Ɔ́ ɔ Piɛre wãa bía nɔn o Yeesu yi: «Loń, warɛ́n ló día bĩo lá wi wa cɔ̃́n ɓúenɓúen à wà bò foń, á wa bĩo khíi wé kaka?»
28 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Hen ká a *Nùpue Za khíi kará mí cùkú beenĩ kanmúiní wán ho dĩmíɲá fĩnle yi, á minɛ́n pírú ɲun na bò miĩ á mún ń kɛɛní ɓa bá-zàwa kanmúiní wán, á à cítíráa o *Isirayɛɛle zĩ-ɲúná pírú ɲun.
29 Á bĩa ɓúenɓúen na ló día mí zĩní, lè mín zàwa, lè mín hĩnni, lè mín maáwà, lè mín nuwà, lè mí zàwa tàá mí manawà ĩnɛ́n bĩo yi, bán khíi yí mu ɓàn cúa-khĩmàni khĩmàni á mún ń yí le mukãnĩ binbirĩ na máa vé.
30 Ɛ̃ɛ ká bĩa dú ho yahó hã làa na ká wán, á cɛ̀rɛ̀ɛ khíi wé ɓa mɔ́n-díwá. Á bĩa dú ho mɔ́n hã làa na ká wán, á cɛ̀rɛ̀ɛ khíi wé ɓa ya-díwá.

20

Ho èrézɛ̃́n vĩnsĩa ɓuahɔ́ vàrowà wàhiire

1 «Mi loń, ho wáayi bɛ́ɛnĩ bĩo ka làa bĩo ó ɔ nĩi ɓúi na èrézɛ̃́n vĩnsĩa ɓuahó wi á hĩa wó. Wizonle ɓúi ó ɔ fèra hĩnɔn ló le yĩnbíi bùirĩi, á wà lée cà ɓa vàrowà á à kúee mí èrézɛ̃́n vĩnsĩa ɓuahó yi.
2 Á ɓa vàrowà mu làa wo wãanía tò le wɛ́n-hɔ̃nló dà-kéní na lé o nùpue nĩ-kéní wizon-kùure sámú sàánii wán, ó ɔ le ɓa wãa vaa sá mí èrézɛ̃́n vĩnsĩa ɓuahó yi.
3 Bũn mɔ́n ó ɔ bĩnía ló le yĩnbí-wi-bee yi, á lée yú ɓa ɓúi ɓa nùpua fèmínló lahó yi à ɓa yí máa wé dɛ̀ɛ.
4 Ɔ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: ‹Minɛ́n mún lɛ́n vaa sá ĩ èrézɛ̃́n vĩnsĩa ɓuahó yi, ká ĩ na le wizon-kùure sámú sàánii mi nĩ-kéní kéní yi.›

§ **19:19** Mi loń ho Léró vũahṹ (Exode) 20.12-16; Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 5.16-20; Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 19.18.

5 Á bán wà van. Bũn mɔ́n á ho mɔhṹ ɓànso tĩn bĩnía ló ká le wii yòó fárá, á kũn ló le
wi-háarè, á lée wó bĩo ó ɔ wó khĩína ɓàn síi.
6 Mu véeníi ó ɔ bĩnía ló ho zĩihṹ ɲii, á tĩn lée yú ɓa nùpua ɓúi ho fèmínló lahó yi. Ɔ́ ɔ
tùara ɓa yi: ‹Mi kará hen á tò le wii kã́amáa le we?›
7 Á bán bía nɔn wo yi: ‹Lé bĩo á nùpue yí lá wɛn.› Á ho mɔhṹ ɓànso bía nɔn ɓa yi: ‹Minɛ́n
mún lɛ́n vaa sá ĩ mɔhṹ yi.›
8 «Bìo le wii tò, á ho mɔhṹ ɓànso bía nɔn mi ton-sáwá ɲúhṹso yi le o ve ɓa vàrowà ɓuee
sàání yi. Le o ɓúaká làa bĩa ɓuara ho mɔ́n, à vaa véení làa bĩa ɓuara ho yahó.
9 Á bĩa van ho mɔhṹ yi ho zĩihṹ á ɓuara. Á ɓa lè mí nĩ-kéní kéní yú le wɛ́n-hãani dà-kéní
kéní.
10 Á bĩa van ho mɔhṹ yi ho yahó wee leéka le mínɛ́n ɲ̀ yí á à poń ɓa. Bĩo ɓa ɓuara, á ho
mɔhṹ ɓànso mún nɔn le wɛ́n-hãani dà-kéní kéní ɓa yi.
11 Bĩo ɓa fó mí sàání, á ɓa sĩa yí wan le bĩo yi,
12 á ɓa wee bío là a mɔhṹ ɓànso: ‹Bĩa kà sá ho zĩihṹ ɲii mí dòn. A ũ pá sàánía ɓa yi á
mànía lè warɛ́n na tà le wizon-kùure sámú lònbee yi le wiso-hádɔ̃hṹ yi.›
13 Á ho mɔhṹ ɓànso bía nɔn ɓa vàrowà mu nĩ-kéní yi: ‹Wàn bɔ̃́nlo, ĩ yí tò ũ wán. Wa so
fù yí wãanía yí tò le wɛ́n-hɔ̃nló dà-kéní wán le wizon-kùure sámú bĩo yi le?
14 Awa, fé ũ wárí ũ lɛ́n. Yĩa ɓuara ho mɔ́n á ĩ mún wi à ĩ sàání yi à mání lè ũnɛ́n.
15 Ĩnɛ́n lé yĩa te ĩ wárí. Ká ĩ le ĩ wé le làa bĩo na, á ĩ ì wé. Tàá lé bĩo á ĩ wó mu sãamu lé
bũn wee vá foń le?›»
16 Ó ɔ Yeesu bĩnía bĩa bò mu wán: «Ɓa mɔ́n-díwá khíi wé ɓa ya-díwá, á ɓa ya-díwá khíi
wé ɓa mɔ́n-díwá.»

O Yeesu wíokaa wee bío mí húmú lè mí vèerɔ́ bĩo
(Maaki 10.32-34; Luki 18.31-34)

17 Bĩo ó ɔ Yeesu wee va ho Zeruzalɛɛmu, ó ɔ fó mí nĩ-kenínia pírú ɲun mí ɲii yi, á wee
bíoráa làa bĩo kà ká ɓa wi ho wɔ̃hṹ wán varákaa wà:
18 «Mi loń, wa wee yòo ho Zeruzalɛɛmu. Lé bĩn ó ɔ *Nùpue Za ɓa à dé le *Dónbeenĩ
yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bĩo zéenílowa níi yi. Ɓa à síiní a ɲúhṹ á à ɓúe.
19 Ɓa à na a bĩa yí zũ le Dónbeenĩ yi á ɓa à zùańka yi, á à ha a lè hã làbàaní. Bũn mɔ́n,
á ɓa à ɓúɛɛ wo ho *kùrùwá wán o ò hí. Ká mu wizooní tĩn zoń o ò vèe.»

Bĩo ɔ́ ɔ Zaaki là a Zãn ɓàn nu fiora a Yeesu cɔ̃́n
(Maaki 10.35-45; Luki 22.25-27)

20 O Zebedee ɓàn hã́a lè mí zàwa nùwã ɲun wà ɓueé ɓó a Yeesu yi, ó ɔ hã́a mu lií fárá
mí nɔnkóɲúná wán o yahó, á wi ò ɔ fio bĩo ɓúi o cɔ̃́n.
21 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lée webio á ũ màkóo wi yi?» Ɔ́ ɔ bía: «Dé ũ ɲii na miĩ le
ĩ zàwa nùwã ɲun na kà ò ɔ nĩ-kéní khíi kɛń ũ nín-tĩánĩ, ká a nĩ-kéní kɛń ũ nín-káahó* ũ
bɛ́ɛnĩ yi.»
22 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo mi wee fio mi yí zũ. Le lònbee na á ĩ ì lá ɓàn síi á mi so
dà à lá le?» Á ɓa le ũuu le mí dà mu.
23 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mu bon, mi lò á à be. Ká ĩnɛ́n màhã́ yí dà máa bío wéréwéré
le lé yĩa kà á à kɛɛní ĩ nín-tĩánĩ tàá ĩ nín-káahó. Hɔ̃́n lùa so bĩo sã́ bĩa á wàn Maá wíokaa
hã́ káráa yi.»
24 Bĩo ɓa nĩ-kenínia nùwã pírú na ká ɲá mu, á ɓa sĩa cã́ ɓa nùwã ɲun mu yi làa sòobɛ́ɛ.
25 Ɔ́ ɔ Yeesu wã́a von ɓa ɓúenɓúen á bía nɔn yi: «Mi zũ le hã́ kãna ɲúnása wee wé mí
pànká bĩa ɓa wi ɲúhṹ yi wán. Á bĩa lé ɓa nĩ-beera wee zéení làa bĩa ká le mí po ɓa.
26 Ɛ̃ɛ ká minɛ́n bĩo yí ko mu wé kà síi. Hen ká minɛ́n nĩ-kéní ɓúi wi ò ɔ bĩo ɲúhṹ wé poń
bĩa ká, ó ɔ ko ò ɔ wé ɓa ton-sá.
27 Ká minɛ́n nĩ-kéní ɓúi wi ò ɔ dí bĩa ká yahó, á ɓànso ko ò ɔ wé mi wobá-nĩi.

---

* **20:21** Nín-tĩánĩ làa nín-káahó: Mu wee zéení le hɔ̃́n lara bĩo ɲun so lé hĩa bĩo ɲúhṹ wi.

28 Lé kà síi ó ɔ *Nùpue Za bĩo karáa. O yí ɓuara à ɓa sá na a yi. O ɓuara wà ɓueé sá á à
na ɓa nùpua yi, á mún ǹ na mí mukãnĩ á à lénnáa ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ ɲúná.»

O Yeesu hɛ́ra ɓa muiiwà nùwã ɲun yĩo
(Maaki 10.46-52; Luki 18.35-43)

29 Bĩo ɓa ló ho Zerikoo lóhó yi, á ɓa zãamá-kúii bò a Yeesu yi.
30 Mu wee wé à muiiwà nùwã ɲun ɓúi kará ho wɔ̃hṹ nĩsãní, á ɲá à ɓa le o Yeesu wee
khĩí. Á ɓa wee bío pɔ̃́npɔ̃́n: «Ɲúhṹso, *Daviide Za, màkárí wɛn!»
31 Á ɓa zãamáa wee zá làa ba le ɓa wé tɛ́tɛ́. Á ɓa yàá wã́a wíokaa wee bío pɔ̃́npɔ̃́n:
«Ɲúhṹso, Daviide Za, màkárí wɛn!»
32 Ɔ́ ɔ Yeesu dĩn ò ɔ von ɓa tùara yi: «Lée webio á mi wi à ĩ wé na mia?»
33 Á ɓa bía: «Ɲúhṹso, wé le wa yĩo à wé mi.»
34 Á ɓa màkárí ɓuan o Yeesu yi, ó ɔ dɔ̃n ɓa yĩo lè mí níní. Mí lahó yi á ɓa yĩo dɛ̀ɛnía wee
mi, á ɓa bò a Yeesu yi.

21

O Yeesu zorɔ́ ho Zeruzalɛɛmu lɔ́hɔ́ yi
(Maaki 11.1-11; Luki 19.28-40; Zãn 12.12-19)

1 O Yeesu lè mí nĩ-kenínia vaá sùaráa ho Zeruzalɛɛmu yi. Bĩo ɓa wi le ɓúee na ɓa le
Oliivewa vĩnsĩa ɓúee wán, ho Bɛtefazee lóhó ɲii, ó ɔ fèra tonkaa mí nĩ-kenínia nùwã ɲun
á bía nɔn ɓa yi:
2 «Mi lɛ́n va ho lóhó na vaá mi yahó yi. Mi vaa dɛ̃ɛ̃níi bĩn, á mi ì mi sũnpɛ̀-nu ká a can
dĩn lè mí za. Mi fee ɓa ɓuee na miĩ.»
3 Ká ɓa tùara mia à mi bío le o Ɲúhṹso màkóo wi ɓa yi, á ɓa à dɛ̀ɛní ì día ɓa mi ì lɛ́nnáa.
4 Bṹn wó kà síi bèra a na le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro bíoní na kà à bĩo wéráa.
5 «Mi bío na ho Sion lóhó nĩpomu yi:
‹Loń, lé ũ bɛ́ɛ na bò o ɓuen ũ cɔ̃́n.
O wayi.
O yòora a sũnpɛ̀-nu
lè mí za.›*»
6 Á ɓa nĩ-kenínia wã́a wà, á vaá wó bĩo ó ɔ Yeesu le ɓa wé.
7 Ɓa vaá ɓuan o sũnpɛ̀-nu lè mí za ɓuararáa, á bò mí kánɓunwà ɓa wán ó ɔ Yeesu yòó
kará wán.
8 Ɓa minka zãamáa na bò a yi á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ wee bá mí kánɓunwà ho wɔ̃hṹ wán o yahó. Ɓa
ɓúi lé hã vĩnsĩa vɔ̃nna ɓa wee khé à bá.
9 Ɓa minka zãamáa na varákaa dú a Yeesu yahó làa bĩa bò a yi á wee bío pɔ̃́npɔ̃́n:
«Le ho cùkú à dé o *Daviide Za yi.
Le le Dónbeenĩ wé mu bè-tentewà làa yĩa bò o ɓuen o Ɲúhṹso yèni yi.
Le le Dónbeenĩ na wi ho wáayi à ho cùkú dé yi.»†
10 Bĩo ó ɔ Yeesu vaá zon ho Zeruzalɛɛmu, á ho nĩpomu ɓúenɓúen kánkáa. Ɓa wee tùaka
mín yi: «Yìa kà lée wée kà?»
11 Á ɓa nùpua wee bío: «O lé o Yeesu, le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro. O ló ho Kalilee kɔ̃hṹ
lóhó na ɓa le Nazarɛɛte yi.»

O Yeesu zon le Dɔ́nbeenĩ zĩ-beenĩ yi
(Maaki 11.15-19; Luki 19.45-48; Zãn 2.13-16)

12 O Yeesu vaá zon le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi, á zoó ɲɔn bĩa wee yɛ̀ɛ́ mu bĩo làa bĩa wee yà
mu bĩn. Ɓa wɛ́n-pùarílowà tàbáríwa làa bĩa wee yɛ̀ɛ́ ɓa ɓùaaɓúuní kanmúiní ó ɔ dónkaa
kúaa,

* **21:5** Mi loń Zakari vũahṹ 9.9 † **21:9** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 118.25-26

13 ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Le Dónbeenì bíonì vũahṹ bía bìo kà: ‹Ɪ zîi ɓa wé è ve làa fìoró zîi.›‡»
O ɔ bǐnía bía: «Á minɛ́n ɓɛ̀n wó le lè ɓa kɔ̃̀nlowà lùe hã́?»§
14 Ɓa muiiwà lè ɓa mùamúawà ɓúi wà ɓueé ɓó a Yeesu yi, ó ɔ wɛɛ́ra ɓa.
15 Á ɓa yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bìo zéenílowa yiwa cã̀ bìo ɓa mɔn ò ɔ Yeesu wee wé mu yéréké bìowa bìo yi làa bìo ɓa háyúwá wee bío pɔ̃́npɔ̃́n kà síi bìo yi: «Ho cùkú à dé o *Daviide Za yi.»
16 Á ɓa wã́a bía nɔn o Yeesu yi: «Fo wee ɲí bìo ɓa wee bío le?» Ʊ ɔ Yeesu le: «Ũuu, ǐ wee ɲí mu. Minɛ́n so yí kàránna bìo kà le Dónbeenì bíonì vũahṹ yi yí mɔn le? ‹Fo wó, á hàrí ɓa háyúwá lè ɓa kúnkúzàwa wee khòoní fo.›*»
17 Bṹn mɔ́n ó ɔ ló ho lóhó yi wà día ɓa, á van ho Betanii lóhó vaá cã̀ana bǐn.

O Yeesu dánkánia le vǐndɛ̀ɛ na ɓa le fikíyée
(Maaki 11.12-14, 20-25)

18 Mu tá na lée tɔ̃n yǐnbíi, ká a Yeesu bǐnía bò o ɓuen ho Zeruzalɛɛmu, á le hǐni dà a.
19 Ʊ ɔ mɔn le vǐndɛ̀ɛ ɓúi na ɓa le *fikíyée ho wɔ̃hṹ nǐsã́ní. Ʊ ɔ wà vaá ɓó le yi, ká a màhã́ yí yú bìa le wán, lée vɔ̃nna mí dòn. Ʊ ɔ wã́a bía nɔn le yi: «Fo máa bǐní máa ha bìa hùúu.» Á le vǐndɛ̀ɛ mu dɛ̀ɛnía hon mí lahó yi. 20 Bìo ó ɔ nǐ-kenínia mɔn mu, á mu wó ɓa coon. Á ɓa tùara a Yeesu yi: «Le vǐndɛ̀ɛ mu dɛ̀ɛnía wó kaka honnáa kà?»
21 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ǐ mǐ ho tũiá na mia: Hen ká mi dó mi sǐa miǐ, á yí máa titika, á bìo á ĩ wó lè le vǐndɛ̀ɛ na kà ɓàn síi á mi wé è wé. Ká mi mún pá dà à bío ò na le ɓúee na kà yi: ‹Hǐní hen na fo wi yi à vaa zo ho mu-beenì yi›, á mu ù wé.
22 Ká mi dó mi sǐa miǐ, á bìo ɓúenɓúen na mi wee fìo le Dónbeenì cɔ̃́n, á mi ì yí.»

O Yeesu pànká ló wen?
(Maaki 11.27-33; Luki 20.1-8)

23 O Yeesu yòó zon le *Dónbeenì zǐ-beenì yi zoó wee kàrán ɓa nùpua. Á ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa *zúifùwa *nǐ-kǐa wà ɓueé ɓó a yi, à ɓa tùara a yi: «Fo yú le níi wen wee wéráa bìo kà? Lé wée nɔn mu wéró níi foɲ?»
24 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ĩnɛ́n ɓɛ̀n mún ɲ̀ tùa mia làa bìo dà-kéní mí dòn. Ká mi zéenía mu, á ǐnɛ́n mún ɲ̀ zéení yǐa nɔn le níi miǐ á ĩ wee wéráa bìo kà.
25 Yǐa tonkaa o Zã̃n le o wé bátízé ɓa nùpua lée wée? Lé le Dónbeenì lée, tàá lé ɓa nùpua?» Á ɓa dǐn wee wã̃aní mín yi: «Ká wa le lé le Dónbeenì tonkaa wo, o ò bío le lée webio nɔn á wa yí tàráa o bìo.
26 Ká wa mún le lé ɓa nùpua tonkaa wo, á ɓa zã̃amáa máa día wɛn. Lé bìo ɓa ɓúenɓúen wee leéka le o Zã̃n lé le *Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛro.»
27 Á ɓa wã́a bía nɔn o Yeesu yi: «Wa yí zũ yǐa tonkaa wo.» Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Àwa, á ǐnɛ́n mún máa zéení yǐa nɔn le níi miǐ á ĩ wee wéráa bìo kà.»

Ɓa zàwa nùwã̃ ɲun wàhiire

28 O Yeesu pá bǐnía bía: «Mi ɲí bìo kà: Nǐi ɓúi zàwa nùwã̃ ɲun hǐa wi. Ʊ ɔ von o nǐ-kéní á bía nɔn yi: ‹Ɪ za, lɛ́n vaa và ho èrézɛ̃́n vǐnsǐa ɓuahó yi ho zuia.›
29 Ʊ ɔ le mí máa va. O ɔ hǐa bǐnía lon mi yi, ó ɔ wà van á vaá và.
30 Bṹn mɔ́n, ó ɔ maá mu bía mu bìo dà-kéní mu làa yǐa so. Á wón le mí ì va, ò ɔ màhã́ yí van.
31 Awa, ɓa nùwã̃ ɲun mu tǐahṹ, á lé o yɛ́n wó bìo á ɓàn maá lá wee cà?» Á ɓa bía: «Lé yǐa ó ɔ bíaráa ho yahó.» Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ǐ mǐ ho tũiá na mia: Ɓa *lànpó féwá lè ɓa hã́awa na wee yɛ̀ɛ́ míten á à zo le *Dónbeenì bɛ́ɛnì yi á à dí mi yahó.
32 Lé bìo ó ɔ Zã̃n Batiisi ɓuara, á ɓueé wee zéení ho wã-tente bìo làa mia, á mi yí tà mu yi. Ká ɓa lànpó féwá lè ɓa hã́awa na wee yɛ̀ɛ́ míten bán tà mu yi. Á bìo mi yàá pá mɔn bṹn, à mi pá yí yèrèmáa mi yilera lè mi wárá, á yí tà a bìo.»

---

‡ **21:13** Mi loń Ezayii vũahṹ 56.7 § **21:13** Mi loń Zeremii vũahṹ 7.11 * **21:16** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 8.3

Ho èrézɛ̃́n vĩnsĩa ɓuahɔ́ vàrowà wàhiire
(Maaki 12.1-12; Luki 20.9-19)

33 «Mi wíoka ɲí wàhiire ɓúi: Mɔhṹ ɓànso ɓúi hĩa fá ho èrézɛ̃́n vĩnsĩa mí mɔhṹ yi, á son
ho dándá kĩnía yi. O ɔ có ho kɔ̃hṹ á wíokaa, hĩa ho èrézɛ̃́n wee ɲaa yi. O mún son o paro
lùe. Bṹn mɔ́n ó ɔ wã̄anía tò lè ɓa nùpua ɓúi na à và ho, ò orɛ́n wà van le khúii. 34 Pã̄ahṹ
na ho èrézɛ̃́n wee be yi, ó ɔ tonkaa mí ton-sáwá le ɓa va ɓa nùpua mu cɔ̃́n le ɓa khé bĩo
bĩo sã̄ mí yi à na.
35 Ká ɓa nùpua mu màhã́ vaá wĩikaa ɓa, á han o nĩ-kéní, á ɓó a ɲun níi so, á mún lèekaa
o tĩn níi so lè hã̄ huaa ɓó.
36 Ɔ́ ɔ mɔhṹ ɓànso bĩnía tonkaa ɓa ton-sáwá mu ɓúi. Bán boo po bĩa lè ho yahó. Ká ɓa
nùpua mu màhã́ vaá wó bán làa bĩo ɓa wó làa bĩa so.
37 Mu véenii, ó ɔ tonkaa mí za, ò ɔ wee leéka: ‹Ĩ za wón ɓa à kɔ̃̀nbi.›
38 Ká bĩo ɓa nùpua mu yère dá a wán, á ɓa wee bío mín yi: ‹Yĩa lua kà lé yĩa á ho mɔhṹ
bĩo khíi sĩ yi. Mi wa ɓúe o, á ho mɔhṹ bĩo wã̄a à sĩ wɛn›.
39 Á ɓa hĩnɔn wĩira a, á khɛ̀ra lée ɓó día.»
40 Ɔ́ ɔ Yeesu tùara ɓa yi: «Àwa, ká a mɔhṹ ɓànso khíi ɓuara, ó ɔ ɓueé wé ɓa nùpua mu
kaka?»
41 Á ɓa bía nɔn wo yi: «O máa cɛ̀ɛ ɓa bĩo máa día. Ɓa nĩ-sũmáa mu o ò ɓúe, ká a cà nĩ-vio
á à kúee mí mɔhṹ mu yi. Ɔ́ orɛ́n làa bán á à wã̄aní ì tè bĩo ɓa khíi na a yi wán, ho pã̄ahṹ
na ɓa dó nɔn mín yi.»
42 Bṹn mɔ́n, ó ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi dĩ̀ǹ yí kàránna bĩo kà yí mɔn hùúu le Dónbeenĩ
bíonĩ vũahṹ yi le? ‹Le huee na ɓa so-sowa fù pã́ día lé dĩo hĩa ɓuee ɓuan ho soró dĩnía.
Bĩo kà lé bĩo ó ɔ Ɲúhũso Dónbeenĩ wó, mu lée bè-tente wa yèn-dã́ní yi.›†»
43 O Yeesu pá bĩnía bía: «Lé bṹn nɔn á ĩ̃ ì bíoráa mu á à na mia. Le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ á à
fé mi cɔ̃́n á à na nĩ-vio yi, bĩa á à ha le bɛ́ɛnĩ mu ɓàn bia mí bɛɛre.
44 Yĩa lùwá le huee mu wán, á ɓànso sã̄nía á à yáa. Ká yĩa á le ɓɛ̀n kùera lion wán, á
ɓànso á à fùfúuka.»
45 Bĩo ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa *Farizĩɛwa ɲá a Yeesu wàhio na ó ɔ wà, á ɓa zũna le
lé ɓarɛ́n ó ɔ wee bío bĩo.
46 Á ɓa wã̄a wee cà bĩo ɓa à wé wé á à ɓúeráa wo, ká ɓa màhã́ zã̄na ɓa zã̄amáa na wee
lá a Yeesu lè le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro.

22

Mu yaamu sã̄nú dĩnlɔ́ wàhiire
(Luki 14.15-24)

1 O Yeesu pá bĩnía wà hã̄ wàhio á bíaráa làa bĩa wee ɲí a cɔ̃́n. O bía bĩo kà nɔn ɓa yi:
2 «Ho wáayi bɛ́ɛnĩ bĩo ɓonmín làa bĩo kà: Bɛ́ɛ ɓúi sá ho dĩnlɔ́ mí za yaamu yi.
3 Ɔ́ ɔ tonkaa mí ton-sáwá le ɓa vaa yí bĩa ó ɔ vonka ho dĩnlɔ́ mu bĩo yi le ɓa ɓuen. Ká
ɓa màhã́ yí wi ɓa ɓuen.
4 Ɔ́ ɔ bĩnía tonkaa mí ton-sáwá ɓúi á nɔn le ɲii na kà ɓa yi: ‹Mi vaa bío bĩo kà à na bĩa
á ĩ̃ von yi: Ĩ dã̄aní lè ĩ̃ bùaa na ɲini wi á fũaana, ĩ̃ dĩnlɔ́ bĩo ɓúenɓúen wíokaa vó. Mi wã̄a
ɓuen mu yaamu sã̄nú dĩnlɔ́ díinii.›
5 Ká bĩa ɓa von màhã́ yí càtío mu, á ɓa wà vaá wee sáka mí tonni. Ɓa ɓúi vanka mí
mana. Ɓa ɓúi vaá wee duan.
6 Á bĩa ká wĩira ɓa ton-sáwá mu han lè mí sòobɛ́ɛ, à ɓa ɓó ɓa.
7 Ɔ́ ɔ bɛ́ɛ sĩi cã̄, ó ɔ tonkaa mí dásíwá le ɓa vaa ɓúe bĩa wó mu, à cĩí ɓa lóhó.
8 Bṹn mɔ́n ó ɔ bía nɔn mí ton-sáwá yi: ‹Mu yaamu sã̄nú dĩnlɔ́ sá vó, ká bĩa á ĩ̃ von lé
bĩa yí ko ɓa dí ho.

† **21:42** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 118.22.

9 Mi wãa lɛ́n zo ho lóhó ɓonfúaa yi, à bǐa mi zoó yí bǐn ɓúenɓúen à mi ve le ɓa ɓuee dí
ho dǐnló mu.›
10 Á ɓa ton-sáwá wà zoó von bǐa ɓa fòráa mín ɓúenɓúen, ɓa nǐ-kora lè ɓa nǐ-tentewà. Á
ho sãnú díiníi zǐi ɓueé sú lè ɓa nùpua.
11 «Ó o bɛ́ɛ yòó zon le zǐi yi, á zoó wee loń bǐa ɓa vonka. Ʊ ɔ mɔn o nǐ-kéní ɓúi ɓa tǐahũ
ò ɔ yí zã́ ho sãnú báká.
12 Ʊ ɔ bía nɔn wo yi: ‹Wàn bṍnlo, fo wó kaka zonnáa hen à ũ yí zã́ ho sãnú báká?› Ʊ ɔ
nǐi yí dàńna dɛ̀ɛ yí bía.
13 Ʊ ɔ bɛ́ɛ nɔn le ɲii mí ton-sáwá yi: ‹Mi wǐi wo ca zení là a níní, à lée lèe día ho khũuhũ
le tíbírí yi, hen na le wɛ́ɛ lè le minka yi vɛ́ɛ wi yi.›»
14 O ɔ Yeesu bǐnía bía «Bìa von boo. Ká bǐa hueekaa bán yí tà yí boo.»

Ho lànpó cãló à na ho Oroomu bɛ́ɛ yi bǐo
(Maaki 12.13-17; Luki 20.20-26)

15 Ɓa *Farizǐɛwa wà vaá wãanía tò bǐo ɓa à tùa là a Yeesu yi wán, á à yíráa o níi ì ɓua
yi.
16 Á ɓa tonkaa mí nǐ-kenínia nùwã yɛn ɓúi là á *Heroode mɔ́n nùpua nùwã yɛn le ɓa
vaa bío bǐo kà na a Yeesu yi: «Nì-kàránlo, wa zũ le fo wee mǐ ho tũiá. Bǐo le Dónbeenǐ le
ɓa nùpua ɓua lè miten, lé bũn ɓàn kàránló binbirǐ á fo wee na. Fo yí máa zṍn nùpue. Fo
mún yí máa kà nùpue yǐo.
17 Awa, á ũ zéení bǐo fo wee leéka bǐo kà dã́ní yi: Wa làndá yi á ho lànpó ko ho wé cã
na ho Oroomu bɛ́ɛ yi lée, tàá mu yí ko làa wéró?»
18 Ʊ ɔ Yeesu zũna hã yile-kora na wi ɓa yi, ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi yí mɔn miten le. Mi
wee cà ǐ níi á à ɓua yi le we?
19 Le wárí na á mi wee sàání lè ho lànpó á mi na le ǐ loń.» Á ɓa ɓuan le wɛ́n-hõnló ɓueé
nɔn wo yi. 20 Ʊ ɔ Yeesu tùara ɓa yi: «Ho yahó lè le yèni na wi le wɛ́n-hõnló mu wán á wée
te?»
21 Á ɓa bía: «Lé o bɛ́ɛ Sezaare.» Ʊ ɔ Yeesu wã́a bía nɔn ɓa yi: «Àwa. Bǐo sã́ a bɛ́ɛ yi, à mi
na mu wo yi. Ká bǐo ɓɛ̀n sã́ le Dónbeenǐ yi, à mi na bũn dén yi.»
22 Bǐo ɓa ɲá bǐo ó ɔ Yeesu bía kà, á ɓa wó coon, á ɓa wã́a día wo à ɓa wà.

Ɓa nǐ-hía vèeró bǐo
(Maaki 12.18-27; Luki 20.27-40)

23 Mu zoǹ, á ɓa *Sadusǐɛwa wà ɓuara a Yeesu cṍn. (Ɓarɛ́n lé bǐa le ɓa nǐ-hía máa vèe.)
24 Ɓa tùara a Yeesu yi làa bǐo kà: «Nì-kàránlo, bǐo kà lé bǐo ó ɔ *Mɔyiize bía: ‹Hen ká
báa ɓúi yan mín hã́a á húrun ò ɔ yí yú za làa wo, á ɓàn za ɓúi ko ò ɔ ya a mahã́a mu, à te
ɓa zàwa yi mín za mu yèni yi.›*
25 Mu ù wé à zàwa nùwã hèɲun ɓúi hǐa wi làa wɛn. Yǐa nín-yání yan á húrun ò ɔ yí yú
za lè mín hã́a.
26 Á yǐa sã́ fó a mahã́a mu yan á wón húrun. Ʊ ɔ tǐn níi so fó a, á wón mún húrun. Ɓa
mí nùwã hèɲun ɓúenɓúen yan wo bèenia á húrunka.
27 Bǐo ɓa ɓúenɓúen húrun, ó ɔ hã́a mu mún húrun.
28 Awa, á ɓa nǐ-hía vèe nɔ̀nzoǹ ó ɔ hã́a mu bǐo á à sǐ a yɛ́n yi ɓa nùwã hèɲun mu tǐahũ?
Bǐo ɓa ɓúenɓúen màhã́ yan wo bèenia.»
29 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi wee vǐiní miten. Mi yí zũ hàrí dɛ̀ɛ le Dónbeenǐ bíonǐ
vũahũ bǐo dã́ní yi. Mi mún yí zũ le le Dónbeenǐ dà bǐo ɓúenɓúen wee wé.
30 Bǐo wi bǐn, hen ká ɓa nǐ-hía khíi vèera, á ɓa báawa lè ɓa hã́awa máa ya mín. Ɓa à wé
lè le Dónbeenǐ wáayi tonkarowà bǐo síi ho wáayi.
31 Ɓa nǐ-hía vèeró bǐo dã́ní yi, á mi so dǐǹ yí kàránna bǐo le Dónbeenǐ bía nɔn mia le?

---

* **22:24** Làndá zéeníló vũahũ (Deutéronome) 25.5-6

32 Le bía le minɛ́n lé o *Abarahaamu, là á *Izaaki, là á *Zakoobu ɓàn Dónbeeni̇̀. Le
Dónbeeni̇̀ lé bi̇̀a yi̇̀o wi lua ɓàn Dónbeeni̇̀. Le yínɔ́ń ni̇̀-hía ɓàn Dónbeeni̇̀.»†
33 Ɓa zãamáa na ɲá a bíoní á wó coon o kàránló bi̇̀o yi.

Le Dónbeeni̇̀ làndá na bi̇̀o ɲúhṹ wi po hi̇̀a ká
(Maaki 12.28-34; Luki 10.25-28)

34 Bi̇̀o ɓa *Fariziɛwa ɲá ò o Yeesu bía ɓó ɓa *Sadusi̇̀ɛwa ɲúhṹ, á ɓa kúaa mín wán.
35 Á ɓa ni̇̀-kéní na lé ho làndá bi̇̀o zéeníło wi ò o yí o níi ɓua yi, ó o tùara a yi:
36 «Nì-kàránlo, hã bíoní na bi̇̀o henía ho làndá yi, á lé le yɛ́n ɲúhṹ wi po hi̇̀a ká?»
37 Ɔ́ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «‹Fo ko ũ wań ũ Ɲúhṹso Dónbeeni̇̀ lè ũ si̇̀i ɓúenɓúen, lè ũ
mànákã ɓúenɓúen, lè ũ yilera ɓúenɓúen.›‡
38 Dèn lé di̇̀o bi̇̀o here, á ɲúhṹ wi po hi̇̀a ká.
39 Di̇̀o sã le yi na mún ɲúhṹ wi lè lerɛ́n bi̇̀o síi lé di̇̀o kà: ‹Fo ko ũ wań mi ninza làa bi̇̀o á
fo waráa ũten bi̇̀o síi.›§
40 O *Mɔyiize làndá ɓúenɓúen, lè le *Dónbeeni̇̀ ɲi-cúa fɛɛrowà kàránló ɓúenɓúen, á can
hã bíoní bi̇̀o ɲun na bò henía kà yi.»

Yi̇̀a le Dónbeeni̇̀ mɔn léra bi̇̀o
(Maaki 12.35-37; Luki 20.41-44)

41 Bi̇̀o ɓa *Fariziɛwa kúaa mín wán, ó o Yeesu tùara ɓa yi:
42 «Mi wee leéka le *Yi̇̀a le Dónbeeni̇̀ mɔn léra nɔnkãni can wen?» Á ɓa bía nɔn wo yi:
«O lé o *Daviide mɔ̀nmànii.»
43 Ɔ́ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Á bi̇̀o le Dónbeeni̇̀ Hácírí dú a Daviide yahó, ó o ɓɛ̀n wó kaka
vonnáa wo le mí Ɲúhṹso? Bi̇̀o kà lé bi̇̀o ó o Daviide bía:
44 ‹O Ɲúhṹso Dónbeeni̇̀ bía nɔn i̇̀ Ɲúhṹso yi:
Ɓuee kɛɛní i̇̀ nín-ti̇̀ání
fúaa ká i̇̀ ɓúrá ũ zúkúsa ũ tá,
á ũ bò ũ zení wán.›*
45 Ká a Daviide wã́a wee ve o Yi̇̀a le Dónbeeni̇̀ mɔn léra le mí Ɲúhṹso, ó o wé o Ɲúhṹso ká
a mún pá à bi̇̀ní ì wé o mɔ̀nmànii kaka?»
46 Á ɓa ni̇̀i woon yí dàńna dɛ̀ɛ yí bía. Á lá bṹn zoǹ ó o ɓúi yí bi̇̀nía yí khà míten yí tùara
a yi làa bi̇̀o ɓúi.

23

Mi pa miten ɓa zúifùwa ya-di̇̀wá bi̇̀o yi
(Maaki 12.38-40; Luki 11.43, 46; 20.45-47)

1 Ɔ́ o Yeesu wã́a yèrèmáa wee bío lè ɓa zãamáa lè mí ni̇̀-kenínia:
2 «Ho *làndá bi̇̀o zéeníłowa lè ɓa *Fariziɛwa wee kàrán o *Mɔyiize làndá làa mia. Hón
lé ɓa tonló.
3 Mi ko mi wé ɲí ɓa cɔ̃́n, à bè bi̇̀o ɓa wee bío na mia ɓúenɓúen yi. Ká ɓa wárá hɔ̃́n mi yí
dé miten yi. Lé bi̇̀o á bi̇̀o ɓa wee kàrán làa mia ɓa yí máa wé.
4 Ɓa wee ɲi̇̀ ho sèró na li̇̀ ɓa nùpua bà-ɲúná wán, ká ɓarɛ́n mí bɛɛre màhã́ yí máa dé mí
níní hàrí ci̇̀inú à séení ɓa sèráa ho.
5 Ɓa wee wé mí bi̇̀o ɓúenɓúen à zéeníináa míten. O Mɔyiize làndá bíoní ɓúi kúeenii
lùakùa zàwa na ɓa wee ca mí ɓuráa lè mí bàra yi á ɓarɛ́n wee wé à hã wé ɓùaaka. Ɓa
kánɓunwà ɲi-kã́a dùɓúaaní á wee kɛń khèekhàa. 6 Ho di̇̀nló díiníi kɛɛníníia na seka, lè ho
kàránló zi̇̀ní yahón lùa, á ɓa wa kɛɛníló.
7 Ɓa wa à ɓa nùpua wé tɛ̀ɛní ɓa yi lè le kɔ̃̀nbii ɓa zãamáa fèmínló lara yi, á mún wa à ɓa
nùpua wé ve ɓa làa ni̇̀-kàránłowà.

---

† **22:32** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 3.6 ‡ **22:37** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 6.5 § **22:39** Mi loń Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 19.18 * **22:44** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 110.1.

8 Ɛɛ ká minɛ́n ó ɔ ɓúi yí tà le ɓa ve o làa nɩ̃-kàránlo. Mi ɓúenɓúen lè ɓa zàwa mín yi, á
mi nɩ̃-kàránlo mún lé o nɩ̃-kéní.
9 Mi wé yí ve nɩ̃i woon lè mɩ̃n maá ho tá wán. Lé bɩ̃o á mɩ̃n Maá lé o nɩ̃-kéní, wón wi ho
wáayi.
10 O ɓúi yí tà le ɓa ve o làa ɲúhũso. Lé bɩ̃o mi ɲúhũso lé o nɩ̃-kéní. Wón lé o *Krista.
11 Yɩ̃a po mi ɓúenɓúen ko ò ɔ wé mi ton-sá.
12 Yɩ̃a yòonía míten, á wón ɓa à liiní. Ká yɩ̃a liinía míten, á wón ɓa à yòoní.

Ho yéréké khɩ̃i sá ɓa zúifùwa ya-dɩ̃wá yi
(Maaki 12.40; Luki 11.39-52; 20.47)

13 «Minɛ́n *làndá bɩ̃o zéenílowa lè minɛ́n *Farizɩ̃ɛwa nɩ̃-khàwa yɛ́n! Ho yéréké khíi sá
mia. Lé bɩ̃o mi wee hè ɓa nùpua lè ho wáayi bɛ́ɛnɩ̃ díró. Minɛ́n mi bɛɛre yí dà máa dí le,
á bɩ̃a wi ɓa dí le á mi mún wee hè.
14 [«Nì-khàwa yɛ́n! Ho yéréké khíi sá mia. Mi wee fé ɓa mahã̄awa níi bɩ̃o ɓúenɓúen
véení, ká mi pá bɩ̃ní wé ho fɩ̃oró na túee à zéeníná̄a le mi térénna. Lé bũ̄n nɔn á minɛ́n
cítíi khíi wé here làa sòobɛ́ɛ.]
15 «Nì-khàwa yɛ́n! Ho yéréké khíi sá mia. Mi wee vará ho tá lùa ɓúenɓúen yi, à pà hã̄
muna hɛ́ɛ cà ɓa nùpua le ɓa yèrèmá mí yilera lè mí wárá. Ká mi yú a nɩ̃-kéní sã̄anɩ̃ à mi
wé ò ɔ bɩ̃o sɩ̃ le *Dofɩ̃ní dõhũ yi poń minɛ́n làa cúa-ɲun.
16 «Minɛ́n ya-dí muiiwà yɛ́n! Ho yéréké khíi sá mia. Lé bɩ̃o mi wee bío bɩ̃o kà: Yɩ̃a báa
lè le *Dónbeenɩ̃ zɩ̃-beenɩ̃ yèni, se bũ̄n dɛ̀ɛ ɓúi mía. Ká a màhã́ báa lè le Dónbeenɩ̃ zɩ̃-beenɩ̃
ɓàn sã̄nú yèni, se bũ̄n yí dà máa día kà.
17 Mi lé ɓa bȭnbúwá, á lé ɓa muiiwà. Lé mu yɛ́n ɲúhṹ wi po mu yɛ́n? Lé ho sã̄nú lée,
tàá lé le Dónbeenɩ̃ zɩ̃-beenɩ̃ na nɔn á ho sã̄nú mu bɩ̃o sã̄náa le Dónbeenɩ̃ yi?
18 Mi mún wee bío le yɩ̃a báa lè mu hã̄mu cɩ̃ɩ̃níi ɓàn yèni, se bũ̄n dɛ̀ɛ ɓúi mía. Ká a màhã́
báa lè mu hã̄mu na wi le wán yèni, se mu máa día kà.
19 Muiiwà yɛ́n! Lé mu yɛ́n ɲúhṹ wi po mu yɛ́n? Lé mu hã̄mu lée, tàá lé mu ɓàn cɩ̃ɩ̃níi
na nɔn á mu hã̄mu mu bɩ̃o sã̄náa le Dónbeenɩ̃ yi?
20 Yɩ̃a cén báa lè mu hã̄mu cɩ̃ɩ̃níi, se ɓànso báa làa bɩ̃o ɓúenɓúen na wi le wán yèni.
21 Á yɩ̃a báa lè le Dónbeenɩ̃ zɩ̃-beenɩ̃ yèni, se ɓànso báa lè le zɩ̃-beenɩ̃ mu, á mún báa lè
le Dónbeenɩ̃ na wi le yi yèni.
22 Á yɩ̃a mún báa lè ho wáayi yèni, se ɓànso báa lè le *Dónbeenɩ̃ bɛ́ɛnɩ̃ kanmúiní yèni,
á báa lè le Dónbeenɩ̃ mí bɛɛre na kará lè wán yèni.
23 «Minɛ́n làndá bɩ̃o zéeníl owa lè minɛ́n Farizɩ̃ɛwa nɩ̃-khàwa yɛ́n! Ho yéréké khíi sá mia.
Lé bɩ̃o hã̄ võn-zà-wɩ̃níwà lè mí sɩ̃íwà na ɓa wee kúee le zeení yi á mi wee na ɓàn cúa-pírú
níi, à ho làndá kàránló na ɲúhṹ wi á mi màhã́ wee pȭn día. Bũ̄n na lé ho térénló, lè le hii,
lè le Dónbeenɩ̃ bɩ̃o tàró. Á bũ̄n lé bɩ̃o mi ɲɔ̀n lá ko mi wé wé, ká mi mún yí nɔnsã bɩ̃o ká
wéró yi.
24 Ya-dí muiiwà yɛ́n! Mi wee líi mi bè-ɲunii à lén o dònwɩ̃a día, ká a cón-ɲúmúkũ wón
mi màhã́ wee vɩ̃.
25 «Minɛ́n *làndá bɩ̃o zéeníl owa lè minɛ́n Farizɩ̃ɛwa nɩ̃-khàwa yɛ́n! Ho yéréké khíi sá
mia. Lé bɩ̃o mi wee sɛɛ mu ɲumu ɲuunii lè ho dɩ̃nló díinii sɩ̃a ɓàn máa, ká hã̄ yiwa màhã́
zoó sú lè mí kɔ̃̄nló bɩ̃o, lè mi yile-kora.
26 Farizɩ̃ɛ muii yɛ́n! Ũ yi lé dɩ̃o ũ ceé vé, lé bũ̄n á à na ká bɩ̃o ho khũuhũ á à ce.
27 «Minɛ́n làndá bɩ̃o zéeníl owa lè minɛ́n Farizɩ̃ɛwa, nɩ̃-khàwa. Ho yéréké khíi sá mia.
Mi ka lè hã̄ búráa na ɓa khũunía máa á hã̄ se, ká hã̄ yiwa màhã́ zoó sú lè ɓa nɩ̃-hía hũaa
lè mu bè-sooní lè mi sɩ̃íwà.
28 Minɛ́n mún ka kà síi. Ho khũuhũ á mi ka lè mi lé ɓa nɩ̃-tentewà ɓa nùpua yahó, ká
mi yiwa hȭn sú lè ho nɩ̃-khɛ̀nló lè mu bè-kora lè mi sɩ̃íwà.

29 «Minɛ́n làndá bɩ̀o zéenílowa lè minɛ́n Farizɩ̃ɛwa nɩ̀-khàwa yɛ́n! Ho yéréké khíi sá mia, lé bɩ̀o mi wee so le *Dónbeenɩ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà na húrun búráa, á wee donkhueé bɩ̀a fù térénna miten búráa.
30 Mi wee bío: Ká wàn maáwà pãahṹ á warɛ́n lá yánkaa wi yi, se ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà ɓúeró bɩ̀o á wa níní mía yi.
31 A bṹn mi bíoní lè mi wárá wee zéení le bɩ̀a ɓó le Dónbeenɩ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà, bán mɔ̀nmànía lé minɛ́n mi bɛɛre.
32 Awa á mɩ̀n maáwà mu bɩ̀o na á ɓa ɓúa ɲúhṹ á mi wãa bánbá tií ɲii.
33 Mi ka lòn háwá, díhioni yɛ́n! Mi wee leéka le mi dà a kãní le Dofɩ̃ní dɔ̃hṹ yi le?
34 Lé bṹn nɔn, á ɩ̀nɛ́n á à tonka ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà lè mu bè-zṹńminɩ̀ ɓànsowà, làa bɩ̀a kàránna dɔ̃n mi cɔ̃́n. A mi ì ɓúe ɓa ɓúi, ká ɓa ɓúi mi ì ɓúɛɛ hã *kùrùwáwá wán. Ba ɓúi bán mi ì ha lè hã làbàaní mi kàránló zɩ̃ní yi, á wé è ɲaka ɓa hã lórá yi á à beé lò.
35 Lé bṹn á à na ká bɩ̀a minɛ́n lè mɩ̀n ɓùaawa ɓó ká ɓa bè-yáanii mía, lònbee na wi ɓa ɓúeró mɔ́n á à yí mia. Le nɩ̀-ɓúee mu ɓúakáa o *Abɛɛle nɩ̀-tente ɓúero ɲii wán, á ɓueé ɓó a Barasii za Zakari yi, wón na ɓa ɓó le sòobá-lùe lè mu hãmu cɩ̃́níi pãahṹ.
36 Le ɩ̀ mɩ̀ ho tṹiá na mia: Ho zuia nùpua lé bán á le lònbee na wi dén nɩ̀-ɓúee so mɔ́n á à yí.»

O Yeesu bɩ̀a ho Zeruzalɛɛmu lɔ́hɔ́ bɩ̀o
(Luki 13.34-35)

37 «Ɛ́ee Zeruzalɛɛmusa! Minɛ́n na wee ɓúe le *Dónbeenɩ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà, á wee lèeka bɩ̀a le Dónbeenɩ̀ tonkaa mi cɔ̃́n lè hã huaa à ɓúe. Lée zen cúa-yɛn á ɩ̃ wi à ɩ̃ ve mia kúee mín wán làa bɩ̀o ó o kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mía tá bɩ̀o síi à mi yí tà mu.
38 Awa, le Dónbeenɩ̀ á à pɩ̃ mia á mi zɩ̃i á à dɩ̃n coon.
39 Le ɩ̀ bío mu na mia: A lá ho zuia ɲii wán, á mi máa bɩ̃ní máa mi mi, fúaa nɔ̀nzoɲ̀ na mi khíi wee bío bɩ̀o kà: ‹Le le Dónbeenɩ̀ dúɓua yɩ̀a bò o ɓuen o Ɲúhṹso yèni yi.›*»

24

Le Dɔ́nbeenɩ̀ zɩ̃-beenɩ̀ fɩorɔ́ bɩ̀o
(Maaki 13.1-23; Luki 21.5-24)

1 Bṹn mɔ́n ó o Yeesu ló le *Dónbeenɩ̀ zɩ̃-beenɩ̀ lún yi. Bɩ̀o ó o wee lɛ́n, ó o nɩ̀-kenínia vá ɓueé ɓó a yi à ɓa wíokaa wee zéení bɩ̀o le Dónbeenɩ̀ zɩ̃-beenɩ̀ sonnáa sɩ̃í làa wo.
2 Ɔ́ o Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «Bɩ̀o kà ɓúenɓúen mi yí mɔn le? Le ɩ̀ mɩ̀ ho tṹiá na mia: Mu ɓúenɓúen khíi fɩ̃, á hàrí huee máa kɛń mí ninza huee wán.»

Mu bè-sṹmáa na khɩ̀i wé bɩ̀o

3 O Yeesu yòó kará hã Oliivewa vɩ̃nsɩ̀a ɓúee wán, ó o nɩ̀-kenínia mí ɲii yi vá ɓueé ɓó a yi, à ɓa tùara a yi: «Zéení ho pãahṹ na le Dónbeenɩ̀ zɩ̃-beenɩ̀ mu á à fɩ̃ yi làa wɛn. Lé mu bɩ̀owa yɛ́n khíi zéení ũ ɓuenló pãahṹ lè ho dɩ̃míɲá véró pãahṹ?»
4 Ɔ́ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi pa miten bɩ̀o. Mi yí día le nùpue khà mia.
5 Lé bɩ̀o á nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ khíi ɓuen ɩ̀ yèni yi á à bío le mí lé o *Krista. Ba à khà ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ á à vɩ̃iní.
6 Hã hɩ̀a táró á mi khíi wé è ɲí sã, hɩ̀a ɓó mia làa hɩ̀a khɛ̀ra. Ká mi màhã́ yí zɔ̃́n. Lé bɩ̀o á bṹn bɩ̀owa so ko mu wé ho yahó. Ɛ̃ɛ ká bṹn dɛ̀ɛnía máa wé ho dɩ̃míɲá véró.
7 Ho sɩ̃í ɓúi khíi wé è lé vaá fɩ̃ làa sɩ̃í veere. A ho kɔ̃hṹ ɓúi khíi wé è lé vaá fɩ̃ lè ho kã-veere. Le hɩ̃ní, lè ho tá dèkéró á khíi wé è wé hã lùa ɓúi yi.
8 Bṹn bɩ̀owa so ɓúenɓúen wéró á khíi kɛń làa bɩ̀o ó o hã́-sãníso sãní vía wee wé ɓúakáráa bɩ̀o síi.
9 «Hón pãahṹ so yi, á ɓa nùpua á à dé mia á à na ɓa à beé lò, á à ɓúe. Hã sɩ̃íwà nùpua ɓúenɓúen khíi ɲin mia bɩ̀o mi tà mɩ̃ɩ̀ bɩ̀o yi.

* **23:39** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 118.26.

10 Hón pãahṹ so yi, á nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ á à khíní mí sĩadéró miĩ. Ɓa wé è bĩní mín máa, á
wé è ɲin mín.
11 Bĩa le mí lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà ká mu yí bon á khíi kɛń cɛ̀rɛ̀ɛ. Ɓa à vĩiní
nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ.
12 Mu bè-kora khíi dé wán, á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ waminĩ á à tĩ yi.
13 Ká yĩa màhã́ hã́ mí sĩi fúaa mu véenii, wón á à fen.
14 Le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bín-tente mu ko le bue ho dĩmíɲá lùa ɓúenɓúen yi, à hã́ sĩíwà
ɓúenɓúen ɲí le, à ho dĩmíɲá màhã́ bè yi véráa.
15 «Mi khíi mi mu bè-sũmúi na wee yáa mu bĩo ká mu wi le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi, bĩo
á le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro Daniyɛɛle bía bĩo.* (Yĩa wee kàrán bĩo kà, à zũń mu kúará
sese.)
16 Hón pãahṹ so yi ká bĩa wi ho Zudee yi à bán lùwí yòo hã́ ɓúaa.
17 Yĩa á à kɛń mí zĩi lòho yí ko ò o lii zoo lá mí bĩo ɓúi mí zĩi.
18 Yĩa á à kɛń hã́ mana yi mu pãahṹ yí ko ò o bĩní ɓo à lii lá mí kánɓun mí zĩi.
19 Ho yéréké khíi sá ɓa hã́-sɛ̃ɛnasa lè ɓa hã́-ɲàawa yi mu zoǹ.
20 Mi fĩo le Dónbeenĩ yi à mi lùwíló mu yí wé hã́ yio pãahṹ, tàá ho *Sabaa zoǹ.
21 Lé bĩo á hón pãahṹ so yi ká le lònbee á à wé ɓùaa á à poń dĩo khĩína, à lá ho dĩmíɲá
ɲúhṹ ɓúɛɛníi na le Dónbeenĩ léra mu bĩo ɓúenɓúen yi à ɓuee ɓúe ho zuia yi. Á le ɓàn síi
mún máa bĩní máa kɛń hùúu.
22 Ká le Dónbeenĩ lá yí khò hã́ wizooní mu yi, á nĩi woon lá máa kãní. Ɛɛ ká le màhã́
khò hã́ yi ɓa nùpua na le hueekaa bĩo yi.»

O Nùpue Za bĩní ɓuenló bĩo
(Maaki 13.24-31; Luki 17.23-24; 21.25-31)

23 Ká a ɓúi khíi bía nɔn mia: «Mi loń, lé o *Krista na hen, tàá nín-yĩa vaá hen, à mi yí tà
mu.
24 Mu bon. Ɓa kristawa lè ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà na bĩo yí bon khíi kɛń. Ɓa khíi wé è wé
mu yéréké bĩowa lè mí sĩíwà na ka lè mu wee zéení le Dónbeenĩ pànká á à vĩiníná ɓa
nùpua. Hàrí bĩa le Dónbeenĩ hueekaa ká mu lá dà à wé, á ɓa mún ǹ vĩiní bán.
25 Awa, ĩ ɓɛ̀n wã́a fèra bía mu nɔn mia.
26 «Ká ɓa wã́a khíi bía nɔn mia le o Krista wi ho tá henĩ yi, à mi yí va bĩn. Tàá ká ɓa bía
le lé hen kà ó o sànkaa míten yi, à mi yí tà mu.
27 Làa bĩo ká ho viohó ɲuiína ho wáayi lùe ɓúi à mu khoomu dɛ̀ɛní kɛń lùa ɓúenɓúen,
lé bũn ɓàn síi ó o *Nùpue Za bĩní ɓuenló bĩo khíi wéráa.
28 Hen na ó o yà-hínii día yi, lé bĩn ɓa dùɓúawá wee wé fè mín yi.
29 Hɔ̃́n wizooní so ɓàn lònbee khĩíló mɔ́n, á le wii á à dé mí yuumu. Ho pĩihṹ khoomu
máa bĩní máa kɛń. Hã́ mànàayio á à kùenka à lii. Ho wáayi bĩo ɓúenɓúen á à dèké.†
30 Bũn ká bĩo wee zéení a Nùpue Za ɓuenló á à mi ho wáayi. Á ho dĩmíɲá nùpua
ɓúenɓúen wé è wá ká ɓa à zúnzúrá. Ɓa à mi a Nùpue Za ɓuenló hã́ dùndúio wán ho
wáayi lè mí dàńló lè mí cùkú beenĩ.
31 Le bũaa-beenĩ sã́ á à ɲí. O mún ǹ tonka mí wáayi tonkarowà ho tá kónɓúaa mí bĩo
náa yi, á ɓa à ve bĩa le Dónbeenĩ hueekaa á à kúee mín wán.
32 «Mi loń ho fĩkíyée vĩndɛ̀ɛ bĩo le wee wéráa. Hen ká le ɓàn lakara hĩa wee nàma, á
wee sà mí vɔ̃n-yórówà, se mi zũ le ho viohó tèró dɔ̃n.
33 Lé làa bũn síi ká mi khíi wee mi bũn bĩowa so ɓúenɓúen wéró, à mi mún zũń le o
Nùpue Za ɓuenló sùaráa. O ò ɓuen máa khí.
34 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Ho pãahṹ na kà nùpua máa hí máa vé ká bũn bĩo so ɓúenɓúen
yí wó.
35 Ho wáayi lè ho tá khíi vé, ká ĩ bíoní hɔ̃́n ǹ kɛń bĩn fɛ́ɛɛ.»

---

* **24:15** Mi loń Daniyɛɛle vũahṹ 9.27; 11.31; 12.11. † **24:29** Mi loń Ezayii vũahṹ 13.10; 34.4

Le Dɔ́nbeenĩ mí dòn zṹ ho dĩ́míɲá véró pãahṹ
(Maaki 13.32-37; Luki 17.26-30, 34-36)

36 «Nìi woon yí zṹ ho dĩ́míɲá véró wizonle lè ho pãahṹ máa zéení. Le Dónbeenĩ wáayi
tonkarowà yí zṹ mu, hàrí le Dónbeenĩ Za mí bɛɛre yàá pá yí zṹ mu. O Maá mí dòn lé yĩa
zṹ mu.
37 Bĩo wó a Nɔwee pãahṹ lé bĩo ɓàn síi khíi wé o *Nùpue Za bĩní ɓuenló pãahṹ.
38 Pãahṹ na mu ɲun-beenĩ dĩ̀ń yí ɓuara, ká ɓa nùpua wee dí ká ɓa a ɲu, á wee ya mín
ká ɓa a yɛɛ́ mí hĩ́nni. Fúaa nɔ̀nzoń na ó o Nɔwee zon ho won-beenĩ yi.
39 Ɓa yí zṹna bĩo ɓúi yahó fúaa bĩo mu ɲun-beenĩ ɓuara ɓueé lá ɓa ɓúenɓúen. Lé bṹn
ɓàn síi mún khíi wé o Nùpue Za ɓuenló pãahṹ.‡
40 Mu pãahṹ ká báawa nùwã ɲun wi mana yi, ó o nĩ-kéní á à fé è lɛ́nnáa, ká yĩa so á à
día.
41 Ká hã́awa nùwã ɲun páanía dĩ̀n wee ni mu bĩo, ó o nĩ-kéní á à fé, ká yĩa so á à día.
42 Mi cén tĩní mí yĩo, lé bĩo mi yí zṹ le wizonle na mi Ɲúhṹso á à ɓuen yi.
43 Mi zṹ mu le ká le zĩi ɓànso lá wee wé zṹń o kɔ̃̀nlo ɓuenló bĩo ho tĩnàahṹ, se o lá wée
tĩní mí yĩo, á máa día ó o máa zo a zĩi.
44 Lé bṹn nɔn á minɛ́n mún tĩní mi yĩo, lé bĩo ó o Nùpue Za khíi ɓuen ho pãahṹ na mi
yí máa dé le o ò ɓuen yi.

O ton-sá tente là a ton-sá kohó wàhiire
(Luki 12.41-48)

45 «O ton-sá na yí máa lé mí ɲúhṹso mɔ́n, na hácírí wi lé o yɛ́n? Lé yĩa ɓa ɲúhṹso dó ɓa
ton-sáwá na ká bĩo níi yi, ò o wé na ho dĩ̀nló ɓa yi ho pãahṹ na mu ko yi,
46 ó o wee sá ho tonló mu á ɓa ɲúhṹso bĩ́nía ɓueé kúaa wán. O ton-sá mu ɲúhṹ sĩ.
47 Le ĩ mĩ ho tũ̀iá na mia: O ɲúhṹso mu á à bàrá a mí bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ wán.
48 Ɛ̃ɛ ká a lé o ton-sá kohó, ó o wé è bío bĩo kà mí yi: ‹Ĩ ɲúhṹso míana ò o máa ɓuen›.
49 Ká à hĩ́ní wé è ha mí ninzàwa ton-sáwá, ká à dí ká à ɲu lè ɓa ɲa-ɲuwà.
50 Wón ton-sá so ɓa ɲúhṹso khíi ɓuen le wizonle na ó o yí zṹ yi, lè ho pãahṹ na ó o yí
dó yi.
51 Ká a khíi ɓueé dɔ̃n, ó o ɓueé beé o lò làa sòobɛ́ɛ, á à dé o ɓa ton-sáwá na ló mí ɲúhṹso
mɔ́n tĩahṹ.»

25

Ɓa hĩ́nni nùwã pírú wàhiire

1 «Ho wáayi bɛ́ɛnĩ bĩo ɓonmín làa bĩo kà: Hĩ́nni nùwã pírú ɓúi hĩa ɓuan mí fĩntɛ̃́ɛna wà
vaá sĩ́náa o hã́-fĩa ɓàn báa yahó.
2 Ɓa nùwã hònú lé ɓa bɔ̃́nbúwá ká ɓa nùwã hònú na ká lé ɓa hénlowà.
3 Bĩa lé ɓa bɔ̃́nbúwá á ɓuan mí fĩntɛ̃́ɛna à ɓa yí ɓuan ho ɲiló yí séenía.
4 A ɓa hénlowà bán ɓuan ho ɲiló á séenía hĩa wi ɓa fĩntɛ̃́ɛna yi.
5 Bĩo ó o hã́-fĩa ɓàn báa yuaanía ò o máa ɓuen, á ɓa hĩ́nni mí nùwã pírú ɓúenɓúen dṹma
á mu dãmu ɓó.
6 «Ho tá tĩahṹ á le zèerè sã ɲá: ‹Lé o hã́-fĩa ɓàn báa lua, mi lé lée sĩ a yahó›.
7 A ɓa hĩ́nni mí nùwã pírú sĩ́nkaa, á wee wíoka mí fĩntɛ̃́ɛna.
8 A ɓa bɔ̃́nbúwá wee bío làa bĩa hénkaa: ‹Mi hã wɛn lè mí ɲiló cĩinú. Wa fĩntɛ̃́ɛna wee
hí.›
9 A bán bía nɔn ɓa yi: ‹Bùeé. Wa máa wé mu. Ho ɲiló na wa ɓuan máa yí warɛ́n làa
mia. Mu sṹaaní à mi va ɓa ɲi-yɛ̀ɛ́rowà cɔ̃́n vaa yà mi ɲiló.›

‡ **24:39** Mi loń mu Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛnĩi vũahṹ (Genèse) 6–7.

10 Á ɓa bɔ̃́nbúwá wã́a hĩ́nɔn wà van ho ɲiló yɛ̀ɛníi. Ɓa lɛ́nló mɔ́n, ó ɔ hã́-fĩa ɓàn báa
ɓuara. Á ɓa hĩ́nni nùwã̀ hònú na wíokaa mí fĩntɛ̃́ɛna vó pan wo, á páanía yòó zon làa wo
mu yaamu sã́nú díiníi zĩi. Á ɓa pon ho zũaɲii á dó.
11 Mu ù dé mí yi, à bṹn ɓa hĩ́nni na so ɓɛ̀n ɓueé dɔ̃n, á ɓueé wee wãamaka: ‹Ɲúhṹso,
Ɲúhṹso, hɛ́n le wa zo.›
12 Ó ɔ hã́-fĩa ɓàn báa bía nɔn ɓa yi: ‹Le ĩ mĩ ho tũ̀iá na mia: Ĩ yí zũ mia.›»
13 Ó ɔ Yeesu bĩ́nía bía bò mu wán. «Mi cén tĩní mi yìo. Lé bìo mi yí zũ le wizonle lè ho
pãahṹ na ó ɔ *Nùpue Za á à ɓuen yi.»

Ɓa ton-sáwá nùwã̀ tĩn wàhiire
(Luki 19.11-27)

14 «Ho wáayi bɛ́ɛnĩ̀ bìo ɓonmín làa bìo kà: Nĩi ɓúi le mí ì va le khúii, ó ɔ von mí ton-sáwá
á kàràfáa mí níi bìo yi.
15 O nĩ-kéní ó ɔ nɔn ho sã́nú kùráa khĩá-hònú yi. Á yìa sã́ ó ɔ nɔn hã̀ kùráa khĩá-ɲun yi.
O ɔ tĩn níi so wón ó ɔ nɔn hã̀ kùráa khĩmàni yi. Ɓa nĩ-kéní kéní yú á héhaa làa bìo ɓa dà
wee sáráa. Bṹn mɔ́n ó ɔ wà.
16 Á yìa yú hã̀ kùráa khĩá-hònú dɛ̀ɛnía hĩ́nɔn wee duan làa hã̀, á yú hã̀ kùráa khĩá-hònú
bò hã̀ wán.
17 Yìa yú hã̀ kùráa khĩá-ɲun mún wó làa bṹn bìo síi, ó ɔ yú hã̀ kùráa khĩá-ɲun séenía.
18 Ká yìa yú hã̀ kùráa khĩmàni wón wà vaá có ho kɔ̃hṹ á lú mí ɲúhṹso sã́nú kùráa yi.
19 «Mu míana, bṹn mɔ́n á ɓa ton-sáwá mu ɲúhṹso bĩ́nía ɓuara. Ó ɔ wã́a le ɓa zéení bìo
mí sã́nú bìo wóráa.
20 Ó ɔ ton-sá na ó ɔ nɔn hã̀ kùráa khĩá-hònú yi ɓuara, á ɓueé zéenía hã̀ kùráa khĩá-
hònú na ó ɔ bĩ́nía yú ò ɔ bía: ‹Ɲúhṹso, fo hĩa nɔn ho sã́nú kùráa khĩá-hònú miĩ. Loń, lé
hã̀ khĩá-hònú na á ĩ̃ bĩ́nía yú.›
21 Á ɓa ɲúhṹso bía nɔn wo yi: ‹Foɓúa, fo wó se. Fo lée ton-sá tente. Bìo fo térénna mu
bìo na ɲúhṹ tà mía bìo yi, lé bṹn nɔn á bìo ɲúhṹ wi po bṹn á ĩ̃ khíi kàràfá foǹ. Ɓuen ɓuee
zã̃maka làa mi.›
22 «Bṹn mɔ́n á yìa yú hã̀ kùráa khĩá-ɲun ɓuara á bía: ‹Ɲúhṹso, fo hĩa nɔn ho sã́nú kùráa
khĩá-ɲun miĩ. Loń, lé hã̀ khĩá-ɲun ɓúi na á ĩ̃ bĩ́nía yú.›
23 Á ɓa ɲúhṹso bía nɔn wo yi: ‹Foɓúa, fo wó se, fo lée ton-sá tente. Bìo fo térénna mu
bìo na ɲúhṹ tà mía bìo yi, lé bṹn nɔn á bìo ɲúhṹ wi po bṹn á ĩ̃ khíi kàràfá foǹ. Ɓuen ɓuee
zã̃maka làa mi.›
24 «Á yìa yú hã̀ kùráa khĩmàni ɓɛ̀n ɓuara, á ɓueé bía: ‹Ɲúhṹso, ĩ zũ le fo lé o nùpue na
lònbee wi. Fo wee lá ho dĩnló ho lahó na fo yí te yi, à lá ho dĩnló hen na fo yí dù yi.
25 Á ĩ̃ zã́na, á ĩ̃ vaá lú ũ sã́nú kùráa ho tá yi. Awa, fé ũ sã́nú.›
26 Á ɓa ɲúhṹso bía nɔn wo yi: ‹Ton-sá kohó yɛ́n! Fo lé o pa-dí. Bìo fo zũ à ĩ̃ wee wé lá ho
dĩnló ho lahó na á ĩ̃ yí dù yi,
27 á fo so lá yí ko ũ vaa bàrá ĩ wárí ho banki yi le? Se bìo á ĩ̃ ɓuara, á ĩ̃ lá vaá fé lé lè le
ɓàn cũ̃nú.
28 Awa, mi fé ho sã́nú kùráa khĩmàni mu o cɔ̃́n, à na yìa hã̀ kùráa khĩá-pírú wi cɔ̃́n yi.›
29 «Yìa bìo wi á ɓa à na mu ɓúi ɓànso yi yòó bè, o ò yí á à puuní. Ká yìa bìo mía, á hàrí
mu bè-za na wi o cɔ̃́n, á ɓa pa à fé.
30 Ká a ton-sá na dà-ɲĩánii mía á mi lá lée lèe día ho khũ̃uhũ̃, le tíbí-cũ̃aá yi, hen na le
minka yi vɛ́ɛ lè lé wɛ́ɛ wi yi.»

O Nùpue Za khíi ɓueé citi ɓa nùpua

31 «Ká a *Nùpue Za khíi bĩ́nía bò lè mí wáayi tonkarowà ɓúenɓúen ɓuara lè mí cùkú
beenĩ, ó ɔ ɓueé kɛɛní mí bá-zàmu kanmúiní wán á à fĩ́náa le cítíi.
32 Á hã̀ sĩíwà nùpua ɓúenɓúen á à kúee mín wán o yahó, ó ɔ wã́a à sanka ɓa nùpua mín
yi, làa bìo ó ɔ pi-pa wee wé sɛ́nnáa ɓa pia lén ɓa via yi bìo síi.
33 Á ɓa pia ó ò kúee lè mí nín-tĩáni, ká ɓa via ó ò kúee lè mí nín-káahó.

34 Bṹn mɔ́n ó ɔ bɛ́ɛ á à bío á à na bìa wi là á nín-tĩánì yi: ‹Minɛ́n na á wàn Maá dúɓua
yi, mi ɓuen ɓuee fé le bɛ́ɛnì kĩa na wíokaa mi bìo yi hàrí ho dĩmíɲá lénló pãahṹ.
35 Mu bon. Le hĩni hĩa dà mi á mi nɔn ho dĩnló miì. Á le ɲu-hãní dà mi á mi nɔn mu
ɲumu miì. Á bìo á ĩ lé o nì-hãni á mi tà á ĩ huera mi wán.
36 Á bìo á ĩ fù wee vará ĩ bírí á mi nɔn le dà-zĩnii miì. Ĩ lò fù yí here á mi ɓuan mi sese.
Ĩ fù wi ho kàsó yi, á mi ɓueé ɓúɛɛkío mi.›
37 Á bìa térénna á à bío bìo kà: ‹Ɲúhṹso, lé wen wa mɔn fo yi à le hĩni dà fo á wa nɔn
ho dĩnló foǹ, tàá lè ɲu-hãní dà fo á wa nɔn mu ɲumu foǹ á ũ ɲun.
38 Lé ho pãahṹ yɛ́n á wa mɔn à ũ lé o nì-hãni á wa tà á ũ huera wa wán. Tàá lé wen á
wa mɔn fo à ũ wee vará ũ bírí á wa nɔn le dà-zĩnii foǹ.
39 Lé ho pɔ̃̀n-yɛ́n á ũ lò yí here, tàá á ũ zon ho kàsó yi á wa vaá ɓúɛɛkío fo.›
40 Ʊ́ ɔ bɛ́ɛ á à bío ò na ɓa yi. Le ĩ mì ho tũ̀iá na mia: Mi wé sansan wó mu nɔn wàn zàwa
nì-kéní ɓúi na cĩinú yi, se mu lé ĩnɛ́n á mi wó mu nɔn yi.
41 «Bṹn mɔ́n ó ɔ bɛ́ɛ á à bío ò na bìa wi là a nín-káahó yi: ‹Minɛ́n na le Dónbeenì
dánkánía, mi khèn làa mi. Mi lɛ́n vaa zo ho dɔ̃hṹ na máa hí máa mi yi, hĩa lò á pan o
*Satãni lè mí tonkarowà.
42 Mu bon, le hĩni fù dà mi, á mi yí nɔn ho dĩnló miì. Le ɲu-hãní fù dà mi, á mi yí nɔn
mu ɲumu miì.
43 Ĩ fù lé o nì-hãni á mi yí tà á ĩ yí huera mi wán. Ĩ fù wee vará ĩ bírí, á mi yí nɔn le
dà-zĩnii miì. Ĩ lò fù yí here, á fù wi ho kàsó yi, á mi yí ɓúɛɛkío mi.›
44 Á ɓa wãa à bío bìo kà: ‹Ɲúhṹso, lé wen wa mɔn fo yi à le hĩni lè le ɲu-hãní dà fo, à ũ
lé o nì-hãni, à ũ wee vará ũ bírí, à ũ lò yí here, à ũ wi ho kàsó yi, á warɛ́n yí séenía fo?›
45 Ʊ́ ɔ bɛ́ɛ á à bío ò na ɓa yi: ‹Le ĩ mì ho tũ̀iá na mia: Mi wé sansan yí wó mu yí nɔn bìa
wĩníwĩní kà nì-kéní ɓúi yi, se mu lé ĩnɛ́n á mi yí wó mu yí nɔn yi.›
46 Bán nùpua so á à va le lònbee na máa vé lahó yi. Ká bìa térénna bán á à va le mukãnì
binbirì na máa vé lahó yi.»

26

Ɓa zúifùwa ɲúnása wee lè o Yeesu wán
(Maaki 14.1-2; Luki 22.1-2; Zãn 11.45-53)

1 Bìo ó ɔ Yeesu bía hɔ̃́n bíoní so vó, ó ɔ bía nɔn mí nì-kenínia yi:
2 «Mi zũ le hen làa wizooní bìo ɲun ká ho *Paaki sãnú á à dí. Ʊ́ ɔ *Nùpue Za ɓa à dé á à
na ɓa à ɓúɛɛ ho *kùrùwá wán.»
3 Á ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa *zúifùwa nì-kĩa wãa kúaa mín wán ɓa yankarowà
ɲúhṹso beenì na ɓa le Kayiifu lún yi.
4 Ɓa wãanía tò le mí ì wĩi o Yeesu ká mu yí zũ, á à ɓúe.
5 Ɓa wee bío: «Wa yí ko wa wĩi wo ho sãnú pãahṹ. Ká wa wó mu, á ɓa zãamáa á à kánká
mu bìo yi.»

O hãa ɓúi kúaa ho ɲiló o Yeesu ɲúhṹ wán
(Maaki 14.3-9; Zãn 12.1-8)

6 Bìo ó ɔ Yeesu wi ho Betanii lóhó yi o Simɔn na hĩa lé o *ɓùeré nìi zĩi á wee dí,
7 ó ɔ hãa ɓúi ɓueé zon ká a ɓuan ho dṹukó-za na sú lè ho ɲiló na sãmu sĩ á yàwá here.
O hãa mu vá ɓueé ɓó a Yeesu yi, ò ɔ kúaa ho ɲiló mu o ɲúhṹ wán.
8 Bìo ó ɔ nì-kenínia mɔn mu, á ɓa yiwa cã mu yi, á ɓa wee bío: «Bìo kà yí nɔn bè-yáarè
le?
9 Ho ɲiló mu ɲɔǹ lá dà à yɛ̀ɛ́ ho yàwá na here yi á à sanka ɓàn wárí á à na ɓa nì-khenia
yi.»
10 Ʊ́ ɔ Yeesu zũna bìo ɓa wee bío, ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi wee zá là a hãa mu le we? Bìo
ó ɔ wó làa mi á se.
11 Ɓa nì-khenia bán làa mia á a kɛń mín wán fɛ́ɛɛ, ɛ̀ɛ ká ĩnɛ́n wón máa kɛń làa mia fɛ́ɛɛ.

12 Ho ɲiló mu ó ɔ kúaa ĩ wán á fèra wíokaaráa ĩ sãnía ĩ nùuló bĩo yi.
13 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Le Dónbeenĩ bín-tente wé buera lùe lée lùe yi, ho dĩmíɲá
ɓúenɓúen yi á ɓa à bío bĩo ó ɔ hãa na kà wó, á ɓa à leéka a bĩo.»

O Zudaa wi ò ɔ dé o Yeesu na
(Maaki 14.10-11; Luki 22.3-6)

14 Lé mu ó ɔ Yeesu nĩ-kenínia pírú ɲun nĩ-kéní na ɓa le Zudaa Isikariote wà van ɓa
yankarowà ɲúnása cɔ̃n, á vaá bía nɔn ɓa yi:
15 «Hen ká ĩ dó a Yeesu nɔn mia, á mi ì na webio miĩ?» Á ɓa mà le wɛ́n-hãani ɓóní làa
pírú nɔn wo yi.
16 A lá bũn ɲii wán ó ɔ Zudaa wãa wee cà bĩo ó ò wé wé è déráa o Yeesu ɓa níi yi.

O Yeesu wee dí ho Paaki dĩnló lè mí nĩ-kenínia
(Maaki 14.12-16; Luki 22.7-13)

17 Ho *búurú na á ɲa-fĩni yí dó yi sãnú díró ɓàn nín-yání wizonle zoɔ̀n, ó ɔ Yeesu nĩ-
kenínia wà ɓueé tùara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wíoka ho *Paaki sãnú dĩnló bĩo yi.»
18 Ɔ́ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «Mi lɛ́n zo ho lóhó yi, ká mi zoó fò mín làa nùpue na, à
mi bío na ɓànso yi: O Ɲúhũso bía le mí pãahũ dɔ̃n, á lé ũnɛ́n cɔ̃n á mí ɓueé dí ho Paaki
sãnú yi lè mí nĩ-kenínia.»
19 Á ɓa nĩ-kenínia wó bĩo ó ɔ Yeesu bía le ɓa wé, á wíokaa ho Paaki dĩnló bĩo.
(Maaki 14.17-21; Luki 22.14; Zãn 13.21-30)
20 Bĩo ho zĩihũ dɔ̃n, ó ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia pírú ɲun kará ho dĩnló ɲúhũ yi.
21 Bĩo ɓa wee dí, ó ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Minɛ́n nĩ-kéní lé yĩa
á à dé mi ì na.»
22 Ɔ́ ɔ nĩ-kenínia yilera lùnkaa mu bĩo yi làa sòobɛ́ɛ, á ɓa ɓúakáa wee tùa wo yi lè mí
nĩ-kéní kéní. Á yĩa le: «Ɲúhũso, mu lé mínɛ́n le?» Á yĩa le: «Mu lé mínɛ́n le?»
23 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Yìa páanía zoó cã̃ làa mi, wón lé yĩa á à dé mi ì na.
24 O *Nùpue Za á à hí làa bĩo le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bíaráa mu. Ká yĩa màhã́ níi ì bè
mu á ho yéréké è zo ɲúhũ. Ɓànso yàá lá yí ton, se mu sũaaní.»
25 Ɔ́ ɔ Zudaa na á à dé wo ò na á lá le bíonĩ ò ɔ tùara: «Nì-kàránlo, á lé ĩnɛ́n le, tàá?» Ɔ́ ɔ
Yeesu bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n lé yĩa bía mu.»

O Ɲúhũso dĩnló
(Maaki 14.22-25; Luki 22.15-20; 1 Korɛnte 11.23-25)

26 Bĩo ɓa wee dí, ó ɔ Yeesu lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ báráká, ò ɔ cɛ̀ɛkaa ho nɔn mí
nĩ-kenínia yi ò ɔ bía: «Mi fé là. Hón lé ĩ sãnía.»
27 Bũn mɔ́n ó ɔ lá le ɲuunii dɛ̀ɛ na ho *dĩvɛ̃́n wi yi, á dó le Dónbeenĩ báráká ò ɔ nɔn ho
ɓa yi ó ɔ bía: «Mi ɓúenɓúen fé ɲuka.
28 Dén lé ĩ cãni na wíokaa wee zéení le Dónbeenĩ páaníi na le bò bĩo, dén lé ĩ cãni na
kúaará ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ bè-kora sɛ́ndíaró bĩo yi.
29 Le ĩ bío mu na mia: A lá bĩo kà ɲii wán, á ĩ máa bĩní máa ɲu ho dĩvɛ̃́n mu, fúaa nɔ̀nzoɔ̀n
na á ĩ khíi bĩní ì ɲu ho wàn Maá Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi.»
30 Bũn mɔ́n, á ɓa sía ho sãnú lení à ɓa wà yòora hã Oliivewa vĩnsĩa ɓúee wán.

O Yeesu bía le o Piɛre á à pĩ mí bĩo
(Maaki 14.26-31; Luki 22.33-44; Zãn 13.37-38)

31 O Yeesu wãa bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Ho tĩnɔ̀n-kéní na kà yi, ká mi ɓúenɓúen á à pĩ
ĩ bĩo. Mu bon. Mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi kà síi á ɓa wee kàrán:
‹Ĩ ì ɓúe o pi-pa,
á ho pi-ɓoohũ pia á à kɛ́nná à lɛ́n ɔ̀ va hã̃ lùa ɓúenɓúen yi.›*
32 Ɛ̃ɛ ká ĩ vèeró mɔ́n, á ĩ ì dí mí yahó vaá pa mia ho Kalilee kɔ̃hũ yi.»

---

* **26:31** Mi loɔ̀ Zakari vũahũ 13.7.

33 Ƙ ɔ Piɛre lá le bíonĩ á bía nɔn wo yi: «Hàrí à bĩa ká ɓúenɓúen pĩ ũ bĩo, á ĩnɛ́n wón máa
pĩ mu hùúu.»
34 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na foɲ̀: Ho tĩnɔ̀n-kéní na kà yi, ó ɔ kò-bɛ́ɛ
máa wá, ká ũnɛ́n bía hã cúa-tĩn le fo yí zũ mi.»
35 Ƙ ɔ Piɛre bía: «Ĩ máa bío le ĩ yí zũ fo hùúu, hàrí ká ĩ ko á ĩ hí làa fo.» Ƈ ɓa nĩ-kenínia
na ká ɓúenɓúen bía mu bĩo dà-kéní mu.

O Yeesu wee fio ho Zɛtesemanii yi
(Maaki 14.32-42; Luki 22.39-46)

36 Ƙ ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia wáa vaá dɔ̃n le lùe ɓúi na ɓa le Zɛtesemanii, ó ɔ bía nɔn ɓa
yi: «Mi kɛɛní hen, ká ĩnɛ́n wón á à lɛ́n ɲ̀ va vaá hen, á vaá fio.»
37 O ɔ fó a Piɛre là a Zebedee zàwa nùwã ɲun wàráa. Ƙ ɔ yi wáa ɓúakáa wee dè, á hácírí
yáara.
38 Ƙ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Ĩ hácírí yáara dàkhĩína. Ɪ ka lè ĩ máa fen. Mi kɛɛní hen làa mi à
tĩní mí yĩo.»
39 Bũn mɔ́n ó ɔ wáa vá van cĩinú, á vaá lií ɓúrá, ò ɔ wee fio kà síi: «Ĩ Maá, ká mu lá dà à
wé, à ũ yí le le lònbee na kà à yí mi. Ɛɛ ká ɓùeé. Ɪ yí le ĩnɛ́n sĩi bĩo wé. Ʊnɛ́n lé yĩa sĩi bĩo
wé.»
40 O ɔ bĩnía ɓuara mí nĩ-kenínia nùwã tĩn mu cɔ̃́n, á ɓueé yú ɓa à mu dãmu ɓó ɓa. Ƙ ɔ
bía nɔn o Piɛre yi: «Ɛ́ee minɛ́n, le lɛ́ɛ̀rè dà-kéní na miĩ fání mi yĩo yi á à fio làa mi lé bũn
mí yí dàɲ́na yí wó lon?
41 Mi fání mi yĩo, à fio, bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéró yi. O nùpue sĩi wee wé vá
mu bè-tente wéro yi, ɛ̀ɛ ká ho pànká na ó ɔ ò wé làa bũ lé hĩa mia.»
42 Ƙ ɔ Yeesu bĩnía wà mu cúa-ɲun níi, á vaá wee fio kà síi: «Ĩ Maá, hen ká le lònbee na
kà yí dà máa dà ĩ wán ká le yí yú mi, à ũnɛ́n lé fo sĩi bĩo pá wé.»
43 O ɔ tĩn bĩnía ɓuara mí nĩ-kenínia cɔ̃́n, á ɓueé yú ɓa à mu dãmu ɓó ɓa. Ɓa yí dàɲ́na yí
fánía mí yĩo.
44 Mu cúa-tĩn níi, ó ɔ bĩnía wà, á tĩn vaá fiora mu bĩo dà-kéní mu.
45 Bũn mɔ́n, ó ɔ bĩnía ɓuara mí nĩ-kenínia cɔ̃́n, á ɓueé bía nɔn ɓa yi: «Mi dũma wee
vũɲ́ka le? Mi loɲ́, ho pãahṹ dɔ̃n. O *Nùpue Za á ɓa à dé ɓa bè-kora wérowà níi yi.
46 Mi hĩní wa lɛ́n. Yĩa á à dé mi ì na ɓueé dɔ̃n.»

Ɓa wĩira a Yeesu
(Maaki 14.43-50; Luki 22.47-53; Zãn 18.2-11)

47 Pãahṹ na ó ɔ Yeesu wee bío yi, à bũn ó ɔ Zudaa ɓueé dɔ̃n. O lé ɓa nĩ-kenínia pírú
ɲun nĩ-kéní. Ɓa zãamáa na bò làa wó á ɓuan hã khà-túa lè hã bũaa. Lé le *Dónbeenĩ
yankarowà ɲúnása lè ɓa *zúifùwa *nĩ-kĩa lé bán tonkaa ɓa.
48 O Zudaa, yĩa á à dé o Yeesu mu á à na, á zéenía bĩo ɓa zãamáa á à zũɲ́náa wo. O bía:
«Ĩ hĩa vaá tɛ̀ɛnía nùpue na yi lè le kɔ̃̀nbii, se wón lé yĩa mi wee cà, à ɓa wáa wĩi wo.»
49 O ɔ dɛ̀ɛnía wà ɓueé ɓó a Yeesu yi ò ɔ bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, foó.» O ɔ tɛ̀ɛnía wo
yi lè le kɔ̃̀nbii.
50 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Wàn bɔ̃́nlo, bĩo fo wà ɓueé wé hen, à ũ wáa wé.»
Ƈ bĩa ká wà ɓueé ɓó a yi, á wĩira a.
51 Ƈ bĩa wi là a Yeesu mu nĩ-kéní ɓúi dò mí khà-tóní ò ɔ hà le Dónbeenĩ yankarowà
ɲúhũso beenĩ ton-sá nín-tĩánĩ ɲikãahṹ kúio.
52 Ƙ ɔ Yeesu wáa bía nɔn wo yi: «Dé ũ khà-tóní mí lóorè yi. Lé bĩo á bĩa wee khuii hã
khà-túa ɓúenɓúen khíi hí làa hã.
53 Fo yí zũ ká ĩ lá dà à ve ĩ Maá le o ɓuee séení mi le? Ƙ ɔ lá à dɛ̀ɛní ì tonka mí wáayi
tonkarowà hĩn-táwá ká ɓa po kuio pírú ɲun le?†

† **26:53** Ho wáayi tonkarowà hĩn-táwá kuio pírú ɲun na bĩo bĩa kà á kuure dà-kéní wee yí hĩn-táwá muaaseé hèzĩn síi.

54 Ɛɛ ká mu wó kà, á bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi á à wé kaka ɲii ì síráa? Mu
bon, ho vũahũ mu yi á mu bía le lé kà síi á mu ko mu wéráa.»
55 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu bía nɔn ɓa zãamáa yi: «Mi so lá ko mi ɓua khà-túa làa bũaa ɓuee
wĩiráa mi lòn nĩ-kãanii le? Làa wizooní ɓúenɓúen ká ĩ lá wee wé kɛɛní le *Dónbeenĩ
zĩ-beenĩ yi à kàrán ɓa nùpua á mi yí wĩira mi.
56 Ɛɛ ká bũn ɓúenɓúen wó lée bèra a na, à le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà bĩo na ɓa bía le
Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi à ɲii sí.» Á ɓa nĩ-kenínia ɓúenɓúen wãa lùwa ɓa día a.

Ɓa ɓuan o Yeesu vannáa ho làndá tũiá fɛɛrowà cɔ̃́n
(Maaki 14.53-65; Luki 22.54-55, 63-71; Zãn 18.12-14, 19-23)

57 Bĩa wĩira a Yeesu á ɓuan wo vannáa ɓa yankarowà ɲúhũso na ɓa le Kayiifu cɔ̃́n. Lé
bĩn á ho *làndá bĩo zéenílowa lè ɓa *zúifùwa nĩ-kĩa kúaa mín wán yi.
58 O Piɛre khèra bò a Yeesu mɔ́n fúaa o Kayiifu lún, á vaá zoó páanía kará lè ɓa parowà,
á wee loń bĩo mu hĩa wéráa.
59 Ɓa yankarowà ɲúnása, lè ho làndá tũiá fɛɛrowà ɓúenɓúen wee cà bĩo ɓa à kooníináa
o Yeesu yi á à bè yi ì síiníináa o ɲúhũ á à na ɓa à ɓúe.
60 Ká ɓa màhã́ yí yú bĩo ɓúi, hàrí bĩo ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ pá wãa ɓuara ɓueé koonía o yi mí
cúee. Mu véenii, á nùpua nùwã ɲun ɓúi
61 ɓuara ɓueé bía bĩo kà: «O nĩi mu bía le mí dà à fio le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ á à bĩní ì so
hã wizooní bĩo tĩn yi.»
62 Á ɓa yankarowà ɲúhũso lií hĩnɔn yòó dĩn ò ɔ bía nɔn o Yeesu yi: «Bìo ɓa nùpua mu
wee bío ũ dãní yi á fo le fo yí máa bío dɛ̀ɛ ɓúi yi le?»
63 Ó ɔ Yeesu cɛ̀kɛ̀ ò ɔ dĩn. Á ɓa yankarowà ɲúhũso wãa bía nɔn wo yi: «Ĩ wee fio fo, le
Dónbeenĩ na wi fɛ́ɛɛ yèni yi, ká fo lé o *Krista, le Dónbeenĩ Za, ũ bío mu na wɛn.»
64 Ó ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lé fo bía mu. Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Á lá bĩo kà wán, á mi ì
mi a Nùpue Za ká a kará le Dónbeenĩ na dà mu bĩo ɓúenɓúen nín-tĩánĩ.‡ Mi mún khíi mi
a ká a kará hã dùndúio wán wà à ɓuen.»§
65 Á ɓa yankarowà ɲúhũso wãa lɛ̀ɛkaa mí dà-zĩnii lé bĩo mu vá a yi dàkhĩína, ò ɔ bía:
«Lé le Dónbeenĩ ó ɔ là. Wa màkóo yàá wãa mía sɛɛ́ràsa yi. Mi ɲá bĩo ó ɔ là lè le Dónbeenĩ.
66 Awa, á lé mu yɛ́n á mi wee leéka?» Á ɓa bía: «O wó khon, ó ɔ ko ò ɔ ɓúe.»
67 A ɓa wee pũiní mí ɲinsãní kúee o yahó wán, ká ɓa a vũaa wo lè mí nín-kuio. Ɓa ɓúi
wee fio o sáarà,
68 ká ɓa a bío: «Ũnɛ́n Krista, wãa zéení yĩa vĩna fo làa wɛn.»

O Piɛre pã́ a Yeesu bĩo
(Maaki 14.66-72; Luki 22.56-62; Zãn 18.15-18, 25-27)

69 Hón pãahũ so yi, ò ɔ Piɛre pá kará ho lún yi, á ɓa yankarowà ɲúhũso beenĩ ton-sá
hãa nĩ-kéní vá ɓueé ɓó a yi, á bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n mún lá wi là a Kalilee nĩi Yeesu.»
70 Ká a Piɛre màhã́ pã́ mu ɓa nùpua ɓúenɓúen yĩo yi, ò ɔ bía: «Bìo fo wee bío kà á ĩnɛ́n
yí zũ.»
71 O ɔ wà vaá dĩn ho lún zũaɲii. Ó ɔ ton-sá hãa nĩ-kéní tĩn mɔn wo, á wón bía làa bĩa
wi bĩn: «Yìa kà là a Nazarɛɛte nĩi Yeesu lá páanía wi.»
72 Ó ɔ Piɛre tĩn pã́ mu ò ɔ báa: «O nĩi na kà a ĩnɛ́n yí zũ.»
73 Mu dó mi yi cĩinú, á bĩa bĩn vá ɓueé ɓó a Piɛre yi, à ɓa bía nɔn wo yi: «Mu bon kɛ̃́nkɛ̃́n.
Fo lé ɓa nĩ-kéní ɓúi. Ũ bíonĩ wee zéení mu.»
74 Ó ɔ Piɛre wíokaa báa lè mí sòobɛ́ɛ á bía: «O nĩi na kà á ĩ yí zũ hùúu.» Ho pɔ̃̀n-kéní mu
yi, ó ɔ kò-bɛ́ɛ wá.
75 Ó ɔ Piɛre hácírí màhã́ bĩnía ɓuara bĩo ó ɔ Yeesu bía nɔn wo yi wán: Sãni ò ɔ kò-bɛ́ɛ
wá, bũn ká ũnɛ́n pã́ le fo yí zũ mi á dɔ̃n hã cúa-tĩn. Ó ɔ Piɛre ló, á lée wá bùbùbù.

‡ **26:64** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 110.1 § **26:64** Mi loń Daniyɛɛle vũahũ 7.13

27

Ɓa ɓuan o Yeesu vannáa o Pilaate cɔ̃n
(Maaki 15.1; Luki 12.1; Zãn 18.28)

1 Le yĩnbíi bùirĩi á le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása, lè ɓa *zúifùwa nĩ-kĩa ɓúenɓúen
páanía wó le ɲii le mí ì na a Yeesu ɓa à ɓúe.
2 Á ɓa nɔn le ɲii le ɓa ca a, à ɓua varáa o *Pilaate cɔ̃n, yĩa ho *Oroomu bɛ́ɛ bàrá ho Zudee
kɔ̃hṹ ɲúhṹ wán.

O Zudaa húmú bĩo
(Bè-wénia 1.18-19)

3 Bĩo ó ɔ Zudaa, yĩa dó a nɔn á mɔn ò ɔ Yeesu ɓa síinía ɲúhṹ le mí ì ɓúe, ó ɔ zũna le mí wó
khon, ó ɔ yilera yáara, ó ɔ ɓuan le wɛ́n-hãani ɓóní làa pírú á bĩnía ɓueé nɔn le Dónbeenĩ
yankarowà ɲúnása lè ɓa nĩ-kĩa yi,
4 ò ɔ bía: «Ĩ ɓɛ̀ntĩn wó khon lé bĩo á ĩ nɔn yĩa yí yáara dɛ̀ɛ le ɓa ɓúe.» Ká bán màhã́ bía
nɔn wo yi: «Á bũn ciran warɛ́n le? Ũnɛ́n lé yĩa làa bũ.»
5 Ʊ́ ɔ Zudaa mĩina le wárí kúaará le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi, ò ɔ ló lée wà, á vaá lù ho
hṹló zon.
6 Á le Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása khuiira le wárí, à ɓa bía: «Wa làndá yi, á dén wárí
so síi yí ko le kúee le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ wárí wán, lé bĩo á le lé le cãni wárí.»
7 Á ɓa wãanía tò, à ɓa yà ho mɔhṹ ɓúi na ɓa wee ve làa «Có-mí Mɔhṹ» làa de, á wó lè ɓa
nĩ-hãní nùunii.
8 Lé bũn te bĩo ɓa wee veráa ho mɔhṹ mu làa cãni mɔhṹ hàrí lòn zuia.
9 Á le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro Zeremii bĩo na ó ɔ bía á ɲii súráa: «Ɓa khuiira le wɛ́n-
hãani ɓóní làa pírú, dén na lé le wárí na ó ɔ *Isirayɛɛle nĩpomu héhaa là a yàamu
10 á yà là a có-mí mɔhṹ làa bĩo ó ɔ ɲúhṹso bíaráa mu nɔn miĩ.»*

O Pilaate wee tùaka a Yeesu yi
(Maaki 15.2-5; Luki 23.2-5; Zãn 18.29-38)

11 Bĩo ɓa ɓuan o Yeesu vannáa o *Pilaate cɔ̃n, á wón tùara a yi: «Lé ũnɛ́n lé ɓa *zúifùwa
bɛ́ɛ le?» Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía mu.»
12 Bũn mɔ́n, á bĩo ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa nĩ-kĩa wee kooní a yi, ó ɔ yí bía dɛ̀ɛ.
13 Ʊ́ ɔ Pilaate wã́a bía nɔn wo yi: «Bìo ɓa wee bío ũ ɲii ɓúenɓúen á fo yí máa ɲí le?»
14 Ʊ́ ɔ Yeesu yí bía dɛ̀ɛ mu ɓúi dã́ní yi. Á mu wó a Pilaate coon dàkhĩína.

Ɓa síinía o Yeesu ɲúhṹ le mí ì ɓúe
(Maaki 15.6-15; Luki 23.13-25; Zãn 18.39-40; 19.4-16)

15 Ho *Paaki sã́nú lée Paaki sã́nú díró yi, à yĩa ho *Oroomu bɛ́ɛ bàrá ho Zudee kɔ̃hṹ
ɲúhṹ wán à lén o kàsó nĩi ɓúi día, yĩa ɓa zãamáa le o día.
16 Mu ù wé à kàsó nĩi ɓúi wi bĩn á yèni ló. Ɓa wee ve o làa [Yeesu] Barabaasi.
17 Ʊ́ ɔ Pilaate wã́a tùara ɓa zãamáa na kúaa mín wán yi: «Lé o yɛ́n á mi wi à ĩ lén día?
Lé o [Yeesu] Barabaasi lée tàá lé o Yeesu na ɓa le *Krista?»
18 O Pilaate zũ kɛ̃́nkɛ̃́n le ɓa dó a Yeesu nɔn mí yi lé bĩo le yandee wi ɓa yi o bĩo yi.
19 Pãahṹ na ó ɔ Pilaate wi le cítii fĩiníi lahó yi, á ɓàn hã́a le ɓa ɓuee bío bĩo kà na a yi: «Yí
dé ũ ɲii o nĩi mu bĩo ɓúi yi. Lé o yí wó yí khon. Ho tĩnàahṹ, á ĩ ɓɛ̀ntĩn lò bon hã kònkórá
yi o bĩo yi.»
20 Á le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása lè ɓa *zúifùwa nĩ-kĩa á bía ɓó ɓa zãamáa ɲúhṹ,
le ɓa fio o Barabaasi lén díaró ká ɓa ɓúe o Yeesu.
21 Ʊ́ ɔ Pilaate lá le bíonĩ ò ɔ tùara ɓa yi: «Ɓa nùwã ɲun na kà tĩahṹ, á lé o yɛ́n á mi le ĩ
día?» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Día a Barabaasi.»
22 Ʊ́ ɔ Pilaate tùara ɓa yi: «Ká a Yeesu na ɓa le Krista á mi le ĩ wé kakaráa?» Á ɓa
ɓúenɓúen bía: «Ɓúɛɛ wo ho *kùrùwá wán ò ɔ hí.»

---

* **27:10** Mi loń Zakari vũahṹ 11.12-13; Zeremii vũahṹ 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15

23 Á wón tùara ɓa yi: «Lée webio ó ɔ wó khon yi?» Á ɓa wíokaa wee bío pɔ̃́npɔ̃́n: «Ɓúɛɛ
wo ho kùrùwá wán ò ɔ hí.»
24 Bìo ó ɔ Pilaate mɔn ò ɔ yí dà bìo ɓúi máa wé, à ɓa nùpua hoorà wíokaa wee dé wán,
ó ɔ lá mu ɲumu ò ɔ sɛɛra mí níní ɓa zãamáa yahó ò ɔ bía: «Ĩ níi ló a nĩi na kà ɓúeró bìo
yi.»
25 Á ɓa zãamáa ɓúenɓúen bía: «Le o húmú bìo sánsá warɛ́n lè wa zàwa.»
26 Ó ɔ Pilaate wãa léra a Barabaasi día, ò ɔ le ɓa ha a Yeesu lè hã làbàaní. O ɔ nɔn wo le
ɓa ɓúɛɛ ho kùrùwá wán.

Ɓa dásíwá wee zùaŋ́ka a Yeesu yi
(Maaki 15.16-20; Luki 23.11; Zãn 19.2-3)

27 O Pilaate dásíwá ɓuan o Yeesu zonnáa le zĩ-beenĩ lún yi, à ɓa von mí ninzàwa na ká
ɓúenɓúen á ɓa ɓueé kĩnía wo yi.
28-29 Bìo ɓa le mí ì zùaŋ́ka a yi, á ɓa tɛra a sĩ-zĩnia, à ɓa zĩinía wo lè ho kánɓun muhũ†.
Ɓa tã́ ho ɲúhṹ kĩrí lè hã kíkara á yòó bò a ɲúhṹ wán á wó là a bá-zàmu khɔ̃̀nlúee, à ɓa dó
le kãanĩ o nín-tĩánĩ, á wee lii fárá mí nɔnkóɲúná wán o yahó, ká ɓa a bío: «Zúifùwa bɛ́ɛ,
foó!» 30 Ɓa wee pũiní mí ɲinsãní kúee o wán, á wee fé le kãanĩ vĩn là a ɲúhṹ.
31 Bìo ɓa zùaŋ́kaa wo yi vó, á ɓa tɛra ho kánɓun muhṹ, à ɓa bĩnía zĩinía wo là a kùrú
sĩa, á ɓuan wo wà vaá ɓúɛɛ ho kùrùwá wán.

O Yeesu ɓa ɓúaa ho kùrùwá wán
(Maaki 15.21-32; Luki 23.26-43; Zãn 19.17-22)

32 Bìo ɓa zoó wee lé ho lóhó yi, á ɓa fò mín làa nĩi ɓúi na ɓa le Simɔn. O wee lé ho Sirɛɛna
lóhó yi. Á ɓa dásíwá kĩkã́a wo yi le o fé o Yeesu kùrùwá pĩ.
33 Bìo ɓa vaá dɔ̃n ho lahó na ɓa wee ve làa Kolokota, bṹn kúará le «ɲún-ɓòkuee lahó,»
34 á ɓa nɔn ho *dĩvɛ̃́n na ɓa lùnkaa lè mu bìo ɓúi na hɛɛ o Yeesu yi le o ɲu. Ká a díndío
mu, ó ɔ pã́ le mí máa ɲu mu.
35 Bìo ɓa ɓúaa wo ho kùrùwá wán vó, á ɓa wó le ɲún-sĩni bìo á sankaaráa o sĩ-zĩnia,
36 à ɓa kará bĩn pan wo yi.
37 Ɓa túara bìo nɔn ɓa síiníanáa o ɲúhṹ ho pɛnpɛrɛn wán á yòó ɓúaa o ɲúhṹ yi: YÍA KÀ
LÉ O YEESU, ɓA ZÚIFÙWA BÉɛ.
38 Nĩ-wànna nùwã ɲun ɓa mún ɓúaa hã kùrùwáwá wán là a Yeesu. O nĩ-kéní wi là a
nín-tĩánĩ, ó ɔ nĩ-kéní wi là a nín-káahó.
39 Ɓa nùpua na wee khĩí làa bĩn wee kĩɓón mí ɲúná ká ɓa à là a,
40 ká ɓa a bío na a yi: «Ũnɛ́n na lá wi à ũ fío le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ à bĩní so le ɓàn dà-
veere hã wizooní bìo tĩn yi, wã́a fení ũten. Ká fo lé le Dónbeenĩ Za, à ũ lé ho *kùrùwá
wán lii.» 41 Hàrí le Dónbeenĩ yankarowà, lè ho làndá bìo zéenílowa, lè ɓa nĩ-kĩa wee yáa
mí ɲiní yi na a yi ká ɓa a bío:
42 «O fenía ɓa ɓúi, ò orɛ́n màhã́ yí dà máa fení míten. O yí le mí lé o Isirayɛɛle nĩpomu
bɛ́ɛ le? Ó ɔ wã́a lé ho kùrùwá wán lii, á wa à dé wa sĩa wo yi.
43 O dó mí sĩi le Dónbeenĩ yi, á bía le mí lé le Dónbeenĩ Za. Awa, ká le Dónbeenĩ mu wa
a, à le wã́a fení a.»
44 Ɓa nĩ-wànna na ɓa ɓúaa hã kùrùwáwá wán o nĩsã́a mún wee là a làa bṹn síi.

O Yeesu húrun
(Maaki 15.33-47; Luki 23.44-56; Zãn 19.25-42)

45 Le wii yòo fáráló pãahṹ, á ho kɔ̃hṹ ɓúenɓúen dĩndĩn wó le tíbírí, á míana fúuu fúaa
le wi-háarè.
46 Le wi-háarè mu pãahṹ, ó ɔ Yeesu bía bìo kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Elii, Elii, lama sabatanii?» (Bṹn
kúará le «wàn Dónbeenĩ, wàn Dónbeenĩ, fo pã́ mi día le we?»‡)
47 Á bìa wi bĩn nùwã yɛn ɓúi ɲá mu, á ɓa bía: O wee ve o *Elii.

† **27:28-29** Mi loŋ́ Maaki vũahṹ 15.17 ‡ **27:46** Mi loŋ́ Lení vũahṹ (Psaumes) 22.2

48 Á ɓa nĩ-kéní lùwa vaá lá le dɛ̀ɛ ɓúi na wee kũiní mu ɲumu ɓua, á ɓueé zĩíra mu bè-ɲia
yi, á can le ɓùaahiire yi yòó dá a Yeesu yi le o ɲu.
49 Ɓa ɓúi bán ɓɛ̀n wee bío: «Mi día le wa loń le o Elii ɓueé fení a le?»
50 Ʊ́ o Yeesu wíokaa wãamaa pɔ̃́npɔ̃́n, ò o húrun.
51 Hón pãahṹ so yi, á ho pɔ̃nsò-beenĩ na zoó céra le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á yòó lɛ̀ɛra mí
tĩahṹ lií ló. Á ho tá dèkío, á hã ɓúaarà bɛnkaa.
52 Hã búráa ɲiní hɛ́nkaa, á le Dónbeenĩ nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ ɓúi na lá húrun á vèera.
53 Ɓa ló hã búráa yi, ó o Yeesu vèeró mɔ́n, á ɓa lií zon le Dónbeenĩ lóhó Zeruzalɛɛmu yi.
Á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ mɔn ɓa.
54 Á ho Oroomu dásíwá ɲúhṹso lè ɓa dásíwá na lá pan o Yeesu yi á mɔn ho tá dèkéró
làa bĩo wó, á ɓa zã́na dàkhĩína, á ɓa wee bío: «O ɓɛ̀ntĩ́n lá lé le le Dónbeenĩ Za binbirĩ.»
55 Hã́awa cɛ̀rɛ̀ɛ mún kɛra bĩ́n, á khɛ̀ra dĩ̃n wee loń. Ɓa lé bĩa bò a Yeesu yi hàrí ho Kalilee
yi, á wee sá na a yi.
56 Ɓa hã́awa mu tĩahṹ ó o Makadala Mari, là a Zaaki là a Zozɛɛfu ɓàn nu Mari, là a
Zebedee nùwã ɓàn nu á wi yi.
57 Bĩo ho zĩihṹ dɔ̃n, á ho Arimatee lóhó nĩi ɓúi na lé o nàfòró ɓànso á wà ɓuara. O yèni
ɓa le Zozɛɛfu. O mún lá lé o Yeesu nĩ-kenínia nĩ-kéní ɓúi.
58 Wón lé yĩa wà vaá fĩora a Yeesu nĩ-hínmu o *Pilaate cɔ́n. Ʊ́ o Pilaate le ɓa día le o lá.
59 Ʊ́ o Zozɛɛfu lá hã, á bá lè ho pɔ̃nsò-fĩ̃nle,
60 á dó mí kùrú búure yi na ó o có ho ɓúaahó yi. O o bĩ̃inía le hue-beenĩ á pon le ɲii, ò o
wà.
61 Mu wee wé ò o Makadala Mari lè mí yèn-ɓua Mari na so á kará sánsáa le búure.

Ɓa dásíwá pan o Yeesu búure yi

62 Mu tá na lée tɔ̃n, ho *Sabaa zoǹ, á ɓa yankarowà ɲúnása, lè ɓa *Farizĩɛwa páanía
van o Pilaate cɔ́n,
63 á vaá bía nɔn wo yi: «Cùkúso Pilaate, o sabín-fṹaalo mu bíonĩ ɓúi á wa hácírí ɓuara
wán. Bĩo ó o yĩo lá wi lua, ó o bía le mí húmú wizooní tĩ̃n zoǹ ká mí ì vèe.
64 Cén na le ɲii le ɓa pa le búure yi fúaa mu wizooní tĩ̃n níi, bèra a na ò o nĩ-kenínia
yí ɓuee lén o sãnía ká ɓa bío na ɓa zã́amáa yi le o vèera. Á dén sabéré so á à poń dĩo ho
yahó.»
65 Ʊ́ o Pilaate bía nɔn ɓa yi: «Ɓa dásíwá na a pa le búure yi wi hen, nín-bĩa. Mi fé ɓa à
mi lɛ́n vaa pa le yi làa bĩo mi dà à wé làa bũ.»
66 Á ɓa wã́a wà vaá léra le búure mu paró bĩo yĩo. Le hue-beenĩ na pon le búure ɲii á
ɓa wíokaa pon kũinkũin, á bàrá ɓa dásíwá le ɓa pa le yi.

28

O Yeesu vèera
(Maaki 16.1-10; Luki 24.1-12; Zãn 20.1-10)

1 Ho dimaasi zoǹ tá-tĩa yi, ká ho *Sabaa khĩína, ó o Makadala Mari lè mí yèn-ɓua Mari
na so á wà van le búure wán.
2 Yĩo ɓueé tĩ, à ho tá dèkío lè mí pànká, ó o Ɲúhṹso Dónbeenĩ wáayi tonkaro ɓúi yòó ló
lií bĩ̃inía le huee khíi bàrá á yòó kará wán.
3 O wee ɲuiíka lè ho viohó ɲuiíkaró bĩo síi, á sĩ-zĩnia ka pṹiapṹiapṹia.
4 Ɓa parowà zã́na fúaa ɓa wee zà, á ka lè ɓa húrun.
5 Á ho wáayi tonkaro lá le bíonĩ, ò o bía nɔn ɓa hã́awa yi: «Minɛ́n hã́awa mu, mi yí zɔ́n.
Ĩ zũ le mi wee cà a Yeesu, yĩa ɓa ɓúaa ho *kùrùwá wán.
6 O mía hen, o vèera làa bĩo ó o hĩ́a bíaráa mu. Mi ɓuen ɓuee loń ho lahó na ó o lá dũma
yi.
7 Mi bánbá vaa bío na a nĩ-kenínia yi le o vèera. Á bĩo kà wán, ó o dú ɓa yahó van ho
Kalilee kɔ̃hṹ, lé bĩ́n ɓa vaá mi a yi. Bṹn lé bĩo á ĩ lá wi à ĩ bío na mia.»

8 Á ɓa dɛ̀ɛnía bǐnía fùafùa ká ɓa zɔ̃́nkaa, á ɓa sǐa mún pá wan làa sòobɛ́ɛ, á lùwa vaá bía
mu là a Yeesu nǐ-kenínia.
9 Yǐo ɓueé tǐ, ò ɔ Yeesu wee sǐ ɓa yahó, á bía làa ba: «Mi foó.» Á ɓa vá ɓueé ɓó a yi, á lií
ɓuan o zení yi à ɓa ɓùaanía wo.
10 Ʊ́ ɔ Yeesu wǎa bía nɔn ɓa yi: «Mi yí zɔ̃́n. Mi lɛ́n vaa bío na wàn zàwa yi le ɓa lɛ́n va ho
Kalilee kɔ̃hʊ́, lé bǐn ɓa à mi mi yi.»

Ɓa dásíwá na lá pan o Yeesu búure yi ɲi-cúa

11 Bǐo ɓa hǎawa wi ho wɔ̃hʊ́ wán wà, á ɓa dásíwá nùwã yɛn ɓúi na lá pan le búure yi
ɓɛ̀n wà lion ho lóhó yi, á lií bía bǐo wó ɓúenɓúen nɔn ɓa yankarowà ɲúnása yi.
12 Le *Dónbeenǐ yankarowà ɲúnása kúaa mín wán lè ɓa *nǐ-kǐa á wǎanía tò, à ɓa nɔn
le wárí na boo ɓa dásíwá yi,
13 à ɓa bía nɔn ɓa yi: «Mi bío le o nǐ-kenínia ɓueé ɲuaana a ho tá tǐahʊ́ ká mi dũma.
14 Hàrí ká a *Pilaate wó wó ɲá mu, á wa à zũń bǐo wa à bío á à ɓúeráa o ɲúhʊ́, á mi ɲúná
á à lé.»
15 Á ɓa parowà fó le wárí, à ɓa wó làa bǐo ɓa bíaráa mu nɔn ɓa yi. Á mu bɛ̀nbɛ́ra fò hã
lùa ɓúenɓúen ɓa *zúifùwa cɔ̃́n á ɓueé ɓó ho zuia yi.

O Yeesu zéenía mǐten lè mí nǐ-kenínia
(Maaki 16.14-18; Luki 24.36-49; Zãn 20.19-23; Bè-wénia 1.6-8)

16 Ɓa nǐ-kenínia pírú dòn wà van ho Kalilee kɔ̃hʊ́, le ɓúe-za na ó ɔ Yeesu zéenía làa ba
wán.
17 Bǐo ɓa mɔn wo, á ɓa ɓùaanía wo, ká ɓa ɓúi wi ɓa tǐahʊ́ pá titikaa.
18 Ʊ́ ɔ Yeesu vá ɓuara, ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mu bǐo ɓúenɓúen wéró ho wáayi lè ho tá wán
á le Dónbeenǐ nɔn pànká miǐ.
19 Mi wǎa lɛ́n va hã sǐíwà nùpua ɓúenɓúen cɔ̃́n, à vaa wé ɓa lè ǐ nǐ-kenínia. Mi bátízé
ɓa o Maá là a Za lè le Dónbeenǐ Hácírí yèni yi.
20 Mi kàrán ɓa à ɓa wé bè bǐo ɓúenɓúen na á ĩ henía nɔn mia yi. Mi zũń mu, ǐ ì kɛń làa
mia hã wizooní ɓúenɓúen yi fúaa ho dǐmíɲá véró.»

Le Dónbeeni bín-tente vũahṹ na ó o Maaki túara

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

O Maaki hĩ́a wee bè là a Piɛre là a Poole, á wee séení ɓa le Dónbeeni tonló yi (Bè-wénia 13.5; Koloosisa 4.10; Piɛre nín-yání 5.13). O Maaki vũahṹ wee zéení le o Yeesu lé le Dónbeeni Za na yú ho pànká mu bìo ɓúenɓúen wán (Maaki 1.1; 15.39).

Bìo ó o Zãn na hĩ́a wee bátízé ɓa nùpua á ɓuara ɓueé wíokaaráa ho wɔ̃hṹ ká là a Yeesu, lé bṹn ó o Maaki nín-yání túara mí vũahṹ yi. O mún zéenía bìo ó o Yeesu ɓuara ɓueé bátízéraráa o Zãn cɔ̃́n làa bìo ó o Satãni khàráa wo lońna bìo (Maaki 1.1-13).

Bìo ó o Yeesu von lè mí nĩ-kenínia, làa bìo ó o wó, bṹn ɓúenɓúen ó o Maaki túara mí vũahṹ yi (Maaki 1.14–10.52).

O Yeesu fèra bía bìo va á wé o yi ho Zeruzalɛɛmu yi á nɔn mí nĩ-kenínia yi. Ká ɓa màhã́ yí zũńna a bíoni mu kúará (Maaki 8.31; 9.30-32; 10.32-34).

Pãahṹ na ó o Yeesu wee zo ho Zeruzalɛɛmu yi, á ɓa zãamáa dó ho cùkú beeni wo yi. Ká ɓa *zúifùwa ya-díwá bán pã́ a bìo (Maaki 11–13). O Maaki vũahṹ véeníi, ó o zéenía o Yeesu húmú là a vèeró bìo (Maaki 14–16).

Le Dónbeeni tonkaa o Zãn Batiisi
(Matiye 3.1-12; Luki 3.1-9, 15-17; Zãn 1.19-28)

1 Dìo kà lé le bín-tente, dìo wee zéení le Dónbeeni Za Yeesu *Krista bìo ɲúhṹ ɓúɛɛníi
2 làa bìo le Dónbeeni bía mí ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii vũahṹ yi:
«Ĩ ì tonka ĩ tonkaro
o ò dí ũ yahó á ɓueé wíoka ũ wɔ̃hṹ.*
3 Nĩi ɓúi wee bío pɔ̃́npɔ̃́n le dùure yi kà síi:
‹Mi wíoka ho wɔ̃hṹ ká a Ɲúhṹso ò ɓuen.
Mi muin ho wɔ̃hṹ na o ò bè.†›»
4 Á lé bṹn mu ɓɛ̀n wóráa. O nĩi ɓúi na ɓa le Zãn hĩ́a wi le dùure yi, á bìo kà lé bìo ó o wee bue: «Mi ɓuen à ĩ bátízé mia, lé bṹn á à zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi, á bò le Dónbeeni yi, á le è sɛ́n mi bè-kora á à día.»
5 Ho Zudee kɔ̃hṹ nùpua lè ho Zeruzalɛɛmu lóhósa ɓúenɓúen wee lé ɓuen o cɔ̃́n. Ɓa wee zéení mí bè-kora ɓa nùpua yahó, ò o Zãn bátízé ɓa ho Zurudɛ̃n muhṹ yi.
6 O Zãn dà-zĩnii tã́ là a cón-ɲúmúkṹ varà, á ku-cɛɛ̀níi wó lè ho sãahṹ. O bè-dínii lé ɓa hawà lè hã́ sò-kĩa sòró.
7 Bìo kà lé bìo ó o hĩ́a wee bue na ɓa zãamáa yi: «Nùpue ɓúi wi ĩ mɔ́n wà a ɓuen, wón po mi. Ĩ yàá yí ko là a nakãa tɛnló hùúu.
8 Ĩnɛ́n bátízéra mia lè mu ɲumu yi, ká arɛ́n wón khíi bátízé mia lè le Dónbeeni Hácírí.»

O Yeesu bátɛ̀ɛ̀mù là a kúará lénló bìo
(Matiye 3.13-17; 4.1-11; Luki 3.21-22; 4.1-13)

9 O Yeesu wã́a ló ho Kalilee kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le Nazarɛɛte yi á van o Zãn cɔ̃́n, á wón bátízéra a ho Zurudɛ̃n muhṹ yi.
10 O Yeesu zoo léeníi mu ɲumu yi, ó o mɔn ho wáayi à ho ɲii hɛ́ra lè mí pànká, á le Dónbeeni Hácírí lion lòn háponi o wán.
11 Á mu tãmu ɓúi sã ɲá ho wáayi, á bía: «Fo lé ĩ Za na á ĩ bò ĩ tàká wán, ũ bìo sĩ miĩ.»
12 Bṹn mɔ́n á le Dónbeeni Hácírí dɛ̀ɛnía ɲàana a vannáa le dùure yi.

---

* **1:2** Mi loń Malasii vũahṹ 3.1 † **1:3** Mi loń Ezayii vũahṹ 40.3

13 O wó hã̄ wizooní ɓúará-ɲun bǐn. Lé hón pãahṹ so ɓúenɓúen ó ɔ Satãni khà a yi lońna.
O kɛra ɓa naɲuwà tǐahṹ bǐn á bìo ó ɔ màkóo wi yi, á ho wáayi tonkarowà wee wé na a yi.

O Yeesu von ɓa ce-pawà nùwã́ náa
(Matiye 4.12-22; Luki 4.14-15; 5.1-11)

14 O Zãn déró ho kàsó yi mɔ́n, ó ɔ Yeesu wà van ho Kalilee kõhṹ á vaá wee bue le
Dónbeenǐ bín-tente na ɓa nùpua yi.
15 O wee bío na ɓa yi: «Ho pãahṹ ɲii tun, le *Dónbeenǐ bɛ́ɛnǐ ɓueé ɓó. Mi khí mu bè-kora
wéró yi à bè le Dónbeenǐ yi, à mi tà le bín-tente bǐo.»
16 Bǐo ó ɔ Yeesu hǐa bã́ ho Kalilee vũ-beenǐ ɲii wà, ó ɔ vaá mɔn ɓa ce-pawà nùwã́ ɲun.
Ɓa lé o Simɔn lè mín za Ãndere. Ɓa wee yénní mí zùán dé mu ɲumu yi.
17 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi ɓuee bè miǐ, á ĩ wé á ɓa nùpua lé bǐa mi wé è yí á à ɓua à
ɓuennáa ǐ cɔ̃́n làa bǐo mi wee paráa ɓa cewà bǐo síi.»
18 Ã́ ɓa dɛ̀ɛnía kúaará mi zùánwà à ɓa bò là a Yeesu wà.
19 O Yeesu dá vá van mí yahó, ó ɔ mɔn o nǐi ɓúi na ɓa le Zebedee zàwa, o Zaaki lè mín
za Zãn à ɓa wi mí woohṹ yi wee wíoka mí zùánwà.
20 Ʊ́ ɔ Yeesu dɛ̀ɛnía von ɓa, á ɓa ló día mín maá Zebedee lè ɓa ton-sáwá ho woohṹ yi, à
ɓa bò là a Yeesu wà.

O nǐi na ó ɔ cǐná wee beé lò
(Luki 4.31-37)

21 O Yeesu lè mí nǐ-kenínia wà van ho *Kapɛɛnayuumu lóhó yi. Ɓa *zúifùwa vṹńló
wizonle na ɓa le *Sabaa zoǹ ó ɔ zon ɓa kàránló zǐi yi, á zoó wee kàrán ɓa.
22 Ã́ bǐa ɲá a bíoní wó coon làa sòobɛ́ɛ. Lé bǐo ó ɔ yí kàránna ɓa nùpua lè ho *làndá bǐo
zéenílowa bǐo síi. Orɛ́n wó mu lè ho pànká na le Dónbeenǐ nɔn wo yi.
23 Mu pãahṹ mí bɛɛre yi, à bṹn ò ɔ nǐi ɓúi na ó ɔ cǐná wi yi ɓueé zon ɓa zúifùwa kàránló
zǐi yi, á bía pɔ̃́npɔ̃́n:
24 «Nazarɛɛte nǐi Yeesu! Lée webio á ũ wà ɓueé cà wa cɔ̃́n hen? Fo ɓuara wa yáaró bǐo
yi lée? Ɓa le ǐ yí zũ fo le? Ũnɛ́n lé yǐa lé le Dónbeenǐ nùpue na le tonkaa.»
25 Ʊ́ ɔ Yeesu nàmakaa wo yi: «Wé tɛ́tɛ́. Lé o nǐi mu yi lònbǐo.»
26 Ʊ́ ɔ cǐná zɛ̀kɛ́ra a nǐi lè ho pànká, ò ɔ ló a yi ká a wãamaa pɔ̃́npɔ̃́n.
27 Ã́ ɓa nùpua wó coon dàkhǐína, fúaa ɓa wee bío mín yi: «Ɛ́ee! Bǐo kà lée webio? Ho
lée kàránló fǐnle na pànká wi. Hàrí ɓa cǐnáwa ó ɔ nùpue mu wee na le ɲii yi, à ɓa wé bǐo
ó ɔ wi à ɓa wé.»
28 Ʊ́ ɔ Yeesu yèni dɛ̀ɛnía ló fùafùa ho Kalilee kõhṹ ɓúenɓúen yi.

O Yeesu wɛɛ́ra ɓa vánvárowà cɛ̀rɛ̀ɛ
(Matiye 8.14-17; Luki 4.38-41)

29 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu ló ɓa *zúifùwa kàránló zǐi á bò mín là a Zaaki là a Zãn á térénna
van o Simɔn là a Ãndere ɓàn zǐi.
30 Mu wó ò ɔ Simɔn ɓàn hio hã́a wi le dãmu dɛ̀ɛ yi, lé bǐo le tɛ̀ɛnǐ wee zɛ̀ɛ́ wo. O Yeesu
ɓuee dɛ̃ɛ̀nii á ɓa bía a bǐo làa wo.
31 Ʊ́ ɔ Yeesu vá vaá dǐn o ɲúhṹ yi, ò ɔ lií fù a níi yi hóonía làa wo, á le tɛ̀ɛnǐ khǐína ó ɔ
dɛ̀ɛnía hǐnɔn nɔn ho dǐnló ɓa yi.
32 Le wii zoró mɔ́n, ho tá yuuní,‡ á ɓa nùpua ɓuan mi vánvárowà làa bǐa ɓa cǐnáwa wi
yi ɓúenɓúen ɓuararáa o Yeesu cɔ̃́n.
33 Ho lóhó nǐpomu ɓúenɓúen ló ɓueé kúaa mín wán le zǐi zũaɲii.

‡ **1:32** Ho Sabaa ɲúhṹ wee wé ɓúa ho yèzṹmá zoǹ zǐihṹ à vaa vé ho tíbírí zoǹ le wii zoró pãahṹ. Lé bṹn nɔn á ɓa
bíaráa hen le ɓa nùpua pan le wii lii zoró á wee ɓuaráa mí vánvárowà ɓuennáa o Yeesu cɔ̃́n, lé bǐo ɓa lá yí dà máa wé
mu le wisoni yi ho Sabaa bǐo yi.

34 O Yeesu wɛɛ́ra ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ na mu vã́mú lè mi sĩíwà lá wee beé lò, á mún ɲɔn ɓa cĩ́náwa cɛ̀rɛ̀ɛ léra bĩa ɓa wi yi. O yí máa día à ɓa cĩ́náwa mu bío, lé bĩo ɓa zũ a sĩí.

(Luki 4.42-44)

35 Mu tá na lée tɔ̃n yĩ̀nbíi bùirĩi, ká ho tá ka yùiíi, ó ɔ Yeesu hĩ́nɔn le zĩi yi, á wà ló ho lóhó mɔ́n le lùe ɓúi na á nùpue mía yi, á lée wee fĩo le Dónbeenĩ yi bĩ́n.

36 Ʊ́ ɔ Simɔn lè mi ninzàwa ló lée wee cà a.

37 Bĩo ɓa vaá yú a, á ɓa bía nɔn wo yi: «Loń, ɓa nùpua ɓúenɓúen wee cà fo.»

38 Ká a Yeesu màhã́ bía nɔn ɓa yi: «Mi wa lɛ́n va hã́ lórá na bã́makaa yi. Ĩ mún ko à ĩ̃ vaa bue le bín-tente bĩ́n, lé bĩo á bṹn lé ĩ ɓuenló ɲúhṹ.»

39 O ɔ wã́a hĩ́nɔn tò ho Kalilee kõhṹ ɓúenɓúen yi wà, á wee bue le Dónbeenĩ bíonĩ na ɓa nùpua yi ɓa *zúifùwa kàránló zĩní yi, á mún wee ɲa ɓa cĩ́náwa lén bĩa ɓa wi yi.

O Yeesu wɛɛ́ra a ɓùeré ɓúi
(Matiye 8.1-4; Luki 5.12-16)

40 *Bùeré ɓúi wà ɓuara a Yeesu cɔ̃́n, á ɓueé lií fárá mí nɔnkóɲúná wán ò ɔ wee yanka a kà síi: «Fo dà à wɛɛ́ mi ká fo tà.»

41 Ʊ́ ɔ nĩi màkárí ɓuan o Yeesu yi dàkhĩína. Ʊ́ ɔ lií bò mi níi o wán ò ɔ bía nɔn wo yi: «ĩ̃ tà mu, wã́a wa.»

42 Ʊ́ ɔ ɓùeré sãahṹ dɛ̀ɛnía bĩ́nía se dĩ́n.

43 Ʊ́ ɔ Yeesu le o lɛ́n, ò ɔ henía bĩo kà nɔn wo yi:

44 «Háyà. Bĩo wó foǹ á ũ yí bío le nùpue ɲí. Ká ũ màhã́ vaa zéení ũten lè le *Dónbeenĩ yankaro. A ũ mún wé mu hãmu bĩo na ó ɔ *Mɔyiize bò le ɓa wé wé mu dã́ní yi, à ɓa ɓúenɓúen zṹń ká ũ wan bĩo bon.»

45 Ká bĩo ó ɔ nĩi mu wà ó ɔ wee yényéní bĩo wó a yi hã́ lùa ɓúenɓúen yi. Lé bṹn nɔn ó ɔ Yeesu yí máa tà zo lóhó à nùpue mi, ò ɔ wee khɛ̀n kɛɛní ho donkĩahṹ lùe ɓúi na á nùpue mía yi. Á ɓa nùpua wee lé lùa ɓúenɓúen yi à ɓuen o cɔ̃́n.

2

O Yeesu wɛɛ́ra a mùamúa á mún sɛ́ra a bè-kora día
(Matiye 9.1-8; Luki 5.17-26)

1 Wizooní bĩo yɛn bṹn mɔ́n, ó ɔ Yeesu bĩ́nía ɓuara ho *Kapɛɛnayuumu. Á ɓa ɲá a sã́ le o wi le zĩi yi.

2 Á ɓa zã̃amáa ɓueé fò mín ɓùiríɓùirí á lùe yí ká, hàrí ho zũaɲii. Ʊ́ ɔ Yeesu wee zéení le Dónbeenĩ bíonĩ na ɓa yi.

3 Á ɓa nùpua nùwã́ yɛn ɓúi vaá ló wee ɓuen. Ɓa nùwã́ náa ɓa tĩahṹ ɓuan o mùamúa.

4 Ká ɓa màhã́ yí dà máa zoó bàrá a o Yeesu yahó ɓa nùpua booró bĩo yi. Á ɓa yòó kara ho lòho sánsáa hen na ó ɔ Yeesu wi yi. Lé hón kõhṹ so á ɓa dó a mùamúa yi lè hã́ hũni á liinía ká a dũma mí dãmu dɛ̀ɛ wán.

5 Bĩo ó ɔ Yeesu mɔn bĩo ɓa dóráa mí sĩa wo yi, ó ɔ bía nɔn o mùamúa mu yi: «Wàn bɔ̃́nlo, ũ bè-kora sɛ́ra día.»

6 Á ho *làndá bĩo zéenílowa na wi bĩ́n wee bío mí yiwa.

7 «O nùpue mu wee bío kà síi le we? O wee màní míten lè le Dónbeenĩ. Lée wée dà à sɛ́n mu bè-kora á à día ká mu yínɔń lè Dónbeenĩ mí dòn.»

8 Ʊ́ ɔ Yeesu dɛ̀ɛnía zũna ɓa yilera ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Lée webio nɔn á hã́ yilera na kà síi wiráa mia?

9 Lé mu yɛ́n bíoró wayi? Lé à bío na a mùamúa yi le o bè-kora sɛ́ra día lée, tàá lé à bío na a yi le o hĩ́ní lá mí dãmu dɛ̀ɛ ò ɔ varáka?

10 Ká ĩ màhã́ wi á mi zṹń na lé o *Nùpue Za yú ho pànká ho tá wán à sɛ́nnáa mu bè-kora día.» O ɔ wã́a bía bĩo kà nɔn o mùamúa yi:

11 «Le ĩ bío mu na foǹ, lii hĩ́ní, lá ũ dãmu dɛ̀ɛ á ũ khíɓo.»

12 Mí lahó yi ó ɔ nĩi mu dɛ̀ɛnía hĩnɔn yòó dĩn, á lií lá mí dãmu dɛ̀ɛ ò ɔ lée wà ká ɓa
ɓúenɓúen dĩn wee loń. Á ɓa ɓúenɓúen wó coon mu bĩo yi. Á ɓa wee khòoní le Dónbeenĩ
kà síi: «Bìo kà ɓàn síi wa dĩǹ yí mɔn hùúu.»

O Yeesu ɓuara ɓa bè-kora wérowà bĩo yi
(Matiye 9.9-13; Luki 5.27-32)

13 O Yeesu yèrèmáa van lè ho Kalilee vũ-beenĩ ɲii. Á ɓa zãamáa wee ɓuen ò ɔ kàrán ɓa.
14 O wee khĩí, ó ɔ mɔn o nĩi ɓúi na ɓa le Alifee za Levii ká a kará mí tonló lùe yi, á wee
fé ho lànpó. Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Hĩ́ní bè miĩ.» Ɔ́ ɔ Levii lií hĩnɔn bò a yi.
15 O Levii von o Yeesu lè ho dĩnló mí zĩi. Ho *lànpó féwá lè ɓa nĩ-kora cɛ̀rɛ̀ɛ wi ho dĩnló
mu díiníi là a Yeesu lè mí nĩ-kenínia. Mu bon. Ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ na hĩa wee bè làa wo lé
bán nùpua so síi.
16 Ho *làndá bĩo zéenílowa na lé ɓa *Farizĩɛwa kuure nùpua ɓúi á mɔn ò ɔ Yeesu wee
dí lè ɓa nĩ-kora lè ho lànpó féwá, á ɓa bía nɔn o nĩ-kenínia yi: «Lée webio nɔn ó ɔ wee
díráa làa bán nùpua so síi?»
17 Ɔ́ ɔ Yeesu ɲá bĩo ɓa bía, ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Héyĩi! Minɛ́n! Nùpua na lò hereka so wee
wé cà tĩni ɓànso dãní le? Ɓùeé. Ɓa vánvárowà lé bĩa wee wé cà a dãní. Ĩnɛ́n yí ɓuara bĩa
wee leéka le mí térénna bĩo yi dɛ́. Bĩa zũ le mí lé ɓa bè-kora wérowà lé bĩa á ĩ̃ ɓuara bĩo
yi.»

Mu bè-kĩa lè mu bè-fĩa wi mín ɲúná yi
(Matiye 9.14-17; Luki 5.33-39)

18 Wizonle ɓúi ó ɔ Zãn Batiisi nĩ-kenínia lè ɓa *Farizĩɛwa nĩ-kenínia lù mí ɲiní. Á ɓa
nùpua ɓúi wà ɓueé tùara a Yeesu yi: «Lée webio nɔn ó ɔ Zãn Batiisi nĩ-kenínia lè ɓa
Farizĩɛwa nĩ-kenínia wee lĩ mí ɲiní à ũnɛ́n nĩ-kenínia ɓɛ̀n yí máa wé mu?»
19 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi wee leéka le bĩa ɓa von mu yaamu sãnú díró yi á ɓa so
dà a bío le ɓa lĩ mí ɲiní ká a hã́-fĩa ɓàn báa làa ba wi mín wán le? Bũn yí dà máa wé.
20 Ɛ̃ɛ ká pãahṹ ɓúi khíi dã, ó ɔ hã́-fĩa ɓàn báa ɓa à lén ɓa tĩahṹ, bũn ká ɓa màhã́ wé è lĩ
mí ɲiní.
21 «Nùpue máa lá nín-ké-fĩnle bĩo ɓúi máa la làa báká kĩnle. Lé bĩo ká a wó mu, á le
nín-ké-fĩnle á à wíoka à lɛ̀ɛ ho.
22 Làa bũn síi, á nùpue máa kúee *dĩvɛ̃́n fĩa sṹmàni-kĩa yi. Lé bĩo ká a kúaa ho bĩn, ká
ho hĩa wee za, á hã à nàma. Á ho dĩvɛ̃́n lè hã sṹmàniwa á à páaní ì yáa. Ho dĩvɛ̃́n fĩa ko
ho kúee hã sṹmàni-fĩa yi.»

O Yeesu wee zéení ho Sabaa bĩo ya-binbirĩ
(Matiye 12.1-8; Luki 6.1-5)

23 Ho *Sabaa ɓúi zoǹ ká a Yeesu wee kã́a hã mana ɓúi yi, ó ɔ nĩ-kenínia wee khé ho
dĩnló ho wɔ̃hṹ nĩsãní à là.
24 Á ɓa *Farizĩɛwa wee bío là a Yeesu. «Loń, lée webio nɔn á ũ nĩ-kenínia wee sáráa ho
Sabaa zoǹ ká wa làndá ɲɔǹ hò mu?»
25-26 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo ó ɔ *Daviide yánkaa wó á mi dĩǹ yí kàránna yí mɔn
le? Mu wó le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúhṹso beenĩ Abiataare pãahṹ. O Daviide lè mí
ninzàwa á le hĩni hĩa dà á ɓa yí yú bĩo ɓa à dí. Ɔ́ orɛ́n mí bɛɛre zon le Dónbeenĩ zĩi yi
á zoó lá le Dónbeenĩ hãmu búurú là, ò ɔ mún ɓuan ho ɓúi lée nɔn mí ninzàwa yi, ká le
Dónbeenĩ yankarowà mí dòn lé bĩa ɲɔǹ lá ko ɓa wé là ho làa bĩo ho làndá bòráa mu.»*
27 Ɔ́ ɔ Yeesu pá bĩnía bía nɔn ɓa yi: «Ho Sabaa bàrá ò ɔ nùpue bĩo wé se, ká nùpue yí
léra Sabaa bĩo yi.
28 Lé bũn nɔn ó ɔ Nùpue Za á ho Sabaa bĩo mún wi níi yi.»

---

* **2:25-26** Mi loń Samuwɛɛle nín-yání vũahṹ 21.1-7

3

O Yeesu wɛɛ́ra a nɩ̃i na bàhó húrun
(Matiye 12.9-14; Luki 6.6-11)

1 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu bɩ̃nía van ɓa *zúifùwa kàránló zɩ̃i yi. Mu zoɲ̀ à nɩ̃i ɓúi wi bɩ̃n á
bàhó húrun.
2 Á ɓa *Farizɩ̃ɛwa na wi bɩ̃n bò mí yɩ̀o o Yeesu wán le mí ɩ̀ loɲ́ ká a wɛɛ́ o nɩ̃i mu ho
*Sabaa zoɲ̀, lé bɩ̀o ɓa wi ɓa zéení a Yeesu mu wékheró bɩ̀o.
3 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn o nɩ̃i na bàhó húrun yi: «Lii hɩ̃ní ɓuee lée dɩ̃n ɓa nùpua ɓúenɓúen
yahó le ɓa mi fo.»
4 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu tùara bɩ̀a wi bɩ̃n yi: «Wa làndá yi á lé mu yɛ́n ó ɔ nùpue ko ò ɔ wé
ho Sabaa zoɲ̀? Lée bè-tente lée, tàá lée bè-kohó? Lé ho kã̃ní a nùpue lée, tàá lé ho día ò ɔ
hí?» Á bɩ̀a wi bɩ̃n yí bía dɛ̀ɛ.
5 Ʊ́ ɔ Yeesu loɲ́na ɓa ɓúenɓúen yi khíi fò lè le sɩ̃-cɩ̃ílè. O mún yi wee vá lè mi sòobɛ́ɛ bɩ̀o
ɓa yiwa tunka bɩ̀o yi. Ʊ́ ɔ wã̃a bía nɔn o nɩ̃i yi: «Hóoní ũ bàhó.» Ʊ́ ɔ nɩ̃i hóonía ho á ho
dɛ̀ɛnía wan.
6 Á ɓa Farizɩ̃ɛwa fó mín à ɓa ló á dɛ̀ɛnía lée kúaa mín wán là a *Heroode kuure nùpua,
à ɓa wee loɲ́ bɩ̀o ɓa à wé á à ɓúeráa o Yeesu.

Ɓa zã̃amáa wee ɓuen o Yeesu cɔ̃́n

7-8 O Yeesu lè mí nɩ̃-kenínia wà van ho Kalilee vũ-beenɩ̃ ɲii á ɓa minka zã̃amáa bò a yi.
Ɓa nùpua mu ɓúi ló ho Kalilee kɔ̃hṹ yi. Ɓa ɓúi ló ho Zudee kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le Zeruzalɛɛmu
yi, lè ho kɔ̃hṹ mu lórá ɓúi yi mún. Ɓa ɓúi ló ho Idumɛɛ kɔ̃hṹ yi, lè ho Zurudɛ̃n muhṹ mɔ́n.
Ɓa ɓúi ló hã ló-zàwa na bã́makaa ho Tiire lè ho Sidɔ̃n lórá yi. Bán zã̃amá-kúii so hɩ̃a wee
ɓuen o Yeesu cɔ̃́n, lé bɩ̀o ɓa ɲá bɩ̀o ó ɔ wee wé ɓúenɓúen.
9 Ʊ́ ɔ Yeesu wã̃a le mí nɩ̃-kenínia ɓua ho woohṹ ɓúi ɓuennáa bèra a na ká ɓa zã̃amáa
hɩ̃a wee hénka a, ò ɔ zo hon.
10 Mu bon. Bɩ̀o ó ɔ wee wɛɛ́ ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ kà síi, á bɩ̀a mu vã́mú wee beé lò wee ɲàa
mín o wán, bèra à na ò ɔ yí ɓa tṹii yi.
11 Ɓa nùpua na ɓa cɩ̃náwa wi yi ká ɓa sansan mɔn o Yeesu, à ɓa lé lùiorá a tá, à wé
wã̃amaka ká ɓa à bío: «Fo lé le Dónbeenɩ̃ Za.»
12 Ká a Yeesu màhã́ wee hení mu na ɓa yi le ɓa yí bá mí bɩ̀o na nùpua yi.

O Yeesu hueekaa mɩ tonkarowà pírú ɲun
(Matiye 10.1-4; Luki 6.12-16)

13 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu yòora le ɓúee ɓúi wán, ò ɔ von ɓa nùpua ɓúi á ɓa ɓueé yòora a
cɔ̃́n.
14 Ʊ́ ɔ hueekaa ɓa pírú ɲun ɓa tɩ̃ahṹ á có yèni làa tonkarowà. O hueekaa ɓa à ɓa kɛɲ́
mín wán làa wo ò ɔ wé tonka à ɓa bue le Dónbeenɩ̃ bɩ̀o.
15 O mún nɔn ho pànká ɓa yi à ɓa wé ɲa lè ɓa cɩ̃náwa lén bɩ̀a ɓa wi yi.
16 Bɩ̀a ó ɔ hueekaa yènnáa lé hɩ̃a kà:
O Simɔn, yɩ̀a ó ɔ có yèni làa Piɛre.
17 O Zaaki lè mín za Zã̃n na lé o Zebedee zàwa. O Yeesu có ɓa yèni làa Buanɛzɛɛsi, bũn
kúará le «nùpua na ka lòn viohó na wee nàmaka.*»
18 O Ã́ndere, o Filiipu là a Baatelemii,
o Matiye là a Toma,
o Zaaki na lé o Alifee za,
o Tade, o Simɔn na lé ɓa Zelootewa† kuure nùpua nɩ̃-kéní.
19 O Zudaa Isikariote na khíi dé o Yeesu mí zúkúsa níi yi.

O Yeesu dàɲ́ló yɩ́ ló Satã̃ni cɔ̃́n
(Matiye 12.22-32; Luki 11.14-23; 12.10)

---

* **3:17** Ɓa zúifùwa cɔ̃́n, ó ɔ nùpue na ka lòn viohó na wee nàmaka lé o nùpue na sɩ̃i khùaa. † **3:18** Mi loɲ́ Matiye vũahṹ 10.4

20 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu bĩnía ɓueé lion le zĩi yi. Á ɓa minka zãamáa tĩn ɓueé fò mín fúaa
o Yeesu lè mí nĩ-kenínia yàá yí yú pãahṹ máa díráa.
21 Bĩo á ɓàn nùwã ɲá mu, á ɓa ló wà ɓueé fé o, à ɓa wee bío le o ɲúhṹ mía bĩn.
22 Ho *làndá bĩo zéenílowa na ló ho Zeruzalɛɛmu yi ɓuara bĩn bán ɓɛ̀n wee bío: «Mu lé
ɓa cĩnáwa ɲúhũso na ɓa le *Bɛlezebuule‡ lé yĩa wi o yi. Lé wón nɔn ho pànká wo yi ó ɔ
dà wee ɲanáa ɓa cĩnáwa lén bĩa ɓa wi yi.»
23 Ɔ́ ɔ Yeesu wãa von ɓa wee bíoráa lè hã wàhio: «O *Satãni yí dà máa ɲa mí ninzàwa
cĩnáwa.
24 Ká kɔ̃hṹ dà-kéní nùpua hĩa wee fi mín yi, se hón kɔ̃hṹ so máa va yahó.
25 Ká zĩ-ɲúhṹ dà-kéní nùpua hĩa wee fi mín yi, á hón zĩ-ɲúhṹ so máa va yahó.
26 Ká a Satãni hĩa wee fi lè mí ninzàwa cĩnáwa, ká a bɛ́ɛnĩ sankaa, ó ɔ pànká máa va
yahó ká ho ò yáa.
27 Nĩi woon yí dà máa zo pànká ɓànso zĩi á máa zoó khuii o níi bĩo ká a yí can o pànká
ɓànso mu yí vó. Ká a màhã́ can wo vó, ó ɔ zoó khuii o zĩi bĩo ɓúenɓúen á à lɛ́nnáa.
28 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Ɓa nùpua bè-kora lè ɓa bín-kora na ɓa à bío le Dónbeenĩ dãní
yi ɓúenɓúen á le Dónbeenĩ dà khíi sɛ́n ɲ̀ día á à na ɓa yi.
29 Ká yĩa màhã́ khíi bía le bín-kohó á lɛɛ́ra le Dónbeenĩ Hácírí yi, wón bĩo á le Dónbeenĩ
máa sɛ́n máa día máa mi hùúu. Mu ù ɲĩ a ɲúhṹ yi fɛ́ɛɛ.»
30 O Yeesu bía kà síi nɔn ɓa yi, lé bĩo ɓa wee bío le o cĩná wi o yi.

O Yeesu ɓàn nùwã binbirí
(Matiye 12.46-50; Luki 8.19-21)

31 Bĩo ó ɔ Yeesu ɓàn nu lè ɓàn zàwa wãa ɓueé dɔ̃n, á ɓa lée dĩn ho khũuhũ, à ɓa tonkaa
o ɓúi le wón zoo ve o.
32 Ɓa nùpua na kará kĩnía o Yeesu yi boo, à bũn à yĩa ɓa tonkaa ɓueé wee bío làa wo:
«Loń, mĩn nu lè mĩn zàwa [lè mĩn hĩnni] wee cà fo, ɓa lée wi ho khũuhũ.»
33 Ɔ́ ɔ Yeesu bía: «Lé o yɛ́n lé wàn nu? Á wàn zàwa lé ɓa yɛ́n?»
34 O ɔ lońna bĩa kará kĩnía wo yi khíi fò, ò ɔ bía: «Mi loń! Wàn nu lè wàn zàwa wi hen.
35 Lé bĩo á yĩa wee wé le Dónbeenĩ sĩi bĩo se wón lé wàn za, tàá wàn hĩnló, tàá wàn
nu.»

4

O dĩro wàhiire
(Matiye 13.1-9; Luki 8.4-8)

1 O Yeesu tĩn wíokaa wee kàrán ɓa nùpua ho Kalilee vũ-beenĩ ɲii. Ɓa minka zãamáa
kĩnía wo yi, ó ɔ wó san zon ho woohṹ á zoó kará. Ho woohṹ mu wi mu ɲumu yi, ká ɓa
zãamáa bán lée wi le ɓónɓóore yi mu ɲumu ɲii.
2 O hĩa wee wà hã wàhio à kàránnáa ɓa nùpua làa bĩo cɛ̀rɛ̀ɛ. Bĩo kà lé bĩo ó ɔ kàránna
làa ba:
3 «Mi tántá mi ɲikɔ̃nna. Nĩi ɓúi ló van mí mɔhṹ yi, á wà vaá dé mí bè-dà.
4 Bĩo ó ɔ wee dé mu, á mu ɓúi lion ho wɔ̃hṹ nĩsãní, á ɓa ɲínzàwa sèekaa bũn vã.
5 Mu ɓúi lion ho ɓúaahó na le tĩní wi wán ká le yí lĩ, á mu dɛ̀ɛnía ló, lé bĩo le tĩní yí boo
bĩn.
6 Bĩo le wii ɲá mu lè mí sòobɛ́ɛ, á mu hon, lé bĩo mu naní yí zon ho tá yi sese.
7 Mu ɓúi lion hen na hã kíkara bia hɛ́ra yi, á mu ló, á hɔ̃́n kíkara so hĩnɔn yòó pà mu, á
mu yí yú bia hùúu.
8 Mu ɓúi bũn lion ho tá na se yi, á mu ló, á yòó dɔ̃n, á yú hã bia ɓóní làa pírú pírú,
ɓúará-tĩn tĩn, khĩmàni khĩmàni.»
9 Bũn mɔ́n ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Yìa wee ɲí bĩo, à wón ɲí bĩo bía sese.»

‡ **3:22** Mi loń Matiye vũahṹ 10.25

O Yeesu wàhio wàró ɲúhũ
(Matiye 13.10-17; Luki 8.9-10)

10 Bìo ó ɔ Yeesu páanía wi làa bìa yí máa tà lé o mɔ́n là a nì-kenínia pírú ɲun, á ɓa fìora
a le o zéení hã̃ wàhio mu kúará làa mí.
11 Ʊ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: «*Le Dónbeení bɛ́ɛní bìo na kúará lá dìń yí zũ á minɛ́n yú zũna. Ká
ɓa nì-vio wee ɲí mu bìo ɓúenɓúen lòn wàhio.
12 Lé bṹn nɔn
‹á ɓa lé ɓa nùpua na yìo wi
ká ɓa yí máa mi sese.
Ɓa mún wee ɲí mu bìo,
ká ɓa yí máa zṹń mu ɓàn kúará binbirì.
Ká bṹn mía se ɓa lá á à yèrèmá à ɓuen le Dónbeení cɔ̃́n,
á dén lá à sɛ́n ń día á à na ɓa yi.›*»

O Yeesu zéenia o dìro wàhiire kúará
(Matiye 13.18-23; Luki 8.11-15)

13 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ká le wàhiire na kà ɓàn kúará á mi yí zũ, á mi ì wé
kaka á à zṹńnáa hã̃ wàhio ɓúenɓúen na ká ɓàn kúaráwa?
14 Le Dónbeení bíoní ka lè mu bè-dà na ó ɔ dìro wee dé.
15 Ɓa nùpua ɓúi ka lè ho wɔ̃hṹ nìsã́ní na le bíoní lion yi. Hen ká ɓa ɲá le Dónbeení bíoní,
ò ɔ Satãni dɛ̀ɛní lén le ɓa yiwa.
16 Ɓa ɓúi ka lè ho ɓúaahó na le tĩní wi wán ká le yí lì. Hen ká ɓa ɲá le Dónbeení bíoní,
à ɓa tà le yi, à zã̃maka le bìo yi.
17 Ká ɓa màhã́ yí máa tà à le bíoní mu wìi ɓa sese à va yahó. Ká le lònbee, tàá ho kúará
lénló yú ɓa le Dónbeení bíoní bìo yi, à ɓa dɛ̀ɛní pí le Dónbeení bìo.
18 Ɓa ɓúi ka lè ho tá na á hã̃ kíkara bia hɛ́ra yi á mu bè-dà lion yi. Ɓa ɲá le Dónbeení
bíoní,
19 ɛ̀ɛ ká ho yìró bìo yilera, lè ho nàfòró sĩmu na wee vĩiní ɓa nùpua, lè mu bìowa sĩíwà
cɛ̀rɛ̀ɛ na ɓa nùpua sĩa wee vá yi, bṹn wee wìi ɓa, à hè le bíoní mu à le máa dàń dɛ̀ɛ ɓúi wé.
20 Ɓa ɓúi ɓɛ̀n ka lè ho tá na se bìo. Ɓa wee ɲí le Dónbeení bíoní à tà le yi. Bán ka lòn
dìnló na yòó ton, á ho ɓúi yú hã̃ bia ɓóní làa pírú pírú, ɓúará-tĩn tĩn, khĩmàni khĩmàni.»

Le fĩntã́ni wàhiire
(Luki 8.16-18)

21 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu bĩnía bía nɔn ɓa yi: «O ɓúi so wee wé dé fĩntã́ní à bĩní lá láahó
ɓún yi le? Tàá ɓànso so wee wé dé le zoo bàrá kàtà tá le? Bùeé. Ɓa wé dé le bàrá hen na
le ko le bàrá yi.
22 Mu bìo na sànkaa ɓúenɓúen khíi mi. Á bìo sà yi ɓúenɓúen bìo khíi zṹń.
23 Yìa wee ɲí bìo, à ɓànso ɲí bìo bía sese.»
24 O Yeesu pá bĩnía bía bìo kà nɔn ɓa yi: «Mi wé ɲí bìo wee bío na mia sese. Le wĩló dɛ̀ɛ
na mi wee mɔ̀nzã́ lè mu bìo, lé dén ɓàn síi á le Dónbeení á à mɔ̀nzã́ lè mí bìo á à wíoka à
bè mu ɓúi wán á à na mia.
25 Lé bìo á yìa bìo wi á le è bĩní ì na mu ɓúi wo yi á à bè mu wán. Ká yìa dɛ̀ɛ ɓúi mía, á
hàrí mu bè-za na ó ɔ wee leéka le mu wi mí cɔ̃́n, á le pá à fé.»

Bìo mu bè-dìnii wee wé wé dã̃náa ɓàn wàhiire

26 O Yeesu tĩn bĩnía bía: «*Le Dónbeení bɛ́ɛní bìo ɓonmín làa bìo kà: Nìi ɓúi dó mí bè-dà
mí mɔhṹ yi.
27 O wee da à lée sĩn làa wizooní. Hón pã̃ahṹ so ká hã̃ bia wee hàa à yòo lé ká a yí zũ
bìo mu wee wéráa.
28 Ho tá míten wee wé à mu bìo na dó à lé, à wé mí mùuní, à te, à kúee mí yìo.
29 Ká ho dìnló hĩa bon, á láró dɔ̃n, ò ɔ mɔhṹ ɓànso dɛ̀ɛní lá mí khɔ̃́nle ká a khè ho.»

* **4:12** Mi loń Ezayii vũahṹ 6.9-10

Ho mútáàdè vĩndɛ̀ɛ bɛɛre wàhiire
(Matiye 13.31-32; Luki 13.18-19)

30 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu tĩn pá bĩnía bía: «Lé mu yɛ́n á wa dà à tèé lè le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ?
Lé le wàhiire yɛ́n á wa à dĩn wán á à zéeníináa le bɛ́ɛnĩ mu bĩo?
31 Mu bĩo dà à tèé lè le vĩndɛ̀ɛ na ɓa le mútáàdè ɓàn bɛɛre. Le ka cĩinú á po hã bia
ɓúenɓúen na ho dĩmíɲá yi.
32 Ká ɓa dù le à le lé, à dã poń ho zen-ɓuahó bè-vànii ɓúenɓúen, à lakara kɛń á tàró wé,
à ɓa ɲínzàwa wé dàń tá mí lɛnna yi.»

(Matiye 13.34-35)

33 Lé kà síi ó ɔ Yeesu hĩa wee wàráa hã wàhio cɛ̀rɛ̀ɛ làa hĩa kà ɓàn síi bĩo, à zéeníináa le
Dónbeenĩ bíonĩ na ɓa nùpua yi. O hĩa wee kàrán ɓa à héha làa bĩo á bĩa wee ɲí a cɔ̃́n dà
à zũńnáa hã kúará.
34 O hĩa máa wé bío lè ɓa zãamáa ká a yí máa wà wàhio. Ká pãahṹ na ó orɛ́n lè mí
nĩ-kenínia wi mí dòn, ò ɔ zéení hã kúará na bán yi.

O Yeesu dĩnia ho pinpiró
(Matiye 8.23-27; Luki 8.22-25)

35 Mu nɔ̀nzoǹ mí bɛɛre zĩihṹ, ó ɔ Yeesu bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Mi wa khí lè ho vũ-
beenĩ mɔ́n.»
36 Á ɓa wã́a wà día ɓa zãamáa. Ho woohṹ na ó ɔ Yeesu lá wi yi lé hĩa ó ɔ nĩ-kenínia zon
làa wo á ɓa wà. Hã wonna ɓúi mún sùaráa yi làa ba.
37 Cúa-yɛn à ho pinpi-beenĩ hĩnɔn wee và, á mu ɲumu wee yànbónka zo ho woohṹ.
Lònbĩo à ho yòó wee sí lè mu ɲumu.
38 Mu wee wé ò ɔ Yeesu lií dũma ho woohṹ fĩkɔ̃hṹ sã́ mí ɲúhṹ á mu dãmu ɓó. Ɔ́ ɔ nĩ-
kenínia sĩnía wo á bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, wa à hí. Mu so lée bĩo na yí ciran fo lée?»
39 Ɔ́ ɔ Yeesu sĩna nàmakaa ho pinpiró yi, ò ɔ bía nɔn ho vũ-beenĩ ɲumu yi: «Wé tɛ́tɛ́.» Á
ho pinpiró dɛ̀ɛnía dĩn. Á mu ɓúenɓúen wó tɛ́tɛ́tɛ́.
40 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Lée webio nɔn á mi zã́nanáa? Á lé minɛ́n pá dĩǹ
yí dó mí sĩa miĩ lon?»
41 Ká bĩo ɓa zã́na dàkhĩína, á ɓa wee bío mín yi: «Páa! O nùpue mu lé o yɛ́n síi kà? Hàrí
ho pinpiró lè mu ɲumu ó ɔ bíaráa, á mu pá bò a bíonĩ yi.»

5

O Yeesu ɲɔn ɓa cĩnáwa léra o nĩi ɓúi yi
(Matiye 8.28-34; Luki 8.26-39)

1 Bũn mɔ́n á ɓa wà khíi dɔ̃n ho Kalilee vũ-beenĩ mɔ́n ho Zerasaa* kɔ̃hṹ yi.
2 Bĩo ó ɔ zoó ló ho woohṹ yi lée wee dĩn, à bũn ò ɔ nĩi ɓúi ló ɓa nĩ-hía nùunii† á wee sĩ
a yahó. O cĩná ɓúi wi o nĩi mu yi á wee beé o lò.
3 O wee cãa ɓa nĩ-hía nùunii. Nùpue yí dà máa bĩní máa ca a làa dɛ̀ɛ woon, hàrí lè hã
zúakùaríwà.
4 Pɔ̃̀nna cɛ̀rɛ̀ɛ ɓa can wo lè hã zúakùaríwà. Ká a màhã́ wee wé khòo hã zúakùaríwà, à
háaka hã cĩaní na wi o zení yi. Pànká ɓànso na dà a bĩo wón mía.
5 Fúuu lè hã wizooní, ká lé ɓa nĩ-hía nùunii lè hã ɓúaa ó ɔ wi yi, á wee wãamaka ká a
hṹaa míten ɓóoníka yi lè hã huaa.
6 O nĩi mu khɛ̀ra mɔn o Yeesu ó ɔ lùwa ɓuara á ɓueé lií ɓúrá a tá
7 ò ɔ wee bío bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Dónbeenĩ na wi mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ wán Za Yeesu!
Lée webio fo lon làa mi? Sábéré, ĩ wee yanka fo le Dónbeenĩ yèni yi, yí yáa ĩ bĩo.»
8 O bía bũn, lé bĩo ó ɔ Yeesu wee kĩkã́ a cĩná na wi o yi le o lé.

---

* **5:1** Ho Zerasaa lé hã Lórá Bĩo Pírú kɔ̃hṹ ló-beenĩ. Le Dónbeenĩ bíonĩ vɔ̃nna ɓúi yi á ho Kadaraa lè ho Zɛɛkesa lórá lé hĩa bĩo bía. † **5:2** Ɓa zúifùwa búráa lè warɛ́n búráa yínɔń dà-kéní. Ɓa fù wee wé cé mí búráa hã ɓó-lɛɛra yi kúia. Lé hɔ̃́n búráa so síi ó ɔ khéero ló yi ɓuararáa o Yeesu cɔ̃́n.

9 Ƙ ɔ Yeesu tùara a yi: «Ũ yèni ɓa le we?» Ƙ ɔ bía: «Ĩ yèni ɓa le Zãamáa, lé bĩo wa boo.»
10 O ɔ wee yanka a le o yí ɲa mí lén ho kõhṹ mu yi.
11 Mu wee wé à nɔ̀nbùɛ-ɓoohṹ ɓúi wee dí le ɓúee nĩsãní.
12 Á ɓa cĩnáwa mu yankaa o Yeesu kà: «Na ho wõhṹ wɛn le wa vaa zo ɓa nɔ̀nbùɛɛní na kà yi.»
13 Ƙ ɔ Yeesu nɔn mu wõhṹ ɓa yi. Á ɓa cĩnáwa mu ló a nĩi yi á vaá zon ɓa nɔ̀nbùɛɛní yi. Á ɓa ɓúenɓúen yòó lùwa le ɓúe wán á kùenkaa lií zon ho vũ-beenĩ yi á húrun. Ɓa à yí lòn muaaseé ɲun síi.
14 Á bĩa lá wee pa ɓa lùwa vaá bía mu nɔn bĩa wi mí manawà yi, á bía mu nɔn bĩa wi ho lóhó yi. Á ɓa nùpua ló wà ɓueé loń bĩo wó.
15 Bĩo ɓa ɓueé dõn hen na ó ɔ Yeesu wi yi, á ɓa mɔn o nĩi na ɓa minka cĩnáwa lá wi yi, ò ɔ wó mí nĩ-tente á zã́ mí sĩa kará, á ɓa zã́na.
16 Á bĩa mu wó yĩo yi lá bĩo wó a nĩi na ɓa cĩnáwa lá wi yi làa bĩo wó ɓa nɔ̀nbùɛɛní yi á fɛɛra nɔn bĩa ló ɓuaraka yi.
17 Á ɓa wee yanka a Yeesu le o sábéré ò ɔ lɛ́n día mí.
18 Pãahṹ na ó ɔ Yeesu bĩnía wà yòó zo ho woohṹ yi, ó ɔ nĩi na yú míten ɓa cĩnáwa níi yi yankaa wo le o día le mí bè làa wo.
19 Ƙ ɔ Yeesu pã́ ò ɔ bía nɔn wo yi: «Bĩní va mĩn zĩi à vaa bío ũ màkárí na ó ɔ Ɲúhṹso zũńna, làa bĩo ó ɔ wó nɔn foń ɓúenɓúen à na ɓa nùpua yi.»
20 Ƙ ɔ nĩi mu ɓɛ̀n wã́a wà á tò hã́ Lórá Bĩo Pírú kõhṹ yi ká a wee yényéní bĩo ɓúenɓúen na ó ɔ Yeesu wó nɔn wo yi. Á bĩa ɓúenɓúen na ɲá mu á mu wó coon dàkhĩ́ína.

O Zayiruusi hĩnló là a hã́a ɓúi wɛɛ́ró bĩo
(Matiye 9.18-26; Luki 8.40-56)

21 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu zon ho woohṹ, á yèrèmáa khú ho vũ-beenĩ mɔ́n, hen na ó ɔ ló yi ɓuararáa. Á ɓa minka zãamáa ɓueé kĩnía wo yi ká a wi mu ɲumu ɲii.
22 Hón pãahṹ so yi à bṹn ɓa *zúifùwa kàránló zĩi ya-dí ɓúi na yèni ɓa le Zayiruusi ɓueé dõn. Bĩo ó ɔ ɓueé ɓó a Yeesu yi ó ɔ lií ɓúrá a tá,
23 á wee ɓónɓóní a kà síi: «Ĩ hĩnló máa fen, ĩ wee fĩo fo, sábéré à ũ ɓuee bè ũ níi o wán ò ɔ lò fá.»
24 Ƙ ɔ Yeesu wã́a bò làa wo á ɓa wà. Á ɓa minka nùpua ɓura bò a yi.
25 Hã́a ɓúi wi ɓa tĩahṹ á wee mi mí sɛɛró fɛ́ɛɛ á dõn hã́ lúlúio pírú ɲun à ho máa fĩ.‡
26 O lò bon làa sòobɛ́ɛ le tĩni ɓànsowà níní yi, á níi bĩo ɓúenɓúen vó. Ká a màhã́ pá yí yú míten. O vã́mú yàá wíokaa wee dé wán.
27 O hã́a mu hĩa ɲá a Yeesu bĩo, lé bṹn nɔn ó ɔ ɓueé zon ɓa zãamáa yi, á ɲàana zoó ɓo a Yeesu yi, á tṹaa o dà-zĩnii yi là a mɔ́n.
28 O lá wee bío bĩo kà mí yi: «Hen ká ĩ dàńna tṹaa o dà-zĩnii yi, á ĩ̃ ì wa.»
29 Bĩo ó ɔ ɓɛ̀n yú zoó tṹaa o dà-zĩnii yi, ó ɔ sɛɛró dɛ̀ɛnía dĩn, ó ɔ zũna mu mí sãnía yi le mí wan.
30 Mí lahó yi, ó ɔ Yeesu zũna le pànká ɓúi ló mí yi, ó ɔ yèrèmáa dĩn ɓa zãamáa yi ò ɔ tùara: «Lée wée tṹaa ĩ dà-zĩnii yi?»
31 Ƙ ɔ nĩ-kenínia bía nɔn wo yi: «Fo yí mɔn bĩo ɓa nùpua ɓuraráa foń á wee ɲàa mín le? A ũ pá wee tùa le lée wée tṹaa foń.»
32 Ká a Yeesu wi ò ɔ zũń yĩa wó mu, ó ɔ wee loń mí nĩsã́a yi.
33 Ƙ ɔ hã́a zã́na, ó ɔ wee zà, lé bĩo ó ɔ zũ bĩo wó a yi. Ƙ ɔ wà ɓueé lií ɓúrá a Yeesu tá, ò ɔ fɛɛra bĩo mu wóráa ɓúenɓúen nɔn wo yi.
34 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Wàn hĩnló, bĩo fo dó ũ sĩi mĩi, lé bṹn wɛɛ́ra fo. Wã́a lɛ́n, vaa yí hɛ́ɛrà. Fo wan mu vóráa.»
35 Bĩo ó ɔ Yeesu wee bío kà síi à bṹn ɓa tonkarowà ɓúi ló a Zayiruusi zĩi ɲɔn o mɔ́n á ɓueé wee bío làa wo: «Ũ hĩnló wã́a húrun. Fo tĩn pa à sɛɛ́ o nĩ-kàránlo le?»

‡ **5:25** Mi loń Levii nùwã vũahṹ 15.25-33

36 Ká a Yeesu màhã́ yí lońna lè ɓa cɔ̃́n ò ɔ bía nɔn o Zayiruusi yi: «Yí titika, dé ũ sĩ́i miĩ.»
37 O Yeesu yí tà le nùpue lɛ̀ɛní mí ká mu yínɔń o Piɛre là a Zaaki lè mín za Zãn.
38 Bĩo ó ɔ vaá dɔ̃n o Zayiruusi mu zĩ́i, ó ɔ Yeesu mɔn bĩo le lùe kánkáa dĩ̃nnáa. Ɓa nùpua wee wá pɔ̃́npɔ̃́npɔ̃́n.
39 Ƙ ɔ Yeesu yòó zon le zĩ́i yi ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Lée webio te hɔ̃́n minka kánkáa so. Lée webio nɔn mi wee wáráa kà síi? O hĩ́nzo-za mu yí húrun, o lée yĩa na dũma.»
40 Á ɓa wee zùańka a yi. Ƙ ɔ wã́a le ɓa ɓúenɓúen lé, ò ɔ fó a hĩ́nzo-za ɓàn maá lè ɓàn nu lè mí nĩ-kenínia nùwã tĩ́n á zonnáa hen na ó ɔ hĩ́nzo-za wi yi.
41 O ɔ lií fù a níi yi ò ɔ bía: «Talita kumi.» (Bṹn kúará le «hĩ́nzo-za, le ĩ́ bío mu na foǹ, lii hĩ́ní»).
42 Ƙ ɔ hĩ́nzo-za dɛ̀ɛnía lií hĩ́nɔn wee varáka. O teró lúlúio yú pírú ɲun. Bĩo ɓa mɔn mu kà síi á ɓa wó coon dàkhĩ́ína.
43 Ká a Yeesu màhã́ henía mu nɔn ɓa yi le ɓa yí bío mu le nùpue ɲí. O ɔ bĩ́nía bía le ɓa na mu bĩo wo yi le o dí.

6

Ho Nazarɛɛte lóhósa yĩ́ tà a Yeesu bĩo
(Matiye 13.53-58; Luki 4.16-30)

1 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu ló hón lahó so yi á wà van ho lóhó na ó ɔ dɔ̃n yi. Ƙ ɔ nĩ-kenínia bò làa wó.
2 Bĩo ho Sabaa dɔ̃n ó ɔ zoó kàránna ɓa nùpua ɓa *zúifùwa kàránló zĩ́i yi. Ɓa minka nùpua na ɲá a bíoní á wó coon dàkhĩ́ína. Á ɓa wee bío: «Bìo kà ɓúenɓúen ó ɔ yú wen? O bè-zṹńminĩ lè mu yéréké bĩowa na ó ɔ wee wé ó ɔ yú wen?
3 Yínɔń orɛ́n lé o ɓùɛn-khɛ̀ɛro le? Á ɓàn nu yínɔń o Mari le? O Zaaki là a Zozee là a Zude là a Simɔn, bán so yínɔń ɓàn zàwa le? Á ɓàn hĩ́nni làa wɛn yí wi mín wán hen le?» Lé bṹn nɔn á ɓa yí tàráa o Yeesu bĩo.
4 Ká a Yeesu màhã́ bía nɔn ɓa yi: «Le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro wé yí le kɔ̃̀nbii lùa ɓúenɓúen yi. Ká ɓàn kùrú lóhó mí bɛɛre nùpua, lè ɓàn temínlowà lè ɓàn zĩ-ɲúhṹ nùpua bán máa wé kɔ̃̀nbi o.»
5 O Yeesu yí wó yéréké bĩo bĩ́n, ká mu yínɔń ɓa vánvárowà nùwã yɛn na ó ɔ bò mí níní wán á wɛɛ́ra.
6 Bĩo ɓa yí dó mí sĩa wo yi á wó a coon.

O Yeesu tonkaa mi nĩ-kenínia lè ɓa nùwã ɲun ɲun
(Matiye 10.5-15; Luki 9.1-6)

Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu tò hã́ lórá na bã́makaa bĩ́n yi, á wee kàrán ɓa nùpua.
7 O von mí nĩ-kenínia pírú ɲun á wee tonka lè ɓa nùwã ɲun ɲun. O nɔn ho dàńló ɓa yi, à ɓa wé kĩ́kã́náa ɓa cĩ́náwa yi,
8 á bía bĩo kà nɔn ɓa yi: «Mi yí ɓua dɛ̀ɛ à láráa ho wɔ̃hṹ ká mu yínɔń le bṹin-za mí dòn. Mi yí ɓua bè-dínii, tàá puure. Mi yàá pá yí ɓua wárí.
9 Mi zĩ́ hã́ nakã́a ká a ɓúi yí ɓua báká ɓúi à séení hĩa ó ɔ zã́.»
10 O ɔ bĩ́nía bía: «Mi wé vaá zon lóhó lée lóhó yi, à le zĩ́i na mí làara yi lé bĩ́n à mi kɛɛní yi fúaa mi léró ho lóhó mu yi.
11 Ká lóhó na sa wé pã́ le mi máa làa mí wán, tàá ká ɓa pã́ le mí máa ɲí mí cɔ̃́n, ká mi wee lé ho yi, à mi púaa mi zení khṹnkhũ̃nĩ kúia bĩ́n.* Á bṹn ǹ zéení làa bán le ɓa wó khon.»
12 Á ɓa ɓɛ̀n wà dén ɲii so wán, á vaá wee hɛ́ɛ bue mu na ɓa nùpua yi le ɓa yèrèmá mí yilera lè mí wárá.

* **6:11** Mi loń Matiye vũahṹ 10.14

13 Ɓa cĩnáwa cɛ̀rɛ̀ɛ ɓa wee ɲa lén bìa ɓa wi yi, á mún wee khìi ho ɲiló lè ɓa vánvárowà
cɛ̀rɛ̀ɛ, à wɛ́ɛ́ ɓa.

O Zãn Batiisi ɓúerɔ́ bìo
(Matiye 14.1-12; Luki 9.7-9)

14 Bṹn ǹ wé ò ɔ bɛ́ɛ *Heroode† ɲá a Yeesu bìo, lé bìo ɔ́ ɔ yèni ló hã̃ lùa ɓúenɓúen yi. Ɓa
nùpua ɓúi wee bío le lé o Zãn Batiisi á vèera, le lé bṹn nɔn ɔ́ ɔ dà mu yéréké bìo wee
wéráa.
15 Ká ɓa ɓúi bán ɓɛ̀n wee bío le mu lé o *Elii. Ɓa ɓúi yàá ɓɛ̀n wee bío le mu lé le
*Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà na yáanía nĩ-kéní.
16 Bìo ɔ́ ɔ Heroode ɲá mu kà, ɔ́ ɔ le éee! Le o Zãn Batiisi na mínɛ́n nɔn le ɲii ɓa kúio
ɲúhṹ lé wón bĩ́nía vèera le.
17-20 Bìo kà lé bìo mu wóráa: O Heroode hĩ́a fó mín za Filiipu‡ ɓàn hã́a Herodiade yan.
Ʊ́ ɔ Zãn bía nɔn wo yi: «Mìn za ɓàn hã́a á fo yí ko à ũ fé ya.»§ Bìo ɔ́ ɔ Herodiade ɲá mu ɔ́ ɔ
sĩ́i cã́ a Zãn yi, á wi ò ɔ cà a ɓúerɔ́ yahó ká a màhã́ yí dàńna mu yí wó, lé bìo ɔ́ ɔ Heroode
mu fù wee hézṍn o Zãn. O zũ le o lée nĩ-tente na bìo sã́ le Dónbeenĩ yi, ɔ́ ɔ ɓɛ̀ntĩ́n fù pan
o bìo. Hen ká a wee ɲí a bíoní, ò ɔ máa zṹń bìo o ò wé sese, ò ɔ ɲɔ̀ǹ pá wa a bíoní ɲíló.
Ká bṹn pá yí hò bìo ɔ́ ɔ nɔn le ɲii á ɓa wĩira a Zãn mu can dó ho kàsó yi, á wɛɛ́raráa o
Herodiade sĩ́i.
21 Á nɔ̀nzoǹ na ɔ́ ɔ Heroode mu teró wizonle bánbáa ɓueé dõn yi, ɔ́ ɔ Herodiade wã́a
bò bṹn yi á wóráa bìo ɔ́ ɔ lá wee leéka. Mu zoǹ ɔ́ ɔ Heroode wó ho sṍn-beenĩ ò ɔ von mí
bɛ́ɛnĩ nĩ-beera, á von ɓa dásíwá ɲúnása lè ho Kalilee kõhṹ bá-zàwa.
22 Mu zoǹ ɔ́ ɔ Herodiade hĩ́nló á wà zon hen na ɓa wee dí ho sã́nú yi, á zoó yon. Ʊ́ ɔ bìo
wɛɛ́ra a Heroode làa bìa ɔ́ ɔ von sĩ́a. Ʊ́ ɔ Heroode wã́a bía nɔn o hĩ́nzoró yi: «Bìo fo le fo ò
cà à ũ zéení, á ĩ na mu foǹ.»
23 Fúaa o hĩ́a báa á bía bìo kà: «Bìo ɓúenɓúen na á fo le fo o cà á ĩ ì na foǹ, hàrí mu wé
ĩ́ bɛ́ɛnĩ ɓàn sanka mání, á ĩ pá à na mu foǹ.»
24 Ʊ́ ɔ hĩ́nzoró wã́a wà lée tùara mín nu yi: «Lé mu yɛ́n á ĩ ko à ĩ bío le o *Heroode na
mii coon?» Á wón bía nɔn mí hĩ́nló yi: «Lɛ́n zo o bío le o Zãn Batiisi ɲúhṹ lé hĩ́a ò ɔ na
foǹ.»
25 Ʊ́ ɔ hĩ́nzoró dɛ̀ɛnía yèrèmáa bánbáa zon o bɛ́ɛ cṍn á zoó bía bìo kà nɔn wo yi: «O Zãn
Batiisi ɲúhṹ lé hĩ́a à ũ wã́a dé ho lɛnɓuɛn yi na mii.»
26 Ʊ́ ɔ bɛ́ɛ sãnía ɓúenɓúen yòó tò. Ká a màhã́ yí wi ò ɔ pĩ́ bìa ɔ́ ɔ von yahó bìo ɔ́ ɔ báa
bìo yi.
27 Mí lahó yi ɔ́ ɔ dɛ̀ɛnía tonkaa mí dási nĩ-kéní, á nɔn le ɲii yi le o vaa kúii o Zãn Batiisi
ɲúhṹ ɓua ɓuennáa. Ʊ́ ɔ dási nĩi wà van ho kàsó zĩi yi, á vaá kúio o Zãn Batiisi ɲúhṹ,
28 á dó ho lɛnɓuɛn yi á ɓueé nɔn o hĩ́nzoró yi, á wón ɓuan vaá nɔn mín nu yi.
29 Bìo ɔ́ ɔ Zãn Batiisi nĩ-kenínia ɲá mu, á ɓa ɓueé lá a vaá nùuna.

O Yeesu dĩinía ɓa minka zã̀amáa
(Matiye 14.13-21; Luki 9.10-17; Zãn 6.1-14)

30 Ɓa tonkarowà vaá bĩ́nía ɓuara a Yeesu cṍn, á ɓueé fɛɛra bìo ɓa wó làa bìo ɓa kàránna
ɓúenɓúen lè ɓa nùpua á nɔn wo yi.
31 Ɓa nùpua na wee ɓuen ká ɓa bĩ́ní lɛ́n á boo dà, fúaa o Yeesu lè mi tonkarowà yí yú
ho pã̃ahṹ máa díráa. Lé bṹn nɔn ɔ́ ɔ bíaráa bìo kà nɔn ɓa yi: «Mi ɓuen le wa khɛ̀n lé à mi
lée yí vṹń cĩinú.»
32 Á ɓarɛ́n mí dòn wã́a zon ho woohṹ á khɛ̀ra ló van hen na á nùpue mía yi.
33 Ká nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ màhã́ mɔn ɓa lɛ́nló, á zũna ɓa. Á ɓa lóka hã̃ lórá ɓúenɓúen yi á ɓùunia
dú a Yeesu lè mí tonkarowà yahó van ho lahó mu yi.

---

† **6:14** O Heroode na ɓa bía bìo hen lé o Heroode Antipaasi. ‡ **6:17-20** O Filiipu na ɓa bía bìo hen lé yĩa hĩ́a wi ho Oroomu lóhó yi. Wón wi mí dòn là a Filiipu na fárá ho Sezaaree lóhó. O Heroode hĩ́a fó ɓàn hã́a yan ká a yĩo wi lua.

§ **6:17-20** Mi loǹ Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 18.16

34 Bɨ̀o ó ɔ Yeesu zoó ló ho woohʉ́ yi, ó ɔ mɔn ɓa minka zãamáa. Á ɓa màkárí ɓuan wo
yi, lé bɨ̀o ɓa ɓonmín lòn pia na paro mía. Ʊ́ ɔ wã́a kàránna ɓa làa bɨ̀o cɛ̀rɛ̀ɛ.
35 Bɨ̀o le wii wee tè, ó ɔ Yeesu nɨ̀-kenínia vá ɓueé ɓó a yi á bía nɔn wo yi: «Le wii tò, à
hen na wa wi yi, á nùpue mía yi.
36 Bío le ɓa nùpua mu lɛ́n va hã manawà lè hã lórá na sùarákaa hen, à vaa yà mu bɨ̀o
dí.»
37 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n miten na mu bè-dínii ɓa yi.» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Hàrí
wa vaa yà wɛ́n-hãani* khɨ̀á-ɲun búurú ɓuee na ɓa yi, á hon pá máa yí ɓa.»
38 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi vaa loń le lée búurú bɨ̀o yɛn ká mi cɔ̃́n.» Bɨ̀o ɓa van ɓuara,
á ɓa bía nɔn wo yi: «Lée búurú bi-zàwa bɨ̀o hònú làa cezàwa bùaa ɲun.» 39 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a
nɔn le ɲii mí nɨ̀-kenínia yi le ɓa sanka ɓa nùpua le ɓa kɛɛní lè mi kuio le ɲí-sio wán.
40 Á ɓa kará lè mí kuio. Ɓa ɓúi lé ho khɨ̀màni khɨ̀màni, ɓa ɓúi lé ho ɓúará-ɲun làa pírú
pírú.
41 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a fó ho búurú bi-zàwa bɨ̀o hònú lè ɓa cezàwa bùaa ɲun ɓuan, ò ɔ hóonía
mí yahó ho wáayi á wee fio, ò ɔ dó le Dónbeenɨ̀ báráká, ò ɔ cɛ̀ɛkaa ho nɔn mí nɨ̀-kenínia
yi le ɓa sanka na ɓa nùpua yi. O mún sankaa ɓa cezàwa bùaa ɲun nɔn ɓa ɓúenɓúen yi.
42 Ɓa lè mi nɨ̀-kéní kéní yú dú á sù.
43 Ho búurú lè ɓa cezàwa na là ká á ɓa nɨ̀-kenínia khuiira, á mu sú hã sàkíwá pírú ɲun.
44 Bɨ̀a dú mu, á ɓa báawa mí dòn á yú ho muaaseé hònú.

O Yeesu wee varáka ho vũ-beenɨ̀ ɲumu wán
(Matiye 14.22-33; Zãn 6.15-21)

45 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu dɛ̀ɛnía kɨ̀kã́a mí nɨ̀-kenínia yi le ɓa zo ho woohʉ́ à dí mí yahó khí
ho vũ-beenɨ̀ mɔ́n lè ho Bɛtesayidaa lóhó cɔ̃́n, ká minɛ́n ɲ̀ na ho wɔ̃hʉ́ ɓa zãamáa yi á ɓa à
ɓoka.
46 Bɨ̀o ɓa saawaa mín yi vó, ó ɔ vaá yòora le ɓúee ɓúi wán á wà yòó fio le Dónbeenɨ̀ yi.
47 Ho tá á à bío le mí ì hɨ̀, à bṹn ho woohʉ́ na ó ɔ nɨ̀-kenínia zon á zoó wi ho vũ-beenɨ̀
sɨ̀i yi. O ɔ Yeesu mí dòn lée dɨ̀n le ɓónɓóore yi.
48 Ʊ́ ɔ mɔn ò ɔ nɨ̀-kenínia lò wee be lè ho woohʉ́ pàró, lé bɨ̀o ho pinpiró wee sɨ̀ ɓa yahó.
Hã tá-tɨ̀a yi, ó ɔ Yeesu wee varáka mu ɲumu wán á mà ɓa, á wà vaá nikhɨ̀í ɓa.
49 Bɨ̀o ɓa mɔn wo ò ɔ wee varáka mu ɲumu wán, á ɓa wee leéka le o lée nɨ̀-hɔ̃́nbóní. Á
ɓa wee wãamaka.
50 Ɓa ɓúenɓúen á yɨ̀a yí mɔn wo mía. Á ɓa zɔ̃́nkaa dàkhɨ̀ína. Ká a Yeesu dɛ̀ɛnía bía làa
ba: «Mi hení mi sɨ̀a, mu lé ɨ̀nɛ́n, mi yí zɔ̃́n bɨ̀o.»
51 O ɔ yòó zon ho woohʉ́ yi làa ba, á ho pinpiró dɨ̀n. Ʊ́ ɔ nɨ̀-kenínia wó coon dàkhɨ̀ína.
52 Ɓa yí zũna mu yéréké bɨ̀o na ó ɔ wó lè ho búurú ɓàn kúará, lé bɨ̀o ɓa tun mí yiwa.
53 Ɓa kã́a ho vũ-beenɨ̀ khíi dɔ̃n ho lahó na ɓa le Zenɛzarɛɛte kɔ̃hʉ́, á ɓa can mí woohʉ́
mu ɲumu ɲii.
54 Bɨ̀o ɓa zoó ló ho woohʉ́ yi á ɓa nùpua na mɔn o Yeesu dɛ̀ɛnía zũna a,
55 á ɓa hɛ́ɛra bía a bɨ̀o. Á ɓa nùpua wee lé lùa ɓúenɓúen yi à ɓua mí vánvárowà ká ɓa
wi mí dãmu sɨ̀a wán, à varáa o cɔ̃́n hen na ɓa wee ɲí le o wi yi.
56 Lùa ɓúenɓúen na ó ɔ Yeesu wee va yi, hã ló-zàwa lè hã ló-beera lè hã manawà, á
ɓa nùpua wee ɓua mí vánvárowà à varáa ho fèmínló lara yi ká ɓa yanka a le o día le ɓa
tʉ́iika a dà-zɨ̀nii ɲi-kã́a yi. Á bɨ̀a wee yí le tʉ́ii yi, bán ɓúenɓúen wee wa.

7

O Yeesu lè ɓa Farizɨ̀ɛwa wee wã̀ani
(Matiye 15.1-9)

* **6:37** Le wɛ́n-hɔ̃nló dà-kéní wee yí o nùpue nɨ̀-kéní wizon-kùure sámú sàánii.

1 Ɓa *Farizĩɛwa lè ho *làndá bĩo zéeníłowa nùwã yɛn ɓúi na ló ho Zeruzalɛɛmu yi, á
ɓueé kúaa mín wán kĩnía o Yeesu yi.
2 Ɓa lońna mɔn ò ɔ nĩ-kenínia ɓúi wee dí à ɓa yí sɛɛra mí níní á yí ceéraráa míten làa
bĩo ho làndá bòráa mu.
3 Mu bon, ɓa Farizĩɛwa lè ɓa *zúifùwa ɓúenɓúen á wee bè ho làndá na á ɓàn maáwà
zéenía nɔn ɓa yi. Ɓa máa wé dí ká ɓa yí sɛɛra mí níní sese.
4 Ká ɓa vaá ló ho yàwá yi à ɓa máa dí ká ɓa yí sɛɛra míten. *Làndáwá cɛ̀rɛ̀ɛ na ɓa yú
mín maáwà cɔ̃n á ɓa wee bè yi: Hã ɲuunii sĩa, lè hã dũunà lè hã bãnámáwá, bĩo na á hã
ko à hã wé sɛɛráa.
5 Á ɓa Farizĩɛwa lè ho làndá bĩo zéeníłowa wãa tùara a Yeesu yi: «Łée webio nɔn á ũ
nĩ-kenínia yí máa bèráa ho kàránló na á wàn maáwà nɔn wɛn yi, á wee dí ká ɓa níní yí
sɛɛra làa bĩo ho làndá bòráa mu?»
6 Ɔ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «Nì-khàwa yɛ́n! O *Ezayii tũiá sĩ mí wán pãahṹ na ó ɔ
fɛɛra le *Dónbeenĩ ɲi-cúa na kà mi dãní yi. Bĩo kà lé bĩo ó ɔ hĩa túara:
‹Ɓa nùpua na kà wee ɓùaaní mi lè mí ɲiní,
ká ɓa yiwa yi, á ɓa khɛ̀ra làa mi.
7 Le ɓùaaníi na ɓa wee na miĩ ɲúhṹ mía.
Lé bĩo ɓa nùpua làndáwá
lé hĩa ɓa wee kàrán làa mín.›*»
8 O ɔ Yeesu bĩnía bía: «Łe Dónbeenĩ làndáwá á mi wee pĩ día, ká mi bè ɓa nùpua kàránló
yi.»
9 O ɔ pá bĩnía bía: «Bìo mi pã́ le Dónbeenĩ làndáwá à mi bò mín kùrú làndáwá yi łée
bĩo na se mi cɔ̃n sá!
10 Mu bon. O *Mɔyiize bía: ‹Kɔ̃̀nbi mĩn maá lè mĩn nu.›† Mu mún bía: ‹Yĩa bía khon
mín maá tàá mín nu dãní yi, wón ko làa ɓúeró.›‡
11 Ká minɛ́n bán wee kàrán ɓa nùpua le ká nùpue bía nɔn mín maá yi tàá mín nu yi le
mí níi bĩo na mí lá ko à mí séení làa wo łée Koroban. (Bũn kúará le hãmu na bĩo sã le
Dónbeenĩ yi.)
12 Se mi nɔn le níi wo yi ò ɔ yí séení mín maá tàá mín nu.
13 Ká mi wee wé kà síi se lé le Dónbeenĩ bíonĩ ɓàn báhɛ́ɛ á mi wee lén le wán lè mi kùrú
làndáwá na mi wee zéení làa mín. Bũn ɓàn sĩíwà cɛ̀rɛ̀ɛ á mi wee wé.»

Mu bĩo na wee tiĩ o nùpue
(Matiye 15.10-20)

14 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu von ɓa zãamáa á bía nɔn yi: «Mi ɓúenɓúen ɲí bĩo kà à zũń kúará:
15 Bĩo ó ɔ nùpue wee dí, bũn dɛ̀ɛ woon yí máa tií wo. Bĩo wee lé o sĩi yi, bũn lé bĩo wee
wé tií wo.
16 [Yĩa wee ɲí bĩo à wón ɲí bĩo bía sese.]»
17 Bĩo ó ɔ Yeesu wà día ɓa zãamáa ó ɔ vaá zon le zĩi yi, ó ɔ nĩ-kenínia zoó wee tùa wo yi
lè le wàhiire mu ɓàn kúará.
18 Ɔ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n mún yí zũ mu bĩowa mu yara le? Mi yí zũ le bĩo ó ɔ nùpue
wee dí dɛ̀ɛ woon yí máa tií wo le?
19 Mu yí máa zo a sĩi yi, ká mu wee zo a píohó yi ò ɔ bĩní łée ní kúia.» O Yeesu wee zéení
làa hɔ̃n bíoní so le ho dĩnló ɓúenɓúen dà wee dí.§
20 O pá bĩnía bía: «Bìo wee lé o nùpue sĩi yi lé bĩo wee tií wo.
21 Lé bĩo ó ɔ nùpue sĩi lé bĩn á hã yile-kora wee lé yi à dé o ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè
mí sĩíwà yi, lè ho kɔ̃̀nló lè le nĩ-ɓúee yi.

---

* **7:7** Mi loń Ezayii vũahṹ 9.13 † **7:10** Mi loń Léró (Exode) vũahṹ 20.12; Làndá zéeníló (Deutéronome) vũahṹ 5.16
‡ **7:10** Mi loń Léró (Exode) vũahṹ 21.17; Levii nùwã (Lévitique) vũahṹ 20.9 § **7:19** Mi loń Bè-wénia vũahṹ 10.9-16

22 Hã̃ wee na ò ɔ wé o bá-fé tàá o hã́-fé, à sĩi wé vá ɓa nùpua bĩowa yi, à wé o nĩ-sũ̃múi, à
wé khà ɓa nùpua vĩiní. O yú bĩo na ò ɔ wé. Le yandee wee kɛ́ń wo yi. O wé yáa ɓa nùpua
yèni, à wé ɓùaaní míten, à wé o bɔ̃́nbú.
23 Bṹn bĩowa so ɓúenɓúen wee lé o nùpue sĩi yi. Bṹn lé bĩo wee tií wo.»

O sĩi veere hã̃a na tà a Yeesu yi bĩo
(Matiye 15.21-28)

24 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu ló dén lùe so yi á wà van ho kɔ̃hṹ na sùaráa yi lè ho Tiire lóhó. O
vaá zon le zĩi ɓúi yi, á yí wi à ɓa zṹń o bĩo. Ká a màhã́ yí sà míten yí yú.
25 Hã́a ɓúi na hĩnló ó ɔ cĩná wi yi á ɲá a sã. Ʊ́ ɔ dɛ̀ɛnía wà ɓuara a cɔ̃́n á ɓueé lií ɓúrá a
tá,
26 ò ɔ fiora a Yeesu le o ɲa a cĩná lén mí hĩnló yi. O hã́a mu yínɔń zúifù, o ló ho Siiro-
Fenisii kɔ̃hṹ yi.
27 Ʊ́ ɔ Yeesu bía làa wo: «Día le ɓa háyúwá dí vé. Mu yí se à ɓa lá ɓa háyónzàwa dĩnló
yénní kúia na ɓa booní yi.»
28 Ʊ́ ɔ hã́a bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, mu bon. Ɛ̃ɛ ká ɓa booní ɲɔ̀ń mún pá wee wé sèeka
ho dĩnló na ɓa háyónzàwa wee dí ká ho ò kùenka.»
29 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a bía nɔn wo yi: «Ṹ bíonĩ na á ṹ bía kà bĩo yi, á ĩ́ ɲɔn o cĩná léra ṹ hĩnló
yi vó. Wã́a hĩní lɛ́n va ṹ zĩi.»
30 Ʊ́ ɔ hã́a ɓɛ̀n bĩnía wà van mí zĩi, á vaá yú mí hĩnló ò ɔ dũ̃ma le dã̃mu dɛ̀ɛ wán, ò ɔ
cĩná ló a yi.

O Yeesu wɛ́ɛ́ra a beke ɓúi

31 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu ló ho kɔ̃hṹ na á ho Tiire lóhó wi yi, á ló ho Sidɔ̃n lóhó yi, á kã́a hã
Lórá Bĩo Pírú kɔ̃hṹ yi bĩnía ɓuararáa lè ho Kalilee vũ-beenĩ cɔ̃́n.
32 Á ɓa bò là a nĩi ɓúi ɓuararáa o cɔ̃́n ò ɔ lé o beke, á bíonĩ mún yí máa ɲí. Ɓa fiora a
Yeesu le o bè mí níní o wán.
33 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a fó arɛ́n mí dòn wàráa á khɛ̀ra lè ɓa zã̃amáa, ò ɔ kúaa mí nín-kízàwa
o ɲikɔ̃nna yi. Bṹn mɔ́n ó ɔ bò mí ɲinsã̃ní o nĩi dɛnle wán,
34 ò ɔ hóonía mí yahó ho wáayi á wee fio, ò ɔ vũuna sùɛɛ ò ɔ bía nɔn o nĩi yi: «Efata.»
(Mu kúará le «hɛ́n»).
35 Mí lahó yi ó ɔ nĩi ɲikɔ̃nna dɛ̀ɛnía wee ɲí mu bĩo, á dɛnle fá, á wee bío sese.
36 Ʊ́ ɔ Yeesu henía mu nɔn bĩa wi bĩn ɓúenɓúen yi le ɓa yí bío bĩo wó kà à na nùpue yi.
Ká bĩo ó ɔ hò ɓa kà síi, á ɓa wã́a wíokaa wee yényéní mu.
37 Ɓa nùpua wó coon mu bĩo yi dàkhĩína. Ɓa wee bío: «Bìo ó ɔ wee wé ɓúenɓúen ɓɛ̀ntĩn
se. Hàrí ɓa bekewà ɲikɔ̃nna wee ɲí mu bĩo. Á bĩa bíoní lá yí máa ɲí wee bío sese.»

8

O Yeesu bĩnia dĩinia ɓa minka zã̃amáa
(Matiye 15.32-39)

1 Hón pã̃ahṹ so yi á ɓa minka zã̃amáa tĩn wà ɓueé kúaa mín wán. Bĩo á bĩo ɓa à dí mía,
ó ɔ Yeesu von mí nĩ-kenínia á bía bĩo kà nɔn yi:
2 «Ɓa nùpua na kà màkárí ɓuan miĩ. Bĩo kà lé ɓa wizoonĩ tĩn ká ɓa wi làa mi, á ɓa bè-
dínii wã́a vó.
3 Ká ĩ́ día ɓa kà síi ɓa wà, á ɓa wé è lé è lùiorá ho wɔ̃hṹ wán lé le hĩni. Lé bĩo ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ
léenía nà yi.»
4 Ʊ́ ɔ nĩ-kenínia bía nɔn wo yi: «Wa à yí mu bè-dínii wen le dùure na kà yi á à na bán
minka zã̃amáa so yi?»
5 Ʊ́ ɔ Yeesu tùara ɓa yi: «Lée búurú bĩo yɛn wi mi cɔ̃́n?» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Lée búurú
bĩo hèɲun.»

6 Ʊ ɔ bía nɔn ɓa zãamáa yi le ɓa lii kɛɛní. O ɔ fó ho búurú bĩo hèɲun, ò ɔ dó le Dónbeenĩ báráká, ò ɔ cɛ̀ɛkaa ho nɔn mí nĩ-kenínia yi le ɓa sanka na ɓa zãamáa yi, á ɓa sankaa ho nɔn ɓa yi.
7 Cezàwa bùaa yɛn ɓúi mún lá ká ɓa cɔ̃n. Ʊ ɔ Yeesu dó le Dónbeenĩ báráká ɓa cezàwa mu bĩo yi, ò ɔ le ɓa nĩ-kenínia mún sanka bán na ɓa yi.
8 Ɓa ɓúenɓúen dú sù, ó ɔ nĩ-kenínia khuiira bĩo ká, á mu sú hã sàkíwá bĩo hèɲun.
9 Ɓa báawa na kɛra bĩn á à yí muaaseé náa síi. Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu nɔn ho wɔ̃hũ ɓa yi le ɓa ɓoka.
10 O ɔ yòó zon ho woohũ bũn wán lè mí nĩ-kenínia á ɲɔn ho Dalamanuta kɔ̃hũ.

Ɓa Farizĩɛwa le o Yeesu wé yéréké bĩo ɓúi à mi mi
(Matiye 16.1-4)

11 Á ɓa *Farizĩɛwa ɓuara ɓueé wee wãaní là a Yeesu. Ɓa wi ɓa khũaa o ɲii yi, á ɓa le o wé mu yéréké bĩo ɓúi na wee zéení le o dàńló ló le Dónbeenĩ cɔ̃n.
12 Ʊ ɔ Yeesu yòó vũuna sùɛɛ ò ɔ bía: «Lée webio nɔn á ho zuia nùpua wee càráa mu yéréké bĩo? Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Yéréké bĩo dɛ̀ɛ woon máa zéení làa mia.»
13 O Yeesu wà día ɓa, á bĩnía yòó zon ho woohũ lè mí nĩ-kenínia á ɲɔn lè ho vũ-beenĩ mɔ́n.

Ɓa Farizĩɛwa là a Heroode bĩo
(Matiye 16.5-12)

14 O Yeesu nĩ-kenínia nɔnsãa á yí ɓuan mu bè-dínii. Búurú bi-za dà-kéní mí dòn lé hĩa wi ɓa cɔ̃n ho woohũ yi.
15 Ʊ ɔ Yeesu wãa bía bĩo kà henía nɔn ɓa yi: «Mi fání mí yĩo, à pa miten bĩo ɓa *Farizĩɛwa là a *Heroode bĩo yi. Ɓa bĩo ɓonmín lè le ɲa-fĩni.»
16 Ʊ ɔ nĩ-kenínia wee bío mín yi: «O wee bío kà síi lé bĩo wa yí ɓuan ho búurú.»
17 Ʊ ɔ Yeesu zũna bĩo ɓa wee bío, ó ɔ tùara ɓa yi: «Lée webio nɔn mi wee bíoráa le lé bĩo mi yí ɓuan ho búurú? Mi pá dĩǹ yí máa ɲí mu bĩo à zũń mu kúará le? Mi tun mi yiwa le?
18 Mi lée muiiwà lée, tàá mi yí máa ɲí bĩo. Mi so yí máa leéka mi yiwa bĩo kà wán le:
19 Bĩo á ĩ cɛ̀ɛkaa ho búurú bĩo hònú nɔn ɓa báawa muaaseé hònú yi, á bĩo dú ká na mi khuiira wàráa sú sàkíwá bĩo yɛn?» Á ɓa bía: «Lée sàkíwá pírú ɲun.»
20 Ʊ ɔ bĩnía tùara ɓa yi: «Á bĩo á ĩ cɛ̀ɛkaa ho búurú bĩo hèɲun á nɔn ɓa báawa muaaseé náa yi, á bĩo dú ká na mi khuiira wàráa á sú sàkíwá bĩo yɛn?» Á ɓa bía: «Lée sàkíwá bĩo hèɲun.»
21 Ʊ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «Ó, o! A hàrí lòn zuia à mi pá yí zũ mu bĩo yara le?»

O Yeesu wʊ́ ʊ́ ɔ muii ɓúi wee mi

22 Bũn mɔ́n á ɓa wà vaá dɔ̃n ho Bɛtesayidaa lóhó. Á ɓa ɓúi ɓuan o muii ɓuararáa o Yeesu cɔ̃n à ɓa fĩora a le o tũii wo yi.
23 Ʊ ɔ Yeesu tò a muii mu níi yi á lóráa ho donkĩahũ, á lée bò mí ɲinsãní o yĩo wán, ò ɔ bò mí níní o wán ò ɔ tùara a yi: «Fo wee mi bĩo ɓúi le?»
24 Ʊ ɔ muii yòó lońna ò ɔ bía: «Ĩ wee mi ɓa nùpua. Ɓa wee varáka, ká ɓa màhã ka lòn vĩnsĩa.»
25 Ʊ ɔ Yeesu pá bĩnía bò mí níní o yĩo wán, ó ɔ lońna sese á mɔn mu bĩo wéréwéré. O wan á wee mi mu bĩo ɓúenɓúen wɛ̃̀ɛn.
26 Ʊ ɔ Yeesu wãa le o lɛ́n va mí zĩi, ká a yí lii zo lóhó yi.

O Piɛre bía le o Yeesu lé yĩa le Dɔ́nbeenĩ mɔn léra
(Matiye 16.13-20; Luki 9.18-21)

27 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia wà ɲɔn lè hã́ lórá na sùaráa yi là a Filiipu ló-fáránii cɔ̃́n, hĩa ɓa le Sezaaree. Bĩo ɓa lá ho wɔ̃hṹ wà, ó ɔ Yeesu tùara ɓa yi: «Lée webio ɓa nùpua wee bío ĩ dã́ní yi?»
28 Á ɓa bía: «Ɓa ɓúi le fo lé o Zãn Batiisi. Ɓa ɓúi le fo lé o *Elii. Ɓa ɓúi bán ɓɛ̀n le fo lé *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà ɓúi na yáanía nĩ-kéní.»
29 Ɔ́ ɔ bĩnía tùara: «Ká minɛ́n bán ɓɛ̀n le ĩ lée wée?» Ɔ́ ɔ Piɛre bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n lé yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra.»
30 Ɔ́ ɔ Yeesu wã́a henía mu nɔn ɓa yi le ɓa yí bío mu na nùpue yi.

O Yeesu wee bío mi húmú lè mi vèerɔ́ bĩo
(Matiye 16.21-28; Luki 9.22-27)

31 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu wee kàrán mí nĩ-kenínia ká a bío: «Ɔ *Nùpue Za ko ò ɔ lò be làa sòobɛ́ɛ. Ɓa *nĩ-kĩa, lè le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása, lè ho *làndá bĩo zéenílowa á à pĩ a bĩo. Ɓa nùpua à ɓúe o ká hã́ wizooní tĩn zoń o ò vèe.»
32 O hĩa wee bío mu na ɓa yi wéréwéré. Ɔ́ ɔ Piɛre wã́a fó a á ɓa vá ló, á lée wee bío làa wo.
33 Ká a Yeesu màhã́ yèrèmáa khíi lońna mí nĩ-kenínia yi ò ɔ nàmakaa o Piɛre yi kà síi: «Va lé ĩ nĩsã́ní lè ũ *Satãni bíoní. Ũ yilera yínɔń Dónbeenĩ yilera. Hã́ lé ɓa nùpua yilera.»
34 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu von ɓa zã́amáa lè mí nĩ-kenínia á bía nɔn yi: «Yìa wi ò ɔ bè mĩĩ, à ɓànso khí mí kùrú sĩi bĩo wéro yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pĩ* à bèráa mĩĩ.
35 O nùpue na wi ò ɔ kã́ní mí mukãnĩ wón á à vĩiní le. Ká yĩa màhã́ tà le mí ì vĩiní le ĩnɛ́n lè le Dónbeenĩ bín-tente bĩo yi, wón á à kã́ní le.
36 O nùpue lá yú ho dĩmíɲá bĩo ɓúenɓúen ò ɔ khon le mukãnĩ binbirĩ yi, se lé ho cṹnú yɛ́n á ɓànso yú?
37 Lée webio ó ɔ nùpue dà à kã́ní lè mí mànákã?
38 Yĩa wee nĩyi ĩnɛ́n lè ĩ bíoní bĩo yi ho zuia nùpua tĩahṹ, bĩa wee bĩní le Dónbeenĩ mɔ́n à wé mu bè-kora, ó ɔ Nùpue Za ɓɛ̀n mún khíi nĩyi ɓànso bĩo yi ká a khíi bĩnía ɓuara mín Maá Dónbeenĩ cùkú beenĩ yi lè le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà.»

9

1 O Yeesu pá bĩnía bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Ɓa nùwã yɛn ɓúi wi hen á máa hí ká ɓa yí mɔn le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ láró lè ho pànká.»

O Yeesu minikaa le ɓúee wán
(Matiye 17.1-13; Luki 9.28-36)

2 Wizooní bĩo hèzĩn bũn mɔ́n, ó ɔ Yeesu fó a Piɛre là a Zaaki là a Zãn á yòoraráa le ɓúee ɓúi na dɔ̃n wán á ɓa yòó wi bĩn mí dòn. Ɔ́ ɔ Yeesu dĩndĩn miníkaa ɓa yahó,
3 á sĩ-zĩnia wee ɲuiíka kũiákũiá, á ka pũiapũia. Hã́ cemu ɓàn síi a nùpue na dà à ceé làa sĩa ho dĩmíɲá yi wón mía.
4 Yĩo ɓueé tĩ, ò ɔ *Elii là a *Mɔyiize* dĩndĩn ló ɓueé wee bío là a Yeesu.†
5 Ɔ́ ɔ Piɛre wã́a bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, mu wó se á wa wi hen. Wa à tá hã́ bùkú zàwa bĩo tĩn: Ũnɛ́n dà-kéní, o Mɔyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.»
6 O yí zũ bĩo o ò bío lé bĩo ɓa ninzàwa là arɛ́n mí bɛɛre á zã́na dàkhĩína.
7 Á le dùndúure ɓúi yòó ló lií pon ɓa yi á mu tãmu ɓúi sã́ wee ɲí le dùndúure mu yi: «Yìa kà lé ĩ Za na á ĩ̃ bò ĩ tàká wán, mi wé ɲí a cɔ̃́n.»
8 Mí lahó yi á ɓa nĩ-kenínia lońkaa mí nĩsã́a yi, à ɓa màhã́ yí mɔn nĩ-veere ká yínɔń o Yeesu mí dòn.
9 Bĩo ɓa ló le ɓúee wán wee lii, ó ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo mi mɔn kà á mi yí bío le nùpua ɲí, ká mu yínɔń o *Nùpue Za húmú là a vèerɔ́ mɔ́ndɛ́n.»

---

* **8:34** Mi loń Matiye vũahṹ 10.38 * **9:4** Mi loń Luki vũahṹ 9.31 † **9:4** O Elii là a Mɔyiize lé le Dónbeenĩ nùpua na yánkaa wee fɛɛ le ɲi-cúa na le nĩpomu yi. Ɓa húrun míana.

10 Á ɓa tà bǐo ó ɔ bía yi ká ɓa màhǎ́ wee tùaka mín yi: «Hɔ vèeró mu húmú mɔ́ndɛ́n ɓàn
kúará lé mu yɛ́n?»
11 Á ɓa tùara a Yeesu yi: «Lɛ́e webio nɔn á ho *làndá bǐo zéenílowa le o Elii ko ò ɔ ɓuen
ho yahó?»‡
12 Ɔ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mu bon. O Elii ko ò ɔ ɓuen ho yahó à ɓuee kúee mu bǐowa mí lara
yi. Ɛ́ɛ ká lée webio ɓɛ̀n mún nɔn á mu túararáa le Dónbeenǐ bíonǐ vũahṹ yi le o Nùpue
Za lò ò be làa sòobɛ́ɛ, á ɓa mún máa mǐ a máa dé dɛ̀ɛ yi.
13 Awa, á le ǐ bío mu na mia: O *Elii mu ɓuara ho yahó, á ɓa nùpua wó a làa bǐo ɓa sǐa
vá yi làa bǐo mu túararáa le Dónbeenǐ bíonǐ vũahṹ yi o dãní yi.§»

O Yeesu wɛɛ́ra a háyónza ɓúi
(Matiye 17.14-20; Luki 9.37-43a)

14 Bǐo ɓa ɓueé dɔ̃n ɓa nǐ-kenínia na ká, á ɓa ɓueé yú à ɓa zãamáa kǐnía ɓa yi, á ho *làndá
bǐo zéenílowa ɓúi dǐn wee wãaní làa ba.
15 Ba nùpua miinii là a Yeesu á mu vǐníkaa ɓa. Á ɓa ɓùunia wà ɓueé tɛ̀ɛní a yi.
16 Ɔ́ ɔ Yeesu tùara mí nǐ-kenínia yi: «Lɛ́e webio mi wee wãaní wán làa ba?»
17 Ɔ́ ɔ ɓúi ló ɓa zãamáa yi á bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, ǐ lá ɓuan ǐ za ɓuararáa ũ cɔ̃́n,
cǐná ɓúi wi o yi á wee beé o lò. O wee hè o ò ɔ máa bío yí.
18 Lùe lée lùe ká a bǐo mu hǐnɔn o wán, ò ɔ cǐná mu fé o dé ho tá yi, ò ɔɲinsã-khùankhúa
wé lé, à wé là mí ɲia, à pà día. Á ĩ fiora ũ nǐ-kenínia le ɓa ɲa a cǐná mu lén wo yi, ká ɓa
màhǎ́ yí dàńna mu.»
19 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi zuia nùpua ɓɛ̀ntǐn yí dó mí sǐa le Dónbeenǐ yi bǐo bon.
Ǐ màhǎ́ wãa à ɲǐ ǐ yi mi bǐo yi, á wé è kàrán mia vaá dã ho pãahṹ yɛ́n coon? Mi ɓua a
háyónza mu ɓuennáa.»
20 Á ɓa ɓuan wo ɓuararáa. O cǐná miinii là a Yeesu ó ɔ zɛ̀kɛ́ra a háyónza lè mí pànká. Á
wón lií lùwá ho tá yi, á wee birónka, á ɲinsã-khùankhúa wee lé.
21 Ɔ́ ɔ Yeesu tùara a háyónza ɓàn maá yi: «Mu wee wé o yi míana lée tàá lé lònbǐo?» Á
ɓàn maá bía: «Lɛ́ o kúnkúzàmu pãahṹ á mu ɓúakáa yi.
22 Pɔ̃̀nna cɛ̀rɛ̀ɛ yi ó ɔ cǐná mu wé lá a à dé ho dɔ̃hṹ yi tàá mu ɲumu yi le mí ì ɓúe. Ká fo
dà à wé bǐo ɓúi, à ũ màkárí wɛn à ũ séení wɛn.»
23 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía le ká ǐ dà mu. Yǐa dó mí sǐi miǐ á bǐo ɓúenɓúen dà
wee wé cɔ̃́n.»
24 Mí lahó yi ó ɔ háyónza ɓàn maá dɛ̀ɛnía zoó wãamaa: «Ĩ dó ǐ sǐi foǹ ká ũ màhǎ́ séení
mi à ĩ yí titika.»
25 Ɔ́ ɔ Yeesu mɔn à ɓa zãamáa ɓùunia wà ɓueé ɓúe ɓa yi, ó ɔ wee zá là a cǐná kà síi:
«Ũnɛ́n cǐná na wee wé ò ɔ nùpue máa bío yí, à mún máa ɲí mu bǐo, le ǐ bío mu na foǹ, lé
o háyónza mu yi, à yí bǐní yí zo a yi hùúu.»
26 Ɔ́ ɔ cǐná wee wãama, ò ɔ zɛ̀kɛ́ra a háyónza lè mí pànká ò ɔ ló. Ɔ́ ɔ háyónza día lòn
nùpue na húrun. Fúaa bǐa wi bǐn cɛ̀rɛ̀ɛ wee bío le o húrun.
27 Ká a Yeesu màhǎ́ lií fù a níi yi á hóonía làa wo ó ɔ yòó dǐn.
28 Bǐo ó ɔ Yeesu wà van le zǐi yi á lè mí nǐ-kenínia mí dòn páanía wi, á ɓa tùara a yi:
«Lɛ́e webio nɔn á warɛ́n yí dàńna yí ɲɔnnáa o cǐná mu?»
29 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hɔ fioró mí dòn lé hǐa dà à ɲa a cǐná na kà ɓàn síi á à lén.»

O Yeesu wiokaa wee bio mi húmú lè mi vèerɔ́ bǐo
(Matiye 17.22-23; Luki 9.43-45)

30 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu lè mí nǐ-kenínia ló dén lùe so yi á kãa ho Kalilee kɔ̃hṹ wà. O Yeesu
yí wi à ɓa nùpua zũń o dãní,

‡ **9:11** Mi loń Malasii vũahṹ 3.23 § **9:13** O Elii na ó ɔ Yeesu le o ɓuara ho yahó lé o Zãn Batiisi ó ɔ bía bǐo.

31 lé bĩo ó ɔ wee kàrán mí nĩ-kenínia. O wee bío na ɓa yi: «O *Nùpue Za á ɓa à dé ɓa
nùpua níní yi á ɓa à ɓúe. Ƙ ɔ húmú mɔ́n wizooní tĩn ká a vèe.»
32 Ká a nĩ-kenínia màhã́ yí zũna a bíonĩ mu kúará. Á ɓa mún zã́na, á yí wi ɓa tùa wo yi
lè mu ɲúhṹ.

Lée wée po bĩa ká?
(Matiye 18.1-5; Luki 9.46-48)

33 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia wà vaá dɔ̃n ho *Kapɛɛnayuumu lóhó. Bĩo á ɓa
wà van le zĩi yi ó ɔ tùara ɓa yi: «Lée webio mi lá wee wã̃aní wán ho wɔ̃hṹ wán?»
34 Á ɓa wó tɛ́tɛ́, lé bĩo ɓa lá wee wã̃aní, á wi ɓa zṹń yĩa po ɓarɛ́n na ká.
35 Ƙ ɔ Yeesu wã́a lií kará ò ɔ von ɓa mí pírú ɲun á bía nɔn yi: «Hen ká yĩa wi ò ɔ kɛń bĩa
ká ɲúhṹ wán, à ɓànso liiní míten ɓa ɓúenɓúen yahó, à wé ɓa ɓúenɓúen ton-sá.»
36 O ɔ fó a háyónza ɓúi ɓueé dĩnía ɓa yahó, á lií lá a yòó ɓuan ò ɔ bía:
37 «Nùpue lée nùpue na ɓuan o háyónza na kà ɓàn síi sese ĩnɛ́n bĩo yi, se le ĩnɛ́n ĩ bɛɛre
á ɓànso ɓuan sese. Á yĩa ɓuan mi sese, se mu yínɔ́ń ĩnɛ́n á ɓànso ɓuan sese, mu lé yĩa
tonkaa mi ó ɔ ɓuan sese.»

Yĩa yí máa fi làa wɛn se wɔ́n làa wɛn lée dà-kéni
(Luki 9.49-50)

38 Ƙ ɔ Zã̃n bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, wa mɔn o nĩi ɓúi ò ɔ wee ɲa ɓa cĩnáwa lè ũ
yèni, á wa lá wi à wa hè o, lé bĩo ó ɔ mía wa kuure yi.»
39 Ká a Yeesu màhã́ bía nɔn ɓa yi: «Mi yí hè o, lé bĩo á Nùpue na wó yéréké bĩo lè ĩ yèni
á yí dà máa bío bín-kohó ĩ dã́ní yi mí lahó yi.
40 Yĩa yí máa fi làa wɛn se wón làa wɛn lée dà-kéní.
41 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Yĩa nɔn mu ɲumu kóo-cúe mia lé bĩo mi bĩo sã̃ yĩa le Dónbeenĩ
mɔn léra yi, wón ɓànso á à yí mu cũnú máa khí.

Mi pa miten bĩo mu bè-kohó wéró yi
(Matiye 18.6-9; Luki 17.1-2)

42 «Ɓa háyúwá na dó mí sĩa miĩ á yĩa khà dó mu bè-kohó wéró yi, wón ɓànso á ɓa lá
can le hue-beenĩ fonle yi á lèera dó ho muhṹ yi, bṹn pá à wé sṹaaní le lònbee na à yí o.
43 Ká mu lé ũ níi wee dé fo mu bè-kora wéró yi, à ũ kúii le día. Fo yú le mukã̃nĩ binbirĩ
na máa vé lè ũ níi dà-kéní bṹn sṹaaní bĩo ɓa à dé fo le Dofĩní dɔ̃hṹ na máa hí lùe yi lè ũ
níní bĩo ɲun.
44 [‹Ɓa sũnɓowa na wee là hã̃ sã̃nía wi bĩn, ɓa yí máa hí. Á ho dɔ̃hṹ mún yí máa hí bĩn
hùúu.›]
45 Ká mu lé ũ zeǹ wee dé fo mu bè-kora wéró yi, à ũ kúii le día. Fo yú le mukã̃nĩ binbirĩ
na máa vé lè ũ zeǹ kéní bṹn sṹaaní bĩo ɓa à dé fo le Dofĩní dɔ̃hṹ na máa hí lùe yi lè ũ zení
mí bĩo ɲun.
46 [‹Ɓa sũnɓowa na wee là hã̃ sã̃nía wi bĩn, ɓa yí máa hí, á ho dɔ̃hṹ mún yí máa hí bĩn
hùúu.›]
47 Ká mu mún lé ũ yère wee dé fo mu bè-kora wéró yi, à ũ còkon le lén día. Fo yú le
*Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ lè ũ yèn-kéní bṹn sṹaaní bĩo ɓa à dé fo le Dofĩní dɔ̃hṹ na máa hí lùe yi
lè ũ yĩo mí bĩo ɲun.
48 ‹Ɓa sũnɓowa na wee là hã̃ sã̃nía wi bĩn, ɓa yí máa hí. Á ho dɔ̃hṹ mún yí máa hí bĩn
hùúu.›*
49 «Nùpue lée nùpue á le Dónbeenĩ khíi khɛ́n kúará lè le lònbee na ka lòn dɔ̃hṹ bĩo, á à
ceéráa wo, làa bĩo ɓa hĩa wee wé kúeeráa mu yámú mu hã̃mu wán à ceéráa mu bĩo síi.†
50 Mu yámú yoo. Ɛɛ ká mu yámú yonyoró hĩa ló mu yi, á ɓa à wé kaka á mu ù bĩní ì
zoráa? Minɛ́n mi bɛɛre kɛń lòn yámú na yonyoró wi. Mi kɛń mín wán làa hɛɛrà.»

---

* **9:48** Mi loń Ezayii vũahṹ 6.24 † **9:49** Mi loń Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 2.13

10

Bìo ó ɔ Yeesu bía mu yaamu fáaró dãní yi
(Matiye 19.1-12; Luki 16.18)

1 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu ló bĩn á wà van ho *Zudee kɔ̃hũ, á khú ho Zurudɛ̃n muhũ mɔ́n. Á
ɓa zãamáa tĩn kúaaka mín wán hen na ó ɔ wi yi. Ɔ́ ɔ wee kàrán ɓa làa bìo ó ɔ lá wee wé
wéráa mu.
2 Á ɓa *Farizĩɛwa nùwã yɛn ɓúi vá ɓueé ɓó a yi. Ɓa wi à ɓa yí o níi ɓua yi, á ɓa tùara a
yi: «Wa làndá wee na níi báa yi ò ɔ ɲa mín hãa le?»
3 Ɔ́ ɔ Yeesu mún tùara ɓa yi: «Lé mu yɛ́n ó ɔ *Mɔyiize làndá henía nɔn mia mu dãní yi?»
4 Á ɓa bía: «O Mɔyiize nɔn le níi le ká báa wi ò ɔ día mín hãa ò ɔ lɛ́n, ò ɔ wé mu yaamu
fáaró vũahũ vé à bè yi díaráa wo.»*
5 Ɔ́ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «O Mɔyiize mà bũn lé bìo mi yí máa ɲí dɛ̀ɛ.
6 Bũn mía á mu ɲúhũ ɓúɛɛníi ká mu lá yí ka kà. Mu bìo ɓúenɓúen lénló pãahũ, á le
Dónbeení ‹léra a báa, á léra a hãa.›†
7 ‹Bũn bìo yi ó ɔ báa á à día mín maá lè mín nu ká à lɛɛ́ lè mín hãa,
8 á ɓa mí nùwã ɲun á à wé sãnía dà-kéní.›‡ Ɓa wãa yínɔ́ń nùwã ɲun, ɓa lée ní-kéní.
9 Bìo le Dónbeení cɛɛ́ra mín yi à nùpue yí fáa.»
10 Á bìo ó ɔ Yeesu lè mí ní-kenínia hĩa zon le zĩi yi, á ɓa wíokaa tùara a yi mu bìo mu
dãní yi.
11 Ɔ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Báa na día mín hãa ò ɔ kũn fó hã́-veere yan, se wón lée hã́-fé ɓàn
nín-yání hãa cɔ̃́n.
12 Mu lée dà-kéní là a hãa na día mín báa ò ɔ wà vaá yan bá-veere. Wón mún lée bá-fé.»

O Yeesu wee fan ɓa háyúwá bìo yi
(Matiye 19.13-15; Luki 18.15-17)

13 Ɓa nùpua ɓúi ɓuan mí háyúwá ɓuararáa o Yeesu cɔ̃́n le o bè mí níní ɓa wán. Ɔ́ ɔ
ní-kenínia wee zá làa ba.
14 Ká bìo ó ɔ Yeesu mɔn mu, ó ɔ sĩi cã́ ó ɔ bía nɔn mí ní-kenínia yi: «Mi wé día le ɓa
háyúwá ɓuen ĩ cɔ̃́n. Mi yí hè ɓa. Mu bon, bìa ka lè ɓa háyúwá na kà bìo síi, lé bán á à kɛń
le Dónbeení bá-zàmu yi.
15 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Yĩa yí tà le *Dónbeení bɛ́ɛní bìo là a háyónza bìo síi á ɓànso
yí dà máa zo le yi hùúu.»
16 Bũn mɔ́n ó ɔ wee láka ɓa ɓua ò ɔ bò mí níní ɓa ní-kéní kéní wán ò ɔ fara le le Dónbeení
wé mu bè-tentewà làa ba.

Ho nàfòrɔ́ ɓànso lè le Dónbeení bɛ́ɛní bìo
(Matiye 19.16-30; Luki 18.18-30)

17 Bìo ó ɔ Yeesu wee lá ho wɔ̃hũ á à lɛ́n, à bũn ò ɔ nĩi ɓúi lùwá mà a, á ɓueé lií fárá mí
nɔnkóɲúná wán o yahó ò ɔ tùara a yi: «Nì-kàránlo tente, lée webio á ĩ ko á ĩ wé à yíráa le
mukãní binbirĩ na máa vé?»
18 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lée webio nɔn fo wee veráa mi làa ní-tente? Ní-tente mía
ká mu yínɔ́ń le Dónbeení mí dòn.
19 Fo zũ le Dónbeení làndáwá na kà: Yí ɓúe nùpue, yí wé hã́-fénló tàá bá-fénló, yí ɲuaa
bìo, yí fĩ sabéré nùpue ɲii, yí khà nùpue à fé bìo, kɔ̃̀nbi mĩn maá lè mĩn nu.»§
20 Ɔ́ ɔ nĩi bía: «Nì-kàránlo, bũn ɓúenɓúen á ĩ bò yi hàrí ĩ yàrónzàmu pãahũ.»
21 Ɔ́ ɔ Yeesu lońna a yi, á wara a. Ɔ́ ɔ bía nɔn wo yi: «Bìo dà-kéní ká á fo yí wó. Lɛ́n vaa
yɛ̀ɛ́ bìo wi ũ cɔ̃́n ɓúenɓúen à sanka ɓàn wárí na ɓa ní-khenia yi, bũn ká le Dónbeení kĩa
na ho wáayi á fo ò yí. Bũn mɔ́n à ũ bĩní ɓuee bè miĩ.»

---

* **10:4** Mi loń Làndá zéeníló vũahũ (Deutéronome) 24.1, 3 † **10:6** Mi loń Bìo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 1.27; 5.2
‡ **10:8** Mi loń Bìo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 2.24 § **10:19** Mi loń Léró vũahũ (Exode) 20.12-16; Làndá zéeníló vũahũ (Deutéronome) 5.16-20

22 Ká a nɨ̃i ɲá hɔ̃́n bíoní so, ó ɔ sãnía tò, á yèrèmáa wà ká a yilera yáara, lé bɨ̀o ó ɔ níi bɨ̀o boo.
23 Ƣ ɔ Yeesu loɲ́na mí nɨ̃-kenínia na kɨ̃nía wo yi ò ɔ bía: «Hɔ nàfòró ɓànsowà zoró le *Dónbeenɨ̃ bɛ́ɛnɨ̃ yi ɓɛ̀ntɨ̃n lònbee wi.»
24 Hã bíoní mu yáara ɓa hácírí làa sòobɛ́ɛ. Ƣ ɔ Yeesu pá bɨ̃nía bía nɔn ɓa yi: «Wàn bɔ̃́nlowà, ho zoró le Dónbeenɨ̃ bɛ́ɛnɨ̃ yi ɓɛ̀ntɨ̃n lònbee wi.
25 O cón-ɲúmúkũ zoró lè ho mísɨ̃mí kɔ̃hṹ á à wé wayi á à poɲ́ o nàfòró ɓànso zoró le Dónbeenɨ̃ bɛ́ɛnɨ̃ yi.»
26 Ɓa nɨ̃-kenínia wó coon dàkhɨ̃ína hã bíoní mu bɨ̀o yi. Á ɓa wee tùaka mín yi: «Ɛ́ee! Á yɨ̀a wã́a dà à fen lée wée?»
27 Ƣ ɔ Yeesu loɲ́na ɓa yi ò ɔ bía: «Bɨ̀o yí dà máa wé ɓa nùpua cɔ̃́n á dà wee wé le Dónbeenɨ̃ cɔ̃́n. Lé bɨ̀o le Dónbeenɨ̃ dà bɨ̀o ɓúenɓúen wee wé.»
28 Ƣ ɔ Piɛre bía nɔn wo yi: «Loɲ́, warɛ́n ló día bɨ̀o lá wi wa cɔ̃́n ɓúenɓúen à wa bò foɲ̀.»
29 Ƣ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Leɨ̀ mɨ̀ ho tũiá na mia: Yɨ̀a ló día mí zɨ̀i, lè mín zàwa, lè mín hɨ̀nni, lè mín nu, lè mín maá, lè mí zàwa, lè mí manawà ɨ̀nɛ́n lèɨ̀ bín-tente bɨ̀o yi,
30 á ɓànso ò yí hã zɨ̀ní, lè mín zàwa, lè mín hɨ̀nni, lè ɓa nuwà, á à yí ɓa zàwa, lè hã manawà. Á le lònbee mún ɲ̀ yí o. Mu ɓàn khɨ̀màni khɨ̀màni á ɓànso ò yí ho pã́ahṹ na wa wi yi. Á mún ɲ̀ yí le mukãnɨ̃ binbirɨ̃ na máa vé ho pã́ahṹ na wà à ɓuen yi.
31 Ɛ̀ɛ ká bɨ̀a dú ho yahó bɨ̀o kà wán á cɛ̀rɛ̀ɛ khíi wé ɓa mɔ́n-díwá. Á bɨ̀a dú ho mɔ́n bɨ̀o kà wán á khíi wé ɓa ya-díwá.»

O Yeesu wɨoka wee bɨo mí húmú lè mí vèeró bɨ̀o
(Matiye 20.17-19; Luki 18.31-34)

32 O Yeesu làa bɨ̀a làa wo bò mín wã́a lá ho wɔ̃hṹ wee yòo ho Zeruzalɛɛmu. Ƣ ɔ varákaa dú mí nɨ̃-kenínia yahó. Ƣ ɔ nɨ̃-kenínia hácírí yáara, á bɨ̀a làa ba bò mín zã́na. Ƣ ɔ Yeesu tɨ̃n bɨ̃nía fó mí nɨ̃-kenínia pírú ɲun, ò ɔ wee bío bɨ̀o ko mu wé o yi hen làa cɨ̃inú à na ɓa yi:
33 «Mi loɲ́, wa wee yòo ho Zeruzalɛɛmu, hen na ó ɔ *Nùpue Za ɓa à dé le *Dónbeenɨ̃ yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bɨ̀o zéenílowa níi yi. Ɓa à síiní a ɲúhṹ, á à na bɨ̀a yínɔɲ́ ɓa *zúifùwa yi á ɓa à ɓúe.
34 Bán á à zùaɲ́ka a yi, á à pṹiní mí ɲinsãní ì kúee o wán, á à ha a lè hã làbàaní, á à ɓúe o. Ká hã wizooní tɨ̃n zoɲ̀ o ò vèe.»

Bɨ̀o ɔ́ ɔ Zaaki là a Zã́n wee fɨo o Yeesu cɔ̃́n
(Matiye 20.20-28)

35 Bṹn mɔ́n ó ɔ Zebedee zàwa Zaaki là a Zã́n á ɓueé ɓó a Yeesu yi á bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, wa wi à ũ wé bɨ̀o wa à fɨo ũ cɔ̃́n à na wɛn.»
36 Ƣ ɔ Yeesu tùara ɓa yi: «Lé mu yɛ́n á mi leɨ̀ wé na mia?»
37 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Hen ká ũ khíi wi ũ bɛ́ɛnɨ̃ cùkú yi, à ũ tà día le wa kɛɛní ũ nɨ̃sã́a. O nɨ̃-kéní kɛɲ́ lè ũ nín-tɨ̃ánɨ̃, à yɨ̀a so kɛɲ́ lè ũ nín-káahó.»*
38 Ƣ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bɨ̀o mi wee fɨo á mi yí zũ ɲúhṹ. Mi so dà a lá le lònbee na à dé mi mu húmú yi làa mi le?»
39 Á ɓa le ũuu le mí dà mu. Ƣ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mu bon. Le lònbee na à yí mi ɓàn síi á à yí mia. Mi ì zo le lònbee mu yi.
40 Ká mu màhã́ yínɔɲ́ ɨ̀nɛ́n á à bío le yɨ̀a kà ɓànso à kɛɛníɨ̀ nín-tɨ̃ánɨ̃ tàáɨ̀ nín-káahó. Hɔ̃́n lùa so bɨ̀o sã́ bɨ̀a le Dónbeenɨ̃ wɨokaa hã karáa yi.»
41 Ká bɨ̀o ɓa nɨ̃-kenínia nùwã pírú na ká ɲá mu, á ɓa sɨ̀a cã́ a Zaaki là a Zã́n yi.
42 Ƣ ɔ Yeesu von ɓa ɓúenɓúen á bía nɔn yi: «Mi zũ mu le bɨ̀a ɓa nùpua yɨ̀o wi wán le ɓa lé hã kãna ɲúnása, bán ɲúnása so á wee wé zéení mí pànká ɓa nùpua wán. Á ɓa nɨ̃-beera wee wé zéení làa bɨ̀a ká le mí po ɓa.

---

* **10:37** Mi loɲ́ Matiye vũahṹ 20.21

43 Ɛ̃ɛ ká minɛ́n bɩ̀o lá yí ko mu wé kà síi. Hen ká mi nɩ̃-kéní ɓúi wi ò ɔ bɩ̀o ɲúhṹ wé poń
bɩ̀a ká, à ɓànso wé minɛ́n na ká ton-sá.
44 Hen ká mi nɩ̃-kéní ɓúi wi ò ɔ dí bɩ̀a ká yahó, á ɓànso ko o ò wé mi ɓúenɓúen wobá-nɩ̃i.
45 O Nùpue Za mí bɛɛre yàá yí ɓuara à ɓa sá na a yi. O ɓuara wà ɓueé sá à na ɓa nùpua
yi, á mún ɩ̀ na mí mukãnɩ̃ á à lénnáa ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ ɲúná.»

O Yeesu wɛɛ́ra a muii ɓúi na ɓa le Baatimɛɛ yɩ̀o
(Matiye 20.29-34; Luki 18.35-43)

46 O Yeesu lè mí nɩ̃-kenínia lè ɓa zãamáa vaá dɔ̃n ho Zerikoo lóhó. Bɩ̀o ɓa wee lé ho yi, à
bṹn ò ɔ muii ɓúi na ɓa le Baatimɛɛ á kará ho wɔ̃hṹ nɩ̃sã́ní wee fɩoka. Ɓàn maá ɓa le Timɛɛ.
47 Bɩ̀o ó ɔ ɲá le mu lé o Nazarɛɛte nɩ̃i Yeesu, ó ɔ bía pɔ̃́npɔ̃́n: «*Daviide Za, Yeesu, màkárí
mii.»
48 Á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wee zá làa wo le o wé tɛ́tɛ́. Ɔ́ ɔ yàá wã́a wíokaa wee bío pɔ̃́npɔ̃́n:
«Daviide za, màkárí mii.»
49 Ɔ́ ɔ Yeesu dɩ̃n ò ɔ bía: «Mi ve o le o ɓuen.» Á ɓa bía nɔn o muii mu yi: «Hení ũ sɩ̃i, lii
hɩ̃ní, lé o wee ve fo.»
50 Ɔ́ ɔ wã́a lèera mí kánɓun día, ò ɔ lií tá hɩ̃́nɔn á mà a Yeesu wee ɓuen.
51 Ɔ́ ɔ Yeesu tùara a yi: «Lɛ́e webio á fo le ɩ̃ wé na foɲ?» Ɔ́ ɔ muii bía nɔn wo yi: «Nɩ̀-
kàránlo wé le ɩ̃ yɩ̀o à wé mi.»
52 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lɛ́n, bɩ̀o fo dó ũ sɩ̃i mii lé bṹn á ɩ̃ wɛɛ́raráa fo.» Mí lahó yi
ó ɔ dɛ̀ɛnía wee mi á bò là a Yeesu wà.

11

O Yeesu zoró ho Zeruzalɛɛmu yi
(Matiye 21.1-11; Luki 19.28-40; Zãn 12.12-19)

1 Bɩ̀o ó ɔ Yeesu lè mí nɩ̃-kenínia vaá sùaráa ho Zeruzalɛɛmu yi, ho Bɛtefazee lè ho
Betanii lórá nɩ̃sã́ní, lè hã́ Oliivewa vɩ̃́nsɩ̃a ɓúee cɔ̃́n, ó ɔ Yeesu tonkaa mí nɩ̃-kenínia nùwã
ɲun le ɓa dí mí yahó,
2 á bía nɔn ɓa yi: «Mi lɛ́n va ho lóhó na vaá mi yahó yi. Mi vaa dɛ̃̃ɛ́nii á mi ì dɛ̀ɛní ì mi
sṹnpɛ̀-bòohṹ ɓúi na á nùpue dɩ̃n yí yòora yí mɔn hùúu ká a can dɩ̃n. Mi fee wo à ɓua ɓuee
na mii.
3 Ká a ɓúi tùara mia le lée webio nɔn mi wee feeráa wo, à mi bío na ɓànso yi le o Ɲúhṹso
màkóo wi o yi, ó ɔ mún ɩ̀ bɩ̃ní ì ɓuen làa wo lònbɩ̀o.»
4 Á ɓa wà van á vaá zoó yú a sṹnpɛ̀-bòohṹ ɓúi le ɓonfónii ho wɔ̃hṹ nɩ̃sã́ní ká a can dɩ̃n
le zɩ̃i ɓúi zũaɲii. Á ɓa feera a.
5 Á ɓa nùpua nùwã yɛn ɓúi na wi bɩ̃n á tùara ɓa yi: «Lɛ́e webio mi wó kà? Mi feera o
sṹnpɛ̀ɛnɩ̃ mu le we?»
6 Á bɩ̀o ó ɔ Yeesu lá bía nɔn ɓa yi lé bṹn á ɓa bía nɔn ɓa nùpua mu yi. Á ɓa día ɓa á ɓa
wà.
7 Ɓa ɓuan o sṹnpɛ̀ɛnɩ̃ mu ɓueé nɔn o Yeesu yi, à ɓa bò mí kánɓunwà o mání wán, ó ɔ
Yeesu yòó kará wán.
8 Ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wee bá mí kánɓunwà ho wɔ̃hṹ wán o yahó. Ɓa ɓúi lé hã́ vɩ̃́nsɩ̃a vɔ̃nna
na ɓa khó hã́ mana yi á ɓa wee bá. 9 Bɩ̀a dú a yahó làa bɩ̀a dú a mɔ́n á wee bío bɩ̀o kà
pɔ̃́npɔ̃́n:
«Le ho cùkú à bɩ̀o sɩ̃ le Dónbeenɩ̃ yi.
Le le Dónbeenɩ̃ wé mu bè-tentewà
làa yɩ̀a bò o ɓuen o Ɲúhṹso Dónbeenɩ̃ yèni yi.*
10 Le le Dónbeenɩ̃ wé mu bè-tentewà
làa yɩ̀a wà ɓueé fárá wàn ɓùaa *Daviide bɛ́ɛnɩ̃ á à dɩ̃ní.
Le ho cùkú à bɩ̀o sɩ̃ le Dónbeenɩ̃ na dà mu bɩ̀o ɓúenɓúen wán yi.»

---

* **11:9** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 118.25-26

11 Bĩo ó ɔ Yeesu vaá dɔ̃n ho Zeruzalɛɛmu, ó ɔ wà van le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi, á zoó
lońkaa le khíi fò. Bũn mɔ́n ó ɔ fó mí nĩ-kenínia pírú ɲun à ɓa bĩnía ɲɔn ho Betanii. A bũn
à le wii wã́a tò.

O Yeesu dánkánia le vĩndɛ̀ɛ na ɓa le fikíyée
(Matiye 21.18-19)

12 Mu tá na lée tɔ̃n, pã́ahṹ na ɓa wee lé ho Betanii yi á à lɛ́n, à bũn ò ɔ Yeesu á le hĩni dà.
13 O khɛ̀ra mɔn le vĩndɛ̀ɛ na ɓa le fíkíyée à le sà dĩn. Ʊ́ ɔ wà le mí vaá loń le mí ì yí bia
le wán lé. Ʊ́ ɔ vaá yú à lée vɔ̃nna mí ɲii yi, lé bĩo mu yí wó hã́ vĩnsĩa mu haró pã́ahṹ.
14 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a bía nɔn le vĩndɛ̀ɛ mu yi: «Fo máa bĩní máa ha bia hùúu á nùpue máa
dí.» Ʊ́ ɔ nĩ-kenínia ɲá bĩo ó ɔ bía.

O Yeesu ɲɔn ɓa bè-yɛ̀ɛ́rowà
(Matiye 21.12-17; Luki 19.45-48; Zãn 2.13-22)

15 Ɓa vaá dɔ̃n ho Zeruzalɛɛmu ó ɔ Yeesu wà vaá zon le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi á zoó
wee ɲa ɓa bè-yɛ̀ɛ́rowà lè ɓa bè-yàwa. Ɓa wɛ́n-pùarílowà tàbáríwa, làa bĩa wee yɛ̀ɛ́ ɓa
ɓùaaɓúuní kanmúiní ó ɔ dónkaa kúaa.
16 O wee hè ɓa le nùpue yí ɓua dɛ̀ɛ à kã́anáa ho lún mu yi.
17 O ɔ màhã́ wã́a wee kàrán ɓa nùpua làa bĩo kà: «Le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi á mu
bía: ‹Ĩ zĩi ɓa wé è ve le kãna nùpua ɓúenɓúen fioró zĩi.›[†]» O ɔ Yeesu bĩnía bía: «Á minɛ́n
wó le lè ɓa kɔ̃̀nlowà lùe hã́?»
18 Á le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bĩo zéenílowa ɲá mu á ɓa wee cà
bĩo ɓa à wé wé è ɓúeráa o Yeesu. Ɓa zã́na a lé bĩo ó ɔ kàránló á ɓa zã́amáa ɓúenɓúen sĩa
wee wa bĩo yi.
19 Bĩo le wii tò ó ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia á ló ho lóhó yi lée wà.

Mi dé mi sĩa le Dónbeenĩ yi
(Matiye 21.20-22)

20 Mu tá na lée tɔ̃n yĩnbíi bùirĩi ká ɓa lá ho wɔ̃hṹ wà, á ɓa vaá mɔn ho fíkíyée mu à ho
hon lè mí naní ɓúenɓúen.
21 Ʊ́ ɔ Piɛre leékaa bĩo wó khĩína bĩo, ó ɔ bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, loń. Ho fíkíyée
na fo dánkánia á hon.»
22 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Mi dé mi sĩa le Dónbeenĩ yi.
23 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Ká a ɓúi lá bía lè le ɓúee na kà: ‹Hĩní hen na fo wi yi à vaa
zo ho mu-beenĩ yi.› Ká ɓànso yí titikaa ò ɔ dó mí sĩi le Dónbeenĩ yi le bĩo mí bía á à wé, á
mún ɲ̀ wé á à na a yi.
24 Lé bũn nɔn á ĩ̃ wee bíoráa mu á à na mia: Hen ká mi wé wee fio bĩo ɓúi le Dónbeenĩ
cɔ̃́n à mi láa mu yi le mu yú vó. Le è wé mu á à na mia.
25 Mi wé sansan wee fio, ká a ɓúi wó khon làa mia á mi sĩa wee cĩ bĩo yi, à mi sɛ́n mu
día. Bũn ká mĩn Maá Dónbeenĩ á mún ɲ̀ sɛ́n mi bè-kora á à día.»
26 [Ká mi yí máa tà sɛ́n día na ɓa yi, á mĩn Maá na wi ho wáayi mún máa wé è sɛ́n mi
bè-kora máa día.]

O Yeesu pànká lɔ́ wen?
(Matiye 21.23-27; Luki 20.1-8)

27 Bũn mɔ́n á ɓa wã́a ɲɔn ho Zeruzalɛɛmu. Bĩo ó ɔ Yeesu zoó wee varáka le *Dónbeenĩ
zĩ-beenĩ lún yi, á ɓa yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bĩo zéenílowa lè ɓa nĩ-kĩa á wà ɓueé
ɓó a yi
28 à ɓa tùara a yi: «Fo yú le níi wen wee wéráa bĩo kà? Lée wée nɔn mu wéró níi foń?»
29 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ĩ̃nɛ́n mún ɲ̀ tùa mia làa bĩo dà-kéní. Ká mi tà á zéenía mu,
á ĩ̃ ɓɛ̀n mún ɲ̀ zéení yĩa nɔn mu bĩowa mu ɓàn wéró níi miĩ làa mia.

---

† **11:17** Mi loń Ezayii vũahṹ 56.7

30 Yïa nɔn le níi o Zãn yi le o wé bátízé ɓa nùpua lée wée? Lé le Dónbeenĩ lée, tàá lé ɓa nùpua? Mi bío lon!»
31 Á ɓa yèrèmáa wee wãaní mín yi: «Ká wa le lé le Dónbeenĩ tonkaa wo, o ò bío le lée webio nɔn á wa yí tàráa o bïo.
32 Tàá ká wa ɓɛ̀n le lé ɓa nùpua tonkaa wo, á mu ù wé kaka?» Ɓa zãna ɓa zãamáa lé bïo á bán ɓúenɓúen wee leéka le o Zãn hïa lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro binbirĩ.
33 Á ɓa wãa bía nɔn o Yeesu yi: «Wa yí zũ yïa tonkaa wo.» Ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Àwa, á ĩnɛ́n mún máa zéení yïa nɔn le níi miĩ á ĩ wee wéráa bïo kà.»

12

Ho èrézɛ̃́n vĩnsĩa ɓuahó vàrowà wàhiire
(Matiye 21.33-46; Luki 20.9-19)

1 Bũn mɔ́n ó o Yeesu wãa wee bío làa ba lè hã wàhio: «Nìi ɓúi hïa léra ho èrézɛ̃́n vĩnsĩa ɓuahó á son ho dándá kĩnía yi, á có ho kɔ̃hṹ na ó o wé è ɲaa ho èrézɛ̃́n yi. O mún son o paro lùe. Bũn mɔ́n ó o wãanía tò lè ɓa nùpua ɓúi na à và ho, ò orɛ́n wà van le khúii.
2 Pãahṹ na ho èrézɛ̃́n wee be yi, ó o tonkaa mí ton-sá nĩ-kéní le o va ɓa nùpua mu cɔ̃́n le ɓa khé bïo bïo sã mí yi à na.
3 Á ɓa nùpua mu vaá han wo á día ó o wà lè mí níi kãamáa.
4 Ó o mɔhṹ ɓànso bĩnía tonkaa mí ton-sá veere. Á wón ɓa vaá vũaana vũaana ɲúhṹ, à ɓa là là a.
5 Ó o mɔhṹ ɓànso tĩn pá bĩnía tonkaa nĩ-veere. Á ɓa vaá ɓó wón. Lé kà síi ɓa wó lè ɓa ton-sáwá cɛ̀rɛ̀ɛ na ó o mɔhṹ ɓànso tonkaa. Ɓa ɓúi ɓa han, à ɓa ɓúi ɓa ɓó.
6 O mɔhṹ ɓànso za na ó o bò mí tàká wán lé yïa wãa ká a cɔ̃́n. Á wón lé yïa ó o tonkaa, ò o wee leéka: Ĩ za wón ɓa à kɔ̃̀nbi.
7 Bïo ɓa nùpua mu yère dá a wán, á ɓa wee bío mín yi: ‹Yïa lua kà lé yïa á ho mɔhṹ bïo khíi sĩ yi. Mi wa ɓúe o á ho mɔhṹ bïo wãa à sĩ wɛn.›
8 A ɓa hĩnɔn wïira a za mu ɓó, á lá lée lèera día lè ho soró mɔ́n.»
9 Ó o Yeesu wãa tùara ɓa yi: «Lé mu yɛ́n á ho mɔhṹ ɓànso wãa à wé? O o ò ɓuen ɓueé ɓúe ɓa nùpua mu, ká a cà nĩ-vio á à kúee mí mɔhṹ mu yi.
10 Le bíonĩ na kà á mi so dĩǹ yí kàránna le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi yí mɔn le?
‹Le huee na ɓa so-sowa fù pã́ día lé dïo hïa ɓueé ɓuan ho soró dĩnía.
11 Bïo kà lé bïo ó o Ɲúhũso Dónbeenĩ wó, mu lée bè-tente wa yèn-dãní yi.*›»
12 Ɓa *zúifùwa ɲúnása wee cà bïo ɓa a dĩn wán á à wïiráa o Yeesu, lé bïo ɓa zũ le lé ɓarɛ́n á le wàhiire mu wà bò wán. Ɛ̃ɛ ká bïo ɓa zãna ɓa zãamáa, á ɓa día wo à ɓa wà.

Ho lànpó cãló à na ho Oroomu bɛ́ɛ yi bïo
(Matiye 22.15-22; Luki 20.20-26)

13 Bũn mɔ́n á ɓa tonkaa ɓa *Farizĩɛwa nùwã yɛn ɓúi là a *Heroode kuure nùpua nùwã yɛn ɓúi o Yeesu cɔ̃́n le ɓa ɓuee tùa wo yi, à yíráa o níi ɓua yi.
14 Á ɓa ɓueé bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, wa zũ le fo wee mĩ ho tũiá. Fo yí máa zɔ̃́n nùpue. Fo mún yí máa kà nùpue yïo. Bïo le Dónbeenĩ le ɓa nùpua wé ɓua lè míten lé bũn ɓàn kàránló binbirĩ á fo wee na. Awa, á ũ bío na wɛn. Wa làndá yi á ho lànpó ko ho wé cã na ho Oroomu kɔ̃hṹ bɛ́ɛ yi lée, tàá mu yí ko làa wéró? Wa ko wa wé cã ho lée, tàá wa wé yí cã ho?»
15 Ó o Yeesu zũna le bïo ɓa lon binbirĩ á ɓa yí bía. Ó o wãa bía nɔn ɓa yi: «Mi wi mi khũaa ĩ ɲii yi à yíráa ĩ níi ɓua yi le we? Mi cà le wɛ́n-hɔ̃nló ɓúi na miĩ le ĩ loń.»
16 Á ɓa cà le ɓueé nɔn wo yi. Ó o Yeesu tùara ɓa yi: «Ho yahó lè le yèni na wi le wɛ́n-hɔ̃nló mu wán á wée te?» Á ɓa bía: «Lé ho Oroomu bɛ́ɛ.»

* **12:11** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 118.22-23

17 Ƙ ɔ Yeesu wɑ́ɑ bía nɔn ɓa yi: «Àwa. Bɨ̀o sɑ̃ ho Oroomu bɛ́ɛ yi à mi na mu wo yi. Ká bɨ̀o ɓɛ̀n sɑ̃ le Dónbeenɨ̀ yi à mi na mu le yi.» Á ɓa wó coon bɨ̀o ó ɔ bía bɨ̀o yi.

Ɓa nɨ̀-hía vèeró bɨ̀o
(Matiye 22.23-33; Luki 20.27-40)

18 Ɓa *Sadusɨ̀ɛwa lé bɨ̀a le ɓa nɨ̀-hía máa vèe. Wizonle ɓúi, á ɓa ɓúi á ɓueé ɓó a Yeesu yi á tùara a yi kà:
19 «Nì-kàránlo, bɨ̀o ó ɔ *Mɔyiize túara henía nɔn wɛn lé bɨ̀o kà: ‹Hen ká a ɓúi yan mín hɑ́ɑ á húrun ò ɔ yí yú za làa wo, á ɓàn za ko ò ɔ fé ɓàn hɑ́ɑ ya à te ɓa zàwa yi mín za mu yèni yi.›†
20 Awa. Ka lòn nùpua nùwã hèɲun ɓúi yánkaa lée zàwa síi. Ƙ ɔ yahón so yan mín hɑ́ɑ á húrun ò ɔ yí yú za làa wo.
21 Ƙ ɔ ɲun níi so fó a mahɑ́ɑ mu yan á húrun ò ɔ yí yú za làa wo. Lé bʉ́n ó ɔ tɨ̃n níi so bɨ̀o mún wóráa.
22 Ɓa mí nùwã hèɲun yan wo bèenia á húrunka ò ɔ ɓúi yí yú za làa wo. Mu ɓàn véeníi ó ɔ hɑ́ɑ mu mún húrun.
23 Awa. Nɔ̀nzonɔ̀ na ɓa nɨ̀-hía á à vèe yi ó ɔ hɑ́ɑ mu bɨ̀o á à sɨ̀ a yɛ́n yi? Bɨ̀o ɓa mí nùwã hèɲun màhɑ́ yan wo bèenia.»
24 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi wee vɨ̀iní miten. Ɨ́ bía bʉ́n lé bɨ̀o mi yí zʉ̃ le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀ vʉ̃ahʉ́ bíoní kúará. Mi mún yí zʉ̃ le le Dónbeenɨ̀ dà bɨ̀o ɓúenɓúen wee wé.
25 Mu bon. Ɓa nɨ̀-hía khíi vèera á ɓa báawa lè ɓa hɑ́ɑwa máa bɨ̀ní máa ya mín. Ɓa à ɓonmín lè le Dónbeenɨ̀ wáayi tonkarowà ho wáayi.
26 Ɓa nɨ̀-hía vèeró dɑ́ní yi á mi so dɨ̀ɲ̀ yí kàránna ho lahó na wee bío le vɨ̀ndɛ̀-za na ho dɔ̃hʉ́ wi yi bɨ̀o o Mɔyiize vʉ̃ahʉ́ yi yí mɔn le? Mu túara bɨ̀n le le Dónbeenɨ̀ bía nɔn o Mɔyiize yi: ‹Ínɛ́n lé o *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu ɓàn Dónbeenɨ̀.›‡»
27 Ƙ ɔ Yeesu wɑ́ɑ bía: «Le Dónbeenɨ̀ lé bɨ̀a yɨ̀o wi lua ɓàn Dónbeenɨ̀ ká le yínɔ́ɲ nɨ̀-hía ɓàn Dónbeenɨ̀. Mi sòobáa wee vɨ̀iní miten dà.»

Le Dónbeenɨ̀ làndá na bɨ̀o here po hɨ̀a ká
(Matiye 22.34-40; Luki 10.25-28)

28 Ho *làndá bɨ̀o zéeníło ɓúi ɲá ɓa wɑ̃ɑníi. Ƙ ɔ mɔn ò ɔ Yeesu bía se nɔn ɓa Sadusɨ̀ɛwa yi ó ɔ vá ɓueé ɓó a yi ò ɔ tùara a yi: «Le Dónbeenɨ̀ làndáwá ɓúenɓúen tɨ̀ahʉ́ á lé ho yɛ́n bɨ̀o here po hɨ̀a ká?»
29 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Le Dónbeenɨ̀ làndáwá yi á hɨ̀a kà lé hɨ̀a bɨ̀o here po hɨ̀a ká: ‹*Isirayɛɛle nɨ̀pomu, ɲí bɨ̀o kà: Wa Ɲúhʉ́so Dónbeenɨ̀ lé o Ɲúhʉ́so mí dòn.
30 Fo ko à ʉ̃ waɲ́ ʉ̃ Ɲúhʉ́so Dónbeenɨ̀ lè ʉ̃ sɨ̀i ɓúenɓúen, lè ʉ̃ mànákɑ̃ ɓúenɓúen, lè ʉ̃ yilera ɓúenɓúen, lè ʉ̃ pànká ɓúenɓúen.›§
31 Hɨ̀a sɑ̃ ho yi lé hɨ̀a kà: ‹Fo ko à ʉ̃ waɲ́ mí ninza làa bɨ̀o fo waráa ʉ̃ten bɨ̀o síi.›* *Làndáwá na kʉ̃n bɨ̀o here á po hɑ̃ bɨ̀o ɲun na kà hɔ́n mía.»
32 Á ho làndá bɨ̀o zéeníło wɑ́ɑ bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo mu se, bɨ̀o fo bía lé ho tʉ̃iá. O Ɲúhʉ́so lé le Dónbeenɨ̀ mí dòn. Dónbeenɨ̀ ɓúi kʉ̃n mía ká mu yínɔ́ɲ lerɛ́n.
33 A waɲ́ le Dónbeenɨ̀ lè ʉ̃ sɨ̀i ɓúenɓúen, lè ʉ̃ yilera ɓúenɓúen lè ʉ̃ pànká ɓúenɓúen, à mún waɲ́ mi ninza lè ʉ̃ten bɨ̀o síi, bʉ́n sʉ́aaní mu hɑ̃mu na ɓa wee wé na le Dónbeenɨ̀ yi lè ɓa bà-kùio na ɓa wee ya lè le muinɨ̀ na le Dónbeenɨ̀ yi.»
34 Ƙ ɔ Yeesu mɔn ò ɔ nɨ̀i mu bía ɓa bè-zʉ̃ńlowà bíoní ó ɔ bía nɔn wo yi: «Hen làa cɨ̀inú ká fo ò kɛń le Dónbeenɨ̀ bá-zàmu yi.» Bʉ́n mɔ́n ó ɔ ɓúi wɑ́ɑ yí bɨ̀nía yí khà míten yí tùara a yi làa bɨ̀o ɓúi.

Yɨ̀a le Dónbeenɨ̀ mɔn léra bɨ̀o
(Matiye 22.41-46; Luki 20.41-44)

---

† **12:19** Mi loń Làndá zéeníło vʉ̃ahʉ́ (Deutéronome) 25.5-6 ‡ **12:26** Mi loń Léró vʉ̃ahʉ́ (Exode) 2.6 § **12:30** Mi loń Làndá zéeníło vʉ̃ahʉ́ (Deutéronome) 4–5 * **12:31** Mi loń Levii nùwã vʉ̃ahʉ́ (Lévitique) 19.18

35 Mu wó ká a Yeesu wee kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenì zì-beenì yi, ó ɔ tùara bìo kà:
«Ho *làndá bìo zéenílowa dà a wé kaka a bíoráa le yìa le Dónbeenì mɔn léra lé o *Daviide
mɔ̀nmànii?
36 Lé bìo ó ɔ *Daviide mí bɛɛre á le Dónbeenì Hácírí wó ó ɔ bía bìo kà:
‹O Ɲúhũso Dónbeenì bía nɔn ì Ɲúhũso yi:
Ɓuee kɛɛní ì nín-tìánì fúaa ká ì ɓúrá ũ zúkúsa ũ tá á ũ bò ũ zení wán.†›
37 «Bìo ó ɔ *Daviide wee ve yìa le Dónbeenì mɔn léra le mí Ɲúhũso. Ɔ́ ɔ wé o Ɲúhũso
ká a mún pá à wé o mɔ̀nmànii kaka?» Ɓa zãamáa wee ɲí a Yeesu cɔ̃n lè le sì-wɛɛ.

Mi yí wé lè ho làndá bìo zéenílowa bìo
(Matiye 23.1-36; Luki 20.45-47)

38 Bìo ó ɔ Yeesu wee kàrán ɓa zãamáa ó ɔ wee bío na ɓa yi: «Mi yí wé lè ho *làndá bìo
zéenílowa bìo. Bán na wa hã báká-beera zìló à wé héɛkaráa. Ɓa wi ɓa nùpua wé tɛ̀ɛní ɓa
yi lè le kɔ̃̀nbii ɓa zãamáa fèmínló lara yi.
39 Ɓa *zúifùwa kàránló zìní yahón kanmúiní lè ho dìnló díiníi kɛɛníníia na seka á ɓa
wé hueeka kɛɛní yi.
40 Ɓa wee khà ɓa mahã́awa à fé níi bìo ɓúenɓúen. Ɓa mún wa ho fìoró na túee wéró à
wé lè ɓa térénna. Ɓarɛ́n cítii khíi wee here le Dónbeenì cɔ̃n.»

O mahã́-khenii hãmu bìo
(Luki 21.1-4)

41 O Yeesu kará le *Dónbeenì zì-beenì hãmu ɓonkonì nìsã́ní á wee loń bìo ɓa zãamáa
wee kúeeráa le wárí le yi. Ho nàfòró ɓànsowà cɛ̀rɛ̀ɛ wee ɓuee kúee le wárí na boo.
42 Mahã́-khenii ɓúi mún ɓueé kúaa mí tɔ̃mɔ́nwà bìo ɲun.
43 Ɔ́ ɔ Yeesu wã́a von mí nì-kenínia á bía nɔn yi: «Le ì mì ho tũiá na mia: O mahã́-khenii
na kà bìo na ó ɔ kúaa á boo po bìa ká ɓúenɓúen bìo.
44 Lé bìo le wárí na ɓa ɓúenɓúen wó lè mu hãmu lé dìo ɓa yú puunía. O orɛ́n lè mí
khemu, ò ɔ pá kúaa bìo wi o cɔ̃n ɓúenɓúen na ó ɔ lá wé è dí.»

13

Ho dìmíɲá véró là a Nùpue Za ɓuenló bìo
(Matiye 24.1-44; Luki 21.5-33)

1 Bìo ó ɔ Yeesu zoó ló le *Dónbeenì zì-beenì lún yi, ó ɔ nì-kenínia nì-kéní bía nɔn wo yi:
«Nì-kàránlo, hã huaa na kà ɓɛ̀ntìn seka, á hã mún ɓùaaka. Hã soni dãamu yàá!»
2 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo mɔn hã dãamu lon? Ɛ̃ɛ ká huee khíi máa kɛń mí ninza
huee wán. Mu ɓúenɓúen khíi fì.»
3 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu yòó kará hã Oliivewa vìnsìa ɓúee wán á sánsáa le Dónbeenì zì-
beenì. Ɔ́ ɔ Piɛre là a Zaaki là a Zãn là a Andere na wi làa wo mí dòn á tùara a yi:
4 «Lé ho pãahṹ yɛ́n á mu bìo mu ù wé yi? A lé mu bìo yɛ́n khíi zéení le mu wéró pãahṹ
dɔ̃n?»
5 Ɔ́ ɔ Yeesu wã́a bía nɔn ɓa yi: «Mi pa miten bìo. Mi yí día le nùpue khà mia.
6 Nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ khíi ɓuen ì yèni yi á à bío: ‹Ì lé o Krista.› Ɓa à khà nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ á à vìiní.
7 Ká mi khíi wee ɲí hã hìa táró sã, hìa lúio yi làa hìa khɛ̀ra làa mia à mi yí le mi yiwa
dé, lé bìo á bũn bìowa so ko mu wé ho yahó. Ká bũn dɛ̀ɛnía máa wé ho dìmíɲá véró.
8 Ho sìí ɓúi khíi wé è lé vaá fì lè ho sìí veere. A ho kɔ̃hṹ ɓúi khíi wé è lé vaá fì lè ho kã-
veere. Ho tá dèkéró khíi wé hã lùa ɓúi yi. A le hìni khíi lé. Mu ù wé làa bìo o hã́-sãníso
sãní vía wee wé ɓúakáráa bìo síi.
9 «Ɛ̀ɛ ká minɛ́n pa miten bìo. Ɓa nùpua khíi wé è ɓua mia á à varáa ho pànká ɓànsowà
cɔ̃n á bán vaá cítí mia. Ɓa wé è ha mia ɓa *zúifùwa kàránló zìní yi. Ɓa wé è ɓua mia á
vaá dìní hã kãna ɲúnása lè ɓa bá-zàwa yahó bìo mi tà miì bìo yi. Lé bũn mi ì bè yi á à
zéenínáa ì bìo làa ba.

† **12:36** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 110.1

10 Mu bon, sãni ho dĩmíɲá vé, á le Dónbeenĩ bín-tente ko le bue à na hã sĩíwà ɓúenɓúen yi.
11 Hen ká ɓa khíi wé wĩikaa mia á ɓuan vannáa le cítíi yi à mi yí le mi yiwa fèn dè bìo mi vaá bío bìo yi. Hón pãahũ so yi á hã bíoní na à bío ò na mia lé hĩa à mi bío. Lé bìo á hã máa lé minɛ́n mi bɛɛre yi. Mu lé le Dónbeenĩ Hácírí á à dé hã mi ɲiní yi.
12 Ɓa nùpua ɓúi wé è dé mín kùrú zàwa á à na ɓa à ɓúe. Hàrí ɓa maáwà ɓúi á à wé mu ɓàn síi lè mí zàwa. Ɓa zàwa ɓúi mún ǹ hĩní mín maáwà wán, á à na ɓa ɓa à ɓúe.
13 Ɓa nùpua ɓúenɓúen á à ɲin mia bìo mi tà mĩĩ bìo yi. Ká yìa màhã́ hã mí sĩi fúaa mu véenii, wón á à fen.
14 «Mi khíi mi mu bè-sũmúi* na wee yáa mu bìo ká mu wi hen na mu yí ko mu kɛń yi. (Yìa wee kàrán bìo kà à zũń mu kúará sese.) Hón pãahũ so yi ká bìa wi ho Zudee yi à bán lùwí yòo hã ɓúaa.
15 Yìa á à kɛń mí zĩi lòho yí ko ò o lii zoo lá bìo ɓúi.
16 Yìa á à kɛń hã mana yi mu pãahũ yí ko ò o bĩní ɓo à lii lá mí kánɓun mí zĩi.
17 Ho yéréké khíi sá ɓa hã́-sɛ̃ɛnasa lè ɓa hã́-ɲàawa yi mu zoǹ.
18 Mi fio le Dónbeenĩ yi à mu bìowa mu wéró yí lĩ hã yio yi.
19 Lé bìo ho pãahũ mu ɓàn lònbee á à wé ɓùaa á à poń dìo khĩína. Hàrí ho dĩmíɲá ɲúhũ ɓúaró pãahũ na le Dónbeenĩ léra mu bìo ɓúenɓúen yi à ɓuee ɓúe ho zuia yi, á le lònbee mu síi yí kɛra yí mɔn. Á le ɓàn síi mún máa bĩní máa kɛń hùúu.
20 O Ɲúhũso lá yí khò le lònbee mu wizooní yi, á nĩi woon lá máa kãní. Ká a màhã́ khò hã yi ɓa nùpua na ó o hueekaa à ɓa wé làa wo bìo yi.
21 Ká a ɓúi bía nɔn mia kà síi: ‹Mi loń. Lé o *Krista na hen, tàá nín-yìa vaá hen›, à mi yí tà mu.
22 Mu bon, ɓa Kristawa lè le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà na bìo yí bon khíi kɛń. Ɓa à wé mu yéréké bìowa lè mí sĩíwà na ka lè mu wee zéení le Dónbeenĩ pànká á à vĩiníináa ɓa nùpua. Hàrí bìa le Dónbeenĩ hueekaa ká mu lá dà à wé, á ɓa mún ǹ vĩiní bán.
23 Awa. Á minɛ́n cén pa miten bìo. Ĩ fèra bía mu ɓúenɓúen nɔn mia vó.
24 «Le lònbee khĩíló mɔ́ndɛ́n á
‹le wii á à dé mí yuumu.
Ho pĩihũ khoomu máa bĩní máa kɛń.
25 Hã mànàayio á à kùenka à lii.
Bìo ɓuan ho wáayi bìowa dĩnía ɓúenɓúen á à dèké.›†
26 Hón pãahũ so yi á ɓa à mi a Nùpue Za ɓuenló hã dùndúio wán lè mí dàńló lè mí cùkú beenĩ.
27 O khíi tonka le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà ho tá kónɓúaa bìo náa yi lè ho dĩmíɲá ɓúenɓúen yi á ɓa a ve bìa le Dónbeenĩ hueekaa á à kúee mín wán.
28 «Mi loń ho *fikíyée vĩndɛ̀ɛ bìo le wee wéráa. Hen ká le ɓàn lakara hĩa wee nàma á wee sà mí vɔ̃n-yórówà, se mi zũ le ho viohó tèró dɔ̃n.
29 Lé làa bũn síi ká mi khíi wee mi mu bìowa mu wéró, à mi mún zũń le o *Nùpue Za ɓuenló sùaráa. O ò ɓuen máa khí.
30 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Ho pãahũ na kà nùpua máa hí máa vé ká bũn bìowa so ɓúenɓúen yí wó.
31 Ho wáayi lè ho tá khíi vé, ká ĩ bíoní hɔ̃́n ǹ kɛń bĩn fɛ́ɛɛ.
32 Nĩi woon yí zũ ho dĩmíɲá véró wizonle lè ho pãahũ máa zéení. Le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà yí zũ mu, hàrí le Dónbeenĩ Za mí bɛɛre yàá pá yí zũ mu. O Maá mí dòn lé yìa zũ mu.
33 «Mi pa miten bìo. Mi yí wé lòn nùpua na dũma. Lé bìo mi yí zũ ho pãahũ na mu ù wé yi.

---

* **13:14** Mi loń Daniyɛɛle vũahũ 9.27; 11.31; 12.11 † **13:25** Mi loń Ezayii vũahũ 13.10; 34.4

34 Mu bɨ̀o ɓonmín làa bɨ̀o kà: Nɨ̀i ɓúi le mí ì va le khúii. Ʊ́ o kàràfáa mí zɨ̀i mí ton-sáwá
yi, á sankaa hã̀ tonni nɔn ɓa lè mí nɨ̀-kéní kéní yi. Bʊ̂n mɔ́n ó o bía nɔn o paro yi le o tɨ̂ní
mí yɨ̀o.
35 Minɛ́n mún tɨ̂ní mí yɨ̀o, lé bɨ̀o mi yí zũ̀ a zɨ̀i ɓànso bɨ̀ní ɓuenló pã̀ahʊ́. O dà à ɓuen
zɨ̀ihʊ́ tàá tá tɨ̂ahʊ́, tàá kò-bá-wɛ́ɛ yi, tàá yɨ̀nbíi.
36 Ká a khíi dɨ̀ndɨ̀n ɓuara ò o yí ɓuee yí mia ká mi ka lòn nùpua na dũma.
37 Bɨ̀o á ɨ̃ wee bío na mia kà, á yahó sã̀ ɓa nùpua ɓúenɓúen. Mi yí wé lòn nùpua na
dũma.»

14

Ɓa zúifùwa ɲúnása wee lè o Yeesu wán
(Matiye 26.1-5; Luki 22.1-2; Zãn 11.45-53)

1 Wizooní bɨ̀o ɲun wã́a ká ho Paaki sã́nú díró lè ho *búurú na á ɲa-fɨ̀ni yí dó yi sã́nú
díró yi. Á le *Dónbeenɨ̀ yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bɨ̀o zéeníowa wee cà bɨ̀o ɓa à
wé wé è wɨ̀iráa o Yeesu ká mu yí zũ, á à na ɓa à ɓúe.
2 Ɓa wee bío: «Wa yí dà máa wɨ̀i wo ho sã́nú díró yi. Ká wa wó mu á ɓa zã̀amáa á à
kánká mu bɨ̀o yi.»

O hã́a ɓúi kúaa ho ɲiló o Yeesu ɲúhʊ́ wán
(Matiye 26.6-13; Zãn 12.1-8)

3 O Yeesu kɛra ho Betanii lóhó yi o Simɔn na hɨ́a lé o *ɓùeré nɨ̀i zɨ̀i. Pã̀ahʊ́ na ó o kará
wee dí à bʊ̂n à hã́a ɓúi ɓueé wee zo, á ɓuan mí dʊ́ukó-za ɓúi na wó lè le huee na ɓa le
alibaatere à ho sú làa ɲiló ɓúi na sãmu sɨ̂. Ho ɲiló mu ɓa le náàrè á yàwá here làa sòobɛ́ɛ.
Bɨ̀o ó o ɓueé ɓó a Yeesu yi ó o pʊ̃ina ho dʊ́ukó-za mu ɲii, ò o kúaa ho ɲiló mu o Yeesu ɲúhʊ́
wán.
4 Á bɨ̀a wi bɨ̂n ɓúi sɨ̀a cã. Á ɓa wee bío mín yi: «Ho ɲiló na kà yáaró ɲúhʊ́ lé mu yɛ́n?
5 Ho ɲɔ̀ɲ̀ lá dà à yɛ̀ɛ́ á à yí hã wɛ́n-hã̀ani khɨ́á-tɨ̂n* á à sanka a na ɓa nɨ̀-khenia yi.» A ɓa
lan wee zá làa wo.
6 Ʊ́ o Yeesu wã́a bía: «O hã́a mu mi día bɨ̀o. Mi wee zá làa wó le we? Bɨ̀o ó o wó làa mi
á se.
7 Ɓa nɨ̀-khenia bán làa mia á à kɛ́ɲ́ mín wán fɛ́ɛɛ. Á pã̀ahʊ́ lée pã̀ahʊ́ á mi dà wé è wé
mu sã̀amu làa ba ká mi tà. Ɛ̃ɛ ká ɨ̀nɛ́n wón máa kɛ́ɲ́ làa mia fɛ́ɛɛ.
8 Bɨ̀o ó o dà à wé lé bɨ̀o ó o wó. O kúaa ho ɲiló na sãmu sɨ̂ ɨ̀ sã̀nía wán à fèn wíokaráa
hã̀ paráa hã̀ nùuló.
9 Le ɨ̀ mɨ̀ ho tʊ̃iá na mia: Le Dónbeenɨ̀ bín-tente wé buera lùe lée lùe yi ho dɨ̂mɨ́ɲá
ɓúenɓúen yi, á ɓa à bío bɨ̀o ó o hã́a na kà wó, á ɓa à leéka a bɨ̀o.»

O Zudaa wi ò o dé o Yeesu na
(Matiye 26.14-16; Luki 22.3-6)

10 O Yeesu nɨ̀-kenínia pírú ɲun nɨ̀-kéní na ɓa le Zudaa Isikariote á wà vaá bía nɔn ɓa
yankarowà ɲúnása yi le mí wi à mí dé o Yeesu na ɓa yi.
11 Á bán sɨ̀a wan wan á dó mí ɲiní nɔn le mí ì na le wárí wo yi. Ʊ́ o wã́a wee cà ho pã̀ahʊ́
na o ò dàɲ́ ɲ̀ wé mu yi, á à déráa wo ɓa níní yi.

O Yeesu wee di ho Paaki dɨ̂nló lè mi nɨ̀-kenínia
(Matiye 26.17-25; Luki 22.7-14, 21-23; Zãn 13.21-30)

12 Ho *búurú na á ɲa-fɨ̀ni yí dó yi sã́nú díró ɓàn nín-yání wizonle zoɲ̀, dɨ̀o ɓa wee wé
fʊ̃aa ho Paaki piozàwa yi,† ó o Yeesu nɨ̀-kenínia tùara a yi: «Lé wen á fo wi à wa vaa wíoka
ho Paaki dɨ̂nló yi?»
13 Ʊ́ o tonkaa mí nɨ̀-kenínia nùwã ɲun á bía nɔn yi: «Mi lɛ́n zo ho lóhó yi, á mi zoó sɨ̂ a
nɨ̀i ɓúi yahó ká a sò mu ɲumu lè ho dʊ́uhʊ́. Mi bè o yi,

* **14:5** Mu pã̀ahʊ́ á hã wɛ́n-hã̀ani khɨ́á-tɨ̂n lé o nùpue lúlú-kùure sámú sàánii. † **14:12** Mi loɲ́ Léró vʊ̃ahʊ́ (Exode) 12.6, 14-20

14 ká a vaá zon zĩi na yi à mi bío na le zĩi mu ɓànso yi: O nĩ-kàránlo le wa tùa foɳ̀: Ho
lahó na á ĩnɛ́n lè ĩ nĩ-kenínia á à dí ho Paaki dĩnló yi lé ho yɛ́n?
15 O ò zéení la-beení ɓúi làa mia ho nɔ́nwíohṹ yi na sĩa bàráka vó. Lé bĩn à mi wíoka
wa Paaki dĩnló bĩo yi.» 16 Á ɓa wà vaá zon ho lóhó yi, á zoó yú mu ɓúenɓúen làa bĩo ó ɔ
Yeesu bíaráa mu. Á ɓa wíokaa ho Paaki dĩnló bĩo.
17 Bĩo le wii tò, ó ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia pírú ɲun ɓuara.
18 Bĩo ɓa kará wee dí ó ɔ Yeesu bía: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Minɛ́n na làa mi páanía
kará ho dĩnló ɲúhṹ yi nĩ-kéní á à dé mi ì na.»
19 Ʊ ɔ nĩ-kenínia yilera lùnkaa, á ɓa wee tùaka a yi lè mí nĩ-kéní kéní. A yĩa le: «Mu lé
ĩnɛ́n le?» A yĩa le: «Mu lé ĩnɛ́n lé?»
20 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mu lé minɛ́n pírú ɲun nĩ-kéní, yĩa làa mi páanía wà zoó cĩ.
21 Mu bon. O *Nùpue Za á à hí làa bĩo le Dónbeení bíoní vũahṹ bíaráa mu. Ká yĩa màhã́
níi ì bè mu á ho yéréké è zo ɲúhṹ. Bànso yàá lá yí ton se mu sũaání.»
(Matiye 26.26-30; Luki 22.15-20; 1 Korɛnte 11.23-25)
22 Bĩo ɓa wee dí, ó ɔ Yeesu lá ho búurú á dó le Dónbeení báráká. O ɔ wee cɛ̀ɛ̀ka ho na
mí nĩ-kenínia yi ká à bío: «Mi fé là, hón lé ĩ sãnía.»
23 O ɔ bĩnía lá le ɲuuníi dɛ̀ɛ na ho *dĩvɛ̃́n wi yi ò ɔ dó le Dónbeení báráká. O ɔ nɔn ho
ɓa yi á ɓa ɓúenɓúen ɲun.
24 O ɔ bía nɔn ɓa yi: «Dén lé ĩ cãni na wíokaa wee zéení le Dónbeení páaníi na le bò bĩo,
dén lé ĩ cãni na kúaará ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ bĩo yi.
25 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Ĩ máa bĩní máa ɲu dĩvɛ̃́n hùúu fúaa ho pãahṹ na á ĩ̃ khíi ɲu
ho ɓàn bè-fĩa yi le Dónbeení bɛ́ɛní yi.»
26 Bṹn mɔ́n á ɓa sía ho sãnú lení, à ɓa wà yòora hã Oliivewa vĩnsĩa ɓúee wán.

O Yeesu bía le o Piɛre á à pĩ mí bĩo
(Matiye 26.31-35; Luki 22.31-34; Zãn 13.36-38)
27 O Yeesu bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Mi ɓúenɓúen á à lùwí ì día mi. Làa bĩo le Dónbeení
bíoráa mu mí bíoní vũahṹ yi kà síi: ‹Ĩ ì ɓúe o pi-pa á ɓa pia á à kɛ́nná à lɛ́n ɳ̀ va hã lùa
ɓúenɓúen.›‡
28 Ɛɛ ká ĩ vèeró mɔ́n, á ĩ̃ ì dí mí yahó vaá pa mia ho Kalilee kɔ̃hṹ yi.»
29 Ʊ ɔ Piɛre bía: «Hàrí à bĩa ká ɓúenɓúen pĩ ũ bĩo, á ĩnɛ́n wón máa pĩ mu hùúu.»
30 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na foɳ̀. Ho tĩnɔ̀n-kéní na kà yi, sãni ò ɔ kò-bɛ́ɛ
wá hã cúa-ɲun, bṹn ká ũnɛ́n bía le fo yí zũ mi á dɔ̃n hã cúa-tĩn.»
31 Ʊ ɔ Piɛre pá bĩnía wíokaa tĩína mí bíoní yi: «Ĩ́ máa bío le ĩ yí zũ fo máa mi hùúu, hàrí
ká ĩ ko à ĩ̃ hí làa fo.» A ɓa nĩ-kenínia na ká ɓúenɓúen bía mu bĩo dà-kéní mu.

O Yeesu fiora ho Zɛtesemanii yi
(Matiye 26.36-46; Luki 22.39-46)
32 Bṹn mɔ́n á ɓa wà vaá dɔ̃n le lùe ɓúi na ɓa le Zɛtesemanii. Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn mí nĩ-
kenínia yi: «Mi kɛɛní hen le ĩ lɛ́n vaa fio.»
33 O ɔ fó a Piɛre là a Zaaki là a Zãn á bòráa. O ɓúakáa zãna á yi wee dè
34 ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Ĩ́ hácírí yáara dàkhĩína. Ĩ ka le ĩ máa fen. Mi kɛɛní hen, á tĩní mi
yĩo.»
35 Bṹn mɔ́n ó ɔ wãa vá van cĩinú, á vaá lií ɓúrá ò ɔ fiora le ká mu dà à wé, à le lònbee
na kà à yí yí mí.
36 O bía bĩo kà: «Ĩ́ Maá, fo dà bĩo ɓúenɓúen wee wé. Yí le le lònbee na kà à yí mi. Ɛɛ ká
mu yí wé ĩnɛ́n sĩi bĩo. Le ũnɛ́n lé yĩa sĩi bĩo à wé.»
37 O ɔ bĩnía ɓuara mí nĩ-kenínia cɔ̃́n á ɓueé yú ɓa à mu dãmu ɓó ɓa. Ʊ ɔ bía nɔn o Piɛre
yi: «Simɔn, dãmu ɓó fo le? Fo yí dà máa tĩní ũ yĩo hàrí le lɛ́ɛ̀rè dà-kéní yi le?

‡ **14:27** Mi loɳ́ Zakari vũahṹ 13.7

38 Mi fání mi yìo à wé fio bèra a na à mi yí zo mu bè-kora wéró yi. O nùpue sĩi wee wé
vá mu bè-tente wéró yi, ɛ̀ɛ ká ho pànká na ó ɔ ò wé làa bũn lé hĩa mía.»
39 O ɔ tĩn wíokaa khɛ̀ra vaá fiora ò ɔ bía hã bíoní dà-kéní mu.
40 Bũn mɔ́n ó ɔ bĩnía ɓuara mí nĩ-kenínia cɔ̃n á ɓueé yú ɓa à mu dãmu ɓó ɓa. Ɓa yí
dàńna yí fánía mí yìo. Á bìo ɓa wáa à bío á à na a Yeesu yi á ɓa yí zũ.
41 Bìo ó ɔ Yeesu wà á bĩnía ɓuara mún cúa-tĩn níi yi, ó ɔ ɓueé bía nɔn ɓa yi: «Mi pá dũma
wee vũńka lon? Mu wáa vó. Ho pãahũ dɔ̃n. O *Nùpue Za á ɓa à dé ɓa bè-kora wérowà
níi yi.
42 Mi hĩní wa lɛ́n. Yìa á à dé mi ì na ɓueé dɔ̃n.»

Ɓa wĩira a Yeesu
(Matiye 26.47-56; Luki 22.47-53; Zãn 18.3-12)

43 Pãahũ na ó ɔ Yeesu wee bío yi, à bũn ò ɔ Zudaa ɓueé dɔ̃n. O lé ɓa nĩ-kenínia pírú
ɲun nĩ-kéní. Ɓa zãamáa na bò làa wo á ɓuan hã khà-túa lè hã bũaa. Bĩa tonkaa ɓa lé le
*Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bìo zéenílowa lè ɓa nĩ-kĩa.
44 O Zudaa, yìa á à dé o Yeesu mu á à na, á zéenía bìo ɓa zãamáa á à zũńnáa wo. O bía:
«Ĩ hĩa vaá tɛ̀ɛnía nùpue na yi lè le kɔ̃̀nbii, se wón lé yìa mi wee cà. Á mi wáa wĩi wo à ɓua
sese lɛ́nnáa.»
45 O Zudaa ɓuee dɛ̃ɛ̀nii ó ɔ wà vaá ɓó a Yeesu yi ò ɔ bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo.» O ɔ
tɛ̀ɛnía wo yi lè le kɔ̃̀nbii.
46 Á bĩa làa wo bò mín wáa wĩira a Yeesu.
47 Á ɓa nĩ-kéní ɓúi dò mí khà-tóní á hà lè le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúhũso beenĩ ton-sá
nĩ-kéní ɲikãahũ kúio.
48 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn bĩa wà ɓueé wĩi wo yi: «Mi so lá ko à mi ɓua khà-túa làa bũaa à
ɓuee wĩiráa mi le? Ĩ lée nĩ-kãanii le?
49 Ĩ làa mia lá wee kɛń mín wán túntún, á wee kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ
lún yi á mi yí wĩira mi. Ɛ̃ɛ ká mu wó kà, à le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bìo ɲii síráa.»
50 Ɔ́ ɔ nĩ-kenínia ɓúenɓúen wáa lùwa wà à ɓa día a.
51 Yàrónza ɓúi lé yìa bò a Yeesu yi. Lée ɓunló mí dòn wi o wán. Ɓa le mí ì wĩi wo, á ɓa
ɓuan o ɓunló yi,
52 ó ɔ kueera ho día, ò ɔ lùwa wà mí kãamáa.

O Yeesu ɓa ɓuan vannáa ɓa tũiá fɛɛrowà yahó
(Matiye 26.57-68; Luki 22.54-55, 63-71; Zãn 18.13-14, 19-24)

53 Bũn mɔ́n á ɓa ɓuan o Yeesu vannáa le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúhũso zĩi, hen na ɓa
yankarowà ɲúnása lè ɓa nĩ-kĩa lè ho *làndá bìo zéenílowa ɓúenɓúen kúaa mín wán yi.
54 O Piɛre khɛ̀ra bò a Yeesu mɔ́n. O ɓueé zon ɓa yankarowà ɲúhũso lún yi, á zoó páanía
kará lè ɓa parowà á wee huee ho dɔ̃hũ.
55 Ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa *zúifùwa tũiá fɛɛrowà ɓúenɓúen wee cà bìo ɓa à
kooníná o Yeesu yi á à bè yi ì síininná o ɲúhũ á à na ɓa à ɓúe. Ká ɓa màhã́ yí yú bìo
ɓúi.
56 Nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wee ɓuee fũaa hã sabíoní o ɲii, ká ɓa màhã́ wee bĩní kán mín.
57 Á ɓa nùwã yɛ́n ɓúi wáa hĩnɔn koonía o yi lè le sabéré na kà:
58 «Wa ɲá ò ɔ bía le mí ì fio le Dónbeenĩ zĩi na ɓa nùpua son, á à bĩní ì so le ɓúi hã wizooní
tĩn yi ká dén á nùpua máa so.»
59 Hàrí bũn á ɓa yàá pá wee kán mín wán.
60 Á ɓa yankarowà ɲúhũso wáa lii hĩnɔn yòó dĩn ɓa ɓúenɓúen yahó ò ɔ tùara a Yeesu
yi: «Bìo ɓa nùpua wee bío ũ dání yi á fo le fo máa bío dɛ̀ɛ ɓúi yi le?»
61 Ɔ́ ɔ Yeesu cɛ̀kɛ̀ ò ɔ dĩn. Á ɓa yankarowà ɲúhũso wíokaa tùara a yi: «Le ũnɛ́n lé o
Krista, le Dónbeenĩ na wa wee khòoní za le?»

62 Ƙ ɔ Yeesu bía: «Ũuu, ĩ lé orɛ́n. Mi ɓúenɓúen á à mi a *Nùpue Za ká a kará le Dónbeenĩ
na dà mu bĩo ɓúenɓúen nín-tĩánĩ. Mi mún khíi mi a ká a kará hã̃ dùndúio wán bò ò
ɓuen.§»
63 Á ɓa yankarowà ɲúhũso wã̃a lɛ̀ɛkaa mí dà-zĩnii lé bĩo mu vá a yi dàkhĩína, ò ɔ bía:
«Wa màkóo wã̃a mía sɛɛ́ràsa yi.
64 Hã̃ bín-kora na ò ɔ mà lɛɛ́ra le Dónbeenĩ yi á mi ɲá. Ãwa, á lé mu yɛ́n á mi wee leéka?»
Á ɓa ɓúenɓúen le o wó khon ó ɔ ko ò ɔ ɓúe.
65 Ɓa nùwã̃ yɛn zàwa ɓúi ɓa tĩahṹ á ɓúakáa wee khàani kúee o Yeesu wán. Ɓa pon o
yahó yi à ɓa wee vũ̃aa wo lè mí nín-kuio ká ɓa à tùa wo yi le o zéení yĩa wó mu làa wo.
Le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúhũso lún parowà fó a, á wee dé sáarà yi.

O Piɛre pã̃ a Yeesu bĩo
(Matiye 26.69-75; Luki 22.56-62; Zãn 18.15-18, 25-27)

66 Pã̃ahṹ na ó ɔ Piɛre pá lií wi ho lún yi, à bṹn le Dónbeenĩ yankarowà ɲúhũso beenĩ
ton-sá hã̃awa nĩ-kéní ɓúi ɓueé dɔ̃n.
67 Bĩo ó ɔ mɔn o Piɛre ò ɔ wee huee ho dɔ̃hṹ, ó ɔ wíokaa lońna a yi sese ò ɔ bía: «Ũnɛ́n
mún lá wi là a Nazarɛɛte nĩi Yeesu mu.»
68 Ƙ ɔ Piɛre pã̃ mu ò ɔ bía: «Bìo á fo wee bío kà á ĩ yí zũ.» Bṹn mɔ́n ó ɔ wà vaá bã̃nía dĩn
ho lún zũaɲii. [Ƙ o kò-bɛ́ɛ wá.]
69 Bĩo ó ɔ ton-sá hã̃a mu mɔn o vaa bã̃níló, ó ɔ wee bío làa bĩa wi bĩn: «O nùpue na kà
lé ɓarɛ́n nĩ-kéní ɓúi.»
70 Ƙ ɔ Piɛre tĩn pã̃. Mu yàá yí míana, à bṹn à bía wi bĩn tĩn bía nɔn o Piɛre mu yi: «Ho
tũiá poni. Fo lé ɓarɛ́n ɓúi. Ũnɛ́n mún lé o Kalilee nĩi.»
71 Ƙ ɔ Piɛre wã̃a bía: «Ká ĩ fã̃ sabéré à le Dónbeenĩ le ĩ mi mu. Ĩ ì báa mu ɲii wán, o
nùpue na mi wee bío bĩo á ĩ yí zũ.»
72 Hón pã̃ahṹ so yi ó ɔ kò-bɛ́ɛ wá hã̃ cúa-ɲun níi. Ƙ ɔ Piɛre hácírí màhã́ bĩnía ɓuara bĩo
ó ɔ Yeesu fù bía làa wo yi wán: «Sã̃ni ò ɔ kò-bɛ́ɛ wá hã̃ cúa-ɲun bṹn ká ũnɛ́n pã̃ le fo yí zũ
mi á dɔ̃n hã̃ cúa-tĩn.» Ƙ ɔ Piɛre wã̃a wee wá.

15

Ɓa ɓuan o Yeesu ɓuararáa o Pilaate cɔ̃́n
(Matiye 27.1-2, 11-14; Luki 23.1-5; Zãn 18.28-38)

1 Le yĩnbíi bùirĩi á ɓa *yankarowà ɲúnása, lè ɓa nĩ-kĩa, lè ho *làndá bĩo zéenílowa,
bán ɓúenɓúen na lè ɓa *zúifùwa tũiá fɛɛrowà á kúaa mín wán, bèra a na à ɓa bío tè bĩo
dà-kéní wán. Ɓa can o Yeesu, á ɓuan ɓueé nɔn o *Pilaate yi.
2 Ƙ ɔ Pilaate tùara a yi: «Lé ũnɛ́n lé ɓa zúifùwa bɛ́ɛ le?» Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía
mu.»
3 Ɓa yankarowà ɲúnása wee kooní a Yeesu yi làa bĩo cɛ̀rɛ̀ɛ.
4 Ƙ ɔ Pilaate wíokaa tùara a yi: «Fo le fo máa bío dɛ̀ɛ le? Bĩo ɓa wee bío ũ ɲii á fo yí máa
ɲí le?»
5 Ká a Yeesu màhã́ yí bĩnía yí bía dɛ̀ɛ. Bṹn wó a Pilaate coon.

Ɓa le o Yeesu ko ò ɔ ɓúe
(Matiye 27.15-26; Luki 23.13-25; Zãn 18.39-19.16)

6 Hen ká ho *Paaki sã̃nú sansan dɔ̃n, ò ɔ Pilaate lén o kàsó nĩi ɓúi día, yĩa ɓa zã̃amáa le
o día.
7 Mu ù wé à nĩi ɓúi na ɓa le Barabaasi páanía wi ho kàsó yi lè ɓa ɓúi na làa wo kã̃a á ɓó
a nĩi ɓúi.
8 Á ɓa zã̃amáa wã̃a wà van o Pilaate cɔ̃́n á vaá wee fio wo ò ɔ wé bĩo ó ɔ lá wee wé na
ɓa yi.
9 Ƙ ɔ Pilaate bía nɔn ɓa yi: «Mi wi à ɓa zúifùwa bɛ́ɛ lé yĩa à ĩ día le?»

§ **14:62** Mi loń Daniyɛɛle vũahṹ 7.13

10 O Pilaate zũ kɛ̃́nkɛ̃́n le ɓa yankarowà ɲúnása dó a Yeesu nɔn mí yi lé bĩo le yandee
wi ɓa yi o bĩo yi.
11 Ká ɓa yankarowà ɲúnása màhã́ súkúra ɓa zãamáa le ɓa fio o Pilaate cɔ̃́n le o
Barabaasi lé yĩa ò o día.
12 Ɔ́ o Pilaate wíokaa tùara ɓa zãamáa yi: «Lé mu yɛ́n mi le ĩ wé làa yĩa mi wee ve làa
zúifùwa bɛ́ɛ?»
13 Á ɓa wee bío na a yi ká ɓa a wãamaka: «Ɓúɛɛ wo ho *kùrùwá wán ò o hí.»
14 Ɔ́ o Pilaate tùara ɓa yi: «O wékhe lé ho yɛ́n?» Á ɓa yàá wíokaa wee wãamaka pɔ̃́npɔ̃́n:
«Ɓúɛɛ wo ho kùrùwá wán ò o hí.»
15 O Pilaate wi ò o wɛɛ́ ɓa zãamáa sĩi, ó o léra o Barabaasi día, ò o le ɓa ha a Yeesu lè hã
làbàaní, ò o nɔn wo le ɓa ɓúɛɛ ho kùrùwá wán.

Ɓa dásíwá wee zùańka a Yeesu yi
(Matiye 27.27-31; Zãn 19.2-3)

16 Á ɓa dásíwá ɓuan wo zonnáa ho *Zudee kɔ̃hṹ bɛ́ɛ lún yi, à ɓa von mí ninzàwa na ká
ɓúenɓúen.
17 Ɓa zĩinía o Yeesu lè le dà-muhṹ, á tã́ ho kĩrí lè hã kíkara á dó a ɲúhṹ yi.*
18 Bṹn mɔ́n á ɓa wee tɛ̀ɛní a yi kà: «*Zúifùwa bɛ́ɛ, foó!»
19 Ɓa wee vṹaa o ɲúhṹ lè le kã́anĩ, á wee khàani kúee o wán ká ɓa à fárá mí nɔnkóɲúná
wán à lii ɓúrá a yahó.
20 Bĩo ɓa zùańkaa wo yi vó, á ɓa tɛra le dà-muhṹ o wán, à ɓa zĩinía wo là a kùrú sĩa.
Bṹn mɔ́n á ɓa ɓuan wo lóráa ho donkĩahṹ á wà lée ɓúɛɛ ho *kùrùwá wán.

Ɓa ɓúaa o Yeesu ho kùrùwá wán
(Matiye 27.32-44; Luki 23.26-43; Zãn 19.17-27)

21 O Sirɛɛna nĩi Simɔn na lé o Alɛkisãndere là a Urufuusi ɓàn maá, á ló hã mana yi bò
ho wɔ̃hṹ ɓueé wee khĩí, á ɓa dásíwá ɓueé kĩkã́a yi le o fé o Yeesu kùrùwá pĩ.
22 Ɓa ɓuan o Yeesu vannáa lahó ɓúi na ɓa le Kolokota yi, bṹn kúará le «ɲún-ɓòkuee
lahó.»
23 Ɓa lùnkaa ho *dĩvɛ̃́n lè mu bĩo ɓúi na ɓa le míĩrè á wi ɓa na a Yeesu yi ò o ɲu, ká a
màhã́ yí ɲun mu.
24 Bṹn mɔ́n á ɓa ɓúaa wo ho kùrùwá wán. Ɓa le mí ì sanka a sĩ-zĩnia á ɓa wó le ɲún-sĩni
bĩo à zũńnáa dĩo á à sĩ yĩa làa yĩa yi.
25 Le wi-bee pãahṹ lé bĩo ɓa ɓúaa wo yi ho *kùrùwá wán.
26 Bĩo ɓa túara le dɛ̀ɛ wán, bĩo wee zéení bĩo nɔn ɓa ɓúaaráa wo lé bĩo kà: «ZúIFÙWA
Bɛ́ɛ.»
27 Ɓa mún ɓúaa ɓa nĩ-wànna nùwã ɲun ɓúi là a Yeesu. O nĩ-kéní wi là a nín-tĩánĩ ká a
nĩ-kéní wi là a nín-káahó.
28 [Bṹn wó à le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ bíoní na kà a ɲii sí: «Ɓa mà a dó ɓa nĩ-kora
tĩahṹ.»]†
29 Ɓa nùpua na wee khĩí làa bĩn wee kĩɓón mí ɲúná ká ɓa a là a. Ɓa wee bío: «Fo yí mɔn
mu le. Ũnɛ́n na lá le fo ò fio le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ á à bĩní ì so le ɓàn dà-veere hã wizooní
bĩo tĩn yi,
30 wã́a fení ũten. Lii ho *kùrùwá wán le wa loń.»
31 Le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bĩo zéenílowa mún wee yáa mí ɲiní
yi na a yi ká ɓa a bío làa mín: «O fenía ɓa ɓúi ò orɛ́n màhã́ yí dà máa fení míten.
32 Le o Krista, o *Isirayɛɛle bɛ́ɛ, à lé ho kùrùwá wán lii. Ká wa mɔn mu á wa à dé wa sĩa
wo yi.» Bĩa páanía ɓúaa hã kùrùwáwá wán là a Yeesu bán mún wee là a.

---

* **15:17** Ɓa bá-zàwa lè ɓa nĩ-beera lé bĩa yánkaa dà hã sĩ-muna wee zĩ. Hã yàwá fù here. Hã kĩríwà ɓa wee wé, à kúee ɓa bá-zàwa ɲúná yi à zéeníná ɓa bá-zàmu pànká bĩo. Ká bĩo ɓa wi ɓa zùańka a Yeesu yi, á ɓa zĩinía wo lè ho kánɓun muhṹ á dó hã kíkara kĩrí o ɲúhṹ yi. † **15:28** Mi loń Ezayii vũahṹ 53.12

O Yeesu húmú
(Matiye 27.45-56; Luki 23.44-49; Zãn 19.28-30)

33 Le wii yòo fáráló pãahṹ á ho kɔ̃hṹ ɓúenɓúen dĩndĩn wó le tíbírí. Mu míana fúuu
fúaa le wi-háarè.
34 Le wi-háarè mu pãahṹ, ó ɔ Yeesu bía bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Eloyii, Eloyii, lama sabatanii?»
Bṹn kúará le «Wàn Dónbeenĩ, wàn Dónbeenĩ, fo pã́ mi día le we?»
35 Á bĩa wi bĩn nùwã yɛn ɓúi ɲá mu á ɓa bía: «Mi loń, o wee ve o *Elii.»
36 Á ɓa nĩ-kéní ɓúi lùwa vaá lá le dɛ̀ɛ ɓúi na wee kṹiní mu ɲumu á zĩíra mu bè-ɲia yi á
can le ɓùaahiire ɲii yi á yòó dá a Yeesu yi le o yɛ̀ɛ, ò ɔ bía: «Mi dĩn, wa à loń ká a Elii ɓueé
liiní a ho *kùrùwá wán.»
37 Lé bṹn pãahṹ ó ɔ Yeesu wãamaa yi pɔ̃́npɔ̃́n, ò ɔ húrun.
38 Á ho pɔ̃nsò-beenĩ na zoó céra le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ á yòó lɛ̀ɛra mí tĩahṹ lií ló. 39 Ho
Oroomu dásíwá ɲúhṹso na dĩn o Yeesu yahó á mɔn bĩo ó ɔ húrunnáa ó ɔ bía: «O nùpue
na kà ɓɛ̀ntĩn lá lé le Dónbeenĩ Za binbirĩ.»
40 Hã́awa nùwã yɛn ɓúi mún hĩa wi bĩn á khɛ̀ra dĩn wee loń. Ɓa hã́awa mu tĩahṹ ó ɔ
Mari wi yi, yĩa wee lé ho Makadala lóhó yi. Á séení a Mari na lé o Zaaki háyónza là a
Zozee ɓàn nu, là a Salomɛɛ.
41 Ɓa hĩa wee bè o Yeesu yi ká a wi ho Kalilee yi á wee séení a. Hã́awa cɛ̀rɛ̀ɛ ɓúi mún
hĩa wi ɓa hã́awa mu tĩahṹ á bò là a Yeesu ɓuara ho Zeruzalɛɛmu yi.

Ɓa nùuna a Yeesu
(Matiye 27.56-61; Luki 23.50-56; Zãn 19.38-42)

42 O Yeesu hí-nɔ̀nzoǹ ho zĩihṹ ɲii, à bĩo á lé bṹn zoǹ á ɓa wee wíoka míten ho *Sabaa
bĩo yi,
43 ó ɔ Zozɛɛfu na wee lé ho Arimatee lóhó yi á ɓuara. O fù lé ɓa *zúifùwa tṹiá fɛɛrowà
nĩ-kéní na ɓa ninzàwa wee kɔ̃̀nbi. Wón mún lá wee lòoní le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ láró pãahṹ.
O henía mí sĩi ò ɔ van o *Pilaate cɔ̃́n á vaá fĩora a Yeesu nĩ-hínmu.
44 Ká a Pilaate ɲá bĩo ó ɔ Yeesu dɛ̀ɛnía húrun ó ɔ wó coon mu bĩo yi. Ʊ ɔ von ɓa dásíwá
ɲúhṹso á ɓueé tùara yi le o Yeesu mu húrun míana le.
45 Á bĩo ó ɔ ɲá mu ɓa dásíwá ɲúhṹso cɔ̃́n vó, ó ɔ nɔn le ɲii o Zozɛɛfu yi le o lá a sãnía.
46 Ʊ ɔ Zozɛɛfu yà ho ɓun-senĩ dà-poni ò ɔ liinía o Yeesu ho *kùrùwá wán á lií bá lè ho
ɓunló ɓuan vaá dó le búure yi, dĩo ɓa lá có ho ɓúaahó yi día. Bṹn mɔ́n ó ɔ bĩinía le hue-
beenĩ pon le búure mu ɲii.
47 O Makadala Mari là a Zozee ɓàn nu Mari á dĩn mɔn hen na ó ɔ dó a yi.

16

O Yeesu vèerɔ́
(Matiye 28.1-8; Luki 24.1-12; Zãn 20.1-10)

1 Bĩo ho *Sabaa khĩína, ó ɔ Makadala Mari là a Zaaki ɓàn nu Mari là a Salomɛɛ á yà ho
ɲiló na sãmu sĩ le mí vaá khĩi làa Yeesu sãnía.
2 Ho dimaasi zoǹ yĩnbíi bùirĩi, le wii hàró pãahṹ, á ɓa hĩnɔn wà ɲɔn le búure.
3 Ɓa wee bío mín yi: «Lé wée yàá vaá bĩiní le hue-beenĩ na pon le búure ɲii á à na wɛn
coon?»
4 Ká bĩo ɓa vaá dɔ̃n, á ɓa le mí ì loń, à le hue-be-beenĩ bĩinía ló le búure ɲii á khíi día
le nĩsãní. 5 Á ɓa wà vaá zon le yi, á zoó mɔn yàrónza ɓúi ò ɔ kará lè le nín-tĩánĩ, á zã́ ho
báká poni na túee. Á ɓa zã́na.
6 Ká a yàrónza mu màhã́ bía nɔn ɓa yi: «Mi yí zɔ̃́n. Ĩ zũ le lé o Nazarɛɛte nĩi Yeesu na ɓa
ɓúaa ho *kùrùwá wán á mi wee cà. O mía hen, o vèera. Mi loń. Lé ho lahó na kà á ɓa lá
bàrá a yi.
7 Mi lɛ́n vaa bío mu na a Piɛre là a Yeesu mu nĩ-kenínia na ká yi le o dú ɓa yahó van ho
Kalilee kɔ̃hṹ. Lé bĩn ɓa vaá mi a yi làa bĩo ó ɔ bíaráa mu.»

8 Á ɓa yilera lùnkaa, á ɓa wee zà. Á ɓa ló á lée lùwa wà. Ɓa yí bía dɛ̀ɛ yí nɔ̀n nùpue yi lé bìo ɓa zǎna.

O Yeesu zéenía míten lè mí nì-kenínia
(Matiye 28.9-10; Zǎn 20.11-18)

9 [O Yeesu vèeró mɔ́n ho dimaasi zoǹ yìnbíi á mu nín-yání, ó ɔ zéenía míten là a Makadala Mari, wón na ó ɔ hǐa ɲɔ̀n ɓa cǐnáwa bùaa hèɲun léra yi.
10 Ʊ́ ɔ Mari wà van bìa là a Yeesu lá páanía wi cɔ̌n, á vaá yú ɓa à ɓa yara sò á wee wá, ó ɔ bía làa ba le mí mɔ̀n o Yeesu.
11 Ká bìo ɓa ɲá bìo ó ɔ Mari bía le o Yeesu vèera, ó ɔ mún mɔ̀n wo, á ɓa yí tà mu.
12 Bʊ́n mɔ́n ó ɔ Yeesu zéenía míten làa sìí veere lè mí nì-kenínia nùwã ɲun ká ɓa ɲɔ̀n hã mana.
13 Á ɓa bǐnía ɓueé bía mu lè ɓa nì-kenínia na ká á bán mún yí tà mu yi.
14 Mu ɓàn mɔ́n, ó ɔ Yeesu zéenía míten lè ɓa nì-kenínia pírú dòn ká ɓa wee dí. O zá làa ba bìo ɓa yí dó mí sǐa wo yi, làa bìo ɓa tun mí yiwa á yí tà bìa bía le mí mɔ̀n wo ò ɔ vèera bìo.
15 Ʊ́ ɔ wǎa bía nɔ̀n ɓa yi: «Mi lɛ́n va ho dǐmíɲá lùa ɓúenɓúen yi à vaa bue le Dónbeenì bín-tente na ɓa nùpua ɓúenɓúen yi.
16 Yìa á à dé mí sǐi le yi, á ɓa à bátízé, wón á à fen. Ká yìa yí dó mí sǐi le yi, wón ɲúhʊ́ á à sí.
17 Bìa dó mí sǐa le yi wé è wé mu yéréké bìowa na wee zéení le Dónbeenì pànká: Ɓa à ɲa ɓa cǐnáwa á à lén bìa ɓa wi yi lè ǐ yèni; ɓa a bío hã sìí-viò bíoní;
18 yìa wé ɓuan háa yi, tàá ká a ɲun bè-ɲunii ɓúi na dà a ɓúe nùpue, á dɛ̀ɛ woon máa wé ɓànso; ɓa à bè mí níní ɓa vánvárowà wán á bán á à wa.»
19 Bìo ó ɔ bía bʊ́n vó, ó ɔ Ɲúhʊ́so Yeesu ɓuan yòora ho wáayi á yòó kará le Dónbeenì nín-tǐánì.
20 Á ɓa nì-kenínia wà vaá wee bue le bín-tente hã lùa ɓúenɓúen yi. O Ɲúhʊ́so wee séení ɓa, á ɓa wee wé mu yéréké bìowa na wee zéení le Dónbeenì pànká à zéení le bìo ɓa wee bío á lée tʊ̀ià poni.]

Le Dónbeeni bín-tente vũahṹ na ó o Luki túara

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

O Luki hĩa wee bè là a Poole va hã́ kúio. O yínɔ́ń zúifù. O lé o *Kɛrɛɛsi nĩi. O fù lé o dɔ̀kɔ̀túarán. Lé orɛ́n túara ho vũahṹ mu, á mún túara ɓa Tonkarowà bè-wénia vũahṹ.

Bĩo nɔn ó o Luki túararáa mí bín-tente:

1. O Luki wi à ɓa kèrètĩɛwa ɓúenɓúen zũń le bĩa dó mí sĩa o *Krista yi á bĩo bò bĩo na wó mɔn kɛ́́nkɛ́́n wán. O o wi ò o hení ɓa sĩa à ɓa wíoka fárá tĩn.
2. O mún wi ó o zéení le ɓa kèrètĩɛwa yínɔ́ń nùpua na wi à ɓa fá mí ɲii dĩní lè ɓa *zúifùwa.
3. Ɲún-sĩ ó o Tiofiile hĩa lé o Poole ɲi-tà ho Oroomu yi. Ɔ́ o Luki túara ho vũahṹ mu nɔn wo yi, à séenía o tonló yi.

O henía mu bè-kora sɛ́ndíaró lè ho fioró bĩo. O zéenía a *Isirayɛɛle nĩpomu làndáwá yara.

Yĩa lé ɓa nùpua ɓúenɓúen kã́nílo ó o zéenía bĩo mi vũahṹ mu yi.

1-2 Tiofiile,* bĩo wó khĩína wa cɔ́́n lè mí dà-kéní kéní ɓúenɓúen le Dónbeení dã́ní yi à lá mu ɲúhṹ ɓúɛɛníi á ɓa ɓúi mɔn á lé mu sɛɛ́ràsa, bán lé bĩa wó le Dónbeení bín-buerowà na zéenía mu làa wɛn. Ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ wi à ɓa kúeeka mu mín wán à túa hã́ vɔ̃nna yi.

3 Á bĩo á ĩnɛ́n mún wi á ĩ túa mu lè ɓa bĩo síi, á ĩ tùakaa mu cinciíra bĩa mɔn mu lè mí nĩ-kéní kéní cɔ́́n á zũńnanáa mu ya-tente. Á bĩo mu sã́maanáa lé bṹn á ĩ wi à ĩ túaráa mu à na ũnɛ́n Tiofiile cùkúso yi,

4 ɓṹn lé bĩo o na á fo ò zũń kɛ́́nkɛ́́n ká bĩo á ɓa fù kàránna làa fo ɓúenɓúen lé ho tũiá poni.

O Zã́n Batiisi teró bĩo zéeníló

5 Ho Zudee kɔ̃hṹ bɛ́ɛ *Heroode pã́ahṹ, á le Dónbeení yankaro ɓúi fù wi bĩn á yèni ɓa le Zakari. O lé o Abia kuure nùpue ɓúi. Ɓàn hã́a yèni ɓa le Elizabɛɛti. Wón fù lé le *Dónbeení yankarowà ɲúhṹso *Aaron nɔnkã́ni hĩnló ɓúi.

6 Ɓa mí nùwã́ ɲun fù lée nùpua na térénna le Dónbeení yahó, ó o Ɲúhṹso làndáwá là a bè-zéenínia lè mí dà-kéní kéní ɓúenɓúen á ɓa wee bè yi lè mí ɲi-kã́a.

7 Ɓa lá dĩǹ yí yú za lé bĩo ó o Elizabɛɛti hĩana yí máa te, à ɓa mí nùwã́ ɲun mún kĩ́nkaa.

8 Wizonle ɓúi, ó o Zakari zon le *Dónbeení zĩ-beení yi lé bĩo á ɓa kuure nùpua lé bán ho yankaró pã́ahṹ yèrèmáa ɓueé dɔ̃n,

9 á bĩo ɓa le mí ì cà yĩa zoó cĩí mu bĩo na sã́mu sĩ le *sòobá-lùe† yi làa bĩo mu bòráa le Dónbeení yankarowà làndá yi á ɓa wó le ɲún-sĩni bĩo, ó orɛ́n lé yĩa ó o Ɲúhṹso léra.

10 Hón pã́ahṹ so yi, ká ɓa zã́amáa lée dĩn ho khṹuhṹ á wee wé ho fioró.

11 Yĩo ɓueé tĩ ò o Ɲúhṹso wáayi tonkaro lií dĩn o yahó mu bĩo na sã́mu sĩ cĩínii dɛ̀ɛ nĩsã́ní ɓàn nín-tĩání.

12 Pã́ahṹ na ó o Zakari mɔn wo, ó o zã́na làa sòobɛ́ɛ á wee zà wàwàwà.

13 Ká a tonkaro màhã́ bía làa wo: «Zakari, yí zɔ́́n dɛ̀ɛ, le Dónbeení ɲá ṹ fioró. Mĩn hã́a Elizabɛɛti á à sĩ le sã́ní á à te o za báa; ká a khíi ton à ṹ cé o yèni le Zã́n.

14 O bĩo khíi wé hã́ zã́makaa lè le sĩ-wɛɛ ṹ cɔ́́n, á nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ mún khíi zã́maka a teró bĩo yi.

---

* **1:1-2** Tiofiile: Le yèni mu kúará lé bĩo kà: ‹Yĩa le Dónbeení wa›. Yĩa ó o Luki von lè le yèni mu á bĩo yí tà yí zṹ sese.

† **1:9** Le sòobá-lùe: Lé le Dónbeení zĩ-beení lahó ɓúi na á nùpue woon yí dà máa zo yi ká mu yínɔ́ń le Dónbeení yankarowà mí dòn.

15 Lé bĩo ó ɔ khíi wé nĩ-beenĩ o Ɲúhũso yèn-dãní yi. Bè-ɲunii na dà a vĩ hã yĩo ó ɔ máa
bè mí ɲii yi hùúu, á le Dónbeenĩ Hácírí á à fèn ǹ kɛń wo yi ká a yàá dĩǹ yí ton.
16 Orɛ́n lé yĩa khíi bĩní ì fé o *Isirayɛɛle nĩpomu cɛ̀rɛ̀ɛ á ɓa à yèrèmá à ɓuen ɓa Ɲúhũso
Dónbeenĩ cɔ̃́n.
17 Orɛ́n mí bɛɛre lé yĩa khíi fèn ǹ wíoka a Ɲúhũso wɔ̃hṹ lè le Hácírí lè ho dàńló na le
Dónbeenĩ yánkaa nɔn mí ɲi-cúa fɛɛro *Elii yi. Ʊ́ za mu lé yĩa khíi véení hã bíoní na wi ɓa
maáwà lè mí zàwa pãahṹ, á mún ǹ yèrèmá bĩa pã́ le Dónbeenĩ bíonĩ sĩa á ɓa à wé lè ɓa
nùpua na térénna lè ɓa bè-zũńlowà bĩo síi. Lé kà síi o ò wíokaráa ɓa nùpua á à paráa o
Ɲúhũso ɓuenló.»
18 Ʊ́ ɔ Zakari bía nɔn le Dónbeenĩ tonkaro mu yi: «Bìo ò wé á ĩ tàráa mu yi lé mu yɛ́n?
Bĩo á ĩ màhã́ kĩna, á wàn hãa mún yĩo tɔ̃n yú.»
19 Á le Dónbeenĩ tonkaro bía: «Ĩnɛ́n na dĩn ũ yahó kà lé o Kabiriyɛɛle. Ĩ wi le Dónbeenĩ
nĩsãní á wee sá na le yi. Lerɛ́n lé dĩo tonkaa mi le ĩ ɓuee bío le bín-tente na kà na foǹ.
20 Awa! Á bĩo fo yí tà ĩ bíonĩ yi, lé bũn nɔn á ũ ɲii á à lĩ á máa bĩní máa bío fúaa ũ za báa
mu te nɔ̀nzoǹ. Loń mu sese, bĩo á ĩ bía làa fo ɓúenɓúen á à wé ho pãahṹ na le Dónbeenĩ
le mu ko yi.»
21 Hón pãahṹ so yi ká ɓa zãamáa pá lée dĩn ho khũuhũ á pan o Zakari. Ho pɔ̃̀n-tóní na
ó ɔ zoó wó le sòobá-lùe yi á lùnkaa ɓa yilera.
22 Pãahṹ na ó ɔ wà ɓueé lé yi, à bũn ò ɔ ɲii lù, ó ɔ wee bío lè ɓa nùpua lè mí níní. Á ɓa
dɛ̀ɛnía zũna mu le o bĩo mu yínɔń kãamáa, Dónbeenĩ zéenía bĩo ɓúi làa wó zoó le sòobá-
lùe mu yi.
23 Nɔ̀nzoǹ na ó ɔ Zakari mu tonló vó yi, ó ɔ wà van mí zĩi.
24 Lé bũn mɔ́n á ɓàn hãa Elizabɛɛti sùráa mí sãní. Bĩo ó ɔ zũna mí sãní mu bĩo, ó ɔ wó
hã pĩina bĩo hònú ɓúenɓúen ká a yí máa tà lé khũuhũ. Hón pãahṹ so yi ó ɔ wee bío mí
yi:
25 «Pátĩ! Bĩo kà yàá dĩn yí bon. O za máa teró bĩo na fù wee wé bío na mĩi fɛ́ɛɛ á wã́a vó
ho zuia. O Ɲúhũso na pànká wi á zũna ĩ màkárí á hóonía ĩ ɲúhṹ.»‡

O Yeesu teró bĩo zéeníló

26 Pĩina bĩo hèzĩn bũn mɔ́n, á le Dónbeenĩ bía nɔn mí tonkaro Kabiriyɛɛle yi le o tĩn lɛ́n
va ho Kalilee kɔ̃hṹ lóhó ɓúi na ɓa le Nazarɛɛte yi, o hĩnzo-sínii ɓúi cɔ̃́n.
27 O hĩnzoró mu fũaamu§ á bò nɔn o bɛ́ɛ *Daviide nɔnkãni nùpue ɓúi na yèni ɓa le
Zozɛɛfu yi. O hĩnzo-sínii mu yèni ɓa le Mari.
28 Bĩo ó ɔ Kabiriyɛɛle vaá zon o zĩi yi ó ɔ tɛ̀ɛnía a yi: «Mari, foó. O Ɲúhũso Dónbeenĩ wó
mí sãamu làa fo: Orɛ́n mí bɛɛre mún wi làa fo. Wã́a zãmaka.»
29 Ʊ́ ɔ Mari kará coon á yilera yáara. O wee le mí yi, le dén tɛ̀ɛníi so ɲúhṹ lé mu yɛ́n.
30 Á le Dónbeenĩ tonkaro bía: «Mari, yí zɔ̃́n dɛ̀ɛ woon, le Dónbeenĩ sãamu á dɔ̃n fo.
31 Loń! Bĩo fo kará wán á fo ò sĩ le sãní á a te o za báa, ká ũ le fo ò cé o yèni à ũ bío le
Yeesu.
32 O khíi wé nùpue na ɲúhṹ wi á ɓa wé è ve o lè le Dónbeenĩ na wi mu bĩo ɓúenɓúen
ɲúhṹ wán Za. Á le Dónbeenĩ mún khíi bàrá a ɓàn ɓùaa Daviide bá-zàmu kanmúiní wán.
33 O khíi lá lé bɛ́ɛnĩ o *Zakoobu nĩpomu zĩi, á bá-zàmu máa ve máa mi.»
34 Ʊ́ ɔ Mari bía nɔn wo yi: «Mu dà a wé kaka? Bĩo á ĩ màhã́ yí zũ báa.»
35 Á ho wáayi tonkaro zéenía mu ya-tente làa wo: «Le Dónbeenĩ Hácírí á à lii ũ wàn,
á le Dónbeenĩ na wi mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ wán dàńló á à ɓún foǹ lè ho tàró bĩo síi. Lé
bũn nɔn ó ɔ za na á ũ khíi te á ɓa wé è ve le yi poni ɓànso, làa Dónbeenĩ Za.
36 Loń! O Elizabɛɛti na làa fo te mín pá sù le sãní lè mí hã́-kĩnmu; wón na ɓa fù le o
hĩana yí máa te, nín-yĩa sãní pĩina yú hã bĩo hèzĩn.
37 Lé bĩo á bĩo na le Dónbeenĩ á à wé è sa bũn bĩo so mía hùúu.»

‡ **1:25** Ba zúifùwa cɔ̃́n ó ɔ hãa na ton hĩnɔn yòó kĩna ò ɔ yí fò za hùúu á bĩo fù lée nĩyio na ɓùaa dàkhĩína. § **1:27** Mi loń Matiye vũahṹ 1.18

38 Hón pãahṹ so yi ó ɔ Mari bía nɔn ho wáayi tonkaro yi: «ĩ́ wi o Ɲúhṹso níi yi ho zuia,
ĩ́ wi o níi yi ho yĩ́ró. Le mu wé mĩ́ làa bĩ́o fo bíaráa mu.» Á ho wáayi tonkaro zoó ló lée
wà ò ɔ día a Mari.

O Mari ɓúɛɛkíró là a Elizabɛɛti bĩ́o

39 Wizooní bĩ́o yɛn bṹn mɔ́n, ó ɔ Mari hĩ́nɔn bánbáa ɲɔn ho lóhó ɓúi na wi ho *Zudaa
kɔ̃hṹ ɓúaa yi.
40 Bĩ́o ó ɔ vaá dɔ̃n ó ɔ térénna vaá zon o Zakari zĩ́i, á zoó tɛ̀ɛnía a Elizabɛɛti yi.
41 Bĩ́o ó ɔ Elizabɛɛti ɲá a Mari tɛ̀ɛníi sã, ó ɔ za dɛ̀ɛnía zoó kùrúnna a yi, á le Dónbeení
Hácírí wã́a sú a Elizabɛɛti mu,
42 ó ɔ zoó bía pɔ̃́npɔ̃́n: «Ɓa hã́awa ɓúenɓúen tĩ́ahṹ ũ̃nɛ́n lé yĩ́a le Dónbeení dúɓuaa wi
wán, ó ɔ za na sãní wi ṹ wán á le mún dúɓuaa yi.
43 Ĩnɛ́n lée wée á ĩ́ Ɲúhṹso ɓàn nu ló ɓuararáa ĩ́ cɔ̃́n!
44 Loń! Pãahṹ na á ĩ́ ɲá ṹ tɛ̀ɛníi sã, á ĩ́ za sĩ́i wan wan á kùrúnna ĩ́ yi.
45 Yĩ́a tà le bĩ́o ó ɔ Ɲúhṹso bía nɔn mí yi á à wé máa khí ɓɛ̀ntĩ́n bĩ́o se.»

Le Dónbeení khòonílo leni na ó ɔ Mari sía

46 Ó ɔ Mari wã́a bía:
Ĩnɛ́n wee dé o Ɲúhṹso yèni wán,
47 á ĩ́ sĩ́i mún wan le Dónbeení
na lé ĩ́ kã̃nílo bĩ́o yi.
48 Lé bĩ́o le lora mí ton-sá hã́a
na bĩ́o ɲúhṹ mía.
Bĩ́o kà wán á ɓa nùpua ɓúenɓúen
na wee te lè mí pɔ̃̀nna
á à bío lé ĩ́ bĩ́o se.
49 Lé bĩ́o le Dónbeení na dà mu bĩ́o ɓúenɓúen
á wó mu bè-beera nɔn mĩ́i.
Le yèni po hã̃ yènnáa ɓúenɓúen.
50 Le sãamu á bɛ̀nbɛ́ra fò ɓa nùpua
na wa le á wee kɔ̃̀nbi
hã̃ pɔ̃̀nna ɓúenɓúen yi.
51 Le wee wé zéení mí pànká
bĩ́a wee ɓùaaní míten wán
á ɲa ɓa vĩ́nvĩ́ná.
52 Le wee wé liiní ɓa bá-zàwa mí kanmúiní wán
à hóoní ɓa yídàwa ɲúná.
53 Bĩ́a le hĩ́ni wee ɓúe
á le wee wé síiní níní
lè mu bè-tentewà cɛ̀rɛ̀ɛ,
à ɲa ho nàfòró ɓànsowà
á ɓa lɛ́n lè mí nín-kã́amáa.
54 Le séenía mí ton-sá *Isirayɛɛle,
à zéeníná le le yi yí nɔnsãa mu sãamu
55 na le wee wé là a *Abarahaamu lè mí mɔ́n yi fúuu,
làa bĩ́o le hĩ́a dóráa mí ɲii nɔn wàn maáwà yi.
56 Ó ɔ Mari wã́a kará là a Elizabɛɛti á yú hã̃ pĩ́ina tĩ́n síi, bṹn mɔ́n ó ɔ bĩ́nía wà ɓon.

O Zãn Batiisi teró

57 Bĩ́o ó ɔ Elizabɛɛti teró dɔ̃n, ó ɔ ton mí za báa.
58 Á bĩ́a làa wó kará ɓó mín yi lè ɓàn temínlowà ɲá le o Ɲúhṹso wó mí sãamu làa wo, á
ɓa páanía wee zã̃maka làa wo.

59 O kúnkúza mu teró wizooní bĩo hètĩn zoṅ á ɓa ɓuan wo ɓueé *kúio,* à ɓa le mí ì cé
ɓàn maá Zakari yèni á à na a yi.
60 Á ɓàn nu Elizabɛɛti pã̌ ò ɔ bía: «Ɓùeé. O yèni ɓa le Zãn.»
61 Á ɓa bía nɔn wo yi; «Lée webio? Le yèni mu ɓa yèn-ɓua mía mĩn zĩi.»
62 Á ɓa wã̌a wee tùa ɓàn maá yi lè mí níní le lé le yèni yɛ́n ó ɔ le mí ì cé á à na mí za yi.
63 Ʊ́ ɔ Zakari le ɓa lá le dɛ̀ɛ na wee túa wán na mí yi, á bĩo kà lé bĩo ó ɔ túara: «O yèni
ɓa le Zãn.» Á mu wó ɓa coon.
64 Lé bũn wán ó ɔ Zakari ɲii dɛ̀ɛnía feera wee bío, á wee ɓùaaní le Dónbeenĩ.
65 Á bĩa sùarákaa bĩn ɓúenɓúen zã̌na, á ho *Zudee kɔ̃hṹ ɓúaa lùa ɓúenɓúen yi á ɓa wee
bío bĩo wó.
66 Á bĩa wee ɲí mu ɓúenɓúen wee ɓua mu mí sĩa yi. Ɓa wee tùa míten yi: «O kúnkúza
mu bĩo khíi wé kaka coon?» O Ɲúhṹso pànká ɓɛ̀ntĩn wi làa wo.

Le Dónbeenĩ khòoníló leni na ó ɔ Zakari sía

67 Ʊ́ ɔ kúnkúza mu ɓàn maá Zakari á le Dónbeenĩ Hácírí sú á le le o bío hã bíoní na kà:
68 «Mi wé sío ɓùaaní a Isirayɛɛle nĩpomu
ɓàn Dónbeenĩ na lé o Ɲúhṹso.
Lé bĩo le ɓuara kã̌nía mí nĩpomu
á mu wi míten.
69 Le nɔn ò kã̌nílo na pànká wi wɛn
na ló le ton-sá *Daviide zĩ-ɲúhṹ yi.
70 Le yánkaa bía bĩo kà hàáni
mí ɲi-cúa fɛɛrowà ɲiní yi:
71 Ĩ khíi kã̌ní mia mi zúkúsa
làa bĩa ɲina mia ɓúenɓúen níní yi.
72-73 Bũn sãamu so lé bĩo le hĩa wó,
le hĩa wó mu á nɔn wàn ɓùaawa yi.
Le yi pá yí nɔnsãa bĩo lerɛ́n làa ba ɲiní tò wán
le mí ì ɓua làa mín yi.
Le yáanía báa lè wàn ɓùaa *Abarahaamu
74-75 le mí ì fé wɛn wà zúkúsa níní yi,
Á wa à dàń ṅ dĩn wé è sá a na le yi
wa mukã̌nĩ wizooní ɓúenɓúen yi.
Mu húaaràmu lè mu tentemu yi
le yahó ká zã̌níi mía wɛn.
76 Ʊ́nɛ́n háyónza mu, ɓa khíi ve
làa yĩa dà mu bĩo ɓúenɓúen wán ɲi-cúa fɛɛro.
Fo khíi dí o Ɲúhṹso yahó loo
á à wíoka a wɔ̃hṹ á à na a yi.
77 O ɔ nĩpomu à zũ̃ń ho fenló
bĩo ɓa bè-kora sɛ́ndíaró bĩo yi.
78 Wàn Dónbeenĩ sĩi se, á hii wi
le lée waminĩ ɓànso.
Le wó á mu khoomu ló ho wáayi
lè le wii na lií hà bĩo síi.
79 Le khoomu mu ù lé á à kúia
bĩa kará le tíbírí yi wán
làa bĩa na wi mu húmú yuumu yi,
á à dí wa yahó ho hɛ́ɛrà wɔ̃hṹ wán.»

---

* **1:59** Mu lé o nùpue bámu dɛ̀ɛ ɓàn ɲii sãahṹ wèndíaró. Ɓa zúifùwa cɔ̃́n á mu fù lée bĩo na ɓa wee wé à zéenínáa mu
temínmu na yánkaa wi le Dónbeenĩ là a Abarahaamu lè mí mɔ́n nùpua pã̌ahṹ. Hàrí ho zuia á ɓa mɔ́n nùpua pá wee
wé mu. Mi loń Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 12.3

80 Ƙ ɔ háyónza mu wɑ̃a wee dã á hácírí wee dé wán ká le wà. O ɔ ò kɛɛní hã mana tá heni̇̃ yi fúaa nɔ̀nzoɲ̀ na ó ɔ khíi di̇̃n o Isirayɛɛle ni̇̃pomu yahó á ɓa a mi.

2

O kɑ̃nílo teró bi̇̀o
(Matiye 1.18-25)

1 O Zãn mu teró pãahu̇́ lé bu̇́n á ho *Oroomu bɛ́ɛ Okusite á nɔn lè ɲii, le hã kãna na bi̇̀o sã mí yi à ɓa túa nùpua ɓúenɓúen yènnáa à mí zũń ɲii.
2 Hón nín-yání mi̇̀ló so wó ká a Kiriniyuusi lé yi̇̀a ó ɔ bàrá ho Siirii kɔ̃hu̇́ ɲúhu̇́ wán.
3 Lé bu̇́n nɔn ká nùpue na nɔnkãni can lóhó na yi ò ɔ lɛ́n va bi̇̀n à vaa túa mí yèni.
4 Ƙ ɔ Zozɛɛfu mún hi̇̀nɔn ló ho Kalilee lóhó na ɓa le Nazarɛɛte yi á wà van ho Zudee kɔ̃hu̇́ lóhó yi, hi̇̀a yèni ɓa le Beteleheɛmu. Lé bi̇̀n ó ɔ bɛ́ɛ *Daviide ton yi. O Zozɛɛfu mu lé o Daviide mɔ̀nmànii ɓúi.
5 Ƙ ɔ Zozɛɛfu mu lè mín fũaalè Mari hi̇̀nɔn páanía bò mín á wà vaá túa mí yènnáa bi̇̀n. Hón pãahu̇́ so yi ká ɓàn fũaalè mu sãní dɔ̃n.
6 Bi̇̀o ɓa vaá wi ho Beteleheɛmu yi, ó ɔ Mari teró pãahu̇́ dɔ̃n,
7 ó ɔ ton mí hínbii za á ɓa bá a lè ho pɔ̃nsòró á dó ho boohó yi, lé bi̇̀o ɓa yí yú le lùe ɓa ni̇̃-hãní làaníi.

Ɓa pi-pawà ɲá le bin-tente

8 Mu wee wé ká ɓa pi-pawà khɛ̀ra vaá wee pa mí pia fé mín yi hã mana na sùaráa bi̇̀n yi.
9 Yi̇̀o ɓueé ti̇̀ à le Dónbeeni̇̃ wáayi tonkaro ɓúi di̇̃n ɓa yahó, ó ɔ Ɲúhu̇́so khon-be-beeni̇̃ lion ɓa wán lè mí pànká á ɓa yiwa lɛ̀ɛkaa á zɑ̃na dàkhi̇̀ína.
10 Ká ho wáayi tonkaro màhã bía á hi̇̀ína ɓa si̇̀a: «Mì yí zɔ̃́n wà. Lée bín-tente á ĩ bío á à na mia. Le bi̇̀o á à wé hã zɑ̃maka-beeni̇̃ mi̇̀n ni̇̃pomu ɓúenɓúen cɔ̃́n.
11 Mi yú a kɑ̃nílo, o ton ho ti̇̀nàahu̇́ na kà yi o Daviide ɓa lóhó yi. O lé o *Krista á lé o Ɲúhu̇́so.
12 Bi̇̀o mi ì zũńnáa wo lé bi̇̀o kà: Mi wɑ̃a lɛ́n, ká mi hi̇̀a vaá mɔn kúnkúza yi̇̀a ká a dũma ho boohó yi á bá lè ho pɔ̃nsòró se wón lé orɛ́n.»
13 Mí lahó yi à bu̇́n à ho wáayi tonkarowà ku-beeni̇̃ ɓúi yòó ló lion o cɔ̃́n á ɓa páanía wee khòoní le Dónbeeni̇̃:
14 «Ho cùkú lè le yèn-beeni̇̃ à bi̇̀o si̇̀ le Dónbeeni̇̃
na dà mu bi̇̀o ɓúenɓúen ɲúhu̇́ wán yi!
O ɔ hɛ́ɛrà na ó ɔ wee na ɓa nùpua
na bi̇̀o si̇̀ a yi à yí mí pànká ho tá wán.»
15 Bu̇́n mɔ́n á ho wáayi tonkarowà bi̇̀nía yòó wà à ɓa día ɓa pi-pawà, á ɓa yèrèmáa wee bío mín yi: «Mi hi̇̀ní le wa bánbá va ho Beteleheɛmu yi à vaa mi bi̇̀o ó ɔ Ɲúhu̇́so zéenía làa wɛn à zũń mu yahó.»
16 Mí lahó yi á ɓa dɛ̀ɛnía hi̇̀nɔn bánbáa vaá yú à Mari là a Zozɛɛfu là a kúnkúza yi̇̀a mu ká a dũma ho boohó yi.
17 Bi̇̀o ɓa mɔn wo kà síi, á ɓa dɛ̀ɛnía lan wee bío bi̇̀o ho wáayi tonkaro bía nɔn ɓa yi o kúnkúza mu bi̇̀o yi à na bi̇̀a wi bi̇̀n yi.
18 Ƙ bi̇̀a ɲá ɓa pi-pawà mu ɲi-cúa ɓúenɓúen á di̇̃n coon mu bi̇̀o yi.
19 O ɔ Mari wón ɓɛ̀n ɓuan hã bíoní mu mí yi, á wee le mí yi hã bi̇̀o yi fɛ́ɛɛ.
20 Bi̇̀o ɓa vaá mɔn o wán vó, á ɓa bi̇̀nía wà ká ɓa wee ɓùaaní le Dónbeeni̇̃ yèni, á wee khòoní le bi̇̀o ɓa ɲá làa bi̇̀o ɓa mɔn ɓúenɓúen bi̇̀o yi.

O Yeesu ɓa vaá nɔn le Dónbeeni̇̃ yi

21 O teró wizooní bìo hètĩn níi zoǹ á ɓa *kúio* wo, á có yèni le Yeesu. Dén yèni so le dìo
á ho wáayi tonkaro hĩa zéenía lè ɓàn nu ká a sãní yàá dĩǹ yí sù.
22 Bũn mɔ́n á bìo ɓa ceéra míten vó làa bìo mu bòráa o *Mɔyiize làndá yi, ó ɔ Mari là a
Zozɛɛfu ɓuan mí za Yeesu vannáa ho Zeruzalɛɛmu á wà vaá na a ɲúhũso yi,
23 làa bìo mu túararáa o ɲúhũso làndá vũahũ yi: «Ɓa nùpua hínbíi zà-báawa lè ɓa sároń
bùaa nín-yání zà-tenia bà-báa ɓúenɓúen bìo sã a Ɲúhũso yi.»†
24 Ɓa mún ko ɓa na ɓa ɓùaaɓúuní bùaa ɲun, ká bán yí yú, á ɓa a na ɓa háponí bùaa ɲun
à á wé lè mu hãmu, làa bìo mu túararáa o Ɲúhũso làndá vũahũ yi.‡
25 Bũn pãahũ ká a nĩ-kĩnle ɓúi fù wi ho Zeruzalɛɛmu yi á yèni ɓa le Simiɔn. Le Dónbeenĩ
Hácírí fù wi làa wo. O lée nùpue na fù térénna ɓa nùpua yahó, á dó mí sĩi le Dónbeenĩ
yi, á mún bò le làndáwá lè mí dà-kéní kéní yi. O fù kará wee lòoní yĩa wà ɓueé kãní a
*Isirayɛɛle nĩpomu mí wobámu yi.
26 Le Dónbeenĩ Hácírí yánkaa bía nɔn wo yi: «Fo máa hí ká fo yí mɔn o *Krista na lé le
Dónbeenĩ tonkaro lè ũ yĩo.»
27 Ho pãahũ na ó ɔ Yeesu ɓàn nùwã ɓuan wo wà ɓueé tiíráa o Ɲúhũso làndá ɲii, lé
hón pãahũ so yi á le Dónbeenĩ Hácírí dà-kéní kéní mu á ɲàana a Simiɔn ɓuararáa le
*Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi.
28 Bìo ó ɔ mɔn o kúnkúza mu ó ɔ dɛ̀ɛnía vaá fó a ɓuan mí bàra yi, ò ɔ wee khòoní le
Dónbeenĩ kà síi:
29 Ɲúhũso, bìo á ũ fù bía
ɛ̀ɛ lé mu wã́a wó ho zuia.
Lònbìo ũ ton-sá à ũ wã́a día
o ò yí níi à hí làa hɛ́ɛrà.
30 O kãnílo á ĩ yìo á wã́a mɔn,
31 yĩa ũ fèra wíokaa bàrá
hã́ sĩíwà ɓúenɓúen yahó loo,
o ò wé yĩa wé è dé hã́ khoomu.
32 Orɛ́n lé yĩa á à wé mu khoomu
á hã́ sĩíwà nùpua á à bè yi ì zũńnáa fo
o ò wé ũ nĩpomu *Isirayɛɛle
cùkú lè ho yèni loo.

O Simiɔn là a Aana bìo na ɓa bía a Yeesu dãní yi

33 Ʊ ɔ Yeesu ɓàn maá lè ɓàn nu wó coon hã́ bíoní na ó ɔ Simiɔn bía ɓa za dãní yi bìo yi.
34 Bũn mɔ́n ó ɔ Simiɔn dúɓuaa ɓa yi, ò ɔ bía nɔn o Yeesu ɓàn nu Mari yi: «Àwa! Le ĩ fèn
bío mu na foǹ: Ʊ za mu na kà bìo khíi wé hã́ kánkáa o Isirayɛɛle nĩpomu ɓúenɓúen cɔ̃́n.
Orɛ́n bìo yi, á le Dónbeenĩ khíi síiní ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ ɲúná, á lé orɛ́n bìo yi, á le mún ǹ lén ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ
ɓúi ɲúná. O ò wé yĩa wé è zéení le Dónbeenĩ bìo, ká ɓa nùpua màhã́ máa tà a yi.
35 Bũn lé bìo á à na ká ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ sĩa bìo na fù tun yi á à lé ho khũuhũ. Ɛ̃ɛ ká ũnɛ́n
Mari, le lònbee na à yí fo á à kɛń lòn cànɓúa na ɓa cú lè ũ kosĩi.»
36 Hón pãahũ so yi ò ɔ hã́-kĩnle ɓúi mún ɓueé dɔ̃n. O lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro. O
yèni ɓa le Aana, ká ɓàn maá lé o Fanuwɛɛle na ló a Azɛɛre nùwã zĩi. Ɓàn báa na ó ɔ hĩa
yan lè mí hĩnmu ó ɔ karáráa dɔ̃n hã́ lúlúio bìo hèɲun.
37 Bìo á wón húrun ó ɔ yí bĩnía yí yan á teró lúlúio yòó yú ho ɓúará-náa làa bìo náa. O
fù wee wé ɓuen le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi túntún à ɓuee sá na le yi lè mí ɲii lĩró lè mí fioró
le wisoni lè ho tĩnàahũ.
38 Bìo ó ɔ mɔn o kúnkúza Yeesu ká ɓàn nùwã ɓuan wo, ó ɔ dɛ̀ɛnía wee khòoní le
Dónbeenĩ ká a bío o háyónza yĩa mu bìo à na bìa ɓúenɓúen na fù wee lòoní ho pãahũ na
le Dónbeenĩ á à kãní ho Zeruzalɛɛmu yi.

---

* **2:21** Mi loń 1.59 † **2:23** Ɓa sároń bùaa nín-yání zà-tenia bà-báa bán wee ɓúe à wé lè mu hãmu na a Ɲúhũso yi. Mi loń Léró vũahũ (Exode) 13.2, 12, 15 ‡ **2:24** Mi loń Levii nùwã vũahũ (Lévitique) 12.1-8

Ho Nazarɛɛte bĩnĩ varó bìo

39 Bìo ó ɔ Yeesu ɓàn nùwã wó bìo ó ɔ Ɲúhũso làndá lé ɓa bè yi á mu ɓúenɓúen ɲii tun vó, bũn mɔ́ndɛ́n á ɓa van ho Kalilee kɔ̃hũ yi, ho Nazarɛɛte lóhó na ɓa lá wi yi.
40 Ʊ ɔ háyónza mu wee dã ká a lĩíka, á hácírí wee dé wán. O fù sú lè mu bè-zũńminĩ á le Dónbeenĩ dúɓuaa mún fù wi o wán.

O Yeesu fò mín lè ho làndá zũńlowà

41 Lúlúure lée lúlúure ká a Yeesu ɓàn nùwã fù wee wé va ho Paaki sãnú§ díinii ho Zeruzalɛɛmu yi.
42 Bìo ho pãahũ mu yèrèmáa ɓueé dɔ̃n, á ɓa le mí ì va bĩn làa bìo ɓa lá wee wé wéráa mu. Hón pãahũ so yi, ò ɔ Yeesu lúlúio wãa yú ho pírú ɲun* ó ɔ bò lè mín nùwã van ho sãnú mu díinii.
43 Bìo ho Paaki sãnú mu vaá dú vó, á ɓa bĩnía wee ɓo, à ɓa za Yeesu wón pá kará ho Zeruzalɛɛmu yi ká ɓa yí zũ mu.
44 Ɓarɛ́n hácírí yi á ɓa wee leéka le o wi mí ninzàwa tĩahũ. Lé ɓa wizon-kùure vɛɛnĩ mɔ́n, á ɓa màhã́ zũńnanáa mu ká a yí bò làa bán. Á ɓa màhã́ wãa wee hɛ́ɛ tùaka a bìo mín temínlowà lè mí nĩ-zũńlowà cɔ̃́n.
45 Á bìo ɓa tùakaa san, á ɓa bĩnía lá ho wɔ̃hũ van ho Zeruzalɛɛmu á vaá wee cànka a bĩn.
46 Mu wizooní tĩn níi zoǹ á ɓa vaá zoó yú a le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi ká a páanía kará lè ho làndá zũńlowà á wee ɲí ɓa cɔ̃́n ká a tùaka ɓa yi. 47 Á bìa wee ɲí a bíoní ɓúenɓúen wee wé coon le hácírí na ó ɔ wee cikonnáa mu bìo dãní yi, làa bìo ó ɔ wee bĩní zéeníná mu yara bìo yi.
48 Bìo ó ɔ Yeesu ɓàn maá le ɓàn nu zoó mɔn wo bĩn á ɓa dĩn concáan. Á ɓàn nu bía làa wo: «Ɛ́ee! Ũnɛ́n, fo wó wɛn kà le we? Loń! Mĩn maá làa mi cànkaa fo hã lùa ɓúenɓúen yi san à wa yí mɔn fo, á wa hácírí yáara làa sòobɛ́ɛ ũ bìo yi.»
49 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «À mi lá wee cànka mi le we? Mi so yí zũ ká ĩ ko à ĩ pa bìo bìo sã wàn Maá yi sese à wé o sĩi bìo le?»
50 Á ɓàn nùwã yí zũna a bíonĩ mu kúará.
51 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu hĩnɔn bò ɓa yi vannáa ho Nazarɛɛte á vaá wee bè ɓa bíoní yi. Bũn bìowa so na wee wé lè mí dà-kéní kéní ɓúenɓúen á ɓàn nu fù wee ɓua mí sĩi yi, á wee le mí yi mu wán fɛ́ɛɛ.
52 Ʊ ɔ Yeesu wãa wíokaa wee dã ká a lĩíka. O hácírí là a bè-zũńminĩ wee dé wán ká mu wà. Lé bũn nɔn ó ɔ bìo wɛɛ́raráa le Dónbeenĩ lè ɓa nùpua sĩa.

3

O Zãn Batiisi tonló ɲúhũ
(Matiye 3.1-10; Maaki 1.1-6; Zãn 1.19-23)

1 Bũn pãahũ ká ɓa bá-zàwa bɛ́ɛ Tibɛɛre wi mí pànká láró lúlúio pírú hònú níi yi.* Á bìo kà lé bìo ó ɔ bàráka lè mí nùpua hã kãna ɓúi na bìo sã a yi ɲúná wán: O *Pɔ̃nsi Pilaate lé ho Zudee á wón wi ɲúhũ wán; ká a *Heroode lé ho Kalilee. Ɓàn kĩnle Filiipu lé ho Ituree lè ho Tarakoniite á wón wi ɲúná wán; ò ɔ Lizaniasi ɓɛ̀n lé ho Abilɛnɛ á wón wi ɲúhũ wán.
2 Bìa hĩa lé le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása mu pãahũ lé o Aana là a Kayiifu. Lé hón pãahũ so yi á le Dónbeenĩ dó mí bíonĩ o Zakari za Zãn ɲii yi ká a wi hã mana yi ho tá henĩ yi.

---

§ **2:41** Ɓa zúifùwa Paaki sãnú lè ɓa kèrètĩɛwa Paaki sãnú yínɔń dà-kéní. Mi loń Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bíoní ɓúi ɓàn kúará vũahũ yi. * **2:42** Ɓa zúifùwa cɔ̃́n ká a za báa teró lúlúio hĩa yú ho pírú ɲun bũn ká a wãa dà wee mĩ dé ɓa nùpua na yìo tɔ̃n tĩahũ le Dónbeenĩ bìo dãní yi. * **3:1** Bìo ó ɔ Tibɛɛre wi mí pànká láró lúlúio pírú hònú níi yi, à bũn ò ɔ Yeesu teró lúlúio yú ho ɓóní làa pírú. Bũn wee zéení le o Yeesu lúlúio pírú ɲun bìo na bía là a Zãn Batiisi bìo mu yí cɛɛ́ra mín yi, ká lúlúio cèrèɛ wi mu pãahũ.

3 Ʊ ɔ wãa hĩnɔn tò hã lórá na bã́ ho Zurudɛ̃n muhṹ á wee bue bìo kà na ɓa nùpua yi:
«Mi ɓuen à ĩ bátízé mia, lé bũn á à zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi, á bò le Dónbeení
yi, á le è sɛ́n mi bè-kora á à día.»
4 Bũn lé bìo wee zéení le le *Dónbeení ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii bìo mu na ó ɔ yánkaa túara
mí vũahṹ yi kà wéró dɔ̃n:

«Nìi ɓúi wee bío pɔ̃́npɔ̃́n le dùure yi kà síi:
‹Mi wíoka ho wɔ̃hṹ ká a Ɲúhṹso o ɓuen.
Mi muin ho wɔ̃hṹ na o ò bè.
5 Hĩ́a lée bonconí à mi ti hã.
Hã ɓúaa lè hã́ ɓúe-zàwa
à mi dà le hã́ mání.
Hã wãna na kunka
à mi bĩní térén.
Hã wã-zàwa na kùaránkúarán
à mi bĩní wíoka.
6 Hón pãahṹ so yi á ɓa nùpua
na wi ho sĩí yi ɓúenɓúen
á à mi bìo le Dónbeení wi à le kãníináa ɓa.›†»

7 Á bìo ɓa zãamáa lè mí kuio wee lé ɓuen o Zãn mu cɔ́n bèra a na o ò bátízé ɓa, ó ɔ wee
bío na ɓa yi: «Mi yí mɔn miten le, díhioni zàwa yɛ́n! Le Dónbeení sĩ-cĩílè na yòó lua á mi
so wee leéka le mi dà a fé miten níi yi le? Lé o yɛ́n bía mu nɔn mia?
8 Héyìi! Mi wé wé hã wárá na se, hĩ́a wee zéení le mi khú mu bè-kora wéró yi á bò le
Dónbeení yi. Mi yí bío mi yiwa le bìo mi lé o *Abarahaamu mɔ̀nmánía á bũn mí dòn wãa
à yí dɛ́. Le ĩ bío mu na mia: Mi yí mɔn hã huaa na kà le? Hɔ̃́n le Dónbeení yàá pá dà à
yèrèmá à wé là a Abarahaamu zàwa.
9 Á mi cén pa miten bìo sese. Lé le dóorè hónhónía ɓuan hã vĩnsĩa kúioró bìo yi. Vĩndɛ̀ɛ
lée vĩndɛ̀ɛ na yí máa ha hã bia na sĩ, á dén ɳ̀ kúii á à sía à kúee mín wán á à cĩí.»
10 Á bìa wi bĩn ɓúi túara a yi: «Àwa! Á bìo wa wãa ko wa wé lé mu yɛ́n coon?»
11 Á bìo kà lé bìo ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Hen ká yìa bákáwá lée bìo ɲun ká a mɔn mí ninza
ɓúi na báká mía hùúu, ó ɔ ko ò ɔ na ho ɓúi wo yi. Ká yìa bè-dínii wi ò ɔ mún páaní sanka
mu làa yìa bè-dínii woon mía máa dí.»
12 Ɓa *lànpó féwá ɓúi mún ɓuara a Zãn mu cɔ́n á wà ɓueé bátízé. Á bán mún tùara a
yi: «Nì-kàránlo, lé mu yɛ́n á warɛ́n ɓɛ̀n ko wa wé?»
13 Ʊ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi yí fé ho lànpó à yòo poń bìo ho làndá zéenía làa mia.»
14 Á ɓa dásíwá mún ɓuara á ɓueé tùara a yi làa bìo á ɓarɛ́n ɓɛ̀n ko ɓa wé. Ʊ ɔ bía nɔn ɓa
yi: «Mi wé yí hĩhíika ɓa nùpua à fé wárí, à mún yí bàká nùpue woon yi le sábéré ɲii wán,
ká mi sàánii lé dìo à mi kã́ɲa yi.»

(Matiye 3.11-12; Maaki 1.7-8; Zãn 1.24-28)

15 Bũn ɓúenɓúen yi ká ɓa nùpua kará dó mí sĩa wee lòoní bìo le Dónbeení le mí ì wé.
Ɓa mí nĩ-kéní kéní wee leéka le ɲúhṹ sĩ ó ɔ Zãn mu lé yìa lé o *Krista.
16 Ká a màhã́ bía nɔn ɓa yi: «Ĩnɛ́n wee bátízé mia lè mu ɲumu, ɛ̀ɛ ká a ɓúi na ɓɛ̀n pànká
po ĩnɛ́n á wi lè ho mɔ́n bò o ɓuen. Ĩ yàá yí ko là a nakãa tɛnló hùúu. Wón lé yìa ɓueé
bátízé mia lè le Dónbeení Hácírí lè ho dɔ̃hṹ.
17 O ɓuan mí vɛ́ɛró dɛ̀ɛ mí níi yi á ɓueé vɛ́ɛráa mí dĩnló. Á hĩa lé ho dĩn-poni o ò khuii
á à kúee mí nání yi. Ká hã́ ɲáakã́a hɔ̃́n o ò cĩí ho dɔ̃hṹ na máa hí hùúu yi.»
18 O Zãn mún pá kũn hĩ́a bía bíoní cɛ̀rɛ̀ɛ làa bũn ɓàn síi á nɔn ɓa nùpua yi á mún zéenía
le Dónbeení bín-tente bìo làa ba.

O Zãn kàsó zoró bìo
(Matiye 14.3-4; Maaki 6.17-18)

---

† **3:6** Mi loń Ezayii vũahṹ 40.3-5

19 Bũn wee wé ká a *Heroode, yĩa wi ho Kalilee kɔ̃hũ ɲúhũ wán á fó mín kĩnle ɓàn hãa
Herodiade yan. O mún lá wee wé hã wén-kora lè mí sĩíwà á séenía bĩo kà. Bũn ɓúenɓúen
lé bĩo ó ɔ Zãn ɲá ó ɔ vaá yú a á bía nɔn wo yi le o lá yí ko ò ɔ wé mu.
20 Ó ɔ yàá wíoka dó mu wán, ò ɔ le ɓa fé o Zãn vaa pe ɲii ho kàsó yi.

O Yeesu bátɛ́ɛ̀mù bĩo
(Matiye 3.13-17; Maaki 1.9-11)

21 Bĩo ɓa nùpua hĩa wee lé ɓuen o Zãn cɔ̃́n à ɓuee bátízé, ó ɔ Yeesu mún ɓuara ó ɔ Zãn
bátízéra a. Bĩo o Zãn bátízéra a vó ó ɔ Yeesu wee fio. Lé hón pãahũ so á ho wáayi ɲii héra
22 á le Dónbeenĩ Hácírí lá a háponi sĩí, á lion o wán. Á mu tãmu ɓúi sã ɲá ho wáayi á
bía: «Fo lé ĩ Za na á ĩ bò ĩ tàká wán, ũ bĩo sĩ miĩ.»

O Yeesu nɔnkãni
(Matiye 1.1-17)

23 Pãahũ na ó ɔ Yeesu hĩa wee ɓúa mí tonló ɲúhũ yi ká a teró lúlúio wee yí ho ɓóní làa
pírú síi. Á bĩo ɓa yánkaa wee leéka làa bũn ó ɔ hĩa lé o Zozɛɛfu za, ká a Zozɛɛfu mu ɓàn
maá ɓɛ̀n lé o Helii,
24 ó ɔ Helii ɓàn maá lé o Mataate,
ó ɔ Mataate ɓàn maá lé o Levii,
ó ɔ Levii ɓàn maá lé o Mɛliki,
ó ɔ Mɛliki ɓàn maá lé o Zanayii,
ó ɔ Zanayii ɓàn maá lé o Zozɛɛfu,
25 ó ɔ Zozɛɛfu ɓàn maá lé o Matatiasi,
ó ɔ Matatiasi ɓàn maá lé o Amɔɔsi,
ó ɔ Amɔɔsi ɓàn maá lé o Nahuumu,
ó ɔ Nahuumu ɓàn maá lé o Hɛsilii,
ó ɔ Hɛsilii ɓàn maá lé o Nakayii,
26 ó ɔ Nakayii ɓàn maá lé o Maate,
ó ɔ Maate ɓàn maá lé o Matatiasi,
ó ɔ Matatiasi ɓàn maá lé o Semɛɲɛɛ,
ó ɔ Semɛɲɛɛ ɓàn maá lé o Zozɛɛki,
ó ɔ Zozɛɛki ɓàn maá lé o Zodaa,
27 ó ɔ Zodaa ɓàn maá lé o Yuanan,
ó ɔ Yuanan ɓàn maá lé o Erezaa,
ó ɔ Erezaa ɓàn maá lé o Zorobabɛɛle,
ó ɔ Zorobabɛɛle ɓàn maá lé o Salasiɛle,
ó ɔ Salasiɛle ɓàn maá lé o Nɛrii,
28 ó ɔ Nɛrii ɓàn maá lé o Mɛliki,
ó ɔ Mɛliki ɓàn maá lé o Adii,
ó ɔ Adii ɓàn maá lé o Kosaamu,
ó ɔ Kosaamu ɓàn maá lé o Ɛlemadamu,
ó ɔ Ɛlemadamu ɓàn maá lé o Ɛɛre,
29 ó ɔ Ɛɛre ɓàn maá lé o Zozue,
ó ɔ Zozue ɓàn maá lé o Eliyezɛɛre,
ó ɔ Eliyezɛɛre ɓàn maá lé o Zoriimu,
ó ɔ Zoriimu ɓàn maá lé o Mataate,
ó ɔ Mataate ɓàn maá lé o Levii,
30 ó ɔ Levii ɓàn maá lé o Simiɔn,
ó ɔ Simiɔn ɓàn maá lé o Zudaa,
ó ɔ Zudaa ɓàn maá lé o Zozɛɛfu,
ó ɔ Zozɛɛfu ɓàn maá lé o Zonaamu,
ó ɔ Zonaamu ɓàn maá lé o Eliakiimu,
31 ó ɔ Eliakiimu ɓàn maá lé o Mɛleyaa,
ó ɔ Mɛleyaa ɓàn maá lé o Mɛnaa,

ó ɔ Mɛnaa ɓàn maá lé o Matataa,
ó ɔ Matataa ɓàn maá lé o Natãn,
ó ɔ Natãn ɓàn maá lé o *Daviide,
32 ó ɔ *Daviide ɓàn maá lé o Zesee,
ó ɔ Zesee ɓàn maá lé o Obɛɛde,
ó ɔ Obɛɛde ɓàn maá lé o Buaze,
ó ɔ Buaze ɓàn maá lé o Sala,
ó ɔ Sala ɓàn maá lé o Naasɔ̃n,
33 ó ɔ Naasɔ̃n ɓàn maá lé o Aminadaabu,
ó ɔ Aminadaabu ɓàn maá lé o Ademɛn,
ó ɔ Ademɛn ɓàn maá lé o Aanii,
ó ɔ Aanii ɓàn maá lé o Hɛsiron,
ó ɔ Hɛsiron ɓàn maá lé o Farɛɛsi,
ó ɔ Farɛɛsi ɓàn maá lé o *Zudaa,
34 ó ɔ Zudaa ɓàn maá lé o *Zakoobu,
ó ɔ Zakoobu ɓàn maá lé o *Izaaki,
ó ɔ Izaaki ɓàn maá lé o *Abarahaamu,
ó ɔ Abarahaamu ɓàn maá lé o Teraa,
ó ɔ Teraa ɓàn maá lé o Nahoore,
35 ó ɔ Nahoore ɓàn maá lé o Seruuki,
ó ɔ Seruuki ɓàn maá lé o Arakoo,
ó ɔ Arakoo ɓàn maá lé o Falɛki,
ó ɔ Falɛki ɓàn maá lé o Ebɛɛre,
ó ɔ Ebɛɛre ɓàn maá lé o Sala,
36 ó ɔ Sala ɓàn maá lé o Kayinaamu,
ó ɔ Kayinaamu ɓàn maá lé o Aafakisaade,
ó ɔ Aafakisaade ɓàn maá lé o Sɛɛmu,
ó ɔ Sɛɛmu ɓàn maá lé o Nɔwee,
ó ɔ Nɔwee ɓàn maá lé o Lamɛɛki,
37 ó ɔ Lamɛɛki ɓàn maá lé o Matuzala,
ó ɔ Matuzala ɓàn maá lé o Enɔɔki,
ó ɔ Enɔɔki ɓàn maá lé o Yarɛɛde,
ó ɔ Yarɛɛde ɓàn maá lé o Maleleyɛɛle,
ó ɔ Maleleyɛɛle ɓàn maá lé o Kayinaamu,
38 ó ɔ Kayinaamu ɓàn maá lé o Enɔɔsi,
ó ɔ Enɔɔsi ɓàn maá lé o Sɛɛte,
ó ɔ Sɛɛte ɓàn maá lé o Adãma,
ó ɔ Adãma ɓàn maá lé le Dónbeenĩ.

4

O Yeesu kúará lénló bĩo
(Matiye 4.1-11; Maaki 1.12-13)

1 Le Dónbeenĩ Hácírí pànká wi o Yeesu wán. Ʊ ɔ wǎa ló ho Zurudɛ̃n yi lée wà, á le Dónbeenĩ Hácírí lɛ̀ɛnía wo vannáa le dùure yi.

2 Á mu yú wizooní ɓúará-ɲun ká a *Satãni wee khà a loń bĩn. Hɔ̃n wizooní so yi ɓúenɓúen ó ɔ yí dú bĩo hùúu. Hã wizooní mu vaa véeníi, á le hĩni dà a.

3 Bĩo ó ɔ Satãni mɔn mu kà, ó ɔ bía nɔn wo yi: «Le huee na kà á fo yí mɔn le? Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bĩo bon kɛ̃́nkɛ̃́n, à ũ bío le le huee na kà yèrèmá wé ho dĩnló.»

4 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Bìo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi: ‹Dĩnló mí dòn yí máa na mukãnĩ nùpue yi.›*»

* **4:4** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 8.3

5 Bũn mɔ́n ó ɔ Satãni mu fó a yòoraráa le ɓúee ɓúi na dɔ̃n wán á yòó dĩn ò ɔ zéenía ho
tá kãna ɓúenɓúen làa wo le cúekúee wán,
6 ò ɔ bía nɔn wo yi: «Ĩ ì na ho pànká foǹ á fo ò kɛń hã ɲúhṹ wán, á à na hã nàfòró lè hã
semu na wi hã yi foǹ, lé bĩo le Dónbeenĩ nɔn hã miĩ. Ɪ dà a na hã yĩa á ĩ sĩi vá yi.
7 Ká fo tà á lií fárá ũ nɔnkóɲúná wán à ũ ɓùaanía mi, á hã bĩo ò sĩ foǹ.»
8 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi: ‹Ʊ́ Ɲúhṹso Dónbeenĩ
lé yĩa á ũ ko à ũ ɓùaaní à mún sá na orɛ́n mí dòn yi.›†»
9 Bũn mɔ́n ó ɔ Satãni mu pá bĩnía fó a vannáa ho Zeruzalɛɛmu, á vaá yòó dĩnía wo le
*Dónbeenĩ zĩ-beenĩ ɲún-tĩahṹ, ò ɔ bía nɔn wo yi: «Ká fo lé le Dónbeenĩ Za bĩo bon kɛ̃́nkɛ̃́n,
à ũ yén lii ho tá yi,
10 lé bĩo mu túara: ‹Le Dónbeenĩ á a na le ɲii mí wáayi tonkarowà yi le ɓa pa ũ bĩo sese.›
11 Á mu mún bĩnía túara: ‹Ɓa à cɔ̃n fo á lií wíoka à bàrá, bèra a na ũ zeǹ yí tũii làa huee
ɓúi.›‡»
12 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Mu mún túara lè Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi: ‹Yí vĩ vĩ yí
khũaa ũ Ɲúhṹso Dónbeenĩ ɲii yi hàrí lòn wizoǹ-kéní.›§»
13 Bĩo ó ɔ Satãni mu khà a làa bĩo ɓúenɓúen san ó ɔ wà ò ɔ día a, á pannáa pɔ̃̀n-veere.

O Yeesu ɓàn kùrú nùwã pá a bĩo
(Matiye 4.12-17; Maaki 1.14-15)

14 Bĩo á bũn ɓúenɓúen wó khĩína, ó ɔ Yeesu wà van ho Kalilee kɔ̃hṹ ká le Dónbeenĩ
Hácírí pànká wi o wán. O yèni ló ho Kalilee mu kɔ̃hṹ lórá ɓúenɓúen yi.
15 O fù wee wé kàrán ɓa nùpua ɓa *zúifùwa kàránló zĩní yi. Á ɓa ɓúenɓúen ɓɛ̀ntĩ́n fù
wee wíoka a yèni.

(Matiye 13.53-58; Maaki 6.1-6)

16 Bũn mɔ́n ó ɔ wà van ho Nazarɛɛte, hen na ó ɔ dɔ̃n yi. Ho *Sabaa zoǹ ó ɔ van ɓa
zúifùwa kàránló zĩi làa bĩo ó ɔ lá wee wé wéráa mu. Bĩo ó ɔ le mí ì kàrán le Dónbeenĩ
bíonĩ vũahṹ, ó ɔ lií hĩnɔn yòó dĩn, 17 á ɓa lá le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii vũahṹ nɔn
wo yi. Ʊ́ ɔ fó ho bɛra á fò mín làa bĩo kà:
18 «O Ɲúhṹso Hácírí á wi miĩ.
Lé bĩo ó ɔ léra mi
le ĩ vaa bío le bín-tente bĩo
à na bĩa lé ɓa nĩ-khenia yi.
Le tonkaa mi
le ĩ bío na ɓa kàsósa yi
le ɓa à kɛń míten,
à ĩ mún bío na ɓa muiiwà yi
le ɓa yĩo á à bĩní wé è mi.
Á ĩ na hã sãní-wia
bĩa ɓa wee beé lò yi.
19 Á ĩ mún bue le lúlúure na ó ɔ Ɲúhṹso sãamu bĩo ò wé yi bĩo.»*
20 Bũn mɔ́n ó ɔ bun ho vũahṹ á khíi nɔn ho kàránló zĩi ton-sá yi ò ɔ lií kará á wee zéení
hã bíoní mu ɲúná làa ba. Á bĩa wi le zĩi yi ɓúenɓúen fá mí yĩo o yi.
21 Bĩo ó ɔ ɲii zoó wee hɛn á bĩo kà lé bĩo ó ɔ bía nɔn ɓa yi ho yahó: «Mi yí mɔn le? Le
Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro bíoní na mi ɲá lé hɔ̃́n bĩo lan wee wé ho zuia.»
22 Bĩa wee ɲí hã bíoní mu ɓúenɓúen wee wíoka a yèni á mún wó coon hã bĩo yi. Ɓa lá
yí máa dé le hɔ̃́n bín-tentewà so na kà ó ɔ dà wee bío. Á ɓa wee bío mín yi: «Yìa kà kũaní
yínɔń o Zozɛɛfu yàró na wa ɓúenɓúen zũ lé wón wee bío hã bíoní mu na kà.»

---

† **4:8** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 6.13 ‡ **4:11** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 91.11-12 § **4:12** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 6.16 * **4:19** Mi loń ‹Dónbeenĩ sãamu lúlúure› Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ bíoní ɓúi ɓàn kúará vũahṹ yi.

23 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi tũiá sĩ, mi dà à wà le wàhiire na kà á à na miĩ: ‹Tĩni ɓànso wɛɛ́ ũten ũten.› Lé bũn nɔn á mi yàá pá dà à bĩní ì bíoráa bìo kà á à na miĩ: ‹Bìo á fo wó ho *Kapɛɛnayuumu yi ɓúenɓúen á wa ɲá, á ũ ɓɛ̀n wé mu ɓàn síi hen kà mĩn kùrú lóhó yi le wa mi.›»

24 Ƙ ɔ Yeesu pá bĩnía bía: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro na dà à yí le yèn-tente mín kùrú lóhó yi, wón mía.

25 Le ĩ mĩ ho tũiá poni na mia: Le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro *Elii pãahũ, á ho viohó hĩa dĩn á yí máa tè á dɔ̃n hã lúlúio bìo tĩn lè mí pĩina bìo hèzĩn, á le hĩni ló ho kɔ̃hũ ɓúenɓúen yi. Bũn pãahũ ká ɓa mahãawa mún boo ɔ *Isirayɛɛle nĩpomu tĩahũ.

26 Ká le Dónbeenĩ màhã́ pá yí tonkaa ɔ Elii ɓa nĩ-kéní woon cɔ̃́n, ká yínɔ́ń ho Sidɔ̃n kɔ̃hũ lóhó ɓúi na ɓa le Sarɛputaa mahãa mí dòn cɔ̃́n.†

27 Ɓa ɓùeréwà mún hĩa boo ɔ Isirayɛɛle nĩpomu tĩahũ le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro Elize pãahũ, à ɓa nĩ-kéní woon ó ɔ ɓúi sãnía yí wan ká yínɔ́ń ɔ Siirii nĩi Naaman mí dòn.‡»

28 Hɔ̃́n bíoní so bío vaa véeníi, à bũn à bìa wi le zĩi yi ɓúenɓúen hĩnɔn yòó dĩn lé le sĩ-cĩílè.

29 Lé bũn ɓa dɛɛnía wĩira a wán, á vá lóráa lée líikaa lóráa ho lóhó mɔ́n, á vaá yòora le ɓúee mu na ho lóhó son wán ɓàn ɲún-tĩahũ le mí ì dón wo ò dé ho kɔ̃hũ yi.

30 Ƙ ɔ dĩndĩn fó míten ɓa níní yi á lée wà ò ɔ día ɓa.

O Yeesu wɛɛ́ra ɓa vánvárowà
(Maaki 1.21-28)

31 Bũn mɔ́n ó ɔ wà van ho Kalilee lóhó, hĩa ɓa le *Kapɛɛnayuumu. Ká ɓa *zúifùwa vũńló wizonle na ɓa le *Sabaa dɔ̃n, ò ɔ kàrán ɓa ɓa kàránló zĩi yi.

32 Á bìa ɲá a bíoní wó coon làa sòobɛ́ɛ lé bìo ó ɔ bíoní pànká wi binbirĩ.

33 Mu zoǹ ò ɔ nĩi ɓúi na ó ɔ cĩná wi yi á wi ɓa kàránló zĩi mu yi. Á wón zoó bía bìo kà pɔ̃́npɔ̃́n:

34 «Ɛ́ee! Nazarɛɛte nĩi Yeesu, lée webio á ũ wà ɓueé cà wa cɔ̃́n hen? Fo ɓuara wa yáaró bìo yi lée? Ɓa le ĩ yí zũ fo le? Ũnɛ́n lé yĩa lé le Dónbeenĩ nùpue na le tonkaa.»

35 Ƙ ɔ Yeesu nàmakaa wo yi: «Wé tɛ́tɛ́, lé o nĩi mu yi lònbìo!» Ƙ ɔ cĩná mu dɛ̀ɛnía fó a dó ho tá yi ɓa nùpua na wi bĩn ɓúenɓúen tĩahũ ò ɔ ló a yi ká a màhã́ yí yú a yí ɓóonía yi.

36 Á bìa kɛra bĩn na mɔn mu wéró bán ɓúenɓúen zɔ̃́nkaa kará concáan. Cúa-yɛn, à ɓa yèrèmáa wee bío mín yi: «Pátĩ! Dìo kà lé le bíoní yɛ́n síi kà? O nùpue mu wee na le ɲii ɓa cĩnáwa yi lè ho pànká, à ɓa máa dàń kán wo ká ɓa dɛ̀ɛní wé bìo ó ɔ le ɓa wé.»

37 Ƙ ɔ Yeesu yèni dɛ̀ɛnía ló hã lórá na bãmakaa bĩn ɓúenɓúen yi.

(Matiye 8.14-17; Maaki 1.29-34)

38 Bìo ó ɔ zoó ló ho kàránló zĩi, ó ɔ térénna van ɔ Simɔn zĩi. O vaa dɛ̃ɛníi à bũn ɓa wee bío làa wo le ɔ Simɔn ɓàn hio hãa le tɛ̀ɛní wee zɛ̀ɛ́. Á ɓa fiora a le o wɛɛ́ wo.

39 Ƙ ɔ vaá zon á lií lúnlúrá a ɲúhũ yi ò ɔ bía le le tɛ̀ɛní lé o yi, á le dɛ̀ɛnía ló. Mí lahó yi ó ɔ hĩnɔn nɔn ho dĩnló ɓa yi.

40 Bìo le wii lií zon,§ á bìa ɓúenɓúen na ɓa vánvárowà lè mí sĩíwà wi cɔ̃́n á ɓuan ɓa ɓuararáa. Ƙ ɔ bò mí níní ɓa nĩ-kéní kéní wán á ɓa wan.

41 Ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ na ɓa cĩnáwa wi yi á ɓa wee lé yi ká ɓa a bío pɔ̃́npɔ̃́n: «Ũnɛ́n lé yĩa lé le Dónbeenĩ Za.» Ká a Yeesu wón màhã́ wee zá làa ba le ɓa yí bío. Lé bìo ɓarɛ́n mí bɛɛre yàá zũ mu le o lé *Yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra.

O Yeesu wee bue le Dónbeenĩ bín-tente
(Maaki 1.35-39)

---

† **4:26** Mi loń Bá-zàwa nín-yání vũahũ (1 Rois) 17.9 ‡ **4:27** Mi loń Bá-zàwa cúa-ɲun níi vũahũ (2 Rois) 5.1-14 § **4:40** Mi loń Maaki vũahũ 1.32

42 Bũn ɓàn tá lée tɔ̃n yĩnbíi bùirĩi, ó ɔ Yeesu hĩnɔn khɛ̀ra ló van le lùe ɓúi na a nùpue
mía yi, á vaá kará mí dòn. Bĩo ɓa nùpua sĩna yí mɔn wo, á ɓa wee cànka a. Bĩo ɓa vaá yú
a, á ɓa wãa yí wi à ɓa bĩní día ò ɔ khɛ̀n làa ba.
43 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ó, o! Ĩ mún ko à ĩ va hã lórá na ká yi à vaa bue le *Dónbeenĩ
bɛ́ɛnĩ bín-tente bĩn, lé bĩo á bũn lé bĩo le Dónbeenĩ tonkaa mi bĩo yi.»
44 O ɔ hĩnɔn wà, á vaá wee bue le bín-tente ɓa *zúifùwa kàránló zĩní yi ho *Zudee kɔ̃hũ
yi.

5

O Yeesu von mí nín-yáni ní-kenínia
(Matiye 4.18-22; Maaki 1.16-20)

1 Wizonle ɓúi ká a Yeesu wi ho Zenɛzarɛɛte* vũ-beenĩ ɲii á ɓa zãamáa kĩnía yi wee ɲàa
mín, lé bĩo ɓa wi ɓa ɲí le Dónbeenĩ bíonĩ, ó ɔ mɔn hã wonna bĩo ɲun ká hã dĩn mín nĩsãa
mu ɲumu ɲii.
2 Ɓa ce-pawà na zon hã ɓuararáa ɓúenɓúen ló lée dĩn wee sɛɛ mí zùánwà.
3 Hã wonna mu ɓàn dà-kéní lé o Simɔn te ho, á hón lé hĩa ó ɔ Yeesu fiora zon, ò ɔ bía
nɔn wo yi le o ɲàa zo mu ɲumu yi cĩinú, bũn mɔ́n ó ɔ lií kará ò ɔ wee kàrán ɓa zãamáa na
dĩn bĩn.
4 Pãahũ na ó ɔ bía vó yi, ó ɔ khíi wee bío là a Simɔn: «Wã́a vá zo mu ɲumu na boo yi, à
ũnɛ́n lè mí ninzàwa na páanía wee sá à yénní mí zùánwà kúee mu ɲumu yi à mi wĩika
ɓa cewà.»
5 Ʊ́ ɔ Simɔn bía làa wo: «Ɛ́ee! Ʊ̃nɛ́n! Loń! Wa púia mu ɲumu yi cãana à wa yí fò hàrí
ceza. Ɛ̃ɛ ká ũ bíonĩ ɲii wán, á ĩ yénní hã á à kúee.»
6 A ɓa yénnía hã kúaa mu ɲumu yi á hã lií vũn ɓa cewà cɛ̀rɛ̀ɛ, lée cĩinú ká hã zùánwà
hũni lá à fáa.
7 A ɓa von mí ninzàwa ce-pawà na wi ho won-veere yi le ɓa ɓuee séení mí. A bán ɓuara
ɓueé séenía ɓa á hã wonna mí bĩo ɲun sú lè ɓa cewà fúaa hã wi hã lii lí mu ɲumu yi.
8 Bĩo ó ɔ Simɔn Piɛre mɔn mu kà síi, ó ɔ lií ɓúrá a Yeesu tá ò ɔ bía nɔn wo yi: «Ɓúi!
Ɲúhũso, ĩ yàá ɓɛ̀ntĩn lá yí ko à ĩ sùará foń lé bĩo á ĩ lé o bè-kora wéro.»
9 O Simɔn wee bío kà síi lé bĩo ɓa ce-kuii na ɓa vũn kà bĩo zãnía wo dàkhĩína, orɛ́n làa
bĩa páanía wi ho woohũ yi làa wo.
10 Hàrí o Zebedee nùwã Zaaki làa Zãn na mún lé ɓa ce-pawà, bán mún zãna lè ɓa bĩo
síi. Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn o Simɔn mu yi: «Áyĩ! Yí zɔ̃́n dɛ̀ɛ woon. Lii hĩní. A lá ho zuia ɲii wán,
á ɓa nùpua lé bĩa fo wé è yí á à ɓua à ɓuennáa ĩ cɔ̃́n.»
11 Bũn mɔ́n á ɓa vá mí wonna ɓueé dĩnía mu ɲumu ɲii, à ɓa kúará mí bĩo ɓúenɓúen bĩn,
à ɓa bò là a Yeesu wà.

O Yeesu wɛɛ́ra a ɓùeré nĩi
(Matiye 8.2-4; Maaki 1.40-45)

12 Wizonle ɓúi ká a Yeesu wi ho lóhó ɓúi yi, ó ɔ fò mín là a *ɓùeré nĩi ɓúi. Bĩo ó ɔ mɔn
o Yeesu ó ɔ dɛ̀ɛnía lií ɓúrá à yahó á ɓuure ɓó ho tá yi. O ɔ fiora a yi kà: «Ɲúhũso! Fo dà à
wɛɛ́ mi ká fo tà.»
13 Ʊ́ ɔ Yeesu lií bò mi níi o wán ò ɔ bía nɔn wo yi: «Ĩ tà mu, wã́a wa.» Mí lahó yi ó ɔ nĩi
dɛ̀ɛnía wan.
14 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu henía bĩo kà làa sòobɛ́ɛ nɔn wo yi: «Bìo wo foń á ũ yí bío le nùpue
ɲí. Ká ũ màhã́ vaa zéení ũten lè le *Dónbeenĩ yankaro. A ũ mún wé mu hãmu bĩo na ó ɔ
*Mɔyiize bò le ɓa wé wé mu dãní yi à ɓa ɓúenɓúen zũń ká ũ wan bĩo bon.»

---

* **5:1** Ho Zenɛzarɛɛte vũ-beenĩ yèni, ho Kalilee vũ-beenĩ lè ho Tiberiade vũ-beenĩ ɓúenɓúen lé ho vũhũ dà-kéní ɓa wee ve kà.

15 Ká bǔn yí hò bìo ɓa wíokaa wee bío o Yeesu bìo hã̄ lùa ɓúenɓúen yi. Á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wee vá kúee mín wán à ɲínáa o bíoní à mún ɓua mí vánvárowà lè mí sɩ̀íwà à ɓuennáa ó cɔ̃́n le o wɛɛ́.
16 Ká a Yeesu wón màhã́ wee wé wé ká a lɛ́n mí dòn vaa fìo le lùe ɓúi na wan ɓúirín yi ká a bɩ̀ní ɓuen.

O Yeesu wɛɛ́ra a mùamúa
(Matiye 9.1-8; Maaki 2.1-2)

17 Wizonle ɓúi ò ɔ Yeesu wee kàrán ɓa nùpua. Mu nɔ̀nzoǹ ká ɓa *Farizɩ̀ɛwa lè ho *làndá bìo zéenílowa wi bɩ̀n á kará ɓó a yi. Ɓa ló ho Kalilee lè ho *Zudee lórá cɛ̀rɛ̀ɛ yi. Ɓa ɓúi yàá pá ló ho Zeruzalɛɛmu lóhó yi. O Ɲúhʊ́so Dónbeenɩ̀ pànká na wi o Yeesu yi lé hɩ̀a nɔn ó ɔ wee wɛɛ́ráa ɓa vánvárowà.
18 Yìo ɓuee tɩ̀, à nùpua ɓúi sò mí mùamúa luaráa ká a wi mí dãmu dɛ̀ɛ wán. Bìo ɓa ɓueé dɔ̃n á ɓa wi ɓa zo le zɩ̀i yi làa wó à zoó bàrá a Yeesu yahó.
19 Á ɓa wó fúuu san lé bìo ɓa nùpua boo dà. Á ɓa día ɓa yòora làa wó le zɩ̀i mu lòho, á yòó kara ho sɔ̃́n-kéní à ɓa can hã̄ hũ̄ni o mùamúa mu dãmu dɛ̀ɛ yi á liinía làa wó lií bàrá a Yeesu yahó bɩ̀a wi bɩ̀n ɓúenɓúen tɩ̀ahʊ́.
20 Bìo ó ɔ Yeesu mɔn bìo ɓa dóráa mí sɩ̀a wo yi, ó ɔ bía nɔn o mùamúa yi: «Wàn bɔ̃́nlo, ũ bè-kora séra día.»
21 Bìo ó ɔ bía bǔn kà á ho làndá bìo zéenílowa lè ɓa Farizɩ̀ɛwa á wee bío mí yiwa: «O nùpue mu lée wée á wee mání míten lè le Dónbeenɩ̀ kà síi? Lé wée dà a sɛ́n mu bè-kora á à día ká yínɔń le Dónbeenɩ̀ mí dòn.»
22 Ká a Yeesu màhã́ zũna ɓa yilera ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Lée webio nɔn á hã̄ yilera na kà síi wiráa mia?
23 Lé mu yɛ́n bíoró wayi? Lé à bío le o bè-kora séra día lée tàá lé à bío le o hɩ̀ní varáka?
24 Ká ɩ̀ màhã́ wi á mi zũń le o *Nùpue Za yú ho pànká ho tá wán à sɛ́nnáa mu bè-kora día.» O ɔ wã́a bía bìo kà nɔn o mùamúa yi: «Le ɩ̀ bío mu na foǹ, lii hɩ̀ní, lá ũ dãmu dɛ̀ɛ á ũ khíɓo.»
25 Ʊ́ ɔ nɩ̀i mu dɛ̀ɛnía hɩ̀nɔn yòó dɩ̀n bǔn wán ɓa ɓúenɓúen yìo yi á lií lá mí dãmu dɛ̀ɛ ò ɔ wee ɓùaaní le Dónbeenɩ̀ ká a wà ɲɔn mí zɩ̀i.
26 Á ɓa ɓúenɓúen wó coon mu bìo yi. Á ɓa zã́na à ɓa pá wee khòoní le Dónbeenɩ̀ kà síi: «Wa ɓɛ̀ntɩ̀n mɔn yéréké bè-bárákáwá zuia.»

O Yeesu von o Levii le o bè mí yi
(Matiye 9.9-13; Maaki 2.13-17)

27 Bǔn mɔ́n ó ɔ Yeesu ló lée wà. O vaá wee khɩ̀í ó ɔ mɔn o lànpó fé ɓúi na ɓa le Levii ká a kará mí tonló lùe yi. Ʊ́ ɔ bía nɔn wo yi: «Hɩ́ní bè miɩ̀.»
28 Ʊ́ ɔ Levii dɛ̀ɛnía hɩ̀nɔn día mí tonló lè mí bìo ɓúenɓúen, ò ɔ bò a Yeesu yi.
29 O Levii sá ho dɩ̀nló o Yeesu bìo yi, ò ɔ von wo mí zɩ̀i. O mún von ɓa nùpua ɓúi ɓa ɓueé páanía kará wee dí. Ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ lé ɓa ninzàwa *lànpó féwá.
30 Á bìo ɓa Farizɩ̀ɛwa lè ho làndá bìo zéenílowa na bìo sã̄ ɓa yi mɔn mu á ɓa wee khí mí kío yi. Á ɓa tùara a Yeesu nɩ̀-kenínia yi: «Lée webio nɔn á mi pá tà wee dí ká mi ì ɲu lè ɓa lànpó féwá lè ɓa nɩ̀-kora na kà?»
31 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Héyìi! Minɛ́n! Nùpua na lò hereka so wee wé cà tɩ̀ni ɓànso dã́ní le? Ɓùeé, ɓa vánvárowà lé bìa wee wé cà a dã́ní.
32 Ɩ̀nɛ́n yí ɓuara bìa wee leéka le mí térénna bìo yi dɛ́. Bìa zũ le mí lé ɓa bè-kora wérowà lé bìa á ɩ̃ ɓuara bìo yi, bèra a na à ɓa khí mu bè-kora wéro yi.»

O Yeesu bía le ɲii lɩ̀ró bìo
(Matiye 9.14-17; Maaki 2.18-22)

33 Bũn mɔ́n á ɓa nùpua ɓúi tùara a Yeesu yi: «O Zãn nĩ-kenínia wee wé lĩ mí ɲiní à mún
wé mí fioró, á ɓa Farizĩɛwa nĩ-kenínia mún wee wé kà síi. A ũnɛ́n nùpua bán ɓɛ̀n wee dí
ká ɓa a ɲu lée webio?»
34 Ɔ̃ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi yí mɔn le: Pãahṹ na ɓa nùpua wi mu yaamu sãnú díró
yi là a hã́-fĩa ɓàn báa á ɓa so dà à bío le ɓa lĩ mí ɲiní le?
35 Ho pãahṹ ɓúi khíi dã ó ɔ hã́-fĩa ɓàn báa ɓa a lén ɓa tĩahṹ, bũn ká ɓa màhã́ wé è lĩ mí
ɲiní.»
36 Ɔ̃ ɔ mún bĩnía wà le wàhiire na kà nɔn ɓa yi: «Nùpue na a lá mí báká fĩnle á à kúii
bìo ɓúi á à la lè mí báká kĩnle na lɛ̀ɛra wón mía. Lé bìo ká a wó mu, á ho dà-fĩnle á à yáa.
A bìo lan mín yi mún máa wĩi mín.
37 Làa bũn síi, nùpue máa kúee *dĩvɛ̃́n fĩa sṹmàni-kĩa yi. Lé bìo ká a kúaa ho bĩn ká ho
hĩa wee za, á hã à nàma, á ho dĩvɛ̃́n á à kúia, á hã sṹmàniwa mún ɲ̀ yáa.
38 Ho dĩvɛ̃́n fĩa ko ho kúee hã sṹmàni-fĩa yi.
39 A nùpue mún máa día dĩvɛ̃́n kĩa ká a máa ɲu dĩvɛ̃́n fĩa. Lé bìo á ɓa wee bío le ho
dĩvɛ̃́n kĩa lé hĩa sĩ.»

6

O Yeesu zɛ́enia ho Sabaa bìo lè ɓa nùpua
(Matiye 12.1-8; Maaki 2.23-28)

1 Mu wó ká a Yeesu wee kã́a hã mana ɓúi yi ho *vũńló wizonle na ɓa le Sabaa zoɲ̀, ó ɔ
nĩ-kenínia wee báará zoo khé ho dĩnló lée pùká là.
2 A ɓa *Farizĩɛwa ɓúi mɔn mu á ɓa wee bío làa ba: «Lée webio nɔn mí wee wéráa bìo
kà? Wa làndá hò mu.»
3 Ɔ̃ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo ó ɔ *Daviide yánkaa wó ká arɛ́n lè mí nùpua á le hĩni dà
á mi dĩɲ̀ yí kàránna yí mɔn le?
4 Orɛ́n míten zon le Dónbeenĩ zĩi á zoó lá le Dónbeenĩ hãmu búurú á là, ò ɔ ɓuan ho ɓúi
lée nɔn bĩa làa wó bò mín yi. Ká a ɲɔɲ̀ lá yí ko ò ɔ wé mu, lé bìo le *Dónbeenĩ yankarowà
mí dòn lé bán wee wé là ho.»
5 Ɔ̃ ɔ tĩn pá bĩnía bía nɔn ɓa yi: «O *Nùpue Za lé yĩa á ho Sabaa bìo wi níi yi.»
(Matiye 12.9-14; Maaki 3.1-6)
6 Ho Sabaa mu ɓúi zoɲ̀ ó ɔ Yeesu van ho kàránló zĩi yi á vaá zoó wee kàrán ɓa nùpua.
Mu zoɲ̀ à nĩi ɓúi wi bĩn á nín-tĩánĩ bàhó húrun.
7 A ho *làndá bìo zɛ́enílowa lè ɓa Farizĩɛwa bò mí yĩo o Yeesu wán le mí ì loɲ́ ká a pá à
wɛɛ́ nùpue ho Sabaa zoɲ̀, lé bũn ɓa à dĩn wán á à yíráa wo ò kooní yi.
8 Ɔ̃ ɔ Yeesu zũna ɓa yilera ò ɔ pá bía nɔn o nĩi na bàhó húrun yi: «Lii hĩní vá ɓueé lée
dĩn hen kà ɓa nùpua yahó le ɓa mi fo.» Ɔ̃ ɔ nĩi lií hĩnɔn á vá ɓueé lée dĩn.
9 Ɔ̃ ɔ Yeesu bía làa ba: «Leĩ tùa mia làa bìo ɓúi: Lé mu yɛ́n ó ɔ nùpue ko ò ɔ wé ho Sabaa
zoɲ̀? Lée bè-tente lée, tàá lée bè-kohó? Lé ho kãní a nùpue lée, tàá lé ho ɓúe o?»
10 O ɔ Yeesu lora ɓa ɓúenɓúen yi khíi fò ò ɔ bía nɔn o nĩi yi: «Hóoní ũ bàhó.» Ɔ̃ ɔ nĩi
hóonía ho á ho dɛ̀ɛnía wan.
11 A ho làndá bìo zɛ́enílowa lè ɓa Farizĩɛwa sĩa cã mu yi làa sòobɛ́ɛ, á ɓa wee wã̃aní mín
yi: «Lée webio á wa yàá à wé á à yíráa wo ò fi níi yi coon?»

O Yeesu hueekaa mí tonkarowà pírú ɲun
(Matiye 10.1-4; Maaki 3.13-19)

12 Wizonle ɓúi ó ɔ Yeesu hĩnɔn le mí yòó wé mí fioró le ɓúee wán, ó ɔ yòó fiora le
Dónbeenĩ yi bĩn fúuu cãana.
13 Bìo ho tá tõn, ó ɔ von mí nĩ-kenínia kúaa mín wán, á hueekaa ɓa pírú ɲun ɓa tĩahṹ á
có yèni làa tonkarowà. Hĩa kà lé ɓa yènnáa:
14 O Simɔn na ó ɔ có yèni làa Piɛre,
o Andere na lé o Simɔn mu ɓàn za,

o Zaaki là a Zãn, o Filiipu là a Baatelemii,
15 o Matiye là a Toma, o Alifee za Zaaki,
o Simɔn na lé ɓa Zelootewa* kuure nùpua nɩ̃-kéní,
16 o Zaaki za Zudaa,
là a Zudaa Isikariote na khíi dé o Yeesu o zúkúsa níi yi.

O Yeesu kàránna ɓa nùpua á wɛ́ɛ́ra ɓa ɓúi
(Matiye 4.23-25; Maaki 3.7-11)

17 Bʉ̃n mɔ́n, ó o Yeesu bɩ̃nía bò lè mí nɩ̃-kenínia lion ho tá pɛ̀ɛrú yi hen na ó o mɔ́n-bèwa cɛ̀rɛ̀ɛ dɩ̃n yi. Ɓa minka zãamáa mún wi bɩ̃n. Ɓa ló ɓa *zúifùwa kõhʉ́ kùaráa ɓúenɓúen yi, ho Zeruzalɛɛmu lóhó, lè ho Tiire lè ho Sidõn lórá na wi mu yámú ɲumu ɲii ló-zàwa yi.
18 Ɓa ɓúenɓúen wà ɓuee ɲí a Yeesu cɔ̃̃n á mún ɲ̀ cànka ò o wɛ́ɛ́ ɓa vɛ̃̃ɛna. Bɩ̀a ɓa cɩ̃náwa wee beé lò wee yí míten.
19 Ɓa nùpua ɓúenɓúen wee cànka à ɓa yí o túii yi, lé bɩ̀o le Dónbeenɩ̀ pànká na wi o yi á wee lé lée wɛ́ɛ́ ɓa nùpua ɓúenɓúen.

(Matiye 5.1-12)

20 Ʊ o Yeesu wã́a yòó lora mí nɩ̃-kenínia yi ò o bía:
«Minɛ́n na lé ɓa nɩ̃-khenia, mi ɲúná sɩ̃,
lé bɩ̀o le Dónbeenɩ̀ bɛ́ɛnɩ̀ á mi níní wi yi!
21 Minɛ́n na le hɩ̃ni wee ɓúe ho zuia, mi ɲúná sɩ̃,
lé bɩ̀o á bɩ̀o mi wee ca á mi ì yí á mu ɲii ì sí!
Minɛ́n na wee wá ho zuia, mi ɲúná sɩ̃
lé bɩ̀o mi khíi dɩ̃ hã konsɩ̃ní!
22 «Ká ɓa nùpua khíi ɲina mia, á pã́ mia, á wee là mia, á wee yáa mi yèni o *Nùpue Za bɩ̀o yi, se mi ɲúná sɩ̃.
23 Mi zãmaka à wé coronka lé bɩ̀o le Dónbeenɩ̀ bʉ̃iá beenɩ̀ pan mia ho wáayi mu bɩ̀o yi. Mu bon, lé kà síi á ɓarɛ́n ɓàn ɓùaawa mún yánkaa beéraráa le *Dónbeenɩ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà lò.
24 Ɛɛ ká minɛ́n nàfòró ɓànsowà á ho yéréké khíi sá yi,
lé bɩ̀o á mu bɩ̀o ɓúenɓúen mí yú vó,
á bɩ̀o máa bɩ̃ní máa bè mu wán máa na mia.
25 Minɛ́n na wee dí bùubaa ho zuia á ho yéréké khíi sá yi,
lé bɩ̀o á bɩ̀o cɛ̀rɛ̀ɛ hɩ̃ni khíi tè mia.
Minɛ́n na wee dɩ̃ hã konsɩ̃ní ho zuia á ho yéréké khíi sá yi,
lé bɩ̀o mí bɩ̀o khíi wé ho yahó sèró lè le wɛ́ɛ.
26 Minɛ́n na ɓa nùpua wee wíoka yèni á ho yéréké khíi sá yi,
lé bɩ̀o á lé kà síi á ɓàn ɓùaawa mún yánkaa wó làa bɩ̀a fù le mí lé le Dónbeenɩ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà ká mu ɲɔ̀ɲ̀ yí bon.

Wa ko wa wé wé mu bè-tentewà làa bɩ̀a yí wa wɛn
(Matiye 5.38-48)

27 «Àwa, minɛ́n na wã́a dɩ̃n wee ɲí ɩ̃ cɔ̃̃n ɓúenɓúen lé minɛ́n á ɩ̃ wee bío bɩ̀o kà a na yi:
Mi waɲ́ mi zúkúsa.
Bɩ̀a ɲina mia à mi wé mu bè-tentewà na yi.
28 Bɩ̀a wee dánkáni mia
à mi wé dúɓua yi.
Bɩ̀a wee yáa mi yèni
à mi wé fɩ̀o na yi.
29 Hàrí ká a ɓúi dó ʉ̃ sáahó yi,
à ʉ̃ yèrèmá hɩ̀a so dá a yi.
Ká a ɓúi fó ʉ̃ kánɓun,

* **6:15** Mi loɲ́ Matiye vʉ̃ahʉ́ 10.4

à ũ mún día le o fé ũ báká.
30 Yìa fìora bìo ũ cɔ́n,
ũ na mu wo yi.
Yìa lá ũ bìo,
à ũ día le o ɓua.
31 Bìo mi wi à ɓa nì-vio wé na mia,
à mi wé mu ɓàn síi à na ɓa yi.
32 Ká bìa wa mia lé bán mí dòn á mi wa, á mi wee leéka le mi so pá à bìní ì yí bìo mu mɔ́n le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà mún wa bìa wa ɓa.
33 Ká bìa wee wé mu bè-tentewà na mia lé bán mí dòn mi wee wé mu ɓàn síi na yi, á mi wee leéka le mi so pá à bìní ì yí bìo mu mɔ́n le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà mún wee wé bũn.
34 Ká bìa khíi dàń mu á à wì mia, lé bán mí dòn á mi wee ke lè mí bìo, á mi wee leéka le mi so pá à bìní ì yí bìo mu mɔ́n le? Hàrí ɓa bè-kora wérowà mún wee ke mín bìowa làa mín làa bũn síi à paráa mu khíi wìló.
35 Ɛɛ ká minɛ́n yí wé bũn. Mi wań mi zúkúsa, mi wé wé mu bè-tente na ɓa yi. Ká nùpue kon ũ bìo, ũ yí dé ũ sìi mu khíi bìní wìló yi. Lé bũn ǹ na ká mi ì wé le Dónbeenì na wi mu bìo ɓúenɓúen ɲúhũ wán zàwa, lé bìo á ɓa bè-yízũńlowà lè ɓa nì-sũmáa á le wee wé mu bè-tentewà na yi.
36 Mi zũń le hii wéró làa bìo á mìn Maá Dónbeenì zũnáa le hii wéró bìo síi.

Mi wé yí cítí nùpue
(Matiye 7.1-5)

37 «Mi wé yí cítí nùpue, á le Dónbeenì mún máa cítí mia. Mi yí síiní nùpue ɲúhũ, á le Dónbeenì mún máa síiní mí ɲúná. Mi wé sɛ́n día na mín yi, á le Dónbeenì mún wé è sɛ́n ǹ día á à na mia.
38 Mi wé hã mu bìo, á le Dónbeenì mún wé è hã mia. Mu bìo na le Dónbeenì á à hã làa mia á à wé bìo na à kúee mí dɛ̀ɛ yi á à dìdíi fúaa ká mu sú cáa pùuu. Lé bìo le wìló dɛ̀ɛ na mi wee mɔ̀nzã̄ lè mu bìo, lé dén ɓàn síi á le Dónbeenì á à mɔ̀nzã̄ lè mí bìo á à na mia.»
39 O bìnía wà le wàhiire na kà: «Muii so dà a tè mí ninza muii bũini wán le? Ɓùeé. Lé bìo ká ɓa vaá dɔ̃n ho kɔ̃hũ á ɓa mí nùwã ɲun á à páaní ì zo ho.
40 Nì-kenínii na po yìa wee kení a wón mía. Nùpue lée nùpue na kenía dɔ̃n ó o dà à wé làa yìa kenía wo bìo síi.
41 Lée webio nɔn á le zóore na wi ũ yère yi á fo yí zũ bìo, à le zàn-dɛ̀ɛ na wi mi ninza yère yi á fo màhã̄ mɔn wee zéení?
42 Fo dà a wé kaka à bío le mi ninza día le ũ lén le zàn-dɛ̀ɛ na wi o yère yi, ká le zóore na wi ũnɛ́n yère yi á fo yí zũ bìo le? Yí mɔn ũten na le! Le zóore na wi á ũ yère yi lé dìo á ũ ko à ũ lén vé, á ũ yìo màhã̄ à mi wéréwéré á à dàń ǹ lénnáa le zàn-dɛ̀ɛ na wi mi ninza yère yi.

Le vìndɛ̀ɛ lè mí bia wàhiire
(Matiye 7.16-20; 12.33-35)

43 «Vìndɛ̀ɛ na se máa wé ha bia na yí se, á le vìndɛ̀ɛ na yí se mún máa wé ha bia na se.
44 Mu bon, le vìndɛ̀ɛ bia lé hɔ̃́n ɓa wee wé bè yi à zũńnáa le sìí. Lunkúnsòró máa wé fáa ɓódíohó wán. Á ɲia mún máa wé khé kíkahó wán.
45 O nùpue na se wón wee wé bío hã bín-tentewà lè bìo á bìo wi o sìi yi se. Ká yìa yí se wón wee wé bío hã bín-kora, lé bìo á bìo wi o sìi yi yí se. O nùpue bìo na wi o sìi yi, lé bũn wee wé lé là a ɲii.

Hã zìní bìo ɲun wàhiire
(Matiye 7.24-27)

46 «Mi wee ve mi le ‹Ɲúhũso! Ɲúhũso!› à mi màhã̄ yí máa wé bìo á ĩ wee bío na mia á mu ɲúhũ so wi le?

47 Mi dĩn le ĩ zéení a nùpue na wee ɓuen ĩ cɔ̃n, à ɲí ĩ bíoní, à mún bè hã yi bìo ó ɔ bìo
ɓonnáa mín làa mia.
48 O bìo ɓonmín làa nùpue ɓúi na le mí ì so mí zĩi ó ɔ náana ho tá á líi ɓó le huee yi a
màhã̃ bò yi fárárâa le ɲúhṹ. Hã vi-beera tèró pãahṹ á mu ɲun-beení ɓueé dèkío le à le
pá dĩn. Le yí tò lé bìo le ɲúhṹ fárá se.
49 Ɛ̃ɛ ká yìa wee ɲí ĩ bíoní ò ɔ yí máa bè hã yi, wón ɓànso bìo ɓonmín làa nùpue ɓúi na
fárá mí zĩi ɲúhṹ ho tá kã̃amáa yi á son. Bìo ho vi-beení tò á mu ɲun-beení ɓuara ɓueé ɓó
le yi, à le dɛ̀ɛnía tò pùpɛ̀.»

7

Ɓa dásíwá ɲúhṹso ton-sá wɛɛ́ró bìo
(Matiye 8.5-13; Zãn 4.46-54)

1 Bìo ó ɔ Yeesu bía hɔ̃́n bíoní so ɓúenɓúen á nɔn ɓa zãamáa yi vó, ó ɔ wà van ho
*Kapɛɛnayuumu.
2 Mu pãahṹ ká ho *Oroomu dásíwá ɲúhṹso ɓúi wi bĩn á ton-sá nĩ-kéní na ó ɔ ɓɛ̀ntĩn wa
làa sòobɛ́ɛ á lò yí here día mu húmú ɲii wán.
3 Bìo ɓa dásíwá ɲúhṹso mu ɲá a Yeesu bìo, ó ɔ tonkaa ɓa *zúifùwa nĩ-kĩa nùwã yɛn ɓúi
le ɓa vaa fìo wo le o ɓuee wɛɛ́ mí ton-sá.
4 Á bán wà van o Yeesu cɔ̃́n á vaá wee ɓónɓóní a ká ɓa à bío làa wo: «O nĩi mu na tonkaa
wɛn ɓɛ̀ntĩn ko lè ũ séenii,
5 lé bìo ó ɔ wa wa nĩpomu. Orɛ́n lé yìa léra mí nii yi á séenía wɛn á sonnáa wa kàránló
zĩi.»
6 Ɔ́ ɔ Yeesu dɛ̀ɛnía bò làa ba á ɓa wà. Bìo ɓa vaá sùaráa o nĩi mu zĩi à bṹn ò ɔ tĩn tonkaa
mín bɔ̃́nlowà le ɓa lée bío na a yi: «Ɲúhṹso, yí sɛɛ́ ũten ĩ bìo yi. Ũ ɓuenló ĩ zĩi yi lée bìo na
á ĩ yí koráa.
7 Lé bṹn bìo yi á ĩ yí heníanáa ĩ sĩi á yí ɓuara ũ cɔ̃́n ĩten. Na le ɲii á ĩ ton-sá pa à wa.
8 Ĩnɛ́n ĩ bɛɛre ɲúnása wi á ĩ wee bè bíoní yi. Á ĩnɛ́n mún wi ɓa ɓúi ɲúhṹ wán, á bán mún
wee ɲí ĩ cɔ̃́n. Ĩ le yìa va hen à wón va bĩn, ĩ le o ɓúi ɓuen ò ɔ dɛ̀ɛní ɓuen. Ĩ le ĩ ton-sá wé bìo
na, ò ɔ dɛ̀ɛní wé mu mí lahó yi.»
9 Bìo ó ɔ Yeesu ɲá hɔ̃́n bíoní so, ó ɔ wó coon o nĩi mu bìo yi, ó ɔ yèrèmáa khíi bía lè ɓa
zãamáa na bò a yi: «Le ĩ bío na mia: O *Isirayɛɛle nĩpomu ɓúenɓúen yi á ĩ dĩǹ yí fò mín
làa nùpue na sĩidéró mĩi yú yìa kà yi.»
10 Á ɓa dásíwá ɲúhṹso ɓàn bɔ̃́nlowà bĩnía khíɓon á vaá yú ò ɔ ton-sá mu wan.

O Yeesu vèenía o Naɲɛɛ mahã̃a za

11 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu wà wee va ho lóhó ɓúi na ɓa le Naɲɛɛ. Ɔ́ ɔ nĩ-kenínia lè ɓa zãamá-
kúii bò làa wo.
12 Bìo ó ɔ vaá dɔ̃n ho lóhó ɲii, ó ɔ fò mín làa nùpua ɓúi à ɓa ɓuan mí nĩ-hío wà vaá nùu.
Yìa húrun lée mahã̃a ɓúi te mí za kéní. Ho lóhó nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ ló á bò là a hã̃a mu.
13 Bìo ó ɔ Ɲúhṹso mɔn o hã̃a mu ó ɔ màkárí ɓuan wo yi. Ɔ́ ɔ bía làa wo: «Hã̃́a mu, yí yáa
ũ yilera.»
14 O ɔ wà vaá ɓó ɓa yi á lá mí nii bò le khãare wán á bìa ɓuan o nĩ-hío dĩn. Ɔ́ ɔ Yeesu
bía: «Yàrónza, lii hĩní, lé mi bía mu.»
15 Ɔ́ ɔ dɛ̀ɛnía lii hĩnɔn yòó kará wee bío. Ɔ́ ɔ Yeesu hóonía wo yòó dó ɓàn nu nii yi.
16 Á bìa wi bĩn ɓúenɓúen zã̃na á ɓa wee khòoní le Dónbeení kà síi: «Yìa kà màhã̃ lé le
*Dónbeení ɲi-cúa fɛɛro binbirĩ á wa yú. Le Dónbeení ló ɓuara á wà ɓueé fení mí nĩpomu.»
17 O Yeesu bìo na ó ɔ wó kà dɛ̀ɛnía ɲá ɓa *zúifùwa kɔ̃hṹ ɓúenɓúen yi á dà khíi zon hĩa
làa ba ɓó mín yi mún.

O Yeesu zéenía mí ɓuenló ɲúhṹ nɔn o Zãn Batiisi yi
(Matiye 11.2-6)

18 O Zãn Batiisi nĩ-kenínia vaá bía bĩo wó ɓúenɓúen á nɔn wo yi. Bũn mɔ́n ó ɔ von ɓa
nùwã ɲun ɓúi ɓa tĩahũ
19 á tonkaa le ɓa vaa tùa o Yeesu yi: «Ũnɛ́n lé yĩa á wa ɲá bĩo le fo ko ũ ɓuen lée, tàá wa
pá ko à wa lòoní nĩ-veere?»
20 Á bán wà vaá yú a Yeesu á bía nɔn wo yi: «O Zãn Batiisi tonkaa wɛn ũ cɔ̃n le wa ɓuee
tùa foṅ le lé fo lé yĩa ko ũ ɓuen lée, tàá wà pa nĩ-veere?»
21 Á mu wã́a wó se à ɓa ɓueé dɔ̃n ò ɔ lan wee wɛɛ́ ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ na mu vã́mú lè mí
sĩíwà tò. O mún wee ɲa ɓa cĩnáwa lén bĩa ɓa wi yi, á mún wee hɛ́n ɓa muiiwà yĩo à hã mi
wéréwéré.
22 Bũn wéró mɔ́n, ó ɔ màhã́ yèrèmáa wee bío là a Zãn tonkarowà: «Mi lɛ́n vaa zéení
bĩo mí mɔn làa bĩo mí ɲá à na a Zãn yi: Lé ɓa muiiwà yĩo wee mi, á ɓa mùamúawà hĩnɔn
wee varáka, ɓa ɓùeréwà wan, ɓa bekewà ɲikɔ̃nna wee ɲí mu bĩo, ɓa nĩ-hía wee vèe, á le
bín-tente wee bue na ɓa nĩ-khenia yi.*
23 Yĩa yí pã́ ĩ bĩo ká a tà mu yi se wón ɓànso ɲúhũ sĩ.»

O Yeesu wee bío o Zãn Batiisi bĩo
(Matiye 11.7-11)

24 Bĩo ó ɔ Zãn tonkarowà bĩnía wà, ó ɔ Yeesu wã́a wee bío o Zãn mu bĩo lè ɓa zã́amáa
kà síi: «Lée webio á mi van vaá lora le dùure yi? Lé ho konkohó na ho pinpiró wee hɛ́ɛ
vĩnvã́ lée? Ɓùeé.
25 Á lée webio mi vaá lora? Lée nùpue ɓúi na sĩa hɔ̃̀nbɔ̃̀nɔ̀n le? Hɔ̃́n sĩ-sení ɓànsowà so
lé ɓa pã́amá-beera zĩní á ɓa wi yi.
26 Á lé o yɛ́n mi van bĩo yi? Lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro lée? Ká mu lé wón se mi tũiá
sĩ. O yàá pá po wón, le ĩ bío mu na mia.
27 Orɛ́n lé yĩa le Dónbeenĩ fèra bía bĩo mí vɔ̃nna yi: ‹Ĩ ì tonka ĩ tonkaro o ò dí ũ yahó á
ɓueé wíoka ũ wɔ̃hũ.›†
28 Le ĩ bío mu na mia: Ɓa nùpua na ho dĩmíɲá yi ɓúenɓúen á yĩa ɲúhũ wi po a Zãn wón
mía. Ɛɛ ká le *Dónbeenĩ bɛɛnĩ zàwa mɔ́n-dí màhã́ pá po a.

(Matiye 11.16-19)

29 «Ɓa nùpua ɓúenɓúen, hàrí ho *lànpó féwá á hĩa wee ɓuee ɲí a Zãn cɔ̃́n. Á ɓa tà zũńna
le le Dónbeenĩ bĩo bon á ɓa wee ɓuen o cɔ̃́n ò ɔ bátízé ɓa.
30 Ká ɓa *Farizĩɛwa lè ho *làndá bĩo zéenílowa bán yí tà bĩo le Dónbeenĩ le mí ì wé è
na ɓa yi, á ɓa ɓɛ̀n mún pã́ à Zãn *bátɛ́ɛ̀mù bĩo.»
31 Ó ɔ Yeesu bĩnía bía: «Ho zuia nùpua na kà á ĩ dà à tèé lè ɓa yɛ́n? Lé ɓa yɛ́n á ɓa bĩo
ɓonnáa mín?
32 Ɓa ka lè ɓa háyúwá na lée kará ɓa nùpua fèmínló lahó yi, á wee háaní na mí ninzàwa
na zoó le ɓonfónii yi kà:
Wa ɓúa hã sĩa san,
à mi le mi máa lée yo.
Wa bó le yèni,
á mi le mi máa wá.
33 Bĩo ó ɔ Zãn Batiisi ɓuara á yí máa dí dĩn-poni, á mún yí máa ɲu *dĩvɛ̃́n, á mi le o cĩná
wi o yi.
34 Á bĩo ó ɔ *Nùpue Za ɓɛ̀n ɓuara wee dí, á mún wee ɲu ho dĩvɛ̃́n á mi mún yí tà bũn, à
mi wee bío bĩo kà: ‹Mi loń! O nĩi na kà yí máa wé bĩo ɓúi ká mu yínɔń dĩnló díró làa
ɲa-ɲunló. O lé ɓa *lànpó féwá lè ɓa bè-kora wérowà ɓàn bɔ̃́nlo.›
35 Ɛɛ ká bĩa ɓúenɓúen na mu bè-zũńminĩ wi yi bĩo bon, bán wé è wé mu bè-zũńminĩ mu
ɓàn wárá.»

---

* **7:22** Mi loń Ezayii vũahũ 35.5; 61.1 † **7:27** Mi loń Malasii vũahũ 3.1

O bá-fé na bè-kora séra día bìo
(Matiye 26.1-13; Zãn 12.1-8)

36 Wizonle ɓúi ó ɔ Farizǐɛ ɓúi von o Yeesu le o ɓuee dí mí zǐi. Ʊ ɔ Yeesu van á ɓa vaá khónkaa dũmaka‡ wee dí.
37 Hón pãahũ so yi ò ɔ hãa ɓúi na á ho lóhó nùpua ɓúenɓúen zũ bá-fénló bìo á ɲá bìo ó ɔ Yeesu wi o nǐi mu zǐi, ó ɔ ɓuan mí dɛ̀ɛ ɓúi na yàwá here na sú lè ho ɲiló na sãmu sǐ á ɓuararáa bǐn.
38 Bìo ó ɔ ɓueé zon, ó ɔ bánbáa khíi hùerá a Yeesu mɔ́n ò ɔ wee wá, ó ɔ yèn-caa wee lii o Yeesu mu zení wán. Ʊ ɔ ɲún-vãní lé dìo ó ɔ wee bǐní sùuka làa hã, bũn mɔ́n ó ɔ wee bǐní yɛ̀ɛ hã ká a kúee ho ɲiló mu hã wán.
39 Á bìo ó ɔ Farizǐɛ na ó ɔ wi zǐi á mɔn mu, ó ɔ wee bío mi yi: «Yìa kà cén lá lée Dónbeenǐ ɲi-cúa fɛɛro kɛ̃́nkɛ̃́n, ó ɔ lá a zũń o hãa mu na wee lanláka a zení léeníi, là a bè-wénia.»
40 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Simɔn, ǐ ì bío bìo ɓúi á à na foǹ.» Ʊ ɔ Simɔn le: «Núhũso, bío.»
41 Ʊ ɔ bía làa wo: «Nùpua nùwã ɲun hǐa kon nàfòró ɓànso ɓúi wárí. O nǐ-kéní lée wɛ́n-hãani khǐá-hònú, ò ɔ nǐ-kéní na so lée wɛ́n-hãani ɓúará-ɲun làa pírú.
42 Bìo á yìa ɓa kon le cɔ̃́n zũ à ɓa yí dà le máa wǐ, ó ɔ ɓó ɓa mí nùwã ɲun kení. Awa! Ɓa nùwã ɲun mu tǐahũ, á ũ wee leéka le lé o yɛ́n ǹ wań o nǐi mu á à poń mí ninza.»
43 Ʊ ɔ Simɔn bía: «Ĩ wee leéka le lé yìa ó ɔ día le kee na ɓùaa nɔn yi.» Ʊ ɔ Yeesu le: «Ũ bìo bon, fo mà ho tũiá.»
44 O ɔ yèrèmáa khíi sánsáa o hãa mu ò ɔ wee bío là a Simɔn: «Fo yí mɔn le: ǐ ɓueé zon hen coon à ũ yí le ɓa ɓua mu ɲumu ɓuee sɛɛ le ǐ zení, ò ɔ hãa na kà wón wá siinía hã á bǐnía sùukaa lè mí ɲún-vãní.
45 Bìo á ĩ ɓueé dɔ̃n ũ zǐi, á ũ yí hǐnɔn yí wǐira mi á yí yɛ̀ɛra níi, ò orɛ́n lè mí ɓuee zoró hen á ĩ zení lé hón ó ɔ wǐira lè ho yɛ̀ɛró.
46 Fo mún yí kúaa ɲiló ǐ ɲúhũ wán á yí dóráa ho cùkú miǐ, ò orɛ́n wón lé ho ɲiló na sãmu sǐ ó ɔ kúaa ǐ zení wán.§
47 Lé bũn nɔn à ĩ ì bío mu á à na foǹ: Bìo ó ɔ hãa mu ɓa séra bè-kora cɛ̀rɛ̀ɛ día lé bũn nɔn ó ɔ waminǐ wárá booráa. Ɛɛ ká yìa bè-kora na séra día ka cǐinú, wón waminǐ wárá na o ò zéení à ɓɛ̀n ǹ kɛń cǐinú.»
48 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu bía nɔn o hãa yi: «Ũ bè-kora séra día.»
49 Á bìa làa wo páanía wee dí wee bío mí yiwa: «O nùpue mu lée wée á wee hení mí sǐi à bío le mu bè-kora séra día?»
50 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn o hãa yi: «Fo wãa yú ho hɛ́ɛrà, hǐní lɛ́n, ũ sǐidéró miǐ á fenía fo.»

8

Ɓa hãawa na fù wee bè là a Yeesu

1 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu hǐnɔn tò hã ló-beera lè hã ló-zàwa yi á wee bue le *Dónbeenǐ bɛ́ɛnǐ bín-tente. Bìa bò làa wó lé o nǐ-kenínia pírú ɲun,
2 lè ɓa hãawa nùwã yɛn ɓúi, bìa ó ɔ ɲɔn ɓa cǐnáwa léra yi á mún wɛɛ́ra vɛ̃́ɛna. Ɓa lé o Mari na ɓa wee ve làa Makadala* Mari, yìa ó ɔ ɲɔn ɓa cǐnáwa bùaa hèɲun léra yi,
3 là a Kuza na ó ɔ *Heroode bàrá mí zǐi tonni ɲúhũ wán ɓàn hãa Zaana, là a Suzaana. Hãawa cɛ̀rɛ̀ɛ mún hǐa wi bǐn á séenía ɓarɛ́n á fù wee wé lén mí níi bìo à séení là a Yeesu lè mí nǐ-kenínia.

O Yeesu wà o dìró wàhiire á bǐnia zéenia kúará
(Matiye 13.1-9; Maaki 4.1-9)

‡ **7:36** O Yeesu pãahũ ká ɓa zúifùwa le mí ì dí, à ɓa khón daráka kǐní ho dǐnló yi díráa. § **7:46** Le níi yɛ̀ɛró, hã zení sɛɛró lè ho ɲiló kúeeró ho ɲúhũ wán, bũn ɓúenɓúen lé bìo á ɓa zúifùwa fù wee wé à déráa ho cùkú mí nǐ-hãní yi.
* **8:2** Makadala: Lé ho lóhó ɓúi na wi ho Kalilee vũ-beenǐ ɲii lè le wii tèenii.

4 Ɓa nùpua hĩa wee léka hã lórá yi ɓuen o Yeesu cɔ̃n. Bĩo ɓa kĩnía wo yi boo, ó ɔ wà le
wàhiire na kà nɔn ɓa yi:
5 «Nìi ɓúi hĩa ló van mí mɔhṹ yi, á wà vaá dé mí bè-dà. Bĩo ó ɔ vaá wee dé mu á mu ɓúi
lée lion ho wɔ̃hṹ wán, á ɓa wã-bèwa yonkaa, à mu ɓúi á ɓa ɲínzàwa ɓɛ̀n sèekaa vã.
6 Mu ɓúi lion hã huaa yi hen na le tĩní yí boo yi, á mu ló ká mu dɛ̀ɛnía bĩnía hon, lé bĩo
á ho hĩnló mía bĩn.
7 Mu ɓúi bṹn lion hen na hã kíkara bia hɛ́ra yi, á mu ló á yòó zon mín yi làa hã, á hɔ̃n
pà mu.
8 Mu ɓúi bṹn lion ho tá na se yi, á mu ló á yòó dɔ̃n á han mí bia, á hã lè mí dà-kéní kéní
á yú hã bia khĩmàni khĩmàni.» Bṹn mɔ́n ó ɔ pá bĩnía bía bĩo kà nɔn ɓa yi: «Yìa wee ɲí
bĩo, à wón ɲí bĩo bía sese.»

(Matiye 13.10-13; Maaki 4.10-12)

9 Ɔ́ ɔ Yeesu nĩ-kenínia tùara a yi: «Le wàhiire mu kúará lé mu yɛ́n?»
10 Ɔ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo na ó ɔ nùpue yí zṹ kúará á le wee zéení à
ceé na minɛ́n mi dòn yi. Ká ɓa nùpua na ká wee ɲí mu lòn wàhio kã́amáa, lé bṹn nɔn
á ɓa lé ɓa nùpua na yĩo wi ká hã yí máa mi, á mún wee ɲí mu bĩo ká ɓa yí máa zṹń mu
kúará.†

(Matiye 13.18-23; Maaki 4.13-20)

11 «Le wàhiire mu kúará lé bĩo kà: Mu bè-dà lé le Dónbeenĩ bíonĩ.
12 Bĩo lion ho wɔ̃hṹ wán lé ɓa nùpua na ká ɓa ɲá le Dónbeenĩ bíonĩ à ɓa máa yí tà le yi,
ká a *Satãni dɛ̀ɛní bánbá ɓuee lén le ɓa yiwa yi, à mún ti ɓa kã́níló wɔ̃hṹ.
13 Bĩo lion hã huaa na le tĩní yí boo yi lé ɓa nùpua na ká ɓa ɲá le Dónbeenĩ bíonĩ à ɓa
tà le yi, à zã́maka le bĩo yi, ká ho kúará lénló yú ɓa pã́ahṹ na yi, à ɓa dɛ̀ɛní lé lè mí mɔ́n,
lé bĩo á le bíonĩ mu yí wĩira ɓa sese.
14 Bĩo lion hã kíkara yi lé bĩa wee ɲí le Dónbeenĩ bíonĩ ká ɓa ɲún-sèró, lè ho dĩmíɲá
nàfòró, lè ho ɓàn sĩmu á wee hè le à le máa dàń ha hã bia na dɔ̃n.
15 Bĩo ɓɛ̀n lion ho tá na se yi lé bĩa wee ɲí le Dónbeenĩ bíonĩ à ɓua le lè le sĩi na se, dĩo
púaara día. Ɓa yí máa bĩní lé lè mí mɔ́n. Bṹn lé bĩo nɔn á ɓa wee haráa hã bia na se.

Le fĩntã́ni wàhiire
(Maaki 4.21-25)

16 «Nùpue na à dé le fĩntã́ní mí zĩi á à bĩní ì lá le dɛ̀ɛ ɓúi á à pe yi, tàá ká a dó le vó o ò lá
le zoó bàrá mí kàtà tá wón mía. Ɓa wé dé le bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bĩa wee zo le
zĩi wé mi. 17 Mu bè-sànkanii na mu khoomu khíi máa lé wán bṹn mía. Hàrí bĩo kúará yí
zṹń ɓúenɓúen bĩo khíi bío yi le wizoɲ-kéní.
18 Á mi cén wé ɲí bĩo wee bío na mia sese, lé bĩo á yĩa bĩo wi á ɓa à bĩní ì na mu ɓúi wo
yi á à bè mu wán. Ká yĩa dɛ̀ɛ ɓúi mía, á hàrí mu bè-za bĩo na ó ɔ wee leéka le mu wi mí
cɔ̃́n á ɓa pa à fé.»

O Yeesu ɓàn nu lè ɓàn zàwa bĩo
(Matiye 12.46-50; Maaki 3.31-35)

19 O Yeesu ɓàn nu lè ɓàn zàwa ɓuara a cɔ̃́n à ɓa màhã́ yí dà máa zoó ɓúe o yi, lé bĩo ɓa
nùpua boo dà.
20 Ɔ́ ɔ ɓúi bía mu nɔn wo yi: «Mìn nu lè mĩn zàwa wi ɓa mi ũ wán, ɓa lée dĩn ho khũuhũ
pan fo.»
21 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn bĩa wi bĩn ɓúenɓúen yi: «Bìa wee ɲí le Dónbeenĩ bíonĩ à bè le yi,
bán lé wàn nu lè wàn zàwa.»

O Yeesu dĩnía ho pinpiró
(Matiye 8.23-27; Maaki 4.35-41)

† **8:10** Mi loń Ezayii vũahṹ 6.9.

22 Wizonle ɓúi, ó ɔ Yeesu zon ho woohũ lè mí nĩ-kenínia, ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi wa khí
lè ho vũ-beenĩ mɔ́n.» Á ɓa dɛ̀ɛnía zoó wà mu ɲumu yi bũn wán.
23 Bìo ɓa vá zon yú, á ho pinpi-beenĩ hĩnɔn wee và lè mí pànká ho vũ-beenĩ wán, á mu
ɲumu wee yànbón zo ho woohũ, lònbìo à ho yòó wee sí lè mu ɲumu. Bũn ɓúenɓúen wee
wé ká a Yeesu wón mu dãmu ɓó.
24 Ʊ ɔ nĩ-kenínia vaá wee sĩní a ká ɓa à bío bìo kà: «Ɲúhũso! Ɲúhũso! Wa à hí.» Bìo ó ɔ
sĩna, ó ɔ lií hĩnɔn á nàmakaa ho pinpiró lè mu ɲumu na wee yànbónka yi á mu ɓúenɓúen
dĩn wó tɛ́tɛ́tɛ́.
25 Ʊ ɔ Yeesu bía làa ba: «Mi sĩa déró miĩ wãa wi wen?» Á ɓa ɓúenɓúen zõ̃nkaa dĩn
concáan, á wee bío mín yi: «Páa! O nùpue mu lé o yɛ́n síi kà? Hàrí ho pinpiró lè mu
ɲumu ó ɔ bíaráa, á mu pá bò a bíonĩ yi.»

O Yeesu wɛɛ́ra a nĩi na ɓa cĩnáwa wi yi
(Matiye 8.28-34; Maaki 5.1-20)

26 Á ɓa khíi dõn ho Zerasaa kõhũ, hĩa sánsáa mín lè ho Kalilee kõhũ.
27 Bìo ó ɔ Yeesu ló ho woohũ yi lií le mí ì dĩn, à bũn ho lóhó na ɓa wi yi nùpue ɓúi na
ɓa cĩnáwa wi yi á wee sĩ a yahó. O wee vará mí bírí míana. O mún yí máa da zĩi yi, lé ɓa
nĩ-hía nùunii ó ɔ wee da yi.
28-29 Pɔ̃̀nna cɛ̀rɛ̀ɛ ká ɓa cĩnáwa mu hĩnɔn o wán, à ɓa sĩ sa ca a níní là a zení lè hã
zúakùaríwà ò ɔ yí dàń yí va lùe. Ká a màhã wee khòo hã ɓúenɓúen kúia, à ɓa cĩnáwa
na wi o yi ɲa a dé hã mana yi. Ʊ ɔ Yeesu nɔn le ɲii ɓa cĩnáwa na wi o yi le ɓa lé. Lé bũn
nɔn ó ɔ miinii là a Yeesu mu, ó ɔ lií ɓúrá a tá ò ɔ wee bío bìo kà põ̃npõ̃n: «Dónbeenĩ na wi
mu bìo ɓúenɓúen ɲúhũ wán Za Yeesu, lée webio á ũ lon làa mi? Sábéré, ĩ wee yanka fo,
yí yáa ĩ bìo.»
30 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu tùara a nĩi mu yi: «Ũ yèni ɓa le we?» Ʊ ɔ bía: «Ĩ yèni ɓa le Zãamáa.»
Lé bìo ɓa cĩnáwa na wi o yi á boo dà.
31 Á bán lé bĩa wee yanka a Yeesu le o yí ɲa mí vaa kúee ɓa cĩnáwa kõhũ na nàyiló ɲii
mía yi.‡
32 Mu wee wé à nɔ̀nbùɛ-ɓoohũ ɓúi yòó wee dí le ɓúee yi. Á ɓa cĩnáwa mu yankaa o
Yeesu le o sábéré ò ɔ na ho wõhũ mí yi, à mí vaa yòo zo bán yi. Ʊ ɔ nɔn mu wõhũ ɓa yi.
33 Lé bũn wán ɓa cĩnáwa mu ló a nĩi mu yi á vaá zon ɓa nɔ̀nbùɛɛní yi. Á ɓa ɓúenɓúen
yòó lùwa le ɓúee wán á kùenkaa lií zon ho vũ-beenĩ yi á húrun.
34 Bìo á bĩa lá wee pa ɓa mɔn bìo wó kà, á ɓa lùwa vaá bía mu nɔn bĩa wi mí manawà
yi, á bía mu nɔn bĩa wi ho lóhó yi.
35 Á ɓa nùpua ló le mí ɓueé loń bìo wó. Bìo ɓa ɓueé dõn o Yeesu, á ɓa mɔn o nĩi mu na
ɓa cĩnáwa lá wi yi, ò ɔ wó a nĩ-tente á zã́ mí sĩa kará a Yeesu tá. Á ɓa zã́na.
36 Á bĩa mu wó yĩo yi wee bío bìo ó ɔ nĩi mu wó wó wannáa làa ba.
37 Ho Zerasaa kõhũ nĩpomu yi á yĩa yí zã́na mu bìo mu wón mía, fúaa ɓa wee yanka
a Yeesu le o sábéré ò ɔ lɛ́n día mí. Ʊ ɔ Yeesu wà vaá zon ho woohũ le mí ì bĩní ì lɛ́n ǹ va
hen na ó ɔ ló yi,
38 ó ɔ nĩi na yú míten ɓa cĩnáwa níi yi yankaa wo le o día le mí bè làa wo. Ʊ ɔ Yeesu pã́
ò ɔ bía nɔn wo yi:
39 «Lɛ́n va mĩn zĩi à vaa bío bìo ɓúenɓúen na le Dónbeenĩ wó nɔn foń à na ɓa nùpua yi.»
Ʊ ɔ nĩi mu bĩnía wà á vaá wee yényéní bìo ɓúenɓúen na ó ɔ Yeesu wó nɔn wo yi ho lóhó
ɓúenɓúen yi.

O Zayiruusi hĩnló là a hã́a ɓúi wɛɛ́ró bìo
(Matiye 9.18-26; Maaki 5.21-43)

40 Bìo ó ɔ Yeesu bĩnía khíi dõn hen na ó ɔ ló yi ɓuararáa, ó ɔ khíi yú ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ à ɓa
wee zã́maka a bĩní ɓuenló bìo yi. Ɓa ɓúenɓúen lá wee lòoní a.

‡ **8:31** Ɓa zúifùwa cṍn á ho kõhũ na nàyiló ɲii mía mu lé ɓa cĩnáwa kàsó lùe.

41 Hón pǎahǘ so yi à bǔn ò ɔ nɨ̀i ɓúi na lé ɓa *zúifùwa kàránló zɨ̀i ya-dí na yèni ɓa le
Zayiruusi ɓueé dɔ̃n, á ɓueé lií ɓúrá a Yeesu tá ò ɔ wee yanka a le o bè làa mí va mí zɨ̀i,
42 lé bɨ̀o ó ɔ hɨ̀nló yà-kéní na ó ɔ yú á wee hí. O lúlúio wǎa lá wee yí ho pírú ɲun sɨ́i. Bɨ̀o
ó ɔ Yeesu bò làa wo wà a va a zɨ̀i, á ɓa minka nùpua ɓura bò a yi.
43 Hǎa ɓúi wi ɓa tɨ̀ahǘ á wee mi mí sɛɛró fɛ́ɛɛ á dɔ̃n hã lúlúio pírú ɲun à ho máa fɨ̀. O níi
bɨ̀o yáara le tɨ̀ni ɓànsowà cɛ̀rɛ̀ɛ cɔ̃́n ká bán ɓúenɓúen màhǎ́ yí dàńna a yí wɛɛ́ra.
44 Bɨ̀o ó ɔ vá zoó ɓó a Yeesu yi, ó ɔ zoó tǘaa o dà-zɨ̀nii ɲi-kǎní yi là a mɔ́n. Ǒ ɔ sɛɛró dɛ̀ɛnía
dɨ̀n bǔn wán.
45 Ǒ ɔ Yeesu dɨ̀n ò ɔ tùara: «Lé o yɛ́n tǘaa miɨ̀?» Á bɨ̀a ɓó a yi ɓúenɓúen à yɨ̀a le mí yí
tǘaa wo yi, à yɨ̀a le mí yí tǘaa wo yi. Ǒ ɔ Piɛre lé yɨ̀a bía làa wo: «Ɛ́ee! Ɲúhǘso! Fo yí mɔn
bɨ̀o ɓa nùpua ɓuraráa foɲ́ á wee ɲàa mín le?»
46 Ǒ ɔ Yeesu le: «Ɨ̃ mɔn mu, ká a ɓúi màhǎ́ pá tǘaa miɨ̀. Lé bɨ̀o á ɨ̃ zũ̃na mu le pànká ɓúi
ló miɨ̀.»
47 Bɨ̀o ó ɔ hǎa mu mɔn ò ɔ zũ̃na a bɨ̀o ó ɔ wà ɓuara ká a wee zàka á ɓueé lií ɓúrá a Yeesu
tá, ò ɔ zéenía bɨ̀o nɔn ó ɔ tǘaanáa wo yi, làa bɨ̀o ó ɔ wó wó wannáa mí lahó yi bɨ̀a wi bɨ̀n
ɓúenɓúen yahó.
48 Ǒ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Wàn hɨ̀nló, bɨ̀o fo dó ũ sɨ̀i miɨ̀, lé bǔn wɛɛ́ra fo. Wǎa lɛ́n, vaa
yí hɛ́ɛrà.»
49 Bɨ̀o ó ɔ Yeesu wee bío ó ɔ ɲii yàá yí tò, à bǔn ò ɔ tonkaro ɓúi ló a Zayiruusi zɨ̀i á ɲɔn o
mɔ́n ɓueé dɔ̃n á ɓueé wee bío làa wo: «Ũ hɨ̀nló wǎa húrun. Wǎa yí sɛɛ́ o nɨ̀-kàránlo.»
50 Bɨ̀o ó ɔ Yeesu ɲá mu, ó ɔ bía nɔn o Zayiruusi yi: «Yí titika, dé ũ sɨ̀i miɨ̀, á ũ hɨ̀nló á à
wa.»
51 Bɨ̀o ɓa vaá dɔ̃n, ó ɔ le bɨ̀a ká dɨ̀n ho khũuhũ, ò ɔ Piɛre là a Zãn là a Zaaki là a hɨ̀nzo-za
ɓàn maá lè ɓàn nu lé bán ó ɔ fó zonnáa le zɨ̀i yi.
52 Ɓa nùpua ɓúenɓúen wee wá kùaará a hɨ̀nzo-za mu bɨ̀o yi. Ǒ ɔ Yeesu bía: «Mi yí wá
bɨ̀o. O hɨ̀nzo-za mu yí húrun, o lée yɨ̀a na dũma.»
53 Á ɓa nùpua wee zùaǹka a yi lé bɨ̀o ɓa zũ kɛ̃́nkɛ̃́n le o húrun.
54 Ǒ ɔ Yeesu lii fù a níi yi, ò ɔ von wo pɔ̃́npɔ̃́n: «Ɨ̃ hɨ̀nló, lii hɨ̀ní.»
55 Ǒ ɔ vèera á dɛ̀ɛnía lií hɨ̀nɔn. Ǒ ɔ Yeesu bía le ɓa na mu bɨ̀o wo yi le o dí.
56 Á ɓàn nùwã can dɨ̀n coon mu bɨ̀o yi. Ká a Yeesu màhǎ́ henía mu nɔn ɓa yi le ɓa yí bío
bɨ̀o wó kà le nùpue ɲí.

9

O Yeesu tonkaa mi nɨ̀-kenínia pírú ɲun
(Matiye 10.5-9, 11-14; Maaki 6.7-13)

1 O Yeesu von mí nɨ̀-kenínia pírú ɲun á nɔn ho dàńló lè le ɲii ɓa yi, à ɓa wé kɨ̀kǎnáa ɓa
cɨ̀náwa yi á mún wɛɛ́ráa mu vǎmú lè mí sɨ̀íwà.
2 O tonkaa ɓa le ɓa vaa bue le *Dónbeenɨ̀ bɛ́ɛnɨ̀ bɨ̀o à mún wɛɛ́ ɓa vánvárowà.
3 Bɨ̀o kà lé bɨ̀o ó ɔ henía nɔn ɓa yi: «Mi yí ɓua hàrí dɛ̀ɛ à láráa ho wɔ̃hǘ. O ɓúi yí ɓua
bǔin-za, tàá puure, tàá bè-dínii. Mi yàá pá yí ɓua wárí. O ɓúi yí ɓua báká ɓúi à séení hɨ̀a
ó ɔ zǎ́.
4 Mi wé vaá làara nùpue na wán, à wón zɨ̀i lé dɨ̀o mi kɛɛní yi fúaa mi léró ho lóhó mu
yi.
5 Mi wé vaá zon lóhó na yi, ká bɨ̀a wi ho yi pǎ́ mi bɨ̀o, ká mi wee lé ho yi, à mi púaa mi
zení khǘnkhũnɨ̀ kúia bɨ̀n.* Á bǔn ɲ̀ zéení làa bán le ɓa wó khon.»
6 Á ɓa ɓɛ̀n wà dén ɲii so wán á vaá wee hɛ́ɛ bue le Dónbeenɨ̀ bín-tente, á mún wee wɛɛ́
ɓa vánvárowà hã lórá lè mí dà-kéní kéní yi.

O Heroode hácirɨ yáara a Yeesu bɨ̀o yi
(Matiye 14.1-2; Maaki 6.14-16)

* **9:5** Mi loń Matiye vũahǘ 10.14

7 Bũn bìowa so na wee wé kà ɓúenɓúen ó ɔ *Heroode na ɓa bàrá ho kɔ̃hṹ ɲúhṹ wán ɲá
á mu lùnkaa o yilera, lé bìo ɓa ɓúi wee bío le lé o Zãn Batiisi vèera.
8 Ɓa ɓúi ɓɛ̀n le lé o *Elii bĩnía ɓuara. Ɓa ɓúi yàá ɓɛ̀n wee bío le mu lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa
fɛɛrowà na yáanía nĩ-kéní lé yìa vèera.
9 Ká a Heroode wón wee bío mí yi: «O Zãn á ĩnɛ́n ĩ bɛɛre nɔn le ɲii á ɓa kúio ɲúhṹ. Ʊ ɔ
nĩi mu na ɓɛ̀n wee wé bũn bè-beera so na à ĩ ɲá bìo lée wée coon?» O ɔ wãa wee cà ò ɔ
mi a Yeesu wán konloon.

O Yeesu dĩinía ɓa nùpua na po muaaseé hònú
(Matiye 14.13-21; Maaki 6.30-44; Zãn 6.1-15)

10 Bìo ó ɔ Yeesu tonkarowà bĩnía ɓueé dɔ̃n á bìo ɓa wó ɓúenɓúen á ɓa lá fɛɛra nɔn wo
yi. Bũn mɔ́n ó ɔ fó ɓarɛ́n mí dòn á ɓa khɛ̀ra van lè ho lóhó ɓúi na ɓa le Bɛtesayidaa cɔ̃́n.
11 Á bìo ɓa zãamáa zũna mu, á ɓa bò a mɔ́n. Ʊ ɔ Yeesu mɔn ɓa ó ɔ yèrèmáa sã́ ɓa yahó,
á wee bío le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bìo na ɓa yi. Á bĩa wee cà le lòn-heɓúee ó ɔ mún wɛɛ́ra.
12 Bìo ó ɔ nĩ-kenínia pírú ɲun mɔn à le wii wee tè, á ɓa vá ɓueé ɓó a yi à ɓa bía làa wo:
«Bío na ɓa zãamáa yi le ɓa lɛ́n va hã ló-zàwa lè hã manawà na sùaráa hen à vaa làa, à
mún yí mu bìo dí. Lé bìo á hen na wa wi yi á lóhó yí sùaráa yi, dɛ̀ɛ woon mía hen.»
13 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n miten na mu bè-dínii ɓa yi.» Á ɓa bía nɔn wo yi:
«Búurú bi-zàwa bìo hònú làa cezàwa bùaa ɲun mí dòn lé bũn wi wa cɔ̃́n hen, tàá fo le wa
lɛ́n vaá yà ho dĩnló à ɓuee na ɓa nĩ-kúii na kà yi le?»
14 Lé bìo á ɓa báawa na wi bĩn mí dòn mu zoɲ á à yí ho muaaseé hònú síi. Ʊ ɔ Yeesu
bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Mi sanka ɓa nùpua le ɓa kɛɛní lè mí kuio ho ɓúará-ɲun làa pírú
pírú wán.»
15 Á ɓa hĩnɔn sankaa ɓa á ɓa ɓúenɓúen karáka.
16 Ʊ ɔ Yeesu wãa fó ho búurú bìo hònú lè ɓa cezàwa bùaa ɲun mu á ɓuan ò ɔ hóonía
mí yahó yòó dá ho wáayi, ò ɔ dó le Dónbeenĩ bárákà mu bìo yi. Bũn mɔ́n ó ɔ cɛ̀ɛkaa mu
nɔn mí nĩ-kenínia yi le ɓa dá lè ɓa zãamáa.
17 Á ɓa ɓúenɓúen dú sù, á bìo ká á ɓa khuiira á mu sú hã sàkíwá pírú ɲun.

O Piɛre le o Yeesu lé o Krista
(Matiye 16.13-21; Maaki 8.27-31)

18 Wizonle ɓúi, ó ɔ Yeesu khɛ̀ra vaá wee fio, ò ɔ nĩ-kenínia wi bĩn, ó ɔ tùara ɓa yi: «Ɓa
nùpua wee bío webio ĩ dãní yi?»
19 Á ɓa bía: «Ɓa ɓúi le fo lé o Zãn Batiisi, ɓa ɓúi le fo lé o Elii. Ɓa ɓúi bán ɓɛ̀n le fo lé le
Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà na yáanía nĩ-kéní ɓúi na vèera.»
20 Ʊ ɔ Yeesu bĩnía tùara ɓa yi: «Ká minɛ́n cɔ̃́n á mi le ĩ lée wée?» Ʊ ɔ Piɛre bía: «Fo lé o
*Krista na le Dónbeenĩ tonkaa.»
21 Ʊ ɔ bía bìo kà henía nɔn ɓa yi: «Mi yí vĩ vĩ bío mu le nùpue ɲí dɛ́.»
22 O ɔ pá bĩnía bía nɔn ɓa yi: «O *Nùpue Za ko ò ɔ lò be. Ɓa nĩ-kĩa, lè le *Dónbeenĩ
yankarowà ɲúnása, lè ho *làndá bìo zéenílowa á à pĩ a. Ɓa à na a ɓa à ɓúe, ká hã wizooní
tĩn zoɲ ó ò vèe.»

O Yeesu wee bè yi kaka
(Matiye 16.24-26; Maaki 8.34-9.1)

23 Bũn mɔ́n ó ɔ yèrèmáa wee bío làa bìa wi bĩn ɓúenɓúen: «Yìa wi ò ɔ bè miĩ, à ɓànso
khí mí kùrú sĩi bìo wéro yi, ká a wé lá mí *kùrùwá pĩ† lè hã wizooní ɓúenɓúen, à bèráa
miĩ.
24 O nùpue na wi ò ɔ kãní mí mukãnĩ, wón á à vĩiní le. Ká yìa màhã́ tà le mí ì vĩiní le
ĩnɛ́n bìo yi, wón á à kãní le.
25 O nùpue lá yú ho dĩmíɲá bìo ɓúenɓúen ò ɔ khon le mukãnĩ binbirĩ yi, tàá o bìo yáara
ɓúenɓúen, se lé ho cũnú yɛ́n á ɓànso yú?

† **9:23** Mi loń Matiye vũahṹ 10.38

26 Yìa wee nɨyi ɨnɛ́n lè ɨ́ bíoní bɨ̀o yi, ó ɔ Nùpue Za ɓɛ̀n mún khíi nɨyi ɓànso bɨ̀o yi ká a
khíi bɨ̀nía ɓuara lè mí cùkú beenɨ̀, là a Maá Dónbeenɨ̀ lè mí wáayi tonkarowà cùkú beenɨ̀
yi.
27 Le ɨ́ mɨ̀ ho tʉ̃ʉ́iá na mia: Bɨ̀a wi hen tɨ̃ahʉ́, á ɓa ɓúi wi yi á máa hí ká ɓa yí mɔn le
*Dónbeenɨ̀ bɛ́ɛnɨ̀.»

O Yeesu minɨ́kaa le ɓúee wán
(Matiye 17.1-8; Maaki 9.2-8)

28 Bɨ̀o á bʉ̃n ɓúenɓúen bía khɨ̃ína, wizooní bɨ̀o hètɨ̃n bʉ̃n mɔ́n ó ɔ fó a Piɛre là a Zãn, là
a Zaaki á yòoraráa le ɓúee wán á wà yòó fɨ̀o.
29 Pãahʉ́ na ó ɔ wee fɨ̀o yi, ó ɔ yahó dɨ̃ndɨ̃n minɨ́kaa, á sɨ̃-zɨ̃nia mún yèrèmáa wee ɲuiíka
kʉ̃iákʉ̃iá.
30-31 Yìo ɓueé tɨ̃ à nùpua nùwã ɲun ɓúi dɨ̃n là a Yeesu ho wáayi cùkú beenɨ̀ yi á wee tà
hã láakáwá làa wo. *Ɓa lé o Mɔyiize là a *Elii.‡ Hã láakáwá na ɓa wee tà lé o Yeesu bɨ̀o
na ó ɔ ò va ho Zeruzalɛɛmu á vaá hí á à tiíráa ho tonló na ó ɔ ɓuara bɨ̀o yi ɲii.
32 Bʉ̃n ɓúenɓúen wee wé ká a Piɛre lè mí ninzàwa dʉ̃ma kákáká. Bɨ̀o ɓa sɨ̃na á ɓa mɔn
o Yeesu cùkú beenɨ̀ lè ɓa nùpua nùwã ɲun na páanía dɨ̃n làa wo.
33 Pãahʉ́ na á ɓa nùpua mu le mí ì lɛ́n, ó ɔ Piɛre wã́a yí zʉ̃ bɨ̀o o ò bío, ó ɔ bía nɔn o
Yeesu yi: «Ɲúhʉ́so, mu wó se á wa wi hen. Wà à tá hã bùkú-zàwa bɨ̀o tɨ̃n: Ʉ̃nɛ́n dà-kéní,
o Mɔyiize dà-kéní, o Elii dà-kéní.»
34 Pãahʉ́ na ó ɔ wee bío yi, á le dùndúure ɓúi yòó ló lii pon ɓa yi. Bɨ̀o ó ɔ nɨ̃-kenínia mɔn
bʉ̃n, á ɓa zã́na.
35 Á mu tãmu ɓúi sã wee ɲí le dùndúure mu yi: «Yìa kà lé ɨ́ za na á ɨ̃ mɔn léra. Mi wé ɲí
a cɔ̃́n.»
36 Bʉ̃n tãmu so bío vaa véenii, á ɓa le mí ì loń ò ɔ Yeesu dɨ̃n mí dòn. A lá bʉ̃n ɲii wán á
ɓarɛ́n ó ɔ ɓúi yí bía bɨ̀o ɓa mɔn yí nɔn nùpue yi hùúu.

O Yeesu wɛɛ́ra a háyónza na ó ɔ cɨ̃ná wi yi
(Matiye 17.14-18; Maaki 9.14-27)

37 Mu ɓàn tá na lée tɔ̃n ká ɓa ló le ɓúee wán wee lii, á ɓa zãamáa lée sã́ a Yeesu yahó.
38 Ɓa nɨ̃-kúii mu tɨ̃ahʉ́ á nɨ̃i ɓúi dɨ̃n dɨ̃n ò ɔ wãamaa yi: «Nì-kàránlo! Ɨ́ wee yanka fo, loń
ɨ́ za bɨ̀o yahó yi; lé orɛ́n mí dòn lé yìa á ɨ̃ ton kã́ɲaa yi.
39 Cɨ̃ná ɓúi wi o yi, á wee dɨ̃n dɨ̃n fé wo dé, ò ɔ wé wãama ká a táará, à ɲinsã-khùankhúa
wé lé. Mu wee wé hɨ̃ní o wán túntún. Hen ká mu hɨ̃nɔn o yi à mu bío le mí ì khɨ̃í ká a día
sùrɛ̀n lòn nɨ̃-hío.
40 Á ʉ̃ nɨ̃-kenínia á ɨ̃ yàá fèra yú á yankaa le ɓa ɲa a lén wo yi, ká ɓa màhã́ yí dàńna mu.»
41 Ʊ́ ɔ Yeesu bía: «Mi zuia nùpua ɓɛ̀ntɨ̃n yí máa dé mi sɨ̀a le Dónbeenɨ̀ yi bɨ̀o bon, á mi
mún yí máa ɲí hàrí dɛ̀ɛ. Mi wee leéka le ɨ́ kɛɛní làa mia á wé è kàrán mia fúuu le?» Bʉ̃n
mɔ́n ó ɔ mún bía là a nɨ̃i: «Ɓua ʉ̃ za mu à ʉ̃ ɓuen le ɨ́ loń.»
42 Bɨ̀o ó ɔ háyónza vá wà ɓueé sùará a yi, ó ɔ cɨ̃ná mu tɨ̃n fó a dó ho tá yi ó ɔ lii wee dá
kɛ̀kɛ̀kɛ̀. Ʊ́ ɔ Yeesu kɨ̃kã́a o cɨ̃ná mu yi le o lé, ò ɔ wɛɛ́ra a yàrónza nɔn ɓàn maá yi.
43 Á bɨ̀a wi bɨ̃n ɓúenɓúen can dɨ̃n le Dónbeenɨ̀ na dá mu bɨ̀o ɓúenɓúen pànká na ɓa mɔn
bɨ̀o yi.

O Yeesu wee bío mí húmú lè mí vèeró bɨ̀o
(Matiye 17.22-23; Maaki 9.30-32)

Bɨ̀o ɓa lè mí nɨ̃-kéní kéní dɨ̃n wee loń mu bè-beera na ó ɔ Yeesu wó kà, ó ɔ yèrèmáa wee
bío lè mí nɨ̃-kenínia:
44 «Hã bíoní na á ɨ̃ ì bío ò na mia á mi ɲí à ɓua mi yiwa: O *Nùpue Za á ɓa à dé ɓa nùpua
níi yi.»

‡ **9:30-31** O Mɔyiize bɨ̀o wee zéení ho Làndá bɨ̀o o Isirayɛɛle nɨ̃pomu cɔ̃́n. Ká a Elii bɨ̀o bʉ̃n wee zéení le Dónbeenɨ̀ bíoni tãníló bɨ̀o. O Yeesu lé yìa ɓɛ̀n ɓueé tiíra mu mí cúa-ɲun ɲii.

45 Le bíonĩ mu ó ɔ nĩ-kenínia yí ɲá ɲúhṹ sese, le kúará á tun ɓa yi, lé bṹn nɔn á ɓa yí zũ le ɓàn ya-tente, á ɓa mún hézã́na mu bĩ́ní tùaró làa wo.

Lée wée po bĩa ká?
(Matiye 18.1-5; Maaki 9.33-37)

46 O Yeesu nĩ-kenínia wee wã̃aní mín yi á à zṹńnáa yĩa po ɓa ɓúenɓúen.
47 Bĩo ó ɔ Yeesu zũna ɓa yilera, ó ɔ vaá fó a háyónza ɓúi ɓueé bàrá mí nĩsã́ní
48 ò ɔ wee bío làa ba: «Nùpue lée nùpue na ɓuan o háyónza na kà sese ĩnɛ́n bĩo yi, se lé ĩnɛ́n á ɓànso mún ɓuan sese. Á yĩa ɓuan mi se, se wón mún ɓuan yĩa tonkaa Mi sese. Lé bĩo á yĩa bĩo ɲúhṹ mía mi ɓúenɓúen tĩahṹ wón lé yĩa po minɛ́n na ká.»

Yĩa yí máa fi làa mia se wɔ́n sã́ mi ɲii
(Maaki 9.38-40)

49 Ɔ́ ɔ Zã̃n lá le bíonĩ ò ɔ bía: «Ɲúhṹso, wa mɔn o nĩi ɓúi ò ɔ wee ɲa ɓa cĩ́náwa lè ũ yèni, á wa lá wi wa hè o, lé bĩo ó ɔ mía wa kuure yi.»
50 Ɔ́ ɔ Yeesu bía bĩo kà nɔn ɓa yi: «Mi yí hè o, lé bĩo á yĩa yí máa fi làa mia se wón làa mia lée dà-kéní.»

Ho Samarii lóhɔ́ ɓúi nùpua yí tà a Yeesu bĩo

51 Bĩo ó ɔ Yeesu léró ho dĩ́míɲá yi pã́ahṹ wà ɓueé sùará, ó ɔ hã́ mí sĩi ò ɔ le mí wã́a à lɛ́n á à va ho Zeruzalɛɛmu.
52 Ɔ́ ɔ fèra tonkaa ɓa nùpua á ɓa dú a yahó. Á ɓa wà vaá zon ho *Samarii lóhó ɓúi yi le mí zoó wíoka le lùe á à ká làa wo.
53 Á ho lóhó mu nùpua pã́ le o máa làa mí wán, lé bĩo ó ɔ vɛɛnĩ yahó sã́ ho Zeruzalɛɛmu.
54 Bĩo ó ɔ Zaaki là a Zã̃n mɔn mu kà, á ɓa bía nɔn o Yeesu yi: «Ɲúhṹso, fo le wa bío le ho dɔ̃hṹ lé ho wáayi à lii cĩ́í ɓa ɓúe ɲúhṹ le?»§
55 Ɔ́ ɔ Yeesu yèrèmáa khíi zá làa ba.*
56 Bṹn mɔ́n á ɓa wà van ló-veere.

Yĩa le mí ì bè o Yeesu bĩo
(Matiye 8.19-22)

57 Pã́ahṹ na á ɓa wi ho wɔ̃hṹ wán, ó ɔ nĩi ɓúi vaá ló ɓueé wee bío là a Yeesu: «Ĩ́ ì bè foɲ́ á à varáa hã́ lùa ɓúenɓúen na á ũ wee va yi.»
58 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ɓa cawanwà yú hã́ kã̃na wee zo, á ɓa ɲínzàwa mún yú hã́ lɛnna. Ká a *Nùpue Za wón màhã́ yí yú ho lahó na ó ɔ dà à vṹń yi.»
59 Ɔ́ ɔ Yeesu bĩ́nía bía làa ɓúi: «Ɓuee bè mĩĩ.» Á wón bía làa wo: «Ĩ́ ì bè foɲ́. Ká ũ màhã́ día le ĩ́ vaa nùu wàn maá vé.»
60 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Día le ɓa nĩ-hía à nùu mí nĩ-hía, ká ũnɛ́n vaa bue le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo.»
61 Ɔ́ ɔ ɓúi pá bĩ́nía bía làa wo: «Ɲúhṹso, ĩ́ ì bè foɲ́, ká ũ màhã́ día le ĩ́ vaa dé wàn nùwã cã̃awése vé à ĩ̃ bĩ́ní ɓuen.»
62 Ɔ́ ɔ Yeesu bía làa wo: «Yìa wee và lè mí nàwa sṹnɓúahó ká a yèrèmá khíi loń lè mí mɔ́n, wón yí ko lè le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ.»

10

O Yeesu tonkaa mí nĩ-kenínia ɓúi

1 Bṹn mɔ́n ó ɔ Ɲúhṹso pá bĩ́nía hueekaa ɓa nùpua ɓúará-tĩ́n làa pírú làa nùwã ɲun* ɓúi á tonkaa lè ɓa nùwã ɲun ɲun le ɓa dí mí yahó va hã́ ló-beera lè hã́ lùa ɓúenɓúen na ó orɛ́n mí bɛɛre ko ò ɔ va dã́.

---

§ **9:54** Le Dónbeenĩ bíonĩ vɔ̃nna ɓúi yi á bĩo kà lé bĩo túara sã́ le bíonĩ mu ɲii: «Làa bĩo ó ɔ Elii hĩa wóráa mu bĩo síi.»

* **9:55** Le Dónbeenĩ bíonĩ vɔ̃nna ɓúi yi á bĩo kà lé bĩo túara sã́ le bíonĩ mu ɲii: «Le hácírí na wee ɲàa mia dé bĩo kà yi á mí yí zũ sĩí. O Nùpue Za ɓuara ɓa nùpua kã́níló bĩo yi ká a yí ɓuara ɓa ɓúeró bĩo yi.» * **10:1** Le Dónbeenĩ bíonĩ vɔ̃nna ɓúi yi á ɓa tonkarowà mu lée ɓúará-tĩ́n làa pírú.

2 Ƙ o bía nɔn ɓa yi: «Ho dĩnló bon dĩn cɛ̀rɛ̀ɛ, ká ho lárowà lé bĩa yí boo. Ƙwa. Ƙ mi fio o
mɔhũ ɓànso yi le o wíoka na ɓa ton-sáwá le ɓa lá ho.
3 Mi lɛ́n! Ká mi ɲí bĩo kà: Ĩ wee tonka mia. Mi ka lòn piozàwa na wà vaá zo ɓa
dakhĩnkhĩnwa tĩahũ.
4 Mi yí ɓua wárí, mi yí ɓua puure, hàrí nakãa. Mi yí dĩn la ɓa nùpua tɛ̀ɛníló yi ho wɔ̃hũ
wán.
5 «Mi wé vaá zon zĩi lée zĩi, à mi fèn bío le ho hɛ́ɛrà kɛń le zĩi mu yi.
6 Ká nùpue na ko lè ho hɛ́ɛrà wi le yi, á mí hɛ́ɛrà á à dã ɓànso. Ká a ɓɛ̀n yí ko làa ho, á
ho máa dã a.
7 Dén zĩi so lé dĩo à mi kɛɛní yi, ká mi wé yí làa zĩi yi à bĩní lé vaa làa le ɓúi yi. Ɓa wé yú
bĩo na nɔn mia à mi dí bũn. Ĩ bía bũn lé bĩo ó o ton-sá ko lè mí ɲii dĩnló.
8 «Lóhó lée lóhó na mi wé vaá zon yi, ká ɓa tà ɓuan mia, ká ɓa wé yú bĩo na bàrá mi tá,
à mi dí bũn.
9 Ƙ ɓa vánvárowà na wi ho lóhó mu yi à mi wɛɛ́, à mi mún bío na ho nùpua yi le le
*Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ ɓueé ɓó ɓa yi.
10 Ká lóhó na mi vaá zon yi ká ho nùpua yí tà mi bĩo, à mi zoo dĩn ho lóhó mu sĩi yi ká
mi bío bĩo kà na ɓa yi:
11 ‹Mi lóhó khũnkhũnĩ na fà wa zení á wa à púaa á à kúee mi wán,† ká mi màhã pá zũń
mu le le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ ɓueé ɓó.›»
12 Le ĩ bío mu na mia: Le cítíi fĩ nɔ̀nzoɔ̀ń, á hón lóhó so nùpua bĩo na khíi sá ɓa yi á à
poń bĩo sá ho *Sodɔɔmu lóhósa yi.‡

(Matiye 11.20-24)

13 «Ũnɛ́n Korazɛ̃n lóhó lè ũnɛ́n Bɛtesayidaa lóhó, ho yéréké á à sá mia. Lé bĩo á ho
yéréké bè-beera na wó minɛ́n cɔ̃n ɓàn síi lé bũn lá wó ho Tiire lè ho Sidɔ̃n lórá§ yi, se
hã lórá mu nùpua lá hĩnɔn hàánĩ á khuiira hã pórókówá zã́, á kúaa le sãni mí wán, á
zéeníanáa le mí wi à mí khí mu bè-kora wéró yi.
14 Lé bũn nɔn le cítíi fĩ nɔ̀nzoɔ̀ń á ho Tiire lè ho Sidɔ̃n lórá lònbee na à yí hã á à wé làa yi
minɛ́n lònbee yi.
15 Ɛ̃ɛ ká ũnɛ́n *Kapɛɛnayuumu, fo wee leéka le ɓa khíi lá fo á à yòoráa ho wáayi le?
Ɓùeé. Ho nĩ-hɔ̃́nbó-lóhó lé hĩa ɓa khíi lií dé fo yi.»
16 O o wee bío lè mí nĩ-kenínia: «Yìa wee ɲí mí cɔ̃́n, se ɓànso mún wee ɲí ĩ cɔ̃́n. Ƙ yĩa pã́
mia se wón mún pã́ mi. Ƙ yĩa pã́ mi, se lé yĩa tonkaa mi ó o mún pã́.»

Ɓa tonkarowà bĩní ɓuenló bĩo

17 Bĩa ó o tonkaa mí ɓúará-tĩn làa pírú làa nùwã ɲun* bĩnía ɓuara à ɓa sĩa wan làa
sòobɛ́ɛ, á ɓa bía nɔn o Yeesu yi: «Ɲúhũso, hàrí ɓa cĩnáwa ká wà von ũ yèni le ɓa wé bĩo
na, à ɓa wé mu.»
18 Ƙ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ĩ lá wee wé mi a *Satãni, ɓa cĩnáwa ɲúhũso ká a yòó kùera
ho wáayi wee lii lè ho viohó na ɲuiína bĩo síi.
19 Mi loń! Ĩ nɔn ho pànká mia, hĩa mi wé è varákaráa ɓa háwá, lè ɓa naawà wán, à mún
pùpúuráa o zúkúso pànká ɓúenɓúen, ká dɛ̀ɛ woon máa yí mia.
20 Ɛ̃ɛ ká mi màhã yí zãmaka bĩo mí yú ho pànká ɓa cĩnáwa wán bĩo yi, ká mi zãmaka
lé bĩo á mi yènnáa túara ho wáayi le Dónbeenĩ cɔ̃́n.»

(Matiye 11.25-27)

21 Hón pãahũ dà-kéní so yi á le Dónbeenĩ Hácírí wɛɛ́ra Yeesu sĩi, ó o wee bío bĩo kà:
«Ɛ́ee! Ĩ Maá, ũnɛ́n lé ho wáayi lè ho tá Ɲúhũso, ĩ wee dé ũ báráká. Lé bĩo mu bĩo na fo
sà mu bè-zũńminĩ ɓànsowà lè le hácírí ɓànsowà yi á fo tà zéenía làa bĩa bĩo ɲúhũ mía. Ĩ
Maá, mu bon. Bĩo mu wóráa kà lé bĩo sĩ foɔ̀ń.

---

† **10:11** Mi loń o Matiye 10.14 ‡ **10:12** Ho Sodɔɔmu lé hã ló-beera bĩo ɲun na le Dónbeenĩ yánkaa ɓó ɲúhũ o Abarahaamu pãahũ dà-kéní. Ho bĩo wee zéení mu bè-kora mɔ́nló lè le Dónbeenĩ cítíi bĩo. Mi loń Bĩo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 18.20-21; 19.24-25 § **10:13** Mi loń Matiye vũahũ 11.21 * **10:17** Mi loń o Luki 10.1

22 Ĩ Maá dó mu bĩo ɓúenɓúen ĩ níi yi. Nĩi woon yí zũ a Za, ká mu yínɔń o Maá. Á nĩi
woon mún yí zũ a Maá, ká mu yínɔń o Za, làa bĩa ó ɔ Za mu wi ò ɔ zéení làa wo.»
(Matiye 13.16-17)
23 Bũn mɔ́n ó ɔ yèrèmáa wee bío lè mí nĩ-kenínia mí ɲúhũ wán: «Minɛ́n na wee mi bĩo
kà lè mí yĩo, mi ɲúná ɓèntĩn sĩ.
24 Lé bĩo le *Dónbeení ɲi-cúa fɛɛrowà lè ɓa bá-zàwa cèrèɛ sĩa hĩa vá à ɓa mi bĩo mínɛ́n
wee mi à ɓa yí mɔn mu. Ɓa sĩa hĩa vá à ɲí bĩo minɛ́n wee ɲí, à ɓa yí ɲá mu.»

O Samarii nĩi na wó le hii wàhiire
25 Ho *làndá bĩo zéenílo ɓúi wi ò ɔ yí o Yeesu níi ɓua yi, ó ɔ tùara a yi: «Nì-kàránlo, ĩ ko
à ĩ wé kaka à bè yi yíráa ho yĩrón mukãní na máa vé?»
26 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lé mu yɛ́n tùara wa làndá vũahũ yi? Fo wee ɲí mu kaka?»
27 Ʊ ɔ nĩi bía nɔn wo yi: «Fo ko ũ wań ũ Ɲúhũso Dónbeení lé ũ sĩi ɓúenɓúen, lè ũ mànákã
ɓúenɓúen, lè ũ pànká ɓúenɓúen, lè ũ yilera ɓúenɓúen† à ũ mún wań mi ninza làa bĩo á
fo waráa ũten bĩo síi.‡»
28 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo bía se. Bánbá ũ wé bũn, á fo ò yí le mukãní.»
29 Ʊ ɔ nĩi pá wi ò ɔ cà ho tũiá sĩni, ó ɔ bĩnía tùara a yi: «Lé o yɛ́n lé wa ninza?»
30 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Nìi ɓúi hĩa ló ho Zeruzalɛɛmu yi á wee va ho Zerikoo, á ɓa
wã-tiwa vaá tun wo ho wɔ̃hũ kuio yi á fó sĩa, à ɓa han wo ɓóonía yi ó ɔ yuunia día, à ɓa
wà.
31 Mu wó fò mín à le *Dónbeení yankaro ɓúi lá ho wɔ̃hũ mu. Bĩo ó ɔ ɓueé mɔn o nĩi mu
ò ɔ día ó ɔ hà yòó ló á khíi lá mí wɔ̃hũ wà.
32 Ʊ ɔ *Levii nùwã nĩ-kéní ɓúi mún lá ho wɔ̃hũ mu á ɓueé mɔn o nĩi mu ò ɔ día, á wón
mún hà yòó ló á khíi wà.
33 Bũn mɔ́n ó ɔ *Samarii nĩi ɓúi mún lá ho wɔ̃hũ dà-kéní mu. Bĩo ó ɔ ɓueé mɔn o nĩi ó ɔ
màkárí ɓuan wo yi.
34 Ʊ ɔ vaá ɓó a yi, á kúaa ho dĩvɛ̃́n lè ho ɲiló o dokuaa wán á bá, ò ɔ lá a yòó bò mí
yà-yònii wán á vannáa ɓa nĩ-hãní làaníi zĩi, á vaá wee loń wo yi ká a váaní a.
35 Mu tá na lée tɔ̃n yĩnbíi ó ɔ léra le wɛ́n-hãani bĩo ɲun á nɔn le zĩi ɓànso yi, ò ɔ bía: ‹O
nĩi mu á ũ pa bĩo sese, ká ĩ khíi bĩnía wà ɓueé khĩí hen, ká bĩo fo wó a bĩo yi á po le wárí
na á ĩ nɔn foń, á ĩ ì sàání mu.›»
36 O ɔ Yeesu màhã́ bĩnía wee tùa wo yi: «Ɓa nùwã tĩn mu tĩahũ ó ɔ yɛ́n lé yĩa zéenía le
o nùpue na ɓa wã-tiwa tun lé mí ninza?»
37 Á ho làndá bĩo zéenílo bía: «Lé yĩa wó le hii làa wo.» Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Wã́a
lɛ́n à wé vaa wé làa bũn síi.»

O Yeesu làara a Maate là a Mari ɓàn zĩi
38 Bĩo ó ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia wi ho wɔ̃hũ wán wà, ó ɔ vaá dɔ̃n ho lóhó ɓúi, ó ɔ zoó
làara a hã́a ɓúi na ɓa le Maate zĩi.
39 O hã́a mu ɓàn hĩnló ɓúi wi bĩn á yèni ɓa le Mari. Bĩo ó ɔ mɔn o Yeesu ó ɔ wà ɓueé
kará a tá á wee ɲí a bíoní.
40 Hón pã́ahũ so yi, ò ɔ Maate wón ɓɛ̀n yahó bon mí zĩi tonni sáró yi. Bĩo ó ɔ mɔn mín
hĩnló mu ò ɔ kará, ó ɔ wà ɓueé wee bío là a Yeesu: «Ɲúhũso, wàn hĩnló bĩo ó ɔ kará yí
máa séení mi á fo yí mɔn le? Bío le o hĩní dé mí níi miĩ.»
41 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi; «Héyĩi, Maate. Fo wee yáa ũ yilera ká ũ hɛ́ɛ tã́má mu bĩo
cèrèɛ wéró yi,
42 ká bĩo dà-kéní lé bĩo bĩo here. O Mari léra bĩo se po mu ɓúenɓúen, bĩo á nùpue yí dà
máa fé o cɔ̃́n máa yí.»

† **10:27** Mi loń Levii nùwã vũahũ (Lévitique) 19.18 ‡ **10:27** Mi loń Làndá zéeníló vũahũ (Deutéronome) 6.5

11

O Yeesu wee zéení ho fioró wéró
(Matiye 6.9-13)

1 Wizonle ɓúi ó ɔ Yeesu vaá wee wé mí fioró le lùe ɓúi. Á bìo ó ɔ fiora vó, ó ɔ nì-kenínia
nì-kéní bía làa wo: «Ɲúhũso, kení wɛn lè ho fioró làa bìo ó ɔ Zãn Batiisi keníanáa mí
nì-kenínia.»
2 Ó ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hen ká mi wé wee fio, à mi bío kà:
Wàn Maá,
wé à ɓa nùpua zũń le fo lé le Dónbeení na ɓàn síi mia.
Dí ũ bɛ́ɛní hã lùa ɓúenɓúen yi.
3 Hã wɛn lè mu bè-dínii na ko làa wɛn
hã wizooní lè mí dà-kéní kéní yi.
4 Sɛ́n wa bè-kora día,
làa bìo á warɛ́n mún wee tà sɛ́n día
à na bìa wó khon làa wɛn yi.
Pa wɛn bìo wee khà wɛn dé mu bè-kohó wéró yi bìo yi.»
5 O ɔ pá bǐnía bía nɔn ɓa yi: «O ɓúi ɓàn bɔ̃nlo wãa lá wi síi. Wizonle ɓúi ó ɔ hǐnɔn vaá
yú a ho tá tǐahũ á bía nɔn yi: ‹Ĩ bɔ̃nlo, ke mi làa búurú bi-zàwa bìo tǐn,
6 wàn bɔ̃nlo nì-kéní ɓúi ló le kúii yi á ɓueé ló ĩ wán, à bè-dínii mía ĩ cɔ̃n máa na a yi.›
7 Á yìa zoó le zǐi yi ɓɛ̀n bía bìo kà: ‹Día mi, yí bũmaka mi. Ho woohũ pon, á ĩ zàwa làa
mi dũma vó. Ĩ yí dà máa hǐní máa na búurú foǹ. Bɔ̃nlo na à wé bũn mía.›
8 Le ĩ mì ho tũiá na mia: Hàrí ká a pã́ le mí máa hǐní máa na ho búurú mu wo yi ɓa
bɔ̃nmu bìo yi, á bìo ó ɔ yí wi ò ɔ yèni yáa, ó ɔ pá hǐa hǐní á à na bìo ó ɔ wee cà ɓúenɓúen
wo yi.
(Matiye 7.7-11)
9 «Ĩnɛ́n wee bío mu na mia: Mi wé fio le Dónbeení cɔ̃n, á le è hã mia. Mi wé cànka mu
bìo le Dónbeení cɔ̃n, á mi ì yí. Mi wé ɓúanɓúa ho woohũ á le è hɛ́n ho mi ì zo.
10 Lé bìo á yìa wee fio á le è hã, yìa wee cà bìo le cɔ̃n, ó ɔ yí mu, yìa wee ɓúanɓúa ho
woohũ á le è hɛ́n ho ó ò zo.
11 «Minɛ́n tǐahũ ó ɔ ɓúi za* fiora a ceza o cɔ̃n, ó ɔ so o na háa wo yi le?
12 Tàá ká a fiora le fũaale ó ɔ so o na naa wo yi le?
13 Awa, á bìo minɛ́n na yí seka á zũ bìo se naló mi zàwa yi, à sɔ̀nkú mǐn Maá na wi ho
wáayi á à wé kaka máa nanáa mí Hácírí bìa wee fio le o cɔ̃n yi?»

Bɛ́ɛní na nùpua wee fi mín yi yí dà máa va yahó
(Matiye 12.22-30; Maaki 3.20-27)

14 Wizonle ɓúi ò ɔ Yeesu wee ɲa a cǐná á à lén o nǐi ɓúi na ó ɔ cǐná mu wó ó ɔ yí dà máa
bío yi. Bìo ó ɔ ló a yi vó, ó ɔ nǐi ɲii dɛ̀ɛnía fá á wee bío. Á ɓa zãamáa wó coon mu bìo yi.
15 Ká ɓa nì-kéní kéníwà ɓúi màhã́ pá wee bío: «Mu lé ɓa cǐnáwa ɲúhũso *Bɛlezebuule†
lé yìa nɔn ho pànká wo yi, ó ɔ dà wee ɲanáa ɓa cǐnáwa lén bìa ɓa wi yi.»
16 Ba ɓúi bán ɓɛ̀n le miǐ khũaa o ɲii yi, á ɓa bía nɔn wo yi: «Wé ho yéréké bìo ɓúi na wee
zéení le ũ dàńló ló le Dónbeení cɔ̃n le wa mi.»
17 Ká a Yeesu màhã́ zũna ɓa yilera, ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Kɔ̃hũ lée kɔ̃hũ na nùpua wee fi
mín yi, á à fi ì vé. Á zǐ-ɲúhũ na nùpua mún wee fi mín yi á ɲúhũ á à ɓúe.
18 Ká a *Satãni hǐa bǐnía wee fi lè míten ó ɔ bɛ́ɛní á à wé kaka à kɛńnáa? Bìo á mi màhã́
wee bío le mu lé o Bɛlezebuule lé wón nɔn ho pànká miǐ á ĩ wee ɲa lè ɓa cǐnáwa.
19 Ká lé bũn mu wóráa, á bìa làa mia lé le dà-kéní ɓɛ̀n wee ɲa ɓa cǐnáwa mu lè ho pànká
yɛ́n? Bán mí bɛɛre wee zéení le mi bìo yí bon.

---

* **11:11** Le Dónbeení bíoní vɔ̃nna ɓúi yi á bìo kà lé bìo túara sã́ le bíoní mu ɲii: Ká a za fiora ho búurú o cɔ̃n ó ò na le huee wo yi le. † **11:15** Mi loń Matiye vũahũ 10.25

20 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Lé le Dónbeenĩ pànká lé hĩa á ĩ wee ɲa lè ɓa cĩnáwa. Bũn wee
zéení le le Dónbeenĩ mu bɛ́ɛnĩ wãa ɓueé ɓó mia.
21 Ká a pànká ɓànso ɓúi á hĩa sĩa wi ó ɔ kará pannáa mí lùe yi, ó ɔ níi bĩo á dɛ̀ɛ ɓúi máa
wé.
22 Ɛ̃ɛ ká yĩa pànká wi po a vaá ló ɓuara ɓueé dàńna a han, o ò fé o hĩa sĩa na ó ɔ lá dó
mí sĩi yi, á mún ǹ khuii o níi bĩo á à sanka.
23 «Yìa yí tà ĩ bĩo se wón lé ĩ zúkúso, á yĩa mún yí máa séení mi ho kúeemínwánló bĩo
yi, se wón wee saawaní.

(Matiye 12.43-45)

24 «Hen ká a cĩná ló a nùpue na ó ɔ lá wi yi, ò ɔ vaa hɛ́ɛ vará le dùure yi, à cà ho lahó na
ó ò kɛɛní á à vũń yi ká a máa yí ho. Ká a wó san ò ɔ bío mí yi: ‹Mu sũaaní à ĩ bĩní va hen
na á ĩ ló yi.›
25 Ká á bĩnía van bĩn, ò ɔ vaa yí ho lahó mu ká ho sàara á wíokaa sesese.
26 Ká a mɔn mu, ò ɔ bĩní vaa fé ɓa cĩnáwa bùaa hèɲun na ɓɛ̀n ɲii po arɛ́n à ɓa páaní
ɓuee zoo kɛɛní cìcàkà ho lahó mu yi. Ká mu wó kà, à wón nùpue so bĩo wíoka yáa poń
bĩo mu fù karáa.»
27 Bĩo ó ɔ Yeesu dĩn wee bío, à bũn ò ɔ hãa ɓúi na wi ɓa zãamáa tĩahũ bía nɔn wo yi
pɔ̃́npɔ̃́n: «O hãa na ton fo á yɛ̀ɛnía ɓɛ̀ntĩn ɲúhũ sĩ.»
28 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Bìa ɲúná sĩ lé bĩa wee ɲí le Dónbeenĩ bíonĩ à mún tà bè le
yi.»

Ɓa le o Yeesu wé yéréké bĩo à mi mi
(Matiye 12.38-42)

29 Pãahũ na ɓa zãamáa kĩnía o Yeesu yi wee ɲàa mín, ó ɔ wee bío làa ba: «Ho lònbĩo
nùpua yiwa yí se. Ɓa wi à ĩ wé yéréké bĩo ɓúi à ɓa mi. Ɛ̃ɛ ká ɓa máa mi yéréké bĩo ɓúi ká
mu yínɔń le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro Zonaasi bĩo.
30 Bĩo ó ɔ Zonaasi bĩo hĩa zéeníanáa ho Niniivesa,‡ lé bũn ɓàn síi ó ɔ *Nùpue Za bĩo
mún khíi zéeníináa ho lònbĩo nùpua.
31 «O bɛ́ɛ hãa na hĩa wi ho Sabaa kõhũ ɲúhũ wán§ á hĩa ló le lùe na dãní nàyi làa sòobɛ́ɛ
á ɓueé ɲá a Salomɔn bè-zũńminĩ bíoní. A bĩo wi minɛ́n tĩahũ bũn ɓɛ̀n po a Salomɔn. Lé
bũn nɔn á le Dónbeenĩ cítíi fĩ nɔ̀nzoǹ ó ɔ bɛ́ɛ hãa mu á à hĩní ì dĩn ho lònbĩo nùpua yahó
á à kooní ɓa yi.»
32 «Ho Niniivesa khú mu bè-kora wéró yi lé bĩo ɓa ɲá a Zonaasi bíonĩ. A bĩo wi minɛ́n
tĩahũ bũn ɓɛ̀n po a Zonaasi. Lé bũn nɔn á le Dónbeenĩ cítíi fĩ nɔ̀nzoǹ á ho Niniivesa mu
á à hĩní ì dĩn ho lònbĩo nùpua yahó á à kooní ɓa yi.

Le fĩntãní wàhiire
(Matiye 5.15; 6.22-23; Maaki 4.21)

33 «Nùpue máa dé fĩntãní á máa sànka, ó ɔ mún máa ɓún le yi làa láahó. Ɓa wé dé le
bàrá hen na le ko le bàrá yi, à bĩa wee zo le zĩi wé mi.
34 «Ũ yĩo lé ũ sãnía fĩntãní. Ká ũ yĩo se, á ũ sãnía ɓúenɓúen á à kɛń mu khoomu yi. Ká
ũ yĩo yáara á ũ sãnía á à kɛń le tíbírí yi.
35 Áwa! A ũ cén pa ũten bĩo, à ũ khoomu à yí wé le tíbírí.
36 Ká ũnɛ́n ũ bɛɛre á wi mu khoomu yi á bĩo ɓúi yúii mía yi, á fo ò dĩn wé è mi làa bĩo
ká fo dĩn le fĩntãní khoomu yi à ũ mináa bĩo síi.»

O Yeesu wee kooní ho làndá ɲúnása yi
(Matiye 23.4-36; Maaki 12.38-40)

37 Pãahũ na ó ɔ Yeesu bía vó yi, ó ɔ *Farizĩɛ ɓúi ɓueé von wo lè ho dĩnló mí zĩi. Ʊ ɔ Yeesu
hĩnɔn á vaá zoó kará wee dí.

‡ **11:30** Mi loń Zonaasi vũahũ 2.11–3.9 § **11:31** Mi loń Bá-zàwa nín-yání vũahũ (1Rois) 10.1-13

38 O Farizĩɛ mu na von wo á wó coon bĩo ó ɔ wee dí ò ɔ yí sɛɛkaa míten làa bĩo ɓa wee
wé wéráa mu.
39 Ó ɔ Ɲúhũso bía nɔn wo yi: «Minɛ́n Farizĩɛwa, mi ka lè mu ɲumu ɲuunii lè ho dĩnló
díinii sĩa na máa mí dòn wee ce wéréwéré, ká mi yiwa hɔ̃n màhã́ sú lè ho kɔ̃̀nló lè mu
sũnsũmámu.
40 Mi lé ɓɔ̃́nbúwá. Le Dónbeenĩ na wó bĩo wee mi ho khũuhũ á so mún yí wó bĩo wi
lè ho yi le?
41 Mu hãmu wéró se, ká mi yiwa naló le Dónbeenĩ yi à mi yí nɔnsã yi, lé bṹn ń na ká
mu bĩo ɓúenɓúen á à ce wéréwéré.
42 Ká minɛ́n Farizĩɛwa, ho yéréké khíi sá mia, lé bĩo á hàrí hã vɔ̃n-zà-wĩníwà na ɓa wee
kúee le zéení yi ɓúenɓúen á mi wee na ɓàn cúa-pírú níi, à mu húaaràmu lè le Dónbeenĩ
waminĩ á mi màhã́ wee pɔ̃́n día, à bṹn lé bĩo mi ɲɔ̀n lá ko à mi wé wé ká mi yiwa mún yí
nɔnsã bĩo ká wéró yi.
43 «Ho dɔ̃hṹ khíi cĩ minɛ́n Farizĩɛwa, lé bĩo mi wa ho yahón lùa kɛɛníló ho kàránló zĩní
yi, á mún wa à ɓa nùpua wé tɛ̀ɛní mia lè le kɔ̃̀nbii ɓa zãamáa fèmínló lara yi.
44 Ho yéréké khíi sá mia, lé bĩo mi ka lòn búráa na yí máa mi sese na ɓa wee vará wán
à ɓa yí zũ mu*.»
45 Á ho *làndá bĩo zéenílo nĩ-kéní bía làa wo: «Nì-kàránlo, fo wee bío kà, se lé warɛ́n fo
mún wee là.»
46 Ó ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Minɛ́n làndá bĩo zéenílowa á ho dɔ̃hṹ mún khíi cĩ, lé bĩo á
mi wee ɲĩ ho sèró na lĩ ɓa nùpua wán, à mi màhã́ yí máa dé mi níní ho sèró bĩo yi hàrí
cĩinú.
47 Ho yéréké khíi sá mia, lé bĩo á ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà na á mĩn maáwà ɓó bán búráa lé
hɔ̃́n á minɛ́n wee so.
48 Bṹn wee zéení le bĩo á mĩn maáwà mu wó á mí tà á nɔn mi wee soráa ɓa ɲi-cúa
fɛɛrowà mu na ɓa ɓó búráa.
49 «Lé bṹn nɔn le Dónbeenĩ bè-zũńminĩ bíaráa bĩo kà: ‹Ĩ ì tonka ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà lè ɓa
tonkarowà ɓa cɔ̃́n, á ɓa ɓúi ɓa à ɓúe ɓa tĩahṹ, ká ɓa ɓúi ɓa à beé lò.›
50 Ho dĩmíɲá ɲúhṹ fáráló pãahṹ, á ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà na ɓa ɓó ɓúenɓúen á ho zuia nùpua
lé bán á le lònbee na wi ɓa húmú mɔ́n á à ɲĩ wán.
51 A lá a *Abɛɛle ɓúeró pãahṹ à ɓuee dã a Zakari ɓúeró yi, wón na ɓa ɓó le *Dónbeenĩ
zĩ-beenĩ yi mu hãmu wéenii lahó lè le *sòobá-lùe pãahṹ.† Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Dén
cãni so na kúará ɓúenɓúen lé ho lònbĩo nùpua lé bán á le lònbee na wi mu mɔ́n á à ɲĩ
wán.
52 «Minɛ́n làndá bĩo zéenílowa: Ho yéréké khíi sá mia, lé bĩo le Dónbeenĩ zũńló binbirĩ
wɔ̃hṹ á mi tun. Minɛ́n mi bɛɛre á yí bò ho, á bĩa le mí ì bè ho á mi mún hò.»
53 Bĩo ó ɔ Yeesu ló le zĩi yi, à bĩo ho làndá bĩo zéenílowa mu lè ɓa Farizĩɛwa sĩa wee cĩ
a yi làa sòobɛ́ɛ, á ɓa lée wee tùaka a yi mu bĩowa lè mí sĩíwà dãní yi.
54 Ɓa le mí ì ɲí a ɲii yi ká a hĩa bía khon à ɓa yí o níi ɓua yi.

12

Mi pa miten bĩo
(Matiye 10.26-27, 19-20)

1 Mu wee wé ká ɓa nùpua fò mín bĩn ɓùiríɓùiríɓùirí fúaa ɓa wee yonka mín zení lé
ɓa booró. Ó ɔ Yeesu wãa sánsáa mi nĩ-kenínia á wee bíoráa: «Héyĩi! Mi pa miten ɓa

* **11:44** Hã búráa bĩo: Ho làndá bĩo zéenílowa cɔ̃́n ká yĩa dɔ̃n o nĩ-hío à ɓa le wón tun. Lé bṹn á hàrí hã búráa á nùpue yàá pá yí ko ò ɔ vará wán tàá ò ɔ dã, bṹn ká a pá dɛ̀ɛnía tun. Lé bṹn nɔn á ɓa zúifùwa fù wee wé khũuníináa mí búráa à hã wé mi sese. † **11:51** O Abɛɛle là a Zakari húmú bĩo: Le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ làa bĩo ɓa zúifùwa fù túara làa ho, ó ɔ Abɛɛle lé yĩa lé o yahón nùpue na ɓa ɓó, á ho vũahṹ mu vaa véenii ó ɔ Zakari lé yĩa ɓa ɓó dú ho mɔ́n. Mi loń Bĩo Ɲúhṹ Ɓúɛɛnii vũahṹ (Genèse) 4.8; Wizooní bè-wénia nín-yání vũahṹ (1 Chroniques) 24.20-22

*Farizìɛwa bìo yi. Ɓa bìo ɓonmín lè le ɲa-fìni. Bìo ɓa wee kàrán lè ɓa nùpua á ɓarɛ́n mí bɛɛre yí máa bè yi.
2 Mu bìo na sànkaa ɓúenɓúen khíi mi, á bìo sà yi ɓúenɓúen mún khíi zṹń.
3 Lé bṹn nɔn á bìo mi ì bío le tíbírí yi, á ɓa nùpua khíi mì wéréwéré. Bìo mi wee hṹmɔnka kúee mín ɲikɔ̃nna yi hã́ zìní fìkãna á mún khíi bue hã́ lòra.

Mi wé kɔ̀nbi le Dɔ́nbeenì
(Matiye 10.28-31)

4 «Wàn bɔ̃́nlowà, ì ì bío mu ù na mia. Mi wé yí zɔ̃́n bìa wee ɓúe o nùpue ká ɓa máa bìní dàń mu ɓúi wé.
5 Yìa mi ko à mi wé zɔ̃́n á ĩ ì zéení làa mia. Mi wé zɔ̃́n le Dónbeenì na dà à dé mia le Dofìní dɔ̃hṹ na máa hí yi mu húmú mɔ́n. Le ì bío mu na mia: Dén le dìo mi ko mi wé zɔ̃́n.
6 Ɓa ɲínzà-wìníwà bùaa hònú so yi máa yɛ̀ɛ́ hã́ tɔ̃mɔ́nwà bìo ɲun le? A le Dónbeenì yi pá yí máa nɔnsã́ bán yà-kéní ɓúi yi.
7 Hàrí mi ɲún-vãní ɓúenɓúen á le Dónbeenì zũ ɲii. Mi wã́a yí zɔ̃́n dɛ̀ɛ, lé mi bìo ɲúhṹ wi po ɓa minka ɲínzà-wìníwà.

Yìa tà làa yìa pã́ a Yeesu bìo
(Matiye 10.19-20; 10.32-33)

8 «Le ì bío mu na mia: Yìa dìn ɓa nùpua yahó ò o bía wéréwéré le mí bìo sã́ mii, ó o *Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenì wáayi tonkarowà yahó le ɓànso bìo sã́ mí yi.
9 Ká yìa ɓɛ̀n bía wéréwéré ɓa nùpua yahó le mí yí zũ mi, ó o Nùpue Za mún khíi bío le Dónbeenì wáayi tonkarowà yahó le mí yí zũ ɓànso.
10 Nùpue na bía le bín-kohó o Nùpue Za dã́ní yi, á wón ɓànso á ɓa à sɛ́n ǹ día á à na yi. Ká yìa khíi bía le bín-kohó le Dónbeenì Hácírí dã́ní yi, á wón ɓànso máa yí mu ɓàn sɛ́ndíaró.
11 «Hen ká ɓa khíi wé ɓuan mia vannáa ɓa *zúifùwa kàránló zìní yi, tàá ho pànká ɓànsowà yahó à bán cítí mia, à mi yí le mi yiwa dè bìo mi ì láráa mi ɲi-cúa làa bìo mi ì bío bìo yi.
12 Lé bìo á bìo mí vaá bío á le Dónbeenì Hácírí á à zéení làa mia hón pã́ahṹ so yi.»

O nàfòrɔ́ ɓànso na lé o bɔ̃́nbú wàhiire

13 O nìi ɓúi bía nɔn o Yeesu yi ɓa zã́amáa tìahṹ: «Nì-kàránlo, bío na wàn za yi le o sanka wàn kìa ò o na ì bìo.»
14 Ɔ́ o Yeesu bía nɔn wo yi: «Wàn bɔ̃́nlo, lée wée dó mi le ì fáa mìn tṹiáwà à mún sanka mìn kìa na mia?»
15 Bṹn mɔ́n ó o wee bío làa bìa wi bìn ɓúenɓúen: «Mi pa miten bìo. Mi yí wé nùpua na yìo yí máa sì làa bìo, lé bìo hàrí ò o nùpue níi bìo wé boo kaka, á so o mukã́nì pá po mu.»
16 O o wã́a wà le wàhiire na kà nɔn ɓa yi: «Nìi ɓúi na nàfòrɔ́ wi hìa ɓó ho dìnló làa sòobɛ́ɛ mí mɔhṹ yi.
17 Ɔ́ o lon mí yi, ò o wee bío bìo kà lè mí sìi: ‹Lé mu yɛ́n á ĩ ko à ĩ wé? Ì dìnló na á ĩ yú á máa zo ì náa.›
18 A bìo kà lé bìo ó o wã́a le mí ì wé: ‹Ì ì fi ì náa ɓúenɓúen, ká ì bìní ì so hìa ɓùaaka á à khuii ì dìnló le ì bìo ɓúenɓúen á à kúee yi.›
19 Bṹn mɔ́n á ĩ wã́a à bío ì sìi yi: ‹Ayì, wàzaa, à ũ bìo ɓɛ̀ntìn se. Fo ò wé hã́ lúlúio zànzàn ká dɛ̀ɛ ɓúi máa fòo foń. Wã́a wé vṹń, wé dí, wé ɲu ká ũ wé bìo sì foń.›
20 Ká le Dónbeenì màhã́ bía nɔn wo yi: ‹Fo lé o bɔ̃́nbú. Ho tìnàahṹ na kà lé hón á ĩ ì fé ũ mukã́nì yi. Awa, hón pã́ahṹ so yi, ká ũ bìo na á ũ khuiira zoó bàrá pan yi á bìo á à sì wée yi.›
21 Lé kà síi á yìa wee khuii ho nàfòrɔ́ zoo pa yi ká a máa cà hìa le Dónbeenì cɔ̃́n á bìo khíi wéráa.»

Mi cà le Dɔ́nbeenĩ bɛ́ɛnĩ vé
(Matiye 6.25-34)

22 Bṹn mɔ́n ó ɔ wee bío lè mí nĩ-kenínia: «Lé bṹn nɔn á ĩ wee bíoráa bĩo kà á à na mia:
Mi wé yí yáa mi yilera mi mukãnĩ bĩo yi, le mi ì yí mu bè-dínii wen à á dí, tàá mi sãnía
bĩo yi, le mi ì yí hã́ sĩ-zĩnia wen á à zĩ.
23 Mu bon. Le mukãnĩ bĩo po mu bè-dínii, á hã́ sãnía bĩo po hã́ sĩ-zĩnia.
24 Mi loń ɓa khànkhonwà, ɓa yí máa dĩ bĩo, á mún yí máa lá dĩnló. Ɓa náa mía, ká le
Dónbeenĩ màhã́ pá wee díiní ɓa. A bĩo mínɛ́n bĩo ɲúhṹ màhã́ wi po ɓa ɲínzàwa.
25 Minɛ́n tĩahṹ á yĩa dà mí mukãnĩ wizooní á à dé wán cĩinú mí yilera yáaró bĩo yi so
wi le?
26 A bĩo mí yí dà dɛ̀ɛ woon máa wé bĩo cĩinú bĩo yi, á mí wee yáa mi yilera bĩo kà dã́ní
yi le we?
27 Mi loń le pũiílè. Le yí máa sá dɛ̀ɛ, á mún yí máa tĩ sĩa. Le ĩ bío mu na mia: hàrí o
*Salomɔn lè mí cùkú ɓúenɓúen ká wón pá yí zã́ sĩa na se yú lerɛ́n ɓúi yi.
28 Ká le Dónbeenĩ wee donkhueé le ɲíní kà síi, dĩo wé kɛń ho zuia ká ho yĩró à ɓa cĩí le,
à sɔ̃̀nkú minɛ́n á le è wé kaka máa zĩiní. Mi sĩadéró le Dónbeenĩ yi ɓɛ̀ntĩn fòora.
29 Mi wé yí yáa mi yilera à wé dĩn cà bĩo mi ì dí làa bĩo mi ì ɲu.
30 Mu bon, bĩa yí zũ le Dónbeenĩ ho dĩmíɲá yi lé bán wee wé dĩn cà bṹn ɓúenɓúen fɛ́ɛɛ.
Ɛɛ ká minɛ́n mĩn Maá Dónbeenĩ wón zũ bĩo ko làa mia.
31 Mi le mi yara sĩ le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo, á bĩo ká á le Dónbeenĩ á à na mia.
32 «Minɛ́n nùwã́ yɛn zàwa na á ĩ pan bĩo, mi yí zɔ̃́n dɛ̀ɛ, lé bĩo á mu wó sĩna mĩn Maá
Dónbeenĩ yi à le na mí bɛ́ɛnĩ mia.

(Matiye 6.19-21)

33 «Mi yɛ̀ɛ́ mi níi bĩo à sanka wárí na mi yú à na ɓa nĩ-khenia yi. Mi cà ho nàfòró binbirĩ
na máa vé bàrá ho wáayi ká lè miten. Bĩn á ɓa kɔ̃̀nlowà máa ɲuaa ho, á bùaa mún máa
yáa ho.
34 Mu bon, hen na mi nàfòró wi yi lé bĩn á mi sĩa ɓúenɓúen á à dé yi.

Ɓa ton-sáwá na wee fání mi yĩo bĩo
(Matiye 24.45-51)

35 «Mi zĩ mí tonló sĩa, à zãní mí fĩntɛ̃́ɛna wíoka dĩnnáa.
36 Mi wé lè ɓa nùpua na pan mí ɲúhṹso na van mu yaamu cɛɛníi bĩo. Ká a ɓueé dɔ̃n
pã́ahṹ na yi, á ɓúanɓúaa ho woohṹ à ɓa dɛ̀ɛní hɛ́n ho.
37 Bán ton-sáwá so na á ɓa ɲúhṹso ɓueé yú à ɓa fánía mí yĩo pan wo ɓɛ̀ntĩn ɲúná sĩ. Le
ĩ mĩ ho tṹiá na mia: O ɲúhṹso mí bɛɛre á à lá mí tonló sĩa á à zĩ ká a bío le ɓa kɛɛní, ká a
lá ho dĩnló á à sanka à na ɓa yi ɓa à dí.
38 Hàrí ò ɔ ɲúhṹso mu ɓuee dã́ ho tá tĩahṹ tàá mu yàá dà bṹn wán, ká a ɓueé yú ɓa ká
ɓa yĩo fá á kará pan wo, se bán ton-sáwá so ɲúná ɓɛ̀ntĩn sĩ.
39 «Mi zũ le ká le zĩi ɓànso lá wee wé zṹń o kɔ̃̀nlo ɓuenló pã́ahṹ, ó ɔ lá máa wé è día ó ɔ
máa zo a zĩi.
40 Minɛ́n mún tĩní mí yĩo, lé bĩo ó ɔ *Nùpue Za khíi ɓuen ho pã́ahṹ na á mí yí máa dé
le o ɓuen yi.»
41 Ɔ́ ɔ Piɛre tùara a yi: «Ɲúhṹso, le wàhiire mu á ũ wà nɔn warɛ́n wa dòn yi lée, tàá lé
ɓa nùpua ɓúenɓúen á le wà nɔn yi?»
42 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «O ton-sá na yí máa lé mí ɲúhṹso mɔ́n, na hácírí wi le o yɛ́n?
Lé yĩa ó ɔ ɲúhṹso á à bàrá mí zĩi tonni ɲúhṹ wán, le o wé sanka ho dĩnló na mí zĩi nùpua
lè mí nĩ-kéní kéní yi ho pã́ahṹ na mu ko yi,
43 ó ɔ wee sá ho tonló mu ó ɔ ɲúhṹso bĩnía ɓueé kúaa wán. O ton-sá mu ɲúhṹ sĩ.
44 Le ĩ mĩ ho tṹiá na mia: O ɲúhṹso á à bàrá a mí bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ wán.
45 «Ká a ton-sá mu día ò ɔ wee bío mí yi: ‹Ĩ ɲúhṹso míana ò ɔ máa ɓuen.› O ɔ wã́a hĩnɔn
wee ha mí ninzàwa ton-sáwá, ɓa báawa lè ɓa hã́awa, á wee dí ká a ɲu khée,

46 wón ton-sá so ɓa ɲúhũso khíi ɓuen le wizonle na ó ɔ yí zũ yi, lè ho pãahũ na ó ɔ yí dó yi. Ká a ɲúhũso mu khíi ɓuee dɔ̃n, ó ɔ ɓueé beé o lò làa sòobɛ́ɛ, ká a pá à dé o ɓa ton-sáwá na ló mí ɲúhũso mɔ́n tĩahũ.
47 «O ton-sá na zũ mí ɲúhũso sĩi bĩo, ò ɔ yí wíokaa míten á yí wó mu làa bĩo ó ɔ lonnáa mu, wón á ho haró ò ɲí.
48 Ká yĩa yí zũ mí ɲúhũso sĩi bĩo, ò ɔ wó hã wén-kora á ɓa ko ɓa ha, wón haró máa tà máa ɲí a làa yĩa so bĩo. Yĩa ɓa nɔn mu bĩo na boo yi, á ɓa khíi fé bĩo boo cɔ̃́n, á yĩa ɓa kàràfáa mu bĩo na boo yi, á ɓa khíi tùa yi làa bĩo po bũn.

Ho kharó lè lé cítii bĩo
49 «Lé ho dɔ̃hũ á ĩ ɓuan wa ɓueé dé ho tá yi, á ĩ ɓɛ̀ntĩn lá wi à ho dɛ̀ɛní zà!
50 Ká ĩ màhã́ ko à ĩ kã́a lònbe-beeni ɓúi yi, á ĩ hácírí ɓɛ̀ntĩn lùnkaa mu bĩo yi, ká mu yí wó yí vó, á ĩ máa yí ĩten.
(Matiye 10.34-36)
51 «Mi wee leéka le ĩ ɓuara wà ɓueé dé hɛ́ɛrà ho dĩmíɲá yi le? Ɓùeé. Le ĩ bío mu na mia: Lé hã bíoní á ĩ wà ɓueé kúee á à khɛ́ɛ́ráa ɓa nùpua.
52 Bĩo kà wán á ɓa nùpua nùwã hònú na wi le zĩi dà-kéní yi á à kha. Ɓa nùwã tĩn á à fi lè ɓa nùwã ɲun na so, á ɓa nùwã ɲun á mún ɳ̀ fi lè ɓa nùwã tĩn mu.
53 O maá máa wé sĩ lè mí za, ó ɔ za mún máa wé sĩ lè mín maá. O nu máa wé sĩ lè mí hĩnló, ó ɔ hĩnló mún máa wé sĩ lè mín nu. O ɓùaa hã́a máa wé sĩ lè mí yàró hã́a, ó ɔ yàró hã́a mún máa wé sĩ lè mín ɓùaa hã́a.»
(Matiye 16.2-3)
54 Bũn mɔ́n ó ɔ wee bío lè ɓa zã́amáa: «Hen ká mi mɔn ká hã dùndúio wee vá kúee mín wán lè le wii tèenii, à mi le ho viohó ò tè, à mu ɓɛ̀n wé làa bũn.
55 Hen ká mi mɔn ká ho pinpiró wee lé lè le wii hɛ̀ɛníi ɓàn nín-káahó à ɓuen, à mi le ho wunwuró ò kɛń, à mu ɓɛ̀n wé làa bũn.*
56 Nĩ-khàwa yɛ́n! Mi wee loń ho tá lè ho wáayi à zũńnáa bĩo wee wé pɔ̃̀nna. Á lée webio nɔn á mu bĩo na wee wé lònbĩo á mí yí zũ máa zéení kúará?
(Matiye 5.25-26)
57 «Lée webio nɔn á mínɛ́n mi bɛɛre yí dà máa hueeka mu bĩowa mín yi à zũńnáa bĩo térénna.
58 O ɓúi lá wó khon lè mi ninza síi, ó ɔ von fo le cítíi yi, à ũnɛ́n na wó khon bánbá à ũ fèn wé le ɲii dà-kéní lè mi ninza mu ho wɔ̃hũ wán ká mi dĩǹ yí vaá dɔ̃n. Ká bũn mía ó ɔ vaá dé fo o cítí-fĩ́ níi yi, á wón ɓɛ̀n á à yèrèmá khíi dé o paro níi yi, á wón ɳ̀ dé ho kàsó yi.
59 Le ĩ bío mu na mia: Ho kàsó mu á fo máa lé yi hùúu ká ũ yí wã́ le wárí na fo ko á ũ na ɓúenɓúen á yí tiíra ɲii.»

13

Le vĩndɛ̀ɛ na yí máa ha wàhiire
1 Mu pã́ahũ, á nùpua nùwã yɛn ɓúi ló ɓueé wee bío ho Kalileesa ɓúi bĩo là a Yeesu, bĩa ó ɔ *Pilaate na wi ho *Zudee kɔ̃hũ ɲúhũ wán á nɔn le ɲii ɓa ɓó ká ɓa dĩn wee wé mu hãmu.
2 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi wee leéka le bán nùpua so lé bĩa hĩa wee wé mu bè-kora po ho Kalileesa na ká á nɔn ɓa bĩo wóráa kà síi le?
3 Ɓùeé. Ká minɛ́n mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ì hí lè ɓa bĩo, le ĩ bío mu na mia.
4 Tàá mi wee leéka le ɓa nùpua pírú hètĩn na ho Silowee nɔ́nwíohũ hĩa tò ɲà yi á ɓa húrun lé bán hĩa wee wé mu bè-kora po ho Zeruzalɛɛmu nùpua na ká le?
5 Ɓùeé. Ká minɛ́n mún yí khú mu bè-kora wéró yi, á mi ì hí lè ɓa bĩo, le ĩ bío mu na mia.»

---

* **12:55** Ɓa zúifùwa kɔ̃hũ bĩo síí wi mí dòn lè warɛ́n bĩo. Mu yámú ɲumu wi lè le wii tèenii. Lé làa bĩn á ho viohó wee wé lé yi ɓuennáa. Ká le wii hɛ̀ɛníi ɓàn nín-káahó á ho tá heni ɓùaa yi. Lé làa bĩn á ho wunwuró wee wé lé yi ɓuennáa.

6 Bũn mɔ́n ó ɔ wà le wàhiire na kà nɔn ɓa yi: «Nìi ɓúi hĩa fá le vĩndɛ̀ɛ ɓúi na ɓa le *fíkíyée
mí vĩnsĩa ɓuahó yi. Wizonle ɓúi ó ɔ le mí ɓueé loń le mí ì yí bia ho wán á à khòo lè, ó ɔ
ɓueé khon.
7 Ɔ́ ɔ wã́a wee bío le mí ton-sá: ‹Bĩo kà le mu lúlúio bĩo tĩn ká ĩ sansan le ĩ ɓueé khòo le
vĩndɛ̀ɛ mu na kà bia, à ĩ ɓuee khe. Mu ɲúhṹ mía à ĩ día le à le fé le lùe kã́amáa. Ɓúe le.›
8 Ɔ́ ɔ ton-sá bía nɔn wo yi: ‹ɲúhṹso, día lé ho dueera loń, ká ĩ ì búnbú le ɲúhṹ á à kúee
ho duioró yi.
9 Ɲún-sĩ á lóhóló ká le è ha. Ká le wã́a yí han làa bũn, à ũ màhã́ ɓúe le.›»

O Yeesu wɛɛ́ra hã́-mɔ́nkú ɓúi ho Sabaa zoń

10 Mu hĩa wó *Sabaa ɓúi zoń ká a Yeesu wee kàrán ɓa nùpua ho kàránló zĩi yi.
11 Mu zoń à hã́a ɓúi wi bĩn á lò yí here yú hã́ lúlúio pírú hètĩn. O cĩná ɓúi wó a là a
mɔ́nkú ó ɔ yí dà máa hĩní máa yòó muin.
12 Bĩo ó ɔ Yeesu mɔn wo, ó ɔ von wo á ɓueé bía bĩo kà nɔn yi: «Hã́a mu, fo wã́a yú ũten
ũ vã́mú níi yi.»
13 O ɔ yòó bò mí níní o wán, ó ɔ dɛ̀ɛnía hĩnɔn yòó muina dĩn á wee ɓùaaní le Dónbeenĩ.
14 Ká ho kàránló zĩi ɲúhṹso màhã́ yí wara mu, lé bĩo ó ɔ Yeesu wɛɛ́ra vánváro ho Sabaa
zoń, ó ɔ bía nɔn ɓa zã́amáa yi: «Hã́ wizooní bĩo hèzĩn lé hã́n á ho tonló ko à ho wé sá yi ho
yàwá ɲúhṹ yi, á mí wé ɓuen le ɓa wɛɛ́ mia hón pã́ahṹ so yi, ká mi yí wé mu hã́ wizooní
bĩo hèɲun níi na le ho Sabaa zoń yi.»
15 Ɔ́ ɔ Ɲúhṹso bía nɔn wo yi: «Nì-khàwa yɛ́n! Minɛ́n á yĩa yí máa fee mí nàa tàá mí
sũnpɛ̀ɛnĩ à lée ɲuií ho Sabaa zon lée wée?
16 O hã́a na kà na lé o *Abarahaamu mɔ̀nmànii ɓúi na ó ɔ *Satãni can hã́ lúlúio pírú
hètĩn yi á so lá yí ko ò ɔ fee día ho Sabaa zoń le?»
17 Dén bíonĩ so na ó ɔ Yeesu bía á dó hã́ nĩyio bĩa làa wo wee wã́aní yi. Ká ɓa zã́amáa
na wi bĩn ɓúenɓúen bán ɓɛ̀n wee zã́maka mu bè-tentewà na ó ɔ wee wé bĩo yi.

Ho mútáàdè bɛɛre lè le ɲa-fĩni wàhio
(Matiye 13.31-33; Maaki 4.30-32)

18 O Yeesu bĩnía bía bĩo kà: «Le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ á ɓonmín làa webio? Lée webio á ĩ dà
à tèé làa de?
19 Le bĩo ɓonmín lè ho mútáàdè* bɛɛre na ó ɔ nĩi ɓúi dù mí vĩnsĩa ɓuahó yi, á le ló á
hĩnɔn yòó wó mí vĩndè-beenĩ, á ɓa ɲínzàwa wee tá mí lɛnna yi.»
20 O ɔ pá bĩní bía bĩo kà: «Lée webio á ĩ dà à tèé lè le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ?
21 Le bĩo ɓonmín lè le ɲa-fĩni na ó ɔ hã́a ɓúi zúnzúio kúaa mu dũmu kiloowa ɓóní làa
hònú yi á khan bàrá á mu ló.»

Ho zoró lè ho zũaɲii na fĩnía bĩo
(Matiye 7.13-14, 22-23)

22 O Yeesu hĩa tò hã́ ló-beera lè hã́ ló-zàwa yi á wee kàrán ɓa nùpua ká a va lè ho
Zeruzalɛɛmu cṍn.
23 Ɔ́ ɔ ɓúi tùara a yi: «Ɲúhṹso, bĩa á à kã́ní yínɔń ɓa à wé ɓa nĩ-dòndáa le?» Ɔ́ ɔ bía nɔn
ɓa yi:
24 «Mi bánbá à mi zo lè ho zũaɲii na fĩnía. Le ĩ bío mu na mia: Ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ khíi cà
ho zoró yahó ká mu yĩo máa lé.
25 Ká a zĩi ɓànso khíi hĩnɔn á vá mí woohṹ pon á dó, à bũn minɛ́n lée wi ho khũuhũ
á wee ɓúanɓúa ká mi ì bío bĩo kà: ‹Ɲúhṹso, hɛ́n le wa zo.› O ò bío o na mia: ‹Ĩ yí zũ mi
léenii.›
26 Á mi ɓɛ̀n á à bío o na a yi: ‹Ɛ̃ee! Ká wa ɲɔń páanía dú á ɲun làa fo, á fo mún kàránna
ɓa nùpua wa lóhó ɓonfúaa yi.›

---

* **13:19** Ɓa zúifùwa cṍn á ho mútáàdè bɛɛre lé dĩo ka cĩinú. Ɓa wee wé ni ho ɓàn bia kúee le zéení yi, à le sĩmu wíoka dé wán.

27 Ƙ o tĩn á à bío ò na mia: ‹Mi vá lé ĩ nĩsấní, bè-kora wérowà yɛ́n! Ĩ yí zũ mi léenii.›
28 «Ká mi khíi mɔn o Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu lè le Dónbeení ɲi-cúa fɛɛrowà ɓúenɓúen le Dónbeení bá-zàmu yi à minɛ́n ɓa lée kúaará ho khũuhũ, á mi ì wá á yiwa à vá bĩn.
29 Ɓa nùpua khíi lé ho dĩmíɲá kùaráa ɓúenɓúen yi á ɓueé kɛɛní ká ɓa à dí ho sấnú le Dónbeení bɛ́ɛní díinii.
30 Bũn ká bĩa dú ho mɔ́n ho zuia khíi wé ɓa ya-díwá, ká bĩa dú ho yahó ho zuia ɓɛ̀n khíi wé ɓa mɔ́n-díwá.»

O Yeesu varákaa wee va lè ho Zeruzalɛɛmu cɔ̃́n

31 Hón pãahũ so yi á ɓa *Farizĩɛwa nùwã yɛn ɓúi vá ɓueé ɓó a Yeesu yi á wee bío làa wo: «Héyĩi! Hĩní lɛ́n hen à va lòn-veere, lé bĩo ó o *Heroode wi ò o ɓúe fo.»
32 Ƙ o bía nɔn ɓa yi: «Mi lɛ́n va à bío na wón cawan† so yi: ‹Ĩ wee ɲa ɓa cĩnáwa á mún wee wɛɛ́ ɓa vánvárowà ho zuia lè ho yĩró, ká mu wizooní tĩn zoǹ á ĩ tií ĩ tonló ɲii.
33 Ká ĩ màhấ ko à ĩ lá ĩ wɔ̃hũ lɛ́n ho zuia lè ho yĩró lè ho yĩró níi ló, lé bĩo mu yí se à le *Dónbeení ɲi-cúa fɛɛro hí lòn-veere ká mu yínɔǹ ho Zeruzalɛɛmu yi.›
(Matiye 23.37-39)
34 «Ɛ́ee Zeruzalɛɛmusa! Minɛ́n na wee ɓúe le Dónbeení ɲi-cúa fɛɛrowà, á wee lèeka bĩa le Dónbeení wee tonka mi cɔ̃́n lè hã huaa à ɓúe. Lée zen cúa-yɛn á ĩ wi à ĩ vá mia kúee mín wán làa bĩo ó o kùeerè wee wé veráa mí zàwa kúee mí mía tá bĩo síi à mi yí tà mu!
35 Awa! Le Dónbeení á à pĩ mia hùúu.‡ Le ĩ bío mu na mia: Mi máa bĩní máa mi mi fúaa nɔ̀nzoǹ na mi khíi wee bío bĩo kà: ‹Le le Dónbeení dúɓua yĩa bò o ɓuen o Ɲúhũso yèni yi§.›»

14

O Yeesu wɛɛ́ra vánváro ɓúi ho Sabaa zoǹ

1 Ho *Sabaa ɓúi zoǹ ó o Yeesu á ɓa *Farizĩɛwa ɲúhũso ɓúi von lè ho dĩnló mí zĩi. A bĩa wi bĩn fá mí yĩo wo yi le mí ì loǹ bĩo o ò wé.
2 A bũn ò o nĩi ɓúi na mu vấmú ɓúi tò ó o sãnía lon á dĩn o yahó.
3 Ƙ o Yeesu lá le bíoní ò o tùara ho *làndá bĩo zéenílowa lè ɓa Farizĩɛwa yi: «Wa làndá yi á nùpue so dà à wɛɛ́ vánváro ho Sabaa zoǹ le?»
4 A ɓa yí bía, à ɓa dĩn ɓúirín. Ƙ o Yeesu wấa ɓuan wo yi, á wɛɛ́ra, ò o le o lɛ́n khíɓo.
5 Bũn mɔ́n ó o wee bío làa bĩa wi bĩn: «Minɛ́n á yĩa za tàá o nàa tò le buii yi ó o máa dɛ̀ɛní máa suee wo fùafùa hàrí mu wé ho Sabaa zoǹ lé o yɛ́n?»
6 Ƙ o ɓúi mún yí dàńna dɛ̀ɛ yí bía mu dấní yi.

Bĩo wi ho yahɔ́n lùa lè ho mɔ́ndɛ́n lùa kɛɛníló yi

7 Bũn mɔ́n á bĩo ó o Yeesu mɔn à bía ɓa von wee yĩ ho yahón lùa à kɛɛní yi, ó o wà le wàhiire na kà nɔn ɓa yi:
8 «Hen ká a ɓúi von fo mí yaamu sấnú díinii, à ũ yí dɛ̀ɛní yí vaa kɛɛní ho yahó, lé bĩo mu dà a wé le o ɓúi na ɲúhũ wi po fo á ɓa mún von.
9 A fo ò kɛɛní ũ zàamu ká yĩa von mia mi nùwã ɲun á ɓueé wee bío làa fo: ‹Hĩní à ũ na le lùe yĩa kà yi.› A fo màhấ à còoní ì hĩní lé ũ nĩyio á à lɛ́n khíi kɛɛní ho mɔ́n.
10 Ɓa wé von fo làa bũn síi, à ũ ɓuee khĩí lii kɛɛní ho mɔ́n, ká yĩa von fo ɓuee dɔ̃n, o ò bío ò na foǹ: ‹Wàn bɔ̃́nlo, hĩní ɓuee yòo kɛɛní ho yahó.› Hón pãahũ so yi bũn ká bĩa ɓa von mu yaamu sấnú díinii ɓúenɓúen á à mi bĩo ɓa ɓùaaníanáa fo.
11 Lé bĩo á nùpue lée nùpue na wee yòoní míten wón à le Dónbeení á à liiní. Ká yĩa wee liiní míten wón à le è yòoní.»

---

† **13:32** Ɓa zúifùwa cɔ̃́n ó o cawan lé yĩa ɓɛ̀n héra làa bĩo ó o zanká hérarấa warɛ́n cɔ̃́n bĩo síi. ‡ **13:35** Mi loǹ Zeremii vũahũ 12.7, 22.5 § **13:35** Mi loǹ Lení vũahũ (Psaumes) 118.26.

12 Bʉ̃n mɔ́n ó ɔ yèrèmáa wee bío làa yìa von wo: «Hen ká fo wé le fo ɔ̀ ve nùpua à ɓa
ɓuee dí ũ cɔ̃́n, à mu wé wisoni yi tàá ho tĩnàahʉ́, à ũ yí le mu wé mĩn bɔ̃́nlowà, lè mĩn
zàwa lè mĩn temínlowà, tàá mi ninzàwa bío ɓànsowà. Lé bĩo ɓa khíi dàń fo ɔ̀ ve làa bʉ̃n
bĩo síi á à dé bĩo fo wó nɔn ɓa yi lahó yi.
13 Ká fo wíokaa ho dĩnló ho sãnú bĩo yi á le fo o ve lè ɓa nùpua, à ɓa nĩ-khenia, lè ɓa
mùamúawà, lè ɓa lóní lè ɓa muiiwà lé bán à ũ ve.
14 Ká fo wó bʉ̃n, á ũ bĩo á à wé se, lé bĩo á bán yí dà mu síi máa wé máa na foǹ. Le
Dónbeenĩ le dĩo khíi sàání foǹ bĩa wó mu bè-tentewà vèeró zoǹ.»

Bĩa ɓa von lè ho dĩnló wàhiire
(Matiye 22.1-10)

15 Bĩo á bĩa làa wo páanía wee dí nĩ-kéní ɲá hɔ̃́n bíoní so, ó ɔ bía nɔn o Yeesu yi: «Yìa
khíi kɛń le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ dĩnló díiníi ɓɛ̀ntĩn bĩo se.»
16 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Nùpue ɓúi hĩa le mí ì dí sɔ̃́n-beenĩ, ó ɔ fèra bía mu nɔn ɓa
nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ yi.
17 Bĩo ho dĩnló mu díró pãahʉ́ dɔ̃n, ó ɔ le mí ton-sá vaa bío na bĩa ó ɔ von yi: ‹Mi hĩní
ɓuen, lé ho dĩnló wíokaa vó pan mia.›
18 Á ɓa lè mí nĩ-kéní kéní yú bĩo ɓa à bío máa ɓuennáa. O nín-yání nùpue bía nɔn o
ton-sá yi: ‹Sábéré, ĩ ɓɛ̀ntĩn yí dà máa ɓuen; ĩ yà ho mɔhʉ́ lònbĩo, á ĩ ko à ĩ vaa loń ho.›
19 O ɔ ɓúi wón bía nɔn wo yi: ‹Sábéré, ĩ yà ho vàró nàwa bùaa pírú, lé bán á ĩ wi à ĩ
díndí loń.›
20 O ɔ nĩ-kéní wón ɓɛ̀n bía: ‹Ĩ yan lònbĩo á ĩ ɓɛ̀ntĩn yí dà máa ɓuen.›
21 Ʊ́ ɔ ton-sá mu bĩnía ɓueé bía mu ɓúenɓúen nɔn mí ɲúhʉ́so yi, á wón sĩi cã, ó ɔ bía
nɔn wo yi: ‹Wãa bánbá lɛ́n va ɓa nùpua fèmínló lara yi, à zo ho lóhó ɓonfúaa yi, à ɓa
nĩ-khenia, ɓa mùamúawà, ɓa muiiwà lè ɓa lóní na fo ɔ̀ fèráa mín bĩn à ũ ɓua ɓuennáa.›
22 Mu ù dé mí yi, ò ɔ ton-sá bĩnía ɓueé wee bío lè mí ɲúhʉ́so: ‹Bĩo fo le ĩ wé á ĩ wó ká hã
lùa ɓúi màhã́ pá ká.›
23 Ʊ́ ɔ bía nɔn mí ton-sá yi: ‹Wãa hɛ́ɛ lá hã wãna, à léka hã manawà yi loń, ká ũ fò mín
làa nùpua na, à ũ bío ɓúe ɓa ɲúná le ɓa ɓuen ĩ zĩi, bèra a na à le sí.
24 Le ĩ bío mu na mia: Bĩa á ĩ von ho yahó ɓúenɓúen á nĩ-kéní kà á ĩ dĩnló mu máa zo
ɲii.›»

O Yeesu bèró yi bĩo
(Matiye 10.37-38)

25 Pãahʉ́ ɓúi ó ɔ Yeesu lá ho wɔ̃hʉ́ á ɓa zãamáa bò a yi, ó ɔ yèrèmáa wee bío làa ba:
26 «Yìa le mí ì ɓuen ĩ cɔ̃́n, ká ɓànso yí pã́ mín maá, lè mín nu, á yí pã́ mín hã́a lè mí
zàwa, á yí pã́ mín zàwa lè mín hĩnni, á yàá pá yí pã́ míten mí bɛɛre, á ɓànso yí dà máa
wé ĩ nĩ-kenínii.
27 Yĩa yí máa lá mí *kùrùwá pĩ* à bèráa miĩ, wón ɓànso yí dà máa wé ĩ nĩ-kenínii.
28 Hen ká minɛ́n ó ɔ ɓúi lá le mí ì so le zĩ-beenĩ, ó ɔ so máa kɛɛní ká a máa le mí yi le
wárí na o ɔ̀ dé le yi bĩo yi, à loń ká dĩo wi o cɔ̃́n á dà le wee so á à ɓueé le?
29 Ká bʉ̃n pã́ ká a fárá le ɲúhʉ́ á le yí dàńna yí ɓon, ɲún-sĩ á bĩa wee mi le wé è yáa mí
ɲiní yi á à na a yi ká ɓa à bío:
30 ‹O nĩi na kà son mí zĩi hʉ̃ínía yi ò ɔ yí dàńna le yí ɓueéra.›
31 «Mu mún lée dà-kéní là a bɛ́ɛ ɓúi na á ɓa ninza bɛ́ɛ ló wà ɓueé tá le hã hĩa. O so máa
kɛɛní ká a máa loń le mí dásíwá muaaseé pírú á dà wee sánsá mí zúkúso dásíwá muaaseé
ɓóní na wà ɓueé fi làa wo le?
32 Ká a zũ le mí yí dà mu, o ɔ̀ fèn ṅ tonka ɓa nùpua á ɓa à khɛ̀n vaá sĩ a yahó á à tùa wo
yi làa bĩo ó ɔ ko ò ɔ wé na a yi, à bè yi yíráa ho hɛ́ɛrà.»

---

* **14:27** Mi loń Matiye vũahʉ́ 10.38

33 O ɔ Yeesu wãa bía: «Mi le mi yiwa sese. Minɛ́n ó ɔ ɓúi yí dà máa wé ĩ nĩ-kenínii ká
ɓànso yí pã̃ bĩo wi o cɔ̃n ɓúenɓúen.

Mu yámú na pànká mía bĩo
(Maaki 9.50)

34 «Mu yámú yoo. Ɛɛ ká mu yámú yonyoró hĩa ló mu yi, á ɓa à wé kaka á mu ù bĩní ì
zoráa.†
35 Mu cũnú wãa mía, mu yí dà máa yèrèmá máa wé bĩo ɓúi ho tá yi, á mu mún yí dà
máa wé duioró. Ɓa wé yénní mu kúia. Yĩa wee ɲí bĩo, à wón ɲí bĩo bía sese.»

15

O pio na vũnun á bĩnía yú wàhiire
(Matiye 18.12-14)

1 Wizonle ɓúi á ho *lànpó féwá lè ɓa bè-kora wérowà vá ɓueé kĩnía o Yeesu yi á wee ɲí
a bíoní.
2 Bĩo ɓa *Farizĩɛwa lè ho *làndá bĩo zéenílowa mɔn mu á ɓa sĩa wee cĩ á ɓa wee bío mín
yi: «Mi loń, o nùpue mu mána mín lè ɓa bè-kora wérowà á wee dí làa ba.»
3 Ɔ́ ɔ Yeesu wà le wàhiire na kà nɔn ɓa yi:
4 «Minɛ́n ó ɔ ɓúi pia khĩmàni lá wi, ó ɔ yà-kéní wó wó séra vũnun, ó ɔ so máa kúia ɓa
khĩmàni yà-kéní mía na ká le dùure yi ká a máa vaá cànka yĩa vũnun fúaa o yú a le?
5 Ká a hĩa vaá yú a, ó ɔ sĩi ì wa wa á à lá a yòó pĩ á à khíɓoráa.
6 O ɓuee dɛ̃ɛ̃níi o ò ve mín bɔ̃́nlowà làa bĩa làa wó ɓó mín yi á à bío ò na yi: ‹Ĩ pio yà-kéní
na lá vũnun á ĩ̃ wãa cà yú. Mi le wa páaní zã̃maka mu bĩo yi.›
7 Le ĩ bío mu na mia: Lé kà síi á le sĩ-wɛɛ mún ṅ wéráa hen na le Dónbeenĩ lè mí
tonkarowà yòó wi yi, o nùpue nĩ-kéní na khú mu bè-kora wéró yi bĩo yi, á à poń ɓa nĩ-
tentewà khĩmàni nĩ-kéní mía na màkóo mía ho yèrèmáló yi.

O hã̃a na wɛ́n-hɔ̃nló vũnun ó ɔ cà yú bĩo

8 «Tàá ká a hã̃a ɓúi wɛ́n-hãani bĩo pírú lá wi, ó ɔ wó wó vĩinía le dà-kéní, ó ɔ so máa dé
le fĩntã̃ní á máa sàa mí zĩi ká a cà le kùaráa ɓúenɓúen yi fúaa o yú le le?
9 Ká a yú le o ò ve mín bɔ̃́nlowà làa bĩa làa wó ɓó mín yi á à bío ó na yi: ‹Ĩ wɛ́n-hɔ̃nló na
lá vũnun á ĩ̃ yú. Á mí le wa páaní zã̃maka mu bĩo yi.›
10 Le ĩ bío mu na mia: Lé kà síi á le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà sĩa á à waráa o bè-kora
wéro nĩ-kéní na khú mu bè-kora wéró yi bĩo yi.»

O za na van vũnun wàhiire

11 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu pa bĩnía bía bĩo kà: «Nìi ɓúi zàwa nùwã ɲun hĩa wi.
12 Wizonle ɓúi ó ɔ fɛ̀ɛso bía nɔn mín maá yi: ‹Ĩ maá, sanka wàn kĩa à ũ na ĩnɛ́n bĩo.› Ɔ́ ɔ
maá ɓɛ̀n sankaa mí nàfòró á nɔn mí zàwa nùwã ɲun mu yi.
13 «Wizooní bĩo yɛn bũn mɔ́n, ó ɔ fɛ̀ɛso yɛ̀ɛ́ra bĩo ó ɔ yú ɓúenɓúen á lá wárí ò ɔ wà van ho
kɔ̃hũ ɓúi na dã̃ní nàyi. Bĩo ó ɔ vaá wi bĩn ó ɔ zon mu koomu yi á yáara mí wárí ɓúenɓúen
véenía.
14 Pã̃ahũ na ó ɔ wárí mu yáara vó yi, à bũn le hĩn-sũmúi ɓúi ló ho kɔ̃hũ mu yi, á mu bĩo
ɓúenɓúen hĩni wee tè o.
15 Ɔ́ ɔ vaá yú ho kɔ̃hũ mu nùpue ɓúi á wón le o wé vaa pa mí nɔ̀nbùɛɛní mí mɔhũ yi.
16 Á ɓa nɔ̀nbùɛɛní dĩnló ó ɔ sĩi wee bĩní vá yi lè ho díró ká nùpue màhã̃ yí máa na ho
wo yi.
17 «Ó́ o hácírí bĩnía ɓuara bĩo ó ɔ wó khĩína wán, ó ɔ zũna le mí wó khon, ó ɔ wee bío
mí yi: ‹Wàn maá ton-sáwá ɓúenɓúen wee dí ho dĩnló sa míten, à ĩnɛ́n wón ɓueé wee hí
hen lè le hĩni.

† **14:34** Hón pã̃ahũ so yi ká mu yámú á yí máa ce sese. Mu bĩowa ɓúi hĩa lùnkaa mu yi. Lé bũn nɔn á mu yonyoró hĩa wee wé lé mu yi ká mu ɓúi pá ká à ɓa lá lée kúia.

18 Ɪ ì bĩní ì va wàn maá cɔ̃n á vaá bío ò na a yi: Ɪ maá, ĩ ɓɛ̀ntĩn wó khon lè le Dónbeenĩ
á mún wó khon làa fo,
19 á ĩ wɑ̃a yí ko à ũ bĩní ɓua mi lè ũ kùrú za tenii bĩo, ká ũ ɓua mi lè ũ ton-sá bĩo síi.›
20 O ɔ wɑ̃a hĩnɔn wà ɲɔn mín maá zĩi. Bĩo ó ɔ khèra yòó ló lua, á ɓàn maá fèra mɔn wo,
ó ɔ màkárí ɓuan wo yi làa sòobɛ́ɛ, ó ɔ lùwa wee sĩ mí za mu yahó á vaá wĩira a kùkà á
wee bɛ̀ɛ́ní yi. 21 Ɔ ɔ za wee bío làa wo: ‹Ɪ maá, ĩ wó khon lè le Dónbeenĩ á mún wó khon
làa fo. Ɪ yí ko à ũ bĩní ɓua mi lè ũ kùrú za bĩo síi.›
22 Ká ɓàn maá màhã́ bía nɔn mí ton-sáwá yi: ‹Mi bánbá zoo loɲ́ka à mi lén ho báká
beenĩ na se po hĩa ká à ɓuee lée zĩiní làa wo. A mi dé le nín-kízà-fĩbɛɛre o nín-kíza yi, à
mún zĩiní a lè hã nakãa.
23 Mi lée lén o nɔ̀n-bòohṹ na ɲini wi à ɓúe à wà dí ho sɑ̃́nú à wɛɛ́ wa sĩa.
24 Lé bĩo, á ĩ za mu lá ka lòn nĩi na húrun ká a bĩnía vèera. O lá vṹnun, á ĩ bĩnía yú.› A
ɓa wɑ̃́a cṹaana ho sɑ̃́nú díró.
25 «Bṹn ɓúenɓúen wee wé ká a nĩi mu za kĩnle so van hã mana. Bĩo ó ɔ ló hã mana yi
ɓueé wee sùará mín zĩi, ó ɔ wee ɲí hã sĩa lè ho yoró sã.
26 Ɔ ɔ dĩn ò ɔ von o ton-sá ɓúi tùara yi làa bĩo wee wé ɓàn lún yi.
27 Ɔ ɔ ton-sá bía nɔn wo yi: ‹Lé mĩn fɛ̀ɛ bĩnía ɓuara, á mĩn maá léra a nɔ̀n-bòohṹ na ɲini
wi á ɓó, lé bĩo ó ɔ za bĩnía ɓuara lè le lòn-heɓúee.›
28 Ɔ ɔ kĩnle so dɛ̀ɛnía sĩi cã́ bṹn wán á hɛnɓuaa le mi máa zo. A ɓàn maá ló le mi lée
yanka a ò ɔ ɓuee zo.
29 Ká a màhã́ bía nɔn mín maá yi: ‹Loɲ́, ĩnɛ́n sá nɔn foɲ̀ hã́ lúlúio cɛ̀rɛ̀ɛ yi, á hàrí wizoɲ̀-
kéní á ĩ dĩɲ̀ yí pã́ ũ ɲii, ò ɔ vio za sãanĩ á ũ yàá pá dĩɲ̀ yí nɔn mĩĩ le ĩ dí lè ho sɑ̃́nú lè wàn
bɔ̃́nlowà.
30 A ũnɛ́n za na lá ũ níi bĩo vaá yáara véenía ɓa hã́-kora wán bĩnía ɓuara, á ũ màhã́ le
ɓa lén o nɔ̀n-bòohṹ na ɲini wi ɓúe.›
31 A ɓàn maá bía nɔn wo yi: ‹Ɪ za, ĩnɛ́n làa fo páanía wi mín wán fɛ́ɛɛ, á bĩo á ĩ te
ɓúenɓúen bĩo sã́ foɲ̀.
32 Ká wa màhã́ ko wa dí ho sɑ̃́nú à wɛɛ́ wa sĩa, lé bĩo á mĩn fɛ̀ɛ mu lá ka lòn nĩi na húrun
á bĩnía vèera. O lá vṹnun á ĩ bĩnía yú.›»

16

O ton-sá kohɔ́ na hácirí wi wàhiire

1 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu wee bío lè mí nĩ-kenínia: «Nàfòró ɓànso ɓúi hĩa lá nùpue ɓúi bàrá
mí tonni ɲúhṹ wán. Wizonle ɓúi á ɓa ɓueé bía nɔn wo yi le o ton-sá mu wee yáa o níi bĩo
dàkhĩína.
2 Ɔ ɔ von wo ɓueé wee bíoráa: ‹Bĩo á ĩ ɲá ũ dã́ní yi á so bon le? Wã́a wa lá bĩo á ũ wó
ɓúenɓúen ɓàn càtíi, bṹn mɔ́n á wa à kúia mín. A ũ tonló vó ĩ cɔ̃́n zuia.›
3 Ɔ ɔ nĩi wee bío mí yi: ‹Ɛ̃ee! Ɪ ɲúhṹso wã́a léra mi mí tonni sáró yi á ĩ ì wé kaka? Bĩo
ho vàró á ĩ yí dà bĩo, á ho hɛ́ɛ fĩo mún nĩyio wi mĩĩ.
4 Awa, ĩ wã́a zũ bĩo á ĩ wé ká ĩ tonló yáara á ĩ pá à yí ɓa ɓúi na à ɓua mi.›
5 A bĩa ɓúenɓúen na ɓa ɲúhṹso kení wi yi ó ɔ von lè mí nĩ-kéní kéní. A yĩa ɓuara ho
yahó ó ɔ tùara yi: ‹Ɪ ɲúhṹso kee na wi foɲ̀ lé le yɛ́n?›
6 A wón bía: ‹Lée oliivewa bia ɲiló bàrĩkónwa khĩmàni.› Ɔ ɔ bía nɔn wo yi: ‹Lii kɛɛní
fùafùa. Fé ũ kee vũahṹ à ũ túa: Ɲiló bàrĩkónwa ɓúará-ɲun làa pírú.›
7 Ɔ ɔ bĩnía tùara a ɓúi yi: ‹A ũnɛ́n ɓɛ̀n kee lé le yɛ́n?› A wón bía: ‹Lée dĩnló pórókówá
khĩá-hònú.› Ɔ ɔ bía nɔn wo yi: ‹Fé ũ kee vũahṹ à ũ túa: Dĩnló pórókówá khĩá-náa.›
8 Bĩo ó ɔ ton-sá mu yí térénna ká ɓa ɲúhṹso màhã́ pá khòonía wo hã hénní na ó ɔ yú
bĩo yi. Lé bĩo á ho dĩmíɲá na kà nùpua zũ mín ɓuaró á po mu khoomu nùpua.»
9 Ɔ ɔ Yeesu mu bĩnía bía: «Le ĩ bío mu na mia: Mi wé yú ho dĩmíɲá nàfòró à mi wé wé
bĩo mi ì yíráa ɓa bɔ̃́nlowà làa ho, ká ho khíi vó mi cɔ̃́n, á ɓa à fé mia á à zoráa le mukãnĩ
na máa vé lahó yi.

10 Yìa yú mu bìo na cɪ̌inú ó ɔ zũna mu ɓuaró, wón ɓa nɔn bìo boo yi ó ɔ mún ǹ zũń mu
ɓuaró. Yìa yí térénna mu bìo na cɪ̌inú yi, ó ɔ mún máa térén mu bè-beera yi.
11 Ká mi yú ho dɪ̌míɲá nàfòró á mi yí zũna hón ɓuaró, á lée wée á à tá à na ho nàfòró
tente mia?
12 O nɪ̀-veere bìo na ɓa kàràfáa mia á mi yí zũna ɓuaró, á mi kùrú bìo á ɓa mún máa na
mia.
(Matiye 6.24)
13 «Ton-sá woon yí dà máa sá máa na ɲúnása nùwã ɲun yi. O ò ɲin o nɪ̀-kéní, ká a wań
yìa so. O wé è ɲí a nɪ̀-kéní bíonɪ̀, ká yìa so ó ɔ máa kɔ̃̀nbi. Mi yí dà máa sá máa na le
Dónbeenɪ̀ yi ká mi mún pá henía le wárí càró bìo.»
14 Bìo ɓa *Farizɪ̀ɛwa ɲá hã bíoní mu, á ɓa wee yáa mí ɲiní yi na a Yeesu yi, lé bìo á ɓa dó
mí sɪ̀a le wárí càró yi dàkhɪ̀ína.
15 Ká a Yeesu màhã́ bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n wee wé míten lè ɓa nɪ̀-tentewà ɓa nùpua
yahó, ɛ̀ɛ ká le Dónbeenɪ̀ dén zũ bìo wi mi yiwa, lé bìo á bìo ɓa nùpua wee mi à wé lè mu
bè-beenɪ̀ á le Dónbeenɪ̀ yí máa tà yi.

Ho làndá lè le Dónbeenɪ̀ bɛ́ɛnɪ̀ bìo
(Matiye 11.12-13)
16 «O *Mɔyiize làndá lè le *Dónbeenɪ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà vɔ̃̀nna á pãahṹ wà fɛ́ɛɛ ɓueé ɓó a
Zãn Batiisi ɓuenló yi. Wón ɓuenló ɲii lé bṹn á le *Dónbeenɪ̀ bɛ́ɛnɪ̀ bìo bueró ɲúhṹ ɓúa yi,
á ɓa nùpua lè mí nɪ̀-kéní kéní wee ɲàa mín le bɛ́ɛnɪ̀ mu zoró yi wán.
(Matiye 5.18)
17 «Ho wáayi lè ho tá véró á wayi po ho làndá bín-za dɛ̀ɛ na cɪ̌inú vɪ̌ló.
(Matiye 5.32)
18 «Báa na día mín hã́a ò ɔ bɪ̀nía fó hã́-veere yan lée hã́-fé. Á yìa fó a hã́a na ɓàn báa día
wo á yan mún lé o hã́-fé.»

O nàfòró ɓànso là a Lazaare wàhiire
19 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu pá bɪ̀nía bía bìo kà: «Nùpue ɓúi hɪ̀a wi bɪ̀n á nàfòró wi á wee zɪ̀
hã sɪ̀-sení na yàwá here. Wizooní ɓúenɓúen lée sã́nú díró o cɔ̃́n.
20 Nɪ̀-khenii ɓúi na yèni ɓa le Lazaare, na sãnía ɓúenɓúen vó lè hã dokuaa á hɪ̀a wee
ɓuee da a nàfòró ɓànso mu khũuhũ.
21 O sɪ̀i yàá wee wé vá a nɪ̀i mu dɪ̀nló na wee kùenka lii kúia yi lè ho díró. Á bè bṹn
wán, á ɓa booní wee wé ɓuee dɛnka a dokuaa.
22 Wizonle ɓúi ó ɔ nɪ̀-khenii mu húrun, á le Dónbeenɪ̀ wáayi tonkarowà ɓueé lií lá a
yòó bàrá a *Abarahaamu nɪ̀sã́ní. Bṹn mɔ́n ó ɔ nàfòró ɓànso mún húrun á ɓa nùuna.
23 Bìo ó ɔ wi ho nɪ̀-hɔ̃́nbó-lóhó yi, ó ɔ lò wee be dàkhɪ̀ína. Ʊ ɔ hóonía mí yahó le mí ì
loń, ó ɔ khɛ̀ra mɔn o Abarahaamu ò ɔ Lazaare kará a nɪ̀sã́ní.
24 «Ó o von wo pɔ̃́npɔ̃́n: ‹Wàn ɓùaa Abarahaamu, loń ɪ̀ màkárí yi à ũ tonka a Lazaare
le o dé mí nín-kíza ɲúhṹ mu ɲumu yi, à ɓuee wɛɛ́ lè ɪ̀ dɛnle, lé bìo á ɪ̃ lò ɓɛ̀ntɪ̀n wee be ho
dɔ̃hṹ na kà yi dàkhɪ̀ína.›
25 Ká a Abarahaamu màhã́ bía nɔn wo yi: ‹Ɪ za, le ũ yi, bìo á ũ yìo fù lua á ũ yú mu bè-
sení cɛ̀rɛ̀ɛ á wɛɛ́ra lè ũ sɪ̀i, ò ɔ Lazaare bìo wó hã yinyio. Ho zuia á wón yú mí lònbee cṹnú
à ũnɛ́n ɓɛ̀n yú le lònbee.
26 Bṹn pá níi ló, á ho kã-be-beenɪ̀ wi warɛ́n làa mia pãahṹ, bèra a na ká bɪ̀a le mí ì lé
hen á à khí mí cɔ̃́n à ɓa yí dàń mu. Á nùpue mún yí dà máa lé hen na á ũ khíi wi yi máa
ɓuen wa cɔ̃́n.›
27 «Ó o nàfòró ɓànso bía nɔn wo yi: ‹Ɪ pá à bɪ̀ní ì fio fo. Sábéré à ũ tonka a Lazaare mu
ò ɔ lii wàn maá zɪ̀i.
28 Wàn zàwa nùwã hònú lií wi bɪ̀n, ò ɔ lii ɲɪ̀ ɓa zeɪ̀ wán à bán wã́a yí ɓuee zo le lònbe-
beenɪ̀ na kà lahó yi.›

29 Ƙ ɔ Abarahaamu bía nɔn wo yi: ‹O *Mɔyiize làndá lè le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà bíoní wi bĩn, le mĩn zàwa mu wé ɲí hɔ̃n.›
30 Ƙ ɔ nàfòró ɓànso bía: ‹Wàn ɓùaa Abarahaamu, bũn pá máa yí ɓa. Hen ká bĩa húrun nĩ-kéní ɓúi lá ló lion ɓa cɔ̃n á ɓa à yèrèmá wárá.›
31 Ká a Abarahaamu màhã́ bía nɔn wo yi: ‹Ká ɓa yí máa ɲí a Mɔyiize lè le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà cɔ̃n, á hàrí à nĩ-hío ɓúi vèe, á ɓa pá máa tà.›»

17

Yí khà mi ninza dé bè-kohó wéró yi
(Matiye 18.6-7; Maaki 9.42)

1 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Bìo wee vá a nùpue dé mu bè-kohó wéró yi bũn yí dà máa hè hùúu. Ɛɛ ká yĩa màhã́ nĩi bò mu bĩo, wón á ho yéréké è sá yi.
2 Hàrí ɓa ca le hue-beenĩ o fonle yi à lèe dé ho muhṹ yi, bũn pá à wé wayi á à poń le lònbee na à yí o ká mu lé orɛ́n nɔn á ɓa háyúwá na kà nĩ-kéní ɓúi wó mu bè-kohó.
3 Mi cén pa miten bĩo sese.

Mi ninza bè-kora sɛ́ndĩaró bĩo
(Matiye 18.21-22)

«Hen ká mi ninza ɓúi wó khon làa fo à ũ zéení a wékheró na a yi. Ká a tà le mí ì khí mu yi, à ũ sɛ́n mu día na a yi.
4 Ká a wó khon làa fo le wizon-kùure yi hã zen cúa-hèɲun, à mu lè mí dà-kéní kéní ó ɔ wee ɓuee dĩn ũ yahó le mí ì khí mu yi, à ũ sɛ́n mu día na a yi.»

Le sĩidéró na ka lè ho mútáàdè bɛɛre bĩo
(Matiye 17.20)

5 Ɓa tonkarowà bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, dé wa sĩidéró wàn.»
6 Ƙ ɔ Ɲúhṹso bía: «Hen ká mi sĩidéró na khúekhúe lè ho mútáàdè bɛɛre bĩo á mi yàá pá lá tà le mí ì wé làa bĩo, á mi lá dà à bío ò na* le vĩndɛ̀ɛ na kà yi: ‹Dè ho lahó na ũ wi yi a vaa zoo fá ũten ho muhṹ yi›, á le è wé mu.

O ton-sá tonló bĩo

7 «Hen ká minɛ́n ó ɔ ɓúi ton-sá lá wi á wee và a mɔhṹ tàá o wee pa a sároń bùaa síi, ká a ló hã mana yi ɓuara, á mi ì bío le o dɛ̀ɛní ɓuee kɛɛní ò ɔ dí le?
8 Yínɔń bĩo kà mi ì bío ò na a yi le: ‹Sá ho dĩnló na miĩ, wíoka ũten à ũ lá ho ɓuennáa le ĩ dí à ĩ ɲu. Bũn mɔ́n á ũnɛ́n màhã́ à dí ká ũ ɲu.›
9 O so o tɛ̀ɛní mí ton-sá mu yi bĩo ɓa le o wé ó ɔ wó bĩo yi le? Ɓùeé.
10 Minɛ́n bĩo làa bũn mún lée dà-kéní. Bĩo le Dónbeenĩ le mi wé ká mi wó mu vó, à mi bío bĩo kà: ‹Wa lée ton-sáwá na á nùpue yí ko ò ɔ na bĩo yi. Bĩo ɓa le wa wé lé bũn mí dòn á wa wó.›»

O Yeesu wɛɛ́ra ɓa ɓùeréwà nùwã pírú

11 Bĩo ó ɔ Yeesu wee va ho Zeruzalɛɛmu, ó ɔ bò le sũii na wi ho *Samarii lè ho Kalilee pãahṹ yi.
12 Ƙ ɔ vaá wee sùará ho lóhó ɓúi yi, à *ɓùeréwà nùwã pírú wee sĩ a yahó. Ƙ ɓa khɛ̀ra dĩn
13 à ɓa wee wãamaka pɔ̃npɔ̃n: «Yeesu! Nĩ-kàránlo! Zũń wa màkárí.»
14 Bĩo ó ɔ Yeesu mɔn ɓa, ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi lɛ́n vaa zéení míten lè le *Dónbeenĩ yankarowà.»†

---

* **17:6** Bĩo ó ɔ Yeesu bía binbirĩ lé bĩo kà: «Hen ká mi sĩidéró lá ɓùaa yú ho mútáàdè bɛɛre na cĩinú yi.» Ɓa zúifùwa cɔ̃n á ho mútáàdè bɛɛre lé dĩo ka cĩinú po mu bè-dínii bia ɓúenɓúen. Ɓa wee wé ni ho ɓàn bia kúee le zéení yi, à le sĩmu wíoka dé wán. † **17:14** Le Dónbeenĩ yankarowà mí dòn lé bĩa hĩa wee wé bío le o nùpue na mu ɓùemu vãmú lá wi yi á wán, ó ɔ wãa dà à zo ɓa nùpua tĩahṹ. Mi loń Levii nùwã (Psaumes) 13.49.

Á bìo ɓa bò mín wee va bǐn, á ɓa wan.
15 Bìo ɓa nǐ-kéní mɔn ò ɔ wan, ó ɔ bǐnía tò mí laà yi á wee khòoní le Dónbeenǐ pɔ̃́npɔ̃́n
ká a ɓuen,
16 á ɓueé lií ɓúrá a Yeesu tá, á yahó ɓó ho tá yi, ò ɔ wee dé o báráká̀. O lée Samarii nǐi.
17 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a bía: «Ɓa mí nùwã́ pírú ɓúenɓúen yí wan le? Á ɓa nùwã́ dènú na ká
ɓɛ̀n zon wen?
18 Bán tǐahʊ́ ó ɔ ɓúi yí leékaa ò ɔ bǐní ɓuee ɓùaaní le Dónbeenǐ ká mu yínɔ́ń ho sǐí veere
nùpue na kà mí dòn le?»
19 Bʊ́n mɔ́n ó ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lii hǐní lɛ́n, à ũ sǐidéró miǐ wɛɛ́ra fo.»

O Nùpue Za bǐní ɓuenló bìo

20 Wizonle ɓúi á ɓa *Farizǐɛwa tùara a Yeesu yi le lé ho pã́ahʊ́ yɛ́n á le *Dónbeenǐ bɛ́ɛnǐ
á à ɓuen yi. Ʊ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Le Dónbeenǐ bɛ́ɛnǐ ɓuenló yínɔ́ń bìo na wee mi làa yìo.
21 Ɓa máa bío le: ‹Mí loń, mu wi hen› tàá ‹Lé vaá hen á mu wi yi.› Lé bìo á mi ko à mi
zʊ̃́ń mu le le Dónbeenǐ bɛ́ɛnǐ wi làa mia vó.»
22 Bʊ́n mɔ́n ó ɔ bía nɔn mí nǐ-kenínia yi: «Pã̀ahʊ́ ɓúi ɓueé dã ó ɔ *Nùpue Za wizooní
dà-kéní ɓúi á mi sǐa á à vá yi lè ho miló ká mi máa mi le.
(Matiye 24.23-28)
23 «Ɓa à bío ò na mia: ‹O wi hen› tàá ‹Lé vaá làa hen ó ɔ wi yi.› Ɛ̃ɛ ká mi yí va bǐn, mi yí
lùwí mu bìo yi.
24 Làa bìo ká ho viohó ɲuiína ho wáayi lùe ɓúi à mu khoomu dɛ̀ɛní kɛń lùa ɓúenɓúen,
lé bʊ́n ɓàn síi ó ɔ Nùpue Za bǐní ɓuenló wizonle bìo khíi wéráa.
25 Ɛ̃ɛ ká a màhã́ ko ò ɔ lò be làa sòobɛ́ɛ vé, à ho pã́ahʊ́ na kà nùpua pǐ a bìo.
(Matiye 24.37-41)
26 «Bìo wó a Nɔwee pã́ahʊ́ lé bìo ɓàn síi khíi wé o *Nùpue Za bǐní ɓuenló pã́ahʊ́.‡
27 Ɓa nùpua hǐa wee dí ká ɓa à ɲu, á wee ya mín ká ɓa a yɛɛ́ mí zàwa mín yi fúaa nɔ̀nzoǹ
na ó ɔ Nɔwee zon ho won-beenǐ yi á mu ɲun-beenǐ ɓuara ɓueé ɓó ɓa ɓúenɓúen.
28 Mu mún khíi wé làa bìo hǐa wó a Loote pã́ahʊ́.§ Ɓa nùpua hǐa wee dí á wee ɲu, á
wee yà ká ɓa a yɛ̀ɛ́ mí bìowa, á wee dǐ ká ɓa a so.
29 Ɛ̃ɛ ká nɔ̀nzoǹ na ó ɔ Loote ló ho Sodɔɔmu yi, á ho dɔ̃́hʊ́ lè ho kǐríbǐ ló ho wáayi á tò
ɓa wán, á ɓó ɓa véenía.
30 Lé bʊ́n ɓàn síi mún khíi wé nɔ̀nzoǹ na ó ɔ Nùpue Za ko ò ɔ mi wán.
31 Mu zoǹ à yìa wi mí zǐi lòho yí bío le mí ì lii á zoó khuii mí sǐa, à yìa hã mana yi mún
yí bío le mí ì bǐní ì ɓuen mí zǐi.
32 Mi leéka a Loote ɓàn hã́a bìo.*
33 Yìa wi ò ɔ fení mí mukã́nǐ wón á à vǐiní le. Ká yìa vǐinía mí mukã́nǐ wón á à yí le.
34 «Leǐ bío mu na mia: Mu zoǹ tǐnàahʊ́ á ɓa nùpua nùwã́ ɲun na páanía dʊ̃ma le dã́mu
dɛ̀ɛ dà-kéní wán, ó ɔ nǐ-kéní á à fé è lɛ́nnáa, ká yìa so á à día.
35 Ɓa hã́awa nùwã́ ɲun na páanía wee ni mu bìo, ó ɔ nǐ-kéní á à fé è lɛ́nnáa, ká yìa so
á à día.
36 [Ɓa báawa nùwã́ ɲun na wi hã mana yi, ó ɔ nǐ-kéní ɓa à fé è lɛ́nnáa, ká ɓa à día a
nǐ-kéní.»]
37 Ʊ́ ɔ nǐ-kenínia tùara a yi: «Ɲúhʊ́so, lé wen á mu ù wé yi?» Ʊ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Hen na
ó ɔ yà-hínii día yi, lé bǐn á ɓa dùɓúawá wee wé fè mín yi.»

18

O mahã́a là a citi-fǐ wàhiire

1 Bìo ó ɔ Yeesu wi ò ɔ zéení lè mí nǐ-kenínia le ɓa ko ɓa wé fìo fɛ́ɛɛ à bàra yí tè hùúu, ó ɔ
wà le wàhiire na kà nɔn ɓa yi:

‡ **17:26** Mi loń Bìo Ɲúhʊ́ Ɓúɛɛníi vʊ̃ahʊ́ (Genèse) 6–9 § **17:28** Mi loń Bìo Ɲúhʊ́ Ɓúɛɛníi vʊ̃ahʊ́ (Genèse) 19 * **17:32** Mi Loń Bìo Ɲúhʊ́ Ɓúɛɛníi vʊ̃ahʊ́ (Genèse) 19.26

2 «Cítí-fĩ ɓúi hĩa wi lóhó ɓúi yi. O yí máa zɔ̃n Dónbeenĩ, á mún yí máa kɔ̃̀nbi nùpue.
3 Mahã́a ɓúi mún hĩa wi ho ló-kéní mu yi á wee ɓuen o nĩi mu cɔ̃n fɛ́ɛɛ à ɓuee bío bĩo
kà na a yi: ‹Mĩ ĩnɛ́n le ĩ fioso tũiá.›
4 O wó mu míana ò ɔ nĩi mu wee pĩ a bĩo. Ká mu màhã́ a va à yí, ò ɔ sã́ san ó ɔ wee bío
mí yi: ‹Ĩ yí máa zɔ̃n le Dónbeenĩ, á ĩ mún yí máa kɔ̃̀nbi nùpue bũn bon,
5 ká a mahã́a na kà ɓɛ̀ntĩn lan miĩ dàkhĩína. Ĩ ì wé bĩo ó ɔ wee cà, ò ɔ wé yí ɓuee dĩn sɛɛ́
mi.›»
6 O ɔ Ɲúhũso bĩnía bía nɔn ɓa yi: «Mi loń bĩo ó ɔ cítí-fĩ-kohó mu na kà wó.
7 Mi wee leéka le le Dónbeenĩ so máa na ho tũiá sĩni bĩa le hueekaa yi na wee ve le
pɔ̃́npɔ̃́n le wisoni lè ho tĩnàahṹ yi le?
8 Le ĩ bío mu na mia: Le è na ho tũiá sĩni ɓa yi ho pãahṹ na mu ko yi. Ɛ̃ɛ ká a *Nùpue Za
màhã́ khíi bĩnía ɓuara, ó ɔ ɓueé yí ɓa nùpua na dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi ho tá wán le?»

O Farizĩɛ là a lànpó fé wàhiire

9 O mún bĩnía wà le wàhiire ɓúi á bò bĩa wee leéka le mí térénna à ɓa wee zùań bĩa ká
yi wán:
10 «Nùpua nùwã ɲun ɓúi hĩa wà yòó wé ho fioró le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi. O nĩ-kéní lée
*Farizĩɛ ká yĩa so lée *lànpó fé.
11 Ɔ ɔ Farizĩɛ zoó fárá dĩn ho wáayi á wee fio mí yi kà: ‹Dónbeenĩ, ĩ wee dé ũ báráká, lé
bĩo á ĩ yí ka lè ɓa nùpua na ká bĩo. Ɓa wee tè ɓa nùpua wán, á wee ɲuaa, á lé ɓa hã́-féwá,
sɔ̃̀nkú o lànpó fé na kà.
12 Ĩnɛ́n wee lĩ ĩ ɲii hã cúa-ɲun ho yàwá ɲúhṹ dà-kéní yi, á bĩo á ĩ wee yí ɓàn cúa-pírú
níi á ĩ mún wee na foń.›
13 O ɔ lànpó fé wón vá lii dĩn le kùɛɛ́rè yi á yàá yí wi ò ɔ hóoní mí yahó ho wáayi á wee
hiimika ká a bío mí ɲi-kã́a yi kà: ‹Dónbeenĩ, màkárí miĩ, ĩ lée bè-kora wéro.›»
14 Ɔ ɔ Yeesu bĩnía bía bĩo kà: «Le ĩ bío mu na mia: Ɓa nùwã ɲun mu tĩahṹ ó ɔ lànpó fé
lé yĩa bĩnía van mí zĩi ká a térénna le Dónbeenĩ yahó. Lé bĩo á yĩa wee yòoní míten á le
Dónbeenĩ á à liiní, ká yĩa wee liiní míten á le è yòoní.»

Ɓa ɓuan ɓa háyúwá ɓuararáa o Yeesu cɔ̃n
(Matiye 19.13-15; Maaki 10.13-16)

15 Hàrí ɓa háyúwá á nùpua ɓúi ɓuan ɓuararáa o Yeesu cɔ̃n le o bè mí níní ɓa wán. Bĩo
ó ɔ nĩ-kenínia mɔn mu, á ɓa wee zá làa ba.
16 Ká a Yeesu màhã́ von ɓa, ò ɔ bía: «Mi día le ɓa háyúwá wé ɓuen ĩ cɔ̃n, mi yí hè ɓa, lé
bĩo le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo sã́ bĩa ka lè ɓa bĩo síi yi.
17 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Yĩa yí tà le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo là a háyónza bĩo síi, á ɓànso yí
dà máa zo le yi hùúu.»

Ho nàfòró ɓànsowà lè le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo
(Matiye 19.16-30; Maaki 10.17-31)

18 Ɓa *zúifùwa ɲúnása nĩ-kéní ɓúi tùara a Yeesu yi: «Nì-kàránlo tente, ĩ ko à ĩ wé mu
yɛ́n à yíráa le mukãnĩ na máa vé.»
19 Ɔ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lée webio nɔn á fo wee veráa mi làa nĩ-tente? Nĩ-tente mía
ká mu yínɔń le Dónbeenĩ mí dòn.
20 Fo zũ le Dónbeenĩ làndáwá na kà: Yí wé hã́-fénló tàá bá-fénló, yí ɓúe nùpue, yí ɲuaa
bĩo, yí fĩ sábéré mi ninza ɲii, kɔ̃̀nbi mĩn maá le mĩn nu.*»
21 Ɔ ɔ nĩi bía nɔn wo yi: «Bṹn ɓúenɓúen á ĩ bò yi hàrí ĩ yàrónzàmu pãahṹ.»

---

* **18:20** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 20.12-16; Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 5.16-20

22 Bìo ó ɔ Yeesu ɲá a ɲi-cúa vó, ó ɔ bía nɔn wo yi: «Bìo dà-kéní pá fòora fonì. Vaa yèɛ́
bìo wi ũ cɔ̃́n ɓúenɓúen à sanka ɓàn wárí na ɓa nĩ-khenia yi, bṹn ká fo ò yí ho nàfòró ho
wáayi. Bṹn mɔ́n à ũ bĩní ɓuee bè miĩ.»
23 Ká a nĩi mu ɲá hã bíoní mu, ó ɔ sãnía tò, lé bìo ó ɔ níi bìo boo dà.
24 Bìo ó ɔ Yeesu mɔn ò ɔ yahó so, ó ɔ bía bìo kà: «Ho nàfòró ɓànsowà zoró le Dónbeenĩ
bɛ́ɛnĩ yi ɓɛ̀ntĩ́n á à wé here.
25 O cón-ɲúmúkũ zoró lè ho mísĩmí kɔ̃hṹ á à wé wayi á à poń o nàfòró ɓànso zoró le
Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi.»
26 Á bìa dĩ̀n wee ɲí a bíoní tùara a yi: «Ɛ́ee! Á yìa wã́a dà à fen lée wée?»
27 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo yí dà máa wé ɓa nùpua cɔ̃́n á dà wee wé le Dónbeenĩ
cɔ̃́n.»
28 Bṹn mɔ́n ó ɔ Piɛre bía nɔn wo yi: «Loń, warɛ́n ló día bìo lá wi wa cɔ̃́n à wa bò fonì.»
29 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Yìa ló día mí zĩi, tàá mín hã́a, lè mín
zàwa, lè mín nùwã, lè mí zàwa le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bìo yi,
30 ó ò yí bìo cɛ̀rɛ̀ɛ á à poń bṹn ho pã́ahṹ na wa wi yi, á mún pá à yí le mukãnĩ na máa
vé ho yĩró na lua yi.»

O Yeesu wíokaa wee bío mí húmú lè mí vèeró bìo
(Matiye 20.17-19; Maaki 10.32-34)

31 O Yeesu fó mí nĩ-kenínia pírú ɲun mí ɲúhṹ wán á bía nɔn ɓa yi: «Mi loń, wa wee yòo
ho Zeruzalɛɛmu, á bìo ɓúenɓúen na le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà túara o *Nùpue Za dã́ní
yi á ɲii yòó sí bĩ́n.
32 Lé bìo ɓa à dé o bìa yí zũ le Dónbeenĩ níi yi, á bán ǹ zùań yi, á à là, á à pũiní mí
ɲinsãní ì kúee o wán.
33 Ɓa à ha a lè hã làbàaní, á à ɓúe o. Ká mu wizooní tĩ́n zonì, o ò vèe.»
34 Ká a nĩ-kenínia màhã́ yí zũna dɛ̀ɛ woon mu yi. Hã bíoní mu ɓàn kúará á sà ɓa yi á ɓa
yí zũ bìo ó ɔ Yeesu wi ò ɔ bío ɲúhṹ.

O Yeesu hɛ́ra a muii ɓúi yìo ho Zerikoo yi
(Matiye 20.29-34; Maaki 10.46-52)

35 Bìo ó ɔ Yeesu vaá wee sùará ho Zerikoo yi, à bṹn ò ɔ muii ɓúi kará ho wɔ̃hṹ nĩsã́ní
wee fioka.
36 Bìo ó ɔ ɲá ɓa zã́amáa na wee khĩí sã, ó ɔ tùara bìo wee wé.
37 Á ɓa bía nɔn wo yi le lé o Nazarɛɛte nĩi Yeesu lé yìa wee khĩí.
38 Ɔ́ ɔ wee bío pɔ̃́npɔ̃́n: «*Daviide Za, Yeesu, màkárí miĩ!»
39 Á bìa wi ho yahó wee nàmaka a yi le o wé tɛ́tɛ́. Ká a yàá wíokaa wee wã́ama lè mí
sòobɛ́ɛ: «Daviide Za, màkárí miĩ!»
40 Ɔ́ ɔ Yeesu dĩ̀n ò ɔ le ɓa ɓua a muii mu ɓuennáa. Bìo ó ɔ ɓueé dɔ̃n, ó ɔ tùara a yi:
41 «Lée webio á fo le ĩ wé na fonì?» Ɔ́ ɔ bía: «Ɲúhṹso, wé le ĩ yìo à wé mi.»
42 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Wã́a mi, bìo fo dó ũ sĩi miĩ lé bṹn á ĩ wɛɛ́raráa fo.»
43 Mí lahó yi ó ɔ dɛ̀ɛnía wee mi, á bò a Yeesu yi á wee khòoní le Dónbeenĩ. Á ɓa zã́amáa
ɓúenɓúen mɔn mu á ɓa mún wee khòoní le Dónbeenĩ.

19

O Yeesu là a Zasee bìo

1 Bìo ó ɔ Yeesu vaá zon ho Zerikoo, ó ɔ tò ho yi wee kã́a.
2 O nĩi ɓúi wi ho lóhó mu yi á yèni ɓa le Zasee. O lé ho *lànpó féwá ɲúhṹso ɓúi, á nàfòró
wi.
3 O wee cà ò ɔ mi a Yeesu à zṹń, ó ɔ wó san, lé bìo ɓa nùpua boo dà, ò ɔ mún lé o nĩ-
ɓúinɓúi.

4 Ƙ ɔ lùwa dú ho yahó á vaá yòora le vĩndɛ̀-beenĩ ɓúi na ɓa le sikomɔɔre, na dĩn hen na
ó ɔ Yeesu wà ɓuee khĩí yi, ò ɔ dàń mináa wo.
5 Bĩo ó ɔ Yeesu ɓueé dɔ̃n le lùe mu, ó ɔ hóonía mí yahó ò ɔ von wo: «Zasee, ɓuee lii
fùafùa. Lé fo á ĩ ko à ĩ làa wán ho zuia.»
6 Ƙ ɔ Zasee dɛ̀ɛnía bánbáa lion, á lií fó a Yeesu vannáa mí zĩi lè hã zãmakaa.
7 Á bĩa ɓúenɓúen na mɔn mu á mu yí sĩ yi á ɓa wee hũahũaaka: «O nùpue mu vaá làara
a bè-kora wéro wán.»
8 Ká a Zasee wón màhã́ hĩnɔn yòó dĩn o Yeesu yahó ò ɔ wee bío: «Ɲúhũso, loń, ĩ níi bĩo
ɓàn sanka mànĩ á ĩ ì na ɓa nĩ-khenia yi, ká ĩ mún tò a ɓúi wán mu ɓúi yi, á ĩ ì na mu ɓàn
cúa-náa ɓànso yi.»
9 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Le zĩi na kà nùpua wã́a kã́nía ho zuia, lé bĩo ó ɔ nĩi na kà
mún lé o *Abarahaamu mɔ̀nmànii ɓúi.
10 Lé bĩo ó ɔ *Nùpue Za ɓuara wà ɓueé cà bĩa khɛ̀ra lè le Dónbeenĩ, á à fení.»

Ho sã́nú kùráa wàhiire
(Matiye 25.14-30)

11 Ƙ ɔ Yeesu bĩnía wà le wàhiire dà-kéní á nɔn bĩa dĩn ɲá hã bíoní mu yi. Lé bĩo ó ɔ
sùaráa lè ho Zeruzalɛɛmu, á ɓa mún wee leéka le le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ á à dɛ̀ɛní ì zéení
míten mí lahó yi.
12 Bĩo kà lé bĩo ó ɔ bía: «Nìi ɓúi na sã se mín zĩi á ko ò ɔ lá le bɛ́ɛnĩ, ó ɔ ló van ho kɔ̃hṹ
ɓúi na dã́ní nàyi á wà vaá lá le bĩn ká a bĩní ì ɓuen.*
13 Sã́ni ò ɔ lɛ́n, ó ɔ von mí ton-sáwá nùwã pírú á sankaa ho sã́nú kùráa† dà-kéní kéní
nɔn yi, ò ɔ bía: ‹Mi bánbá duan làa ho ká ĩ ì ɓuen.›
14 Ká ɓa kɔ̃hṹsa màhã́ ɲina a á ɓa tonkaa ɓa nùpua le ɓa ɲa a mɔ́n à vaa bío bĩo kà: ‹Wa
yí wi ò ɔ nĩi mu wé wa bɛ́ɛ.›
15 «Bìo ó ɔ vaá lá mí bɛ́ɛnĩ bĩnía ɓuara mín kɔ̃hṹ, ó ɔ von ɓa ton-sáwá na ó ɔ kàràfáa mí
sã́nú yi. O wi ò ɔ zũń bĩo ɓa sá yú làa ho.
16 «Ó o nín-yání nùpue ɓuara á bía: ‹Ɲúhũso, ũ sã́nú kùúrè na á ũ nɔn miĩ á ĩ bĩnía yú
hã kùráa bĩo pírú séenía.›
17 Ƙ ɔ bɛ́ɛ bía nɔn wo yi: ‹Foɓúa, fo wó se. Fo lée ton-sá tente, bĩo á fo térénna mu bè-
wĩníwà yi, á ĩ ì bàrá fo hã ló-beera bĩo pírú ɲúhṹ wán.›
18 «Á yĩa sã́ ɓuara ɓueé bía: ‹Ɲúhũso, ũ sã́nú kùúrè na á ũ nɔn miĩ á ĩ bĩnía yú hã kùráa
bĩo hònú séenía.›
19 Ƙ ɔ bɛ́ɛ bía nɔn wo yi: ‹A ũnɛ́n á ĩ ì bàrá hã ló-beera bĩo hònú ɲúhṹ wán.›
20 «Ó o ɓúi bĩnía ɓuara ɓueé bía: ‹Ɲúhũso, ũ sã́nú kùúrè na á ũ nɔn miĩ, nín-dĩo. Ɪ lá dó
le le nín-kéní yi bàrá,
21 lé bĩo á ĩ zã́na fo. Fo lé o nùpue na mukã́ní ɲii. Fo wee lá bĩo á ũ yí bàrá, á wee lá ho
dĩnló na á ũ yí dù.›
22 «Ó o bɛ́ɛ bía nɔn wo yi: ‹Ton-sá kohó yɛ́n! Ɪ ì cítí fo ũ kùrú ɲi-cúa wán. Fo fù zũ le ĩ ɲii,
á wee lá bĩo á ĩ yí bàrá, á mún wee lá ho dĩnló na á ĩ yí dù,
23 ká bṹn fo zũ, á lée webio nɔn á ũ yí vaá bàrá le ho banki yi? Se bĩo á ĩ bĩnía ɓuara,
á ĩ lá ɓueé fé le lè le ɓàn cṹnú.›
24 «Bṹn mɔ́n ó ɔ bía nɔn bĩa wi bĩn yi: ‹Mi fé ho sã́nú kùúrè mu o cɔ̃́n à na hã kùráa bĩo
pírú ɓànso yi.›
25 Á ɓa bía nɔn wo yi: ‹Ɲúhũso, wón á hã bĩo pírú wi cɔ̃́n vó.›
26 Ƙ ɔ bía nɔn ɓa yi: ‹Le ĩ bío mu na mia: Yĩa bĩo wi á ɓa à bĩní ì na mu ɓúi wo yi á à bè
mu wán. Ɛɛ ká yĩa bĩo mía, á hàrí mu bè-za na wi o cɔ̃́n á ɓa pá à fé.

* **19:12** Mu ɓàn síi hĩa wó ho pã́ahũ mu yi: Bĩo ó ɔ Heroode Nĩ-beenĩ hĩa húrun, ó ɔ za Heroode Aakelayuusi ló van ho Oroomu á wà vá cà le bɛ́ɛnĩ á ɓueé zoráa mín maá lahó yi, á ɓa zúifùwa tonkaa ɓa nùpua le ɓa ɲa a mɔ́n à vaa bío le mí yí tà a bĩo. † **19:13** Mu pã́ahũ ká ho sã́nú kùúrè dà-kéní á ɓa yɛ̀ɛ́ra a ho ɓàn wárí á à yí ó nùpue nĩ-kéní wizooní khĩmàni sámú sàánii.

27 Ká ĩ zúkúsa na yí wi á ĩ wé ɓa bɛ́ɛ á mí ɓua ɓuennáa hen à ɓuee ɓúe ĩ yìo yi.›»
28 Bìo ó ɔ Yeesu bía bũn vó, ó ɔ khĩína dú ɓa yahó á ɲɔn ho Zeruzalɛɛmu.

O Yeesu zoró ho Zeruzalɛɛmu yi
(Matiye 21.1-11, 15-17; Maaki 11.1-10; Zãn 12.12-16)

29 Bìo ó ɔ Yeesu vaá sùaráa ho Bɛtefazee lè ho Betanii yi, le ɓúee na ɓa wee ve làa Oliivewa vĩnsĩa ɓúee nĩsãní, ó ɔ tonkaa mí nĩ-kenínia nùwã ɲun á bía nɔn yi:
30 «Mi lɛ́n va ho lóhó na vaá mi yahó yi, ká mi vaá dɔ̃n, á mi ì mi sũnpɛ̀-za na á nùpue dĩǹ yí yòora yí mɔn hùúu ká a can dĩn. Mi fee wo ɓua ɓuennáa.
31 Ká a ɓúi tùara mia le lée webio nɔn mi wee feeráa wo, à mi bío na ɓànso yi: ‹O Ɲúhũso màkóo wi o yi.›»
32 Á bìa ó ɔ tonkaa wà van, á mu ɓúenɓúen vaá wó làa bìo ó ɔ Yeesu bíaráa mu.
33 Bìo ɓa wee fee o sũnpɛ̀-za mu, á bìa te o wee tùa ɓa yi: «Lée webio nɔn á mi wee feeráa o sũnpɛ̀-za mu?»
34 Á ɓa bía: «O Ɲúhũso màkóo wi o yi.»
35 Bũn mɔ́n á ɓa ɓuan o sũnpɛ̀-za mu ɓuararáa o Yeesu cɔ̃́n, à bò mí kánɓunwà o wàn, à ɓa ɓuan wo yi ó ɔ Yeesu yòora.
36 Bìo ó ɔ lá ho wɔ̃hũ wà, á ɓa nùpua wee bá mí kánɓunwà ho wɔ̃hũ wàn o yahó.
37 Bìo ó ɔ ɓúakáa wee birón hã Oliivewa vĩnsĩa ɓúee á wà vaá sùará ho Zeruzalɛɛmu yi, á ɓa zãamáa na lé o nĩ-kenínia ɓúenɓúen wee zãmaka, á ɓa ɓúakáa wee khòoní le Dónbeenĩ pɔ̃́npɔ̃́n ho yéréké bè-beera na ɓa mɔn bìo yi:
38 Ɓa wee bío:
«Le le Dónbeenĩ wé mu bè-tentewà
là a bɛ́ɛ *Daviide na bò o ɓuen o Ɲúhũso yèni yi.
Ho hɛ́ɛrà kɛń ho wáayi,
à ho cùkú lè le yèn-beenĩ bìo sĩ le Dónbeenĩ
na dà mu bìo ɓúenɓúen ɲúhũ wán yi.»
39 Á ɓa *Farizĩɛwa ɓúi na wi ɓa zãamáa tĩahũ bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, bío le ũ nĩ-kenínia wé tɛ́tɛ́.»
40 Ó ɔ Yeesu bía: «Ká ɓa wó tɛ́tɛ́, á hã huaa pá à wãamaka.»

O Yeesu wee wá ho Zeruzalɛɛmu bìo yi

41 Bìo ó ɔ Yeesu vaá sùaráa ho Zeruzalɛɛmu yi, á yìo mɔn ho, ó ɔ wee wá ho nĩpomu bìo yi, 42 ká a bío: «Ɛ́ee Zeruzalɛɛmusa, mi yàá mún lá zũna bìo dà à na ho hɛ́ɛrà mia ho zuia bìo hã. Ɛ̃ɛ ká mu màhã wãa sànkaa mia. Mi yí dà mu máa mi.
43 Lé bìo ho pãahũ ɓúi khíi dã, á mi zúkúsa á à kɛɛní ì kĩní mia, á à fĩfãka yi.
44 Ɓa à fĩ mi lóhó lè minɛ́n ɓúenɓúen dúkúdúkúdúkú. Ɓa máa día á hàrí huee máa kɛń mí ninza huee wán mi lóhó mu yi, lé bìo mí yí zũna ho pãahũ na le Dónbeenĩ ɓuara mi bìo yi.»

O Yeesu ɲɔn ɓa bè-yɛ̀ɛ́rowà
(Matiye 21.12-13; Maaki 11.15-17; Zãn 2.13-16)

45 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu zon le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á zoó wee ɲa ɓa bè-yɛ̀ɛ́rowà ká a bío na ɓa yi:
46 «Le Dónbeenĩ bía mí bíonĩ vɔ̃nna yi: ‹Ĩ zĩi á à wé fioró zĩi,›‡ ká minɛ́n wó le lè ɓa kɔ̀̃nlowà lùe.»
47 O Yeesu lá wee wé kàrán ɓa nùpua le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi làa wizooní ɓúenɓúen. Á le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása, lè ho *làndá bìo zéenílowa, lè mu nĩpomu ɲúnása wee cà bìo ɓa à wé è ɓúeráa o Yeesu.
48 Ká bìo ɓa à wé è yíráa wo á ɓa yí zũ, lé bìo ó ɔ bíoní ɲíló sĩ ɓa nùpua ɓúenɓúen yi.

‡ **19:46** Mi loń Ezayii vũahũ 56.7

20

Ɓa wi ɓa zũń hen na ó ɔ Yeesu pànká lɔ́ yi
(Matiye 21.23-27; Maaki 11.27-33)

1 Wizonle ɓúi ká a Yeesu wee kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenǐ zǐ-beenǐ yi ká a bue le bín-
tente, á ɓa *yankarowà ɲúnása, lè ho *làndá bǐo zéenílowa, lè ɓa *zúifùwa nǐ-kǐa
2 ɓueé wee tùa wo yi: «Zéení bǐo nɔn á ũ wee wéráa hã wárá mu? Lée wée nɔn mu ɓàn
níi foǹ?»
3 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ĩnɛ́n mún ǹ tùa mia, mi bío na miĩ:
4 Lée wée hǐa nɔn le níi le o Zãn wé bátízé ɓa nùpua? Lé le Dónbeenǐ lée, tàá lé ɓa
nùpua?»
5 Á ɓa dǐn wee bío mín yi: «Hen ká wa le lé le Dónbeenǐ, o ò bío le lée webio nɔn á wa yí
tàráa o bǐo.
6 Ká wa mún le lé ɓa nùpua tonkaa wo, á ɓa zãamáa á à lèeka wɛn lè hã huaa á à ɓúe.
Lé bǐo á ɓa láa mu yi kɛ́́nkɛ́́n le o Zãn lé le *Dónbeenǐ ɲi-cúa fɛɛro.»
7 Á ɓa wãa bía le mí yí zũ yǐa nɔn le níi mu o Zãn yi.
8 Ɔ́ ɔ Yeesu ɓɛ̀n bía nɔn ɓa yi: «Àwa, ǐnɛ́n mún máa zéení yǐa nɔn le níi miĩ á ĩ wee wéráa
bǐo kà.»

Ho èrézɛ́́n vǐnsǐa ɓuahó vàrowà wàhiire
(Matiye 21.33-46; Maaki 12.1-12)

9 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu wà le wàhiire na kà nɔn ɓa zãamáa yi: «Nìi ɓúi hǐa léra mí èrézɛ́́n
vǐnsǐa ɓuahó á nɔn ɓa nùpua na làa wó wãanía tò bǐo ɓa khíi na a yi wán, le ɓa wé và ho,
ò ɔ wà van le khúii na nàyi á wà vaá mía bǐn.
10 Pãahṹ na ho èrézɛ́́n wee be yi, ó ɔ tonkaa mí ton-sá nǐ-kéní le o va ɓa nùpua mu cɔ̃́n
le ɓa khé bǐo bǐo sã mí yi à na. Á ɓa nùpua mu vaá han wo, á día ó ɔ wà lè mí nín-kãamáa.
11 Ɔ́ ɔ mɔhṹ ɓànso bǐnía tonkaa mí ton-sá veere, á ɓa mún vaá là wón á han ɲɔn, ó ɔ wà
à ɓa yí nɔn dɛ̀ɛ wo yi.
12 Ɔ́ ɔ pá bǐnía tonkaa ɓa nùwã tǐn níi, á wón ɓa mún vaá han ɓóoníkaa yi, á ɲɔn.
13 «Ó o mɔhṹ ɓànso wãa bía: ‹Ɛ̀ee ǐ wãa à wé kaka coon? Awa, ǐ ì tonka ǐ za na á ĩ wa
làa sòobɛ́ɛ, ɲún-sǐ á wón ɓa à kɔ̃̀nbi.› O ɔ bía nɔn mí za mu yi le o hǐní lɛ́n, á wón hǐnɔn
wà.
14 Ɛ̀ɛ ká bǐo ɓa nùpua mu yère dá a wán, á ɓa wee bío mín yi: ‹Yǐa lua kà lé yǐa á ho
mɔhṹ bǐo khíi sǐ yi. Mi wa ɓúe o, á ho mɔhṹ bǐo wãa à sǐ wɛn.›
15 A ɓa hǐnɔn wǐira a á khɛ̀ra lée ɓó día.» Ɔ́ ɔ Yeesu wãa tùara ɓa yi: «Àwa! Lé mu yɛ́n á
ho mɔhṹ ɓànso ò wé làa ba?
16 O ò ɓuen ɓueé ɓúe ɓa nùpua mu, ká a cà nǐ-vio á à kúee mí mɔhṹ mu yi.» Bǐo ɓa
nùpua ɲá hã bíoní mu, á ɓa bía: «Póon! Bũn máa wé.»
17 Ká a Yeesu màhã́ fá mí yǐo ɓa yi ò ɔ bía: «Le Dónbeenǐ bíonǐ vũahṹ bíoní na kà kúará
lé mu yɛ́n?
‹Le huee na ɓa so-sowa lá pã́ día,
lé dǐo hǐa bǐnía ɓueé ɓuan ho soró dǐnía.›
18 Yǐa lùwá le huee mu wán á ɓànso sãnía á à yáa.
Ká yǐa á le ɓɛ̀n kùera lion wán, á ɓànso á à fùfúuka.»*
19 Á ɓa *yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bǐo zéenílowa zũna le lé ɓarɛ́n á le wàhiire
mu wà bò wán, á ɓa dɛ̀ɛnía wee cà a wǐiró yahó, ká ɓa màhã́ zã́na ɓa nùpua.

Ho lànpɔ́ cãlɔ́ à na ho Oroomu bɛ́ɛ yi bǐo
(Matiye 22.15-22; Maaki 12.13-17)

---

* **20:18** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 118.22

20 Bũn mɔ́n á ɓa wee hùen o Yeesu. Ɓa tonkaa ɓa nĩnbáwa ɓúi na wee wé míten lòn
nùpua na térénna. Ɓa le bán khũaa o ɲii yi à yí o bín-kohó ɓúi bè yi déráa wo yĩa wi ho
kɔ̃hṹ ɲúhṹ wán níi yi.
21 Á ɓa tùara a yi: «Nì-kàránlo, wa zũ le bĩo fo wee bío làa bĩo fo wee kàrán lè ɓa nùpua
á térénna. Fo yí máa kà nùpue yĩo. Bĩo le Dónbeenĩ le ɓa nùpua wé ɓua lè míten lé bũn
ɓàn kàránló binbirĩ á fo wee na.
22 Awa! Á ũ bío na wɛn: Wa làndá yi á ho lànpó ko ho wé cã na ho Oroomu kɔ̃hṹ bɛ́ɛ yi
lée, tàá mu yí ko làa wéró?»
23 Ʊ́ o Yeesu zũna ɓa hénní bĩo, ó o bía nɔn ɓa yi:
24 «Mi zéení le wɛ́n-hɔ̃nló ɓúi làa mi. Ho yahó lè le yèni na wi le wɛ́n-hɔ̃nló mu wán á
wée te?» Á ɓa bía: «Lé o bɛ́ɛ.»
25 Ʊ́ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Àwa. Bĩo sã a bɛ́ɛ yi à mi na a yi, ká bĩo ɓɛ̀n bĩo sã le Dónbeenĩ
yi à mi na mu dén yi.»
26 O bíoní na ó o bía á ɓa yí mɔn bín-kohó ɓúi na ɓa dà a bè yi á à wĩiráa wo ɓa nùpua
yahó. Bĩo ó o bía wó ɓa coon, á ɓa dĩn tɛ́tɛ́tɛ́.

Ɓa nĩ-hía vèerɔ́ bĩo
(Matiye 22.23-33; Maaki 12.18-27)

27 Ɓa *Sadusĩɛwa lé bĩa le ɓa nĩ-hía máa vèe. Lé bán nùwã yɛn ɓúi ɓuara a Yeesu cɔ̃́n
ɓueé tùara a yi:
28 «Nì-kàránlo, bĩo ó o *Mɔyiize túara henía nɔn wɛn lé bĩo kà: Hen ká a ɓúi yan mín
hã́a á húrun ò o yí yú za làa wo, á ɓàn za ko ò o fé ɓàn hã́a ya, à te ɓa zàwa yi mín za mu
yèni yi.†
29 Ka lòn nùpua nùwã hèɲun ɓúi lá lée zàwa síi, ó o yahón so yan mín hã́a á húrun ò o
yí yú za làa wo.
30 Ʊ́ o ɲun níi so fó a mahã́a mu yan,
31 bũn mɔ́n ó o tĩn níi so fó yan, á ɓa mí nùwã hèɲun yan wo bèenia á húrunka, ò o ɓúi
yí yú za làa wo.
32 Mu ɓàn véeníi ó o hã́a mu mún húrun.
33 Ayà, nɔ̀nzɔ̀n na ɓa nĩ-hía á à vèe yi, ó o hã́a mu bĩo ò sĩ a yɛ́n yi? Bĩo ɓa mí nùwã
hèɲun màhã́ yan wo bèenia.»
34 Ʊ́ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ho dĩmíɲá na lònbĩo báawa lè ɓa hã́awa wee ya mín.
35 Ɛ̃ɛ ká ɓa báawa lè ɓa hã́awa na ko ɓa khíi vèe à yí le mukãnĩ ho dĩmíɲá na bò o ɓuen
yi bán máa ya mín.
36 Ɓa yí dà máa bĩní máa hí, lé bĩo ɓa ɓonmín lè le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà. Ɓa lé le
Dónbeenĩ zàwa lé bĩo ɓa vèera.
37 Ho lahó na bía le vĩndɛ̀-za na ho dɔ̃hṹ wi yi bĩo, ó o Mɔyiize zéenía mu wéréwéré
le ɓa nĩ-hía khíi vèe, ò o von o Ɲúhṹso le *Abarahaamu ɓàn Dónbeenĩ là a *Izaaki ɓàn
Dónbeenĩ là a *Zakoobu ɓàn Dónbeenĩ.‡
38 Le Dónbeenĩ lé bĩa yĩo wi lua ɓàn Dónbeenĩ, ká le yínɔ́ń nĩ-hía ɓàn Dónbeenĩ. Lé bĩo
ɓa ɓúenɓúen yĩo wi lua lerɛ́n bĩo yi.»
39 Á ho *làndá bĩo zéenílowa nùwã yɛn ɓúi bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, fo bía se.»
40 Lé bĩo ɓa yí wi à ɓa bĩní khà míten tùa wo yi làa bĩo ɓúi.§

O Krista sĩinii zũńló bĩo
(Matiye 22.41-46; Maaki 12.35-37)

41 O Yeesu bĩnía tùara ɓa yi: «Ɓa da à wé kaka à bíoráa le o *Krista lé o *Daviide
mɔ̀nmànii?
42 Lé bĩo ó o Daviide mí bɛɛre bía mu hã Leni vũahṹ yi:
‹O Ɲúhṹso Dónbeenĩ bía nɔn ĩ Ɲúhṹso yi:

---

† **20:28** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 25.5 ‡ **20:37** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 3.6 § **20:40** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 3.6

Ɓuee kɛɛní ĩ nín-tĩání,
43 fúaa ká ĩ ɓúrá ũ zúkúsa ũ tá,
á ũ bò ũ zení wán›*
44 Bĩo ó o Daviide wee ve o Krista lè mí Ɲúhũso, o ò wé o ɲúhũso ká a mún pá à wé o mònmànii kaka?»

Mi pa miten ho làndá bĩo zéenílowa bĩo yi
(Matiye 23.6; Maaki 12.38-40)

45 Bĩo ɓa zãamáa dĩn wee ɲí a bíoní, ó o bía nɔn mí nĩ-kenínia yi:
46 «Mi pa miten ho *làndá bĩo zéenílowa bĩo yi. Ɓa wa hã báká-beera zĩló à wé héɛkaráa. Ɓa wa ɓa wé tèení ɓa yi lè le kɔ̃̀nbii ɓa zãamáa fèmínló lara yi. Ho kàránló zĩní yahón lùa, lè ho dĩnló díiníi kɛɛníníia na seka ɓa wé hueeka kɛɛní yi.
47 Ɓa wee khà ɓa mahã̃awa ɲuaa bĩo, á mún wa ho fioró na túee wéró à ɓa nùpua leéka le ɓa térénna. Lé bũn ɓúenɓúen nɔn á ɓa lònbee khíi wíoka à déráa wán.»

21

O mahã́-khenii hãmu bĩo
(Maaki 12.41-44)

1 O Yeesu hóonía mí yahó á lora khíi fò, ó o mɔn ho nàfòró ɓànsowà na wee kúee mí hãmu hã ɓonkoní yi le *Dónbeení zĩ-beení yi.
2 Ơ o mún mɔn o mahã́-khenii ɓúi ò o wee kúee mí tɔ̃mɔ́nwà bĩo ɲun,
3 ó o bía: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: O mahã́-khenii na kà bĩo na ó o kúaa á boo po bĩa ká ɓúenɓúen bĩo.
4 Lé bĩo le wárí na ɓa ɓúenɓúen wó lè mí hãmu lé dĩo ɓa yú puunía. O orɛ́n lè mí khemu, ò o pá kúaa bĩo wi o cɔ̃́n ɓúenɓúen na ó o lá wé è dí.»

Le Dónbeení zĩ-beení fioró bĩo
(Matiye 24.1-8; Maaki 13.1-8)

5 Bĩo ɓa nùpua nùwã yɛn ɓúi wee bío le Dónbeení zĩ-beení bĩo, le le donkhueéra lè hã *hue-sení lè mu bĩowa na ɓa wó lè mu hãmu, ó o Yeesu bía nɔn ɓa yi: 6 «Pã̀ahṹ ɓúi khíi dã ká bĩo mí yĩo wi wán kà á à fi. Hàrí huee máa kɛ́ń mí ninza huee wán.»

Ho yéréké bĩowa na khii wé á ho dĩmíɲá á à véráa

7 Á ɓa tùara a yi: «Nì-kàránlo, lé ho pãahṹ yɛ́n á bũn bĩo so ò wé yi, á lé mu bĩo yɛ́n khíi zéení le mu bĩo mu wéró pãahṹ dɔ̃n?»
8 Ơ o Yeesu bía: «Mi pa miten bĩo. Mi yí día le ɓa vĩiní mia. Lé bĩo á nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ khíi ɓuen ĩ yèni yi á à bío: ‹Ĩ lé o *Krista, ho pãahṹ dɔ̃n.› Ká mi màhã́ yí bè ɓa yi.
9 Hen ká mi khíi wee ɲí hã hĩa táró, lé ho kã́aló bĩo, à mi yí dèé mi yiwa. Lé bĩo á bũn bĩowa so ko mu wé ho yahó. Ká bũn dɛ̀ɛnía máa wé ho dĩmíɲá véró pãahṹ.»
10 O o bĩnía bía bò mu wán: «Ho sĩí ɓúi khíi wé è lé vaá fi lè ho sĩí veere, á ho kɔ̃hṹ ɓúi khíi wé è lé vaá fi lè ho kã-veere.
11 Ho tá dèkénɔ̀n sũmáa khíi wé hã lùa ɓúi yi, á le hĩni lè mu vɔ̃́n-kora khíi kɛ́ń lùa cɛ̀rɛ̀ɛ yi. Mu bè-beera ɓúi na bĩo á à wé le zãníi á à wé ho wáayi lè ho tá yi.

(Matiye 10.17-22; Maaki 13.9-13)

12 «Ɛ̀ɛ ká sãni à bũn ɓúenɓúen dã, á ɓa à wĩika mia á à beé lò. Ɓa à ɓua mia á à varáa ɓa *zúifùwa kàránló zĩní yi á vaá cítí, á à kúee mia ho kàsó yi. Ɓa wé è ɓua mia á vaá dĩní hã kãna ɲúnása lè ɓa bá-zàwa yahó bĩo mi tà miĩ bĩo yi.
13 Lé bũn mi ì bè yi á à zéenínáa ĩ bĩo.
14 Mi bè mi hácírí bĩo kà lè bĩo wán: Mi yí dèé mi yiwa bĩo mi vaá bío á à fenínáa miten bĩo yi.

---

* **20:43** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 110.1

15 Ɪnɛ́n ɪ̃ bɛɛre lé yɪ̀a á à na hã́ bíoní lè mu bè-zṹńminɪ̃ mia, á mi zúkúsa ó ɔ ɓúi máa dàń
máa sánsá mia á mún máa kán.
16 Hàrí mɪ̀n maáwà lè mɪ̀n nuwà, mɪ̀n zàwa lè mɪ̀n nùwã na ká, lè mɪ̀n bɔ̃́nlowà míten
lé bán á à dé mia á à na, á mi cɛ̀rɛ̀ɛ ɓúi ɓa à ɓúe.
17 Ɓa nùpua ɓúenɓúen á à ɲin mia bɪ̀o mi tà mɪ̀ɪ bɪ̀o yi.
18 Ɛ̃ɛ ká hàrí mi ɲún-vãní dà-kéní ɓúi máa vɪ̃.
19 Mi fárá dɪ̃n sese, bṹn lé bɪ̀o á à na ká mi ì yí le mukãnɪ̃ na máa vé.

O Yeesu wee bɪo ho Zeruzalɛɛmu fɪoró bɪ̀o
(Matiye 24.15-21; Maaki 13.14-19)

20 «Pɑ̃̀ahṹ na mi khíi mi ɓa hɪ̃n-táwá lè mí kuio ká ɓa kɪ̃nía ho Zeruzalɛɛmu yi, bṹn ká
mi ì zṹń le cɪ̃inú ká ho fɪoró yi.
21 Hón pãahṹ so yi á bɪ̀a á à kɛń ho *Zudee yi ko ɓa lùwí yòo hã́ ɓúaa. Bɪ̀a á à kɛń ho
Zeruzalɛɛmu yi ko ɓa lé ho yi lɛ́n, à bɪ̀a wi hã́ mana yi yí bɪ̃ní ɓuee zo ho yi.
22 Lé bɪ̀o mu ù wé le cítíi fɪ̃ló wizooní na le Dónbeenɪ̃ bíonɪ̃ vũahṹ bè-bíonii ɓúenɓúen
á ɲii ì sí yi.
23 Ho yéréké khíi sá ɓa hã́-sɛ̃ɛnasa lè ɓa hã́-ɲàawa yi mu zoǹ. Lé bɪ̀o mu ù wé le yi-vɛ́ɛ
làa sòobɛ́ɛ ho kɔ̃hṹ mu yi, á le Dónbeenɪ̃ á à zéení le le sɪ̃i wee cɪ̃ ɓa nùpua mu yi.
24 Ɓa à ɓúe ɓa ɓúi lè hã́ hɪ̀a khàra, ká ɓa ɓúi ɓa à ɓua à varáa hã́ kã-vio yi, á bɪ̀a yínɔń ɓa
zúifùwa ɓueé fɪ̃ ho Zeruzalɛɛmu á à kɛɛní ho yi fúaa ɓa pãahṹ ɲii sú.

O Nùpue Za bɪ̃nɪ ɓuenló bɪ̀o
(Matiye 24.29-35; Maaki 13.24-31)

25 «Mu bɪ̀owa ɓúi na sɪ̃ɪ yí zũ khíi wé le wii le ho pɪ̃ihṹ lè hã́ mànàayio yi. Ho dɪ̃mɪ́ɲá
kãnasa ɓúenɓúen á yilera à yáa mu yámú ɲumu na wee kùrún sã ɲíló bɪ̀o yi.
26 Ɓa nùpua ɓúi yiwa á à dè dè è yuunika ká ɓa leékaa bɪ̀o khíi wé ho tá wán mu pãahṹ,
lé bɪ̀o á ho wáayi bɪ̀o ɓúenɓúen á à dèké.
27 Bṹn ká ɓa à mi a *Nùpue Za hã́ dùndúio wán ká a yòó lua lè mí dàńló lè mí cùkú
beenɪ̃.
28 Ká bṹn bɪ̀owa so wéró ɲii khíi hɛ̀ra, à mi hɪ̃ní dɪ̃n à hóoní mi ɲúná lé bɪ̀o á mi kãníló
wã́a sùaráa.»

O Yeesu lá ho fɪkɪyée bɪ̀o á kàránna lè ɓa nùpua
(Matiye 24.32-35; Maaki 13.28-31)

29 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu wà le wàhiire na kà nɔn ɓa yi: «Mi loń ho *fɪkɪyée vɪ̃ndɛ̀ɛ lè hã́
vɪ̃nsɪ̀a na ká.
30 Ká hã́ hɪ̀a wee sà mí vɔ̃n-yórówà, se mi zũ le ho viohó tèró dɔ̃n.
31 Làa bṹn síi ká mi khíi mɔn ká bṹn bɪ̀owa so wee wé, à mi zṹń le le *Dónbeenɪ̃ bɛ́ɛnɪ̃
sùaráa.
32 Le ɪ̃ mɪ̀ ho tũ̃iá poni na mia: Ho pãahṹ na kà nùpua máa hí máa vé ká bṹn bɪ̀owa so
ɓúenɓúen yí wó.
33 Ho wáayi lè ho tá khíi vé, ká ɪ̃ bíoní hɔ̃́n ǹ kɛń bɪ̃n fɛ́ɛɛ.

Mi wé fáni mi yɪ̀o

34 «Hen ká mi wee pa miten bɪ̀o sese, á mi máa na miten ho dàndɪ̃nló lè ho ɲa-ɲunló, lè
ho dɪ̃mɪ́ɲá bɪ̀o yilera yi. Ká bṹn mia le wizonle mu khíi vɪ̃ mia lè ho zùán bɪ̀o síi.
35 Lé bɪ̀o le khíi yòoka ho dɪ̃mɪ́ɲá nùpua ɓúenɓúen wán.
36 Mi fáni mi yɪ̀o. Mi wé fio fɛ́ɛɛ, á mi ì yí ho pànká à fenínáa miten bɪ̀o wà ɓueé wé
ɓúenɓúen yi, á à dàń ǹ dɪ̃nnáa o *Nùpue Za yahó.»
37 Le wisoni yi ó ɔ Yeesu fù wee wé kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenɪ̃ zɪ̃-beenɪ̃ yi. Ká ho
zɪ̃ihṹ ò ɔ lɛ́n yòo cãa hã́ Oliivewa vɪ̃nsɪ̀a ɓúee wán.
38 Ɓa nùpua ɓúenɓúen fù wee wé ɓuen le Dónbeenɪ̃ zɪ̃-beenɪ̃ yi le yɪ̀nbíi bùirɪ̀ii, à ɓuee
ɲí a cɔ̃́n.

22

O Yeesu dénaló bìo
(Matiye 26.1-5, 14-16; Maaki 14.1-2, 10-11; Zãn 11.47-53)

1 Ho *búurú na á ɲa-fĩni yí dó yi sãnú na ɓa le Paaki wà ɓueé sùará.
2 A ɓa *yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bìo zéenílowa wee cà bìo ɓa à wé wé è ɓúeráa
o Yeesu, lé bìo ɓa zãna ɓa zãamáa.
3 A bũn ó ɔ *Satãni dó hã yile-kora ò Zudaa na ɓa wee ve làa Isikariote yi. O lé ɓa nĩ-
kenínia pírú ɲun nĩ-kéní.
4 Ɔ ɔ Zudaa mu wà vaá wãanía lè ɓa yankarowà ɲúnása lè le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ
parowà ɲúnása, à zũńnáa bìo o ò wé wé è déráa o Yeesu ɓa níi yi.
5 A bán sĩa wan wan le mí ì na le wárí wo yi.
6 Ɔ ɔ Zudaa wãa tà, á hĩnɔn wee cà bìo o ò dĩn wán á à déráa wo ɓa níi yi kà ɓa zãamáa
yí zũń mu.

O Yeesu le ɓa wíoka ho Paaki dĩnló bìo
(Matiye 26.17-19; Maaki 14.12-16; Zãn 13.21-30)

7 Pãahṹ na ɓa wee dí ho búurú na á ɲa-fĩni yí dó yi sãnú yi, á le wizonle na ɓa ko ɓa
fũaa ho Paaki piozàwa yi à wé lè mu hãmu dɔ̃n,
8 ó ɔ Yeesu tonkaa o Piɛre là a Zãn á bía nɔn yi: «Mi lɛ́n vaa wíoka ho Paaki dĩnló bìo.»
9 A ɓa tùara a yi: «Lé wen á fo wi à wa wíoka mu yi?»
10 Ɔ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi loń! Hen ká mi hĩa wà lií zo ho lóhó yi, á mi ì fè mín làa nĩi ɓúi
na sò mu ɲumu lè ho dũuhṹ, à mi bè o yi va le zĩi na ó ɔ vaá zo yi,
11 à vaa bío na le zĩi mu ɓànso yi: ‹O nĩ-kàránlo le wa tùa foǹ: Ho lahó na á ĩnɛ́n lè ĩ
nĩ-kenínia á à dí ho Paaki dĩnló yi lé ho yɛ́n?›
12 O ò zéení la-beenĩ ɓúi làa mia ho nɔ́nwíohṹ yi na sĩa bàráka vó. Lé bĩn à mi wíoka
ho dĩnló bìo yi.»
13 A ɓa wà vaá yú mu ɓúenɓúen làa bìo ó ɔ Yeesu bíaráa mu á ɓa wíokaa ho Paaki dĩnló
bìo.

O Ɲúhũso dĩnló
(Matiye 26.26-29; Maaki 14.22-25; 1 Korɛnte 11.23-25)

14 Bìo ho pãahṹ dɔ̃n, ó orɛ́n lè mí tonkarowà páanía kará ho dĩnló ɲúhṹ yi. 15 Ɔ ɔ bía
nɔn ɓa yi: «Ĩ ɓɛ̀ntĩn wee cà à ĩ dí ho Paaki sãnú dĩnló na kà làa mia à bè yi lò beráa.
16 Lé bìo á ĩ máa bĩní máa dí ho làa mia hùúu, fúaa nɔ̀nzoǹ na á mu ù wé á ɲii á à sí yi
le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi, le ĩ bío mu na mia.»
17 O ɔ wãa lá le ɲuunii dɛ̀ɛ á ɓuan, ò ɔ dó le Dónbeenĩ báráká, ò ɔ bía: «Mi fé le ɲuunii
dɛ̀ɛ na kà à ɲu fé mín yi.
18 Le ĩ bío mu na mia: A lá ho zuia ɲii wán, á ĩ máa bĩní máa ɲu dĩvɛ̃́n hùúu, ká mu
yínɔń le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ ɓuenló mɔ́n.»
19 Bũn mɔ́n ó ɔ lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ báráká, ò ɔ cɛ̀ɛkaa ho nɔn ɓa yi, ò ɔ bía:
«Hìa kà lé ĩ sãnía [na nɔn mi bìo yi. Mi wé wé mu à leékaráa ĩ bìo.»
20 Lé bũn ɓàn síi ó ɔ mún láráa le ɲuunii dɛ̀ɛ ho dĩnló díró mɔ́n, ò ɔ bía: «Le ɲuunii dɛ̀ɛ
na kà lé le páanii fĩnle na bò lè ĩ cãni na á à kúia mi bìo yi.]

(Matiye 26.20-25; Maaki 14.17-21)

21 «Ɛ̀ɛ ká mi màhã́ loń, yìa á à dé mi ì na làa mi á páanía kará ho dĩnló ɲúhṹ yi hen.
22 Mu bon, o *Nùpue Za á à hí làa bìo le Dónbeenĩ le mu wéráa. Ká yìa màhã́ níi ì bè
mu á ho yéréké è zo ɲúhṹ.
23 A ɓa ɓúakáa wee tùaka mín yi le lé o yɛ́n màhã́ à wé mu mí tĩahṹ coon?»

Yìa po bìa ká lé o yɛ́n?
(Matiye 20.25-28; Maaki 10.42-45)

24 O Yeesu nĩ-kenínia wee wãaní mín yi à zũńnáa yìa po ɓarɛ́n na ká.
25 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ho dĩmíɲá kãna bá-zàwa wee wé mí pànká hã wán, á bìa
ho pànká wi níní yi le ɓa wé ve mí làa ‹bè-tente wérowà›.
26 Ɛɛ ká minɛ́n bìo yí ko à mu kɛń kà. Minɛ́n á yìa ɲúhṹ wi po bìa ká wón ko ò ɔ wé
míten ɗinú bìa ká yahó. A yìa á ho pànká wi níi yi wé bìa ká ton-sá.
27 Yìa ɲúhṹ wi lée wée? Lé yìa ɓa wee lá ho dĩnló na yi ò ɔ dí lée, tàá lé yìa wee lá ho
na? Yínɔń yìa ɓa wee lá ho na yi le? Awa! Ĩnɛ́n wi mi tĩahṹ lòn ton-sá bìo síi.
(Matiye 19.28)
28 «Bìo á mi wee tà kɛń làa mi fɛ́ɛɛ le lònbee na wee yí mi yi,
29 le bṹn nɔn á le bɛ́ɛnì na á ĩ Maá nɔn mìì á ĩ mún nɔn mia.
30 Mi khíi dí á à ɲu làa mi ĩ bɛ́ɛnì yi, á mi mún khíi kɛɛní ɓa bá-zàwa kanmúiní wán á à
cítíráa o *Isirayɛɛle zĩ-ɲúná pírú ɲun.»

O Yeesu bía le o Piɛre hĩa pĩ mi bìo
(Matiye 26.31-35; Maaki 14.27-31; Zãn 13.36-38)
31 O Yeesu bía nɔn o Simɔn Piɛre yi: «Simɔn, Simɔn, héyìi! Loń! O *Satãni fìora ho wɔ̃hṹ
le Dónbeenì cɔ̃́n yú à didiráa mia làa bìo ɓa wé didiráa mu dũmu à lén zàn-bìo.
32 Ɛɛ ká ĩ màhã́ fìora nɔn foǹ, à le sĩidéró yí fòo foǹ. Ká ũ khíi tà yèrèmáa ɓuara ĩ cɔ̃́n,
à ũ hení mìn zàwa sĩa.»
33 Ʊ ɔ Piɛre bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, hàrí à mu wé kàsó, á ĩ ì zo ho làa fo. A mu wé húmú,
á ĩ ì hí làa fo.»
34 Ʊ ɔ Yeesu bía: «Piɛre, le ĩ bío mu na foǹ: Ho zuia ó ɔ kò-bɛ́ɛ máa wá, ká ũ pã́ le fo yí
zũ mi a dɔ̃n hã cúa-tĩn.»

Mi wé wìoka miten hã fìo bìo yi
35 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo á ĩ hĩa tonkaa mia, à ĩ le mi yí ɓua wárí à yí ɓua
puure làa nakãa, á bìo ɓúi cén fòora mia le?» A ɓa bía: «Dɛ̀ɛ ɓúi yí fòora wɛn.»
36 Ʊ ɔ wã́a bía nɔn ɓa yi: «Àwa! Bìo kà wán ká yìa wárí wi ò ɔ lá le ɓua, à yìa puure wi
mún lá le ɓua. Yìa khà-tóní mía à wón yɛ̀ɛ́ mí báká beenì, ò ɔ yà ho ɓúi.
37 Le ĩ bío mu na mia: Le Dónbeenì bíonì vũahṹ bíonì na kà bìo ko à mu sá mìì à ɲii sí:
‹Ba mà a dó ɓa bè-kora wérowà ɲii.›* Mu bon. Bìo túara ĩ dã́ní yi á à wé ɲii ì sí.»
38 Ʊ ɔ nĩ-kenínia bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, lé hã khà-túa bìo ɲun na.» Ʊ ɔ Yeesu bía: «Mi
wã́a día kà.»

O Yeesu fìora hã Oliivewa Búee wán
(Matiye 26.36-45; Maaki 14.32-41)
39 O Yeesu ló ho lóhó yi á wà van hã Oliivewa ɓúee wán làa bìo ó ɔ wee wé wéráa mu.
Ʊ ɔ nĩ-kenínia bò a yi.
40 Bìo ó ɔ vaá dɔ̃n ho lahó mu ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi wé fìo bèra a na à mi yí zo mu
bè-kora wéró yi.»
41 Bṹn mɔ́n ó ɔ khɛ̀ra làa ba á à yí lòn hen na ó ɔ nùpue hue-lèenii dà vaá dã yi síi, á lií
fárá mí nɔnkóɲúná wàn ò ɔ wee fìo kà síi:
42 «Ĩ Maá, ká fo tà, à ũ yí le le lònbee na kà dã mi. Ɛɛ ká mu yí wé ĩnɛ́n sĩi bìo ká ũnɛ́n
sĩi bìo lé bìo wé.»
43 [Bṹn mɔ́n á le Dónbeenì tonkaro ɓúi ɓueé zéenía míten làa wo, á hĩína a sĩi.
44 O Yeesu wìokaa wee fìo lè mí sòobɛ́ɛ, lé bìo á bìo wà ɓueé wé làa bìo á à sá a yi
ɓúenɓúen ó ɔ mɔn, á mu wee beé o lò dàkhĩína, ó ɔ fɛ̀ɛnì yèrèmáa ka lòn cãni, á wee
luioka lii kúia ho tá yi.]
45 Bìo ó ɔ fìora vó, ó ɔ bĩnía ɓuara mí nĩ-kenínia cɔ̃́n á ɓueé yú ɓa à mu dãmu ɓó ɓa, lé
bìo ɓa yiwa wee váráa.
46 Ʊ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi yí da. Mi hĩní fìo à mi yí zo mu bè-kora wéró yi.»

---

* **22:37** Mi loń Ezayii vũahṹ 53.12

Ɓa wĩira a Yeesu
(Matiye 26.47-55; Maaki 14.43-49; Zãn 18.2-11)

47 Bĩo ó ɔ Yeesu dĩn wee bío, à bũn ɓa zãamáa ɓúi vaá ló lua. Yĩa dú ɓa yahó lé o Zudaa,
wón na lé o nĩ-kenínia pírú ɲun nĩ-kéní mi bɛɛre. O ɓuee dɛ̃ɛ̃níi, ó ɔ wà ɓueé ɓó a Yeesu
yi, á le mí ì tɛ̀ɛní a yi lè le kɔ̃̀nbii.
48 Á wón bía nɔn wo yi: «Ɛ́ee, Zudaa, lé le kɔ̃̀nbii tɛ̀ɛníi á fo ò bè yi á à déráa o *Nùpue
Za á à na le?»
49 Ká bĩa làa wo bò mín zũna bĩo hĩa à wé, á ɓa tùara a yi: «Ɲúhũso, wà dà à fi lè wa
khà-túa le?»
50 Á ɓa nĩ-kéní ɓúi dɛ̀ɛnía hà ɓa *yankarowà ɲúhũso ton-sá nín-tĩánĩ ɲikãahṹ kúio.
51 Ká a Yeesu màhã́ bía: «Héyĩi! Mi día kà.» O ɔ dɔ̃n o nĩi ɲikãahṹ ó ɔ dɛ̀ɛnía wan.
52 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu yèrèmáa bía nɔn ɓa yankarowà ɲúnása, lè le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ
parowà ɲúnása lè ɓa nĩ-kĩa na wà ɓueé wĩi wo yi: «Mi ɓuan mi khà-túa lè mi bũaa
ɓuararáa ĩ wán le we? Ĩ lée nĩ-kã́anii le?
53 Hã wizooní ɓúenɓúen á ĩ lá wee wé kɛń làa mia le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á mi yí wĩira
mi hón pãahṹ so yi. Ɛ̃ɛ ká ho pãahṹ na kà hón bĩo sã́ minɛ́n lè le tíbírí pànká ɲúhũso yi.»

O Piɛre pã́ a Yeesu bĩo
(Matiye 26.57-58, 69-75; Maaki 14.53-54; Zãn 18.12-18, 25-27)

54 Bũn mɔ́n á ɓa wã́a wĩira a Yeesu á ɓuan vaá zonnáa ɓa yankarowà ɲúhũso zĩi. O
Piɛre bò ɓa yi ká a màhã́ khɛ̀ra wi.
55 Ɓa zoó lò ho dɔ̃hṹ ho lún sĩi yi á ɓa ɓúi kará kĩnía yi. Ɔ́ ɔ Piɛre ɓueé zoó kará làa ba.
56 Ɔ́ ɔ ton-sá hã́a ɓúi mɔn wo ho dɔ̃hṹ khoomu yi ò ɔ kará, ó ɔ fá mí yĩo wo yi, ò ɔ bía:
«O nĩi na kà mún fù wi làa wo.»
57 Ɔ́ ɔ Piɛre pã́ mu, ò ɔ bía: «Héyĩi! Hã́a mu, ĩ yàá yí zũ a.»
58 Mu ù dé mí yi ò ɔ ɓúi tĩn mɔn wo, á wón bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n mún lé o nĩi mu ɓàn
nĩ-kéní ɓúi.» Ká a Piɛre màhã́ bía: «Nìi mu, ĩ yí nɔn wo.»
59 Bĩo mu dá dò mí yi lòn lɛ́ɛ̀rè dà-kéní síi ó ɔ nĩ-veere ɓúi tĩn pá bĩnía bía mu: «Mu bon
kɛ̃́nkɛ̃́n. O nĩi mu fù wi làa wo, lé bĩo ó ɔ mún lé o Kalilee nĩi.»
60 Ká a Piɛre màhã́ bía: «Bìo á ũnɛ́n yàá wee bío á ĩ yí zũ.» Ho pãahṹ dà-kéní kéní na
ó ɔ wee bío mu yi ó ɔ kò-bɛ́ɛ wá.
61 Ɔ́ ɔ Ɲúhũso yèrèmáa fá mí yĩo o Piɛre yi. Lé bũn ó ɔ Piɛre hácírí màhã́ ɓuara bĩo ó ɔ
Ɲúhũso bía nɔn wo yi wán: «Ho zuia ó ɔ kò-bɛ́ɛ máa wá ká ũ pã́ le fo yí zũ mi á dɔ̃n hã
cúa-tĩn.»
62 Ɔ́ ɔ Piɛre hĩnɔn ló á lée wá bùbùbù.

Ɓa dásiwá wee ha a Yeesu ká ɓa a là a
(Matiye 26.67-68; Maaki 14.65)

63 Ɓa nùpua na pan o Yeesu yi wee yáa mí ɲiní yi na a yi ká ɓa a ha a.
64 Ɓa wee pe o yahó yi ká ɓa tùa wo yi: «Ká fo lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro bĩo bon, à ũ
zéení yĩa vĩna fo.»
65 Hã bín-kora lè mí sĩíwà á ɓa wee bío na a yi.

Ɓa ɓuan o Yeesu vannáa ho làndá tũiá fɛɛrowà cɔ̃́n
(Matiye 26.59-65; Maaki 14.55-65; Zãn 18.19-24)

66 Bĩo ho tá tɔ̃n, á ɓa *zúifùwa nĩ-kĩa, lè ɓa *yankarowà ɲúnása *lè ho làndá bĩo
zéenílowa kúaa mín wán, à ɓa le ɓa ɓua a Yeesu ɓuennáa minɛ́n na lé ho làndá tũiá
fɛɛrowà yahó.
67 Á ɓa tùara a yi: «Fo lé o *Krista à ũ bío mu le wa ɲí.» Ɔ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Ĩ bía mu nɔn
mia á mi máa tà mu,
68 ká ĩ mún tùara mia á mi máa bío dɛ̀ɛ.

69 Ká hã laà na kà wán, ó ɔ *Nùpue Za á à kɛɛní le Dónbeenĩ na dà mu bĩo ɓúenɓúen
nín-tĩánĩ.»†
70 Á ɓa ɓúenɓúen wãa bía: «À bũn à fo lé le Dónbeenĩ Za lon?» Ɔ́ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Lé
minɛ́n miten bía le ĩ lé orɛ́n.»
71 Á ɓa wãa bía: «Wa màkóo wãa mía sɛɛ́ràsa yi. Warɛ́n waten wãa ɲá a ɲi-cúa.»

23

Ba ɓuan o Yeesu ɓuararáa o Pilaate cɔ̃́n
(Matiye 27.2, 11-14; Maaki 15.1-5; Zãn 18.28-38)

1 Ho làndá tũiá fɛɛrowà ɓúenɓúen hĩnɔn ɓuan o Yeesu vannáa o *Pilaate cɔ̃́n.
2 Bĩo ɓa vaá dɔ̃n bĩn, á ɓa wee bá a ká ɓa a bío: «O nĩi na kà á wa yú ò ɔ wee khà wa
nĩpomu vĩiní le ɓa yí cã ho lànpó à na a bɛ́ɛ yi. O ɔ mún wee bío le mí lé o *Krista, o bɛ́ɛ.»
3 Ɔ́ ɔ Pilaate tùara a yi: «Lé ũnɛ́n lé ɓa *zúifùwa bɛ́ɛ le?» Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo
bía mu.»
4 Ɔ́ ɔ Pilaate bía nɔn ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa zãamáa yi: «Bíonĩ na à ĩ ì dĩn wán á à
síiníináa o nĩi na kà ɲúhṹ á ĩ yí mɔn.»
5 Ká ɓa màhã́ pá wíokaa wee bío lè mí pànká: «O wee kã́aní wa nĩpomu lè mí kàránló.
O ɓúa mu ɲúhṹ ho Kalilee yi á tò ho *Zudee yi fɛ́ɛɛ wà ɓueé ɓó hen.»
6 Bĩo ó ɔ Pilaate ɲá hã bíoní mu, ó ɔ tùara: «O nĩi mu lée Kalilee nĩi le?» Á ɓa le ũuu.
7 Á bĩo ó ɔ zũna mu kà, ó ɔ le ɓa ɓua a varáa o *Heroode cɔ̃́n, lé bĩo ó ɔ Heroode lé yĩa
wi ho Kalilee ɲúhṹ wán, à wón mún wi ho Zeruzalɛɛmu yi mu pãahṹ.

Ba ɓuan o Yeesu ɓuararáa o Heroode cɔ̃́n
8 Bĩo ó ɔ Heroode mɔn o Yeesu, ó ɔ sĩi wan, lé bĩo ó ɔ ɲá a sã míana, á lá wi ó ɔ mi a wán
hàrí hààní. O lá wi ò ɔ mi a ká a wee wé yéréké bĩo ɓúi.
9 O tùara a yi làa bĩo cɛ̀rɛ̀ɛ ká a Yeesu màhã́ yí dó mí ɲii wo yi hùúu.
10 Ɓa *yankarowà ɲúnása lè ho *làndá bĩo zéenílowa dĩn wee kooní a Yeesu yi lè le
hɛɛrè.
11 O Heroode lè mí dásíwá wee yáa mí ɲiní yi na a Yeesu yi ká ɓa a zùańka a yi. Ɓa
zĩiníia wo lè ho báká beenĩ na se làa sòobɛ́ɛ, à ɓa bĩníia ɓuan wo vannáa o Pilaate cɔ̃́n.
12 Lé bũn zoń ó ɔ Heroode là a Pilaate bĩníia wó ɓa bɔ̃́nlowà ká ɓa ɲɔń lá wee fi.

Ba le o Yeesu ko ò ɔ ɓúe
(Matiye 27.15-26; Maaki 15.6-15; Zãn 18.39-40; 19.4-16)

13 Bũn mɔ́n ó ɔ Pilaate von ɓa yankarowà ɲúnása, lè ɓa ya-díwá lè ɓa zãamáa á kúaa
mín wán,
14 ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «O nĩi na kà á mi ɓuan ɓuararáa ĩ cɔ̃́n, á le o wee kã́aní mu nĩpomu.
Awa! Ĩ mún wãa tùara a yi mi ɓúenɓúen yĩo yi, á hã wén-kora na mi le o wó na dà à dé o
ɲúhṹ á ĩ yí mɔn.
15 O Heroode bĩníia ɓuan wo ɓueé nɔn wɛn, lé bĩo á wón mún yí mɔn o wékheró. O
ɓɛ̀ntĩn yí wó bĩo ɓúi na nɔn ó ɔ koráa lè mu húmú.
16 Ĩ ì bío le ɓa ha a lè hã làbàaní, ká ĩ ì día wo o ò lɛ́n.»
17 [Hen ká ho Paaki sã́nú díró dɔ̃n, ó ɔ Pilaate ko ò ɔ lén o kàsó nĩi ɓúi día.]
18 Á bũn ɓa ɓúenɓúen páanía wee bío pɔ̃́npɔ̃́n: «Ɓúe o, à ũ día o Barabaasi!»
19 Wón Barabaasi so kàsó zoró ɲúhṹ lé bĩo ó ɔ hĩa wi ho kã́aló fio yi, á ɓó a nĩi ɓúi.
20 Bĩo ó ɔ Pilaate wi ò ɔ día a Yeesu, ó ɔ wíokaa tùara ɓa zãamáa yi.
21 Ká ɓa màhã́ wee wãamaka: «Ɓúɛɛ wo ho *kùrùwá wán ò ɔ hí! Ɓúɛɛ wo ho kùrùwá
wán ò ɔ hí!»
22 Mu cúa-tĩn níi ó ɔ Pilaate bía nɔn ɓa yi: «Léɛ webio ó ɔ wó khon yi? Ĩ yí mɔn bĩo ɓúi
na nɔn ó ɔ koráa lè mu húmú. Ĩ ì bío le ɓa ha a lè hã làbàaní, ká ĩ ì día wo o ò lɛ́n.»

† **22:69** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 110.1, Daniyɛɛle vũahṹ 7.13

23 Ká ɓarɛ́n bán pá lan wee wãamaka pɔ̃́npɔ̃́n le ɓa ɓúɛɛ o Yeesu ho kùrùwá wán. Ƙ
ɓarɛ́n wãamakaa lé hĩa yú ho pànká.
24 Ƙ ɔ wãa tà le mí ì wé bĩo ɓa wee cà.
25 O nĩi na ɓa le o día, wón na kɛra ho kãaló fio yi á wó le nĩ-ɓúee ɓa dó ho kàsó yi, ó ɔ
léra día, ò ɔ nɔn o Yeesu ɓa dásíwá yi le ɓa wé làa bĩo ɓa zúifùwa sĩa vá yi.

Ɓa dásíwá ɓuan o Yeesu wàráa
(Matiye 27.32-34; Maaki 15.21-23; Zãn 19.17-22)

26 Bĩo ɓa ɓuan o Yeesu wàráa, á ɓa vaá fò mín làa Sirɛɛna* nĩi ɓúi na ɓa le Simɔn, ò ɔ ló
hã mana yi lua. Ƙ ɓa dásíwá wĩira a ɓueé séenía lè ho kùrùwá, ò ɔ bèráa o Yeesu mɔ́n.
27 Ɓa minka zãamáa bò a yi á séenía ɓa hãawa ɓúi na wee wá kùaará a bĩo yi.
28 Ƙ ɔ Yeesu yèrèmáa wee bío làa ba: «Zeruzalɛɛmu hãawa, mi yí wá ĩnɛ́n bĩo yi, ká mi
wá minɛ́n miten lè mí zàwa bĩo yi.
29 Lé bĩo hã wizooní ɓúi na lua yi, á ɓa khíi wé è bío: ‹Ɓa hãawa na yí máa te làa bĩa dĩǹ
yí ton za yí yɛ̀ɛnía yí mɔn bán ɲúná ɓɛ̀ntĩn sĩ.›
30 Hón pãahũ so yi ká ɓa à bío ò na hã ɓúaa yi: ‹Mi tè ɲĩ wɛn› á mún ǹ bío lè hã dònɓúaa:
‹Mi pe wɛn›†
31 Lé bĩo ká ɓa wee wé ĩnɛ́n na ka lòn ɓùɛn-siire kà síi, á minɛ́n na ka lòn ɓùɛn-henĩ bĩo
khíi dà bũn wán.»

Ɓa ɓúaa o Yeesu ho kùrùwá wán
(Matiye 27.35-44; Maaki 15.24-32; Zãn 19.17-27)

32 Ɓa mún ɓuan nĩ-wànna nùwã ɲun ɓúi na ɓa à páaní ì ɓúe là a Yeesu.
33 Bĩo ɓa vaá dɔ̃n ho lahó na ɓa wee ve làa «Ɲún-ɓòkuee» á ɓa ɓúaa o Yeesu ho *kùrùwá
wán bĩn. Ɓa nĩ-wànna nùwã ɲun á ɓa mún ɓúaa hã kùrùwáwá wán bĩn. O nĩ-kéní wi là
a Yeesu nín-tĩáni ká yĩa so wi là a nín-káahó.
34 [Ƙ o Yeesu bía: «Ĩ Maá, sɛ́n día na ɓa yi, lé bĩo ɓa yí zũ bĩo ɓa wee wé.»] Bũn mɔ́n á ɓa
dásíwá wó le ɲún-sĩni bĩo á sankaaráa o sĩ-zĩnia.
35 Ɓa zãamáa dĩn bĩn á wee loń. Ɓa *zúifùwa ɲúnása bán wee yáa mí ɲiní yi na a yi ká
ɓa à bío: «O fenía ɓa ɓúi, le orɛ́n mún fení míten ká a lé o *Krista bĩo bon, yĩa le Dónbeení
mɔn léra.»
36 Ɓa dásíwá mún wee yáa mí ɲiní yi na a yi. Ɓa vá ɓueé ɓó a yi, á hóonía mu bè-ɲia
yòó nɔn wo yi
37 à ɓa wee bío: «Hen ká fo lé ɓa zúifùwa bɛ́ɛ, à ũ fení ũten ũten.»
38 Yòó o ɲúhũ yi á bĩo kà lé bĩo ɓa túara: «YÌA KÀ LÉ ƁA ZÚIFÙWA Bɛ́Ɛ.»
39 Ɓa nĩ-wànna na ɓa ɓúaa nĩ-kéní wee là a ká a bío: «Fo yínɔń o Krista le, á ũ fení ũten
ũten à ũ mún fení warɛ́n lon!»
40 Ká a nĩ-kéní na so wón ɓɛ̀n wee zá lè mí ninza mu ká a bío: «Fo yí máa zɔ̃́n Dónbeení
le? Yínɔń le lònbee dà-kéní mu á ũ wi yi le?
41 Warɛ́n bán ko lè le lònbee, lé bĩo wa wékhe lé hĩa dó wɛn mu yi, ká arɛ́n wón yí wó
bè-kohó.»
42 Bũn mɔ́n ó ɔ bĩnía bía: «Yeesu, hen ká fo khíi ɓuara lè ũ bɛ́ɛní, à ũ pa ĩ bĩo.»
43 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá poni na foń: Ho zuia ká fo ò kɛń làa mi le
Dónbeení cɔ̃́n.»

O Yeesu húmú
(Matiye 27.45-56; Maaki 15.33-41; Zãn 19.28-30)

44-45 Mu wó à le wii wà yòó fárá, á ho kɔ̃hũ ɓúenɓúen dĩndĩn wó le tíbírí á míana fúuu
fúaa le wi-háarè. Ho pɔ̃nsòró na zoó le *Dónbeení zĩ-beení yi á lɛnkaa mín tĩahũ.
46 Ƙ ɔ Yeesu bía pɔ̃́npɔ̃́n: «Ĩ Maá, ĩ wee dé ĩ mànákã ũ níi yi.» Bĩo ó ɔ bía bũn vó, ó ɔ
húrun.

---

* **23:26** Sirɛɛna: Ho lée lóhó ɓúi na wi ho Afiriiki kɔ̃hũ yi á sùaráa yi lè ho Mɛditeranɛɛ yámú ɲumu. O Yeesu pãahũ á ɓa zúifùwa ɓúi hĩa wi ho lóhó mu yi. † **23:30** Mi loń Ozee vũahũ 10.8.

47 Bìo ho Oroomu dásíwá kuure ɲúh�o mɔn bìo wó, ó o khòonía le Dónbeeni, ò o wee
bío: «O nìi na kà ɓèntin lá térénna.»
48 Ɓa zãamáa na ɓuara ɓueé lora mu bìo mu á mɔn bìo wó, á ɓa bìnía wà ká ɓa yara sò
làa sòobɛ́ɛ.
49 O Yeesu ɓàn bɔ̃nlowà ɓúenɓúen lè ɓa hãawa na bò làa wó hàrí ho Kalilee yi á ɓueé
khɛ̀ra dìn wee loń bìo wee wé.

O Yeesu nùuló bìo
(Matiye 27.57-61; Maaki 15.42-47; Zãn 19.38-42)

50-51 Nìi ɓúi hìa wi bìn á yèni ɓa le Zozɛɛfu. O wee lé ɓa *zúifùwa lóhó na ɓa le Arimatee
yi. O fù lée ni-tente na térénna, á hìa wee lòoní le *Dónbeeni bɛ́ɛni ɓuenló. O fù lé ɓa
zúifùwa làndá tũiá fɛɛrowà ni-kéní, ká a màhã fù yí tà bìo ɓa ninzàwa ɲiní tò wán wó.
52 Ɔ o wà van o Pilaate cɔ̃n vaá fìora a Yeesu ni-hínmu.
53 Bũn mɔ́n ó o huera a ho *kùrùwá wán, á lií pon yi lè ho ɓunló, á lá vaá nùuna le
búure na có ho ɓúaahó yi, na á ni-hío lá dìn yí nùuna yi yí mɔn.‡
54 Mu wó ho yèzũmá zoń zìihũ á ho *Sabaa ɲúhũ ɓúaráa.
55 Ɓa hãawa na bò là a Yeesu hàrí ho Kalilee yi á bò mín là a Zozɛɛfu vaá mɔn le búure,
á lora bìo ó o Yeesu ni-hínmu dũmanáa.
56 Bũn mɔ́n á ɓa bìnía vaá wee wíoka ho ɲiló lè mu bìo na sãmu sì o Yeesu mu sãnía
bìo yi. Ho Sabaa zoń á ɓa vũńna làa bìo ho làndá heníanáa mu.

24

O Yeesu vèeró bìo
(Matiye 28.1-9; Maaki 16.1-8; Zãn 20.1-10)

1 Ho dimaasi zoń yìnbíi bùirìi á ɓa hãawa hìnɔn lá ho ɲiló na sãmu sì na ɓa lá wíokaa,
á ɓuan vannáa le búure wán.
2 Ɓa vaá yú le hue-beeni na lá pon le búure ɲii à le bìinía khíi día. 3 Á ɓa yòó zon, ká ɓa
màhã yí zoó mɔn o Ɲúhũso Yeesu sãnía.
4 Á ɓa dìn yilera lùnkaa, à bũn à báawa nùwã ɲun na sì-zìnia wee ɲuiíka dìn ɓa yahó.
5 Bìo ɓa zãna dìn cúiorá mí ɲúná, á ɓa nùpua mu bía làa ba: «Lée webio nɔn á yìa yìo
wi lua á mí ɓueé wee cà ɓa ni-hía lùe yi?
6 [O mía hen. O vèera.] Mi le mi yiwa bìo ó o hìa bía nɔn mia wán ká a wi ho Kalilee yi:
7 ‹O *Nùpue Za ko ò o dé ɓa bè-kora wérowà níi yi, à ɓúɛɛ ho *kùrùwá wán, à vèe hã
wizooní tìn níi zoń.›»
8 Á ɓa hácírí màhã bìnía ɓuara o Yeesu bíoní wán.
9 Á ɓa bìnía wà vaá bía mu ɓúenɓúen nɔn ɓa tonkarowà pírú dòn làa bìa ká ɓúenɓúen
yi.
10 Ɓa lé o Makadala Mari, là a Zaana, là a Zaaki ɓàn nu Mari. Ɓa hã-vio na lá páanía wi
làa ba á mún bía mu bìo dà-kéní mu nɔn ɓa tonkarowà yi.
11 Ɛɛ ká ɓa tonkarowà màhã lá hã bíoní mu lòn bín-conconwà, á ɓa yí tà ɓa bìo.
12 [Ká a Piɛre màhã pá hìnɔn lùwa van le búure wán à vaá lií lúnlúrá ò o lora le yi. Á
ho nùuló dɛɛ lé dìo ó o mɔn. Ɔ o wó coon bìo wó bìo yi á bìnía vannáa mí zìi.]

O Yeesu zéenia miten lè mi ni-kenínia ɓúi
(Maaki 16.12-13)

13 Le wizonle mu mí bɛɛre zoń, ó o Yeesu ni-kenínia nùwã ɲun ɓúi bò mín ɲɔn ho lóhó
na ɓa le Emayuusi. Horɛ́n lè ho Zeruzalɛɛmu á à yí lɛ́ɛ̀rèwa bìo ɲun vɛɛni síi.
14 Bìo wó khìina ɓúenɓúen lé bũn ɓàn láakáwá á ɓa wee tà.

‡ **23:53** Ɓa zúifùwa búráa: O Yeesu pãahũ ká ɓa zúifùwa na níní se fù wee wé cé mí búráa hã ɓúaarà yi. Hã ɓúi wee wé hã bú-kãní à ho zì-ɲúhũ dà-kéní nùpua wé nùu yi. Hã búráa mu ɓa fù wee wé pe ɲiní lè hã hue-beera. Bìa yí dà hɔ̃n búráa so síi máa cé, bán búráa fù wee wé cé ho tá kãamáa yi. Ɓa fù wé khũuní hã à hã wíoka wé mi, lé bìo ká yìa vará hã wán tàá o dɔ̃n hã, se ɓànso tun.

15 Bɨ̀o ɓa wee bío ká ɓa à wãaní mín ká ɓa wà, ó ɔ Yeesu mí bɛɛre ɓueé ɓó ɓa yi á bò làa ba.
16 Ɓa ɲɔ̀ɔ̀ wee mi a, ká bɨ̀o ɓúi màhã́ hò ɓa á ɓa yí zũna a.
17 Ʊ́ ɔ Yeesu tùara ɓa yi: «Lée webio á mi wee wãaní wán ká mi wà?»
Á ɓa dɨ̃̀n sò mí yara.
18 Á ɓa nɨ̀-kéní na ɓa le Keliopaasi bía nɔn wo yi: «Ɓa nùpua na ɓuara ho Zeruzalɛɛmu yi ɓúenɓúen, á ũnɛ́n ũ dòn lé yɨ̀a yí zũ mu bɨ̀owa na wó hã wizooní yɛn na kà yi le?»
19 Ʊ́ ɔ tùara ɓa yi: «À bṹn bɨ̀owa so lè mu yɛ́n?» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Bɨ̀o wó a Nazarɛɛte nɨ̀i Yeesu yi hã́. O lá lé le *Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa fɛɛro. Le Dónbeenɨ̀ lè ɓa nùpua zũna le o pànká wi mí bè-wénia lè mí bíoní yi.
20 Wa *yankarowà ɲúnása lè wa ya-díwá nɔn wo bɨ̀a yí zũ le Dónbeenɨ̀ yi à bán síinía ɲúhṹ à ɓúe, á ɓa ɓúaa wo ho *kùrùwá wán.
21 Wa lá wee leéka le orɛ́n lè yɨ̀a ko ò ɔ kãní a *Isirayɛɛle nɨ̀pomu, ká mu yɨ̀o wã́a máa lé. Ho zuia lé mu bɨ̀owa mu wéró wizooní bɨ̀o tɨ̃̀n.
22 Wa kuure hã́awa nùwã yɛn ɓúi wó wɛn coon. Ɓa fù hɨ̃̀nɔn le yɨ̀nbíi bùirɨ̀i á van le búure wán,
23 ká ɓa màhã́ yí vaá yú a sãnía. Á ɓa bɨ̃̀nía ɓueé bía mu nɔn wɛn, à ɓa mún bía le Dónbeenɨ̀ wáayi tonkarowà ɓúi zéenía míten làa mí, à ɓa bía nɔn mí yi wéréwéré le o yɨ̀o wi lua.
24 Wa ninzàwa nùwã yɛn ɓúi mún van le búure wán á vaá mɔn mu ɓúenɓúen làa bɨ̀o ɓa hã́awa bíaráa mu, ò ɔ Yeesu wón ɓa yí mɔn.»
25 Ʊ́ ɔ Yeesu màhã́ wã́a wee bío làa ba: «Mi lé ɓɔ̃́nbúwá. Mi yí máa dé mí sɨ̀a le Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà bè-bíonii yi fùa.
26 O *Krista so lá yí ko ò ɔ lò be kà síi à yíráa mí cùkú beenɨ̀ le Dónbeenɨ̀ cɔ̃́n le?»
27 Bṹn mɔ́n ó ɔ wã́a zéenía bɨ̀o bía a dãní yi le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀ vũahṹ yi ɓúenɓúen ɓàn kúará. O ɓúa mu ɲúhṹ là a *Mɔyiize vɔ̃nna á vaá lá lè le Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà vɔ̃nna ɓúenɓúen.
28 Bɨ̀o ɓa vaá ɓó ho lóhó na ɓa wee va yi, ó ɔ Yeesu wó lòn nɨ̀i na le mí ì khɨ̃́í á à va làa yahó.
29 Ká ɓa màhã́ hò a le o yí wé mu, à ɓa bía nɔn wo yi: «Día à ũ cãa làa wɛn, ho tá wee hɨ̃́.»
Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a zoó làara ɓa wán.
30 Bɨ̀o ɓa wee dí, ó ɔ lá ho búurú, á dó le Dónbeenɨ̀ báráká, ò ɔ cɛ̀ɛkaa ho nɔn ɓa yi.
31 Lé bṹn wán á ɓa yɨ̀o màhã́ fá, á ɓa zũna a. Ʊ́ ɔ dɛ̀ɛnía ɲuuna vṹnun ɓa yahó.
32 Á ɓa wee bío làa mín: «Bɨ̀o ó ɔ fù wee bío ká a zéení le Dónbeenɨ̀ bíoní kúará làa wɛn ho wɔ̃hṹ wán á wa sɨ̀a so fù yí hã le?»
33 A ɓa dɛ̀ɛnía hɨ̃́nɔn bɨ̃̀nía ɲɔn ho Zeruzalɛɛmu. Ɓa vaá yú ɓa tonkarowà pírú dòn lè mí ninzàwa mín wán bɨ̃́n,
34 á bán wee bío làa ba: «O Ɲúhṹso vèera bɨ̀o bon. O Simɔn mɔn wo.»
35 Á ɓarɛ́n mí bɛɛre lá bɨ̀o wó ho wɔ̃hṹ wán bía nɔn ɓa yi, làa bɨ̀o ɓa zũńnanáa o Yeesu pãahṹ na ó ɔ wee cɛ̀ɛka ho búurú yi.

O Yeesu wɨ̀okaa zéenía míten lè mí tonkarowà
(Matiye 28.16-20; Maaki 16.14-18; Zãn 20.19-23; Bè-wénia 1.6-8)

36 Bɨ̀o ɓa wi bṹn bíoró yi, à bṹn ò ɔ Yeesu mí bɛɛre dɛ̀ɛnía wi ɓa tɨ̃́ahṹ [ó o bía nɔn ɓa yi: «Le ho hɛ́ɛrà kɛń làa mia.»]
37 Á ɓa zã́na dàkhɨ̃́ína, lé bɨ̀o ɓa mɔn wo wó làa nɨ̀-hɔ̃́nbóní.
38 Ká a Yeesu màhã́ bía làa ba: «Mi yilera yáara le we? Lée webio nɔn hã titikaa wiráa mí sɨ̀a yi?
39 Mi loń ɨ́ níní le ɨ́ zení. Mu lé ɨ́nɛ́n ɨ́ bɛɛre. Mi ɓuee dã mi loń, lé bɨ̀o ó ɔ nɨ̀-hɔ̃́nbóní sãnía mía làa bɨ̀o mi mɔn à ɨ́nɛ́n sãnía wiráa bɨ̀o síi.»

40 [O bía hɔ̃́n bíoní so nɔn ɓa yi, ò ɔ zéenía mí níní lè mí zení làa ba.]
41 Ká ɓa minka sĩ-wɛɛ làa bĩo mu wó ɓa coon bĩo yi, á ɓa pá yí tà yí tà le o Yeesu vèera
bĩo bon, ó ɔ wã́a bía nɔn ɓa yi: «Bè-dínii wi mi cɔ̃́n le?»
42 Á ɓa nɔn o ceza na sɔ̃n sɔ̃́n-kéní wo yi,
43 ó ɔ fó a là ɓa yĩo yi.
44 Bṹn mɔ́n ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Bìo kà lé bĩo á ĩ bía nɔn mia pã̃ahṹ na á ĩ làa mia páanía
wi: Bĩo túara ĩ dã́ní yi ɓúenɓúen o Mɔyiize làndá lè ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà vɔ̃nna, lè hã̃ leni
vũ̃ahṹ yi á lá ko mu wé.»
45 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu wó á ɓa wee zṹń le Dónbeenĩ bíonĩ vũ̃ahṹ bíoní kúará,
46 ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mu túara kà: O *Krista ko ò ɔ lò be, bṹn mɔ́n ò ɔ vèe hã̃ wizooní
tĩn níi zoǹ.
47 Bĩo kà lé bĩo mi bue o yèni yi à na hã̃ sĩíwà nùpua ɓúenɓúen yi: ‹Mi yèrèmá mi yilera
lè mi wárá à mi yí mu bè-kora sɛ́ndíaró.› Mi ɓúa mu ɲúhṹ ho Zeruzalɛɛmu yi.
48 Bĩo mi mɔn à mi bío na ɓa nùpua yi.
49 Ĩnɛ́n ĩ bɛɛre á à tonka le Dónbeenĩ Hácírí na le dó mí ɲii le mí ì na á le è lii mi wán,
ká mi màhã́ ko mi kɛɛní ho lóhó yi fúaa le Dónbeenĩ pànká lé ho wáayi à lii mi wán.»

O Yeesu yòora le Dɔ́nbeenĩ cɔ̃́n
(Maaki 16.19-20; Bè-wɛ́nia 1.9-11)

50 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu fó ɓa á ɓa ló ho lóhó yi wà vaá sùaráa ho Betanii yi, lé bĩ́n ó ɔ
hóonía mí níní ò ɔ dúɓuaa ɓa yi.
51 Pã̃ahṹ na ó ɔ wee dúɓua ɓa yi, ó ɔ làa ba saawaa mín yi, [ó orɛ́n wón ɓuan yòora ho
wáayi.]
52 [Ká ɓarɛ́n bán ɓùaanía wo] à ɓa bĩ́nía van ho Zeruzalɛɛmu ká ɓa sĩa wan làa sòobɛ́ɛ.
53 Ɓa yí máa khí le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi. Ɓa wee ɓuee ɓùaaní le bĩ́n fɛ́ɛɛ.

Le Dónbeeni bin-tente vũahũ na ó o Zãn túara

Vũahũ túaró ɲúhũ

O Zãn na hĩa lé o Yeesu nĩ-kenínia nĩ-kéní lé wón túara ho vũahũ na kà. O sansan wee bío míten bìo, ò ɔ le o nĩ-kenínii ɓúi (18.15), tàá o nĩ-kenínii na ó ɔ Yeesu wa (13.23; 19.26; 20.2; 21.7, 20,41).

Bìo o Matiye là a Maaki là a Luki túara cèrèɛ ó orɛ́n wãa yí bĩnía yí tò yi mí vũahũ yi. Bìo o Zãn túara mí vũahũ lé bìo kà:

1. O zéenía le o Yeesu lé le Dónbeeni bíoni na wi fɛ́ɛɛ, le o wó míten là a nùpue á ɓueé kará làa wɛn. O zéenía bìo ó ɔ Zãn Batiisi fɛɛra a Yeesu tũiá poni dãní yi. O mu zéenía bìo ó ɔ Yeesu fòráa mín lè ɓa nùpua lè mí sĩíwà (1).
2. O Zãn zéenía le o Yeesu ló le Dónbeeni cɔ̃n, á mún zéenía bìo o Yeesu kàránna lè ɓa nùpua (2–12).
3. O zéenía bìo ó ɔ Yeesu kàránna lè mí nĩ-kenínia ho tĩnàahũ na ɓa wĩira a yi (13–17).
4. O Zãn bía bìo wó a Yeesu yi bìo (18–19).
5. Ho vũahũ vaa véenii, ó ɔ mún bía a vèeró, làa bìo ó ɔ zéeníanáa míten lè mí nĩ-kenínia mí vèeró mɔ́n bìo (20–21).

O Yeesu Krista lé le Dónbeeni Bíoni

1 Mu ɲúhũ ɓúɛɛnii, á yĩa lé le Bíoni á wi ká bìo ɓúi dĩǹ yí léra. O páanía wi lè le Dónbeeni. Orɛ́n mí bɛɛre lé le Dónbeeni.
2 Mu bìo ɓúenɓúen ɲúhũ ɓúɛɛnii, ká arɛ́n lè le Dónbeeni páanía wi.
3 Lé orɛ́n á le Dónbeeni dĩn wán léraráa mu bìo ɓúenɓúen. Bìo ó ɔ níi yí kɛra lénló yi bũn mía.
4 Orɛ́n lé yĩa le mukãni wee lé cɔ̃n. Dén mukãni so ka lòn khoomu na wee zéení bìo le Dónbeeni karáa lè ɓa nùpua.
5 Mu khoomu mu wee dé le tíbírí yi, á bĩa wi le tíbírí mu yi wee pĩ mu bìo.*
6 Nĩi ɓúi hĩa wi bĩn á le Dónbeeni tonkaa. O yèni ɓa le Zãn.†
7 Lé orɛ́n ɓuara ɓueé wó yĩa ka lòn khoomu sɛɛ́ràso, á wee mĩ ho tũiá o ɲii, bèra a na à ɓa ɓúenɓúen tà le yĩa ka lòn khoomu á bìo bon orɛ́n pànká yi.
8 Orɛ́n mí bɛɛre hĩa yínɔ́ń yĩa ka lòn khoomu, ká a ɓueé wó o sɛɛ́ràso, á mà ho tũiá o ɲii.
9 Yĩa lé mu khoomu binbirĩ á ɓuara ho dĩmíɲá yi á ɓueé wee dé mu khoomu ɓa nùpua ɓúenɓúen wán.
10 Yĩa lé le Bíoni á wi ho dĩmíɲá yi, ho dĩmíɲá na le Dónbeeni dĩn orɛ́n wán á léra. Ɛɛ ká ho dĩmíɲá mu nùpua màhã́ yí zũna a.
11 O ɓuara mín kùrú lùe yi, á bĩa bìo sã́ a yi pã́ a bìo.
12 Ká ɓa tĩahũ á ɓa ɓúi màhã́ tà a bìo, á dó mí sĩa wo yi. Bán ó ɔ wó á ɓa wó le Dónbeeni zàwa.
13 Ɓa yí wó le Dónbeeni zàwa làa bìo ɓa nùpua wee teráa ɓa zàwa bìo. Ɓa mún yí wó le Dónbeeni zàwa làa bìo ó ɔ báa là a hã́a wee páaní à yíráa ɓa zàwa bìo. Le Dónbeeni míten lé dìo wó á ɓa lé le zàwa.
14 Yĩa lé le Bíoni á ɓueé wó a nùpue, á kará làa wɛn. O sãamu ɲii mía. Lé orɛ́n wee zéení ho tũiá poni binbirĩ làa wɛn. Wa fá wa yìo o cùkú yi, hĩa ó ɔ Za kéní na ló mín Maá Dónbeeni cɔ̃n wé yí.
15 O Zãn na lé o sɛɛ́ràso á bía bìo kà pɔ̃npɔ̃n o dãní yi: «Yìa kà lé yĩa á ĩ fèra bía bìo nɔn mia. Ĩ bía le o wi ĩ mɔ́n bò o ɓuen, ká a màhã́ po mi lé bìo ó ɔ wi ĩ yahó hàání.»

---

* **1:5** *á bĩa wi le tíbírí mu yi wee pĩ mu bìo:* Le Dónbeeni bíoni vɔ̃nna ɓúi yi, á mu bía kà síi: *á le tíbírí máa dàń mu bìo.*

† **1:6** O Zãn na bìo bía hen lé yĩa hĩa wee bátízé ɓa nùpua. Mi loń Matiye vũahũ 3.1-17

16 Mu bè-tentewà lè mí sĩíwà na lé o sãamu na ɲii mía á wa ɓúenɓúen yú ɲàmaa mín wán.
17 Ho làndá lé o *Mɔyiize á le Dónbeenĩ bò yi nɔnnáa ho wɛn. Ká mu sãamu lè ho tũiá poni lé orɛ́n na lé o Yeesu *Krista á le Dónbeenĩ bò yi zéeníanáa mu làa wɛn.
18 Nùpue na dĩǹ mɔn le Dónbeenĩ wón mía. Ká arɛ́n na lé o Za kéní na lé le Dónbeenĩ, yĩa páanía wi là a Maá Dónbeenĩ, lé wón nɔn ó ɔ Maá bĩo zũnáa.

Bĩo ó ɔ Zãn Batiisi bĩa mĩten dãnĩ yi
(Matiye 3.1-12; Maaki 1.2-8; Luki 3.15-17)

19-20 Wizonle ɓúi á ɓa *zúifùwa ɲúnása na wi ho Zeruzalɛɛmu yi á tonkaa ɓa yankarowà là a Levii nùwã le ɓa ɓuee tùa o Zãn yi le o lé o nùpue yɛ́n sĩí. Ʊ ɔ yí sà mu, ò ɔ mà ho tũiá wéréwéré nɔn bĩa ɓa tonkaa yi: «Ĩnɛ́n yínɔ́ń o Krista, yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra.»
21 Á ɓa tùara a yi: «Á fo lé o nùpue yɛ́n síi? Fo lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro *Elii‡ le?» Ʊ ɔ Zãn le mí yínɔ́ń Elii. Á ɓa bĩnía tùara: «Á fo lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro na wa wee lòoní§ le?» Ʊ ɔ Zãn le ɓùeé.
22 Á ɓa wã́a bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n ɓɛ̀n lé o nùpue yɛ́n sĩí? Wa ko wa vaa zéení bĩo ɓúi à na bĩa tonkaa wɛn yi. Fo lée wée?»
23 Ʊ ɔ Zãn bía: «Ĩnɛ́n lé yĩa le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii bía bĩo:
‹Nĩi ɓúi wee bío pɔ̃́npɔ̃́n le dùure yi kà síi:
Mi wíoka ho wɔ̃hṹ ká a Ɲúhṹso o ɓuen.›*»
24 Bĩa ɓa tonkaa o Zãn cɔ̃́n ɓúi lé ɓa Farizĩɛwa.
25 Á bán tùara a Zãn mu yi: «Ká fo yínɔ́ń yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra, á yínɔ́ń o Elii, á mún yínɔ́ń le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro na wa wee lòoní, á lée webio nɔn fo wee bátízéráa ɓa nùpua?»
26 Ʊ ɔ Zãn wã́a bía nɔn ɓa yi: «Ĩnɛ́n wee bátízé ɓa nùpua lè mu ɲumu. Ɛɛ ká a ɓúi wi mi tĩahṹ á mi yí zũ bĩo.
27 Ĩnɛ́n fèra dú wón yahó. O nakãa tɛnló á ĩnɛ́n yàá pá yí koráa.»
28 Bĩo kà ɓúenɓúen wó ho Betanii† lóhó yi, ho muhṹ na ɓa le Zurudɛ̃n mɔ́n, hĩa ó ɔ Zãn hĩa wee bátízé ɓa nùpua yi.

O Yeesu ka lòn muinĩ pioza á le Dónbeenĩ nɔn

29 Mu tá na lée tɔ̃n, ó ɔ Zãn mɔn ò ɔ Yeesu mà a wee ɓuen, ó ɔ bía: «Yìa kà ka lòn muinĩ pioza á le Dónbeenĩ nɔn à sɛ́nnáa ho dĩmíɲá nùpua bè-kora día.‡
30 Lé orɛ́n lé yĩa á ĩ bía bĩo kà síi: Nùpue ɓúi wi ĩ mɔ́n bò o ɓuen, ká a màhã́ po mi lé bĩo ó ɔ wi ĩ yahó hààní.
31 Ĩ lá yí zũ yĩa lé orɛ́n, ká ĩ màhã́ ɓueé wee bátízé ɓa nùpua lè mu ɲumu, bèra a na ò ɔ *Isirayɛɛle nĩpomu à zũń wo.»
32 O Zãn mu pá bĩnía bía bĩo kà wéréwéré: «Ĩ mɔn le Dónbeenĩ Hácírí à le lion o wán lòn háponi, á lií wi làa wo.
33 Ĩ lá dĩǹ yí zũ yĩa lé orɛ́n, ká le Dónbeenĩ na tonkaa mi le ĩ bátízé ɓa nùpua lè mu ɲumu màhã́ bía nɔn mĩĩ: ‹Fo ó mi le Dónbeenĩ Hácírí ká le yòó ló wee lii o nùpue ɓúi wán. Wón lé yĩa á à bátízé ɓa nùpua lè le Dónbeenĩ Hácírí.›
34 Ĩ mɔn mu, á ĩ wee bío mu wéréwéré le o lé le Dónbeenĩ Za.»

---

‡ **1:21** Bĩo le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro Elii tonló sá vó, ó ɔ ɓuan yòora ho wáayi. Ɓa ɓúi hĩa wee leéka le o ko ò ɔ bĩní ɓuen à dí yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra yahó, à ɓuee wíoka a ɓuenló bĩo. Mi loń Malasii 3.23 § **1:21** O ɲi-cúa fɛɛro na ɓa Farizĩɛwa tùara bĩo lé o ɲi-cúa fɛɛro na ó ɔ Mɔyiize bía bĩo le o ka lè mínɛ́n bĩo síi á le Dónbeenĩ khíi tonka. Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 18.15 * **1:23** Mi loń Ezayii vũahṹ 40.3 † **1:28** Ho Betanii na ɓa bía bĩo hen hón wi ho Zurudɛ̃n muhṹ nĩsãní. Ho wi mí dòn làa hĩa wi ho Zeruzalɛɛmu nĩsãní. ‡ **1:29** Ɓa zúifùwa fù wee wé ya hã muiní lè ɓa bà-kùio, à càráa mí bè-kora sɛ́ndíaró. O Zãn le o Yeesu ka lòn muinĩ pioza á le Dónbeenĩ nɔn, lé bĩo ó ɔ Yeesu mu á ɓa à ɓúe ɓa nùpua bè-kora sɛ́ndíaró bĩo yi. Mi loń Ezayii vũahṹ 53.

O Yeesu lé yïa le Dónbeenï mɔn léra

35 Mu tá na lée tɔ̃n, ká a Zãn tĩn wi ho lahó dà-kéní mu yi lè mí nï-kenínia nùwã ɲun,
36 ó ɔ mɔn o Yeesu ò ɔ wee khĩí, ó ɔ bía: «Yìa wee khĩí kà lé le *Dónbeenï Pioza.»
37 Ɔ́ ɔ Zãn nï-kenínia nùwã ɲun mu ɲá bïo ó ɔ bía, á ɓa dèɛnía bò a Yeesu yi.
38 Ɔ́ ɔ Yeesu yèrèmáa khíi lora á mɔn à ɓa bò a yi, ó ɔ tùara ɓa yi: «Lée webio mi wee cà.» Á ɓa bía: «Arabii (bũn kúará le: ‹nï-kàránlo›), lé wen fo wi yi?»
39 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi ɓuen, á mi vaa mi hen na á ĩ wi yi.» Á ɓa wãa bò a yi á vaá zũna bĩn. Mu wó le wi-háarè. Á ɓa wãa kará tò le wii bĩn làa wo.
40 O Zãn nï-kenínia nùwã ɲun na ɲá a bíoní á bò a Yeesu yi nï-kéní ɓa le Ándere, o Simɔn Piɛre ɓàn za.
41 Yïa ó ɔ Ándere mu nín-yání van cɔ̃́n lé ɓàn za Simɔn mu á vaá bía nɔn wo yi: «Wa mɔn o Mɛsii.» (Mɛsii lé mu heberemu. Ká mu kúará lè mu kɛrɛɛkimu ɓa le Krista, bũn kúará le yïa le Dónbeenï mɔn léra.)
42 O ɔ fó a ɓuararáa o Yeesu cɔ̃́n. Ɔ́ ɔ Yeesu lora a yi ò ɔ bía: «Fo lé o Simɔn, o Zãn za. Awa! Bïo kà wán á ɓa wé è ve fo làa Sefaasi.» (Sefaasi lé mu heberemu. Mu kɛrɛɛkimu yi ɓa le Piɛre, bũn kúará le ɓúaahó.)
43 Mu tá na lée tɔ̃n, ó ɔ Yeesu le mí ì va ho Kalilee kɔ̃hṹ, ó ɔ fò mín là a nïi ɓúi na yèni ɓa le Filiipu, ó ɔ bía nɔn wo yi: «Bè miï.»
44 O Filiipu mu wee lé ho Bɛtesayidaa lóhó yi, hen na ó ɔ Ándere là a Piɛre wee lé yi.
45 Bũn mɔ́n ó ɔ Filiipu ɓɛ̀n vaá fò mín là a Natanayɛɛle, ó ɔ bía nɔn wón yi: «Yìa ó ɔ *Mɔyiize bía bïo ho làndá vɔ̃nna yi, wón na ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà mún bía bïo, á wa yú. O lé o Nazarɛɛte nïi Yeesu, o Zozɛɛfu za.»
46 Ɔ́ ɔ Natanayɛɛle bía nɔn wo yi: «Bè-tente so dà a lé Nazarɛɛte yi le?» Ɔ́ ɔ Filiipu bía nɔn wo yi: «Ɓuen á fo vaá mi a.»
47 Bïo ó ɔ Yeesu mɔn o Natanayɛɛle ò ɔ vará mà a, ó ɔ bía bïo kà o dãní yi: «Yìa kà á kũaakũaamu mía yi. O lé o *Isirayɛɛle nïi binbirï.»
48 Ɔ́ ɔ Natanayɛɛle tùara a Yeesu yi: «Fo wó kaka zũnanáa mi?» Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩ fèra mɔn fo ká ũ kará le vĩndɛ̀ɛ na ɓa le fíkíyée tá, ká a Filiipu yàá dĩǹ yí von fo.»
49 Ɔ́ ɔ Natanayɛɛle bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, fo lé le Dónbeenï Za. Fo lé o Isirayɛɛle nïpomu bɛ́ɛ.»
50 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo dó ũ sĩi miï lé bïo á ĩ bía le ĩ mɔn fo ho *fíkíyée tá. Awa! Bè-beera ɓúi yàá khíi wé fo ò mi ká mu po bïo kà.»
51 O ɔ pá bĩnía bía: «Le ĩ mï ho tũiá na mia: Mi khíi mi ho wáayi ká ho hɛ́ra, á le Dónbeenï wáayi tonkarowà wee bè o *Nùpue Za yi à liiráa à bĩní yòo.§»

2

O Yeesu yéréké bïo na ó ɔ nín-yáni wó

1 Hã wizooní bïo tĩn zoǹ, à bũn mu yaamu sãnú ɓúi wee dí ho Kalilee kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le *Kanaa yi. Ɔ́ ɔ Yeesu ɓàn nu kɛra bĩn.
2 Ɓa mún von o Yeesu lè mí nï-kenínia mu yaamu mu sãnú díinii.
3 Bïo ho *dïvɛ̃́n hĩa vó, ó ɔ Yeesu ɓàn nu ɓueé bía nɔn wo yi: «Ɓa dïvɛ̃́n vó.»
4 Ká a Yeesu màhã́ bía nɔn wo yi: «Hã́a mu, lé ũnɛ́n ko ũ zéení bïo á ĩ ko à ĩ wé làa mi le? Ĩ pãahṹ dĩǹ yí dɔ̃n.»
5 Ɔ́ ɔ Yeesu ɓàn nu wãa bía nɔn ɓa ton-sáwá yi: «Bìo ɓúenɓúen na ó ɔ hĩa à bío le mi wé, à mi wé mu.»

§ **1:51** Bïo ó ɔ Yeesu bía hen á bïo ɓonmín lè le yòoní na ó ɔ Zakoobu hĩa mɔn hã kònkórá yi ká ho wáayi tonkarowà wee lii à bĩní yòo làa de. Mu wee zéení le o Yeesu ka lòn yòoní na wi le Dónbeenï lè ɓa nùpua pãahṹ. Mi loń Bïo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 28.12-13

6 Ɲumu sĩa bĩo hèzĩn wi bĩn. Hã lé hã huaa á ɓa tan. Hã mí dà-kéní kéní á liiterewa khĩmàni síi dà à kúee yi. Ɓa *zúifùwa wee wé kúee mu ɲumu hã yi, à sɛɛka lè míten làa bĩo ɓa làndá bòráa mu à ceéráa míten.
7 Ʊ ɔ Yeesu bía le ɓa ton-sáwá hà mu ɲumu síiní hã sĩa mu. Á bán síinía hã yòó ɓó mí ɲi-kã́a yi.
8 Ʊ ɔ Yeesu wã́a bía nɔn ɓa yi: «Mi kĩ mu cĩinú à vaa na yĩa dú ho sã́nú tonni yahó yi.» Á ɓa kã́ mu vaá nɔn wo yi,
9 ó ɔ díndío à mu lé ho dĩvɛ̃́n. Ʊ ɔ yí zũ hen na á hón dĩvɛ̃́n so ló yi, ká ɓa ton-sáwá na hà mu ɲumu, bán zũ hen na ho ló yi. Ʊ ɔ von o hã́-fĩa ɓàn báa
10 á bía nɔn wo yi: «Ɓa nùpua ɓúenɓúen wee wé dá ho dĩvɛ̃́n na sĩ ho yahó. Ká pã́ahṹ na á bĩa ɓa von yĩo hĩa wee vĩ ɓa, à ɓa màhã́ wé dá hĩa yí tà yí sĩ. A ũnɛ́n wón ɓɛ̀n bàrá hĩa sĩ fúuu fúaa hã laà na kà wán.»
11 Bĩo kà lé o Yeesu nín-yání yéréké bĩo na wee zéení le o ló le Dónbeení cɔ̃́n na ó ɔ wó. Mu wó ho Kalilee kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le Kanaa yi. Bĩo ó ɔ wó kà lé bṹn zéenía o beemu, ó ɔ nĩ-kenínia wíokaa dó mí sĩa wo yi.
12 Bṹn mɔ́n ó ɔ Yeesu lè mín nu, lè mín zàwa, lè mí nĩ-kenínia á bò mín van ho *Kapɛɛnayuumu lóhó yi. Ɓa kará bĩn wó hã wizooní bĩo yɛn.

O Yeesu zoó ɲɔn ɓa duanlowà
(Matiye 21.12-13; Maaki 11.15-17; Luki 19.45-46)

13 Bĩo ɓa *zúifùwa sã́nú na ɓa le *Paaki díró wà ɓueé sùará, ó ɔ Yeesu wà yòora ho Zeruzalɛɛmu lóhó yi.
14 Bĩo ó ɔ vaá zon le *Dónbeení zĩ-beení lún yi, ó ɔ zoó yú ɓa nùpua bĩn à ɓa wee yɛ̀ɛ́ ɓa nàwa, lè ɓa pia, lè ɓa ɓùaaɓúuní. O mún zoó yú bĩa wee pùarí le wárí bĩn, à ɓa karáka mí tàbáríwa ɲúná yi.*
15 Ʊ ɔ wã́a lá ho hṹló pá lè le làbàaní, á ɲɔn lè ɓa ɓúenɓúen á ɓa ló lè mí nàwa lè mí pia. Á ɓa wɛ́n-pùarílowà wárí ó ɔ pɔ̃́nkaa kúaará, á líikaa ɓa tàbáríwa kúaaka.
16 O ɔ bía nɔn ɓa ɓùaaɓú-yɛ̀ɛ́rowa yi: «Mi khuii ɓa le ɓa lé. Mi yí wé ĩ Maá zĩi làa duanló zĩi.»
17 Ʊ ɔ nĩ-kenínia hácírí yòó ɓuara le Dónbeení bíoní vũahṹ bíoní na kà wán: «Dónbeení, bĩo á ĩ heníanáa ũ zĩi bĩo ɓɛ̀ntĩn hĩa máa ká mi†»
18 Á ɓa zúifùwa ɲúnása na wi bĩn tùara a yi: «Lé mu yéréké bĩo yɛ́n á fo dà à wé á à zéení le bĩo fo wó kà ɓàn wéró pànká á fo yú le Dónbeení cɔ̃́n?»
19 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ká le Dónbeení zĩ-beení na kà mi lá fù, á ĩnɛ́n ɲ̀ bĩní ì so le hã wizooní bĩo tĩn yi.»
20 Á ɓa zúifùwa ɲúnása bía nɔn wo yi: «Le Dónbeení zĩ-beení na ɓa son hã lúlúio ɓúará-ɲun làa bĩo hèzĩn‡ lé dén á ũnɛ́n le ká ɓa lá fù, á fo dà à bĩní ì so hã wizooní bĩo tĩn yi le?»
21 Ɛɛ ká le Dónbeení zĩ-beení na ó ɔ Yeesu wee bío bĩo lé orɛ́n mí bɛɛre sãnía.
22 O Yeesu vèeró mɔ́n lé hón pã́ahṹ so ó ɔ nĩ-kenínia hácírí bĩnía ɓuara hã bíoní na ó ɔ hĩa bía wán. Á ɓa tà le le Dónbeení bíoní vũahṹ bíoní á bon, á mún tà le o Yeesu bíoní á bon.

O Yeesu zũ bĩo wi ɓa nùpua sĩa yi

23 Pã́ahṹ na ó ɔ Yeesu hĩa wi ho Zeruzalɛɛmu yi ho *Paaki sã́nú bĩo yi, á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ mɔn mu yéréké bĩowa na ó ɔ wee wé, á ɓa tà a bĩo.
24 Ká a Yeesu màhã́ yí dó mí sĩi ɓa yi, lé bĩo ó ɔ zũ bĩo wi ɓa nùpua ɓúenɓúen yi.

---

* **2:14** Le wárí pùaríló: Ɓa zúifùwa na hĩa wee lé hã kã-vio yi ɓuen á wee ɓuee pùaríka hã kã-vio wárí na ɓa ɓuan lè mín kɔ̃hṹ wárí, à dàń yàráa ɓa bà-kùio ɓa muiní yaró bĩo yi, lè le Dónbeení zĩ-beení lànpó cã́ló bĩo yi. † **2:17** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 69.10 ‡ **2:20** Le Dónbeení zĩ-beení soró ɲúhṹ ɓúa yú hã lúlúio ɓóní ó ɔ Yeesu tonnáa. Bṹn pã́ahṹ ká a Heroode Nĩ-beení lé yĩa lé ho Zudee kɔ̃hṹ bɛ́ɛ. O Yeesu teró mɔ́n lúlúio ɓúará-tĩn làa bĩo náa lé bṹn le zĩ-beení mu son vó yi. Bṹn pã́ahṹ ká a Heroode Akiripaa lé yĩa ɓɛ̀n lé o bɛ́ɛ.

25 O màkóo mía à ɓa zéení bìo wi o nùpue yi làa wo. Orɛ́n míten zũ bìo wi o nùpue sɨ̀i yi.

3

O Yeesu zéenía le mukãnɨ̀ binbirɨ̀ bìo

1 Nɨ̀i ɓúi hɨ̀a wi bɨ̀n á yèni ɓa le Nikodɛɛmu. O lé ɓa *zúifùwa ɲúhʊ́so ɓúi á mún lé ɓa *Farizɨ̀ɛwa kuure nùpue ɓúi.
2 Tɨ̀nàahʊ́ ɓúi, ó o ɓuara a Yeesu cɔ̃́n á ɓueé wee bío làa wo: «Nì-kàránlo, wa zũ le ũnɛ́n lé yɨ̀a le Dónbeenɨ̀ tonkaa. Lé bìo á nùpue yí dà máa wé mu yéréké bɨ̀owa làa bìo ũnɛ́n wee wéráa mu ká le Dónbeenɨ̀ yí nɔn mu wéró pànká ɓànso yi.»
3 Ʊ́ o Yeesu bía nɔn wo yi: «Le ɨ̀ mɨ̀ ho tʊ̃iá na fonɨ̀: Nùpue yí dà máa zũń le *Dónbeenɨ̀ bɛ́ɛnɨ̀ bìo, ká ɓànso yí bɨ̀nía yí ton.*»
4 Ʊ́ o Nikodɛɛmu tùara a Yeesu yi: «O nùpue na yɨ̀o tɔ̃n dà à bɨ̀ní ì te kaka? Bìo ó o màhã́ yí dà máa bɨ̀ní máa zo mín nu píohó yi á máa te.»
5 Ʊ́ o Yeesu bía nɔn o Nikodɛɛmu yi: «Le ɨ̀ mɨ̀ ho tʊ̃iá na fonɨ̀: Nùpue yí dà máa kɛń le Dónbeenɨ̀ bɛ́ɛnɨ̀ díinii, ká ɓànso yí ton mu ɲumu lè le Dónbeenɨ̀ Hácírí yi.
6 Yɨ̀a ton o nùpue yi, wón mu nɨ̀pomu mukãnɨ̀ wi yi. Á yɨ̀a ton le Dónbeenɨ̀ Hácírí yi, wón le Dónbeenɨ̀ Hácírí na wee na le mukãnɨ̀ binbirɨ̀ wi yi.
7 Awa, á bìo á ɨ̃ bía nɔn fonɨ̀ le mi ɓúenɓúen ko à mi bɨ̀ní te, ũ cén yí le mu wé fo coon.
8 Ho pinpiró wee wé và lùe lée lùe na bìo sɨ̀ ho yi. Á fo ò ɲí ho sã, ká fo yí zũ hen na ho ló yi, làa hen na ho wee va yi. Lé kà síi ó o nùpue na ton le Dónbeenɨ̀ Hácírí yi á bìo karáa.»
9 Ʊ́ o Nikodɛɛmu wã́a bía nɔn o Yeesu yi: «Ho bɨ̀ní teró mu bìo á dà à wé kaka?»
10 Ʊ́ o Yeesu bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n nɨ̀-kàránlo na yèni ló a *Isirayɛɛle nɨ̀pomu tɨ̀ahʊ́, á pá yí zũ bʊ́n le?
11 Le ɨ̀ mɨ̀ ho tʊ̃iá na fonɨ̀: Bìo wa zũ làa bìo wa mɔn á lé mu sɛɛ́ràsa, bʊ́n lé bìo wa wee bío bìo wéréwéré. Ká mi màhã́ yí wi à mi tà mu yi.
12 Hen ká ɨ̀ wee bío bìo wee wé ho tá wán làa mia, à mi máa tà bìo á ɨ̃ wee bío yi. Á mi ɓɛ̀n ɲ̀ wé kaka à tàráa bìo á ɨ̃ wee bío yi ká ɨ̀ wee bío bìo wee wé ho wáayi làa mia?»
13 Nùpue dɨ̀ɲ̀ yí yòora ho wáayi. O *Nùpue Za mí dòn lé yɨ̀a ló ho wáayi á lion.
14 Bìo ó o Isirayɛɛle nɨ̀pomu hɨ̀a wi ho tá henɨ̀ yi, ó o *Mɔyiize hɨ̀a can ho hɔ̃nló háa le ɓùɛɛnɨ̀ yi á hóonía fárá.† O Nùpue Za mún ko ò o ca le ɓùɛɛnɨ̀ yi à hóoní fárá làa bʊ́n síi,
15 bèra a na ká nùpue lée nùpue dó mí sɨ̀i wo yi, à ɓànso yí le mukãnɨ̀ binbirɨ̀ na máa vé.
16 Mu bon. Le Dónbeenɨ̀ wara ho dɨ̀mɨ́ɲá nùpua dàkhɨ̀ína, fúaa le nɔn mí za kéní, bèra a na ká nùpue lée nùpue na dó mí sɨ̀i wo yi, à ɓànso bìo yí yáa, ká a yí le mukãnɨ̀ binbirɨ̀ na máa vé.
17 Le Dónbeenɨ̀ yí tonkaa mí Za ho dɨ̀mɨ́ɲá yi à síiníináa ɓa nùpua ɲúná, ká le tonkaa wo ò o ɓuee kãní ɓa.
18 Yɨ̀a dó mí sɨ̀i wo yi, wón ɓànso ɲúhʊ́ máa sí. Ká yɨ̀a yí dó mí sɨ̀i wo yi, wón ɲúhʊ́ sú vó. Ɓànso ɲúhʊ́ sú lé bìo ó o yí dó mí sɨ̀i le Dónbeenɨ̀ Za kéní yi.
19 Bìo nɔn á ɓa nùpua ɲúná súráa lé bìo kà: Yɨ̀a na lé mu khoomu binbirɨ̀ ló ɓuara ho dɨ̀mɨ́ɲá yi. Ká bìo ɓa nùpua wárá yí seka á ɓa wara le tíbírí á po a.
20 Mu bon, nùpue lée nùpue na wee wé mu bè-kora, wón wee ɲin mu khoomu. O yí máa tà lée dɨ̀n mu yi ò o wén-kora à mi wéréwéré.
21 Ɛɛ ká yɨ̀a wee bè le Dónbeenɨ̀ tʊ̃iá poni yi, wón wee wé lé mu khoomu yi, à ɓa mi wéréwéré le o wee bè le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀ yi.

Bìo ó o Zãn Batiisi bía a Yeesu dãní yi

---

* **3:3** Yí bɨ̀nía yí ton: Mu kɛrɛɛkimu yi á le bíonɨ̀ mu na yèrèmáa kà ɓàn kúará mún lé bìo kà: Yí ton ho wáayi. † **3:14** Pãahʊ́ ɓúi ó o Isirayɛɛle nɨ̀pomu á ɓa háwá hɨ̀a wee hàa ho tá henɨ̀ yi, à ɓa hí. Ká yɨ̀a yòó lora a háa na o Mɔyiize wó lè ho hɔ̃nló á hóonía fárá yi, à wón fen. Mi loń Mɨ̀ló vũahʊ́ (Nombres) 21.9

22 Bũn mɔ́n ó ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia ló ho Zeruzalɛɛmu yi wà van la-veere ho *Zudee kɔ̃hṹ yi. O vaá kará bĩn á cãakaa làa ba, á wee bátízé ɓa nùpua.
23 O Zãn wón mún hĩa wee bátízé ɓa nùpua ho lahó na ɓa le Enɔn yi, ho wi ho Saliimu lóhó nĩsãní, lé bĩo mu ɲumu boo bĩn. Ɓa nùpua hĩa wee ɓuen o cɔ̃́n ò ɔ bátízé ɓa.
24 Mu wee wé ká a Zãn ɓa dĩǹ yí dó ho kàsó yi.
25 Wizonle ɓúi, ó ɔ Zãn nĩ-kenínia nùwã yɛn ɓúi wãanía là a zúifù nĩi ɓúi bĩo ho làndá le ɓa wé wé ceéráa míten wán.
26 Ʊ́ ɔ Zãn nĩ-kenínia mu wà van o cɔ̃́n, á vaá bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, ũ hácírí so ɓuara a nùpue na nɔ̀nzoǹ wi làa fo khíi ho Zurudɛ̃n mɔ́n bĩo yi le? Yĩa fo mà ho tũiá ɲii. Awa, lé o wãa wee bátízé ɓa nùpua, á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ mún wee va a cɔ̃́n.»
27 Ʊ́ ɔ Zãn bía nɔn ɓa yi: «Nùpue yí dà máa yí bĩo ká Dónbeenĩ yí nɔn mu wo yi.
28 Minɛ́n mi bɛɛre ɲá ho tũiá na á ĩ mà le ĩ yínɔ́ń yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra, ká ĩ lée nùpue na le Dónbeenĩ tonkaa á ĩ dú a yahó ɓuara.
29 Mu ka lòn hã́-fĩa, wón bĩo sã́ mín báa yi. Ɛ̃ɛ ká ɓàn báa mu ɓàn bɔ̃́nlo wón wee wé dĩn o nĩsãní, à wé ɲí a bíoní. O sĩi wé wa a hã́-fĩa ɓàn báa bíoní yi. Lé bũn á ĩnɛ́n sĩi mún wee waráa. Lé ĩ sĩ-wɛɛ mu ɲii màhã́ wãa sú bĩo kà wán.
30 Yĩa mi bía bĩo ko ò ɔ bĩo ɲúhṹ wé, à wé dé wán, ká ĩnɛ́n bĩo ko mu tĩ yi.
31 «Yìa ló ho wáayi lion, wón po ɓa nùpua ɓúenɓúen. Yĩa bĩo sã́ ho tá yi, wón wee wé ɓa nùpua wárá, á wee bío ɓa nùpua bíoní. Ká yĩa ló ho wáayi lion wón po ɓa nùpua ɓúenɓúen.
32 Bĩo ó ɔ mɔn làa bĩo ó ɔ ɲá ho wáayi le Dónbeenĩ cɔ̃́n, lé bũn ɓàn tũiá ó ɔ wee mĩ na ɓa nùpua yi. Ká ɓa nùpua màhã́ yí máa tà bĩo ó ɔ wee zéení yi.
33 Yĩa tà ho tũiá na ó ɔ mà nɔn ɓa yi, se ɓànso wee zéení le bĩo le Dónbeenĩ bía lée tũiá poni.
34 Yĩa le Dónbeenĩ tonkaa wón wee fɛɛ le ɲi-cúa, lé bĩo le Dónbeenĩ wee na mí Hácírí ɓànso yi à yòo puuní.
35 O Maá Dónbeenĩ wa a Za, á bàrá a mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ wán.
36 Yĩa dó mí sĩi o Za yi, se ɓànso yú le mukãnĩ binbirĩ na máa vé. Ká yĩa pã́ a Za mu bĩo, se wón yí yú dén mukãnĩ so. Ká le Dónbeenĩ sĩi pá wé è cĩ ɓànso yi fɛ́ɛɛ.»

4

O Yeesu là a Samarii hĩnzoró fò mín le buii wán

1 Ɓa *Farizĩɛwa ɲá le o Yeesu mɔ́n nùpua á po a Zãn nùpua, ó ɔ mún wee bátízé ɓa nùpua po a.
2 (O Yeesu mí bɛɛre yí máa bátízé ɓa nùpua. O nĩ-kenínia lé bĩa wee bátízé ɓa). Bĩo ó ɔ Yeesu ɲá bĩo ɓa bía a dãní yi,
3 ó ɔ ló ho *Zudee kɔ̃hṹ yi lè mí nĩ-kenínia á bĩnía ɲɔn ho Kalilee kɔ̃hṹ.
4 Ká ɓa màhã́ ko ɓa kã́a ho *Samarii kɔ̃hṹ yi à varáa bĩn.
5 Ɓa wà á vaá sùaráa ho Samarii lóhó ɓúi na ɓa le Sikaare yi. Ho lóhó mu ɓó ho mɔhṹ na ó ɔ *Zakoobu yánkaa nɔn mí za Zozɛɛfu yi.*
6-8 Buii ɓúi ó ɔ Zakoobu yánkaa có bĩn. Bĩo ó ɔ Yeesu ɓueé dɔ̃n dén buii so ɲúhṹ yi, ò ɔ san le vɛɛnĩ yi, ó ɔ lií kará bĩn wee vũńka. O ɔ nĩ-kenínia bán wà zoó yà mu bè-dínii ho lóhó yi. Mu wó à le wii yòó fárá.

Ʊ́ ɔ Samarii hĩnzoró ɓúi ló wà ɓueé hà mu ɲumu, ó ɔ Yeesu bía làa wo: «Hã́a mu, hã mi lè mu ɲumu le ĩ ɲu.» 9 Ʊ́ ɔ hã́a bía nɔn wo yi: «Ɛ́ee! Ʊ̃nɛ́n zúifù nĩi wó kaka wee fĩo mu ɲun-ɲunii ĩnɛ́n na lé o Samarii hĩnzoró cɔ̃́n?» O hã́a bía bũn lé bĩo ɓa *zúifùwa fù yí máa páaní bĩo ɓúi yi lè ɓa Samariisa hùúu.

---

* **4:5** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 33.19; 48.22; Zozue vũahṹ 24.32

10 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn o hǎa mu yi: «Fo lá zũ bìo na le Dónbeení le mí ì hã làa fo, á lá zũ
yìa wee fio mu ɲumu ũ cɔ̃n, ũnɛ́n lé fo lá à fio mu ɲumu, ó ɔ lá à na mu ɲumu na wee na
le mukãní binbirí foń.»
11 Ƙ ɔ hǎa bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, le buii nà yi, á ũ hũló mún mía máa hàráa.
Á fo lá à wé kaka á à yíráa mu ɲumu na wee na le mukãní binbirí mu?
12 Wàn ɓùaa Zakoobu lé yìa có le buii mu. Orɛ́n mí bɛɛre ɲun le ɲumu, ó ɔ zàwa là a
sáníi mún ɲun mu. Á ũnɛ́n so dà à bío le fo po wón le?»
13 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Nùpue lée nùpue na wee ɲu le buii na kà ɲumu, wón á le
ɲu-hãní pá wé è dàń.
14 Ɛɛ ká nùpue na à ɲu mu ɲumu na á ĩ na ɓànso yi, wón á ɲu-hãní máa bǐní máa dàń
hùúu. Mu ɲumu na á ĩ na a yi, á à wé lòn ɲun-dãní na yí máa fǐ hùúu ɓànso yi, á mu ù na
le mukãní binbirí.»
15 Ƙ ɔ hǎa bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, yàá wǎa na bũn ɲumu so miĩ, à le ɲu-hãní yí
bǐní yí dàń mi, à ĩ wǎa yí bǐní yí ɓuee hà ɲumu hen.»
16 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn o hǎa yi: «Lɛ́n zoo ve mǐn báa à mi ɓuee lé.»
17 Ƙ ɔ hǎa bía nɔn wo yi: «Ĩ yí yan.» Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ũ tũiá sǐ à ũ bío le fo yí
yan.
18 Bìo fo bía bon. Ɓa báawa na fo yan yú ɓa nùwã hònú, á yìa làa fo páanía wi kà yínɔń
mǐn báa.»
19 Ƙ ɔ hǎa wǎa bía nɔn o Yeesu yi: «Wàn yàró, ǐ wǎa zũ le ũnɛ́n lé le *Dónbeení ɲi-cúa
fɛɛro ɓúi.
20 Warɛ́n wàn ɓùaawa á ɓùaanía le Dónbeení le ɓúee na kà wán, ká minɛ́n zúifùwa
bán wee bío le hen na le Dónbeení ko le wé ɓùaaní yi á wi ho Zeruzalɛɛmu yi. Á lé mu
yɛ́n wǎa bìo bon?»
21 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Hǎa mu, tà bìo á à ĩ bío yi. Pãahũ ɓúi khíi dã, á le Dónbeení
ɓùaaníló le ɓúee na kà wán lè ho Zeruzalɛɛmu yi á bìo ɲúhũ máa wé.
22 Minɛ́n Samariisa wee ɓùaaní le Dónbeení ká mi yí zũ le. Warɛ́n zúifùwa bán zũ le
Dónbeení na wa wee ɓùaaní lé bìo le Dónbeení dǐn warɛ́n wán á wee kǎníináa ɓa nùpua.
23 Ɛɛ ká pãahũ ɓúi khíi dã, ho yàá wǎa dɔ̃n vó, á le Dónbeení ɓùaaníłowa binbirí á wé è
ɓùaaní a Maá Dónbeení lè lerɛ́n mí bɛɛre Hácírí pànká, lè ho tũiá poni na le zéenía làa
ba. Mu bon, bán ɓùaaníłowa so lé bìa ó ɔ Maá sǐi vá yi.
24 Le Dónbeení lé le hácírí, á bìa wee ɓùaaní le ko ɓa ɓùaaní le lè lerɛ́n mí bɛɛre Hácírí
pànká, lè ho tũiá poni na le zéenía làa ba.»
25 Ƙ ɔ hǎa bía nɔn o Yeesu yi: «Ĩ zũ mu le *Yìa le Dónbeení mɔn léra yìa ɓa le *Krista, á
wà à ɓuen. Ká a khíi ɓueé dɔ̃n, ó ɔ ɓueé zéeníka mu bìowa ɓúenɓúen yara làa wɛn.»
26 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩnɛ́n na wee bío làa fo kà lé orɛ́n mí bɛɛre.»
27 Bũn pãahũ ò ɔ Yeesu nǐ-kenínia bǐnía ɓueé dɔ̃n. Bìo ɓa ɓueé mɔn ò ɔ Yeesu wee bío là
a hǎa, á mu wó ɓa coon. Ká ɓarɛ́n ó ɔ ɓúi màhã́ yí tùara a yi le mu wó kaka tàá lée webio
nɔn ó ɔ wee bíoráa là a hǎa mu.
28 Ƙ ɔ hǎa wǎa día mí ɲumu dɛ̀ɛ bǐn, ò ɔ wà zon ho lóhó yi à zoó wee bío lè ɓa nùpua
29 le ɓa ɓuee lée loń o nǐi na zũńna bìo á mí wó ɓúenɓúen á bía. Le o màhã́ à wé Yìa le
Dónbeení mɔn léra na ɓa le Krista lée?
30 Á ɓa nùpua ló mà a Yeesu.
31 Hón pãahũ so yi, ó ɔ Yeesu nǐ-kenínia le o dí. Ɓa wee bío: «Nì-kàránlo, sábéré à ũ dí.»
32 Ká a màhã́ bía nɔn ɓa yi: «Ĩ bè-dínii á mi yí zũ sǐí.»
33 Á ɓa nǐ-kenínia wee tùaka mín yi le o ɓúi màhã́ ɓuan bè-dínii ɓueé nɔn wo yi lée.
34 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Yìa tonkaa mi sǐi bìo wéró, lè ho tonló na ó ɔ le ǐ sá à síiní
ɲii, bũn lé bìo lé ǐ dǐnló.
35 Minɛ́n wee wé bío le hen làa pǐina bìo náa ká ho dǐnló láró dɔ̃n. Ká ǐnɛ́n ɓɛ̀n wee bío
na mia: Mi loń hã manawà sese, ho dǐnló bon dǐn á pan mí láró.

36 Yɨa wee lá ho dɨ̃nló dɛ̀ɛnía ɓúakáa mí tonló á wee yí mí sàánii. Ho dɨ̃nló na ó ɔ wee
lá lé ɓa nùpua na à kɛ́ń le mukãnɨ̃ binbirɨ̃ na máa vé yi. Lé kà síi ó ɔ dɨ̀ro là a láro sɨ̃a wee
wé páaní waráa.
37 Bɨ̀o bía kà ɓèntɨ̃n bon: O dɨ̀ro wi, á yɨ̀a wee lá ho dɨ̃nló wi.
38 Awa, ɨ̃nɛ́n wã́a tonkaa mia ɓa nùpua cɔ̃́n bèra a na à mi yí ɓa ɓuennáa làa bɨ̀o ho
dɨ̃nló lárowà wee láráa ho ho mɔhṹ na á ɓa yí sá yi bɨ̀o síi. Nɨ̀-vio lé bɨ̀a ɓúa ho tonló mu
ɲúhṹ, á minɛ́n á à sá à sɨ̃ ɲii.»
39 Ho Samariisa na wi ho lóhó mu yi cɛ̀rɛ̀ɛ dó mí sɨ̃a o Yeesu yi, lé bɨ̀o ó ɔ hã́a míten bía
nɔn ɓa yi le o Yeesu bía bɨ̀o mí wó ɓúenɓúen nɔn mí yi.
40 Lé bṹn nɔn ká ɓa Samariisa ɓueé dɔ̃n, á ɓa yankaa wo le o kɛɛní làa mí. Ʊ́ ɔ Yeesu
kará bɨ̃n hã wizooní bɨ̀o ɲun.
41 Á̰ bɨ̀a dó mí sɨ̃a wo yi wíokaa dó wán hã bíoní na ó orɛ́n mí bɛɛre bía nɔn ɓa yi bɨ̀o yi.
42 Á̰ ɓa bía nɔn o hã́a yi: «Bɨ̀o kà wán, á wa wã́a dó wa sɨ̃a wo yi lé bɨ̀o warɛ́n wa bɛɛre ɲá
a ɲi-cúa, ká mu yínɔ́ń bɨ̀o fo bía nɔn wɛn mí dòn bɨ̀o yi. Wa wã́a zũ le orɛ́n lé ho dɨ̃mɨ́ɲása
kã̰nílo.»

O Yeesu wɛɛ́ra a ya-dí beenɨ̃ ɓúi za

43 Bɨ̀o ó ɔ Yeesu lè mí nɨ̀-kenínia wó hã wizooní bɨ̀o ɲun ho lahó mu yi, á ɓa ló bɨ̃n wà
van ho Kalilee kɔ̃hṹ yi.
44 O Yeesu míten hɨ̃a bía le *Dónbeenɨ̃ ɲi-cúa fɛɛro máa wé yí le kɔ̃̀nbii mín kùrú kɔ̃hṹ
yi.
45 Ɛ̃ɛ ká bɨ̀o ó ɔ vaá dɔ̃n ho Kalilee, á ho kɔ̃hṹ mu nùpua ɓuan wo se. Lé bɨ̀o á bán mún
van ho *Paaki sã́nú díró ho Zeruzalɛɛmu yi, á vaá mɔn bɨ̀o ɓúenɓúen na ó ɔ wó bɨ̃n.
46 O Yeesu bɨ̃nía van ho Kalilee kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le *Kanaa, hen na ó ɔ hɨ̃a yèrèmáa mu
ɲumu wó lè ho dɨ̃vɛ̃́n yi. Ho kɔ̃hṹ mu bɛ́ɛ tonni ya-dí beenɨ̃ ɓúi wi bɨ̃n á za lò yí here wi
ho *Kapɛɛnayuumu yi.
47 Bɨ̀o ó ɔ tonni ya-dí beenɨ̃ mu ɲá le o Yeesu ló ho *Zudee kɔ̃hṹ yi á ɓuara ho Kalilee,
ó ɔ ló van o cɔ̃́n, á vaá yankaa wo le o ɓuen ho Kapɛɛnayuumu, à ɓuee wɛɛ́ mí za na día
mu húmú ɲii wán.
48 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn o nɨ̀i yi: «Yínɔ́ń mi wé yí mɔn mu yéréké bɨ̀owa na wee zéení le
Dónbeenɨ̃ pànká, á mi máa dé mi sɨ̃a miɨ̃ lon?»
49 Ʊ́ ɔ bɛ́ɛ tonni ya-dí beenɨ̃ bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, sábéré à ũ wa bè mín va
hen na á ĩ za wi yi ò ɔ yí hí.»
50 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lɛ́n va, ũ za á dɛ̀ɛ ɓúi máa wé.» Ʊ́ ɔ nɨ̀i dó mí sɨ̃i bɨ̀o ó ɔ
Yeesu bía nɔn wo yi ó ɔ bɨ̃nía wà.
51 Mu tá na lée tɔ̃n, ó ɔ ton-sáwá ló ɓueé sã́ a yahó, á bía nɔn wo yi le o za wã́a wan.
52 Ʊ́ ɔ tùara ho pã̰ahṹ na ó ɔ za mu bɨ̀o díká dó yi làa ba. Á̰ ɓa bía nɔn wo yi le mu wó
ho hɨ̃ihṹ ká le wii dá yɛɛnía. Lé hón pã̰ahṹ so á le tɛ̀ɛnɨ̃ ɓúakáa ló a sã̰nía yi.
53 Ʊ́ ɔ za ɓàn maá wã́a zũna le mu wó ho pɔ̃̀n-kéní na ó ɔ Yeesu bía nɔn wo yi le o za á
dɛ̀ɛ ɓúi máa wé. Ʊ́ orɛ́n lè mí zɨ̃i nùpua ɓúenɓúen dó mí sɨ̃a o Yeesu yi.
54 Bṹn lé bɨ̀o wó a Yeesu cúa-ɲun níi yéréké bɨ̀o na wee zéení le o ló le Dónbeenɨ̃ cɔ̃́n
na ó ɔ bɨ̃nía ɓueé wó ho Kalilee kɔ̃hṹ yi, ká a ló ho Zudee kɔ̃hṹ yi ɓuara bɨ̃n.

5

O Yeesu wɛɛ́ra a mùamúa ɓúi

1 Wizooní bɨ̀o yɛn bṹn mɔ́n, à bṹn ɓa *zúifùwa sã́nú ɓúi díró dɔ̃n, ó ɔ Yeesu wà yòora
ho Zeruzalɛɛmu.
2 Ho lóhó mu yi á súeenii la-beenɨ̃ ɓúi wi yi á ɓa wee ve lè mu heberemu le Bɛtezadaa.
Le ɓó ho zũaɲii na ɓa wee ve làa Pia Zũaɲii. Hã sànsáwá bɨ̀o hònú son kɨ̃nía le súeenii
la-beenɨ̃ mu yi.

3 Lé hɔ̃̀n tá á ɓa vánvárowà cɛ̀rɛ̀ɛ hĩ̀a wee wé da yi. Ɓa vánvárowà mu tĩahṹ á ɓa
muiiwà, lè ɓa lóní, lè ɓa mùamúawà wi yi. [Ɓa hĩ̀a wee da bĩ̀n à pa bìo mu ɲumu hĩ̀a
à bùcán.
4 Lé bìo á pɔ̃̀nna ɓúi, à le Dónbeení wáayi tonkaro ɓuee bùcán mu. Ká a vánváro na
zon mu yi ho yahó, hàrí mu wé vãmú lée vãmú tò à o ò pá wa.]
5 Vánváro ɓúi hĩ̀a wi bĩ̀n á vãmú míana a wán yú hã̃ lúlúio ɓóní làa pírú làa bìo hètĩ̀n.
6 Bìo ó ɔ Yeesu mɔn wo ò ɔ dũ̃ma, ó ɔ zũ̃ le o lò yí here míana, ó ɔ tùara a yi: «Fo wi à ũ̃
wa le?»
7 Ɔ́ ɔ nĩ̀i bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, nùpue na à lá mi lií dé mu ɲumu yi mu bùcánló
pãahṹ á mía. Hen ká ĩ́ dãmákaa le ĩ́ lií zo, bṹn ká a ɓúi zon vó.»
8 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lii hĩ́ní, lá ũ̃ dãmu dɛ̀ɛ à ũ̃ varáka.»
9 Mí lahó yi ó ɔ nĩ̀i mu dɛ̀ɛnía wan, á lá mí dãmu dɛ̀ɛ ò ɔ wee varáka.
Ɛ̃ɛ ká bìo mu wó ɓa *zúifùwa vũ̃ńló wizonle na ɓa le *Sabaa zoǹ,
10 á ɓa zúifùwa ɲúnása wee bío là a nĩ̀i na wan: «Wa làndá yi, á fo yí ko à ũ̃ lá ũ̃ dãmu
dɛ̀ɛ ɓua, lé bìo ho Sabaa lé ho zuia.»
11 Ɔ́ ɔ nĩ̀i bía nɔn ɓa yi: «Yìa wɛɛ́ra mi lé yĩa bía nɔn mĩi le ĩ́ lá ĩ́ dãmu dɛ̀ɛ à ĩ̃ varáka.»
12 Á ɓa wãa tùara a yi: «Yìa le ũ̃ lá ũ̃ dãmu dɛ̀ɛ ũ̃ varáka lée wée?»
13 Ká a nĩ̀i màhã́ yí zũ̃ yĩa wɛɛ́ra a, lé bìo ó ɔ Yeesu vṹnun ɓa nùpua na wee ɲàa mín bĩ̀n
tĩahṹ.
14 Bṹn mɔ́n, ó ɔ Yeesu vaá fò mín là a nĩ̀i mu le *Dónbeení zĩ́-beení lún yi, ó ɔ bía nɔn
wo yi: «Loń lon. Bìo kà wán, á fo wãa wan. Awa. Ká fo yí wi à mu ɓúi na po bìo yú fo
khĩ́ína à bĩ́ní yí fo, à ũ̃ yí bĩ́ní yí wé bè-kohó.»
15 Ɔ́ ɔ nĩ̀i wà vaá bía nɔn ɓa zúifùwa ɲúnása yi le lé o Yeesu wɛɛ́ra mí.
16 Lé bṹn nɔn á ɓa zúifùwa ɲúnása và bòráa o Yeesu yi wee sɛɛ́, bìo ó ɔ wɛɛ́ra a nùpue
ho Sabaa zoǹ bìo yi.
17 Ká a Yeesu màhã́ bía nɔn ɓa yi: «Ĩ́ Maá Dónbeení wee sá fɛ́ɛɛ, á ĩ́nɛ́n mún wee sá.»
18 Dén bíoní so na ó ɔ Yeesu bía bìo yi, á ɓa zúifùwa ɲúnása wíokaa sòobáa míten o
ɓúeró bìo yi. Lé bìo á mu yínɔń bìo ó ɔ wó khon ho Sabaa bìo yi mí dòn, ká lé bìo ó ɔ le le
Dónbeení lé mín kùrú Maá. Bṹn wee zéení le o mànía míten lè le Dónbeení.

Le Dónbeení Za pànká

19 O Yeesu wíokaa lá le bíoní ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ́ mĩ́ ho tũ̃iá na mia: O Za* yí máa wé
bìo ɓúi míten. Bìo á ɓàn Maá Dónbeení wee wé ò ɔ mi, bṹn lé bìo ó ɔ wee wé. Bìo á ɓàn
Maá wee wé ɓúenɓúen ó ɔ mún wee wé.
20 Mu bon, o Maá wa a Za, á bìo ó orɛ́n mí bɛɛre wee wé ó ɔ wee zéení làa wo. O pá à
bĩ́ní ì zéení a lè mu bè-beera na po bìo mi mɔn á ɓueé ɓó ho zuia yi, ó ɔ ò wé, á mu ù wé
mia coon.
21 Làa bìo síi ó ɔ Maá wee vèenínáa ɓa nĩ-hía à na le mukãní binbirĩ ɓa yi, lé làa bṹn
síi ó ɔ Za mún wee nanáa le mukãní binbirĩ bĩa ó ɔ wi ò ɔ na le yi.
22 O Maá mún yí máa cítí nùpue, ká a màhã́ nɔn le cítíi fĩ̃ló pànká ɓúenɓúen o Za yi,
23 bèra a na à ɓa nùpua ɓúenɓúen wé kɔ̃̀nbi o Za, làa bìo ɓa wee kɔ̃̀nbiráa o Maá. Yĩa yí
máa kɔ̃̀nbi o Za, se ɓànso mún yí máa kɔ̃̀nbi o Maá na tonkaa wo.
24 Le ĩ́ mĩ́ ho tũ̃iá na mia: Yĩa wee tà ɲí ĩ́ bíoní, á dó mí sĩi ĩ́ Maá na tonkaa mi yi, wón
ɓànso yú le mukãní binbirĩ na máa vé hã̃ laà na kà wán. Ɓànso á ĩ̃ máa cítí. O dɛ̀ɛnía ló
mu húmú yi, á yú le mukãní binbirĩ.
25 Le ĩ́ mĩ́ ho tũ̃iá na mia: Ho pãahṹ ɓúi khíi dã, ho yàá wãa dɔ̃n vó, á bĩa yí yú le mukãní
binbirĩ, na ka lòn nĩ-hía á à ɲí le Dónbeení Za tãmu. Bĩa á à ɲí mu, bán á à yí le mukãní
binbirĩ.
26 Mu bon, làa bìo ó ɔ Maá á le mukãní binbirĩ wee lé cɔ̃́n, lé làa bṹn síi ó ɔ wó ó ɔ Za á
le mukãní binbirĩ mún wee lé cɔ̃́n.

---

* **5:19** Hen ká a Yeesu sansan le Za tàá Dónbeení Za se lé orɛ́n Yeesu mí bɛɛre wee bío míten bìo.

27 O nɔn ho pànká wo yi ò o fĩnáa le cítíi, lé bĩo ó o lé o *Nùpue Za.
28 «Mi yí le bĩo bía kà wé mia coon, lé bĩo á pãahũ ɓúi khíi dã, ká ɓa nĩ-hía ɓúenɓúen
á à ɲí a Nùpue Za tãmu,
29 á ɓa à vèe. Á bĩa wó mu bè-tentewà á à yí le mukãnĩ binbirĩ na máa vé. Ká bĩa wó
mu bè-kora bán ɲúná à sí.
30 Ĩnɛ́n yí dà dɛ̀ɛ máa wé ĩten. Ĩ wee wé fĩ le cítíi à héha lè ĩ Maá ɲi-cúa na ó o mà nɔn
miĩ. Á ĩ cítíi fĩló mún térénna, lé bĩo á ĩ yí máa fĩ le làa bĩo á ĩ sĩi vá yi. Ĩ wee fĩ le làa bĩo
ó o Maá na tonkaa mi sĩi vá yi.
31 «Mu lá lé ĩnɛ́n ĩ dòn á wee mĩ ho tũiá ĩ ɲii, á mi lá dà a pĩ ĩ tũiá.
32 Ɛ̃ɛ ká nĩ-veere lé ĩ sɛɛ́rà, á ĩ zũ le ho tũiá na ó o wee mĩ ĩ ɲii á bon.
33 Minɛ́n lé bĩa tonkaa ɓa nùpua á ɓa van o Zãn Batiisi cɔ̃n, á wón vaá mà ho tũiá ĩ ɲii á
nɔn ɓa yi.
34 Ĩnɛ́n wón màkóo mía à nùpue wé ĩ bĩo sɛɛ́ràso. Ká ĩ màhã́ bía mu bèra a na à mi dàń
kãní.
35 «Bìo ó o Zãn hĩa wee bío ka lòn fĩntãní na khoomu yenkeen, á mi tà zãmakaa mu
khoomu mu bĩo yi ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ yi.
36 Bĩo ɓúi wi bĩn á wee zéení bĩo á ĩ bĩo karáa. Bũn po ho tũiá na ó o Zãn mà ĩ ɲii. Mu
bĩo mu lé mu bè-wénia na á ĩ Maá le ĩ wé, bĩo á ĩ wee wé kà, lé bũn wee zéení le lé ĩ Maá
tonkaa mi bĩo bon.
37 Á ĩ Maá na tonkaa mi wón mí bɛɛre mún wee mĩ ho tũiá ĩ ɲii. Mi yí ɲá a bíonĩ, á mi
mún yí zũ a.
38 Mi yí tà a bíoní yi binbirĩ, lé bĩo mi yí tà yĩa ó o tonkaa bĩo.
39 Mi wee kàrán le Dónbeenĩ bíonĩ à cikon, lé bĩo mi wee leéka le lé lerɛ́n wee na à mi
zũń bĩo mi ì wé á à yíráa le mukãnĩ binbirĩ na máa vé. Awa, lé dén bíonĩ so lé dĩo wee
zéení bĩo á ĩ bĩo karáa wéréwéré,
40 à mi màhã́ pá yí wi à mi ɓuen ĩ cɔ̃n à yíráa le mukãnĩ binbirĩ.
41 «Ĩnɛ́n màkóo mía à ɓa nùpua khòoní mi.
42 Ɛ̃ɛ ká minɛ́n bán á ĩ zũ bĩo mi karáa. Le Dónbeenĩ mi yí wa.
43 Ĩ Maá lé yĩa á ĩ ɓuara yèni yi, á mi pã́ ĩ bĩo. Ká a ɓúi màhã́ lá ɓuara mí kùrú yèni yi, á
mi ì tà wón bĩo.
44 Minɛ́n na wi mi wé khòoní mín, à mi yí wi à mi cà à dĩo lé le Dónbeenĩ mí dòn à
khòoní mia, á à wé kaka à déráa mi sĩa ĩnɛ́n yi?
45 Mi yí leéka le lé ĩnɛ́n khíi kooní mia le Dónbeenĩ yahó dɛ́. Ɓùeé. O *Mɔyiize na mi
wee lòoní le o ò séení mia lé wón wee kooní mia le Dónbeenĩ yahó.
46 O Mɔyiize bĩo mi lá tà kɛ̃́nkɛ̃́n, se ĩnɛ́n á mi mún lá à tà bĩo, lé bĩo á ĩnɛ́n lé yĩa ó o
Mɔyiize bía bĩo mí vɔ̃nna yi.
47 Ɛ̃ɛ ká bĩo ó o túara ĩ dãní yi á mi yí tà yi, á mi mún yí dà máa tà ĩnɛ́n bíoní yi.»

6

O Yeesu dĩinía ɓa zãamáa
(Matiye 14.13-21; Maaki 6.30-44; Luki 9.10-17)

1 Bũn mɔ́n ó o Yeesu lè mí nĩ-kenínia zon ho woohũ á khú ho Kalilee vũ-beenĩ mɔ́n, hĩa
ɓa mún wee ve làa Tiberiade vũ-beenĩ.
2 Á ɓa minka zãamáa bò a yi, lé bĩo ɓa vánvárowà na ó o wee wɛɛ́ à ɓa mi á bĩo wee wé
ho yéréké.
3 Ʊ o Yeesu wà vaá yòora le ɓúee ɓúi, á yòó kará bĩn lè mí nĩ-kenínia.
4 Mu wee wé, à ɓa *zúifùwa sãnú na ɓa le *Paaki díró sùaráa.
5 Ʊ o Yeesu le mí ì loń, à ɓa minka zãamáa wee ɓuen wo yi, ó o tùara a Filiipu yi: «Lé
wen á wa à yí mu bè-dínii yi á à na ɓa minka nùpua na kà ɓúenɓúen yi?»

6 O Yeesu tùara a Filiipu yi kà, lé bĩo ó ɔ wi ò ɔ khɛ́n o kúará, ká arɛ́n wón zũ bĩo ó ɔ ò
wé.
7 Ʊ ɔ Filiipu bía nɔn o Yeesu yi: «Hàrí wa lá yí le wɛ́n-hãani khĩá-ɲun* à vaa yà lè ho
búurú ɓuee cɛ̀ɛka wĩníwĩní, á ɓa ɓúenɓúen pá máa yí.»
8 Ʊ ɔ nĩ-kenínia nĩ-kéní, o Simɔn Piɛre ɓàn za Ãndere á bía nɔn o Yeesu yi:
9 «Yàrónza ɓúi wi hen á ɓa cezàwa bùaa ɲun, lè ho búurú bi-zàwa bĩo hònú na wó lè
mu bĩo ɓúi na ɓa le ooze† dũmu á wi cɔ̃n. Ká lée webio á bũn ǹ wé lè ɓa minka zãamáa
na kà?»
10 Ʊ ɔ Yeesu wã́a bía: «Mi bío le ɓa ɓúenɓúen lii kɛɛní.» Le ɲíní sà le lùe mu yi boo, á lé
dén ɓa wã́a lií kará wán. Ɓa báawa mí dòn á à yí muaaseé hònú síi.
11 Ʊ ɔ Yeesu fó ho búurú bi-zàwa, á dó le Dónbeenĩ báráká, ò ɔ nɔn ho le ɓa sanka na
bĩa kará bĩn ɓúenɓúen yi. Lé bũn ɓàn síi ó ɔ mún wó lè ɓa cezàwa, á ɓa ɓúenɓúen dú làa
bĩo ɓa sĩa vá yi.
12 Bĩo ɓa ɓúenɓúen dú sù, ó ɔ Yeesu bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Mi yí día le bĩo dú ká à
yáa. Mi khuii mu ɓúenɓúen.»
13 Á ɓa khuiira mu, á ho ooze búurú bi-zàwa bĩo hònú bĩo na là ká á sú hã sàkíwá pírú
ɲun.
14 Bĩo ɓa nùpua mɔn mu yéréké bĩo na ò ɔ wó, á ɓa bía: «O nĩi na kà ɓɛ̀ntĩn lé le
*Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro, yĩa lá ko ò ɔ ɓuen ho dĩmíɲá yi.»
15 Bĩo ó ɔ Yeesu zũna le ɓa nùpua ɓueé fé mí á à wé lè mí bɛ́ɛ lè ho pànká, ó ɔ tĩn wà
yòora le ɓúee wán mí dòn.

O Yeesu varákaa mu ɲumu wán
(Matiye 14.22-27; Maaki 6.45-52)

16 Ho zĩihṹ, ó ɔ Yeesu nĩ-kenínia wà lion ho vũ-beenĩ ɲii,
17 á lií zon ho woohṹ wee khí lè ho *Kapɛɛnayuumu lóhó cɔ̃n. Ho tá hũn ká a Yeesu dĩǹ
yí ɓueé dɔ̃n ɓa.
18 Ho pinpiró wee và lè mí pànká, á ho vũ-beenĩ ɲumu wee yànbónka. 19 Bĩo ɓa vá zon
á à yí lòn kilomɛɛterewa bĩo hònú tàá bĩo hèzĩn síi lè le ɓónɓóore‡, á ɓa mɔn o Yeesu ò ɔ
wee varáka mu ɲumu wán wà ɓueé sùará ɓa yi, á ɓa zã́na.
20 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mu lé ĩnɛ́n, mi yí zɔ̃n.»
21 Á ɓa wã́a wi ɓa bío le o Yeesu yòo zo ho woohṹ yi, à bũn ɓa dɛ̀ɛnía dɔ̃n hen na ɓa wee
va yi vó.

O Yeesu ka lòn dĩnló na wee na le mukãnĩ binbirĩ

22 Mu tá na lée tɔ̃n, á ɓa zãamáa na khíi wi lè ho vũ-beenĩ mɔ́n á zũna le lée woohṹ dà-
kéní mí dòn lá wi bĩn. Ɓa zũna le o Yeesu yí zon ho woohṹ lè mí nĩ-kenínia, ká lé ɓarɛ́n
wà mí dòn.
23 Ɛɛ ká wonna ɓúi ló ho Tiberiade lóhó yi ɓueé dɔ̃n ho lahó na ó ɔ Yeesu dó le Dónbeenĩ
báráká ò ɔ nɔn ho búurú ɓa là yi.
24 Bĩo ɓa zãamáa mɔn ò ɔ Yeesu mía bĩn, ó ɔ nĩ-kenínia mún mía bĩn, á ɓa yòó zon hɔ̃n
wonna so yi ɲɔn ho *Kapɛɛnayuumu lóhó, á wà khíi cà a.
25 Bĩo ɓa bĩnía khíi yú a Yeesu ho vũ-beenĩ mɔ́n, á ɓa wee tùa wo yi: «Nì-kàránlo, fo
ɓuara hen dĩà?»
26 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Mi wee cà mi yínɔ́ń bĩo mi zũna mu
yéréké bĩo na á ĩ wó ɓàn kúará, ká lé bĩo mi yú ho búurú á là sù bĩo yi.

---

* **6:7** Le wɛ́n-hɔ̃nló dà-kéní wee yí o nùpue nĩ-kéní wizon-kùure sámú sàánii. † **6:9** Ooze: Mu lée bè-vànii ɓúi na ɓa zúifùwa hĩa wé và à wé lè ɓa nàwa dĩnló. Ho ooze mu dũmu á ɓa nĩ-khenia wee è wé lè ho búurú. Horɛ́n dũmu yàwá sĩ. ‡ **6:19** Ho Kalilee vũ-beenĩ: Ho vũ-beenĩ mu tóntómú á à yí kilomɛɛterewa ɓóní síi, ká ho ɓùaaró á à yí kilomɛɛterewa pírú ɲun síi.

27 Mi wé yí sá ho dĩnló na dà wee yáa bìo yi, ká mi wé sá hìa yí máa yáa bìo yi, hón na
wee na le mukãnì binbirì na máa vé. Hón dĩnló so lé o Nùpue Za á à na ho mia, lé bìo ó
orɛ́n lé yìa ó ɔ Maá Dónbeenì zéenía bìo le mí nɔn mu bìo ɓúenɓúen wéró pànká yi.»
28 Á ɓa tùara a yi: «Lé ho tonló yɛ́n á le Dónbeenì wi à wa sá?»
29 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo le Dónbeenì le mi wé, lé à mi dé mi sìa yìa le tonkaa yi.»
30 Bìo ó ɔ bía kà síi, á ɓa bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n ɓɛ̀n lé mu yéréké bìo yɛ́n fo dà à wé á wa
à mi á à déráa wa sìa fonì? Wé mu ɓúi le wa mi!
31 Pãahṹ na á wàn ɓùaawa hĩa wi ho tá henì yi, á ɓa yú ho *maanɛ á là, làa bìo mu
túararáa le Dónbeenì bíonì vũahṹ yi: ‹O hĩa nɔn ho dĩnló na ló ho wáayi ɓa yi á ɓa dú.§›»
32 Ɔ́ ɔ Yeesu ɓɛ̀n bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ mì ho tũiá na mia: Mu yínɔń o *Mɔyiize lé yìa hĩa
nɔn ho búurú na ló ho wáayi mia. Lé ĩ Maá Dónbeenì nɔn ho mia. Lé orɛ́n mún wee na
ho dĩnló binbirì na ló ho wáayi mia.
33 Mu bon, ho dĩnló binbirì na le Dónbeenì wee na lé yìa ló ho wáayi lion. Lé orɛ́n wee
na le mukãnì binbirì ho dĩmíɲása yi.»
34 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, wé na hón dĩnló so wɛn fɛ́ɛɛ.»
35 Ɔ́ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «Ĩnɛ́n lé yìa lé ho dĩnló na wee na le mukãnì binbirì. Yìa
bò miì á dó mí sìi miì, á hĩni làa ɲu-hãní máa ɓúe ɓànso hùúu.
36 Ĩ bía mu nɔn mia le mi mɔn bìo á ĩ wó, à mi ɲɔnì pá yí dó mi sìa miì.
37 Bìa á ĩ Maá wee wé à ɓa bìo sì miì le mí nì-kéní kéní wé è bè miì. Yìa bò miì, á ĩ máa
bío le o bĩní hùúu.
38 Lé bìo á ĩ yí ló ho wáayi yí wà ɓueé wé ĩ sìi bìo. Yìa tonkaa mi lé wón sìi bìo á ĩ wà
ɓueé wé.
39 Yìa tonkaa mi sìi bìo lé à ĩ yí vĩiní bìa ó ɔ kàràfáa miì nì-kéní ɓúi, ká ĩ vèení ɓa ho
dĩmíɲá vé nɔ̀nzonì.
40 Mu bon, ĩ Maá sìi bìo lé à bìa ɓúenɓúen na fá mí yìo o Za yi á dó mí sìa wo yi, à yí le
mukãnì binbirì na máa vé, à ĩ vèení ɓa ho dĩmíɲá vé nɔ̀nzonì.»
41 Á ɓa *zúifùwa wãa wee khí mí kío yi, lé bìo ó ɔ bía le mínɛ́n lé ho dĩnló binbirì na ló
ho wáayi lion.
42 Á ɓa bía: «Yínɔń orɛ́n lé o Zozɛɛfu za Yeesu le? Wa zũ ɓàn maá lè ɓàn nu. Ɔ́ ɔ wãa à
wé kaka á à bíoráa le mí ló ho wáayi lion?»
43 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi yí khí mi kío yi.
44 Nùpue woon yí dà máa bè miì, ká a Maá na tonkaa mi yí ɓuan wo yí ɓuararáa, á ĩnɛ́n
á à vèení ɓànso ho dĩmíɲá vé nɔ̀nzonì.
45 Bìo kà lé bìo túara le Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛrowà vɔ̃nna yi: ‹Le Dónbeenì khíi kàrán
ɓa ɓúenɓúen.*› Nùpue lée nùpue na wee ɲí a Maá Dónbeenì tãmu, á wee día míten ò ɔ
kàrán, wón á à bè miì.
46 Bũn yí máa zéení le ĩ le nùpue ɓúi mɔn o Maá. Yìa ló le Dónbeenì cɔ̃́n ɓuara, lé wón
mí dòn mɔn wo.
47 Le ĩ mì ho tũiá na mia: Yìa dó mí sìi wo yi, wón yú le mukãnì binbirì na máa vé.
48 Ĩnɛ́n lé ho dĩnló na wee na le mukãnì binbirì.
49 Mìn ɓùaawa là ho *maanɛ ho tá henì yi, èɛ ká bũn màhã́ yí hò ɓa húmú.
50 Ká ĩnɛ́n lé ho dĩnló binbirì na ló ho wáayi lion. Yìa dú ho, á ɓànso ò yí le mukãnì
binbirì na máa vé.
51 Ĩnɛ́n lé ho dĩnló na wee na le mukãnì binbirì, hĩa ló ho wáayi lion. Yìa dú ho, á
ɓànso á à yí le mukãnì binbirì na máa vé. Ho dĩnló na á ĩ ì na bèra a na à ho dĩmíɲása yí
le mukãnì binbirì, lé ĩ sãnía.»
52 Bìo ɓa *zúifùwa ɲá hã bíoní mu, á ɓa wee kán mín lè mí sòobɛ́ɛ. Ɓa wee bío: «O nìi
mu dà a wé kaka a nanáa mí sãnía wɛn á wa a là?»

§ **6:31** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 78.24; Léró vũahṹ (Exode) 16.1-15. Ɓa zãamáa bía le bíonì mu à zéení le o Mɔyiize lé yìa hĩa nɔn ho dĩnló mín ɓùaawa yi. * **6:45** Mi loń Ezayii vũahṹ 54.13

53 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Hen ká mi yí là a Nùpue Za sãnía, á
yí ɲun o cãni, á le mukãnĩ binbirĩ máa kɛń mia.
54 Yĩa là ĩ sãnía, á ɲun ĩ cãni, wón ɓànso yú le mukãnĩ binbirĩ na máa vé. Ĩ ì vèení ɓànso
ho dĩmíɲá vé nɔ̀nzoǹ.
55 Mu bon, ĩnɛ́n sãnía lé ho dĩnló binbirĩ, á ĩ cãni lé mu bè-ɲunii binbirĩ.
56 Yĩa là ĩ sãnía á ɲun ĩ cãni, se wón páanía làa mi á ĩnɛ́n páanía làa wo.
57 O Maá na tonkaa mi lé wón mí bɛɛre wee na le mukãnĩ binbirĩ. A lé orɛ́n pànká yi á
le mukãnĩ binbirĩ mún wiráa ĩnɛ́n yi. Lé làa bũn síi, á yĩa là ĩ sãnía, á ɓànso mún ǹ yí le
mukãnĩ binbirĩ ĩnɛ́n pànká yi.
58 Ĩnɛ́n lé ho dĩnló na ló ho wáayi lion, hón yí ka làa hĩa á mĩn ɓùaawa yánkaa dú bĩo
síi. Bán dú hón à ɓa pá húrun. Ɛɛ ká yĩa dú ho dĩnló na ló ho wáayi lion, á ɓànso á à yí le
mukãnĩ binbirĩ na máa vé.»
59 O Yeesu bía hã bíoní na kà, ká a wee kàrán ɓa nùpua ɓa zúifùwa kàránló zĩi ho
*Kapɛɛnayuumu lóhó yi.

Le mukãnĩ binbirĩ na máa vé bíoní

60 Bĩo á bĩa bò a yi ɲá a bíoní, á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ bía: «O nĩi mu bíoní ɓɛ̀ntĩn hereka. Nùpue na
dà à tà hã yi á mía.»
61 Ƙ ɔ Yeesu zũna le bĩa bò a yi wee khí mí kío yi bĩo ó ɔ bía bĩo yi, ó ɔ bía: «Hã bíoní
mu ɓóonía mia lée?
62 Ɛɛ ká mi ɓɛ̀n wãa khíi mɔn o *Nùpue Za ká a bĩnía wee yòo hen na ó ɔ ló yi ɓuara hã?
63 Le Dónbeenĩ Hácírí lé dĩo wee na le mukãnĩ binbirĩ. O nùpue míten yí dà dɛ̀ɛ máa
wé. Hã bíoní mu na á ĩ bía nɔn mia kà lé le Dónbeenĩ Hácírí á hã ló cɔ̃́n. Hã wee na le
mukãnĩ binbirĩ.
64 Ɛɛ ká ɓa nùwã yɛn ɓúi mi tĩahṹ á yí dó mí sĩa miĩ.» A mu ɓɛ̀n bon, mu ɲúhṹ ɓúɛɛníi á
bĩa yí dó mí sĩa o Yeesu yi ó ɔ zũna bĩo, á mún zũna yĩa á à dé o ò na bĩo.
65 Ƙ ɔ Yeesu pá bĩnía bía kà síi: «Lé bũn te bĩo á ĩ bía mu nɔn mia le nùpue yí dà máa
bè miĩ, ká a Maá Dónbeenĩ yí nɔn mu wéró pànká ɓànso yi.»
66 A wãa lá bũn ɲii wán, á bĩa bò a yi cɛ̀rɛ̀ɛ bĩnía o mɔ́n, á yí máa bè làa wo.
67 Ƙ ɔ wãa tùara mí nĩ-kenínia pírú ɲun yi: «Minɛ́n mún máa bĩní le?»
68 Ƙ ɔ Simɔn Piɛre bía nɔn wo yi: «Ɲúhũso, lé o yɛ́n á wa à bĩní vaá bè yi? Ũnɛ́n lé yĩa le
mukãnĩ binbirĩ na máa vé bíoní wee lé cɔ̃́n.
69 Warɛ́n dó wa sĩa foǹ, á zũ le ũnɛ́n lé yĩa lé le Dónbeenĩ nùpue yi poni ɓànso na le
tonkaa.»
70 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mu so yínɔń ĩnɛ́n hueekaa minɛ́n pírú ɲun le? Ɛɛ ká mi
nĩ-kéní ɓúi màhã́ pá lé o *Satãni nùpue.»
71 Mu lé o Simɔn Isikariote za Zudaa ó ɔ wee bío bĩo. Mu bon, ɓa pírú ɲun mu tĩahṹ ó
orɛ́n lé yĩa à dé o ò na.

7

O Yeesu ɓàn zàwa yi dó mí sĩa wo yi

1 Bũn mɔ́n, ó ɔ Yeesu tò ho Kalilee kɔ̃hṹ yi. O yí wi ò ɔ zoo tè ho *Zudee kɔ̃hṹ yi, lé bĩo
ɓa *zúifùwa ɲúnása wi ɓa ɓúe o.
2 Bĩo ɓa zúifùwa sãnú na ɓa le *Bùkúwá Sãnú díró wà ɓueé sùará,
3 ó ɔ Yeesu ɓàn zàwa bía nɔn wo yi: «Fo lá ko à ũ lé hen à lɛ́n va ho Zudee kɔ̃hṹ yi, à bĩa
bò foǹ bĩn mún mi mu bè-wénia na fo wee wé.
4 Nùpue na wi ɓa zũń wo, wón bè-wénia máa wé sànka wé. Mu bè-beera na fo wee
wé, á fo ko à ũ wé à ɓa nùpua ɓúenɓúen mi.»
5 Mu bon, o Yeesu ɓàn zàwa mí bɛɛre yí dó mí sĩa wo yi.
6 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ĩnɛ́n á ho pãahṹ dĩǹ yí dɔ̃n cɔ̃́n, ká minɛ́n bán á ho pãahṹ wi
cɔ̃́n wà fɛ́ɛɛ.

7 Ho dĩmíɲá nùpua yí dà máa ɲin mia, ká ĩnɛ́n wón ɓa ɲina, lé bĩo á ĩ wee mĩ ho tũiá le
ɓa wárá yí seka.
8 Minɛ́n lɛ́n va ho sãnú díiníi. Ĩnɛ́n wón máa va, lé bĩo ho pãahũ dĩǹ yí dõn ĩ cɔ̃n.»
9 O Yeesu bía hɔ̃n bíoní so nɔn ɓa yi ò ɔ kará ho Kalilee kõhũ yi.

O Yeesu van hã bùkúwá sãnú díiníi

10 Bĩo ó ɔ Yeesu ɓàn zàwa wà van ho sãnú díiníi, ó orɛ́n mún wà van. Ká a màhã́ sànkaa
míten vannáa, ò ɔ bĩo yí zũń.
11 Ɓa *zúifùwa ɲúnása wee cà a ho sãnú mu díiníi. Ɓa wee hɛ́ɛ tùaka hen na ó ɔ Yeesu
mu wi yi.
12 O Yeesu bĩo wó le wãaníi làa sòobɛ́ɛ ɓa zãamáa tĩahũ. Ɓa ɓúi wee bío le o nĩi mu lée
nĩ-tente. Ɓa ɓúi ɓɛ̀n le o wee vĩiní ɓa nùpua.
13 Ká nùpue na màhã́ à henî mí sĩi á à bío mu wéréwéré ɓa nùpua yahó wón mía, lé
bĩo ɓa zãna ɓa zúifùwa ɲúnása.
14 Ho sãnú dú zon ho tĩahũ lòn wizooní bĩo náa síi ó ɔ Yeesu zonnáa le *Dónbeenĩ zĩ-
beenĩ lún yi, á zoó wee kàrán ɓa nùpua.
15 Ɓa zúifùwa wee wé coon o bĩo yi, á ɓa wee bío: «O nĩi mu kàránló ɲɔǹ yí van yahó
ò ɔ pá zũ le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bĩo kà síi le we?»
16 Ɔ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Bìo á ĩ wee kàrán làa mia á yí ló ĩnɛ́n ĩ bɛɛre cɔ̃n. Yĩa tonkaa
mi lé yĩa mu ló cɔ̃n.
17 Yĩa tà wee wé le Dónbeenĩ sĩi bĩo, wón ɓànso á à zũń ká ĩ kàránló ló le Dónbeenĩ cɔ̃n,
tàá ká ĩ wee bío ĩ kùrú bíoní.
18 Yĩa wee bío mí kùrú bíoní, wón wee cà le yèni. Ká yĩa wee cà le yèni à na yĩa tonkaa
wo yi, wón wee mĩ ho tũiá, o térénna.
19 O *Mɔyiize so yí nɔn ho làndá mia le? A yĩa màhã́ wee bè ho yi mi tĩahũ wón mía.
Lée webio nɔn mi wi mi ɓúeráa mi?»
20 Á ɓa zãamáa bía nɔn wo yi: «O cĩná wi foǹ! Yĩa wi ò ɔ ɓúe fo lé o yɛ́n?»
21 Ɔ ɔ Yeesu bĩnía lá le bíonĩ ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Ĩ wó mu yéréké bĩo dà-kéní mí dòn wa
vũńló wizonle na lé ho *Sabaa zoǹ, á mi ɓúenɓúen wó coon mu bĩo yi.
22 O Mɔyiize bò mu henía nɔn mia le mi wé *kúio mi zà-báawa, á mi yàá wee kúio ɓa
hàrí ho Sabaa zoǹ. Ho làndá mu yàá yínɔń Mɔyiize ɓúa ho ɲúhũ, mu lé mĩn ɓùaawa.
23 Awa, ká minɛ́n dà wee kúii o za báa ho Sabaa zoǹ, bèra a na à mi yí wé yí khe o
Mɔyiize làndá dãní yi, á lée webio nɔn á mi sĩa wee cĩnáa miĩ, lé bĩo á ĩ wó ó ɔ nĩ-kùure
wan cun ho Sabaa zoǹ?
24 Bĩo mi wee mi à dĩn wán cítíráa o nùpue à mi khí yi. Mi wé cítí o nùpue làa bĩo
térénna le Dónbeenĩ cɔ̃n.»

O Yeesu lé yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra

25 Á ho Zeruzalɛɛmusa ɓúi wãa wee bío: «Ɛ́ee! Yĩa kà so yínɔń o nĩi na á wa ɲúnása wi
ɓa ɓúe le?
26 Nín-yĩa wee bío ɓa nùpua yahó, ò ɔ ɓúi yí dó mí ɲii wo yi. Wa ɲúnása màhã́ wãa
zũna le lé orɛ́n lé yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra lée?
27 Yĩa kà wón á warɛ́n zũ léeníi. Ɛ̃ɛ ká yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra khíi ɓuara, á nùpue
woon máa zũń hen na ó ɔ ló yi.»
28 Bĩo ó ɔ Yeesu wee kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi, ó ɔ bía bĩo kà pɔ̃npɔ̃n:
«Mi so zũ mi kɛ̃́nkɛ̃́n, á zũ ĩ léeníi le? Ĩnɛ́n yí ɓuara ĩten, ká ho tũiá poni ɓànso lé yĩa tonkaa
mi. Mi yí zũ a,
29 ká ĩnɛ́n wón zũ a, lé bĩo á mu lé orɛ́n á ĩ ló cɔ̃n ɓuararáa. Orɛ́n lé yĩa tonkaa mi.»
30 Á ɓa wãa wee cà a wĩiró yahó, ká nùpue woon yí wĩira a, lé bĩo ó ɔ pãahũ dĩǹ yí dõn.
31 Ɛ̃ɛ ká ɓa zãamáa mu tĩahũ, á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ ɲɔǹ pá tà a bĩo. Ɓa wee bío: «*Yìa le Dónbeenĩ
mɔn léra khíi ɓuara, ó ɔ so ɓueé wé yéréké bĩowa na po bĩo ó ɔ nĩi na kà wee wé le?»

Ɓa tonkaa ɓa parowà le ɓa vaa wĩi o Yeesu

32 Á ɓa *Farizĩɛwa ɓúi ɲá bĩo ɓa zãamáa wee hũahũaaka a Yeesu dãní yi, á ɓa Farizĩɛwa
mu kuure lè le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása tonkaa ɓa parowà ɓúi le ɓa vaa wĩi wo.
33 Ɔ ɔ Yeesu bía: «Ĩ kɛńló mi tĩahũ máa wé bĩo na á à mía. Hen làa cĩinú ká ĩ ì bĩní ì va
yĩa tonkaa mi cɔ̃n.
34 Mi khíi wé è cà mi, ká mi máa yí mi, á hen na á ĩ ì kɛń yi á mi mún yí dà máa va yi.»
35 Á ɓa *zúifùwa wee tùaka mín yi le lé wen o ò va ká mí máa yí o coon? Lé ɓa zúifùwa
na hɛ́ɛra wika bĩa yínɔń ɓa zúifùwa tĩahũ ó ɔ màhã wi ò ɔ lɛ́n va cɔ̃n lée? O màhã wi o ò
vaa kàrán bĩa yínɔń ɓa zúifùwa lée?
36 Bĩo ó ɔ bía le wa khíi wé è cà mí ká wa máa yí mí, á hen na mí ì kɛń yi á wa yí dà máa
va yi, bũn kúará lée webio?

O Yeesu le bĩa le ɲu-hãní dà ɓuen mi cɔ̃n

37 Ho sãnú dí vé nɔ̀nzoǹ dén wizonle so lé dĩo ɲúhũ wi po hĩa ká. Bũn zoǹ ó ɔ Yeesu
dĩn ɓa zãamáa yahó ò ɔ bía pɔ̃npɔ̃n: «Hen ká yĩa le ɲu-hãní dà, à ɓànso ɓuen ĩ cɔ̃n á ĩ ì na
mu ɲumu wo yi ó ɔ ò ɲu.
38 Yĩa dó mí sĩi mii, làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi kà síi: ‹Á wón
ɓànso sĩi á à wé lòn ɲun-dãní, á mu ɲumu na wee na le mukãnĩ wé è tá á à lé yi.›»
39 Mu lé le Dónbeenĩ Hácírí ó ɔ Yeesu wee bío bĩo kà síi, dĩo á bĩa dó mí sĩa wo yi khíi yí.
Mu pãahũ ká le Dónbeenĩ dĩǹ yí nɔn mí Hácírí bĩa dó mí sĩa o Yeesu yi, lé bĩo le Dónbeenĩ
dĩǹ yí léra a yèni.

Ɓa zãamáa ɲi-cúa wi mín ɲúná yi o Yeesu bĩo yi

40 Ká ɓa zãamáa na wi bĩn ɲá a Yeesu bíoní mu, á ɓa ɓúi wee bío le yĩa kà wón ɓɛ̀ntĩn
lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro.
41 Ɓa ɓúi bán ɓɛ̀n le o lé *Yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra. Ɓa ɓúi ɓɛ̀n le mu so bon ká yĩa le
Dónbeenĩ mɔn léra ko ò ɔ lé ho Kalilee kɔ̃hũ yi le.
42 Mu so yí túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi le o *Daviide nɔnkãni, là a Daviide mu ɓa
lóhó Betelehɛɛmu lé bĩn á Yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra ko ò ɔ lé yi le?*
43 Á ɓa zãamáa ɲi-cúa wó mín ɲúná yi o Yeesu mu bĩo yi.
44 Ɓa zãamáa mu tĩahũ á nùwã yɛn ɓúi wi ɓa wĩi wo, ká nùpue woon yí tũaa wo yi.

Ɓa zúifùwa ɲúnása yi tà a Yeesu bĩo

45 Bĩo ɓa parowà na le Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása lè ɓa Farizĩɛwa tonkaa bĩnía
ɓuara, á bán tùara ɓa yi: «Lée webio nɔn á mi yí ɓuannáa wo yí ɓuararáa?»
46 Á ɓa parowà bía: «Hã bíoní na ó ɔ nùpue mu wee bío ɓàn síi á wa dĩǹ yí ɲá a ɓúi ɲii
yi yí mɔn hùúu.»
47 Á ɓa Farizĩɛwa bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n mún día miten ó ɔ khà lon?
48 Warɛ́n ɲúnása tĩahũ lè warɛ́n Farizĩɛwa tĩahũ á nĩ-kéní kà so tà a bĩo le?
49 Ká lé ɓa zãamáa na kà mí dòn, bán na yí zũ dɛ̀ɛ o Mɔyiize làndá bĩo yi, bán le
Dónbeenĩ dánkánía.»
50 Á ɓa Farizĩɛwa nĩ-kéní na ɓa le Nikodɛɛmu, yĩa van o Yeesu cɔ̃n ho tĩnàahũ ɓúi,
51 á bía nɔn ɓa yi: «Wa làndá yi, á wa yí dà máa síiní nùpue ɲúhũ ká wa yí ɲá ɓànso
ɲi-cúa, á yí zũna ká a wó khon.»
52 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n mún wee bío lòn Kalilee nĩi! Kàrán le Dónbeenĩ bíonĩ
vũahũ à cikon, á fo ò mi mu le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro nĩ-kéní kà yí máa lé Kalilee yi.»
[
53 Lé bũn á ɓa ɓúenɓúen wà khíɓon wán,

* **7:42** Mi loń Samuwɛɛle ɲun níi vũahũ 7.12; Misee vũahũ 5.1

8

1 ò ɔ Yeesu wón wà yòora le ɓúee na ɓa le Oliivewa ɓúee wán.

O hã́-bá-fé na ó ɔ Yeesu kãnía

2 Mu tá na lée tɔ̃n yìnbíi bùirìi, ó ɔ bìnía van le *Dónbeenì zì-beenì lún yi, á ɓa zãamáa ɓueé kìnía wo yi. Ʊ́ ɔ lií kará ò ɔ wee kàrán ɓa.
3 Á ho *làndá bìo zéenílowa lè ɓa *Farizìɛwa ɓuan o hã́a ɓúi na ɓa zù yi là a bá-veere ɓueé zonnáa, á zoó dìnía wo ɓa nùpua ɓúenɓúen yahó,
4 à ɓa bía nɔn o Yeesu yi: «Nì-kàránlo, o hã́a na kà ɓa zù yi là a báa.
5 Á wa làndá yi, ó ɔ *Mɔyiize bò mu henía nɔn wɛn le ká wa wé yú bán hã́awa so síi, à wa lèeka ɓa lè hã huaa ɓúe.* Áwa, ũnɛ́n ɓɛ̀n le we mu dã́ní yi?»
6 Ɓa bía bũn à khũaanáa o Yeesu ɲii yi à yíráa wo kooní yi. Ká a Yeesu màhã́ lií lúnlúrá, ò ɔ wee túa ho tá púnpùró yi lè mí nín-kíza.
7 Bìo ɓa dìn lan wee tùa wo yi, ó ɔ lií hìnɔn yòó dìn, ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Yìa dìǹ yí wó bè-kohó hùúu mi tìahṹ, à wón wã́a lèe wo lè le huee ho yahó.»
8 O ɔ Yeesu bìnía lií lúnlúrá, á wee túa ho tá púnpùró yi.
9 Bìo ho làndá bìo zéenílowa lè ɓa Farizìɛwa mu ɲá hɔ̃́n bíoní so, á ɓa wee lɛ́n lè mí nì-kéní kéní, à ɓúaká lè ɓa nì-kía, á ká a Yeesu là a hã́a ho tìahṹ.
10 Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a lií hìnɔn yòó dìn ò ɔ wee bío là a hã́a: «O, o, hã́a mu, ɓa nùpua mu bò làa wen? O ɓúi mía máa síiní ũ ɲúhṹ le?»
11 Ʊ́ ɔ hã́a bía nɔn o Yeesu yi: «Ɲúhṹso, o ɓúi mía máa síiní ho.» Ʊ́ ɔ Yeesu wã́a bía nɔn wo yi: «Àwa, á ìnɛ́n mún máa síiní ũ ɲúhṹ. Fo dà a lɛ́n, ká ũ ɓɛ̀n yí bìní yí wé bè-kohó.»]

O Yeesu ka lòn khoomu ho dìmíɲása cɔ̃́n

12 O Yeesu pá bìnía bía bìo kà nɔn ɓa zãamáa yi: «Ĩnɛ́n ka lòn khoomu ho dìmíɲása cɔ̃́n. Yìa tà bò miì, se ɓànso yú mu khoomu na wee na le mukãnì binbirì. O máa kɛń tíbírí yi hùúu.»
13 Á ɓa Farizìɛwa bía nɔn o Yeesu yi: «Ũnɛ́n wã́a wee mì ho tũiá ũ ɲii, à bũn à bìo fo wee bío á nùpue yí ko ò ɔ tà yi.»
14 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hàrí ká ì wee mì ho tũiá ì ɲii, se bìo á ĩ wee bío ó ɔ nùpue ko ò ɔ tà yi. Lé bìo á ĩ zũ hen na á ĩ ló yi ɓuararáa, á ĩ mún zũ hen na á ĩ wee va yi. Ká minɛ́n bán yí zũ ì léeníi, á mún yí zũ hen na á ĩ wee va yi.
15 Minɛ́n wee fì ɓa nùpua cítíi fìló sìí, ká ìnɛ́n wón máa cítí nùpue.
16 Ká ì lá ko à ĩ fì cítíi, á ĩ cítíi mu ɲúhṹ á à wé. Lé bìo mu yínɔń ìnɛ́n ì dòn á à fì le cítíi mu. Mu lé ìnɛ́n lè ì Maá na tonkaa mi á à páaní ì fì le.
17 Mi làndá vũahṹ yi á mu túara le ká sɛɛ́ràsa nùwã ɲun mà ho tũiá mu bìo dà-kéní bìo yi, se bũn bìo so á nùpue ko ò ɔ tà yi.
18 Ìnɛ́n wee mì ho tũiá ì ɲii. Á ĩ Maá na tonkaa mi mún wee mì ho tũiá ì ɲii.»
19 Á ɓa tùara a yi: «Mìn maá mu wi wen?» Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi yí zũ mi, á mún yí zũ ì Maá. Ká mi lá zũ mi, se mi mún lá à zũń ì Maá.»
20 O Yeesu bía hɔ̃́n bíoní so ká a wee kàrán ɓa nùpua le *Dónbeenì zì-beenì lún yi, mu hãmu kúeeníi lahó nìsã́ní. Nùpue yí wìira a lé bìo ó ɔ pã́ahṹ dìǹ yí dɔ̃n.

O Yeesu wee bìo mi varó mìn Maá cɔ̃́n bìo

21 O Yeesu pá bìnía bía bìo kà nɔn ɓa yi: «Ĩnɛ́n ǹ lɛ́n á mi ì càráa mi. Ɛɛ ká mi màhã́ à hí lè mi bè-kora. Hen na á ìnɛ́n wee va yi, á minɛ́n yí dà máa va yi.»
22 Á ɓa *zúifùwa wee bío mín yi: «O wi ò ɔ ɓúe míten lée? Bìo ó ɔ màhã́ le hen na mínɛ́n wee va yi á warɛ́n yí dà máa va yi.»
23 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n ló ho tá yi. Ká ìnɛ́n ló ho wáayi. Minɛ́n bìo sã́ ho dìmíɲá na kà yi, ká ìnɛ́n wón bìo yí sã́ ho yi.

---

* **8:5** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 17.6-7

24 Lé bṹn te bìo á ĩ le mi ì híráa lè mi bè-kora. Mu bon, hen ká mi yí tà le ĩnɛ́n lé yìa wi fɛ́ɛɛ, á mi ì hí lè mi bè-kora.»
25 Á ɓa tùara a yi: «Ũnɛ́n lé o yɛ́n?» Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ĩ wee bío mu na mia fɛ́ɛɛ
hàrí mu ɲúhṹ ɓúɛɛníi.
26 Ĩ dà à bío bìo cɛ̀rɛ̀ɛ mi dãní yi, á dà à fĩ le cítíi mi bìo cɛ̀rɛ̀ɛ wán. Ká yìa tonkaa mi lé
ho tũiá poni ɓànso, á bìo á ĩ ɲá a cɔ̃́n, bṹn lé bìo á ĩ wee bío na ho dĩmíɲása yi.»
27 Ɓa yí zũ ká lé o Maá Dónbeenì ó ɔ wee bío bìo.
28 Ʊ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «Ká a *Nùpue Za á mi can le ɓùɛɛnì wán hóonía fárá,
bṹn ká mi ì zṹń ká ĩnɛ́n lé yìa wi fɛ́ɛɛ. Á mi ì zṹń ká ĩ yí máa wé bìo woon ĩten. Bìo á ĩ
Maá bía nɔn mìì, bṹn lé bìo á ĩ wee bío.
29 Ĩ Maá na tonkaa mi á wi làa mi, o yí día mi ĩ dòn, lé bìo á ĩ wee wé bìo sĩ a yi fɛ́ɛɛ.»
30 Bìo ó ɔ Yeesu wee bío kà, á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ dó mí sĩa wo yi.

Le Dónbeenì tũiá poni wee wé ʊ́ ɔ nùpue kɛ́ń míten

31 Ʊ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa zúifùwa na dó mí sĩa wo yi: «Ká mi wee bè ĩ bíonì yi, se mi
màhã́ lé ĩ nì-kenínia bìo bon.
32 Mi ì zṹń ho tũiá poni binbirì na ló le Dónbeenì cɔ̃́n. Lé bṹn ǹ wé á mi ì kɛ́ń miten.»
33 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Warɛ́n lé o *Abarahaamu mɔ̀nmànía. Wa yí wó a ɓúi wobáaní
yí mɔn. Á lée webio nɔn á ũnɛ́n bíaráa le wa à kɛ́ń waten?»
34 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ mì ho tũiá na mia: Nùpue lée nùpue na wee wé mu
bè-kora wón ka lòn wobá-nìi mu bè-kohó níi yi.
35 Á mi zũ le o wobá-nìi bìo yí sã́ ho zì-ɲúhṹ yi fɛ́ɛɛ. Ká a za na ton ho zì-ɲúhṹ yi, wón
bìo sã́ ho yi fɛ́ɛɛ.
36 Ká le Dónbeenì Za wãa wó mia lè ɓa nùpua na wi míten, á mi ì wé miten binbirì.
37 Ĩ zũ le mi lé o Abarahaamu mɔ̀nmànía, ɛ̀ɛ ká mi màhã́ wee cà à mi ɓúe mi, lé bìo á
bìo á ĩ wee kàrán làa mia yí máa zo mia.
38 Bìo á ĩ Maá zéenía làa mi, lé bṹn á ĩ wee bío, ká minɛ́n ɓɛ̀n wee wé bìo á mìn maá bía
nɔn mia.»
39 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Warɛ́n wàn maá lé o Abarahaamu.» Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ká
mi lá lé o Abarahaamu zàwa bìo bon, se mi lá wee wé hã wárá na ó ɔ Abarahaamu wó
ɓàn síi.
40 Á mi yí máa wé hɔ̃́n, à mi wi mi ɓúe ĩnɛ́n na mà ho tũiá poni nɔn mia, hìa na á ĩ ɲá ĩ
Maá Dónbeenì cɔ̃́n. Bṹn ó ɔ Abarahaamu yí wó.
41 Mi wee wé mìn maá wárá.» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Wàn maá lé le Dónbeenì mí dòn.
Wa yínɔ́ń zì́ní zàwa.»
42 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ká mìn maá lá lé le Dónbeenì, á mi lá à wań mi, lé bìo á ĩnɛ́n
ló le Dónbeenì cɔ̃́n ɓuara. Ĩ yí ɓuara ĩten. Lé lerɛ́n tonkaa mi.
43 Bìo nɔn á mi yí máa zṹńnáa hã́ bíoní na á ĩ wee bío na mia kúará lé mu yɛ́n? Lé bìo
á mi yí wi mi ɲí hã́.
44 Yìa lé mìn maá lé o *Satãni. Á mìn maá sĩi bìo lé bṹn á mi wi à mi wé. O lé o nì-ɓúe
hàrí ho dĩmíɲá lénló pãahṹ. O yí dà máa mì ho tũiá poni, lé bìo á tũiá poni mía wo yi.
Hen ká a fã́ le sabéré, se lé orɛ́n mí bɛɛre sìí ó ɔ wee zéení, lé bìo ó ɔ lé o sabín-fũaalo.
Orɛ́n lé yìa á hã́ sabíoní wee lé yi.
45 Ɛ̃ɛ ká ĩnɛ́n wee mì ho tũiá poni, lé bṹn nɔn á mi yí tàráa ĩ bíoní yi.
46 Minɛ́n tĩahṹ, ó ɔ ɓúi so dà a bío le ĩ wó bè-kohó le? Ká ĩ wee mì ho tũiá poni, á lée
webio nɔn mi yí tàráa ĩ bíoní yi?
47 Bìa na lé le Dónbeenì zàwa binbirí wee wé ɲí le Dónbeenì bíoní. Ɛ̃ɛ ká minɛ́n yínɔ́ń
le Dónbeenì zàwa, lé bṹn nɔn mi yí máa ɲínáa le bíoní.»

O Yeesu le minɛ́n po a Abarahaamu

48 Á ɓa *zúifùwa bía nɔn wo yi: «À bũn wa tũiá sĩ à wa bío le fo lé o *Samarii nĩi†, á wa
mún tũiá sĩ à wa bío le o cĩná wi foǹ.»
49 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ĩnɛ́n á cĩná mía yi. Ĩ Maá lé yĩa á ĩ wee kɔ̃̀nbi. Ká minɛ́n bán
wee zùań miĩ.
50 Ĩnɛ́n yí máa bío le nùpue dé cùkú miĩ. O ɓúi wi á à bío le ɓa dé ho miĩ, á lé wón mún
lé o cítí-fĩ.
51 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Yĩa tà bò ĩ bíoní yi, á ɓànso máa hí máa cén.»
52 Á ɓa zúifùwa bía nɔn wo yi: «Hã laà na kà wán, á wa wãa láa mu yi kɛ̃́nkɛ̃́n le o cĩná
wi foǹ. O *Abarahaamu húrun, á le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà húrunka. A ũnɛ́n pá wee
bío le ká yĩa tà bò ũ bíoní yi á ɓànso máa hí máa cén.
53 Ʊnɛ́n ɓɛ̀n wee leéka le ũ ɲúhṹ so wi po a Abarahaamu le? Wón húrun, á le Dónbeenĩ
ɲi-cúa fɛɛrowà mún húrunka, á ũnɛ́n ɓɛ̀n wee leéka le fo lée wée?»
54 Ʊ ɔ Yeesu bía: «Ĩ lá wee dé ho cùkú ĩten yi, se mu ɲúhṹ mía. Yĩa wee dé ho cùkú miĩ
lé ĩ Maá, yĩa mi le o lé mĩn Dónbeenĩ.
55 A mi ɲɔǹ yí zũ a. Ká ĩnɛ́n wón zũ a. Ĩ lá le ĩ yí zũ a, se ĩ lé o sabín-fũaalo lè mi bĩo síi.
Ɛɛ ká ĩ zũ a, á wee bè o bíoní yi.
56 Mĩn maá Abarahaamu hĩa wee leékaa le mí ì mi ĩ ɓuenló, ó ɔ zãmakaa mu bĩo yi.
Ʊ ɔ ɓɛ̀n mɔn ĩ ɓuenló, á sĩi wan mu bĩo yi.»
57 Á ɓa zúifùwa bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n na lúlúio máa yí ho ɓúará-ɲun làa pírú á mɔn o
Abarahaamu wen?»
58 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: O Abarahaamu á à bío le mí ì te, à
bũn à ĩnɛ́n wi.»
59 Á ɓa wãa sèekaa hã huaa le mí ì lèeka làa wo á à ɓúe. Ʊ ɔ Yeesu sà míten ló le
*Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi lée wà.

9

O Yeesu wɛɛ́ra a nĩi na ton ká a lé o muii

1 Bĩo ó ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia wee khĩí, á ɓa fò mín làa nĩi ɓúi na ton ká a lé o muii.
2 Ʊ ɔ nĩ-kenínia tùara a yi: «Nì-kàránlo, lée webio nɔn ó ɔ nĩi na kà ton ká a lé o muii?
Lé orɛ́n kùrú bè-kora bĩo yi lée, tàá lé ɓàn nùwã bè-kora bĩo yi?»
3 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mu yínɔń orɛ́n bè-kora bĩo yi, á mu mún yínɔń ɓàn nùwã
bè-kora bĩo yi. O nĩi mu ton ká a lé o muii, lée bèra a na à bĩo le Dónbeenĩ dà a wé à ɓa
nùpua ɓúenɓúen mi a yi.
4 Bĩo mu khoomu wi hã laà na kà wán, á wa ko wa wé le Dónbeenĩ na tonkaa mi bè-
wénia. Le tíbírí hĩa wi, á nùpue máa dàń máa wé bĩo ɓúi.
5 Bĩo á ĩ wi ho dĩmíɲá yi hã laà na kà wán, á ĩ ka lòn khoomu ho yi.»
6 Bĩo ó ɔ Yeesu bía hɔ̃́n bíoní so vó, ó ɔ pũinía mí ɲinsãní, á khan lè le tĩní, á khĩira là a
muii yĩo,
7 ò ɔ bía nɔn wo yi: «Lɛ́n vaa sɛɛ ũ yahó le súeenii la-beenĩ na ɓa le Silowee yi.» (Ho
Silowee mu kúará le «tonkaro».) Ʊ ɔ muii wà vaá sɛɛra mí yahó, á bĩnía wee ɓuen, ò ɔ
wee mi.
8 Á bĩa làa wo kará ɓó mín yi, làa bĩa lá wee wé mi a ká a wee fioka, á wãa wee tùaka
mín yi: «Yìa kà so yínɔń o nĩi na lá wee wé kɛɛní fioka le?»
9 Á ɓa ɓúi le mu lé orɛ́n. Ɓa ɓúi ɓɛ̀n le mu yí bon, le o làa wo ɓonmín. Ʊ ɔ nĩi le mu lé
mínɛ́n.
10 Á ɓa tùara a yi: «Fo wó kaka wee mináa?»
11 Ʊ ɔ nĩi bía nɔn ɓa yi: «O nĩi na ɓa le Yeesu, lé wón khan le tĩní lè mí ɲinsãní, á khĩira
lè ĩ yĩo, ò ɔ le ĩ lɛ́n vaa sɛɛ ĩ yahó ho Silowee yi. Á ĩ wà van bĩn vaá sɛɛra ĩ yahó, á ĩ wee
mi.»

† **8:48** Samarii nĩi: Ɓa zúifùwa cɔ̃́n á ɓa Samariisa yí máa ce le Dónbeenĩ yahó. Ɓa yí máa bè le Dónbeenĩ làndá yi. Ɓa von o Yeesu lè le yèni mu hen á là làa wo.

12 Á ɓa tùara a yi le o nɩ̀i mu wi wen, ó ɔ le mí yí zũ.

Ɓa Farizɩ̀ɛwa wee tùaka a muii yi là a waró bɩ̀o

13 Á ɓa bò là a nɩ̀i na lá lé o muii vannáa ɓa *Farizɩ̀ɛwa cɔ̃́n.
14 Yaa bɩ̀o ó ɔ Yeesu khan le tɩ̃́ní lè mí ɲinsãní á wɛɛ́ra a nɩ̀i yɩ̀o, á wó ho *Sabaa zoǹ.
15 Lé bṹn nɔn á ɓa Farizɩ̀ɛwa ɓɛ̀n sã wee tùa o nɩ̀i yi làa bɩ̀o wó wó ó ɔ wee mináa. Á wón bía nɔn ɓa yi: «O khɩ̀ira le tɩ̃-sio lè ɩ̀ yɩ̀o, á ɩ̃ sɛɛra ɩ̀ yahó, á ɩ̃ wã́a wee mi.»
16 Á ɓa Farizɩ̀ɛwa nùwã yɛn ɓúi wã́a bía: «O nɩ̀i na wó bɩ̀o kà á Dónbeenɩ̀ yí tonkaa, lé bɩ̀o ó ɔ yí bò ho Sabaa làndá yi, ò ɔ sá ho tonló.» Ɓa ɓúi bán ɓɛ̀n wee bío: «Bè-kora wéro so dà wee wé yéréké bɩ̀o na wee zéení le Dónbeenɩ̀ pànká na á yɩ̀a kà wó ɓàn síi le?» Á ɓarɛ́n ɲi-cúa bɩ̀nía wi mín ɲúná yi.
17 Á ɓa bɩ̀nía tùara a nɩ̀i yi: «Lé mu yɛ́n ũnɛ́n ɓɛ̀n wee leéka o nɩ̀i mu dã́ní yi, bɩ̀o á lé orɛ́n wɛɛ́ra ũ yɩ̀o?» Á wón bía: «O nɩ̀i mu lé le *Dónbeenɩ̀ ɲi-cúa fɛɛro.»
18 Bɩ̀o ó ɔ nɩ̀i lá lé o muii, á yɩ̀o bɩ̀nía wee mi, á ɓa zúifùwa ɲúnása yí tà yi.
19 Á ɓa von ɓàn nùwã wee tùa yi: «Yìa kà lé minɛ́n te mi za le? Lé orɛ́n á mi le o ton ká a lé o muii le? Á mu wó kaka ó ɔ wee mináa?»
20 Ɔ́ ɔ nɩ̀i ɓàn nùwã bía: «Lé warɛ́n te wa za, á ton ò ɔ lé o muii.
21 Ká bɩ̀o wó wó ó ɔ wee mináa á wa yí zũ, á yɩ̀a wɛɛ́ra a yɩ̀o á wa mún yí zũ. Mi tùa wo yi, o yɩ̀o tɔ̃n, o dà wee bío mí bɩ̀o míten.»
22 Ɓa bía kà síi lé bɩ̀o ɓa zã́na ɓa zúifùwa ɲúnása. Bán wó le ɲii le ká nùpue bía wéréwéré ɓa nùpua yahó le o Yeesu lé *Yɩ̀a le Dónbeenɩ̀ mɔn léra, á ɓànso ɓa à hè lè mí kàránló zɩ̀i zoró.
23 Lé bṹn nɔn á ɓàn nùwã bíaráa le ɓa tùa orɛ́n mí bɛɛre yi, le o yɩ̀o tɔ̃n.
24 Á ɓa zúifùwa ɲúnása bɩ̀nía von o nɩ̀i na lá lé o muii, á bía nɔn wo yi: «Loń le Dónbeenɩ̀ yi à ũ ɓɛ̀ntɩ̃́n mɩ̀ ho tṹiá. Warɛ́n bán zũ le o nɩ̀i mu lé o bè-kora wéro.»
25 Ɔ́ ɔ nɩ̀i bía nɔn ɓa yi: «O nɩ̀i mu lé o bè-kora wéro lée, o yínɔń o bè-kora wéro lée, bṹn á ɩ̀nɛ́n yí zũ. Bɩ̀o dà-kéní lé bɩ̀o á ɩ̃ zũ, ɩ̀ lá lé o muii, ká bɩ̀o kà wán á ɩ̃ wee mi.»
26 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Lée webio ó ɔ wó làa fo. O wó kaka á wɛɛ́raráa ũ yɩ̀o?»
27 Ɔ́ ɔ nɩ̀i bía nɔn ɓa yi: «Ɩ̃̀ lá bía mu nɔn mia, á mi yí ɲá lè ɩ̀ cɔ̃́n. Á lée webio nɔn á mi wi à ɩ̃ bɩ̀ní bíoráa mu na mia? Minɛ́n yàá mún wã́a wi à mi wé o nɩ̀-kenínia sá?»
28 Á ɓa wee là a, à ɓa bía: «Ũnɛ́n lé yɩ̀a lé o nɩ̀i mu nɩ̀-kenínii kɛ̀ɛ. Warɛ́n bán lé o *Mɔyiize nɩ̀-kenínia.
29 Wa zũ le le Dónbeenɩ̀ bía là a Mɔyiize. Ká yɩ̀a kà wón á wa yí zũ léenii.»
30 Ɔ́ ɔ nɩ̀i bía nɔn ɓa yi: «Mu ɓɛ̀ntɩ̃́n lée bè-vɩ̀níkanii. Mi yí zũ a léenii, ɛ̀ɛ ká arɛ́n lé yɩ̀a màhã́ wɛɛ́ra ɩ̀ yɩ̀o.
31 Wa zũ le le Dónbeenɩ̀ yí máa ɲí a bè-kora wéro fioró. Ká yɩ̀a wee kɔ̃̀nbi le, á wee wé le sɩ̀i bɩ̀o, wón lé yɩ̀a á le wee ɲí fioró.
32 Bɩ̀o ho dɩ̃́míɲá wi wi, á wa dɩ̃ǹ yí ɲá ká nùpue na ton ká a lé o muii ó ɔ ɓúi wɛɛ́ra yɩ̀o.
33 O nɩ̀i na kà lá yí ló le Dónbeenɩ̀ cɔ̃́n, á bɩ̀o ó ɔ wó kà ó ɔ lá máa dàń máa wé.»
34 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n na ton lè mu bè-kora mí ɲii yi lé fo wee kàrán warɛ́n le?» A ɓa ɲɔn wo ó ɔ ló, á hò a lè mí kàránló zɩ̀i zoró.

Bɩ̀a lé ɓa muiiwà binbirí

35 Bɩ̀o ó ɔ Yeesu ɲá à ɓa hò a nɩ̀i lè mí kàránló zɩ̀i zoró, ó ɔ wà vaá yú a, á bía nɔn wo yi: «Fo dó ũ sɩ̀i o *Nùpue Za yi le?»
36 Ɔ́ ɔ nɩ̀i bía: «Nì-kàránlo, zéení a làa mi bèra a na á ɩ̃ dàń dé ɩ̀ sɩ̀i wo yi.»
37 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo mɔn wo, ɩ̀nɛ́n na wee bío làa fo lé orɛ́n.»
38 Ɔ́ ɔ nɩ̀i wã́a bía: «Ɲúhũso, ɩ̀ dó ɩ̀ sɩ̀i foǹ.» O ɔ lií ɓúrá a yahó.
39 Ɔ́ ɔ Yeesu wã́a bía: «Ɩ̃̀nɛ́n ɓuara ho dɩ̃́míɲá yi le cítíi bɩ̀o yi, bèra a na à ɓa muiiwà à wé mi. Ká bɩ̀a wee mi, à bán wé ɓa muiiwà.»

40 Bìo ɓa *Farizîɛwa nùwã yɛn ɓúi na wi bîn ɲá hã bíoní mu, á ɓa bía nɔn o Yeesu yi: «Á
lé warén mún lé ũnén muiiwà le?»
41 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ká mi lá lé ɓa muiiwà binbirí, á bè-kohó bìo lá máa mì máa
lɛɛ́ mia. Ɛɛ ká bìo mi le mi wee mi, lé bʊ̃n nɔn á mu bè-kohó bìo wee mì lɛɛ́ráa mia.»

10

Le pi-loore wàhiire

1 O Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Le ì mì ho tʊ̃iá na mia: Yìa yí máa zo le pi-loore yi lè le ɓàn
zũaɲii, ká a wee zo le yi làa lòn-veere, wón ɓànso lée kɔ̃̀nlo làa nì-wàahʊ́. 2 Yìa wee zo lè
ho zũaɲii, wón lé o pi-pa.
3 Yìa wee pa le pi-loore yi wee hén le ɲii ò ɔ zo. Á ɓa pia wee ɲí a cɔ̃́n. O wee ve mí pia
lè ɓa yènnáa à léráa ho khũuhũ.
4 Ká a von mí pia ɓúenɓúen ɓa ló, ò ɔ dí ɓa yahó lén à ɓa bè mɔ́n, lé bìo ɓa zũ a tãmu. 5 Ká
yìa ɓa yí zũ wón ɓa máa bè mɔ́n. Ɓa yàá à lùwí á à khɛ̀n làa wo, lé bìo ɓa yí zũ a tãmu.»
6 O Yeesu wà dén wàhiire so nɔn ɓa yi, ká bìa ó ɔ wà le nɔn yi màhã́ yí zũna a bíoní
kúará.

O Yeesu ka lòn pi-pa tente

7 O Yeesu pá bînía bía: «Le ì mì ho tʊ̃iá na mia: Ìnén ka lòn pi-loore ɓàn zũaɲii.
8 Bìa dú ì yahó ɓúenɓúen lée kɔ̃̀nlowà làa nì-wànna. Ɛɛ ká ì pia yí ɲá ɓa cɔ̃́n.
9 Ìnén ka lòn zũaɲii. Yìa zon làa ho, á wón ǹ fen. Ɓànso dà wé è zo ká a lé míten, á mún
ǹ yí mí bè-dínii.
10 O kɔ̃̀nlo wón wee wé ɓuen ho ɲuaàló, lè ho ɓúeró, lè ho yáaró bìo yi mí dòn. Ɛɛ ká
ìnén wón ɓuara, bèra a na à ĩ pia yí le mukãnì binbirì na ɓàn síi mia.
11 «Ĩnén ka lòn pi-pa tente. O pi-pa tente wee tà dé mí mukãnì na mí pia bìo yi.
12 Ká yìa wee pa ɓa pia le wárí bìo yi, wón ká a mɔn o dakhînkhîn ò ɔ lùwí ká a día ɓa,
à wón yí ɓa ɓúi wìika, à bìa ká kénná. O wé lùwí lé bìo ɓa pia bìo yí sã a yi. O yínɔ́ń pi-pa
binbirì.
13 O wee sá le wárí bìo yi, ká ɓa pia bìo yí ciran wo.
14 «Ĩnén ka lòn pi-pa tente. Bìa bìo sã mìì ka lòn pia. Ì zũ ɓa, á ɓa mún zũ mi,
15 làa bìo ó ɔ Maá zũnáa mi á ĩ mún zũnáa wón bìo síi. Ì wee dé ì mukãnì na ì pia bìo
yi.
16 Ì pia ɓúi pá wi, á dîǹ yí zon le pi-loore na kà yi. Bán á ĩ mún ko à ĩ hè ɓuennáa. Ɓa à
ɲí ì tãmu, á ɓa à wé pi-ɓoohʊ́ dà-kéní, làa pi-pa nì-kéní.
17 O Maá wa mi, lé bìo á ĩ wee tà dé ì mukãnì na, à bîní yíráa le.
18 Nùpue yí dà máa vîiní ìnén mukãnì làa pànká. Ìnén lé yìa wee tà dé le na ìten. Le
ɓàn naló pànká wi ì cɔ̃́n, á le ɓàn bîní yíró pànká mún wi ì cɔ̃́n. Bʊ̃n lé bìo á ĩ Maá nɔn le
ɲii le ì wé.»
19 Hɔ̃́n bíoní so bìo yi, á ɓa *zúifùwa ɲi-cúa tîn wó mín ɲúná yi.
20 Ɓa tîahʊ́, á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ wee bío bìo kà: «O cîná wi o yi, o wee khée. Mi yí ɲí a cɔ̃́n.»
21 Ɓa ɓúi ɓɛ̀n wee bío: «Nùpue na á cîná wi yi yí dà máa bío hã bíoní na kà ɓàn síi. Cîná
so dà a wɛɛ́ muiiwà yìo le?»

Ɓa zúifùwa ɲúnása pã a Yeesu bìo

22 Mu wó le tɛ̀ɛnì pãahʊ́, ká ɓa *zúifùwa wee dí le *Dónbeenì zî-beenì ceéró sãnú ho
Zeruzalɛɛmu yi,
23 ó ɔ Yeesu zoó wee varáka ho sànsá na ɓa le Salomɔn sànsá yi, le Dónbeenì zî-beenì
lún yi.
24 Á ɓa zúifùwa wãa ɓueé kînía wo yi, à ɓa tùara a yi: «Fo màhã́ à día wɛn hã yilera yi á
vaá dã ho pãahʊ́ yén coon? Hen ká fo lé *Yìa le Dónbeenì mɔn léra, à ũ bío mu wéréwéré
na wɛn.»

25 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ĩ bía mu nɔn mia, á mi yí tà mu. Hã wárá na á ĩnɛ́n wee wé
lè ĩ Maá pànká, lé hɔ̃́n wee zéení ĩ léeníi.
26 Ɛ́ɛ ká bĩo nɔn á minɛ́n yí tàráa mu, lé bĩo á mi yí máa mĩ dé bĩa bĩo sã miĩ ɲii.
27 Bĩa bĩo sã miĩ wee ɲí ĩ cɔ̃́n làa bĩo ɓa pia wee ɲínáa o pi-pa cɔ̃́n bĩo. Ĩ zũ ɓa, á ɓa wee
bè miĩ.
28 Ĩ wé è na le mukãnĩ binbirĩ na máa vé ɓa yi. Ɓa bĩo máa yáa hùúu. O ɓúi máa fé ɓa ĩ
níi yi.
29 O Maá na kàràfáa ɓa miĩ, wón po mu ɓúenɓúen, ó ɔ ɓúi máa fé ɓa ĩ Maá níi yi máa
yí.
30 Ĩnɛ́n lè ĩ Maá lée dà-kéní.»
31 Á ɓa zúifùwa tĩn khuiira hã huaa le mí ì lèeka làa wo ò ɓúe.
32 Ʊ ɔ Yeesu wãa bía nɔn ɓa yi: «Ĩ wó mu bè-tentewà cɛ̀rɛ̀ɛ lè ĩ Maá pànká á mi mɔn. Á
lé mu yɛ́n bĩo yi á mi le mi ì lèekaráa mi lè hã huaa á à ɓúe?»
33 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Mu yínɔ́ń ũ bè-tente ɓúi na fo wó bĩo yi á wa le wa à lèekaráa
fo lè hã huaa á à ɓúe. Ká lé bĩo fo wee là le Dónbeenĩ. Ũnɛ́n nùpue kãamáa á le fo lé le
Dónbeenĩ.»
34 Ʊ ɔ Yeesu wãa bía: «Mu túara mi làndá vũahṹ yi kà síi: ‹Ĩnɛ́n Dónbeenĩ bía le mi lé
hã dofĩina.›*
35 Á wa ɲɔ̀ń zũ le bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi á yí dà máa khíní yi. Wa mún
zũ le minɛ́n làndá yi á le Dónbeenĩ bía le ɓa nùpua na le nɔn mí bíoní yi lé hã dofĩina.
36 Ká ĩnɛ́n wón ó ɔ Maá Dónbeenĩ mɔn léra á ĩ bĩo sã a yi á tonkaa ho dĩmíɲá yi. Á mi ì
wé kaka à bíoráa le ĩnɛ́n wee là le Dónbeenĩ lé bĩo á ĩ bía le ĩ lé le za?
37 Hen ká ĩ yí máa wé bĩo á ĩ Maá wee wé, à mi yí tà ĩ bĩo.
38 Ká ĩ wee wé mu, hàrí ká mi le mi máa tà ĩ bíoní yi, à mi pá wãa tà bĩo á ĩ wee wé yi,
bèra a na à mi zṹń kɛ̃́nkɛ̃́n le o Maá páanía làa mi, á ĩ páanía làa wo.»
39 Á ɓa tĩn le mí ì wĩi wo, ká a màhã́ porónna wà ò ɔ día ɓa.
40 O Yeesu bĩnía khú lè ho Zurudɛ̃n muhṹ mɔ́n, hen na ó ɔ Zãn lá wee bátízé ɓa nùpua
yi, á khíi kará bĩn.
41 Nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ ɓuara a cɔ̃́n. Ɓa wee bío: «O Zãn yí wó hàrí yéréké bĩo dà-kéní na wee
zéení le Dónbeenĩ pànká. Ká bĩo ɓúenɓúen na ó ɔ bía a nĩi mu dãní yi ɓɛ̀ntĩn lée tũiá.»
42 Á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ dó mí sĩa o Yeesu yi bĩn.

11

O Lazaare húmú làa vèerɔ́ bĩo

1 Nĩi ɓúi na ɓa le Lazaare hĩa lò yí here. O Lazaare mu lè mín hĩnni nùwã ɲun, o Maate
là a Mari, á wi ho Betanii lóhó yi.
2 O Mari mu lé yĩa hĩa kúaa ho ɲiló na sãmu sĩ o Yeesu zení wán á bĩnía sùukaa lè mí
ɲún-vãní.* Lé wón ɓàn za Lazaare á lò yí here.
3 Ʊ ɔ Lazaare mu ɓàn hĩnni mí nùwã ɲun tonkaa o ɓúi le o vaa bío bĩo kà na a Yeesu
yi: «Ɲúhṹso, mĩn bɔ̃́nlo á lò yí here.»
4 Bĩo ɓa vaá bía mu nɔn o Yeesu yi, ó ɔ bía: «Mu vãmú mu yínɔ́ń bĩo na à wé o ò hí ì cén.
Mu ù wé á le Dónbeenĩ yèni á à lé. Mu ù wé á le Dónbeenĩ Za cùkú á à mi.»
5 O Yeesu á wa a Maate là a Mari lè ɓàn yàró Lazaare.
6 Ɛ́ɛ ká bĩo ó ɔ ɲá a Lazaare vãmú bĩo, ó ɔ bĩnía wó hã wizooní ɲun hen na ó ɔ wi yi.
7 Bũn mɔ́n, ó ɔ bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Mi bĩní le wa lɛ́n va ho *Zudee kɔ̃hṹ.»
8 Ʊ ɔ nĩ-kenínia bía nɔn wo yi: «Nì-kàránlo, yínɔ́ń bĩn á ɓa còonía le mí ì lèeka fo lè hã
huaa á à ɓúe le? Á lé bĩn á ũ pá wi à ũ bĩní va yi le?»

* **10:34** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 82.6 * **11:2** Mi loń Zãn vũahṹ 12.3

9 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hã lɛ̀ɛ̀rèwa pírú ɲun lé hĩa wi le wizon-kùure yi, tàá? Ká a
nùpue wee varáka le wisoni yi, ò ɔ máa hũaa míten, lé bĩo á mu khoomu wi.
10 Ɛ̃ɛ ká a nùpue wee varáka ho tĩnàahũ, ò ɔ wé hũaa míten, lé bĩo mu khoomu mía.»
11 Bĩo ó ɔ Yeesu bía hɔ̃n bíoní so vó, ó ɔ pá bĩnía bía: «Wàn bɔ̃nlo Lazaare dũma, ká ĩ
màhã vaá sĩní a.»
12 Ƙ ɔ nĩ-kenínia bía: «Hen ká a dũma, se o vãmú díká wee dé, o ò wa.»
13 O Yeesu wi ò ɔ bío le o Lazaare húrun. Ká a nĩ-kenínia bán wee leéka le lé mu dãmu
binbirĩ ó ɔ bía bĩo.
14 Ƙ ɔ Yeesu wãa bía mu wéréwéré nɔn ɓa yi: «O Lazaare húrun.
15 Bĩo mu yí wó yí yú mi bĩn á ĩ wee zãmaka minɛ́n bĩo yi, lé bĩo á lé bũn á à na á mi ì
wíoka à déráa mi sĩa miĩ. Mi wãa wa lɛ́n va hen na ó ɔ Lazaare mu wi yi.»
16 Ƙ ɔ Toma na ɓa wee ve làa Hénbéní á wãa bía nɔn ɓa nĩ-kenínia na ká yi: «Mi mún
wa lɛ́n va, à vaa páaní hí làa wo.»
17 Bĩo ó ɔ Yeesu wà vaá zo ho Betanii lóhó yi, ó ɔ ɲá à ɓa le o Lazaare nùuna á yú hã
wizooní bĩo náa.
18 Ho Betanii lè ho Zeruzalɛɛmu yí nà yi mín yi. Mu máa yí kilomɛɛterewa bĩo tĩn sese,
19 á ɓa *zúifùwa cɛ̀rɛ̀ɛ ló ho Zeruzalɛɛmu yi ɓuara a Maate là á Mari cɔ̃n, á wà ɓueé tɛ̀ɛní
ɓàn yàró yúmú.
20 Bĩo ó ɔ Maate ɲá à ɓa le o Yeesu bò o ɓuen, ó ɔ ló lée sã a yahó, ò ɔ Mari wón kará le
zĩi yi.
21 Bĩo ó ɔ lée yú a, ó ɔ bía nɔn wo yi: «Ɲúhũso, fo nɔ̀nzoǹ lá wi hen, se wàn yàró yí
húrun.
22 Ɛ̃ɛ ká ĩ zũ le hã laà na kà wán pá, á bĩo ɓúenɓúen na fo ò fio le Dónbeenĩ cɔ̃n, á le è
wé.»
23 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Mìn yàró á à vèe.»
24 Ƙ ɔ Maate bía: «Ĩ zũ le ká le Dónbeenĩ wee vèení ɓa nĩ-hía ho dĩmíɲá vé nɔ̀nzoǹ, ó ɔ ò
vèe.»
25 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩnɛ́n lé yĩa wee vèení ɓa nĩ-hía á wee na le mukãnĩ binbirĩ.
Yĩa dó mí sĩi miĩ, ó ɔ mukãnĩ á à kɛń, hàrí à ɓànso hí.
26 Á nùpue lée nùpue na dó mí sĩi miĩ á yú le mukãnĩ binbirĩ, wón máa hí máa cén.
Maate, fo tà bũn le?»
27 Ƙ ɔ Maate bía: «Ũuu Ɲúhũso, ĩ tà le fo lé *Yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra, le Dónbeenĩ Za
na ko ò ɔ ɓuen ho dĩmíɲá yi.»
28 Bĩo ó ɔ Maate bía bũn vó, ó ɔ wà ɓueé von mín hĩnló wee hũmɔnkaráa: «O nĩ-kàránlo
lée wi hen. O le ũ ɓuen.»
29 Bĩo ó ɔ Mari ɲá bĩo bía, ó ɔ dɛ̀ɛnía hĩnɔn bánbáa mà a Yeesu.
30 Mu pãahũ ò ɔ Yeesu lá dĩǹ yí ɓueé zon ho lóhó yi. O wi hen na ó ɔ Maate lée sã a yahó
yi.
31 Bĩo ɓa zúifùwa na lá wi le zĩi yi làa Mari, á wee hĩí o sĩi mɔn wo ò ɔ hĩnɔn bánbáa ló,
á ɓa bò a mɔ́n. Ɓa wee leéka le o bò ò lé le búure wán á lée wá.
32 Bĩo ó ɔ Mari vaá dɔ̃n hen na ó ɔ Yeesu wi yi, ó ɔ lií ɓúrá a yahó, ò ɔ bía nɔn wo yi:
«Ɲúhũso, fo nɔ̀nzoǹ lá wi hen, se wàn yàró yí húrun.»
33 Ká a Yeesu mɔn ò ɔ wee wá, á ɓa nùpua na bò làa wo mún wee wá, á mu vá a yi làa
sòobɛ́ɛ, ó ɔ sò mí yahó.
34 Ƙ ɔ tùara ɓa yi: «Lé wen á mi nùuna a yi?» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Ɲúhũso, ɓuen ɓuee
loń.»
35 Ƙ ɔ Yeesu yèn-caa wee lé.
36 Á ɓa zúifùwa na wi bĩn á wee bío: «Mi loń bĩo ó ɔ lá wa làa wo.»
37 Ká ɓa nùwã yɛn ɓúi bán ɓɛ̀n wee bío: «Orɛ́n na wɛɛ́ra a muii yĩo, á so mún lá yí dà
máa hè o Lazaare húmú le?»
38 Bĩo ɓa wee va hen na le búure wi yi, ó ɔ Yeesu á mu wíokaa vá yi làa sòobɛ́ɛ. Le búure
mu lée ɓó-lɛɛhó ɓúi kõhũ, á ɲii pon lè le hue-beenĩ.

39 Ʊ ɔ Yeesu bía: «Mi bĩiní le huee lén bĩn.» Ʊ ɔ Maate na lé yĩa húrun ɓàn hĩnló, á bía nɔn o Yeesu yi: «O sãmu á à wé, lé bĩo ó ɔ wi le búure yi yú hã wizooní bĩo náa.»
40 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩ so yí bía yí nɔn foǹ le ká fo dó ũ sĩi miĩ, á fo ò mi le Dónbeeni cùkú beeni le?»
41 Á ɓa wãa bĩiníia le huee léra. Ʊ ɔ Yeesu yòó dá mí yahó ho wáayi, ò ɔ bía: «Ĩ Maá, ĩ wee dé ũ báráká, lé bĩo fo tà ɲá ĩ fĩoró.
42 Ĩ zũ le fo wee ɲí ĩ cɔ̃n fɛ́ɛɛ, èɛ ká ĩ wee bío làa fo bĩo kà wán ɓa nùpua na kĩnía miĩ kà bĩo yi, bèra a na ɓa tà le lé ũnɛ́n tonkaa mi bĩo bon.»
43 Bĩo ó ɔ Yeesu bía hɔ̃n bíoní so vó, ó ɔ bía pɔ̃npɔ̃n: «Lazaare, ɓuee lé.»
44 Ʊ ɔ Lazaare na lá húrun ɓueé ló, ká a zení là a níní bá lè hã nín-kéníwà, á yahó pon yi. Ʊ ɔ Yeesu bía: «Mi fee wo, à día le o lɛ́n.»

Ɓa zúifùwa ɲúnása le mí ì na a Yeesu ɓa à ɓúe
(Matiye 26.1-5; Maaki 14.1-2; Luki 22.1-2)

45 Bĩo ɓa *zúifùwa na ɓuara a Mari cɔ̃n mɔn bĩo ó ɔ Yeesu wó, á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ dó mí sĩa wo yi.
46 Ká ɓa tĩahũ á ɓa nùwã yɛn ɓúi wà vaá yú ɓa *Farizĩɛwa, á lá bĩo ó ɔ Yeesu wó á fɛɛra nɔn ɓa yi.
47 Á ɓa Farizĩɛwa lè le *Dónbeeni yankarowà ɲúnása á von mí ninzàwa *làndá tũiá fɛɛrowà na ká à ɓa kúaa mín wán, á bía nɔn mín yi: «Wa ɓèntĩn ko à wa wé bĩo ɓúi. O nĩi mu sòobáa wee wé mu yéréké bĩowa dàkhĩína.
48 Ká wa día ó ɔ wee wé mu, á ɓa nùpua ɓúenɓúen hĩa yèrèmá à dé mí sĩa wo yi. Á ho Oroomusa ɲúnása á à hĩní ì fĩ wa *Dónbeeni zĩ-beeni, á à ɓúe wa nĩpomu ɲúhũ.†»
49 Á ɓa nĩ-kéní na ɓa le Kayiifu, yĩa lé le Dónbeeni yankarowà ɲúhũso beeni le lúlúure mu yi, á bía nɔn ɓa yi: «Mi yí zũ bĩo ɓúi mu yi.
50 Mi so yí zũ le warɛ́n cɔ̃n á mu sũaaní ò ɔ nùpue nĩ-kéní hí wa nĩpomu ɓúenɓúen bĩo yi à mu bè yi fennáa le?»
51 O Kayiifu mu yí bía hã bíoní mu míten. Ká bĩo ó ɔ lé le Dónbeeni yankarowà ɲúhũso beeni le lúlúure mu yi, lé bũn nɔn ó ɔ wee fɛɛ le Dónbeeni ɲi-cúa kà síi, le o Yeesu ko ò ɔ hí mín nĩpomu bĩo yi.
52 Mu yínɔń bán mí dòn bĩo yi. O mún ko ò ɔ hí, à le Dónbeeni zàwa ɓúenɓúen na saawaa wi ho dĩmíɲá ɓúenɓúen yi, ò ɔ vá kúee mín wán, à wé lè mu nĩpomu dà-kéní.
53 Lé bũn bĩo yi, á ɓa zúifùwa ɲúnása bía tò mu wán mu zoǹ le mí ì na a Yeesu ɓa à ɓúe.
54 Á lé bũn nɔn ó ɔ Yeesu wãa yí máa hɛ́ɛ ɓa zúifùwa tĩahũ à ɓa mi, ò ɔ wà van ho lóhó ɓúi na ɓa le Efarayiimu, hĩa ɓó le dùure yi, á vaá kará bĩn lè mí nĩ-kenínia.
55 Hen ká ɓa zúifùwa sãnú na ɓa le Paaki wà ɓueé dã, à ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ léka à fèn va ho Zeruzalɛɛmu, á vaa ceé míten à dàń díráa ho sãnú mu.
56 Ɓa nùpua wee cà a Yeesu, á wee tùaka mín yi le Dónbeeni zĩ-beeni lún yi le o Yeesu mu á à yí ì ɓuen ho sãnú díinii lée, tàá o máa ɓuen.
57 Mu ù wé à le *Dónbeeni yankarowà ɲúnása lè ɓa *Farizĩɛwa á nɔn le ɲii le ká yĩa zũ hen na ó ɔ Yeesu wi yi, à ɓànso ɓuee bío mu, à mí wĩi wo.

12

O Mari kúaa ho ɲilɔ́ na sãmu sĩ o Yeesu zeni wán
(Matiye 26.6-13; Maaki 14.3-9)

1 Bĩo á ho *Paaki sãnú díró ká hã wizooní bĩo hèzĩn, ó ɔ Yeesu ɓuara ho Betanii lóhó, hen na ó ɔ Lazaare wee lé yi, yĩa ó ɔ vèenía.
2 Ɓa wee dí ho sãnú o Yeesu bĩo yi bĩn, ó ɔ Maate wee na ho dĩnló ɓa nùpua yi. Bĩa là a Yeesu páanía kará ho dĩnló ɲúhũ yi ó ɔ Lazaare wi tĩahũ.

† **11:48** Ho pãahũ mu yi, ká ho Oroomusa pànká wi ɓa zúifùwa wán.

3 Ƙ ɔ Mari ɓuan ho ɲiló na sãmu sĩ á yàwá here liitere sanka mànı́, hĩa wó lè mu bĩo
ɓúi na ɓa le náàrè mí ɲii yi, á ɓueé kúaa o Yeesu zení wán, á bĩnía sùukaa lè mí ɲún-vãní.
Ƈ ho ɲiló sãmu hĩnɔn sú le zĩi mu ɓúenɓúen.
4 Ƙ ɔ Yeesu nĩ-kenínia nĩ-kéní na ɓa le Zudaa Isikariote, yĩa á à dé wo ò na, á wãa bía:
5 «Lée webio nɔn ɓa yí yɛ̀ɛ́raráa ho ɲiló mu lè wɛ́n-hãani khĩá-tĩn, á yí nɔn ɓa nĩ-khenia
yi?»
6 O Zudaa bía bũn yínɔń bĩo ɓa nĩ-khenia bĩo here wo yi, ká lé bĩo ó ɔ lé o kɔ̃̀nlo. Ɓa
ɓunɓua-wárí na wi o cɔ̃́n ó ɔ wee lén dí.
7 Ká a Yeesu màhã́ bía: «O hã́a mu á ũ día. Ho ɲiló mu ó ɔ lá bàrá pan lè ĩ sãnía wíokaró
hã nùuló bĩo yi.
8 Ɓa nĩ-khenia á à kɛń làa mia fɛ́ɛɛ, ká ĩnɛ́n wón máa kɛń làa mia fɛ́ɛɛ.»
9 Ɓa minka *zúifùwa ɲá le o Yeesu wi ho Betanii yi, á ɓa wà van bĩn. Mu yínɔń o Yeesu
bĩo yi mí dòn ɓa vannáa, ɓa mún wi ɓa vaa mi a Lazaare na ó ɔ Yeesu vèenía.
10 Ƈ le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása mún wãanía tò le mí ì na a Lazaare ɓa à ɓúe
11 lé bĩo á mu lé o Lazaare mu vèeró bĩo yi á ɓa zúifùwa cɛ̀rɛ̀ɛ wee yèrèmá dé mí sĩa o
Yeesu yi.

O Yeesu zoró ho Zeruzalɛɛmu lóhó yi bĩo
(Matiye 21.1-11; Maaki 11.1-11; Luki 19.28-40)

12 Mu tá na lée tɔ̃n, á ɓa minka zã̃amáa na ɓuara ho sã́nú díró bĩo yi, á ɲá le o Yeesu wà
ɓueé zo ho Zeruzalɛɛmu,
13 á ɓa khó hã yùkúio vɔ̃nna na ɓa lée déráa ho cùkú wo yi ɓuan, à ɓa wà lée sã́ a yahó.
Ɓa wee bío bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Le ho cùkú à bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi. Le o Ɲúhũso Dónbeenĩ wé
mu bè-tentewà làa yĩa bò o ɓuen o yèni yi, o *Isirayɛɛle bɛ́ɛ.»
14 O Yeesu yòora a sũnpɛ̀-bòohṹ ɓúi, làa bĩo le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ bíaráa mu kà síi:
15 «*Sion lóhó nĩpomu, yí zɔ̃́n dɛ̀ɛ.
Loń, lé ũ bɛ́ɛ bò o ɓuen,
o yòora a sũnpɛ̀-bòohṹ.»
16 Pã̃ahṹ na mu wee wé yi, ó ɔ Yeesu nĩ-kenínia yí zũna mu kúará. Ká pã̃ahṹ na le
Dónbeenĩ léra a Yeesu yèni yi, á ɓa hácírí màhã́ ɓuara bĩo le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ bía
a dã́ní yi wán. Ƈ bĩo ho vũahṹ mu bía, lé bũn ó ɔ bĩo wóráa.
17 Bĩa nɔ̀nzoǹ páanía wi là a Yeesu pã̃ahṹ na ó ɔ von o Lazaare á wón vèera ló le búure
yi, bán ɓúenɓúen wee mĩ bĩo ɓa mɔn tũiá.
18 Bĩo mún nɔn ɓa minka zã̃amáa lée sã́náa o yahó, lé bĩo mu yéréké bĩo na wee zéení
le o ló le Dónbeenĩ cɔ̃́n tũiá na mà á ɓa ɲá.
19 Ƈ ɓa *Farizĩɛwa wã́a wee bío mín yi: «Mi yí mɔn mu le, mi yí dà dɛ̀ɛ ɓúi máa wé. Ɓa
nùpua ɓúenɓúen wee yèrèmá bè o yi.»

O Yeesu wee bío mí húmú bĩo

20 Bĩa wà ɓueé ɓùaaní le Dónbeenĩ ho Zeruzalɛɛmu yi ho sã́nú díró pã̃ahṹ á bĩa yínɔń
*zúifùwa ɓúi wi tĩahṹ.
21 Ɓa vá ɓueé ɓó a Filiipu na wee lé ho Kalilee kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le Bɛtesayidaa yi, á bía
nɔn wo yi: «Wa wi à wa mi a Yeesu wán.»
22 Ƙ ɔ Filiipu wã́a bía mu là a Ƈndere, á ɓa mí nùwã ɲun wà vaá bía mu là a Yeesu.
23 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Hìa kà lé ho pã̃ahṹ na le Dónbeenĩ á à lén o *Nùpue Za yèni
yi.
24 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Ká ho dĩnló bɛɛre á yí dù, á mukãnĩ yí hà á bĩo ká yí soora, á
le è dĩn kà. Ká le mukãnĩ hà, á bĩo ká soora, á le è ha hã bia na boo.
25 Yĩa henía mí mukãnĩ bĩo, wón á à vĩiní le. Ká yĩa yí máa càtí mí mukãnĩ bĩo hùúu
ho dĩmíɲá na kà yi, wón á à yí le mukãnĩ binbirĩ na máa vé.

26 Yïa wi ò ɔ sá na miï, à wón bè miï. Á hen na á ĩ wi yi, á ĩ ton-sá mún ǹ kɛń yi. Yïa wee
sá na miï, wón á ĩ Maá á à dé ho cùkú yi.
27 Bïo kà wán, á ĩ hácírí yáara. Lé mu yɛ́n á ĩ ì bío? Ï bío le ï Maá kãní mi le lònbee na à
yí mi hã laà na kà wán lée? Ɛ̃ɛ ká lé bũn bïo yi á ĩ ɲɔǹ ɓuararáa.
28 Ï Maá, zéení ũ cùkú le ɓa nùpua mi.» Á tãmu ɓúi sã ɲá ho wáayi á bía: «Ĩ zéenía ï
cùkú, á ĩ pá à wíoka à zéení ho.»
29 Ká ɓa zãamáa na dïn bïn ɲá mu, á ɓa le lée viohó và. Ɓa ɓúi ɓɛ̀n le lée tonkaro na ló
ho wáayi bía làa wo.
30 Ó ɔ Yeesu bïnía bía: «Mu yínɔń ïnɛ́n bïo yi á mu tãmu sã ɲánáa. Mu lé minɛ́n bïo yi.
31 Bïo kà wán lé ho dïmíɲá na kà nùpua cítíró pãahṹ. Lé bïo kà wán á le Dónbeení
lùwáráa ho dïmíɲá na kà ɲúhṹso.
32 Ká ïnɛ́n ɓa khíi can le ɓùɛɛní wán hóonía yòó fárá, á ĩ wé á ɓa nùpua ɓúenɓúen á à
ɓuen ï cɔ̃́n.»
33 O bía kà síi á zéeníanáa bïo ó ɔ ò híráa sïí.
34 Á ɓa zãamáa bía nɔn wo yi: «Wa zũ le le Dónbeení làndá vũahṹ yi á mu bía le *Yïa
le Dónbeení mɔn léra ko ò ɔ kɛń bïn fɛ́ɛɛ, á ũ wó kaka wee bíoráa le o *Nùpue Za ɓa ko ɓa
ca le ɓùɛɛní wán hóoní yòo fárá? A wón Nùpue Za so ɓɛ̀n lé o yɛ́n?»
35 Ó ɔ Yeesu bía míten bïo nɔn ɓa yi: «Mi yú mu khoomu, ká ho pãahṹ na mu ù wé á yí
túee. Á bïo mi yú mu khoomu, á mi wãa wé varáka mu yi, à le tíbírí hïa yí yòoka mi wán.
Mu bon, yïa wee varáka le tíbírí yi á yí máa mi bïo wi o yahó.
36 Mi tà dé mi sïa yïa lé mu khoomu yi, pãahṹ na mi yú mu yi, à mi wé mu khoomu
nùpua.»
Bïo ó ɔ Yeesu bía hɔ̃́n bíoní so vó, ó ɔ khɛ̀ra vaá sà míten ɓa yi.

Ɓa zúifùwa cɛ̀rɛ̀ɛ pá pã́ a Yeesu bïo

37 Bïo ó ɔ wó mu yéréké bïowa cɛ̀rɛ̀ɛ na wee zéení le o ló le Dónbeení cɔ̃́n ɓa mɔn mí
cúee, ká ɓa pá yí dó mí sïa wo yi.
38 Mu wó ò ɔ *Ezayii ɲi-cúa na ó ɔ fɛɛra, à ɲii sí. O bía:
«Ɲúhṹso, lé o yɛ́n yàá dó mí sïi le bín-tente na wa wee bue yi?
A lé o yɛ́n ó ɔ Ɲúhṹso zéenía lè mí pànká?»*
39 Bïo nɔn ɓa yí dà máa tàráa mu yi, lé bïo ó ɔ Ezayii mu pá bïnía bía:
40 «Le Dónbeení wó á ɓa ka lòn muiiwà,
bèra a na à ɓa wé yí mi.
Le wó á ɓa yiwa tunka
bèra a na à ɓa wé yí dàń zũń bïo á le wee wé.
Le wó kà síi bèra a na
à ɓa yí dàń yèrèmá ɓuen le cɔ̃́n à le wɛɛ́ ɓa.»†
41 O Ezayii bía hɔ̃́n bíoní so lé bïo ó ɔ mɔn ho cùkú na le Dónbeení á à dé o Yeesu yi, ó ɔ
bía a bïo yi.
42 Ɛ̃ɛ ká ɓa *zúifùwa ya-díwá mí bɛɛre tïahṹ, á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ ɲɔǹ pá dó mí sïa o Yeesu yi. Ká ɓa
màhã́ yí máa tà bío mu wéréwéré, lé ɓa *Farizïɛwa bïo yi, à bán yí hè ɓa lè ɓa zúifùwa
kàránló zïi zoró.
43 Ɓa wa le yèni càró ɓa nùpua cɔ̃́n á po le yèni càró le Dónbeení cɔ̃́n.

Yïa yi máa tà a Yeesu bïoní bïo, wón ɲúhṹ á à sí

44 O Yeesu bía bïo kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Yìa dó mí sïi miï, se yínɔń ïnɛ́n ï dòn á ɓànso dó mí sïi yi.
Ɓànso dó mí sïi yïa tonkaa mi yi.
45 Yïa mɔn mi, se lé yïa tonkaa mi á ɓànso mún mɔn.

---

* **12:38** Mi loń Ezayii vũahṹ 53.1 † **12:40** Mi loń Ezayii vũahṹ 6.10

46 Ĩnɛ́n ka lòn khoomu á ɓuara ho dĩmíɲá yi, bèra a na ká nùpue lée nùpue na dó mí sĩi miĩ, à ɓànso yí kɛ́ń le tíbírí yi.
47 Ká a ɓúi ɲá ĩ bíoní ò ɔ yí bò hã yi, á mu máa wé ĩnɛ́n lé yĩa á à síiní ɓànso ɲúhṹ. Mu bon, ĩnɛ́n yí wà ɓueé síiní ho dĩmíɲá nùpua ɲúná, ká ĩ wà ɓueé fení ɓa.
48 Yĩa pã́ ĩ bĩo, á yí máa tà ĩ bíoní yi, wón ɲúhṹ á à sí. Hã bíoní na á ĩ bía lé hṍn á à síiní ɓànso ɲúhṹ ho dĩmíɲá vé nɔ̀nzɔ̀n.
49 Lé bĩo á ĩ yí bía lè ĩ pànká. Ká a Maá na tonkaa mi, wón míten lé yĩa nɔn le ɲii miĩ, á zéenía bĩo á ĩ ì bío binbirĩ lè ɓa nùpua.
50 Á ĩ mún zũ le bĩo ó ɔ wee na le ɲii à ĩ hení na ɓa nùpua yi, bṹn wee na le mukãnĩ binbirĩ na máa vé. Hã bíoní na á ĩ wee bío lé hĩ́a ó ɔ Maá nɔn le ɲii le ĩ bío.»

13

O Yeesu sɛɛra mi nĩ-kenínia zení

1 Sã́ni ho *Paaki sã́nú díró ɓúaká, á bĩo ó ɔ Yeesu zũna le mí léró ho dĩmíɲá yi à va mín Maá cṍn pã́ahṹ dõn, á bĩa bĩo sã́ yi na wi ho dĩmíɲá yi ó ɔ wa, ó ɔ wíokaa zéenía le bĩo mí wa làa ba ɓàn síi mía.
2 O Yeesu lè mí nĩ-kenínia lan wee dí ho zĩihṹ ɲii. A bṹn, ò ɔ *Satãni wó ó ɔ Yeesu dénaló bĩo wi o Zudaa na lé o Simɔn Isikariote za sĩi yi vó.
3 O Yeesu zũ le o Maá dó mu bĩo ɓúenɓúen mí níi yi. Ʊ́ ɔ mún zũ le mí ló le Dónbeenĩ cṍn, á bĩnía wà à va le cṍn.
4 Ʊ́ ɔ wã́a lií hĩ́nɔn ho dĩnló ɲúhṹ yi, á tɛra mí báká beenĩ, ò ɔ lá le nín-kéní can lè mí kuio.
5 Ʊ́ ɔ kúaa mu ɲumu le dɛ̀ɛ ɓúi yi, ò ɔ wee sɛɛ mí nĩ-kenínia zení, à bĩní sùuka lè le nín-kéní na ó ɔ can lè mí kuio.
6 Bĩo o ɓueé dõn o Simɔn Piɛre, á wón bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, lé ũnɛ́n wi à ũ sɛɛ ĩnɛ́n zení le?»
7 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Bìo á ĩnɛ́n wee wé bĩo kà wán á ũnɛ́n yí zũ kúará. Ɛɛ ká fo khíi zṹń mu làa mɔ́n.»
8 Ʊ́ ɔ Piɛre bía: «Ɓùeé, ũnɛ́n máa sɛɛ ĩ zení hùúu.» Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ká ĩ yí sɛɛra ũ zení, á ũnɛ́n làa mi máa páaní bĩo ɓúi yi.»
9 Ʊ́ ɔ Simɔn Piɛre wã́a bía: «Ɲúhṹso, ká mu ka kà, à ũ yí sɛɛ ĩ zení mí dòn, ká ũ sɛɛ ĩ níní lè ĩ ɲúhṹ.»
10 Ʊ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Yìa súaa, wón bĩo ɓúenɓúen wee ce. O hĩ́a le mí ì sɛɛ bĩo, se mu lé o zení. Minɛ́n bán wee ce, ɛ̀ɛ ká mu yínɔń mi ɓúenɓúen.»
11 O Yeesu zũ yĩa á à dé o ò na, lé bṹn te bĩo ó ɔ le ɓa ɓúenɓúen yí máa ce.
12 Bĩo ó ɔ sɛɛra ɓa zení vó, ó ɔ lá mí báká beenĩ zã́ ò ɔ bĩnía lií kará ho dĩnló ɲúhṹ yi, ò ɔ wã́a wee bío lè mí nĩ-kenínia: «Mi so zũ bĩo á ĩ wó kà kúará le?
13 Mi wee ve mi làa nĩ-kàránlo, làa Ɲúhṹso, á mi tṹiá sĩ, ĩ lé o nĩ-kàránlo á lé o Ɲúhṹso.
14 Ká ĩnɛ́n hĩ́a sɛɛra minɛ́n zení, se minɛ́n mún ko mi wé sɛɛ mín zení.
15 Ĩ wó mu zéenía làa mia, bèra a na, à minɛ́n mún wé wé mu làa mín, làa bĩo á ĩ wóráa mu làa mia.
16 Le ĩ mĩ ho tṹiá na mia: Ton-sá na po mí ɲúhṹso wón mía. Ʊ́ ɔ tonkaro na po yĩa tonkaa wo, wón mún mía.
17 Bĩo mi zũ bṹn, ká mi wee wé mu, se mi ɲúná sĩ.»

O Yeesu le mi nĩ-kenínia nĩ-kéní á à dé mí ì na
(Matiye 26.20-25; Maaki 14.17-21; Luki 22.21-23)

18 O Yeesu bía: «Mu yínɔń mi ɓúenɓúen á ĩ wee bío bĩo. Ĩnɛ́n lé yĩa zũ bĩa á ĩ hueekaa. Ɛɛ ká bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi ko mu wé à ɲii sí. Mu túara kà síi: ‹Yĩa làa mi páanía dú ĩ dĩnló á bĩnía wee fi làa mi.›*

* **13:18** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 41.10

19 Ĩ wee bío mu na mia bĩo kà wán ká mu bĩo mu dĩ̀ yí dɔ̃n, bèra a na ká mu khíi dɔ̃n,
à mi tà le ĩnɛ́n lé yĩa wi fɛ́ɛɛ.
20 Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Nùpue na khíi ɓuan ĩ tonkaro sese, se lé ĩnɛ́n á ɓànso ɓuan
sese. Á yĩa ɓuan mi sese, se lé yĩa tonkaa mi á ɓànso ɓuan sese.»
21 Bĩo ó ɔ Yeesu bía hɔ̃́n bíoní so vó, ó ɔ hácírí wíokaa yáara, ó ɔ wã́a bía wéréwéré: «Le
ĩ mĩ ho tũiá na mia: Minɛ́n nĩ-kéní lé yĩa á à dé mi ì na.»
22 Á ɓa nĩ-kenínia wee loǹka mín yi. Ɓa yí zũ yĩa ó ɔ wee bío bĩo.
23 Mu wee wé, ò ɔ Yeesu nĩ-kenínia nĩ-kéní, yĩa ó ɔ wa, á kará ɓó a yi.
24 Ɔ ɔ Simɔn Piɛre bía làa wón lè mí níi le o tùa o Yeesu yi le lé o yɛ́n ó ɔ wee bío bĩo.
25 Ɔ ɔ nĩ-kenínii mu ɓúera van là a Yeesu cɔ̃́n, á tùara a yi: «Ɲúhṹso, lé o yɛ́n fo wee bío
bĩo?»
26 Ɔ ɔ Yeesu bía: «Ĩ zoó cĩ ho búurú, ká yĩa á ĩ nɔn ho yi, se wón lé orɛ́n.» Ɔ ɔ Yeesu wã́a
lá ho búurú zoó cã́ á nɔn o Zudaa na lé o Simɔn Isikariote za yi.
27 O Zudaa féeníi lè ho búurú, ó ɔ Satãni dɛ̀ɛnía zon wo. Ɔ ɔ Yeesu bía nɔn o Zudaa yi:
«Bìo fo le fo ò wé, à ũ wé fùa.»
28 Á ɓa nĩ-kenínia na ká tĩahṹ á nĩ-kéní woon yí zũ bĩo nɔn ó ɔ Yeesu bíaráa làa wo kà
síi.
29 Bĩo ó ɔ Zudaa ɓa ɓunɓua-wárí wi cɔ̃́n, á ɓa ɓúi wee leéka le o Yeesu wi ò ɔ bío le o
vaa yà bĩo ɓa màkóo wi yi ho sã́nú bĩo yi. Tàá ká a Yeesu wi ò ɔ Zudaa mu na bĩo ɓúi ɓa
nĩ-khenia yi.
30 Bĩo ó ɔ Zudaa wã́a fó ho búurú kà síi, ò ɔ dɛ̀ɛnía hĩ̀nɔn yòó ló. Mu wee wé à ho tá
hũn.

O Yeesu bin-fĩnle ɓúi na ó ɔ bía bĩo henia

31 O Zudaa léró mɔ́ndɛ́n, ó ɔ Yeesu bía: «Hã̃ laà na kà wán, ó ɔ *Nùpue Za cùkú wee mi,
ó ɔ Nùpue Za mún wee zéení le Dónbeenĩ cùkú.
32 [Ká a Nùpue Za wee zéení le Dónbeenĩ cùkú] á le mún ǹ wé ó ɔ Nùpue Za cùkú mún
ǹ mi, á le è wé mu hen làa cĩinú.
33 Ĩ nĩ-kenínia na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, ho pã̃ahṹ na á ĩ ì wé làa mia á yí túee. Mi khíi wé è
cà mi. Ɛ̃ɛ ká bĩo á ĩ bía nɔn ɓa *zúifùwa yi, lé bṹn ɓàn síi á ĩ mún ǹ bío á à na minɛ́n yi:
Mi yí dà máa va hen na á ĩ wee va yi.
34 Ĩ ì bío bín-fĩnle ɓúi á à hení ì na mia: Mi wé wań mín. Mi ko mi wé wań mín, làa bĩo
á ĩ waráa mia bĩo síi.
35 Ká mi wa mín, á ɓa nùpua ɓúenɓúen màhã́ à zṹń le mi lé ĩ nĩ-kenínia.»
36 Ɔ ɔ Simɔn Piɛre tùara a yi: «Ɲúhṹso, lé wen á fo ò va yi?» Ɔ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi:
«Hã̃ laà na kà wán, á fo yí dà máa bè làa mi máa va hen na á ĩ wee va yi. Ká fo màhã́ khíi
bè làa mi làa mɔ́ndɛ́n.»
37 Ɔ ɔ Simɔn Piɛre bía nɔn wo yi: «Ɲúhṹso, lée webio nɔn á ĩ yí dà máa bè làa fo hã̃ laà
na kà wán? Ĩ tà à ĩ ì dé ĩ mukãnĩ na ũ bĩo yi.»
38 Ɔ ɔ Yeesu bía: «Fo ò tà á à dé ũ mukãnĩ ì na ĩnɛ́n bĩo yi kɛ̃́nkɛ̃́n le? Le ĩ mĩ ho tũiá na
foǹ: Sã́ni o kò-bɛ́ɛ wá, ká fo bía le fo yí zũ mi hã̃ cúa-tĩn.»

14

O Yeesu lé yĩa lé ho wɔ̃hṹ

1 O Yeesu bía nɔn mí nĩ-kenínia yi: «Mi yí yáa mi yilera. Mi dé mi sĩa le Dónbeenĩ yi, à
mún dé mi sĩa miĩ.
2 Wàn Maá zĩi á hã̃ kɛɛníníia lùa cɛ̀rɛ̀ɛ wi yi. Ká mu lá yí bon, se ĩ lá yí bía le ĩ vaá wíoka
lùe á à ká làa mia.
3 Ká le lùe vaá wíokaa vó, á ĩ bĩní ɓueé fé mia, à mi vaa páaní kɛɛní làa mi hen na á ĩ ì
kɛń yi.
4 Mi zũ ho wɔ̃hṹ na wee va hen na á ĩ wà à va yi.»

5 Ʊ ɔ Toma bía nɔn wo yi: «Ɲúhʊ́so, bɨ̀o wa yí zũ ũ vɛɛníi, á wa à zṹń ho wɔ̃hʊ́ kaka?»
6 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩnɛ́n lé yɨ̀a lé ho wɔ̃hʊ́, á lé ho tʊ̃ɨá poni ɓànso, lé ɨ̃nɛ́n le mukãnɨ̃ binbirɨ̃ wee lé cɔ̃́n. Nùpue yí dà máa va a Maá cɔ̃́n ká ɓànso yí ló ɨ̃ wán.
7 Ká mi lá zũ mi, ó ɔ Maá á mi mún ɲ̀ zṹń. Hã laà na kà wán, ó ɔ Maá mi zũ, á mɔn wo.»
8 Ʊ ɔ Filiipu bía nɔn o Yeesu yi: «Ɲúhʊ́so, zéení a Maá làa wɛn, á bʊ́n wã́a à yí wɛn.»
9 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ɛ́ee! Filiipu, ɨ̃nɛ́n wi làa mia míana, à ũ pá yí zũ mi le? Yɨ̀a mɔn mi, se ɓànso mɔn o Maá. Á fo tɨ̃n le ɨ̃ zéení a Maá làa fo le we?
10 Á le fo yí tà le ɨ̃nɛ́n páanía là a Maá ó ɔ Maá páanía làa mi lon? Hã bíoní na á ĩ wee bío na mia á ɨ̃nɛ́n yí te. Hã bíoní mu wee lé o Maá na wi làa mi cɔ̃́n. Lé orɛ́n wee wé bɨ̀o ó ɔ sɨ̃i vá yi.
11 Mi tà bɨ̀o á ĩ bía nɔn mia yi le ɨ̃nɛ́n páanía là a Maá ó ɔ Maá páanía làa mi. Ká bʊ́n mía à mi pá wã́a tà mu bè-wénia na á ĩ wó á mi mɔn bɨ̀o yi.
12 Le ɨ̃ mɨ̃ ho tʊ̃ɨá na mia: Yɨ̀a dó mí sɨ̃i mɨ̃i, á ɓànso ò wé hã wárá na á ĩ wee wé ɓàn sɨ́i. O yàá à wé hɨ̃a po hɔ̃́n, lé bɨ̀o á ĩ wee va a Maá cɔ̃́n.
13 Á bɨ̀o ɓúenɓúen na mi wé è fɨ̀o ɨ̃ yèni yi á ĩ ì wé, bèra a na ò ɔ Maá yèni lé ɨ̃nɛ́n na lé o Za pànká yi.
14 Ká mi wé fɨ̀ora bɨ̀o ɓúi ɨ̃ yèni yi, á ĩ ì wé mu.»

O Séenílo veere naló bɨ̀o

15 «Ká mi wa mi, á mi wé è bè bɨ̀o á ĩ henía nɔn mia yi.
16 Á ɨ̃nɛ́n á à fɨ̀o o Maá yi, ó ɔ na a Séenílo veere mia, ò ɔ wé kɛń làa mia fɛ́ɛɛ.
17 O Séenílo mu lé le Dónbeenɨ̃ Hácírí tʊ̃ɨá poni ɓànso, dén na á ho dɨ̃mɨ́ɲása yí dà máa yí, lé bɨ̀o á ɓa yí máa mi le, á yí zũ le. Minɛ́n bán zũ le, lé bɨ̀o le wi làa mia, á khíi kɛń mia.
18 «Ĩ máa día á mi máa wé lòn híiminí, ɨ̃ ì bɨ̃ní ì ɓuen mi cɔ̃́n.
19 Hen làa cɨ̃inú ká ho dɨ̃mɨ́ɲása máa mi mi, ká minɛ́n bán ɲ̀ mi mi, lé bɨ̀o á le mukãnɨ̃ binbirɨ̃ wi mɨ̃i á minɛ́n le mukãnɨ̃ binbirɨ̃ mún ɲ̀ wé yi.
20 Ká mu pã́ahʊ́ khíi dɔ̃n, á mi ì zṹń le ɨ̃nɛ́n páanía lè ɨ̃ Maá, á minɛ́n páanía làa mi, á ɨ̃nɛ́n páanía làa mia.
21 Yɨ̀a wee pa ɨ̃ bíoní na á ĩ bò henía bɨ̀o, á wee bè hã yi, wón lé yɨ̀a wa mi. Ɪ̃ Maá á à wań yɨ̀a wa mi, á ɨ̃nɛ́n mún ɲ̀ wań ɓànso, á wé è zéení ɨ̃ten làa wo.»
22 Ʊ ɔ Zudaa, yɨ̀a wi mí dòn làa Zudaa Isikariote, bía nɔn wo yi: «Fo ò wé kaka à zéení ũten làa wɛn ká fo máa zéení ũten lè ho dɨ̃mɨ́ɲása?»
23 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Yɨ̀a wa mi, wón wee bè bɨ̀o á ĩ wee bío yi. Ɪ̃ Maá á à wań ɓànso, á ĩ Maá làa mi á à ɓuen ɓànso cɔ̃́n, á ɓueé kɛń làa wo.
24 Yɨ̀a yí wa mi, wón yí máa bè ɨ̃ bíoní yi. Hã bíoní na á ĩ wee bío kà yí ló ɨ̃nɛ́n ɨ̃ bɛɛre yi. Mu lé ɨ̃ Maá na tonkaa mi á hã ló yi.
25 «Ĩ bía bɨ̀o kà nɔn mia ho pã́ahʊ́ na á ĩ wi làa mia.
26 Ɛ̃ɛ ká a Séenílo na lé le Dónbeenɨ̃ Hácírí, dɨ̀o ó ɔ Maá Dónbeenɨ̃ á à tonka ɨ̃ yèni yi, dén wé è kení mia lè mu bɨ̀o ɓúenɓúen, á à bɨ̃ní ì leéka mia lè mu bɨ̀owa ɓúenɓúen na á ĩ bía nɔn mia.
27 «Ĩ wee lɛ́n, ká ɨ̃ màhã́ a na ho hɛ́ɛrà mia. Ɪ̃ hɛ́ɛrà lé hɨ̃a á ĩ wee na mia. Ho wi mí dòn lè ho dɨ̃mɨ́ɲá hɛ́ɛrà. Mi yí le mi yilera yáa. Mi yí zɔ̃́n.
28 Mi ɲá à ĩ bía le ɨ̃ wee lɛ́n, ká ɨ̃ bɨ̃ní ì ɓuen mi cɔ̃́n. Mi lá wa mi, se bɨ̀o á ĩ bía le ɨ̃ va a Maá cɔ̃́n á mi sɨ̃a lá à wa bɨ̀o yi, lé bɨ̀o ó ɔ Maá po mi.
29 Ɪ̃ bía mu nɔn mia hã laà na kà wán, ká mu bɨ̀owa mu wéró dɨ̃ɲ̀ yí dɔ̃n, bèra a na, ká mu khíi dɔ̃n, à mi wíoka dé mi sɨ̃a mɨ̃i.
30 Ɪ̃ máa bɨ̃ní máa bío bíoní cɛ̀rɛ̀ɛ làa mia, lé bɨ̀o á ho dɨ̃mɨ́ɲá na kà ɲúhʊ́so wà a ɓuen. O yí yú pànká ɨ̃ wán.
31 Ɛ̃ɛ ká ho dɨ̃mɨ́ɲása ko ɓa zṹń le ɨ̃ wa a Maá, á bɨ̀o ó ɔ bò henía nɔn mɨ̃i lé bʊ́n á ĩ wee wé. Mi lii hɨ̃ní, mi wa lɛ́n hen.»

15

O Yeesu lé ho èrézɛ̃́n vĩndɛ̀ɛ binbirĩ

1 O Yeesu bía: «Ĩnɛ́n lé ho èrézɛ̃́n vĩndɛ̀ɛ binbirĩ, ká ĩ Maá lé ho èrézɛ̃́n vĩndɛ̀ɛ ɓànso.
2 Ká lakahó lée lakahó na can mĩi à ho yí máa ha, ó ɔ ò kúii ho. Ká hĩ̃a wee ha, hɔ̃́n
ɓúenɓúen ó ɔ wee kí, à hã wíoka wé ha lè mí sòobɛ́ɛ.
3 Làa bṹn síi á minɛ́n dɛ̀ɛnía wee ce vó lòn lakara na ɓa kú ĩ kàránló na á mi tà yi bĩo
yi.
4 Mi páaní làa mi, á ĩ mún ǹ páaní làa mia. Lakahó yí dà máa ha bia ká ho yí can le
vĩndɛ̀ɛ yi. Làa bṹn síi, ká minɛ́n mún yí páanía làa mi, á le Dónbeenĩ Hácírí bĩa máa kɛń
mia.
5 «Ĩnɛ́n ka lòn vĩndɛ̀ɛ, ká minɛ́n ka lòn lakara. Yĩa páanía làa mi, á ĩnɛ́n páanía làa wo,
á wón ɓànso á le Dónbeenĩ Hácírí bĩa á à kɛń yi cɛ̀rɛ̀ɛ. Ĩnɛ́n bĩo níi mía, á mi yí dà dɛ̀ɛ
woon máa wé. 6 Yĩa yí páanía làa mi ka lòn vĩndɛ̀ɛ lakara na ɓa kúiora lée kúaará. Ká hã
lakara mu hon à ɓa khuii hã bè mín wán à dé ho dɔ̃hṹ yi cĩí.
7 Ká mi páanía làa mi, á wee bè ĩ bíoní yi sese, à bĩo mi wee cà, à mi fĩo, á mi ì yí mu.
8 Ká le Dónbeenĩ Hácírí bĩa wi mia cɛ̀rɛ̀ɛ se mu wee zéení le mi lé ĩ nĩ-kenínia binbirí,
á ɓa nùpua ɓúenɓúen á à mi ĩ Maá cùkú mu bĩo yi.
9 Làa bĩo ó ɔ Maá waráa mi, lé bṹn ɓàn síi á ĩnɛ́n mún waráa mia. Mi páanía làa mi, á
mi ì wíoka à zṹń bĩo á ĩ waráa mia.
10 Ká mi wee bè bĩo á ĩ bò henía yi, se mi páanía làa mi á mi ì zṹń bĩo á ĩ waráa mia bĩo,
làa bĩo ĩnɛ́n páanía là a Maá á zũ bĩo ó ɔ waráa mi, lé bĩo á ĩ bò bĩo ó ɔ bò henía yi.
11 «Ĩ bía bṹn nɔn mia, bèra a na à ĩnɛ́n sĩ-wɛɛ ɓàn síi à kɛń mia, à mi sĩ-wɛɛ ɲii sí.
12 Bĩo á ĩ ì hení á à na mia lé bĩo kà: Mi wań mín làa bĩo á ĩ waráa mia bĩo síi.
13 Nùpue na dà à wań mín bɔ̃́nlowà á à poń yĩa nɔn mí mukãnĩ ɓa bĩo yi wón mía.
14 Ká mi wee bè bĩo á ĩ bò henía nɔn mia yi, á mi ì wé wàn bɔ̃́nlowà.
15 Ĩ wãa máa bĩní máa ve mia làa ton-sáwá, lé bĩo ó ɔ ton-sá yí zũ bĩo ɓa ɲúhṹso wee
wé. Mi lé wàn bɔ̃́nlowà, lé bĩo á bĩo ó ɔ Maá bía nɔn mĩi ɓúenɓúen á ĩ fɛɛra nɔn mia.
16 Minɛ́n yí léra mi. Ĩnɛ́n lé yĩa hueekaa mia á tonkaa, à mi lɛ́n vaa wé hã wárá na se,
hĩ̃a le Dónbeenĩ Hácírí bia wee mi yi, á bĩo á à mía, bèra à na ká bĩo mi wee fĩo o Maá cɔ̃́n
ĩ yèni yi à mi yí mu.
17 Bĩo á ĩ ì wíoka à hení á à na mia lé bĩo kà: Mi wań mín.»

Ho dĩmíɲásа ɲina a Yeesu lè mi nĩ-kenínia

18 «Ká ho dĩmíɲásа ɲina mia, à mi zṹń le ɓa ɲina mi ló mia.
19 Ká minɛ́n lè ho dĩmíɲásа lá lée dà-kéní, á ɓa lá à wań mia làa bĩo ɓa waráa bĩo bĩo sã
ɓa yi. Bĩo nɔn á ho dĩmíɲásа ɲinanáa mia, lé bĩo á ĩ hueekaa mia á mi wi mí dòn làa ba.
Mi bĩo wãa yí sã ho dĩmíɲá yi.
20 Mi liiní mi hácírí bĩo á ĩ bía nɔn mia wán: ‹Ton-sá na po mi ɲúhṹso wón mía.› Ká
ĩnɛ́n á ɓa beéra lò, á minɛ́n á ɓa mún ǹ beé lò. Ká ɓa bò bĩo á ĩ kàránna làa ba yi, á ɓa mún
ǹ bè minɛ́n kàránló yi.
21 Ɛ̃ɛ ká lé ĩnɛ́n bĩo yi á ɓa wé è beéráa mi lò, lé bĩo ɓa yí zũ yĩa tonkaa mi.
22 Bĩo á ĩ ɓuara á ɓueé bía làa ba á ɓa pã́, lé bṹn nɔn á mu bè-kohó bĩo wee mĩ lɛɛ́ra ɓa
yi. A bĩo kà wán, á ɓa wãa yí dà máa bío le mí yí zũ mu.
23 Yĩa ɲina mi, se wón mún ɲina ĩ Maá.
24 Ĩ lá yí wó wárá na á nĩ-veere yí dà máa wé hùúu ɓa tĩahṹ, á se bè-kohó bĩo máa mĩ
máa lɛɛ́ ɓa yi. Ɛ̃ɛ ká bĩo ɓa mɔn mu mí cúee, à ɓa pá ɲina ĩnɛ́n, á ɲina ĩ Maá.
25 Ɛ̃ɛ ká bĩo túara ɓa làndá yi á ko mu wé à ɲii sí: ‹Ba ɲina mi ká mu ɲúhṹ ɲɔǹ mía.›*
26 «O Séenílo khíi ɓuen. Orɛ́n lé le Dónbeenĩ Hácírí tṹiá poni ɓànso. Ĩ ì tonka a, ó ɔ ò lé
ĩ Maá cɔ̃́n á à ɓuen. Ká a khíi ɓuara ó ɔ ɓuee mĩ ho tṹiá ĩ ɲii.

---

* **15:25** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 35.19; 69.5

27 Á minɛ́n mún wé è mĩ ho tũiá ĩ ɲii, lé bĩo mi wi làa mi hàrí ĩ tonló ɓúakáró pãahṹ.»

16

1 «Ĩ wee bío bũn na mia à mi yí bĩní ĩ mɔ́n.
2 Mi kàránló zĩní zoró á ɓa khíi wé è hè làa mia. Hàrí pãahṹ ɓúi khíi dã, á bĩa wee ɓúe mia pá à leéka le mí wee sá na le Dónbeenĩ yi kà síi.
3 Ɓa à wé mu lé bĩo ɓa yí zũ a Maá Dónbeenĩ, á mún yí zũ ĩnɛ́n
4 Ká ĩ wee bío mu làa mia bèra a na ká ɓa khíi hĩnɔn wee wé mu, à mi bĩní leéka le ĩ bía mu nɔn mia. Ĩ tonló ɓúakáró pãahṹ, á ĩ yí bía mu làa mia, lé bĩo á ĩ lá wi làa mia.»

Le Dónbeenĩ Hácírí bè-wénia

5 «Hã laà na kà wán, á ĩ bĩnía wee va yĩa tonkaa mi cɔ̃́n, á mi tĩahṹ á nĩ-kéní kà yí tùara miĩ le lé wen á ĩ wee va yi?
6 Ɛɛ ká lé bĩo á ĩ bía mu nɔn mia lé bũn wee vá mia.
7 Ká mu ɓɛ̀n lé ho tũiá á ĩ mĩ á à na mia: Mu sũaaní minɛ́n cɔ̃́n à ĩ lɛ́n. Ká ĩ yí wà, ó o Séenílo máa ɓuen mi cɔ̃́n. Ɛɛ ká ĩ van, á ĩ ì tonka a ó ò ɓuen mi cɔ̃́n.
8 Ká a khíi ɓuara, ó o ɓueé zéení lè ho dĩmíɲása le ɓa wee vĩiní míten mu bè-kora, làa bĩo térénna, lè le Dónbeenĩ cítíi bĩo dãní yi.
9 O ò zéení le ɓa wó mu bè-kohó, lé bĩo ɓa yí dó mí sĩa miĩ.
10 O ò zéení le ĩ térénna bĩo á ĩ wee va a Maá cɔ̃́n á mi máa bĩní máa mi mi bĩo yi.
11 Le Dónbeenĩ cítíi bĩo dãní yi, o ò zéení le le Dónbeenĩ dɛ̀ɛnía cítío ho dĩmíɲá na kà ɲúhũso á síinía ɲúhṹ.
12 «Bìo cɛ̀rɛ̀ɛ á ĩ lá wi à ĩ bío na mia, ká ĩ dĩǹ máa bío mu lé bĩo mu here po mia.
13 Ká le Dónbeenĩ Hácírí tũiá poni ɓànso khíi ɓueé dɔ̃n, á le è wé á mi ì zũń le Dónbeenĩ tũiá poni ɓúenɓúen. Hã bíoní na le è bío máa lé lerɛ́n mí bɛɛre cɔ̃́n. Ká bĩo le ɲá ĩ cɔ̃́n ɓúenɓúen lé bũn á le khíi bío, á à bue bĩo ko à mu ɓuen bĩo.
14 Le è zéení ĩ cùkú lé bĩo le è lá bĩo á ĩ le le zéení á à bue è na mia.
15 Bĩo bĩo sã a Maá yi ɓúenɓúen bĩo sã miĩ, lé bũn nɔn á ĩ wee bíoráa mu na mia le le è lá bĩo á ĩ le le zéení ɓúenɓúen á à bue è na mia.»

Mi yara sèró mɔ́n mi sĩa á à wa

16 «Hen làa cĩinú ká mi máa mi mi, ká cĩinú bũn mɔ́n á mi ì bĩní ì mi mi.»
17 Ó o nĩ-kenínia nùwã yɛn wee bío mín yi: «Bìo kà kúará lée webio coon? O bía: ‹Hen làa cĩinú ká mi máa mi mi, ká cĩinú bũn mɔ́n á mi ì bĩní ì mi mi› làa bĩo ó o bĩnía bía: ‹Bĩo á ĩ wee va a Maá cɔ̃́n.›
18 Ho cĩinú na ó o wee bío bĩo kúará lée webio? Wa ɓɛ̀ntĩn yí zũ bĩo ó o wee bío.»
19 Bĩo ó o Yeesu zũna le ɓa wi ɓa tùa wo yi, ó o bía nɔn ɓa yi: «Bìo á ĩ bía le hen làa cĩinú ká mi máa mi mi, ká cĩinú bũn mɔ́n á mi ì bĩní ì mi mi, lé bũn bĩo yi á mi wee tùakaráa mín yi le?
20 Awa, le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Mi khíi wé è wá ká mi ì zúnzúrá ká ho dĩmíɲása bán wee zãmaka. Mi yara khíi sè, ɛ̀ɛ ká mi yara sèró mu màhã́ á à yèrèmá à wé le sĩ-wɛɛ.
21 Hen ká a hãa wee te à mu wé le lònbee o wán hón pãahṹ so yi. Ká a ton vó, ò o sĩi wa, lé bĩo ó o yú a kúnkúza. O wé nɔnsã le lònbee na yú a yi.
22 Minɛ́n mún bĩo ka kà. Bĩo kà wán, á mi yara sò, ɛ̀ɛ ká ĩ bĩní ì mi mia, hón pãahṹ so ká mi sĩa á à wa. Dén sĩ-wɛɛ so á nùpue máa hè yi làa mia.
23 Ká dén wizonle so khíi dɔ̃n, á mi máa bĩní máa tùa miĩ làa bĩo ɓúi. Le ĩ mĩ ho tũiá na mia: Bĩo ɓúenɓúen na mi khíi fio o Maá cɔ̃́n ĩ yèni yi ó o ò na mia.
24 Mi lá dĩǹ yí fiora bĩo ɓúi ĩ yèni yi. Mi wé fio, á mi ì yí, bèra a na à mi sĩ-wɛɛ ɲii sí.
25 «Ĩ wà hã wàhio á bíaráa bĩo kà ɓúenɓúen nɔn mia. Ká pãahṹ ɓúi khíi dã, ká ĩ máa wé è wà wàhio máa na mia. Ĩ khíi wé è bío bĩo bĩo ciran o Maá wéréwéré á à na mia.
26 Ká hón pãahṹ so khíi dɔ̃n, á mi wé è fio o Maá Dónbeenĩ yi ĩ yèni yi. Ĩ máa bío máa na mia le ĩ wé è fio o Maá mu yi mi bĩo yi.

27 Mu bon. O Maá Dónbeenĩ mí bɛɛre wa mia, lé bĩo mi wa mi á tà le ĩ ló a cɔ̃n bĩo bon
á ɓuara.
28 Ĩ ló a cɔ̃n á ɓuara ho dĩmíɲá yi. Bĩo kà wán, á ĩ wee lé ho dĩmíɲá yi á à bĩní ì va a Maá
cɔ̃n.»
29 Ʊ ɔ nĩ-kenínia bía nɔn wo yi: «Ó, o! Fo màhã́ wã́a wee bío làa wɛn wéréwéré ká fo
máa wà wàhio.
30 Bĩo kà wán, á wa wã́a zũ le fo zũ mu bĩo ɓúenɓúen. Ʊ màkóo mía à ũ pa le o ɓúi tùa
foṅ. Bṹn lé bĩo nɔn á wa tà le fo ló le Dónbeenĩ cɔ̃n bĩo bon.»
31 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi tà mu hã́ laà na kà wán le?
32 Ɛɛ ká ho pãahṹ lua, ho yàá ɓueé dɔ̃n vó, ká mi ì kɛ́nná á à lɛ́n mĩn ɲúná yi á à día mi
ĩ dòn. Ɛɛ ká ĩ mía ĩ dòn, o Maá Dónbeenĩ wi làa mi.
33 Ĩ bía bṹn ɓúenɓúen nɔn mia bèra a na à mi yí ho hɛ́ɛrà mi páaníló làa mi bĩo yi. Mi
lò ò be ho dĩmíɲá pànká-sũmáa níi yi, èɛ ká mi hení mi sĩa, lé ĩ dàńna hã́.»

17

O Yeesu fiorɔ́ na ɔ́ ɔ wɔ́

1 Bĩo ɔ́ ɔ Yeesu bía kà síi vó, ɔ́ ɔ hóonía mí yahó ho wáayi, ò ɔ bía: «Ĩ Maá, ho pãahṹ
dɔ̃n. Wé zéení ĩnɛ́n na lé ũ Za cùkú, bèra a na à ĩnɛ́n ɓɛ̀n mún wé zéení ũnɛ́n cùkú.
2 Fo nɔn ho pànká mĩĩ ɓa nùpua ɓúenɓúen wán bèra a na à ĩ dàń nanáa le mukãnĩ
binbirĩ na máa vé bĩa ɓúenɓúen na fo kàràfáa mĩĩ yi.
3 Le mukãnĩ binbirĩ na máa vé lé à ɓa zũń ũnɛ́n na lé le Dónbeenĩ binbirĩ na ɓàn síi
mía, à zũń ĩnɛ́n Yeesu *Krista na fo tonkaa.
4 Ĩ wó á ɓa nùpua mɔn ũ cùkú ho tá wán ho tonló na fo le ĩ sá á ĩ sá á ho ɲii sú bĩo yi.
5 Ĩ Maá, bĩo kà wán, á ũ wé le ĩ bĩní yí ho cùkú ũ nĩsã́ní, hĩa á ĩ yú lè ho yahó ká bĩo ɓúi
dĩṅ yí léra.»
6 «Ĩ zéenía ũ bĩo lè ɓa nùpua na fo hueekaa ho dĩmíɲása tĩahṹ á kàràfáa mĩĩ. Ɓa bĩo sã́
foṅ, ká fo kàràfáa ɓa mĩĩ, á ɓa bò ũ bíonĩ yi.
7 Bĩo kà wán á ɓa zũ le bĩo ɓúenɓúen na fo nɔn mĩĩ á ló ũnɛ́n ũ bɛɛre cɔ̃n.
8 Mu bon. Hã́ bíoní na ũ nɔn mĩĩ lé hĩa á ĩ fɛɛra nɔn ɓa yi. Á ɓa tà hã́ yi. Á ɓa zũna kɛ̃́nkɛ̃́n
le ĩnɛ́n ló ũ cɔ̃n ɓuara, á tà le ũnɛ́n lé yĩa tonkaa mi.
9 «Ĩ yí máa fio foṅ ho dĩmíɲása ɓúenɓúen bĩo yi. Bĩa fo kàràfáa mĩĩ lé bán á ĩ wee fio
bĩo yi, lé bĩo ɓa bĩo sã́ foṅ.
10 Bĩa ɓúenɓúen na bĩo sã́ mĩĩ á bĩo sã́ foṅ, á bĩa ɓúenɓúen na bĩo sã́ foṅ á mún bĩo sã́
mĩĩ, á ĩ cùkú wee mi ɓa yi.
11 Ĩnɛ́n bĩnía wee ɓuen ũ cɔ̃n, ĩ wã́a máa kɛń ho dĩmíɲá yi, ká ɓarɛ́n bán wi ho yi. Ĩ Maá
na ɓàn síi mía, pa ɓa yi lè ũ pànká, hĩa fo nɔn mĩĩ, bèra a na à ɓa wé le dà-kéní làa bĩo á
ũnɛ́n làa mi lé le dà-kéníná́a.
12 Bĩo á ĩ hĩa wi làa ba, á ĩ wó á ɓa bò bĩo á ũnɛ́n karáa yi, ũ bĩo na fo le ĩ zéení. Ĩ pan ɓa
bĩo á hàrí nĩ-kéní yí vũnun, ká mu yínɔń yĩa ko ò ɔ vĩ, bèra a na à bĩo túara le Dónbeenĩ
bíonĩ vũahṹ yi à ɲii sí.
13 Hã́ laà na kà wán á ĩ bĩnía wee ɓuen ũ cɔ̃n, ká bĩo á ĩ pá wi ho dĩmíɲá yi, á ĩ wee bío
hã́ bíoní na kà ɓúenɓúen, bèra a na à ɓarɛ́n mí bɛɛre yí le sĩ-wɛɛ na á ĩ yú á le ɲii sú ɓàn
síi.
14 Ʊ bíoní á ĩ fɛɛra nɔn ɓa yi. Ká ho dĩmíɲása màhã́ ɲina ɓa, lé bĩo ɓa bĩo yí sã́ ho dĩmíɲá
yi làa bĩo á ĩnɛ́n bĩo yí sã́náa ho yi.
15 Ĩ yí le ũ lén ɓa ho dĩmíɲá yi, ká ũ màhã́ kã́ní ɓa o *Satãni níi yi.
16 Ɓa bĩo yí sã́ ho dĩmíɲá yi làa bĩo á ĩnɛ́n bĩo yí sã́náa ho yi.
17 Ĩ Maá, wé à ɓa bĩo sĩ foṅ ɓúenɓúen ũ tũiá poni pànká yi. Mu bon, ũ bíonĩ lé ho tũiá
poni.
18 Bĩo fo tonkaa làa mi ho dĩmíɲá yi, lé bṹn á ĩ mún wee tonkaráa ɓarɛ́n ho yi.

19 Ĩnɛ́n ĩ bɛɛre nɔn ĩten foṅ ɓúenɓúen ɓa bĩo yi, bèra a na à ɓarɛ́n ɓɛ̀n mún na míten foṅ
ɓúenɓúen ũ tũiá poni pànká yi.
20 «Ĩ yí máa fio foṅ bĩa dó mí sĩa miĩ bĩo yi mí dòn. Ká bĩa á à dé mí sĩa miĩ ɓa bíoní
pànká yi, á ĩ mún wee fio bĩo yi.
21 Ĩ wee fio foṅ bèra a na à ɓa ɓúenɓúen wé le dà-kéní. Ĩ Maá, làa bĩo á ũnɛ́n páanía làa
mi, á ĩnɛ́n páanía làa fo, mún wé le ɓarɛ́n páaní làa wɛn, bèra a na à ho dĩmíɲása zũń le
lé ũnɛ́n tonkaa mi.
22 Bĩo fo wó ũ cùkú wee mi miĩ, lé bũn ɓàn síi á ĩ mún wó ũ cùkú mu wee mi ɓa yi, bèra
a na à ɓa wé lé dà-kéní làa bĩo á ĩnɛ́n làa fo lée dà-kéníná a.
23 Mu bon, ĩnɛ́n páanía làa ba, á ũnɛ́n páanía làa mi. Bũn wó bèra a na à ɓa páaníló làa
wɛn ɲii sí, à ho dĩmíɲása zũń le lé ũnɛ́n tonkaa mi, á fo wa ɓa làa bĩo fo waráa mi.
24 Ĩ Maá, bĩa fo kàràfáa miĩ á ĩ wi à ɓa kɛń hen na á ĩnɛ́n ṅ kɛń yi, bèra a na à ɓa mi ĩ
cùkú, ho cùkú na fo dó miĩ lé bĩo fo wara mi ká ho dĩmíɲá dĩṅ yí léra.
25 Ĩ Maá na térénna, ho dĩmíɲása yí zũ fo, ká ĩnɛ́n wón zũ fo, á bĩa fo kàràfáa miĩ zũ le
lé ũnɛ́n tonkaa mi.
26 Ĩ zéenía ũ bĩo làa ba á ɓa zũ fo. Ĩ pá à wíoka wé è zéení mu làa ba, bèra a na à bĩo fo
wa lè ĩnɛ́n, à dén waminĩ so mún wé mi ɓarɛ́n yi, à ĩnɛ́n làa ba páaní.»

18

O Yeesu wĩirɔ́ bĩo
(Matiye 26.47-56; Maaki 14.43-50; Luki 22.47-53)

1 Bĩo ó ɔ Yeesu fiora vó, ó ɔ Yeesu lè mí nĩ-kenínia hĩnɔn ló lée wà, á vaá kã́a ho Sedoron
bonconĩ. Vĩnsĩa ɓuahó ɓúi wi bĩn ó ɔ vaá zon yi làa ba.
2 O Zudaa na à dé o ò na zũ ho lahó mu. Lé bĩo ó ɔ Yeesu lá dàn ɓuen bĩn lè mí nĩ-
kenínia.
3 Ho *Oroomu dásíwá kuure lè ɓa parowà na ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa *Farizĩɛwa
tonkaa, lé bán ó ɔ Zudaa mu wã́a dú yahó ɓuararáa hã vĩnsĩa ɓuahó mu yi. Ɓa nùpua
mu ɓuan hã́ fĩntɛ̃́ɛna, lè hã kã́aní na ɓa zãnía, lè hã fio sĩa.
4 Bĩo ó ɔ Yeesu zũ bĩo á à sá a yi ɓúenɓúen, ó ɔ vá ɓueé ɓó ɓa yi, ò ɔ tùara: «Lé o yɛ́n mi
wee cà?»
5 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Lé o Yeesu, o Nazarɛɛte nĩi.» Ó ɔ Yeesu le mu lé mínɛ́n. Bũn wee
wé ká a Zudaa na dó a nɔn wi bĩn làa ba.
6 Bĩo ó ɔ Yeesu bía le mu lé mínɛ́n, á ɓa ló lè mí mɔ́n á lée lùiorá.
7 Ó ɔ Yeesu tùara ɓa yi mu cúa-ɲun níi le lé o yɛ́n á ɓa wee cà. Á ɓa le lé o Yeesu, o
Nazarɛɛte nĩi.
8 Ó ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ĩ mà mu nɔn mia le mu lé ĩnɛ́n. Á bĩo mu lé ĩnɛ́n mi wee cà,
á mi wã́a día bĩa kà le ɓa lɛ́n.»
9 O Yeesu bía bũn bèra a na à le bíonĩ na ó ɔ bía à ɲii sí: «Bìa á ũ kàràfáa miĩ, á hàrí
nĩ-kéní á ĩ yí vĩinía.»
10 Mu wee wé ò ɔ Simɔn Piɛre ɓuan ho khà-tóní. Ó ɔ dɛ̀ɛnía dò ho, á hà lè le
*Dónbeenĩ yankarowà ɲúhũso beenĩ ton-sá nín-tĩánĩ ɲikã́ahṹ kúio. O ton-sá mu yèni
ɓa le Malekuusi.
11 Ó ɔ Yeesu bía nɔn o Piɛre yi: «Dé ũ khà-tóní mí lóorè yi. Fo wee leéka le ĩ máa tà le
lònbee na á ĩ Maá le le yí mi lon?»

Ɓa ɓuan o Yeesu vannáa o Aana cɔ̃́n
(Matiye 26.57-58; Maaki 14.53-54; Luki 22.54)

12 Á ɓa dásíwá lè mí ɲúhũso, lè ɓa *zúifùwa ɲúnása parowà wã́a wĩira a Yeesu á can.
13 Á yĩa ɓa ɓuan wo vannáa cɔ̃́n ho yahó lé o Aana. O Aana mu lé o Kayiifu ɓàn hio báa.
Wón Kayiifu so lé le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúhũso le lúlúure mu yi.
14 Lé orɛ́n hĩa zéenía ɓa zúifùwa ɲúnása, le mu sũaaní ò ɔ nùpue nĩ-kéní hí mu nĩpomu
ɓúenɓúen bĩo yi.

O Piɛre pã̌ le mí yínɔ̀ń o Yeesu nĩ-kenínii
(Matiye 26.58, 69-70; Maaki 14.54, 66-68; Luki 22.55-57)

15 O Simɔn Piɛre lè mí ninza nĩ-kenínii ɓúi bò a Yeesu mɔ́n. O nĩ-kenínii mu lè ɓa yankarowà ɲúhṹso zũ mín. Lé bṹn nɔn ó ɔ dàńna yòó zonnáa ɓa yankarowà ɲúhṹso zĩ-beenĩ lún yi là a Yeesu.
16 O ɔ Piɛre wón dĩ̃n ho khũuhũ ho zũaɲii. Ká a nĩ-kenínii na so, yĩa lè le Dónbeenĩ yankarowà ɲúhṹso zũ mín, wón bĩ̀nía yòó ló á lée bía là a ton-sá hã̌a na pan ho zũaɲii, ò ɔ fó a Piɛre zonnáa.
17 Ɔ́ ɔ ton-sá hã̌a na lá pan ho zũaɲii wã̌a tùara a Piɛre yi: «Ũ̃nɛ́n so yínɔ̀ń o nĩi mu nĩ-kenínii ɓúi le?» Ɔ́ ɔ Piɛre bía: Ĩ yínɔ̀ń o nĩ-kenínii ɓúi.
18 Bĩo le tɛ̀ɛnĩ wi, á ɓa ton-sáwá lè ɓa parowà zã̌nía hã̌ hĩa wee huee, ó ɔ Piɛre mún páanía wee huee làa ba.

O Aana túakaa o Yeesu yi
(Matiye 26.59-66; Maaki 14.55-64; Luki 22.66-71)

19 Le Dónbeenĩ yankarowà ɲúhṹso wee tùa o Yeesu yi, là a nĩ-kenínia bĩo làa bĩo ó ɔ wee kàrán lè ɓa nùpua dã̌ní yi.
20 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩ̃ bía mu wéréwéré ɓa zã̌amáa yahó. Pã̌ahṹ lée pã̌ahṹ, á ĩ̃ lá wee wé kàrán ɓa nùpua ɓa zúifùwa kàránló zĩní yi lè le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi, hen na ɓa zúifùwa wee wé kúee mín wán yi. Ĩ yí sà ĩ̀ten yí wóráa bĩo ɓúi.
21 Lée webio nɔn fo wee tùaráa miĩ? Tùa bĩa ɲá ĩ̀ bíoní yi. Bán zũ bĩo á ĩ̃ bía.»
22 Bĩo ó ɔ Yeesu bía bṹn, á ɓa parowà nĩ-kéní ɓúi na dĩ̃n o nĩsã̌ní dó a sáahó yi, ò ɔ bía nɔn wo yi: «Lé làa bṹn á ũ̃ ko à ũ̃ bío sĩ̀náa le Dónbeenĩ yankarowà ɲúhṹso le?»
23 Ɔ́ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ká ĩ̀ bía khon, à ũ̃ zéení hen na á ĩ̃ bía khon yi. Ká ĩ̀ ɓɛ̀n bía se, á lée webio nɔn á fo vĩ̀nanáa mi.»
24 Ɔ́ ɔ Aana wã̌a le ɓa ɓua a Yeesu varáa le Dónbeenĩ yankarowà ɲúhṹso beenĩ Kayiifu cɔ̃́n ká a pá can.

O Piɛre tĩ̀n pã̌ le mí yínɔ̀ń o Yeesu nĩ-kenínii
(Matiye 26.71-75; Maaki 14.69-72; Luki 22.58-62)

25 Bṹn wee wé ká a Simɔn Piɛre pá wi ho lahó dà-kéní na ó ɔ lá wi yi á wee huee ho dɔ̃hṹ. Ɔ́ ɔ ɓúi bía nɔn wo yi: «Ũ̃nɛ́n so yínɔ̀ń o nĩi mu nĩ-kenínii ɓúi le?» Ɔ́ ɔ Piɛre pã̌ ò ɔ bía: «Ĩ̃nɛ́n yínɔ̀ń o nĩ-kenínii.»
26 Bṹn mɔ́n á le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúhṹso beenĩ ton-sá nĩ-kéní na te mín làa yĩa ó ɔ Piɛre hà ɲikã̌ahṹ kúio á bía nɔn wo yi: «Ĩ̃ so yí mɔn fo là a nĩi mu hã̌ vĩ̀nsĩ̀a ɓuahó yi le?»
27 Ɔ́ ɔ Piɛre tĩ̀n pã̌ mu. Mí lahó yi ó ɔ kò-bɛ́ɛ wá.

Ɓa ɓuan o Yeesu vannáa o Pilaate cɔ̃́n
(Matiye 27.1-2, 11-14; Maaki 15.1-5; Luki 23.1-5)

28 Ɓa *zúifùwa ɲúnása wã̌a fó a Yeesu o Kayiifu cɔ̃́n vannáa o *Oroomu nĩi *Pilaate zĩ-beenĩ yi, yĩa ho Oroomu bɛ́ɛ bàrá ho Zudee kɔ̃hṹ ɲúhṹ wán. Mu wó hã̌ tá-tĩa yi. Bĩa bò là a Yeesu mí bɛɛre yí zon le zĩi yi. Lé bĩo ɓa wi ɓa ɓua míten sese le Dónbeenĩ yahó à díráa ho Paaki sã̌nú ká ɓa wee ce.
29 Lé bṹn te bĩo ó ɔ Pilaate lóráa ɓa cɔ̃́n ho khũuhũ á lée tùara ɓa yi: «Lé mu yɛ́n á mi le o nĩi mu wó khon bĩo yi?»
30 Á ɓa bía: «O lá yí wó yí khon se wa yí ɓuan wo yí ɓuararáa ũ cɔ̃́n.»
31 Ɔ́ ɔ Pilaate bía: «Mi bĩní lɛ́n làa wo. Mi vaa cítí o à héha lè mi làndá.» Á ɓa bía: «Mi yí nɔn níi wɛn le wa ɓúe nùpue.»
32 Mu wó kà síi à le bíonĩ na ó ɔ Yeesu bía á zéeníanáa bĩo o ò híráa sĩí, à ɲii sí.*

* **18:32** Hen ká ɓa zúifùwa le mí ì ɓúe o nùpue, à ɓa lèeka a lè hã̌ huaa. Ká ho Oroomusa le mí ì ɓúe o nùpue, à ɓa ɓúɛɛ wo ho kùrùwá wán.

33 Ƙ ɔ Pilaate wãa yèrèmáa yòó zon le zĩ-beenĩ yi ò ɔ le ɓa ɓua a Yeesu ɓuee zoráa. Bĩo
ó ɔ Yeesu ɓueé zon ó ɔ tùara a yi: «Lé ũnɛ́n lé ɓa zúifùwa bɛ́ɛ le?»
34 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo zũna mu ũten bía lée, tàá lé ɓa ɓúi bía ĩ bĩo nɔn foɲ̀?»
35 Ƙ ɔ Pilaate bía: «Ĩnɛ́n so lée zúifù le? Mĩn sĩí nùpua lè mĩn yankarowà ɲúnása lé bĩa
dó fo ĩ níi yi. Lée webio á fo wó?»
36 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Ĩ bɛ́ɛnĩ bĩo yí sã ho dĩmíɲá na kà yi. Ká mu bĩo lá sã ho
dĩmíɲá na kà yi, se ĩ nùpua lá à hĩní ì fi hã fio à ĩ yí yí yí zo ɓa zúifùwa ɲúnása níní. Ɛɛ ká
ɓùeé, ĩnɛ́n bɛ́ɛnĩ yínɔń ho dĩmíɲá na kà bɛ́ɛnĩ.»
37 Ƙ ɔ Pilaate bía nɔn wo yi: «Á fo lé o bɛ́ɛ lon, tàá?» Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Lé ũnɛ́n
ũten bía mu, ĩ lé o bɛ́ɛ. Ĩ ɓueé ton ho dĩmíɲá yi à zéení ho tũiá poni lè ɓa nùpua. Yĩa bĩo
sã ho tũiá poni yi wón wee ɲí bĩo á ĩ wee bío.»
38 Ƙ ɔ Pilaate tùara a yi: «Tũ̀iá poni lée webio?»
(Matiye 27.15-31; Maaki 15.6-20; Luki 23.13-25)

Bĩo ó ɔ bía bũn vó ó ɔ tĩn ló lée yú ɓa zúifùwa á bía nɔn ɓa yi: «Ĩnɛ́n cɔ̃n ó ɔ nĩi mu yí
wó yí khon bĩo woon yi.
39 Hen ká ho *Paaki sãnú sansan dɔ̃n, à mi le ĩ lén o kàsó nĩi ɓúi día. Awa, á mi wi à ɓa
zúifùwa bɛ́ɛ lé yĩa à ĩ día le?»
40 Á ɓa wee bío na a yi ká ɓa wãamaka: «Ɓùeé! Yí día wón. O Barabaasi lé yĩa á ũ lén
día.» O ɔ Barabaasi ɲɔɲ̀ hĩa lé o nĩ-kãanii.

19

1 Ƙ ɔ *Pilaate wãa nɔn le ɲii ɓa dásíwá yi le ɓa ɓua a Yeesu lée ha lè hã làbàaní.
2 Ɓa dásíwá mu tã ho kĩrí lè hã kíkara á dó a ɲúhũ yi, à ɓa zĩinía wo lè ho kánɓun muhũ.*
3 Ɓa wee ɓuee dĩn o yahó ká ɓa bío: «*Zúifùwa bɛ́ɛ, Foó!» Ká ɓa à dé o sáarà yi.
4 Ƙ ɔ Pilaate tĩn zoó ló mí zĩi yi, á lée bía nɔn ɓa zúifùwa yi: «Àwa, ĩ bía le ɓa ɓua a ɓuee
léráa à mi zũń le ĩnɛ́n cɔ̃n o nĩi mu yí wó yí khon bĩo woon yi.»
5 O Yeesu ɓa wãa ɓuan lóráa ho khũuhũ, ká hã kíkara kĩrí wi o ɲúhũ yi, á mún zã ho
kánɓun muhũ. Ƙ ɔ Pilaate bía nɔn ɓa zúifùwa yi: «Lé o nĩi mu na wãa.»
6 Bĩo ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa parowà mɔn o Yeesu á ɓa wee bío pɔ̃npɔ̃n: «Ɓúɛɛ wo
ho *kùrùwá wán! Ɓúɛɛ wo ho kùrùwá wán!» Ƙ ɔ Pilaate bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n mi bɛɛre
wãa fé o vaa ɓúɛɛ ho kùrùwá wán. Ĩnɛ́n cɔ̃n ó ɔ nĩi mu yí wó yí khon bĩo woon yi.»
7 Á ɓa zúifùwa bía nɔn wo yi: «Warɛ́n làndá yi, ó ɔ nĩi mu ko lè ho ɓúeró lé bĩo ó ɔ le mí
lé le Dónbeenĩ Za.»†
8 Bĩo ɓa bía kà wíokaa zãnía o Pilaate làa sòobɛ́ɛ.
9 Ƙ ɔ wãa bò mín là a Yeesu yòó zon le zĩ-beenĩ yi, á zoó tùara a yi: «Lée wen ũnɛ́n wee
lé yi?» Ƙ ɔ Yeesu yí dó mí ɲii wo yi.
10 Ƙ ɔ Pilaate wãa bía nɔn wo yi: «Ɛ́ee! Lé ĩnɛ́n á fo le fo máa bíoráa le? Fo so yí zũ le ũ
díaró tàá ũ ɓúɛɛró ho kùrùwá wán ɓàn pànká wi ĩnɛ́n cɔ̃n le?»
11 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo yí dà máa yí pànká ĩnɛ́n wán, ká le Dónbeenĩ yí nɔn ho
foɲ̀. Lé bũn nɔn á yĩa dó mi ũ níi yi wékheró ɓùaa á po ũnɛ́n wékheró.»
12 A lá bũn ɲii wán ó ɔ Pilaate wãa wee cà bĩo ó ɔ ò díaráa o Yeesu ó ɔ ò lɛ́n. Ká ɓa
zúifùwa wíokaa wee bío pɔ̃npɔ̃n: «O nĩi na kà á fo día ó ɔ wà se fo yínɔń ho *Oroomu bɛ́ɛ
ɓàn bɔ̃nlo. Nùpue na le mí lée bɛ́ɛ se wón wee penka lè ho Oroomu bɛ́ɛ.»

---

* **19:2** Ɓa bá-zàwa lè ɓa nĩ-beera lé bĩa yánkaa dà hã sĩ-muna wee zĩ. Hã yàwá fù here. Hã kĩríwà na wó lè ho sãnú ɓa wee wé kúee ɓa bá-zàwa ɲúná yi à zéeníináa ɓa bá-zàmu pànká bĩo. Ká bĩo ɓa wi à ɓa zùańka a Yeesu yi, á ɓa yú ho kánɓun muhũ ɓúi á ɓa lá zĩinía làa wo á dó hã kíkara kĩrí o ɲúhũ yi. † **19:7** Mi loń Levii nùwã vũahũ (Lévitique) 24.16

13 Bìo ó ɔ Pilaate ɲá hɔ̃́n bíoní so, ó ɔ le ɓa ɓua a Yeesu léráa ho khũuhũ à vaá dĩní ho
lahó na ɓa le «Lún na hã hue-pɛnlɛnwà bá yi.» Mu heberemu ɓa le «Kabataa.» Lé hón lahó
so ó ɔ Pilaate lée kará yi mí cítíi fĩinii.
14 Mu wó le wizonle na lée hĩní ì wé ɓa ho *Sabaa zoǹ, ho *Paaki sǎnú díró pǎahṹ, ká
le wii yòó fárá. Ʊ́ ɔ Pilaate wǎa bía nɔn ɓa zúifùwa yi: «Lé mi bɛ́ɛ na.»
15 Á ɓa wee bío pɔ̃́npɔ̃́n: «Ɓúe o! Ɓúe o! Ɓúɛɛ wo ho kùrùwá wán.» Ʊ́ ɔ Pilaate bía: «Mi
wi à ĩ ɓúɛɛ mi bɛ́ɛ ho kùrùwá wán kɛ̃́nkɛ̃́n le?» Á le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása bía
nɔn wo yi: «Wa bɛ́ɛ ɓúi mía ká mu yínɔń ho Oroomu bɛ́ɛ.»
16 Ʊ́ ɔ Pilaate wǎa dó a ɓa níi yi le ɓa ɓúɛɛ ho kùrùwá wán.

O Yeesu húmú
(Matiye 27.32-56; Maaki 15.21-41; Luki 23.26-39)

Á ɓa dásíwá wǎa fó a Yeesu.
17 Ɓa nɔn o *kùrùwá wo yi, ó orɛ́n mí bɛɛre pǎ á lóráa ho lóhó mɔ́n, ho lahó na ɓa le
«Ɲún-ɓòkuee» yi. Mu heberemu á ɓa wee ve ho lahó mu làa «Kolokota.»
18 Lé hón lahó so ɓa ɓúaa wo yi ho kùrùwá wán. Ɓa mún ɓúaa ɓa nùpua nùwã ɲun ɓúi
hã kùrùwáwá wán làa wo. O nĩ-kéní wi là a nín-tĩánĩ, ká a nĩ-kéní wi là a nín-káahó, ó
orɛ́n zoó wi ho tĩahṹ.
19 O Pilaate nɔn le ɲii le ɓa túa bìo kà yòo ɓúɛɛ o Yeesu ɲúhṹ yi ho kùrùwá wán: «Yeesu,
NAZARɛɛTE NÌI, ZÚIFÙWA BɛɛE.»
20 Ɓa *zúifùwa cɛ̀rɛ̀ɛ kàránna bìo túara a Yeesu ɲúhṹ yi, lé bìo ho lahó na ɓa ɓúaa wo
yi yí nàyi lè ho lóhó, á mu mún túara lè mu heberemu lè mu latɛnmu, lè mu kɛrɛɛkimu.‡
21 Á le Dónbeenĩ yankarowà ɲúnása wà ɓuara a Pilaate cɔ̃́n á ɓueé bía nɔn wo yi: «Fo
lá yí ko à ũ túa ‹zúifùwa bɛ́ɛ›, ká ũ túa ‹o nùpue mu le mí le ɓa zúifùwa bɛ́ɛ.›»
22 Ʊ́ ɔ Pilaate bía: «Bìo á ĩ túara á à dĩn làa bìo mu dĩnnáa.»
23 Bìa ɓa dásíwá ɓúaa o Yeesu vó, á ɓa nùwã náa na ɓúaa wo sankaa o sĩ-zĩnia á ká a
báká na ɓa tã́ á bĩiminĩ mía yi.
24 Á ɓa dásíwá wee bío mín yi: «Mi yí le wa lɛ̀ɛka ho à sankaráa ho. Mi wa wé le ɲún-sĩni
bìo à zũńnáa yìa ho ò sĩ yi.» Mu wó kà síi à le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ bìo na túara à wé
à ɲii sí: «Ɓa sankaa ĩ sĩ-zĩnia, á wó le ɲún-sĩni bìo à zũńnáa yìa á ĩ dà-zĩnii dà-kéní ɓúi sã
yi.»§ Á bṹn lé bìo ɓa dásíwá ɓɛ̀n wó.
25 Bìa dĩn ɓó a Yeesu kùrùwá yi, lé ɓàn nu, lè ɓàn nu ɓàn hĩnló, là a Mari, o Kolopaasi
ɓàn hǎa, á séenía a Mari na wee lé ho lóhó na ɓa le Makadala yi.
26 Bìo ó ɔ Yeesu mɔn mín nu, á mɔn mí nĩ-kenínii na ó ɔ wa à wón dĩn ɓàn nu nĩsǎní,
ó ɔ Yeesu bía nɔn mín nu yi: «Hã́a mu, lé ũ za na.»
27 O ɔ bía nɔn o nĩ-kenínii mu yi: «Lé mìn nu na.» A wǎa lá hón pǎahṹ so ɲii wán, ó ɔ
nĩ-kenínii wǎa fó a á vaá ɓuan.
28 Bṹn mɔ́n, ó ɔ Yeesu wǎa zũ le mu bìo ɓúenɓúen ɲii sú, ó ɔ bía bìo kà: «Ɲu-hãní dà
mi»*, à síiníná le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ bíonĩ ɲii.
29 Mu wee wé à dɛ̀ɛ ɓúi bàrá sùaráa bĩn á sú lè ho dĩvɛ̃́n bè-ɲia†, á ɓa dásíwá lá le dɛ̀ɛ na
wee kũiní mu ɲumu á cú le vĩndɛ̀-za ɓúi na ɓa le *izoopu ɓùɛɛnĩ yi á zĩíra ho dĩvɛ̃́n bè-ɲia
yi yòó dá a Yeesu yi.
30 Bìo ó ɔ Yeesu yɛ̀ɛra mu, ó ɔ bía: «Mu bìo ɓúenɓúen ɲii wǎa sú.» Bìo ó ɔ bía bṹn, ó ɔ
ɓúera mí ɲúhṹ ò ɔ húrun.

‡ **19:20** Mu heberemu lé ɓa zúifùwa ɓàn bíonĩ, á mu latɛnmu lé ho Oroomusa ɓàn bíonĩ, ká mu kɛrɛɛkimu dén lé le bíoní na ɓa dà wee bíoráa làa mín. Mu túara lè hã bíoní bìo tĩn mu à ɓa ɓúenɓúen dàń mu wé kàrán. § **19:24** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 22.18 * **19:28** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 69.22; 22.16 † **19:29** Ho dĩvɛ̃́n bè-ɲia fù lé ɓa nĩ-khenia lè ɓa dásíwá bè-ɲunii. Ho yàwá sĩ.

31 Mu wó le wizonle na lée hǐní ì wé ho *Sabaa zoǹ, à bǐo á hón Sabaa so lée Sabaa beenǐ‡, á ɓa zúifùwa ɲúnása yí wi à ɓa día bǐa ɓa ɓúaa hã̃ kùrùwáwá wán. Á ɓa ɓueé fǐora a Pilaate le o bío le ɓa fǐ ɓa zení à ɓa hí fùafùa à ɓa liiní ɓa.
32 Á ɓa dásíwá wã́a ɓueé fù ɓa nùwã ɲun na ɓa ɓúaa o nǐsã́a zení,
33 A ɓa le mí ì loń ò ɔ Yeesu húrun. Lé bṹn te bǐo ɓa yí fùráa o Yeesu zení.
34 Ká ɓa dásíwá nǐ-kéní màhã́ pá cú a dòkóní lè mí cànɓúa. Á le cãni lè mu ɲumu dɛ̀ɛnía ló bǐn.
35 Yǐa mà mu bǐowa mu tũ̃iá á mɔn mu míten. Bǐo ó ɔ wee mǐ bon. O zũ̃ kɛ̃́nkɛ̃́n le bǐo mí wee mǐ lé ho tũ̃iá poni. O wee mǐ mu tũ̃iá bèra a na à minɛ́n mún dé mi sǐa o Yeesu yi.
36 Mu bon. Mu wó kà bèra a na à bǐo túara le Dónbeenǐ bíonǐ vũ̃ahṹ yi à ɲii sí: «Hàrí o hũ̃ule dà-kéní á yí fù.»§
37 Á mu mún pá bǐnía túara: «Ɓa à fá mí yǐo yǐa ɓa cú wán.»*

O Yeesu nùuló bǐo
(Matiye 27.56-61; Maaki 15.42-47; Luki 23.50-56)

38 Bǐo á bṹn wó khǐína, ó ɔ Zozɛɛfu na wee lé ho Arimatee lóhó yi á vaá fǐora a *Pilaate le o na le níi mí yi le mí lá a Yeesu sãnía vaá nùu. Orɛ́n mún lé o Yeesu nǐ-kenínii ɓúi, ká a màhã́ lá yí wi à mu zũ̃ń lé bǐo ó ɔ wee zṍn ɓa *zúifùwa ɲúnása. Ʊ ɔ Pilaate nɔn mu níi wo yi. Ʊ ɔ Zozɛɛfu wã́a ɓueé lá a Yeesu nǐ-hínmu.
39 Ʊ ɔ Nikodɛɛmu, yǐa hǐa ɓuara a Yeesu cṍn ho tǐnàahṹ ɓúi yi, á mún ɓuara. O ɓuan mu bǐo ɓúi na sãmu sǐ na wó lè ho míirè á lùnkaa làa bǐo ɓa le alowɛɛsi á ɓuararáa. Mu ɓúenɓúen yú hã̃ kiloowa ɓóní làa pírú.
40 Ʊ orɛ́n là a Zozɛɛfu páanía lá a Yeesu nǐ-hínmu à ɓa kúaa mu bǐo mu ho nùuló dɛ̀ɛ wán á bá là a Yeesu nǐ-hínmu, làa bǐo ɓa zúifùwa wee wé nùunáa mí nǐ-hía.
41 Vǐnsǐa ɓuahó ɓúi wi hen na ɓa ɓúaa o Yeesu ho *kùrùwá wán nǐsã́ní á bú-fǐnle ɓúi wi yi á nùpue dǐǹ yí nùuna yi.
42 Lé dén ɓa dó a Yeesu yi, lé bǐo mu zoǹ à ɓa zúifùwa wee wíoka míten á lée hǐní ì wéráa ho Sabaa, à le búure mu mún sùaráa yi bǐn.

20

O Yeesu vèera
(Matiye 28.1-10; Maaki 16.1-8; Luki 24.1-12)

1 Ho dimaasi zoǹ yǐnbíi bùirǐi, ó ɔ Makadala Mari wà van le búure wán. Mu wee wé ká ho tá pá ka yùiíi. Ʊ ɔ Mari mɔn à le hue-beenǐ na lá pon le búure ɲii á hɛ́ra.
2 Ʊ ɔ lùwa vaá yú a Simɔn Piɛre là a nǐ-kenínii na ó ɔ Yeesu wa, á bía nɔn ɓa yi: «Ɓa léra a Ɲúhṹso le búure yi, á wa yí zũ hen na ɓa dó a yi.»
3 Ʊ ɔ Piɛre là a nǐ-kenínii na so wã́a wà van le búure ɲii.
4 Ɓa mí nùwã ɲun wee lùwí ká a nǐ-kenínii na so màhã́ dàn lùwí po a Piɛre, ó ɔ vaá dõn ló a.
5 Ʊ ɔ zoó ɓúɛɛra lora le búure yi, ó ɔ mɔn ho nùuló dɛ̀ɛ à le día, ká a màhã́ yí zon. 6 Ʊ ɔ Simɔn Piɛre ɲɔn o mɔ́n ɓueé dõn, á wón yòó zon le búure yi, á zoó mɔn ho nùuló dɛ̀ɛ à le día.
7 O mún zoó mɔn le nín-kéní na lá pon o yahó yi à le bun sese bàrá mí dòn, dén yí páanía yí bàrá lè ho nùuló dɛ̀ɛ.
8 Ʊ ɔ nǐ-kenínii na lá ɓueé dõn ho yahó màhã́ yòó zon. Bǐo ó ɔ mɔn mu kà, ó ɔ tà le o Yeesu vèera bǐo bon.
9 Mu bon. Le Dónbeenǐ bíonǐ vũ̃ahṹ bía le o Yeesu ko ò ɔ vèe, ká ɓa nǐ-kenínia lá dǐǹ yí zũ le bíonǐ mu kúará.
10 Bṹn mɔ́n á ɓa nǐ-kenínia nùwã ɲun bǐnía khíɓon.

---

‡ **19:31** Ho Sabaa beenǐ: Ho Sabaa mu wi mí dòn lè hã̃ Sabaawa na ká lé bǐo ho lù mín yi lè ho Paaki sã́nú. § **19:36** Mi loń Lení vũ̃ahṹ (Psaumes) 34.20 * **19:37** Mi loń Zakari vũ̃ahṹ 12.10

O Yeesu zéenía míten là a Makadala Mari
(Matiye 28.9-10; Maaki 16.9-11)

11 Ká a Mari wón bĩnía ɓuara ɓueé dĩn le búure ɲii wee wá. O wee wá ká a ɓúɛɛ loń le
búure yi.
12 Ƙ ɔ mɔn le Dónbeenĩ tonkarowà na ló ho wáayi nùwã ɲun na zã́ hã sĩ-poa. Ɓa kará
ho lahó na ó ɔ Yeesu nĩ-hínmu lá wi yi. O nĩ-kéní kará làa hen na ó ɔ ɲúhṹ lá dó yi, ò ɔ
nĩ-kéní kará làa hen na ó ɔ zení lá dó yi.
13 Á ɓa tonkarowà mu wee tùa o Mari yi: «Hã́a mu, lée webio nɔn fo wee wáráa?» Ƙ ɔ
Mari bía nɔn ɓa yi: «Ɓa ɓueé léra ĩ Ɲúhṹso á ĩ yí zũ hen na ɓa dó a yi.»
14 Bìo ó ɔ Mari bía bũn vó, ó ɔ yèrèmáa khíi mɔn o Yeesu ò ɔ dĩn. Ká a màhã́ yí zũna a.
15 Ƙ ɔ Yeesu wee tùa wo yi: «Hã́a mu, lée webio nɔn fo wee wáráa? Lée wée á fo wee
cà?» Ƙ ɔ Mari wã́a wee leéka le lé o vĩnsĩa ɓuahó ɓànso wee tùa mí yi, ó ɔ bía: «Hen ká lé
ũnɛ́n ɓueé léra a Yeesu mu à ũ zéení hen na fo dó a yi làa mi, á ĩ vaá lá a.»
16 Ƙ ɔ Yeesu von wo: «Mari!» Ƙ ɔ Mari dɛ̀ɛnía zũna a, ó ɔ von o Yeesu lè mu heberemu:
«Arabunii!» Mu kúará le: «Nì-kàránlo.»
17 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Día mi. Ĩ dĩǹ yí yòora ĩ Maá cɔ́n. Lɛ́n vaa yí bĩa dó mí sĩa
miĩ ɓúenɓúen, bĩa lé wàn zàwa, à bío na ɓa yi le ĩ wee yòo ĩ Maá Dónbeenĩ na mún lé mĩn
Maá Dónbeenĩ cɔ́n.»
18 Ƙ ɔ Makadala Mari mu wã́a wà vaá bía bìo kà nɔn ɓa nĩ-kenínia yi: «Ĩ mɔn o Ɲúhṹso!»
O ɔ Mari lá bìo ó ɔ Yeesu bía á fɛɛra nɔn ɓa yi.

O Yeesu zéenía míten lè mí nĩ-kenínia
(Matiye 28.16-20; Maaki 16.14-18; Luki 24.36-49)

19 Ho dimaasi kéní kéní mu zoń zĩihṹ, ó ɔ Yeesu nĩ-kenínia kúaa mín wán le zĩi ɓúi yi.
Ɓa pon hã wonna ɓúenɓúen á dóka, lé bìo ɓa zã́na ɓa *zúifùwa ɲúnása. Yìo ɓueé tĩ, ò ɔ
Yeesu ɓueé dĩn ɓa tĩahṹ, ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Le ho hɛ́ɛrà kɛń làa mia.»
20 Bìo ó ɔ bía bũn vó, ó ɔ zéenía mí níní lè mí dòkóní làa ba. Á ɓa nĩ-kenínia sĩa wan
làa sòobɛ́ɛ bìo ɓa mɔn o Ɲúhṹso bìo yi.
21 Ƙ ɔ Yeesu tĩn bĩnía bía nɔn ɓa yi: «Le ho hɛ́ɛrà kɛń làa mia. Bìo á ĩ Maá tonkaaráa mi
ho dĩmíɲá yi, lé bũn ɓàn síi á ĩnɛ́n mún ń̀ tonkaráa mia.»
22 Bìo ó ɔ bía bũn vó, ó ɔ pɛ̀ɛra mí ɲii sɔ̃nsãmu kúaa ɓa wán ò ɔ bía: «Mi yí le Dónbeenĩ
Hácírí.
23 Hen ká mi wé tà sɛ́ra nùpue lée nùpue bè-kora día nɔn wo yi, á le Dónbeenĩ mún ń̀
sɛ́n ɓànso bè-kora á à día. Ká mi wé pã́ le mi máa sɛ́n nùpue lée nùpue bè-kora máa día,
á le Dónbeenĩ mún máa sɛ́n wón ɓànso bè-kora máa día.»

O Yeesu zéenía míten là a Toma

24 Pã̃ahṹ na ó ɔ Yeesu ɓueé zéenía míten lè mí nĩ-kenínia, ká ɓa nĩ-kéní lá mía bĩn. O
yèni ɓa le Toma, ɓa mún wee ve o làa Hénbéní.
25 Á ɓa nĩ-kenínia na ká bía nɔn wo yi le mí mɔn o Ɲúhṹso. Ƙ ɔ Toma bía nɔn ɓa yi: «Ká
ĩnɛ́n yí mɔn hã hĩa fãani o níní yi, á yí bò ĩ nín-kíza hã wán, á yí bò ĩ níi o dòkóní fɔ̃nló
wán, á ĩ máa tà mu.»
26 Ho dimaasi na sã bĩn, á ɓa nĩ-kenínia tĩn kúaa mí wán le zĩi yi ká a Toma wi làa ba.
Á ɓa pon hã wonna á dóka. Ƙ ɔ Yeesu tĩn ɓuara ɓueé dĩn ɓa tĩahṹ, ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Le
ho hɛ́ɛrà kɛń làa mia.»
27 O ɔ bía nɔn o Toma yi: «Ɓuee bè ũ nín-kíza ĩ níní fãani wán loń, à bè ũ níi ĩ dòkóní
fɔ̃nló wán. Wã́a yí bĩní yí titika, ká ũ tà le ĩ vèera bìo bon.»
28 Ƙ ɔ Toma bía nɔn o Yeesu yi: «Fo lé ĩ Ɲúhṹso á lé ĩ Dónbeenĩ.»
29 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Fo dó ũ sĩi miĩ lé bìo á fo mɔn mi. Ká bĩa màhã́ dó mí sĩa
miĩ à ɓa yí mɔn mi bán ɲúná sĩ.»
30 O Yeesu pá bĩnía wó yéréké bìowa cɛ̀rɛ̀ɛ á ɓa nĩ-kenínia mɔn ká mu yí túara ho vũahṹ
na kà yi.

31 Bìo túara kà lée bìo na à na à mi dàń tà le o Yeesu lé *Yìa le Dónbeení mɔn léra, le o
lé le Dónbeení Za bìo bon, à bìo mi ì dé mi sìa wo yi, à mi yí le mukãní binbirí orɛ́n pànká
yi.

21

O Yeesu wioka zéenia míten lè mi ní-kenínia

1 Bũn mɔ́n, ó ɔ Yeesu bìnía zéenía míten lè mí ní-kenínia. Bũn wó ho Tiberiade vũ-
beení ɲii. Bìo kà lé bìo ó ɔ zéenía lè míten làa ba.
2 Wizonle ɓúi, ó ɔ Yeesu ní-kenínia ɓúi páanía wi. Ɓa lé o Simɔn Piɛre, là a Toma na ɓa
wee ve làa Hénbéní, là a Natanayɛɛle na wee lé ho Kalilee kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le *Kanaa yi,
là a Zebedee zàwa, là a Yeesu ní-kenínia nùwã ɲun ɓúi.
3 Ʊ ɔ Simɔn Piɛre bía nɔn bìa ká yi: «Ĩ ì lɛ́n vaá pa ɓa cewà.» Á ɓa le mí ì bè làa wo. Á ɓa
wáa zon ho woohṹ wà, á vaá pan fɛ́ɛɛ ho tá tɔ̃n à ɓa yí fò hàrí ceza yà-kéní.
4 Bìo ho tá wee tĩ, à bũn ò ɔ Yeesu ɓueé dĩn mu ɲumu ɲii. Ká a ní-kenínia màhã́ yí zũna
a.
5 Ʊ ɔ Yeesu von ɓa tùara yi: «Wàn bɔ̃́nlowà, mi yú cewà le?» Á ɓa bía nɔn wo yi: «Wa yí
fò dɛ̀ɛ.»
6 Ʊ ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi wáa lèe mi zùán dé lè ho woohṹ nín-tĩání á mi ì yí ɓa cewà.» Á
ɓa lèera ho zùán dó á vá le mí ì hóoní yòó dé ho woohṹ yi, á ɓa hóonía san lé bìo ho sú lè
ɓa cewà.
7 Ʊ ɔ ní-kenínii na ó ɔ Yeesu wa wáa bía nɔn o Piɛre yi: «Yìa dĩn kà lé o Ɲúhṹso.»
Bìo ó ɔ Piɛre ɲá le o lé o Ɲúhṹso, ó ɔ lá mí báká na ó ɔ lá tɛra á zã́ ò ɔ yéran zon mu
ɲumu yi wee lé o Yeesu cɔ̃́n.
8 Ɓa ní-kenínia na ká bán pà ho woohṹ vá lè ɓa cewà na ɓa vũn cɛ̀rɛ̀ɛ ɓueé lóráa. Ɓa lá
yí nàyi lè le ɓónɓóore, ɓa à yí lòn mɛɛterewa khĩmàni síi làa de.
9 Bìo ɓa lée dɔ̃n á ɓa mɔn hã donfũaa à ɓa cezàwa bò hã wán, á mɔn ho búurú.
10 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi lén ɓa cewà na mi vũn bùaa yɛn ɓúi ɓuennáa.»
11 Ʊ ɔ Simɔn Piɛre yòó zon ho woohṹ ò ɔ vá ho zùán lè ɓa cewà lée día. Ce-beera ɓúará-
hèɲun làa pírú làa bùaa tĩn lé bìa ló ho zùán mu yi, à ho pá yí fáara.
12 Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Mi ɓuee dí.» Ɓa ɓúenɓúen á yìa henía mí sĩi tùara a Yeesu
yi le o lé o yɛ́n wón mía. Ɓa zũ le mu lé o Ɲúhṹso.
13 Ʊ ɔ Yeesu vá ɓueé ɓó ɓa yi, ò ɔ lá ho búurú lè ɓa cezàwa sankaa nɔn ɓa yi.
14 Bìo kà lé mu zen cúa-tĩn ká a Yeesu wee zéení míten lè mí ní-kenínia o vèeró mɔ́n.

Bìo ó ɔ Yeesu bía nɔn o Piɛre yi

15 Bìo ɓa dú vó, ó ɔ Yeesu tùara a Simɔn Piɛre yi: «Zãn za Simɔn, fo wa mi po bìo á bìa
ká waráa mi le?» Ʊ ɔ Simɔn le: «Ũuu, Ɲúhṹso, fo zũ le ĩ wa fo.» Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi:
«Wé pa bìa bìo sã́ miĩ bìo làa bìo ó ɔ pi-pa wee wé paráa mí pia bìo.»
16 Ʊ ɔ Yeesu bìnía tùara a yi mu cúa-ɲun níi: «Zãn za Simɔn, fo wa mi le?» Ʊ ɔ Simɔn
le: «Ũuu, Ɲúhṹso, fo zũ le ĩ wa fo.» Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Wé pa bìa bìo sã́ miĩ bìo làa
bìo ó ɔ pi-pa wee wé paráa mí pia bìo.»
17 Ʊ ɔ Yeesu pá bìnía tùara a yi mu cúa-tĩn níi: «Zãn za Simɔn, fo wa mi le?» Á mu
ɓóonía a Simɔn Piɛre yi lé bìo ó ɔ Yeesu tùara a yi mu cúa-tĩn níi le o wa mí le. Ʊ ɔ bía nɔn
o Yeesu yi: «Ɲúhṹso, fo zũ bìo ɓúenɓúen. Fo zũ le ĩ wa fo.» Ʊ ɔ Yeesu bía nɔn wo yi: «Wé
pa bìa bìo sã́ miĩ bìo làa bìo ó ɔ pi-pa wee wé paráa mí pia bìo.
18 Le ĩ mì ho tũiá na fonɔ̀: Bìo á fo hĩa lé o yàró ká ũ wee ca ũ kuio ká ũ lɛ́n va hen na á ũ
sĩi vá yi. Ká fo khíi kĩna po bìo kà, á ũ wé è bɛn ũ bàra á ní-veere ɓueé ca ũ kuio mu á à
ɓua fo ò varáa hen na á fo yí wi á ũ va yi.»
19 O Yeesu bía hɔ̃́n bíoní so à zéenínáa bìo ó ɔ Piɛre á à híráa sĩí á à déráa ho cùkú le
Dónbeení yi. Bìo ó ɔ bía hã bíoní mu vó, ó ɔ le o Piɛre bè mí yi fɛ́ɛɛ.

20 Ƙ ɔ Piɛre yèrèmáa khíi mɔn o nǐ-kenínii na ó ɔ Yeesu wa ò ɔ bò ɓa yi. O lé yǐa nɔ̀nzoǹ
ɓúera van là a Yeesu cɔ̃́n ká ɓa kará ho dǐnló ɲúhǔ yi á tùara a yi: «Ɲúhǔso o, lé o yɛ́n á à
dé fo ɔ̀ na?»
21 Bǐo ó ɔ Piɛre wǎa mɔn o nǐ-kenínii mu, ó ɔ tùara a Yeesu yi: «Ɲúhǔso o, á wón na kà
bǐo ɓɛ̀n khíi wé kaka?»
22 Ƙ ɔ Yeesu bía nɔn o Piɛre yi: «Hen ká ǐ wi ò ɔ kɛń bǐn à ĩ bǐní ɓuee yí, se bǔn wǎa yí
ciran fo. Ƙnɛ́n día à ũ bè miǐ.»
23 Dén bíonì so bǐo yi, á bǐa tà a Yeesu bǐo wǎa wee hɛ́ɛ bío le o nǐ-kenínii mu máa hí.
O ɔ Yeesu ɲɔ̀ǹ yí bía là a Piɛre le o nǐ-kenínii mu máa hí. O bía le: «Hen ká ǐ wi ò ɔ kɛń bǐn
à ĩ bǐní ɓuee yí, se bǔn wǎa yí ciran fo.»
24 Wón nǐ-kenínii nǐ-kéní kéní so lé yǐa mà bǐo wó kà tǔiá, á túara mu. Á wa mún zũ le
bǐo ó ɔ mà, á bon.
25 O Yeesu pá bǐnía wó bǐo cɛ̀rɛ̀ɛ. Ká ɓa lá le mí ì tè mu yi lè mí dà-kéní kéní á à túa, á
hã vɔ̃nna na mu ù túa yi á kúeenii lá máa yí lé hã booró.

O Yeesu tonkarowà
Bè-wénia
vũahṹ

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

Ho vũahṹ na kà lé o Luki vɔ̃nna bìo ɲun níi na o túara.

Bìo zéenía wéréwéré ho vũahṹ mu yi, lé bìo ɓa kèrètĩɛwa kuure wee déráa wán ká le wà:

1. O Yeesu yòoró ho wáayi lè le Dónbeenì Hácírí liiró o nì-kenínia wán bìo (1.1–2.36).
2. Ɓa kèrètĩɛwa kuure ɲúhṹ ɓúaró ho Zeruzalɛɛmu yi o Yeesu yòoró ho wáayi mɔ́n (2.37–7).
3. Le bín-tente bueró ho kɔ̃hṹ lùa na ká yi bìo (8–12).
4. Bìo le wó wó dɔ̃nnáa ho dĩmíɲá kãna ɓúenɓúen yi (13–28).

Ho vũahṹ mu yi á wa mún ɲ̀ mi le lònbee lè mí sìíwà na ɓa kèrètĩɛwa kuure kã́a yi.

Mu bìowa na bìo bía ho vũahṹ mu yi, lé bṹn héra ho tonló na ɓa kèrètĩɛwa ko a ɓa sá lɛ́n fɛ́ɛɛ ɲii: O Yeesu *Krista bín-tente bueró ho dĩmíɲá lè mí kùaráa ɓúenɓúen yi.

O Yeesu dɔ́ mi ɲii nɔn le le Dɔ́nbeenì Hácírí á à lii

1-2 Tiofiile,* bìo ó o Yeesu hĩa wee wé làa bìo ɓúenɓúen na ó o hĩa wee kení lè ɓa nùpua mí tonló ɲúhṹ ɓúaró pãahṹ à vaa ɓúe bìo le Dónbeenì ɓuan wo yòoraráa ho wáayi á ĩ bía bìo ĩ́ nín-yání vũahṹ yi. Sã́ni ò o yòo ho wáayi, ó o bía mí sòobá-bíoní lè le Dónbeenì Hácírí pànká á nɔn ɓa nùpua na ó o hĩa hueekaa wó lè mí tonkarowà yi.

3 Bìo ó o húrun bĩnía vèera ó o zéeníkaa míten làa ba hã wizooní ɓúará-ɲun yi á wó bìo cɛ̀rɛ̀ɛ à ɓa zṹń ká a yìo wi lua bìo bon. Hɔ̃́n wizooní so yi ká ɓa páanía wi mín wán, ó o wee bío le *Dónbeenì bɛ́ɛnì bìo na ɓa yi.

4 Wizonle ɓúi ká a làa ba wee dí, ó o henía bìo kà nɔn ɓa yi: «Mi yí lé ho Zeruzalɛɛmu yi. Mi kɛɛní bĩn à pa bìo á ĩ fèra bía bìo làa mia, mu hãmu na á ĩ Maá dó mí ɲii le mí ì na.

5 O Zã́n hĩa wee bátízé lè mu ɲumu ká minɛ́n bán á à bátízé lè le Dónbeenì Hácírí hen làa wizooní bìo yɛn.»

O Yeesu ɓuan yòora ho wáayi

6 Á bìa làa wo páanía kará tùara a yi: «Núhṹso, lé hón pãahṹ so á fo ò wíoka a *Isirayɛɛle nìpomu bìo á ɓa à kɛń míten le?»

7 Ɔ́ o Yeesu bía nɔn ɓa yi: «Ho pãahṹ lè le wizonle á mi yí ko mi tùa zṹń. O Maá mí dòn lé yìa bàrá mu míten.

8 Ɛ̃ɛ ká pãahṹ na le Dónbeenì Hácírí á à lii mi wán yi, á mi ì yí ho pànká. Mi ì wé ĩ́ sɛɛ́ràsa á à bío ĩ́ bìo ho Zeruzalɛɛmu yi, lè ho *Zudee lè ho *Samarii kãna ɓúenɓúen yi, lè ho dĩmíɲá kùaráa ɓúenɓúen yi mún.»

9 Bìo ó o bía hɔ̃́n bíoní so vó, ó o ɓuan yòó wà ho wáayi ká ɓa dĩn wee loń. Á le dùndúure ɓúi ló ɓueé tun wo yi, á ɓa yí máa mi a.

10 Bìo ɓa dĩn fá mí yìo ho wáayi, hen na ó o Yeesu yòó wà yi, yìo ɓueé tĩ à báawa nùwã ɲun na zã́ hã sĩ-poa á dĩn ɓa nìsã́ní,

11 á wee bío làa ba: «Kalileesa, mi dĩn hen wee loń ho wáayi lée webio? O Yeesu mu na le Dónbeenì léra mi tĩahṹ á ɓuan yòoraráa ho wáayi á khíi bĩní ì ɓuen làa bìo mi mɔnnáa wo ká a yòó wà bìo síi.»

O Yeesu tonkarowà kuure

---

* **1:1-2** Tiofiile: Le yèni mu kúará lé bìo kà «Yìa le Dónbeenì wa.» Yìa ó o Luki von lè le yèni mu á bìo yí tà yí zṹ sese.

12 Bũn mɔ́n á ɓa tonkarowà ló le ɓúee na ɓa wee ve làa Oliivewa vĩnsĩa ɓúee wán á
bĩnía lion ho Zeruzalɛɛmu. Le ɓúee mu lè ho lóhó á à yí kilomɛɛtere dà-kéní síi.
13 Bìo ɓa lií zon ho Zeruzalɛɛmu yi, á ɓa vaá yòora ho nɔ́nwíohṹ na ɓa lá wee wé kúee
mín wán yi. Bìa kɛra bĩn lé o Piɛre, o Zãn, o Zaaki là a Ãndere, o Filiipu là a Toma, o
Baatelemii là a Matiye, o Alifee za Zaaki, o Simɔn na ɓa le Zeloote†, là a Zaaki za Zudaa.
14 Ɓa ɓúenɓúen fù wó mí yilera làa dà-kéní, á wee kúee mín wán túntún à páaní fio le
Dónbeenĩ yi lè ɓa hãawa ɓúi, là a Yeesu ɓàn zàwa lè ɓàn nu Mari.

Yĩa zon o Zudaa lahó

15 Wizonle ɓúi, ká bìa tà a *Krista bìo na kúaa mín wán á à yí lòn nùpua ɓúará-hèzĩn
síi, ó o Piɛre hĩnɔn yòó dĩn ɓa tĩahṹ ò o bía:
16 «Wàn zàwa, bìo le Dónbeenĩ Hácírí bía là a *Daviide ɲii le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi
á lá ko à mu wé. Le fèra bía mu ho vũahṹ mu yi o Zudaa dãní yi, wón na dú bìa wĩira a
Yeesu yahó.
17 O Zudaa lá lé wa kuure nùpua nĩ-kéní, á níi lá wi ho tonló dà-kéní yi làa wɛn.»
18-19 Ho Zeruzalɛɛmusa ɓúenɓúen zũ mu le o wékheró wárí na ɓa sàánía làa wo, lé dĩo
ó o yà lè ho mɔhṹ. Hón mɔhṹ so lé hĩa ó o lion yi lè mí yahó, á píohó nà, á fĩn-sãníwà ló
kúaará ho tá yi. Lé bũn te bìo ɓa wee veráa ho mɔhṹ mu làa «Hakɛlidama.» Ɓàn bíonĩ yi
á mu kúará le «cãni mɔhṹ.»
20 Ó o Piɛre bĩnía bía: «Bìo túara hã lení vũahṹ yi lé bìo kà: ‹O zĩi ko le dĩn coon à nùpue
yí zo›‡ Mu mún pá bĩnía túara: ‹O ɓúi ko ò o zo a lahó›.§
21-22 Lé bũn nɔn ó o nùpue ɓúi ko ó o dé wa wán à wé o Ɲúhṹso Yeesu vèeró sɛɛ́ràso.
Bìa ó o nùpue mu ko ò o lé tĩahṹ, lé bìa làa wɛn páanía bò mín ho pãahṹ ɓúenɓúen na ó o
Ɲúhṹso Yeesu làa wɛn vará yi, à lá pãahṹ na ó o Zãn Batiisi bátízéra wo ɲii wán, à vaa
ɓúe pãahṹ na ó o ɓuan yòora ho wáayi.»
23 Á ɓa wãa zéenía ɓa nùpua nùwã ɲun, o Matiasi là a Zozɛɛfu na ɓa wee ve làa
Baasabaasi tàá Zusituusi.
24 Bũn mɔ́n á ɓa ɓúenɓúen páanía fiora kà síi: «Ɲúhṹso, ũnɛ́n lé yĩa zũ ɓa nùpua
ɓúenɓúen sĩa. Zéení yĩa á ũ léra ɓa nùwã ɲun na kà tĩahṹ làa wɛn,
25 yĩa á à zo a Zudaa lahó ũ tonkarowà tonló yi, hón na á wón ló día ò o van hen na ó o
ko ò o va yi.»
26 Á ɓa wó le ɲún-sĩni bìo à zũńnáa yĩa le Dónbeenĩ léra, ó o Matiasi lé yĩa á mu tò wán.
Lé wón dó ɓa tonkarowà pírú dòn na ká wán.

2

Le Dónbeenĩ Hácírí lion

1 Ho Pãntekoote zoǹ, á bìa tà a *Krista bìo ɓúenɓúen kúaa mín wán lahó dà-kéní yi.
2 Yìo ɓueé tĩ à mu bìo ɓúi sã wee ɲí ho wáayi lòn pinpi-beenĩ na wee và lè mí pànká bìo
síi, á ɓueé lií sú le zĩi na ɓa kará yi.
3 Á ɓa le mí ì loń à bìo ɓúi lòn dɔ̃hṹ dɛnní á sankaa lè mí dà-kéní kéní, á wi ɓa ɓúenɓúen
wán. 4 Á ɓa ɓúenɓúen sú lè le Dónbeenĩ Hácírí, á ɓa wee bío hã sĩí-viò bíoní, làa bìo le
Dónbeenĩ Hácírí mu le ɓa bíoráa.
5 Mu pãahṹ ká ɓa *zúifùwa ɓúi na wee bè le Dónbeenĩ yi sese á ló ho dĩmíɲá kãna
ɓúenɓúen yi, á ɓueé kará ho Zeruzalɛɛmu yi.
6 Bìo ɓa ɲá mu bìo mu sã, á ɓa dɛ̀ɛnía ɓueé fò mín ɓùiríɓùirí. Bìa tà a Krista bìo bìo na á
ɓa wee bío á bìa wi bĩn lè mí nĩ-kéní kéní wee ɲí lè mín kùrú bíoní, á mu sòobáa vĩníkaa
ɓa dà.
7 Mu wó ɓa coon dàkhĩína á ɓa wee bío: «Ɓa nùpua mu na wee bío kà ɓúenɓúen so
yínɔń Kalileesa le?

† **1:13** Mi loń Matiye vũahṹ 10.4 ‡ **1:20** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 69.26 § **1:20** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 109.8

8 Á mu ɓɛ̀n wó kaka á wa lè wa nĩ-kéní kéní wee ɲínáa bĩo ɓa wee bío lè wàn kùrú bíoní?
9 Warɛ́n na wi hen, á ɓa ɓúi lé ɓa Paatewa. Ɓa ɓúi ló ho Mɛdii lè ho Elaamu lè ho Mɛzopotamii kãna yi. Ɓa ɓúi ló ho *Zudee, lè ho Kapadoosi, lè ho Pɔ̃n, lè ho Azii kãna yi.
10 Ɓa ɓúi ló ho Firizii, lè ho Pãnfilii, lè ho *Ezipite kãna, lè ho Libii kɔ̃hṹ sɔ̃́n-kéní na sùaráa lè ho Sirɛɛna yi. Bĩa ló ho *Oroomu yi mún wi wa tĩahṹ.
11 Ɓa zúifùwa binbirí làa bĩa yèrèmáa bò ɓa zúifùwa mu ɓàn Dónbeenĩ yi á mún wi hen. Ho Kɛrɛɛtesa lè ɓa araabuwà mún wi hen. Wa ɓúenɓúen á yĩa yí máa ɲí le Dónbeenĩ bè-beera na le wó na ɓa wee bío lè wàn kùrú bíoní wón mía.»
12 Ɓa ɓúenɓúen wó coon, ɓa yí zũ mu sĩí. Á ɓa wee bío làa mín: «Bìo kà màhã́ lée webio coon?»
13 Ká ɓa ɓúi bán ɓɛ̀n wee yáa mí ɲiní yi ká ɓa à bío: «Áyĩ, ɓa bùaa ɲun sù wee khée.»

O Piɛre ɲi-cúa na ó o fɛɛra

14 Ó o Piɛre wãa hĩnɔn yòó dĩn lè mí ninzàwa tonkarowà pírú dòn, ò o bía pɔ̃́npɔ̃́n nɔn ɓa zãamáa yi: «Minɛ́n *zúifùwa lè minɛ́n na kará ho Zeruzalɛɛmu yi ɓúenɓúen, mi ɲí bĩo á ĩ ì bío á a na mia sese: Mi ko à mi zṹń bĩo kà ɲúhṹ.
15 Ɓa ɓúi wee leéka le ɓa nùpua mu ɲun sú wee khée, ɛ̀ɛ ká ɓùeé. Lé bĩo á mu lé le yĩnbíi léɛ̀rèwa bĩo dènú níi á wa wi yi! *
16 Bĩo ó o ɲi-cúa fɛɛro Zowɛɛle hĩa bía lé bṹn lan wee wé hã laà na kà wán.
17 Bĩo kà lé bĩo le Dónbeenĩ bía:
‹Hã pɔ̃̀nna vaa véenía á ĩ ì bɛn ĩ Hácírí
à le è fè ɓa nùpua ɓúenɓúen.
Mi zà-báawa lè mi zà-hĩnni
á wé è fɛɛ ĩ ɲi-cúa.
Mi yàrón-fĩa á wé è mi mu bĩowa ɓúi na ɓa lá yí dà máa mi.
Mi nĩ-kĩa á hã kònkórá wé è ɲĩ yi.
18 Mu bon. Hɔ̃́n pɔ̃̀nna so yi á ĩ ì bɛn ĩ Hácírí
á le è fè ɓa báawa lè ɓa hã́awa na lé ĩ ton-sáwá,
á ɓa wé è fɛɛ ĩ ɲi-cúa.
19 Mu bĩowa ɓúi na sĩí yí zũ
á ĩ ì lén yòó ho wáayi,
á à wé mu yéréké bĩowa ho tá wán.
Le cãni, lè ho dɔ̃hṹ,
lè le minka yĩiní á à kɛń.
20 Le wii á à dé mí yuumu
á ho pĩihṹ á à wé cṹɛncṹɛn lòn cãni.
Bṹn bĩowa so ɓúenɓúen á à wé è vé
ó o Ɲúhṹso wizon-beenĩ na cùkú wi á à dãnáa.
21 Hón pãahṹ so yi ká nùpue lée nùpue na tà von o Ɲúhṹso yèni
à wón á à fen.›†
22 «*Isirayɛɛlesa, mi ɲí bĩo á ĩ ì bío á à na mia: O Nazarɛɛte nĩi Yeesu fù lée nùpue na le Dónbeenĩ zéenía bĩo làa mia le mí wiráa. Mu yéréké bĩowa na wee zéení le Dónbeenĩ pànká na le wó là a níi mi tĩahṹ, lé bṹn wee zéení mu. Minɛ́n miten yàá zũ mu.
23 O nĩi mu á le Dónbeenĩ dó mí níní yi làa bĩo á le wi à mu wéráa. Le fèra zũ bĩo mi ì wé làa wo. Minɛ́n lé bĩa dó a bĩa yí zũ le Dónbeenĩ níi yi, á ɓa ɓúaa wo ho *kùrùwá wán, ó o húrun.
24 Ká le Dónbeenĩ màhã́ fáa wo mu húmú níi yi, le vèenía wo. Mu húmú lá yí dà máa yí pànká o wán hùúu.

---

* **2:15** Ɓa zúifùwa fù yí máa hĩní dí bĩo yĩnbíi hùúu, ká mu yínɔń ɓa fĩoró na ɓa wee wé hã léɛ̀rèwa bĩo dènú pãahṹ wó vó. † **2:21** Mi loń Zowɛɛle vũahṹ 3.1-5

25 O *Daviide hĭa bía bĭo kà o dãní yi:
Ĩ hĭa wee wé mi a Ɲúhũso ĩ yahó fɛ́ɛɛ.
Orɛ́n lé yĭa wee ɓua miĭ bèra a na á ĩ yí dèdɛ́ɛka.
26 Lé bũn nɔn á ĩ sĭi wan,
á bíoní ɓúenɓúen lée sĭ-wɛɛ bíoní.
Hàrí à ĩ zũń ĩ húmú bĭo,
á ĩ sĭi pá à hĭ.
27 Lé bĭo á fo máa día mi
á ĩ máa va hen na ɓa nĭ-hía wee va yi.
Fo máa tà ũ ton-sá na á ũ wa á máa soo.
28 Fo zéenía mi lè ho wɔ̃hũ na wee va le mukãnĭ lahó yi.
Hen ká ĩ wi ũ nĭsãní à ĩ sĭi wa wa dà khĭí.‡
29 «Wàn zàwa, mi le ĩ bío wàn ɓùaa Daviide bĭo wéréwéré na mia: O Daviide hĭa húrun á ɓa nùuna, á búure pá dà wee zéení ho zuia.
30 Bĭo ó o hĭa lé le *Dónbeenĭ ɲi-cúa fɛɛro, á zũ le le Dónbeenĭ hĭa báa á dóráa mí ɲii nɔn le mí ì na a bɛ́ɛnĭ o mɔ̀nmànía nĭ-kéní ɓúi yi,
31 ó o fèra zũna bĭo wa ɓueé wé, ó o wãa bía a *Krista vèeró bĭo kà síi: Le Dónbeenĭ máa día ó o máa va hen na ɓa nĭ-hía wee va yi, le máa día ó o máa soo.§
32 «O Yeesu mu le Dónbeenĭ vèenía, á warɛ́n ɓúenɓúen lé mu sɛɛ́ràsa.
33 O ɓuan yòora le Dónbeenĭ nín-tĭánĭ. Lé bĭn ó o yú le Hácírí yi, dĭo ó o Maá dó mí ɲii le mí ì na. O bɛra le fò wa nĭ-kéní kéní. Á bũn lé bĭo mi wee mi á wee ɲí lònbĭo.
34 O Daviide wón yí yòora ho wáayi ká a màhã́ bía bĭo kà:
‹O Ɲúhũso bía nɔn ĩ Ɲúhũso yi:
Ɓuee kɛɛní ĩ nín-tĭánĭ,
35 fúaa ká ĩ ɓúrá ũ zúkúsa ũ tá,
á ũ bò ũ zení wán.›*
36 «Minɛ́n Isirayɛɛle nĭpomu ɓúenɓúen ko à mi zũń mu kɛ̃́nkɛ̃́n le o Yeesu mu na mi ɓúaa ho kùrùwá wán lé wón le Dónbeenĭ wó là a Ɲúhũso là a Krista.»

Bĭa tà a Krista bĭo nín-yáni kuure

37 Bĭo ɓa ɲá hã bíoní mu, á hã zon ɓa dàkhĭína, á ɓa tùara a Piɛre lè mí ninzàwa tonkarowà yi: «Wàn zàwa, á lé mu yɛ́n á wa ko à wa wé.»
38 Ɔ o Piɛre bía nɔn ɓa yi: «Mi yèrèmá mi yilera lè mi wárá, à mi nĭ-kéní kéní bátízé o Yeesu *Krista yèni yi, á mi bè-kora á à sɛ́n ɲ̀ día. Bũn ká le Dónbeenĭ á à na mí Hácírí mia.
39 Le Dónbeenĭ dó mí ɲii nɔn minɛ́n lè mi mɔ̀nmànía yi, làa bĭa na dãní nàyi, bĭa ɓúenɓúen na ó o Ɲúhũso á à ve.»
40 O Piɛre pá bĭnía bía hã bíoní cɛ̀rɛ̀ɛ á ɓó lè ɓa ɲúhũ, á henía ɓa sĭa. O bía: «Ho lònbĭo nùpua yí se, mi lé ɓa món, à tà ho kãníló bĭo.»
41 Ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ tà a Piɛre bíoní yi á ɓa bátízéra ɓa. Mu zoɲ á bĭa zon sã bĭa tà a *Krista bĭo yi ɲii, á à yí nùpua muaaseé tĭn síi.
42 Ɓa wee tà ɲí ɓa tonkarowà kàránló na á bán wee na ɓa yi sese, á hácírí wó dà-kéní, á wee páaní sanka ho búurú†, à páaní fio.
43 Ɓarɛ́n lè mí nĭ-kéní kéní á mu zon dà. Ɓa tonkarowà wee wé ho yéréké bĭowa na wee zéení le Dónbeenĭ pànká.
44 Bĭa tà a Krista bĭo ɓúenɓúen fù ɓunɓuaa, á wee páaní kúee mí níi bĭo mín wán.
45 Ɓa fù wee yɛ̀ɛ́ mí manawà, lè mí zĭní, lè mí bĭowa, à sanka wárí na mín yi làa bĭo ɓa nĭ-kéní kéní koráa.

‡ **2:28** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 16.8-11 § **2:31** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 132.11 * **2:35** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 110.1 † **2:42** Ɓa zúifùwa fù wee wé cɛ̀ɛka ho búurú là vé, à bè yi díráa. Ká a Yeesu dĭnló na ó o dú lè mí nĭ-kenínia mɔ́n, á bĭa tà a bĭo wãa wee wé mu à leékaráa o Yeesu mu bĭo.

46 Làa wizooní ɓúenɓúen ká ɓa wee páaní kúee mín wán le *Dónbeeni zi-beeni lún yi
à máa khí. Ɓa wee páaní sanka ho búurú mí zíní yi, à dí mí dinló lè le si-wɛɛ ká bíoní mía
mu yi.
47 Ɓa wee khòoní le Dónbeeni, á mu nipomu ɓúenɓúen wee wioka ɓa yèni. Làa wizooní
ɓúenɓúen ká a Ɲúhúso wee vá bia ó ɔ kãnía à kúee ɓa kuure nùpua wán.

3

O Piɛre là a Zãn wɛɛ́ra a mùamúa

1 Wizonle ɓúi, ó ɔ Piɛre là a Zãn hinɔn wee yòo le *Dónbeeni zi-beeni lún yi le wi-háarè
fioró pãahú.
2 Ɓa yòó wee dã ò ɔ nii ɓúi na ton ká a le o mùamúa a kará le *Dónbeeni zi-beeni zũaɲii
na ɓa wee ve làa Zũaɲi-seni* ɲii. Làa wizooní ɓúenɓúen ká ɓa wee lá a ɓuee día bin ò ɔ
wé fioka le wárí bia wee ɓuee zo le zi-beeni lún mu yi cɔ́n.
3 Bio ó ɔ Piɛre là a Zãn wà ɓueé zo ó ɔ mɔn, ó ɔ le ɓa hã mí.
4 Á bán fá mí yio wo yi, ò ɔ Piɛre bía: «Loń wɛn sese.»
5 Ó ɔ nii ɓɛ̀n wãa wíokaa fá mí yio ɓa yi. O wee leéka le ɓa hia a na bio ɓúi mí yi.
6 Ó ɔ Piɛre wãa bía nɔn wo yi: «Wárí ɓɛ̀ntin mía i cɔ́n máa na foń. Bio i cɔ́n lé bio á ĩ ì na
foń. O Nazarɛɛte nii Yeesu *Krista pànká yi, à ũ lii hiní yòo varáka.»
7 O ɔ ɓuan o nín-tiáni bàhó yi á wee hóoní làa wo. Mí lahó yi à bún ò ɔ mùamúa mu
zení là a nɔnkíkàá-yio dɛ̀ɛnía fá,
8 ó ɔ tá yòó din mí zení wán á wee varáka. O varákaa bò làa ba a zon le Dónbeeni
zi-beeni lún yi, á wee yénka ká a khòoní le Dónbeeni.
9 Ɓa zãamáa ɓúenɓúen mɔn wo ò ɔ wee varáka ká a khòoní le Dónbeeni.
10 Bio ɓa zũna le lé o nii na wee ɓuee kɛɛní fioka le Dónbeeni zi-beeni Zũaɲi-seni ɲii, á
ɓa ɓúenɓúen zãna á wó coon bio wó a yi bio yi.

O Piɛre wee zéeni bio nɔn ó ɔ nii wannáa

11 Bio ó ɔ nii yí máa lé o Piɛre là a Zãn mɔ́n á ɓa nùpua ɓúenɓúen wee ɓùuni ɓuee zo ɓa
cɔ́n o *Salomɔn Sànsá † yi. Ɓa ɓúenɓúen wó coon bio wó bio yi.
12 Bio ó ɔ Piɛre mɔn mu, ó ɔ bía bio kà nɔn ɓa zãamáa yi: «*Isirayɛɛlesa, lée webio nɔn
ó ɔ nii mu waró bio wóráa mia coon? Lée webio nɔn mi wee lońnáa wɛn kà síi, ka lè mu
lé warén waten lè wa pànká á nɔn ó ɔ wee varákaráa, tàá lé bio wa bò le Dónbeeni yi bio
yi.
13 O *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu‡ lè wàn ɓùaawa na ká ɓàn Dónbeeni lé
yia dó ho cùkú mí ton-sá Yeesu yi. Minén miten lé bia dó a ho pànká ɓànsowà níi yi, á pã
a bio o *Pilaate yahó, ká wón ɲɔń wãa lá tà le mí ì día a.
14 O ni-térénnii na bio si le Dónbeeni yi á mi pã bio, ò ɔ ni-ɓúe na ho kàsó yi lén díaró
á mi sia màhã vá yi á fiora a Pilaate cɔ́n.
15 Lé bún mi wó ɓóráa yia le mukãni bio wi níi yi. Ká le Dónbeeni màhã vèenía wo.
Warén lé mu ɓàn sɛɛ́ràsa.
16 O Yeesu yèni pànká, làa bio wa dó wa sia o yi lé bún wɛɛ́ra a nii mu na mi ɓúenɓúen
zũ á yio wi wán kà. Bio wa dó wa sia o Yeesu yi lé bún nɔn ó ɔ nii mu wan cunnáa làa bio
mi ɓúenɓúen mɔn làa wo.
17 «Wàn zàwa, i zũ le bio minén lè mi ɲúnása wó là a Yeesu á mi yí zũ ɲúhú.
18 Ɛɛ ká lé kà síi á le Dónbeeni wóráa, à bio le hia bía mí ɲi-cúa fɛɛrowà ɓúenɓúen ɲiní
yi á yio lé. Le bía le o *Krista ko ò ɔ lò be.

---

* **3:2** Zũaɲi-seni: Ɓa wee leéka le ho lé le Dónbeeni zi-beeni zũaɲii ɓúi na lée wi bia yínɔń ɓa zúifùwa lahó na ɓa wee kɛń yi le hã lara na bio sã ɓa zúifùwa binbirí yi pãahú. † **3:11** O Salomɔn Sànsá: Ho lé le Dónbeeni zi-beeni sànsá na wi lè le wii hɛ̀ɛnii. Ho son á pon le zi-beeni mu lún sɔ́n-kéní na á bia yínɔń ɓa zúifùwa dà wee zo yi. Lé bin á ho làndá bio zéenílowa hia wee kàrán ɓa nùpua yi. ‡ **3:13** Mi loń Léró vũahú (Exode) 3.6, 15

19 Á mi cén yèrèmá mi yilera lè mi wárá, à na miten le Dónbeenĩ yi, á dén á à sɛ́n mi
bè-kora á à día.
20 Bũn ká le è na hã pɔ̃̀nna na mi ì yí ho hɛ́ɛrà yi mia, á mi ì yí á à vũń yi, á mún ǹ na a
*Krista na le fèra léra mia, o Yeesu.
21 O Yeesu ko ò ɔ kɛɛní ho wáayi màní fúaa pãahũ na mu bĩo ɓúenɓúen khíi yèrèmáa
wó mu bè-fĩa yi làa bĩo le Dónbeenĩ bíaráa mu hàánĩ mí ɲi-cúa fɛɛrowà ɲiní yi.
22 O *Mɔyiize bía bĩo kà: ‹Mi Ɲúhũso Dónbeenĩ á à lén o ɲi-cúa fɛɛro ɓúi mĩn zàwa tĩahũ
na ka lè ĩ bĩo. Bĩo ɓúenɓúen na ó ɔ wé è bío á à na mia à mi wé ɲí sese.
23 Nùpue lée nùpue na khíi yí máa ɲí a ɲi-cúa fɛɛro mu bíonĩ, wón á à lén le Dónbeenĩ
nĩpomu tĩahũ á à ɓúe.›§
24 Á lá a Samuwɛɛle ɲii wán á ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà na khĩína lè mí nĩ-kéní kéní ɓúenɓúen
á mún bía hã wizooní na kà bĩo.
25 «Bìo le Dónbeenĩ dó mí ɲii nɔn mĩn ɓùaawa yi lè mi ɲi-cúa fɛɛrowà ɲiní á bĩo sã mia.
Mi níi mún wi le *páaníi yi, dĩo le Dónbeenĩ bò lè mĩn ɓùaawa pãahũ na le bía bĩo kà nɔn
o *Abarahaamu yi: ‹Ũ mɔ̀nmànía bĩo yi, á hã zĩ-ɲúná ɓúenɓúen na ho tá wán á ĩ̃ ì dúɓua
yi›.*
26 Ɛ̃ɛ ká mu nín-yání, á lé minɛ́n lé bĩa le Dónbeenĩ tonkaa mí ton-sá Yeesu ó ɔ ɓuara
bĩo yi. Le tonkaa wo ò ɔ ɓuee dúɓua mia, à mi lè mi nĩ-kéní kéní khí mi wén-kora yi orɛ́n
bĩo yi.»

4

O Piɛre là a Zãn dĩn ho làndá tũiá fɛɛrowà yahó

1 Bĩo ó ɔ Piɛre là a Zãn wee bío lè ɓa zãamáa, à bũn le *Dónbeenĩ yankarowà, lè le
*Dónbeenĩ zĩ-beenĩ parowà ɲúnása lè ɓa *Sadusĩɛwa ɓueé dɔ̃n.
2 Ɓa sĩa ɓɛ̀ntĩn yí wan ɓa tonkarowà nùwã ɲun mu bĩo yi hùúu, lé bĩo ɓa wee kàrán ɓa
nùpua, á wee bío le o Yeesu vèera, á bũn bĩo yi á ɓa nĩ-hía mún dà à vèe.
3 Á ɓa wĩira ɓa kúaa ho kàsó yi á pannáa ho tá tĩló, lé bĩo le wii tò vó.
4 Bũn pá yí hò bĩo á bĩa ɲá hã bíoní mu á cɛ̀rɛ̀ɛ tà hã yi, á bĩa dó mi sĩa a *Krista yi á dó
wán á yú báawa muaaseé hònú síi.
5 Mu tá lée tɔ̃n á ɓa *zúifùwa ɲúnása, lè ɓa *nĩ-kĩa, lè ho *làndá bĩo zéeníowa kúaa
mín wán ho Zeruzalɛɛmu yi.
6 Ɓa nùpua ɓúi na wi bĩa kúaa mín wán bĩn tĩahũ lé o Aana na lé ɓa yankarowà ɲúhũso
beenĩ, là a Kayiifu là a Zãn là a Alɛkisãndere, à séení ɓa yankarowà ɲúhũso beenĩ zĩi
nùpua ɓúenɓúen.
7 Ɓa le ɓa ɓua ɓa tonkarowà ɓuee dĩní mí tĩahũ. Bĩo ɓa ɓueé dɔ̃n á ɓa tùara ɓa yi: «Lé o
yɛ́n pànká yi tàá lé o yɛ́n yèni yi á mi wɛɛ́raráa o nĩi mu?»
8 Á bũn ò ɔ Piɛre wãa sú lè le Dónbeenĩ Hácírí, ó ɔ wee bío làa ba: «Minɛ́n nĩpomu
ɲúnása lè mí nĩ-kĩa,
9 bĩo mi wee tùa wɛn ho zuia lè mu bè-tente na wó nɔn o mùamúa yi bĩo, làa bĩo ó ɔ
wó wó wannáa.
10 Awa, mi ɓúenɓúen ko à mi zũń mu, ò ɔ Isirayɛɛle nĩpomu mún zũń mu. Bĩo nɔn ó ɔ
nĩi na kà wannáa á dĩn mi yahó lé o Nazarɛɛte nĩi Yeesu yèni pànká yi, yĩa mi ɓúaa ho
*kùrùwá wán ó ɔ húrun, na le Dónbeenĩ vèenía.
11 O Yeesu lé yĩa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bía bĩo le o lé le huee na á ɓa sorowà pã bĩo,
minɛ́n sorowà. Dén huee so lé dĩo bĩnía ɓuan ho soró dĩnía.*
12 O Yeesu mí dòn lé yĩa dà wee kãní ɓa nùpua. Mu yínɔ́ń orɛ́n yèni, á yèni ɓúi na kũn
dà à kãní wɛn á le Dónbeenĩ yí nɔn nĩi woon yi ho dĩmíɲá yi.»

§ **3:23** Mi loń Làndá zéeníló vũahũ (Deutéronome) 18.15, 18, 19 * **3:25** Mi loń Bĩo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 22.18, 26.4 * **4:11** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 118.22

13 Á ɓa zúifùwa làndá tũiá fɛɛrowà mu á mu wó coon dàkhĩína, lé bìo ɓa mɔn ò ɔ Piɛre
là a Zãn wee bío ká ɓa ponì séra. Ɓa mún zũna le ɓa lé ɓa nùpua na yí kàránna. Ɓa zũna
mu le ɓarɛ́n là a Yeesu kɛra mín wán míana.
14 Ká bìo ɓa mún mɔn o nìi mu ò ɔ wan á dĩn o Piɛre là a Zãn nìsãní, á ɓa wãa yí dà bìo
máa bío.
15 Á ɓa wãa le ɓa tonkarowà lée dĩn ho khũuhũ vé, à ɓarɛ́n bán kará wee wãaní.
16 Ɓa wee bío mín yi: «Lée webio wa yàá à wé lè ɓa nùpua mu coon? Ho Zeruzalɛɛmusa
ɓúenɓúen zũ mu kɛ̃́nkɛ̃́n le ho yéréké bìo na wó á ɓa mɔn lé ɓarɛ́n wó mu, á warɛ́n mún
yí dà máa bío le mu yí bon.
17 Á mi cén wa là le hɛɛrè làa ba, à hè ɓa à ɓa yí bĩní yí bío o Yeesu bìo là a ɓúi hùúu. Lé
bũn á à na ká bìo wó kà máa bɛn máa fè ɓa zãamáa.»
18 Bũn mɔ́n á ɓa bĩnía von o Piɛre là a Zãn á bía henía nɔn yi le ɓa khí à yí bío, tàá à yí
kàrán ɓa nùpua o Yeesu yèni yi hùúu.
19 Ká a Piɛre là a Zãn màhã́ bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n mi bɛɛre wãa loń le mu so térénna le
Dónbeenì cɔ̃́n à wa bè mi bíonì yi ká wa pĩ lerɛ́n bíonì le?
20 Warɛ́n cén yí dà máa pe wa ɲiní ká bìo wa mɔn làa bìo wa ɲá á wa yí máa bío bìo.»
21 Á ho làndá tũiá fɛɛrowà wíokaa là le hɛɛrè làa ba, à ɓa kúaará ɓa. Bìo ɓa à dĩn wán
á à beéráa ɓa lò á ɓa yí zũ, lé bìo ɓa zãamáa ɓúenɓúen wee khòoní le Dónbeenì bìo wó
bìo yi.
22 O nìi na waró bìo wó ho yéréké á teró lúlúio po ɓúará-ɲun.

Bìa tà a Krista bìo wee fio

23 Bìo ó ɔ Piɛre là a Zãn ló ho kàsó yi, á ɓa wà van mí kuure nùpua cɔ̃́n, á vaá lá bìo
ɓúenɓúen na ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa nì-kĩa bía nɔn ɓa yi á fɛɛra nɔn mí ninzàwa mu
yi.
24 Bìo ɓa ɲá mu vó, á ɓa ɓúenɓúen wó mí yilera làa dà-kéní á wee fio le Dónbeenì yi kà
síi: «Ɲúhũso, ũnɛ́n lé fo léra ho wáayi lè ho tá, lè ho muhũ lè mu bìo ɓúenɓúen na wi ho
yi.
25 Ũnɛ́n lé fo bía lè ũ Hácírí ũ ton-sá *Daviide na lé wàn ɓùaa ɲii yi kà:
‹Lée webio nɔn á hã sĩí-viò nùpua wee kánkáráa?
Lée webio nɔn á ho dĩmíɲásа wee lè ká mu ɲúhũ mía?
26 Ho dĩmíɲá bá-zàwa wíokaa míten dĩn hã fio bìo yi.
Ɓa ɲúnása mún hĩnɔn von mín kúaa mín wán à ɓa lò.
Ɓa ɓúenɓúen wó mí ɲii làa dà-kéní là a Ɲúhũso làa yìa o mɔn léra wán.›†
27 A mu ɓɛ̀n bon ò ɔ *Heroode là a *Pɔ̃nsi Pilaate wó le ɲii dà-kéní ho lóhó yi hen, ɓarɛ́n
là a *Isirayɛɛle nìpomu, lè hã sĩí-viò nùpua à ɓa hĩnɔn ũ ton-sá Yeesu na bìo sĩ foń wán,
yìa fo mɔn léra.
28 Bìo fo hĩa fèra bía le fo ò wé á à kã́ɲa lè ũ pànká lè ũ sĩi bìo yi, bũn ɓúenɓúen lé bìo ɓa
wó kà à tiíra ɲii.
29 Ɲúhũso, wãa loń ɓa hɛɛrè na ɓa wee là. Na le sĩ-heɓúee warɛ́n na lé ũ ton-sáwá yi à wa
wé bue lè ũ bíonì.
30 Dé ũ níi, à ɓa vánvárowà waró lè mu yéréké bìowa na wa wee wé ũ ton-sá Yeesu na
bìo sĩ foń yèni pànká yi, à zéení ká ũ bìo bon.»
31 Bìo ɓa fìora vó, á ho lahó na ɓa wi yi á zà kĩkĩkĩ, á ɓa ɓúenɓúen sú lè le Dónbeenì Hácírí,
á ɓa hĩnɔn wee bue le Dónbeenì bíonì lè le sĩ-heɓúee.

Bìa tà a Krista bìo wee páani sanka mi nii bìo

32 Bìa tà a *Krista bìo ɓúenɓúen á fù ɓunɓuaa, á sìa lè ɓa hácírí wó dà-kéní. O ɓúi fù yí
máa bío mí níi bìo á mí te mí dòn. Ɓa bìo ɓúenɓúen na fù wi ɓa cɔ̃́n á ɓa ɓunɓuaa yi.

† **4:26** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 2.1-2

33 Ɓa tonkarowà fù wee zéení a Ɲúhũso Yeesu vèeró bìo lè ho pànká beení, á le
Dónbeení wee na hã dúɓuaa cèrèɛ ɓa ɓúenɓúen yi.
34 Ní-khenii fù mía ɓa tĩahũ, lé bìo á bìa manawà lè ɓa zĩní wi á fù wee yèɛ́ hã,
35 à ɓua wárí ɓuee dé ɓa tonkarowà níi yi, à ɓa bĩní wé sĩ sanka na mín yi làa bìo ɓa
ní-kéní kéní koráa.
36 Mu ɓàn síi ó ɔ Zozɛɛfu hĩa wó. O lé o *Levii nùwã ní-kéní na wee lé ho Siipere‡ yi. Ɓa
tonkarowà wee ve o làa Baanabaasi, mu kúará le yìa wee hení hã sĩa.
37 O hĩa yèɛ́ra mí mɔhũ á ɓuan wárí ɓueé nɔn ɓa tonkarowà yi.

5

O Ananiasi lè mín hãa Safiraa bìo

1 Níi ɓúi hĩa wi bĩn ɓa le Ananiasi, ká ɓàn hãa ɓa le Safiraa. O hĩa yèɛ́ra mí mɔhũ,
2 á fá wárí sõn-kéní bàrá, á ɓàn hãa mún zũ mu, à dìo ká ó ɔ ɓuan vaá nɔn ɓa tonkarowà
yi.
3 Ʊ ɔ Piɛre bía nɔn wo yi: «Ananiasi, lée webio nɔn ó ɔ *Satãni dóráa hã yile-kora foɲ̀, ũ
fã le sabéré le Dónbeení Hácírí ɲii, á fá ho mɔhũ wárí sõn-kéní bàrá?
4 Bìo ho mɔhũ mu lá dĩɲ̀ yí yèɛ́ra ká yínɔɲ́ fo te ho le? Á bìo ho yèɛ́ra, á ho ɓàn wárí bìo
sã a yɛ́n yi? Yínɔɲ́ fo le? Á lée webio nɔn á fo wóráa bìo kà? Fo yí fã sabéré nùpua ɲii, le
Dónbeení lé dìo á fo fã le sabéré ɲii.»
5 Bìo ó ɔ Ananiasi ɲá hã bíoní mu, ó ɔ ló lùwá, á lií húrun. Á bìa ɲá mu ɓúenɓúen zãna
dàkhĩína.
6 Á ɓa yàrówá hĩnɔn cà le dèɛ pon o yi, á ɓuan vaá nùuna.
7 Léɛ̀rèwa bìo tĩn síi bũn mɔ́n á ɓàn hãa wà ɓueé zon ká a yí zũ bìo wó.
8 Ʊ ɔ Piɛre tùara a yi: «Mi ho tũiá na mii: Mĩn mɔhũ na mi yèɛ́ra ɓàn wárí ɓúenɓúen lé
dìo kà le?» Ʊ ɔ le ũuu, le dén lé lerɛ́n.
9 Ʊ ɔ Piɛre wãa bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n lè mĩn báa wó kaka wãanía tòráa á wee khɛ́nnáa
le Dónbeení Hácírí kúará? Loɲ́, bìa lée wi ho zũaɲii kà lé bìa vaá nùuna mĩn báa. Ũnɛ́n
ɓa mún ɲ̀ lá á à lɛ́nnáa.»
10 Mí lahó yi ó ɔ hãa mu ɓèn dèɛnía ló lùwá o Piɛre tá, á lií húrun. Bìo ɓa yàrówá ɓueé
zoó dõn ò ɔ húrun, á ɓa lá a ɓuan vaá nùuna ɓàn báa nĩsãní.
11 Bìa tà a *Krista bìo kuure làa bìa ɲá mu ɓúenɓúen zãna dàkhĩína.

Ɓa tonkarowà wee wé mu yéréké bìowa

12 Mu yéréké bìowa cèrèɛ na wee zéení le Dónbeení pànká á ɓa tonkarowà hĩa wee wé
mu nĩpomu tĩahũ. Bìa tà a Krista bìo ɓúenɓúen hĩa wee wé mí yilera làa dà-kéní à wé
kúee mín wán le *Dónbeení zĩ-beení lún yi o *Salomɔn Sànsá* yi.
13 Ní-vio yí máa hení mí sĩa zo ɓa tĩahũ, èɛ ká ɓa zãamáa màhã pá wee wíoka ɓa yèni.
14 Ɓa báawa lè ɓa hãawa na wee dé mí sĩa o Ɲúhũso yi á wee wé boo ká ɓa wà.
15 Á ɓa wãa wee ɓua ɓa vánvárowà à ɓuee lée bàráka hã wãna nĩsãa hã dãmu sĩa wán,
bèra a na ká a Piɛre hĩa ɓueé wee khĩí, ò ɔ bóní pá wãa yí kúia ɓa ɓúi wán.
16 Hàrí hã lórá na sùaráa lè ho Zeruzalɛɛmu à nùpua mún wee ɓùuni ɓuen lè mí
vánvárowà lè ɓa nùpua na ɓa cĩnáwa wee beé lò. Á ɓa ɓúenɓúen wee wa.

Ɓa wee beé o Krista tonkarowà lò

17 Á ɓa yankarowà ɲúhũso beení làa bìa làa wo páanía wi na lé ɓa *Sadusĩɛwa kuure
nùpua á le yandee sú ɓa tonkarowà bìo yi.
18 Á ɓa wĩikaa ɓa tonkarowà á kúaa ɓa zãamáa kàsó yi.
19 Ká a Ɲúhũso wáayi tonkaro ɓúi màhã lion ho tĩnàahũ à lii hɛ́ra ho kàsó zĩi wonna,
ò ɔ léra ɓa á bía nɔn yi:

‡ **4:36** Siipere: Lé ho kõhũ ɓúi na ho Mɛditeranɛɛ yámú ɲumu kĩnía yi. Ho wi lè mu yámú ɲumu mu ɓàn wii hèɛníi. Ɓa tonkarowà pãahũ ká ɓa zúifùwa na wi bĩn á boo. * **5:12** Mi loɲ́ Bè-wénia vũahũ 3.11

20 «Mi lɛ́n va le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi á vaa bue le mukãnĩ binbirĩ na máa vé bĩo
ɓúenɓúen à na ɓa zãamáa yi.»
21 Á ɓa tonkarowà bò bĩo ó ɔ bía yi. Le yĩnbíi bùirĩi á ɓa wà van le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ
lún yi á vaá zoó wee kàrán ɓa nùpua.
Ɓa yankarowà ɲúhũso beenĩ làa bĩa làa wo páanía wi á von o *Isirayɛɛle nĩpomu *nĩ-
kĩa. Á ɓarɛ́n na lé ho làndá tũiá fɛɛrowà ɓúenɓúen kúaa mín wán, à ɓa tonkaa ɓa ɓúi le
ɓa lɛ́n vaa lén ɓa tonkarowà ho kàsó yi ɓua ɓuennáa.
22 Ká ɓa parowà màhã́ yí vaá yú ɓa bĩn, á ɓa wà ɓueé bía bĩo kà nɔn ɓa yi:
23 «Wa vaá yú ho kàsó zĩi wonna ká hã́ pon dĩn sese, á ɓa parowà na bĩn ɓúenɓúen mún
dĩnka mí lara yi. Ɛɛ ká bĩo wa hɛ́ra à wa zon, á wa yí zoó yú nùpue.»
24 Bĩo le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ parowà ɲúhũso lè ɓa yankarowà ɲúnása ɲá hã́ bíoní mu, á
ɓa wã́a yí zũ hen na ɓa à dé míten yi ɓa tonkarowà mu vĩló bĩo yi, á ɓa wee tùa míten yi
le mu yàá wó kaka wóráa coon.
25 Hón pãahṹ so yi ò ɔ ɓúi ɓueé dɔ̃n, á bía nɔn ɓa yi: «Mi loń, ɓa nùpua mu na mi pon
ɲii ho kàsó yi, lé ɓarɛ́n vaá wi le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi á wee kàrán ɓa nùpua.»
26 Á le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ parowà ɲúhũso dɛ̀ɛnía hĩnɔn fó mí nùpua à ɓa vaá ɓuan ɓa
tonkarowà ɓuararáa ká ɓa màhã́ yí wó mu làa hɛɛrè, lé bĩo ɓa zã́na le ká mí wó mu, á ɓa
nùpua á à lèeka mí lè hã́ huaa.
27 Bĩo ɓa ɓueé dɔ̃n ho làndá tũiá fɛɛrowà yahó làa ba, á ɓa yankarowà ɲúhũso beenĩ
tùara ɓa yi:
28 «Wa so nɔ̀nzoǹ yí hò mia lè le sòobɛ́ɛ le mi yí bĩní yí kàrán ɓa nùpua o nĩi mu yèni
yi le? Á mi wã́a loń bĩo mi wó. Ho Zeruzalɛɛmu lóhó ɓúenɓúen á mi vó lè mi kàránló, á
mún wi à mi bàká warɛ́n yi là a nĩi mu húmú bĩo.»
29 Ʊ́ ɔ Piɛre lè ɓa tonkarowà bía nɔn ɓa yi: «Wa ko à wa bè le Dónbeenĩ bíoní yi á sũaaní
bĩo wa à bè ɓa nùpua bíoní yi.
30 O Yeesu mu na mi ɓúaa ho *kùrùwá wán ó ɔ húrun, á wàn ɓùaawa ɓàn Dónbeenĩ
vèenía,
31 á ɓuan yòó bàrá mí nín-tĩáni. Le wó a là a ɲúhũso na lé o kãnílo, ò ɔ *Isirayɛɛle
nĩpomu bè yi á yèrèmá mí yilera lè mí wárá, à yí mu bè-kora sɛ́ndíaró.
32 Warɛ́n, lè le Dónbeenĩ Hácírí na le nɔn bĩa wee tà le bĩo yi, á lé mu bè-wénia mu ɓàn
sɛɛ́ràsa.»
33 Bĩo ho làndá tũiá fɛɛrowà ɲá hã́ bíoní mu, á ɓa yiwa cã́ cã́, á wi ɓa ɓúe ɓa tonkarowà.
34 Ɛɛ ká *Farizĩɛ ɓúi màhã́ kɛra ɓa tĩahṹ á yèni ɓa le Kamaliyɛli. O lé ho *làndá bĩo
zéenílowa nĩ-kéní na ɓa zã́amáa ɓúenɓúen wee kɔ̃̀nbi. Wón lé yĩa lií hĩnɔn yòó dĩn ɓa
tũiá fɛɛrowà tĩahṹ ò ɔ le ɓa bío le ɓa tonkarowà mu lée dĩn ho khũuhṹ mání.
35 Bṹn mɔ́n ó ɔ bía nɔn bĩa kúaa mín wán yi: «Isirayɛɛlesa, mi cà hácírí bĩo mi ì wé lè ɓa
nùpua na kà bĩo yi.
36 Nĩi ɓúi ɓueé còonía hĩnɔn á yèni ɓa le Tedaasi. O hĩa wee wé míten lòn nùpue na
bĩo ɲúhṹ wi. Nùpua na ɓueé tà bò a yi á à yí báawa khĩá-náa síi. Bĩo ó ɔ húrun, á bĩa
ɓúenɓúen na tà bò a yi mu pãahṹ á saawaa, ó ɔ bĩo ɲúhṹ ɓó.
37 Bṹn mɔ́n á ho mĩló pãahṹ, ó ɔ Kalilee nĩi Zudaa ɓɛ̀n hĩnɔn á yú ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ á ɓa
bò a yi. Á wón ɓa mún ɓó, á bĩa bò a yi ɓúenɓúen saawaa.
38 Áwa, á mi le ĩ bío mu na mi: Ɓa nùpua mu á mi día bĩo. Mi día ɓa le ɓa lɛ́n. Lé bĩo ká
ɓa tonló mu á bĩo ló nùpue níi yi, á ho ɲúhṹ á à ɓúe.
39 Ká ho bĩo ɓɛ̀n ló le Dónbeenĩ níi yi, á mi yí dà dɛ̀ɛ ɓúi máa wé làa ho. Mi yí wó sese á
mi ì kɛń lòn nùpua na wee fi lè le Dónbeenĩ.»
Bĩo ó ɔ fɛɛra mí ɲi-cúa vó, á ho làndá tũiá fɛɛrowà tà a bĩo.
40 Á ɓa von ɓa tonkarowà, á ɓueé han lè hã́ làbàaní, á ɓa le ɓa yí bĩní yí bío bĩo o Yeesu
yèni yi, á ɓa wã́a día ɓa à ɓa wà.

41 Ɓa tonkarowà ló le zĩi yi ká ɓa sĩa wan, lé bĩo le Dónbeenĩ le ɓa ko lè le lònbee o Yeesu yèni bĩo yi.
42 Làa wizooní ɓúenɓúen ká ɓa wee kàrán ɓa nùpua, á wee bue le bín-tente le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ lún yi lè hã zĩní na ká yi le o Yeesu lé *Yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra á wó là a kãnílo.

6

Ɓa nùpua na wé è séení ɓa tonkarowà

1 Mu pãahũ ká ɓa nĩ-kenínia wee dé wán ká ɓa wà. Á ɓa *zúifùwa na wi ɓa tĩahũ na wee bío mu kɛrɛɛkimu sĩa yí wan bĩo á ɓàn zàwa na lé ɓa zúifùwa binbirí wee wé yi. Ɓa wee zá le làa wizooní ɓúenɓúen le mínɛ́n mahã̃awa á ɓa yí máa loń yi sese ho dĩnló sankaró pãahũ.
2 Á ɓa tonkarowà pírú ɲun von ɓa nĩ-kenínia ɓúenɓúen kúaa mín wán bía nɔn yi: «Wàn zàwa, wa yí ko à wa día le Dónbeenĩ bíonĩ bueró ká wa yèrèmá wa yara sĩ ho dĩnló bĩo.
3 Mi cén hueeka ɓa nùpua nùwã hèɲun mi tĩahũ na mi zũ le ɓa térénna, á sú lè le Dónbeenĩ Hácírí lè mu bè-zũńminĩ. Bán lé bĩa á wa à dé mu níi yi.
4 Bũn ká warɛ́n ɓɛ̀n dà à na waten ho fĩoró lè le Dónbeenĩ bíonĩ bueró yi lè wa sòobɛ́ɛ.»
5 Bĩo ɓa tonkarowà fɛɛra mí ɲi-cúa vó, á ɓa kuure nùpua tà ɓa bĩo. Bĩa ɓa hueekaa lé o Etiɛna na lé o nùpue na sĩidéró wi, na sú lè le Dónbeenĩ Hácírí. Á séení a Filiipu, là a Porokoore, là a Nikonɔɔre, là a Timɔn, là a Paamɛnaasi, là a Ántiosi nĩi Nikolaa na hĩa yèrèmáa bò ɓa zúifùwa mu ɓàn Dónbeenĩ yi.
6 Ɓa ɓuan ɓa vannáa ɓa tonkarowà cõn, á bán bò mí níní ɓa wán à ɓa fĩora nɔn ɓa yi.
7 Le Dónbeenĩ bíonĩ wee bɛn fè hã lara ká le wà, á ɓa nĩ-kenínia wee dé wán ho Zeruzalɛɛmu yi, á ɓa yankarowà cèrèɛ á wee tà dé mí sĩa o *Krista yi.

O Etiɛna ɓa wĩira

8 O Etiɛna le Dónbeenĩ dúɓuaa nɔn ho pànká yi, ó o wee wé mu yéréké bè-beera na wee zéení le Dónbeenĩ pànká ɓa nùpua tĩahũ.
9 Á ɓa zúifùwa nùwã yɛn ɓúi á hĩnɔn pã̃ a bĩo. Ɓa ɓúi lé ɓa zúifùwa kàránló zĩi nùpua na ɓa wee ve làa wobáaní na wi míten. Ɓa lé bĩa ló ho Sirɛɛna lè ho Alɛkisãndiri lórá yi. Ká ɓa ɓúi lé bĩa ló ho Silisii lè ho Azii kãna yi. Lé bán lé bĩa ɓueé wee wãaní là a Etiɛna.
10 Ká ɓa màhã́ yí dàńna a bĩo, lé bĩo le Dónbeenĩ Hácírí bè-zũńminĩ na le wee na a yi lé bĩo ó o wee bíoráa.
11 Á ɓa yà ɓa nùpua ɲiní à ɓa le ɓa bío bĩo kà: «Wa ɲá ò o nĩi mu bía khon o *Mɔyiize lè le Dónbeenĩ dã̃ní yi.»
12 Lé bũn ɓa bía á súkúra lè ɓa zã̃amáa, lè ɓa *nĩ-kĩa, lè ho *làndá bĩo zéenílowa. Bũn món á ɓa ɓueé wĩira a Etiɛna á ɓuan vannáa ho làndá tũiá fɛɛrowà yahó.
13 Ɓa mún fó ɓa nùpua ɓúi bòráa na ɓueé fũaa hã sabíoní o Etiɛna mu ɲii. Á bán ɓueé bía: «Fɛ́ɛɛ ká a nĩi mu wee bío hã bín-kora à lɛɛ́ le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ là a Mɔyiize làndá yi.
14 Wa ɲá ò o bía le o Yeesu, wón Nazarɛɛte nĩi so, á à fio le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ, á mún ǹ yèrèmá hã làndáwá na ó o Mɔyiize nɔn wɛn.»
15 Ho làndá tũiá fɛɛrowà na wi le zĩi yi mu zoń ɓúenɓúen fá mí yĩo o Etiɛna yi, á mɔn ò o yahó ɓonmín lè le Dónbeenĩ wáayi tonkaro yahó.

7

O Etiɛna ɲi-cúa na ó o fɛɛra

1 Ɓa yankarowà ɲúhũso beenĩ tùara a Etiɛna yi: «Hã̃à! Bĩo ɓa wee bío ũ ɲii so bon le?»
2 Ó o Etiɛna bía: «Minɛ́n wàn maáwà lè wàn zàwa, mi ɲí bĩo á ĩ bío á à na mia. Le Dónbeenĩ cùkúso hĩa zéenía míten lè wàn ɓùaa *Abarahaamu ká a wi ho Mɛzopotamii yi á dĩń yí ló yí vaá kará ho Haran lóhó yi,

3 á bía nɔn wo yi: ‹Lé día mĩn kɔ̃hṹ lè mĩn zĩi á lɛ́n va ho kɔ̃hṹ ɓúi na á ĩ̃ ì zéení làa fo yi.›
4 Ʊ́ ɔ Abarahaamu wáa hĩ́nɔn día ho Kalidee kɔ̃hṹ á vaá kará ho Haran yi. Bĩo ó ɔ Abarahaamu ɓàn maá húrun á le sã́ léra a ho Haran yi á ɓuararáa ho kɔ̃hṹ mu na mi wi yi ho zuia.
5 Dónbeení á yí nɔn tá wo yi bĩn. Hàrí hĩa lè le nín-tàahṹ bĩo ó ɔ yí yú. Ká le Dónbeení màhã́ nɔn le ɲii le mí ì na ho kɔ̃hṹ mu na ká wo yi, orɛ́n lè mí mɔ̀nmànía na à hĩní o mɔ́n. Á ho pãahṹ na le Dónbeení wee bío mu yi làa wo ká za woon mía o cɔ̃́n.
6 Bĩo kà lé bĩo á le bía nɔn wo yi: ‹Ʊ̃ mɔ̀nmànía khíi kɛń kã-veere yi, á à wé ɓa wobáaní bĩn. Ɓa à beé ɓa lò hã́ lúlúio khĩá-náa yi.
7 Ɛ̃ɛ ká ho sĩí na à wé ɓa lè mí wobáaní á ĩnɛ́n Dónbeení màhã́ à cítí. Bṹn mɔ́n á ɓa à lé bĩn á à lɛ́n wé ɓueé ɓùaaní mi ho lahó na kà yi.›*
8 Bṹn mɔ́n á le bò le *páaníi là a Abarahaamu. Bĩo wee zéení le páaníi mu bĩo lé ho *kúiiró. Lé bṹn nɔn ó ɔ Abarahaamu za *Izaaki teró wizooní bĩo hètĩ́n níi yi ó ɔ *kúio wo. Lé bṹn ó ɔ Izaaki mún kúio o *Zakoobu, á wón ɓèn kúiora mí zàwa pírú ɲun na lé wa zĩ-ɲúná ɓàn ɓùaawa.
9 «Ʊ zàwa mu dú le yandee lè mín fɛ̀ɛso Zozɛɛfu†, á yɛ̀ɛ́ra a ó ɔ wó a wobá-nĩi ho *Ezipite yi. Ká le Dónbeení màhã́ kɛra làa wo.
10 Le léra a mí lònbee ɓúenɓúen yi. Le wó ó ɔ dàńna dĩn ho Ezipite bɛ́ɛ yahó á zéenía mí bè-zũńminí, ó ɔ bĩo wó sĩna a yi. Á wón bàrá a mí zĩi bĩowa lè ho Ezipite kɔ̃hṹ bĩowa ɓúenɓúen ɲúhṹ wán.
11 «Mu pãahṹ á le hĩni ló ho Ezipite kɔ̃hṹ ɓúenɓúen yi lè ho Kanan kɔ̃hṹ yi mún. Mu wó lònbee làa sòobɛ́ɛ, á wàn ɓùaawa mu yí máa yí bĩo ɓa à dí.
12 Bĩo ó ɔ Zakoobu ɲá à ɓa le ho dĩnló wi ho Ezipite yi, ó ɔ nín-yání tonkaa wàn ɓùaawa le ɓa va bĩn.
13 Mu cúa-ɲun níi na ɓa bĩnía van bĩn, ó ɔ Zozɛɛfu wáa zéenía míten lè mín zàwa. Lé bṹn ó ɔ bɛ́ɛ bò yi zũńnanáa hen na ó ɔ Zozɛɛfu nɔnkãni can yi.
14 Ʊ́ ɔ Zozɛɛfu wáa tonkaa mín zàwa le ɓa vaa fé mín maá lè mín zĩi nùpua ɓúenɓúen. Ɓa à yí nùpua ɓúará-náa hònú mía.
15 Ʊ́ ɔ Zakoobu wáa ɓuara ho Ezipite. Lé bĩn ó ɔ ɓueé húrun yi, á wàn ɓùaawa mún húrun bĩn.
16 Ɓa ɓuan ɓa nĩ-hínmu vannáa ho Sisɛɛmu yi, á vaá nùuna le búure na ó ɔ Abarahaamu hĩa yà a Hamɔɔre zàwa cɔ̃́n.
17 «Bìo ho pãahṹ na le Dónbeení ko à le tií bĩo le hĩa dó mí ɲii nɔn o Abarahaamu yi ɲii wà ɓueé sùará, á bṹn wa nĩpomu boo, á wee dé wán ho Ezipite yi.
18 Bṹn mɔ́n ó ɔ bɛ́ɛ ɓúi na yí zũna a Zozɛɛfu á kará ho Ezipite kɔ̃hṹ ɲúhṹ wán.
19 O khà wa nĩpomu, á beéra wàn ɓùaawa lò, á kĩ́kã́a ɓa yi le ɓa pĩ mí zàwa kúia à ɓa hí.
20 Lé bṹn pãahṹ ó ɔ *Mɔyiize ton yi. O hĩa lée kúnkúza na se, na bĩo sĩ le Dónbeení yi. Pĩina bĩo tĩn ká a wi mín zĩi á ɓàn nu wee yɛ̀ɛní.
21 Ɓa día a yí máa loń yi, ó ɔ bɛ́ɛ hĩ́nló lé yĩa lá a ɓuan á hɔ̃n lè mí kùrú za bĩo.
22 Lé o bɛ́ɛ zĩi á ɓa kenía o Mɔyiize yi lè ho Ezipitesa bĩo na ɓa zũ ɓúenɓúen, ó ɔ wó a nùpue na pànká wi mí bíoní lè mí wárá yi.
23 «Bìo ó ɔ Mɔyiize lúlúio yú ho ɓúará-ɲun, ó ɔ kará lon mí yi, ó ɔ hĩ́nɔn le mí vaá loń mín zàwa na lé o *Isirayɛɛle nĩpomu.
24 Ʊ́ ɔ vaá mɔn o Ezipite nĩi ɓúi ò ɔ wee ha ɓàn za nĩ-kéní, ó ɔ tà mín za na ɓa wee ha ɲii, ò ɔ ɓó a Ezipite nĩi.

---

* **7:7** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 15.13-14, Léró vũahṹ (Exode) 12.40 † **7:9** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 37–50

25 O lá wee leéka le o Isirayɛɛle nĩpomu na lé ɓàn zàwa á à zũń le le Dónbeenĩ le mí ì dĩn orɛ́n wán à lénnáa ɓa ɲúná, yaa ɓa yí zũna mu.
26 Mu tá na lée tɔ̃n, ó ɔ Mɔyiize fò mín lè mín sĩí nùpua nùwã ɲun ká ɓa wee fi. Ʊ ɔ le mí ì yanka ɓa, ó ɔ bía bĩo kà: ‹Wàn zàwa, minɛ́n na lé lè dà-kéní á bĩnía wee fi mín yi le?›
27 Á yĩa dà mí ninza na so á lío o Mɔyiize ò ɔ bía nɔn wo yi: ‹Lé o yɛ́n bàrá fo wa ɲúhṹ wán le ũ wé cítí wɛn?
28 Fo wi à ũ ɓúe mi làa bĩo á fo hĩihṹ ɓóráa o Ezipite nĩi bĩo síi le?›‡
29 Bĩo ó ɔ Mɔyiize ɲá hɔ̃́n bíoní so, ó ɔ lùwa á vaá kará ho Madĩa kɔ̃hṹ yi. Lé bĩn ó ɔ yú ɓa zàwa nùwã ɲun yi.
30 «Lúlúio ɓúará-ɲun bṹn mɔ́n, á le Dónbeenĩ wáayi tonkaro ɓúi zéenía míten làa wo le vĩndɛ̀-za dɔ̃hṹ na wee cĩ yi, ho tá henĩ yi, ho Sinayii ɓúee nĩsɔ́ní.§
31 Bṹn bè-minii so wó a Mɔyiize coon. Á bĩo ó ɔ wi ò ɔ vaa sùará mu yi à wíoka loń sese, ó ɔ ɲá a Ɲúhṹso tãmu na bía làa wo:
32 ‹O *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu na lé mĩn ɓùaawa ɓàn Dónbeenĩ lé mi.›* Ʊ ɔ Mɔyiize zã́na, á wee zà wàwàwà, á yí wi ò ɔ loń mu yi.
33 Ʊ ɔ Ɲúhṹso wã́a bía làa wo: ‹Tɛn ũ nakãa, lé bĩo á ho lahó na á ũ wi yi lée tá na bĩo sã miĩ.
34 Le lònbee na á ĩ nĩpomu wi yi ho Ezipite yi á ĩ mɔn. Ĩ ɲá ɓa wɛ́ɛ sã, á ĩ lion wà lií kã́ní ɓa. Wã́a ɓuen. Ĩ ì tonka fo ho *Ezipite yi›.†
35 «O Mɔyiize nĩ-kéní mu na ó ɔ *Isirayɛɛle nĩpomu fù pã́ bĩo le lé o yɛ́n dó a le o wé mí ɲúhṹso lè mí cítí fĩ,‡ wón lé yĩa le Dónbeenĩ tonkaa ò ɔ wé o ɲúhṹso làa yĩa wee lén hã ɲúná. Le wó mu ho wáayi tonkaro pànká yi, yĩa hĩa zéenía míten là a Mɔyiize le vĩndɛ̀-za na wee cĩ yi.
36 O Mɔyiize lé yĩa léra a Isirayɛɛle nĩpomu ho *Ezipite yi. O wó mu yéréké bĩowa na wee zéení le Dónbeenĩ pànká ho kɔ̃hṹ yi, lè ho muhṹ na ɓa wee ve làa muhṹ na mùia yi, lè ho tá henĩ yi hã lúlúio ɓúará-ɲun pã́ahṹ.
37 Lé o Mɔyiize mu lé yĩa pá bía bĩo kà nɔn o Isirayɛɛle nĩpomu yi: ‹Le Dónbeenĩ á à lén o ɲi-cúa fɛɛro ɓúi mĩn zàwa tĩahṹ na ka lè ĩ bĩo síi á à tonka mi cɔ̃́n›.§
38 Bĩo mu nĩpomu hĩa kúaa mín wán ho tá henĩ yi, á lé orɛ́n pá hĩa wee vará wàn ɓùaawa lè le Dónbeenĩ wáayi tonkaro pã́ahṹ, yĩa hĩa wee bío làa wo ho Sinayii ɓúee wán. Lé orɛ́n á le Dónbeenĩ bíonĩ na wee na le mukãnĩ á nɔn yi, ò ɔ ɓuee lii na wɛn.
39 Ká wàn ɓùaawa màhã́ yí tà ká ɓa à bè hã bíoní mu yi. Ɓa pã́ a bĩo, á wi ɓa bĩní va ho Ezipite yi.
40 Ɓa bía nɔn o *Aaron yi: ‹Cà hã wɔ̃̀nna ɓúi na wɛn na à dí wa yahó, lé bĩo á wa yí zũ bĩo wó a Mɔyiize mu na léra wɛn ho Ezipite yi›.*
41 Á ɓa wã́a pà a nɔ̀n-za kansi á wee wé mu hãmu na yi, á dú ho sɔ̃́n-beenĩ bĩo ɓarɛ́n míten dàńna wó bĩo yi.
42 Ká le Dónbeenĩ màhã́ bĩnía ɓa mɔ́n, á día ɓa á ɓa wee ɓùaaní ho wáayi bĩowa, làa bĩo mu túararáa ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà vũahṹ yi:
‹Isirayɛɛle nĩpomu,
hã lúlúio ɓúará-ɲun na mi wó ho tá henĩ yi,
á ɓa bà-kùio na mi fũaana lè mu hãmu na mi wó,
lé ĩnɛ́n á mi so wó mu nɔn yi le?
43 Ɓùeé. Mu lé mi Mɔlooki wã́ahṹ bùkú za
lè mi Erefãn† wã́ahṹ mànàayiire á mi ɓuan,

‡ **7:28** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 2.14 § **7:30** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 3.2 * **7:32** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 3.6 † **7:34** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 3.7, 8, 10 ‡ **7:35** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 2.14 § **7:37** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 18.15 * **7:40** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 32.1, 23 † **7:43** Mɔlooki: Lé ho Kanan kɔ̃hṹ hàánĩ nùpua wã́ahṹ na ɓa fù wee hã. Erefãn: Lé le mànàayiire ɓúi na ho Ezipitesa fù pà sĩí, á wó lè mí wã́ahṹ à wee hã.

hɔ̃́n na á mi wó miten á wee ɓùaaní,
lé bʉ́n nɔn á ĩ ì sèráa mia á à dàráa ho *Babiloona wán.›‡
44 «Hã̃ pɔ̃nsòni bùkú na hĩ́a wi wàn ɓùaawa cɔ̃́n ho tá henĩ yi lé hón á hã̃ pɛnminí na le
Dónbeenĩ làndá túara wán wi yi. Lé hɔ̃́n pɔ̃nsòni bùkú so hĩ́a wee zéení le le Dónbeenĩ
wi ɓa tĩahʉ́. O *Mɔyiize hĩ́a wó ho làa bĩo le Dónbeenĩ zéenía le o wé làa ho. Le hĩ́a le
o wé ho làa hĩa ó ɔ mɔn bĩo síi. 45 Bʉ́n mɔ́n á hã̃ pɔ̃nsòni bùkú mu á wàn ɓùaawa lè mí
mɔ̀nmànía na sã̃ mín á mún ɓuan. Pã̃ahʉ́ na le Dónbeenĩ ɲɔn hã̃ kã̃na nùpua á fó táwá
nɔn ɓa yi ká a Zozue dú ɓa yahó ká lé horɛ́n ɓa ɓuan. Á ho ɓɛ̀n wi bĩ́n fúuu fúaa o *Daviide
pã̃ahʉ́.
46 O Daviide bĩo hĩ́a wó sĩ́na le Dónbeenĩ yi, ó ɔ fĩora le níi le cɔ̃́n, à soráa ho lahó ɓúi à
na a *Zakoobu ɓàn Dónbeenĩ yi.
47 Ká a *Salomɔn lé yĩa màhã́ son le zĩi mu nɔn le Dónbeenĩ yi.
48 Ɛ̃ɛ ká le Dónbeenĩ na dà mu bĩo ɓúenɓúen wán màhã́ yí máa zo zoo kɛɛní ɓa nùpua
zĩ-sonia yi làa bĩo ó ɔ ɲi-cúa fɛɛro bíaráa mu.
49 Ho wáayi lé ĩ bɛ́ɛnĩ kanmúiní,
ká ho tá lé ĩ zení bèenii.
Lé le zĩi yɛ́n sĩí á mi dà à so á à na miĩ.
Lé ho lahó yɛ́n á ĩ dà a kɛɛní yi?
50 Bʉ́n bĩowa so ɓúenɓúen so yínɔ̀ń mi wó mu ĩten le?§
51 «Ɓúi! Isirayɛɛlesa, mi yiwa tunka dà, mi yí máa tà hɛ́n mi sĩa lè mi ɲikɔ̃nna le
Dónbeenĩ veró yi. Minɛ́n lè mĩn ɓùaawa lée dà-kéní.
52 Lé o ɲi-cúa fɛɛro yɛ́n á mĩn ɓùaawa mu á yí beéra lò? Bĩa buera yĩa mí dòn na wee
wé le Dónbeenĩ sĩi bĩo ɓuenló bĩo, bán à mĩn ɓùaawa ɓó. Bĩo kà wán, lé orɛ́n nĩ-kéní mu
á minɛ́n ló mɔ́n á mún ɓó.
53 Minɛ́n na le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà dó ho làndá níi yi, lé minɛ́n miten yí bò ho
làndá mu bè-bíonii yi.»

O Etiɛna ɓúerʉ́ bĩo

54 Bĩo ho làndá tʉ̃iá fɛɛrowà ɲá hã̃ bíoní mu á ɓa sĩa ka le hã̃ à fáa o Etiɛna bĩo yi lè le
sĩ-cĩílè.
55 Ká arɛ́n wón sú lè le Dónbeenĩ Hácírí, ó ɔ hóonía mí yahó á lora ho wáayi, ó ɔ mɔn
le Dónbeenĩ cùkú là a Yeesu ò ɔ wi le Dónbeenĩ nín-tĩánĩ,
56 ó ɔ bía: «Mi tántá mi ɲikɔ̃nna, ho wáayi ɲii héra, á ĩ mɔn o *Nùpue Za ká a dĩn le
Dónbeenĩ nín-tĩánĩ.»
57 Á ɓa wee wã̃ama pɔ̃́npɔ̃́n à ɓa tun mí ɲikɔ̃nna.
58 Bʉ́n mɔ́n á ɓa ɓúenɓúen dɛ̀ɛnía kúaaka a wán á wĩira lóráa ho donkĩahʉ́ á lée wee
lèeka lè hã̃ huaa á à ɓúe. Bĩa wee wé mu á tɛnkaa mí sĩa bàrá a yàrónza ɓúi na ɓa le Soole
tá le o pa yi.
59 Bĩo ɓa wee lèeka a Etiɛna lè hã̃ huaa, ó ɔ wee fĩo kà síi: «Ɲúhʉ́so Yeesu, tà fé ĩ
mànákã̃.»
60 Bʉ́n mɔ́n ó ɔ ló lion mí nɔnkóɲúná wán, ò ɔ wã̃amaa pɔ̃́npɔ̃́n: «Ɲúhʉ́so, yí bè mu
bè-kohó na kà ɓa wán.» Bĩo ó ɔ bía hɔ̃́n bíoní so vó, ó ɔ húrun.

8

1 O Etiɛna ɓúerʉ́ ó ɔ Soole tà.

O Soole wee beé bĩa tà a Krista bĩo lò

Mu nɔ̀nzoǹ mí bɛɛre, á bĩa tà a *Krista bĩo na ho Zeruzalɛɛmu yi, á ɓa ɓúakáa wee
beé lò làa sòobɛ́ɛ. Ɓa tonkarowà níi ló, ká bĩa ká ɓúenɓúen saawaa zon ho *Zudee lè ho
*Samarii kã̃na yi.

‡ **7:43** Mi loń Amɔɔsi vũahʉ́ 5.25-27 § **7:50** Mi loń Ezayii vũahʉ́ 66.1-2

2 Ɓa nùpua ɓúi na wee bè le Dónbeenì yi sese lé bìa lá a Etiɛna vaá nùuna, à ɓa wá wá
a bìo yi.
3 O Soole wón ɓɛ̀n lé bìa tà a Krista bìo ɲúhʉ́ ɓúeró ó ɔ hĩnɔn can mí kuio bìo yi. O wee
hɛ́ɛ wĩika ɓa báawa lè ɓa hã́awa hã zĩní yi, à ɓua vaa kúee ho kàsó yi.

O Filiipu wee bue le bín-tente ho Samarii yi

4 Bìa saawaa wà bán tò hã kãna yi, á wee bue le bín-tente.
5 O Filiipu wà van ho Samarii kɔ̃hʉ́ ló-beenì yi, á vaá wee bue ɔ Krista bìo à na ho
nùpua yi.
6 Bìo ɓa zã̄amáa ɲá bìo ó ɔ Filiipu wee bío, á mún mɔn mu yéréké bìowa na wee zéení
le Dónbeenì pànká na ó ɔ wee wé, á ɓa wíokaa wee tántá mí ɲikɔ̃nna sese bìo ó ɔ wee bío
yi.
7 Ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ na ɓa cĩnáwa wi yi, á ɓa wee fáara lé yi ká ɓa à wãamaka pɔ̃́npɔ̃́n. Á
ɓa mùamúawà lè ɓa lóní cɛ̀rɛ̀ɛ mún wee wa.
8 Á mu wó sĩ-wɛ-beenì ho lóhó mu yi.
9 Nĩi ɓúi na ɓa le Simɔn à hĩa wi ho lóhó mu yi, á wó mí níi símú bĩn míana. Ho Samarii
nùpua ɓúenɓúen wee wé coon bìo ó ɔ wee wé bìo yi. O lá wee wé míten lòn nùpue na
bìo ɲúhʉ́ wi.
10 Ɓa nùpua ɓúenɓúen hĩa wee ɲí a cɔ̃́n sese, à lá ɓa háyúwá yi à yòo ɓúe ɓa nì-kĩa yi.
Ɓa wee bío: «O nĩi na kà á le Dónbeenì pànká na ɓa wee ve làa pànká beenì á wi cɔ̃́n.»
11 Bìo nɔn ɓa wee dĩn ɲínáa o cɔ̃́n sese kà síi, lé bìo ó ɔ wee wé ɓa coon lè mí níi símú
bìowa mu míana.
12 Ká bìo ɓa yèrèmáa dó mí sĩa le bín-tente na ó ɔ Filiipu buera nɔn ɓa yi le *Dónbeenì
bɛ́ɛnì là a Yeesu *Krista bìo yi, á ɓa báawa lè ɓa hã́awa á ɓa bátízéra.
13 O Simɔn mí bɛɛre mún dó mí sĩi le yi, á ɓa bátízéra a. Bʉ́n ɲii wán, ó ɔ wã́a yí máa
tà lé o Filiipu mɔ́n. Mu yéréké bìowa na wee zéení le Dónbeenì pànká na ó ɔ wee mi, ó ɔ
wee wé coon bìo yi.
14 Bìo ɓa tonkarowà na ho Zeruzalɛɛmu yi ɲá le ho Samariisa ɓúi tà le Dónbeenì bíonì
bìo, á ɓa tonkaa o Piɛre là a Zã̄n ɓa cɔ̃́n.
15 Bìo ɓa vaá dɔ̃n á ɓa fìora nɔn ɓa nì-kenínia nì-fìa yi bèra a na à ɓa yí le Dónbeenì
Hácírí.
16 Le Dónbeenì Hácírí mu lá dĩǹ yí lion ɓarɛ́n ɓúi wán: Ɓa bátízéra ɓa o Ɲúhʉ́so Yeesu
yèni yi mí dòn.
17 Ʊ́ ɔ Piɛre là a Zã̄n wã́a bò mí níní ɓa wán á ɓa yú le Dónbeenì Hácírí.
18 Bìo ó ɔ Simɔn mɔn à bìa dó mí sĩa o Krista yi yú le Dónbeenì Hácírí pã̄ahʉ́ na á ɓa
tonkarowà bò mí níní ɓa wán yi,
19 ó ɔ bía nɔn o Piɛre là a Zã̄n yi: «Mi fé le wárí à mi na ho dàńló mu ɓàn síi miĩ, bèra a
na ká ĩ wé bò ĩ níi nùpue wán à wón yí le Dónbeenì Hácírí.»
20 Ʊ́ ɔ Piɛre bía nɔn wo yi: «Le ũnɛ́n lè ũ wárí ɓúenɓúen páaní cĩ, lé bìo fo wee leéka le
le Dónbeenì bè-hã̄nii á dà a yà.
21 Mu bìo mu á ũ níi yí túee yi, á fo mún yí ko làa bʉ́n, lé bìo á le Dónbeenì cɔ̃́n á fo
yínɔń húaarà.
22 Bìo wi ũ sĩi yi yínɔń bìo na se. Cén día mu à ũ fìo o Ɲúhʉ́so yi ká mu dà a wé, ò ɔ sɛ́n
día na foǹ hã yile-kora na wi foǹ bìo yi.
23 Ĩ mɔn à mu koomu zon fo dàkhĩína ũ yí dà máa fé ũten mu bè-kora níi yi.»
24 Ʊ́ ɔ Simɔn wã́a bía nɔn o Piɛre là a Zã̄n yi: «Minɛ́n miten fìo o Ɲúhʉ́so yi à na miĩ, bèra
a na à bìo mi bía kà ɓúi yí yí mi.»
25 O Piɛre là a Zã̄n wee zéení bìo ɓa zũ a Ɲúhʉ́so dã́ní yi lè ɓa nùpua, á wee bue o bíonì.
Bʉ́n mɔ́n á ɓa bĩnía ɲɔn ho Zeruzalɛɛmu, á wee bue le bín-tente ho Samarii lórá cɛ̀rɛ̀ɛ yi
ká ɓa wà.

O Filiipu buera le bín-tente nɔn o Etiopii nĩi yi

26 Mu pãahṹ ó ɔ Ɲúhṹso wáayi tonkaro ɓúi bía nɔn o Filiipu yi: «Hĩ́ní dé ũ yahó lè le wii
hɛ̀ɛ̀nii ɓàn nín-káahó. Lá ho wɔ̃hṹ na ló ho Zeruzalɛɛmu yi á lion ho Kazaa, ho bèrowà
yí boo lònbĩo.»
27 Ʊ́ ɔ Filiipu dɛ̀ɛ̀nía hĩ́nɔn wà. Ho wɔ̃hṹ na ó ɔ lá, á Etiopii nĩi ɓúi bò. O lé ho Etiopii
kɔ̃hṹ bɛ́ɛ hã́a Kandaasi ton-sá beenĩ na wi o nàfòró ɲúhṹ wán. O ɓuara ho Zeruzalɛɛmu
ɓueé ɓùaanía le Dónbeenĩ
28 á bĩnía wee ɓo. Le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii vũahṹ lé hĩa ó ɔ kará mí wòtóró
yi wee kàrán.
29 Á le Dónbeenĩ Hácírí bía nɔn o Filiipu yi: «Bánbá vaa ɓúe ho wòtóró na kà yi à bĩ́ ho
lɛ́n.» 30 Ʊ́ ɔ Filiipu lùwa vaá ɓó ho yi, á ɲá ò ɔ Etiopii nĩi wee kàrán o ɲi-cúa fɛɛro Ezayii
vũahṹ, ó ɔ tùara a yi: «Bìo fo wee kàrán kà á fo zṹ kúará le?»
31 Ʊ́ ɔ nĩi bía: «Ĩ ì wé kaka á à zṹńnáa mu ká a ɓúi yí zéenía mu làa mi.» O ɔ wã́a le o
Filiipu ɓuee yòo kɛɛní mí nĩsã́ní.
32 Ho vũahṹ bĩo na ó ɔ nĩi wee kàrán lé bĩo kà:
O bĩo ɓonmín là a pio
na ɓa ɓuan wà vaá ɓúe,
O bĩo ɓonmín là a pioza
na ɓa wee khè vará,
ká a dĩn cɛ̀kɛ̀ yí máa wá.
33 Ɓa zĩíra a ɲúhṹ,
yĩa dà a fɛɛ ho tũ̃iá o ɲii á yí ló.
Ɓa vĩinía o mukãnĩ ho tá wán,
á lé o yɛ́n á à dàń ń bío
ɓa zàwa bĩo á a lɛɛ́ wo yi?*
34 Ʊ́ ɔ Etiopii nĩi tùara a Filiipu yi: «Lée wée ó ɔ ɲi-cúa fɛɛro mu wee bío bĩo kà? Lé orɛ́n
míten bĩo ó ɔ wee bío lée tàá lée nĩ-veere?»
35 Ʊ́ ɔ Filiipu wã́a dĩn ho vũahṹ bĩo na ó ɔ nĩi kàránna wán á láráa le bíonĩ, ò ɔ buera
a Yeesu *Krista bín-tente nɔn wo yi.
36 Bĩo ɓa wi ho wɔ̃hṹ wán wà, cúa-yɛn à ɓa vaá dɔ̃n ho saahó ɓúi na mu ɲumu wi yi. Ʊ́ ɔ
Etiopii nĩi bía: «Lé mu ɲumu na. Bĩo á à hè mi á ĩ máa bátízé lé mu yɛ́n.»
37 [Ʊ́ o Filiipu bía nɔn wo yi: «Ká fo tà a Krista bĩo lè ũ sĩi ɓúenɓúen á fo dà à bátízé.»
Ʊ́ ɔ nĩi bía nɔn wo yi: «Ũuu, ĩ tà le o Yeesu Krista lé le Dónbeenĩ Za.»]
38 O ɔ dɛ̀ɛ̀nía le ɓa dĩní ho wòtóró. Ʊ́ orɛ́n là a Filiipu lion lií zon mu ɲumu yi, á wón
bátízéra a.
39 Bĩo ɓa ló mu ɲumu yi, á le Dónbeenĩ Hácírí lá a Filiipu wàráa, ó ɔ Etiopii nĩi yí bĩnía
yí mɔn wo. Ʊ́ ɔ wã́a lá mí wɔ̃hṹ wà ká a sĩi wan làa sòobɛ́ɛ.
40 O Filiipu le mí ì loń ò ɔ wi ho Azoote lóhó yi. Lé bĩn ó ɔ dĩn yi á wee hɛ́ɛ bue le bín-
tente hã́ lórá ɓúenɓúen na ó ɔ wee kã́a yi, fúaa bĩo ó ɔ vaá dɔ̃n ho *Sezaaree.

9

Bĩo wʊ́ a Soole yi ho Damaasi wɔ̃hṹ wán

1 Hón pãahṹ so yi à bĩo ó ɔ Soole pá can mí kuio bĩo yi, lé bĩa tà a *Krista bĩo lò beéró
lè ɓa ɓúeró. Ʊ́ ɔ wà van ɓa yankarowà ɲúhṹso cɔ̃́n,
2 à wón na ho vũahṹ wo yi, ò ɔ ɓua varáa ho Damaasi lóhó yi, à vaa zéení lè ɓa *zúifùwa
kàránló zĩní ɲúnása. Hón vũahṹ so lé hĩa á à zéení le ká a yú ɓa báawa lè ɓa hã́awa na
bò a Krista wɔ̃hṹ, ò ɔ wĩika ɓa ɓua varáa ho Zeruzalɛɛmu.
3 Bĩo ó ɔ lá ho Damaasi wɔ̃hṹ á wà vaá sùará ho yi, yĩo ɓueé tĩ à khoomu ɓúi ló ho wáayi
lií kúaará a wán.

* **8:33** Mi loń Ezayii vũahṹ 53.7-8

4 Ƙ ɔ ló lùwá ho tá yi, á mu tãmu ɓúi wee bío làa wo: «Soole, Soole. Fo wee beé ĩ lò kà síi lé we?»
5 Ƙ ɔ tùara: «Ɲúhũso, fo lée wée?» Á mu tãmu bía nɔn wo yi: «Ĩ lé o Yeesu na á fo wee beé lò.
6 Wãa lii hĩní vaa zo ho lóhó yi. Ká fo zoó dɔ̃n, á ɓa à zéení bìo fo ko à ũ wé.»
7 Á ɓa nùpua na bò là a Soole á dĩn coon yí dà máa bío. Ɓa wee ɲí mu tãmu sã ká ɓa yí mɔn nùpue.
8 Ƙ ɔ Soole lií hĩnɔn á hɛ́ra mí yìo, ká a màhã́ yí máa mi bìo. Á ɓa fù a níi yi á zonnáa ho Damaasi lóhó yi.
9 Wizooní bìo tĩn ká a yí máa mi. O yí máa dí, á yí máa ɲu.
10 Nĩ-kenínii ɓúi hĩa wi ho Damaasi lóhó yi á yèni ɓa le Ananiasi. O Ɲúhũso zéenía míten làa wo á von wo: «Ananiasi.» Ƙ ɔ tà: «Ɲúhũso, lé mi na.»
11 Ƙ ɔ Ɲúhũso bía nɔn wo yi: «Dɛ̀ení lɛ́n vaa lá ho wɔ̃hṹ na ɓa le ‹Wɔ̃hṹ na muina›, à va a Zudaa zĩi, à vaa tùa o Taasi nĩi na ɓa le Soole bìo. Bìo kà wán ó ɔ lan wee fio.
12 Á bìo ɓúi zéenía míten làa wo. O mɔn nĩi ɓúi na ɓa le Ananiasi na ɓueé wee bè mí níní o wán, ò ɔ yìo dàń bĩní mi.»
13 Ƙ ɔ Ananiasi bía: «Ɲúhũso, nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ bía a nĩi mu bìo nɔn miĩ, á mún zéenía mu bè-kora ɓúenɓúen na ó ɔ wó lè ũ nùpua na ho Zeruzalɛɛmu yi nɔn miĩ.
14 Ɓa yankarowà ɲúnása á nɔn ho pànká wo yi ò ɔ ɓuee wĩikaráa bìa ɓúenɓúen na wee ve ũ yèni hen.»
15 Ká a Ɲúhũso màhã́ bía nɔn wo yi: «Lɛ́n va, lé bìo ó ɔ nĩi mu á ĩ léra le o sá ĩ tonló. Orɛ́n lé yìa á à zéení ĩ bìo á a na hã sĩí-viò lè mí bá-zàwa là a *Isirayɛɛle nĩpomu yi.
16 Le lònbee ɓúenɓúen na a yí o ĩnɛ́n bìo yi á ĩ ì zéení làa wo.»
17 Ƙ ɔ Ananiasi wãa hĩnɔn wà, á vaá zon le zĩi yi, á zoó bò mí níní o Soole wán ò ɔ bía nɔn wo yi: «Wàn za Soole, o Ɲúhũso Yeesu na zéenía míten làa fo ho wɔ̃hṹ na fo lá wee ɓuennáa wán lé wón tonkaa mi ũ cɔ̃́n, à ũ bĩní wé mi, à ũ mún sí lè le Dónbeenĩ Hácírí.»
18 Mí lahó yi, á bìo ɓúi lòn donkuaa á ló a yìo yi, á kùenkaa lií kúaará ó ɔ wãa wee mi. Ƙ ɔ hĩnɔn á ɓa bátízéra a.
19 Bũn mɔ́n ó ɔ dú ó ɔ bĩnía yú ho pànká.

O Soole wó a Yeesu Krista sɛɛ́ràso

O Soole wó hã wizooní bìo yɛn lè ɓa nĩ-kenínia na wi ho Damaasi yi.
20 Mí lahó yi ó ɔ dɛ̀ɛnía wee zéení le Dónbeenĩ bìo ɓa *zúifùwa kàránló zĩní yi, á wee bue le o Yeesu lé le Dónbeenĩ Za.
21 Bìa ɓúenɓúen na ɲá a bíoní á mu vã, á ɓa wee bío: «Bìa wee ve o Yeesu yèni ho Zeruzalɛɛmu yi ó ɔ nĩi na kà so hĩa yí máa beé lò lè mí sòobɛ́ɛ le? Á yínɔ́ń ɓarɛ́n ó ɔ so ló bìo yí ɓuara á wà ɓueé wĩika hen á vaá na ɓa yankarowà ɲúnása yi le?»
22 Ká a Soole yàá wíokaa wee zéení le Dónbeenĩ bìo lè mí pànká fɛ́ɛɛ. Bìo ó ɔ wãa wee zéení mu wéréwéré le o Yeesu lé o *Krista, á ɓa zúifùwa na ho Damaasi yi wãa yí zũ bìo ɓa à bío á à na a yi.
23 Wizooní bìo yɛn bũn mɔ́n, á ɓa zúifùwa wãanía tò à ɓa le mí ì ɓúe o Soole.
24 Ká a ɓúi màhã́ ɲà a zeń wán. Ho lóhó zũaɲiní á ɓa wee pa yi le wisoni lè ho tĩnàahṹ à dàń yíráa wo ɓúe.
25 Hón pãahṹ so yi ó ɔ Soole nĩ-kenínia fó a ho tĩnàahṹ á dó ho lío-beenĩ yi, á lée liinía lè ho dándá na ɓa son kòonia ho lóhó yi mɔ́n.
26 O Soole wà vaá dɔ̃n ho Zeruzalɛɛmu, ó ɔ wi ò ɔ zo ɓa nĩ-kenínia tĩahṹ, ká ɓa ɓúenɓúen màhã́ zã́na a lé bìo ɓa yí láa mu yi le o lée nĩ-kenínii binbirĩ.
27 Ƙ ɔ Baanabaasi lé yìa wãa fó a á dú yahó á vannáa ɓa tonkarowà cɔ̃́n, á vaá lá bìo ó ɔ Soole mɔnnáa o Ɲúhũso ho wɔ̃hṹ wán làa bìo á wón bíaráa làa wo á fɛɛra nɔn ɓa yi. O mún fɛɛra bìo ó ɔ Soole ponĩ sɛ́raráa á zéenía lè le Dónbeenĩ bìo o Yeesu yèni yi ho Damaasi yi á nɔn ɓa yi.

28 A lá hón pãahṹ so yi ó ɔ Soole wãa wi làa ba, á wee bue le Dónbeenĩ bíonĩ à tè ho
Zeruzalɛɛmu yi yòo lé ká a ponĩ séra.
29 O mún wee bío lè ɓa zúifùwa na wee bío mu kɛrɛɛkimu, á wee wãaní làa ba. Ká bán
màhã́ wee cà bĩo ɓa à yíráa wo ò ɓúe.
30 Bĩo á bĩa tà a Krista bĩo zũna mu, á ɓa lèɛnía o Soole vannáa ho *Sezaaree, á día a
bĩn ó ɔ ɲɔn ho Taasi.
31 Mu pãahṹ á bĩa tà a Krista bĩo wi ho héɛrà yi ho *Zudee, lè ho Kalilee, lè ho *Samarii
kãna yi. Ɓa pànká wee dé wán, á wee ɓua míten là a Ɲúhṹso kɔ̃̀nbii, á le Dónbeenĩ Hácírí
wee dé mí níi ɓa yi á ɓa wee ɲin.

O Piɛre wɛɛ́ra a Enɛɛ

32 O Piɛre hĩnɔn tò ho kɔ̃hṹ ɓúenɓúen yi. Wizonle ɓúi ó ɔ wà van bĩa tà a *Krista bĩo yi
cɔ̃́n ho Lidaa lóhó yi.
33 O vaá yú nĩi ɓúi bĩn na yèni ɓa le Enɛɛ. O lé o mùamúa, á wi le dãmu dɛ̀ɛ yi yú hã
lúlúio bĩo hètĩn.
34 Ʊ́ ɔ Piɛre bía nɔn wo yi: «Enɛɛ, o Yeesu Krista wee wɛɛ́ fo. Hĩní hóoní ũ dãmu dɛ̀ɛ.»
Ʊ́ ɔ Enɛɛ dɛ̀ɛnía lií hĩnɔn.
35 Ho Lidaa lóhó lè hã lórá na wi ho Saarɔn kɔ̃hṹ tá pɛ̀ɛrú yi nùpua ɓúenɓúen mɔn wo,
á ɓa tà nɔn míten o Ɲúhṹso yi.

O Piɛre vèenía o Tabita

36 Hãa ɓúi na tà a Krista bĩo na yèni ɓa le Tabita á hĩa wi ho Zopee lóhó yi. Le yèni mu
lè mu kɛrɛɛkimu á ɓa le Dookaasi. Mu kúará le «hã́-wonĩ.» O hĩa wee wé mu bè-tentewà
fɛ́ɛɛ, á wee séení ɓa nĩ-khenia.
37 Mu pãahṹ ò ɔ tò mu vãmú á húrun. Bĩo ɓa súeenía wo vó, á ɓa yòó bàrá a ho
nɔ́nwíohṹ yi.
38 Ho Lidaa lè ho Zopee sùaráa mín yi. Bĩo ɓa nĩ-kenínia ɲá ò ɔ Piɛre wi ho Lidaa yi, á
ɓa léra ɓa nùpua nùwã ɲun tonkaa á bía bĩo kà nɔn yi: «Wa wee fio fo, bánbá à ũ ɓuen wa
cɔ̃́n fùafùa.»
39 Á ɓa vaá bía mu nɔn wo yi, ó ɔ dɛ̀ɛnía hĩnɔn bò làa ba. Bĩo ó ɔ ɓueé dɔ̃n, á ɓa fó a
yòoraráa ho nɔ́nwíohṹ na ó ɔ nĩ-hío wi yi. Á ɓa mahã́awa ɓúenɓúen wee vá ɓuee ɓúe o
yi ká ɓa à wá. Hã sĩ-zĩnia na ó ɔ Dookaasi mu bã́ ká a dĩǹ yí húrun á ɓa wee lá zéení làa
wo.
40 Ʊ́ ɔ Piɛre le ɓa ɓúenɓúen lé, ò ɔ lií fárá mí nɔnkóɲúná wán, ò ɔ fiora. Bṹn mɔ́n ó ɔ
yèrèmáa sánsáa o nĩ-hío ò ɔ bía: «Tabita, lii hĩní.» Ʊ́ ɔ héra mí yĩo. Bĩo ó ɔ mɔn o Piɛre, ó ɔ
lii hĩnɔn yòó kará.
41 Ʊ́ ɔ Piɛre ɓuan o níi yi, á séenía wo ó ɔ lií hĩnɔn yòó dĩn. Bṹn mɔ́n ó ɔ von bĩa tà a
Krista bĩo, lè ɓa mahã́awa, á ɓueé zéenía wo làa ba ká a yĩo wi lua.
42 Ho Zopee nùpua ɓúenɓúen ɲá mu, á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ tà a Ɲúhṹso bĩo.
43 Bṹn mɔ́n ó ɔ Piɛre dá cãakaa ho Zopee yi o sɔ̃n-fi ɓúi na yèni ɓa le Simɔn cɔ̃́n.

10

O Piɛre verɔ́ bĩa yĩnɔ́ń ɓa zúifùwa cɔ̃́n

1 Nĩi ɓúi hĩa wi ho *Sezaaree lóhó yi á yèni ɓa le Koronɛɛye. O hĩa lé ho Oroomu dásíwá
ku-beenĩ ɓúi kuure ɲúhṹso, dĩo ɓa wee ve làa Italii dásíwá kuure.
2 O nùpue mu hĩa wee bè le Dónbeenĩ làndá yi sese, orén lè mí zĩi nùpua ɓúenɓúen
wee kɔ̃̀nbi le Dónbeenĩ. Ɓa *zúifùwa nĩ-khenia ó ɔ hĩa wee séení lè mí sòobɛ́ɛ, á wee fio
le Dónbeenĩ yí máa khí.
3 Wizonle ɓúi wi-háarè yi, á bĩo ɓúi zéenía míten làa wo. O mɔn le Dónbeenĩ wáayi
tonkaro wéréwéré ò ɔ ɓueé zoó wee bío làa wo: «Koronɛɛye.»

4 Ƙ ɔ yòó lora wo yi lè le zǎníi ò ɔ bía: «Ɲúhǔso, mu wan le?» Á ho wáayi tonkaro bía:
«Le Dónbeení tà ɲá ũ fìoró, á mún mɔn le séeníi na fo wee wé na ɓa nǐ-khenia yi, á le
leékaa ũ bìo.
5 Awa, wǎa tonka ɓa nùpua bìo kà wán le ɓa va ho Zopee lóhó à vaa fé o nǐi ɓúi na ɓa
le Simɔn ɓuennáa, yìa ɓa mún wee ve le Piɛre.
6 O làara a nǐi ɓúi na wee fì hã sɔ̃nna wán. O yèni ɓa le Simɔn, á zǐi wi mu yámú ɲumu
ɲii.»
7 Bìo ho wáayi tonkaro na bía làa wo wà, ó ɔ Koronɛɛye von mí ton-sáwá nùwã ɲun lè
mí dásíwá nǐ-kéní na sá a cɔ̃n míana á wa le Dónbeení,
8 á bía bìo wó ɓúenɓúen nɔn ɓa yi, ò ɔ tonkaa ɓa le ɓa va ho Zopee.
9 Á ɓa wà. Ho tá tɔ̃n yú ɓa ká ɓa pá wi ho wɔ̃hǔ wán. Le wii á a bío le mí yòó fárá à dǐn,
à ɓa sùaráa ho Zopee. Lé hón pǎahǔ so yi ó ɔ Piɛre yòora le zǐi lòho á wà yòó wé mí fìoró.
10 Bìo ó ɔ yòó wi bǐn, á le hǐni dà a, ó ɔ le mí ì dí. Bìo ɓa lan wee sǐ ho dǐnló, á bìo ɓúi
ɓueé zéenía míten làa wo.
11 O mɔn ho wáayi à ho héra. Á dɛ̀ɛ ɓúi lòn pɔ̃nsò-beení á ɓa ɓuan ɲi-kǎa bìo náa yi, á
yòó ló wee lii, á wà lií ɓúe ho tá yi.
12 Le dɛ̀ɛ mu yi á naɲuwà laà náa náa sowa, làa bìa wee várá mí píorà wán, lè ɓa
ɲínzàwa lè mí sǐíwà ɓúenɓúen wi yi. 13 Á tãmu ɓúi bía nɔn wo yi: «Piɛre, lii hǐní ɓúe
ɓa à là.»
14 Ƙ ɔ Piɛre bía: «Ébé, Ɲúhǔso, ǐ máa wé mu. Dǐnló na ũ hò yi, làa hǐa tun á ĩ dǐǹ yí dú
yí mɔn hùúu.»
15 Á mu tãmu bǐnía sã ɲá á bía nɔn wo yi: «Bìo na le Dónbeení le mu wee ce vó à ũnén
yí wé làa bìo na tun.»
16 Mu wó làa bǔn á dɔ̃n hã zen cúa-tǐn. Bǔn mɔ́n á le dɛ̀ɛ mu dɛ̀ɛnía ɓuan yòora ho
wáayi.
17 Ƙ ɔ Piɛre wǎa wee tùa míten yi lè mu bìo na ó ɔ mɔn ɓàn kúará. Hón pǎahǔ so yi, ò ɔ
Koronɛɛye nùpua na ó ɔ tonkaa le ɓa ɓuen o Simɔn zǐi á tùakaa ɓueé dɔ̃n le ɓàn zũaɲii.
18 Á ɓa von à ɓa tùara: «Lé hen kà ó ɔ Simɔn na ɓa le Piɛre á làara yi le?»
19 Bìo ó ɔ Piɛre pá lan wee le mí yi mí bè-minii ɓàn kúará wán, à bǔn le Dónbeení Hácírí
wee bío làa wo: «Loń, ɓa nùpua nùwã tǐn wi hen á wee cà fo.
20 Yí titika bìo, hǐní lii bè làa ba, ǐnén lé yìa tonkaa ɓa.»
21 Ƙ ɔ Piɛre wǎa hǐnɔn lion ɓa nùpua mu cɔ̃n, á lií bía nɔn ɓa yi: «Yìa mi wee cà lé ǐnén
ǐ bɛɛre, lée webio nɔn mi ɓuararáa hen?»
22 Á ɓa bía: «Ɓa dásíwá ɲúhǔso ɓúi na ɓa le Koronɛɛye lé yìa tonkaa wɛn ũ cɔ̃n. O lée nǐ-
tente á wee kɔ̃̀nbi le Dónbeení, á ɓa *zúifùwa ɓúenɓúen wee wíoka a yèni. Le Dónbeení
wáayi tonkaro ɓúi bía nɔn wo yi le o bío le ɓa ɓuee ve fo ɓuennáa mí cɔ̃n, ò ɔ ɲí bìo fo ò
bío á à na a yi.»
23 Ƙ ɔ Piɛre fó ɓa, á ɓa zoó cãana làa wo.

Bìo wó a Koronɛɛye zǐi

Mu tá na lée tɔ̃n, ó ɔ Piɛre làa ba páanía lá ho wɔ̃hǔ, á bìa tà a *Krista yi nùwã yɛn ɓúi
ló ho Zopee yi á lɛ̀ɛnía ɓa.
24 Ɓa vará cãana á tá lée tɔ̃n vaá dɔ̃nnáa ho Sezaaree. Bǔn ǹ wé ò ɔ Koronɛɛye, lè mín
zǐi nùpua, lè mín bɔ̃́nlowà binbirí na ó ɔ von á kará pan wo bǐn.
25 Pǎahǔ na ó ɔ Piɛre wà ɓueé zo yi, ó ɔ Koronɛɛye hǐnɔn sǎ a yahó, á vaá lií ɓúrá a tá,
ò ɔ tɛ̀ɛnía wo yi lè le kɔ̃̀nbii.
26 Ká a Piɛre màhǎ fù a yi á hóonía ò ɔ bía nɔn wo yi: «Lii hǐní, ǐnén mún lé o nùpue lè
ũ bìo síi.»
27 Bǔn mɔ́n ó ɔ pá lan wee bío làa wo á vaá zonnáa le zǐi yi, á zoó yú ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ ká
ɓa kúaa mín wán,

28 ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Mi zũ le ɓa zúifùwa cɔ̃́n, á ho va ho sɨ̃í veere nùpue cɔ̃́n, tàá à páaní
kɛɛní làa wo lée bɨ̀o na yí ko à mu wé, ká le Dónbeení màhã́ zéenía mu nɔn miɨ̃ le ɨ̃ yí ko
à ɨ̃ lá nùpue woon lòn nɨ̃-tinii na á nùpue yí ko ò ɔ wé va cɔ̃́n.
29 Lé bṹn nɔn á ɨ̃ yí pã́ mi veró à ɨ̃ dɛ̀ɛnía ɓuara. Awa, á mi wã́a zéení ɨ̃ veró ɲúhṹ.»
30 Ʊ́ ɔ Koronɛɛye bía: «Mu wizooní tɨ̃n lée zuia, ho pãahṹ dà-kéní kéní na kà yi, le wi-
háarè, á ɨ̃ wee fio ɨ̃ zɨ̃i. Yìo ɓueé tɨ̃ à nùpue ɓúi na dà-zɨ̃nii wee ɲuiíka á dɨ̃n ɨ̃ yahó,
31 ò ɔ bía: ‹Le Dónbeení tà ɲá ũ fioró, á mún mɔn le séenii na fo wee wé à na ɓa nɨ̃-
khenia yi, á le leékaa ũ bɨ̀o.
32 Wã́a tonka ɓa nùpua ho Zopee yi le ɓa vaa bío le o Simɔn na ɓa le Piɛre à ɓuen. O
làara a Simɔn wán, yɨ̀a wee fɨ̃ hã sɔ̃nna, na zɨ̃i wi mu yámú ɲumu ɲii.›
33 Á ɨ̃ dɛ̀ɛnía tonkaa ɓa nùpua le ɓa vaa ve fo, á fo tà ɓuara bṹn se. Hã laà na kà wán, á
wa ɓúenɓúen wi le Dónbeení yahó hen à ɲínáa bɨ̀o ɓúenɓúen na ó ɔ Ɲúhṹso dó ũ ɲii yi le
ũ bío.»
34 Ʊ́ ɔ Piɛre wã́a lá le bíoní á bía: «Bɨ̀o kà wán á ɨ̃ wã́a zũ kɛ̃́nkɛ̃́n le le Dónbeení yí máa
hueeka ɓa nùpua mín yi.
35 Nùpue lée nùpue, ò ɔ lé kɔ̃hṹ lée kɔ̃hṹ yi, ká a wee kɔ̃̀nbi le, á wee wé le sɨ̃i bɨ̀o, se
wón bɨ̀o sɨ̃ le yi.
36 Mi zũ bɨ̀o le Dónbeení bía nɔn o *Isirayɛɛle nɨ̀pomu yi ká le nɔn ho héɛrà bín-tente
ɓa yi, dɨ̀o ó ɔ Yeesu *Krista ɓuararáa, wón na lé ɓa nùpua ɓúenɓúen Ɲúhṹso.
37 Bɨ̀o ó ɔ Zãn bía le Dónbeení bɨ̀o lè ɓa nùpua á bátízéra ɓa, á bɨ̀o ɓúakáa wó ho Kalilee
yi, à lá bɨ̀o wó ho Zudee yi ɓúenɓúen á mi mún zũ.
38 Mi mɔn bɨ̀o le Dónbeení liiníanáa mí Hácírí pànká o Nazarɛɛte nɨ̀i Yeesu wán. Mi
mún zũ bɨ̀o ó ɔ Yeesu mu varáráa ho kɔ̃hṹ yi, á wee wé mu bè-tente ká a wɛɛ́ bɨ̀a ó ɔ
*Satãni pànká wi wán ɓúenɓúen, lé bɨ̀o le Dónbeení hɨ̀a wi làa wo.
39 Bɨ̀o ɓúenɓúen na ó ɔ wó ɓa zúifùwa kɔ̃hṹ lè ho Zeruzalɛɛmu yi á wa mɔn, á lé mu
sɛɛ́ràsa. Ɓa ɓúaa wo ho *kùrùwá wán ó ɔ húrun.
40 Ká le Dónbeení màhã́ vèenía wo mu wizooní tɨ̃n níi zoɲ́ á ɓa nùpua mɔn.
41 Mu yínɔɲ́ ɓa nùpua ɓúenɓúen mɔn wo. Warɛ́n na lé fèra hueekaa wó lè ɓa sɛɛ́ràsa lé
warɛ́n mɔn wo. Bɨ̀o le Dónbeení vèenía wo mɔ́ndɛ́n, á warɛ́n làa wo páanía dú á ɲun.
42 O henía mu nɔn wɛn le wa zéení le Dónbeení bɨ̀o, á mún bue na ɓa nùpua yi le orɛ́n
lé yɨ̀a le Dónbeení bàrá ò ɔ cítí ɓa yèn-vèeniasa lè ɓa nɨ̃-hía.
43 Le *Dónbeení ɲi-cúa fɛɛrowà ɓúenɓúen bía a bɨ̀o, le nùpue lée nùpue na dó mí sɨ̃i o
yi, ó ɔ ò yí mu bè-kora sɛ́ndíaró o yèni pànká yi.»
44 Pãahṹ na ó ɔ Piɛre lan wee bío yi, á le Dónbeení Hácírí lion bɨ̀a wee ɲí a bíoní wán.
45 Bɨ̀a tà a *Krista bɨ̀o na lé ɓa *zúifùwa binbirí na bò là a Piɛre ɓuararáa á wó coon
dàkhɨ̃ína le Dónbeení Hácírí na le nɔn á le bɛra fò bɨ̀a yínɔɲ́ ɓa zúifùwa bɨ̀o yi.
46 Lé bɨ̀o ɓa wee ɲí à ɓa wee bío hã sɨ̃í-viò bíoní na ɓa yí zũ, á wee khòoní le Dónbeení
le bè-beera na le wó bɨ̀o yi. Ʊ́ ɔ Piɛre bía:
47 «Ɓa nùpua na kà á ɓa dà à hè le ɓa yí bátízé ɓa lè mu ɲumu, ká ɓa ɲɔɲ̀ yú le Dónbeení
Hácírí lè wa bɨ̀o síi le?»
48 O ɔ nɔn le ɲii le ɓa bátízé ɓa o Yeesu Krista yèni yi. Bṹn mɔ́n á ɓa fɨ̀ora a Piɛre le o wé
hã wizooní bɨ̀o yɛn làa mí.

11

O Piɛre fɛɛra bɨ̀o wó a Koronɛɛye zɨ̃i

1 Ɓa tonkarowà làa bɨ̀a tà a *Krista bɨ̀o na wi ho *Zudee yi á ɲá le bɨ̀a yínɔɲ́ ɓa *zúifùwa
á mún tà le Dónbeení bɨ̀o.
2 Bɨ̀o ó ɔ Piɛre bɨ̃nía van ho Zeruzalɛɛmu, á bɨ̀a tà a Krista bɨ̀o na lé ɓa zúifùwa binbirí
á wee zá làa wo:
3 «Lée webio nɔn á fo vannáa bɨ̀a yínɔɲ́ ɓa zúifùwa cɔ̃́n á páanía dú làa ba?»

4 Ƙ o Piɛre wǎa lií lá bìo mu wóráa lè mí dà-kéní kéní ɓúenɓúen á fɛɛra nɔn ɓa yi kà síi:
5 «Mu wee wé ká ì wi ho Zopee lóhó yi á wee wé ì fìoró. Yìo ɓueé tì à bìo ɓúi zéenía míten làa mi. Mu lée dɛ̀ɛ ɓúi lòn pɔ̃nsò-beenì á ɓa ɓuan ɲi-kǎa bìo náa yi, na yòó ló ho wáayi á ɓueé lií ɓó miì.
6 Á ĩ lora le yi sese, á mɔn ɓa naɲuwà laà náa náa sowa, bìa ho lóhó yi làa bìa hã mana yi, làa bìa wee várá mí píorà wán, lè ɓa ɲínzàwa.
7 Á ĩ ɲá tãmu ɓúi sã na wee bío làa mi: ‹Piɛre, lii hǐní ɓúe ɓa à là.›
8 Ká ì màhǎ bía: ‹Ɛ̀bé, Ɲúhǔso, ì máa wé mu. Dǐnló na ũ hò yi, làa hìa tun á ĩ dǐǹ yí dú yí mɔn hùúu.›
9 Á mu tãmu tǐn pá bǐnía sã ɲá á bía nɔn miì: ‹Bìo na le Dónbeenì le mu wee ce vó ũnɛ́n yí wé làa bìo na tun.›
10 Mu wó làa bǔn á dɔ̃n hã zen cúa-tǐn. Bǔn mɔ́n á le dɛ̀ɛ mu dɛ̀ɛnía bǐnía ɓuan yòora ho wáayi.
11 Hón pǎahǔ dà-kéní so yi, à bǔn ɓa nùpua nùwã tǐn ɓúi na ɓa tonkaa á ló ho *Sezaaree yi á ɓueé dɔ̃n le zǐi na á ĩ wi yi.
12 Á le Dónbeenì Hácírí bía le ì yí titika, le ì hǐní bè làa ba. Wàn zàwa nùwã hèzǐn na bò làa mi ɓuara hen, lé bán lɛ̀ɛnía mi vannáa ho Sezaaree, á wa vaá páanía zon o Koronɛɛye zǐi.
13 Á wón lá bìo ó o wó wó mɔnnáa ho wáayi tonkaro mí zǐi ká a dǐn wee bío làa wo kà síi: ‹Tonka ɓa nùpua le ɓa va ho Zopee à vaa ve o Simɔn na ɓa le Piɛre le o ɓuen.
14 Hã bíoní na á à kãní ũnɛ́n lè ũ zǐi nùpua ɓúenɓúen lé hɔ̃́n ò o bío á a na foǹ.›
15 «Bìo á ĩ ɓúakáa wee bío à bǔn le Dónbeenì Hácírí lion ɓa wán, làa bìo le hǐa lionnáa warɛ́n wán mu ɲúhǔ ɓúɛɛníi bìo síi.
16 Á ĩ hácírí màhǎ ɓuara bìo ó o Ɲúhǔso hǐa bía wán: ‹O Zãn hǐa wee bátízé lè mu ɲumu, ɛ̀ɛ ká minɛ́n bán á à bátízé lè le Dónbeenì Hácírí.›
17 Bìo le Dónbeenì hǐa hɔ̃n làa wɛn, pǎahǔ na wa tà a Ɲúhǔso Yeesu Krista yi, lé bǔn á le mún hɔ̃n lè ɓarɛ́n. Á ì́nɛ́n lée wée á à pǐ bìo le Dónbeenì le mí ì wé.»
18 Bìo ɓa ɲá hɔ̃́n bíoní so, á ɓa yòó wan tɛ̀ɛn, á wee khòoní le Dónbeenì kà síi: «Mu ɓɛ̀ntǐn bon. Le Dónbeenì mún tà nɔn ho wɔ̃hǔ bìa yínɔ́ń ɓa zúifùwa yi à ɓa dàń yèrèmá mí yilera lè mí wárá, à yí le mukãní binbirì na máa vé.»

Bìo ho Ánntiosi kèrètǐɛwa kuure ɲúhǔ ɓúakáaráa

19 Bìa tà a *Krista bìo lò beéró na ɓúakáa o Etiɛna ɓúeró pǎahǔ lé bǔn nɔn á ɓa saawaaráa. Ɓa ɓúi wà fúaa ho Fenisii lè ho Siipere kãna, lè ho Ánntiosi lóhó yi. Ká ɓa màhǎ vaá yí máa bue le Dónbeenì bíoní à na nì-vio yi, ká mu yínɔ́ń ɓa *zúifùwa.
20 Ɛ̀ɛ ká bìa tà a Krista bìo nùwã yɛn ɓúi na wee lé ho Siipere lè ho Sirɛɛna yi, á ló van ho Ánntiosi, á mún vaá wee bue le Dónbeenì bín-tente na bìo ciran o Ɲúhǔso Yeesu à na bìa yínɔ́ń ɓa zúifùwa yi.
21 O Ɲúhǔso dàńló fù wi làa ba, á nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ á tà yèrèmáa bò a Ɲúhǔso yi.
22 Ho Zeruzalɛɛmu kèrètǐɛwa kuure ɲá mu bìo mu, á ɓa wǎa tonkaa o Baanabaasi le o va ho Ánntiosi.
23 Bìo ó o vaá dɔ̃n bǐn ó o mɔn bìo le Dónbeenì dúɓuaaráa bìa tà a Krista bìo yi, ó o zǎmakaa mu bìo yi, ò o henía ɓa ɓúenɓúen sǐa, à ɓa yí lé o Ɲúhǔso mɔ́n, ká ɓa tà a bìo mí sǐa yi.
24 Mu bon, o Baanabaasi ɓɛ̀ntǐn fù lée nùpue na se, á sú lè le Dónbeenì Hácírí, á dó mí sǐi o Ɲúhǔso yi. Nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ tà nɔn míten o Ɲúhǔso yi.
25 Bǔn mɔ́n ó o Baanabaasi wà van ho Taasi lóhó, á wà vaá cà a Soole.
26 Bìo ó o vaá yú a, ó o bò mín làa wo ɓuara ho Ánntiosi yi. Ɓa mí nùwã ɲun á wó le lúlú-kùure ká ɓa wee páaní kúee mín wán lè ho Ánntiosi kèrètǐɛwa, á kàránna nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ. Lé ho Ánntiosi yi á ɓa ɓúakáa wee veráa bìa tà a Krista bìo làa kèrètǐɛwa.
27 Mu pǎahǔ á le *Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛrowà ɓúi ló ho Zeruzalɛɛmu yi á van ho Ánntiosi.

28 Ɓa nĩ-kéní na ɓa le Akabuusi á le Dónbeenĩ Hácírí bía nɔn yi, ó ɔ hĩnɔn yòó dĩn ò ɔ
bía le hen làa cĩinú ká le hĩn-sũmúi á à lé ho tá ɓúenɓúen wán. Á le ɓɛ̀n ló pãahṹ na ó ɔ
Koloode wó ho *Oroomu bá-zàwa bɛ́ɛ yi.
29 Á ɓa nĩ-kenínia wãanía tò, le mí nĩ-kéní kéní á a na bĩo na mí dà a na á à wé lè le
séenii á à toní ì na bĩa tà a Krista bĩo ho *Zudee yi.
30 Á bũn lé bĩo ɓa wó, à ɓa tonkaa o Baanabaasi là a Soole le ɓa ɓua mu vaa na ho Zudee
kɔ̃hṹ kèrètĩɛwa kuio ya-díwá yi.

12

O Piɛre léró ho kàsó yi bĩo

1 Mu pãahṹ ká a bɛ́ɛ *Heroode* wee beé ɓa kèrètĩɛwa nùwã yɛn ɓúi sãnía lò.
2 O ɓó a Zãn ɓàn kĩnle Zaaki lè ho khà-tóní.
3 Bũn mɔ́n, á bĩo ó ɔ mɔn à mu sĩ ɓa *zúifùwa yi, ó ɔ mún wĩira a Piɛre. Bũn wó ho
*búurú na á ɲa-fĩni yí dó yi sãnú díró pãahṹ.
4 Bĩo ó ɔ Piɛre ɓa wĩira, ó ɔ Heroode nɔn le ɲii le ɓa dé o ho kàsó yi, ò ɔ bàrá ɓa dásíwá
nùwã náa náa kuio bĩo náa le ɓa pa a yi. O lá wee leéka le ká ho *Paaki sãnú dú khĩína,
o ò cítí o ɓa nùpua yĩo yi.
5 O Piɛre wón ɓa wãa pan yi ho kàsó yi, ká ɓa kèrètĩɛwa kuure ɓɛ̀n wee fio le Dónbeenĩ
yi na a yi lè mí sòobɛ́ɛ.
6 Ho tĩnàahṹ na tá lée tĩ ó ɔ Heroode á à cítí o ɓa nùpua yĩo yi, ká a Piɛre ɓa can lè hã
zúakùaríwà bĩo ɲun ó ɔ dũma ɓa dásíwá nùwã ɲun pãahṹ. Á ɓa parowà mún dĩn mí lara
yi ho kàsó zĩi zũaɲii.
7 Yĩo ɓueé tĩ à wáayi tonkaro ɓúi dĩn, á mu khoomu ɓúi ɲuiína zoó ho kàsó zĩi. Ɔ ɔ
Ɲúhũso wáayi tonkaro lií ɓúanɓúaa o Piɛre dòkóní, á sĩnía wo, ò ɔ bía nɔn wo yi: «Lii
hĩní fùafùa.» Hón pãahṹ so yi á hã zúakùaríwà feera a níní yi lií kúaará.
8 Á ho wáayi tonkaro bía nɔn wo yi: «Ca ũ kĩrí à ũ zĩ ũ nakãa.» Ɔ ɔ Piɛre wó bũn. Ɔ ɔ
bía nɔn wo yi: «Lá ũ kánɓun zĩ à ũ bè miĩ.»
9 Ɔ ɔ Piɛre wó bũn ò ɔ ló lée bò a yi. O yí máa leéka le bĩo ho wáayi tonkaro wee wé á
bon. O wee leéka le hã lée kònkórá.
10 Ɓa lée khĩína ɓa nín-yání parowà, á bĩnía vaá khĩína bĩa sã, á wà vaá ɓó ho hɔ̃nló
woohṹ na sánsáa ho lóhó yi, á hón hɛ́ra míten á ɓa yòó ló. Bĩo ɓa lá ho wɔ̃hṹ wà, yĩo ɓueé
tĩ à ho wáayi tonkaro wà ò ɔ día a Piɛre.
11 Ɔ ɔ Piɛre wãa zũna le bĩo wó kà bon, ó ɔ bía: «Hã laà na kà wán á ĩ wãa zũ mu kɛ̃́nkɛ̃́n
le o Ɲúhũso lé yĩa tonkaa mí tonkaro na ló ho wáayi ó ɔ ɓueé lií kãnía mi o Heroode níi
yi, á mún kãnía mi le lònbee ɓúenɓúen na ɓa zúifùwa lá wee fan le le yí mi yi.»
12 Bĩo ó ɔ lon mí yi vó, ó ɔ wà van o Zãn na ɓa le Maaki ɓàn nu Mari zĩi. Ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ
kúaa mín wán bĩn á wee fio.
13 O vaá ɓúanɓúaa ho zũaɲii woohṹ, ó ɔ ton-sá hãa ɓúi na ɓa le Oroode á hĩnɔn wà ɓueé
hɛ́n ho.
14 Bĩo ó ɔ ɓueé zũna a Piɛre tãmu, ó ɔ sĩi wan wan á yí hɛ́ra ho woohṹ ò ɔ bĩnía lùwa
zoó bía le o Piɛre lée wi ho zũaɲii.
15 Á ɓa bía nɔn wo yi: «Fo yàá wee khée.» Ká a màhã́ wee bío le mu bon kɛ̃́nkɛ̃́n. Á ɓa
wãa bía: «Áyì! Mu lé o nĩ-hɔ̃́nbómu.»
16 Ɔ ɔ Piɛre pá dĩn wee ɓúanɓúa ho woohṹ. Bĩo ɓa wó san hɛ́ra ho, á ɓa mɔn wo á mu
wó ɓa coon.
17 Ɔ ɔ lá mí níi dá ɓa yi le ɓa wé tɛ́tɛ́, ò ɔ zéenía bĩo ó ɔ Ɲúhũso wó wó léraráa wo ho
kàsó yi làa ba, ò ɔ pá bĩnía bía: «Mi bío mu na a Zaaki lè wàn zàwa na so yi.» Bũn mɔ́n
ó ɔ ló á wà van lòn-veere.
18 Bĩo ho tá tɔ̃n á ɓa dásíwá ɓúenɓúen kánkáa, á wee cà à ɓa zũń bĩo ó ɔ Piɛre bĩo wóráa.

* **12:1** O Heroode na ɓa wee bío bĩo hen lé o Heroode Akiripaa nín-yániso.

19 Ƙ ɔ Heroode le ɓa cà a, á ɓa cà a san ɓa yí yú a, ó ɔ tùakaa bĭa lá pan wo yi, ò ɔ nɔn le ɲii le ɓa ɓúe ɓa. Bŭn mɔ́n ó ɔ Piɛre ló ho *Zudee yi á vaá kará dóka mí yi ho *Sezaaree yi.

O bɛ́ɛ Heroode húmú bĭo

20 O Heroode sĭi hĭa wee cĭ ho Tiire lè ho Sidɔ̃n lórása yi dàkhĭína. Ƙ bĭo ɓa bè-dínii wee lé o Heroode mu ɓàn kɔ̃hŭ yi, á ɓa wó le ɲii dà-kéní à ɓa le mí ì va a cɔ̃́n. Ƙ ɓa ɓueé dĭn o Bilasutuusi wán, yĭa wi o Heroode mu zĭi tonni ɲúhŭ wán. Ɓa wà zoó yanka a ò ɔ le mí véení hã bíoní.

21 Bĭo le wizonle na ɓa bàrá dɔ̃n, ó ɔ Heroode lá mí bá-zàmu sĭa zã́, ò ɔ kará mí bɛ́ɛnĭ kanmúiní wán, ò ɔ lá le bíonĭ ɓa zãamáa yahó.

22 Ƙ mu nĭpomu ɓúenɓúen bía pɔ̃́npɔ̃́n: «Mu yí nɔn nùpue wee bío, mu lée dofĭní ɓúi.»

23 Pãahŭ na ɓa wee bío mu yi, à bŭn le Dónbeenĭ wáayi tonkaro ɓúi vĭna a Heroode, lé bĭo ho cùkú na bĭo sã le Dónbeenĭ yi ó ɔ fó bò míten wán. Ƙ ɓa sũnɓowa zon wo ó ɔ húrun.

24 Le Dónbeenĭ bíonĭ wee bɛn fè hã lùa ká le wà.

25 Bĭo ó ɔ Baanabaasi là a Soole tonló vó ho Zeruzalɛɛmu yi, á ɓa fó a Zãn na ɓa le Maaki á wàráa.

13

Ɓa hueekaa o Baanabaasi là a Soole á tonkaa

1 Ho Ƙntiosi kèrètĭɛwa kuure yi á ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà lè ɓa nĭ-kàránlowà hĭa wi yi. Ɓa lé o Baanabaasi là a Soole, là a Simiɔn na ɓa wee ve làa Nĭ-bírí, là a Sirɛɛna nĭi Lisiyuusi, là a Manaɲɛɛ na páanía dɔ̃n là a bɛ́ɛ *Heroode.*

2 Wizonle ɓúi, ká ɓa wee ɓùaaní a Ɲúhŭso, á lù mí ɲiní, á le Dónbeenĭ Hácírí bía nɔn ɓa yi: «Mi lén o Baanabaasi là a Soole mí dòn à ɓa sá ho tonló na á ĩ von ɓa bĭo yi.»

3 Ƙ bĭo ɓa lù mí ɲiní à ɓa fĭora vó, á ɓa bò mí níní ɓa wán à ɓa nɔn ho wɔ̃hŭ ɓa yi á ɓa wà.

4 Bĭo ó ɔ Baanabaasi là a Soole á le Dónbeenĭ Hácírí wã́a von kà síi, á ɓa wà van ho Selesii lóhó. Lé bĭn á ɓa zon ho won-beenĭ yi vannáa ho Siipere kɔ̃hŭ na wi mu ɲumu tĭahŭ.

5 Bĭo ɓa vaá dɔ̃n ho Siipere kɔ̃hŭ lóhó na ɓa le Salamiina á ɓa wã́a wee bue le Dónbeenĭ bíonĭ ɓa *zúifùwa kàránló zĭní yi. Yĭa kɛra bĭn làa ba á wee séení ɓa lé o Zãn Maaki.

6 Ho kɔ̃hŭ ɓúenɓúen ɓa tò yi yòó ló, á vaá ɓó ho Pafoosi lóhó yi. Lé bĭn á ɓa fò mín là a zúifù nĭi ɓúi na wee wé mu nín-símú na ɓa le Bara-Yeesu yi. O lá wee lá míten lòn ɲi-cúa fɛɛro.

7 O hĭa wi ho kɔ̃hŭ mu ɲúhŭso na ɓa le Sɛɛziyuusi Poluusi cɔ̃́n. O nĭi mu fù lée nùpue na hácírí wi. O wi ò ɔ ɲí le Dónbeenĭ bíonĭ. Ƙ ɔ von o Baanabaasi là a Soole le ɓa ɓuen mí cɔ̃́n.

8 Ká a nín-símú ɓànso Elimaasi á yí wi à ho kɔ̃hŭ mu ɲúhŭso à tà a *Krista bĭo ó ɔ wi ò ɔ hè ɓa. (Ɓa *Kɛrɛɛsisa wee ve o Bara-Yeesu mu làa Elimaasi.)

9 Hón pãahŭ so yi, ó ɔ Soole na ɓa mún wee ve làa Poole† á le Dónbeenĭ Hácírí wã́a sú ó ɔ fá mí yĭo wo yi,

10 ò ɔ bía: «Ũnɛ́n *Satãni za sabín-fŭaalo yɛ́n. Fo wee vĭiní ɓa nùpua. Mu bĭo na se ɓúenɓúen fo wee firáa. O Ɲúhŭso sĭi bĭo bŭn térénna, à ũnɛ́n wón wee báaráka làa bũ. Cén khí mu yi.

11 Awa, wã́a loń mu. O Ɲúhŭso á à ɓóoní foń. Fo ò wé o muii, á à cãaka ká ũ máa mi le wii khoomu.» Mí lahó yi ó ɔ Elimaasi yĭo dèɛnía coora, á wó mí tíbírí. Ƙ ɔ wee hɛ́ɛ vĭná, á wee cà yĭa á à tè o níi yi ì lɛ́nnáa.

---

* **13:1** O Heroode na ɓa wee bío bĭo hen lé o Heroode Ƙntipaasi na wi ho Kalilee ɲúhŭ yi. † **13:9** Bĭo nɔn ó ɔ Soole ɓa yèrèmáa wee ve là a Poole: Ɓa zúifùwa na bĭo sã ho Oroomu yi á yènnáa fù lé mu bĭo ɲun ɲun. Ɓa zúifùmu yèni wee kɛń. Ká yĭa bĭo sã ho Oroomu yi, à wón ɓa bĭní cé le ɓúi na yi. Ho Soole lé ɓa zúifùwa yèni. Ká ho Poole lé bĭo ó ɔ bĭo sã ho Oroomu yi.

12 Bìo ho kɔ̃hʉ́ ɲúhʉ́so mɔn bìo wó, ó ɔ tà dó mí sɨ̌i o Krista yi. O Ɲúhʉ́so bìo na ó ɔ wee
ɲí á zon wo dà.

O Baanabaasi là a Poole van ho Antiosi

13 O Poole lè mí ninzàwa á zon ho won-beenɨ̀ ho Pafoosi yi á van ho Pãnfilii kɔ̃hʉ́ lóhó
na ɓa le Pɛɛze. Bìo ɓa vaá dɔ̃n bɨ̌n, ó ɔ Zãn Maaki día ɓa, ò ɔ bɨ̌nía van ho Zeruzalɛɛmu.
14 Barén bán dɨ̌n ho Pɛɛze yi à ɓa lá ho won-beenɨ̀, á vaa dɔ̃n ho Pizidii kɔ̃hʉ́ lóhó na ɓa
le Antiosi. Ho *Sabaa zoǹ, á ɓa zon ho kàránló zɨ̌i yi á zoó kará.
15 Bìo ɓa kàránna ho làndá vũahʉ́ lè le *Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà vũahʉ́ vó, á ho
kàránló zɨ̌i ɲúhʉ́so le ɓa bío bìo kà na ɓa yi: «Wàn zàwa, hen ká bíonɨ̀ wi mi cɔ̃́n á mi
le mi ì hɨ̌í lè ɓa nùpua sɨ̌a se mi wǎa dà à bío.»
16 Ʊ́ ɔ Poole lií hɨ̌nɔn yòó dɨ̌n ò ɔ dá mí níi le ɓa wé tɛ́tɛ́, ò ɔ bía: «Minén *Isirayɛɛlesa, lè
minén na wee kɔ̀nbi le Dónbeenɨ̀ ɓúenɓúen, mi ɲí bìo á ɩ̃ ì bío:
17 O Isirayɛɛle nɨ̀pomu na kà ɓàn Dónbeenɨ̀ lé dén hueekaa wàn ɓùaawa. Le wó á mu
nɨ̀pomu na kà ɲina ho *Ezipite yi pǎahʉ́ na ɓa wi mu nɨ̀-hãmu yi bɨ̌n. Bʉ́n mɔ́n á le léra
ɓa bɨ̌n lè mí pànká.
18 Le ɓuan ɓa hã mana tá henɨ̀ yi á yú lòn lúlúio ɓúará-ɲun síi.
19 Ho Kanan kɔ̃hʉ́ yi á hã sɨ̌íwà bìo hèɲun nùpua á le ɓó ɲúhʉ́, á fó táwá nɔn mí nɨ̀pomu
yi, à hã bìo sɨ̌ ɓa yi.
20 Mu ɓúenɓúen wó á míana yú hã lúlúio khɨ̌á-náa làa ɓúará-ɲun làa pírú síi.

«Bʉ́n mɔ́n á le Dónbeenɨ̀ hueekaa ɓa ɓúi wàn ɓùaawa tɨ̌ahʉ́ á wó lè ɓa ɲúnása, à bán
wé fáa ɓa tʉ̃iáwà. A mu wó làa bʉ́n fɛ́ɛɛ á ɓueé ɓó a ɲi-cúa fɛɛro Samuwɛɛle pǎahʉ́ yi.
21 Bʉ́n mɔ́n á ɓa fiora a bɛ́ɛ le Dónbeenɨ̀ cɔ̃́n á le nɔn o Kiisi za Sayuule ɓa yi. Wón na
wee lé o Bɛ̃nzamɛɛ zɨ̌-ɲúhʉ́ yi. A wón kɛra ɓa ɲúhʉ́ wán á dɔ̃n hã lúlúio ɓúará-ɲun.
22 Bìo le hɨ̌a pǎ a Sayuule día á le nɔn o *Daviide ɓa yi á wó lè ɓa bɛ́ɛ. Wón Daviide so
á le bía bìo kà dǎní yi: ‹I sɨ̌i nùpue á ɩ̃ wǎa yú, o lé o Zesee za Daviide‡ wón lé yɨ̀a á à wé
bìo ɓúenɓúen na á ɩ̃ ì bío le o wé á à tií ɲii.›
23 O Daviide mɔ̀nmànii nɨ̀-kéní ɓúi lé o Yeesu. Lé wón le Dónbeenɨ̀ wó là a Isirayɛɛle
nɨ̀pomu kǎnílo, làa bìo á le hɨ̌a dóráa mí ɲii le mí ì wé làa bʉ̃.
24 Sǎni ò ɔ Yeesu ɓuen, à bʉ́n ó ɔ Zãn buera nɔn o Isirayɛɛle nɨ̀pomu ɓúenɓúen yi le ɓa
yèrèmá mi yilera lè mi wárá à ɓa bátízé ɓa.
25 Pǎahʉ́ na ó ɔ Zãn mukãnɨ̀ véró wà ɓueé dã, ó ɔ wee bío: ‹Mi wee leéka le ɨ̀ lée wée?
Yɨ̀a mi wee lòoní wi mí dòn le ɨ̀nén. Ɛɛ ká mi màhǎ loń, ɓànso wi ɨ̀ mɔ́n lùa. Hàrí o nakãa
tɛnló á ɩ̃ pá yí koráa.›
26 «Wàn zàwa, minén na lé o *Abarahaamu mɔ̀nmànía làa bɨ̀a mi tɨ̌ahʉ́ na wee kɔ̀nbi
le Dónbeenɨ̀, lé warén á ho fenló bíonɨ̀ na kà á buera nɔn yi.
27 Ho Zeruzalɛɛmusa lè mí ɲúnása á yí zũna a Yeesu bìo ɓàn ɲúhʉ́ á mún yí zũna ɓa ɲi-
cúa fɛɛrowà bíoní na wee kàrán ho *Sabaa wizooní lè mí dà-kéní kéní yi kúará. O Yeesu
mu á ɓa síinía ɲúhʉ́ á tiíraráa ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà bíoní ɲii.
28 Bìo ɓa à dɨ̌n wán á à ɓúeráa wo á ɓa yí yú, á ɓa le o *Pilaate bío le ɓa ɓúe o.
29 Bìo á bìo ɓúenɓúen na le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀ vũahʉ́ bía a Yeesu dǎní yi á ɓa wó á mu ɲii
tun á ɓa liinía wo ho *kùrùwá wán á lií nùuna.
30 Ká le Dónbeenɨ̀ màhǎ vèenía wo.
31 Hã wizooní cɛ̀rɛ̀ɛ yi ó ɔ Yeesu zéenía míten làa bɨ̀a na hɨ̌a lɛ̀ɛnía wo ho Kalilee yi fúaa
ho Zeruzalɛɛmu. Lé bán wǎa wó a sɛɛ́ràsa á wee bío o bìo à na a Isirayɛɛle nɨ̀pomu yi.
32 «Warén lé bɨ̀a wee bue le Dónbeenɨ̀ bín-tente à na mia: Le Dónbeenɨ̀ ɲii na le dó nɔn
wàn ɓùaawa yi

‡ **13:22** Mi loń Samuwɛɛle nín-yání vũahʉ́ 13.14

33 á bɨ̀o ɲii sú. Le vèenía o Yeesu á tiíraráa mu ɲii bɨ̀o kà wán á nɔn warɛ́n na lé ɓa
mɔ̀nmɔ̀nía yi, làa bɨ̀o mu túararáa hã̄ Lení vũahṹ lení bɨ̀o ɲun níi yi: ‹Fo lé ɨ̃ Za. Ho zuia
ɲii wán á ĩ lé mɨ̀n Maá›.§
34 Le Dónbeenɨ̀ hɨ́a bía mu le mí ì vèení a ó o máa bɨ̀ní máa hí. Bɨ̀o kà lé bɨ̀o le hɨ́a bía:
‹Ɪ ì dúɓua mia lè hã̄ dúɓuaa na láayi wi. Hɨ́a á ĩ dó ɨ̃ ɲii nɔn o Daviide yi le ɨ̃ na›.*
35 Lé bṹn nɔn ó o pá wíokaa bía mu le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀ vũahṹ lahó ɓúi yi: ‹Fo máa día
á yɨ̀a bɨ̀o sã̄ foɲ̀ máa soo le búure yi›.†
36 O Daviide pã̄ahṹ, ó o hɨ́a tà sá ho tonló na le Dónbeenɨ̀ le o sá. Bṹn mɔ́n ó o húrun á
ɓa nùuna a ɓàn ɓùaawa nɨ̀sã̄ní ó o soora.
37 Ká yɨ̀a le Dónbeenɨ̀ vèenía wón yí soora.
38-39 «Wàn zàwa, mi ko mi zṹń mu le lé o Yeesu bɨ̀o yi á mu bè-kora sɛ́ndíaró bɨ̀o á
bueraráa nɔn mia. Orɛ́n lé yɨ̀a á nùpue lée nùpue dó mí sɨ̀i yi, ó o ò fen mí bè-kora
ɓúenɓúen yi, bɨ̀o ó o *Mɔyiize làndá lá yí dà máa fení mia yi.
40 Á mi cén pa miten bɨ̀o, à bɨ̀o ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà bía à yí yí mia, mu bía kà síi:
41 ‹Minɛ́n khònlowà, mi loń. Mi bɨ̀o á à vɨ̀níka mia. Mi ì hí á à lé bɨ̀n. Bɨ̀o mi yɨ̀o wi lua,
á ĩ ì wé yéréké bɨ̀o ɓúi na ɓa bía bɨ̀o nɔn mia, á mi máa dé mi sɨ̀a mu yi.›‡»
42 Bɨ̀o ó o bía bṹn vó, ó orɛ́n là a Baanabaasi ló ɓa *zúifùwa kàránló zɨ̀i yi. Á bɨ̀a wi bɨ̀n
fɨ̀ora ɓa le ɓa bɨ̀ní ɓuen ho *Sabaa wizonle na sã yi, à wíoka ɓuee bío mu bɨ̀o dà-kéní mu
dã́ní yi.
43 Ho kúeemínwánló mɔ́ndɛ́n á ɓa zúifùwa cɛ̀rɛ̀ɛ, lè ɓa nɨ̀-vio na yèrèmáa zon ɓa yi, á tà
bò a Poole là a Baanabaasi yi. Á bán wee bío làa ba ká ɓa à hení ɓa sɨ̀a à ɓa ca tɨ̀n le
Dónbeenɨ̀ sãamu yi.
44 Ho Sabaa na sã zoɲ̀, lée cɨ̀inú ká, ká ho lóhó nùpua ɓúenɓúen á lá à lé è vé, á ɓueé ɲí
a Ɲúhṹso bíonɨ̀.
45 Bɨ̀o ɓa zúifùwa mɔn ɓa zã̄amáa, á le yandee sú ɓa, á ɓa wee kán o Poole ká ɓa à là a.
46 Ʊ́ o Poole là a Baanabaasi wã́a wee bío bɨ̀o kà làa ba ká ɓa poní sɛ́ra: «Le Dónbeenɨ̀
bíonɨ̀ á lá ko à le bue na minɛ́n yi vé. Ká bɨ̀o mi pã́ le, á wee leéka le mi yí ko lè le mukã̄nɨ̀
binbirɨ̀ na máa vé, à wa wã́a a yèrèmá à va bɨ̀a yínɔń ɓa zúifùwa cɔ̃́n.
47 Bɨ̀o kà lé bɨ̀o le Dónbeenɨ̀ bía nɔn wɛn: ‹Ɪ bàrá fo á wó lè hã̄ kã̄na ɓúenɓúen nɨ̀pomu
khoomu, bèra a na à ũ bue ho fenló bɨ̀o ho dɨ̃́mɨ́ɲá kùaráa ɓúenɓúen yi.›»
48 Bɨ̀o á bɨ̀a yínɔń ɓa zúifùwa ɲá hɔ̃́n bíoní so, á ɓa wee zã̄maka ká ɓa à khòoní a Ɲúhṹso
bíonɨ̀. Bɨ̀a ɓúenɓúen na bɨ̀o sã̄ le mukã̄nɨ̀ binbirɨ̀ na máa vé yi, á tà nɔn míten.
49 O Ɲúhṹso bíonɨ̀ wee bɛn fè ho kɔ̃hṹ ɓúenɓúen nɨ̀pomu.
50 Ká ɓa zúifùwa màhã́ hɨ̃́nɔn sũna ɓa hã́awa na níní se na wee kɔ̃̀nbi le Dónbeenɨ̀, lè
ho lóhó ya-díwá, á wó le ɲii dà-kéní làa ba, à ɓa wee beé o Poole là a Baanabaasi lò, á ɲɔn
ɓa léra mín kɔ̃hṹ yi.
51 Á ɓa báawa nùwã ɲun mu púaara mí zení khṹnkhũ̃nɨ̀ á kúaa ɓa wán,§ à ɓa wà van
ho Ikoniyuumu lóhó.
52 Ɓa nɨ̀-kenínia á sɨ̀a wan làa sòobɛ́ɛ, á sú lè le Dónbeenɨ̀ Hácírí.

14

O Poole là a Baanabaasi van ho Ikoniyuumu

1 Bɨ̀o ó o Poole là a Baanabaasi vaá dɔ̃n ho Ikoniyuumu lóhó yi, á ɓa vaá zon ɓa
*zúifùwa kàránló zɨ̀i. Á bɨ̀o ɓa zoó bía á wó, á ɓa zúifùwa làa bɨ̀a yínɔń ɓa zúifùwa cɛ̀rɛ̀ɛ
á tà a *Krista bɨ̀o.
2 Ká ɓa zúifùwa na pã́ a Krista bɨ̀o á súkúra bɨ̀a yínɔń ɓa zúifùwa, fúaa ɓa wee leéka
mu bè-kora làa bɨ̀a tà a Krista bɨ̀o.

§ **13:33** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 2.7 * **13:34** Mi loń Ezayii vũahṹ 55.3 † **13:35** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 16.10 ‡ **13:41** Mi loń Habakuuki vũahṹ 1.5 § **13:51** Mi loń Matiye vũahṹ 10.14

3 Bṹn lé bĩo nɔn ó o Poole là a Baanabaasi á kará míana ho Ikoniyuumu yi. Ɓa wee bío
ká ɓa ponĩ séra, á dó mí sĩa o Ɲúhṹso yi. O Ɲúhṹso wee na mí pànká ɓa yi à ɓa wéráa mu
yéréké bĩowa na wee zéení le Dónbeenĩ pànká, à zéení le bĩo ɓa wee bío o sãamu dãní
yi lée tṹiá.
4 Á ho lóhó nùpua sankaa lè hã kuio bĩo ɲun. Ɓa sɔ̃́n-kéní tà ɓa zúifùwa ɲii, ká bĩa so
ɓɛ̀n tà ɓa tonkarowà ɲii.
5 Ɓa zúifùwa làa bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa lè mí ɲúnása wee wíoka míten ká ɓa à beé o
Poole là a Baanabaasi lò, á à lèeka ɓa lè hã huaa á à ɓúe.
6 Bĩo ɓa mí nùwã ɲun zũna mu, á ɓa lùwa, á dó mí yara lè ho Lisitere lè ho Dɛɛbe na lé
ho Likawonii kɔ̃hṹ lórá cɔ̃́n, lè hã lórá na bãmakaa hã.
7 Bĩo ɓa vaá dɔ̃n á ɓa lan wee bue le bín-tente bĩn.

O Poole là a Baanabaasi wi ho Lisitere lè ho Dɛɛbe yi

8 Nĩi ɓúi wi ho Lisitere yi á zení húrun kará. O ton ká a lé o mùamúa, á dĩǹ yí varákaa
yí mɔn hùúu.
9 O kará wee ɲí bĩo ó o Poole wee bío. Ʊ́ o Poole fá mí yĩo wo yi, á mɔn à bĩo ó o dó mí
sĩi o *Krista yi á dà à wee wɛɛ́,
10 ó o wãa bía nɔn wo yi pɔ̃́npɔ̃́n: «Lii hĩní yòo muin dĩn ũ zení wán.» Ʊ́ o nĩi yéran fárá
mí zení wán á varákaa wà.
11 Bĩo ɓa zãamáa mɔn bĩo ó o Poole wó, á ɓa bía pɔ̃́npɔ̃́n lè ho Likawonii kɔ̃hṹsa bíonĩ:
«Ɛ́ee! Hã dofĩina ɓúi lá a nùpue sĩí á ɓueé lií ɓó wɛn.»
12 O Baanabaasi ɓa wee ve làa Zeesi, ká a Poole ɓa wee ve làa Hɛɛmɛɛsi, lé bĩo ká mu
lée bĩo na ò o Poole lé yĩa bío.*
13 Ho Zeesi na lé ɓa dofĩní ɓúi á zĩi hĩa wi ho lóhó ɲii. Dén dofĩní so yankaro lé yĩa ɓuan
ɓa dãaní na ɓa donkhueéra lè le pṹiílè á ɓueé dĩnnáa ho lóhó dándá na son kòonia ho
zũaɲiní ɲii. O wi ò orɛ́n lè ɓa zãamáa à wé mu hãmu à na a Poole là a Baanabaasi yi.
14 Bĩo ɓa tonkarowà mí nùwã ɲun zũna mu, á ɓa lɛ̀ɛkaa mí sĩ-zĩnia à zéení ká ɓa yí wa
bĩo ɓa le mí ì wé, à ɓa fáara yòó zon ɓa zãamáa tĩahṹ,
15 ká ɓa à bío pɔ̃́npɔ̃́n: «Ɛ́ee! Minɛ́n nùpua mu, lée webio nɔn á mi wee wéráa bĩo kà?
Warɛ́n mún lé ɓa nùpua lè mí bĩo síi, á wee bue le bín-tente na mia le mi ko à mi día hɔ̃́n
wɔ̃̀n-kãamáawa so, ká mi yèrèmá sánsá le Dónbeenĩ na wi fɛ́ɛɛ, dĩo léra ho wáayi, lè ho
tá, lè mu yámú ɲumu làa bĩo wi mu yi ɓúenɓúen.
16 Hã pɔ̃̀nna na khĩína yi, á le Dónbeenĩ día hã sĩíwà nùpua ɓúenɓúen á ɓa bò mí sĩi
wãna.
17 Ká le ɲɔ̀n wee zéení míten lè mu bè-tentewà na le wee wé: Làa lúlúio ká le wee na
ho viohó mia, à ho dĩnló be wé se, à mi wé dí sĩ à sĩa wa.»
18 Hàrí hã bíoní na ó o Poole là a Baanabaasi bía kà à hèráa ɓa zãamáa mu hãmu na
ɓa le mí ì wé á à na ɓa yi bĩo yi, á pá wó le lònbee.
19 Mu pãahṹ, à ɓa zúifùwa ɓúi ló ho Ãntiosi lè ho Ikoniyuumu lórá yi á ɓuara ho Lisitere
yi. Lé bán lè ɓa zãamáa wó le ɲii à ɓa lèekaa o Poole lè hã huaa, á várá wo lóráa ho
donkĩahṹ, lé bĩo ɓa wee leéka le o húrun.
20 Bĩo ɓa nĩ-kenínia ló lée dĩn kĩnía wo yi, ó o lií hĩnɔn, á zon ho lóhó yi. Mu tá na lée
tɔ̃n, ó orɛ́n là a Baanabaasi bò mín van ho Dɛɛbe.

O Poole là a Baanabaasi bĩnia ɓuara ho Ãntiosi

21 O Poole là a Baanabaasi buera le bín-tente ho Dɛɛbe yi, á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ tà wó ɓa
nĩ-kenínia. Bṹn mɔ́n, á ɓa yèrèmáa van ho Lisitere lè ho Ikoniyuumu yi, lè ho Ãntiosi na
wi ho Pizidii kɔ̃hṹ yi.

---

* **14:12** Ho Kɛrɛɛsisa lè ho Oroomusa dofĩina boo. Dĩo ɓa le Zeesi lé dén wi hã ɓúenɓúen ɲúhṹ wán. Ká dĩo ɓa le Hɛɛmɛɛsi dén lé hã tonkaro.

22 Ɓa wee hení bìa tà a *Krista bìo sía, á wee hení mu na ɓa yi le ɓa fárá dǐn, à dé mí sía o Krista yi. Ɓa wee bío bìo kà na ɓa yi: «Wa ko wa kǎa lònbee cɛ̀rɛ̀ɛ yi à bè yi zoráa le *Dónbeení bɛ́ɛní yi.»
23 Ɓa hueekaa ɓa nùpua ɓúi ɓa kèrètíɛwa kuio lè mí dà-kéní kéní yi á wó lè ɓa ya-díwá. Bǔn mɔ́n á ɓa lù mí ɲiní à ɓa fiora, á dó ɓa bìo o Ɲúhǔso na ɓa tà nɔn míten yi níi yi.
24 Bǔn mɔ́n á ɓa kǎa ho Pizidii kɔ̃hǔ yi á vaá dɔ̃n ho Pǎnfilii kɔ̃hǔ.
25 Ɓa buera le Dónbeení bíoní ho Pɛɛze lóhó yi à ɓa wà ɲɔn ho Atalii lóhó.
26 Lé bǐn á ɓa dǐn yi láráa ho won-beení á van ho Ǎntiosi. Lé hón lóhó so yi á ɓa hía dó ɓa bìo le Dónbeení sǎamu ɓànso níi yi, à le séení ɓa ho tonló na ɓa vaá sá á ho ɲii sú bìo yi.
27 Bìo ɓa vaá dɔ̃n ho Ǎntiosi, á ɓa von ɓa kèrètíɛwa kúaa mín wán, á lá bìo ɓúenɓúen na le Dónbeení làa ba páanía wó á fɛɛra nɔn ɓa yi, làa bìo á le mún hɛ́raráa ho wɔ̃hǔ á nɔn bìa yínɔń ɓa zúifùwa yi, à bán mún dàń tà a Krista bìo.
28 Á ɓa kará dá míana bǐn làa bìa tà a Yeesu bìo lè ɓa ní-kenínia.

15

Ɓa kèrètíɛwa ya-díwá kúaa mín wán

1 Nùpua nùwã yɛn ɓúi ló ho *Zudee yi á ɓuara ho Ǎntiosi yi, á ɓueé wee kàrán bìa tà a *Krista bìo làa bìo kà: «Mi yí dà máa fen ká mi yí kúiora làa bìo mu bòráa o *Mɔyiize làndá yi.»
2 Ǒ o Poole là a Baanabaasi pǎ ɓa bìo, á wǎanía làa ba lè mí sòobɛ́ɛ mu bìo yi. Mu véení, á ɓa le o Poole là a Baanabaasi, lè ho Ǎntiosi nùpua nùwã yɛn ɓúi ko ɓa va ho Zeruzalɛɛmu, à vaa fɛɛ ho tǔiá mu na a Krista tonkarowà lè ɓa kèrètíɛwa ya-díwá yi.
3 Á ɓa kèrètíɛwa kuure nɔn bìo ɓa màkóo wi yi le vɛɛní mu bìo yi ɓa yi. Ɓa kǎa ho Fenisii lè ho *Samarii kãna yi ká ɓa à bío bìo á bìa yínɔń ɓa *zúifùwa wó wó yèrèmáa tàráa le Dónbeení bìo lè mí dà-kéní kéní. Á mu wó sí-wɛ-beení bìa ɓúenɓúen na tà a Krista bìo cɔ́n.
4 Ɓa vaá dɛ̃ɛ̃níi ho Zeruzalɛɛmu yi á ɓa wà van ɓa kèrètíɛwa cɔ́n á bán lè ɓa tonkarowà, lè ɓa ya-díwá, á bɛ̀ɛ́nía ɓa yi. Á ɓarɛ́n ɓɛ̀n lá bìo ɓúenɓúen na ɓa wó lè le Dónbeení pànká á fɛɛra nɔn ɓa yi.
5 Ká ɓa *Farizíɛwa kuure nùpua nùwã yɛn ɓúi na tà a *Krista bìo á hǐnɔn bía: «Bìa yínɔń ɓa zúifùwa na tà a Krista bìo ko ɓa *kúio. O o Mɔyiize làndá bèró bìo mún hení na ɓa yi.»
6 Á ɓa tonkarowà lè ɓa ya-díwá kúaa mín wán, à lońnáa le bíoní mu yahó yi.
7 Ɓa kára mín míana. Bǔn mɔ́n ó o Piɛre lií hǐnɔn lá le bíoní ò o bía nɔn ɓa yi: «Wàn zàwa, mi zũ le le Dónbeení mɔn mi léra mi tíahǔ mu míana à ĩ bue le bín-tente à na bìa yínɔń ɓa zúifùwa yi, bèra a na à ɓa ɲí le, à tà le bìo.
8 Le Dónbeení zũ bìo wi ɓa nùpua sía yi. Le nɔn mí Hácírí ɓa yi làa bìo warɛ́n yúráa le bìo síi, à zéení le le tà ɓa bìo.
9 Le yí wó bìo woon na wee zéení le warɛ́n làa ba wi mín ɲúná yi. Le ceéra ɓa sía, lé bìo ɓa tà le bìo.
10 Á lée webio nɔn á mi wǎa wi à mi sèení ɓa lè ho sèró na á wàn ɓùaawa lè warɛ́n wa bɛɛre á yí dàńna yí sò, á à khũaanáa le Dónbeení ɲii yi?
11 Bùeé dɛ́. Bìo warɛ́n kǎnía o Ɲúhǔso Yeesu sǎamu bìo yi, lé bǔn ɓarɛ́n bìo mún wóráa.»
12 Á bìa wi bǐn ɓúenɓúen wó tɛ́tɛ́. Bǔn mɔ́n á ɓa wee ɲí á Baanabaasi là a Poole cɔ́n. Ɓa wee bío mu yéréké bìowa na wee zéení le Dónbeení pànká na le wó lè ɓa níní bìa yínɔń ɓa zúifùwa cɔ́n.
13 Bìo á ɓa bía vó, ó o Zaaki hǐnɔn lá le bíoní ò o bía: «Wàn zàwa, mi ɲí bìo á ĩ ì bío.

14 Bìo le Dónbeenì tà lora bìa yínɔń ɓa zúifùwa bìo hàrí mu ɲúhṹ ɓúɛɛníi, á lérarǎa mu nìpomu na bìo sã́ le yi ɓa tĩahṹ, ó o Simɔn* zéenía.
15 «Mu fò mín lè le *Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛrowà bíoní, lé bìo mu túara le Dónbeenì bíonì vũahṹ yi kà síi:
16 O Ɲúhṹso bía: «Bṹn mɔ́ndɛ́n á ĩ ì bĩní ì ɓuen
á ɓueé so a *Daviide zĩi na lá tò.
Le soni na fù á ĩ ì bĩní ì hóoní,
á le è fárá á à dĩn.
17 Hón pǎahṹ so yi á ɓa nùpua na ká ɓúenɓúen,
lè hã́ kãna ɓúenɓúen na á ĩ von à hã́ bìo sĩ miĩ á à cà a Ɲúhṹso.†
«Hĩ̀a kà lé o Ɲúhṹso ɲi-cúa,
yìa nɔn á mu bìowa mu
18 bìo zṹńnanǎa hàánì.»
19 O Zaaki pá bĩnía bía: «Lé bṹn nɔn á ĩ le mu sṹaaní à bìa yínɔń ɓa zúifùwa na yèrèmǎa bò le Dónbeenì yi à ɓa yí sɛɛ́.
20 Ká mi màhã́ wa túa ɓa yi, à bío na ɓa yi le ɓa wé yí là le muinì taa, lé bìo hã́ tun. A pa míten ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sìíwà yi. A yí là bùaa na yí fṹaana taa. A yí dí cãni.‡
21 Hàánì bĩn ká ɓa nùpua wee kàrán o Mɔyiize làndá làa mín hã́ lórá lè mí dà-kéní kéní yi, à kàrán ho ɓa zúifùwa kàránló zĩní yi hã́ *Sabaawa ɓúenɓúen zoǹ.»

Ba kèrètĩɛwa na yínɔń ɓa zúifùwa vũahṹ bìo

22 A ɓa tonkarowà, lè ɓa ya-díwá, lè ɓa kèrètĩɛwa kuure wǎanía tò le mí ì hueeka ɓa ɓúi mí tĩahṹ á à dé o Poole là a Baanabaasi wán, á à tonka ho Antiosi yi. A ɓa hueekaa o Silaasi là a Zude na ɓa wee ve làa Baasabaasi. Ba mí nùwã ɲun á bìa tà a *Krista bìo wee kɔ̀nbi.
23 Bìo kà lé bìo túara ho vũahṹ na ɓa a ɓua á à varǎa yi:
«Warɛ́n tonkarowà lè ɓa kèrètĩɛwa ya-díwá wee tɛ̀ɛní minɛ́n na lé wàn zàwa na yínɔń ɓa *zúifùwa yi, bìa ho Antiosi lóhó yi lè ho Siirii lè ho Silisii kãna yi.
24 Wa ɲá à ɓa nùpua ɓúi ló wa cɔ̃́n, ká warɛ́n ɲɔǹ yí tonkaa ɓa, á ɓueé lùnkaa mi yilera lè mí bíoní, á mi yí zũ bìo mi ì wé.
25 Lé bṹn nɔn á wa wǎanía tò à wa le wa à hueeka ɓa ɓúi á à tonka mi cɔ̃́n. Ba à bè là a Baanabaasi là a Poole na lé wàn bɔ̃́nlowà na wa wa làa sòobɛ́ɛ,
26 bán na zàanía mí mukãní wa Ɲúhṹso Yeesu *Krista tonló bìo yi.
27 Ɔ o Zude là a Silaasi lé bìa wa wã́a tonkaa mi cɔ̃́n, à bán míten ɓuee wíoka fɛɛ bìo túara ho vũahṹ yi à na mia.
28 Warɛ́n á tò mu wán á le Dónbeenì Hácírí mún tà mu le wa máa ɲĩ sèró mi wán máa dà máa khĩí. Hã́ làndáwá na bìo henía nɔn mia na mi ko mi bè yi lé hĩ̀a kà:
29 Mi wé yí là le muinì taa. Mi yí dí cãni. Mi yí là bùaa na yí fṹaana taa. Mi pa miten ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sìíwà yi. Ká mi wee dàń pa miten bìo bṹn ɓúenɓúen yi, se mu se.
Ká mi foó.»
30 Bṹn mɔ́n á ɓa nɔn ho wɔ̃hṹ bìa ɓa le mí ì tonka yi á ɓa wà van ho Antiosi. Bìo ɓa vaá dɔ̃n bĩn, á ɓa von bìa ɓúenɓúen na tà a Krista bìo á kúaa mín wán, à ɓa nɔn ho vũahṹ mu ɓa yi.
31 Bìo ɓa kàránna ho, á ɓa ɓúenɓúen zǎmakaa ho ɓàn bíoní na henía ɓa sĩa bìo yi.
32 Bìo ó o Zude là a Silaasi hĩa lé ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà ɓúi, á ɓa kará bĩn míana lè mín zàwa kèrètĩɛwa, á henía ɓa sĩa, à ɓa wíoka yí ho pànká.

---

* **15:14** Simɔn: Le lé o Piɛre zúifùmu yèni na có nɔn wo yi. Ká dìo ɓa le Piɛre dén lé o Yeesu có le. † **15:17** Mi loń Amɔɔsi vũahṹ 9.11-12 ‡ **15:20** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 34.15-16; Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 18.6-23; 17.10-16

33 Ɓa dá dóka mí yi ho Ãntiosi yi. Bũn mɔ́n á ɓa dó ɓa cãawése, á bán le ɓa bè wã-tente,
à ɓa día ɓa á ɓa yèrèmáa van bĩa tonkaa ɓa cɔ̃n,
34 [§]
35 ò ɔ Poole là a Baanabaasi kará ho Ãntiosi yi. Á ɓarɛ́n làa bĩa tà a Krista bĩo cɛ̀rɛ̀ɛ ɓúi
wee kàrán ɓa nùpua, á wee bue o Ɲúhũso bíonĩ.

O Poole là a Baanabaasi saawaa mín yi

36 Wizooní bĩo yɛn bũn mɔ́n, ó ɔ Poole bía nɔn o Baanabaasi yi: «Wa bĩní tè hã lórá
ɓúenɓúen na wa buera le Dónbeenĩ bíonĩ yi, à ɓúɛɛkí wàn zàwa kèrètĩɛwa à loń le ɓa bĩo
wó kaka.»
37 O Baanabaasi lá wi ò ɔ fé o Zãn na ɓa le Maaki à bèráa.
38 Ká a Poole màhã́ yí tà a féró, lé bĩo ó ɔ bĩnía ɓa mɔ́n ho Pãnfilii kɔ̃hṹ yi, á yí bĩnía yí
sá tonló làa ba.*
39 Wãanii na here kɛra ɓa pãahṹ mu bĩo yi, fúaa ɓa saawaa. Ʊ́ ɔ Baanabaasi fó a Maaki
á ɓa lá ho won-beenĩ à ɓa ɲɔn ho Siipere kɔ̃hṹ.
40 O ɔ Poole wón ɓɛ̀n léra a Silaasi. Sãni ò ɔ lɛ́n, á ɓàn zàwa kèrètĩɛwa kàràfáa wo o
Ɲúhũso yi.
41 O kã́a ho Siirii lè ho Silisii kãna yi, á wee séení ɓa kèrètĩɛwa kuio à ɓa sĩadéró o Krista
wíoka fárá tĩn.

16

O Poole fɔ́ a Timɔtee á ɓa bò mín

1 Bũn mɔ́n ó ɔ Poole wà van ho Dɛɛbe lóhó, á dĩn bĩn vannáa ho Lisitere lóhó. Nĩi ɓúi
na ɓa le Timɔtee na tà a *Krista bĩo á wi ho lóhó mu yi. O lé o zúifù hĩnzoró na lé o kèrètĩɛ
hã́a á te mí za. Ká ɓàn maá lé o *Kɛrɛɛki nĩi.
2 Ɓa kèrètĩɛwa na wi ho Lisitere lè ho Ikoniyuumu lórá yi á wee wíoka a yèni.
3 O Poole lá wi ò ɔ fé o à ɓa wé páaní bè mín. Ʊ́ ɔ le ɓa kúii wo ɓa *zúifùwa na wi bĩn
bĩo yi, lé bĩo ɓa ɓúenɓúen zũ mu le ɓàn maá lé o Kɛrɛɛki nĩi.
4 Hã lórá ɓúenɓúen na ɓa wee kã́a yi, á ɓa wee bío bĩo ɓa tonkarowà lè ɓa kèrètĩɛwa
ya-díwá wãanía tò wán ho Zeruzalɛɛmu yi à na bĩa tà a Krista bĩo yi, ká ɓa à bío na ɓa yi
le ɓa wé bè mu yi.
5 Ɓa kèrètĩɛwa kuio wíokaa fárá dĩn, á sĩadéró o Krista yi wi, á bĩa tà a Krista mu bĩo
wee dé wán làa wizooní.

Le Dónbeenĩ le o Poole lɛ́n va ho Maseduana

6 Le Dónbeenĩ Hácírí hò ɓa le ɓa yí vaá bue le Dónbeenĩ bíonĩ ho Azii kɔ̃hṹ yi. Á ɓa kã́a
ho Firizii lè ho Kalasii kãna yi á wà.
7 Bĩo ɓa vaá dɔ̃n ho Mizii kɔ̃hṹ ɲii á ɓa le mí ì va ho Bitinii kɔ̃hṹ yi á à loń. Ká a Yeesu
Hácírí màhã́ yí nɔn mu wɔ̃hṹ ɓa yi.
8 Á ɓa wã́a kã́a ho Mizii kɔ̃hṹ yi á lion ho Torowaasi lóhó wonna dĩnnii.
9 Ho tĩnàahṹ á bĩo ɓúi zéenía míten là a Poole. O mɔn ho Maseduana kɔ̃hṹ nùpue ɓúi
ò ɔ muina dĩn á wee fio wo kà síi: «Ɓuen ho Maseduana yi à ɓuee séení wɛn.»
10 Mí lahó yi á wa dɛ̀ɛnía wee cà bĩo wa à wé wé á à varáa ho Maseduana, lé bĩo wa wã́a
zũ le lé bĩn á le Dónbeenĩ von wɛn le wa vaa bue mí bín-tente à na ho kɔ̃hṹ mu nùpua yi.

Ho Filiipu yi, ó ɔ hã́a na ɓa le Lidi tà a Ɲúhũso bĩo

11 Wa zon ho won-beenĩ ho Torowaasi yi á térénna van ho Samɔtaraasi kɔ̃hṹ na mu
ɲumu kĩnía yi. Mu ɓàn tá na lée tɔ̃n, á wa van ho Niapoliisi lóhó.
12 Lé bĩn á wa dĩn yi vannáa ho Maseduana kɔ̃hṹ sɔ̃́n-kéní na bĩo sã́ ho Oroomu yi ɓàn
ló-beenĩ na ɓa le Filiipu. Ho Oroomusa cɛ̀rɛ̀ɛ hĩa kará ho lóhó mu yi. Hón lóhó so á wa
wó wizooní bĩo yɛn yi.

§ **15:34** Le Dónbeenĩ bíonĩ vɔ̃nna ɓúi yi á bĩo kà lé bĩo túara sã́ lè bíoní mu ɲii: «Ká a Silaasi wón le mí ì kɛɛní bĩn.»
* **15:38** Mi loń Bè-wénia 13.13

13 Ho *Sabaa zoǹ, á wa hĩnɔn ló ho donkĩahṹ á wà lion ho vũhṹ ɲii, le ɲún-sĩ á wa lií yí
ɓa *zúifùwa fĩoró lahó bĩn. Wa lií yú ɓa hã́awa ɓúi à ɓa kúaa mín wán, á wa kará tà hã
láakáwá làa ba.
14 Ɓa hã́awa mu nĩ-kéní ɓa le Lidi. O wee lé ho Tiatiire lóhó yi, á wee duan lè hã pɔ̃nsò-
muna na yàwá here. O wee kɔ̃̀nbi le Dónbeenĩ. O kará wee tántá mí ɲikɔ̃nna wa bíoní
yi, ó ɔ Ɲúhṹso wó ó ɔ wíokaa wee ɲí bìo ó ɔ Poole wee bío sese.
15 Orɛ́n lè mí zĩi nùpua á ɓa bátízéra. Bṹn mɔ́n ó ɔ bía bìo kà á vonnáa wɛn: «Ká mi wee
leéka le ĩ tà a Ɲúhṹso yi bìo bon, à mi ɓuee làa ĩ zĩi.» O ɔ dĩn lan wɛn fúuu á wa tà van.

Bìo wɔ́ ho Filiipu kàsɔ́ zĩi yi

16 Wizonle ɓúi, ká wà wee va ho fĩoró lahó yi, á ton-sá hã́a ɓúi na lé o tĩahã́nĩi ɓueé sã́
wa yahó. O wee yí wárí cɛ̀rɛ̀ɛ ho tĩnló mu bìo yi à na mí ɲúnása yi.
17 O bò warɛ́n là a Poole mɔ́n, á wee bío pɔ̃́npɔ̃́n kà síi: «Ɓa nùpua na kà lé le Dónbeenĩ
na dà mu bìo ɓúenɓúen wán ton-sáwá. Ho wɔ̃hṹ na wee kã́ní ɓa nùpua lé hón bìo ɓa wee
bue à na mia.»
18 Wizooní cɛ̀rɛ̀ɛ yi ká lé bṹn ó ɔ hã́a mu wee wé. Fúaa o Poole sĩi cã́ cã́, á yèrèmáa bía
nɔn o cĩná na ó ɔ wee sáráa yi: «Le ĩ bío mu na foǹ: O Yeesu yèni pànká yi, à ũ lɛ́n día a
hã́a mu lònbìo.» Mí lahó yi ó ɔ cĩná dɛ̀ɛ̀nía wà día a hã́a.
19 Bìo ó ɔ hã́a mu ɲúnása mɔn à bìo ó ɔ lá wee yí na ɓa yi á ɲúhṹ wã́a ɓó, á ɓa wĩira a
Poole là a Silaasi vannáa ho pànká ɓànsowà cɔ̃́n ɓa zã́amáa fèmínló lahó yi.
20 Ɓa ɓuan ɓa vannáa bán na lé ho *Oroomusa tṹiá fɛɛrowà cɔ̃́n, à ɓa bía: «Ɓa nùpua
na kà dĩn wee kánká wa lóhó. Ɓarɛ́n lé ɓa *zúifùwa,
21 à warɛ́n na lé ho Oroomusa á ɓa màhã́ wee kàrán lè mu bè-wénia ɓúi na wa làndá
le wa yí wé.»
22 Á ɓa zã́amáa mún sĩa cã́ a Poole là a Silaasi yi. Á ɓa tṹiá fɛɛrowà le ɓa tɛn ɓa sĩa, à ɓa
le ɓa ha ɓa lè hã́ fĩnfoóní.
23 Bìo ɓa han ɓa vó, á ɓa kúaa ɓa ho kàsó yi, à ɓa henía mu nɔn o paro yi le o pa ɓa yi
sese.
24 Bìo ó ɔ paro ɲá bṹn kà síi, ó ɔ ɓuan ɓa zoó kúaa ho kàsó zĩi fĩkɔ̃hṹ, á kúaa hã
súrúkùwa ɓa zení yi.
25 Bìo ho tá wà vaá sanka à mání, ó ɔ Poole là a Silaasi wee fĩo ká ɓa à khòoní le
Dónbeenĩ. Á ɓa kàsósa na ká wee ɲí ɓa cɔ̃́n.
26 Yìo ɓueé tĩ à ho tá zà lè mí sòobɛ́ɛ, á dèkío ho kàsó zĩi. Hã wonna ɓúenɓúen dɛ̀ɛ̀nía
hɛ́nkaa, á ɓa kàsósa ɓúenɓúen zúakùaríwà feera.
27 Ʊ́ ɔ paro sĩna. Bìo ó ɔ mɔn à ho kàsó zĩi zũaɲiní hɛ́nkaa, ó ɔ wee leéka le ɓa kàsósa
ɓúenɓúen lùwa, ó ɔ dò mí khà-tóní le mí ì ɓúe lè míten.
28 Ʊ́ ɔ Poole wãamaa pɔ̃́npɔ̃́n o wán: «Yí yáa ũten. Wa ɓúenɓúen wi hen.»
29 Ʊ́ ɔ paro le ɓa ɓuen lè mu khoomu. Á ɓa ɓuan mu ɓuararáa ó ɔ fó ò ɔ bánbáa vaá zon
le zĩ-za yi ká a wee zà lé le zã́níi, á zoó ɓúrá a Poole là a Silaasi tá.
30 Bṹn mɔ́n ó ɔ fó ɓa lóráa ò ɔ tùara ɓa yi: «Minɛ́n nùpua mu, lé mu yɛ́n á ĩ ko à ĩ wé à
fennáa?»
31 Á bán bía nɔn wo yi: «Tà a Ɲúhṹso Yeesu bìo, á ũnɛ́n lè ũ zĩi nùpua á à fen.»
32 A ɓa bía a Ɲúhṹso bìo nɔn orɛ́n là a zĩi nùpua ɓúenɓúen yi.
33 Ho tĩnàahṹ mu yi, ho pã́ahṹ dà-kéní kéní mu yi, ó ɔ nĩi fó ɓa vaá sɛɛra dokuaa. Ʊ́
orɛ́n lè mí zĩi nùpua ɓúenɓúen á ɓa dɛ̀ɛ̀nía bátízéra.
34 Bṹn mɔ́n ó ɔ fó a Poole là a Silaasi yòoraráa mí zĩi, á yòó nɔn mu bè-dínii ɓa yi. O nĩi
mu lè mí zĩi nùpua ɓúenɓúen sĩa wan, lé bìo ɓa tà le Dónbeenĩ bìo.
35 Bìo ho tá tɔ̃n, á ho Oroomu tṹiá fɛɛrowà tonkaa ɓa nùpua le ɓa vaa bío le yĩa wee pa
ho kàsó zĩi yi à kúia ɓa nùpua mu le ɓa lɛ́n.
36 Ʊ́ ɔ paro ɓueé bía mu nɔn o Poole yi kà síi: «Ɓa tṹiá fɛɛrowà á nɔn le ɲii le ɓa kúia
mia. Mi wã́a dà a lé á à lɛ́n làa hɛ́ɛrà»

37 Ká a Poole màhã́ bía nɔn bïa ɓa tonkaa yi: «Warɛ́n na bïo sã́ ho Oroomu yi á ɓa han
ɓa zã̃amáa yïo yi à ɓa yí cítío wɛn làa bïo mu lá ko mu wéráa, á ɓuan wɛn vaá kúaa ho
kàsó yi. A ɓa wã́a dïn dïn le mí ì kúia wɛn ká mu sã́ máa ɲí. Bṹn lée bïo na yí dà máa wé.
Mi vaa bío le ɓarɛ́n míten ɓuen ɓuee kúia wɛn.»
38 A bán bïnía vaá bía mu nɔn ho Oroomu tũ̃iá fɛɛrowà yi. Bïo ɓa ɲá le o Poole là a
Silaasi á bïo sã́ ho Oroomu yi, á ɓa zṍnkaa.
39 A ɓa wã́a ɓuara ɓueé bía nɔn ɓa yi le mí wó khon. Bṹn mɔ́n á ɓa kúaará ɓa, à ɓa
yankaa ɓa le ɓa lé ho lóhó yi à lɛ́n.
40 Bïo ó o Poole là a Silaasi ló ho kàsó yi, á ɓa wà van o Lidi zïi. Ɓa mɔnka mín zàwa
kèrètïɛwa wán, á henía ɓa sïa. Bṹn mɔ́n á ɓa wà.

17

O Poole là a Silaasi wà van ho Tesaloniiki lóhó

1 O Poole là a Silaasi ló lè ho Anfipoliisi lè ho Apolonii lórá yi á vaá dõnnáa ho
Tesaloniiki. Ho lóhó mu á ɓa *zúifùwa kàránló zïi wi yi.
2 Ó o Poole wà van bïn làa bïo ó o lá wee wé wéráa mu. Orɛ́n lè ɓa nùpua na bïn wã́anía
le Dónbeenï bíonï vũ̃ahṹ bíoní wán hã́ *Sabaawa bïo tïn na sã́ mín yi.
3 O wee zéení hã́ bíoní mu yara làa ba, le mu túara ho vũ̃ahṹ mu yi le yïa le Dónbeenï
mɔn léra ko ò o lò be, à hí, à vèe. O wee bío na ɓa yi: «O Yeesu mu na á ĩ wee bío bïo làa
mia, wón lé *Yïa le Dónbeenï mɔn léra.»
4 Ɓa nùwã̃ yɛn ɓúi tà mu yi, á lɛɛ́ra là a Poole là a Silaasi. Ho *Kɛrɛɛsisa cèrèɛ na wee
kɔ̀̃nbi le Dónbeenï á mún tà ɓa bïo á wee bè làa ba, lè ɓa hã́awa cèrèɛ ɓúi na níní se mún.
5 Ká ɓa zúifùwa á le yandee màhã́ sú mu bïo yi. A ɓa hïnɔn cõnkaa ɓa nï-kora nùwã̃
yɛn ɓúi hã́ ɓonfúaa yi á kúaa mín wán, á súkúra ɓa zã̃amáa séenía, á kánkáa lè ho lóhó
dïnía. Ɓa fiira van o Zasõn zïi á wà vaá zoó cà a Poole là a Silaasi á à léráa ho lóhó nùpua
na kúaa mín wán yahó.
6 A bïo ɓa zoó khon ɓa yi, á ɓa fó a Zasõn làa bïa tà a *Krista bïo nùwã̃ yɛn ɓúi á lóráa
ho lóhó tũ̃iá fɛɛrowà cṍn, à ɓa wee bío pṍnpṍn: «Ɓa nùpua na kà hɛɛ́ra kánkáa ɓa nùpua
hã́ lùa ɓúenɓúen yi lè mí kàránló. Ɓa mún wã́a ɓueé dõn hen,
7 ó o Zasõn tà á ɓa làara a wán. Ɓa ɓúenɓúen yí máa tà bè ɓa bá-zàwa bɛɛ́ Sezaare làndá
yi. Ɓa le bɛɛ́ ɓúi wi á yèni ɓa le Yeesu.»
8 Hã́ bíoní mu á cïína ɓa zã̃amáa lè ho lóhó tũ̃iá fɛɛrowà sïa.
9 O Zasõn làa bïa tà a Krista bïo á sàánía le wárí na ɓa ko ɓa sàání á ɓa día ɓa.

O Poole là a Silaasi wà van ho Beeree

10 Ho tá hïinii, á ɓa kèrètïɛwa na bïn dèɛnía le o Poole là a Silaasi lé à lɛ́n va ho Beeree
lóhó. Bïo ɓa vaá dõn bïn á ɓa wà van ɓa zúifùwa kàránló zïi yi.
11 Ɓa zúifùwa na ɓa vaá yú bïn á wee tà hɛ́n mí yiwa á po bïa ho Tesaloniiki lóhó yi. Ɓa
tà ɲá le Dónbeenï bíonï sese. Làa wizooní ká ɓa wee kàrán le Dónbeenï bíonï sese, à loń
le bïo ó o Poole wee bío so bon le.
12 Bïa tà a Krista bïo ɓa tïahṹ á boo. Ho Kɛrɛɛsisa tïahṹ, á ɓa hã́awa na níní se cèrèɛ lè
ɓa báawa cèrèɛ á mún tà a Ɲúhṹso bïo.
13 Ká bïo ho Tesaloniiki zúifùwa ɲá ò o Poole wee bue le Dónbeenï bíonï ho Beeree yi,
á ɓa wà ɓuara bïn á tïn ɓueé kánkáa hón lóhó so nùpua, á lùnkaa ɓa yilera.
14 A ɓa kèrètïɛwa dèɛnía le o Poole hïní lɛ́n à dé mí yahó lè mu yámú ɲumu cṍn. O o
Silaasi là a Timɔtee bán kará ho Beeree yi.
15 Bïa bò là a Poole á lèɛnía wo fúuu fúaa ho Atɛɛna lóhó. Bïo ɓa le mí ì bïní á à va ho
Beeree, ó o Poole háanía ɓa le ɓa vaa bío le o Silaasi là a Timɔtee bánbá ɲa mí mɔ́n ɓuen
fùafùa.

O Poole ɲi-cúa na ó o fɛɛra ho Atɛɛna yi

16 Pãahṹ na ó ɔ Poole wi ho Atɛɛna yi á pan o Silaasi là a Timɔtee, ó ɔ mɔn à ho lóhó mu
sú lè hã dofĩ-kansiwà, á mu wee vá a yi.
17 O wee wãaní lè ɓa *zúifùwa làa bĩa yínɔ́ń ɓa *zúifùwa na wee ɓùaaní le Dónbeenĩ
na ó ɔ wee yí ɓa kàránló zĩi yi. Làa wizooní ká a wee wãaní lè ɓa nùpua na ó ɔ wee yí ɓa
fèmínló lahó yi.
18 Ɓa Epikurĩɛwa* lè ɓa Sitoyisĩɛwa† nùwã yɛn mún wee ɓuee wãaní làa wo. Ɓa ɓúi wee
tùaka mín yi kà síi: «O dàn bíoro mu, lée webio ó ɔ yàá dĩn wee bío kà.» Ɓa ɓúi bán ɓɛ̀n
le: «Mu ka lòn dofĩ-vio bĩo ó ɔ wee bue.» Ɓa wee bío bṹn lé bĩo ó ɔ Poole wee bío o Yeesu
bĩo, lè ho vèeró bĩo.
19 Á ɓa ɓuan wo vannáa ho lóhó tũiá fɛɛrowà cɔ̃́n, à ɓa bía nɔn wo yi: «Mu bè-fĩnle na á ũ
wee kàrán lè ɓa nùpua á fo dà a zéení yahó làa wɛn le?
20 Bĩo wa wee ɲí kà lée bè-fĩa wa cɔ̃́n, á wa wi à wa zṹń mu kúará.»
21 A bĩo ho Atɛɛnasa ɓúenɓúen lè mí kàyáwá ɓɛ̀n wa lè mí sòobɛ́ɛ lé mu bè-fĩa na wee wé
ɓàn ɲíló lè mu láakáwá tàró.
22 Ɔ ɔ Poole wãa lií hĩnɔn yòó dĩn ho lóhó tũiá fɛɛrowà yahó ò ɔ bía: «Atɛɛnasa, ĩ mɔn
mu le hã dofĩina ɓùaaníló bĩo ɓɛ̀ntĩn wi mia làa sòobɛ́ɛ.
23 Lé bĩo á ĩ hɛ́ɛkaa mi lóhó yi á mɔn mu bĩowa na mi sonka mi dofĩina ɓùaaníló bĩo
yi. Ĩ yàá pá mɔn le muinĩ yɛɛnii lahó ɓúi à bĩo kà lé bĩo túara le wán: ‹Dofĩní na á nùpue
yí zũ.› Awa! Á bĩo mi wee ɓùaaní ká mi yí zũ mu, lé bṹn á ĩnɛ́n ɓuara wà ɓueé zéení làa
mia.
24 Le Dónbeenĩ na léra ho dĩmíɲá lè mu bĩowa na wi ho yi ɓúenɓúen, na lé ho wáayi lè
ho tá Núhṹso, á yí máa zoo kɛɛní hã zĩní na ɓa nùpua wee so míten na le yi.
25 Le màkóo mía à nùpue wé bĩo ɓúi na le yi. Lerɛ́n lé dĩo wee na le mukãnĩ ɓa nùpua
yi, lè mu bĩo ɓúenɓúen.
26 Le dĩn o nùpue nĩ-kéní wán á léraráa hã sĩíwà nùpua ɓúenɓúen hɛ́ɛra bàráka ho tá
wán, á wãana ɓa kãna sṹaa, á fũaana hã pɔ̃̀nna ɲiní dĩnía.
27 Le Dónbeenĩ wó kà síi bèra a na à ɓa nùpua cànka le. Hàrí ká ɓa wee hɛ́ɛ vĩná càráa
le, ɲún-sĩ ɓa à yí le. Tũiá poni, le Dónbeenĩ yí khɛ̀ra lè wa nĩ-kéní kéní.
28 ‹Lé bĩo wa mukãnĩ ló lerɛ́n lé dĩo níi yi. Lé lerɛ́n nɔn wa wee dàń varákaráa.› Mi
len-béwá ɓúi yàá mún bía mu wéréwéré kà síi: ‹Wa lé le zàwa.›
29 Á bĩo wa lé le zàwa, á wa yí ko à wa tèé le Dónbeenĩ làa sãnú tàá wárí tàá huaa
kansiwà hùúu, bṹn na ɓa nùpua kará lon mí yiwa á wó míten.
30 Hã pɔ̃̀nna na ɓa nùpua fù yí zũ mu bĩo yi, bṹn le Dónbeenĩ wãa yí máa loń yi ho zuia.
Bĩo kà wán á ɓa nùpua ɓúenɓúen lé bĩa le wee ve hã lùa ɓúenɓúen yi, le ɓa yèrèmá mí
yilera lè mí wárá.
31 Wizonle dà-kéní ɓúi lé dĩo le Dónbeenĩ bàrá, ò ɔ nùpue na le léra à cítí ho dĩmíɲá
ɓúenɓúen lè ho térénló. Le vèenía o nùpue mu, à zéení lè ɓa nùpua le orɛ́n lé yĩa le léra
ò ɔ fĩ le cítii mu.»
32 Bĩo ɓa ɲá ò ɔ Poole wee bío ho vèeró bĩo, á ɓa ɓúi wee yáa mí ɲiní yi na a yi. Ɓa ɓúi
ɓɛ̀n wee bío: «À ũ bíoní mu ɲíló á wa à pa làa pɔ̃̀n-veere.»
33 Lé bṹn wán ó ɔ Poole ɓɛ̀n wà ò ɔ día ɓa.
34 Ká ɓa nùwã yɛn ɓúi bán pá bò a Poole yi, á tà a *Krista bĩo. O ɓúi lé ɓa tũiá fɛɛrowà
nĩ-kéní na ɓa le Denii, là a hãa ɓúi na ɓa le Damariisi, à pá bĩní séení ɓa ɓúi.

18

O Poole van ho Korɛnte

---

* **17:18** Epikurĩɛwa: Ɓa lé ho Kɛrɛɛsi kɔ̃hṹ bè-zṹńlo ɓúi na lé o Epikuure nĩ-kenínia. Ɓa wee cà bĩo ɓa a wé ká le lònbee máa yí ɓa. Ɓa wee leéka le ho dĩmíɲá bĩo ɓúenɓúen lé ho wé fèráa mín. † **17:18** Sitoyisĩɛwa: Ɓa lé ho Kɛrɛɛsi kɔ̃hṹ bè-zṹńlo ɓúi na ɓa le Zenɔn nĩ-kenínia. Ɓa wi ɓa zṹń bĩo ho dĩmíɲá bĩowa wee wéráa, á wi ɓa yí le sĩ-heɓúee à sánsá le lònbee lè mí sĩíwà ɓúenɓúen.

1 Bṹn mɔ́n ó ɔ Poole ló ho Atɛɛna yi á van ho Korɛnte* lóhó yi.
2 O vaá fò mín làa zúifù nĩi ɓúi na ɓa le Akilaasi bĩn. O nĩi mu ton ho kɔ̃hṹ na ɓa le Pɔ̃n
yi. Orɛ́n lè mín hã́a Pirisiiye ló ho Italii kɔ̃hṹ yi á ɓuara ho Korɛnte yi yí míana, lé bĩo ho
*Oroomu bá-zàwa bɛ́ɛ Koloode nɔn le ɲii le ɓa *zúifùwa ɓúenɓúen lé ho Oroomu lóhó yi.
Ʊ́ ɔ Poole wà van ɓa cɔ̃́n.
3 A bĩo ó orɛ́n làa ba tonló lée dà-kéní, á ɓa wã́a páanía kará wee bĩ hã́ sɔ̃nna na wee tá
lè hã́ bùkúwá.
4 Hã́ *Sabaawa lè mí dà-kéní kéní yi ó ɔ Poole wee wé lá le bíonĩ ɓa zúifùwa kàránló
zĩi yi, á wee cà ò ɔ bío ɓúe ɓa zúifùwa lè ho *Kɛrɛɛsisa ɲúná.
5 Bĩo ó ɔ Silaasi là a Timɔtee ló ho Maseduana yi ɓueé dɔ̃n, ó ɔ Poole yahó wã́a sã́ le
Dónbeenĩ bĩo zéeníló mí dòn, á wee bío mu wéréwéré na ɓa zúifùwa yi le o Yeesu lé *Yĩa
le Dónbeenĩ mɔn léra.
6 Ká ɓa zúifùwa mu màhã́ pã́ a bĩo à ɓa wee là a, ó ɔ Poole pùrúnna mí sĩ-zĩnia
khṹnkhũ̃nĩ kúaa ɓa wán† ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Hen ká mi vṹnun, se mu lé minɛ́n mi bɛɛre
á mu ló yi. Nùpue máa tùa mi bĩo làa mi. Bĩo kà wán á ĩ wã́a à va bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa
cɔ̃́n.»
7 O ɔ ló bĩn á wà van nĩi ɓúi na ɓa le Titiyuusi Zusituusi cɔ̃́n. O nĩi mu wee kɔ̃̀nbi le
Dónbeenĩ, á zĩi wi ɓa zúifùwa kàránló zĩi nĩsã́ní.
8 Ɓa zúifùwa kàránló zĩi ɲúhṹso na ɓa le Kirisipuusi lè mí zĩi nùpua ɓúenɓúen á tà a
Ɲúhṹso bĩo. Á ho Korɛntesa cɛ̀rɛ̀ɛ na ɲá a Poole bíoní á mún tà a Ɲúhṹso bĩo á ɓa bátízéra.
9 Ho tĩnàahṹ ɓúi yi, ó ɔ Ɲúhṹso zéenía míten là a Poole, á bía nɔn wo yi: «Yí zɔ̃́n bĩo ɓúi.
Yí wé tɛ́tɛ́, wé bío ká ũ wà.
10 Ĩnɛ́n wi làa fo á nùpue na dà a sánsá fo á à ɓóoní yi wón mía, lé bĩo ɓa nùpua na bĩo
sã mĩĩ á boo ho lóhó na kà yi.»
11 O Poole wó le lúlú-kùure lè mí sanka ho Korɛnte yi, á kàránna ɓa nùpua bĩn lè le
Dónbeenĩ bĩo.
12 Bṹn mɔ́n á ho Oroomu nĩi Kaliyon á ɓa bàrá ho Akayii kɔ̃hṹ ɲúhṹ wán. Lé bṹn pã́ahṹ
á ɓa zúifùwa lò a Poole wán. Ɓa wĩira a ɓuan vannáa le cítíi fĩinii,
13 à ɓa wee bío: «Bìo ó ɔ nĩi na kà le ɓa nùpua wé ɓùaaníná le Dónbeenĩ á wi mí dòn
làa bĩo á wa làndá le mu wéráa.»
14 Bĩo ó ɔ Poole le mí zoó bío, ó ɔ Kaliyon kúio o ɲii ò ɔ wee bío lè ɓa zúifùwa: «Minɛ́n
zúifùwa, mu lá lée wékhe ɓúi na ɓùaa tàá bè-vio ɓúi na wa làndá hò á ĩ lá à tà á à ɲí mí
cɔ̃́n làa bĩo mu lá ko mu wéráa.
15 Ká bĩo mu lé hã́ bíoní, lè hã́ yènnáa, lè mí kùrú làndá bĩo, á lé minɛ́n miten ko à mi
loń mu yahó yi. Ĩnɛ́n máa fĩ hɔ̃́n tũiáwà so síi ɓàn cítíi.»
16 O ɔ le ɓa lɛ́n.
17 Á ɓa ɓúenɓúen wã́a wĩira a Sositɛɛna na lé ɓa kàránló zĩi ɲúhṹso á wee ha le cítíi
fĩinii. Ʊ́ ɔ Kaliyon cɛ̀kɛ̀ ò ɔ yí dó mí ɲii ɓa yi.

O Poole bĩnia van ho Antiosi

18 O Poole pá kará dá dóka mí yi ho Korɛnte yi. Bṹn mɔ́n ó ɔ día mín zàwa kèrètĩɛwa
ò ɔ wà van ho Sãnkeree lóhó wonna dĩnnii. Sã́ni ò ɔ zo ho won-beenĩ ó ɔ nɔn mí ɲúhṹ á
ɓa lɛɛra, lé bĩo ó ɔ lá dó mí ɲii nɔn le Dónbeenĩ yi bĩo ɓúi dã́ní yi.‡ O orɛ́n là a Pirisiiye lè
mín báa Akilaasi á zon ho won-beenĩ á vannáa ho Siirii kɔ̃hṹ.
19-21 Bĩo ɓa vaá dɔ̃n ho Efɛɛze yi, ó ɔ Poole wà van ɓa *zúifùwa kàránló zĩi yi, á vaá zoó
wee wã́aní làa ba. Ɓa fiora a le o cã́aka cúa-yɛn, ó ɔ yí tà. O ɔ bía bĩo kà nɔn ɓa yi á wà
díaráa ɓa: «Ká le Dónbeenĩ tà á ĩ ì va ká ĩ ì bĩní ì ɓuen mi cɔ̃́n.» O ɔ Poole zon ho won-beenĩ
ho Efɛɛze yi á wà ò ɔ día a Pirisiiye là a Akilaasi.

---

* **18:1** Korɛnte: Ho lé ho Akayii kɔ̃hṹ ló-beenĩ. O Poole pã́ahṹ ká ho nĩpomu boo làa sòobɛ́ɛ. Ho yèni hĩa wee lé ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩíwà na wee wé ho yi bĩo yi. † **18:6** Mi loń Matiye vũahṹ 10.14 ‡ **18:18** Mi loń Mĩló vũahṹ (Nombres) 6.1-21. Ɓa zúifùwa cɔ̃́n ká yĩa fù wé dó mí ɲii le mí ì wé bĩo ɓúi á à na le Dónbeenĩ yi, à ɓànso ɲúhṹ à foohṹ máa bĩní bè wán. Ká ho pã́ahṹ na ó ɔ wee leéka bĩo á ɲii sú, ò ɔ màhã́ lɛɛ mí ɲúhṹ.

22 Bìo ɓa vaá dɔ̃n ho *Sezaaree lóhó, ó ɔ ló van ho Zeruzalɛɛmu, á vaá tɛ̀ɛnía ɓa
kèrètɪ̃ɛwa kuure yi. Bʊ̃n mɔ́n ó ɔ wà van ho Ãntiosi.
23 O cãakaa yú bɪ̃n á bò yi wàráa. O kã́a ho Kalasii lè ho Fɪrizii kãna yi, á wee henɪ́ ɓa
kèrètɪ̃ɛwa ɓúenɓúen sɪ̃a le Dónbeenɪ̃ bìo yi.

O Apoloosi van ho Efɛɛze lè ho Korɛnte

24 Zúifù ɓúi na ɓa le Apoloosi á ɓuara ho Efɛɛze yi. O wee lé ho Alɛkisãndiri lóhó yi. O
lé o nùpue na zʊ̃ hã bíonɪ́. O mún zʊ̃ le Dónbeenɪ̃ bíonɪ̃ vũahʊ́ bíonɪ́ làa sòobɛ́ɛ.
25 Ɓa kàránna a là a Ɲúhʊ́so wɔ̃hʊ́ bìo. O nɔn míten á wee bue ká a zéenɪ́ bìo ó ɔ Yeesu
bìo wóráa binbirɪ̃ à na ɓa nùpua yi. Ho *bátɛ́ɛ̀mù bìo dã́nɪ́ yi, ó ɔ Zãn bátɛ́ɛ̀mù bìo na ɓa
kàránna làa wo lé bʊ̃n mí dòn ó ɔ zʊ̃.
26 O wee bío ɓa *zúifùwa kàránló zɪ̃i yi ká a ponɪ̃ sɛ́ra. Bìo ó ɔ Pirisiiye là a Akilaasi ɲá
a bíonɪ́, á ɓa fó a, á wíokaa zéenía le Dónbeenɪ̃ wɔ̃hʊ́ bìo binbirɪ̃ á nɔn wo yi.
27 Bʊ̃n mɔ́n ó ɔ Apoloosi wi ò ɔ va ho Akayii kɔ̃hʊ́, á ɓàn zàwa kèrètɪ̃ɛwa henía o sɪ̃i mu
bìo yi. Ɓa yàá túara ho vũahʊ́ tonía nɔn bìa tà a *Krista bìo na wi ho kɔ̃hʊ́ mu yi, le ká a
Apoloosi mu vaá dɔ̃n ɓa, à ɓa ɓua a sese. Bìo ó ɔ vaá dɔ̃n bɪ̃n á le Dónbeenɪ̃ sãamu wó ó ɔ
séenía bìa tà a Krista bìo làa sòobɛ́ɛ.
28 O ɲi-cúa na ó ɔ wee lá ɓúenɓúen á ɓa zúifùwa yí máa dàń bío bìo ɓúi dã́nɪ́ yi. O wee
dɪ̃n le Dónbeenɪ̃ bíonɪ̃ vũahʊ́ bíonɪ́ wán à zéenínáa mu wéréwéré na ɓa yi le o Yeesu lé
*Yɪ̀a le Dónbeenɪ̃ mɔn léra.

19

O Poole van ho Efɛɛze

1 Pã̀ahʊ́ na ó ɔ Apoloosi wi ho Korɛnte yi, ó ɔ Poole lá ho wɔ̃hʊ́ na ló hã ɓúaa yi á van
ho Efɛɛze. Kèrètɪ̃ɛwa nùwã yɛn ɓúi ó ɔ vaá yú bɪ̃n,
2 ó ɔ tùara ɓa yi: «Pã̀ahʊ́ na mi tà a *Krista bìo á mi so yú le Dónbeenɪ̃ Hácírí le?» Á ɓa
bía nɔn wo yi: «Wa yàá dɪ̃ǹ yí ɲá Dónbeenɪ̃ Hácírí bìo yí mɔn.»
3 Ʊ́ ɔ Poole bɪ̃nía tùara ɓa yi: «Ɔ́, o, á lé ho *bátɛ́ɛ̀mù yɛ́n á mi yú?» Á ɓa bía: «Lé o Zãn
bátɛ́ɛ̀mù.»
4 Ʊ́ ɔ Poole wã́a bía: «O Zãn hɪ̃a wee bátízé bìa wee tà yèrèmá mí yilera lè mí wárá, á
wee bío là a *Isirayɛɛle nɪ̃pomu le ɓa tà yɪ̀a wà a ɓuen orɛ́n mɔ́n bìo, o Yeesu.»
5 Bìo ɓa ɲá hɔ̃́n bíonɪ́ so vó, á ɓa tà ó ɔ bátízéra ɓa o Ɲúhʊ́so Yeesu yèni yi.
6 Ʊ́ ɔ Poole bò mí níní ɓa wán, á le Dónbeenɪ̃ Hácírí lion ɓa wán. Á ɓa wee bío hã sɪ̃í-viò
bíonɪ́, á wee fɛɛ le Dónbeenɪ̃ ɲi-cúa.
7 Ɓa nùpua mu ɓúenɓúen á à yí pírú ɲun síi.
8 O Poole yí máa khí ɓa zúifùwa kàránló zɪ̃i yi. Pɪ̃ina bìo tɪ̃n ká lé bɪ̃n ó ɔ wee ɓuee bío
yi ká a ponɪ̃ sɛ́ra. O wee bue le *Dónbeenɪ̃ bɛ́ɛnɪ̃ bìo, á wee cà à bìa wee ɲí a cɔ̃́n à tà mu
yi.
9 Ká ɓa ɓúi màhã́ tun mí yiwa, á pã́ le mí máa tà a Yeesu bìo, á wee zùańka a Ɲúhʊ́so
wɔ̃hʊ́ yi ɓa zã̀amáa yìo yi. Ʊ́ ɔ Poole fó bìa tà a Krista bìo á wàráa ò ɔ día ɓa. Làa wizoonɪ́
ɓúenɓúen ká a wee ɓuee wã̀anɪ́ lè ɓa nùpua o Tiranuusi kàránló zɪ̃i yi.
10 O wó mu á dɔ̃n hã lúlúio bìo ɲun. Lé bʊ̃n nɔn á ɓa zúifùwa làa bìa yínɔń ɓa zúifùwa
na wi ho Azii kɔ̃hʊ́ yi ɓúenɓúen á ɲánáa o Ɲúhʊ́so bìo.

O Sevaa zàwa nùwã hɛ̀ɲun bìo

11 Le Dónbeenɪ̃ wee wé mu yéréké bè-beera là a Poole níi.
12 Hàrí hã sɪ̃-zɪ̃nia lè hã nín-kéníwà na dɔ̃n o Poole sãnía á ɓa wee bè ɓa vánvárowà
wán à ɓa wa, à ɓa cɪ̃náwa lé bìa ɓa wi yi.
13 *Zúifùwa nùwã yɛn ɓúi na wee hɛ́ɛ léka hã lùa yi à ɲa ɓa cɪ̃náwa lén bìa ɓa wi yi, á
mún le mí ì wé è loń ká mí dà a ɲa ɓa là a Yeesu yèni pànká. Ɓa wee bío lè ɓa cɪ̃náwa kà
síi: «Mi lé là a Yeesu yèni pànká, yɪ̀a ó ɔ Poole wee bue bìo.»

14 Bɨ̀a wee wé mu lé o zúifù nɨ̀i na ɓa le Sevaa na lé ɓa yankarowà ɲúhʉ́so beenɨ̀ zàwa
nùwã̄ hèɲun.
15 Ká a cɨ́ná màhã́ bía nɔn ɓa yi: «O Yeesu á ĩ zʉ̃, á mún zʉ̃ a Poole. Ká minɛ́n ɓɛ̀n lé ɓa
yɛ́n?»
16 O o nɨ̀i na ó o cɨ́ná wi yi á zon ɓa wán, á dàńna ɓa, á han lè mí sòobɛ́ɛ ɓóoníkaa yi á
ɓa lùwa ló le zɨ̀i yi mí kã́amáa.
17 Ho Efɛɛze zúifùwa làa bɨ̀a yínɔń ɓa zúifùwa ɓúenɓúen ɲá bɨ̀o wó, á ɓa ɓúenɓúen zã́na,
á wíokaa wee kɔ̃̀nbi o Ɲúhʉ́so Yeesu yèni.
18 Bɨ̀a tà a *Krista bɨ̀o cɛ̀rɛ̀ɛ ɓúi wee ɓuee bío à zéení bɨ̀o ɓa wó ká mu yí se wéréwéré
ɓa zã̄amáa yɨ̀o yi.
19 Mu nín-símú wérowà cɛ̀rɛ̀ɛ á ɓuan mí vɔ̃nna á ɓueé cɨ́ína ɓa nùpua ɓúenɓúen yahó.
Ɓa càtío hã̄ vɔ̃nna mu yàamu, á mu yú wɛ́n-hã̄ani* muaaseé ɓúará-ɲun làa pírú.
20 Lé kà síi ó o Ɲúhʉ́so bíonɨ̀ wee bɛn fèráa hã̄ lùa ká le wà. Le ɓàn pànká á ɓa nùpua
wee mi.

O Demɛtiriyuusi bíonɨ́ na ó o kánkáa ho Efɛɛze yi

21 Ká bʉ́n bɨ̀owa so ɓúenɓúen wó khɨ́ína, ó o Poole le mí ì kã́a ho Maseduana lè ho
Akayii kã̄na yi á à va ho Zeruzalɛɛmu. O wee bío bɨ̀o kà mí yi: «Hen ká ɨ̀ vaá dɔ̃n bɨ̀n, á ĩ
mún ko à ĩ dã̄ ho *Oroomu.»
22 Ʊ́ o tonkaa o Timɔtee là a Erasiite na làa wo wee séení mín le ɓa va ho Maseduana,
ò orɛ́n mí bɛɛre wón kará dóka mí yi ho Azii kɔ̃hʉ́ yi.
23 Mu pã̄ahʉ́ ò o Ɲúhʉ́so wɔ̃hʉ́ bɨ̀o á kánkáa ɓa nùpua dàkhɨ́ína ho Efɛɛze yi.
24 O donkhue-sɨ̀-pà ɓúi na ɓa le Demɛtiriyuusi á hɨ́a wi ho Efɛɛze yi. Orɛ́n lé yɨ̀a wee pà
a dofɨ́ní hã́-nɨ̀i Aatemiisi† zɨ̀-beenɨ̀ ɓàn bè-zàwa lè le wɛ́n-hã̄ani. Bɨ̀a wee sá a cɔ̃́n á wee
yí le wárí na boo mu bɨ̀o yi.
25 Wizonle ɓúi ó o nɨ̀i mu von mí ton-sáwá làa bɨ̀a làa ba tonló le mí ì wé dà-kéní á kúaa
mín wán, ò o bía nɔn ɓa yi: «Minɛ́n nùpua mu, mi zʉ̃ mu kɛ̃́nkɛ̃́n le lé ho tonló na kà bɨ̀o
yi á wa níi bɨ̀o wee déráa wán.
26 Háyà! O o nɨ̀i mu na ɓa le Poole bɨ̀o na ó o wee wé á mi wee mi, á wee ɲí. O wee bío
le hã dofɨ́-kansiwà na ɓa nùpua wó míten á yínɔń dofɨ́ina. Á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ tà a bɨ̀o ho
Efɛɛze yi. Hàrí ho Azii kɔ̃hʉ́ nùpua ó o vó ká cɨ́inú.
27 Mu wà làa bʉ́n, á wa tonló yèni á à yáa. Mu yínɔń bʉ́n mí dòn. Wa dofɨ́ní hã́-nɨ̀i
Aatemiisi zɨ̀-beenɨ̀ na ɓa son nɔn wo yi á bɨ̀o ɲúhʉ́ mún máa kɛń. Orɛ́n mí bɛɛre á bɨ̀o
mún máa bɨ̀ní máa wé here ɓa nùpua yi. Wón na á ho Azii kɔ̃hʉ́sa lè ho dɨ̃́míɲá nùpua
ɓúenɓúen wee ɓùaaní.»
28 Bɨ̀o ɓa ɲá hã́ bíoní mu, á ɓa sɨ̀a cã́, á wee wã̄amaka ká ɓa a bío: «Ho Efɛɛzesa Aatemiisi
lée dofɨ́ní hã́-beenɨ̀!»
29 Ho lóhó nùpua ɓúenɓúen kánkáa. Ho Maseduana kɔ̃hʉ́ nùpua nùwã̄ ɲun ɓúi na là a
Poole lá wee bè mín va hã̄ khúio, á ɓa wɨ̀ikaa á ɓùunia bò yi ɓuararáa le wã̄anii la-beenɨ̀
yi. Ɓa lé o Kayuusi là a Arisitaaki.
30 O Poole lá wi ò o va a zoo dɨ̃n ɓa nùpua yahó, ká ɓa kèrètɨ́ɛwa hò a.
31 Ho pànká ton-sáwá ɓúi na wi ho Azii kɔ̃hʉ́ yi na lé o Poole mu ɓàn bɔ̃́nlowà le ɓa bío
na a yi le o wé mí sábéré ò o yí va bɨ́n.
32 Hón pã̄ahʉ́ so yi, à ɓa zã̄amáa yí máa ɲí mín yi. Ɓa wee hɛ́ɛ bío mín ɲúná yi fúaa ɓa
cɛ̀rɛ̀ɛ ɓúi yàá wã́a yí zʉ̃ mí kúeemínwánló ɲúhʉ́.
33 Ɓa zúifùwa ɲàana a nùpue ɓúi na ɓa le Alɛkisãndere á lée dɨ̃nía ɓa nùpua yahó. Á ɓa
ɓúi ló ɓa tɨahʉ́ á zéenía bɨ̀o ó o ko ò o bío na ɓa zã̄amáa yi. Ʊ́ o Alɛkisãndere wã́a hóonía

* **19:19** Wɛ́n-hɔ̃nló: Hón pã̄ahʉ́ so yi, ká le wɛ́n-hɔ̃nló dà-kéní lé o nùpue nɨ-kéní wizon-kùure sámú sàánii. † **19:24** Aatemiisi: O lé le dofɨ́ní hã́-nɨ̀i ɓúi. Ho Efɛɛze yi, á ɓa wee bío le orɛ́n lé yɨ̀a á ho tá lè mí bɨ̀o ɓúenɓúen sã́ yi. Orɛ́n lé yɨ̀a ɓa wee wé fɨ̀o yi à ɓúeráa ho dɨ̃nló, à sánii mún ɲinnáa. Ɓa zɨ̀-beenɨ̀ na ɓa hɨ́a son o dofɨ́ní hã́-nɨ̀i mu bɨ̀o yi ɓàn sɨ̀íwà hɨ́a yí boo mu pã̄ahʉ́.

mí níi dá ɓa zãamáa yi le ɓa wé tɛ́tɛ́, ò ɔ wi ò ɔ lá le bíonĩ ɓa zãamáa yahó ká a zéení le orɛ́n lè mín zàwa á níní mía mu yi.
34 Ká bĩo ɓa nùpua zũna mu le o lé o zúifù, á mu bĩo dà-kéní na kà lé bĩo á ɓa ɓúenɓúen
páanía wee wãama á yú hã lɛ́ɛ̀rèwa bĩo ɲun síi: «Ho Efɛɛzesa Aatemiisi lée dofĩní hã́-
beenĩ!»
35 Mu véeníi, á ho lóhó pànká ton-sá vɔ̃n-túaro beenĩ lé yĩa dàńna bía lè ɓa zãamáa á
ɓa wó tɛ́tɛ́, ò ɔ bía nɔn ɓa yi: «Efɛɛzesa, ɓa nùpua ɓúenɓúen zũ le ho Efɛɛze lóhó lé hĩa pan
wa dofĩní hã́-nĩi Aatemiisi zĩ-beenĩ yi, á pan o ɓàn kansi na ló ho wáayi lion yi.
36 Nùpue yí dà máa kán mu. Ɛɛ ká mi màhã́ ko à mi wé wayi, ò ɔ ɓúi hĩa yí wé bĩo ká
ɓànso á yí lon mí yi.
37 Ɓa nùpua na kà á mi ɓuan ɓuararáa hen à ɓa ɲɔn yí yáara bĩo ɓúi wa dofĩní hã́-nĩi
zĩi, á mún yí bía yí khon yí nɔn wo yi.
38 Hen ká a Demɛtiriyuusi lè mí ton-sáwá le o ɓúi wó khon làa mí, á le cítíi fĩló wizonle
wi, á bĩa wee fĩ le mún wi. Le ɓa va bán cɔ̃́n.
39 Ká bíonĩ pá bĩnía wi mi cɔ̃́n bĩo ɓúi dãní yi, á bĩa wee kúee mín wán à loń ho làndá
bĩo, á dà à loń mu yahó yi.
40 Wa yí wó sese, á ɓa hĩa bío le lé warɛ́n wee kã́aní ɓa nùpua bĩo wó ho zuia kà bĩo yi.
Lé bĩo ho kúeemínwánló na kà á ɲúhṹ mía máa zéení.» Bĩo ó ɔ bía hɔ̃́n bíoní so vó, ó ɔ
le ɓa zãamáa saawaa.

20

O Poole van ho Maseduana lè ho Kɛrɛɛsi

1 Bĩo mu bĩo na lá wee kánká ho lóhó yòó khĩína, ó ɔ Poole von bĩa tà a *Krista bĩo kúaa
mín wán, á henía ɓa sĩa. Bũn mɔ́n ó ɔ dó ɓa cãawése ò ɔ wà ɲɔn ho Maseduana.
2 O kã́a hón kɔ̃hṹ so yi á bía bĩo cɛ̀rɛ̀ɛ á heníanáa bĩa tà a Krista bĩo sĩa, ò ɔ ló bĩn wà
van ho *Kɛrɛɛsi kɔ̃hṹ.
3 O kará bĩn á dɔ̃n hã́ pĩina bĩo tĩn. Bũn mɔ́n ó ɔ wi ò ɔ lá ho won-beenĩ à va ho Siirii
kɔ̃hṹ yi. Lé hón pãahṹ so yi á ɓa bía nɔn wo yi le ɓa *zúifùwa lò a wán. Ʊ ɔ día ò ɔ yèrèmáa
kã́a ho Maseduana.
4 Bĩa lɛ̀ɛ́nía wo lé o Beeree nĩi Sopatɛɛre na lé o Piruusi za, là a Arisitaaki, là a
Sekũnduusi na páanía wee lé ho Tesaloniiki yi, là a Dɛɛbe nĩi Kayuusi, là a Timɔtee. A
séení ho Azii kɔ̃hṹsa Tisiiki, là a Torofiimu.
5 Ɓa dú wa yahó á vaá pan wɛn ho Torowaasi yi.
6 Warɛ́n bán lá ho won-beenĩ ho Filiipu yi ho *búurú na á ɲa-fĩni yí dó yi sã́nú díró mɔ́n
á wó hã wizooní bĩo hònú á bò yi vaá dɔ̃nnáa. Bũn mɔ́n á wa vaá yú ɓa ho Torowaasi yi.
Lée yàwá ɲúhṹ dà-kéní á wa wó bĩn.

Bĩo wó ho Torowaasi yi

7 Ho tíbírí zoǹ ká le wii wà lií zo, á wa kúaa mín wán le wa à sanka ho búurú* á à là. A
bĩo ó ɔ Poole lée sĩn á à lɛ́n, ó ɔ tà hã́ láakáwá lè ɓa nùpua fúuu fúaa ho tá sanka mání.
8 Lé hã́ nɔ́nwíora bĩo ɲun níi yi á wa yòó kúaa mín wán yi. Hã́ fĩntɛ̃́ɛ̃na cɛ̀rɛ̀ɛ á ɓa zã́nía
bĩn.
9 Yàrónza fɛ̀ɛ ɓúi na ɓa le Etiisi á kará le bonkɛɛ ɲii. Bĩo ó ɔ Poole wee bío ká a wà fɛ́ɛɛ,
á mu dã́mu ɓó a yàrónza fɛ̀ɛ mu. Ʊ ɔ yòó kùera hã́ nɔ́nwíora bĩo ɲun níi yi, á lií lùwá. A
ɓa le mí ɓueé hóonía a ò ɔ húrun.
10 Ʊ ɔ Poole yòó lion, á lií bánbáa vaá lá a ɓuan mí bàra yi ò ɔ bía: «Mi yí dèé mi yiwa,
lé o yĩo wi lua.»
11 O ɔ bĩnía wà yòora, á yòó cɛ̀ɛkaa ho búurú là. Bũn mɔ́n ó ɔ pá bĩnía bía fúuu fúaa ho
tá tɔ̃n á wii hà, ó ɔ màhã́ wà.

* **20:7** Mi loń Bè-wénia vũahṹ 2.42

12 O yàrónza fɛ̀ɛ ɓa ɓuan wàráa ká a yìo wi lua. Á ɓa ɓúenɓúen á mu wó sɪ̃-hɪ̃ílè cɔ̃́n làa
sòobɛ́ɛ.

O Poole dɪ̃n ho Torowaasi yi á vannáa ho Milee

13 Bìo ó ɔ Poole lon, lé ho bè ho wɔ̃hʊ́ à varáa ho Asoosi lóhó, hen na á wa ko wa vaa yí
o yi à wa páaní zo ho won-beení. Á warɛ́n zon ho won-beení dú a yahó ɲɔnnáa bɪ̃n.
14 Bìo ó ɔ ɓueé yú wɛn ho Asoosi yi, ó ɔ páanía zon làa wɛn á wa wà van ho Mitilɛɛna
lóhó.
15 Wa dɪ̃n bɪ̃n vaá ló ho Siyoo kɔ̃hʊ́ na mu ɲumu kɪ̃nía yi mu tá na lée tɔ̃n. Bʊ̃n ɓàn tá
na kʊ̃n bɪ̃nía lée tɔ̃n, á wa vaá dɔ̃n ho Samɔɔsi kɔ̃hʊ́ na mu ɲumu kɪ̃nía yi. Mu ɓàn tá na
ɓèn bɪ̃nía lée tɔ̃n lé bìo wa vaá dɔ̃nnáa ho Milee lóhó.
16 O Poole yí wi ò ɔ dɪ̃n bʊ̃maka míten ho Azii kɔ̃hʊ́ yi. Lé bìo ó ɔ wi ò ɔ bánbá vaa dã
ho Zeruzalɛɛmu à ho Pãntekoote dí yí bɪ̃n ká mu dà a wé. Lé bʊ̃n nɔn ó ɔ yí ló lè ho Efɛɛze
cɔ̃́n.

O Poole bía lè ho Efɛɛze kèrètɪ̃ɛwa kuure ya-dɪwá

17 O Poole tonkaa ɓa nùpua ho Milee yi le ɓa va ho Efɛɛze, à vaa ve ɓa kèrètɪ̃ɛwa kuure
ya-dɪwá na bɪ̃n le ɓa ɓuen.
18 Bìo ɓa ɓueé dɔ̃n, ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «À lá ɪ̃ ɓuen-nɔ̀nzoɲ̀ ho Azii kɔ̃hʊ́ yi ɲii, á bìo á ɪ̃
ɓuan lè ɪ̃ten ho pãahʊ́ ɓúenɓúen na á ɪ̃ làa mia kará mín wán á mi zʊ̃.
19 Ɪ̃ liinía ɪ̃ten á sá a Ɲúhʊ́so tonló lè le wɛ́ɛ lè le lònbee na yú mi, bìo ɓa *zúifùwa lò ɪ̃
wán bìo yi.
20 Mi zʊ̃ mu le bìo dà a séení mia ɓàn dɛ̀ɛ woon á ɪ̃ yí sànkaa mia. Mu ɓúenɓúen á ɪ̃
buera, á kàránna làa mia ɓa zãamáa yahó lè mi zɪ̃ní yi.
21 Ɓa zúifùwa làa bìa yínɔń ɓa zúifùwa á ɪ̃ henía mu nɔn yi le ɓa yèrèmá mí yilera lè mí
wárá, à tà wa ɲúhʊ́so Yeesu bìo.
22 Bìo kà wán lé mi tɪ̃n wee ɲa ho Zeruzalɛɛmu làa bìo le Dónbeení Hácírí le ɪ̃ wéráa
mu konloon, ká ɪ̃ mún yí zʊ̃ bìo wà vaá yí mi bɪ̃n.
23 Hã lórá lè mí dà-kéní kéní yi á le Dónbeení Hácírí wee fèn ɲɪ̃ ɪ̃ zeɲ̀ wán le ho kàsó
zoró, lè le lònbee lè mí sɪ̃íwà á pan mi bɪ̃n. Bʊ̃n mí dòn lé bìo á ɪ̃ zʊ̃.
24 Ɪ̃nɛ́n cɔ̃́n á ɪ̃ mukãní bìo ɲúhʊ́ mía, díkà à bìo le Dónbeení tonkaa mi bìo yi à yìo lé, à
le Dónbeení sãamu bín-tente bìo zéeníló tonló na ó ɔ ɲúhʊ́so Yeesu kàràfáa miɪ̃ à ɪ̃ sá à
tií ɲii.
25 Ɪ̃ héɛra buera le *Dónbeení bɛ́ɛní bìo mi ɓúenɓúen tɪ̃ahʊ́, ká bìo kà wán á ɪ̃ wãa zʊ̃ le
minɛ́n ó ɔ ɓúi máa bɪ̃ní máa mi mi.
26 Lé bʊ̃n nɔn á ɪ̃ wee bíoráa bìo kà á à na mia ho zuia: Mi nɪ̃-kéní ɓúi vɪ̃ínía míten á
ɓànso bìo máa tùa làa mi.
27 Lé bìo le Dónbeení bìo na á lé le mí ì wé ɓúenɓúen á ɪ̃ zéenía làa mia á yí ká dɛ̀ɛ.
28 Minɛ́n miten pa miten bìo, à mún pa ɓa kèrètɪ̃ɛwa kuure bìo làa bìo ó ɔ pi-pa wee
wé paráa mí pia yi bìo síi bìa le Dónbeení Hácírí kàràfáa mia le mi pa yi. Ɓa kèrètɪ̃ɛwa
kuure á mi wé loń bìo sese. Lé le Dónbeení kùrú Za cãni kúaará ɓa bìo yi á ɓa bìo sã le
yi.
29 Ɪ̃ zʊ̃ mu le ɪ̃ lɛ́nló mɔ́n ká ɓa nùpua ɓúi na ɓonmín lòn dakhɪ̃nkhɪ̃nwa na zãníi wi á à
zo mi tɪ̃ahʊ́. Ɓa à dé le ɓóoníi ho pi-ɓoohʊ́ yi.
30 Hàrí minɛ́n tɪ̃ahʊ́ á ɓa nùpua ɓúi ì lé yi, á à hɪ̃ní wé è fʊ̃aa hã sabíoní á à khàráa bìa
tà a *Krista bìo à bán bè ɓa yi.
31 Mi cén tɪ̃ní mi yìo, à zʊ̃ń mu le ɪ̃ ɲà mi zeɲ̀ wán hã lúlúio bìo tɪ̃n yi, hã wisonáa lè mí
tɪ̃nɔ̀nna yi ká ɪ̃ wee wá.
32 «Hã laà na kà wán, á ɪ̃ wãa à dé mí bìo le Dónbeení lè mí sãamu bíoní níi yi. Dén bíoní
so lé dìo pànká á à na ká mi sɪ̃adéró á à fárá à tɪ̃n. Lè è na ho nàfòró mia, hìa le bàrá ká
làa bìa bìo sã le Dónbeení yi.
33 Ɪ̃ sɪ̃i yí vá nùpue ɓúi wárí là a sãnú, là a sɪ̃-zɪ̃nia yi yí mɔn.

34 Minɛ́n mi bɛɛre zũ le ĩ níní na kà lé hĩia á ĩ sáráa, á ɲĩánanáa ĩnɛ́n làa bĩa làa mi lá
páanía wi màkóo.
35 Lé bũn á ĩ wó á zéenía làa mia à mi wé sá làa bũn à séeníináa ɓa nĩ-khenia. Mi wa
bĩní leéka le o ɲúhũso mí bɛɛre á bía bĩo kà: Yĩa wee hã mu bĩo wón cũnú na ó o yú á
ɓùaa po yĩa ɓa wee na mu yi.»
36 Bĩo ó o bía làa ba vó, ó orɛ́n làa ba ɓúenɓúen lií fárá mí nɔnkóɲúná wán, ò o fĩora.
37 Ɓa ɓúenɓúen wee wá, á wee wĩi o Poole ɓua yi à yɛ̀ɛ kío à déráa o cãawése.
38 Ɓa yara sò dàkhĩína, lé bĩo ó o Poole bía le ɓa máa bĩní máa mi mí. Bũn mɔ́n á ɓa
lɛ̀ɛnía wo vannáa ho won-beenĩ lahó yi.

21

O Poole wà van ho Zeruzalɛɛmu

1 Bũn mɔ́n á wa saawaa mín yi. Wa zon ho won-beenĩ térénna van ho Koosi lóhó. Mu
tá na lée tɔ̃n lé bĩo wa vaá dɔ̃nnáa ho Oroode lóhó, á dĩn bĩn vannáa ho Pataraa lóhó.
2 Wa yú ho won-beenĩ ɓúi bĩn na wà a va ho Fenisii kɔ̃hũ, á wa zon hón wàráa.
3 Bĩo wa vaá sùaráa ho Siipere kɔ̃hũ, á wee mi ho, á wa hà ho dó lè wa nín-káara. Wa
dó wa yara lè ho Siirii kɔ̃hũ cɔ̃́n á vannáa ho Tiire lóhó. Lé bĩn á ho won-beenĩ sèró ko
ho ɓùɛn yi.
4 Wa yú ɓa kèrètĩɛwa ɓúi bĩn á wa wó ho yàwá ɲúhũ dà-kéní làa ba. Le Dónbeenĩ Hácírí
ɲà ɓa zeǹ wán, á ɓa bía là a Poole le o yí va ho Zeruzalɛɛmu.
5 Ká bĩo ho pãahũ na wa ko à wa wé bĩn vó, á wa lá wa wɔ̃hũ wà. Á ɓa kèrètĩɛwa lè mí
hãawa lè mí háyúwá ɓúenɓúen ló á lɛ̀ɛnía wɛn lée cúa ló ho lóhó yi. Bĩo wa lií dɔ̃n mu
yámú ɲumu ɲii á wa lií fárá wa nɔnkóɲúná wán à wa fĩora.
6 Bũn mɔ́n á wa dó mín cãawése, á tɛ̀ɛníkaa mín yi, à wa yòó zon ho won-beenĩ, à ɓarɛ́n
ɓɛ̀n bĩnía khíɓon.
7 Wa dĩn ho Tiire yi á vannáa ho Pitolemayiisi lóhó, á tɛ̀ɛnía wàn zàwa kèrètĩɛwa na
bĩn yi, à wa kará làa ba le wizon-kùure. Lé bĩn á wa vɛɛnĩ mu yámú ɲumu wán vó yi.
8 Mu tá na lée tɔ̃n á wa ló wà á van ho *Sezaaree. Le Dónbeenĩ bín-buero ɓúi wi bĩn á
yèni ɓa le Filiipu. Lé wón á wa làara zĩi. O lé ɓa nùpua nùwã hèɲun na ɓa hueekaa ho
Zeruzalɛɛmu yi nĩ-kéní.*
9 O hĩnni nùwã náa wi á yí yan, á wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa na ɓa nùpua yi.
10 Wa wó hã wizooní cèrèɛ bĩn, á le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro ɓúi na ɓa le Akabuusi ló ho
*Zudee yi á ɓueé yú wɛn bĩn.
11 Ʊ o wà ɓuara wà cɔ̃́n, á ɓueé fó a Poole ku-cɛɛ̀níi, ò o can mí zení lè mí níní ò o bía:
«Bìo kà lé bĩo le Dónbeenĩ Hácírí bía: ‹Lé kà síi á ɓa *zúifùwa á à ca làa yĩa te le ku-cɛɛ̀níi
na kà ho Zeruzalɛɛmu yi, á à dé bĩa yí zũ le Dónbeenĩ níi yi.›»
12 Bĩo wa ɲá hã bíoní mu, á warɛ́n lè wàn zàwa na ho Sezaaree yi á yankaa o Poole le
o yí va ho Zeruzalɛɛmu.
13 Ká a màhã́ bía nɔn wɛn: «Mi wee wá á wi à mi yáa ĩ yilera le we? Ĩ wíokaa ĩten vó ĩ
caró bĩo yi ho Zeruzalɛɛmu yi. Hàrí ĩ ɓúeró bĩn o ɲúhũso Yeesu bĩo yi á ĩ pá wíokaa ĩten
vó bĩo yi.»
14 Bĩo wa hò a san làa bĩo ó o le mí ì wé, á wa khú a yankaró yi à wa bía: «O Ɲúhũso lé
yĩa sĩi bĩo wé.»
15 Wa wó hã wizooní bĩo yɛn bĩn. Bũn mɔ́n á wa wíokaa waten à wa ɲɔn ho
Zeruzalɛɛmu.
16 Ho Sezaaree kèrètĩɛwa ɓúi lɛ̀ɛnía wɛn. Ɓa dú wa yahó vannáa Siipere nĩi ɓúi na ɓa
le Munasɔ̃n cɔ̃́n. O lé o kèrètĩɛ míana. Lé wón zĩi á wa làara yi.

O Poole van o Zaaki cɔ̃́n

* **21:8** Mi loń Bè-wénia vũahũ 6.1-6

17 Bìo wa vaá dɔ̃n ho Zeruzalɛɛmu, á wàn zàwa kèrètɪ̈ɛwa na bɪ̀n á sɑ́ wa yahó lè hã zɑ̃makaa.
18 Mu tá na lée tɔ̃n, ó ɔ Poole làa wɛn bò mín van o Zaaki cɔ̃́n. Lé bɪ̀n á ɓa kèrètɪ̈ɛwa kuure ya-díwá ɓúenɓúen kúaa mín wán yi.
19 Ʊ́ ɔ Poole tɛ̀ɛnía ɓa yi, ò ɔ lá bìo le Dónbeenɪ̀ dóráa mí níi wo yi ho tonló na ó ɔ sá bìa yínɔń ɓa *zúifùwa tɪ̈ahʊ́ á fɛɛra lè mi dà-kéní kéní nɔn ɓa yi.
20 Bìo ɓa ɲá à cɔ̃́n vó, á ɓa wee khòoní le Dónbeenɪ̀, à ɓa bía nɔn wo yi: «Wàn za Poole, wɑ́a loń bìo ɓa kèrètɪ̈ɛwa na lé ɓa zúifùwa booráa. Ɓa ɓúenɓúen sòobáa o *Mɔyiize làndá bìo dàkhɪ̈ína.
21 Ɓa bía nɔn ɓa yi le ɓa zúifùwa ɓúenɓúen na wi hã sɪ̈í-viò nùpua tɪ̈ahʊ́ á fo wee kàrán le ɓa pɪ̀ ho làndá mu. Le fo wee bío le ɓa wé yí *kúio mí zàwa, le o ɓúi yàá yí bɪ̀ní yí bè ɓa zúifùwa làndá yi hùúu.
22 Háyà! Á mu wɑ́a à wé kaka? Bìo ɓa màhɑ́ à ɲí mu kɛ̃́nkɛ̃́n le fo wi hen.
23 Awa! Á bìo wa à bío á à na foń lé bìo à ũ wé. Nùpua nùwã náa ɓúi wi hen á dó mí ɲiní le mí ì wé bìo ɓúi á à na le Dónbeenɪ̀ yi.
24 Wɑ́a fé bán bèráa à ɓa ceéró làndá à ũ páaní wé làa ba, à bìo ɓa ko ɓa lén mu bìo yi à ũ sàání, à ɓa bè yi à dàń lɛɛráa mí ɲúná.† Ká mu wó kà síi á ɓa nùpua ɓúenɓúen á à zũń le bìo ɓa wee bío ũ ɲii yí bon.
25 Ká mu lé bìa yínɔń ɓa zúifùwa na tà a *Krista bìo, bán wa túara ho vũahʊ́ nɔn yi á zéenía bìo wa wi à ɓa ɓua lè míten: Ɓa yí ko ɓa là le muinɪ̀ taa, à yí dí cãni, à yí là bùaa na yí fʊ̃aana taa, á mún pa míten ho bá-fénló lè ho hɑ́-fénló lè mí sɪ̈íwà yi.»
26 Ʊ́ ɔ Poole wɑ́a fó ɓa nùpua nùwã náa mu, á mu tá na lée tɔ̃n ó ɔ làa ba páanía wó ɓa ceéró làndá. Bʊ́n mɔ́n ó ɔ wà zon le *Dónbeenɪ̀ zɪ̀-beenɪ̀ lún yi, ò ɔ bía le mí ceéró làndá á à vé hã wizooní bìo hèɲun yi. Bʊ́n wee zéení le lé ho pɑ̃ahʊ́ na á ɓa à wé mu hãmu yi ɓa nɪ̀-kéní kéní bìo yi.

O Poole ɓa wɪ̈ira le Dónbeenɪ̀ zɪ̀-beenɪ̀ lún yi

27 Hã wizooní bìo hèɲun mu wɑ́a lá ká véró, à bʊ́n à ho Azii kɔ̃hʊ́ *zúifùwa ɓúi mɔn o Poole le Dónbeenɪ̀ zɪ̀-beenɪ̀ lún yi. Á ɓa hɪ̀nɔn súkúra ɓa zɑ̃amáa ɓúenɓúen, à ɓa wɪ̈ira a Poole.
28 Á ɓa wee bío pɔ̃́npɔ̃́n: «*Isirayɛɛlesa, mi ɓuen wɛn, yɪ̈a kà lé o nɪ̈i na wee hɛ́ɛ kàrán ɓa nùpua le ɓa yí kɔ̃̀nbi o Isirayɛɛle nɪ̀pomu ɓúenɓúen là a Mɔyiize làndá, lè le Dónbeenɪ̀ zɪ̀-beenɪ̀ na kà. Hã laà na kà wán ó ɔ yàá bò mín làa bɪ̈a yínɔń ɓa zúifùwa á zonnáa le Dónbeenɪ̀ zɪ̀-beenɪ̀ lún na bìo sɑ̃ ɓa zúifùwa yi á zoó tiíra dén sòobá-lùe so.»
29 Ɓa wee bío bʊ́n, lé bìo ó ɔ Efɛɛze nɪ̈i Torofiimu á ɓa lá mɔn ò orɛ́n là a Poole páanía bò mín ho lóhó yi. Á ɓa wee leéka le lé o Poole ɓuan wo zonnáa le Dónbeenɪ̀ zɪ̀-beenɪ̀ lún na bìo sɑ̃ ɓa zúifùwa yi.
30 Ho lóhó ɓúenɓúen kánkáa yòó ló, á ɓa nùpua wee lé lùa ɓúenɓúen à lùwí ɓuen. Ɓa ɓueé wɪ̈ira a Poole le Dónbeenɪ̀ zɪ̀-beenɪ̀ lún yi á ɓuan lóráa ho khũuhũ, à ɓa dɛ̀ɛnía pon hã wonna.
31 Ɓa wi ɓa ɓúe ó Poole à bʊ́n ɓa ɓueé bía á nɔn ho *Oroomu dásíwá kuure ɲúhʊ́so yi le ho Zeruzalɛɛmu ɓúenɓúen kánkáa.
32 Mí lahó yi ó ɔ dɛ̀ɛnía fó ɓa dásíwá ɓúi lè mí ɲúnása, à ɓa lùwa mà ɓa zɑ̃amáa. Bìo á bán mɔn ɓa dásíwá kuure lè mí ɲúhʊ́so á ɓa día a Poole haró.
33 Á ɓa dásíwá ɲúhʊ́so vá vaá ɓó a Poole yi ò ɔ nɔn lè ɲii le ɓa wɪ̈i wo à ca lè hã zúakùaríwà bìo ɲun. Bʊ́n mɔ́n ó ɔ tùara a léenii làa bìo ó ɔ wó.
34 Ká ɓa zɑ̃amáa màhɑ́ wee hɛ́ɛ wãamaka ká ɓa a bío mín ɲúná yi, á ɓa dásíwá ɲúhʊ́so yàá wɑ́a yí máa ɲí bìo ɓa wee bío sese. Ʊ́ ɔ nɔn le ɲii le ɓa ɓua a Poole vaa dé ɓa dásíwá lún yi.

† **21:24** Mi loń Bè-wénia vũahʊ́ 18.18

35 Bìo ó ɔ Poole á ɓa dásíwá ɓuan vaá dɔ̃nnáa ho lún zũaɲii, á bán sã̌ san lá à ɓuan lé bìo ɓa zã̌amáa wee ɲàa ɓuennáa o wán lè le hɛɛrè.
36 Ɓa ɓúenɓúen ɓura bò a yi ká ɓa a bío pɔ̃́npɔ̃́n: «O ò ɓúe.»

O Poole wee fɛɛ ho tũiá mí ɲii

37 Pã̌ahṹ na ó ɔ Poole vaá wee zo ɓa dásíwá lún yi ó ɔ bía lè ɓa dásíwá ɲúhṹso lè mu kɛrɛɛkimu: «Fo dà a na le níi mii̇ á ĩ ì bío bìo ɓúi làa fo le?» Á wón bía nɔn wo yi: «Ɛ́ee! Yaa fo wee ɲí kɛrɛɛkimu.
38 Ɪ́ lá mɔn le lé fo lé o *Ezipite nɩ̃i na còonía kã̌a á fó ɓa nɩ̃-ɓúewá muaaseé náa zonnáa le dùure yi.»
39 Ʊ́ ɔ Poole bía nɔn wo yi: «Ɪ̃nɛ́n lée zúifù nɩ̃i. Ɪ́ wee lé ho Silisii kɔ̃hṹ ló-beenɩ̃ ɓúi na ɓa le Taasi na yèni ló yi. Sábéré à ũ na le níi mii̇ le ɩ̃ bío lè ɓa zã̌amáa.»
40 Á ɓa dásíwá ɲúhṹso nɔn mu níi wo yi. Ʊ́ ɔ Poole wã̌a dɩ̃n ho lún zũaɲii ò ɔ dá mí níi ɓa zã̌amáa yi á ɓa ɓúenɓúen wó tɛ́tɛ́tɛ́, ò ɔ lá le bíonɩ̃ ò ɔ wee bío làa ba lè mu zúifùmu.

22

1 «Wàn maáwà lè wàn zàwa, mi ɲí bìo á ĩ bío hã̌ laà na kà wán, á a lénnáa ɩ̃ ɲúhṹ.»
2 Bìo ɓa ɲá ò ɔ wee bío mu zúifùmu, á ɓa wíokaa wan tɛ́tɛ́tɛ́. Ʊ́ ɔ Poole wíokaa lá le bíonɩ̃ ò ɔ bía:
3 «Ɪ̃nɛ́n lée zúifù nɩ̃i. Ɪ́ ton ho Silisii kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le Taasi yi, ká ɩ̃ màhã́ dɔ̃n ho Zeruzalɛɛmu yi hen. O Kamaliyɛli lé yɩ̃a kenía mi lè wàn ɓùaawa làndá sesese. Ɪ̃nɛ́n mún lá can ɩ̃ kuio le Dónbeenɩ̃ bìo yi làa bìo minɛ́n wee wéráa mu ho zuia bìo síi.
4 Bɩ̃a wee bè o Ɲúhṹso wɔ̃hṹ ɓúi á ĩ beéra lò á ɓó, á wɩ̃ikaa ɓa báawa lè ɓa hã̌awa ɓúi kúaa ho kàsó yi.
5 Le *Dónbeenɩ̃ yankarowà ɲúhṹso beenɩ̃ lè ɓa *nɩ̃-kɩ̃a ɓúenɓúen á zũ le bìo á ĩ wee bío bon. Bán lé bɩ̃a á ĩ fó hã̌ vɔ̃nna cɔ̃́n, na á ĩ ì ɓua á à varáa wàn zàwa *zúifùwa na ho Damaasi yi cɔ̃́n, hɩ̃a wee zéení le ɩ̃ dà vaá wɩ̃ika bɩ̃a tà a *Krista bìo bɩ̃n á à ɓua à ɓuennáa ho Zeruzalɛɛmu yi á ɓueé beé lò.
6 «Bìo á ĩ wi ho wɔ̃hṹ wán á wà vaá sùará ho Damaasi yi, ká le wii yòó fárá, yɩ̃o ɓueé tɩ̃ à khon-beenɩ̃ ɓúi ló ho wáayi lií kúaará ɩ̃ wán á kɩ̃nía mii̇.
7 Á ĩ ló lùwá ho tá yi, á tã̌mu ɓúi wee bío làa mi: ‹Soole! Soole! Lée webio nɔn á fo wee beéráa ɩ̃ lò.›
8 Á ĩ tùara: ‹Ɲúhṹso, fo lée wée?› Á mu tã̌mu bía: ‹Ɪ́nɛ́n lé o Nazarɛɛte nɩ̃i Yeesu na á fo wee beé lò.›
9 Bɩ̃a làa mi bò mín á mɔn mu khoomu ká ɓa màhã́ yí ɲá bìo bía.
10 Á ĩ tùara: ‹Ɲúhṹso, lée webio á ĩ ko á ĩ wé?› Ʊ́ ɔ Ɲúhṹso bía nɔn mii̇: ‹Lii hɩ̃ní vaa zo ho Damaasi yi. Bìo le Dónbeenɩ̃ wi à ũ wé ɓúenɓúen á ɓa zoó bío á à na fonɩ̃.›
11 Ká bìo mu khoomu cueéra ɩ̃ yìo á ĩ yí máa mi, á bɩ̃a làa mi bò mín tò ɩ̃ níi yi á zonnáa ho Damaasi yi.
12 «Nɩ̀i ɓúi na yèni ɓa le Ananiasi wi bɩ̃n. O wee kɔ̃̀nbi le Dónbeenɩ̃ á wee bè wa làndá yi sese. Ɓa zúifùwa ɓúenɓúen na ho Damaasi yi wa a bìo.
13 Wón lé yɩ̃a ɓuara ɓueé yú mi á bía nɔn yi: ‹Wàn za Soole, bɩ̃ní wé mi.› Mí lahó yi á ĩ yìo hɛ́ra á mɔn wo.
14 O pá bɩ̃nía bía: ‹Wàn ɓùaawa ɓàn Dónbeenɩ̃ fèra léra fo bèra a na à ũ zṹń le sɩ̃i bìo, à dàń mi a Yeesu, o nɩ̃-térénnii, à ɲí a bíoní.
15 Á ũnɛ́n lé fo á à wé o sɛɛ́ràso á à zéení bìo fo mɔn làa bìo fo ɲá á à na ɓa nùpua ɓúenɓúen yi.
16 Fo tɩ̃n pan mu yɛ́n? Hɩ̃ní ve o Ɲúhṹso le ɓa bátízé fo, à ũ bè-kora à sɛ́n día.›
17 «Bìo á ĩ bɩ̃nía van ho Zeruzalɛɛmu, á wizonle ɓúi ká ɩ̃ wee wé ɩ̃ fìoró le *Dónbeenɩ̃ zɩ̃-beenɩ̃ lún yi,

18 ó ɔ Ɲúhũso zéenía míten làa mi á bía nɔn miĩ: ‹Hĩní fùafùa lé ho Zeruzalɛɛmu yi, lé bĩo á ɓa nùpua máa tà ho tũiá na á fo wee mĩ ĩ dãní yi bĩo.›
19 Á ĩ bía nɔn wo yi: ‹Ɲúhũso, ɓa zũ mu kɛ̃́nkɛ̃́n le ĩnɛ́n ĩten lá wé va ɓa kàránló zĩní yi, à ha bĩa tà ũ bĩo, à fé ɓa vaa kúee ho kàsó yi.
20 Á pãahũ na á ũ sɛɛ́ràso Etiɛna ɓa ɓó yi ká a ĩnɛ́n ĩ bɛɛre wi bĩn, á tà mu wéró á pan ɓa sĩ-zĩnia yi.›
21 Ɔ ɔ Ɲúhũso wãa bía nɔn miĩ: ‹Día à ũ lɛ́n va, ĩ ì tonka fo á fo ò khèn ǹ va làa bĩa yínɔń ɓa zúifùwa cɔ̃́n.›»

O Poole bĩo sã ho Oroomu yi

22 Ɓa zãamáa ɲà mí yiwa á ɲá a Poole cɔ̃́n fúuu á vaá ɓó dén bíonĩ so yi, á ɓa wee bío pɔ̃́npɔ̃́n: «Wón nùpue so síi á ko ò ɔ ɓúe. O mukãnĩ ko le vĩ.»
23 Ɓa wee wãamaka á wee tɛn mí sĩ-zĩnia yòo dáká ká ɓa a wé le tĩní yòo mĩi ho wáayi.
24 Á ɓa dásíwá kuure ɲúhũso nɔn le ɲii le ɓa ɓua a Poole zoo dé ɓa dásíwá lún yi, à ɓa ha a lè hã làbàaní ò ɔ zéení bĩo ó ɔ wó á nɔn ɓa zãamáa wee wãamakaráa o wán kà síi.
25 Bĩo ɓa wee ca a Poole lè hã hũni á à ha, ó ɔ bía nɔn o dási nĩi na wi bĩn yi: «Níi so nɔn mia à mi ha nùpue na bĩo sã ho *Oroomu yi ká mi yí cítío wo le?»
26 Bĩo ɓa dásíwá ɲúhũso ɲá mu ó ɔ wà vaá bía mu lè mí kuure ɲúhũso: «Páa! Loń bĩo fo lá à wé. O nĩi mu bĩo sã ho Oroomu yi.»
27 Á ɓa kuure ɲúhũso wà van o Poole cɔ̃́n, á vaá tùara a yi: «À ũ bĩo sã ho Oroomu yi kɛ̃́nkɛ̃́n à ũ bío mu làa mi.» Ɔ ɔ Poole le «Ũuu.»
28 Á ɓa dásíwá kuure ɲúhũso bía: «Ĩnɛ́n léra le wɛ́n-kúii á bò yi yúráa mu.» Ɔ ɔ Poole ɓèn bía: «Ĩnɛ́n wón ton làa bũ.»
29 Á bĩa lá ko ɓa ha a dɛɛnía día a. Ɓa dásíwá kuure ɲúhũso mí bɛɛre á zãna bĩo ó ɔ le ɓa ca yĩa bĩo sã ho Oroomu yi bĩo yi.

O Poole dĩn ɓa zúifùwa tũiá fɛɛrowà yahó

30 Lé bũn nɔn á mu ɓàn tá na lée tɔ̃n á bĩo ɓa dásíwá kuure ɲúhũso wi ò ɔ zũń bĩo nɔn á ɓa zúifùwa le o Poole wó khonnáa, ó ɔ feera a, ò ɔ bía le ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa tũiá fɛɛrowà ɓúenɓúen kúee mín wán. Bũn mɔ́n ó ɔ ɓuan o Poole vannáa ɓa yahó.

23

1 Ɔ ɔ Poole wãa fá mí yĩo ho làndá tũiá fɛɛrowà yi ò ɔ bía: «Wàn zàwa, ĩ yi yí máa dè. Ĩnɛ́n ĩ bɛɛre zũ le ĩ bò le Dónbeenĩ yi sese á ɓueé ɓó ho zuia yi.»
2 Á le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúhũso beenĩ Ananiasi nɔn le ɲii bĩa dĩn ɓó à Poole yi le ɓa vũaa o ɲii.
3 Ká a Poole màhã́ bía nɔn wo yi: «Fo la lòn soró na ɓa khũunía.* Le Dónbeenĩ á à vũaa fo. Fo dĩn ho làndá wán á kará wee cítíráa mi, à ũ màhã́ le ɓa vũaa mi ká ho làndá ɲɔǹ ho mu.»
4 Á bĩa ɓó a Poole yi bía nɔn wo yi: «Cáa, yaa fo yàá wãa wee là le Dónbeenĩ yankarowà ɲúhũso beenĩ.»
5 Ɔ ɔ Poole bía: «Wàn zàwa, ĩ lá yí zũ ká a lée Dónbeenĩ yankarowà ɲúhũso beenĩ. Bĩo á ĩ màhã́ zũ le le Dónbeenĩ bíonĩ bía bĩo kà: ‹Yí mĩ bín-kohó à lɛɛ́ mi nĩpomu ɲúhũso yi.›†»
6 O Poole zũ mu le ho làndá tũiá fɛɛrowà sɔ̃́n-kéní lé ɓa *Sadusĩɛwa, ká ɓa sɔ̃́n-kéní lé ɓa *Farizĩɛwa, lé bũn nɔn ó ɔ bíaráa bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n ɓa yahó: «Wàn zàwa, wàn maáwà lé ɓa Farizĩɛwa, á ĩnɛ́n mún lé o Farizĩɛ. Bĩo á ĩ dó ĩ sĩi ɓa nĩ-hía vèeró bĩo yi, lé bũn nɔn ɓa wee cítíráa mi.»
7 Bĩo ó ɔ bía hɔ̃́n bíoní so vó á ɓa Farizĩɛwa lè ɓa *Sadusĩɛwa wee kán mín, á ɓa khan, á sankaa mín lè hã kuio bĩo ɲun.

---

* **23:3** Ho pãahũ mu yi ká hã soni ɓa wee wé khũuní à hã fĩaní wé yí mi. † **23:5** Mi loń Léró vũahũ (Exode) 22.27

8 Ɓa Sadusĩɛwa bán wee bío le nĩ-hía máa vèe. Le wáayi tonkarowà mía, á bè-vio ɓúi
na yí dà máa mi mún mía. Á ɓa Farizĩɛwa ɓɛ̀n tà bũn ɓúenɓúen bĩo.
9 Hã wãamakaa wee dé wán ká hã wà, á ho *làndá bĩo zéeníłowa na lè ɓa Farizĩɛwa
lé le kuure á hĩnɔn pã, á wee là mí hɛɛrè ká ɓa a bío: «Wa yí mɔn bè-kohó o nĩi na kà yi.
Mu ù wé bĩo ɓúi zéenía míten là wo, tàá wáayi tonkaro ɓúi bía làa wo.»
10 Le wãaníi wó herera dà fúaa ɓa dásíwá kuure ɲúhũso zãna le ɓa hĩa lɛ̀ɛka a Poole.
Ó o le mí dásíwá ɓúi lii fé o Poole ɓa zãamáa tĩahũ à zoráa ɓa dásíwá lún yi.
11 Mu zoǹ tĩnàahũ, ó o Ɲúhũso zéenía míten là a Poole á bía nɔn wo yi: «Hení ũ sĩi. Fo
zéenía ĩ bĩo ho Zeruzalɛɛmu yi hen, fo mún ko à ũ zéení ĩ bĩo ho Oroomu yi.»

Ɓa lò a Poole wán le mí ì ɓúe

12 Mu tá na lée tɔ̃n yĩnbíi, á ɓa *zúifùwa lò. Ɓa dó mí ɲiní nɔn le Dónbeenĩ yi á le mí
máa dí, á máa ɲu ká mí yí yú a Poole yí ɓó.
13 Bĩa lò hã lĩo mu á po nùpua ɓúará-ɲun.
14 Ɓa wà vaá yú ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa ya-díwá á bía nɔn yi: «Wa dó wa ɲiní nɔn
le Dónbeenĩ yi lè le sòobɛ́ɛ le wa máa dí, á máa ɲu ká wà yí yú a Poole yí ɓó.
15 Minɛ́n lè ho làndá tũiá fɛɛrowà ɓúenɓúen, mi wã́a fio mu ɓa dásíwá kuure ɲúhũso
cɔ̃́n le o bío le ɓa ɓua a Poole ɓuennáa mí cɔ̃́n, à wé le mí wi à mi wíoka loń o bĩo yahó yi
sese. Warɛ́n bán wã́a wíokaa waten vó dĩn pan, á à ɓúe o ká a dĩǹ yí ɓueé dɔ̃n hen.»
16 Ká a Poole ɓàn hĩn-za màhã́ dĩn ɲá hã lĩo mu. Ó o wà zon ɓa dásíwá lún yi, á zoó bía
mu nɔn o Poole yi.
17 Ó o Poole von ɓa dásíwá ɲúhũso nĩ-kéní, á ɓueé bía nɔn yi: «Bè là a yàrónza na kà
varáa mí kuure ɲúhũso cɔ̃́n. O bíonĩ wi làa wo.»
18 Á wón fó a vannáa mí ɲúhũso cɔ̃́n, ò o bía: «O kàsó nĩi Poole le ĩ ɓua a yàrónza na kà
ɓuennáa ũ cɔ̃́n, le o bíonĩ wi làa fo.»
19 Á ɓa dásíwá kuure ɲúhũso fù a yàrónza níi yi, á ɓa khɛ̀ra vaá dĩn ò o tùara a yi: «Lée
webio á fo le fo ò bío á à na mii.»
20 Á wón bía: «Ɓa zúifùwa wó lè ɲii dà-kéní à ɓa le mí ì fio fo, à ho yíró, à ũ bío le ɓa ɓua
a Poole à varáa ho làndá tũiá fɛɛrowà yahó, le lé bĩo á ɓa wi ɓa wíoka loń o bĩo yahó yi
sese.
21 Ɛ̃ɛ yí ɲí mu. Ɓa ɓúi wíokaa míten vó, á wi ɓa párá wĩi wo. Ɓa po nùpua ɓúará-ɲun.
Ɓa dó mí ɲiní nɔn le Dónbeenĩ yi, á le mí máa dí, á máa ɲu ká mu yínɔń o Poole á ɓa yú
ɓó. Ɓa wíokaa míten vó, á pan à ũnɛ́n lé yĩa ɲii.»
22 Á ɓa dásíwá kuure ɲúhũso henía mu nɔn o yàrónza mu yi le bĩo ó o bía nɔn mí yi ò o
yí bío le nùpue ɲí. O o día a ó o wà.

Ɓa ɓuan o Poole vannáa o kuvɛɛnɛɛre Felikisi cɔ̃́n

23 Bũn mɔ́n á ɓa dásíwá kuure ɲúhũso von mí dásíwá ɲúnása nùwã ɲun á bía nɔn yi:
«Mi ve ɓa dásíwá khĩá-ɲun à kúee mín wán, à bè ɓa cón-yòorowà ɓúará-tĩn làa pírú wán,
à séení ɓa nùpua khĩá-ɲun na ɓuan hã cànɓúawá, à mi wíoka miten ho *Sezaaree varó
bĩo yi ho tĩnàahũ léɛ̀rèwa bĩo dènú pãahũ.
24 Mi mún cà ɓa cúawa na mi ì lá là a Poole, à ɓua vaa dé o kuvɛɛnɛɛre Felikisi níi yi ká
mi yí le dɛ̀ɛ ɓúi wé o.»
25 O o túara hã bíoní na kà ho vũahũ yi á nɔn ɓa yi:
26 «Ĩnɛ́n Koloode Liziasi á wee tɛ̀ɛní ũnɛ́n Felikisi na lé o kuvɛɛnɛɛre yi.
27 Ɓa *zúifùwa lá wĩira a nĩi na kà, á lá wi ɓa ɓúe o. Ká ĩ zũna mu le o bĩo sã ho
*Oroomu yi, á ĩnɛ́n dásíwá á kãnía wo.
28 Ĩ wi à ĩ zũń bĩo nɔn ɓa zúifùwa wee koonínáa wo yi, lé bũn á ĩ ɓuan wo vannáa
ɓarɛ́n làndá tũiá fɛɛrowà cɔ̃́n.
29 Á ĩ zũna le lé ɓarɛ́n kùrú làndá bĩo á nɔn ɓa wee koonínáa wo yi, ká nùpue màhã́
yí dà máa bío le o wó khon ó o ko ò o ɓúe, tàá ò o dé ho kàsó yi.

30 Bṹn mɔ́n, á ɓa ɲà ĩ zeǹ wán le ɓa zúifùwa wee lè o wán, lé bṹn nɔn á ĩ dɛ̀ɛnía le ɓa
ɓua a varáa ũ cɔ̃́n, à ĩ mún le bĩa wee kooní a yi à ve o ũ cɔ̃́n.»
31 Á ɓa dásíwá wó bĩo ɓa ɲúhṹso bía nɔn ɓa yi. Ɓa fó a Poole ho tĩ̀nàahṹ mu yi á ɓuan
wàráa fúaa ho Ãntipatiriisi lóhó.
32 Mu tá na lée tɔ̃n, á ɓa dásíwá na wee varáka bĩ́nía ɓuara mí lún yi, à ɓa día bĩa yòora
ɓa cúawa á bán bò là a Poole.
33 Ɓa vaa dɛ̃̃ɛ́nii ho Sezaaree yi, á ɓa dó ho vũahṹ o kuvɛɛnɛɛre níi yi, à ɓa nɔn o Poole
wo yi.
34 Ʊ́ o kuvɛɛnɛɛre kàránna ho ò o tùara a Poole yi le o wee lé ho kɔ̃hṹ yɛ́n yi? Ʊ́ o Poole
bía: «Ĩ wee lé ho Silisii yi.» Bĩo ó o zũna le o ló ho Silisii yi,
35 ó o Felikisi bía nɔn wo yi: «Bìa wee kooní foǹ hĩ́a ɓueé dɔ̃n, á ĩ màhã́ à tùa foǹ.» O o
nɔn le ɲii le ɓa dé o o *Heroode bɛ́ɛnĩ̀ zĩ́-beenĩ̀‡ yi à pa yi.

24

O Poole á ɓa zúifùwa le o wó khon

1 Wizooní bĩo hònú bṹn mɔ́n, á ɓa yankarowà ɲúhṹso beenĩ̀ Ananiasi, lè ɓa ya-díwá
nùwã́ yɛn ɓúi, à séení nùpue ɓúi na zũ ho *Oroomu làndáwá na ɓueé bío ɓa ɲii á bò mín
ɓuara ho *Sezaaree. O yèni ɓa le Tɛɛtuluusi. Ɓa wà vaá von o Poole o Felikisi na le o
kuvɛɛnɛɛre cɔ̃́n.
2 Á ɓa ɓuan o Poole ɓuararáa. Ʊ́ o Tɛɛtuluusi wã́a wee zéení bĩo ó o wó khonnáa kà síi:
«Wa ɲúhṹso, ũnɛ́n lé yĩa nɔn wa yúráa ho hɛ́ɛrà. Mu bè-yèrèmákania na wíokaa wa kɔ̃hṹ
lé ũ bè-zũńminĩ̀ nɔn á bṹn ɓúenɓúen wóráa.
3 Mu bĩowa na wa wee yí ɓúenɓúen fɛ́ɛɛ hã́ lùa ɓúenɓúen yi á wa zũ bĩo, á wa yiwa yí
dà máa nɔnsã́ foǹ hùúu.
4 Ĩ yàá máa dĩ̀n máa yáa ũ pãahṹ. Ĩ wee fĩo fo, sábéré à ũ ɲí ĩ cɔ̃́n cĩinú.
5 Wa mɔn mu le o nĩi na kà dà à yáa bĩo ká mu ɓùaa. Ɓa *zúifùwa na ho dĩ̀míɲá yi
ɓúenɓúen ó o wee kánká. Lé orɛ́n lé ho Nazarɛɛtesa kuure ɓúi ɲúhṹso.
6 Le *Dónbeenĩ̀ zĩ́-beenĩ̀ na bĩo sã́ le yi ó o lá wi o ò tií, lé bṹn te o wĩiró. Wa lá le wa à
dĩ̀n [wa làndá wán á à cítíráa wo,
7 ká ɓa dásíwá ɲúhṹso Liziasi lé yĩa fáa wo wa níi yi lè le sĩ́-suee,
8 ò o nɔn le ɲii bĩa wee kooní a yi le ɓa ɓuen ũ cɔ̃́n.] Fo tùara a nĩi mu yi, á ũnɛ́n à ũten
á à mi bĩo ɓa le o wó khonnáa.»
9 Á ɓa zúifùwa bía sã́ a nĩi mu ɲii le bĩo ó o bía lé ho tũ̃iá.

O Poole wee fɛɛ mí tũ̃iá o Felikisi yahó

10 Ʊ́ o kuvɛɛnɛɛre wã́a dá mí níi o Poole yi le o bío. Ʊ́ o Poole lá le bíonĩ̀ ò o bía bĩo kà:
«Ĩ zũ le fo fã́ le cítíi ho kɔ̃hṹ na kà yi mu míana. Lè bṹn te bĩo á ĩ láaráa foǹ á à fɛɛráa ĩ
tũ̃iá á à lénnáa ĩ ɲúhṹ ũ yahó.
11 Fo dà à tùaka à loǹ. Ĩ ɓuara ho Zeruzalɛɛmu yi á wà ɓueé ɓùaaní le Dónbeenĩ̀ mu
wizooní á dĩ̀n máa dà pírú ɲun wán.
12 Ɓa yí yú mi ká ĩ wee wã̃aní là a ɓúi le Dónbeenĩ̀ zĩ́-beenĩ̀ lún yi. Ɓa mún dĩ̀n yí yú mi
ká ĩ wee khà nùpua kúee mín yi ɓa zúifùwa kàránló zĩ́ní yi, tàá ho lóhó yi.
13 Ɓa yí dà máa zéení le bĩo ɓa wee bío ĩ ɲii á bon.
14 Bĩo á ĩ zũ à ĩ wee wé lé bĩo kà: Ho wɔ̃hṹ na á ɓarɛ́n le ho bĩo yí bon, hón lé hĩ́a á
ĩnɛ́n bò á wee sá na wàn ɓùaawa ɓàn Dónbeenĩ̀ yi. Bĩo ɓúenɓúen na wi ho làndá lè le
*Dónbeenĩ̀ ɲi-cúa fɛɛrowà vɔ̃nna yi á ĩ tà bĩo.
15 Bĩo á ĩ dó ĩ sĩ́i yi, lé bṹn á ɓarɛ́n mún sĩ́a dó yi le ɓa nĩ-tentewà lè ɓa nĩ-kora á khíi vèe.
16 Lé bṹn nɔn á ĩ wee hení ĩ lò à ɓua ĩten sese le Dónbeenĩ̀ lè ɓa nùpua yahó.

‡ **23:35** Heroode bɛ́ɛnĩ̀ zĩ́-beenĩ̀: Le lée zĩ́-beenĩ̀ ɓúi ó o Heroode hĩ́a son ho Sezaaree lóhó yi. Le zĩ́-beenĩ̀ mu lé dĩo á ho Oroomu kuvɛɛnɛɛrewà hĩ́a wee wé kɛń yi.

17 «Mu ù yí lúlúio bìo yɛn ká ì máa va ho Zeruzalɛɛmu. Ká ì bìní ɓuenló bìn ɲúhṹ lé le
séenii wárí á ĩ ɓuan ɓueé nɔn wàn nìpomu yi, lè mu hãmu na á ĩ ɓueé nɔn le Dónbeení
yi.
18 Bṹn lé bìo ɓàn tonló á ĩ kɛra yi le Dónbeení zì-beení lún yi á ɓa ɓueé zoó yú, à bṹn ho
ceéró làndá wó vó. Nùpua na boo yí kɛra bìn làa mi, á wòrónlè mún yí wó.
19 Ho Azii kõhṹ zúifùwa nùwã yɛn ɓúi lé bìa nɔ̀nzɔ̀ wi bìn. Bán lé bìa lá ko à ɓa ɓuee
dìn ũ yahó, à kooní miì ká ɓa mɔn ì wékheró.
20 Tàá le ì tùa ɓarɛ́n na kà yi: Nɔ̀nzɔ̀ na á ĩ dìn ho làndá tũ̀iá fɛɛrowà yahó à fɛɛra ho
tũ̀iá lérarǎa ì ɲúhṹ vaá vó, ká bìo ɓa le ì wó khonnáa ɓúi ɓa mɔn à ɓa zéení mu.
21 Ká yínɔ́ń bìo á ĩ bía pɔ̃́npɔ̃́n ɓa yahó le ì tà ɓa nì-hía vèeró bìo, á nɔn ɓa wee cítíráa
mi ho zuia.»*
22 O Felikisi zũ bìo o Ɲúhṹso wõhṹ bìo karáa sese, ó o bàrá le cítíi fĩ̃ló pɔ̃̀n-veere yi, ò o
bía: «Hen ká ɓa dásíwá kuure ɲúhṹso Liziasi ɓuara, á ĩ màhã́ à fĩ̃ mi cítí.»
23 O o nɔn le ɲii ɓa dásíwá ɲúhṹso na pan o Poole yi le o dé o ho kàsó yi, ká a màhã́ día
le o dá wé míten, ò o mún na ho wõhṹ ɓàn bɔ̃́nlowà yi à ɓa wé dàń ɓuee ɓúɛɛkí o à yí o
séení.

O Poole dìn o Felikisi là a Durusiiye yahó

24 Wizooní bìo yɛn bṹn mɔ́n, ó o Felikisi lè mín hãa zúifù hìnzoró Durusiiye á bò mín
ɓuara. O le ɓa vaa ve o Poole le o ɓuen, ó o ɓueé ɲá bìo á wón bía le sìidéró o *Krista yi
bìo yi.
25 Ká bìo ó o Poole hìa wee bío ho térén míten lè ho ɓua míten sese, lè le cítíi na wà a
ɓuen bìo, ó o Felikisi zãna, ó o bía: «Fo wãa dà a lɛ́n. Ká ì yú níi pãahṹ na yi, á ĩ ì bìní ì ve
fo.»
26 O mún lá wee cà ò o Poole na le wárí wo yi, lé bṹn nɔn ó o wee veráa wó túntún à
ɓuee tà lè hã́ láakáwá.
27 Lúlúio bìo ɲun bṹn mɔ́n, ó o Poosiyuusi Fɛsituusi á zon o Felikisi lahó, á wó a
kuvɛɛnɛɛre. O Felikisi wi ò o wɛɛ́ ɓa zúifùwa sìa, ó o día a Poole ho kàsó yi.

25

O Poole le ɓa bá-zàwa bɛ́ɛ lé yìa á à citi mí

1 O Fɛsituusi ɓuenló ho kõhṹ mu yi wizooní tìn bṹn mɔ́n, ó o dìn ho *Sezaaree yi á
vannáa ho Zeruzalɛɛmu.
2 Bìo ó o vaá dõn bìn, á le *Dónbeení yankarowà ɲúnása lè ɓa *zúifùwa ya-díwá á ɓueé
bía a Poole wékheró bìo nɔn wo yi. Ɓa fìora a Fɛsituusi
3 le o ɲìá mí yi ò o na ho wõhṹ mí yi à mí ɓua a Poole varáa ho Zeruzalɛɛmu. Yaa ɓa lò
a wán, á wi ɓa ɓúe o ho wõhṹ wán.
4 Ká a Fɛsituusi màhã́ bía nɔn ɓa yi: «O Poole wi ho kàsó yi ho Sezaaree yi, á hen làa
cìinú ká ìnɛ́n ì bɛɛre á a bìní ì va bìn.»
5 O o bìnía bía: «Hen ká ɓa ɓúi wi mi tìahṹ á dà vaá zéenía a wékheró, à bán wãa le wa
bè mín va.»
6 O Fɛsituusi wó hã wizooní bìo hètìn, tàá bìo pírú mí dòn làa ba, bṹn mɔ́n ó o bìnía
van ho Sezaaree. Mu tá na lée tõn, ó o Fɛsituusi lée kará mí cítíi fĩ̃ínii lahó yi, ò o le ɓa ɓua
a Poole ɓuennáa.
7 Ká a Poole ɓueé dõn, á ɓa zúifùwa na ló ho Zeruzalɛɛmu yi kìnía wo yi á wee kooní a
yi làa bìowa sìíwà cèrèɛ na á ɓarɛ́n mí bɛɛre yàá yí dà máa zéení yara.
8 Ká a Poole màhã́ pã́ ò o fɛɛra ho tũ̀iá lérarǎa mi ɲúhṹ kà síi: «Ĩ yí wó bè-kohó ɓúi ɓa
zúifùwa làndá lè le *Dónbeení zì-beení dãní yi. Ĩ mún yí wó yí khon lè ho *Oroomu bɛ́ɛ.»
9 Bìo ó o Fɛsituusi wi ò o wɛɛ́ ɓa zúifùwa sìa, ó o wãa tùara a Poole yi: «Fo o tà á à va ho
Zeruzalɛɛmu á ɓa vaá cítí fo ì yìo yi bìn le bíoní mu dãní yi le?»

---

* **24:21** Mi loń Bè-wénia vũahṹ 23.6

10 Ʊ ɔ Poole bía: «Ĩ wi o bɛ́ɛ cítíi ɩ̃ɩ̃níi, á le bɪ̃n á ĩ ko à ĩ cítí yi. Ɪ̃ yí wó yí khon lè ɓa
zúifùwa. Á ũnɛ́n ũ bɛɛre yàá zũ mu.
11 Ká ɪ̃ ɓuan khon, á wó mu ɓúi na bɪ̀o yi á ɓa ko ɓa ɓúe mi, á ĩ máa pɪ̃ ɪ̃ húmú. Ká bɪ̀o ɓa
ɓɛ̀n le ɪ̃ wó khonnáa á yí bon, á nùpue ɓúi ɓɛ̀n mún yí ko ò ɔ dé mi ɓa níi yi. O bɛ́ɛ lé yɪ̀a
á à fɛɛ ɪ̃ tũiá.»
12 Ʊ ɔ Fɛsituusi lè ɓa nùpua na wee na hã yile-tentewà wo yi mɔn mín. Bũn mɔ́n ó ɔ
bía: «O bɛ́ɛ lé yɪ̀a á à fɛɛ ũ tũiá làa bɪ̀o fo le mu wéráa.»

O Poole dɪ̃n o Akiripaa là a Bereniisi yahó

13 Wizooní bɪ̀o yɛn bũn mɔ́n, ó ɔ bɛ́ɛ *Akiripaa lè mín hɪ̃nló Bereniisi á van ho
*Sezaaree á wà vaá tɛ̀ɛnía a Fɛsituusi yi.
14 Ɓa wó hã wizooní bɪ̀o yɛn bɪ̃n, ó ɔ Fɛsituusi yú zéenía a Poole bɪ̀o là a bɛ́ɛ Akiripaa
kà síi: «Nùpue ɓúi wi hen ó ɔ Felikisi á dó ho kàsó yi día.
15 Pãahṹ na á ĩ van ho Zeruzalɛɛmu, á ɓa yankarowà ɲúnása lè ɓa *zúifùwa ya-díwá
ɓueé bía a nɪ̃i mu wékheró bɪ̀o nɔn mɪ̃i, à ɓa le ɪ̃ bío le o ko ò ɔ ɓúe.
16 Á ĩ bía nɔn ɓa yi le ho Oroomusa yí máa tà síiní nùpue ɲúhṹ kà síi, ká ɓànso làa bɪ̀a
le o wó khon yí dɪ̃n mín yara ó ɔ yí mà ho tũiá yí léraráa mi ɲúhṹ bɪ̀o ɓa le o wó khon
dãní yi.
17 Ɓa bò mín làa mi á ɓuara hen, á ĩ wãa yí día á mu yí míana, à mu ɓàn tá na lée tɔ̃n,
à ĩ van le cítíi ɩ̃ɩ̃níi, à ĩ le ɓa ɓua a nùpue mu ɓuennáa.
18 Á bɪ̀a le o wó khon á ɓuara. Ká hã wékhewa na á ɪ̃nɛ́n lá wee leéka bɪ̀o ɓàn dɛ̀ɛ woon
á ɓa yí mà a ɲii.
19 Mu lé ɓarɛ́n kùrú làndá bɪ̀o á ɓa làa wo wãanía wán, là a nɪ̃i ɓúi na ɓa le Yeesu na
húrun ó ɔ Poole wee bío le o yɪ̀o wi lua bɪ̀o yi.
20 Bɪ̀o á ĩ ì wé wé è fáaráa hã tũiáwà mu á ĩ yí zũ. Lé bũn nɔn á ĩ tùara a Poole yi le o tà
á à va ho Zeruzalɛɛmu á ɓa vaá cítí o ho tũiá mu dãní yi le?
21 Ká a Poole màhã́ cà mu le o bɛ́ɛ lé yɪ̀a à cítí mí. Á ĩ wãa nɔn le ɲii le ɓa día le o wé ho
kàsó yi fúaa ká ɪ̃ yú a nɔn o Sezaare yi.»
22 Ʊ ɔ Akiripaa wãa bía nɔn o Fɛsituusi yi: «Mu mún ɲ̀ wé sɪ̃ ɪ̃nɛ́n yi à ĩ ɲí a nɪ̃i mu bíoní.»
Ʊ ɔ Fɛsituusi bía nɔn wo yi: «Ho yíró ká ũ ɲí hã.»
23 Mu tá na lée tɔ̃n, ó ɔ Akiripaa là a Bereniisi lè ɓa dásíwá ɲúnása lè ho lóhó nɪ̃-beera
á bò mín, á bán dó ho cùkú ɓa yi lɛ̀ɛnía ɓueé zonnáa le cítíi ɩ̃ɩ̃níi. Ʊ ɔ Fɛsituusi nɔn le ɲii
le ɓa ɓua a Poole ɓuennáa.
24 Bɪ̀o ó ɔ ɓueé dɔ̃n, ó ɔ Fɛsituusi bía: «À ũnɛ́n bɛ́ɛ Akiripaa, lè minɛ́n na làa wɛn páanía
wi hen kà ɓúenɓúen, o nɪ̃i na dɪ̃n mi yahó kà lé yɪ̀a bɪ̀o yi nɔn á ɓa zúifùwa ɓúenɓúen
vonnáa mín ɪ̃ cɔ̃́n hen, lè ho Zeruzalɛɛmu yi, á wee wãamaka le o ko ò ɔ ɓúe.
25 Ɪ̃nɛ́n cɔ̃́n á ĩ yí mɔn bɪ̀o ɓúi na nɔn ó ɔ koráa lè mu húmú. Ɛ̃ɛ ká bɪ̀o ó orɛ́n míten le ɓa
bá-zàwa bɛ́ɛ lé yɪ̀a ko ò ɔ cítí mí, á ĩ le bũn lé bɪ̀o á mu wãa à wéráa.
26 Bɪ̀o á ĩ ì túa sese o nɪ̃i mu dãní yi á à na ɓa bá-zàwa bɛ́ɛ mu yi á mía. Lé bũn nɔn á ĩ
ɓuan wo á ɓueé dɪ̃nía mi yahó, sɔ̃̀nkú à ũnɛ́n Akiripaa ũ bɛɛre yahó. Ká fo tùara a yi, á ĩ ì
yí bɪ̀o ɓúi á à túa.
27 Lé bɪ̀o mu ɲúhṹ mía ɪ̃ cɔ̃́n à ĩ bío le ɓa ɓua kàsó nɪ̃i varáa ho Oroomu ká ɪ̃ yí zéenía o
wékheró.»

26

O Poole lá le bɪonɪ̃ o bɛ́ɛ Akiripaa yahó

1 Ʊ ɔ *Akiripaa bía nɔn o Poole yi: «Ho wɔ̃hṹ nɔn fonɪ̀, wãa fɛɛ ũ tũiá à lénnáa ũ ɲúhṹ.»
Ʊ ɔ Poole wãa dó a Akiripaa kàféré ò ɔ wee fɛɛ ho tũiá à lénnáa mí ɲúhṹ kà síi:
2 «Bɛ́ɛ Akiripaa, ɪ̃ sɪ̃i ɓɛ̀ntɪ̃n wan ho wɔ̃hṹ na á ĩ yú ho zuia bɪ̀o yi à fɛɛ ɪ̃ tũiá à lénnáa ɪ̃
ɲúhṹ ũnɛ́n yahó, làa bɪ̀o ɓúenɓúen na ɓa zúifùwa le ɪ̃ wó khon bɪ̀o yi.

3 A ũnɛ́n ũten yàá zũ ɓa zúifùwa làndáwá ɓúenɓúen làa bìo ɓa wee wé kán mín wán.
A ĩ bĩná wee fio fo à ũ ɲì ũ yi à ɲínáa ĩ cɔ̃n.
4 Ɓa zúifùwa ɓúenɓúen zũ bìo á ĩ karáa hàrí ĩ yàrónmu pãahũ. Ɓa zũ bìo á ĩ ɓuan lè
ĩten hààní wàn sĩí nùpua tĩahũ lè ho Zeruzalɛɛmu yi.
5 Ɓa zũ mi míana, á lá tà mu á ɓa à bío mu wéréwéré le ĩnɛ́n mún lé wa kuure nùpua
na wee hení ho làndá bìo nĩ-kéní, bìa ɓa le Farizĩɛwa.
6 Ho zuia á ɓa wee cítí mi lé bìo á ĩ dó ĩ sĩi bìo le Dónbeení dó mí ɲii le mí ì na wàn
ɓùaawa yi.
7 Wàn sĩí nùpua zĩ-ɲúná pírú ɲun á mún dó mí sĩa le mi wé è sá máa khí á wé è ɓùaaní
le Dónbeení fúuu le wisoni lè ho tĩnàahũ. Bɛ́ɛ Akiripaa, bũn lé bìo nɔn ɓa zúifùwa wee
koonínáa miĩ.
8 Minɛ́n zúifùwa, lée webio nɔn á mi wee leéka le le Dónbeení yí dà máa vèení ɓa nĩ-
hía?
9 «Ĩnɛ́n ĩ bɛɛre lá wee leéka le ĩ ko à ĩ wé bìo ɓúenɓúen à hèráa o Nazarɛɛte nĩi Yeesu
bìo.
10 Bũn lé bìo á ĩ wó ho Zeruzalɛɛmu yi. Mu ɓàn wéró wɔ̃hũ á ĩ yú ɓa yankarowà ɲúnása
cɔ̃n á wĩikaa le Dónbeení nùpua cèrèɛ kúaa ho kàsó yi. Ká ɓa le mí ì ɓúe ɓa à ĩ mún tà bũn.
11 Pɔ̃nna cèrèɛ yi ká ĩ wee hɛ́ɛ léka ɓa zúifùwa kàránló zĩní ɓúenɓúen yi à beé ɓa lò, á
wi à ĩ kĩkã ɓa yi à ɓa yèrèmá mí ɲiní à pĩ a Yeesu bìo. Ĩ lá ɲii ɓa wán dà, fúaa ĩ wee màɲá
lé vaa beé ɓa lò hã kã-vio ɓúi lórá yi.
12 «Wizonle ɓúi á ĩ ló ɲɔn ho Damaasi mu bìo yi lè le *Dónbeení yankarowà ɲúnása ɲii
na ɓa nɔn miĩ.
13 Bɛ́ɛ Akiripaa, mu wó le wisoni yi ká ĩ lá ho wɔ̃hũ wà, á ĩ mɔn mu khoomu na pànká
wi po le wii khoomu à mu yòó ló ho wáayi á lií kĩnía ĩnɛ́n làa bìa làa mi bò mín yi.
14 A wa ɓúenɓúen ló lùiorá, á ĩ wee ɲí à mu tãmu ɓúi wee bío bìo kà làa mi lè wàn bíoní:
‹Soole, Soole, fo wee beé ĩ lò kà síi le we? Fo ka lòn vàró nàa na wee yén tá mín so ká wón
vĩna a. Ɛɛ ká ũ màhã à wé á à sa.›
15 A ĩ tùara: ‹Ɲúhũso, fo lée wée?› Ɔ o bía: ‹Ĩnɛ́n lé o Yeesu na fo wee beé lò.
16 Ɛɛ ká ũ lii hĩní yòo dĩn. Ĩ wi à ũ wé ĩ ton-sá. Lé bũn nɔn á ĩ zéeníanáa ĩten làa fo. Fo ò
wé ĩ sɛɛ́ràso á à zéení ì na ɓa nùpua yi le fo mɔn mi, á mún ɲ̀ bío bìo á ĩ bĩní ì zéení làa fo
á à na ɓa yi.
17 Ĩnɛ́n á à kãní fo ɓa zúifùwa làa bìa yínɔń ɓa zúifùwa níi yi. Ĩ wee tonka fo ɓa cɔ̃n,
18 bèra a na à ũ hɛ́n ɓa yìo, à vá bìa wi le tíbírí yi léráa mu khoomu yi, á mún fé ɓa o
*Satãni pànká níi yi à na le Dónbeení yi. Ká ɓa tà ĩnɛ́n bìo yi, á ɓa bè-kora á à sɛ́n ɲ̀ día
á à na ɓa yi, á ɓa à yí ho lahó bìa bìo sã le Dónbeení yi tĩahũ.›
19 «Bɛ́ɛ Akiripaa, lé kà síi mu wóráa. Ĩ yí pã mu bìo na zéenía míten làa mi bìo.
20 Ĩ nín-yání bía le Dónbeení bìo ho Damaasi yi. Bũn mɔ́n á ĩ zéenía mu ho Zeruzalɛɛmu
yi, à lá ho *Zudee kɔ̃hũ ɓúenɓúen, á zéenía mu làa bìa yínɔń ɓa zúifùwa. Ĩ wee bío na ɓa
yi le ɓa yèrèmá mí yilera lè mí wárá, à sĩ mí yara lè le Dónbeení, à wé wé hã wárá na wee
zéení le ɓa yèrèmáa bìo bon.
21 Lé bũn bìo yi ɓa zúifùwa wĩiraráa mi ká ĩ wi le Dónbeení zĩ-beení lún yi, á le mí ì
ɓúe.
22 Ká le Dónbeení màhã pan miĩ fúuu á ɓueé ɓó ho zuia. A ĩ tĩn dĩn mí yahó á wee zéení
bìo á ĩ mɔn làa bìo á ĩ ɲá à na ɓa nĩ-beera làa bìa ká ɓúenɓúen yi. Bìo á ĩ wee bío yí wi mí
dòn làa bìo ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà là a *Mɔyiize bía le mu ù wé.
23 Ɓa bía le yìa le Dónbeení mɔn léra á lò ò be, le orɛ́n lé yìa á à wé o nín-yání nùpue na
à vèe. Le lé orɛ́n lé yìa á à zéení ho kãníló bìo na lé mu khoomu á à na wàn nĩpomu lè hã
sĩí-viò yi.»
24 Bìo ó o Poole wee fɛɛ ho tũiá á à lénnáa mí ɲúhũ kà síi, ó o Fɛsituusi wãamaa o wán:
«Ɛ́ee Poole. Fo wee khée le? A ũ minka bè-zũńminí lé bìo wã́a nɔn á ũ ɲúhũ mianáa bĩn.»

25 Ƙ ɔ Poole bía nɔn wo yi: «Fɛsituusi cùkúso, ɪ̃ yí máa khée. Hã bíoní na á ɪ̃ wee bío kà
á ɲúhṹ wi, á hã mún bon.
26 O bɛ́ɛ Akiripaa ɲá mu ɓàn tũiáwà. Ɪ̃ dà a bío o yahó ká ɪ̃ ponɪ̃ sɛ́ra. Ɪ̃ zũ mu kɛ̃́nkɛ̃́n le
mu lè mí dà-kéní kéní ó ɔ zũ. Lé bɪ̀o mu yínɔ́ń bɪ̀o na sànkaa wó kùɛɛ́rè yi.
27 Bɛ́ɛ Akiripaa, fo dó ũ sɪ̃i bɪ̀o le *Dónbeenɪ̃ ɲi-cúa fɛɛrowà bía yi le? Ɪ̃ zũ mu le fo dó ũ
sɪ̃i mu yi.»
28 Ƙ ɔ Akiripaa bía nɔn o Poole yi: «Fo wã́a wi à hen làa cɪ̃inú à ɪ̃ yèrèmá wé o kèrètɪ̃ɛ.»
29 Ƙ ɔ Poole bía nɔn wo yi: «À mu wé lònbɪ̀o, tàá à mu mía poń bṹn, á ɪ̃ pá wee fio le
Dónbeenɪ̃ yi le mu yí kã́ɲa ũnɛ́n ũ dòn yi, ká bɪ̀a ɓúenɓúen na wee ɲí ɪ̃ bíoní ho zuia à wé
le ɪ̃ bɪ̀o, ká hã zúakùaríwà na can làa mi níi ló.»
30 Ƙ ɔ bɛ́ɛ, là a Bereniisi, là a kuvɛɛnɛɛre, làa bɪ̀a ɓúenɓúen na làa ba wi mín wán á hɪ̃́nɔn
yòó dɪ̃́n,
31 à ɓa fó mín ɓa ló á lée wee bío làa mín: «Wékheró ɓúi na nɔn ó ɔ nɪ̃i na kà ko ò ɔ ɓúe,
tàá ò ɔ dé ho kàsó yi hón mía.»
32 Ƙ ɔ Akiripaa bía nɔn o Fɛsituusi yi: «Mu yínɔ́ń bɪ̀o ó ɔ nɪ̃i mu le o bɛ́ɛ fɪ̃ mí cítii, ó ɔ lá
dà à día.»

27

Ɓa ɓuan o Poole ɲɔnnáa ho Oroomu

1 Bɪ̀o mu bía le wa ko wa lá ho won-beenɪ̃ à varáa ho Italii kɔ̃hṹ yi, á ɓa nɔn o Poole
lè ɓa kàsósa nùwã́ yɛn ɓúi ɓa dásíwá ɲúhṹso na ɓa le Zuliyuusi yi. O dásí nɪ̃i mu á ló ho
*Oroomu dásíwá kuure ɓúi yi, dɪ̀o ɓa wee ve làa bá-zàwa bɛ́ɛ dásíwá kuure.
2 Wa zon ho Adaramiite lóhó won-beenɪ̃ dà-kéní na ko ho dé mí yahó lè ho Azii kɔ̃hṹ
wonna dɪ̃́nníi cɔ̃́n á hɪ̃́nɔn wà. Nɪ̃i ɓúi na ɓa le Arisitaaki á zon làa wɛn. O ló ho Maseduana
kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le Tesaloniiki yi.
3 Mu tá na lée tɔ̃n, á wa vaá dɔ̃n ho Sidɔ̃n lóhó. O Zuliyuusi ɓuan o Poole se, ó ɔ nɔn le
níi wo yi ò ɔ léka mín bɔ̃́nlowà wán à ɓa yí o séení.
4 Bṹn mɔ́n á wa hɪ̃́nɔn bɪ̃́n wà. Ká ho pinpiró wee sɪ̃ wa yahó, á wa kun á khíi tun waten
yi lè ho Siipere kɔ̃hṹ na wi mu ɲumu tɪ̃ahṹ, á bã́ hón wà.
5 Wa tò mu yámú ɲumu yi á ló ho Silisii lè ho Pãnfilii kãna nɪ̃sã́ní yi á vaá dɔ̃n ho Lisii
kɔ̃hṹ lóhó na ɓa le Miraa.
6 Lé bɪ̃́n á ɓa dásíwá ɲúhṹso yú ho Alɛkisãndiri lóhó won-beenɪ̃ ɓúi na wà a va ho Italii
kɔ̃hṹ. A hón lé hɪ̀a ó ɔ kúaa wɛn yi.
7 Wa wó wizooní ká hã boo ho wɔ̃hṹ wán. Wa wà yèrèdɛ̀dɛ̀, á lò bon làa sòobɛ́ɛ á bò yi
vaá dɔ̃nnáa ho Kɪ̃niide lóhó ɲii. A bɪ̀o ho pinpiró hò wɛn á wa yí dà máa lá dén dã́ní so, á
wa kun vaá ló lè ho Salamɔnɛɛ cɔ̃́n, á bã́ ho Kɛrɛɛte kɔ̃hṹ na wi mu ɲumu tɪ̃ahṹ wà.
8 Wa bã́ ho kɔ̃hṹ mu, ká mu màhã́ wó lònbee làa sòobɛ́ɛ. Wa vaá dɔ̃n ho lahó ɓúi na ɓa
wee ve làa «Wonna Dɪ̃́nníi La-senɪ̃.» Ho wi ho Lasee lóhó nɪ̃sã́ní.
9 Wa míana le vɛɛnɪ̃ mu yi dà, á ɓa *zúifùwa ɲiní lɪ̀ró pã̃ahṹ* khɪ̃́ína yú, á ho won-beenɪ̃
pàró lònbee wíokaa wee wé. Lé bṹn ó ɔ Poole ɲànáa ɓa zeɲ wán kà sɪ́i:
10 «Wàn zàwa, ɪ̃ mɔn mu le le vɛɛnɪ̃ na wa wi yi á à wé lònbe-beenɪ̃. Ho won-beenɪ̃ lè mí
sèró á ho yáaró na ɓùaa á à yí. A bè bṹn wán, á warɛ́n wa bɛɛre yí bánbáa á wa mukãní
á à vɪ̃ mu yi.»
11 Ɛɛ ká ɓa dásíwá ɲúhṹso màhã́ dó mí sɪ̃i bɪ̀o ho won-beenɪ̃ ɲúhṹso làa yɪ̀a te ho leékaa
le mí ɪ̀ wé yi, á po bɪ̀o ó ɔ Poole bía.
12 Ho kɛɛní hã wonna dɪ̃́nníi na kà yi yínɔ́ń bɪ̀o na se le tɛ̀ɛnɪ̃ pã̃ahṹ. Lé bṹn te bɪ̀o á
bɪ̀a wi ho won-beenɪ̃ yi boomuso á wó le ɲii dà-kéní à ɓa le mí ɪ̀ hɪ̃́ní ho lóhó mu yi á à

* **27:9** Ɓa zúifùwa ɲiní lɪ̀ró: Ɓa zúifùwa wee wé lɪ̀ mí ɲiní hã wiso-poa pɪ̀ihṹ vaa véenii lè ho tá khóorè pɪ̀ihṹ ɓúakáró pã̃ahṹ. Ɓa ɲiní mu lɪ̀ró mɔ́n lé bɪ̀o á hã pinpi-beera wee wé và yi. Hã wonna pàró yidèérè wé kɛń hón pã̃ahṹ so yi.

lɛ́n. Ɓa lá wi à ɓa vaa dã̃ ho Kɛrɛɛte kɔ̃hṹ wonna dĩ̃nníi la-veere ɓúi na ɓa le Fenikisi. Hã̃ yèrèmáa wi lè lé wii tèenníi. Lé bĩ́n ɓa wi à ɓa vaa cãaka yi, à le tɛ̀ɛnì pã̃ahṹ khĩ́í ká mu lá dà à wé.

13 Ho pinpi-zàwa ɓúi hĩ́nɔn lè le wii hɛ̀ɛníi ɓàn nín-káahó á wee pɛ̀ɛka, á ɓa wee leéka le mí dà à wé bĩ̀o ɓa lá le mí ì wé. Ɓa hĩ́nɔn á vá lée bã́ lè ho Kɛrɛɛte kɔ̃hṹ ɓàn ɲi-kã́ní á wà.

14 Cúa-yɛn á pinpi-beenĩ ɓúi na ɓa le Erakiyon á ló ho kɔ̃hṹ mu wii hɛ̀ɛníi ɓàn nín-tĩ́ánĩ.

15 Á ho yèrèmá sĩ́ ho pinpiró lée bĩ̀o na yí dà máa wé. Á wa sã́ san día waten, á ho ɓuan wàráa.

16 Ho kɔ̃hṹ dà-za ɓúi na wi mu ɲumu tĩ́ahṹ á yèni ɓa le Koda, ká ho wi le wii hɛ̀ɛníi ɓàn nín-káahó, lé hón á wa khĩ́ína nĩ̀sã́ní, á ho dá tun wɛn cĩ́inú, á wa màhã́ wã́a yú ho won-za na ɓa wee wé zo fenínáa míten ká mu here na can wa mɔ́n á lá yòó dó. Ká wa lò màhã́ bon wóráa mu.

17 Bĩ̀o wa lá ho yòó dó vó, á ɓa won-pàwa canka hã̃ hũ̃ni á bánbáa ho won-beenĩ à ho hĩ́a yí hɛkɛnka. Ɓa zã́na ho hĩ́a vaa fùuní le hɔ̃̀nlè yi ho Libii ɲii, á ɓa lá le dɛ̀ɛ na wee tĩ́ ho won-beenĩ lùwíi yi á can ho won-beenĩ yi lè ho hṹló á lií dó mu ɲumu yi, à ɓa wã́a día míten á ho pinpiró lá wàráa.

18 Bĩ̀o ho tá tɔ̃̀n à ho pinpiró pá lan wee vĩ́nvã ho won-beenĩ lè mí sòobɛ́ɛ, á ɓa ɓúakáa wee ɓùɛn ho sèró à kúee mu ɲumu yi.

19 Mu ɓàn tá na bĩ́nía lée tɔ̃̀n, á ho won-beenĩ bĩ̀owa ɓúi á ɓarɛ́n lè mí nín-bia wee khũ̃aa yénní kúee mu ɲumu yi.

20 Mu yú wizooní bĩ̀o yɛn ká nùpue yère máa dá lé wii lè hã̃ mànàayio wán, à ho pinpiró pá lan wee và lè mí pànká. Mu ù va à yí, à wa yàá wã́a yí máa leéka le o ɓúi ì fen.

21 Bĩ̀a wi ho won-beenĩ yi míana à ɓa máa dí bĩ̀o. Ɔ́ o Poole wã́a hĩ́nɔn dĩ̃n ɓa yahó ò o bía nɔn ɓa yi: «Mi nɔ̀nzoǹ lá zṹ se bĩ̀o á ĩ̃ le mi yí le wa lé ho Kɛrɛɛte yi á mi tà yi. Se mu minka bĩ̀owa na wee yáa kà á lá máa yí máa wé.

22 Ɛ̃ɛ ká hã̃ laà na kà wán á mi hení mi sĩ́a. O ɓúi mukã̃nĩ máa vĩ́. Ho won-beenĩ mí dòn lé hĩ́a á à yáa.

23 Ho hĩ́ihṹ tĩ́nàahṹ, á le Dónbeenĩ na á ĩ̃ bĩ̀o sã́ yi á wee ɓùaaní, lé dén wáayi tonkaro á ɓuara ĩ́ cɔ̃́n,

24 á ɓueé bía nɔn mĩ̀ĩ: ‹Poole, yí zɔ̃́n. Fo ko à ũ̃ vaa dĩ̃n ho Oroomu bɛ́ɛ yahó. Le Dónbeenĩ á à fení ũ̃nɛ́n làa bĩ̀a làa fo páanía wi ɓúenɓúen.›

25 Wa nùwã̃, mi cén hení mí sĩ́a. Ĩ́ dó ĩ́ sĩ̀i le Dónbeenĩ yi. Mu ù wé làa bĩ̀o mu bía nɔnnáa mĩ̀ĩ.

26 Ho pinpiró á à dón wɛn á à varáa ho kã̃-veere ɓúi yi.»

27 Mu tĩ́nɔ̀nna pírú náa yú ká ho pinpiró ɓuan wɛn wàráa ho *Mɛditeranɛɛ yámú ɲumu wán. Ho tá tĩ́ahṹ, á ho won-beenĩ ton-sáwá wee leéka le wa wà vaá sùará le ɓónɓóore yi.

28 Á ɓa lèera ho hṹló na ho hɔ̃nló dɛ̀ɛ ɓúi na lĩ á can yi á dó mu ɲumu yi, á mu booró yú hã̃ mɛɛterewa ɓóní làa pírú làa bĩ̀o hèɲun. Bĩ̀o ɓa vá van cĩ́inú, á ɓa tĩ́n lèera ho dó, á ɓa yú mɛɛterewa ɓóní làa bĩ̀o hètĩ́n.

29 Ɓa zã́na le wa won-beenĩ hĩ́a vaá hén hã̃ hue-beera ɓúi. Lé bṹn nɔn á ɓa khũ̃aana ho hɔ̃nló bĩ̀owa bĩ̀o náa na lĩ̀ka na wee ɓua ho dĩ̃ní á can ho won-beenĩ yi á kúaa mu ɲumu yi lè ho mɔ́n, à ɓa wã́a kará wee lòoní ho tá tĩ́ló.

30 Ho won-beenĩ ton-sáwá wi ɓa lùwí, á ɓa vá ho won-za na ɓa wee wé zo fenínáa míten ká mu here á dó mu ɲumu yi, à ɓa wee bío le lé mu bĩ̀owa na wee ɓua ho dĩ̃ní á mí wee kúee lè ho yahó.

31 Ɔ́ o Poole bía nɔn ɓa dásíwá ɲúhṹso lè ɓa dásíwá na ká yi: «Héyĩ̀i! Ɓa nùpua mu á yí kará ho won-beenĩ yi, á mí máa fen.»

32 Á ɓa dásíwá wã́a fáara ho won-za mu hũ̃ni á día á ho wà.

33 Bìo ɓa wee lòoní ho tá tĩló, ó ɔ Poole henía ɓa sĩa le ɓa dí mu bìo. O bía làa ba kà: «Bìo
kà lé mu wizooní pírú náa ká mi yí máa dí bìo hùúu.
34 Mi cén cà mu bìo dí, à mí pànkáwá à kɛń. Mi nĩ-kéní woon á dɛ̀ɛ ɓúi kà máa khuee
yi.»
35 Hɔ̃n bíoní so bío vaa véeníi, ó ɔ Poole lá ho búurú, á dó le Dónbeenĩ báráká, ò ɔ
cɛ̀ɛkaa ho wee là.
36 Á ɓa ɓúenɓúen màhã́ wã́a yú le sĩ-heɓúee á wee dí.
37 Warɛ́n na wi ho won-beenĩ mu yi lée nùpua khĩá-ɲun làa ɓúará-tĩn làa pírú làa nùwã
hèzĩn.
38 Bìo ɓa dúka sù á ɓa khũaana ho dĩnló á kúaa mu ɲumu yi bèra a na à ho won-beenĩ
wé záyi.
39 Bìo ho tá tɔ̃n, á ho won-beenĩ ton-sáwá á yí zũ ho lahó na ɓa wi yi. Lahó ɓúi na
sùaráa lè le ɓónɓóore na ho pinpiró yí tà yí here yi, lé bĩn á ɓa lá wi à ɓa vaa zoo dĩní ho
won-beenĩ yi ká mu lá dà à wé.
40 Á ɓa feera mu bìowa na lĩka na wee ɓua ho dĩní á kúaará. Ho won-beenĩ mu ɓàn
pɛ̀ɛnía á ɓa mún feera kúaará, á ɓa can ho pɔ̃nsò-beenĩ ho won-beenĩ mu yahó, à ho
pinpiró wã́a dón ho à ɲanáa hón lahó so yi.
41 Ká ɓa màhã́ vaá ɓó le hɔ̀nlè yi. Ho won-beenĩ mu ɓàn yahó á fùunía le hɔ̀nlè yi á ho
yí dà máa va lùe. Ká ho ɓàn mɔ́n á mu ɲumu na wee hĩní lè mí pànká á háakaa.
42 Á ɓa dásíwá wi à ɓa ɓúe ɓa kàsósa, ò ɔ ɓúi hĩa yí wã́a lɛ́n à fen.
43 Ká ɓa dásíwá ɲúhṹso màhã́ wi ò ɔ fení a Poole, ó ɔ pã́ le ɓa yí wé mu. O ɔ bía nɔn bìa
zũ mu ɲumu yi le ɓa yénka lé ho yahó à bánbá ɲa le ɓónɓóore.
44 Ká bìa ká bán á à ɓuaka hã́ pɛnminí tàá ho won-beenĩ bìowa ɓúi yi á ɲanáa ɓa mɔ́n.
Lé kà síi á wa ɓúenɓúen wóráa á dàńna lóráa mu ɲumu yi à dɛ̀ɛ woon á yí wó a ɓúi.

28

Bìo wó ho Malite yi

1 Bìo wa mɔn à wa fera vó, á wa ɲá à ɓa le ho kɔ̃hṹ na wa wi yi yèni ɓa le Malite.
2 Ho nùpua ɓuan wɛn se. Mu wó à ho viohó wee tè á le tɛ̀ɛnĩ wi, á ɓa lò ho dɔ̃hṹ á wa
kará kĩnía yi.
3 Ó ɔ Poole khuiira hã́ ɓùɛɛní le mí ì yénní á à kúee ho dɔ̃hṹ yi. A bìo ho dɔ̃hṹ wunwuró
wi, ó ɔ díhioni ló hã́ ɓùɛɛní mu yi, á cṹaana a Poole níi ɓuan yi wee dándu.
4 Bìo ho Malitesa mɔn mu, á ɓa wee bío làa mín: «Wa nùwã, o nĩi na kà lée nĩ-ɓúe. O
fera yí húrun mu ɲumu yi ká le dofĩní na térénna màhã́ pá yí tà le o mukãnĩ kɛń.»
5 Ká a Poole màhã́ pàránna a fá dó ho dɔ̃hṹ yi. O yàá yí mɔn o vía.
6 Ɓa ɓúenɓúen wã́a pan le cúa-yɛn ká a Poole wee le, tàá le o ò dĩn dĩn á à lé è lùwá lií
hí. Á ɓa pan san à dɛ̀ɛ ɓúi máa wé, á ɓa yèrèmáa mí ɲiní á wee bío bìo kà: «Yìa kà lée
dofĩní ɓúi.»
7 Ho kɔ̃hṹ mu na wa wi yi ya-dí á lún beenĩ wi. Ho sùaráa yi làa hen na wa wi yi. O nĩi
mu yèni ɓa le Pubiliyuusi. O ɓuan wɛn sese hã́ wizooní bìo tĩn yi.
8 O nĩi mu ɓàn maá lò yí here wi le dãmu dɛ̀ɛ yi. Lée tɛ̀ɛnĩ làa fĩn-lonloòró vã́mú tò a.
Ó ɔ Poole wà zon o cɔ̃́n, á fĩora nɔn wo yi, ò ɔ bò mí níní o wán ó ɔ wan.
9 Bṹn mɔ́n á ho kɔ̃hṹ mu vánvárowà na ká wee ɓuen, à bán mún wa.
10 Le kɔ̀nbii ɓuaró lè mí sĩíwà á ɓa ɓuan làa wɛn. Á bìo wa lɛ́nló dɔ̃n, á bìo wa màkóo
wi yi le vɛɛnĩ bìo yi á ɓa nɔn wɛn.

O Poole vaá dɔ̃n ho Oroomu

11 Hã pĩina tĩn lé hĩa wa wó bĩn á bò yi wàráa. Won-beenĩ ɓúi mún kɛra bĩn làa wɛn á
le tɛ̀ɛnĩ pãahũ khĩína yú. Ho ló ho Alɛkisãndiri yi. Ɓa wee ve ho làa Dofĩ-hénbéní.* Bĩo á
ho wee lɛ́n á hón lé hĩa wa zon.
12 Wa dĩn ho Sirakuusi yi, á wó hã wizooní tĩn bĩn.
13 Lé bĩn wa dĩn yi á bã́ le ɓúee vannáa ho Erekio lóhó. Mu ɓàn tá na lée tõn á ho pinpiró
và, á wee lé lè le wii hɛ̀ɛníi ɓàn nín-káahó ɓuen. Bũn ɓàn wizooní ɲun níi lé bĩo wa vaá
dõnnáa ho Puzoole lóhó.
14 Wa fò mín lè wàn zàwa kèrètĩɛwa ɓúi bĩn, á ɓa fĩora wɛn le wa wé hã wizooní bĩo
hèɲun làa mí. Lé kà síi á wa wà ɲɔnnáa ho *Oroomu.
15 Wàn zàwa na tà a *Krista bĩo ho lóhó mu yi na ɲá wa ɓuenló sã, á ló ɓueé sã́ wa yahó
ho Apiyuusi yàwá, lè ho lahó na ɓa le «Làanía bĩo tĩn» yi. Bĩo ó ɔ Poole mɔn ɓa ó ɔ dó le
Dónbeenĩ báráká á yú le sĩ-heɓúee.
16 Bĩo á wa vaá dõn ho Oroomu, ó ɔ Poole ɓa nɔn le zĩi ɓúi yi ó ɔ làara yi mí dòn, à ɓa le
o dási nĩi ɓúi wé pa a yi.

O Poole wee bue le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo

17 Mu wizooní tĩn níi zoń, ó ɔ Poole von ɓa *zúifùwa ɲúnása le ɓa le mí kúee mín wán.
Bĩo ɓa ɓueé fò mín o zĩi ó ɔ bía nɔn ɓa yi: «Wàn zàwa, ho Zeruzalɛɛmu zúifùwa wĩira mi á
dó ho Oroomusa níi yi. Á ĩ ɲɔń yí wó yí khon le wàn nĩpomu. Ĩ mún yí yáara wàn ɓùaawa
làndá.
18 Ɓa tùara miĩ á bĩo ɓúi na ɓa à dĩn wán á à ɓúeráa mi á ɓa yí yú, á ɓa le mí ì día mi.
19 Ká bĩo ɓa zúifùwa pã́ mu, á ĩ wó san le ɓa ɓua mi ɓuennáa ho Oroomu bɛ́ɛ cṍn á wón
fɛɛ ĩ tũiá. Ká mu yínɔń wàn sĩí nùpua á ĩ wà ɓueé kooní yi.
20 Lé bũn nɔn á ĩ le mi ɓuen à ĩ ɓuee bío làa mia. Yĩa ó ɔ *Isirayɛɛle nĩpomu dó mí sĩi yi
lé wón bĩo yi á ho zúakùarí na kà cannáa làa mi.»
21 Á ɓa zúifùwa bía nɔn wo yi: «Warén yí yú vũahũ ɓúi na ló ho *Zudee kõhũ yi na bía
à ũ bĩo làa wɛn. Á nùpue ɓúi mún yí ló bĩn yí ɓueé bía bĩo ɓúi làa wɛn. Wa mún yí ɲá ũ
yèn-kohó sã.
22 Ká wa màhã́ wi à ũ zéení bĩo á ũ wee leéka à wa ɲí. Lé bĩo le kuure na á fo wi yi, dén
ɓa nùpua pã́ bĩo hã lùa ɓúenɓúen yi.»
23 Á ɓa dó le wizonle nɔn o Poole yi. Ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ wee ɓuen o cṍn hen na ó ɔ wi yi, ò ɔ bue
le *Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo na ɓa yi, ká a zéenía a *Mɔyiize làndá bĩo lè le *Dónbeenĩ ɲi-cúa
fɛɛrowà bíoní yara làa ba, á wee cà ò ɔ bío ɓúe ɓa ɲúhũ o Yeesu bĩo dãní yi. Ɓa kúaa mín
wán le yĩnbíi fúaa ho zĩihũ.
24 Ɓa ɓúi tà bĩo ó ɔ Poole wee bío yi, ɓa ɓúi ɓèn yí tà mu yi.
25 Bĩo ɓa bíoní wã́a wi mín ɲúná yi wee saawaráa, ó ɔ Poole bía hã bíoní na kà á
véeníanáa: «Yaa hã bíoní na le Dónbeenĩ Hácírí bía á nɔn mĩn ɓùaawa yi là a ɲi-cúa fɛɛro
*Ezayii ɲii á bon. Bĩo kà lé bĩo le bía:
26 Lɛ́n vaa bío na mu nĩpomu na kà yi:
Mi wé è ɲí mu bĩo kɛ̃́nkɛ̃́n
ká mi máa zũń mu kúará.
Mi wé è loń lè mí yĩo,
ká mi máa mi dɛ̀ɛ.
27 Ɓa nùpua na kà yí máa ɲí dɛ̀ɛ.
Ɓa tun mí ɲikõnna
le mí máa ɲí bĩo.
Ɓa muunía mí yĩo
á yí wi ɓa mi.
Ɓa yí wi ɓa ɲí bĩo lè mí ɲikõnna.

---

* **28:11** Dofĩ-hénbéní: Hã dofĩina mu yènnáa ɓa le Kasitoore làa Polukusi. Hã yènnáa hĩa wee lé ho Kɛrɛɛsisa cṍn. Lé hãrén á ho won-beenĩ ton-sáwá na hón pãahũ so yi á hĩa wee kàràfá míten yi à hã pa ɓa yi.

Ɓa tun mí yiwa.
Ɓa pa̋ le mí máa yèrèmá máa ɓuen ĩ cɔ̃n à ĩ wɛɛ́ ɓa.
28 Awa, á mi wa̋a zũń mu. Le Dónbeenĩ wó á ho fenló bíonĩ mu á à bue á à na bĩa yínɔń
zúifùwa yi. Ɓàn ǹ tà á à ɲí le.»
29 [Bĩo ó o Poole bía hɔ̃n bíoní so vó, á ɓa zúifùwa saawaa wà ká ɓa a kán mín.]
30 Zĩi ɓúi na ó o Poole wee da yi ká a sàání, lé dén ó o kará yi lúlúio bĩo ɲun. Bĩa wi ɓa mi
a wán ɓúenɓúen wee ɓuee yí o bĩn.
31 O wee bue le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ bĩo, á wee kàrán o Yeesu Krista bĩo lè ɓa nùpua ká a ponĩ
sɛ́ra, á bĩo ɓúi yí máa hè.

Ho vũahũ na ó ɔ Poole túara nɔn ho Oroomu kèrètĩɛwa kuure yi

Vũahũ túarɔ́ ɲúhũ

Ho vũahũ mu lé o Poole túara ho nɔn ho Oroomu kèrètĩɛwa kuure yi.

O bía le ɓa nùpua ɓúenɓúen wó khon lè le Dónbeenĩ, ká bĩa màhã́ tà dó mí sĩa o Yeesu *Krista yi á le Dónbeenĩ á à wé á ɓa à térén le yahó. Le è kãní ɓa mu bè-kora yi á à na le mukãnĩ binbirĩ na máa vé ɓa yi (1–8).

O Poole bía lè ɓa *zúifùwa na wee pĩ a Yeesu bĩo le ɓa yí dà máa pĩ le Dónbeenĩ máa lɛ́n fɛ́ɛɛ. (9–11).

O le hã laà na kà wán á le Dónbeenĩ sãamu na le wee wé làa bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa á ko mu wé à ɓa na míten ɓúenɓúen o Yeesu yi, à bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi fɛ́ɛɛ (12.1–15.13).

O mún bía le mí wi à mí va ho Oroomu, à dĩn bĩn varáa ho Ɛsipaaɲɛ. O ɔ tɛ̀ɛnía bĩa ó ɔ zũ ho Oroomu lóhó yi ɓúenɓúen (15.14–16.27).

Le tɛ̀ɛnii

1 Ĩnɛ́n Poole na lé o Yeesu *Krista ton-sá, lé mi wee túa ho vũahũ na kà á à na mia. Le Dónbeenĩ von mi à ĩ wé o Yeesu Krista tonkaro. Le léra mi à ĩ bue le Dónbeenĩ bín-tente,
2 dĩo le fèra dĩn mí ɲi-cúa fɛɛrowà wán dóráa mí ɲii nɔn mí bíonĩ vũahũ yi.*
3 Le bín-tente mu bĩo ciran le Za Yeesu Krista. O lé o *Daviide mɔ̀nmànii mu nĩpomu dãní yi.
4 Ɛ̃ɛ ká le Dónbeenĩ Hácírí zéenía mu lè mí pànká le o lé mí za bĩo le vèenía wo bĩo yi, wón na lé wa Ɲúhũso Yeesu Krista.
5 Lé o Yeesu Krista mu pànká yi á le Dónbeenĩ sãamu wóráa mi là a tonkaro, bèra a na hã kãna ɓúenɓúen nùpua à dé mí sĩa wo yi, à wé bè o bíoní yi, à déráa ho cùkú wo yi.
6 Minɛ́n mún lé bán nùpua so ɓúi, minɛ́n na le Dónbeenĩ von, á mi bĩo sã a Yeesu Krista yi.
7 Ãwa! Ĩ wee túa ho vũahũ na kà á à na minɛ́n ɓúenɓúen na le Dónbeenĩ wa làa sòobɛ́ɛ á von á mi bĩo sã le yi ho Oroomu lóhó yi. Le wàn Maá Dónbeenĩ lè wa Ɲúhũso Yeesu Krista wé mí sãamu làa mia, à na ho hɛ́ɛrà mia.

O Poole wi o ɔ̀ vaa ɓúɛɛkĩ ho Oroomu

8 Ĩ ì ɓúaká lè wàn Dónbeenĩ báráká déró mi ɓúenɓúen bĩo yi o Yeesu Krista pànká yi. Lé bĩo mí sĩadéró le Dónbeenĩ yi á bĩo wee bío ho dĩmíɲá lùa ɓúenɓúen yi.
9 Le Dónbeenĩ na á ĩ wee sá na yi lè ĩ sĩi ɓúenɓúen le bín-tente na á ĩ wee bue bĩo yi, dĩo bĩo ciran le Za, dén zũ le bĩo á ĩ wee mĩ lé ho tũiá poni. Le zũ le ká ĩ wee fio à ĩ leéka mi bĩo.
10 Pãahũ lée pãahũ ká ĩ wee fio, à ĩ le ká mu lé le Dónbeenĩ sĩi bĩo, à le tà na mu níi, à ĩ dàń ɓuen mi cɔ̃́n.
11 Mu bon, ĩ ɓɛ̀ntĩn wi à ĩ mi mi wán làa sòobɛ́ɛ, bèra a na à mu bĩo wéró pànká na le Dónbeenĩ Hácírí dó miĩ à mi mún yí, à mi pànká wíoka kɛń.
12 Á hã sĩadéró le Dónbeenĩ yi na wa lɛɛ́ra yi á wa à hení mín sĩa bĩo yi.
13 Wàn zàwa lè wàn hĩnni kèrètĩɛwa, ĩ wi à mi zũń le ĩ wi à ĩ ɓuen mi cɔ̃́n ká hã bũmakaa màhã́ hò mi á ĩ dĩǹ yí yú mu wɔ̃hũ. Ĩ ì ɓuen mi cɔ̃́n, bèra a na à ĩ tonló cũnú kɛń làa bĩo ho kɛraráa hã kãna na ká nùpua cɔ̃́n bĩo síi.
14 Ĩ ko à ĩ bue le Dónbeenĩ bín-tente na ɓa nùpua ɓúenɓúen lè mí sĩíwà yi, bĩa yĩo hɛ́ra làa bĩa yĩo yí hɛ́ra, bĩa kàránna, làa bĩa yí kàránna.

---

* **1:2** Mi loń Ezayii vũahũ 52.7; 61.1

15 Lé bũn te bìo á ĩ wi à ĩ ɓuee bue le bín-tente mu à na minɛ́n na mún wi ho Oroomu lóhó yi.

Le Dɔ́nbeenĩ bin-tente pànká wi

16 Mu bon, le bín-tente bueró nĩyio yí máa dí mi. Le bín-tente mu lé le Dɔ́nbeenĩ pànká na le wee kãníináa bìa ɓúenɓúen na wee dé mí sĩa le yi, à ɓúaká làa bìa lé ɓa *zúifùwa, à dãnáa bìa ká.
17 Le bín-tente mu wee zéení le le Dɔ́nbeenĩ wee wé à ɓa nùpua térén le yahó ɓa sĩadéró le yi mí dòn bìo yi, làa bìo mu túararáa: «Yìa térénna le Dɔ́nbeenĩ yahó bìo á ɓànso dó mí sĩi le yi bìo yi, wón á à kɛ́ń le mukãnĩ binbirĩ yi.»†

Ɓa nùpua wee wé mu bè-kora lè mí sĩiwà

18 Le Dɔ́nbeenĩ wi ho wáayi, á wee zéení le mí yi wee cĩ ɓa nùpua yi bìo ɓa pã́ le à ɓa wee wé bìo yí se bìo yi. Ɓa wee ti ho tũiá poni yi lè mi wén-kora.
19 Lé bìo á bìo ó o nùpue dà à zũń le Dɔ́nbeenĩ bìo dã́ní yi á yí sà ɓa yi, lerɛ́n míten zéenía mu wéréwéré làa ba.
20 A lá ho dĩmíɲá ɲúhṹ ɓúɛɛníi, á le Dɔ́nbeenĩ pànká na ɲii mía, làa bìo le karáa bũn ó o nùpue yìo yí máa mi. Ɛɛ ká mu màhã́ wee zũń le bè-wénia yi. Lé bũn te bìo ɓa tũiá yí dà máa wé sĩnáa.
21 Ɓa zũ le le Dɔ́nbeenĩ dà, à ɓa yí dó le báráká làa bìo mu koráa. Lé bũn wó á bìo ɓa wee leéka á ɲúhṹ míanáa, á hácíira mía, á wi le tíbírí yi.
22 Ɓa le mí lé mu bè-zũńminĩ ɓànsowà, à ɓa màhã́ wó ɓa bɔ̃́nbúwá.
23 Sã́ni ɓa ɓùaaní le Dɔ́nbeenĩ cùkúso na máa hí, á ɓa día ɓa wee ɓùaaní mu bè-lénnia na ɓa wee ta lòn nùpue, tàá ɲínza, tàá naɲu laà náa so, tàá bìa wee várá mí píorà wán, bán na ɓúenɓúen wee hí.
24 Lé bũn bìo yi á le Dɔ́nbeenĩ díaráa ɓa á ɓa wi mu bìo na tun wéró yi, à héha lè ɓa sĩa wárá na yí se, á wee wé hã nĩyi-wárá làa mín.
25 Ɓa pã́ le Dɔ́nbeenĩ tũiá poni à ɓa bò hã sabíoní mɔ́n. Ɓa wee ɓùaaní bìo le Dɔ́nbeenĩ léra, á wee sá na mu yi, à lerɛ́n Dɔ́nbeenĩ na léra mu á ɓa día, dén na màhã́ ko lè le khòoníi fɛ́ɛɛ. Amiina!
26 Lé bũn bìo yi á le Dɔ́nbeenĩ díaráa ɓa á ɓa wee wé hã nĩyi-wárá na bìo sĩ ɓa yi. Ɓa hã́awa wee da làa mín, à ɓa yí máa da làa báawa.
27 Lé làa bũn síi á ɓa báawa mún yí máa da làa hã́awa, à ɓa sĩa wee bĩní vá mín yi làa sòobɛ́ɛ. Lé bũn bìo yi á le lònbee na ko làa ba wee yíráa ɓa bìo ɓa vṹnun wee wé bìo yi.
28 Bìo ɓa pã́ le mí máa zũń le Dɔ́nbeenĩ, á le ɓɛ̀n día á ɓa bò mí hácín-kora mɔ́n, á wee wé bìo yí ko.
29 Mu bìo na yí térénna lè mí sĩíwà ɓúenɓúen ɓa wee wé: Ɓa wee wé mu yikomu, ɓa yìo wee lé mí ninzàwa bìo, ɓa lé ɓa nĩ-sṹmáa, le yandee wi ɓa yi làa sòobɛ́ɛ. Ɓa lé ɓa nĩ-ɓúewá, á wa hã warà. Ɓa wee khà ɓa nùpua, ɓa wa mu bè-kora wéró lè ɓa nùpua. Ɓa wee fũaa hã sabíoní ɓa nùpua ɲiní,
30 á wee yáa mín yènnáa. Ɓa lé le Dɔ́nbeenĩ zúkúsa. Ɓa wee là ɓa nùpua, á wee yòoní míten. Ɓa wee khòn, ɓa dà mu bè-kora wéró làa sòobɛ́ɛ. Ɓa wee pĩ mín nùwã bíoní.
31 Ɓa lé ɓa bɔ̃́nbúwá. Ɓa dó mí ɲiní le mí ì wé bìo na, à ɓa máa wé mu. Ɓa yiwa tunka, ɓa yí zũ màkárí.
32 Ɓa ɲɔ̀ zũ le Dɔ́nbeenĩ cítíi bìo le bìa wee wé hɔ̃́n wárá so síi bìo sã́ mu húmú yi. Ɛɛ ká ɓarɛ́n mí bɛɛre màhã́ pá wee wé mu, á ɓa mún wee tà bìa wee wé mu ɲii.

2

Ɓa nùpua cítírɔ́ bìo

1 Ũ wé nùpue lée nùpue á wee cítí bìa ká, á ũ ɲúhṹ máa lé, fo wee síiní ho ũten. Lé bìo á bìa fo wee cítí, bán wárá ɓàn síi lé hĩ́a ũnɛ́n mún wee wé.

† **1:17** Mi loń Habakuuki vũahṹ 2.4

2 A wa ɓɛ̀n zũ le bɨ̀a wee wé hɔ̃́n wárá so sɨ́i á le Dónbeenɨ̀ á à cítí làa bɨ̀o térénna.
3 A ũnɛ́n na wee cítí ɓa nùpua à ũ ɲɔ̀ǹ wee wé ɓa wárá ɓàn sɨ́i, fo so wee leéka le ũ ɲúhṹ
á à lé le Dónbeenɨ̀ cítɨ́i yi le?
4 Tàá bɨ̀o le Dónbeenɨ̀ sɨ̀i se, á wee ɲɨ̀ mí yi, á zũ mu bè-tente wéró, á fo so wee lá làa
bè-kãamáa le? Zũń le lé bṹn tentemu so wee ɲàa fo à ũ yèrèmá ũ yilera lè ũ wárá.
5 Awa, á bɨ̀o fo yí wi ũ ɲí dɛ̀ɛ, á yí wi ũ yèrèmá ũ yilera lè ũ wárá, á le lònbe-sũmúi lé
dɨ̀o fo ɓɛ̀n ǹ dé ũten yi le Dónbeenɨ̀ sɨ̀-cɨ̀ílè wizonle zoǹ. Bṹn zoǹ ká le è ɨ̃́ le cítɨ́i làa bɨ̀o
térénna.
6 Le è sàání ɓa nùpua yi á à héha lè ɓa bè-wénia.*
7 Bɨ̀a wee wé mu bè-tentewà làa sòobɛ́ɛ, á wee cà ho cùkú lè le yèni le Dónbeenɨ̀ cɔ̃́n, lè
le mukãnɨ̀ binbirɨ̀, bán le è na le mukãnɨ̀ na máa vé yi.
8 Ká bɨ̀a kãa le Dónbeenɨ̀ yi, na pã́ ho tṹiá poni à ɓa tà mu bè-kora bɨ̀o, bán le è zéenínáa
le mí yi wee cɨ̀ ɓa yi làa sòobɛ́ɛ.
9 Le lònbee lè le yi vɛ́ɛ á à yí bɨ̀a ɓúenɓúen na wee wé mu bè-kora. Mu ù ɓúaká làa bɨ̀a
lé ɓa *zúifùwa, á à dãnáa bɨ̀a yínɔń ɓa zúifùwa.
10 Ɛ̀ɛ ká bɨ̀a wee wé mu bè-tentewà, bán le Dónbeenɨ̀ á à dé ho cùkú yi, le è wé á ɓa à
yí le kɔ̃̀nbii á à kɛń ho hɛ́ɛrà yi. Le nín-yání ì wé mu làa bɨ̀a lé ɓa zúifùwa, á bɨ̀a yínɔń ɓa
zúifùwa màhã́ à sɨ̀.
11 Mu bon, le Dónbeenɨ̀ yí máa hueeka nùpua mín yi.
12 Lé bṹn nɔn á bɨ̀a ɓúenɓúen na wó mu bè-kora à ɓa yí zũ a *Mɔyiize làndá, bán húmú
bɨ̀o á làndá níi mía yi. Ká bɨ̀a zũ ho làndá mu à ɓa wee wé mu bè-kora, bán á à cítí lè ho
làndá.
13 Mu bon, bɨ̀a térénna le Dónbeenɨ̀ yahó yínɔń bɨ̀a wee ɲí a Mɔyiize làndá mí dòn ká
ɓa máa bè ho yi. Bɨ̀a wee wé bɨ̀o ho làndá le ɓa wé, bán lé bɨ̀a le Dónbeenɨ̀ wee wé à ɓa
térén le yahó.
14 Hen ká bɨ̀a yínɔń ɓa zúifùwa na ó o Mɔyiize làndá mía cɔ̃́n á wee wé bɨ̀o ho làndá bò,
se ho làndá mu wi ɓa yiwa.
15 Bṹn wee zéení le bɨ̀o ho làndá le ɓa wé wé á wi ɓa sɨ̀a yi, á ɓa yiwa lé mu sɛɛ́ràsa. Lé
bɨ̀o á pãahṹ ɓúi à ɓarɛ́n míten yilera pɨ̀ ɓa bɨ̀o, ká pãahṹ ɓúi à hã tà ɓa ɲii.
16 Le Dónbeenɨ̀ cítɨ́i ɨ̃́ nɔ̀nzoǹ, ká mu bɨ̀o á à zũń. Bṹn zoǹ ká le è dɨ̃́n o Yeesu *Krista
wán á à cítíráa ɓa nùpua ɓa bɨ̀o ɓúenɓúen na sà yi dã́ní yi, làa bɨ̀o le Dónbeenɨ̀ bín-tente
bíaráa mu, dɨ̀o á ɨ̃ wee bue.

Ɓa zúifùwa yi máa bè ho làndá yi làa bɨ̀o mu koráa

17 Ɛ̀ɛ ká ũnɛ́n na lé o zúifù, á zũ a *Mɔyiize làndá, á le ũ sɨ̀i wan le Dónbeenɨ̀ bɨ̀o yi,
18 fo zũ bɨ̀o sɨ̀ le Dónbeenɨ̀ yi. Lé ho làndá nɔn á fo zũnáa bɨ̀o se.
19 Fo láa mu yi le fo lé ɓa muiiwà ya-dí, á lé bɨ̀a wi le tíbírí yi khoomu.
20 Fo le fo lé bɨ̀a yí zũ mu bɨ̀o nɨ̀-kàránlo, á lé ɓa háyúwá nɨ̀-kàránlo. Lé bɨ̀o fo zũ le mu
bɨ̀o zũńló lè ho tṹiá poni á wi ho làndá yi.
21 Awa, ũnɛ́n na màhã́ le fo lé bɨ̀a ká nɨ̀-kàránlo ɓɛ̀n wó kaka yí máa kàránnáa ũten?
Fo wee hení mu na ɓa nùpua yi le ɓa yí ɲuaa bɨ̀o, à ũnɛ́n màhã́ wee ɲuaa le we?
22 Fo wee kàrán ɓa nùpua le ho hã́-fénló lè ho bá-fénló ɓa khí yi, à ũnɛ́n màhã́ wee wé
mu le we? Fo ɲina hã wɔ̃̀nna à ũ màhã́ wee zoo ɲuaa mu bɨ̀o hã wɔ̃̀nna zɨ̀ní yi le we?
23 Fo wee yòoní ũten ho làndá bɨ̀o yi, à le Dónbeenɨ̀ yèni dén ɓɛ̀n wee yáa bɨ̀o fo yí máa
bè ho làndá mu yi bɨ̀o yi.
24 Mu bon, bɨ̀o kà lé bɨ̀o túara le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀ vũahṹ yi: «Lé minɛ́n bɨ̀o yi á bɨ̀a yí zũ
le Dónbeenɨ̀ wee yáaráa le yèni.»†
25 Mu bon, ká fo wee wé bɨ̀o ho làndá bò, se ũ *kúiiró‡ bɨ̀o ɲúhṹ wi. Ká fo *kúio à ũ
màhã́ yí máa bè bɨ̀o ho làndá bò henía yi, se fo ka lòn nùpue na yí kúio.

---

* **2:6** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 62.13 † **2:24** Mi loń Ezayii vũahṹ 52.5 ‡ **2:25** Mi loń Luki vũahṹ 1.59

26 Ká yïa yí kúio ò o ɓɛ̀n wee bè bïo ho làndá bò henía yi, á le Dónbeenï so máa càtí
ɓànso lòn nùpue na kúio le?
27 Á yïa yí kúio ò o wee bè bïo ho làndá bò henía yi lé wón khíi cítí ũnɛ́n na yí máa bè
ho yi, ká ũnɛ́n ho làndá mu ɲɔ̀ɔ̀ń wáa túara nɔn yi, á fo mún kúio.
28 Mu bon, mu yínɔ́ń o nùpue sãnía wee wé ɓànso là a zúifù, á mu mún yínɔ́ń ho kúiiró
wee wé o là a zúifù.
29 Ká a zúifù binbirï lé yïa lé orɛ́n zoó mí sïi yi. Á ho kúiiró binbirï, hón lé le sïi na
yèrèmáa. Bũn lé le Dónbeenï Hácírí wee wé mu, ká yínɔ́ń ho kúiiró na ó o Mɔyiize làndá
bò. O zúifù binbirï yí máa yí le yèni nùpua cɔ̃́n. Le Dónbeenï lé dïo ó o wee yí le yèni cɔ̃́n.

3

Le Dónbeenï le mí ì wé bïo à le wé mu

1 Awa, á mu zúifùmu lè ho kúioró lée bïo na cũnú wi le?
2 Mu cũnú wi làa sòobɛ́ɛ hã dáa ɓúenɓúen yi. Ɓarɛ́n lé bïa le Dónbeenï kàràfáa mí bíonï
yi ho yahó.
3 Awa, á hàrí ká ɓa ɓúi ɓa tïahṹ á yí bò bïo le Dónbeenï le ɓa wé yi, á bũn so ò hè lerɛ́n
á le máa bè mí bíonï yi le?
4 Ɓùeé. Wa ko wa zũń le le Dónbeenï dén wee dïn ho tũiá poni wán, ká ɓa nùpua
ɓúenɓúen lé ɓa sabín-fũaalowa, làa bïo mu túararáa le Dónbeenï bíonï vũahṹ yi lerɛ́n
míten dání yi:
«Ɓa nùpua ko ɓa zũń
le bïo fo wee mï ɓúenɓúen lé ho tũiá poni.
Á hàrí ɓa yáa ũ yèni,
se ũ bïo pá bon.»*
5 Ká bïo warɛ́n wee wé à mu yí térénna lé bũn wó á le Dónbeenï térénló bïo wíokaa
zũnanáa, se ï wáa dà à bío bïo kà á à héha lè ɓa nùpua leékaró: Hen ká le Dónbeenï wee
beé wa lò bïo ɓúi dání yi, bũn so wee zéení le le yí térénna le?
6 Ɓùeé dɛ́! Bũn lé ɓa nùpua leékaró. Lé bïo ká le Dónbeenï yí térénna, á le è cítí ho dïmíɲá
nùpua kaka?
7 Ká ïnɛ́n lá fã le sabéré á le Dónbeenï tũiá poni bïo wíokaa zũna á dóráa ho cùkú le yi,
á lé mu yɛ́n ɓɛ̀n wáa nɔn á ĩ ɲúhṹ á à síráa le ï lé o bè-kora wéro?
8 Ɓa ɓúi na wee là wɛn á yàá wee bío le wa wee bío bïo kà: Mi wé wa wé mu bè-kora à
mu bè-tentewà lé yi. Bán nùpua so ɲúná á à sí.

Nùpue na térénna le Dónbeenï yahó á mía

9 Awa, á warɛ́n *zúifùwa màhã́ ɓɛ̀n wee leéka le wa bïo ɲúhṹ so wi po bïa ká lée? Ɓùeé
dɛ́! Ï zéenía mu le ɓa *zúifùwa làa bïa yínɔ́ń ɓa *zúifùwa ɓúenɓúen á mu bè-kohó pànká
wi wán,
10 làa bïo mu túararáa le Dónbeenï bíonï vũahṹ yi:
«Ɓa nùpua ɓúenɓúen yi
á nï-kéní kà yí térénna,
11 hácírí ɓànso nï-kéní kà á mía,
hàrí nï-kéní kà yí máa cà le Dónbeenï.
12 Ɓa ɓúenɓúen día ho wã-tente,
ɓa páanía wó ɓa nùpua na bïo ɲúhṹ mía.
Bè-tente wéro nï-kéní kà
á mía ɓa tïahṹ.
13 Ɓa ɲiní ka lòn búráa na hɛ́nkaa.
Ɓa wee khà ɓa nùpua.
Ɓa bíoní ka lòn díhioni súró.

---

* **3:4** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 51.6

14 Ɓa wee dánkání ɓa nùpua làa sòobɛ́ɛ,
ɓa wee bío hã bín-kora.
15 Ɓa can mí kuio le nɨ̃-ɓúee bɨ̀o yi.
16 Hã dã̂a na ɓa wee tè yi
ɓúenɓúen á ɓa wee fɨ mu bɨ̀o yi,
à dé hã yinyio ɓa nùpua yi.
17 Ɓa yí zũ hɛ́ɛrà wɔ̃hṹ.
18 Ɓa yèn-dã̂ní yi á Dónbeenɨ̃ kɔ̃̀nbii ɲúhṹ mía.»†
19 Á wa ɲɔ̀ɔ̀ zũ le ho làndá bò nɔn bɨ̀a wee bè bɨ̀o ho wee bío yi. Bṹn wó bèra a na à bío léenii yí kɛń o ɓúi cɔ̃́n, à ho dɨ̃míɲá nùpua ɓúenɓúen mún zṹń le mí wó khon le Dónbeenɨ̃ yahó.
20 Nɨ̃i woon yí dà máa wé bɨ̀o ho làndá le o wé ɓúenɓúen á máa térénnáa le Dónbeenɨ̃ yahó. Mu bon, ho làndá ɲúhṹ, lée bèra a na à ɓa nùpua zṹń le mí wó khon.

Bɨ̀o le Dónbeenɨ̃ wee kã̂ní là a nùpue

21 Ɛ̃ɛ ká hã laà na kà wán, á bɨ̀o le Dónbeenɨ̃ wee wé à wa wé ɓa nùpua na térénna le yahó ká ho làndá níi ló, bṹn le Dónbeenɨ̃ mu wã̂a zéenía làa wɛn. O *Mɔyiize làndá mí bɛɛre lè le Dónbeenɨ̃ ɲi-cúa fɛɛrowà zéenía mu wéréwéré.
22 Le Dónbeenɨ̃ wee wé à ɓa nùpua térén le yahó ɓa sɨ̃adéró o Yeesu *Krista yi bɨ̀o yi. Le wee wé mu làa bɨ̀a ɓúenɓúen na wee dé mí sɨ̃a wo yi, hueekaró mía mu yi.
23 Lé bɨ̀o ɓa nùpua ɓúenɓúen wó mu bè-kohó, á ɓa ɓúenɓúen khɛ̀ra lè le Dónbeenɨ̃ cùkúso.
24 Ɛ̃ɛ ká le Dónbeenɨ̃ sãamu bɨ̀o yi, á le wó á ɓa térénna o Yeesu Krista pànká yi, wón na wó á ɓa yú míten mu bè-kohó níi yi. Le wó mu kã̂amáa.
25 Le Dónbeenɨ̃ wó a lè le muinɨ̃ yɨ̀a. Lé bṹn bɨ̀o yi ó ɔ Krista mu húmú pànká yi á bɨ̀a dó mi sɨ̃a wo yi ɓúenɓúen á yúráa mu bè-kora sɛ́ndíaró. Le Dónbeenɨ̃ wó kà síi, à zéeníináa bɨ̀o le wee wé à ɓa nùpua térén le yahó. Hàrí ho yánkaa, á ɓa nùpua bè-kora na ɓa wó
26 á le hã mí sɨ̃i bɨ̀o yi, à zéeníináa bɨ̀o le wee wé à ɓa térén le yahó. Hàrí lòn zuia ká le Dónbeenɨ̃ pá térénna, á wee wé à ɓa nùpua térén le yahó ɓa sɨ̃adéró o Yeesu yi bɨ̀o yi.
27 Lé bɨ̀o á mu lé le sɨ̃idéró le Dónbeenɨ̃ yi wee wé ò ɔ nùpue térén le yahó, á mu ɲúhṹ mía ò ɔ yòoní míten mí wárá bɨ̀o yi.
28 Mu bon, wa wee leéka le o nùpue wee térén le Dónbeenɨ̃ yahó o sɨ̃idéró le yi bɨ̀o yi, ká yínɔń o Mɔyiize làndá na ó ɔ wee bè yi bɨ̀o yi.
29 Tàá le Dónbeenɨ̃ mu so lé ɓa *zúifùwa mí dòn ɓàn Dónbeenɨ̃ le? Le so yínɔń hã sɨ̃íwà na ká ɓúenɓúen ɓàn Dónbeenɨ̃ le? Ũuu, le mún lé hã sɨ̃íwà na ká ɓàn Dónbeenɨ̃.
30 Mu bon, lerɛ́n lé le Dónbeenɨ̃ dà-kéní mí dòn. Lé lerɛ́n wee wé à ɓa zúifùwa térén le yahó ɓa sɨ̃adéró le yi bɨ̀o yi, á le mún wee wé à hã sɨ̃íwà na ká nùpua mún térén le yahó ɓa sɨ̃adéró le yi bɨ̀o yi.
31 Á bṹn so wee zéení le lé dén sɨ̃idéró so le yi bɨ̀o yi ó ɔ Mɔyiize làndá ɲúhṹ wã̂a míanáa le? Ɓùeé dɛ́! Ho làndá mu bɨ̀o ɲúhṹ kɛńló á wa yàá wíokaa wee tií ɲii lè wa sɨ̃adéró le Dónbeenɨ̃ yi.

4

O Abarahaamu sɨ̃idéró le Dónbeenɨ̃ yi bɨ̀o

1 Á bɨ̀o wa wã̂a à bío wàn ɓùaa *Abarahaamu dã̂ní yi lé mu yɛ́n? Lé mu yɛ́n ó ɔ yú?
2 Ká a Abarahaamu lá térénna le Dónbeenɨ̃ yahó bɨ̀o ó ɔ wó bɨ̀o yi, se o dà à yòoní míten, ká a màhã́ yí dà máa yòoní míten le Dónbeenɨ̃ yahó.
3 Mu bon, bɨ̀o kà lé bɨ̀o túara le Dónbeenɨ̃ bíonɨ̃ vũahṹ yi: «O Abarahaamu dó mí sɨ̃i le Dónbeenɨ̃ yi, lé bṹn nɔn le càtío wo là a nùpue na térénna le yahó.»*

† **3:18** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 14.1-3; 53.2-4; 5.10; 10.7; 140.4; Ezayii vũahṹ 59.7-8
* **4:3** Mi loń Bɨ̀o ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 15.6

4 O ton-sá wón sàánii ko làa wo, ká le yínɔ́ń dɛ̀ɛ na ɓa wé hã̃ làa wo.
5 Ɛ̀ɛ ká a ɓúi yí máa wé dɛ̀ɛ, à ɓànso màhã́ dó mí sĩi le Dónbeenĩ na wee wé ò ɔ bè-kora wéro à térén le yahó, wón le Dónbeenĩ wee càtí le o térénna mí yahó o sĩidéró le yi bĩo yi.
6 Lé bṹn te bĩo ó ɔ nùpue na le Dónbeenĩ wee càtí le o térénna le yahó ká mu bè-wénia nii ló ó ɔ *Daviide wee bío ɲún-sĩni bĩo kà síi:
7 «Bìa le Dónbeenĩ sɛ́ra wékheró día, á ɓó bè-kora ɲúhṹ,
bán ɲúná sĩ.
8 O nùpue na bè-kora ó ɔ Ɲúhṹso yí ɲà a ɲúhṹ yi,
wón ɲúhṹ sĩ.»†
9 Dén ɲún-sĩni so bĩo ciran bĩa kúiora mí dòn lée, tàá bĩa yí kúiora á mu mún ciran? Mu bon, wa wee bío bĩo kà: «O Abarahaamu sĩidéró le Dónbeenĩ yi lé bṹn wó a là a nùpue na térénna le yahó.»
10 Ká lé o *kúiiró mɔ́ndɛ́n á le wóráa wo là a nùpue na térénna lée, tàá le wó mu vó ó ɔ kúioráa? Ɓùeé, le Dónbeenĩ wó a Abarahaamu là a nùpue na térénna vó ó ɔ kúioráa.
11 Sã́ni ò ɔ Abarahaamu kúii, à bṹn le Dónbeenĩ wó a là a nùpue na térénna le yahó o sĩidéró le yi bĩo yi. Ká ho kúiiró hón lée fĩiminĩ na bò a wán, à zéení le le Dónbeenĩ wó a là a nùpue na térénna mí yahó o sĩidéró le yi bĩo yi. Lé bṹn bĩo yi ó ɔ Abarahaamu mu wóráa bĩa ɓúenɓúen na dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi à ɓa yí kúiora ɓàn maá.
12 Ɛ̀ɛ ká a mún lé bĩa kúiora ɓàn maá, bán na yí kã́ɲaa ho kúioró mí dòn yi, à ɓa bò bĩo á wàn maá Abarahaamu wó yi, wón na dó mí sĩi le Dónbeenĩ yi sã́ni ò ɔ kúii.

Hã kĩa wee yi le sĩidéró le Dónbeenĩ yi pànká yi

13 Le Dónbeenĩ dó mí ɲii nɔn o *Abarahaamu là a mɔ̀nmànía yi, le mí ì na ho dĩmíɲá ɓa yi á ho ò wé ɓa kĩa.‡ Ká mu màhã́ yínɔ́ń bĩo ó ɔ Abarahaamu wee wé bĩo ho làndá le o wé bĩo yi. Le wó mu lé bĩo ó ɔ térénna le yahó o sĩidéró le yi bĩo yi.
14 Ká hã̃ kĩa bĩo lá sã́ a *Mɔyiize làndá bèrowà yi mí dòn, se le sĩidéró le Dónbeenĩ yi ɲúhṹ mía, á bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na mí nĩpomu yi mún lá à khí.
15 Lé bĩo á bĩo ɓa nùpua yí máa wé bĩo ho làndá le ɓa wé sese, lé bṹn wee cĩí le Dónbeenĩ sĩi. Ká làndá lá mía, se làndá yáaró ɓɛ̀n mún mía.
16 Lé bṹn bĩo yi á hã̃ kĩa bĩo sã́náa bĩa dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi, bèra a na à hã̃ wé bĩo na hɔ̃n làa ba, à bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na à bĩo sĩ bĩa lé o Abarahaamu mɔ̀nmànía ɓúenɓúen yi. Mu yínɔ́ń bĩa mí dòn na wee wé bĩo ho làndá le ɓa wé, ká mu mún lé bĩa ɓúenɓúen na dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi.
17 Làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũ̃ahṹ yi: «Ĩ wó fo lè hã̃ kã̃na cɛ̀rɛ̀ɛ nĩpomu ɓàn maá.»§ Le Dónbeenĩ na ó ɔ dó mí sĩi yi yahó, ó ɔ lé wa maá. Dén Dónbeenĩ so lé dĩo wee dé le mukã̃nĩ ɓa nĩ-hía yi, le wee wé à bĩo lá mía à kɛ́ń.
18 O Abarahaamu dó mí sĩi lòonía mu bĩo na lòoníló do, á dó mí sĩi le Dónbeenĩ yi, lé bṹn te bĩo ó ɔ wóráa hã̃ sĩíwà na boo ɓàn maá, làa bĩo le Dónbeenĩ bíaráa mu kà síi: «Ũ mɔ̀nmànía ɲii máa zṹń.»*
19 O lúlúio á à yí ho khĩmàni mu pã̃ahṹ, á ká mu húmú, á mún zũ mín hã́a Sara máa teró bĩo, ɛ̀ɛ ká a sĩidéró le Dónbeenĩ yi màhã́ pá fárá dĩn.
20 Bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé ó ɔ yí titikaa bĩo yi hàrí cĩinú. Ká a sĩidéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi ó ɔ wíokaa yú ho pànká, á dóráa ho cùkú le yi.
21 O Abarahaamu láa mu yi binbirĩ le bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé á wéró pànká mún wi le cɔ̃́n.

---

† **4:8** Mi loń Lení vũ̃ahṹ (Psaumes) 32.1-2 ‡ **4:13** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũ̃ahṹ (Genèse) 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18
§ **4:17** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũ̃ahṹ (Genèse) 17.5 * **4:18** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũ̃ahṹ (Genèse) 15.5

22 Lé bũn nɔn á mu túara a Abarahaamu dãní yi le «le Dónbeeni càtío wo là a nùpue na térénna.»†
23 Ɛɛ ká le bíoni mu «le Dónbeeni wó a là a nùpue na térénna» á yí túara orɛ́n mí dòn bìo yi.
24 Le mún túara warɛ́n bìo yi, warɛ́n na le Dónbeeni càtío lè ɓa ni-térénnia, warɛ́n na dó wa sía le yi, lerɛ́n na vèenía wa Ɲúhũso Yeesu ɓa ni-hía tĩahũ.
25 Le Dónbeeni día á ɓa ɓó a wa bè-kora bìo yi, á wó ó o vèera, bèra a na à wa wé ɓa nùpua na térénna le yahó.

5

Le Dónbeeni wó á ɓa nùpua làa de bĩnía sĩ

1 Bìo le Dónbeeni wó wɛn lè ɓa nùpua na térénna wa sĩadéró le yi bìo yi, á warɛ́n làa de á ho hɛ́ɛrà wãa wi pãahũ wa Ɲúhũso Yeesu *Krista pànká yi.
2 Lé orɛ́n pànká yi á wa wee zãmakaráa mu sãamu na wa wi yi wa sĩadéró le Dónbeeni yi bìo yi, á sĩa wan bìo wa dó wa sĩa wee lòoní wa páaníló le Dónbeeni mu cùkú yi làa de.
3 Mu yàá yínɔń bũn mí dòn, wa wee zãmaka le lònbee na wee yí wɛn bìo yi, Lé bìo wa zũ le le wee wé à wa hĩ wa sĩa.
4 Ká wa hã wa sĩa, lé bũn ń wé á wa à dàń ń yí le sée ho kúará khɛ́nló wán. Ká wa dàńna kãa ho kúará khɛ́nló mu yi, á wa à dàń ń dé wa sĩa á à lòoní bìo le Dónbeeni le mí ì wé.
5 Wa sĩadéró à lòoní á bìo máa dé nĩyio wɛn, lé bìo le Dónbeeni zéenía le mí wa wɛn làa sòobɛ́ɛ le Hácírí na le nɔn wɛn pànká yi.
6 Mu bon, wa lá yí dà dɛ̀ɛ ɓúi máa wé waten. Á bìo ho pãahũ na le Dónbeeni bàrá á dɔ̃n, ó o Krista ɓueé húrun ɓa bè-kora wérowà bìo yi.
7 Ho tà à hí o nùpue na térénna bìo yi lònbee wi. Ɲún-sĩ á nùpue dà à hení mí sĩi á à hí yĩa wee wé mu bè-tente bìo yi.
8 Ɛɛ ká le Dónbeeni wee zéení le le wa wɛn làa bìo kà: Bìo wa lá lé ɓa bè-kora wérowà mí cúee, ká a Krista màhã pá tà húrun wa bìo yi.
9 Wa wó ɓa nùpua na térénna le Dónbeeni yahó o Krista húmú cãni pànká yi. Á lée kɛ̃́nkɛ̃́n ká wa mún khíi kãní le Dónbeeni sĩ-cĩílè yi.
10 Mu bon, bìo wa lá lé le Dónbeeni zúkúsa, ó o za húmú pànká yi á wa làa de wãa bĩnía sĩ. Á bìo wa sĩ làa de kà síi, á wa láa mu yi kɛ̃́nkɛ̃́n le wa à kãní bìo ó o yĩo wi lua pànká yi.
11 Mu yàá yínɔń bũn mí dòn, wa wee zãmaka le Dónbeeni bìo yi wa Ɲúhũso Yeesu Krista pànká yi, wón na wó á wa lè le Dónbeeni mu bĩnía sĩ.

O Adãma là a Yeesu Krista bìo

12 Lé o nùpue ni-kéní wékheró bìo yi á mu bè-kohó wéró zonnáa ho dĩmíɲá yi. Á lé mu bè-kohó wéró ɓɛ̀n nɔn á mu húmú wiráa. Á ɓa nùpua ɓúenɓúen mún wee hí, lé bìo ɓa ɓúenɓúen lé ɓa bè-kora wérowà.
13 Sãni le Dónbeeni bè o *Mɔyiize làndá, à bũn mu bè-kohó wi ho dĩmíɲá yi vó. Ká bìo á ho làndá lá dĩn mía, á le Dónbeeni ɓɛ̀n lá yí máa mĩ mu bè-kohó bìo dé dɛ̀ɛ yi.
14 Á lá a Adãma pãahũ à vaa ɓúe o Mɔyiize pãahũ yi, á mu húmú yú le sée ɓa nùpua wán. Hàrí bìo á bán nùpua so wékheró yí ka là a Adãma wékheró bìo síi, wón na wó bìo le Dónbeeni le o yí wé, à ɓa ɓúenɓúen pá húrun, o Adãma na bìo wee zéení yĩa khíi ɓuen bìo.
15 Ká ho wékheró na wó, bũn lè le Dónbeeni sãamu yí dà máa tèé. Lé bìo ká lé o nùpue ni-kéní mí dòn wékheró bìo yi á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ húrunnáa, á le Dónbeeni sãamu na le wó lè ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ o nùpue ni-kéní pànká yi, wón na lé o Yeesu Krista, bũn sãamu so bìo ɓɛ̀n yí dà máa bío.

† **4:22** Mi loń Bìo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 15.6

16 Le Dónbeenĩ sãamu là a nùpue nĩ-kéní wékheró á wi mín ɲúná yi. Mu bon, o nùpue nĩ-kéní wékheró lé bǔn wó á le Dónbeenĩ síinía ɓa nùpua ɲúná. Ɛɛ ká mu bè-kora cɛ̀rɛ̀ɛ wéró mɔ́n, á le wó mí sãamu lè ɓa nùpua, le wó á ɓa térénna le Dónbeenĩ yahó.
17 Mu bon, o nùpue nĩ-kéní wékheró lé bĩo wó á mu húmú yú ho pànká. Ɛɛ ká a Yeesu *Krista mí dòn pànká yi, á ɓa nùpua na wee yí mu sãamu lè mí sĩíwà, bĩa le wee wé à ɓa térén le yahó, bán yĩo á à wé lua, á à páaní ì dí le bɛ́ɛnĩ làa wo.
18 Lé kà síi ó o nùpue nĩ-kéní wékheró nɔn á ɓa nùpua ɓúenɓúen ɲúná súráa. Làa bǔn síi, ó o nùpue nĩ-kéní bè-wénii na térénna, lé bǔn ɓɛ̀n wee wé à ɓa nùpua ɓúenɓúen térén, à bè yi yíráa le mukãnĩ.
19 O nùpue nĩ-kéní mí dòn lé yĩa yí bò bĩo le Dónbeenĩ bía yi, lé bǔn nɔn á ɓa zãamáa wóráa ɓa bè-kora wérowà. Làa bǔn síi, ó o nùpue nĩ-kéní na tà le Dónbeenĩ bĩo lé yĩa ɓɛ̀n wó á ɓa zãamáa á à térén le yahó.
20 Bĩo ho làndá bò, á mu bè-kora ɓɛ̀n mún wee dé wán ká mu wà. Ɛɛ ká hen na mu bè-kora wee dé wán yi, lé bĩn á le Dónbeenĩ sãamu ɓɛ̀n mún wíokaa wee dé wán yi ká mu wà.
21 Bǔn wee wé bèra a na à bĩo síi mu bè-kora yúráa ho pànká á wee wé à ɓa nùpua hí, lé làa bǔn ɓàn síi á le Dónbeenĩ sãamu ɓɛ̀n mún wee yíráa ho pànká, à wé à ɓa nùpua térén le yahó, à na le mukãnĩ binbirĩ na máa vé ɓa nùpua yi ɓa páaníló là a Ɲúhǔso Yeesu Krista bĩo yi.

6

Bĩo ho bátɛ́ɛ̀mù bĩo wee zéeni

1 Awa, á bĩo wa wǎa à bío lé mu yɛ́n? Wa so ko wa wíoka wé wé mu bè-kora à le Dónbeenĩ wé wéráa mí sãamu cɛ̀rɛ̀ɛ làa wɛn lée?
2 Bùeé dɛ́! Mu bè-kora dãní yi, á wa ka lòn nùpua na húrun. A wa so ko à wa bĩní wé wé bè-kora le?
3 Mi so yí zũ le warɛ́n ɓúenɓúen na bátízéra wa páaníló là a Yeesu *Krista bĩo yi, á ka lè wa páanía húrun làa wo le?
4 Awa, ho *bátɛ́ɛ̀mù wó á wa ka lè wa páanía húrun làa wo, á páanía nùuna làa wo, bèra a na à bĩo síi ó o Maá Dónbeenĩ vèeníanáa o Krista léra ɓa nĩ-hía tĩahǔ lè mí pànká na cùkú wi, lé làa bǔn síi á warɛ́n mún wiráa le mukɔ̃n-fĩnle yi.
5 Mu bon, wa ka lòn nùpua na húrun wa páaníló làa wo bĩo yi. Làa bǔn síi á wa mún khíi vèe wa páaníló làa wo bĩo yi làa bĩo ó orɛ́n vèeraráa bĩo síi.
6 Mi wa zũń le bĩo wa fù karáa, bǔn là a Krista páanía ɓúaa ho *kùrùwá wán, bèra a na à mu bè-kora wéró ɲúhǔ ɓúe wa cɔ̃́n, à wa yí bĩní yí wé mu ɓàn wobáaní.
7 Mu bon, O nùpue na húrun, wón wǎa ɲúhǔ ló mu bè-kora wéró yi.
8 A bĩo wa páanía húrun làa wo, á wa láa mu yi kɛ̃́nkɛ̃́n le wa mún ǹ páaní ì kɛń le mukãnĩ yi làa wo.
9 Wa zũ le bĩo ó o Krista wǎa vèera, ó o máa bĩní máa hí. Húmú máa bĩní máa dàń o bĩo,
10 lé bĩo ó o húrun mu bè-kora bĩo yi le cúekúee á mu vóráa. A le mukãnĩ na ó o wǎa wi yi ó o wi yi le Dónbeenĩ bĩo yi.
11 Lé làa bǔn ɓàn síi á minɛ́n mún zũń le mi ka lè mi húrun mu bè-kora dãní yi, á le mukãnĩ na mi wi yi á mi wǎa wi yi le Dónbeenĩ bĩo yi mi páaníló là a Yeesu Krista bĩo yi.
12 A warɛ́n na wi le mukãnĩ yi ho tá wán á mu bè-kora wǎa yí ko mu bĩní yí pànká wán.
13 Mi yí bĩní yí día mi sãnía mu bè-kora níi yi à hã wé mu bĩo na yí térénna tonló sĩa, ká mi wé lòn nùpua na húrun bĩnía vèera bĩo síi, à sãnía wé mu bĩo na térénna tonló sĩa, à wé sá na le Dónbeenĩ yi.
14 Bĩo mi ka lòn nùpua na húrun vèera, á mi le mi sãnía wé mu bĩo na térénna tonló sĩa, à wé sá na le Dónbeenĩ yi. Lé bĩo ó o Mɔyiize làndá pànká wǎa mía mi wán, mu lé le Dónbeenĩ sãamu á mi wi yi.

Wa yí máa sá na mu bè-kora yi

15 Awa, á bìo ó ɔ *Mɔyiize làndá pànká wáa mía wa wán à wa wi le Dónbeení sãamu yi, á lé bũn bìo yi á wa wé è wéráa mu bè-kora le? Ɓùeé dɛ́!

16 Ká mi wee wé mu bè-kora, se mi lé mu bè-kora ɓàn wobáaní. Bũn wee ɓuen lè mu húmú. Ká mi ɓɛ̀n wee bè bìo le Dónbeení wee bío yi, á dén ǹ wé mia lè ɓa nùpua na térénna le yahó.

17 Mi wa dé le Dónbeení báráká! Mi fù lé mu bè-kora wobáaní. Ɛɛ ká hã laà na kà wán, á bìo ɓa kàránna làa mia na mi tà yi, á mi bò yi lè mí sìa ɓúenɓúen.

18 Mi ɲúná ló mu bè-kora wéró yi, á wáa lé bìo térénna wobáaní.

19 Ì wee bío làa mia làa bìo ɓa nùpua wee bíoráa, lé bìo mi yí máa wé zũń mu bìo yara fùafùa. Mi fù ka lòn wobáaní, á wee dé míten mu koomu wárá lè mí sìíwà yi, à kãa le Dónbeení yi. Làa bũn ɓàn síi á hã laà na kà wán, á mi mún día míten lòn wobáaní, à wé wé bìo térénna, à bìo sì le Dónbeení yi.

20 Bìo mi fù ka lòn wobáaní mu bè-kora wéró níi yi, á bìo térénna wéró bìo mía mia.

21 Awa, á lé ho cũnú yɛ́n mi wáa yú hã wárá na mi wee nìyi bìo yi hã laà na kà wán. Bìo wee lé mu mɔ́n lé mu húmú.

22 Ɛɛ ká hã laà na kà wán, á le Dónbeení fáa mia mu bè-kora níi yi, á mi wáa lé le ton-sáwá. Cũnú na wi mu yi, lé bìo mí bìo sã le yi, á bìo wee lé mu mɔ́n lé le mukãní binbirì na máa vé.

23 Mu bon, mu bè-kora wéró sàáníi lé mu húmú. Ɛɛ ká le Dónbeení bìo na le wee hã làa wɛn wa páaníló là a Yeesu *Krista na lé wa Ɲúhũso bìo yi, bũn lé le mukãní binbirì na máa vé.

7

O kèrètĩɛ á ho làndá pànká wáa mía wán

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, bìo á ĩ bío ò na mia á mi zũ kɛ̃́nkɛ̃́n, lé bìo mi zũ ho làndá: O nùpue na yìo wi lua, wón lé yìa ho làndá pànká wi wán.

2 Làa bìo síi ká a hãa yan o báa, à ho làndá cɛɛ́ wo ɓàn báa mu yi ho pãahũ ɓúenɓúen na á wón yìo wi lua yi. Ká ɓàn báa hĩa húrun, se o hãa ɲúhũ ló hón làndá so yi.

3 Ká ɓàn báa mu yí húrun ò ɔ bĩnía yan bá-veere, se o lé o bá-fé. Ɛɛ ká ɓàn báa húrun ó ɔ bò yi yannáa, se làndá mía o wán, se o yínɔń bá-fé.

4 Lé làa bũn síi á minɛ́n bìo mún karáa. Mi páaníló là a *Krista bìo yi á minɛ́n mún ka lè mi húrun, á ho làndá wáa bĩnía mía mi wán. Mi bìo wáa sã yìa vèera ló ɓa nì-hía tĩahũ yi, bèra a na à wa wé sá ho tonló na bìo sì le Dónbeení yi.

5 Mu bon, pãahũ na á mu bìo na yí se poni fù yú ho pànká wa wán, á ho làndá wee wé à mu bè-kora poní ɓúe wɛn. Á wa sá hã ton-kora na wee ɓuen lè mu húmú.

6 Ɛɛ ká hã laà na kà wán, á wa ka lè wa húrun ho làndá dãní yi, á wáa yú waten mu bìo na á wa lá lé ɓa wobáaní níi yi. Wa wáa dà à sá à na le Dónbeení yi lè le hácín-fĩnle, lerɛ́n mí bɛɛre Hácírí pànká yi, ká wa wáa máa bĩní máa bè *Mɔyiize làndá yi máa sá máa nanáa le Dónbeení yi.

Bìo nɔn ho làndá bòráa

7 Awa, á wa wáa bío mu yɛ́n? Ho làndá lée bè-kohó le? Ɓùeé. *Làndá lá mía se ì yí zũ bè-kohó. Mu bon, ká ho làndá lá yí bía le: «Yí le ũ yìo lé mi ninza bìo,»* á ĩ lá máa zũń le bũn lée bè-kohó.

8 Lé ho làndá á mu bè-kohó bò yi dóráa le sìi bìo na yí se lè mí sìíwà ɓàn wéró poní miì. Làndá lá mía, se bè-kohó mún mía.

9 Bìo á ĩ fù yí zũ ho làndá, á ĩ yìo wi lua. Ká bìo ho làndá bò, á mu bè-kohó ɓɛ̀n yú ho pànká,

---

* **7:7** Mi loń Léró vũahũ (Exode) 20.17; Làndá zéeníló vũahũ (Deutéronome) 5.21

10 á ĩ wãa ká mu húmú. Lé bũn te bìo á ho làndá na lá à wé á ĩ yí le mukãnĩ, lé hón á à
dé mi mu húmú yi.
11 Mu bon, mu bè-kohó bò ho làndá yi á khà mi yáara.
12 Ká ho làndá hón wee ce, á bìo bò henía mún wee ce, á térénna, á se.
13 Awa, á lé mu bìo na se bĩnía wó ĩnɛ́n ɓúero le? Ɓùeé! Ɛɛ ká mu bè-kohó màhã́ dĩn
mu bìo na se wán á ɓóráa mi. Lé bũn wa zũnanáa le mu bè-kohó yí se làa sòobɛ́ɛ, á mún
zũnanáa mu bè-kohó sũnsũmámu bìo le Dónbeenĩ bò henía pànká yi.
14 Mu bon, wa zũ le ho làndá hón lé le Dónbeenĩ bò ho le Dónbeenĩ mu Hácírí pànká
yi. Ká ĩnɛ́n wón lé o nùpue, pànká mía miĩ. Ĩ ka lòn wobá-nĩi na ɓa yɛ̀ɛ́ra mu bè-kohó yi.

O nùpue á mu bè-kohó pànká wi wán

15 Ho tũiá poni, bìo á ĩ wee wé á ĩ ɓɛ̀ntĩn yí zũ ɲúhṹ: Bìo á ĩ wi à ĩ wé á ĩ yí máa wé, ká
bìo á ĩ ɲina, bũn lé bìo á ĩ màhã́ wee wé.
16 Ká ĩ hĩa wee wé bìo á ĩ yí wi à ĩ wé, se ĩ tà le ho làndá se.
17 Awa, se bìo á ĩ wee wé kà á yí ló miĩ, ká lé bìo mu bè-kohó yú ho pànká ĩ wán.
18 Mu bon, ĩ zũ le mu bìo na se wéró pànká mía miĩ. Ĩ wee wé le ĩ wé mu bìo na se, ká
ho pànká na á ĩ wé làa bũ lé hĩa mía.
19 Bìo se na á ĩ wi à ĩ wé á ĩ yí máa wé, à mu bìo na yí se na á ĩ yí wi à ĩ wé, bũn lé bìo á ĩ
màhã́ wee wé.
20 Ká ĩ wee wé bìo á ĩ yí wi à ĩ wé, se bũn wãa yí ló miĩ. Lé mu bè-kohó na yú ho pànká
ĩ wán á mu ló yi.
21 Lé bũn bìo yi á ĩ zũnanáa bìo kà: Hen ká ĩ le ĩ wé mu bìo na se, à bìo yí se lé bũn à ĩ
día ká ĩ wé.
22 Le Dónbeenĩ làndá à ĩnɛ́n ĩ bɛɛre sĩi wee wa bìo yi.
23 Ɛɛ ká bè-veere ɓúi màhã́ wi, bũn ɓɛ̀n wee fi làa bìo á ĩ tà bìo. Mu wee wé mi lè mu
bè-kohó bìo na wi miĩ kàsó nĩi.
24 Á hĩa ɓɛ̀n lée yéréké wee sá miĩ! Yĩa màhã́ à kãní mi mu nĩ-hínmu mu yi lé o yɛ́n
coon?
25 Ɛɛ ká mi wa dé le Dónbeenĩ báráká o Yeesu *Krista na lé wa Ɲúhũso pànká yi.
Awa, ĩ hácírí yi, á le Dónbeenĩ làndá pànká wi ĩ wán. Ká hã sãnía dãní yi, á mu bè-kohó
ɓɛ̀n pànká wi ĩ wán.

8

Le Dónbeenĩ Hácírí wee wé ò o nùpue ɲúhṹ lé

1 Hã laà na kà wán á bĩa wãa páanía là a Yeesu *Krista, bán ɲúná máa sí.
2 Mu bon, le Dónbeenĩ Hácírí, dĩo wee na le mukãnĩ o nùpue yi o páaníló là a Krista
bìo yi, á kãnía mi mu bè-kohó bìo lè mu húmú níi yi.
3 O *Mɔyiize làndá lá yí dà máa wé bũn, lé bìo ɓa nùpua yídàmu tun mu wéró wɔ̃hṹ.
Ɛɛ ká le Dónbeenĩ wó mu. Le nɔn mí za ó o ɓueé lá hã sãnía lè ɓa bè-kora wérowà bìo,
á léraráa ɓa ɲúná mu bè-kora níi yi. Lé kà síi le Dónbeenĩ wó á ɓóráa mu bè-kora ɲúhṹ,
bũn na lá wee yí ho pànká ɓa nùpua wán.
4 Le Dónbeenĩ wó kà síi bèra a na à wa dàń wé bìo ho làndá le wa wé à mu ɲii sí, warɛ́n
na yí máa wé bìo wa sĩa wee vá yi na yí se, à wa wee wé bìo sĩ le Dónbeenĩ Hácírí yi.
5 Mu bon, bĩa wee ɓua míten héha làa bìo sĩ ɓa yi na yí se, bán yilera bò bìo sĩ ɓa yi
wán. Ká bĩa wee ɓua miten làa bìo le Dónbeenĩ Hácírí le ɓa ɓuaráa miten, bán yilera ɓɛ̀n
bò bìo sĩ le Hácírí mu yi wán.
6 Yĩa wee ɓua míten héha làa bìo sĩ a yi, wón lá mu húmú wɔ̃hṹ. Á yĩa wee bè bìo le
Dónbeenĩ Hácírí le o wé yi, wón ɓɛ̀n lá le mukãnĩ na máa vé lè ho hɛ́ɛrà wɔ̃hṹ.
7 Lé bìo á bĩa wee ɓua míten héha làa bìo sĩ ɓa sãnía yi, bán lé le Dónbeenĩ zúkúsa. Ɓa
yí máa wé bìo le Dónbeenĩ làndá le ɓa wé. Ɓa yàá yí dà mu máa wé hùúu.
8 Bĩa wee ɓua míten héha làa bìo sĩ ɓa yi, bán bìo yí dà máa wé sĩ le Dónbeenĩ yi.

9 Ɛɛ ká minɛ́n bán yí máa ɓua miten làa bɩ̀o sɩ̀ mi sãnía yi. Mi wee wé bɩ̀o le Dónbeenɩ̀
Hácírí le mi wé, lé bɩ̀o le Hácírí mu wi mia. Hen ká a Krista Hácírí* mía nùpue na yi, se
wón ɓànso bɩ̀o yí sã a yi.
10 Ɛɛ ká a Krista wi minɛ́n yi, á mi yú le mukãnɩ̀ le Dónbeenɩ̀ Hácírí pànká yi, lé bɩ̀o mi
térénna le Dónbeenɩ̀ yahó. Mi ì hí bṹn bon,
11 ɛ̀ɛ ká le Dónbeenɩ̀ na vèenía o Yeesu á Hácírí wi mia, á lerɛ́n na vèenía o Krista mu á
mún ǹ na le mukãnɩ̀ mi sãnía yi le Hácírí mu na wi mia pànká yi, hɔ̃́n sãnía so na bɩ̀o sã
mu húmú yi.
12 Wàn zàwa lè wàn hɩ̀nni, bɩ̀o lé hã́ kɩ̀kã́a wa wán lé à wa wé bɩ̀o sɩ̀ le Dónbeenɩ̀ yi, ká
yínɔ́ń à ɓua waten héha làa bɩ̀o sɩ̀ wɛn.
13 Ká mi wee ɓua miten héha làa bɩ̀o sɩ̀ mia, á mi ì hí. Ɛɛ ká mi khú mi kùrú sɩ̀i bɩ̀o wéró
yi le Dónbeenɩ̀ Hácírí pànká yi, á mi ì kɛń le mukãnɩ̀ yi.
14 Mu bon, bɩ̀a le Dónbeenɩ̀ Hácírí wee dí yahó, bán ɓúenɓúen lé le Dónbeenɩ̀ zàwa.
15 Le Hácírí na mi yú máa wé mia làa wobáaní, le máa dé zã́níi mia. Le wee wé mia lè
le Dónbeenɩ̀ zàwa, á wa dà wee veráa le le «Abaa.» Mu kúará le: Ɪ Maá.
16 Le Dónbeenɩ̀ Hácírí mí bɛɛre yàá wee bío mu wéréwéré wa sɩ̀a yi le wa lé le Dónbeenɩ̀
zàwa.
17 Áwa, á bɩ̀o wa lé le Dónbeenɩ̀ zàwa, á hã́ kɩ̀a na le dó mí ɲii le mí ì na mí zàwa mu
yi á bɩ̀o mún sã́ warɛ́n yi. Wa à páaní hã́ yi là a Krista. Mu bon, ká wa tà wee páaní le
lònbee yi làa wo, á wa mún khíi páaní a cùkú yi làa wo.

Le Dónbeenɩ̀ wi à ɓa nùpua kɛń le cùkú yi

18 Le lònbee lè mí sɩ̀íwà na wee yí wɛn ho zuia á yí dà máa tèé lè ho cùkú na wa khíi yí
le Dónbeenɩ̀ cɔ̃́n.
19 Mu bɩ̀o ɓúenɓúen na le Dónbeenɩ̀ léra á sɩ̀i vá làa sòobɛ́ɛ wee lòoní bɩ̀o le
Dónbeenɩ̀ khíi zéeníináa bɩ̀a lé le zàwa.
20 Mu bɩ̀o ɓúenɓúen á wi ho pànká na bɩ̀o ɲúhṹ mía níi yi. Yínɔ́ń munɛ́n màkóo
kɛra mu yi, yɩ̀a léra mu lé yɩ̀a wó mu.† Ɛɛ ká ho dé mí sɩ̀i lòoní á ɲúhṹ pá wi mu bɩ̀o mu
cɔ̃́n.
21 Le Dónbeenɩ̀ khíi fé mu bè-lénnii ɓúenɓúen ho yáaró pànká na mu wi níi yi lòn
wobá-nɩ̀i níi yi, á mu ù kɛń míten, á à kɛń ho cùkú yi làa bɩ̀o le Dónbeenɩ̀ zàwa wiráa
míten bɩ̀o síi.
22 Mu bon, wa zũ le hàrí lòn zuia á mu wee ɲinika là a hã́a na sãní wee ɓúe bɩ̀o síi.
23 Ká mu màhã́ yínɔ́ń mu bè-lénnia mu mí dòn wee ɲinika. Warɛ́n na yú le Dónbeenɩ̀
Hácírí vó, dén na lé le nín-yání bè-hãnii, warɛ́n mún wee ɲinika á pannáa bɩ̀o le khíi
màɲá à lén wa ɲúná, à zéení le wa lé le zàwa.
24 Wa fera bṹn bon. Ká wa fenló mu màhã́ lée bɩ̀o na wa dó wa sɩ̀a wee lòoní. Ɛɛ ká a
nùpue hɩ̀a mɔn mu bɩ̀o na ó o wee lòoní, se bṹn bɩ̀o so ó o máa bɩ̀ní máa lòoní. Mu bɩ̀o na
ó o nùpue yɩ̀o wi wán ó o so tɩ̀n bɩ̀ní ì lòoní le?
25 Ɛɛ ká wa dó wa sɩ̀a wee lòoní bɩ̀o wa yɩ̀o mía wán, se wa hã́ wa sɩ̀a wee lòoníináa mu.
26 Á le Dónbeenɩ̀ Hácírí mún wee séení wɛn, lé bɩ̀o wa lé ɓa yídàwa le Dónbeenɩ̀ bɩ̀o
dã́ní yi. Mu bon, wa yí zũ bɩ̀o wa à fioráa. Lé bṹn te bɩ̀o le Hácírí mu wee fio wa bɩ̀o yi lè
hã́ ɲinikaa na bɩ̀o yara yí dà máa zéení.
27 Á le Dónbeenɩ̀ na wee mi bɩ̀o khɩ̀ína zoó wi hã́ sɩ̀a yi, dén zũ bɩ̀o le Hácírí wi le fio.
Mu bon, le Hácírí mu wee fio bɩ̀a dó mí sɩ̀a le Dónbeenɩ̀ yi bɩ̀o yi. Le wee wé mu làa bɩ̀o
le Dónbeenɩ̀ le mu koráa.
28 Le Dónbeenɩ̀ wee wé à mu bɩ̀o ɓúenɓúen wé ho cṹnú bɩ̀o bɩ̀a wa le cɔ̃́n, bán na le
hueekaa làa bɩ̀o le lon làa bũ.
29 Mu bon, le Dónbeenɩ̀ fèra hueeka ɓa, á le mún fèra lon à le wé à ɓa ɓonmín lè le za,
bèra a na à wón wé ɓa zà-kúii kɩ̀nleso.

* **8:9** O Krista Hácírí na bɩ̀o bía hen dén lè le Dónbeenɩ̀ Hácírí ɓúenɓúen lée dà-kéní. † **8:20** Mi loń Bɩ̀o ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 3.17

30 Bán na le Dónbeenĩ fèra le mí ì wé bĩo kà síi á le mún von, á bĩa le von á le mún wó
á ɓa térénna le yahó, á bĩa le wó á ɓa térénna le yahó á le mún wó á ɓa yú le cùkú.

Le Dónbeenĩ waminĩ bĩo

31 Bĩo wa yàá wáa à bĩní ì bío lé mu yɛ́n? Bĩo le Dónbeenĩ wi làa wɛn, á yĩa dà à sánsá
wɛn lé o yɛ́n?
32 Le Dónbeenĩ na yí pá mí za húmú, à le tà nɔn wo ó o húrun wa ɓúenɓúen bĩo yi, á so
máa na mu bĩo ɓúenɓúen wɛn máa bè mí za mu wán le?
33 Nùpue na dà à bàká bĩa le Dónbeenĩ hueekaa yi wón mía. Lé bĩo le Dónbeenĩ wó á
ɓa térénna le yahó.
34 Nùpue na wáa dà à síiní ɓa ɲúná wón mía. Lé bĩo ó o *Krista húrun. Mu yàá yínɔń
bũn mí dòn, o vèera, á wi le Dónbeenĩ nín-tĩánĩ, á wee fio le yi wa bĩo yi.
35 Lée wée dà à fáa wɛn o Krista na wa wɛn níi yi? Lé ho yéréké na wé sá a nùpue yi lée,
tàá lé le yidèérè? Tàá lé bĩo ɓa nùpua wee beé wa lò bĩo yi le? Á lé le hĩni lè mu khemu
lée, tàá lé mu bĩo na dà wee dé le ɓóonii. Tàá lé mu húmú le?
36 Mu ù wé wɛn làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi: «Lé ũnɛ́n Dónbeenĩ
bĩo yi á wa wee zàaníináa wa mukãní làa wizooní ɓúenɓúen. Ɓa nùpua wee lá wɛn lòn
pia na ɓa wà vaá ɓúe.»‡
37 Ɛɛ ká mu ɓúenɓúen yi, á warɛ́n lé bĩa lé ɓa san-báa binbirí o Krista na wa wɛn pànká
yi.
38 Ĩ láa mu yi binbirĩ le mu húmú, lè ho kɛń le mukãnĩ yi, lè le Dónbeenĩ tonkarowà na
ho wáayi, lè hã pànkáwá ɓúenɓúen, làa bĩo hã laà na kà wán, làa bĩo khíi wé,
39 lè ho wáayi pànkáwá, làa hĩa ho tá yi, lè mu bè-lénnia ɓúenɓúen, á dɛ̀ɛ woon yí dà
máa fáa wɛn le Dónbeenĩ waminĩ na le dĩn wa Ɲúhũso Yeesu Krista wán zéenía làa wɛn
níi yi.

9

O Isirayɛɛle nĩpomu bĩo sã le Dónbeenĩ yi

1 Ĩ ì mĩ ho tũiá poni, ĩ máa fĩ sabéré lé bĩo á ĩ bĩo sã a *Krista yi. Á le Dónbeenĩ Hácírí
mún wee zéení mu wéréwéré ĩ sĩi yi le bĩo á ĩ ì bío á bon.
2 Ĩ yi wee dè làa sòobɛ́ɛ, á lò wee be mu bĩo yi.
3 Mu bon, ĩnɛ́n ĩ bɛɛre lá à fan le le Dónbeenĩ dánkání mi, à ĩ là a Krista fáa mín yi ká
bũn lá dà à séení wàn zàwa lè wàn hĩnni na làa mi lé ho sĩí kéní bĩo yi.
4 Ɓa lé o *Isirayɛɛle nĩpomu. Le Dónbeenĩ wó ɓa lè mí zàwa, á zéenía mí cùkú làa ba, á
bò le páaníi lè mí sĩíwà làa ba. Le nɔn ho làndá ɓa yi, á zéenía bĩo ɓa wé è ɓùaaní làa de
làa ba. Le dó mí ɲii nɔn ɓa yi bĩo cɛ̀rɛ̀ɛ dãní yi.
5 Lé ɓarɛ́n lé o *Abarahaamu là a *Izaaki là a *Zakoobu mɔ̀nmànía, á mu nĩpomu dãní
yi, á lé ɓarɛ́n ɓàn sĩí ó o Krista mún ɓueé ton yi, wón na wi mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhũ wán,
á lé le Dónbeenĩ, á le khòoníi bĩo sã yi fɛ́ɛɛ. *Amiina.

Bĩa lé o Isirayɛɛle nĩpomu binbirĩ

6 Bũn wee zéení le bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé á le so khú yi le? Ɓùeé. Ɛɛ ká bĩa
ɓa wee ve làa Isirayɛɛle zàwa yínɔń bán ɓúenɓúen lé bĩa lé o zàwa binbirí.
7 Ɔ o Abarahaamu zàwa mún yínɔń bán ɓúenɓúen lé bĩa lé o zàwa binbirí. Mu bon,
bĩo kà lé bĩo le Dónbeenĩ bía nɔn o Abarahaamu yi: «Ɓa zàwa na á ĩ dó ĩ ɲii le ĩ na foń, lé
o Izaaki á ĩ ì dĩn wán á fo ò yíráa ɓa.»*
8 Bũn wee zéení le o Abarahaamu zàwa na ó o ton ɓúenɓúen yínɔń Dónbeenĩ zàwa.
Bĩa lé le zàwa lé bĩa le Dónbeenĩ dó mí ɲii bĩo yi, na lé o Abarahaamu mɔ̀nmànía.

‡ **8:36** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 44.23 * **9:7** Mi loń Bĩo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 21.12

9 Mu bon, hã ɲi-cúa na kà lé hĩa le Dónbeenĩ mà á dóráa mí ɲii: «Lóhó ló tíkà ká ĩ bĩní ì
ɓuen ũ cɔ̃n ká mĩn hã́a Sara ton o za báa.»†
10 Bũn pá yínɔ́ń mu mí dòn. O Erebekaa mún ton ɓa hénbéní lè wàn maá Izaaki.
11-12 Pã́ahṹ na ɓa yàá dĩǹ yí ton yi á yí wó bĩo se làa bĩo yí se, á le Dónbeenĩ bía bĩo kà:
«O kĩ́nleso á à wé o fɛ̀ɛso ton-sá.»‡ Le Dónbeenĩ bía bũn bèra a na à bĩo le le mí ì wé à wé
à lɛ́n. Le wee hueeka ɓa nùpua làa bĩo sĩ le yi. Mu yí máa lé ɓa nùpua wárá yi, ká mu wee
lé lerɛ́n na wee ve ɓa yi.
13 Làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi kà síi: «O wara a Zakoobu ò o día a
Ezayuu.»§

Le Dónbeenĩ le mí ì wee bĩo na à le wé mu

14 Awa, á bũn kúará lé mu yɛ́n? Mu so wee zéení le le Dónbeenĩ yí térénna le? Ɓùeé
dɛ́!
15 Mu bon, bĩo kà lé bĩo le bía nɔn o *Mɔyiize yi: «Ĩ le ĩ wé hii làa nùpue na, à ĩ wé le lè
ɓànso. Ĩ le ĩ zũń nùpue na màkárí à ĩ zũń ɓànso màkárí.»*
16 Bũn wee zéení le yínɔ́ń bĩo ɓa nùpua wee cà mu, tàá bĩo ɓa wee ɲĩ mí lò bĩo yi. Ká le
Dónbeenĩ na wee wé le hii lé dĩo mu wee lé yi.
17 Bĩo kà lé bĩo bía le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi: «Ĩ dó fo lè ho *Ezipite kɔ̃hṹ bɛ́ɛ bèra a
na à ĩ dàńló bĩo zũń, à ĩ yèni mún lé ho dĩmíɲá ɓúenɓúen yi.»†
18 Lé bũn nɔn ká le Dónbeenĩ le mí ì zũń nùpue na màkárí, à le zũń ɓànso màkárí. Le
le mí ì wé ò o nùpue yi ti, à le wé à ɓànso yi ti.
19 Ká lé bũn mu karáa, ɲún-sĩ ó o ɓúi á à tùa mii le lée webio nɔn le Dónbeenĩ mu pá
wee záráa lè ɓa nùpua? Mu bon, yĩa dà à pĩ bĩo le Dónbeenĩ le mí ì wé wón mía.
20 Nùpue so dà à pĩ bĩo le Dónbeenĩ le mí ì wé le? Dà-mínii so dà à tùa yĩa má le yi le
lée webio nɔn ó o má mi kà le?
21 O sĩ-mí so yí dà máa mí ho córó làa bĩo ó o sĩi vá yi le? O le mí ì mí dɛ̀ɛ na bĩo ɲúhṹ
wi làa sòobɛ́ɛ, tàá dĩo bĩo ɲúhṹ tà mía lè ho córó mu, ò o mí.
22 Awa, le Dónbeenĩ wi le zéení le mí sĩi wee cĩ, á wi le zéení mí pànká. A le ɲɔ̀ń pá ɲà
mí yi làa sòobɛ́ɛ bĩa le sĩi wee cĩ yi bĩo yi, na bĩo sã́ ho yáaró yi.
23 Ká le màhã́ mún wi le zéení mí cùkú beenĩ làa bĩa le zũna màkárí, bán na le fèra
wíokaa à ɓa kɛń le cùkú beenĩ mu yi.
24 Bán sowaso lé warɛ́n. Le von wɛn léra ɓa *zúifùwa làa bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa tĩahṹ.
25 Bĩo kà lé bĩo le Dónbeenĩ bía mí ɲi-cúa fɛɛro Ozee vũahṹ yi:
«Bìa lá yínɔ́ń ĩ nĩpomu
á ĩ wé è ve le ĩ nĩpomu.
Mu nĩpomu na á ĩ lá yí wa,
á ĩ wã́a wań làa sòobɛ́ɛ.
26 Hen na ɓa lá wé le:
‹Mi yínɔ́ń ĩ nĩpomu›,
á ɓa wée ve mia yi lè
le Dónbeenĩ na wi fɛ́ɛɛ zàwa.»‡
27 O ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii wón ɓɛ̀n bía bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n o *Isirayɛɛle nĩpomu dã́ní yi: «Hàrí
ò o Isirayɛɛle nĩpomu wé boo lè mu yámú ɲumu ɲii hɔ̃̀nlè bia bĩo síi, á ɓa sɔ̃́n-kéní mí dòn
lé bĩa á à fen.
28 Mu bon, bĩo ó o Ɲúhṹso bía le mí ì wé o ò wé fùafùa ho tá wán.»§
29 Làa bĩo ó o Ezayii mu mún pá fèra bíaráa bĩo kà:
«Le Dónbeenĩ na dà mu bĩo ɓúenɓúen
lá yí ká bĩa wa nɔnkã̃ni can yi,

† **9:9** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 18.10, 14 ‡ **9:11-12** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 25.23
§ **9:13** Mi loń Malasii vũahṹ 1.2-3 * **9:15** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 33.19 † **9:17** Mi loń Léró vũahṹ (Exode)
9.16 ‡ **9:26** Mi loń Ozee vũahṹ 2.1-3, 25 § **9:28** Mi loń Ezayii vũahṹ 10.22-23

se wa bĩo lá à kɛń
lè ho Sodɔɔmu lóhó bĩo síi,
wa bĩo lá à ɓonmín
lè ho Komɔɔre lóhó bĩo síi.»*

Le Dónbeenĩ wee wé à ɓa nùpua térén le yahó

30 Awa, á bĩo wa wãa à bío lé mu yɛ́n? Bĩa yínɔń ɓa *zúifùwa na yí cà à ɓa térén, á le
Dónbeenĩ wó á ɓa térénna le yahó ɓa sĩadéró le yi bĩo yi.
31 O *Isirayɛɛle nĩpomu bán ɓɛ̀n lá wi ɓa dĩn ho làndá wán à térénnáa le Dónbeenĩ yahó
á mu yí wó yí yú.
32 Lée webio nɔn ɓa yí wóráa mu yí yú? Lé bĩo ɓa yí cà à ɓa térén le Dónbeenĩ yahó lè
ɓa sĩadéró le yi, à ɓa wi ɓa térén le yahó lè hã wárá na ɓa wee wé. Á ɓa kãkãna le huee
na wee wé ò o nùpue lùwá wán.
33 Làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi:
«Mi loń, ho Sion lóhó yi,
á ĩ bàrá le huee
na wee kɔ̃kɔ̃n wán,
ho ɓúaahó na wee lùwá a nùpue.
Ɛ̃ɛ ká yĩa màhã́ dó mí sĩi ho yi,
á ɓànso máa nĩyi.»†

10

Ɓa zúifùwa làa bĩa yínɔń ɓa à bĩo sã́ a Ɲúhṹso yi

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, bĩo wi ĩ sĩi yi làa sòobɛ́ɛ na á ĩ wee fĩo le Dónbeenĩ cɔ̃́n ɓa
*zúifùwa dãní yi, lé ɓa kãníló bĩo.
2 Mu bon, ĩ dà à bío mu ɓa ɲii le ɓa ɓɛ̀ntĩ́n henía le Dónbeenĩ bĩo làa sòobɛ́ɛ, ɛ̀ɛ ká mu
yara binbirĩ á ɓa yí zũ.
3 Bĩo le Dónbeenĩ wee wé ò o nùpue térén le yahó á ɓa yí zũ, á ɓarɛ́n míten wi ɓa cà
bĩo ɓa à wé ká ɓa à térén le yahó. Lé kà síi á ɓa pãnáa bĩo wee wé ò o nùpue térén le
Dónbeenĩ yahó.
4 Mu bon, lé o *Krista nɔn ó o *Mɔyiize làndá bèró bĩo ɲii súráa, bèra a na à bĩa
ɓúenɓúen na wee dé mí sĩa o Krista mu yi, à bán térén le Dónbeenĩ yahó.
5 Bĩo ó o Mɔyiize bía ho làndá na wee wé ò o nùpue térén le Dónbeenĩ yahó dãní yi lé
bĩo kà: «Yìa wee wé bĩo ho làndá bò henía wón yĩo á à wé lua ho pànká yi.»*
6 Le sĩidéró o Krista yi dãní yi na wee wé ò o nùpue térén le Dónbeenĩ yahó á bĩo kà lé
bĩo bía: Yí bío ũ sĩi yi le «lé o yɛ́n á à yòo ho wáayi?» Mu wee zéení le lé o yɛ́n á yòó wé
ó o Krista ɓueé lii.
7 Mún yí bío ũ sĩi yi le «lé o yɛ́n á à lii ho nĩ-hɔ̃́nbó-lóhó yi?» Mu wee zéení le lé o yɛ́n á
lií vèení a Krista ɓa nĩ-hía tĩahṹ.
8 Ká bĩo kà lé bĩo bía: «Le bíonĩ ɓueé ɓó foṅ. Dén bíonĩ so lé dĩo wee zéení le sĩidéró o
Krista yi bĩo.»† Lé lerɛ́n bíonĩ mu á wa wee bue.
9 Ká fo tà bía wéréwéré le o Yeesu lé o Ɲúhṹso, ká fo dó ũ sĩi binbirĩ le le Dónbeenĩ
vèenía wo léra ɓa nĩ-hía tĩahṹ, á fo ò fen.
10 Mu bon, le sĩi na wee dé le Dónbeenĩ yi binbirĩ lé bĩo wee wé ò o nùpue térén le yahó.
Yĩa bía mí sĩidéró o *Krista yi bĩo wéréwéré, wón ɓànso á le Dónbeenĩ á à fení.
11 Mu bon, bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi: «Nùpue lée nùpue na dó mí
sĩi le Dónbeenĩ yi wón máa nĩyi.»‡

---

* **9:29** Mi loń Ezayii vũahṹ 1.9; Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 19.23-28 † **9:33** Mi loń Ezayii vũahṹ 28.16 * **10:5** Mi loń Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 18.5 † **10:8** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 30.12-14 ‡ **10:11** Mi loń Ezayii vũahṹ 28.16

12 Ɓa *zúifùwa làa bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa á hueekaró mía yi. Ɓa ɓúenɓúen lɛɛ́ra o Ɲúhṹso
nĩ-kéní yi, wón na wee wé mu tentemu làa bĩa ɓúenɓúen na wee fio mu o cɔ̃́n.
13 Mu bon, bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi: «Nùpue lée nùpue na à ve o
Ɲúhṹso, ó ò kãní.»§
14 Ɛ̃ɛ ká ɓa so dà à ve o Ɲúhṹso ká ɓa yí dó mí sĩa wo yi le? Á ɓa so dà à dé mí sĩa wo yi
ká a ɓúi yí zéenía o bĩo á ɓa yí ɲá le? Á ɓa so dà à ɲí mu ká a ɓúi yí buera mu le?
15 Á mu so dà à bue ká a ɓúi yí tonkaa mu bĩo yi le? Làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ
bíonĩ vũahṹ yi kà síi: «Bìa wee ɓuen lè hã́ bín-tentewà á miló sĩ-wɛɛ ɓɛ̀ntĩ́n wi làa
sòobɛ́ɛ.»*
16 Ká ɓa ɓúenɓúen màhã́ yí bò le Dónbeenĩ bín-tente yi. Mu bon, bĩo kà lé bĩo ó o *Ezayii
bía: «Ɲúhṹso, lé o yɛ́n yàá dó mí sĩi le bín-tente na wa wee bue yi?»†
17 Lé kà síi á le sĩidéró le Dónbeenĩ yi wee lé le bíonĩ na ó o nùpue wee ɲí yi, á le bíonĩ
mu lé o Krista bĩo bueró.
18 Awa, le ĩ tùa mia: O *Isirayɛɛle nĩpomu á yí ɲá le bín-tente mu le? Ɓa ɲá le. Bĩo kà lé
bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi:
«Le Dónbeenĩ bín-tente
á bɛ̀nbɛ́ra hã́ lùa ɓúenɓúen.
Le buera nɔn
ho dĩmíɲá nùpua ɓúenɓúen yi.»‡
19 Le ĩ wíoka tùa mia: Á lé o Isirayɛɛle nĩpomu yí zũna mu kúará le? Awa, á bĩo kà lé
bĩo ó o *Mɔyiize fèra bía mu dã́ní yi:
«Ĩ ì wé á bĩa yínɔ́ń ĩ nĩpomu
á mi ì dí lè le yandee.
Ĩ ì wé á mi sĩa á à cĩ̃
mu nĩpomu na hácírí mía yi.»§
20 Le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro Ezayii yàá henía mí sĩi ò o bía bĩo kà:
«Bìa lá yí máa cà mi
á yú mi.
Bĩa lá yí máa fio dɛ̀ɛ ĩ cɔ̃́n
á ĩ zéenía lè ĩten.»*
21 Ká a Isirayɛɛle nĩpomu dã́ní yi, á le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro Ezayii pá bĩ́nía le le Dónbeenĩ
bía bĩo kà: «Làa wizooní ɓúenɓúen ká ĩ wee dá ĩ níi ve o Isirayɛɛle nĩpomu na yí máa bè
ĩ bíonĩ yi, à ɓa kã́a.»†

11

Le Dónbeenĩ yí pã́ a Isirayɛɛle nĩpomu bĩo

1 Awa, le ĩ tùa mia: Le Dónbeenĩ pã́ a *Isirayɛɛle nĩpomu le? Ɓùeé dɛ́! Lé bĩo á ĩnɛ́n
mún lé ɓa nĩ-kéní, á lé o *Abarahaamu mɔ̀nmànii. Ĩ ló a Bɛ̃nzamɛɛ nùwã ɓàn zĩ-ɲúhṹ yi.
2 Le Dónbeenĩ nĩpomu na le fèra hueekaa á le yí pã́. Mi bĩní leéka le Dónbeenĩ bíonĩ
vũahṹ bíoní na kà bĩo, hĩ́a ó o ɲi-cúa fɛɛro *Elii mà nɔn le Dónbeenĩ yi ká a sĩi yí wan o
Isirayɛɛle nĩpomu bĩo na ɓa wó yi. O le:
3 «Ɲúhṹso, ũ ɲi-cúa fɛɛrowà á ɓa ɓó. Ũ muinĩ yɛɛníi lùa á ɓa fù. Lé ĩnɛ́n ĩ dòn ká, á ĩnɛ́n
ɓa mún wi ɓa ɓúe.»*
4 Á bĩo kà lé bĩo le Dónbeenĩ bĩa nɔn wo yi: «Ɓa báawa muaaseé hèɲun á ĩ ká lè ĩten.
Bán yí ɓúrá le dofĩní na ɓa le Baale yahó á yí ɓùaanía le.»†
5 Mu mún ka kà síi ho zuia. Le Dónbeenĩ sãamu bĩo yi, á ɓa sɔ̃́n-kéní lé bĩa le léra.

§ **10:13** Mi loń Zowɛɛle vũahṹ 3.5 * **10:15** Mi loń Ezayii vũahṹ 52.7 † **10:16** Mi loń Ezayii vũahṹ 53.1 ‡ **10:18** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 19.5 § **10:19** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 32.21 * **10:20** Mi loń Ezayii vũahṹ 65.1 † **10:21** Mi loń Ezayii vũahṹ 65.2 * **11:3** Mi loń Bá-zàwa nín-yání vũahṹ (1 Rois) 19.10, 14 † **11:4** Mi loń Bá-zàwa nín-yání vũahṹ (1 Rois) 19.18

6 Lé le sãamu bĩo yi á le hueekaaráa ɓa, ká yínɔ́ń bĩo ɓa wó bĩo yi. Ká bũn mía se le
sãamu wã́a yínɔ́ń sãamu.
7 Lée webio á mu wee zéení? Mu wee zéení le bĩo ó o Isirayɛɛle nĩpomu lá wee cà á ɓa
yí yú. Bĩa le Dónbeení hueekaa lé bĩa yú mu. Ká bĩa ká bán yiwa wã́a tunka.
8 Mu bon, bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeení bíoní vũahṹ yi:
«Le Dónbeení wó á ɓa hácíira mía.
Le wó á hàrí lòn zuia
à ɓa yí dà máa mi,
á yí dà máa ɲí bĩo.»‡
9 O *Daviide mún bía bĩo kà:
«Le ɓa bè-dínii wé lòn dádá,
lòn kɔ̃hṹ na ɓa à tè yi,
à bĩo ko làa ba à sá ɓa yi.
10 Le ɓa wé ɓa muiiwà,
à yí bĩní yí mi dɛ̀ɛ.
Ɲì le lònbee ɓa ɲúná yi.»§
11 Awa, le ĩ tùa mia: Mi wee leéka le lé ɓa *zúifùwa lùwá á mu vóráa le? Ɓùeé dɛ́! Ɛɛ ká
lé ɓa wékheró pànká yi á hã sĩíwà na ká nùpua bò yi feraráa. Á bũn lé bĩo dó le yandee
ɓa zúifùwa mu yi.
12 Ɓa wékheró wó á ho dĩmíɲá nùpua yú mu bè-tentewà le Dónbeení bĩo dã́ní yi. Á
bĩo ɓa khon ho kã́níló yi wó á bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa yú mu bè-tentewà le Dónbeení bĩo
dã́ní yi. Bũn wee zéení le ká ɓarɛ́n zúifùwa hĩa tà ho kã́níló bĩo, á mu bè-tentewà mu á à
wíoka à dé wán.

Le vĩndɛ̀ɛ na ló míten làa dĩo ɓa fá bĩo

13 Hã laà na kà wán, á minɛ́n na yínɔ́ń ɓa *zúifùwa lé mia á ĩ wee bíoráa. Ĩ lé o Yeesu
tonkaro bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa cɔ̃́n, á ĩ sĩi wan ho tonló mu bĩo yi.
14 Ĩ wi à mu yandee zo wàn sĩí nùpua na lé ɓa zúifùwa à kã́níináa ɓa nĩ-dòndáa.
15 Mu bon, bĩo le Dónbeení ɲàana ɓa bã́nía, á bũn wó á ho dĩmíɲásа làa de bĩnía sĩ.
Awa, ká le Dónbeení bĩnía tà ɓa bĩo, á bũn so máa kɛń lè ɓa húrun vèera le?
16 Ká ho dĩnló bè-yáa bĩo sã́ le Dónbeení yi, se hĩa ká ɓúenɓúen bĩo mún sã́ le yi.* Ká
le vĩndɛ̀ɛ naní bĩo sã́ le Dónbeení yi, se le ɓàn lakara bĩo mún sã́ le yi.
17 O *Isirayɛɛle nĩpomu ka lòn oliivewa vĩndɛ̀ɛ na fá, á ɓa kúiora lakara ɓúi. Ũnɛ́n na
yínɔ́ń o zúifù ka lòn oliivewa vĩndɛ̀ɛ na ló míten lakahó á ɓa sɛ́ra ɓueé cɛɛ́ra hã oliivewa
vĩndɛ̀ɛ na fá yi, á ho lakahó mu bò yi wee yíráa dén yuaamu.
18 Lé bũn nɔn á fo yí ko à ũ yòoní ũten, à zùań bĩa ka lòn lakara na ɓa kúiora yi. Fo ò
yòoní ũten le we? Yínɔ́ń ũnɛ́n nɔn á hã naní yĩo wi luaráa, hã naní lé hĩa nɔn á ũnɛ́n yĩo
wi lua.
19 Ɲún-sĩ fo dà à bío: Hã lakara mu kúiora bèra a na à ĩnɛ́n dàń cɛɛ́.
20 Mu bon, ɓa ka lòn lakara na kúiora, lé bĩo ɓa yí dó mí sĩa le Dónbeení yi. Ũnɛ́n ɓa ɓèn
cɛɛ́ra, lé bĩo ũ dó ũ sĩi le Dónbeení yi. Ɛɛ ká ũ màhã́ pa ũten bĩo, yí yòoní ũten mu bĩo yi.
21 Mu bon, ká le Dónbeení hĩa wee kúio le vĩndɛ̀ɛ na fá lakara, se le mún dà à wé mu
ɓàn síi lè ũnɛ́n.
22 Awa, loń: Le Dónbeení wee wé mu tentemu lè ɓa nùpua, á le mún ɲii. Le ɲii bĩa yí
máa bè le Dónbeení mu bíoní yi wán, ká ũnɛ́n á le è wé lè mí tentemu ká fo tà bò mu
wɔ̃hṹ. Ká bũn mía á ũnɛ́n á le mún ń sɛ́n lòn lakahó.
23 Ká ɓa zúifùwa khíi bĩnía tà dó mí sĩa le Dónbeení yi, á le è bĩní ì cɛɛ́ ɓa hen na ɓa fù
wi yi lè ho yahó, mu wéró pànká wi le cɔ̃́n.

---

‡ **11:8** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 29.3; Ezayii vũahṹ 6.10 § **11:10** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 69.23-24 * **11:16** Mi loń Miló vũahṹ (Nombres) 15.19-21

24 Mu bon, ũnɛ́n wón sĩí binbirĩ ka lòn vĩndɛ̀ɛ na ló míten ɓàn lakahó. Fo sɛ́ra á ɓueé
cɛɛ́ra le vĩndɛ̀ɛ na fá yi, ká hón yínɔ̀ń ũ sĩí. Ba zúifùwa bán lá lé le vĩndɛ̀ɛ na fá ɓàn lakara.
Á ɓa bĩní cɛɛ́ró le vĩndɛ̀ɛ na ɓa ló yi á lònbee máa kɛ́ń le Dónbeenĩ cɔ̃́n.

O Isirayɛɛle nĩpomu kãníló bĩo

25 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, bĩo le Dónbeenĩ le mí ì wé na sà yi á ĩ zéení làa mia, bèra a
na à mi yí wé miten lè mu bè-zũńminĩ ɓànsowà: O *Isirayɛɛle nĩpomu sɔ̃́n-kéní á à dĩn
máa zũń bĩo ɓúi yara, fúaa ká hã sĩí-viò nùpua na le Dónbeenĩ hueekaa ɓúenɓúen yú ho
kãníló vó.
26 Bũn mɔ́n ó o Isirayɛɛle nĩpomu màhã à kãní, làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ
vũahṹ yi:
«O kãnílo á à lé ho Sion lóhó yi.
O *Zakoobu zĩ-ɲúhṹ nùpua
pĩ́ló làa de á le è khíní yi.
27 Dén lé le páaníi na á ĩnɛ́n Dónbeenĩ
á à bè làa ba ká ĩ sɛ́ra ɓa bè-kora día.»†
28 Bĩo ɓa zúifùwa pã́ le bín-tente bĩo, á ɓa wó le Dónbeenĩ zúkúsa, lé bũn bĩo yi á minɛ́n
yúráa ho kãníló. Ká bĩa le Dónbeenĩ hueekaa wó lè mí nĩpomu, á le wa ɓàn maáwà bĩo
yi.
29 Mu bon, le Dónbeenĩ hĩa hɔ̃n bĩo, à le máa bĩní fé mu. Le hĩa von nùpue na, à le máa
bĩní pĩ ɓànso.
30 Bĩo mi yánkaa yí bò le Dónbeenĩ bíonĩ yi, á hã laà na kà wán á le Dónbeenĩ wó le hii
làa mia ɓa *zúifùwa pĩ́ló làa de bĩo yi.
31 Lé làa bũn á ɓarɛ́n mún yí bò le Dónbeenĩ bíonĩ yi hã laà na kà wán, bèra a na à bĩo
le Dónbeenĩ zũńnanáa minɛ́n màkárí, à le mún zũń ɓarɛ́n màkárí làa bũn bĩo.
32 Mu bon, le Dónbeenĩ día á ɓa nùpua ɓúenɓúen wee pĩ le bíonĩ bĩo, à le bè yi bĩní
zũńnáa ɓa ɓúenɓúen màkárí.

Le Dónbeenĩ dà po mu bĩo ɓúenɓúen

33 Ɛ̃ee! Le Dónbeenĩ bĩo ɓúenɓúen ɓɛ̀ntĩn ɲii sú. Le bè-zũńminĩ lè le bĩo zũńló á ɲii yí
zũ. Bĩo le le mí ì wé á nùpue yí dà máa zũń. Á mu wéró yara á nùpue mún yí dà máa
zũń. Bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi:
34 «Lée wée dà à zũń o Ɲúhṹso yilera?
Lée wée dà le zéení á à na a yi?
35 Á lée wée dà mu bĩo á à hã làa wo
ò o bè yi hãnáa ɓànso?»‡
36 Lé bĩo mu bĩo ɓúenɓúen wee lé o cɔ̃́n. Lé orɛ́n pànká yi á mu ɓúenɓúen wiráa, á bĩo sã
a yi. Le ho cùkú bĩo sĩ a yi fɛ́ɛɛ. *Amiina!

12

Wa wi le mukɔ̃n-fĩnle yi là a Krista

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, bĩo le Dónbeenĩ wã́a zéenía mí tentemu làa wɛn kà síi, á ĩ ì
hení bĩo kà làa sòobɛ́ɛ á à na mia: Mi na miten ɓúenɓúen le Dónbeenĩ yi lòn muinĩ yĩa
ká mi yĩo ɲɔ̀n wi lua, à bĩo sĩ le yi, à bĩo wé sĩ le yi. Bũn lé le ɓùaaníi binbirĩ na mi ko mi
ɓùaaní lè le Dónbeenĩ.
2 Mi yí bè ho dĩmíɲá bĩowa na yí se yi, ká mi día le le Dónbeenĩ yèrèmá mí hácírí à wé
lè le hácírí dà-fĩnle. Lé bũn á à na ká mi ì zũń bĩo le Dónbeenĩ sĩi vá yi, bũn na se, á bĩo
sĩ le yi, á ɲii tun.

† **11:27** Mi loń Ezayii vũahṹ 59.20-21 ‡ **11:35** Mi loń Ezayii vũahṹ 40.13; Zoobu vũahṹ 41.3

3 Le Dónbeenĩ sãamu na le wó làa mi bĩo yi, á ĩ ì bío bĩo kà á à na mi ɓúenɓúen yi: O
ɓúi yí leéka le mí bĩo ɲúhũ wi po bĩo ó ɔ bĩo karáa. Ká mi nĩ-kéní kéní wé ɓua miten làa
bĩo mi bĩo karáa à héha lè mi sĩadéró le Dónbeenĩ yi, bĩo le nɔn pànká mia.
4 Mu bon, o nùpue sãnía lée dà-kéní, ká bĩo cɛɛ́kaa mín yi wó hã bũn lé bĩo boo, á mu
lè mí dà-kéní kéní bè-wénia mún wi mín ɲúná yi.
5 Làa bũn síi á warɛ́n mún boo, ká wa ɓúenɓúen lé hã sãnía dà-kéní wa páaníló là
a *Krista bĩo yi. Wa ɓúenɓúen cɛɛ́kaa mín yi, yĩa lè mí lahó, yĩa lè mí lahó, làa bĩo ó ɔ
nùpue sãnía bĩowa cɛɛ́kaaráa bĩo síi.
6 Mu bĩo wéró pànká á le Dónbeenĩ nɔn wa nĩ-kéní kéní yi mín ɲúná yi. Yĩa le Dónbeenĩ
nɔn mí ɲi-cúa fɛɛró pànká yi, à ɓànso wé wé mu à héha lè le sĩidéró le Dónbeenĩ yi.
7 Yĩa le nɔn ho pànká yi ò ɔ wé séení ɓa nùpua, à wón wé séení ɓa. Yĩa le nɔn ho pànká
yi ò ɔ wé kàrán ɓa nùpua, à wón wé kàrán ɓa.
8 Yĩa le nɔn ho pànká yi ò ɔ wé hĩí ɓa nùpua sĩa, à wón wé hĩí ɓa sĩa. Yĩa le Dónbeenĩ
nɔn ho pànká yi ò ɔ wé hã ɓa nùpua lè mu bĩo, à wón wé hɛ́n mí yi à hãnáa ɓa. Yĩa le
nɔn ho pànká yi ò ɔ wé dí ɓa nùpua yahó, à wón sòobá míten mu wéró yi. Yĩa le nɔn ho
pànká yi ò ɔ wé zũń ɓa nùpua màkárí, à wón wé wé mu lè le sĩ-wɛɛ.
9 Mi le bĩo mi wa làa mín à bĩo wé ho tũiá poni. Mi ɲin mu bè-kora, à ca mi kuio mu
bè-tente wéró yi.
10 Mi wań mín làa sòobɛ́ɛ làa bĩo á ɓa zàwa mín yi ko ɓa wańnáa mín bĩo síi. Mi wé
kɔ̃̀nbi mín, à dé mí sòobɛ́ɛ mu yi.
11 Mi ca mi kuio o Ɲúhũso tonló sáró yi, mi yí dí parí, à wé mu lè mí sĩa ɓúenɓúen.
12 Mi wé zãmaka bĩo mi dó mi sĩa wee lòoní bĩo yi. Mi wé hĩ mi sĩa le lònbee pãahũ, à
wé fio le Dónbeenĩ yi fɛ́ɛɛ.
13 Mi wé séení mĩn zàwa lè mĩn hĩnni kèrètĩɛwa làa bĩo ɓa màkóo wi yi. Bĩa wee làa
mi wán á mi wé ɓua sese.
14 Mi wé fan mu bè-tentewà à na bĩa wee beé mi lò yi, mi wé fan bũn, ká mi wé yí
dánkání ɓa.
15 Bĩa wé wee zãmaka, à mi zãmaka làa ba. Bĩa wé wee wá, à mi wá làa ba.
16 Mi wé mí yilera làa dà-kéní. Mi wé yí yòoní míten, ká mi wé liiní míten, à tà páaní
lè ɓa nĩ-khenia. Mi yí wé míten làa bè-zũńminĩ ɓànsowà.
17 Yĩa wé wó khon làa mia, à mi yí wé yí khe lè ɓànso. Mi wé wé mu tentemu lè ɓa
nùpua ɓúenɓúen.
18 Ká mu dà wee wé, à mi sòobá míten, à ho hɛ́ɛrà kɛń minɛ́n lè ɓa nùpua ɓúenɓúen
pãahũ, ká ho ɓàn yáaró yí lé mia.
19 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi wé yí dĩ yúaa miten, ká mi dé mu le Dónbeenĩ níi yi.
Mu bon, bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi: «Hã yúaa dĩró bĩo sã miĩ. Yĩa ko
làa bĩo na, á ĩ wé mu lè ɓànso, lé ĩnɛ́n Ɲúhũso Dónbeenĩ bía mu.»*
20 Mu pá bĩnía túara: «Hen ká ũ zúkúso le hĩni wee ɓúe, à ũ na mu bĩo wo yi le o dí. Ká
le ɲu-hãní dà a, à ũ na mu ɲumu wo yi le o ɲu. Ká fo wee wé kà, á mu ù kɛń lòn donfũaa
á fo wee khá bè ɓànso ɲúhũ wán.»†
21 Mi yí le mu bè-kora yí pànká mi wán, ká mi wé wé mu bè-tentewà à yíráa ho pànká
mu wán.

13

Ho pànká ya-díwá lé le Dónbeenĩ bàrá ɓa

1 Ɓa nùpua ɓúenɓúen ko ɓa wé bè ho pànká ya-díwá bíoní yi. Pànká ya-díwá yí dà máa
kɛń ká le Dónbeenĩ yí nɔn mu níi.

* **12:19** Mi loń Làndá zéeníló vũahũ (Deutéronome) 32.35 † **12:20** Mi loń Wàhio vũahũ (Proverbes) 25.21-22

2 Lé bũn nɔn ká yïa pã ɓa bïo, se ɓànso pã le Dónbeenï bïo na le bò. Ká yïa wee wé bũn
se o wee síiní mí ɲúhũ míten.
3 Yïa wee wé mu bè-tente wón yí ko ò o zõn ho pànká ya-díwá. Ká yïa wee wé mu bè-
kora wón ko ò o zõn ɓa. Hen ká fo wi à ũ wé yí zõn ho pànká ya-díwá, à ũ wé wé mu
bè-tentewà, á ɓa wé è wïoka ũ yèni.
4 Mu bon, ho pànká ya-díwá lé le Dónbeenï ton-sáwá ũ séeníló bïo yi. Ɛɛ ká ũ ɓɛ̀n wee
wé mu bè-kora, à ũ zõn, lé bïo le Dónbeenï nɔn ho wɔ̃hũ ɓa yi à ɓa bé bïa wee wé mu bè-
kora. Hen ká ɓa wee bé ɓànso, se lé le Dónbeenï tonló na le kàràfáa ɓa yi á ɓa wee sá, à
zéení làa yïa wee wé mu le le Dónbeenï sïi wee cï ɓànso yi.
5 Lé bũn nɔn ó o nùpue ko ò o wé wé bïo ho pànká ya-díwá le o wé, bèra a na à le
Dónbeenï sïi yí cï a yi, à mún wé bè mu yi lé bïo ó o zũ le bũn lé bïo térénna.
6 Lé bũn bïo yi á mi mún ko mi wé sàáníináa ho lànpó. Lé bïo le Dónbeenï lé dïo kàràfáa
ho tonló mu ɓa yi le ɓa sá ho sese.
7 Mi ko mi na bïo nùpue na yi, à mi na mu wo yi: Yïa bïo lée lànpó, à mi sàání ho wo
yi. Bïo ko mu sàání ho pànká ya-díwá yi à mi sàání mu. Yïa mi ko mi kɔ̃̀nbi, à mi kɔ̃̀nbi
o. Yïa ko làa hézãníi, à mi hézõn wo.

Yïa wa ɓa nùpua se ɓànso bò le Dónbeenï làndá yi

8 Mi yí le kee ɓúi kɛń mia. Bïo ko mu kɛń mia lòn kee fɛ́ɛɛ lé mi wańmínló. Yïa wa mín
zàwa lè mín hïnni, se wón wee wé bïo ho làndá le o wé binbirï.
9 Mu bon, hã làndáwá na kà á mi zũ: «Yí wé hã-fé tàá bá-fé. Yí ɓúe nùpue. Yí ɲuaa bïo.
Yí le ũ yïo lé mi ninza bïo.»* Hõn làndáwá so làa hïa ká ɓúenɓúen á ɲii wee sí le bíonï
dà-kéní na kà yi: «Wań mi ninza làa bïo á fo waráa ũten bïo síi.»
10 Yïa wa mí ninza binbirï á máa wé bïo na yí se làa wo. Yïa wa mí ninzàwa se wón
wee wé bïo ho làndá le o wé binbirï.

Mi wa ɓua waten sese à lòonínáa o Krista ɓuenló

11 Mi wa wé làa bũn, sɔ̃̀nkú bïo mi yàá zũ ho pãahũ na wa wi yi sïí. Ho pãahũ dɔ̃n à mi
fání mí yïo. Mu bon, hã laà na kà wán á ho kãníló wãa sùaráa làa wɛn á po pãahũ na wa
ɓúa wa sïadéró o *Krista yi ɲúhũ.
12 Ho tá nï-kïa, hen làa cïinú ká ho ò tï. Awa, á mi wãa le wa día hã wárá ɓúenɓúen na
wee wé le tíbírí yi. Mi wa lá mu khoomu tonló sïa à sáráa.
13 Mi wa ɓua waten sese lòn nùpua na wi mu khoomu yi bïo síi. Mi yí wa dé waten ho
dàndïnló lè ho ɲa-ɲunló yi. Mi yí wa dé waten ho bá-fénló lè ho hã-fénló yi, à yí dé waten
mu koomu yi. Mi yí wa dé waten hã fio lè le yandee yi.
14 Mi le o Ɲúhũso Yeesu Krista bïo à kɛń mia. Mi yí día le bïo mí sïa wee vá yi na yí se
à yí pànká mi wán, à mi wé wé bïo sï mia.

14

Mi wé yi citi mín dïnló bïo yi

1 Yïa sïidéró yí fárá yí tïna sese le Dónbeenï yi á mi wé zũń ɓuaró, à wé yí wãaní bïo
ó o wee leéka.
2 Làa bïo síi á ɓa ɓúi wee leéka le mi dà mu bè-dínii ɓúenɓúen wé è dí, ɛ̀ɛ ká ɓa ɓúi na
sïadéró le Dónbeenï yi á yí fárá yí tïna sese bán ɓɛ̀n lé ho dïn-poni mí dòn ɓa wee dí ká
hã taa níi ló.
3 Á yïa wee dí mu bè-dínii ɓúenɓúen yí ko ò o zùań yïa yí máa là hã taa yi. Làa bũn
síi, á yïa yí máa là hã taa mún yí ko ò o cítí yïa wee dí mu bè-dínii ɓúenɓúen, lé bïo le
Dónbeenï mún tà wón bïo.

---

* **13:9** Mi loń Léró vũahũ (Exode) 20.13-17; Làndá zéeníló vũahũ (Deutéronome) 5.17-21; Lení vũahũ (Psaumes) 19.18

4 Ʊnɛ́n lé o yɛ́n á à cítíráa o nĩ-veere ton-sá? O wó se loo, o wó khon loo, se ɓa ɲúhʉ́so
lé yĩa á à fɛɛ mu tʉ̃iá. O yàá à wé á mu ù wé se, lé bĩo ó o Ɲúhʉ́so pànká wi dà à séení a.
5 O ɓúi cɔ̃́n á hã̃ wizooní ɲúná wi po mín. Ɛɛ Ká a ɓúi cɔ̃́n á hã̃ wizooní ɓúenɓúen lée
dà-kéní. Mi nĩ-kéní kéní ko mi láa bĩo mi wee leéka yi mu dã̃ní yi.
6 Yĩa le hã̃ wizooní ɲúná wi po mín wee wé mu o Ɲúhʉ́so bĩo yi. Yĩa ɓɛ̀n wee dí mu
bè-dínii ɓúenɓúen wón mún wee wé mu o Ɲúhʉ́so bĩo yi. Mu bon, o wee dé le Dónbeenĩ
báráká mí bè-dínii bĩo yi. Á yĩa wee dí ho zen-ɓuahó bĩo mí dòn wón mún wee wé mu o
Ɲúhʉ́so bĩo yi. Wón mún wee dé le Dónbeenĩ báráká.
7 Mu bon, wa tĩahʉ́ á yĩa mukã̃nĩ wi míten bĩo yi wón mía, á yĩa á à hí míten bĩo yi wa
tĩahʉ́ wón mún mía.
8 Hen ká wa yĩo wi lua, se lé o Ɲúhʉ́so á wa yĩo wi lua bĩo yi. Ká wa húrun, se lé o
Ɲúhʉ́so á wa mún húrun bĩo yi. Awa, á hàrí wa hí loo, à wa yĩo wé lua loo, se wa bĩo pá
sã̃ a Ɲúhʉ́so yi.
9 Mu bon, o *Krista húrun á vèera bèra a na ò o wé bĩa húrun làa bĩa yĩo wi lua Ɲúhʉ́so.
10 Ká ʉ̃nɛ́n, lée webio nɔn á fo wee cítíráa mĩn za tàá mĩn hĩ̃nló? Á ʉ̃nɛ́n ɓɛ̀n, lée webio
nɔn á fo wee zùańnáa mĩn za tàá mĩn hĩ̃nló yi? Wa ɓúenɓúen khíi dĩ̃n Le Dónbeenĩ yahó
á le è cítí.
11 Mu bon, bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vʉ̃ahʉ́ yi:
«Ĩnɛ́n Ɲúhʉ́so á wi fɛ́ɛɛ.
Ho dĩ̃míɲá nùpua ɓúenɓúen
á à fárá mí nɔnkóɲúná wán ĩ yahó,
ɓa ɓúenɓúen á à bío le ĩ lé le Dónbeenĩ bĩo bon.»*
12 Làa bʉ̃n síi, á bĩo wa nĩ-kéní kéní wó á wa ko wa zéení na le Dónbeenĩ yi.

Yí dé mĩn za tàá mĩn hĩ̃nló bè-kora wéró yi

13 Á mi wã̃a yí le wa wé cítí mín. Bĩo kà lé bĩo á mi le mu kɛń mi yiwa: Mi yí wé bĩo ɓúi
na à dé mĩn za tàá mĩn hĩ̃nló kèrètĩɛ mu bè-kora wéró yi.
14 Ĩ páaníló là a Ɲúhʉ́so Yeesu bĩo yi, á ĩ zʉ̃ mu, á mún láa mu yi le mu bĩo ɓúenɓúen
wee ce le Dónbeenĩ yahó. Ɛɛ ká a ɓúi wee leéka le mu ɓúi yí máa ce, se mu ɓɛ̀n yí máa ce
ɓànso cɔ̃́n.
15 Ká mĩn za tàá mĩn hĩ̃nló lò hĩa wee be ʉ̃nɛ́n bè-dínii bĩo yi, se fo wã̃a yí máa zéení le
fo wa a. Yí wé bèra a na à mĩn za tàá mĩn hĩ̃nló na ó o *Krista húrun bĩo yi à hĩa vĩ ʉ̃nɛ́n
bè-dínii bĩo yi.
16 Bĩo se minɛ́n cɔ̃́n á yí ko mu wé à ɓa nùpua wé bĩní bío mu bè-kohó bĩo mi dã̃ní yi.
17 Mu bon, le Dónbeenĩ bá-zàmu bĩo yí máa zéení bè-dínii tàá bè-ɲunii bĩo. Mu lé ho
térénló, lè ho hɛ́ɛrà, lè hã̃ zã̃makaa na le Dónbeenĩ Hácírí wee na.
18 Yĩa wee sá a Krista tonló làa bʉ̃n bĩo síi wón bĩo á à wé sĩ le Dónbeenĩ yi, á ɓa nùpua
mún ɲ̀ tà a bĩo.
19 Awa, á wa ko wa ca wa kuio à wé wé bĩo á à dé ho hɛ́ɛrà wa pã̃ahʉ́, làa bĩo wa nĩ-kéní
kéní ì wé á wa sĩadéró le Dónbeenĩ yi á à wíoka à dé wán.
20 Yí loń mu bè-dínii yi à yáaráa le Dónbeenĩ tonló. Mu bon, mu bĩo ɓúenɓúen dà wee
dí. Ɛɛ ká mu bè-dínii na à wé á mi ninza à wé mu bè-kohó bʉ̃n yí se.
21 Bĩo se, lé ʉ̃ khí mu bĩo ɓúenɓúen na dà à dé mĩn za tàá mĩn hĩ̃nló mu bè-kora wéró
yi. Hàrí mu wé taa, tàá dĩvɛ̃́n ɲuló, tàá bè-vio.
22 Le sĩidéró na fo yú mu bĩo mu dã̃ní yi ʉ̃ ɓua ʉ̃ dòn le Dónbeenĩ yahó. Yĩa sĩi yí máa
kán wo bĩo á ɓànso wee ɓua lè míten dã̃ní yi, wón ɲúhʉ́ sĩ.
23 Ká yĩa sĩi wee kán wo o bè-dínii ɓúi dã̃ní yi, se wón ɓànso ɲúhʉ́ sú, lé bĩo ó o yí máa
wé mu à héha lè mí sĩidéró le Dónbeenĩ yi. Bĩo lée bĩo na yí máa wé héha lè le sĩidéró le
Dónbeenĩ yi, bʉ̃n lée bè-kohó.

---

* **14:11** Mi loń Ezayii vʉ̃ahʉ́ 45.23

15

Wa ko wa wé hĩ wa sĩa

1 Warɛ́n na sĩadéró le Dónbeenĩ yi fárá tĩna ko wa wé hĩ wa sĩa bĩa sĩadéró yí fárá yí tĩna bĩo yi. Wa yí ko wa wé wé bĩo sĩ wɛn.
2 Wa nĩ-kéní kéní ko wa wé wé bĩo sĩ wàn zàwa lè wàn hĩnni yi, na à séení ɓa, bèra a na à ɓa sĩadéró le Dónbeenĩ yi va lè ho yahó.
3 Mu bon, o *Krista yí wó bĩo sĩ a yi, ɓùeé. Bĩo kà lé bĩo bía le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi: «Hã bín-kora na ɓa nùpua bía nɔn ũnɛ́n Dónbeenĩ yi lé ĩnɛ́n á hã bía nɔn yi.»*
4 Le Dónbeenĩ bíonĩ vɔ̃nna na túara hàánĩ ɓúenɓúen túara bèra a na à hã kàrán wɛn, à wa dàń hĩ wa sĩa, à sĩa wé hereka. Lé bṹn wee na à wa dàń dé wa sĩa lòoní bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé.
5 Le le Dónbeenĩ na le sĩ-hĩílè lè le sĩ-heɓúee wee lé cɔ́n à wé à mi wé wíoka ɲí mín yi, làa bĩo ó o Yeesu Krista le mu wéráa.
6 Lé bṹn ǹ na ká mi ɓúenɓúen á à wé le ɲii dà-kéní, á à déráa ho cùkú le Dónbeenĩ yi, dén na lé wa Ɲúhṹso Yeesu Krista ɓàn Maá.
7 Awa, á mi cén wé tà mín yi làa bĩo ó o Krista tàráa mia bĩo síi à déráa ho cùkú le Dónbeenĩ yi.
8 O Krista ɓueé wó ɓa *zúifùwa ton-sá, á tiíraráa bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé è na ɓàn maáwà yi ɲii à zéení le ká le Dónbeenĩ bía bĩo na à le máa lé mu mɔ́n.
9 O Krista mún ɓueé wó á bĩa yínɔń ɓa zúifùwa wee dé ho cùkú le Dónbeenĩ yi le hii bĩo yi, làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi kà síi:
«Lé bṹn te bĩo á ĩ wé è sío
á à khòonínáa fo hã sĩíwà nùpua tĩahṹ.»†
10 Mu mún túara:
«Sĩíwà nùpua,
mi páaní zãmaka lè le Dónbeenĩ nĩpomu.»‡
11 Mu mún bĩnía túara:
«Dĩ́míɲá kãna ɓúenɓúen nùpua,
mi khòoní a Ɲúhṹso,
sĩíwà ɓúenɓúen nùpua,
mi zéení a beemu.»§
12 Le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro *Ezayii mún bía bĩo kà:
«Nùpue ɓúi á à lé o Zesee zĩ-ɲúhṹ nùpua tĩahṹ
á à dí hã sĩíwà nĩpomu yahó,
á mu nĩpomu mu mún ǹ dé mí sĩi wo yi.»*
13 Le le Dónbeenĩ na wee wé à mi dé mí sĩa lòoní bĩo le dó mí ɲii le mí ì wé, à wé à mi kɛń ho hɛ́ɛrà lè hã zãmakaa na ɲii mía yi mi sĩadéró le yi bĩo yi. Lé bṹn ǹ na ká le Dónbeenĩ mu Hácírí pànká yi, á mi ì dàń ǹ dé mí sĩa làa sòobɛ́ɛ á à lòoní bĩo le dó mí ɲii le mí ì wé.

O Poole lé o Krista ton-sá

14 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, ĩnɛ́n ĩ bɛɛre láa mu yi le mu bè-tentewà wéró bĩo wi mia làa sòobɛ́ɛ. Bĩo mi ko mi zũń á mi zũ ɓúenɓúen, á dà wee zéení mín.
15 Bṹn ɲɔǹ pá yí hò bĩo á ĩ bĩnía leékaa mia ho vũahṹ na kà lara ɓúi yi làa bĩo mi zũ vó, á yí titikaa mu bĩo yi. Ĩ wó mu lé bĩo le Dónbeenĩ lè mí sãamu
16 á wó á ĩ lé o Yeesu *Krista ton-sá bĩa yínɔń ɓa *zúifùwa bĩo yi. Le Dónbeenĩ tonló na á ĩ wee sá lé le bín-tente na á ĩ wee bue, bèra a na à le Hácírí pànká yi à bĩa yínɔń ɓa zúifùwa wé lòn hãmu na bĩo sã le Dónbeenĩ yi, á bĩo sĩ le yi.
17 Ĩ páaníló là a Krista bĩo yi, á ĩ sĩi wan le Dónbeenĩ tonló na á ĩ wee sá bĩo yi.

---

* **15:3** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 69.10 † **15:9** Mi loń Samuwɛɛle nín-yání vũahṹ 22.50 ‡ **15:10** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 32.43 § **15:11** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 117.1 * **15:12** Mi loń Ezayii vũahṹ 11.10

18 Mu bon, bɨ̀o á ɨ̃ wee henɨ́ ɨ̀ sɨ̀i bío á yínɔ̀ń bè-veere ká mu yínɔ̀ń bɨ̀o ó ɔ Krista dɨ̀n ɨ̀
wán á wó. O Krista dɨ̀n ɨ̀ wán á ɨ̃ wee wé à bɨ̀a yínɔ̀ń ɓa zúifùwa tà le Dónbeenɨ̀ bɨ̀o. O wó
mu lè ɨ̀ bíonɨ́, lè ɨ̀ bè-wénia,
19 lè mu yéréké bɨ̀owa lè mí sɨ̀íwà, le Dónbeenɨ̀ Hácírí pànká yi. Lé làa bɨ̀n á ɨ̃ buerarǎa
o Krista bín-tente, à dɨ̀n ho Zeruzalɛɛmu lóhó yi à vaa ɓúe ho Ilirii kɔ̃hɨ́ yi.†
20 Ká bɨ̀o dà-kéní na kɛra ɨ̀ sɨ̀i yi, lé à ɨ̃ bue le Dónbeenɨ̀ bín-tente hã dǎa na nùpua dɨ̀ɲ̀
yí ɲá a Krista bɨ̀o yi, bèra a na à nùpue hɨ̀a yí bío le ɨ̀ wee so a ɓúi zɨ̀i ɲúhɨ́ na ó ɔ bàrá
wán.
21 Ɨ́ wó mu á héhaa làa bɨ̀o le Dónbeenɨ̀ bíonɨ̀ vũahɨ́ bía:
«Bɨ̀a na ɓa dɨ̀ɲ̀ yí buera a bɨ̀o yí nɔn yi
á à mi a,
bɨ̀a dɨ̀ɲ̀ yí ɲá bɨ̀o ɓúi o dǎní yi
á à zũń o bɨ̀o yara.»‡

O Poole wee bío mí khúio varó bɨ̀o

22 Lé bɨ̀n lá wee hè mi nɔn á ɨ̃ dɨ̀ɲ̀ yí ɓuararǎa mi cɔ̃́n.
23 Ɛ̃ɛ ká hã laà na kà wán á bɨ̀o á ɨ̃ lá ko à ɨ̃ wé bɨ́n á ɲii wǎa tun. Mi ɓúɛɛkíró bɨ̀o ɓɛ̀ntɨ́n
wi mɨ̀ɨ mía na.
24 Ɨ́ wi à ɨ̃ va ho Ɛsipaaɲɛ. Ká ɨ̀ yú wee va bɨ́n, ɲún-sɨ̀ á ɨ̃ ɓueé ɓúɛɛkí mia. Mu bon, ɨ̀ wi à ɨ̃
ɓuee mi mi wán à khɨ́ínǎa, à mi séení mi à ɨ̃ dàń varǎa hón kɔ̃hɨ́ so. Ká ɨ̀ màhã́ ɓueé wé
wizooní bɨ̀o yɛn mi cɔ̃́n á à khɨ́ínǎa.
25 Ká hã laà na kà wán á ɨ̃ ì va ho Zeruzalɛɛmu, á vaá séení bɨ̀a bɨ̀o sã le Dónbeenɨ̀ yi
bɨ́n.
26 Mu bon, ho Maseduana lè ho Akayii kãna kèrètɨ́ɛwa á mu ló sɨ̀a yi le mí ì cã le wárí
á à séenínǎa ho Zeruzalɛɛmu kèrètɨ́ɛwa kuure nùpua ɓúi na lé ɓa nɨ̀-khenia.
27 Lé ɓarɛ́n míten leékaa mu. Ɛ̃ɛ ká lé ho tũiá le ɓa mɨ̀ mí, á ɓa ko ɓa séení ɓa. Lé bɨ̀o
á hɔ̃́n kãna so kèrètɨ́ɛwa yínɔ̀ń *zúifùwa, à ho Zeruzalɛɛmu kèrètɨ́ɛwa na lé ɓa zúifùwa
màhã́ pá tà séenía ɓa lè le Dónbeenɨ̀ bɨ̀o. Awa, á ɓarɛ́n ɓɛ̀n mún ko ɓa séení bán lè mí níi
bɨ̀o.
28 Ká ɨ̀ yú le wárí mu dó ho Zeruzalɛɛmu kèrètɨ́ɛwa níi yi, á ɨ̃ ɓueé lé lè mi cɔ̃́n á à varǎa
ho Ɛsipaaɲɛ kɔ̃hɨ́.
29 Ɨ́ zũ le ká ɨ̀ wee ɓuen mi cɔ̃́n, á ɨ̃ ɓuen là a *Krista bè-tentewà cɛ̀ɛra na ó ɔ wee wé lè
ɓa nùpua.
30 Wàn zàwa lè wàn hɨ́nni, mi páaní ca mi kuio làa mi, à wé fio le Dónbeenɨ̀ yi ɨ̀ bɨ̀o
yi. Bɨ̀n lé bɨ̀o á ɨ̃ wee cà mi cɔ̃́n wa páaníló là a Ɲúhɨ́so Yeesu Krista, lè le waminɨ̀ na le
Dónbeenɨ̀ Hácírí wee dé wɛn bɨ̀o yi.
31 Mi wé fio, bèra a na à ɨ̃ kãní ho *Zudee kɔ̃hɨ́sa na yínɔ̀ń ɓa kèrètɨ́ɛwa níi yi. Mi mún
wé fio, bèra a na à ho Zeruzalɛɛmu kèrètɨ́ɛwa vaa tà le séenii na á ɨ̃ ì ɓua vaá na ɓa yi bɨ̀o
lè le sɨ̀-wɛɛ.
32 Ká mu wó kà síi, ká le Dónbeenɨ̀ tà á ɨ̃ ɓuen mi cɔ̃́n lè hã zǎmakaa, á ɓueé vũńka mi
cɔ̃́n.
33 Le le Dónbeenɨ̀ na wee wé à wa kɛń ho hɛ́ɛrà yi à kɛń lè mi ɓúenɓúen. *Amiina!

16

Le tèɛnɨi

1 Ɨ́ wee tonka a Febe mi cɔ̃́n, wón na lé wàn hɨ́nló mu kèrètɨ́ɛmu dǎní yi, na wee sá le
Dónbeenɨ̀ tonló ho lóhó na ɓa le Sãnkeree yi.
2 Ká a ɓueé dɔ̃n mia à mi ɓua a sese o Ɲúhɨ́so yèni yi. Mi ɓua a làa bɨ̀o á bɨ̀a dó mí sɨ̀a
le Dónbeenɨ̀ yi wee ɓuaráa mín bɨ̀o síi. Mi wé séení a bɨ̀o lée bɨ̀o na ó ɔ màkóo wi mia yi.
Orɛ́n mí bɛɛre séenía ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ, sɔ̃̀nkú ɨ̀nɛ́n.

† **15:19** Ho Ilirii: Ho lé ho Oroomu kɔ̃hɨ́ sɔ̃́n-kéní ɓúi. ‡ **15:21** Mi loń Ezayii vũahɨ́ 52.15

3 Ɪ wee tɛ̀ɛní a Pirisiiye là a Akilaasi yi, bán na làa mi páanía lé o Yeesu *Krista ton-sáwá.
4 Ɓa zàanía mí mukãní á kãníanáa mi. Ɪ yi yí dà máa sà bũn yi. Á ɓa kèrètɪ̃ɛwa na yínɔ̃ń
ɓa *zúifùwa mún yiwa máa sà mu yi.
5 Ɓa kèrètɪ̃ɛwa na wee kúee mín wán ɓàn zɪ̃i á ĩ mún wee tɛ̀ɛní yi. Ɪ wee tɛ̀ɛní wàn bɔ̃́nlo
na ɓa le Epayinɛɛte yi. Wón lé o nín-yání nùpue na dó mí sɪ̃i o Krista yi ho Azii kɔ̃hṹ yi.
6 Ɪ wee tɛ̀ɛní a hã́a na ɓa le Mari yi, wón na séenía mia làa sòobɛ́ɛ.
7 Ɪ wee tɛ̀ɛní a Ãndoronikuusi là a zũniasi yi. Ɓa làa mi lée sɪ̃í kéní, á ɓa mún kɛra ho
kàsó yi làa mi. Ɓa lé o Krista tonkarowà na bɪ̀o ɲúhṹ wi làa sòobɛ́ɛ. Ɓa tà a Krista bɪ̀o á
dú ɪ̃nɛ́n yahó.
8 Ɪ wee tɛ̀ɛní a Ãnpiliatuusi yi, wón na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ wa páaníló là a Ɲúhṹso bɪ̀o yi.
9 Ɪ wee tɛ̀ɛní a Uubɛ̃n yi, wón na làa wɛn páanía wee sá a Krista tonló, á wee tɛ̀ɛní a
Sitakiisi yi, wón na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ.
10 Ɪ wee tɛ̀ɛní a Apelɛɛsi yi, wón zéenía le mi dó mí sɪ̃i binbirɪ̃ o *Krista yi. O nɪ̃i na ɓa le
Arisitobuule lè mí zɪ̃i nùpua á ĩ wee tɛ̀ɛní yi.
11 O Herodion, yɪ̀a lé ho sɪ̃í kéní làa mi á ĩ wee tɛ̀ɛní yi. Ɪ wee tɛ̀ɛní a Naasiisi zɪ̃i nùpua
yi, bán na dó mí sɪ̀a o *Krista yi.
12 Ɪ wee tɛ̀ɛní a hã́a na ɓa le Tirifɛɛna làa yɪ̀a ɓa le Tirifooze yi. Ɓa wee sá a Ɲúhṹso tonló
làa sòobɛ́ɛ. Wàn bɔ̃́nlo hã́a na ɓa le Pɛɛsiide á ĩ wee tɛ̀ɛní yi. Wón mún sá a Ɲúhṹso tonló
làa sòobɛ́ɛ.
13 Ɪ wee tɛ̀ɛní a Urufuusi yi, wón na bɪ̀o ɲúhṹ wi làa sòobɛ́ɛ o Krista tonló sáró yi. Ɓàn
nu á ĩ wee tɛ̀ɛní yi. O mún lé ɪ̃nɛ́n wàn nu.
14 O Asɛnkiriite, là a Filekon, là a Hɛɛmɛɛsi, là a Patorobaasi, là a Hɛɛmaasi, lè wàn
zàwa kèrètɪ̃ɛwa na páanía wi làa ba, bán ɓúenɓúen á ĩ wee tɛ̀ɛní yi.
15 O Filolooki là a Zulii á ĩ wee tɛ̀ɛní yi. Ɪ wee tɛ̀ɛní a Nɛree lè mín hɪ̃nló yi, á wee tɛ̀ɛní a
Olɛnpaasi yi, làa bɪ̀a ɓúenɓúen na dó mí sɪ̀a o Krista yi, na páanía wi làa ba á ĩ wee tɛ̀ɛní
yi.
16 Mi tɛ̀ɛní mín yi lè le kɔ̃̀nbii tɛ̀ɛníi. Ɓa kèrètɪ̃ɛwa kuio ɓúenɓúen wee tɛ̀ɛní mia.

Le zéenii na ɔ́ o Poole nɔn

17 Wàn zàwa lè wàn hɪ̃nni kèrètɪ̃ɛwa, bɪ̀o á ĩ hení á à na mia lé bɪ̀o kà: Mi pa miten bɪ̀o
ɓa nùpua na wee dé ho sankaró ɓa kèrètɪ̃ɛwa kuure yi. Ho kàránló na mi yú á ɓa pã́ bɪ̀o,
à ɓa wee kàrán mia làa bè-veere á à vɪ̃ininíáa mia. Mi pɪ̃ ɓa bɪ̀o,
18 lé bɪ̀o ɓa nùpua mu síi á wa Ɲúhṹso na lé o *Krista tonló sáró bɪ̀o yí here cɔ̃́n. Bɪ̀o bɪ̀o
here ɓa cɔ̃́n lé ɓa dío bɪ̀o. Ɓa wee bío hã bín-sɪ̀a à vɪ̃ininíáa bɪ̀a yí máa dàń zũń le sabéré
lè ho tũiá poni à hueeka mín yi.
19 Mu bon, ɓa nùpua ɓúenɓúen zũ bɪ̀o mi wee tà bèráa bɪ̀o ó o Ɲúhṹso wee bío yi. Lé
bũn nɔn á ĩ sɪ̃i wannáa mi bɪ̀o yi. Ɛɛ ká ɪ̃ màhã́ wi à mi wé mu bè-zũńminɪ̃ ɓànsowà binbirí
à wé wéráa bɪ̀o se. Ɪ wi à mi ce, à wé yí wé mu bɪ̀o na yí se.
20 Hen làa cɪ̃inú ká le Dónbeenɪ̃ na lé ho hɛ́ɛrà ɓànso á à yáa o Satãni pànká, á à dé o mi
zení tá.
Le o Ɲúhṹso Yeesu wé mí sãamu làa mia!
21 O Timɔtee, yɪ̀a làa mi páanía wee sá ho ton-kéní á wee tɛ̀ɛní mia. O Lisiyuusi là a
Zasɔ̃n là a Sosipatɛɛre, bán làa mi lé ho sɪ̃í kéní á mún wee tɛ̀ɛní mia.
22 Ɪ̃nɛ́n Tɛɛtiyuusi* na túara a Poole ɲi-cúa á mún wee tɛ̀ɛní mia wa Ɲúhṹso na wó á wa
lé le dà-kéní yèni yi.
23 O Kayuusi, yɪ̀a á ĩ làara wán mún wee tɛ̀ɛní mia. Lé wón zɪ̃i á ɓa kèrètɪ̃ɛwa wee kúee
mín wán yi. Ho lóhó wɛ́n-bàrálo na ɓa le Erasiite, wón lè wàn za Kaatuusi á wee tɛ̀ɛní
mia.
24 [Le wa Ɲúhṹso Yeesu Krista à wé mí sãamu lè mi ɓúenɓúen. *Amiina!]

---

* **16:22** O Tɛɛtiyuusi: O Tɛɛtiyuusi hɪ̃a lé o kèrètɪ̃ɛ vɔ̃n-túaro. Lé orén ó o Poole fɛɛra mí ɲi-cúa nɔn yi ó o túara.

Mi wa khòoní le Dónbeenĩ mí dòn

25 Mi wa khòoní le Dónbeenĩ. Lerɛ́n lé dĩo dà à wé, á mi sĩadéró le yi á à fárá à tĩn. Le è
wé mu le bín-tente na bĩo ciran o Yeesu Krista, dĩo á ĩ wee bue pànká yi. Lé dén bín-tente
so á le Dónbeenĩ wee dĩn wán zéeníná mí bĩo na lá sà yi hã lúlúio zànzàn.
26 Ɛɛ ká hã laà na kà wán, á mu wɑ́a ló mu khoomu yi wéréwéré le Dónbeenĩ ɲi-cúa
fɛɛrowà vɔ̃nna na ɓa yáanía túara pànká yi. Lé le Dónbeenĩ na wi fɛ́ɛɛ á nɔn dén ɲii so
bán yi le ɓa túa mu, bèra a na, à hã sĩí-viò nùpua zũń le, à dé mí sĩa le yi, à wé bè le bíoní
yi.
27 Le le Dónbeenĩ na mí dòn lé mu bè-zũńminĩ ɓànso, à yí ho cùkú fɛ́ɛɛ, o Yeesu *Krista
pànká yi. *Amiina!

Ho nín-yání vũahṹ na ó ɔ Poole túara nɔn ho Korɛnte kèrètĩɛwa kuure yi

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

Le Dónbeení tonló lé o Poole ɓúakáa ho ho Korɛnte lóhó yi. O kará bĩ́n á yú le lúlú-kùure lè mí pĩ́ina bìo hèzĩ̀n (Bè-wénia 18.11).

Ho Korɛnte hĩ́a lée lóhó na á mu bè-kora lè mí sĩ́íwà wee wé yi. Á mu lùnkaa o Poole yilera. Lé bṹn te bìo ó ɔ túararáa hã̃ vɔ̃nna nɔn ɓa kèrètĩɛwa kuure na wi bĩ́n yi, à ɓa zṹń bìo ɓa à ɓua lè míten.

O ɓúa ho Korɛnte kèrètĩɛwa kuure yi: Le ho sankamínló à ɓa khí yi à día mu koomu wárá (1–5). Ɓa tũ̀iáwà fɛɛró làa bìo ɓa wé è ɓua lè míten ó ɔ zéenía yara làa ba (6).

Bìo ɓa tùakaa bìo làa wó ó ɔ zéenía yara: Mu yaamu, le muiní taa, o Yeesu dĩ́nló, le Dónbeení Hácírí bè-hãnii na le wee na, lè ɓa nĩ-hía vèeró bìo (7–15).

O Poole vũahṹ vaa véeníi, ó ɔ bía ho Zeruzalɛɛmu kèrètĩɛwa nĩ-khenia séeníló bìo, bṹn mɔ́n, ó ɔ tɛ̀ɛnía ɓa yi (16).

Le tɛ̀ɛníi

1-2 Ĩnɛ́n Poole na le Dónbeení lè mí sĩ́i bìo á léra à ĩ wé o Yeesu *Krista tonkaro, á wee túa ho vũahṹ na kà. Ĩnɛ́n lè wàn za Sositɛɛna á wee tɛ̀ɛní minɛ́n kèrètĩɛwa kuure na wi ho Korɛnte lóhó yi, minɛ́n na le Dónbeení ceéra à mi bìo sĩ́ le yi mi páaníló là a Yeesu Krista bìo yi. Le hueekaa minɛ́n làa bĩa ɓúenɓúen na wee ve wa Ɲúhṹso Yeesu Krista mu yèni hã̃ lùa ɓúenɓúen yi, à mi wé ɓua miten làa bìo le Dónbeení sĩ́i vá yi. O Krista mu lé wa ɓúenɓúen Ɲúhṹso.

3 Le wàn Maá Dónbeení, là a Ɲúhṹso Yeesu Krista à wé mu sãamu làa mia à na ho hɛ́ɛrà mia.

O Poole wee dé le Dónbeení báráká

4 Ĩ wee dé le Dónbeení báráká fɛ́ɛɛ mi bìo yi, lé bìo le wó mu sãamu làa mia mi páaníló là a *Krista Yeesu bìo yi.

5 Mu bon. Mu lé mi páaníló là a Ɲúhṹso á nɔn mi yúráa le Dónbeení bè-hãnia lè mí sĩ́íwà ɓúenɓúen, sɔ̃̀nkú le Dónbeení bíoní bueró lè le Dónbeení bìo zṹńló,

6 lé bìo ó ɔ Krista bín-tente na zéenía nɔn mia á mi tà bìo làa sòobɛ́ɛ.

7 Lé bṹn te bìo le Dónbeení bè-hãnii ɓúi á yí fòoraráa mia, minɛ́n na wee lòoní ho pãahṹ na wa khíi mi wa Ɲúhṹso Yeesu Krista yi.

8 Le Dónbeení lé dĩo á à sĩ́ mia á à dĩní fúaa mu véeníi, à wékhe bìo yí mĩ lɛɛ́ mia wa Ɲúhṹso Yeesu Krista ɓuen nɔ̀nzoǹ.

9 Lerɛ́n mí bɛɛre von mia à mi wé le dà-kéní lè le za Yeesu Krista na lé wa Ɲúhṹso. Hen ká le Dónbeení dó mí ɲii le mí ì wé bìo na, à le wé mu.

Ɓa kèrètĩɛwa ɲi-cúa yi máa fè mín

10 Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, ĩ wee yanka mia wa Ɲúhṹso Yeesu *Krista yèni yi, le mi wé le ɲii dà-kéní. Mi yí tà le ho sankaró à zo mi pãahṹ. Mi wé mi yilera làa dà-kéní.

11 Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, ĩ wee bío kà síi lé bìo ɓa nùpua ɓúi na wi o Kulowee cɔ̃́n á ɓueé bía nɔn miĩ le hã̃ fio wi mi pãahṹ.

12 Bìo nɔn á ĩ bíaráa bṹn lé bìo mi ɓúenɓúen ɲi-cúa wi mĩn ɲúná yi. O ɓúi le mínɛ́n bò a Poole yi, ká a ɓúi ɓɛ̀n le mínɛ́n bò a Apoloosi tàá o Piɛre yi. O ɓúi wón ɓɛ̀n le mínɛ́n bò a Krista yi.

13 Minɛ́n so wee leéka le o Krista á dà wee sankaa le? Lé o Poole lé yĩa húrun ho *kùrùwá wán mi bìo yi le? Lé o Poole yèni á ɓa bátízéraráa mia le?

14 Ĩ yàá wee dé le Dónbeenĩ báráká, lé bĩo ká mu yínɔń o Kirisipuusi là a Kayuusi, á mi
nĩ-kéní ɓúi á ĩnɛ́n yí bátízéra.
15 Ʊ́ o ɓúi tĩ́n wãa à lé wen ká a bío le mí bátízéra lè ĩ yèni.
16 Mu bon, ĩ lá le ì nɔnsã. Ĩ mún bátízéra o Sitefanaasi lè mí zĩi nùpua. Bán níi ló, á ĩ
wãa ka le ĩ yí bĩnía yí bátízéra a ɓúi mi cɔ̃́n.
17 O Krista yàá yí tonkaa mi le ĩ bátízé nùpua. Ɓùeé. O tonkaa mi, bèra a na à ĩ bue le
bín-tente à na ɓa yi. O le ĩ bue le ká ĩ yí wé mu lè mu bè-zũńminĩ bíoní. Ká ĩ wó mu làa
bṹn, ó o Krista húmú ho kùrùwá wán á báhɛ́ɛ máa kɛń.

Le Dónbeenĩ pànká lè le bè-zũńminĩ bĩo

18 Mu bon. Bĩa lá mu húmú wɔ̃hṹ cɔ̃́n, ó o *Krista húmú ho *kùrùwá wán bĩo zéeníló lé
mu bɔ̃́nbúmu. Ɛɛ ká warɛ́n na lá ho kãníló wɔ̃hṹ cɔ̃́n, á mu wee zéení le Dónbeenĩ pànká.
19 Bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi:
«Mu bè-zũńminĩ ɓànsowà bè-zũńminĩ á ĩ khíi ɓúe ɲúhṹ.
Bĩa le mí zũ mu bĩo bĩo na ɓa zũ á ĩ khíi pĩ́ bĩo.»*
20 Ká mu wó kà síi, á lée webio á mu bè-zũńminĩ ɓànsowà, làa bĩa zũ hã́ làndáwá, lè
ho dĩmíɲá na kà bín-zũńlowà wãa dà a bío? Le Dónbeenĩ zéenía mu le ho dĩmíɲá bè-
zũńminĩ lée bɔ̃́nbúmu.
21 Ho dĩmíɲá nùpua lè mí bè-zũńminĩ hácírí á yí dàńna yí zũna le Dónbeenĩ le bè-
zũńminĩ wárá na á le wee wé yi. Lé bṹn nɔn á warɛ́n bíoní na wa zéenía na ka lòn
bɔ̃́nbúmu bĩo, á le Dónbeenĩ dĩ̃n wán á kãníanáa bĩa tà le yi.
22 Ɓa *zúifùwa wi à ɓa mi mu yéréké bĩowa na wee zéení le Dónbeenĩ pànká. A bĩa yínɔń
ɓa zúifùwa bán ɓɛ̀n lé mu bè-zũńminĩ á ɓa wee cà.
23 Ɛɛ ká warɛ́n bán lé o Krista na ɓa ɓúaa ho kùrùwá wán bĩo á wa wee bue. Bṹn lé bĩo
wee ɓóoní ɓa zúifùwa yi, á bĩa ɓɛ̀n yínɔń ɓa zúifùwa cɔ̃́n, á mu lé mu bɔ̃́nbúmu.
24 Ɛɛ ká bán na le Dónbeenĩ hueekaa cɔ̃́n, à ɓa wé zúifùwa tàá ɓa yí wé zúifùwa, bán zũ
le o Krista wee zéení le Dónbeenĩ pànká lè le bè-zũńminĩ.
25 Mu bon. Le Dónbeenĩ bĩo na ɓa nùpua le mu lé mu bɔ̃́nbúmu, bṹn dà ɓarɛ́n bè-zũńminĩ
wán. A bĩo ɓa nùpua le mu lé mu yídàmu le Dónbeenĩ cɔ̃́n, bṹn dà ɓa nùpua pànká wán.
26 Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, mi loń mu sese. Minɛ́n na le Dónbeenĩ hueekaa á mi wó le
kuure, ká wa lá mu lè ɓa nùpua dãní yi, á ɓa bè-zũńminĩ ɓànsowà, lè ho pànká ɓànsowà,
lè hã zĩ-ɲúná nùpua na bĩo se, á yí boo mi tĩ́ahṹ.
27 Ɛɛ ká le Dónbeenĩ màhã́ dĩ̃n bĩo ho dĩmíɲása le mu lé mu bɔ̃́nbúmu wán, á zéeníanáa
le mu bè-zũńminĩ ɓànsowà bĩo ɲúhṹ mía. Le dĩ̃n bĩo ho dĩmíɲása le mu lé mu yídàmu
wán, á zéeníanáa le bĩa pànkáwá wi bĩo ɲúhṹ mía.
28 Le hueekaa bĩa ho dĩmíɲása wee loń dà wán, bĩa lé ɓa nĩ-kã́amáawa na bĩo ɲúhṹ
mía, bèra a na à bĩo ɓa le mu bĩo ɲúhṹ wi, à bṹn wé mu bè-kã́amáa.
29 Lé bṹn nɔn á nùpue yí dà máa khòn le Dónbeenĩ yahó.
30 Le Dónbeenĩ wó á wa páanía là a Yeesu Krista. Lé bṹn nɔn á wa yúráa mu bè-
zũńminĩ binbirĩ na ló le cɔ̃́n. Mu lé o Krista mu á wa dĩ̃n wán á wóráa ɓa nùpua na
térénna le Dónbeenĩ yahó. Lé orɛ́n wó á wa bĩo sã le Dónbeenĩ yi. Lé orɛ́n kãnía wɛn.
31 Lé bṹn bĩo yi á le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ á mu túara yi kà síi: «Yìa le mí ì khòn, à wón
khòn bĩo ó o Núhṹso wó bĩo yi.»†

2

Bĩo ó o Poole buera ho Korɛnte yi

* **1:19** Mi loń Ezayii vũahṹ 29.14 † **1:31** Mi loń Zeremii vũahṹ 9.23

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, bìo á ĩnɛ́n ĩ bɛɛre ɓuara mi cɔ̃́n á ɓueé zéenía le Dónbeenĩ
bìo na sà yi làa mia, á ĩ yí bía làa mia làa bíoní na kokókaa. Mu mún yínɔ́ń ho dĩmíɲá
bè-zũńminĩ bíoní á ĩ bíaráa làa mia.
2 Ho pãahṹ na á ĩ wi làa mia, á bìo á ĩ lá wi à ĩ zéení làa mia yínɔ́ń bè-veere ɓúi ká mu
yínɔ́ń o Yeesu *Krista bìo, o Yeesu na ɓa ɓúaa ho *kùrùwá wán.
3 Ho pãahṹ na ĩ ɓuara mi cɔ̃́n ká ĩ pànká mía, á le zãnii wi yi.
4 Ĩ bíoní làa bìo á ĩ kàránna lè ɓa nùpua á wi mí dòn lè ho dĩmíɲása dɛn-sĩa bíoní na
ɓa wee bío à ɓúeráa ɓa nùpua ɲúná. Ká mu lé le Dónbeenĩ Hácírí pànká á zéenía mu làa
mia le bìo á ĩ bía á bon.
5 Lé bũn nɔn á mi sĩidéró le Dónbeenĩ yi á yí fárá ɓa nùpua bè-zũńminĩ wán, ká ho fárá
le Dónbeenĩ pànká wán.

Le Dónbeenĩ bè-zũńminĩ

6 Wa wee zéení mu bè-zũńminĩ lè ɓa kèrètĩɛwa ɓúenɓúen na sĩidéró fárá tĩna o Yeesu
*Krista yi, bũn bon. Ɛɛ ká mu bè-zũńminĩ mu màhã́ yínɔ́ń ho dĩmíɲá bè-zũńminĩ. Mu
bè-zũńminĩ mu mún yínɔ́ń ho dĩmíɲá nĩ-beera bè-zũńminĩ. Bán khíi hí ì vé.
7 Bìo á warɛ́n wee zéení lè ɓa nùpua lé le Dónbeenĩ bè-zũńminĩ na bìo sà ho dĩmíɲása
yi. Mu bè-zũńminĩ mu bìo fèra wi le Dónbeenĩ sĩi yi hàrí ká ho dĩmíɲá dĩǹ yí léra, bèra
a na à wa páaní le cùkú yi làa de.
8 Mu bè-zũńminĩ mu á ho dĩmíɲá nĩ-beera yí zũ. Ká ɓa lá zũna mu, se ɓa yí ɓúaa o
Ɲúhũso na lé o cùkúso ho *kùrùwá wán.
9 Bìo kà lé bìo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi:
«Mu bìo na ó o nùpue dĩǹ yí mɔn, á dĩǹ yí ɲá,
bìo na ó o nùpue yàá dĩǹ yí leékaa hùúu,
lé bũn le Dónbeenĩ wíokaa á bàrá ká làa bìa wa le.»*
10 Bũn bìo so á le Dónbeenĩ zéenía lè warɛ́n lè mí Hácírí. Mu bon. Le Dónbeenĩ Hácírí
wee mi mu bìo ɓúenɓúen sese á zũń, hàrí le Dónbeenĩ mí bɛɛre bìo na khĩína zoo sà yi.
11 O nùpue hácírí mí dòn lé dìo zũ hã yilera na wi o yi. Lé làa bũn síi á le Dónbeenĩ Hácírí
mí dòn lé dìo ɓɛ̀n mún zũ le Dónbeenĩ yilera na wi le yi.
12 Le hácírí na warɛ́n yú á yínɔ́ń ho dĩmíɲá na kà hácírí, ká dìo wa yú lé le Dónbeenĩ
Hácírí. Le Dónbeenĩ dó mí Hácírí mu wɛn, à wa dàń zũńnáa mu sãamu na le wó làa
wɛn.
13 Warɛ́n yí máa bío mu sãamu mu bìo yi lè ho dĩmíɲá bè-zũńminĩ kàránló na wa yú.
Ɓùeé. Wa wee bío mu sãamu mu bìo yi lè le Dónbeenĩ Hácírí bíoní na le wee zéení làa
wɛn. Lé kà síi á wa wee zéeníná le Dónbeenĩ bìo yara lè le Dónbeenĩ Hácírí mu bíoní.
14 O nùpue na bò mí kùrú hácírí mɔ́n, wón nùpue so yí dà máa tà bìo wee lé le Dónbeenĩ
Hácírí cɔ̃́n. Mu ka lòn bɔ̃́nbúmu ɓànso cɔ̃́n. O yí dà máa zũń mu kúará. Lé bìo le Dónbeenĩ
Hácírí mí dòn lé dìo wee na ò o nùpue dàń cikon mu bìo.
15 Ká a nùpue na le Dónbeenĩ Hácírí wi yi, wón wee dàń cikon mu bìo ɓúenɓúen, ká
nĩ-veere yí dà máa cikon bìo wi orɛ́n yi.
16 Làa bìo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi kà:
«Lée wée dà à zũń o Ɲúhũso yilera?
Lée wée dà le zéenii á à na a yi?»†
Ɛɛ ká warɛ́n na le Dónbeenĩ Hácírí wi yi, bán yilera là a *Krista yilera lée dà-kéní.

3

Wa lé le Dónbeenĩ ton-sáwá

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mu bon. Mi ka lòn dĩmíɲása na le Dónbeenĩ Hácírí mía yi.
Lé bũn nɔn á ĩ yí dàńna yí bía làa mia lè ɓa nùpua na sĩidéró fárá tĩna bìo síi, à ĩ bía làa
mia lòn nùpua na lée kúnkúzàwa mi sĩidéró dãní yi.

---

* **2:9** Mi loń Ezayii vũahṹ 64.3 † **2:16** Mi loń Ezayii vũahṹ 40.13

2 Lé bũn te bĩo hã bíoní na á ĩ bía nɔn mia ka lòn yoomu. Hã yí ka lòn dĩnló na lĩ. Mu
bon, ĩ lá bía làa mia lè hã bíoní na ka lòn dĩnló na lĩ á mi máa dàń máa zũń hã kúará.
Hàrí hã laà na kà wán, á mi pá yí dà máa zũń hã kúará,
3 lé bĩo á mi pá ɓuan miten lè ho dĩmíɲása bĩo síi. Le yandee na mi wee dí làa mĩn lè
hã fio na wi mi pãahũ á so yí máa zéení le mi ɓuan miten lè ɓa bĩo síi, á wárá ɓúenɓúen
so yínɔń ɓa wárá le?
4 Bĩo ó ɔ ɓúi le mínɛ́n bò a Poole yi, ò ɔ ɓúi le o Apoloosi lé yĩa á mínɛ́n bò yi. Á bũn ɓa
dĩmíɲása wárá lè mi wárá yínɔń dà-kéní le?
5 Le ĩ yàá tùa mia. O Apoloosi lée wée? Á ĩnɛ́n Poole lée wée? Wa so yínɔń le Dónbeení
ton-sáwá na mi bò níní yi á tàráa le bĩo le? Warɛ́n lè wa nĩ-kéní kéní wee sá ho tonló na
ó ɔ Ɲúhũso nɔn wɛn le wa sá.
6 Ĩnɛ́n lé yĩa dù, ó ɔ Apoloosi hɔ̃n. Ká le Dónbeení lé dĩo wee dɛ̃ɛ́ mu.
7 Bũn wee zéení le yĩa dù làa yĩa hɔ̃n á yínɔń dɛ̀ɛ. Le Dónbeení mí dòn lé dĩo wee wé à
mu dã.
8 Yĩa dù làa yĩa hɔ̃n ɓúenɓúen lée dà-kéní. Le Dónbeení khíi sàání ɓa nĩ-kéní kéní yi á à
héha lè ho tonló na ɓa sá.
9 Mu bon. Wa páanía wee sá na le Dónbeení yi. Minɛ́n lé le Dónbeení mɔhũ na le wee
và. Mi mún lé le Dónbeení zĩi na le wee so.
10 Ĩnɛ́n le Dónbeení nɔn mí pànká yi, á ĩ ka lòn zĩ-so tente na wã le zĩi á bàrá ɲúhũ. Hã
laà na kà wán á nĩ-vio lé bĩa wee so le zĩi ɲúhũ na á ĩ bàrá wán. Ɛɛ ká ɓa lè mí nĩ-kéní
kéní màhã ko ɓa yí hácírí bĩo ɓa à soráa wán.
11 Le zĩi ɲúhũ dén wãa bàrá vó, mu lé o Yeesu Krista. Á nùpue na kũn dà a bàrá zĩi
ɲúhũ veere wón mía.
12 Ɓa ɓúi wee so le zĩi ɲúhũ mu wán lè ho sãnú, tàá tɔ̃ɲɔ̀n. Ɓa ɓúi lé hã huaa na yàwá
here á ɓa wee soráa. Ɓa ɓúi yàá ɓɛ̀n lée ɓùɛɛní, tàá ɲáakã́a, tàá kã́aní á ɓa wee soráa.
13 Ká bĩo á ɓa lè mí nĩ-kéní kéní tonló sáráa, bũn á à wé le cítíi fĩ nɔ̀nzoń á mu ù zũń yi
wéréwéré. Mu zoń ká ho dɔ̃hũ lé hĩa á à khɛ́n wa nĩ-kéní kéní tonni kúará.
14 Ká yĩa son lè mu bĩo na dà ho dɔ̃hũ, á wón á à yí mu cũnú.
15 Ká yĩa bĩo na ó ɔ sonnáa ɓɛ̀n cã, á wón á à khe ɓúenɓúen. Ɓànso á à kãní, ká a màhã
à kɛń lòn nùpue na kã́a ho dɔ̃hũ yi khíi ló á bò yi kãníanáa.
16 Mi so yí zũ ká minɛ́n lé le Dónbeení zĩi, á le Dónbeení Hácírí wi mia le?
17 Áwa, ká a ɓúi yáara minɛ́n na lé le Dónbeení zĩi, á le Dónbeení á à síiní wón ɓànso
ɲúhũ, lé bĩo le Dónbeení zĩi bĩo sã lerɛ́n mí dòn yi.
18 Héyĩi! O ɓúi yí khà míten. Hen ká a ɓúi wi mi ĩ́ahũ á wee leéka le mí lée bè-zũńminĩ
ɓànso làa bĩo ho dĩmíɲá nùpua wee leékaráa mu, à ɓànso wé lòn bɔ̃́nbú, lé bũn ń na ká à
wé mu bè-zũńminĩ ɓànso binbirĩ.
19 Lé bĩo á ho dĩmíɲá na kà bè-zũńminĩ á lé mu bɔ̃́nbúmu le Dónbeení cɔ̃́n. Mu túara
le Dónbeení bíoní vũahũ yi kà síi: «Le Dónbeení wee vĩ mu bè-zũńminĩ ɓànsowà lè ɓa
hénní na wi ɓa yi.»*
20 Mu mún pá bĩnía túara ho vũahũ mu yi: «O Ɲúhũso zũ le mu bè-zũńminĩ ɓànsowà
yilera lée kã́amáa.»†
21 Bũn bĩo yi, ò ɔ ɓúi wã́a yí yòoní míten ɓa nùpua bĩo yi. Bũn ɲúhũ mía. Lé bĩo á mu
bĩo ɓúenɓúen bĩo sã mia.
22 Ĩnɛ́n Poole là a Piɛre ɓúenɓúen bĩo sã mia. Hàrí ho dĩmíɲá lè le mukãnĩ
lè mu húmú á bĩo pá sã mia. Bĩo wee wé ho zuia làa bĩo yĩró ò wé ɓúenɓúen bĩo sã mia.
23 Á minɛ́n bán bĩo sã a *Krista yi, ó ɔ Krista bĩo ɓɛ̀n sã le Dónbeení yi.

4

O Krista tonkarowà tonló

* **3:19** Mi loń Zoobu vũahũ 5.13 † **3:20** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 94.11

1 Mi ko mi zũń le warɛ́n lé o *Krista tonkarowà á lé o ton-sáwá na le Dónbeenĩ kàràfáa
mu bĩo na sà yi le wa zéení lè ɓa nùpua.
2 Bĩo ɓa wee cà a ton-sá cɔ̃́n lé ò ɔ bè bĩo ɓa le o wé yi lè mí dà-kéní kéní.
3 Hàrí mu wé minɛ́n, tàá ɓa nĩ-vio à cítí mi ĩ tonló na ɓa dó miĩ dãní yi, se bũn ɓúenɓúen
lée coon. Ĩnɛ́n ĩ bɛɛre yàá yí máa cítí ĩten.
4 Ĩ láa ĩten yi bũn bon, èɛ ká bũn màhã́ yí máa zéení le ĩ térénna. O Ɲúhũso lé yĩa á à
cítí mi.
5 Lé bũn bĩo yi, à mi yí cítí nùpue ká mu pãahṹ á yí dɔ̃n. Mi pa a Ɲúhũso ɓuenló. Ká
a khíi ɓueé dɔ̃n, á bĩo ɓa nùpua wee sà míten le tíbírí yi wé ɓúenɓúen ó ɔ ɓueé dé mu
khoomu wán, á bĩo ɓa wee leéka mí yiwa ó ɔ ɓueé bɛnka. Hón pãahṹ so yi, ká yĩa ko làa
foɓúa, á le Dónbeenĩ ì dé ɓànso foɓúa.
6 Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, bĩo á ĩ bía khĩ́ína wán bũn á ĩ bía bò ĩnɛ́n là a Apoloosi wán,
bèra a na à mu séení mia à mi zũńnáa le bíonĩ na kà kúará: «Mi yí dà bĩo túara wán.»
Minɛ́n tĩahṹ ó ɔ ɓúi yí yòoní míten bĩo ó ɔ bò a ɓúi yi á pãnáa o ɓúi bĩo.
7 O ɓúi yí bío le mí po bĩa ká. Bĩo wi mi cɔ̃́n lé le Dónbeenĩ nɔn mu mia. Ká mu ka kà, á
lée webio nɔn á mi wee yòoníná miten ka lè mu lée bĩo na á mi yú miten?
8 Minɛ́n bán wãa yú bĩo mi màkóo wi yi ɓúenɓúen lon? Bĩo ɓúi yí fòora mia sá? Mi
wãa wee dí le bɛ́ɛnĩ ká warɛ́n níi ló lon? Ĩ yàá ɓèn wee fan le mu wé làa bũn à warɛ́n mún
páaní dí le bɛ́ɛnĩ mu làa mia.
9 Mu bon. Ĩ wee leéka le warɛ́n na lé o Yeesu Krista tonkarowà á le Dónbeenĩ wó á wa
ka lè wa dú ɓa nùpua na ká mɔ́n. Wa ka lòn kàsósa na ɓa ko ɓa ɓúe ɓa nùpua yahó lè ho
wáayi tonkarowà yahó.*
10 Warɛ́n ka lòn bɔ̃́nbúwá ho dĩmíɲásа cɔ̃́n wa páaníló là a Krista bĩo yi. Ká minɛ́n bán
wee leéka le mi lé mu bè-zũńminĩ ɓànsowà mi páaníló làa wo bĩo yi lon? Warɛ́n ka lòn
yídàwa, ká minɛ́n bán wee leéka le mi pànkáwá wi lon? Warɛ́n ɓa nùpua wee loń dà
wán, ká minɛ́n bán ɓa wee dé ho cùkú yi lon?
11 Hàrí lòn zuia, ká warɛ́n le hĩni lè le ɲu-hãní wee ɓúe. Hã sĩ-zĩnia wee fòo wɛn. Ɓa
wee hɛ́ɛ ha wɛn. Wa lòn-kéní mía.
12 Wa wee sá à lò be, à bè yi yíráa wa ɲii dĩnló. Hen ká yĩa là wɛn, à wa dúɓua ɓànso yi.
Hen ká ɓa wee beé wa lò, à wa hĩ wa sĩa.
13 Hen ká ɓa wee yáa wa yèni, à wa bío mu sãamu bíoní làa ba. Ho dĩmíɲásа yèn-dãní
yi, á hàrí lòn zuia á warɛ́n ka lòn zàn-bĩo na ɓa wee cã́ lée kúia. Ɓa wee càtí wɛn lòn yĩráa.
14 Bĩo á ĩ túara kà á yínɔ́ń bĩo na á ĩ túara à déráa nĩyio mia. Ɓùeé. Ĩ wi à ĩ zéení mia le
ĩ zàwa na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ bĩo síi.
15 Mu bon. Hàrí ká bĩa wee pa mi bĩo o Krista wɔ̃hṹ wán á ka cèrèɛ, se mĩn maá o Krista
mu bĩo dãní yi lé ĩnɛ́n ĩ dòn. Lé bĩo á ĩnɛ́n lé yĩa á buera a Yeesu Krista bín-tente nɔn mia,
á mi tà le yi.
16 Awa, á ĩ ɓèntĩn wee yanka mia, mi sábéré à mi wé bè bĩo á ĩnɛ́n wee wé yi.
17 Lé bũn bĩo yi á ĩ ì tonka a Timɔtee na lé ĩ za na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, wón na bò a Ɲúhũso
wɔ̃hṹ lè mí sòobɛ́ɛ. Ĩ ì tonka a ò ɔ ɓuee wíoka leéka mia làa bĩo á ĩnɛ́n ĩ bɛɛre ɓuannáa
ĩten o Yeesu Krista wɔ̃hṹ wán. Lé bũn á ĩ mún wee kàrán lè ɓa kèrètĩɛwa kuio hã lùa
ɓúenɓúen na á ĩ wee va dã yi.
18 Ɓa ɓúi mi tĩahṹ wãa ɓúakáa wee bío le ĩ máa bĩní máa kã́a lè mi cɔ̃́n, á ɓa wee ɓùaaní
míten.
19 Ɛɛ ká a Ɲúhũso tà mu, á hen làa cĩinú ká ĩ bĩní ɓueé ɓúɛɛkí mia. Hón pãahṹ so yi ká
mu máa wé ɓa nùpua mu khòn-bíoní na ɓa bía á ĩ ɲá á mu ù kã́ɲa yi mí dòn, ká bĩo ɓa dà
wee wé á ĩ mún ɲ̀ mi.

---

* **4:9** Mu pãahṹ ká hã́ hĩa táró wi, ká kɔ̃hṹsa na ló le mí hĩn-táwá vaá dàńna bĩa ɓa funnáa, à ɓa sè ɓa níi bĩo ɓúenɓúen à bĩní varáa mín kɔ̃hṹ. Hàrí ɓa zúkúsa na ɓa wĩikaa á ɓa mún wee wé ɓua varáa lè mí yèn-vèení. Ká ɓa vaá dɔ̃n à ɓa zãamáa lé lée dĩn, à ɓa wé ɓuee khĩí yahó làa bĩo ɓa sò. Ká mu ɓúenɓúen khĩína vó, à ɓa màhã́ ɓúe bĩa ɓa wĩikaa ɓuan ɓa zãamáa yahó.

20 Mu bon. Le Dónbeeni̇ bɛ́ɛni̇ bi̇̀o yí kã́ɲaa bíoni mí dòn yi, ɓùeé. Ɓa nùpua ko ɓa mi le
Dónbeeni̇ pànká wa wárá yi.
21 Mi wi à ĩ ɓua bṹini ɓuennáa mi wán lée, tàá i̇̀ wayií i̇̀ten à ɓuennáa, à mi zṹń ká i̇̀ wa
mia?

5

Mu koomu na wó ɓa kèrèti̇̀ɛwa kuure yi

1 İ ɲá à ɓa le mu koomu na á bi̇̀a yí zũ le Dónbeeni̇ yàá yí máa wé, á ɓa ɓúi wee wé minɛ́n
ti̇̀ahṹ. Ɓa le o ɓúi á wee fé mín nu fɛ̀ɛ.
2 Á bṹn pá yí máa vá mia, à mi pá wee ɓùaaní míten lon? Yi̇̀a wee wé bṹn bi̇̀o so á ko
ò o ɲa lén mi ti̇̀ahṹ.
3 İnɛ́n wón hàrí bi̇̀o á ĩ mía mi ti̇̀ahṹ mi cúee, ká i̇̀ hácírí dén wi làa mia. İ ka le i̇̀ wi mi
ti̇̀ahṹ á fã́náa le cítii ɓànso bi̇̀o yi
4 wa Ɲúhṹso Yeesu yèni yi. Mi kúaa mín wán, á mi zṹń le i̇̀ wi làa mia lè i̇̀ hácírí, á wa
Ɲúhṹso Yeesu pànká mún wi làa mia.
5 Mu zoǹ, à mi lén ɓànso mi ti̇̀ahṹ ò o *Satãni yáa o sãnía. Ká mu wó kà, á le Dónbeeni̇
á à kã́ní a mànákã́ wa Ɲúhṹso ɓuenló pã́ahṹ.
6 Miten ɓùaaníló ɲúhṹ mía. Mi so yí zũ ká le ɲa-fi̇̀ni ɓa dó mu dṹmu yi ci̇̀inú khan à mu
ɓúenɓúen lé le?
7 Á mi cén ceé miten. Bṹn bè-kohó so síi na ka lòn ɲa-fi̇̀ni á mi ɓúe ɲúhṹ mi ti̇̀ahṹ. Ká
mi wó bṹn, á mi ì wé ɓa nùpua na wee ce, á à kɛń lòn dṹn-khanii na á ɲa-fi̇̀ni mía yi. Mi
yàá lé ɓa nùpua na wee ce vó, lé bi̇̀o á ho *Paaki muini̇̀ *Pioza á ɓa ɓó wa bi̇̀o yi, wón Pioza
so lé o *Krista mí bɛɛre.
8 Lé bṹn nɔn á mi wã́a yí le wa dí ho Paaki sã́nú lè mu bi̇̀o na yí se lè mu sṹnsṹmámu
na ka lòn ɲa-fi̇̀ni. Ká mi wa dí ho lè mu cemu lè ho tṹiá poni na ka lòn búurú na á ɲa-fi̇̀ni
mía yi.
9 İ mɔ́ndɛ́n vũahṹ na á ĩ túara nɔn mia á ĩ bía le mi wé yí va dã bi̇̀a wee wé ho hã́-fénló
lè ho bá-fénló lè mí si̇̀íwà.
10 İ yí bía le mi wé yí va dã bi̇̀a yí zũ le Dónbeeni̇ na wee dé míten ho hã́-fénló lè ho
bá-fénló lè mí si̇̀íwà yi, á si̇̀a wee vá mí ninzàwa bi̇̀o yi, á wee ɲuaa, á wee hã hã wɔ̃̀nna.
Mu lá lé làa bṹn, se mi lá à lé ho di̇̀mí̇ɲá yi.
11 Ɛɛ ká bi̇̀o á ĩ wi à ĩ bío, lé bi̇̀a màhã́ le mí lé ɓa kèrèti̇̀ɛwa, à ɓa wee wé ho hã́-fénló lè
ho bá-fénló lè mí si̇̀íwà, á si̇̀a wee vá mí ninzàwa bi̇̀o yi, á wee hã hã wɔ̃̀nna, á wee yáa
mí ninzàwa yènnáa, ká ɓa a ɲu khée, á lé ɓa kɔ̃̀nlowà, bán síi lé bi̇̀a á ĩ le mi wé yí va dã.
Mi yàá yí ko à mi wé páaní dí làa ba.
12-13 Ho di̇̀mí̇ɲásа na yí zũ le Dónbeeni̇ á bi̇̀o yí ciran mi. Le Dónbeeni̇ lé di̇̀o khíi cítí
bán. Ɛɛ ká minɛ́n ɓɛ̀n ko mi wé fi̇̀ mi kuure nùpua cítii. Bi̇̀o kà lé bi̇̀o túara le Dónbeeni̇
bíoni̇̀ vũahṹ yi: «Mi ɲa a ni̇̀-sṹmúi lén mi ti̇̀ahṹ.»*

6

Ɓa kèrèti̇̀ɛwa na wee ve min le citti yi

1 Bi̇̀o lon lon ká minɛ́n ó o ɓúi lè mín za kèrèti̇̀ɛ á hã bíoni wi pã́ahṹ ò o máa va le
Dónbeeni̇ nùpua cɔ́n à bán fáa hã, ká a va bi̇̀a yí zũ le Dónbeeni̇ cɔ́n le bán wé mu lée
webio?
2 Mi so yí zũ ká bi̇̀a bi̇̀o sã le Dónbeeni̇ yi lé bán khíi cítí ho di̇̀mí̇ɲásа le? Ká lé minɛ́n
khíi cítí ho di̇̀mí̇ɲásа á se mi mún dà á cítí bi̇̀o ɲúhṹ mía.
3 Mi so yí zũ ká lé warɛ́n á khíi cítí ho wáayi tonkarowà le? Ká mu wó kà se ho di̇̀mí̇ɲá
bi̇̀o á wa mún dà a cítí.

---

* **5:12-13** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 17.7

4 Lée webio nɔn ká hã bíoní wi mi pãahũ à mi lɛ́n va bĩa ɓa kèrètĩɛwa kuure bĩo ɲúhũ
mía cɔ̃n na lé ho dĩmíɲása à bán cítí mia?
5 Hã nĩyio so yí máa dí mia le? Bè-zũńminĩ ɓànso so mía mi tĩahũ na dà à fɛɛ hã bíoní
na wi bĩa lé ɓa zàwa pãahũ le?
6 Awa, bĩo á mi wé lɛ́n va bĩa yínɔń ɓa kèrètĩɛwa cɔ̃n à bán fáa mi tũiáwà so lée bĩo na
ko làa wéró le?
7 Bĩo mi wee ɓua mĩn varáa le cítíi yi bũn yàá wee zéení le mi bĩo yáara ɓúenɓúen. Ho
wékheró so lá yí ko à ho wé kúu mia le? Mi so lá yí ko mi wé tà à ɓa tè mi wán le?
8 Minɛ́n lé bĩa yàá wee wé khe lè mĩn zàwa lè mĩn hĩnni, á wee tè ɓa wán.
9 Mi so yí zũ kɛ̃́nkɛ̃́n le bĩa wee wé mu bè-kora á níní máa kɛń le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ yi le?
A mi cén yí khà miten. Lé ɓa nùpua na wee dé míten ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí
sĩíwà yi, làa bĩa wee hã hã wɔ̃̀nna, ɓa bá-féwá lè ɓa hã́-féwá, ɓa báawa mín yi na wee da
làa mín,
10 ɓa kɔ̃̀nlowà, làa bĩa sĩa wee vá mí ninzàwa bĩo yi, làa bĩa wee ɲu khée, làa bĩa wee
yáa mí ninzàwa yènnáa, lè ɓa nĩ-wànna, bán ɓúenɓúen níní máa kɛń le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ
yi.
11 Bĩo á ĩ tò yi kà ɓúenɓúen lé bũn ɓa ɓúi fù wee wé mí tĩahũ. Ɛɛ ká le Dónbeenĩ wã́a
ceéra mia. Mi bĩo sã́ le yi. Mi wó ɓa nùpua na térénna le Dónbeenĩ yahó. Bũn ɓúenɓúen
wó wa Ɲúhũso Yeesu *Krista pànká lè le Dónbeenĩ Hácírí pànká yi.

Mi wé ɓua miten sese

12 Ba ɓúi wi mi tĩahũ wee bío le mu bĩo ɓúenɓúen wéro níi nɔn mí yi, á bũn wã́a bon. Ɛɛ
ká mu bĩo ɓúi wéró màhã́ yí máa na à mi va làa yahó. Ĩnɛ́n dà a bío le mu bĩo ɓúenɓúen
wéró níi nɔn miĩ. Ɛɛ ká ĩ màhã́ máa día á mu bĩo mu ɓúi máa yí pànká ĩ wán.
13 Mi mún wee bío le ho dĩnló wó ho píohó bĩo yi, á ho píohó ɓɛ̀n wó ho dĩnló bĩo yi. Ɛɛ
ká ho píohó loo, ho dĩnló loo á le Dónbeenĩ khíi ɓúe ɲúhũ. Mi cén yí hácírí, wa sãnía yí
wó ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩíwà bĩo yi. Hã bĩo sã́ a Ɲúhũso yi, ó o Ɲúhũso wee
pa hã bĩo.
14 Bĩo á le Dónbeenĩ vèeníanáa o Ɲúhũso lé bũn ɓàn síi ó o mún khíi vèeníináa wɛn lè
mí pànká.
15 Mi so yí zũ ká mi sãnía lé o *Krista sãnía bĩo ɓúi le? O Krista sãnía bĩo ɓúi so ko à hã
páaní là a hã́a na wee yɛ̀ɛ́ míten le? Bùeé dɛ́.
16 Tàá mi so yí zũ ká a báa na páanía là a hã́a na wee yɛ̀ɛ́ miten á lée dà-kéní làa wo le?
Bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi: «Ba mí nùwã ɲun á à wé sãnía dà-kéní.»*
17 Ɛɛ lé bũn ká yĩa ɓɛ̀n páanía là a Ɲúhũso á wón ɓànso á à wé dà-kéní làa wo mí hácírí
yi.
18 Mi khí ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩíwà wéró yi. Mu bè-kora na ó o nùpue dà a
wé ɓúenɓúen á yí máa ɓóonía sãnía yi ká mu yínɔń ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩíwà.
Yĩa wee dé míten ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩíwà wéró yi, á wee wé khe lè mí kùrú
sãnía.
19-20 Mi so yí zũ ká mi sãnía lé le Dónbeenĩ Hácírí zĩi le? Le Dónbeenĩ nɔn mí Hácírí
mia à le kɛń mia. Le Dónbeenĩ yà mia ho yà-nɔ̀n heɓúee yi. Mi wã́a yí te miten. A mi cén
wã́a dé ho cùkú le Dónbeenĩ yi lè mi sãnía.

7

Mu yaamu bĩo

1 Hã laà na kà wán, á bĩo mi tùakaa làa mi, lé bũn á ĩ wã́a à zéení yara làa mia. Mi wee
bío le mu se ò o báa yí páaní là a hã́a.

* **6:16** Mi loń Bĩo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 2.24

2 Ɛɛ ká bɩ̈o ho hã́-fénló lè ho bá-fénló boo hã laà na kà wán, á ɩ̈nɛ́n ɓɛ̀n le o báa ko ò ɔ wé páaní lè mín hã́a, ò ɔ hã́a mún wé páaní lè mín báa.
3 O báa yí ko ò ɔ pɩ́ mín hã́a ká wón màkóo wi o yi, ó ɔ hã́a mún yí ko ò ɔ pɩ́ mín báa ká wón màkóo wi o yi.
4 O hã́a sãnía bɩ̈o yí sã́ a yi, lé ɓàn báa á hã bɩ̈o sã́ yi. Ʊ ɔ báa sãnía bɩ̈o mún yí sã́ a yi, lé ɓàn hã́a á hã bɩ̈o sã́ yi.
5 O báa lè mín hã́a á yí ko ɓa pɩ́ mín. Ká ɓa hɩ̈a yí máa páaní á mu ko mu wé bɩ̈o na ɓa bía tò wán le mí ì khí mín yi á à dã pãahṹ ɓúi, ká mí ì dé mí sòobɛ́ɛ ho fɩ̈oró wéró yi. Ká ho pãahṹ mu khɩ̈ína, à ɓa bɩ̈ní wé páaní làa mín. Ká bṹn yí wó á ɲún-sɩ̈ ɓa hɩ̈a máa dàń míten máa ɓua yi bɩ̈o ó ɔ *Satãni wee khà lè ɓa nùpua vɩ̈iní dã́ní yi.
6 Bɩ̈o á ɩ̃ bía nɔn mia kà á yí máa zéení le ɩ̈ le mi wé mu konloon. Ɛɛ ká mi màhã́ mún dà wé è wé làa bṹn.
7 Ɩ̈nɛ́n wón lá wi à ɓa nùpua ɓúenɓúen yí yaka lè ɩ̈ bɩ̈o síi. Ɛɛ ká le Dónbeení wee na mu bɩ̈o wéró pànká wa nɩ̈-kéní kéní yi mín ɲúná yi. O ɓúi á à ya, ká a ɓúi dà á a kɛɛní máa ya.
8 Bɩ̈o kà lé bɩ̈o á ɩ̃ ɓɛ̀n ɲ̀ bío ò na ɓa mabáawa lè ɓa mahã́awa yi: Mi wã́a lá kará á yí yanka lè ɩ̈nɛ́n bɩ̈o, se mu se.
9 Ɛɛ ká mi yí dà mu, à mi yaka. O nùpue yan, á sṹaaní bɩ̈o ó ɔ ò kɛɛní á máa ya, ká a ɲɔ̀ɲ yí dà mí sɩ̈i máa hɩ̈.
10 Bɩ̈a lé ɓa kèrètɩ́ɛwa na yan mín, bán á ɩ̃ ì bío bɩ̈o kà á à na yi. Hɔ̃́n ɲi-cúa so yínɔń ɩ̈nɛ́n te hã, lé o Ɲúhṹso te mí ɲi-cúa. O hã́a á yí ko ò ɔ pɩ́ mín báa día ká a lɛ́n.
11 Ká a hɩ̈a wà, ò ɔ ɓɛ̀n mún yí bɩ̈ní vaa ya. Tàá ká a wi ò ɔ bɩ̈ní ya, ò ɔ véení hã bíoní lè mín báa, à ɓa ya mín. Lé mu ó ɔ báa mún yí ko ò ɔ ɲa mín hã́a.
12 Hã ɲi-cúa na á ɩ̃ ɓɛ̀n ɲ̀ fɛɛ bɩ̈o kà wán á à na bɩ̈a ká yi, hɔ̃́n yínɔń o Ɲúhṹso te hã, lé ɩ̈nɛ́n te ɩ̈ ɲi-cúa. Ká a báa là a hã́a yan mín, ó ɔ báa hɩ̈a wó a kèrètɩ́ɛ, à ɓàn hã́a na yínɔń kèrètɩ́ɛ á tà le mí ì kɛɛní làa wo, á ɓàn báa yí ko ò ɔ ɲa a.
13 Lé làa bṹn síi, ká a hã́a là a báa yan mín, ó ɔ hã́a hɩ̈a wó a kèrètɩ́ɛ, à ɓàn báa na yínɔń kèrètɩ́ɛ á yí pã́ a, á ɓàn hã́a yí ko ò ɔ lɛ́n día mín báa.
14 Ɩ̈ wee bío kà síi lé bɩ̈o ó ɔ báa na dɩ̈ɲ̀ yínɔń o kèrètɩ́ɛ á bɩ̈o sã́ le Dónbeení yi ɓàn hã́a na lé o kèrètɩ́ɛ bɩ̈o yi. Mu mún lée dà-kéní là a hã́a na yínɔń o kèrètɩ́ɛ. Wón mún bɩ̈o sã́ le Dónbeení yi ɓàn báa na lé o kèrètɩ́ɛ bɩ̈o yi. Mu lá yí ka kà, á ɓa zàwa bɩ̈o máa sɩ̈ le Dónbeení yi. Ɛɛ ká ɓa bɩ̈o sã́ le yi.
15 Ɛɛ ká yɩ̈a màhã́ yínɔń o kèrètɩ́ɛ hɩ̈a wi ò ɔ fáa mu yaamu à yɩ̈a lé o kèrètɩ́ɛ día le o fáa. Ká mu wó kà, se yɩ̈a lé o kèrètɩ́ɛ wi míten. Le Dónbeení von mia à mi kɛɛní mín wán làa hɛ́ɛrà.
16 Ɲún-sɩ̈, á minɛ́n hã́awa na lé ɓa kèrètɩ́ɛwa á le Dónbeení dà à dɩ̈n wán á à kãníináa mí báráni na yínɔń ɓa kèrètɩ́ɛwa. Tàá minɛ́n báawa na lé ɓa kèrètɩ́ɛwa á le Dónbeení dà à dɩ̈n wán á à kãníináa mí hã́nání na yínɔń ɓa kèrètɩ́ɛwa.

Mi día miten làa bɩ̈o mi fù karáa

17 Ká bɩ̈o á ɩ̃ bía nɔn mia kà níi ló, á bɩ̈o ó ɔ Ɲúhṹso wó á mi nɩ̈-kéní kéní bɩ̈o karáa á le Dónbeení vonnáa mia, lé bṹn à mi pá día lè miten. Bṹn lé bɩ̈o á ɩ̃ wee kàrán lè ɓa kèrètɩ́ɛwa kuio hã lùa ɓúenɓúen yi.
18 O ɓúi lá *kúio á le Dónbeení vonnáa wo, à ɓànso yí sà mu. Tàá yɩ̈a le Dónbeení von ò ɔ dɩ̈ɲ̀ yí kúio à wón mún yí kúii míten.
19 Ho *kúiiró lè ho yí kúiiró bɩ̈o ɲúhṹ mía. Bɩ̈o bɩ̈o ɲúhṹ wi lé à wé bè le Dónbeení bɩ̈o na le bò henía yi.
20 Mi nɩ̈-kéní kéní día miten làa bɩ̈o mi fù karáa á le Dónbeení vonnáa mia.
21 Yɩ̈a lá lée wobá-nɩ̈i á le Dónbeení vonnáa wo, ò ɔ yí yáa mí yilera bṹn bɩ̈o yi. Ɛɛ ká bɩ̈o á ɓànso á à kɛńnáa míten níi khíi nɔn wo yi, ò ɔ wã́a bè bṹn bàhó yi.

22 O wobá-nĩi na ó ɔ Núhũso von ó ɔ bĩo sã a yi, wón wã̃a wi míten o páaníló là a Núhũso
bĩo yi. Lé làa bũn síi ó ɔ nùpue na ó ɔ *Krista von ká a wi míten wón ɓɛ̀n lé o Krista wobá-
nĩi.
23 Le Dónbeenĩ yà mia ho yà-nɔ̀n heɓúee yi, á mi wã̃a yí día le ɓa nùpua wé mia lè mí
wobáaní.
24 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, bĩo mi fù karáa á le Dónbeenĩ vonnáa mia lé bũn à mi día
lè miten le Dónbeenĩ yahó.

Bĩa dĩǹ yi yan bĩo

25 Ká bĩa dĩǹ yí yan hùúu, bán bĩo na à ĩ bío ɓa dã́ní yi na le o Núhũso bĩo na ó ɔ bò henía
bũn mía. Ɛɛ ká bĩo á ĩ lé o nùpue na á ɓa dà a dé mí sĩa yi mu sãamu na le Dónbeenĩ wó
làa mi bĩo yi, á ĩ ì zéení ɓa.
26 Le lònbee na ho zuia kà bĩo yi á bĩo kà lé bĩo á ĩ wee leéka: Mu se à ɓa día míten làa
bĩo ɓa bĩo karáa.
27 Yĩa bò mu fũaamu à wón wã̃a yí cà bĩo o ò ɓúe làa bũ. Ká yĩa ɓɛ̀n dĩǹ yí bò mu, à wón
wã̃a día.
28 Ká yĩa màhã́ pá yan, se mu yínɔ́ń bè-kohó. O hĩnzoró na ɓàn fũaalè wi ká a yan, se
mu yínɔ́ń bè-kohó. Ká bĩa yanka bán wi le lònbee yi ho dĩmíɲá yi. A le dén lònbee so á ĩ
yí wi à le yí ɓarɛ́n.
29 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, bĩo kà lé bĩo á ĩ wi à ĩ bío na mia. Ho pã̃ahṹ na ká á yí túee.
A wã̃a lá bĩo kà ɲii wán, le bĩa yan à wé le ɓa yí yan.
30 Le bĩa wee wá à wé le ɓa yí máa wá. Le bĩa wee zã̃maka à wé le ɓa yí máa zã̃maka.
Le bĩa wee yà mu bĩo à yí dé mí sĩa bĩo ɓa yà yi.
31 A bĩa ho dĩmíɲá bĩo sĩmu zon, à ho dĩmíɲá bĩo wé lòn bè-kã̃amáa cɔ̃́n. Lé bĩo á ho
dĩmíɲá làa bĩo mí mɔn làa ho á máa mía ká ho ò vé.
32 Mi lá wi miten, á yilera yí máa yáa, se ĩ wa mu. O báa na yí yan wón wee dé mí
sòobɛ́ɛ o Núhũso tonló yi. O wee cà ò ɔ wé bĩo sĩ a Núhũso yi.
33 Ká a báa na yan, wón ɓɛ̀n yahó sã́ ho dĩmíɲá bĩo. O wee cà ò ɔ wé bĩo sĩ mín hã́a yi.
34 O wã̃a wi lè hã sã́a ɲun. Lé bũn mún lé o hã́a na yí yan tàá o hĩnzoró na ɓàn fũaalè
wi. Ɓa wee dé mí sòobɛ́ɛ o Núhũso tonló yi. Ɓa wee cà à ɓa bĩo ɓúenɓúen sĩ a Núhũso yi.
Ká yĩa yan wón yahó sã́ ho dĩmíɲá bĩo. O wee cà ò ɔ wé bĩo sĩ mín báa yi.
35 Ĩ wee bío kà síi lé mi séeníi bĩo yi, ká ĩ yí máa kĩkã́ mia. Ká ĩ màhã́ wi à bĩo ko lè ho
wéró bũn lé bĩo à mi wé, à na miten ɓúenɓúen o Núhũso tonló yi á yí titika.
36 Ká a yàrónza ɓúi wee leéka le ká mí yí yan mín fũaalè se mi wó khon làa wo, ká a zũ
le mí yí dà mí sĩi máa hĩ hùúu, ò ɔ wee leéka le mí ko à mí ya mín, se bũn yínɔ́ń bè-kohó.
A ɓa ya mín.
37 Ɛɛ ká a yàrónza ɓúi màhã́ lon mu míten le mí máa ya mín fũaalè, á zũ le mí dà à hĩ
mí sĩi, ká mu ló arɛ́n míten yi binbirĩ, ò ɔ ɓúi yí kĩkã́a wo yi, se o wó se.
38 Bĩo wi bĩn lé bĩo kà: O yàrónza na fó mín fũaalè á yan á wó se. Ɛɛ ká yĩa le mí máa
ya, wón ɓɛ̀n bĩo sã́ sũaaní.
39 O hã́a là a báa na mu yaamu cɛɛ́ra á yí dà máa fáa mín yi ká yínɔ́ń o báa húrun. Ká
ɓàn báa húrun, se o wi míten, á dà a ya a báa na ó ɔ sĩi vá yi. Ká a báa mu màhã́ ko ò ɔ
wé o kèrètĩɛ.
40 Ɛɛ ká a màhã́ kará yí yan, se o bĩo á à wíoka à wé se. Bũn lé bĩo á ĩnɛ́n wee leéka. A ĩ
mún zũ le le Dónbeenĩ Hácírí wi làa mi.

8

Le muinĩ taa bĩo

1 Hã́ laà na kà wán, á wa ɓɛ̀n ǹ loń ho tùaró na sã́ ɓa bùaa na yan lè le muinĩ taa bĩo.
Mi wee bío le wa ɓúenɓúen lé ɓa bè-zũńlowà, bũn bon. Bũn bĩo zũńló so lé bĩo wee na
ò ɔ nùpue ɓùaaníná́a míten. Ɛɛ ká le waminĩ dén wee wé à wa sĩadéró va lè ho yahó.

2 Yɩ̈a wee leéka le mí lé o bè-zũńlo wón ɓànso dɩ̃ǹ yí zũ mu làa bɩ̈o ó ɔ ko ó ɔ zũńnáa mu.
3 Ɛɛ ká yɩ̈a wa le Dónbeenɩ̃ wón le Dónbeenɩ̃ zũ le o bɩ̈o sã̃ mí yi.

4 Awa! Ɓa bùaa na ɓa yan lè le muinɩ̃ hã̃ wɔ̃̀nna wán taa làró dã̃ní yi, á bɩ̈o kà lé bɩ̈o á ɩ̃ bío: Wa ɓúenɓúen zũ le mu bɩ̈owa na ɓa nùpua wee lá lòn doɩ̃ɩ̃ina ho dɩ̃mí ɲá yi á bɩ̈o ɲúhṹ mía. Warɛ́n zũ le le Dónbeenɩ̃ lée dà-kéní mí dòn.
5 Hã̃ pànká-beera na yí máa mi, á ɓa nùpua ɓúi wee ve làa doɩ̃ɩ̃ina tàá ɲúnása, á boo. Hàrí ká hɔ̃́n pànká-beera so wi ho wáayi lè ho tá wán,
6 se warɛ́n bán zũ le le Dónbeenɩ̃ lée dà-kéní mí dòn. Dén lé dɩ̈o lé wa Maá na léra mu bɩ̈o ɓúenɓúen. Lé lerɛ́n mún léra wɛn à wa bɩ̈o sɩ̃ le yi. Wa mún zũ le o Ɲúhṹso lée nɩ̃-kéní mí dòn. Wón lé o Yeesu *Krista, yɩ̈a nɔn á mu bɩ̈o ɓúenɓúen wiráa. Lé orɛ́n mún nɔn á wa à yíráa le mukã̃nɩ̃ binbirɩ̃.

7 Warɛ́n zũ le mu bɩ̈owa na ɓa nùpua wee lá lòn doɩ̃ɩ̃ina bɩ̈o ɲúhṹ mía. Ɛɛ ká ɓa kèrètɩ̃ɛwa ɓúenɓúen màhã́ dɩ̃ǹ yí yú bṹn bɩ̈o zũńló so. Ɓa ɓúi na sòobáa dó mí sɩ̃a hã̃ wɔ̃̀nna hã̃ló yi á hàrí lòn zuia ká ɓa wee là le muinɩ̃ taa, à kɛń le ɓa níní pá wi hã̃ wɔ̃̀nna hã̃ló yi. A bɩ̈o ɓa lé ɓa nùpua na pànkáwá mía le Dónbeenɩ̃ bɩ̈o dã̃ní yi, ká ɓa wee là hã̃ taa mu, à ɓa leéka le mí wó khon.
8 Mu yínɔń dɩ̃nló lé hɩ̈a wee wé à wa bɩ̈o wé sɩ̃ le Dónbeenɩ̃ yi. Wa dú ho loo, á bɩ̈o ɓúi máa bè wa bɩ̈o wán. Wa mún yí dú ho loo, á bɩ̈o ɓúi máa fá wa bɩ̈o ɲii.
9 Minɛ́n bán zũ le mi dà ho dɩ̃nló ɓúenɓúen wé è dí. Ɛɛ ká mi màhã́ le mi yiwa. Ɲún-sɩ̃, á yɩ̈a pànká tà mía le Dónbeenɩ̃ bɩ̈o dã̃ní yi á dà a va a vɩ̃ bɩ̈o minɛ́n wee wé bɩ̈o yi.
10 Ká yɩ̈a pànká mía le Dónbeenɩ̃ bɩ̈o dã̃ní yi á mɔn ũnɛ́n na zũ mu bɩ̈o à ũ kará hã̃ wɔ̃̀nna zɩ̈i á wee là le muinɩ̃ taa, ó ɔ so mún máa yí hã̃ làró sɩ̃-heɓúee le?
11 Bṹn ká yɩ̈a pànká mía le Dónbeenɩ̃ bɩ̈o dã̃ní yi, wón na ó ɔ Krista húrun bɩ̈o yi, á hɩ̈a vɩ̃ ũnɛ́n bɩ̈o zũńló bɩ̈o yi.
12 Hen ká mi wee wé khe lè mɩ̈n zàwa lè mɩ̈n hɩ̃nni na pànkáwá mía le Dónbeenɩ̃ bɩ̈o dã̃ní yi kà síi, se lé o Krista mí bɛɛre á mi wee wé kheráa.
13 Lé bṹn nɔn, ká ɩ̃ bè-dínii ɓúi dà à vɩ̃iní wàn za tàá wàn hɩ̃nló, á ɩ̃ máa bɩ̃ní máa là taa hùúu, bèra a na à ɓa hɩ̈a yí vɩ̃ ɩ̃nɛ́n bɩ̈o yi.

9

Bɩ̈o ɔ́ ɔ Poole bia mi tonkaa tonló dã̃ní yi

1 Ɩ̃nɛ́n so yínɔń nùpue na wi ɩ̃ten le? Ɩ̃ so yínɔń o Yeesu tonkaro ɓúi le? Ɩ̃nɛ́n ɩ̃ bɛɛre á mɔn wa Ɲúhṹso Yeesu. Minɛ́n so yínɔń ho cṹnú na ló ɩ̃ tonló na á ɩ̃ sá a Ɲúhṹso bɩ̈o yi le?
2 Ɓa ɓúi dà a pɩ̃ á máa zṹń le ɩ̃nɛ́n mún lé o Yeesu tonkaro. Ká minɛ́n bán zũ le ɩ̃ lé orɛ́n. Lé bɩ̈o mi páaníló là a Ɲúhṹso á wee zéení le ɩ̃ lé orɛ́n tonkaro bɩ̈o bon.

3 Bɩ̈o kà lé bɩ̈o á ɩ̃ wee bío na bɩ̈a wee yáa ɩ̃ yèni yi à ɓúeráa ɓa ɲúhṹ.
4 Wa so lá yí ko làa bè-dínii tàá bè-ɲunii bɩ̈o wa wee sá a *Krista tonló bɩ̈o yi le?
5 Warɛ́n lé wa nɩ̃-kéní kéní so lá yí ko à wa ya a hã́a na lé o kèrètɩ̃ɛ ò ɔ wé bè làa wɛn wa tonló mu sáró yi, làa bɩ̈o ó ɔ Ɲúhṹso ɓàn zàwa, là a Piɛre là a Yeesu tonkarowà na ká wee wéráa mu le?
6 Tàá ɩ̃nɛ́n là a Baanabaasi wa dòn lé wɛn so ko wa wé sá à bè yi yíráa wa ɲii dɩ̃nló le?
7 Dásí nɩ̃i na á à lén mí níi yi á à wéráa mu dásímu wón mía. A nùpue na á à fá le vɩ̃ndɛ̀ɛ ká a máa wé è dí le bia wón mía. Ʊ́ ɔ nɔ̀n-pa na yí máa ɲu ɓa nàwa na ó ɔ wee pa yoomu wón mún mía.
8 Bɩ̈o á ɩ̃ wee bío kà yínɔń ɓa nùpua bɩ̈o na ɓa wee wé mí dòn á ɩ̃ mɔn mu yi. Le Dónbeenɩ̃ làndá na ó ɔ *Mɔyiize túara yi á mu pá ka kà.

9 Bìo kà lé bìo túara ho làndá mu yi: «O nàa na ɓa wee sáráa ho dĩnló láró pãahṹ á ɓa
yí ko ɓa hè lè ho dĩnló làró.»* Bìo le Dónbeenì bía kà síi so wee zéení le lé ɓa nàwa bìo
here le yi le?
10 Mu so yínɔń warɛ́n bìo yi á le bíaráa kà síi le? Ká wɛrɛɛ. Mu lé warɛ́n bìo yi á le bíonì
mu túararáa. Yìa ɓa lá ó o wee và ko ò o dé mí sĩi bìo ó o khíi yí bìo yi. Yìa ɓa lá ó o wee
vṹaa ho dĩnló ko ò o dé mí sĩi bìo o ò yí bìo yi.
11 Le Dónbeenì bín-tente na wa zéenía làa mia á ka lòn bìo na wa dù. Ká mi lá wee na
mi níi bìo wɛn, se mu lée bìo na so po wɛn le?
12 Ká mi wee na mu ɓa ɓúi yi, á warɛ́n so yí ko làa bũ yí po bán le? Ɛɛ ká warɛ́n bán
yí wi à wa bío le mi ko à mi wé na mi níi bìo wɛn. Wa yí wi à bìo ɓúi cĩinú à bũmaka a
*Krista bín-tente bueró. Lé bṹn bìo yi á wa díaráa á mu bìo ɓúenɓúen wee kúu wɛn.
13 Mi so yí zũ le bìa wee sá ho tonló le *Dónbeenì zĩ-beenì yi á bè-dínii wee lé bìo ɓa
nùpua wee wé lè mu hãmu yi bĩn le? Á bìa wee fṹaa ɓa bùaa le muinì yɛɛníi bán mún
wee yí bìo sã́ ɓa yi.
14 Lé làa bṹn síi ó o Núhṹso mún bòráa mu henía le yìa wee bue le Dónbeenì bín-tente
á ɲii dĩnló wé è lé ho tonló mu yi.
15 Bìo á ĩ lá wi làa mia, á bìo ko làa mi, á ĩ yí le mi na hàrí dɛ̀ɛ miì. Á bìo á ĩ wee túa kà
síi, mún yí máa zéení le ĩ le mi wé mu na miì. Bṹn yi ká ĩ yàá lá húrun se mu sṹaaní. Dén
sĩ-wɛɛ so na wi miì á nùpue yí dà máa hè yi.
16 Ĩ yí ko à ĩ khòoní ĩten le Dónbeenì bín-tente bueró bìo yi. Mu yàá lée bìo na á ĩ ko à ĩ
wé konloon. Ká ĩ le ĩ máa bue le bín-tente mu, à wàn dɛ̀ɛ suaa mi.
17 Mu lá lé ĩnɛ́n ĩten dó ĩten ho tonló mu yi, se ĩ lá le ɓa wé sàání miì. Ɛɛ ká ho lé dɛ̀ɛ na
á ĩ ko à ĩ sá konloon, á ĩ máa pĩ ho sáró.
18 Ká ĩ sàánii lé le sĩ-wɛɛ na ĩ wee yí le bín-tente na á ĩ wee bue làa kã́amáa bìo yi ká ĩ
yí máa fé bìo ko làa mi.
19 Mu bon, ĩnɛ́n lée nùpue na wi ĩten, á yínɔń wobá-nìi. Ɛɛ ká ĩ màhã́ wó ĩten lè ɓa
nùpua ɓúenɓúen wobá-nìi, bèra a na à ĩ yíráa ɓa boomuso à ɓa tà a Krista bìo.
20 Hen ká ĩ wi làa bìa lé ɓa *zúifùwa, à ĩ wé ĩten làa zúifù, bèra a na à ĩ yí bán à ɓa tà a
Krista bìo. O Mɔyiize làndá á ĩnɛ́n mía yi. Ɛɛ ká ĩ wi làa bìa wi ho yi, à ĩ ɓua ĩten lè ɓa bìo
síi, ká ĩ ɲɔǹ mía ho làndá mu yi, bèra a na à ĩ yí bán à ɓa tà a Krista bìo.
21 Ká ĩ mún wi làa bìa yí zũ dɛ̀ɛ o Mɔyiize làndá bìo dã́ní yi, à ĩ ɓua ĩten lè ɓa bìo síi bèra
a na à ĩ yí bán à ɓa tà a Krista bìo. Bṹn yí máa zéení le le Dónbeenì làndá bìo yí ciran mi.
Ĩ wee bè o Krista làndá yi.
22 Hen ká ĩ wi làa bìa pànkáwá mía le Dónbeenì bìo dã́ní yi, à ĩ mún wé lòn nùpue na
pànká mía, bèra a na à ĩ yí bán á ɓa tà a Krista bìo. Lé làa bṹn á ĩ wee wé à zoráa ɓa
nùpua le mí sĩíwà tĩahṹ à yíráa ɓa nì-dòndáa ɓúi à kã́ní konloon.
23 Bṹn ɓúenɓúen á ĩ wee wé bèra a na à le Dónbeenì bín-tente à bɛ̀nbɛ́n, à ĩnɛ́n níi mún
kɛń mu bè-tentewà na le bín-tente mu wee zéení yi.
24 Mi zũ le bìa wee lùwí khĩíka mín ɓúenɓúen ó o nì-kéní na khĩína bìa ká lé yìa ɓa wee
wé na mu bìo yi. Minɛ́n mún hení mi lò làa bìa wee lùwí khĩíka mín bìo síi bèra a na à
mi yí mu bìo.
25 Bìa wee wé hã́ penkaa ɲínkaa ɓúenɓúen á wee wé mání mí sãnía lè le lònbee à càráa
mu bìo. Ká mu bìo mu màhã́ dà wee yáa. Ká warɛ́n bán wee mání wa sãnía lè le lònbee
à càráa mu bìo na yí dà máa yáa.
26 Lé bṹn nɔn á ĩnɛ́n yí máa wé lòn nùpue na wee lùwí concon. Ĩ mún yí máa wé lòn
nùpue na wee núaa concon.
27 Ĩ wee kĩ́kã́ ĩten yi làa sòobɛ́ɛ á wee mání ĩ sãnía lè le lònbee bèra a na ká ĩ khíi buera
le Dónbeenì bín-tente vó à le Dónbeenì yí pĩ mi día.

---

* **9:9** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 25.4

10

Mi dia hã wɔ̃̀nna hãló

1 Wàn zàwa lè wàn hĩ̀nni, ĩ wi à mi bĩ̀ní leéka mi yiwa bìo yánkaa wó wán pãahṹ na á
wàn ɓùaawa bò a *Mɔyiize yi. Le dùndúure yánkaa pon ɓa ɓúenɓúen yi. Á ɓa ɓúenɓúen
mún kã́a ho muhṹ yi.*
2 Ɓa ɓúenɓúen ka lè ɓa yú ho *bátɛ́ɛ̀mù lè dùndúure lè ho muhṹ yi, à ɓa là a Mɔyiize
wé dà-kéní.
3 Ɓa ɓúenɓúen dú ho dĩ̀nló dà-kéní na ló le Dónbeení cɔ̃́n.
4 Á ɓa ɓúenɓúen mún ɲun mu ɲumu dà-kéní na ló le Dónbeení cɔ̃́n. Bṹn ɲumu so ló ho
lɛɛhó na le Dónbeení nɔn ɓa yi. Ho lɛɛhó mu lé o *Krista na bò làa ba.†
5 Ɛ̃ɛ ká ɓa boomuso màhã́ pá bìo yí wó sĩ̀na le Dónbeení yi, á ɓa húrun ho tá heni yi.
6 Bṹn bìowa so ɓúenɓúen lée bìo na wee zéení wɛn, à wa sĩ̀a yí vá mu bìo na yí se yi,
làa bìo á ɓarɛ́n wóráa mu.
7 Mi yí dé mi sĩ̀a hã wɔ̃̀nna yi làa bìo á ɓarɛ́n ɓúi wóráa bìo síi. Mu túara le Dónbeení
bíoni vũahṹ yi kà síi: «Mu nĩpomu lée kará à ɓa dú á ɲun, à ɓa hĩ̀nɔn wee wé hã kàakó-
wárá.»‡
8 Mi yí wa dé waten ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩ̀iwà yi làa bìo ɓarɛ́n ɓúi wóráa
mu bìo síi, á ɓa nùpua muaaseé ɓóní làa muaaseé tĩ̀n á húrunnáa le wizoɴ-kéní.§
9 Mi yí wa khũaa o Krista ɲii yi làa bìo á ɓarɛ́n ɓúi wóráa mu á ɓa háwá hàararáa ɓa ɓó.
10 Mi yí bío le le Dónbeení yí wó yí se làa mia, làa bìo á ɓarɛ́n ɓúi wóráa mu, á le
Dónbeení wáayi tonkaro ɓueé ɓóráa ɓa.
11 Bṹn bìowa so ɓúenɓúen wó, à zéeníná wɛn. Mu túara le Dónbeení bíoni vũahṹ yi
à fèn ɲĩ̀náa warɛ́n na wi ho dĩ̀mí̀ɲá véró pɔ̃̀nna yi zen wán.
12 Lé bṹn nɔn ká yĩ̀a wee leéka le mí pànká wi le Dónbeení bìo yi, à ɓànso pa míten bìo,
ò o hĩ̀a yí lé lùwá.
13 Ho sũ̀nló na wee yí mia á mún wee yí ɓa nùpua na ká. Le Dónbeení na bía mu bìo à
le máa yèrèmá mí ɲii, á máa día á ho sũ̀nló máa yí mia máa dà mi pànká wán. Ho sũ̀nló
pãahṹ á le Dónbeení á à wé á mi ì zṹń le ho ò khĩ̀í. Lé bṹn ǹ na ká mi ì dàń mi yiwa á à ɲĩ
ho bìo yi.
14 Wàn bɔ̃́nlowà na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, bṹn bìowa so ɓúenɓúen bìo yi á mi pa miten hã
wɔ̃̀nna hãló yi.
15 Ĩ wee bío kà síi làa mia lé bìo á ĩ̀nɛ́n cɔ̃́n á mi ka lòn nùpua na yĩ̀o tɔ̃n. Minɛ́n mi bɛɛre
wã́a loń bìo á ĩ bía ká mu bon, tàá mu yí bon.
16 Hen ká wa lá ho báráká déró ɲuunii dɛ̀ɛ ɓuan à wa dó le Dónbeení báráká à wa ɲun
làa de, à mu so máa páaní wɛn là a Krista cãni le? Á ho búurú na wa wee cɛ̀ɛka ká wa
wee là ho, à ho so máa páaní wɛn là a Krista sãnía le?
17 Á bìo ho búurú lé ho dà-kéní, á wa lè wa booró mí cúee, ká wa lé hã sãnía dà-kéní
ho búurú mu na wa wee sanka bìo yi.
18 Mi loń o *Isirayɛɛle nĩpomu lon, bĩa wee là ɓa bùaa na ɓa fũaana le muini yɛɛníi na
bìo sã le Dónbeení yi wán bán ɓúenɓúen páanía lè le Dónbeení.
19 Bṹn so wee zéení le o yĩ̀a na ɓa fã́ ho wãahṹ wán, lè ho wãahṹ mí bɛɛre á bìo ɲúhṹ
wi le? Ɓùeé.
20 Ĩ wi à ĩ bío le ɓa bùaa na ɓa yan lè le muini hã wɔ̃̀nna wán lé hã pànká sũmáa
ɓànsowà na á nùpue yí dà máa mi á mu wó nɔn yi, ká mu yí nɔn Dónbeení yi. Á bìo
á ĩ̀nɛ́n màhã́ yí wi à minɛ́n lè hã pànká-sũmáa ɓànsowà mu à páaní bìo ɓúi yi.

---

* **10:1** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 13.21-22; 14.22-29 † **10:4** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 16.4-35; Mĩ̀ló vũahṹ (Nombres) 20.8-11 ‡ **10:7** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 32.6 § **10:8** Mi loń Miló vũahṹ (Nombres) 25.1-9

21 O Ɲúhũso ɲuunii dɛ̀ɛ á mi yí dà máa ɲunáa á máa bĩní máa khii ɲu lè hã pànká-
sũmáa ɓànsowà ɲuunii dɛ̀ɛ. Mi mún yí dà máa dí o Ɲúhũso dĩnló á máa bĩní máa vaá dí
hã pànká sũmáa ɓànsowà dĩnló.
22 Tàá wa wi à wa wé ò o Ɲúhũso sĩi cĩ wɛn wa wárá bĩo yi le? Wa so wee leéka le wa
pànká wi po a Ɲúhũso mu le?

Mi le mi bè-wénia à dé ho cùkú le Dónbeenĩ yi

23 Ɓa ɓúi wi mi tĩahũ á wee bío le mu bĩo ɓúenɓúen dà wee wé. Mu bon. Ɛɛ ká bĩo
ɓúenɓúen yínɔ́ń bĩo na se. Bĩo ɓúenɓúen dà wee wé, ɛ̀ɛ ká mu ɓúenɓúen yí máa wé à ɓa
kèrètĩɛwa kuure va lè mí yahó.
24 Mi nĩ-kéní kéní yí ko à mi leéka mi kùrú bĩo mí dòn. Mi mún ko à mi leéka bĩo mi ì
wé ká mu ù séení mĩn zàwa na ká.
25 Mu bĩo ɓúenɓúen na wee yɛ̀ɛ́ ho yàwá yi á mi dà à yà á à dí, ká mi yí lùnkaa mi yilera
á dĩn tùa miten yi le mu ló wen,
26 lé bĩo á bĩo kà lé bĩo túara: «Ho tá làa bĩo wi ho yi ɓúenɓúen á bĩo sã a Ɲúhũso yi.»*
27 Hen ká yĩa yínɔ́ń o kèrètĩɛ á von mia lè ho dĩnló mí zĩi, ká mi tà van, à bĩo ɓa à na
mia ɓúenɓúen à mi dí, ká mi yí lùnkaa mi yilera à tùa miten yi làa hen na mu ló yi.
28-29 Ká a ɓúi màhã́ bía le hã taa na kà lé ɓa bùaa na ɓa yan lè le muinĩ taa, à mi yí là
hã. Hàrí ká minɛ́n yilera yí lùnkaa mu bĩo yi, à mi pá yí là hã yĩa bía mu nɔn mia bĩo yi,
à lùnkaráa wón yilera.
Bĩo á ĩnɛ́n wee wé ká ĩ ponĩ sɛ́ra, á so lá ko à mu lùnka a ɓúi yilera le?
30 Ho dĩnló na á ĩ dó le Dónbeenĩ báráká à ĩ dú, á ɓa à yáa ĩ yèni bĩo yi lée webio? Ĩ so
yí dó le Dónbeenĩ báráká yí dúráa ho le?
31 Lé bũn nɔn ká mi wé wee dí, ká mi wee ɲu, tàá ká mi wé wee wé bĩo lée bĩo, à mi wé
mu, à déráa ho cùkú le Dónbeenĩ yi.
32 Bĩa wee vĩiní ɓa *zúifùwa, tàá bĩa yínɔ́ń zúifùwa, tàá mĩn zàwa lè mĩn hĩnni
kèrètĩɛwa na ká, á minɛ́n yí dé miten yi.
33 Lé kà síi á ĩ wi à ĩ wéráa. Ĩ wi à ĩ bĩo ɓúenɓúen wé sĩ bĩa ká yi. Ĩ yí máa cà ĩ kùrú bĩo.
Bĩo á ĩ ì wé á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ á à kãníináa lé bũn á ĩ wee bánbá yi.

11

1 Bĩo á ĩ wee wé á mi wé bè yi, làa bĩo á ĩnɛ́n wee bèráa bĩo ó o Krista wó yi.

Bĩo mi ko mi ɓua lè miten ho kúeeminwánló yi

2 Ĩ yàá ɓɛ̀ntĩn wee tɛ̀ɛní mia, mi foɓúa, lé bĩo á bĩo á ĩ wó nɔn mia á mi wee leéka bĩo
fɛ́ɛɛ, á wa kèrètĩɛwa kàránló na á ĩ yú á kàránna làa mia á mi mún wee bè yi.
3 Ɛɛ ká ĩ màhã́ pá wi à mi zũń bĩo kà yara: O báa ɲúhũso lé o *Krista, ó o hã́a ɲúhũso lé
o báa, ó o Krista ɲúhũso lé le Dónbeenĩ.
4 Awa. Ká a báa ɓúi wee fio, tàá o wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa ò o pon mí ɲúhũ yi, se o
wee zùań o Krista na lé o ɲúhũ yi.
5 Ká a hã́a ɓúi ɓɛ̀n wee fio tàá o wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa lè ɓa nùpua ò o yí pon mí
ɲúhũ yi se o wee zùań o báa na lé o ɲúhũ yi, se o ka lòn hã́a na ɲúhũ lɛɛra.*
6 Ká a hã́a ɓúi yí máa pe mí ɲúhũ yi se o wã́a dà a khè ho. Mu ɓúenɓúen lé dà-kéní. Ká
ho ɲúhũ khèró tàá ho lɛɛró á lé hã nĩyio o hã́a cɔ̃́n, ò o wã́a wé pe ho yi.
7 O báa yí ko ò o pe mí ɲúhũ yi, lé bĩo ó o ɓonmín lè le Dónbeenĩ, le Dónbeenĩ cùkú wee
mi a yi. Ɛɛ ká a hã́a ko ò o pe mí ɲúhũ yi, lé bĩo ó o báa cùkú wee mi a yi.
8 Ho lée tũiá, le Dónbeenĩ yí léra a hã́a bĩo ɓúi á yí wó là a báa. O báa bĩo ɓúi lé bĩo le
léra á wó là a hã́a.
9 O báa yí léra a hã́a bĩo yi. O hã́a lé yĩa léra a báa bĩo yi.

* **10:26** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 24.1 * **11:5** Mu pãahũ, ká a hã́a lɛɛra mí ɲúhũ se o dó hã nĩyio míten yi.

10 Lé bũn nɔn le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà bĩo yi, ó ɔ hã́a na wee fĩo tàá o wee fɛɛ le
Dónbeenĩ ɲi-cúa á ko ò ɔ pe mí ɲúhṹ yi à zéeníná́a ho pànká na o yú bĩo.
11 Ɛɛ ká wa páaníló là a Ɲúhṹso bĩo yi, ó ɔ hã́a yí dà máa kɛń ká a báa níi ló, ó ɔ báa
mún yí dà máa kɛń ká a hã́a níi ló.
12 Mu bon, o hã́a ló a báa yi, ó ɔ báa ɓɛ̀n wee te o hã́a yi, ká ɓa mí nùwã ɲun màhã́ lé le
Dónbeenĩ léra ɓa.
13 Minɛ́n mi bɛɛre wã́a loń mu sese. Mu so lée bĩo na se ò ɔ hã́a hɛ́n mí ɲúhṹ yi día ká
a wee fĩo le?
14 Ɓa nùpua zũ le ká a báa ɲún-vãní á túeeka, se mu lé hã nĩyio o wán.
15 Ɛɛ ká a hã́a cɔ̃́n á le ɲún-vãní na túeeka so yínɔń cùkú bĩo le? O hã́a ɲún-vãní le
Dónbeenĩ nɔn wo yi, à le wé le nín-kéní na pon o ɲúhṹ yi.
16 Ká a ɓúi wi ò ɔ pá bĩní wã́aní bĩo á ĩ bía, à ɓànso zũń le lé bũn á warɛ́n lè ɓa kèrètĩɛwa
kuio ɓúenɓúen wee wé.

O Ɲúhṹso dĩnló dãní yi

17 Bĩo á mu lé le zéeníi tũiáwà á wa wi yi, á bĩo ɓúi wi bĩn á ĩ yí dà máa khòoní mia bĩo
yi. Mu lé bĩo á mi kúeemínwánló yí máa wé à mi va lè ho yahó. Ho yàá wee lén mia lè
mi mɔ́n.
18 Bĩo á ĩ ì cí wán lé bĩo kà: Ɪ ɲá à ɓa le ká mi san san kúaa mín wán, à mi wé cũii mín.
Mu ka lè mu bon.
19 Mu bon, ho sankamínló ko ho wé mí tĩahṹ, à bĩa lé ɓa kèrètĩɛwa binbirĩ bĩo dàń
zũńnáa.
20 Lé bũn te bĩo ká mi kúaa mín wán, á ɓa yí dà máa bío le lé o Ɲúhṹso dĩnló á mi wee
dí.
21 Mu bon, mi nĩ-kéní kéní dĩnló na mi wee ɓua ɓuennáa lé hĩa mi wee wé bánbá dí.
Bũn lé bĩo wee na à ɓa ɓúi le hĩni ɓúe, ká ɓa ɓúi ɲun sù wee khée.
22 Mi zĩní so mía á mi máa wé è dí ká mi ì ɲu yi le? Tàá lé ɓa kèrètĩɛwa kuure á mi wi
mi zùań yi, à dé hã nĩyio bĩa khon yi le? Lée webio á mi yàá wã́a le ĩ bío na mia? Mi wi
à ĩ pá dé mí foɓúa le? Ɛɛ ká ɓùeé. Ɪ ɓɛ̀ntĩn yí dà máa dé mi foɓúa mu bĩo yi.
23 Awa, ho kàránló na ló a Ɲúhṹso cɔ̃́n na á ĩnɛ́n yú á ɓɛ̀n yèrèmáa nɔn mia lé hĩa kà:
Ho tĩnàahṹ na ɓa à dé o Ɲúhṹso Yeesu á à na, ó ɔ lá ho búurú,
24 á dó le Dónbeenĩ báráká ò ɔ cɛ̀ɛkaa ho ò ɔ bía: «Hìa lé ĩ sãnía na á ĩ nɔn mi bĩo yi. Mi
wé wé mu, à leékaráa ĩ bĩo.»
25 Lé làa bũn bĩo síi, ká ɓa dú vó, ó ɔ ɓɛ̀n lá le ɲuunii dɛ̀ɛ na ho *dĩvɛ̃́n wi yi ò ɔ bía: «Bìo
kà lé le páaníi fĩnle na le Dónbeenĩ bò lè ĩ cãni. Pã́ahṹ lée pã́ahṹ ká mi wé wee ɲu mu, à
mi wé mu à leékaráa ĩ bĩo.»
26 Awa, á pã́ahṹ lée pã́ahṹ na mi wé là ho búurú mu, á ɲun mu bĩo mu, se lé o Ɲúhṹso
húmú á mi wee zéení bĩo. Mi wé wé mu, fúaa ká a khíi bĩnía ɓuara.
27 Lé bũn nɔn ká nùpue lée nùpue wé là a Ɲúhṹso búurú mu, á ɲun o bĩo mu làa bĩo
mu yí koráa, se ɓànso wó khon, lé bĩo ó ɔ zùańna a Ɲúhṹso sãnía là a cãni yi.
28 Nùpue na wé le mí ì là ho búurú mu, á à ɲu mu bĩo mu, à ɓànso cén loń míten sese à
bè yi wéráa mu.
29 Mu bon. Yĩa wee là ho búurú mu, á wee ɲu mu bĩo mu ò ɔ yí máa kɔ̃̀nbi o Ɲúhṹso
sãnía, se ɓànso wee síiní mí ɲúhṹ.
30 Lé bũn te mu á mi tĩahṹ á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ lé ɓa vánvárowà, ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ pànkáwá mía, á ɓa ɓúi
húrun.
31 Ká wa lá wee fèn loń waten sese, se le Dónbeenĩ lá máa wé è cítí wɛn.
32 Ɛɛ ká a Ɲúhṹso màhã́ wee cítí wɛn, à bé wɛn, bèra a na à wa ɲúná khíi yí páaní yí sí
lè ho dĩmíɲása.
33 Awa, wàn zàwa lè wàn hĩnni, mi wé kúaa mín wán o Ɲúhṹso dĩnló bĩo yi, à mi yí dí
mín ɲúná yi, mi wé pa mín.

34 Ká yɩ̀a le hɩ̃̀ni wé dà, à ɓànso dí mí zɩ̃̀i à bè yi ɓuennáa, bèra a na ká mi wé kúaa mín wán, à le Dónbeenɩ̀ sɩ̃̀i yí cɩ̃̀ mia. Bɩ̀o ká na mi tùakaa bɩ̀o, bʊ̃́n á ɩ̃ ɩ̀ día ká ɩ̃̀ khíi ɓuara mi cɔ̃́n, á ɩ̃ ɓueé zéení bʊ̃́n yara làa mia.

12

Le Dónbeenɩ̀ Hácírí bè-hãnia

1 Wàn zàwa lè wàn hɩ̃̀nni, hã laà na kà wán, á le Dónbeenɩ̀ Hácírí bè-wénii na wa wee mi lé bɩ̀o á ɩ̃ bío dãní yi. Ɩ̃ wi à mi zʊ̃ń mu yara.

2 Mi zʊ̃ le pãahʊ́ na mi dɩ̃̀ń yí zʊ̃ le Dónbeenɩ̀, ká mi día miten á hã wɔ̀̃nna na yí dà máa bío á yú ho pànká mi wán.

3 Lé bʊ̃́n te mu, á ɩ̃ wi à ɩ̃ zéení mu làa mia à mi zʊ̃ń le o nùpue na wee bío lè le Dónbeenɩ̀ Hácírí pànká, wón yí dà máa dánkání Yeesu. Á nùpue mún yí dà máa bío le Yeesu lé o Ɲúhʊ́so ká le Dónbeenɩ̀ Hácírí yí dó mu ɓànso ɲii yi.

4 Mu bɩ̀owa wéró pànká na le Dónbeenɩ̀ Hácírí wee na á sɩ̀íwà boo, ká lé le Hácírí dà-kéní màhã́ wee na mu.

5 O Ɲúhʊ́so tonló á ɲúná boo, ká lé o Ɲúhʊ́so nɩ̀-kéní á wa wee sá na yi.

6 Mu bè-wénia á ɲúná boo, ká lé le Dónbeenɩ̀ dà-kéní lé dɩ̀o wee na mu ɓúenɓúen wéró pànká ɓa nùpua ɓúenɓúen yi.

7 Le Dónbeenɩ̀ Hácírí wee zéení míten wa nɩ̀-kéní kéní yi lè mí bè-wénia à séenínáa wa ɓúenɓúen.

8 Le Dónbeenɩ̀ Hácírí wee wé ò ɔ ɓúi wé bío mu bè-zʊ̃ńminɩ̀ bíoní. O ɓúi wón le Hácírí mu wee wé ò ɔ wé bío mu bɩ̀o zʊ̃ńló bíoní.

9 O ɓúi wón le Hácírí mu wee wé à le sɩ̃̀idéró na ɓàn síi mía à kɛń wo yi, ká a ɓúi wón lé ɓa vánvárowà wɛɛ́ró pànká á le Hácírí dà-kéní mu wee na a yi.

10 Le Dónbeenɩ̀ Hácírí wee na mu yéréké bɩ̀owa wéró pànká o ɓúi yi. O ɓúi lé le Dónbeenɩ̀ ɲi-cúa fɛɛ́ró pànká ó ɔ wee yí. Ká a ɓúi wón ɓɛ̀n lé le Dónbeenɩ̀ Hácírí lè hã hácín-kora hueeka lénló mín yi ɓàn pànká á nɔn wo yi. O ɓúi le Dónbeenɩ̀ Hácírí mu wee wé ò ɔ wé bío hã bíoní na a nùpue yí zʊ̃, ká a ɓúi le Hácírí mu ɓɛ̀n wee wé ò ɔ wé ɲí hã bíoní mu à tãní na ɓa nùpua yi.

11 Lé le Dónbeenɩ̀ Hácírí dà-kéní mu á wee wé bʊ̃́n ɓúenɓúen. Lé lerɛ́n wee na mu bɩ̀o wéró pànká wa nɩ̀-kéní kéní yi mín ɲúná yi làa bɩ̀o á le sɩ̃̀i vá yi.

O Krista sãnía

12 Wa zʊ̃ le hã sãnía lée dà-kéní, ká bɩ̀o cɛɛ́kaa mín yi wó hã lé bɩ̀o á boo. Ɛɛ ká bʊ̃́n màhã́ yí hò bɩ̀o mu páanía lé hã sãnía dà-kéní. Wa páaníló là a *Krista bɩ̀o mún ka kà síi.

13 Wa ɓúenɓúen zɩ̃̀ira le Hácírí dà-kéní yi á wóráa hã sãnía dà-kéní. Wa wé *zúifùwa loo, à wa yí wé zúifùwa loo, à wa wé wobá-nɩ̀i, tàá nùpua na wi míten, se lé le Hácírí dà-kéní mu á wa ɓúenɓúen yú.

14 O nùpue sãnía yínɔń bɩ̀o dà-kéní mí dòn á wó làa hã, mu boo.

15 Ká le zeǹ lá bía le bɩ̀o mínɛ́n yínɔń le níi, á mí wã́a yínɔń hã sãnía bɩ̀o ɓúi, se bʊ̃́n pá máa hè bɩ̀o le can hã sãnía mu yi.

16 Ká ho ɲikãahʊ́ lá le bɩ̀o mínɛ́n yínɔń le yère, á mí wã́a yínɔń hã sãnía bɩ̀o ɓúi, se bʊ̃́n pá máa hè bɩ̀o ho can hã sãnía mu yi.

17 O nùpue sãnía lá lé le yère mí dòn, á hã lá wé è ɲí mu bɩ̀o kaka? Ká hã lá lé ho ɲikãahʊ́ mí dòn, á hã lá wé è tá mu bɩ̀o sʊ̃ii kaka?

18 Mu bon, mu bɩ̀owa dà-kéní kéní na lé o nùpue sãnía á le Dónbeenɩ̀ cɛɛ́kaa mín yi làa bɩ̀o le sɩ̃̀i vá yi.

19 Mu lá lée bɩ̀o dà-kéní mí dòn, se hã yínɔń sãnía.

20 Bɩ̀o wee cɛɛ́ka mín yi wé hã sãnía bʊ̃́n lé bɩ̀o boo, ká hã sãnía hɔ̃́n lée dà-kéní.

21 Lé bʊ̃́n nɔn á le yère yí dà máa bío máa na le níi yi le mí màkóo mía le yi, á ho ɲúhʊ́ yí dà máa bío le hã zení le mí màkóo mía hã yi.

22 Hàrí hã̃ sã̃nía bìowa na ka lè hã̃ ɲúhṹ mía sese wa cɔ̃́n á wa màkóo yàá pá wi yi.
23 Hĩ̀a bìo cùkú mía wa cɔ̃́n lé hĩ̀a wa wee pa bìo. Á hĩ̀a bìo bíoró nĩ̀yio wi, hɔ̃́n lé hĩ̀a á wa yàá wíokaa wee pa bìo.
24 Hĩ̀a cùkú wi màkóo mía bṹn yi. Ká le Dónbeenĩ wíokaa o nùpue sã̃nía bìowa à hĩ̀a cùkú mía ò o wé dé ho cùkú yi.
25 Le Dónbeenĩ wó mu kà síi bèra a na à mu bìowa na cɛɛ́kaa mín yi wó hã̃ sã̃nía à cũ̃iinà yí kɛń yi, ká hã̃ lè mí dà-kéní kéní wé leéka mín bìo.
26 Ká hã̃ sã̃nía bìo ɓúi yú le lònbee, à bìo ká lɛɛ́ le yi làa bũ. Ká hã̃ sã̃nía bìo ɓúi yú ho cùkú, à bìo ká lɛɛ́ le sĩ̀-wɛɛ yi làa bũ.
27 Minɛ́n mún ka lòn sã̃nía dà-kéní na bìo sã̃ a *Krista yi, á mi le mi nĩ-kéní kéní lé hã̃ sã̃nía mu bìo ɓúi.
28 Lé làa bṹn síi á ɓa kèrètĩɛwa kuure yi, á le Dónbeenĩ nín-yání wó ɓa ɓúi là a Yeesu tonkarowà. Bìa sã̃ lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà, mu tĩ̀n níi lé bìa wee kàrán le Dónbeenĩ bìo lè ɓa nùpua. Bìa ká lé bìa yú ho pànká à wéráa mu yéréké bìowa, làa bìa wee wɛɛ́ ɓa vánvárowà, làa bìa wee séení ɓa nùpua, làa bìa dà wee dí ɓa kèrètĩɛwa yahó, làa bìa wee bío hã̃ bíoní na á nùpue yí zũ.
29 Ɓa ɓúenɓúen so lé o Yeesu tonkarowà le? Ɓa ɓúenɓúen so wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa le? Ɓa ɓúenɓúen so wee kàrán le Dónbeenĩ bìo lè ɓa nùpua le? Mu so lé ɓa ɓúenɓúen á dà mu yéréké bìowa wee wé le?
30 Tàá lé ɓa ɓúenɓúen so wee wɛɛ́ ɓa vánvárowà le? Á lé ɓa ɓúenɓúen so wee bío hã̃ bíoní na á nùpue yí zũ le? Á lé ɓa ɓúenɓúen so wee tã́ní hã̃ le? Ɓùeé.
31 Bìo le Dónbeenĩ nɔn wéró pànká wɛn, á bìo ɲúhṹ wi po bìo ká lé bṹn á mi wé cà lè mi sĩ̀a ɓúenɓúen. Bṹn bìo yi, á ĩ̃ ì zéení wɔ̃hṹ ɓúi na se po bìo ká làa mia.

13

Le waminĩ bìo

1 Ká ĩ̀ lá dà wee bío hã̃ sĩ́i-viò bíoní, lè le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà bíoní, ká ĩ̀ yí wa ɓa nùpua, se ĩ̀ ka lòn ɓírínɓoónĩ na ɓa wee ɓúa, tàá hɔ̃n-dɛɛ̀ ɓúi na ɓa wee vṹaa.
2 Ká ĩ̀ lá dà wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa à na ɓa nùpua yi, á zũ le Dónbeenĩ bìo na sà yi, lè mu bìo na ká ɓúenɓúen, hàrí ká ĩ̀ lá dó ĩ̀ sĩ̀i le Dónbeenĩ yi á dà wee hóoní hã̃ ɓúaa mí lara yi, ká ĩ̀ yí wa ɓa nùpua, se ĩ̀ bìo ɲúhṹ mía.
3 Hàrí ká ĩ̀ lá wee lá ĩ̀ níi bìo à sanka na ɓa nĩ-khenia yi, á dà wee khòn bìo á ĩ̃ tà le lònbee yi bìa ká bìo yi* ká ĩ̀ yí wa ɓa nùpua, á ĩ̃ pá máa yí dɛɛ̀ ɓúi mu yi.
4 Yĩ̀a wa ɓa nùpua wón wee wé dàń mí sĩ̀i hĩ̀. O wee wé mu tentemu lè ɓa nùpua. O yí máa dí yandee. O yí máa khòn. O yí máa dé míten.
5 O yí máa wé nĩ̀yi-wárá. O yí máa bàrá mí bìo bìa ká bìo yahó. O sĩ̀i yí máa cĩ̀ fùafùa. Ɓa wó khon làa wo ó o máa ɓua mu mí yi.
6 Yĩ̀a wa ɓa nùpua á sĩ̀i máa wé wa mu bìo na yí térénna bìo yi, o sĩ̀i wee wé wa ho tṹiá poni bìo yi.
7 Yĩ̀a wa ɓa nùpua á mu bìo ɓúenɓúen wee wé kúu yi. Mu bìo ɓúenɓúen yi, o wee tà le Dónbeenĩ bìo, á dé mí sĩ̀i le yi. O wee hĩ̀ mí sĩ̀i mu bìo ɓúenɓúen yi.
8 Le waminĩ lée dɛɛ̀ na máa vé máa mi. Le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà bìo á khíi vé. Hã̃ bíoní na a nùpue yí zũ á bíoró ɲii khíi bàrá. Mu bìo zṹńló á khíi vé.
9 Mu bon. Wa bìo zṹńló á ɲii yí sú, á le Dónbeenĩ ɲi-cúa na wa wee fɛɛ á ɲii mún yí máa sí.
10 Ɛɛ ká mu bìo na ɲii sú pã̃ahṹ khíi dɔ̃n, bṹn ká bìo ɲii yí sú á à vé.
11 Mi loń, bìo á ĩ̃ fù lé o háyónza, á ĩ̃ bíoní, lè ĩ̀ yilera, làa bìo á ĩ̃ zũ lé mu bìo yara, bṹn ɓúenɓúen á mu háyónmu wi yi. Ká bìo á ĩ̃ yìo yòó tɔ̃n, á ĩ̃ ló mu háyónmu yi.

---

* **13:3** *«á ĩ̀ tà le lònbee yi bìa ká bìo yi»* Le Dónbeenĩ bíonĩ vɔ̃n-kĩ̀a ɓúi yi, á bìo kà lé bìo bía: *«á nɔn ĩ̀ten ɓa cĩ̀ina.»*

12 Hã laà na kà wán, á bɨ̀o wa wee mi ka sùiyóon. Ɛɛ ká ho pãahṹ mu khíi dɔ̃n wa wé è
mi mu bɨ̀o ɓúenɓúen wéréwéré. Hã laà na kà wán á ĩ Dónbeenɨ̀ zṹńló ɲii dɨ̃ɲ̀ yí sú. Ɛɛ ká
ho pãahṹ mu khíi dɔ̃n, á ĩ zṹńló làa de ɲii ì sí, làa bɨ̀o lerɛ́n mí bɛɛre zṹnáa mi.
13 Bɨ̀owa bɨ̀o tɨ̃n wi bɨ̃n á máa vé hùúu máa mi. Bṹn lé le waminɨ̀, lè le sɨ̃idéró le
Dónbeenɨ̀ yi làa bɨ̀o wa pan bɨ̀o le Dónbeenɨ̀ dó mí ɲii le mí ì wé. Ká mu mí bɨ̀o tɨ̃n tɨ̃ahṹ
á le waminɨ̀ lé dɨ̀o po bɨ̀o ká.

14

Le Dónbeenɨ̀ Hácírí bè-hãnii ɓúi bɨ̀o

1 Awa, á mi wãa bè le waminɨ̀ wɔ̃hṹ na á ĩ zéenía làa mia, à mu bɨ̀owa wéro pànká na
le Dónbeenɨ̀ Hácírí wee na à mi wé cà lè mi sɨ̀a ɓúenɓúen, sɔ̃̀nkú le Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa fɛɛró.
2 Yɨ̀a wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ, wón yí máa bío lè ɓa nùpua, o wee bío lè le
Dónbeenɨ̀. Nùpue yí máa ɲí bɨ̀o ó ɔ wee bío. Le Dónbeenɨ̀ Hácírí pànká wee wé ò ɔ bío
hã bíoní na á nùpue yí dà máa zṹń.
3 Ká yɨ̀a wee fɛɛ le Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa, wón wee bío lè ɓa nùpua. O wee wé à ɓa kèrètɨ̀ɛwa
sɨ̃idéró le Dónbeenɨ̀ yi va lè mí yahó, o wee hení ɓa sɨ̀a, á hɨ̃ɨ́ hã.
4 Yɨ̀a wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ, wón wee wé ò orɛ́n mí dòn sɨ̃idéró le Dónbeenɨ̀
yi va lè mí yahó. Ká yɨ̀a wee fɛɛ le Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa wee wé á ɓa kèrètɨ̀ɛwa kuure sɨ̃idéró
va lè mí yahó.
5 Ɪ wee fan à mi ɓúenɓúen wé bío hã bíoní na á nùpue yí zũ. Ɛɛ ká mi màhã́ wee fɛɛ le
Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa á mu ù wé sɨ̃ miɨ̃ á à poń bṹn. Yɨ̀a wee fɛɛ le Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa wón bɨ̀o
cṹnú wi po yɨ̀a wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ, se o ɓúi ɓɛ̀n wee dàń bɨ̃ní tãní hã bíoní
mu à ɓa kèrètɨ̀ɛwa kuure sɨ̃idéró le Dónbeenɨ̀ yi va làa yahó.
6 Wàn zàwa lè wàn hɨ̃nni, ká ɨ̃ wãa lá ɓueé bía hã bíoní na á nùpue yí zũ á nɔn mia mí
dòn, á ĩ kɛńló mi cɔ̃́n cṹnú lá à wé ho yɛ́n? Ɪ yí dà máa séení mia ká mu yínɔń bɨ̀o ɓúi na
le Dónbeenɨ̀ zéenía làa mi, tàá mu bɨ̀o zṹńló á ĩ zéenía làa mia, tàá le Dónbeenɨ̀ ɲi-cúa á ĩ
fɛɛra nɔn mia, tàá kàránló ɓúi á ĩ nɔn mia.
7 Mi loń hã sɨ̃-ɓúania, ho cãahṹ tàá ho coohṹ, ká hã ɓúaró yí bò bɨ̀o wán á ɓa à zṹń bɨ̀o
hã wee bío kaka?
8 Lé o yɛ́n á à dɨ̃n dɨ̃n á à lá hã hɨ̃a sɨ̀a ká a yí ɲá bɨ̀o le tɨ̃nɓúaní bía wéréwéré?
9 Minɛ́n mún bɨ̀o ka kà síi. Hen ká mi wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ, à nùpue na
dà à tãní hã á mía, á ɓa à wé kaka à ɲínáa bɨ̀o mi wee bío? Hã à kɛń lòn bín-conconwà.
10 Ho dɨ̃míɲá yi á hã sɨ̃íwà boo, ká hã ɓúenɓúen wi lè mín bíoní á sɨ̃í na ɓàn bíoní kúará
mía hón mía.
11 Ká yɨ̀a wee bío làa mi á ĩ hɨ̃a yí máa ɲí bíoní, bṹn ká ɨ̃ ka lòn nɨ̃-hãni o cɔ̃́n, ó orɛ́n
mún ɲ̀ kɛń lòn nɨ̃-hãni ɨ̃nɛ́n cɔ̃́n.
12 Minɛ́n mún bɨ̀o ka kà síi. Bɨ̀o mi wee cà mu bɨ̀owa na le Dónbeenɨ̀ Hácírí wee na
wéró pànká lè mi sɨ̀a ɓúenɓúen, á mi cén bánbá à mi cà bɨ̀o wee wé à ɓa kèrètɨ̀ɛwa kuure
sɨ̃idéró le Dónbeenɨ̀ yi va lè mí yahó.
13 Awa, yɨ̀a wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ ko ò ɔ fio le Dónbeenɨ̀ yi ò ɔ wé dàń hã
tãní à ɓa nùpua ɲí.
14 Hen ká ɨ̃ wee fio lè hã bíoní na á nùpue yí zũ, á ĩ hácírí dén á à kɛń ho fioró wán, ká
ɨ̃ yí máa le ɨ̃ yi à wéráa ho.
15 Awa, á lé mu yɛ́n á ĩ ì wé? Ɪ ì fio lè hã bíoní na á nùpue yí zũ lè ɨ̃ hácírí, ká ɨ̃ mún pá à
le ɨ̃ yi á à fio lè le bíoní na ɓa nùpua zũ à ɓa ɲí. Ɪ ì sío hã lení lè hã bíoní na á nùpue yí zũ
lè ɨ̃ hácírí, ká ɨ̃ mún pá à le ɨ̃ yi á à sío lè le bíoní na ɓa nùpua zũ à ɓa nùpua ɲí.
16 Ká wa yí máa wé làa bṹn, ká yɨ̀a wee wé ho báráká déró fioró lè hã bíoní na á nùpue
yí zũ lè mí hácírí á bɨ̀a ká á à wé kaka à tàráa ho «*Amiina» ho fioró mu vaa véenii.
17 Hàrí à ũ báráká déró fioró mu wé se kaka, á bɨ̀a yí ɲá ho máa yí cṹnú ho yi.

18 Ĩ wee dé le Dónbeenĩ báráká̀, lé bĩo hã bíoní na á nùpue yí zũ, á ĩnɛ́n wee bío po mi
ɓúenɓúen.
19 Ɛ̃ɛ ká ɓa kèrètĩɛwa kúaa mín wán, á hã bíoní bĩo hònú na á ĩ̃ ì bío làa ba lè le bíonĩ
na ɓa zũ á ĩ̃ ì bío á à kàrán làa ba, á ĩ̃ wa á po hã bíoní muaaseé pírú na á ĩ̃ ì bío làa ba na
á nùpue yí zũ.
20 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mi yí wé lòn háyúwá mi yilera yi. Mu bè-kora dãní yi bũn
mi wé lòn háyúwá. Ká mi màhã wé leéka mi yiwa lòn yèn-tĩnia sa.
21 Bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi:
«Ĩ̃ ì dĩn hã sĩí-viò nùpua wán
á à bíoráa lè ĩ̀ nĩpomu lè hã bíoní na ɓa yí máa ɲí.
Hàrí ká ĩ̀ wó bũn,
á ĩ̃ nĩpomu pá máa ɲí ĩ̀ cɔ̃n.»*
22 Lé bũn á hã bíoní na á nùpue yí zũ hɔ̃n bíoró wee zéení làa bĩa yínɔń ɓa kèrètĩɛwa le ɓa
níi mía ɓa kèrètĩɛwa bĩo yi. Bũn bè-zéenínii so yahó yí sã ɓa kèrètĩɛwa. Ká le Dónbeenĩ
ɲi-cúa hɔ̃n fɛɛró ɓɛ̀n wee zéení lè ɓa kèrètĩɛwa le le Dónbeenĩ wi làa ba. Bũn yahó yí sã
bĩa yínɔń ɓa kèrètĩɛwa.
23 Mi loń. Ká ɓa kèrètĩɛwa kuure nùpua ɓúenɓúen lá kúaa mín wán síi, á ɓa ɓúenɓúen
wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ, ó o ɓúi na dĩǹ yí zũ ɓa kèrètĩɛwa bĩo yara, tàá o ɓúi na
yínɔń o kèrètĩɛ ɓueé dɔ̃n, á ɓa so máa bío le mi wee khée le?
24 Ɛ̃ɛ ká ɓa ɓúenɓúen wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa, ó o ɓúi na yínɔń o kèrètĩɛ, tàá o ɓúi na
dĩǹ yí zũ ɓa kèrètĩɛwa bĩo yara ɓueé dɔ̃n, á ɓa so máa le mí yiwa, á máa zũń le mí wó
khon bĩo ɓa wee ɲí bĩo yi le?
25 Bĩo wi ɓa yiwa na á nùpue yí zũ, á bĩo ò zũń. Hón pãahũ so yi, ká ɓa màhã lií ɓúrá á à
ɓùaaní le Dónbeenĩ ká ɓa à bío: «Tʊ̀iá poni, le Dónbeenĩ ɓɛ̀ntĩn wi làa mia.»

Ɓa kèrètĩɛwa kúeeminwánló bĩo

26 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, á bĩo wãa ko mu wé le mu yɛ́n? Hen ká mi wé kúaa mín
wán, ká yĩa yú lení ò o sío le, ká yĩa yú bĩo o ò kàrán làa bĩa ká, ò o kàrán ɓa. Ká yĩa
le Dónbeenĩ zéenía làa bĩo ɓúi ò o zéení mu, ká yĩa yú hã bíoní na á nùpue yí zũ bíoró
pànká, ò o bío hã, ká yĩa ɓɛ̀n yú hã tãníló pànká, ò o tãní hã. Bũn ɓúenɓúen á à dàń ǹ
séení ɓa kèrètĩɛwa kuure à ɓa sĩidéró le Dónbeenĩ yi wíoka fárá dĩn.
27 Ká ɓa ɓúi wi mi tĩahũ á wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ, á bũn ko làa nùpua nùwã
ɲun, tàá nùwã tĩn à wé mu. Ká yĩa wé bía mí bĩo, à yĩa so ɓɛ̀n bío mí bĩo, ò o ɓúi mún wé
tãní bĩo ɓa nĩ-kéní kéní wee bío.
28 Ká yĩa á à tãní mu mía, á ɓànso ko ó o wé tɛ́tɛ́, ò o bío le le Dónbeenĩ mí yi.
29 Ká mu lé ɓa ɓúi wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa, á bán nùwã ɲun tàá nùwã tĩn á ko ɓa wé
bío ká bĩa ká wee và mí yiwa bĩo hã ɲi-cúa mu wi à ɓa ɓua lè míten wán.
30 Ká le Dónbeenĩ zéenía bĩo ɓúi là a ɓúi mi tĩahũ, á yĩa lá wee bío ko ò o wé tɛ́tɛ́ ká a
día le bíonĩ na wón ɓànso yi.
31 Ká mu wee wé kà, á mi ɓúenɓúen dà wé è fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa, yĩa wé bía mí bĩo,
á yĩa á à bío mí bĩo, bèra a na à mi ɓúenɓúen yí ho kàránló, à mún yí le sĩ-heɓúee.
32 Yĩa wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa ko ò o zũń míten ò o yí wé mu concon.
33 Le Dónbeenĩ yí wa bĩo na lùnkaa. Bĩo wee wé ho hɛ́ɛrà bũn lé bĩo le Dónbeenĩ wa.
Bũn lé bĩo mu wee wéráa bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi kuio ɓúenɓúen yi.
34 Ká ɓa kèrètĩɛwa wé kúaa mín wán, á ɓa hãawa ko ɓa wé tɛ́tɛ́. Níi yí nɔn ɓa yi à ɓa bío.
Ɓa ko ɓa wé liiní míten làa bĩo ɓa *zúifùwa làndá bíaráa mu.
35 Ká ɓa wi à ɓa zũń bĩo ɓúi yara, à ɓa tùa bũn lè mí báráni mí zĩní yi. Mu yí se ò o hãa
bío ɓa kèrètĩɛwa kúeeminwánló yi.
36 Mi wee leéka le le Dónbeenĩ bín-tente so ló mínɛ́n cɔ̃n le? Tàá mu so lé minɛ́n mí dòn
á le bĩo sã yi le?

---

* **14:21** Mi loń Ezayii vũahũ 28.11

37 Hen ká a ɓúi wee leéka le mí lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro, tàá ɓànso wee leéka le mí yú le Dónbeenĩ bĩo wéró pànká, à ɓànso zũń mu le bĩo á ĩ túara nɔn mia kà lé o Ɲúhũso bĩo na ó o bò henía.
38 Ká yĩa yí tà mu, á le Dónbeenĩ máa tà wón bĩo.
39 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, á bĩo mi wáa ko mi cà lè mi sĩa ɓúenɓúen lé le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛró, à bĩa wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ à mi mún yí hè.
40 Bĩo here, lé à mu ɓúenɓúen wé làa bĩo mu koráa, à mu yí lùnka.

15

O Krista vèerɔ́ bĩo

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, le Dónbeenĩ bín-tente na á ĩ buera nɔn mia, lé dén á ĩ bĩnía wee leéka bĩo làa mia. Lé lerɛ́n á mi tà bĩo á bò yi lè mi sòobɛ́ɛ.
2 Lerɛ́n lé dĩo á à kãní mia ká mi wee ɓua le sese làa bĩo á ĩ bueraráa le nɔn mia. Ká bũn mía se mi tà le bĩo coon.
3 Ho kàránló na bĩo ɲúhũ wi po hĩa ká, hĩa ĩnɛ́n ĩ bɛɛre yú á nɔn mia le hĩa kà: O *Krista húrun wa bè-kora bĩo yi làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi.
4 Ɓa nùuna a, á mu wizooní tĩn zoǹ, ó o vèera làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi.
5 O zéenía míten là a Piɛre, bũn mɔ́n ó o màhã́ zéenía míten lè mí tonkarowà pírú ɲun.
6 Bũn mɔ́n á wàn zàwa lè wàn hĩnni na po khĩá-hònú ó o zéenía lè míten làa cúekúee. Ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ pá yĩo wi lua hàrí lòn zuia. Ɓa nùwã yɛn ɓúi lé bĩa húrun ɓa tĩahũ.
7 Bũn mɔ́n ó o zéenía míten là a Zaaki, á màhã́ zéeníanáa míten lè mí tonkarowà ɓúenɓúen.
8 Bĩo ó o zéenía míten lè ɓa ɓúenɓúen vó, ó o mún zéenía míten lè ĩnɛ́n na ka lòn za na teró cú wán.
9 Mu bon, ĩ lé ɓa tonkarowà ɓúenɓúen mɔ́n dí. Ɓa yàá yí ko ɓa ve mi làa tonkaro, lé bĩo á bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi á ĩ beéra lò.
10 Bĩo á ĩ karáa ho zuia, lé le Dónbeenĩ sãamu pànká yi. A le sãamu na le wó làa mi á yí tò, ɓùeé. Ĩ sá ho tonló á lò bon po ɓa tonkarowà na ká ɓúenɓúen. Ɛɛ ká mu yínɔń ĩnɛ́n lè ĩ pànká á wó mu. Lé le Dónbeenĩ sãamu lé bĩo nɔn á ĩ dàńna wóráa mu.
11 Lé bũn bĩo yi, à mu wé ĩnɛ́n loo, tàá ɓarɛ́n loo, se dĩo kà lé le bíonĩ na wa wee bue, á lé lerɛ́n mi tà bĩo.

Ɓa nĩ-hía vèerɔ́ bĩo

12 Ká mu lé o *Krista vèeró bĩo á wa wee bue, á lée webio nɔn á mi tĩahũ á ɓa ɓúi wee bíoráa le ɓa nĩ-hía máa vèe?
13 Ká ɓa nĩ-hía máa vèe bĩo bon, se o Krista mún yí vèera.
14 Ká a Krista yí vèera, se bĩo wa wee bue ɲúhũ mía, á bĩo mi tà yi mún mía.
15 A bè bũn wán, á se wa lé ɓa sabín-fũaalowa, lé bĩo wa bía kɛ̃́nkɛ̃́n le le Dónbeenĩ vèenía o Krista léra ɓa nĩ-hía tĩahũ. Ká mu bon ká ɓa nĩ-hía máa vèe, se bĩo á wa le le Dónbeenĩ vèenía o Krista mún yí bon.
16 Ká ɓa nĩ-hía yí dà máa vèe, se o Krista mún yí vèera.
17 Ɛɛ ká a Krista yí vèera, se bĩo mi tà yi ɲúhũ mía, á mi bè-kora pá ɲà mi ɲúná yi.
18 Mu yàá po bũn, mu wee zéení le bĩa tà a Krista bĩo á húrunnáa á bĩo yáara ɓúenɓúen.
19 Ká mu lé le mukãnĩ na wa wi yi hã laà na kà wán mí dòn bĩo yi á wa dóráa wa sĩa o Krista yi, se wa miinà po ɓa nùpua na ká ɓúenɓúen miinà.
20 Ɛɛ ká a Krista ɓɛ̀ntĩn vèera bĩo bon. Bĩo á mu bè-yáa wee zéení le ho dĩnló á à be è wé se, lé bũn bán síi ó o Krista vèeró bĩo mún wee zéení le ɓa nĩ-hía à vèe.
21 O nùpue nĩ-kéní lé yĩa nɔn á ɓa nùpua wee híráa, lé bũn ɓàn síi ó o nùpue nĩ-kéní lé yĩa mún nɔn á ɓa nĩ-hía wee vèeráa.
22 Bĩo ɓa nùpua ɓúenɓúen wee hí lé bĩo ɓa lée sĩí dà-kéní là a Adãma, lé bũn á ɓa ɓúenɓúen mún ǹ vèe, ɓa páaníló là a Krista bĩo yi.

23 Ká ho vèeró mu màhã̄ à wé làa bĩo mu sãnáa mín. O Krista lé yĩa dú ɓa ɓúenɓúen yahó lòn bè-yáa. Bṹn mɔ́n ó ɔ ɓuenló pãahṹ á bĩa bĩo sã a yi màhã̄ à vèe.
24 Hón pãahṹ so yi ká mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ á à ɓúe. O Krista á à ɓúe hã pànká sṹmáa ɓànsowà lè mí sĩíwà ɓúenɓúen na yí máa mi ɲúná ká a bĩní ì na le bɛ́ɛnĩ o Maá Dónbeenĩ yi.
25 Mu bon, o Krista ɓueé lá le bɛ́ɛnĩ fúaa bĩo ó ɔ ɓúrá mí zúkúsa mí tá á bò mí zeǹ wán.*
26 O zúkúso na o ò yáa ho mɔ́n lé mu húmú.
27 Mu bon, mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi le le Dónbeenĩ dó mu bĩo ɓúenɓúen o tá.† Ká lé le Dónbeenĩ dó mu bĩo ɓúenɓúen o tá, se mu wee zéení le le Dónbeenĩ na dó mu dén níi ló.
28 Ká a Krista khíi wi mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ wán, ó orɛ́n na lé o Za á ɓɛ̀n ǹ dé míten le Dónbeenĩ tá. Bṹn ká le Dónbeenĩ na lá dó mu bĩo ɓúenɓúen o tá, á à wé mu bĩo ɓúenɓúen bɛ́ɛ.
29 Ká ɓa nĩ-hía yí máa vèe, á lée webio á bĩa wee bátízé míten ɓa bĩo yi á wee cà? Lée webio nɔn ɓa wee wéráa mu?
30 Á warɛ́n ɓɛ̀n lée webio nɔn á wa wee zàaníináa wa mukãní làa wizooní.
31 Wizonle lée wizonle ká ĩ wee sánsá mu húmú. Wàn zàwa lè wàn hĩ̀nni, ĩ wee bío bṹn lé bĩo á bĩo wa Ɲúhṹso Yeesu Krista wee wé mi tĩahṹ á ĩ sĩi wan bĩo yi.
32 Ho Efɛɛze yi, á ĩ lò bon ɓa nùpua níi yi lè ĩ san làa zĩn-bùaa. Ká mu lé ho dĩmíɲá bĩo mí dòn bĩo yi á ĩ wóráa mu se lé ho cṹnú yɛ́n á ĩ yú? Ká ɓa nĩ-hía yí máa vèe, se le bíonĩ na kà bĩo bon: «Mi wé wa dí ká wa a ɲu, lé bĩo wa yĩró húrun se mu vó.»‡
33 Mi yí khà miten: «Lé o nùpue na térénna ò ɔ wee bè là a bè-kora wéro á hĩa wé là a bĩo síi.»
34 Á mi cén tĩní mi yĩo, à mi khí mu bè-kora wéró yi. Ɓa ɓúi wi mi tĩahṹ á yí zũ le Dónbeenĩ. Ĩ wee bío kà síi à hã nĩyio dí mia.

Wa sãnía yèrèmáló bĩo

35 Ɛɛ ká ɓa ɓúi pá wee tùa le ɓa nĩ-hía vèeró á à wé kaka síi. Ɓa sãnía á à kɛń kaka ɓa vèeró pãahṹ?
36 Mi ɓɛ̀ntĩn lé ɓa bɔ̃́nbúwá. Mi loń, hen ká a ɓúi dù dɛ̀ɛ ɓúi bɛɛre, ká le yí sṹna, á yí ló bĩo le lá karáa wán, á le so ò dàń lé á yòó dã le?
37 Mu bĩo na hà yòó ló yínɔń bṹn mi dù, mu ɓàn bɛɛre lé dĩo á mi dù. Mu dà á wé wɛɛ́nĩ tàá bè-dínii ɓúi.
38 Bĩo á le bĩo hĩa wéráa, bṹn sã le Dónbeenĩ yi. Mu bè-dínii ɓúenɓúen bĩo na mu wee lé à sàráa sĩí yínɔń dà-kéní.
39 Á bĩa yĩo wi lua ɓúenɓúen sãnía yínɔń dà-kéní. Ɓa nùpua, ɓa sároń bùaa, ɓa ɲínzàwa lè ɓa cezàwa ɓúenɓúen sãnía wi ká hã ɓúenɓúen màhã̄ wi mín ɲúná yi.
40 Ho wáayi bĩowa semu wi mí dòn làa bĩa yĩo wi lua na wi ho tá yi semu.
41 Le wii semu wi mí dòn, ho pĩihṹ semu wi mí dòn, á hã mànàayio semu wi mí dòn. Á hã mànàayio mu lè mí dà-kéní kéní semu pá wi mín ɲúná yi.
42 Lé bṹn lè ɓa nĩ-hía vèeró bĩo lée dà-kéní. Hen ká ɓa sãnía hĩa lií dó ho tá yi làa bĩo le bɛɛre wee dĩráa bĩo síi, à hã soo. Ká hã hĩa vèera, à hã sĩí yèrèmá á máa bĩní hí.
43 Hã sãnía na ɓa nùuna, á cùkú mía, hã yí dà bĩo ɓúi máa wé. Ká hã hĩa vèera à hã cùkú wé à pànká kɛń.
44 Hã sãnía na wee nùu, hɔ̃́n bĩo sã ho dĩmíɲá na kà yi. Ká hã khíi vèera, á hã a yèrèmá á bĩo ò sĩ ho wáayi yi. Bĩo hã sãnía na bĩo sã ho dĩmíɲá yi wiráa, lé bṹn ɓàn síi á hã sãnía na bĩo sã ho wáayi yi mún wiráa.

---

* **15:25** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 110.1 † **15:27** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 8.6 ‡ **15:32** Mi loń Ezayii vũahṹ 22.13

45 Mu so yí túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi kà síi le? «O Adãma na lé o yahón nùpue,
á le Dónbeenĩ wó ó ɔ yĩo wi lua.»§ Ká a *Krista na lé o mɔ́ndɛ́n Adãma wón lé ho wáayi
nùpue na wee na le mukãnĩ.
46 Bĩo dú ho yahó yínɔ̃ń hã sãnía na bĩo sã ho wáayi, hã sãnía na bĩo sã ho dĩmíɲá yi lé
hĩa dú ho yahó. Ho wáayi sãnía hõn wi làa mɔ́n.
47 O yahón nùpue na má lè le tĩní wón bĩo sã ho tá yi. Ká a «ɲun níi nùpue» bĩo sã ho
wáayi.
48 Bĩa bĩo sã ho tá yi ka làa yĩa má lè le tĩní bĩo síi. Ká bĩa bĩo sã ho wáayi yi, bán ɓɛ̀n
ka làa yĩa bĩo sã ho wáayi bĩo síi.
49 Bĩo wa láráa ho tá yi nùpue sĩí, lé bũn wa mún khíi láráa ho wáayi nùpue sĩí.*
50 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, bĩo á ĩ wi à ĩ zéení làa mia, lé à mi zũń le wa yí dà máa kɛń
hen na le Dónbeenĩ wee dí mí bɛ́ɛnĩ yi lè wa sãnía na bĩo sã ho dĩmíɲá yi. Mu bĩowa na
dà wee yáa níi yí dà máa kɛń bĩo yí dà máa yáa yi.
51 Mi ɲí bĩo kà. Ĩ ì zéení bĩo ɓúi na le Dónbeenĩ lá sà yi làa mia: Mu yínɔ̃ń wa ɓúenɓúen
lé bĩa à hí. Ká ɓa nĩ-hía làa bĩa yĩo wi lua lé warɛ́n ɓúenɓúen sĩí á à yèrèmá.
52 Mu ù wé fùafùa, lè le yère kèɓúenló bĩo síi, ho pãahṹ na le bũaanĩ sã á à ɲí yi le
mɔ́ndɛ́n wizonle zoń. Ká le bũaanĩ mu sã ɲá, á ɓa nĩ-hía á à vèe, á sãnía à yèrèmá, á wã́a
máa bĩní máa hí hùúu. Ká warɛ́n na yĩo wi lua, á sãnía à yèrèmá.
53 Mu bon, hã sãnía na wee hí à soo, á ko hã yèrèmá à wé hĩa yí dà máa hí máa soo.
54 Ká hã sãnía na wee hí à soo á khíi yèrèmáa á wó hĩa yí dà máa hí máa soo, bũn ká
bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi kà màhã́ wã́a ɲii ì sí:
«Húmú, ũ fũuhṹ fá á mu vóráa.†
55 Húmú, ũ pànká wi wen?
Húmú, ũ hĩnĩ na ũ wee táaráa wi wen?»‡
56 Mu húmú hĩnĩ na mu wee táaráa lé mu bè-kohó. A bĩo ɓɛ̀n wee na à mu bè-kohó yíráa
ho pànká wa wán lé o *Mɔyiize làndá.
57 Ɛɛ ká wa wee dé le Dónbeenĩ báráká, lerɛ́n na wó á wa dàńnáa mu húmú wa Ɲúhṹso
Yeesu Krista pànká yi.
58 Wàn zàwa lè wàn hĩnni na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, bũn lé bĩo nɔn á mi fárá tĩn, à yí día le
ɓa dèké mia. Mi ca mi kuio o Ɲúhṹso tonló sáró yi. Lé bĩo mi wã́a zũ le le lònbee na mi
wee lá a Ɲúhṹso bĩo yi á yínɔ̃ń kã́amáa.

16

Le wárí na cɔ̃n nɔn ho Zeruzalɛɛmu kèrètĩɛwa yi

1 Mi wã́a le wa khíi zo le wárí na wee cã à séeníná bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi na wi
ho Zeruzalɛɛmu yi tũiáwà yi. Ĩ bía bĩo le wárí cãló mu bĩo ko mu wéráa á nɔn ho Kalasii
kèrètĩɛwa kuure yi vó. Minɛ́n mún wé làa bũn bĩo síi.
2 Hã dimaasiwa ɓúenɓúen à mi nĩ-kéní kéní wárí na mi sá yú ɓúi á mi bàrá mí dòn làa
bĩo mi dàráa mu. Bèra a na à mi wã́a yí pa ĩ ɓuenló mi cṍn à bío le mi ì cãnáa wárí.
3 Ĩ khíi ɓueé dɔ̃n mi cṍn, á ɓa nùpua na á minɛ́n mi bɛɛre hueekaa lé bán á ĩ ì fé mi hãmu
bĩo á à túa hã vɔ̃nna à bè wán á à na yi, á ɓa à ɓua à varáa ho Zeruzalɛɛmu.
4 Ká ĩnɛ́n ĩ bɛɛre pá ko à ĩ ɓua mu varáa, á ɓa à bè làa mi.

Bĩo ɔ́ ɔ Poole wi ɔ̀ ɔ wé

5 Ĩ wi à ĩ ɓuen mi cṍn, ká ĩ màhã́ à kã́a ho Maseduana kɔ̃hṹ yi á à ɓuennáa.
6 Ɲún-sĩ á ĩ ɓueé cãaka làa mia cúa-yɛn, ɲún-sĩ á le tèɛnĩ pãahṹ ɓúenɓúen á ĩ yàá à wé
mi cṍn. Bũn ká mi wã́a à yí mi á à séení á ĩ vaá dãnáa hen na á ĩ bò ò va yi.

§ **15:45** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 2.7 * **15:49** Le Dónbeenĩ bíonĩ vɔ̃n-kĩa ɓúi yi á bĩo kà lé bĩo túara: Lé bũn á mi mún wa láráa ho wáayi nùpue sĩí. † **15:54** Mi loń Ezayii vũahṹ 24.8 ‡ **15:55** Mi loń Ozee vũahṹ 13.14

7 Mu bon, ĩ yí wi à ɩ̃ ɓuee mi mia làa miló kà síi ká ĩ khĩí. Ĩ wi à ɩ̃ ɓuee cãaka làa mia ká
a Ɲúhũso tà mu.
8 Bĩo kà wán, á ɩ̃ ì kɛɛní ho Efɛɛze lóhó yi á ho *Pãntekoote á à yí mi bĩn.
9 Lé bĩo á ton-beenĩ sáró ɲii héra día nɔn miĩ bĩn, á bĩa wi ɓa hè ho sáró mún boo.
10 Ká a Timɔtee ɓueé dɔ̃n mia, à mi sábéré à mi wíoka a ɓua, lé bĩo ó o wee sá a Ɲúhũso
tonló lè ĩnén bĩo.
11 O ɓúi yí zùaɲ wo yi. Ká a khíi bĩnía wà à ɓuen ĩ cɔ̃n, à mi séení a ò o ɓueé dã làa hɛ́ɛrà.
Ĩ pan wo, orɛ́n lè wàn zàwa na bò làa wo.
12 Ká mu lé wàn za Apoloosi, wón á ɩ̃ henía sĩi á à yí cúa-yɛn le o bè lè wàn zàwa na
bĩnía wà à ɓuen mi cɔ̃n à ɓuennáa, ká a sĩi ɓèntĩn yí tà le vɛɛnĩ mu bĩo bĩo kà wán. Ĩ zũ
mu le pãahũ na ò o yí le níi yi, o ò ɓuen.

O Poole bioni véeni

13 Mi tĩní mi yĩo, mi fárá dĩn mi sĩidéró le Dónbeenĩ yi. Mi zéení le mi lé ɓa nùpua na
sĩa hereka, á pànkáwá wi.
14 Mi bè-wénia ɓúenɓúen á mi wé wé lè le waminĩ.
15 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, le ĩ pá bĩní hení bĩo dà-kéní bĩo na mia. Mi zũ a Sitefanaasi
lè mín zĩi nùpua. Mi zũ le ho Akayii kɔ̃hũ ɓúenɓúen yi, á ɓarɛ́n lé bĩa nín-yání tà a Ɲúhũso
bĩo. Mi mún zũ le ɓa dɛ̀ɛnía bánbáa wee séení bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi.
16 Awa, bán nùpua so síi, làa bĩa làa ba lɛɛ́ra ho tonló yi, á mi wé tà día le ɓa dí mi yahó.
17 Bĩo á wàn zàwa Sitefanaasi là a Akayikuusi, là a Fɔɔtunatuusi á ɓueé ɓúɛɛkío mi á
ɓèntĩn lée bĩo na wan ĩ sĩi làa sòobɛ́ɛ. Lé bĩo á bĩo mi yí dà máa wé máa na miĩ bĩo mi
khɛ̀ra làa mi bĩo yi, lé bũn á ɓarɛ́n wó mi lahó yi.
18 Ɓa ɓèntĩn hĩína ĩ sĩi làa bĩo ɓa wee wéráa mu làa mia pɔ̃̀nna cɛ̀rɛ̀ɛ yi. Ɓa nùpua mu
síi á mi wé kɔ̃̀nbi.

Le tɛɛnti

19 Ɓa kèrètĩɛwa kuio na wi ho Azii kɔ̃hũ yi á wee tɛ̀ɛní mia. O Akilaasi là a Pirisiiye lè
ɓa kèrètĩɛwa na wee ɓuee kúee mín wán ɓa cɔ̃n, á wee tɛ̀ɛní mia wa Ɲúhũso yèni yi.
20 Wàn zàwa ɓúenɓúen wee tɛ̀ɛní mia. Minɛ́n mún tɛ̀ɛníka mín yi sese.
21 Lònbĩo lé ĩnén Poole lè ĩ nín-bia á wee túa le tɛ̀ɛníi ì na mia.
22 Ká a ɓúi yí wa a Ɲúhũso mi tĩahũ, à mi lén wo mi tĩahũ. «Maranataa», le wa Ɲúhũso
ɓuen.
23 Le wa Ɲúhũso Yeesu *Krista sãamu à kɛń làa mia.
24 Ĩ ɓèntĩn wa mia lè ĩ sĩi ɓúenɓúen wa páaníló là a Yeesu Krista bĩo yi. *Amiina!

Ho ɲun níi vũahṹ na ó ɔ Poole túara nɔn ho Korɛnte kèrètĩɛwa kuure yi

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

O Poole lé yĩa wíokaa túara ho vũahṹ na kà nɔn ho Korɛnte kèrètĩɛwa kuure yi. Sãni ò ɔ túa ho, à bṹn ɓa ɓúi ɓa tĩahṹ lá pã́ a Poole mu bĩo le o yínɔ́ń o Yeesu *Krista tonkaro.

Ká a Poole màhã́ túara ɓa yi, á zéenía mí bĩo yahó làa ba. O le mí wa ɓa ɓúenɓúen, á wi à ɓa bĩní wé sĩ.

O nín-yání zéenía bĩo ó ɔ lò bonnáa, làa bĩo le Dónbeenĩ séeníanáa wo (1.1-11). Hã bín-zàwa na wi orɛ́n làa ba pãahṹ ó ɔ bía dã́ní yi, á zéenía le lé o Yeesu nɔn le ɲii mí yi à mí ɲĩ ɓa zeǹ wán. O Poole vũahṹ ɓúi yi ó ɔ zá làa ba, ɛ̀ɛ ká ho vũahṹ na kà yi ó ɔ le mí sĩi wan làa sòobɛ́ɛ bĩo ɓa tà yèrèmáa mi yilera lè mi wárá bĩo yi (1.12–7.16).

O Poole le ho Korɛnte kèrètĩɛwa wé hɛ́n mí níní à wéráa mu hãmu séení ho Zeruzalɛɛmu kèrètĩɛwa na lé ɓa nĩ-khenia (8–9).

Ho vũahṹ mu lii véeníi, ó ɔ Poole zá làa bĩa le o yínɔ́ń le Dónbeenĩ tonkaro, á zéenía le ɓa bĩo yí bon (10–13).

Le tɛ̀ɛníi

1 Mu lé ĩnɛ́n Poole na le Dónbeenĩ lè mí sĩi bĩo á wó là a Yeesu Krista tonkaro, lè wàn za Timɔtee á wee tɛ̀ɛní ɓa kèrètĩɛwa kuure na wi ho Korɛnte lóhó yi ho Akayii kɔ̃hṹ yi. Wa mún wee tɛ̀ɛní bĩa bĩo sã́ le Dónbeenĩ yi na wi ho kɔ̃hṹ mu ɓúenɓúen yi

2 Le wàn Maá Dónbeenĩ lè wa Ɲúhũso Yeesu Krista wé mu sãamu làa mia, à na ho hɛ́ɛrà mia.

O Poole wee dé le Dónbeenĩ báráká

3 Le le khòoníi à bĩo sĩ wa Ɲúhũso Yeesu *Krista ɓàn Maá yi. Wón na lé o maá na zũ le màkárí, á wee hení wa sĩa fɛ́ɛɛ.

4 O wee hení wa sĩa le lònbee na wee yí wɛn ɓúenɓúen yi, bèra a na à warɛ́n ɓɛ̀n dàń dĩn bṹn wán à heníná bĩa lò wee be sĩa, à ɓa yí le sĩ-heɓúee na warɛ́n wa bɛɛre yú le Dónbeenĩ cɔ̃́n.

5 Mu bon, làa bĩo síi á le lònbee wee yíráa wɛn dà khĩí o Krista bĩo yi, lé làa bṹn síi á le sĩ-heɓúee na wa wee yí le Dónbeenĩ cɔ̃́n o Krista pànká yi á wa wee yí puuní.

6 Hen ká wa lò wee be, se lée bèra a na à mi yí le sĩ-heɓúee, à mún kã́ní. Ɛ̃ɛ ká wa yú le sĩ-heɓúee, se lée bèra a na à minɛ́n mún yí le à bè yi dàń láráa le lònbee dà-kéní kéní na warɛ́n wee lá.

7 Mi sĩadéró le Dónbeenĩ yi á wa láa yi binbirĩ. Bĩo mi páanía le lònbee yi làa wɛn, á wa ɓɛ̀n mún zũ le mi mún páanía le sĩ-heɓúee na wa yú yi làa wɛn.

8 Mu bon, wàn zàwa lè wàn hĩnni kèrètĩɛwa, wa ko wa zéení bĩo sá wɛn ho Azii kɔ̃hṹ yi làa mia. Wa lá le lònbee bĩn làa sòobɛ́ɛ. Le lònbee mu ɓɛ̀ntĩn wó herera wa wán fúaa wa yàá lá máa dàń le. Wa yàá lá wee leéka le le máa ká wɛn.

9 Wa ɓɛ̀ntĩn lá wee leéka le ɓa à ɓúe wɛn. Lé bṹn nɔn á wa yí dó wa sĩa waten yi à wa dó hã le Dónbeenĩ na wee vèení ɓa nĩ-hía yi.

10 Le Dónbeenĩ lé dĩo kã́nía wɛn bṹn húmú so síi yi, á le pá à bĩní ì kã́ní wɛn. Mu bon, wa láa mu yi le le pá wé è kã́ní wɛn.

11 Minɛ́n mún séení wɛn lè mí fĩoró. Lé bṹn á à na ká mu sãamu na wa à yí ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ fĩoró pànká yi, á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ á à bè yi á à déráa le Dónbeenĩ báráká wa bĩo yi.

O Poole khinia mi vɛɛnĩ yi

12 Bĩo wa sĩa wee zéení làa wɛn lé bṹn wa sĩa wee wa bĩo yi, mu lé bĩo wa wee ɓua lè waten ho dĩmíɲá yi lè mu húaaràmu, lè le yi na wee ce, dĩo wee lé le Dónbeenĩ cɔ̃́n, sɔ̃̀nkú

bìo wa ɓuan lè waten minɛ́n dãní yi. Mu yí wó lè hã sãnía bè-zũńminĩ pànká, ká mu wó le Dónbeenĩ sãamu pànká yi.
13 Mu bon, wa vɔ̃nna na wa wee túa na mia á wa yí máa túa bè-vio ɓúi yi ká mu yínɔń bìo mi wee kàrán làa bìo mi wee ɲí hã yi. Ɪ láa mu yi le mi ì ɲí bìo wa túara wéréwéré.
14 Mi dĩǹ yí ɲá bìo kà ɓúenɓúen: Mi dà à zãmaka wa bìo yi, làa bìo á warɛ́n mún ǹ zãmakaráa mi bìo yi nɔ̀nzoǹ na wa Ɲúhũso Yeesu ù ɓuen yi.
15 Ɪ láa bũn yi. Lé bũn nɔn á ĩ lá wi à ĩ ɓuee lé mi cɔ̃́n vé, bèra a na à mi séení mi hã cúa-ɲun.
16 Mu bon, ĩ lá wi à ĩ ɓuee dĩn mi cɔ̃́n vé à ɓuennáa hen ho Maseduana yi. Ká ĩ bĩnía, á ĩ tĩn ɓueé dĩn mi cɔ̃́n à mi séení mi à ĩ dàń varáa ho *Zudee kɔ̃hũ.
17 Bìo á ĩ bía le ĩ wé kà à mu yí wó so wee zéení le ĩ láa yi mía le? Hen ká ĩ le ĩ wé bìo, à ĩ so wé mu là a ɲiní ɲun ɓànso bìo síi le, yìa wee tà ho ũuu ho zuia ká ho yìró ò ɔ le ɓùeé lòn nùpue na yí zũ Dónbeenĩ le?
18 Le Dónbeenĩ na máa wé yèrèmá mí ɲii lé ĩ sɛɛ́ràso. Hã ɲi-cúa na wa wee fɛɛ na mia yínɔń ũuu làa ɓùeé.
19 Le Dónbeenĩ Za, o Yeesu Krista, yìa á ĩnɛ́n là a Silivɛ̃n là a Timɔtee bía bìo nɔn mia ɲi-cúa yínɔń ũuu làa ɓùeé. Mu bon, o ɲi-cúa lée ũuu mí dòn.
20 Orɛ́n lé yìa lé ho ũuu na wee zéení le bìo ɓúenɓúen na le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé lé ho tũiá. Lé bũn nɔn á lé orɛ́n Yeesu *Krista mu á wa wee bè yi à tàráa wa amiina à déráa ho cùkú le Dónbeenĩ yi.
21 Lé lerɛ́n nɔn á warɛ́n làa mia wee dàń fárá dĩn wa páaníló là a Krista yi. Lé lerɛ́n mí bɛɛre hueekaa wɛn,
22 á bò mí fĩiminĩ wán. Le dó mí Hácírí wa sĩa yi, à zéení le bìo le dó mí ɲii le mí ì na wɛn á le è wé máa khí.
23 Ɪ wee báa mu ɲii wán le Dónbeenĩ yahó á à dé ĩ mukãnĩ ì na mu bìo yi, le bìo nɔn á ĩ yí bĩnía yí ɓuararáa mi cɔ̃́n ho Korɛnte yi, lé bìo á ĩ yí wi à ĩ ɓóoní mia.
24 Wa yí wi à wa kĩkã́ mia à mi dé mi sĩa, lé bìo wa zũ le mi sĩadéró o Krista yi fárá tĩna, á wa wi à wa séení mia bèra a na à mi sĩa wa.

2

1 Awa! Á ĩ wãa le ĩ máa ɓuen mi cɔ̃́n lé bìo á ĩ yí wi à ĩ tĩn vɛɛ́ní mi yiwa.
2 Ká ĩ vɛɛ́nía mi yiwa, á lé ɓa yɛ́n wãa dà à wɛɛ́ ĩ sĩi, bìo á bìa dà à wɛɛ́ ĩ sĩi lé bán á ĩ vɛɛ́nía yiwa.
3 Lé bũn nɔn á ĩ túararáa ho vũahũ mu. Ɪ lá ɓuara mi cɔ̃́n ho pãahũ mu yi, á mi bìo lá à vɛɛ́ní ĩ yi, ká minɛ́n lé bìa ɲɔ̀n lá ko mi wɛɛ́ ĩ sĩi. Mu bon, ĩ ɓɛ̀ntĩn láa mu yi le ká ĩnɛ́n sĩi wan, á minɛ́n ɓúenɓúen sĩa mún ǹ wa.
4 Pãahũ na á ĩ wee túa ho vũahũ mu, ká ĩ hácírí yáara fúaa ĩ yàá wá hã yèn-ca-poa. Bìo á ĩ túara ho yi yínɔń à vɛɛ́ní mi yiwa, ká ĩ wi à mi zũń le ĩ wa mia làa sòobɛ́ɛ.

O Poole sɛ́ra dìa nɔn bìa wó khon làa wo yi

5 Yìa wó khon làa mi mi tĩahũ á yí vɛɛ́nía ĩnɛ́n ĩ dòn yi, mu lé mi ɓúenɓúen á ɓànso vɛɛ́nía yiwa. Ɓùeé yàá, ĩ bía dà ĩ níi wán, mu lé ɓa ɓúi mi tĩahũ á ɓànso vɛɛ́nía yiwa.
6 Wón nùpue so á nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ mi tĩahũ á záráa, á bũn wãa à yí o.
7 Hã laà na kà wán á mi sɛ́n mu día na a yi à hení a sĩi, bũn mía ó ɔ yi ì vá dàkhĩína, á yilera à yáa.
8 Bũn bìo yi á ĩ wee fio mu mi cɔ̃́n le mi zéení mu na a yi wéréwéré le mi wa a.
9 Mu bon, ĩ túara ho vũahũ mu à lońnáa le mi wee bè bìo á ĩ bía nɔn mia yi le.
10 Awa! Á ĩ wãa à bío bìo kà à na mia: Hen ká mi wé séra nùpue bè-kora día nɔn wo yi, á ĩnɛ́n mún ǹ sɛ́n mu ù día á à na ɓànso yi. Ká ĩ lá ko à ĩ sɛ́n bìo ɓúi día na a ɓúi yi, á ĩ ì sɛ́n mu ù día á à na a yi minɛ́n bìo yi o *Krista yahó.

11 Ĩ wé è wé mu bèra a na ò ɔ *Satãni yí yí sée mi wán, lé bĩo á bĩo ó ɔ wi ò ɔ wé á wa zũ.

O Poole khon o Tiite yi ho Torowaasi yi

12 Bĩo á ĩ vaá dɔ̃n ho Torowaasi lóhó o Krista bín-tente bueró bĩo yi, á ĩ mɔn ò ɔ Ɲúhũso
héra ĩ tonló sáró wɔ̃hũ.
13 Ká ĩ yi pá wee dè, lé bĩo á ĩ yí yú wàn za Tiite bĩn, á bũn lé bĩo nɔn á ĩ dóráa ho
Torowaasisa mu cãa wé se, à ĩ wà ɓuara ho Maseduana kɔ̃hũ wà ɓueé loń le ĩ yí o hen le.

Wa wee fáa hã fũna o Krista pànká yi

14 Ɛɛ ká mi le wa khòoní le Dónbeenĩ, lé bĩo á le wee dí wa yahó à fáaráa hã fũna fɛ́ɛɛ
wa páaníló là a *Krista bĩo yi. Le Dónbeenĩ wee dĩn wa wán à zéeníná o Krista à ɓa
nùpua zũń wo hã lùa ɓúenɓúen yi. O zũńló mu ka lòn sãmu na sĩ á wee bɛ̀nbɛ́n fè hã lùa
ɓúenɓúen.
15 Mu bon, wa ka lòn bĩo na sãmu sĩ na ó ɔ Krista wee na le Dónbeenĩ yi, bĩa kãnía làa
bĩa wee vĩiní míten tĩahũ.
16 Bĩa wee vĩiní míten cɔ̃́n á mu ka lòn sãmu na wee na mu húmú, ká bĩa kãnía cɔ̃́n á
mu ɓɛ̀n ka lòn sãmu na wee na le mukãnĩ binbirĩ. Yĩa yàá dà à sá hón tonló so lée wée.
17 Ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wee bue le Dónbeenĩ bíonĩ à càráa mu bĩo, ká warɛ́n yí máa wé làa
bán bĩo síi. Le Dónbeenĩ tonkaa wɛn, á wa wee hɛ́n wa yiwa à sáráa hã tonkaa mu tonló
le yahó wa páaníló là a Krista bĩo yi.

3

Le páanĩi fĩnle ton-sáwá bĩo

1 Wa so wi à wa tĩn zéení waten làa mia le? Tàá wa so màkóo wi à wa ɓua vũahũ na
wee zéení làa mia le ɓa tonkaa wɛn mi cɔ̃́n làa bĩo ɓa ɓúi wee wéráa mu le? Tàá wa bío
le mi túa ho ɓúi na wɛn à wa ɓua vaa zéeníná waten lòn-veere yi le?
2 Minɛ́n mi bɛɛre ka lè mi lé ho vũahũ na túara wa sĩa yi á ɓa nùpua ɓúenɓúen wee
kàrán à zũń.
3 Mu bon. Minɛ́n mi bɛɛre lé ho vũahũ na ó ɔ *Krista túara á kàràfáa wɛn. Ho yí túara
lè le dɛ̀ɛ na ɓa wee túaráa ho vũahũ wán, ká ho túara lè le Dónbeenĩ na wi fɛ́ɛɛ Hácírí.
Ho yí túara huee wán, ká ho túara ɓa nùpua sĩa yi.
4 Wa wee bío kà, lé bĩo wa láa le Dónbeenĩ yi o Yeesu Krista pànká yi.
5 Wa yí máa leéka le ho tonló mu wa dà à sá lè wa kùrú pànká. Lé Le Dónbeenĩ wee
na à wa dàń wéráa mu.
6 Lé lerɛ́n nɔn á wa dàńna wóráa le páaníi fĩnle ton-sáwá. Dén páaníi fĩnle so yí yú mí
pànká ho làndá na túara yi. Le yú ho le Dónbeenĩ Hácírí pànká yi. Ho làndá na túara
wee wé à ɓa nùpua hí mu húmú binbirĩ, ká le Dónbeenĩ Hácírí ɓɛ̀n wee wé à ɓa nùpua
yí le mukãnĩ binbirĩ.
7 O *Mɔyiize làndá hĩa túara hã hue-pɛnlɛnwà wán.* Ho pãahũ mu yi á le Dónbeenĩ
cùkú ɲuiíkaa làa sòobɛ́ɛ, fúaa o Mɔyiize yahó wee ɲuiíka ho cùkú mu bĩo yi. Bĩo ó ɔ
Mɔyiize yahó ɲuiíkaró yí máa mía mí cúee, ká a *Isirayɛɛle zàwa yí dàńna yí lora ho
yi lé bĩo ho wee ɲuiíka dàkhĩína. Ká hón làndá so na wee na ò ɔ nùpue hí á zéenía le
Dónbeenĩ cùkú beenĩ kà síi,
8 á le Dónbeenĩ cùkú beenĩ mu bĩo so khíi máa poń bũn ká mu lé le Dónbeenĩ Hácírí
wee sá mí tonló le?
9 Wa zũ le ho làndá tonló na vaa véeníi á dà à síiní a nùpue ɲúhũ á cùkú wi. Ká mu ka
kà, á ho tonló na wee na ò ɔ nùpue térén so cùkú máa kɛń máa poń bũn le?
10 Wa yàá dà à bío le ho cùkú na yánkaa wi wãa yí máa mi, lé bĩo á hĩa hã laà na kà
wán á ɓɛ̀n po po horɛ́n.

---

* **3:7** Mi loń Léró vũahũ (Exode) 34.27-35

11 Mu bon, ká mu bĩo na hĩa khĩí á cùkú wi, se bĩo wee kɛń bĩn fɛ́ɛɛ cùkú ɓɛ̀n ǹ poń bũn cùkú.
12 Á bĩo wa dó wa sĩa wee lòoní ho cùkú mu, lé bũn nɔn wa poní sɛ́nkaa kúaará wee bíoráa.
13 Warɛ́n yí máa wé là a Mɔyiize bĩo, wón yánkaa pon mí yahó yi lè le nín-kéní, bèra a na ò o Isirayɛɛle nĩpomu yí mi ho cùkú na máa mía véró o yahó mu wán.†
14 O Isirayɛɛle nĩpomu hácírí fù yí dà máa ɲí le páaníi kĩnle vɔ̃nna bíoní na wee kàrán na ɓa yi. Hàrí ho zuia á mu pá ka lè ɓa pon mí yara yi lè le nín-kéní mu. O nùpue páaníló là a *Krista lé bũn mí dòn wee wé à le nín-kéní mu hɛ́n lén hã yara yi.
15 Mu bon, hàrí ho zuia ká a Isirayɛɛle nĩpomu wee kàrán o Mɔyiize vɔ̃nna à ɓa máa zũń hã ɓàn kúará. Mu ka lòn nín-kéní na pon ɓa sĩa yi.
16 Ká yĩa tà a Ɲúhũso bĩo à le nín-kéní mu hɛ́n lén o yahó yi.
17 O Ɲúhũso na bĩo bía lé le Dónbeenĩ Hácírí. O Ɲúhũso Hácírí hĩa wi lahó na yi à hón lahó so nùpua kɛń míten.
18 Warɛ́n ɓúenɓúen na á nín-kéní yí pon yara yi á wee loń mi a Ɲúhũso cùkú làa bĩo ó o nùpue wé mináa mí yahó ho zùɓàlén yi bĩo síi. O cùkú mu wee ɲuiíka wa wán. O Ɲúhũso na lé le Dónbeenĩ Hácírí á wee wé à wa wé yèrèmá ká wa wà, à kɛń là a bĩo síi, à cùkú wé dé wán fɛ́ɛɛ.

4

O Poole yi tèéra mi bàra le Dónbeenĩ tonló sáró yi

1 Le Dónbeenĩ lè mí tentemu á kàràfáa ho tonló mu wɛn. Lé bũn nɔn wa yí máa tèé wa bàra ho sáró yi.
2 Wa yí máa sà waten wéráa bĩo, á pã hã nĩyi-wárá día. Wa yínɔń nĩ-khàwa, á wa mún yí máa dé yèrèmáló le Dónbeenĩ bíonĩ yi. Ká wa wee zéení ho tũiá poni bĩo wéréwéré. Wa wee wé kà síi le Dónbeenĩ yahó bèra a na à ɓa nùpua ɓúenɓúen zũń le wa lé ɓa húaaràwa.
3 Ká le bín-tente na wa wee bue á kúará sà yi, se lé bĩa wee vĩ á le kúará sà yi cɔ̃n.
4 Bán nùpua so yí zũ le bín-tente kúará lé bĩo ó o *Satãni na wee dí mí bɛ́ɛnĩ ho dĩmíɲá yi, á wee wé à ɓa hácíira máa dàń mu kúará zũń à dé mí sĩa le Dónbeenĩ yi. Ɓa yí máa mi le bín-tente mu khoomu ɲuiíkaró. Bũn na wee zéení a *Krista cùkú.
5 Mu bon, wa yí máa bío waten bĩo ká a Yeesu Krista na lé o Ɲúhũso lé yĩa á wa wee bue bĩo. Warɛ́n wa bɛɛre lé mi ton-sáwá o Yeesu bĩo yi.
6 Le Dónbeenĩ yánkaa bía: «Le mu khoomu kɛń le tíbírí lahó yi». Lerɛ́n lé dĩo mún wó á mu khoomu wi wa sĩa yi, à wa zũńnáa le cùkú bĩo na wee mi a Yeesu Krista yahó yi.
7 Bũn bè-beenĩ so wi warɛ́n na ka lòn sĩa na má lè ho córó yi, bèra à na à ɓa nùpua zũń le ho dàńló na ɓàn síi mía wee lé le Dónbeenĩ cɔ̃n, ká ho yí máa lé warɛ́n cɔ̃n.
8 Le lònbee lè mí sĩíwà wee yí wɛn, èɛ ká le màhã́ yí yú sée wa wán. Wa yiwa wee dè, èɛ ká wa hácíira màhã́ pá yí yáara.
9 Ɓa nùpua wee ɲíiní wa sãnía, èɛ ká le Dónbeenĩ yí pã́ wɛn yí día. Ɓa wee lùiorá wɛn, èɛ ká mu yí máa yáa wɛn.
10 Pɔ̃̀nna ɓúenɓúen ká ɓa wee cà wa ɓúeró yahó làa bĩo ɓa wó wó ɓóráa o Yeesu, bèra a na à le mukãnĩ binbirĩ na ló a Yeesu cɔ̃n à mi wɛn wéréwéré.
11 Mu bon, wa wi le mukãnĩ yi. Ɛɛ ká ɓa wee cà ɓa ɓúe wɛn pɔ̃̀nna ɓúenɓúen yi o Yeesu bĩo yi. Bũn wee wé bèra a na à le mukãnĩ binbirĩ na ló a Yeesu cɔ̃n à mi wa sãnía na dà à hí yi.
12 Lé kà síi á warɛ́n wee zàaníináa wa mukãní pɔ̃̀nna ɓúenɓúen yi, bèra a na à le mukãnĩ binbirĩ na ho pànká mia.

† **3:13** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 34.33-35

13 Wa páanía le sĩidéró dà-kéní yi. Mu ka làa bĩo mu túararáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ
yi le: «ĩ bía lé bĩo á ĩ dó ĩ sĩi.»* Awa, á warɛ́n mún dó wa sĩa làa bũn síi, lé bũn nɔn á wa
mún wee bíoráa.
14 Wa zũ le yĩa vèenía o Ɲúhũso Yeesu lé wón mún ǹ vèení wɛn, lé bĩo wa páanía là a
Yeesu. O ò páaní ì fé wɛn làa mia yòó bàrá mí cɔ̃n.
15 Bĩo wee wé kà ɓúenɓúen lé minɛ́n bĩo yi, bèra a na à ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wé yí le Dónbeenĩ
sãamu ká ɓa wà. Ká mu wó kà, á ɓa nùpua na à dé le Dónbeenĩ báráká á à dé ho cùkú le
yi, á wé è dé wán.

Wa khii yi hã sãnía bè-fĩa

16 Lé bũn nɔn á wa yí máa tèéráa wa bàra. Hàrí ká wa sãnía pànká wee tĩ yi ká ho wà,
á wa hácírí fĩamu bũn wee dé wán ká mu wà lè hã wizooní.
17 Le lònbee na wee yí wɛn hã laà na kà wán na khíi vé á máa tèé lè ho cùkú beenĩ na
wa khíi yí, hón na máa vé máa mi.
18 Warɛ́n yí máa cà mu bĩo na wee mi. Bĩo yí máa mi lé bĩo wa wee cà. Lé bĩo á bĩo wee
mi yí máa mía, ká mu bĩo na yí máa mi bũn wi bĩn fɛ́ɛɛ.

5

1 Wa zũ le ká le wizonle na wa sãnía na lé wa mànákã̃wa zĩní yáara, á le Dónbeenĩ ì
na hã sãnía wa nĩ-kéní kéníwà yi ho wáayi. Hɔ̃n mànákã̃wa zĩní so na á nùpue níi yí wó
á à kɛń bĩn fɛ́ɛɛ.
2 Bĩo kà wán á wa yiwa wee vá lé bĩo wa wee cà mu lè wa sòobɛ́ɛ à le Dónbeenĩ na hã
sãnía bè-fĩa mu wɛn ho wáayi.
3 Ká wa yú hɔ̃n sãnía bè-fĩa so, á wa mànákã̃wa máa wé bĩo na wee hɛ́ɛka mí bírí á yí
yú sãnía.
4 Mu bon, Bĩo wa wi hã sãnía na ka lòn zĩní yi á wa yiwa wee vá, á lò wee be. Wa yí le
le Dónbeenĩ fé wa sãnía mí dòn, ká wa wi à le wé hã làa bè-fĩa, bèra a na à hã sãnía na à
kɛń bĩn fɛ́ɛɛ à zo hã bè-kĩa na à hí lahó.
5 Le Dónbeenĩ mí bɛɛre lé dĩo wíokaa wɛn bũn bĩo yi. Le nɔn mí Hácírí wɛn à zéení le
bĩo le dó mí ɲii le mí ì na, á le è na máa khí.
6 Lé bũn bĩo yi á wa yí máa tèé wa bàra, ká wa ɲɔǹ zũ le bĩo wa wi ho tá wán, á wa dã̃ní
nàyi là a Ɲúhũso.
7 Mu bon, bĩo wa wee ɓua lè waten á wa wee wé héha làa bĩo wa dóráa wa sĩa le
Dónbeenĩ yi, ká mu yínɔń bĩo wa wee mi lè wa yĩo bĩo yi.
8 Wa sĩa hereka, á mu mún lá à wé sĩ wɛn à wa lé ho dĩmíɲá na kà yi à vaa kɛɛní a
Ɲúhũso nĩsã̃ní.
9 Hàrí à wa kɛń ho dĩmíɲá yi, tàá à wa lɛ́n vaa kɛɛní a nĩsã̃ní, se bĩo wa màkóo wi yi lé
ho wé bĩo sĩ a yi.
10 Lé bĩo wa ɓúenɓúen ko à wa khíi vaa dĩn o *Krista yahó ò o cítí. Ká wa wó mu bè-
tente tàá ká wa wó mu bè-kora, ó ò sàání wɛn á à héha làa bĩo wa nĩ-kéní kéní wó ho
dĩmíɲá yi.

Wa lè le Dónbeenĩ bĩnía sĩ o Yeesu pànká yi

11 Bĩo wa zũ a Ɲúhũso kɔ̃̀nbii ɲúhṹ, á wa wee bánbá à ɓa nùpua tà ho tũiá poni. Le
Dónbeenĩ zũ wɛn binbirĩ, á ĩ wee leéka le minɛ́n mún zũ mi mi sĩa yi.
12 Wa yí máa cà à wa zéení làa mia le mi ko mi tà wa bĩo. Bĩo mí sĩa á à waráa wa bĩo
yi lé bũn wa wee cà, bèra a na à mi dàń bío sĩ bĩa wee yòoní míten bĩo ɓa karáa dã̃ní yi,
ká bĩo ɓa sĩa yi á ɓa yí máa loń.
13 Ká lé bĩo wa wee wé lòn khéerowà, lé le Dónbeenĩ yahó á wa wee wéráa mu. Ká lé
bĩo wa wee wé lòn nùpua na ɲúná wi bĩn, bũn lé minɛ́n bĩo yi.

---

* **4:13** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 116.10

14 O *Krista waminĩ pànká ɓùaa wa wán. Wa láa mu yi le orɛ́n lé o nùpue nĩ-kéní na
húrun ɓa nùpua ɓúenɓúen bĩo yi, á le Dónbeenĩ cɔ̃n á wa ɓúenɓúen páanía húrun làa
wo.
15 O húrun ɓa ɓúenɓúen bĩo yi bèra a na à bĩa yĩo wi lua wé yí wé bĩo sĩ ɓa yi, ká ɓa wé
wé bĩo sĩ yĩa húrun ɓa bĩo yi, á vèera.
16 Lé bũn bĩo yi, á wa wã̃a yí máa loń ɓa nùpua làa bĩo wa wee mi làa ba à héha lè mu
nĩpomu. Hàrí ká wa yánkaa wee loń o Yeesu yi làa bũn bĩo, á hã̃ laà na kà wán á wa wã̃a
yí máa loń wo yi làa bũn.
17 Hen ká a nùpue páanía là a *Krista, se wón ɓànso lée nĩ-fĩnle. Mu bè-kĩa wã̃a khĩína,
mu bĩo ɓúenɓúen wã̃a wó bè-fĩa.
18 Bũn ɓúenɓúen lé le Dónbeenĩ wó mu. O Krista pànká yi, á le wó á warɛ́n làa de bĩnía
sĩ, á ho tonló na á le le wa sá, lé ho wé à bĩa ká mún wé sĩ làa de.
19 Mu bon, o Krista pànká yi, á le Dónbeenĩ nɔn le níi à ho dĩmíɲása làa de bĩní wé sĩ.
Le wã̃a yí máa loń ɓa nùpua ɓúenɓúen bè-kora yi. Le le wa bío na ɓa nùpua na ká yi le
ɓa bĩní wé sĩ làa mín.
20 Awa, á wa lé o Krista tonkarowà, á wee lá le bíonĩ o Krista yèni yi. A mu ka lè mu
lé le Dónbeenĩ mí bɛɛre dĩn wa wán á wee bíoráa làa mia. Wa wee ɓónɓóní mia o Krista
yèni yi le mi día le le Dónbeenĩ làa mia bĩní wé sĩ.
21 O Krista yí wó mu bè-kohó yí mɔn, à le Dónbeenĩ síinía a ɲúhũ̃ lòn bè-kora wéro bĩo
síi warɛ́n bĩo yi, bèra a na à wa wé ɓa nùpua na térénna le Dónbeenĩ yahó wa páaníló
làa wo bĩo yi.

6

1 Lé kà síi á warɛ́n na lè le Dónbeenĩ páanía wee sá, á pá wíokaa wee hení mu na mia,
le mi yí día le le Dónbeenĩ sãamu na le wó làa mia bĩo wé kã̃amáa.
2 Lerɛ́n lé dĩo bía mu kà síi:
«Ho pã̃ahũ̃ na mu ko yi,
á ĩ ɲí ũ fĩoró.
Ho kã̃níló wizonle zoɲ̀,
á ĩ ɓueé séení fo.»*
Awa, ho pã̃ahũ̃ na wa wi yi lé ho pɔ̃̀n-tente, ho zuia lé ho kã̃níló wizonle.
3 Wa yí wi à wa wé bĩo ɓúi na hĩa na ká wa à wé è khe lè ɓa nùpua, lé bĩo wa yí wi à
nùpue woon yáa wa tonló yèni.
4 Bĩo wa wee sá ɓúenɓúen yi, á wa wee zéení le wa lé le Dónbeenĩ ton-sáwá. Wa wee
hĩ wa sĩa le lònbee lè mí sĩíwà, lè le yi vɛ́ɛ yi,
5 ho haró yi, ho kàsó yi, le lònbee na wee yí wɛn ɓa zã̃amáa níi yi, hã̃ ton-heɓúaa sáró
yi, mu dã̃mu fòoró lè le hĩni yi.
6 Wa ɓuan waten lè le yi na wee ce, á zũ le Dónbeenĩ, á wee ɲĩ wa yiwa, á wayika. Le
Dónbeenĩ Hácírí wi làa wɛn, wa wa ɓa nùpua lè wa sĩa ɓúenɓúen.
7 Wa wee wé mu lè ho tũiá poni bíonĩ na wa wee bue le Dónbeenĩ pànká yi. Wa wee
wé bĩo térénna, bũn ka lòn fio sĩa na wa wee firáa lè wa zúkúso, á mún wee paráa waten
yi.
8 Ɓa nùpua ɓúi wee dé ho cùkú wɛn ká ɓa ɓúi bán wee yáa wa yèni. Ɓa ɓúi wee khòoní
wɛn, ká ɓa ɓúi wee là wɛn. Ɓa wee bío le wa lé ɓa sabín-fũaalowa, ká wa ɲɔɲ̀ wee mĩ ho
tũiá poni.
9 Ɓa wee bío le nùpue woon yí zũ wɛn, à ɓa nùpua ɲɔɲ̀ zũ wɛn. Ɓa nùpua yèn-dã̃ní yi,
á wa ka lè wa húrun, à wa ɲɔɲ̀ yĩo wi lua. Ɓa wee beé wa lò, ká ɓa màhã̃ máa ɓúe wɛn.
10 Hàrí bĩo ɓa wee vɛ́ɛní wa yiwa, ká wa sĩa pá wee wa fɛ́ɛɛ. Wa lé ɓa nĩ-khenia, ká wa
ɲɔɲ̀ wee wé à ɓa nùpua cèrɛ̀ɛ wé ho nàfòró ɓànsowà. Wa ka lòn nùpua na dɛ̀ɛ ɓúi mía, à
mu bĩo ɓúenɓúen ɲɔɲ̀ bĩo sã̃ wɛn.

* **6:2** Mi loń Ezayii vũahũ̃ 49.8

11 Minɛ́n Korɛnte lóhó kèrètɪ̈ɛwa kuure, wa hɛ́ra wa yiwa á bía wéréwéré nɔn mia.
12 Wa yí pã́ le wa máa waṅ́ mia, minɛ́n lé bɪ̈a yí tà yí wa wɛn.
13 Ɪ̈ wee bío làa mia ka lè mi lé ɪ̈ zàwa: Mi mún waṅ́ wɛn làa bɪ̈o wa waráa mia.

Le tíbírí lè mu khoomu yí dà máa páaní

14 Bɪ̈a yí dó mí sɪ̈a o Yeesu yi bè-wénia mi yí páaní yi làa ba. Mu bon, mu bɪ̈o na térénna lè mu bɪ̈o na yí térénna dà à wé kaka à páaníináa? Á mu khoomu lè le tíbírí so dà à páaní le?
15 O Yeesu *Krista là a *Satãni so dà à páaní bɪ̈o dà-kéní yi le? Yɪ̈a dó mí sɪ̈i o Yeesu yi làa yɪ̈a dó mí sɪ̈i o Satãni yi yilera so dà à wé dà-kéní le?
16 Lé le páaníi yɛ́n yàá wi le *Dónbeenɪ̈ zɪ̈-beenɪ̈ lè hã wɔ̀nna pãahṹ? Mu bon, mi so yí zũ le warɛ́n lé bɪ̈a lé le Dónbeenɪ̈ na wi fɛ́ɛɛ zɪ̈-beenɪ̈ le? Mu ka làa bɪ̈o á le bíaráa mu kà sɪ̈i:
«Ɪ̃ ì kɛń ɓa tɪ̈ahṹ,
ɪ̈ ì vará làa ba,
ɪ̈ ì wé ɓàn Dónbeenɪ̈,
á ɓa à wé ɪ̈ nɪ̈pomu».
17 Lé bṹn bɪ̈o yi ó o Ɲúhṹso bíaráa bɪ̈o kà:
«Mi lé ɓa tɪ̈ahṹ,
mi yí páaní làa ba.
Mi yí dã bɪ̈o na tun hùúu,
á ɪ̈nɛ́n á à tà mi bɪ̈o.
18 Ɪ̈ ì wé mɪ̈n maá,
á minɛ́n á à wé ɪ̈nɛ́n zà-hɪ̈nni lè ɪ̈ zà-báawa.
O Ɲúhṹso na dà mu bɪ̈o ɓúenɓúen lé wón te mí ɲi-cúa.»†

7

1 Wàn zàwa na á ɪ̃ wa làa sòobɛ́ɛ, bṹn bɪ̈owa so ɓúenɓúen á le Dónbeenɪ̈ dó mi ɲii le mí ì wé. Á bɪ̈o mu ka kà, á mi le wa ceé wa sãnía lè wa yiwa. Mi wa ɓua waten, à bɪ̈o sɪ̈ le Dónbeenɪ̈ yi, à wé kɔ̀nbi le.

O Poole yi vɛ́ɛ yèrèmáa wó le sɪ̈-wɛɛ

2 Mi waṅ́ wɛn! Wa yí wó yí khon làa nɪ̈i woon, wa yí yáara a ɓúi bɪ̈o, wa mún yí tò a ɓúi wán.
3 Ɪ̈ yí bía bṹn à síiníináa mi ɲúná. Ɪ̈ yàá lá bía mu le wa ɓɛ̀ntɪ̈́n wa mia làa sòobɛ́ɛ. Á wa yɪ̈o wé lua, tàá à wa hí, se wa pá wa mia.
4 Ɪ̈ ɓɛ̀ntɪ̈́n láa mia, ɪ̈ sɪ̈i wan mi bɪ̈o yi làa sòobɛ́ɛ. Le lònbee na wee yí mi ɓúenɓúen á ɪ̃ sɪ̈i here yi, á wee zã́maka.
5 Mu bon, bɪ̈o wa ɓueé dɔ̃n ho Maseduana, á wa yí yú vṹńnà, le lònbee lè mí sɪ̈íwà yú wɛn hen. Ɓa nùpua wee pɪ̈ wa bɪ̈o à kán wɛn, wa yilera hɔ̃́n yí kará lòn-kéní
6 Hen ká a nùpue bàra tò, à le Dónbeenɪ̈ bɪ̈ní hení a sɪ̈i. O Tiite ɓuenló wa cɔ̃́n lé bṹn á le dɪ̈́n wán heníanáa warɛ́n sɪ̈a.
7 Mu yàá yínɔń bṹn mí dòn. Bɪ̈o ó o Tiite ɓueé bía á mún hení a wa sɪ̈a. O bía nɔn wɛn le mi hení a mí sɪ̈i, o le mi sɪ̈a vá làa sòobɛ́ɛ à mi bɪ̈ní mi mi, le bɪ̈o mi wó làa mi khɪ̈ína á bɪ̈nía yí sɪ̈ mia, le mi hení a ɪ̈ bɪ̈o. Bɪ̈o á ɪ̃ ɲá bṹn, á ɪ̃ sɪ̈i wíokaa wan.
8 Hàrí ká ho vũahṹ na á ɪ̃ túara nɔn mia á vɛ́ɛnía mi yiwa, á ɪ̈nɛ́n mu yí máa vá yi. Mu lá dà à vá mɪ̈i lé bɪ̈o á ɪ̃ zũ le ɪ̈ vɛ́ɛnía mi yiwa ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ yi,
9 ɛ̀ɛ ká ɪ̈ màhã́ sɪ̈i wan hã laà na kà wán. Ɪ̈ sɪ̈i yí wan bɪ̈o á ɪ̃ vɛ́ɛnía mi yiwa bɪ̈o yi. Ɪ̈ wee zã́maka lé bɪ̈o mi yiwa vá hã wén-kora na mi wó bɪ̈o yi, á pã́ hã día. Le yi-vɛ́ɛ na yú mia kà, lé le Dónbeenɪ̈ wi à mu wé làa bṹn, bèra a na à mi sɪ̈a cɪ̈ mi wén-kora mu bɪ̈o yi à pɪ̈ hã. Ká mu wó kà, se wa vũahṹ mu túaró yínɔń bɪ̈o na wa wó khon làa mia.

† **6:18** Mi loń Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 26.12; Ezekiyɛɛle vũahṹ 27.37; Ezayii vũahṹ 52.11; Ezekiyɛɛle vũahṹ 20.34; Samuwɛɛle ɲun níi vũahṹ 7.14; Ezayii vũahṹ 43.6

10 Ká a nùpue yi wee vá lé bìo mu lé le Dónbeenì sìi bìo, à dén yi-vɛ́ɛ so wé ò ɔ yèrèmá
mí yilera lè mí wárá, lé bũn wee na à le Dónbeenì kãní ɓànso. Dén yi-vɛ́ɛ so síi bìo máa
vá wɛn. Ɛɛ ká le yi-vɛ́ɛ na màhã́ ka làa bìa yí zũ le Dónbeenì yi-vɛ́ɛ bìo síi, á wee ɓua a
nùpue varáa mu húmú yi.
11 Mu bon, mi yiwa na wee vá lé bìo mu lé le Dónbeenì sìi bìo, á mi wã́a loń bìo wó
mia bìo kà wán. Mi loń bìo mi nɔnnáa miten, á yilera ɓúenɓúen yèrèmáa. Mi wee bío sì
miten yi làa sòobɛ́ɛ. Mi wee zéení bìo kà wán le mi yí wa mu bè-kora. Mi wee cìí mi sìa
mu bìo yi. Bìo lá dà à yí mia mu bìo yi á mi yàá zã́na. Mi sìa vá à mi bìní mi mi, á mi wi
à mi bìní wé le Dónbeenì sìi bìo, ká mi bé yìa wó mu bè-kohó. Mi zéenía mu bìo cɛ̀rɛ̀ɛ yi
le mi níní mía bũn bìowa so wéení.
12 Ká ì túara ho vũahṹ nɔn mia, se mu yínɔń yìa wó khon bìo yi, á mu mún yínɔń yìa
ɓa wó khonnáa bìo yi. Ì túara ho bèra a na à bìo mi nɔnnáa miten wa bìo yi à bìo zũń
wéréwéré le Dónbeenì yahó.
13 Lé bũn bìo yi á wa yúráa le sì-heɓúee.
Mu bon, mu yàá yínɔń bũn mí dòn á wa sìa hã bìo yi. Wa mún wee zã̃maka bìo ó ɔ
Tiite sìi wan bìo yi, lé bìo mi ɓúenɓúen hìína a sìi.
14 Ì khòonía mia o Tiite yìo yi, á bìo ó ɔ van mi cɔ̃́n bìnía, á mi ɓɛ̀n yí dó nìyio miì. Bìo á
bìo wa wee bío ɓúenɓúen lé ho tũiá ponináa, lé làa bũn á bìo wa khòonía làa mia o Tiite
yìo yi mún wóráa ho tũiá.
15 Bìo ó ɔ ɓuara mi cɔ̃́n á mi ɓuan wo se. Mi bò a bíoní yi lè le sòobɛ́ɛ lè le kɔ̃̀nbii. Hen
ká a leékaa mu, ò ɔ wíoka wań mia.
16 Ì wee zã̃maka lé bìo á ĩ láa mia mu bìo ɓúenɓúen yi.

8

Mu hã̃mu cã̃ló bìo

1 Wàn zàwa lè wàn hìnni, wa wi mi zũń bìo nɔn le Dónbeenì wóráa mu sã̃amu lè ho
Maseduana kèrètìɛwa kuio.
2 Ɓa lò bon làa sòobɛ́ɛ, ká ɓa sìa ɓɛ̀ntìn pá wan làa sòobɛ́ɛ. Ɓa khon binbirì, ɛ̀ɛ ká ɓa
màhã́ wó mu hã̃mu cɛ̀rɛ̀ɛ le Dónbeenì tonló sáró bìo yi.
3 Ì lé mu ɓàn sɛɛ́ràso, ɓa wó bìo ɓa dà wee wé, ɓa wó mu miten á yòó puunía lé bìo mu
sì ɓa yi.
4 Ɓa fìora mu wa cɔ̃́n á henía, le wa día le mí dé mí níní à séeníináa ho Zeruzalɛɛmu
kèrètìɛwa kuure.
5 Ɓa wó mu á dà bìo wa lá wee leéka wán. Ɓarɛ́n nɔn miten le Dónbeenì yi, á ɓa día
miten nɔn wɛn làa bìo mu sìnáa le Dónbeenì yi.
6 Lé bũn bìo yi á wa le ho cã́ló tonló mu na ó ɔ Tiite lá ɓúakáa mi cɔ̃́n ò ɔ wíoka sá à tií
ɲii.
7 Mi sìadéró lè mí bíoní yi, mi bìo zũńló lè miten naló yi, lè le waminì na mi yú wa cɔ̃́n,
bũn ɓúenɓúen á mi dó mi sòobɛ́ɛ yi, á wó mu sese. Lé kà síi á mi sòobáaráa miten sáráa
ho cã́ló tonló na kà.
8 Ì yí máa kìkã́ mia. Ì wi à ĩ zéení bìo ɓa kèrètìɛwa kuio na ká wóráa làa mia, bèra a na
à mi dàń zéení le mi wa bìa ká bìo bon.
9 Lé bìo mi zũ wa Ɲúhũso Yeesu *Krista sã̃amu na ó ɔ wó nɔn wɛn bìo. Orɛ́n na mu bìo
ɓúenɓúen wi níi yi, á día bũn ɓúenɓúen ò ɔ tà mu khemu yi mi bìo yi. O wó kà síi bèra a
na ò ɔ khemu mu wé mia lè ho nàfòró ɓànsowà mi sìa yi.
10 Ì wi à ĩ bío bìo á ĩ wee leéka ho cã́ló mu dã́ní yi: Bìo mi wó á se, minɛ́n lé bìa zenìn lé
ɓa nín-yání nùpua na tà ho bìo, á lé minɛ́n mún nín-yání wó ho.
11 Hã laà na kà wán á mi tií ho tonló mu ɲii. Bìo mi fù sòobáa miten á tà mu, lé làa bũn
à mi pá wé sòobáráa miten à sá ho tonló mu vaa tií ɲii. Mi wé mu làa bìo mi dàráa mu.

12 Lé bɩ̀o ká mi sòobáa miten á nɔn bɩ̀o le Dónbeenɩ̀ yi, á le ɛ̀ tà à fé bɩ̀o wi mi cɔ̃́n, ká le
máa loń bɩ̀o mía mi cɔ̃́n.
13 Mi yí leéka le ɩ̀ wee sèení bɩ̀a ká lònbee làa mia bèra a na à ɓarɛ́n vũń ká minɛ́n lò
be. Ɓùeé, ɩ̀ wi à mi mání.
14 Hã laà na kà wán á mi bɩ̀o wi cɛ̀rɛ̀ɛ á mu sũaání à mi wé hã bɩ̀a khon. Ká nɔ̀nzoǹ na
minɛ́n ɓɛ̀n khon à ɓarɛ́n bɩ̀o wi boo, á ɓa à hã mia. Ká mu wee wé kà, bũn ká mi màa.
15 Mu ù wé làa bɩ̀o mu túararáa le Dónbeenɩ̀ bíonɩ̀ vũahṹ yi: «Yìa yú ho dɩ̃nló cɛ̀rɛ̀ɛ á yí
yú yí puunía, á yɩ̀a yí yú bɩ̀o na boo á bɩ̀o ɓúi mún yí fòora yi.»*

O Tiite lè ɓa ɓúi varó ho Korɛnte yi bɩ̀o

16 Wa wee dé le Dónbeenɩ̀ bárákà, dén na wó ó ɔ Tiite sòobáa miten mi bɩ̀o yi làa bɩ̀o
warɛ́n wó làa bũ.
17 Lé bɩ̀o á bɩ̀o wa le o Tiite va mi cɔ̃́n ó ɔ tà. Mí lahó yi ó orɛ́n miten lé yɩ̀a yàá henía mí
bɩ̀ní varó mi cɔ̃́n bɩ̀o.
18 Wa wã́a à tonka a Tiite mu lè wàn za na ɓa kèrètɩ̃́ɛwa kuio ɓúenɓúen wee wíoka yèni
le Dónbeenɩ̀ bín-tente bueró bɩ̀o yi.
19 Mu yínɔń bũn mí dòn, ɓa kèrètɩ̃́ɛwa kuio lé bɩ̀a léra wàn za mu ò ɔ wé bè làa wɛn
wa varáa yi. O wee bè làa wɛn à sáráa ho cãló mu tonló na wee dé ho cùkú o Ɲúhũso mí
bɛɛre yi, á mu wee zéení le wa wi wa wé bɩ̀o se.
20 Le minka wárí mu á wa wé ɛ̀ pa bɩ̀o bèra a na à nùpue yí bío khe na wɛn le ɓuaró
dã́ní yi.
21 Lé bɩ̀o wa wi à wa wé bɩ̀o se o Ɲúhũso yahó lè ɓa nùpua yahó.
22 Wa mún ǹ páaní ì tonka wàn za ɓúi làa ba. Pɔ̃̀nna cɛ̀rɛ̀ɛ wa lora a, á mɔn ò ɔ wee
sòobá miten le Dónbeenɩ̀ tonló sáró yi. Hã laà na kà wán ó ɔ yàá wíokaa wee na miten
ho tonló mu yi á po bɩ̀o lè ho yahó lé bɩ̀o ó ɔ láa mia.
23 O Tiite wón làa mi lɛɛ́ra ho tonló yi, wa páanía wee sá à séeníináa mia. Ká bɩ̀a á à bè
mín làa wo bán lé ɓa kèrètɩ̃́ɛwa kuio tonkaa ɓa mi cɔ̃́n. Ɓa tonló wee dé ho cùkú o *Krista
yi.
24 Ká ɓa ɓueé dɔ̃n mi cɔ̃́n, à mi zéení làa ba le mi wa ɓa, à ɓa kèrètɩ̃́ɛwa kuio na tonkaa
ɓa à zũń le bɩ̀o wa wee khòoní mia bɩ̀o yi á ɓɛ̀ntɩ̃́n lée tũiá poni.

9

Le Dónbeenɩ̀ wa yɩ̀a wee hã mu bɩ̀o lè le sɩ̃́-wɛɛ

1 Mu yàá ka lè mu ɲúhṹ mía à ɩ̃ túa ho vũahṹ na kà na mia ɓa kèrètɩ̃́ɛwa kuure séeníi
mu dã́ní yi.
2 Lé bɩ̀o á ɩ̃ zũ bɩ̀o mi sòobáaráa miten ɓa séeníló bɩ̀o yi. Ɩ̃ sɩ̃́i wan mi bɩ̀o yi á wee bío
na ho Maseduana kèrètɩ̃́ɛwa yi hen le «Ho Akayii kèrètɩ̃́ɛwa wi ɓa séení ɓa kèrètɩ̃́ɛwa
kuure na wi ho *Zudee yi. Ɓa yàá ɓúakáa wee wíoka miten mu bɩ̀o yi hàrí zenɩ̀n». Ká
ho Maseduana kèrètɩ̃́ɛwa mún ɲá mu, á ɓa cɛ̀rɛ̀ɛ wíokaa nɔn miten le séeníi mu bɩ̀o yi.
3 Ɛ̃ɛ ká ɩ̀ màhã́ à tonka wàn zàwa mu mi cɔ̃́n bèra a na à bɩ̀o nɔn wa khòoníanáa mia à
yí wé kã́amáa. Á ɩ̃ wi à mi wíoka miten làa bɩ̀o á ɩ̃ bíaráa mu.
4 Bũn mía ká ɩ̀nɛ́n lè ho Maseduana kèrètɩ̃́ɛwa ɓueé dɔ̃n mia ká mi dɩ̃ǹ yí wíokaa miten
ho cãló mu bɩ̀o yi, á warɛ́n lé bɩ̀a hã nɩ̀yio ò dí ɓa yɩ̀o yi, lé bɩ̀o wa láa mia. Ɩ̃ zũ le minɛ́n á
hã nɩ̀yio mún ǹ dí.
5 Lé bũn nɔn á ɩ̃ leékaa le mu sũaání à ɩ̃ fɩ̀o wàn zàwa mu à ɓa dí ɩ̀ yahó ɓuen mi cɔ̃́n, à
ɓuee loń le séeníi mu bɩ̀o, dén na mi dó mi ɲiní nɔn bɩ̀o yi. Ká ɩ̀ ɓueé dɔ̃n ká mu yɩ̀o ló, á
bũn ǹ zéení le mi hɛ́ra mi yiwa wóráa mu ká kɩ̃́kã́a yí kɛra mu yi.
6 Mi zũń mu! Nùpue yí dù bɩ̀o na boo, ó ɔ máa lá bɩ̀o na boo. Nùpue na dù mu bɩ̀o na
boo, wón ǹ lá mu bɩ̀o na boo.

* **8:15** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 16.18

7 Mi na, à héha làa bĭo wi mi nĭ-kéní kéníwà sĭa yi. Mi yí wé mu làa yi vɛ́ɛ, à kɛ́ń lè mu
lée kĭkã́a mi wán. Lé bĭo á yĭa wee na mu bĭo lè le sĭ-wɛɛ wón bĭo sĭ le Dónbeenĭ yi.
8 Le Dónbeenĭ dà à na bĭo cɛ̀rɛ̀ɛ mia á yòó puuní bĭo mi màkóo wi yi, bèra a na ká mi
yú hã pɔ̃̀nna ɓúenɓúen yi á yòó puunía, á mi ì dàń ǹ wé bĭo na se cɛ̀rɛ̀ɛ làa bũ.
9 Mu ù kɛ́ń làa bĭo mu túararáa le Dónbeenĭ bíonĭ vũahṹ yi: «O wee hɛ́n mí yi à hãnáa
ɓa nĭ-khenia, o wee wé mu tentemu fɛ́ɛɛ.»*
10 Yĭa wee na mu bè-dà ɓa nùpua yi á wee hã ɓa làa bĭo ɓa à dí, á mún ǹ na mu bè-dà
minɛ́n yi. O ɔ ò wé á mu ù ɲin á mí tentemu cũ̃nú wé è dé wán.
11 O ɔ ò na bĭo cɛ̀rɛ̀ɛ mia bèra a na à minɛ́n ɓɛ̀n hɛ́n mi yiwa à hãnáa ɓa nùpua. Mu ù
wé á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ á à dé le Dónbeenĭ báráká bĭo mi nɔn wɛn á wa nɔn ɓa yi bĭo yi.
12 Le séeníi na mi wee wé yínɔ́ń dɛ̀ɛ na wee séení ho Zeruzalɛɛmu kèrètĭɛwa kuure ɓa
màkóo bĭo yi mí dòn, le mún wee wé à ɓa wíoka wé dé le Dónbeenĭ báráká cɛ̀rɛ̀ɛ.
13 Le séeníi na mi wee wé ká á à zéení le mi hɛ́ra mi yiwa. Mu bon, mi wee bío o *Krista
bín-tente bĭo, á bò le yi, á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wee dé ho cùkú le Dónbeenĭ yi mu bĭo yi. Ɓa
mún wé è dé ho cùkú le yi bĭo mi hɛ́raráa mi yiwa á nɔn mi níi bĭo ɓarɛ́n lè ɓa nùpua
ɓúenɓúen yi bĭo yi.
14 Á ɓa wé è fĭo ò na mia à zéení le mí wa mia, lé bĭo le Dónbeenĭ wó mí sãamu làa mia
yòó puunía.
15 Mi wa dé le Dónbeenĭ báráká mu bè-tente na ɓàn síi mía, na le wó nɔn wɛn bĭo yi.

10

O Poole wee bĭo mí tonkaró tonló bĭo

1 Ĭnɛ́n Poole ĭ bɛɛre á wee fĭo mia, o *Krista wayiró là a sĭi na se pànká yi. Ɓa le ká ĭ wi
làa mia à ĩ wé hézɔ̃́n, ká ĭ khɛ̀ra làa mia à ĩ sĭi wé here.
2 Ká ĭ màhã́ wee fĭo mia le mi yí día le ká ĭ khíi bĭnía ɓuara mi cɔ̃́n à ĩ yí mia záráa.
Ɓa nùpua ɓúi wi mi tĭahṹ á wee bío le ĭ wee ɓua ĭten lòn nùpue na yí zũ Dónbeenĭ. Bán
sowaso á ĩ ɓueé mĭ lè sòobɛ́ɛ á à na yi.
3 Mu bon, wa wi ho dĭmíɲá yi, ká hã fĭo na wa wi yi á wa yí máa fi lè ho dĭmíɲá fio bĭo
síi.
4 Hã fio sĭa na wa wee firáa yínɔ́ń ho dĭmíɲá fio sĭa. Ɓùeé! Warɛ́n fio sĭa lé le Dónbeenĭ
na pànká wi fio sĭa. Hã pànká wi à fĭráa hã lùa na ɓa zúkúsa wee sà míten yi. Wa wee
bío ɓúe ɓa sabín-fũaalowa ɲúná.
5 Hã yile-kora ɓúenɓúen na á bĭa wee yòoní míten wee lá à dĭn sánsáráa le Dónbeenĭ
bĭo zṹńló á wa wee kánká kúia. Wa wee yèrèmá ɓa nùpua hácírí à ɓa bè o Krista bíonĭ
yi.
6 Ká pãahṹ na mi cɛ̀rɛ̀ɛ khíi zéenía le mi bò a Krista bíonĭ mu yi bĭo bon, á warɛ́n ǹ bé
bĭa ká na yí bò le yi.
7 Minɛ́n wee loń bĭo wee mi mí dòn. Hen ká a ɓúi bía le mí bĭo sã a *Krista yi, ó ɔ ko ò ɔ
zṹń le ĭnɛ́n mún bĭo sã a Krista mu yi.
8 Hàrí ká ĭ ka lè ĭ dá khòonía ĭten ho pànká na ó ɔ Ɲúhṹso nɔn wɛn bĭo yi, á nĭyio máa
dí mi. Hón pànká so na ó ɔ Ɲúhṹso nɔn wɛn, lé à wa séenínáa mí kuure, ká mu yínɔ́ń mi
yáaró bĭo yi.
9 Ĭ yí wi à ĩ kɛ́ń lè ĭ wi à ĩ zã́ní mia lè ĭ vɔ̃nna na á ĩ wee túa,
10 lé bĭo ɓa ɓúi le: «O Poole vɔ̃nna bíoní lée bíoní na hereka làa bíoní na wee vá. Ɛ̃ɛ ká
a màhã́ wi làa wɛn ò ɔ pànká máa kɛ́ń, à bíoní pànká máa kɛ́ń.»
11 Bĭa wee bío hɔ̃́n bíoní so zṹń le bĭo wa wee túa hã vɔ̃nna yi à toní na ɓa yi lé bṹn mí
bɛɛre wa à wéráa ká wa khíi ɓueé dɔ̃n ɓa.

* **9:9** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 112.9

12 Ɓa ɓúi sòobáa wee wíoka mí yènnáa dàkhĩína. Bán á warɛ́n so yàá à tà á à màní lè
waten le? Ɓa wee wé míten lòn mɔ̀nzã́níi sĩa à mɔ̀nzã́ lè míten mí dòn. Ɓa hácírí so wi
le?
13 Ká warɛ́n bán máa khòoní waten máa dà máa khĩí. Ho tonló na le Dónbeenĩ dó wɛn
lé hón wa wee kã́ɲa yi. Lé bṹn bĩo yi wa ɓuararáa mi cɔ̃́n.
14 Wa yí dà bĩo le Dónbeenĩ le wa wé wán. Mu bon, warɛ́n lé bĩa nín-yání ɓuara mi cɔ̃́n
ɓueé buera le bín-tente na bĩo ciran o Krista.
15 Wa yí máa khòoní waten ho tonló na á ɓa ɓúi sá bĩo yi. Wa láa mu yi le mi sĩadéró
le Dónbeenĩ yi wee dé wán ká mu wà, á warɛ́n tonló mún ǹ va lè mí yahó làa sòobɛ́ɛ mi
cɔ̃́n, ká wa máa dà bĩo le Dónbeenĩ le wa wé wán.
16 Ká mu wó làa bṹn, á wa à dàń ǹ va lè wa yahó á vaá bue le Dónbeenĩ bín-tente hã
kãna na dà minɛ́n wán yi. Wa yí wi wa sá ho lahó na ɓa ɓúi ɓúakáa wee sá yi à khòoní
waten ho tonló na ɓa sá bĩo yi.
17 «Ɣìa le mí ì khòn, à wón khòn bĩo ó o Ɲúhṹso wó bĩo yi.»*
18 Ɣĩa wee khòoní míten yínɔń ɣĩa ó o Ɲúhṹso tà bĩo, mu lé ɣĩa ó o Ɲúhṹso mí bɛɛre wee
khòoní.

11

O Poole lè ɓa tonkarowà na bĩo yí bon bĩo

1 Ĩ wi à mi tà à ĩ bío làa mia lòn khéero cùeée. Ʊuu! Mi tà mu yi.
2 Mi bĩo sĩ mĩĩ làa sòobɛ́ɛ fúaa ĩ yí wi ò o ɓúi tṹii mia làa bĩo le Dónbeenĩ yí wi ò o ɓúi
tṹiináa mia bĩo síi. Mu bon, ĩ bò mi fũaamu nɔn báa nĩ-kéní yi. Wón báa so lé o *Krista.
Ĩ wee zéení mia làa wo lòn hĩ́nzo-sínii na yí zũ báa.
3 Ɛɛ ká bĩo ó o háa khàráa o Ɛɛve vĩ́inía, á ĩ zã́na à minɛ́n mún yilera hĩ́a lùnka à vĩ́ làa
bṹn síi, à yí día miten naló lè mí cemu mi páaníló là a Krista bĩo yi.*
4 Mu bon, ká a ɓúi ɓueé wee bío Yeesu veere na warɛ́n yí bía bĩo làa mia, tàá ká a ɓúi
ɓueé nɔn hácín-veere na wi mí dòn lè le Dónbeenĩ Hácírí mia, tàá ká a ɓúi ɓueé wee bue
bín-tente veere na wi mí dòn làa dĩo warɛ́n buera nɔn mia, à bṹn mi dɛ̀ɛní tà fùafùa.
5 A ĩnɛ́n cɔ̃́n, á ɓa nùpua mu na mi wee ɲàkã́ bĩo le ɓa lé o Yeesu tonkarowà binbirí, á
yí po ĩnɛ́n.
6 Ɲúhṹ sĩ á ĩ yí dàń bío lè ɓarɛ́n bĩo, ká mu bĩo zṹńló á ĩ po ɓa. Wa zéenía mu làa mia
wéréwéré hã́ pɔ̃̀nna ɓúenɓúen lè mu bĩo ɓúenɓúen yi.
7 Tàá bĩo á ĩ buera le Dónbeenĩ bín-tente nɔn mia hã́ kã́amáa yi, á liinía ĩten nɔn mia
bèra a na à minɛ́n ɲúná hóoní, á ĩ so wó khon le?
8 Ĩ tà á fó ɓa kèrètĩɛwa kuio ɓúi níi bĩo á sáráa ho tonló nɔn mia.
9 Bĩo á ĩ fù wi mi cɔ̃́n á màkóo wi le séeníi yi á ĩ bĩo yí wó Ɲún-sèró o ɓúi wán. Wàn
zàwa kèrètĩɛwa na ló ho Maseduana yi lé bán ɓuan bĩo á ĩ màkóo wi yi ɓueé nɔn mĩĩ. Ho
pã́ahṹ mu yi á ĩ bĩo yí wó Ɲún-sèró minɛ́n ɓúi wán, á ĩ mún yí wi à ĩ bĩo wé sèró o ɓúi
wán mi tĩahṹ.
10 Ĩ dà à khòoní ĩten bṹn bĩo yi, á nùpue na à hè mi ho Akayii kɔ̃́hṹ yi mu wéró yi wón
mía. O *Krista na wi mĩĩ yèni yi á bĩo á ĩ wee bío kà lé ho tṹiá poni.
11 Bĩo á ĩ bía kà so wee zéení le ĩ yí wa mia le? Ɓùeé! Le Dónbeenĩ zũ le ĩ wa mia.
12 Bĩo á ĩ bĩo lá yínɔń ɲún-sèró o ɓúi wán, lé bṹn mu pá karáa, bèra à na à bĩa le mí lé
o Yeesu tonkarowà ká mu yí bon à yí bè bṹn yi khòoníináa miten le mi wee sá làa bĩo á
warɛ́n wee sáráa.
13 Ɓa nùpua mu yínɔń Krista tonkarowà, ɓa lé ɓa nĩ-khàwa, á wee wé míten lòn Krista
tonkarowà.
14 Mi yí le mu wé mia coon, lé bĩo á pã́ahṹ ɓúi ò o *Satãni mún yèrèmá míten wé lòn
Dónbeenĩ tonkaro na ló ho wáayi, à wé ɲuiíka lòn khoomu.

---

* **10:17** Mi loń Zeremii vũahṹ 9.23 * **11:3** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 3.1-6, 13

15 Á mi yí le bɩ̀o ó ɔ Satãni ton-sáwá bɩ̀o na ɓa wee yèrèmá míten wé lòn ton-sáwá na térénna wé mia coon. Mu vaa véeníi á bɩ̀o ɓa wó sàáníi á ɓa so máa yí le?

Le lònbee na yú a Poole bɩ̀o

16 Le ɩ́ wíoka bío mu na mia: O ɓúi yí leéka le ɩ́ wee khée. Ɛ̃ɛ ká mi wee leéka le ɩ́ wee khée, à mi na le níi mɩ̀ le ɩ́ khòoní ɩ́ten làa bɩ̀o mi lá à nanáa le o khéero yi.

17 Bɩ̀o á ɩ̃ bío hã laà na kà wán yínɔ̀ń bɩ̀o ó ɔ Núhũso wi à ɩ̃ bíoráa, ɓùeé! Bɩ̀o á ɩ̃ wã́a lan wee khòoní ɩ́ten kà, á ɩ̃ wee bío lòn khéero.

18 Yínɔ̀ń ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wã́a wee khòoní míten ho dɩ̃́míɲá bɩ̀o dã́ní yi le? Awa, á ɩ́nɛ́n mún wã́a à khòoní ɩ́ten.

19 Minɛ́n na lé mu bè-zṹńminɩ̀ ɓànsowà á wee tà bɩ̀o ɓa khéerowà wee wé yi.

20 Ɓa nùpua wee wé mia lè mí wobáaní, à wé hũn mia, à wé ɲuaa mi bɩ̀o, à wé ɲin mia, à wé fio mi sáarà, á mi wee día à bṹn ɓúenɓúen kúu mia.

21 Mu ɓàn bíoró nɩ̀yio wi. Mi sábéré, warɛ́n sɩ̀a yí wó herera yí vaá ɓó bṹn yi. Ɛ̃ɛ ká ɩ́ pá à bío lòn khéero ò lɛ́n. Bɩ̀o á bɩ̀a ká wee khòoní míten bɩ̀o yi, bṹn á ɩ́nɛ́n mún dà à khòoní ɩ́ten bɩ̀o yi.

22 Ɓa lé ɓa *Heberewa le? Awa, á ɩ́nɛ́n mún lé o hebere nɩ̀i. Ɓa ló a *Isirayɛɛle nɩ̀pomu yi lée? Á ɩ́nɛ́n mún ló a nɩ̀pomu yi. Ɓa ló a *Abarahaamu nɔnkãni yi lée? Á ɩ́nɛ́n mún lé o mɔ̀nmànii.

23 Ɓa lé o *Krista ton-sáwá lée? Ɩ́ yàá à bío lè ɩ́ ɲúhṹ mía bɩ̀n, ɩ́nɛ́n lé o Krista ton-sá po ɓa. Ɩ́ sá lò bon po ɓa, ɓa dó mi ho kàsó yi á po ɓarɛ́n, ɓa han mi po po ɓarɛ́n. Ɩ́ zàanía ɩ́ mukãnɩ̀ cúa cɛ̀rɛ̀ɛ po ɓa.

24 Ɓa *Zúifùwa han mi lè le làbàanɩ̀ yimù cúa-ɓúará-ɲun dà-kéní mía á dɔ̃n hã zen cúa-hònú.

25 Ɓa nùpua vṹaana mi lè le bṹini, á dɔ̃n hã zen cúa-tɩ̃́n. Cúekúee ɓúi á ɓa lèekaa mi lè hã huaa le mí ì ɓúe. Ho won-beenɩ̀ lú mu ɲumu yi làa mi dɔ̃n hã zen cúa-tɩ̃́n. Cúekúee ɓúi á ɩ̃ wó le wizon-kùure lè mí tɩ̃́nàahṹ mu ɲun-beenɩ̀ yi.

26 Pɔ̃̀nna cɛ̀rɛ̀ɛ ká ɩ́ wi le vɛɛnɩ̀ yi á ɩ̃ lò bon bɩ̀o cɛ̀rɛ̀ɛ bɩ̀o yi: Hã muna ɓúi na sú cáa á ɩ̃ lò bon kã́aló yi. Ɓa kɔ̃̀nlowà, lè wàn sɩ̀í nùpua, làa bɩ̀a yínɔ̀ń wàn sɩ̀í nùpua, bán ɓúenɓúen beéra ɩ́ lò ɩ́ vɛɛní yi. Ɩ́ lò bon hã ló-beera yi, hã mana yi, mu ɲun-beenɩ̀ yi. Wàn zàwa na le mí lé ɓa kèrètɩ́ɛwa à mu ɲɔ̀ń yí bon bán mún beéra ɩ́ lò.

27 Ɩ́ sá lò bon dàkhɩ́ína. Hã pɔ̃̀nna ɓúi á ɩ̃ cãana yí dũma, le hɩ̀ni lè le ɲu-hãní beéra ɩ́ lò. Pɔ̃̀nna cɛ̀rɛ̀ɛ à ɩ̃ máa yí bɩ̀o dí. Le tɛ̀ɛnɩ̀ lè ho pɛ́ɛrú mún beéra ɩ́ lò.

28 Mu yàá pá yínɔ̀ń bṹn mí dòn. Bɩ̀o á ɩ̃ wee leéka bɩ̀o hã wizooní ɓúenɓúen mún wi bɩ̀n: Ɓa kèrètɩ́ɛwa kuio ɓúenɓúen á ɩ̃ yi wee dè bɩ̀o yi.

29 Hen ká a ɓúi lée yídà, à ɩ̃ lò wé be mu bɩ̀o yi. Ká a ɓúi wó bè-kohó à mu vá mɩ̀i làa sòobɛ́ɛ.

30 Ká ɩ́ ko à ɩ̃ khòoní ɩ́ten, à ɩ̃ wé mu ɩ́ yídàmu bɩ̀o yi.

31 Le Dónbeenɩ̀ na lé wa Núhũso Yeesu ɓàn Maá, dén na ko lè le ɓùaaníi fɛ́ɛɛ, á zũ le ɩ́ yí máa fɩ̃ sabéré.

32 Pã́ahṹ na á ɩ̃ ɓueé wi ho Damaasi lóhó yi, ó ɔ Kuvɛɛnɛɛre na wee sá a bɛ́ɛ Aretaasi yèni yi le ɓa pe ho lóhó zũaɲiní ɓúenɓúen, à ɓa wɩ̀i mi.

33 Ká ɓa màhã́ can ho lío-beenɩ̀ lè hã hũni á ɩ̃ zon yi á ɓa lée liinía lè ho soró mɔ́n, lé bṹn fenía mi.†

12

Bɩ̀o ó ɔ Núhũso zéenía là a Poole

1 Ɩ́ ko à ɩ̃ khòoní ɩ́ten à mu ɲɔ̀ń ɲúhṹ mía. Ɛ̃ɛ ká ɩ́ màhã́ à bío mu bè-sànkania na ó ɔ Núhũso zéenía làa mi dã́ní yi.

† **11:33** Mi loń Bè-wénia vũahṹ 9.25

2 Ɪ zũ a kèrètɪ̃ɛ ɓúi. Le Dónbeenɪ̃ ɓuan wo yòoraráa ho wáayi ɲún-tɪ̃ahṹ mu wã́a à yí
lúlúio pírú náa. O lá van ho wáayi binbirɪ̃ lée, tàá hã́ lée kònkórá ɲà a yi lée, bṹn á ɪ̃ yí
zũ. Le Dónbeenɪ̃ lé dɪ̀o zũ mu.
3 Mu bon! Ɪ zũ le le Dónbeenɪ̃ ɓuan wo yòoraráa ho wáayi. Ká a lá van ho wáayi binbirɪ̃
lée tàá hã́ lée kònkórá ɲà a yi lée, bṹn á ɪ̃ yí zũ. Le Dónbeenɪ̃ lé dɪ̀o zũ mu.
4 Bɪ̀o ó ɔ vaá ɲá le Dónbeenɪ̃ cɔ̃́n ho wáayi mu yi á yí dà máa bío, á mu níi mún yí nɔn
nùpue yi ò ɔ bío mu.
5 Ɪ ì khòoní ɪ̀ten bɪ̀o wó a nɪ̀i mu yi bɪ̀o yi. Ká ɪ̀nɛ́n ɪ̀ bɛɛre dã́ní yi, á ɪ̃ khòoní ɪ̀ten ɪ̀ yídàmu
bɪ̀o yi.
6 Ká ɪ̀ yàá pá lá wi à ɪ̃ khòoní ɪ̀ten, se ɪ̀ pá yínɔ́ń khéero, lé bɪ̀o á ɪ̃ ì mɪ̀ ho tũ̀iá poni. Ɛ̃ɛ ká
ɪ̀ màhã́ máa bío, ɪ̀ yí wi à ɓa nùpua càtí mi à dà bɪ̀o á ɪ̃ wee wé làa bɪ̀o á ɪ̃ wee bío wán.
7 Mi yí mɔn le, ɪ̀ lá dà à yòoní ɪ̀ten bṹn bè-beera so na le Dónbeenɪ̃ zéenía làa mi bɪ̃́n
bɪ̀o yi. Ɛ̃ɛ lé bṹn nɔn á le dó bɪ̀o ɓúi mɪ̀ɪ̀ na wee vá ɪ̀ sãnía yi. Le día ó ɔ *Satãni tonkaro
wó mu làa mi, bèra a na à ɪ̃ yí yòoní ɪ̀ten.
8 Ɪ fɪ̀ora a Ɲúhṹso dɔ̃n hã́ zen cúa-tɪ̃n le o véení ɪ̀ lònbee mu.
9 Ʊ́ ɔ bía nɔn mɪ̀ɪ̀: «Ɪ̃ sãamu ù kã́ɲa fo, lé bɪ̀o á ho pã̀ahṹ na fo wee mi ũ yídàmu yi lé
hón pã̀ahṹ so yi á ɪ̃ pànká ɓɛ̀n wíokaa wee mi yi». Awa, á mu sṹaaní à ɪ̃ wé khòn bɪ̀o á ɪ̃
lé o yídà bɪ̀o yi, bèra a na ò ɔ *Krista pànká kɛń mɪ̀ɪ̀ binbirɪ̃.
10 Lé bṹn bɪ̀o yi, á ɪ̃ sɪ̀i wan bɪ̀o á ɪ̃ lé o yídà bɪ̀o yi. O Krista bɪ̀o yi hàrí ɓa wé là mi, à le
lònbee yí mi, hàrí à ɓa wé ɲíiní ɪ̀ sãnía, à ɪ̃ hácírí yáa, á ɪ̃ sɪ̀i pá à wa. Lé bɪ̀o ká ɪ̀ lé o yídà
pã̀ahṹ na yi, à ɪ̃ yí ho pànká hón pã̀ahṹ so yi.

O Poole yilera lùnkaa ho Korɛnte kèrètɪ̃ɛwa bɪ̀o yi

11 Ɪ bía lè ɪ̀ ɲúhṹ mía bɪ̃́n, ɛ̀ɛ ká lé minɛ́n nɔn á ɪ̃ bíaráa kà. Mu bon, minɛ́n lé bɪ̀a lá ko
à mi mɪ̀ ho tũ̀iá ɪ̀ ɲii ɓa nùpua yahó. Hàrí ká ɪ̀ yínɔ́ń dɛ̀ɛ á bɪ̀a mí wee ɲàkã́ bɪ̀o le ɓa lé ɓa
tonkarowà binbirí á yí sṹaaní mi bɪ̀o woon yi.
12 Bɪ̀o á ɪ̀nɛ́n lé o Yeesu tonkaro, á ɪ̃ ɲà ɪ̀ yi làa sòobɛ́ɛ, á le Dónbeenɪ̃ dɪ̃́n ɪ̀ wán á wóráa
mu yéréké bɪ̀owa lè mí sɪ̀íwà.
13 Lé mu yɛ́n á ɪ̃ wó nɔn ɓa kèrètɪ̃ɛwa kuio na ká yi ká ɪ̀ yí wó mu yí nɔn mia, ká mu
yínɔ́ń bɪ̀o á ɪ̃ yí día á mi lá ɪ̀ ɲún-sèró. Mi wã́a sɛ́n día na mɪ̀ɪ̀ bṹn bɪ̀o yi.
14 Hen làa cɪ̀inú ká ɪ̀ ɓuen mi cɔ̃́n á bṹn wã́a à wé mu cúa-tɪ̃n níi. Bṹn á ɪ̃ mún máa bío
le mi na bɪ̀o ɓúi mɪ̀ɪ̀. Minɛ́n mi bɛɛre lé bɪ̀a á ɪ̃ wee cà, ɪ̀ màkóo mía mi níi bɪ̀o yi. Mu yínɔ́ń
ɓa zàwa wee bàrá mí níi bɪ̀o ká lè mɪ̀n nùwã, ká ɓa zàwa ɓàn nùwã lé bɪ̀a wee bàrá mu
ká làa ba.
15 Ɪnɛ́n cɔ̃́n á ɪ̃ níi bɪ̀o ɓúenɓúen lá déró ho tonló yi mi bɪ̀o yi á à wé sɪ̀ mɪ̀ɪ̀. Ɪ yàá dà à na
ɪ̀ mukãnɪ̃ ɓúenɓúen mi bɪ̀o yi. Bɪ̀o á ɪ̀nɛ́n wa mia lè ɪ̀ sòobɛ́ɛ ɲún-sɪ̀ lé bṹn wee lén mu ɓúi
bɪ̀o mi wa làa mi yi.
16 Mi tà à zṹń le ɪ̀ bɪ̀o yí wó ɲún-sèró mi wán. Ɓa ɓúi wee bío le o Poole ɓɛ̀ntɪ̃n héra, o
wee khà wɛn à fé níi bɪ̀o.
17 Bɪ̀a ɓúenɓúen na á ɪ̃ tonkaa mi cɔ̃́n ó ɔ ɓúi á ɪ̃ so dɪ̃́n wán á tò mi wán le?
18 Ɪ hɪ̀a fɪ̀ora a Tiite, ó ɔ ɓuara mi cɔ̃́n, á wàn za nɪ̀-kéní ɓúi na mi zũ á bò làa wo. O Tiite
mu so ɓueé khà mia fó bɪ̀o ɓúi le? Ɪnɛ́n làa wo so yí wó yilera dà-kéní á yí sáráa le? Le
dã́ní na wa lá so yínɔ́ń dà-kéní le?
19 Bɪ̀o wa bía ho vũahṹ yi ɓueé ɓó hen, ɲún-sɪ̀ mi wee leéka le wa wee bío sɪ̀ waten yi.
Ɛ̃ɛ ká ɓùeé. Wa bía mu le Dónbeenɪ̃ yahó wa páaníló là a *Krista bɪ̀o yi. Wàn zàwa lè wàn
hɪ̀nni na á ɪ̃ wa làa sòobɛ́ɛ, wa wee bío bṹn ɓúenɓúen bèra a na mi ɲàa va lè mí yahó le
Dónbeenɪ̃ wɔ̃hṹ wán.
20 Ɪ zã́na à ɪ̃ ɓuee yí mia ká mi yí ka làa bɪ̀o á ɪ̃ wee leéka, ká ɪ̀nɛ́n ɓɛ̀n yí ka làa bɪ̀o á
minɛ́n wee leéka. Ɪ zã́na le ɲún-sɪ̀ á ɪ̃ ɓueé yí mia ká mi wi hã́ fio yi, á wee dí le yandee
làa mín, á sɪ̀a wee cɪ̀ mín yi, á wee penka làa mín ká mi ì là mín, á wee ɲùu mín ká mi ì
yòoní miten, á yú bɪ̀o na à mi wé.

21 Ĩ zã́na le ká ĩ ɓuara mi cɔ̃́n, à wàn Dónbeenĩ día à hã́ nĩyio dí mi mi bĩo yi. Ĩ zã́na à ĩ ɓuee mi mia à wá mi bĩo yi, lé bĩo á bĩa fù wi mu bè-kora wéró yi á yí yèrèmáa mí yilera lè mí wárá, á pá wi ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩíwà wéró yi. Ĩ zã́na à ĩ ɓuee yí ɓa ká ɓa pá wee wé mu bĩo na yí se lè mí sĩíwà ɓúenɓúen.

13

O Poole mɔ́ndɛ́n zɛ́ɛ́nii là a tɛ̀ɛ́nii bĩo

1 Bĩo á ĩ ɓuen mi cɔ̃́n kà á wã́a à wé ĩ ɓuenló cúa-tĩ́n níi. Mu túara kà síi: «Mu bĩo ɓúenɓúen á wa à lén yĩo ɓa sɛɛ́ràsa nùwã ɲun tàá nùwã tĩ́n bè-bíonii wán.»*

2 Mu cúa-ɲun níi na á ĩ ɓuara mi cɔ̃́n, á ĩ ɲà bĩa wee wé mu bè-kora làa bĩa ká ɓúenɓúen zeǹ wán. Bĩo á ĩ wã́a khɛ̀ra làa mia bĩo kà wán, á ĩ wíokaa wee ɲĩ mi zeǹ wán le ká ĩ khíi bĩ́nía ɓuara á nĩi woon níi máa lé ho béró yi.

3 Mi wi à mi zṹń wéréwéré le o *Krista wee dĩ́n ĩnɛ́n wán à bíoráa. Awa! Á mi zṹń mu le o Krista yínɔ́ń yí dà mi tĩ́ahṹ. Ĩ wee ɲĩ mi zeǹ wán, o ò zɛ́ɛ́ní mí pànká làa mia.

4 O ɓúɛɛró ho *kùrùwá wán ó o zɛ́ɛ́nía le mí lé o yídà bṹn bon, ká hã́ laà na kà wán ó o yĩo wi lua le Dónbeenĩ pànká yi. Warɛ́n páaníló làa wo bĩo yi á wa mún lé ɓa yídàwa bṹn bon. Ɛɛ ká wa màhã́ wee ɲĩ mi zeǹ wán: Le Dónbeenĩ pànká yi á warɛ́n làa wo yĩo á à wé lua mi tĩ́ahṹ!

5 Mi loń miten à dándá miten miten, à zṹń le mi dó mi sĩa o Yeesu Krista yi. Mi so yí zũ le o wi mia le? Ɲún-sĩ á mi lońna miten mɔn à mi yí ka làa bṹn!

6 Ɛɛ ká ĩ láa mu yi le mi zũ le warɛ́n bán zɛ́ɛ́nía le wa dó wa sĩa wo yi.

7 Wa wee fĩo le Dónbeenĩ yi bèra a na à mi wé yí wé mu bè-kora. Ɛɛ ká wa màhã́ yí máa wé mu à zɛ́ɛ́nínáa le warɛ́n á sée wi yi. Wa wee wé mu bèra a na à mi wé wé ho tṹiá poni bĩo mí dòn, hàrí ká wa bĩo ɓúenɓúen ka lè mu ɲii yí sú.

8 Wa yí dà máa kán ho tṹiá poni, bĩo bon bṹn mí dòn lé bĩo wa dà wee wé.

9 Mu bon, wa wee zã́maka bĩo á warɛ́n lé ɓa yídàwa, à minɛ́n pànká wi bĩo yi. Bĩo wa wee cà wa fĩoró yi lé à mi wé ɓa nùpua na á wékheró bĩo yí máa mĩ lɛɛ́ yi.

10 Bĩo nɔn á ĩ fèra wee túaráa ho vũahṹ mu ù na mia lée bèra a na ká ĩ khíi ɓueé dõn mia à ĩ yí dĩ́n ho pànká na ó o Ɲúhṹso nɔn mĩĩ wán à záráa làa mia. Mu bon, le Dónbeenĩ yí nɔn ho mĩĩ à ĩ yáa mia, ká lée bèra a na à ĩ séení mia à mi sĩadéró le yi va làa yahó.

11 Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, mi le mi sĩa wa, à sĩadéró le Dónbeenĩ yi va làa yahó. Mi wé hení mín sĩa à ɲi-cúa wé dà-kéní à kɛń mín wán làa hɛɛ́rà. Á le Dónbeenĩ na wa wɛn á wee na ho hɛɛ́rà ɓa nùpua yi á à kɛń làa mia.

12 Mi tɛ̀ɛ́ní mín yi sese lòn nu zàwa. Bĩa bĩo sã́ le Dónbeenĩ yi hen ɓúenɓúen wee tɛ̀ɛ́ní mia.

13 Le wa Ɲúhṹso Yeesu *Krista sã́amu, lè le Dónbeenĩ waminĩ, lè le Dónbeenĩ Hácírí páaníló làa wɛn, à kɛń lè mi ɓúenɓúen.

---

* **13:1** Mi loń Làndá zɛ́ɛ́níló vũahṹ (Deutéronome) 19.15

Ho vũahũ na ó ɔ Poole túara nɔn ho Kalasii kèrètĩɛwa kuure yi

Vũahũ túaró ɲúhũ

Ho vũahũ mu lé o Poole túara ho nɔn ho Kalasii kɔ̃hũ kèrètĩɛwa kuure yi. Bĩo ó ɔ yánkaa buera le Dónbeenĩ bín-tente bĩn, á ɓa nùpua ɓúi dó mí sĩa o Yeesu yi (Bè-wénia 16.6).

Ɓa ɓúi ló ɓueé bía le bĩa yínɔ́ń ɓa *zúifùwa ko ɓa kúio míten làa bĩo ho làndá bòráa mu. Ɔ́ ɔ Poole túara ho vũahũ nɔn ɓa yi le ɓa yí bè hón kàránló so yi, lé bĩo ho yí héhaa là a Yeesu *Krista bín-tente. O bía le bĩo ɓa dó mí sĩa o Yeesu yi, lé bũn te bĩo ɓa térénnanáa le Dónbeenĩ yahó, ká yínɔ́ń bĩo ɓa bò ho làndá yi. O Poole nín-yání zéenía bĩo ó ɔ Yeesu yánkaa vonnáa wo ó ɔ wó a tonkaro (1–2).

O Poole dĩn le Dónbeenĩ vɔ̃n-kĩa wán á zéenía le yĩa dó mí sĩi o Yeesu yi, á wón ń kãní, ká yínɔ́ń ɓa zúifùwa làndá bèró lé bĩo ò kãní ɓànso (3–4).

Ho vũahũ lii véeníi ó ɔ bía le ɓa ko ɓa ɓua miten lòn nùpua na wi miten bĩo síi. Ɓa ko ɓa día le le Dónbeenĩ Hácírí dí ɓa yahó, á ɓa à yí le mukɔ̃n-fĩnle, á mún ń wań mín (5–6).

Le tɛ̀ɛníi

1 Ĩnɛ́n Poole lé o Yeesu *Krista tonkaro. Mu yínɔ́ń nùpua wó mi là a tonkaro, á ĩ mún yí dĩn nĩi woon wán á wóráa wo. Mu lé o Yeesu Krista là a Maá Dónbeenĩ lé bĩa tonkaa mi, lerɛ́n Dónbeenĩ mu na vèenía wo léra ɓa nĩ-hía tĩahũ.

2 Mu lé ĩnɛ́n lè wàn zàwa na làa mi páanía wi ɓúenɓúen lé warɛ́n wee túa ho vũahũ na kà á à na minɛ́n kèrètĩɛwa kuio na wi ho Kalasii kɔ̃hũ yi.

3 Le wàn Maá Dónbeenĩ lè wa Ɲúhũso Yeesu Krista à wé mí sãamu làa mia, à na ho hɛ́ɛrà mia.

4 O Krista tà nɔn míten á wó wa bè-kora sɛ́ndíaró muinĩ yĩa, á kãníanáa wɛn ho zuia dĩmíɲá kohó na kà níi yi. Lé kà síi ó ɔ Krista wóráa wàn Maá Dónbeenĩ sĩi bĩo,

5 wón na ho cùkú bĩo sã yi hã lúlúio na ɲii mía yi. *Amiina!

Le Dónbeenĩ bín-tente lée dà-kéni mí dòn

6 Bĩo mi pã́ le Dónbeenĩ na von mia o *Krista sãamu pànká yi à mi yèrèmáa bò bín-tente veere na bĩo yí bon yi fùafùa ɓɛ̀ntĩn lée bĩo na vã mi làa sòobɛ́ɛ.

7 Mu yí máa zéení le bín-tente ɓúi bĩnía wi, ɓùeé! Ɓa nùpua ɓúi lé bĩa wee lùnka mi yilera, á wi ɓa yèrèmá a Krista bín-tente.

8 Awa! Ká a ɓúi, tàá warɛ́n wa bɛɛre, tàá wáayi tonkaro ɓúi khíi ɓueé buera bín-tente ɓúi na wi mí dòn làa dĩo á warɛ́n buera nɔn mia, à wón ɓànso à hã dánkáa yí.

9 Wa bía mu, á ĩ pá bĩnía wee bío mu: Hen ká a ɓúi ló ɓueé buera bín-tente na wi mí dòn làa dĩo mi tà bĩo, à ɓànso à hã dánkáa yí.

10 Awa! A mi so wee leéka le ĩ wi à ɓa nùpua tà ĩ bĩo lée, tàá lé le Dónbeenĩ? Lé ɓa nùpua á ĩ so wi à ĩ bĩo wé sĩ yi le? Ká mu lé à wé à ĩ bĩo wé sĩ ɓa nùpua yi, se ĩ lá máa wé Krista ton-sá.

Bĩo ó ɔ Ɲúhũso vonnáa o Poole wó là a tonkaro

11 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, le ĩ bío bĩo kà na mia: Le Dónbeenĩ bín-tente na á ĩ buera nɔn mia á yí ló nùpue cɔ̃́n.

12 A le mún yínɔ́ń dɛ̀ɛ na á ĩ yú nùpue ɓúi cɔ̃́n, tàá dɛ̀ɛ na ó ɔ ɓúi kàránna làa mi. Le bín-tente na á ĩ wee bue lé o Yeesu *Krista mí bɛɛre lé yĩa zéenía le làa mi.

13 Mi yàá ɲá bĩo á ĩ kuio lá cannáa ɓa *zúifùwa làndá bèró yi. Ĩ lá wee ɲíiní le Dónbeenĩ nĩpomu sãnía làa sòobɛ́ɛ, á wi à ĩ ɓúe mu ɲúhũ.

14 Ɓa zúifùwa làndá bèró á ĩ lá henía bìo po wa ninzàwa na ká. Á bìo á wàn maáwà bò
henía á ĩ lá wee là hɛɛrè á po ɓa nùpua na ká.
15 Ɛɛ ká le Dónbeenì màhǎ fèra léra mi bàrá mí dòn ká ì yàá dìǹ yí ton. Le sãamu na le
wó làa mi lé bǔn bìo yi á le vonnáa mi.
16 Le zéenía mí Za Yeesu bìo làa mi, à ìnɛ́n ɓɛ̀n bìní zéení mu làa bìa yí zũ le Dónbeenì.
Á ĩ dɛ̀ɛnía hìnɔn wà à ĩ yí tùara nùpue yi làa bìo á ĩ ì wé.
17 Ì yàá yí van ho Zeruzalɛɛmu á yí vaá mɔn mín làa bìa wó a Yeesu tonkarowà ló mi,
à ĩ wà van ho Arabii kɔ̃hǔ, á dìn bìn bìnía ɓuararáa ho Damaasi lóhó yi.
18 Lúlúio bìo tìn bǔn mɔ́n á ĩ wà van ho Zeruzalɛɛmu á vaá zũna a Sefaasi, á wó hã
wizooní pírú hònú bìn làa wo.
19 O Yeesu tonkarowà na ká ó ɔ ɓúi á ĩ yí mɔn ká yínɔń o Ɲúhǔso ɓàn za Zaaki.
20 Le Dónbeenì lé ì sɛɛ́ràso, bìo á ĩ wee túa á à na mia kà yínɔń sabéré.
21 Bǔn mɔ́n á ĩ wà van ho Siirii lè ho Silisii kãna yi.
22 Ɛɛ ká ho *Zudee kɔ̃hǔ kèrètìɛwa kuio màhǎ lá dìǹ yí mɔn mi.
23 Bìo ɓa ɲá mí dòn lé bìo kà: «Yìa lá wee ɲíiní wa sãnía lé wón wǎa wee bue le sìidéró
bìo na ó ɔ lá wi ò ɔ ɓúe ɲúhǔ».
24 Á ɓa wee khòoní le Dónbeenì ì bìo yi.

2

O Poole lè ɓa tonkarowà na ká

1 Lúlúio pírú náa bǔn mɔ́n á ìnɛ́n là a Baanabaasi bò mín yòora ho Zeruzalɛɛmu. Ì mún
fó a Tiite bòráa.
2 Ì tà yòora ho Zeruzalɛɛmu, lé bìo le Dónbeenì zéenía mu làa mi le ì wé mu. Ì yòó dɔ̃n,
á ɓa kèrètìɛwa ya-díwá mí dòn lé bìa á ĩ zéenía le bín-tente na á ĩ wee bue na bìa yínɔń
ɓa *zúifùwa yi bìo nɔn yi. Lé bìo á ĩ lá yí wi à ho tonló na á ĩ sá khìína, làa hìa á ĩ lá lan
wee sá hã laà na kà wán à wé ton-kǎamáa.
3 O Tiite lé o kɛrɛɛki nìi, à ɓa yàá pá yí kìkǎa wo yi le o bè ho *kúiiró làndá yi.
4 Ká ɓa ɓúi na le mí lé wàn zàwa à mu ɲɔǹ yí bon, á sà míten zon wa tìahǔ, à loń bìo ó ɔ
Yeesu *Krista wó á wa wiráa waten, bèra a na ɓa yèrèmá wɛn wé lè ho làndá wobáaní.
5 Ɛɛ ká wa màhǎ yí tà yí nɔn mu níi ɓa yi hùúu, bèra a na à le bín-tente tǔiá poni kɛń
bìn mi bìo yi.
6 Ɓa kèrètìɛwa kuure ya-díwá (bìo ɓa karáa bìo yí ciran mi, le Dónbeenì yí máa hueeka
nùpua mín yi), ɓa ya-díwá mu á yí kìkǎa mìì le ì bìní bè bìo ɓúi mu wán.
7 Ɓa yàá zũna le le bín-tente bue naló bìa yínɔń ɓa zúifùwa yi ɓàn tonló á le Dónbeenì
kàràfáa mìì làa bìo le kàràfáaráa ho o Piɛre yi le o bue le na ɓa zúifùwa yi.
8 Mu bon, yìa wó ó ɔ Piɛre lé o Yeesu tonkaro ɓa zúifùwa cɔ̃́n, lé wón mún wó á ĩ lé o
Yeesu tonkaro bìa yínɔń ɓa zúifùwa cɔ̃́n.
9 O Zaaki, là a Piɛre là a Zãn, bán na ɓa wee lá lòn bòròbòròwa na ɓuan ɓa kèrètìɛwa
ɓúenɓúen kuure dìnía á zũna le lé le Dónbeenì lè mí sãamu á kàràfáa ho tonló mu mìì.
Lé bǔn nɔn á ɓa dá mí níní ìnɛ́n là a Baanabaasi yi á wa tɛ̀ɛnía mín yi, à zéení le ɓa tà wa
bìo, le ɓa lée dà-kéní làa wɛn. Á wa le warɛ́n ǹ va làa bìa yínɔń ɓa zúifùwa cɔ̃́n, ká ɓarɛ́n
ɓɛ̀n ǹ va làa bìa lé ɓa zúifùwa cɔ̃́n.
10 Bìo ɓa cà wa cɔ̃́n séenía, lé à wa wé pa ɓa kèrètìɛwa kuure nì-khenia bìo. Á ĩ ɓɛ̀n
sòobáa ìten bǔn wéró yi.
11 Ká pãahǔ na ó ɔ Piɛre ɓuara ho Antiosi lóhó yi, á ĩ zéenía o wékheró làa wo ɓa
ɓúenɓúen yìo yi.
12 Mu bon, pãahǔ na ɓa nùpua ɓúi na là a Zaaki zũ mín dìǹ yí ɓuara, ká a Piɛre mu wee
páaní dí lè wàn zàwa na yínɔń ɓa *zúifùwa. Ká pãahǔ na á bán nùpua so ɓueé dɔ̃n yi, ó ɔ
khú á yí máa dí làa ba, lé bìo ó ɔ zǎna ɓa kèrètìɛwa na wee hení ɓa zúifùwa làndá bìo.

13 Wàn zàwa kèrètĩɛwa na lé ɓa zúifùwa mún zon o Piɛre mu bĩo yi. Hàrí o Baanabaasi
ɓa yàá pá cá dó mu yi.
14 Ɛ̃ɛ ká pãahṹ na á ĩ mɔn à ɓa varáa yí térénna à héha lè ho tũiá poni na le Dónbeenĩ
bín-tente le mu koráa, á ĩ bía làa wo wàn zàwa ɓúenɓúen yĩo yi kà síi: «Ũnɛ́n na lé o zúifù
à ũ wee ɓua ũten làa bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa bĩo síi à ũ día mu zúifùmu, á dà à wé kaka à
kĩkãnáa wàn zàwa na yínɔ́ń ɓa zúifùwa yi le ɓa ɓua míten lè ɓa zúifùwa bĩo síi?»

Bĩa le ɓa zúifùwa làa bĩa yínɔ́ń ɓa kãnílɔ́ bĩo

15 Warɛ́n na lé ɓa *zúifùwa tonnáa, wa yí mà yí dó bán bè-kora wérowà so na yínɔ́ń ɓa
zúifùwa ɲii.
16 Ɛ̃ɛ ká wa màhã́ zṹ le mu yínɔ́ń o *Mɔyiize làndá bèró wee wé ò ɔ nùpue térénnáa le
Dónbeenĩ yahó, ká lé bĩo á ɓànso dó mí sĩi o Yeesu *Krista yi. Lé bṹn nɔn á wa dóráa wa
sĩa o Yeesu Krista mu yi á à wéráa ɓa nùpua na térénna bĩo wa dó wa sĩa wo yi bĩo yi, ká
mu yínɔ́ń bĩo wa bò ho làndá yi.
17 Ká warɛ́n wi à wa térén le Dónbeenĩ yahó o Yeesu Krista pànká yi, à lé bṹn tĩ́n bĩnía
wee wé wɛn lè ɓa bè-kora wérowà, se bṹn so wee zéení le o Krista wee sá na mu bè-kora
yi le? Ɓùeé dɛ́!
18 Mu bon, hen ká ĩ yèrèmáa bò ho làndá na á ĩ pã́ día yi, se bṹn wee zéení le ĩ síinía ĩ
ɲúhṹ ĩten.
19 Ho làndá bĩo dã́ní yi, á ĩ ka lòn nùpue na húrun. Á lé horɛ́n làndá mu ɲɔ̀ń mún wó
mu. Bṹn wó bèra a na à ĩ dàń kɛń le mukãnĩ yi le Dónbeenĩ bĩo yi. Ĩ ka lòn nùpue na
páanía ɓúaa ho *kùrùwá wán là a Krista.
20 Ĩ mukãnĩ wi bṹn bon, ká ĩ wã́a yí te ĩten, o Krista mí bɛɛre lé yĩa wi miĩ. Le mukãnĩ
na á ĩ wi yi hã́ laà na kà wán á ĩ wi yi ĩ sĩidéró o Krista yi bĩo yi, wón na wara mi, á tà nɔn
míten ĩ bĩo yi.
21 Ĩ yí dà máa pĩ le Dónbeenĩ sãamu na le wó làa mi bĩo. Mu bon, hen ká mu lá lé
o Mɔyiize làndá lé hĩa wee wé ò ɔ nùpue térén le Dónbeenĩ yahó, se o Krista húrun
kã́amáa.

3

Ho Kalasiisa bṍnbúmu bĩo

1 Ɛ̃ee! Kalasii kõhṹsa, mi so lée bṍnbúwá le? Yĩa khà mia vĩinía lée wée? O *Krista na
ɓúaa ho *kùrùwá wán bĩo ɲɔ̀ń zéenía làa mia wéréwéré.
2 Ĩ ì tùa mia làa bĩo dà-kéní: Bĩo mi yú le Dónbeenĩ Hácírí so lé bĩo mi tiíra ho làndá ɲii
lée? Ɓùeé! Mu lé bĩo mi dó mi sĩa le Dónbeenĩ bín-tente na mi ɲá yi.
3 Mi bṍnbúra vaá ɓó bṹn yi le? Mi ɓúakáa lè le Dónbeenĩ Hácírí, á lé hã́ laà na kà wán
á mi wi mi dĩn mi kùrú pànká wán le?
4 Bĩo sá mia ɓúenɓúen so lée kã́amáa le? Ɓùeé! Mu yí dà máa wé kã́amáa.
5 Mi wa loń lon! Hen ká le Dónbeenĩ wee na mí Hácírí wɛn, á wee wé ho yéréké bĩowa
mi tĩahṹ à le so wé mu lé bĩo mi wee bè o *Mɔyiize làndá yi lée, tàá lé bĩo mi dó mi sĩa le
bín-tente na mi ɲá yi?

Le Dónbeenĩ wee wé ò ɔ nùpue térén le yahó

6 Bĩo ó ɔ *Abarahaamu bĩo wóráa lé bĩo kà: «O dó mí sĩi le Dónbeenĩ yi, lé bṹn nɔn le
càtío wo là a nùpue na térénna le yahó.»*
7 Ɓwa, mi wã́a zṹń bĩo kà: Bĩa dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi bán lé bĩa lé o Abarahaamu
zàwa.
8 Mu fèra túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi le bĩa yínɔ́ń ɓa *zúifùwa á le Dónbeenĩ ì wé
á ɓa à térén le yahó ɓa sĩadéró le yi bĩo yi. Le bín-tente fèra túara a Abarahaamu dã́ní

* **3:6** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 12.3

yi á bía nɔn wo yi: «Le Dónbeenĩ á à dĩn ũnɛ́n wán á à wéráa mu bè-tentewà lè hã sĩíwà ɓúenɓúen.»†
9 Awa, á bĩa dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi á le è wé lè mu tentemu là a Abarahaamu mu bĩo síi.
10 Mu bon, bĩa wi ɓa bè ho làndá yi à kãníináa á hã dánkáa á à yí. Mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi kà síi: «Le o nùpue na yí máa bè bĩo túara ho làndá vũahṹ yi ɓúenɓúen fɛ́ɛɛ à tií ɲii à dánkání.»‡
11 Mu lée kɛ̃́nkɛ̃́n, nùpue yí dà máa térén le Dónbeenĩ yahó ho làndá na á ɓànso bò yi bĩo yi, lé bĩo mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi le «yìa térénna le Dónbeenĩ yahó bĩo á ɓànso dó mí sĩi le yi bĩo yi, wón á à kɛń le mukãnĩ binbirĩ yi.»§
12 Ho làndá bèró bĩo yí cɛɛ́ra le sĩidéró le Dónbeenĩ yi. Ká yĩa màhã́ wee bè bĩo ho làndá bò henía yi à tií ɲii, wón yĩo á à wé lua ho pànká yi.
13 Hã dánkáa na lá ɲà wa ɲúná yi ho làndá bĩo yi ó o *Krista fó bò míten wán wa lahó yi, á wa wi waten. Lé bĩo mu túara: «Le yĩa ɓúaa le ɓùɛɛnĩ wán à dánkání.»*
14 Bṹn wó bèra a na à mu bè-tentewà na le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé là a Abarahaamu à bɛ̀nbɛ́n dã bĩa yínɔń ɓa zúifùwa ɓa páaníló là a Krista bĩo yi, à wa yí le Dónbeenĩ Hácírí na le dó mí ɲii le mí ì na, wa sĩadéró le yi bĩo yi.

Ho làndá lè le ɲii déró bĩo

15 Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, mi wa héha mu lè ɓa nùpua bĩo. Mu bĩo na ó o nùpue le mí ì wé na ó o túara bàrá, ká mu héhaa lè ho kõhṹ làndá, á nùpue yí dà máa yèrèmá mu.
16 Lé kà síi le Dónbeenĩ dó mí ɲii nɔn o *Abarahaamu là a nɔnkãni yi. Á mu ɲɔ̀ń lé o Abarahaamu làa yĩa nɔnkãni can wo yi á bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé bĩo sã yi. Mu yí túara le: «Làa bĩa nɔnkãní can wo yi», à wã́a kɛń lè hã boo. Mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi le: «Yìa nɔnkãni can foń», wón na lé o *Krista.
17 Awa! Á ĩ wã́a wee bío bĩo kà: Le Dónbeenĩ bĩo na le le mí ì wé na le dó mí ɲii bĩo yi vó á ho làndá na ɓuara hã lúlúio khĩá-náa làa ɓóní làa pírú le ɲii déró mu mɔ́n yí dà máa khíní yi, tàá máa yèrèmá le.
18 Mu bon, ká hã kĩa wee yí le Dónbeenĩ cɔ̃́n ho làndá bèró pànká yi, se hã bĩo wã́a yí ló bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé yi. Á mu ɲɔ̀ń lé bĩo le dó mí ɲii le mí ì wé á le dĩn wán wóráa mí sãamu là a Abarahaamu.

Ho làndá bèró ɓàn ɲúhṹ

19 Awa, á lée webio nɔn le Dónbeenĩ bòráa ho làndá? Le bò ho bèra a na ɓa nùpua wé zṹń mí wékheró fúaa ho pãahṹ na á yĩa khíi te o *Abarahaamu yi ɓueé ton. Lé orɛ́n bĩo yi á le Dónbeenĩ dó mí ɲii. Le Dónbeenĩ tonkarowà na ho wáayi lé bĩa zéenía ho làndá. Ká a nùpue ɓúi lé yĩa mu dĩn wán wóráa.
20 Ká mu lée nùpue nĩ-kéní le mí ì wé mí bĩo, se o màkóo máa kɛń yĩa o ò dĩn wán yi. Á le Dónbeenĩ dén màhã́ lé lerɛ́n mí dòn, á le dó mí ɲii nɔn.
21 Awa! Bṹn so wee zéení le ho làndá làa bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé yí máa tà mín yi le? Ɓùeé, hen ká làndá ɓúi lá dà wee na le mukãnĩ ɓa nùpua yi, á hón làndá so pànká yi, á ɓa lá dà à térén le Dónbeenĩ yahó.
22 Ká le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi á mu bía le mu bè-kohó pànká wi ho dĩmíɲá nùpua ɓúenɓúen wán, bèra a na à bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na bĩa sĩa dó le yi à bĩo sĩ ɓa yi ɓa sĩadéró o Yeesu Krista yi pànká yi.

Hã kĩa na le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na wɛn

23 Sãni à le sĩidéró o *Krista yi pãahṹ dã, à wa ka lè wa wi ho kàsó yi ho làndá níi yi, á pannáa ho pãahṹ na le Dónbeenĩ ì wé á wa à zṹń dén sĩidéró so.

---

† **3:8** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 12.3 ‡ **3:10** Mi loń Làndá bĩo zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 27.26
§ **3:11** Mi loń Habakuuki vũahṹ 2.4 * **3:13** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 21.23

24 Ho làndá lé hĭia wó wa paro fúaa o Krista ɓuenló, bèra a na à wa térén le Dónbeenĭ yahó wa sĭadéró o Krista mu yi pànká yi.
25 Hã laà na kà wán á le sĭidéró o Krista yi pãahũ dɔ̃n, wa bĭo wã̃a bĭnía mía o paro mu níi yi.
26 Mu bon, mi ɓúenɓúen lé le Dónbeenĭ zàwa mi sĭadéró o Krista yi bĭo yi.
27 Minɛ́n ɓúenɓúen na ho *bátɛ́ɛ̀mù wó á mi páanía là a Krista á wã̃a ka lè mi zã̃ a Krista mu.
28 Hueekaró wã̃a mía ɓa *zúifùwa làa bĭa yínɔ́ń ɓa zúifùwa pãahũ. Hueekaró mía ɓa wobáaní làa bĭa wi míten pãahũ, hueekaró mía báawa làa hã̃awa pãahũ, lé bĭo mi ɓúenɓúen lée dà-kéní mi páaníló là a Yeesu Krista bĭo yi.
29 Ká mi bĭo sã̃ a Krista yi, se mi wã̃a lé o *Abarahaamu mɔ̀nmànía. Á hã̃ kĭa na le Dónbeenĭ dó mi ɲii le mí ì na a yi á bĭo ò sĭ mia.

4

Mu wobámu lè ho kɛ́ń míten bĭo

1 Bĭo kà lé bĭo á ĩ wi à ĩ zéení: Pãahũ na ó o kĭa ɓànso lé o háyónza yi, ó orɛ́n là a wobá-nĭi á hueekaró mía pãahũ, hàrí bĭo mu bĭo ɓúenɓúen sã̃ a yi mí cúee.
2 Ɛ̃ɛ ká ɓa nùpua ɓúi lé bĭa màhã̃ wee loń orɛ́n làa bĭo sã̃ a yi yi, à paráa ho pãahũ na á ɓàn maá bàrá.
3 Pãahũ na warɛ́n mún hĭa ka lòn háyúwá, á wa lé ho dĭmíɲá bĭowa wobáaní.
4 Ká ho pãahũ na le Dónbeenĭ bàrá á dɔ̃n, á le tonkaa mí za ó o ɓueé ton o hã̃a yi. O ɓuan míten làa bĭo ó o *Mɔyiize làndá bòráa mu.
5 O ɓuara ɓueé wó bèra a na à bĭa lá wee bè ho làndá yi kɛ́ń míten, á mún wó wɛn lè le Dónbeenĭ zàwa.
6 Mu bon, mi lé le Dónbeenĭ zàwa. Lé bũn nɔn le dó mí Za Hácírí wa sĭa yi, dĭo wee wé à wa dàń ve le pɔ̃́npɔ̃́n le: «Abaa.» Mu kúará le: Ĩ Maá.
7 Awa, á fo wã̃a yínɔ́ń wobá-nĭi, fo lé le Dónbeenĭ za. Á bĭo fo lé le za, á le kĭa na bĭo sã̃ le zàwa yi, á le mún ǹ na foǹ.

O Poole yilera lùnkaa ho Kalasiisa bĭo yi

8 Bĭo mi yánkaa yí zũ le Dónbeenĭ, á mi wee sá lòn wobáaní à na hã̃ dofĭina na yínɔ́ń le Dónbeenĭ yi.
9 Ɛ̃ɛ ká hã̃ laà na kà wán á mi zũ le Dónbeenĭ. Bĭo yàá here lé bĭo le zũna le mi bĭo sã̃ mí yi. Awa! Á mu wó kaka á mi bĭnía bò bũn bĭowa so na pànkáwá mía, á bĭo ɲúhũ mía yi? Mi wi mi bĭní wé mu bĭowa mu wobáaní le?
10 Hã̃ wizooní ɓúi, lè hã̃ pĭina ɓúi, lè hã̃ pɔ̃̀nna ɓúi, lè hã̃ lúlúio ɓúi á mi wee hení bĭo dà.
11 Ĩ zã̃na à ho tonló na á ĩ sá mi bĭo yi à wé kã̃amáa.

Le bín-tente zúkúsa

12 Wàn zàwa lè wàn hĭnni, ĭ wee fio mu mi cɔ̃́n, mi wé lè ĭ bĭo síi. Ĩnɛ́n so yí wó ĭten lè mi bĭo síi le? Mi yí wó bĭo na yí se làa mi.
13 Mi zũ le mu vã̃mú lé bĭo nɔn á ĩ dĭnnáa mi cɔ̃́n á nín-yání buerarãa le bín-tente nɔn mia.
14 Mi lò bon ĭ vã̃mú bĭo yi. Mi lá dà à pĭ ĭ bĭo, ká mi yí wó mu. Mi ɓuan mi lòn Dónbeenĭ wáayi tonkaro. Mi yàá ɓuan mi là a *Krista Yeesu bĭo.
15 Mi sĭ-wɛɛ na fù dén bĭo wó kaka? Mu bon, ĭ láa mu yi le ká mi lá dà à khũaa mi yĭo á à na miĭ, se mi wó mu.
16 Lé ho tũiá poni na á ĩ wee mĭ na mia bĭo yi á ĩ wóráa mi zúkúso le?
17 Ɓa nùpua mu here mi sã̃, ká hã̃ yilera na màhã̃ wi ɓa yi mi dã̃ní yi á yí se. Ɓa wi ɓa khɛɛ́ mia làa mi ká ɓa wé à mi yèrèmá hení ɓarɛ́n bĭo.
18 Ká a nùpue here mu bĭo na se sã̃, se mu se. Ká a wee wé mu hã̃ pɔ̃̀nna ɓúenɓúen yi, se mu se, ká mu yí wé pãahũ na á ĩ wi làa mia mí dòn.

19 Ĩ zàwa, ĩ wíokaa lò wee be mi bĩo yi lòn hã́a na wee te bĩo síi, fúaa bĩo mi lá a Krista
fɛrɛnkóomu.
20 Mu ɓɛ̀ntĩ́n lá à wé sĩ̀ miĩ à ĩ̃ kɛń mi nĩsã́ní, à yèrèmá ĩ bíonĩ̀ bíoró à bíoráa làa mia. Lé
bĩo á ĩ̃ yilera yáara mi bĩo yi.

O Akaare là a Sara bĩo

21 Mi bío lon! Minɛ́n na wi mi bè ho làndá yi, mi yí ɲá bĩo ho bía le?
22 Mu bon, mu túara ho *làndá vũahṹ yi le «o *Abarahaamu yú ɓa zàwa bùaa ɲun. O
yà-kéní ó o yú là a Akaare na lé o wobá-hã́nĩi, ká yĩa so ó o yú lè mín hã́a Sara.»*
23 O za na ó o wobá-hã́nĩi ton, wón ton héhaa lè ɓa nùpua sĩa bĩo. Ká a za na ó o yú lè
mín hã́a wón ton le Dónbeenĩ ɲii déró pànká yi.
24 Bĩo bía kà ɓàn kúará binbirĩ wi: Ɓa hã́awa nùwã ɲun mu bĩo wee zéení le páaníi cúa-
ɲun na le Dónbeenĩ bò. Le nín-yání páaníi bò ho pãahṹ na le Dónbeenĩ nɔn ho làndá yi
le Sinayii ɓúee wán. Dén páaníi so zàwa lé ɓa wobáaní làa bĩo ó o wobá-hĩ́nzoró Akaare
zàwa lé ɓa wobáaní bĩo síi.
25 O Akaare bĩo wee zéení ho Sinayii ɓúee na wi ho Arabii kɔ̃hṹ yi bĩo. O bĩo mún wee
zéení ho Zeruzalɛɛmu na hã laà na kà wán bĩo, hón na lè mí zàwa lé ɓa wobáaní.
26 Ká ho Zeruzalɛɛmu na ho wáayi hón wi míten. Lé horɛ́n lé wàn nu.
27 Mu bon! Bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi:
«Ũnɛ́n na yí dà máa yí za,
wɛɛ́ ũ sĩ̀i.
Ũnɛ́n na yí zũna a za teró vía,
wé zèeka lè le sĩ-wɛɛ.
Mu bon, o hã́a na ɓa pã́ día
zàwa boo po a hã́a na ɓàn báa wi.»†
28 Minɛ́n wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, mi lé le Dónbeenĩ ɲii déró zàwa là a *Izaaki bĩo síi.
29 Ká ho fù lè ho yahó ó o Abarahaamu za na ton héhaa lè ɓa nùpua sĩa bĩo á wee beé
yĩa ton le Dónbeenĩ Hácírí pànká yi lò. Lé bṹn mu pá karáa hã laà na kà wán.
30 Ɛ̃ɛ ká lée webio túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi? «Día le o wobá-hã́nĩi lɛ́n lè mí za.
Lé bĩo ó o wobá-hã́nĩi za yí ko ò o lɛɛ́ hã kĩa yi là a hã́a na wi míten za.»‡
31 Awa, wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, wa yínɔń wobá-hã́nĩi zàwa, ká wa lé o hã́a na wi míten
zàwa.

5

O Krista wó á wa wi waten

1 O *Krista léra wa ɲúná bèra a na à wa kɛń waten binbirĩ. Á mi cén ca vĩ́nvĩ́n. Mi yí
bĩ́ní yí día míten mu wobámu níi yi.
2 Ĩnɛ́n Poole wee bío le ká mi wee *kúio miten, se o Krista bĩo ɲúhṹ wã́a bĩ́nía mía mi
cɔ̃́n.
3 Ĩ wi à ĩ̃ pá bĩ́ní wíoka bío mu na mia: Nùpue lée nùpue na bĩ́nía kúio miten ho *làndá
bĩo yi ko ò o bè ho làndá mu ɓúenɓúen yi à tií ɲii.
4 Minɛ́n na wi à le Dónbeenĩ wé mia lè ɓa nĩ-térénnia ho làndá na mi wee bè yi bĩo yi,
mi là a Krista fáara mín yi. Mu sãamu na ó o wó làa mia á mi vĩ́inía.
5 Ká warɛ́n bán wee lòoní le Dónbeenĩ Hácírí pànká yi bĩo wa à térén le yahó wa
sĩadéró le yi bĩo yi.
6 Mu bon, bĩa páanía là a Krista cɔ̃́n, á bĩo here yínɔń à ũ kúii tàá à ũ yí kúii. Ká bĩo here
lé ũ sĩidéró le Dónbeenĩ yi na wee mi le waminĩ wárá na fo wee wé yi.
7 Minɛ́n na lá wee va lè mí yahó sese, lé o yɛ́n hò mia le mi yí bĩ́ní yí bè ho tũiá poni yi?
8 Bĩo hò mia kà yí ló le Dónbeenĩ na von mia yi.

---

* **4:22** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 16.15; 21.2 † **4:27** Mi loń Ezayii vũahṹ 54.1 ‡ **4:30** Mi loń Bĩo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 21.10

9 Mu ka lè le ɲa-fĩ-za dɛ̀ɛ na ká le dó mu dũmu yi khan à mu ɓúenɓúen lé.
10 Ɛ̀ɛ ká ĩ láa mia, á dó ĩ sĩi o Ɲúhũso yi le bĩo mi wee leéka máa kɛ́ń mí dòn lè ĩnɛ́n bè-leékanii. Ká yĩa màhã́ kúaa mia mín yi hàrí ò o kɛ́ń kaka, ó o ɲúhṹ á à sí.
11 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, ká ĩnɛ́n lá bĩnía wee kàrán ɓa nùpua le ho *kúiiró lée bĩo na ko, á lée webio nɔn á ɓa tĩn lá wé è ɲíiníináa ĩ sãnía? Mu bon, ká ĩ lá wee wé bũn, se o Krista húmú ho *kùrùwá wán bĩo lá máa kánká ɓa nùpua.
12 Áwa! Le bĩa wee kúee mia mín yi wã́a ɓúe mí bámu ɲúhṹ kènkèrèkè le wa loń!

Mi wé dĩa le le Dónbeenĩ Hácírí dí mi yahó

13 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, le Dónbeenĩ von mia à mi kɛ́ń miten, ɛ̀ɛ ká mi màhã́ yí bè bũn yi à wé wéráa bĩo mí sĩa wee vá yi na yí se. Mi wé sá na mín yi lè le waminĩ.
14 Mu bon, o *Mɔyiize làndá ɓúenɓúen ɲii tun le bíonĩ na kà yi: «Wań mi ninza làa bĩo á ũnɛ́n ũ bɛɛre waráa ũten bĩo síi.»*
15 Ɛ̀ɛ ká mi wee ɓóoníka mín yi, á wee fi mín yi, à mi zũń mu le lé minɛ́n mi bɛɛre wee yáa mín.
16 Ĩ wã́a à bío bĩo kà à na mia: Mi día le le Dónbeenĩ Hácírí dí mí bĩo ɓúenɓúen yahó. Lé bũn ṅ na ká mi máa bè bĩo mí sĩa wee vá yi na yí se yi.
17 Bĩo hã sãnía sĩi wee vá yi na yí se lè le Dónbeenĩ Hácírí wee fi. Á le Dónbeenĩ Hácírí mún yí máa tà bĩo ó o nùpue sĩi wee vá yi. Mu mí bĩo ɲun yí máa tà mín yi. Lé bũn nɔn á mi yí dà máa wé bĩo mi le mi ì wé.
18 Ká mi wee día à le Dónbeenĩ Hácírí dí mi yahó, se mi bĩo wã́a mía ho làndá níi yi.
19 Bĩo wa sĩa wee vá yi na yí se á wee mi wéréwéré. Mu lé ho bá-fénló lè ho hã́-fénló lè mí sĩíwà, lè hã nĩyi-wárá.
20 Hã wɔ̃̀nna hãló, lè mu nín-símú wéró. Ho ɲinmínló, hã fio lè le yandee. Le sĩ-khùaarè, ho penka làa mín, ho máa ɲí mín yi à sanka mín lè hã kuio.
21 Hã yĩo na wee lé mí ninzàwa bĩo, ho ɲa-ɲunló, ho dàndĩnló, lè mu ɓàn síiwà. Bĩo á ĩ bía nɔn mia lè ho yahó, lé bũn á ĩ pá wíokaa wee bío ò na mia: Bĩa wee wé hɔ̃́n wárá so ɓúenɓúen lahó mía le Dónbeenĩ bɛ́ɛnĩ díinii.
22 Bĩo le Dónbeenĩ Hácírí wee wé à mu kɛ́ń o nùpue yi lé bĩo kà: Mu lé le waminĩ, le sĩ-wɛɛ, ho hɛ́ɛrà, le yi ɲĩló, le hii wéró, le sĩi na se, le sĩidéró le Dónbeenĩ yi,
23 Ho wayiró, ho dàń míten ɓua yi. Bũn bĩowa so ɓúenɓúen á ho làndá yí pã́ bĩo.
24 Bĩa bĩo sã a *Krista yi bán ka lè ɓa ɓúaa bĩo ɓa sĩa wee vá yi lè mí sĩíwà na yí se ho *kùrùwá wán.
25 Bĩo le Dónbeenĩ Hácírí nɔn á wa yĩo wi luaráa, à mi le wa día waten à le Hácírí mu dí wa bĩo ɓúenɓúen yahó.
26 Mi yí le wa wé yòoní waten, à wé yí cà hã bíoní làa mín, à yĩo wé yí lé mín bĩowa.

6

Mi wé tà séení mín

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, ká a ɓúi mi zù yi ò o wee wé mu bĩo na yí se, à minɛ́n na le Dónbeenĩ Hácírí dú yahó à bàrá a ho wã-tente wán. Ɛ̀ɛ ká mi màhã́ wayií miten à wéráa mu. Ká minɛ́n na wee wé mu cén pa miten bĩo, à yí día à minɛ́n mi bɛɛre bĩní wé mu bè-kora.
2 Mi wé séení mín à láráa mín ɲún-sèró. Ká mi wee wé kà, á mi ì bè o *Krista làndá yi á à tií ɲii.
3 Ká a ɓúi wee leéka le mínɛ́n bĩo ɲúhṹ wi ò o yàá yínɔń dɛ̀ɛ, se o wee khà míten.
4 Le mi nĩ-kéní kéní wíoka loń bĩo minɛ́n mi bɛɛre wee ɓua lè míten, á mi ì mi bĩo mi dà à wɛɛ́ mi sĩa bĩo yi miten dãní yi, ká mi máa tèé miten là a ɓúi.
5 Mu bon, mi lè mí nĩ-kéní kéní wárá na mi wee wé bĩo ciran mia.

---

* **5:14** Mi loń Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 19.18

6 Le yïa ɓa wee kàrán lè le Dónbeenĩ bíonĩ wé lén bïo ó ɔ wee yí ɓúenɓúen ɓúi à hã làa
yïa wee kàrán wo.
7 Mi yí khà miten. Le Dónbeenĩ yí máa zùaɲ yi. Bïo ó ɔ nùpue dù lé bũn ó ɔ ò lá.
8 Yïa wee dĩ bïo sĩ hã sãnía yi wón bïo khíi yáa. Ká yïa wee dĩ bïo sĩ le Dónbeenĩ Hácírí
yi, ó ò yí le mukãnĩ na máa vé.
9 Mi yí le wa tèé wa bàra mu bè-tentewà wéró yi. Mu bon, ká wa yí khú mu wéró yi, á
wa khíi lá bïo wa dù ho pãahũ na mu ko yi.
10 Lé bũn te mu á pãahũ lée pãahũ na wa yú mu ɓàn níi yi, à mi wa wé wé mu bè-
tentewà lè ɓa nùpua ɓúenɓúen, sɔ̃̀nkú bïa dó mí sïa le Dónbeenĩ yi lè warɛ́n bïo.

Mɔ́ndɛ́n tɛ̀ɛnii

11 Mi loɲ́ ho túaró na kà ɓùaakaró. Lé ĩnɛ́n lè ĩ nín-bia wee túa bïo kà á à na mia.
12 Bïa wee kĩkã mia à mi *kúio miten, bán nùpua so wi ɓa zéení miten à ɓa mi. Bïo ɓa
wee cà lé bïo ɓa à wé ká ɓa nùpua máa beé ɓa lò o *Krista *kùrùwá bïo yi.
13 Ɓa nùpua mu wee hení ho *kúiiró bïo ká ɓarɛ́n mí bɛɛre yí máa bè ho làndá yi. Ká
ɓa màhã wi à mi mún kúio à ɓarɛ́n khòoní míten bïo yi.
14 Ĩnɛ́n máa khòoní ĩten bïo ɓúi bïo yi ká yínɔɲ́ wa Ɲúhũso Yeesu Krista kùrùwá bïo yi.
O Yeesu húmú ho kùrùwá wán bïo yi, á ho dĩmíɲá ka lòn dɛ̀ɛ na húrun ĩnɛ́n cɔ̃́n. A ho
dĩmíɲá bïo dãní yi á ĩ mún ka lè ĩ húrun.
15 Mu bon, fo kúio loo tàá fo yí kúio loo, bũn yínɔɲ́ bïo na here. Bïo here lé bïo le
Dónbeenĩ bĩnía wó wɛn lè ɓa nĩ-fĩa.
16 Le bïa ɓúenɓúen na à bè ho kàránló na á ĩ nɔn ɓa yi yi à le Dónbeenĩ wé lè mí hɛ́ɛrà,
à zũɲ́ ɓa màkárí, à le mún wé mu lè mí nĩpomu ɓúenɓúen.
17 Le bïo kà wán ò ɔ ɓúi wãa yí bĩní yí sɛɛ́ mi. Lé bïo ó ɔ Krista bïo yi á hã fãani wi ĩ wán.
18 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, le wa Ɲúhũso Yeesu Krista wé mu bè-tentewà làa mia.
*Amiina!

Ho vũahũ na ó ɔ Poole túara nɔn ho Efɛɛze kèrètĩɛwa kuure yi

Vũahũ túaró ɲúhũ

O Poole lé yĩa túara ho vũahũ na kà. Ho Efɛɛze lé ho Azii kɔ̃hũ ló-beenĩ lé bũn te bĩo ó ɔ nɔnnáa ho vũahũ mu ɓa kèrètĩɛwa kuure na bĩn làa bĩa ká ɓúenɓúen yi. O Poole kará ho Efɛɛze yi yú hã lúlúio bĩo tĩn (Bè-wénia 19.1–20.1). Lé bũn mɔ́n ó ɔ túararaáa ho vũahũ mu ká a wi ho kàsó yi (3.1; 4.1).

Ho vũahũ mu yi ó ɔ Poole dó le Dónbeenĩ báráká, ò ɔ zéenía bĩo le hueekaaráa mí nĩpomu, á sɛ́raráa ɓa bè-kora día o Yeesu húmú ho *kùrùwá wán pànká (1–3).

Bũn mɔ́n, ó ɔ Poole wee fan à bĩa ɓúenɓúen na dó mí sĩa o Yeesu yi à wé dàń ɓua míten làa bĩo le Dónbeenĩ le mu koráa (4–6).

Bĩo le Dónbeenĩ nĩpomu wóráa le dà-kéní ó ɔ Poole zéenía làa bĩowa bĩo tĩn:

1. O le mu ka lòn nùpue sãnía, ó ɔ Yeesu lé hã ɲúhũ (1.23).
2. O le mu ka lòn zĩi mɔ́nkúio, ó ɔ Yeesu lé le huee na ɓuan ho soró dĩnía (2.20-22).
3. O le mu ka lòn hãa, ó ɔ Yeesu lé o hãa ɓàn báa (5.21-33).

Le tɛ̀ɛnii

1 Mu lé ĩnɛ́n Poole, yĩa le Dónbeenĩ lè mí sĩi bĩo á wó á ĩ lé o Yeesu *Krista tonkaro, lé
mi wee túa ho vũahũ na kà. Ĩ wee tɛ̀ɛní minɛ́n na bĩo sã le Dónbeenĩ yi [ho Efɛɛze lóhó
yi], á páanía là a Yeesu Krista, á sĩadéró wo yi fárá tĩna.
2 Le wàn Maá Dónbeenĩ, là a Ɲúhũso Yeesu Krista à wé mu sãamu làa mia, à na ho
hɛ́ɛrà mia.

Le Dónbeenĩ sãamu na le wó làa wɛn bĩo

3 Mi wa khòoní le Dónbeenĩ, dĩo lé wa Ɲúhũso Yeesu *Krista ɓàn Dónbeenĩ lè ɓàn Maá.
Le wó á le Hácírí bè-tentewà lè mí sĩíwà na wee lé le cɔ̃́n á wi wɛn wa páaníló là a Krista
bĩo yi.
4 Mu bon. Le Dónbeenĩ fèra hueekaa wɛn à wa páaní là a Krista ká bĩo ɓúi dĩǹ yí léra.
Le wó bũn à wa wé ɓa nùpua na wee ce le yahó, à wékhe bĩo yí mĩ lɛɛ́ yi. Bĩo le Dónbeenĩ
wara wɛn,
5 á le fèra le mí ì dĩn o Yeesu Krista wán á à wéráa wɛn lè mí zàwa binbirí. Bũn lé bĩo
le sĩi vá yi le mí ì wé.
6 Á wa wãa ko wa wé khòoní le Dónbeenĩ le sãamu beenĩ bĩo yi. Bũn sãamu beenĩ so
le wó làa wɛn bĩo le Za na le wa làa sòobɛ́ɛ wó bĩo yi.
7 Bĩo wa páanía là a Krista, wón na kúaará mí cãni húrunnáa wa bĩo yi, á le Dónbeenĩ
kãnía wɛn á sɛ́ra wa bè-kora día. Bũn lé le sãamu na ɲii mía,
8 bĩo le wó á wa yú yòó puunía. Le Dónbeenĩ lè mí bè-zũńminĩ na ɲii tun
9 á wó á wa dàńna zũna bĩo le sĩi vá yi le mí ì wé na lá sà yi, bĩo le fèra le mí ì dĩn o
Krista wán á à wé.
10 Bũn lé à bĩo ho wáayi làa bĩo ho tá wán ɓúenɓúen à le vá kúee mín wán ho pãahũ
na le le mu ko yi o ɲúhũso nĩ-kéní tá, wón na lé o Krista.
11 Bĩo wa páanía là a Krista á le Dónbeenĩ hueeka wɛn à wa bĩo sĩ le yi. Le wó mu lé
bĩo le fèra le mí ì wé mu. Á bĩo le le mí ì wé ɓúenɓúen á le wee wé làa bĩo le sĩi vá yi.
12 Á warɛ́n na nín-yání dó wa sĩa o Krista bĩo yi wee lòoní á wãa ko wa wé khòoní le le
cùkú beenĩ bĩo yi.
13 Minɛ́n mún páanía là a Krista. Mi ɲá le bín-tente na lé ho tũiá poni na wee kãní mia
á dó mi sĩa o Krista yi. Bĩo mi páanía làa wo, á le Dónbeenĩ nɔn mí Hácírí mia, dĩo á le
dó mí ɲii le mí ì na. Dén Hácírí so lé le Dónbeenĩ fĩiminĩ na bò mi wán.

14 Bìo le Dónbeenì fèra nɔn dén Hácírí so wɛn, á wa wáa dà à zũń le. Le mún ǹ na hã ḱía
na le dó mí ɲii le mí ì na wɛn. Hõn ḱía so á wa à yí pãahṹ na á le khíi tií warɛ́n ɓúenɓúen
na bìo sã le yi kãníló ɲii. Á wa wáa ko wa wé khòoní le Dónbeenì le cùkú beenì bìo yi.

O Poole fiorɔ́ na ɔ́ ɔ wɔ́ bìo

15 Lé bũn nɔn á bìo á ĩnɛ́n ɲá bìo mi dóráa mi sĩa o Ɲúhũso Yeesu yi bìo, làa bìo mi
waráa bìa ɓúenɓúen na bìo sã le Dónbeenì yi bìo,
16 á ĩ wee dé le Dónbeenì bárákà fɛ́ɛɛ mi bìo yi, á wee fio mi bìo yi.
17 Ĩ wee fio wa Ɲúhũso Yeesu *Krista ɓàn Dónbeenì yi, dìo lé wàn Maá cùkúso, le le na
mu bìo zũńló pànká mia, à wé zéení mu bìo làa mia mí Hácírí pànká yi, bèra a na à mi
wíoka zũń le sese.
18 Le le hɛ́n mi hácírí à bìo mi dó mi sĩa wee lòoní na le von mia bìo yi à mi dàń zũń. Á
mi mún dàń zũń le Dónbeenì ḱía na semu ɓàn síi mía bìo, hĩa á bìa bìo sã le yi níní wi yi.
19 Á mi mún dàń zũń le Dónbeenì pànká beenì na ɓàn síi mía bìo, hĩa le wee séení lè
warɛ́n na dó wa sĩa le yi. Hón pànká beenì so lé hĩa
20 ó ɔ vèenía là a Krista á yòó bàrá mí nín-tĩáni ho wáayi.
21 Le Dónbeenì yòonía a Krista kà síi hã pànkáwá lè mí sĩíwà ɓúenɓúen ɲúhṹ wán, o
yèni po hã pànkáwá ɓúenɓúen yènnáa, hĩa hã laà na kà wán làa hĩa wi lè ho mɔ́n.
22 Le Dónbeenì bàrá a Krista mu bìo ɓúenɓúen ɲúhṹ wán, á wón na wi mu bìo
ɓúenɓúen ɲúhṹ wán á le wó lè ɓa kèrètĩɛwa ɓúenɓúen kuure ɲúhũso.
23 Dén kuure so lé o sãnía, ó ɔ Krista mu mí kùure wi yi ɲii sú, ó ɔ mún sú hã lùa
ɓúenɓúen.

2

Le Dɔ́nbeenì sãamu na kãnía wɛn bìo

1 Minɛ́n wékhewa lè mi bè-kora na mi lá wee wé bìo yi, á mi lá lé ɓa nùpua na húrun
mu húmú binbirì le Dónbeenì cɔ̃́n.
2 Mi lá wee ɓua miten lè ho dĩmíɲása na yí zũ le Dónbeenì bìo síi, á wee wé ɓa cĩnáwa
ɲúhũso sĩi bìo. Ɓa cĩnáwa ɲúhũso mu lé yĩa wee wíoka vĩiní bìa pã́ le Dónbeenì sĩi bìo
wéró.
3 Warɛ́n ɓúenɓúen mún lá ka lè ɓa bìo, á wee wé bìo wa sĩa wee vá yi na yí se. Wa lá
wee wé bìo yí se na sĩ wa sãnía lè wa yilera yi. Lé bũn nɔn á le Dónbeenì mún lá ko le
síiní warɛ́n ɲúná làa bìa ká bìo.
4 Ɛɛ ká le Dónbeenì màkárí ɓɛ̀ntĩn ɲii mía. Bìo á le wa wɛn dàkhĩína,
5 lé bũn te bìo le nɔnnáa le mukãnì binbirì wɛn wa páaníló là a *Krista bìo yi, hàrí ká
wa lá lé ɓa nùpua na húrun mu húmú binbirì wa bè-kora bìo yi. Mu bon. Lé le Dónbeenì
sãamu kãnía mia.
6 Á wa páaníló là a Yeesu Krista bìo yi á le mún páanía vèenía wɛn làa wo, á yòó bàrá
ho wáayi.
7 Le Dónbeenì wó mu tentemu làa wɛn wa páaníló là a Yeesu Krista bìo yi, bèra à na à
le sãamu na ɲii mía à le zéení lè ɓa nùpua ɓúenɓúen ho yĩró na lua yi.
8 Mu bon, mu lé le Dónbeenì lè mí sãamu nɔn mi kãníanáa mi sĩadéró le yi bìo yi. Ho
kãníló mu bìo yí ló mia, mu lé le Dónbeenì wó mu làa mia làa kã́amáa.
9 Ho kãníló mu bìo yàá pá yí ló mi wárá yi, ó ɔ ɓúi wáa yí ko ò ɔ yòoní míten mu bìo yi.
10 Mu bon. Le Dónbeenì lé dìo má wɛn, á nɔn le mukãnì binbirì wɛn wa páaníló là a
Yeesu Krista bìo yi, bèra a na à wa wé wé hã wén-tentewà, hĩa le fèra bò le wa wé wé.

Ɓa zúifùwa làa bìa yínɔń ɓa zúifùwa wó le dà-kéní

11 Minɛ́n na yínɔń ɓa *zúifùwa, mi bĩní leéka bìo mi lá karáa bìo. Ɓa zúifùwa le mí lé
le Dónbeenì nĩpomu bìo ɓa kúiora bìo yi. Á ɓa ɲina mia lé bìo mi yí kúiora lè ɓa bìo síi.
12 Ho pãahṹ mu yi, ká mi yí zũ a Krista. Mi lá yí dà máa mĩ máa dé o *Isirayɛɛle nĩpomu
ɲii, bũn na le Dónbeenì léra á mu bìo sã le yi. Le Dónbeenì páanii na le bò làa bìo le dó

mí ɲii le mí ì wé á mi níi lá mía yi. Mi lá ɓuan miten ho dĩmíɲá yi ká bĩo mi dó mi sĩa wee lòoní lá mía, mi lá yí zũ le Dónbeení.

13 Ɛɛ ká hã laà na kà wán, mi páaníló là a Yeesu *Krista bĩo yi, á minɛ́n na lá khɛ̀ra le Dónbeení yi á wãa vá ɓueé ɓó le yi, o Krista na kúará mí cãni húrunnáa mi bĩo yi pànká yi.

14 Mu bon. O Krista mu míten lé yĩa dó ho hɛ́ɛrà wa pãahṹ. Hã ɲinmia na lá wi ɓa zúifùwa làa bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa pãahṹ lòn soró, ó o ɓueé fù léra mí húmú pànká yi, á wó ɓa lè mu nĩpomu dà-kéní.

15 Ɓa zúifùwa làndá làa bĩo ɓa bò henía ɓúenɓúen ó o ɓueé ɓó ɲúhṹ, bèra a na à ɓa wé le kuure dà-fĩnle ɓa páaníló làa wo bĩo yi. Lé bṹn ó o wó á dóráa ho hɛ́ɛrà ɓa pãahṹ.

16 O Krista mu wó á hã ɲinmia na lá wi ɓarɛ́n mín yi pãahṹ á wãa vó. O wó á ɓa lé le kuure dà-kéní, á wó á ɓa bĩnía sĩ lè le Dónbeení o húmú ho *kùrùwá wán pànká yi.

17 O Krista mu ɓueé buera ho hɛ́ɛrà bín-tente á nɔn minɛ́n na lá khɛ̀ra lè le Dónbeení yi, lè warɛ́n na ɓó le yi.

18 Mu bon, lé o Krista mu bĩo yi á wa ɓúenɓúen dà à dĩnnáa wàn Maá Dónbeení yahó, le Dónbeení Hácírí dà-kéní na wa yú pànká yi.

19 Ɑwa, á minɛ́n na yínɔ́ń ɓa zúifùwa, mi wãa yínɔ́ń nĩ-hãní na bĩo yí sã le Dónbeení nĩpomu yi, mi wãa wee mĩ dé le Dónbeení nĩpomu ɲii, mi lé le Dónbeení zĩi nùpua.

20 Mi ka lòn zĩi na ɓa wee so ɓàn mɔ́nkúio. Ɓa tonkarowà lè ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà ka lòn zĩi ɲúhṹ. Ká a Yeesu Krista mí bɛɛre ka lòn huee na ɓuan ho soró dĩnía.

21 Lé wa páaníló làa wo bĩo yi á wa ɓuannáa mín yi sese lòn zĩi mɔ́nkúio, á soni wee yòo, à wé le zĩi na bĩo sã a Ɲúhṹso yi.

22 Lé mi páaníló là a Krista bĩo yi á minɛ́n mún làa bĩa ká ɓuannáa mín yi lòn zĩi mɔ́nkúio, à wé le zĩi na le Dónbeení wi yi lè mí Hácírí.

3

Ho tonlɔ́ na le Dɔ́nbeení kàràfáa o Poole yi

1 Lé bṹn te bĩo á ĩnɛ́n Poole wee fĩo le Dónbeení yi mi bĩo yi. Ɓa dó mi ho kàsó yi lé bĩo á ĩ lé o Yeesu *Krista ton-sá minɛ́n na yínɔ́ń ɓa *zúifùwa bĩo yi.

2 Ho tonló na le Dónbeení kàràfáa miĩ lè mí sãamu mi bĩo yi á mi ɲá bĩo kɛ̃́nkɛ̃́n.

3 Le Dónbeení zéenía mu bĩo na lá sà yi làa mi, bĩo á ĩ túara dãní yi cĩinú.

4 Mi kàránna ho, á mi ì mi bĩo á ĩ zṹnáa mu bĩo na lá sà yi o Krista dãní yi bĩo.

5 Mu bĩo mu á le yí fèra yí zéenía lè ɓa nùpua na hààní làa bĩo á le zéeníanáa mu hã laà na kà wán lè warɛ́n na lé le tonkarowà, lè le ɲi-cúa fɛɛrowà, mí Hácírí pànká yi.

6 Mu bĩo mu lé bĩo kà: Bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa páaníló là a Yeesu Krista bĩo yi, á ɓa wãa lɛɛ́ra hã kĩa yi làa bĩa lé ɓa zúifùwa, ɓa lé le kuure dà-kéní làa ba, á mu bè-tentewà na le Dónbeení dó mi ɲii le mí ì wé è na mí nĩpomu yi á ɓa níní mún wi yi. Bṹn dà wee wé le bín-tente pànká yi.

7 Lé dén bín-tente so á ĩ wee bue lé bĩo le Dónbeení lè mí sãamu á nɔn ho tonló mu miĩ á ĩ wee sá lè lerɛ́n mí bɛɛre pànká.

8 Bĩa bĩo sã le yi ɓúenɓúen tĩahṹ ĩnɛ́n lé yĩa bĩo ɲúhṹ mía po ɓa. Ɛɛ ká le Dónbeení lè mí sãamu màhã́ pá nɔn ho tonló mu miĩ le ĩ bue o Krista bè-tentewà na ɲii mía bĩo à na bĩa yínɔ́ń ɓa zúifùwa yi.

9 Á le mún nɔn ho tonló miĩ à bĩo le le mí ì wé na lá sà yi wéró à ĩ zéení bĩo wéréwéré na ɓa nùpua yi. Le Dónbeení, dĩo léra mu bĩo ɓúenɓúen, á lá sà mu yi hààní.

10 Mu wó bèra a na à ho wáayi pànkáwá wãa zṹń le bè-zṹńminĩ lè mí sĩíwà bĩo, ɓa kèrètĩɛwa ɓúenɓúen kuure pànká yi.

11 Bṹn á le Dónbeení fèra le mí ì wé ká bĩo ɓúi dĩǹ yí léra, lé bṹn le wãa tiíra ɲii wa Ɲúhṹso Yeesu Krista yi.

12 Wa páaníló làa wo lè wa sĩadéró wo yi bĩo yi, lé bũn nɔn á wa dà wee dĩnnáa le
Dónbeenĩ yahó ká zãníi mía wɛn.
13 Lé bũn te bĩo á ĩ ì fĩoráa mia à le lònbee lè mí sĩíwà na á ĩ wee lá mi bĩo yi à mi yí tèé
mi bàra bĩo yi. Le lònbee mu wee zéení le mi bĩo ɲúhũ wi binbirĩ.

Le waminĩ binbirĩ na ó o Krista zéenía

14 Lé bũn te bĩo á ĩ wee fárá ĩ nɔnkóɲúná wán wàn Maá Dónbeenĩ yahó à fio,
15 dén na lé hã zĩ-ɲúná na ho wáayi làa hĩa ho tá wán ɓúenɓúen ɓàn Maá.
16 Ĩ wee fio lerɛ́n na semu ɓàn síi mía yi, le le Hácírí dé ho pànká mia
17 à mi sĩadéró o *Krista yi bĩo yi, ò o kɛń làa mia fɛ́ɛɛ. Ĩ wee fio le mi wań le Dónbeenĩ,
à minɛ́n mún wań mín. Ká mi wee wé bũn, á mi ì kɛń lòn vĩndɛ̀ɛ na naní zon ho tá yi, tàá
lòn zĩi na ɲúhũ fárá se.
18 Bũn lé bĩo á à na á minɛ́n làa bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi ɓúenɓúen á à zũńnáa le o
Krista ɓèntĩn wa wɛn làa sòobɛ́ɛ.
19 Á bĩo ó o Krista wa làa wɛn á mi ì zũń, hàrí ká nùpue yí dà máa zũń mu máa véení.
Lé bũn ǹ na ká mi ì kɛń làa bĩo le Dónbeenĩ le mi kɛńnáa ɓúenɓúen.
20 Le Dónbeenĩ dà mu bĩo ɓúenɓúen. Bĩo wa dà à fio le cɔ̃n, hàrí bĩo wa yàá wee leéka,
bũn ɓúenɓúen á le bè-wénia wee puuní yi lè le pànká na le wee séení làa wɛn.
21 Á mi wãa wa khòoní le Dónbeenĩ bĩo le wee dĩn ɓa kèrètĩɛwa ɓúenɓúen kuure là a
Yeesu Krista wán à wé bĩo yi. Mi wa khòoní le fɛ́ɛɛ hã lúlúio na ɲii mía yi. *Amiina!

4

Wa lé le dà-kéni

1 Á bĩo á ĩnɛ́n Poole na wi ho kàsó yi o Ɲúhũso tonló na á ĩ wee sá bĩo yi wãa wee cà mi
cɔ̃n làa sòobɛ́ɛ lé bĩo kà: Minɛ́n na le Dónbeenĩ von, mi ɓua miten làa bĩo mu koráa.
2 Mi wé liiní miten à wé wayi, à wé ɲĩ mi yiwa. Mi wé hĩ mi sĩa mín bĩowa yi bĩo mi wa
mín bĩo yi.
3 Le Dónbeenĩ Hácírí wó mia lè le dà-kéní, á mi bánbá à ho hɛ́ɛrà kɛń mi pãahũ, à mi
wé le dà-kéní fɛ́ɛɛ.
4 Wa lée dà-kéní làa bĩo á hã sãnía lée dà-kéníináa, á le Dónbeenĩ Hácírí dà-kéní lé
dĩo á wa ɓúenɓúen yú, á bĩo wa ɓúenɓúen mún dó wa sĩa wee lòoní lée dà-kéní, bĩo le
Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na wɛn pãahũ na le von wɛn yi.
5 Wa Ɲúhũso lée nĩ-kéní, á mu bĩo na wa tà yi lée dà-kéní, á ho *bátɛ́ɛ̀mù na wa yú mún
lée dà-kéní.
6 Le Dónbeenĩ lée dà-kéní á lé wa ɓúenɓúen Maá. Le wi wa ɓúenɓúen ɲúhũ wán, le
wee dĩn wa ɓúenɓúen wán à wéráa bĩo le le mí ì wé, le wi wa ɓúenɓúen yi.
7 Ɛɛ ká le Dónbeenĩ màhã hɔ̃n wa nĩ-kéní kéní lè mu bĩowa wéró pànká làa bĩo ó o
*Krista le mu koráa.
8 Bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi:

«O wĩikaa mí zúkúsa na ó o dàńna
á khèra yòoraráa.

O nɔn mí bè-hãnia ɓa nùpua yi.»*
9 Bĩo ɓa wee bío le «o yòora», bũn kúará lée webio? Bũn wee zéení le sãni ò o yòo, ó o
lion ho tá wán vó.
10 Ɔ́ orɛ́n mu na lion làa bũn bĩo, lé orɛ́n nĩ-kéní mu lé yĩa pá bĩnía yòora ho wáayi ɲún-
tĩahũ á tiíraráa mu bĩo ɓúenɓúen ɲii.
11 Lé orɛ́n hɔ̃n ɓa nùpua lè mu bĩowa wéró pànká: Ɓa ɓúi ó o wó lè mí tonkarowà, ɓa ɓúi
ó o wó á ɓa wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa, ɓa ɓúi ó o wó á ɓa wee bue le Dónbeenĩ bín-tente.
Ɓa ɓúi ó o wó á ɓa wee pa le Dónbeenĩ nĩpomu bĩo à kàrán ɓa.

---

* **4:8** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 68.19

12 O nɔn bũn bĩowa so wéró pànká à bán nùpua so wé dàń séení bĩa bĩo sã le Dónbeení
yi à ɓa dàń sá nanáa le yi, bèra a na à ɓa kèrètĩɛwa ɓúenɓúen kuure na lé o *Krista sãnía
à pànká wé dé wán.
13 Lé bũn ǹ na á wa sĩadéró le Dónbeení Za yi là a zũńló á à wé wɛn lè le dà-kéní, à wé ɓa
kèrètĩɛwa na dɔ̃n vó, là a Krista na á bĩo ɓúi yí fòora yi bĩo síi.
14 Ká mu wó kà, á wa wã́a máa bĩní máa kɛń lòn háyónzàwa na khàró yí do, lòn woohṹ
na ho pinpiró lè mu ɲumu yànbónló wee hɛ́ɛ yèrèmáka. Nĩ-khàwa máa bĩní máa vĩiní
wɛn máa yí lè mí kàránló.
15 Ká wa wee mĩ ho tũiá na mín yi bĩo wa wa mín bĩo yi, á wa kɛńló là a Krista bĩo síi wé è
dé wán ká mu wà, wón na lé ho ɲúhṹ.
16 Lé orɛ́n wee wé ò o nĩpomu wé le dà-kéní, làa bĩo ó o nùpue sãnía bĩo cɛɛ́kaaráa mín
yi wó a nùpue bĩo síi. Ká a nùpue sãnía bĩowa lè mí dà-kéní kéní wee sá mí tonló làa bĩo
mu koráa, à hã dã wé se. Lé kà síi ɓa kèrètĩɛwa ɓúenɓúen kuure bĩo karáa. Ká ɓa lè mí
nĩ-kéní kéní wa mín, á wee sá mí tonni làa bĩo mu koráa, à le kuure mu dã wé se.

Le mukɔ̃n-fĩnle na ɓa kèrètĩɛwa yú bĩo

17 Awa, á bĩo kà lé bĩo á ɩ̃ ì hení ì na mia wa Ɲúhṹso yèni yi: Mi wã́a yí bĩní yí ɓua miten
làa bĩa yí zũ le Dónbeení bĩo síi. Ɓa wee bè mí yilera mu bè-kã́amáa wán.
18 Ɓa yí zũ dɛ̀ɛ le Dónbeení bĩo dã́ní yi. Le mukãní binbirĩ na wee lé le Dónbeení cɔ̃́n á
ɓa níi mía yi. Lé bĩo ɓa tun mí yiwa, á le Dónbeení bĩo dã́ní yi á ɓa mún yí zũ hàrí dɛ̀ɛ.
19 Ɓa yí zũ nĩyio. Mu koomu lè mí sĩíwà á ɓa wee wé ká ɓa wà, mu ɲii fĩiníi mía.
20 Ká pã́ahṹ na minɛ́n tà a *Krista bĩo yi, á yínɔń làa bũn síi á ɓa le mi ɓua lè miten.
21 Bĩo bĩo ciran wo ɓúenɓúen á minɛ́n ɲá kɛ̃́nkɛ̃́n, á mi páaníló làa wo bĩo yi á ɓa mún
kàránna mia là a Yeesu Krista mu tũiá poni.
22 Bũn wee zéení le mi ko mi día bĩo mi fù wee ɓua lè miten ká mi yínɔń ɓa kèrètĩɛwa.
Bũn pã́ahṹ ká bĩo ɓa nùpua sĩa wee vá yi na wee vĩiní ɓa á wee yáa mia.
23 Mi día le le Dónbeení yèrèmá mia à mi yilera wé hã bè-fĩa.
24 Mi yèrèmá wé ɓa nĩ-fĩa. Le Dónbeení wó mia lè ɓa nĩ-fĩa à mi ɓonmín làa de. A mi
wã́a ɓua miten héha làa bũn, à wé ɓa nùpua na térénna á wee ce le Dónbeení yahó làa
bĩo le tũiá poni bòráa mu.
25 Awa, á mi wã́a khí hã sabíoní fũaaló yi. Mi wé mĩ ho tũiá na mín yi, lé bĩo wa lé hã
sãnía dà-kéní.
26 Ká mi sĩa wé cã à mi yí wé bè-kora. Mi wé yí día le le wii tè ká mi sĩa pá wee cĩ.
27 Mi yí día le o *Satãni yí pànká mi wán.
28 Yĩa lá lée kɔ̃̀nlo à ɓànso yí bĩní yí ɲuaa bĩo. Ɓànso wé sá ó ò yí mu bĩo á à ɲĩánáa mí
màkóo, á mún ǹ séenínáa ɓa nĩ-khenia.
29 Mi wé yí mĩ bín-kora na mín yi. Hã bín-tentewà na dà à hení ɓa nùpua sĩa ho pã́ahṹ
na mu ko yi lé hĩa mi wé bío bèra a na à bĩa wee ɲí hã à hã wé séení.
30 A le Dónbeení Hácírí na le nɔn mia á mi yí vɛ́ɛní yi. Dén Hácírí so lé le Dónbeení
fĩiminĩ na bò mi wán, à zéení le mi bĩo sã le yi, á pan ho pã́ahṹ na le khíi tií mi kã́níló ɲii.
31 Bĩo ɓa wó làa mia ká mu yí se, à mi yí ɓua mi yiwa yi. Mi wé yí cĩí mi sĩa mín wán.
Mi wé yí zá làa mín, mi wé yí là mín. Mi día mu sũnsũmámu lè mí sĩíwà.
32 Mi wé wé mu tentemu làa mín, à zũń mín màkárí. Mi wé sɛ́n día na mín yi làa bĩo
le Dónbeení dĩn o *Krista wán á sɛ́ra día nɔnnáa mia.

5

1 A bĩo mi lé le Dónbeení zàwa na le wa làa sòobɛ́ɛ, á mi cén wé wé lè le bĩo síi.
2 Mi le le waminĩ wé mi mi wárá ɓúenɓúen yi làa bĩo ó o *Krista wararáa wɛn á húrun
wa bĩo yi. O wara wɛn á nɔn mí mukãní wa bĩo yi. Bĩo ó o wó lé le muinĩ na bĩo sĩ le
Dónbeení yi.

3 Bɩ̀o mi bɩ̀o sã̄ le Dónbeenɩ̀ yi, á mi wã́a ko mi khí ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sɩ̀íwà
yi, à khí hã̄ nɩ̀yi-wárá na sʊ̃́ii mía yi. Mi yí wé nùpua na yɩ̀o yí máa sɩ̀ làa bɩ̀o. Bʊ̃́n bɩ̀owa
so ɓúenɓúen á yí ko à mu bɩ̀o wé mɩ̀ lɛɛ́ mia hùúu.
4 Hã̄ nɩ̀yi-bíoní lè hã̄ bín-conconwà lè hã̄ kàakó-bíoní á mi yí ko mi wé bío. Bɩ̀o mi ko
mi wé wé lé le Dónbeenɩ̀ bárákà déró.
5 Mi ko mi zʊ̃́ń mu sese le bɩ̀a wee wé ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sɩ̀íwà, làa bɩ̀a wee
wé hã̄ nɩ̀yi-wárá na sʊ̃́ii mía bán ɓúenɓúen máa dí le Dónbeenɩ̀ là a Krista bɛ́ɛnɩ̀ hùúu. Á
bɩ̀a yɩ̀o yí máa sɩ̀ lè mu bɩ̀o, bán mún máa dí le bɛ́ɛnɩ̀ mu. Lé bɩ̀o á bɩ̀o ɓa wee cà ka lòn
wɔ̀̃nna na ɓa dó mí sɩ̀a yi.
6 Mi yí día le ɓa nɩ̀-khàwa à vɩ̃́iní mia lè mí bíoní, lé bɩ̀o á bɩ̀a yí máa bè le Dónbeenɩ̀
bíonɩ̀ yi à ɓa wee wé bʊ̃́n bɩ̀owa so á le khíi síiní ɲúná.
7 Awa, á minɛ́n yí lɛɛ́ ɓa wárá yi làa ba.
8 Mu bon. Mi lá wi le tíbírí yi, ká mi páaníló là a Krista bɩ̀o yi á mi wã́a wi mu khoomu
yi. Á mi cén wã́a ɓua miten làa bɩ̀a wi mu khoomu yi bɩ̀o.
9 Lé bɩ̀o á bɩ̀a bɩ̀o sã̄ mu khoomu yi á wee wé hã̄ wárá na se, na térénna, á bɩ̀o lé ho tʊ̃́iá.
10 Á mi cén bánbá à mi zʊ̃́ń bɩ̀o sɩ̀ a Ɲúhʊ́so yi,
11 à hã̄ wárá na cʊ̃́nú mía, hɩ̀a á bɩ̀a bɩ̀o sã̄ le tíbírí yi wee wé à minɛ́n yí lɛɛ́ yi làa ba. Mi
yàá bío mu wéréwéré le bɩ̀o ɓa wee wé á yí se.
12 Mu bon, bɩ̀o ɓa wee sànka míten wé á bíoró nɩ̀yio yàá wi.
13 Ɛɛ ká ɓa wárá mu ɓúenɓúen á bɩ̀o bía wéréwéré, à mu kɛń lòn khoomu á ló mu wán.
14 Mu bon, mu bɩ̀o ɓúenɓúen na mu khoomu ló wán bʊ̃́n bɩ̀o so bɩ̀o sã̄ mu yi. Lé bʊ̃́n
nɔn á bɩ̀o kà bíaráa:
«Ũnɛ́n na dʊ̃ma, sɩ̃̀n.
Hɩ̃́ní lé ɓa nɩ̀-hía tɩ̃́ahʊ́,
ó o Krista á à dé mí khoomu ʊ̃ wán.»
15 Awa, á mi cén pa miten bɩ̀o bɩ̀o mi ì ɓua lè miten dã̄ní yi sese. Mi wé mu bè-zʊ̃́ńminɩ̀
ɓànsowà ká mi yí wé bɔ̃́nbúwá.
16 Pã̄ahʊ́ lée pã̄ahʊ́ na mi dà à wé mu bè-tentewà yi à mi wé mu lé bɩ̀o ho pã̄ahʊ́ na wa
wi yi nùpua wee wé mu bè-kora dàkhɩ̃́ína.
17 Lé bʊ̃́n nɔn á mi ko à mi bánbá à mi zʊ̃́ń bɩ̀o ó o Ɲúhʊ́so le mi wé wé ká mi yí wé ɓa
nùpua na yí wi mi zʊ̃́ń bɩ̀o.
18 Mi wé yí ɲu ho dɩ̀vɛ̃́n dà khɩ̃́í, bʊ̃́n wee yáa o nùpue. Ká mi wé día le le Dónbeenɩ̀
Hácírí pànká à kɛń mi wán.
19 Mi wé sío hã̄ lení lè mi sɩ̀íwà na wee lé le Dónbeenɩ̀ cɔ̃́n à heníná́a mín sɩ̀a. Mi wé sío
à khòoní a Ɲúhʊ́so lè mi sɩ̀a ɓúenɓúen.
20 Mi wé dé wàn Maá Dónbeenɩ̀ bárákà fɛ́ɛɛ mu bɩ̀o ɓúenɓúen bɩ̀o yi, wa Ɲúhʊ́so Yeesu
Krista yèni yi.

Bɩ̀o ɓa kèrètɩ̃́ɛwa ko ɓa wé ɓua làa mín

21 Bɩ̀o mi wee kɔ̀̃nbi o Krista, á mi wé liiní míten na mín yi.
22 Hã́awa, mi wé liiní miten na mi bárání yi làa bɩ̀o mi wee liiníná́a miten à na a *Krista
yi bɩ̀o síi.
23 Mu bon, o hã́a ɲúhʊ́so lé ɓàn báa, làa bɩ̀o ɓa kèrètɩ̃́ɛwa ɓúenɓúen kuure ɲúhʊ́so lé o
Krista bɩ̀o síi. Le kuure mu lé o sã̄nía na ó o kã̄nía.
24 Bɩ̀o á ɓa kèrètɩ̃́ɛwa ɓúenɓúen kuure wee liiníná́a míten à na a Krista yi, lé bʊ̃́n ɓàn
síi à ɓa hã́awa mún wé liiníná́a míten à na mí bárání yi mu bɩ̀o ɓúenɓúen yi.
25 Báawa, mi wé wań mi hã́nání làa bɩ̀o ó o Krista waráa ɓa kèrètɩ̃́ɛwa ɓúenɓúen kuure
bɩ̀o síi, á nɔn mi mukã̄nɩ̀ le bɩ̀o yi.
26 O wó bʊ̃́n bèra a na à le bɩ̀o sɩ̀ le Dónbeenɩ̀ yi. O ceéra le lè mu ɲumu lè le bíonɩ̀,
27 bèra a na à ɓa kèrètɩ̃́ɛwa ɓúenɓúen kuure mu wé dɛ̀ɛ na wee ce, á fɩ̃anɩ̀ mía yi, á cùkú
wi, à le dàń dɩ̃̀n o yahó ká bè-kohó yèni yí máa ve lɛɛ́ le yi.

28 Bũn ɓúenɓúen wee zéení bìo ó ɔ báa ko ò ɔ waŋ́náa mín hã́a. O ko ò ɔ waŋ́ wo làa
bìo ó ɔ waráa mi kùrú sãnía. Báa na wa mín hã́a se o wa míten.
29 A̋ nùpue na ɓɛ̀n dĩ̀ɲ ɲina mí sãnía wón mía. O yàá wee wé díiní hã à pa hã bìo, làa
bìo ó ɔ Krista wee wéráa mu lè ɓa kèrètĩɛwa ɓúenɓúen kuure
30 na lé o sãnía bìo síi. A̋ warɛ́n so yínɔŋ́ o sãnía bìowa ɓúi le?
31 Le Dónbeení bíoní vũahṹ yi á bìo kà lé bìo túara: «Lé bũn nɔn ó ɔ báa á à día mín
maá lè mín nu ká à lɛɛ́ lè mín hã́a, á ɓa mí nùwã ɲun á à wé sãnía dà-kéní.»*
32 Bìo bía kà lée bè-beení na sà yi. A̋ ĩnɛ́n wee bío le mu lé o Krista lè ɓa kèrètĩɛwa
ɓúenɓúen kuure bìo á mu wee zéení.
33 Ká mu màhã́ mún wee zéení minɛ́n bìo: Ɓa báawa lè mí nĩ-kéní kéní ko ɓa waŋ́ mí
hã́náni làa bìo ɓa waráa míten bìo síi. A̋ ɓa hã́awa mún ko à ɓa wé kɔ̃̀nbi mí báráni.

6

1 Zàwa, mi wé bè mi maáwà lè mi nuwà bíoní yi mi páaníló là a Ɲúhṹso bìo yi. Lé bìo
á lé bũn mi ko à mi wé wé.
2 Le Dónbeení bìo na le bò henía tĩahṹ, á bìo lé nín-yání dó mí ɲii bò wán lé bìo kà: «Wé
kɔ̃̀nbi mĩn maá lè mĩn nu,
3 á ũ bìo á à wé se á à yí le mukɔ̃n-tóní ho tá wán.»*
4 Maáwà, mi wé yí cĩí mi zàwa sĩa. Mi wé bé ɓa sese à zéení ɓa làa bìo sĩ a Ɲúhṹso yi à
ɓuaráa ɓa.
5 Wobáaní, mi wé bè mi ɲúnása na wi ho dĩmíɲá yi bíoní yi. Mi wé kɔ̃̀nbi ɓa sese lè le
yi poni. Mi wé bè ɓa bíoní yi làa bìo mi wee bèráa o *Krista bíoní yi bìo síi.
6 Mi wé yí wé mu ɓa yìo yi mí dòn à càráa le yèni ɓa cɔ̃́n. Ká mi wé wé bìo le Dónbeení
sĩi vá yi lè mi sĩa ɓúenɓúen lé bìo mi lé o Krista wobáaní.
7 Mi wé sá na mi ɲúnása yi lè mi sĩa ɓúenɓúen, à kɛŋ́ lè mu lé o Ɲúhṹso á mi wee sá na
yi, ká mi yí máa sá na nùpua yi.
8 Mi zũŋ́ le bìo mi nĩ-kéní kéní wee wé ká mu se á mi khíi yí ɓàn cũnú o Ɲúhṹso cɔ̃́n, à
mi wé wobáaní tàá nùpua na wi míten.
9 Wobáaní ɲúnása, mi mún ɓua mi wobáaní sese. Mi wé yí là hɛɛrè làa ba. Mi zũŋ́ le
minɛ́n làa ba á lɛɛ́ra a Ɲúhṹso nĩ-kéní yi, wón wi ho wáayi, o yí máa hueeka nùpua mín
yi.

Hã fio sĩa na le Dónbeení nɔn wɛn bìo

10 Bìo á ĩ bío ò na mia á à véeníná́a lé bìo kà: Bìo mi páanía là a Ɲúhṹso, á mi cà ho
pànká orɛ́n na pànká beení ɓàn síi mía cɔ̃́n. 11 Mi khuii hã fio sĩa na le Dónbeení nɔn
mia, à dàŋ́ fárá dĩn sánsáráa o *Satãni nĩ-khɛ̀nló.
12 Mu yínɔŋ́ nùpua á wa wee firáa, ɓùeé. Lé hã pànká-sũmáa na yí máa mi, hĩa wee dí
le bɛ́ɛní ho dĩmíɲá na bìo sã a Satãni yi yi, lè hã pànká-sũmáa na wi ho wáayi, lé hɔ̃́n wa
wee firáa.
13 Lé bũn nɔn á ĩ le mi khuiiráa hã fio sĩa na le Dónbeení nɔn mia ɓúenɓúen, bèra a na
ká pã́ahṹ na mu wé here yi à mi dàŋ́ dĩn à sánsá mu, á mu véeníi ká mi pá à fárá à dĩn.
14 A̋wa, á mi wã́a wíoka miten. Mi dĩn le Dónbeení tũiá poni wán à bũn wé lòn ku-
cɛɛ̀níi na mi can lè mi kuio. Mi wé ɓa nĩ-térénnia à bũn wé lòn hĩa hèeníi sĩa á mi pon mi
kosĩa yi.
15 Mi ca mi kuio le Dónbeení bín-tente na wee na ho hɛ́ɛrà buero yi, à bũn wé lòn nakã́a
á mi zã́.
16 Pã́ahṹ lée pã́ahṹ, à mi wé wíoka dé mi sĩa le Dónbeení yi, à bũn wé lòn hĩa hèeníi
sĩa na mi ɓuan mi yahó à hèráa o Satãni hĩa dãnaso.
17 Mi wíoka zũŋ́ kɛ̃́nkɛ̃́n le le Dónbeení kã́nía mia, à bũn wé lòn kónlè na mi ɓúra. Mi
wíoka zũŋ́ le Dónbeení bíoní sese à bũn wé lòn khà-tóní, hĩa le Dónbeení Hácírí nɔn mia.

* **5:31** Mi loŋ́ Bìo ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 2.24 * **6:3** Mi loŋ́ Léró vũahṹ (Exode) 20.12; Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 5.16

18 Mi wé fio le Dónbeeni yi fɛ́ɛɛ mu bìo ɓúenɓúen bìo yi, à wé día le le Dónbeeni Hácírí
dí mi yahó à mi fioráa. Bǔn bìo yi à mi na miten ɓúenɓúen le yi à yí sa ho fioró tá. Mi wé
fio na bìa bìo sã̀ le Dónbeeni yi ɓúenɓúen yi fɛ́ɛɛ.
19 Mi mún wé fio na ĩnɛ́n yi, bèra a na à hã́ bíoní na á ĩ ko à ĩ bío à le Dónbeeni dé ĩ ɲii
yi, à ĩ dàń zéení le bín-tente bìo na lá sà yi lè le sĩ-heɓúee.
20 O Yeesu *Krista dó mi le ĩ zéení le bín-tente mu lè ɓa nùpua. Lé bǔn nɔn ɓa dóráa mi
ho kàsó yi. Awa, á mi fio na miĩ à ĩ dàń zéení le bín-tente mu bìo lè le sĩ-heɓúee làa bìo
mu koráa.

Móndɛ́n tɛ̀ɛnii

21 Wàn za Tisiiki na wa wa làa sòobɛ́ɛ, wón na wee sá a Ɲúhǔso tonló sese, wón ɓueé
zéení bío á ĩ bìo karáa ɓúenɓúen làa mia, à mi zũń mu.
22 Lé bǔn bìo yi á ĩ wee tonkaráa wo mi cɔ̃́n, ò ɔ ɓuee zéení bìo wa bìo karáa làa mia, à
hĩ́í mi sĩa.
23 Le wàn Maá Dónbeeni là a Ɲúhǔso Yeesu *Krista à na ho hɛ́ɛrà minɛ́n na lé wàn
zàwa lè wàn hĩnni kèrètĩɛwa yi. Le ɓa wé à mi wań mín, à wíoka dé mi sĩa o Yeesu yi.
24 Le le Dónbeeni wé wé mu sã̀amu làa bìa ɓúenɓúen na wa wa Ɲúhǔso Yeesu Krista
lè le waminì na ɲii mía.

Ho vũahũ na ó ɔ Poole túara nɔn ho Filiipu
kèrètĩɛwa kuure yi

Vũahũ túaró ɲúhũ

Ho vũahũ na kà lé o Poole túara ho nɔn ho Filiipu lóhó kèrètĩɛwa kuure yi. Lé ɓarɛ́n lé ɓa nín-yání nùpua na ó ɔ Poole buera le bín-tente nɔn yi ho Maseduana kɔ̃hũ yi (Bè-wénia 16.12-40), á ɓa tà dó mí sĩa o Yeesu *Krista yi. Ho vũahũ mu ó ɔ Poole hĩa wee túa ká a wi ho kàsó yi ká a màhã́ túara ho lè le sĩ-wɛɛ.

Ho vũahũ mu ɲúhũ ɓúɛɛníi ó ɔ Poole zéenía le mí sĩi wan ho Filiipusa bĩo yi. Bũn mɔ́n ó ɔ zéenía bĩo ó ɔ bĩo kará làa ba, ò ɔ henía ɓa sĩa. O mún bía nɔn ɓa yi le ɓa wé liiní míten làa bĩo ó ɔ Yeesu wóráa mu bĩo síi. O zéenía le mí ì tonka a Epaforodiite là a Timɔtee ho Filiipu kèrètĩɛwa cɔ̃n (1–2).

O ɲà ɓa zeǹ wán le ɓa wé yí ɲí ho kàránló na bĩo yí bon bĩo, ká ɓa sòobá míten à wé wé là arɛ́n bĩo síi (3).

O zéenía bĩo le Dónbeeni wee nanáa le sĩ-wɛɛ lè ho hɛ́ɛrà bĩa ɓúenɓúen na páanía là a Krista yi (4).

Le tɛ̀ɛníi

1 Ĩnɛ́n Poole là a Timɔtee na lé o Yeesu *Krista ton-sáwá wee tɛ̀ɛní minɛ́n kèrètĩɛwa na wi ho Filiipu lóhó yi. Wa wee tɛ̀ɛní ɓa ya-díwá làa bĩa wee séení ɓa yi, làa bĩa ká ɓúenɓúen na bĩo sã̃ le Dónbeeni yi ɓa páaníló là a Yeesu Krista bĩo yi.

2 Le wàn Maá Dónbeeni là a Ɲúhũso Yeesu Krista à wé mí sãamu làa mia, à na ho hɛ́ɛrà mia.

O Poole fiora ho Filiipusa bĩo yi

3 Pãahũ lée pãahũ ká ĩ leékaa mi bĩo, à ĩ dé wàn Dónbeeni báráká.

4 Pãahũ lée pãahũ ká ĩ wee fio à ĩ mún fio na mi ɓúenɓúen yi lè le sĩ-wɛɛ.

5 Lé bĩo, à lá ho pãahũ na mi dó mi sĩa o *Krista yi á ɓueé ɓó ho zuia yi, á mi dó mi níní miĩ le Dónbeeni bín-tente bueró tonló yi.

6 Ĩ láa mu yi le ho ton-tente na le Dónbeeni ɓúa ɲúhũ mia, á le è sá á à tií ɲii o Yeesu Krista bĩní ɓuen-nɔ̀nzoǹ.

7 Ĩ tũiá sĩ à hɔ̃n yilera so kɛń miĩ mi ɓúenɓúen dãní yi, lé bĩo á ĩ wa mia làa sòobɛ́ɛ. Mu bon, le Dónbeeni wó á mi lɛɛ́ra le bín-tente bueró tonló yi làa mi. Á pãahũ na á ĩ wi ho kàsó yi, á wee tà le Dónbeeni bíoni ɲii o cítí-fĩ yahó, á ĩ wee zéení mu wéréwéré le mu lé ho tũiá.

8 Mu bon, le Dónbeeni zũ le mu lé ho tũiá poni, le ĩ wa mia làa sòobɛ́ɛ làa bĩo ó ɔ Yeesu Krista waráa mia.

9 Á ĩ wee fio le Dónbeeni cɔ̃n le mi waminĩ wíoka wé dé wán, à mi bĩo zũńló le Dónbeeni bĩo dãní yi, làa bĩo se làa bĩo yí se hueekaró mín yi à wíoka wé dé wán.

10 Bũn ká mi ì dàń ǹ lén bĩo se po bĩo ká bèra a na à mi ce le Dónbeeni yahó à wékheró bĩo yí mĩ yí lɛɛ́ yi à vaa ɓúe o Krista bĩní ɓuen-nɔ̀nzoǹ.

11 Á mi bè-wénia ɓúenɓúen á à térén o Yeesu Krista pànká yi, á ɓa nùpua á à dé ho cùkú le Dónbeeni yi, á à khòoní le.

Le bín-tente bueró bĩo

12 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, ĩ wi à mi zũń le bĩo sá miĩ lé bũn wó á le bín-tente bueró tonló vannáa lè mí yahó.

13 Mu bon, ho *Oroomu bɛ́ɛ zĩ-beeni parowà ɲúnása làa bĩa ká ɓúenɓúen zũ le lé o *Krista bĩo yi á ĩ wiráa ho kàsó yi.

14 Bìo á ĩ wi ho kàsó yi lé bũn mún wó á wàn zàwa lè wàn hĩnni boomuso wíokaa dó
mí sĩa o Ɲúhũso yi, á wíokaa henía mí sĩa le Dónbeenĩ bíonĩ bueró yi.
15 Ɓa ɓúi wi ɓa tĩahũ wee bue o Krista bín-tente lé bìo ɓa wee dí le yandee làa mi, á wi
à ɓa bìo ɲúhũ wé poń mi. Ɛɛ ká ɓa ɓúi bán wee bue le bíonĩ mu lè le yi na se.
16 Bánsowa so wee wé mu lé bìo ɓa wa mi, á zũ le ĩ wi hen le bín-tente ɲii tàró bìo yi.
17 Ká bìa wi à ɓa bìo ɲúhũ wé poń mi o Krista bín-tente bueró bìo yi, bán yilera na wi
ɓa yi yí se. Ɓa wi à ɓa beé ĩ lò à bè bìo á ĩ wi ho kàsó yi wán.
18 Ɛɛ ká bũn ɓúenɓúen ɲúhũ mía. Á mu wé le yi na se loo, tàá yi na yí se loo, bũn yí here.
Bìo ɲúhũ wi lé ò o Krista bìo wé bue. Bìo ó o Krista bìo yú wee bue bũn lée zãmakaa ĩ cɔ̃n,
á ĩ wé è zãmaka mu bìo yi fɛ́ɛɛ.
19 Lé bìo á ĩ zũ le bìo wee wé kà ɓúenɓúen vaa véenii lé ĩ kãníló mi fìoró pànká yi, là a
Yeesu Krista Hácírí* na wee séení mi pànká yi.
20 Bìo á ĩ pan làa sòobɛ́ɛ á dó ĩ sĩi wee lòoní lé bìo kà: Ĩ máa wé bìo ɓúi na hã nĩyio dà
à dí mi bìo yi. Ká ĩ sĩi á à wé here á wãa wé è dé ho cùkú o Krista yi ĩ wárá yi làa bìo á ĩ
wee wéráa mu, à ĩ yìo wé lua, tàá à ĩ hí.
21 Mu bon, ĩnɛ́n cɔ̃n ká ĩ yìo wi lua, se lé ho cùkú déró o Krista yi bìo yi. Ká ĩ ɓɛ̀n húrun
loo, á ĩ mún ǹ yí cũnú bũn yi.
22 Ɛɛ ká bìo á ĩ yìo wi lua wà, á tonló cũnú wi ɓa nùpua cɔ̃n, á bìo á ĩ wãa à lén á ĩ yí zũ.
23 Ĩ wee héhèéka mu mí bìo ɲun pãahũ. Ĩ lá húrun á vaá wi là a Krista, se mu lá à wé
sĩ mii, lé bìo á bũn lé bìo ɓɛ̀ntĩn sũaaní.
24 Ɛɛ ká minɛ́n bìo yi á ĩ kɛńló làa mia á ɲúhũ ɓɛ̀n wíokaa wi po bũn.
25 Á bìo á ĩ wãa láa mu yi, á ĩ zũ le ĩ kɛń bĩn, á à kɛń lè mi ɓúenɓúen á wé è séení mia, à
mi wíoka zũń le Dónbeenĩ bìo, à sĩa wa mi sĩadéró o Yeesu yi bìo yi.
26 Lé bũn ǹ na ká ĩ khíi bĩnía ɓuara mi cɔ̃n, á mi ì wíoka zãmaka làa sòobɛ́ɛ ĩ bìo yi mi
páaníló là a Krista yi.

Bìo ɓa kèrètĩɛwa ko ɓa ɓua lè miten

27 Bìo bìo here lé bìo mi ì ɓua miten sese á à héha làa bìo ó o *Krista bín-tente le mu
koráa, bèra a na ká ĩ ɓuara mi cɔ̃n loo tàá ká ĩ yí ɓuara loo, à ĩ wé ɲí le mi fárá dĩn mi
sĩadéró o Krista yi wán lè le hácírí dà-kéní, á wó le ɲii dà-kéní páanía lá le lònbee wee tà
le Dónbeenĩ bín-tente ɲii.
28 Mi yí día le mi zúkúsa zãníka mia bìo woon yi. Bũn ǹ zéení làa ba le ɓa à yáa, ká mu
ɓɛ̀n ǹ zéení lè minɛ́n le mi ì kãní. Bũn ɓúenɓúen lé le Dónbeenĩ wó mu.
29 Mu bon, le Dónbeenĩ wó mu sãamu làa mia: Le wó á mi dó mi sĩa o Krista yi á mún
lò wee be o bìo yi.
30 Mu bon, ĩnɛ́n làa mia páanía wee lá le lònbee dà-kéní, dìo á ĩ hĩa lá lè ho yahó á mi
mɔn. Á lé dén lònbee so á ĩ pá lan wee lá á mi wee ɲí bìo.

2

1 Mi pànká wee wíoka kɛń mi páaníló là a *Krista bìo yi. O waminĩ wee hení mi sĩa.
Mi páanía le Dónbeenĩ Hácírí pànká yi. Mi sĩa se á zũ le màkárí.
2 Awa, á mi cén wãa wé ɲí mín yi, à wań mín, à wé mi yilera làa dà-kéní. Mi wé bũn
ɓúenɓúen á tiíráa ĩ sĩ-wɛɛ ɲii.
3 Mi yí wé bìo ɓúi na wee wé à mi bìo ɲúhũ kɛń poń bìa ká. Mi wé yí yòoní miten bìa
ká wán à ɓa mi mia. Ká mi wé liiní miten à wé leéka le bìa ká sũaaní mia.
4 Mi wé yí leéka minɛ́n mi dòn bìo, ká mi mún wé leéka bìa ká bìo.
5 Bìo mi páanía là a Yeesu Krista, á mi ɓua miten làa bìo ó o ɓuannáa míten bìo síi:
6 Orɛ́n na ka lè le Dónbeenĩ bìo, á yí le mí ì ɓua mí màamínló làa de konloon.

* **1:19** Yeesu Krista Hácírí: O Yeesu Krista Hácírí na bìo bía hen lè le Dónbeenĩ Hácírí lée dà-kéní.

7 Ɓùeé. O tà día bũn ɓúenɓúen ò ɔ ɓueé ton lè ɓa nùpua bĩo síi á lé o nùpue binbirĩ, á wó
míten là a ton-sá bĩo síi.
8 O liinía míten á tà bò le Dónbeenĩ bíonĩ yi fúaa o tà mu húmú yi, hàrí mu húmú ho
*kùrùwá wán.
9 Lé bũn nɔn le Dónbeenĩ wãa yòoníanáa wo ó ɔ wi mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhũ wán, á wó
ó ɔ yú le yèni na po hã yènnáa ɓúenɓúen.
10 Á bĩa wi ho wáayi làa bĩa wi ho tá wán làa bĩa wi ho nĩ-hɔ̃nbó-lóhó yi ɓúenɓúen ɲ̀ fárá
mí nɔnkóɲúná wán o yahó.
11 Á ɓa ɓúenɓúen á à bío wéréwéré le o Yeesu *Krista lé o Ɲúhũso, á à déráa ho cùkú o
Maá Dónbeenĩ yi.

Ɓa kèrètĩɛwa ka lòn khoomu ho dĩmiɲá yi

12 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, bĩo mi wee bè le Dónbeenĩ bíonĩ yi, á mi wé wé bĩo á bĩa
le kãnía ko ɓa wé. Mi wé kɔ̃̀nbi le Dónbeenĩ làa sòobɛ́ɛ à wéráa mu. Bĩo mi lá wee wé mu
ká ĩ wi làa mia, á mi pá wíoka wé wé mu hàrí bĩo á ĩ mía làa mia.
13 Lé le Dónbeenĩ wee na ho pànká mia à mi sĩa vá hã wárá na sĩ le yi à dàń wéráa hã.
14 Bĩo lée bĩo na mi wee wé, à mi yí khí mi kío yi ká mi ì zá làa mín à wéráa mu,
15 bèra a na à wékhe bĩo yí mĩ yí lɛɛ́ mia, à mi wé ɓa nùpua na wee ce le Dónbeenĩ yahó,
le Dónbeenĩ zàwa na á fĩanĩ mía yi ho lònbĩo nùpua na lé ɓa nĩ-sũmáa tĩahũ. Mi ka lòn
khoomu ɓa tĩahũ lòn fĩntɛ̃ɛ̃na na dó bĩo síi,
16 minɛ́n na wee bue le bín-tente, dĩo wee na le mukãnĩ binbirĩ. Ká mi wee wé làa bũn,
á ĩ dà à zãmaka mi bĩo yi o *Krista bĩní ɓuen-nɔ̀nzoɲ̀, lé bĩo le lònbee na á ĩ lá mi bĩo yi
yínɔń kãamáa.
17 Bĩo mi dó mi sĩa le Dónbeenĩ yi á mi nɔn miten le yi bũn ka lòn muinĩ na ɓa yan bĩo
síi. Á hàrí ká ɓa ko ɓa ɓúe mi, à ĩ wé lòn hãmu na bò mu wán, á ĩ wee zãmaka mu bĩo yi
á à zãmaka lè mi ɓúenɓúen.
18 Làa bũn bĩo síi, á minɛ́n mún wé zãmaka, à mún zãmaka làa mi.

O Timɔtee là a Epaforodiite tonkaa bĩo

19 Ɪ wee leéka le hen làa cĩinú ká a Ɲúhũso Yeesu tà, á ĩ tonka a Timɔtee mi cɔ̃́n bèra a
na à ĩ ɲí mi sã à sĩi hĩ mi bĩo yi.
20 Lé bĩo ká mu yínɔń wón á nùpua na wee leéka mi bĩo làa bĩo á ĩnɛ́n wee leékaráa
mu á mía.
21 Bĩa ká ɓúenɓúen yara sã́ mí kùrú bĩo ká a Yeesu *Krista bĩo níi ló.
22 Minɛ́n mi bɛɛre zũ bĩo ó ɔ wó. O páanía sá le bín-tente tonló làa mi làa bĩo ó ɔ za wé
sáráa lè mín maá.
23 Áwa! Ká ĩ zũna bĩo á ĩ bĩo ò wéráa, ó orɛ́n lé yĩa á ĩ wee leéka à ĩ dɛ̀ɛní tonka mi cɔ̃́n.
24 Ɪ láa mu yi le hen làa cĩinú ká a Ɲúhũso ò na ho wɔ̃hũ miĩ á ĩnɛ́n ĩ bɛɛre á à ɓuen mi
cɔ̃́n.
25 Ɛ̃ɛ ká wàn za Epaforodiite na mi lá tonkaa ĩ cɔ̃́n ò ɔ ɓuee na mi níi bĩo na mi le mi ì
séení làa mi miĩ, á ĩ le mu ko à ĩ día wo ò ɔ bĩní ɓuen mi cɔ̃́n. O sá le bín-tente tonló á lá
le lònbee làa mi làa sòobɛ́ɛ.
26 O ɓɛ̀ntĩn wi ò ɔ mi mi wán, á mún yilera lùnkaa lé bĩo ó ɔ zũ le mi ɲá mí vánvámu
bĩo.
27 Mu bon, o lò lá yí here làa sòobɛ́ɛ, lée cĩinú ká a yàá lá à hí. Ká le Dónbeenĩ màhã́
zũna a màkárí, mu yàá yínɔń orɛ́n mí dòn, ĩnɛ́n á le mún zũna màkárí bèra a na à le
yi-vɛ́ɛ na wi ĩ wán à yí dé wán.
28 Lé bũn nɔn á ĩ wi à ĩ día wo ò ɔ ɓuen mi cɔ̃́n fùafùa, bèra a na ká mi mɔn wo, à mi sĩa
wa, à ĩnɛ́n yi-vɛ́ɛ ɓɛ̀n yòo tĩ yi.
29 Áwa! Á mi sĩ a yahó lè hã zãmaka-beenĩ mi páaníló là a Krista bĩo yi. Ɓa nùpua na
ka là a bĩo á mi wé kɔ̃̀nbi,

30 lé bìo á cɪ̃inú ká ká a lá à hí o Krista tonló bìo yi. Bìo mi yí dà máa wé máa na miì lé
bìo mi khɛ̀ra làa mi, lé bʊ̃n ó orɛ́n zàanía mí mukã̀nì á wó séeníanáa mi.

3

O Krista bìo ɲúhʊ̃ wi po bìo ká

1 Wàn zàwa lè wàn hɪ̃nni, á bìo kà wán á ɪ̃ wee bío bìo kà làa mia: Mi wé zã̀maka bìo
mi páanía là a Ɲúhʊ̃so bìo yi. Mu bìo na á ɪ̃ túara nɔn mia na á ɪ̃ bɪ̃nía wee tɪ̃ɪ́ yi yínɔ́ń bìo
na wee sɛɛ́ mi, ká mu lée bìo na á à séení mia, à bìo ɓúi yí dàń mia yí vɪ̃iní.
2 Mi pa miten bìo ɓa ton-sá-kora yi, ɓa ka lòn boonì, ɓa sòobáa wee hení ho kúioró bìo
dàkhɪ̃ína.
3 Mu bon, warɛ́n lé bìa kúiora binbirɪ̀. Wa wee ɓùaaní le Dónbeenì lè le Hácírí pànká,
á wee zã̀maka wa páaníló là a Yeesu *Krista bìo yi, á yí dó wa sɪ̃a waten yi.
4 Ká a ɓúi lá wee leéka le mí dà à dé mí sɪ̃i míten yi, se ɪ̃nɛ́n dà à dé ɪ̃ sɪ̃i bʊ̃n yi á à poń
wón ɓànso. Mu bon, ɪ̃ tʊ̃iá lá à wé sɪ̃ à ɪ̃ dé ɪ̃ sɪ̃i ɪ̃ten yi,
5 lé bìo á ɪ̃nɛ́n ɓa *kúio ɪ̃ teró wizooní bìo hètɪ̃n zoń. Wàn sɪ̃í lé o *Isirayɛɛle nɪ̀pomu, ɪ̃
ton o Bɛ̃nzamɛɛ zɪ̃-ɲúhʊ̃ yi. Wàn nùwã lé ɓa *zúifùwa binbirí, á ɪ̃ lé o zúifù binbirɪ̀. Ɪ̃ lé o
*Farizɪ̃ɛ á henía o *Mɔyiize làndá bèró bìo,
6 á ɪ̃ can ɪ̃ kuio làa sòobɛ́ɛ le Dónbeenì tonló yi fúaa ɪ̃ lá wee beé ɓa kèrètɪ̃ɛwa kuure lò.
Á ho *làndá mu bèró dã̀ní yi, á nùpue lá yí dà máa bío le ɪ̃ wó khon mu ɓúi yi hùúu.
7 Ɛɛ ká a Krista bìo yi, á bʊ̃n bìowa so na lá ka lòn cʊ̃nú bìo ɪ̃ cɔ̃́n á ɪ̃ wã̀a wee wé lòn
bè-kã̀amáa.
8 Mu bon, mu bìo ɓúenɓúen ka lòn bìo na ɲúhʊ̃ mía ɪ̃ cɔ̃́n, lé bìo á ɪ̃ Ɲúhʊ̃so Yeesu Krista
zʊ̃ńló bʊ̃n lé bìo ɲúhʊ̃ wi po bìo ká ɓúenɓúen. Lé orɛ́n Krista mu bìo yi á ɪ̃ pã̀náa mu
ɓúenɓúen, á wee wé mu lòn zàn-bìo, bèra a na à ɪ̃ bìo wíoka sɪ̃ a yi binbirɪ̀
9 à páaní làa wo. Mu yínɔ́ń bìo á ɪ̃nɛ́n bò ho làndá yi á nɔn á ɪ̃ térénnanáa, ká lé bìo á ɪ̃
dó ɪ̃ sɪ̃i o Krista yi á le Dónbeenì wóráa mi là a nɪ̀-térénnii.
10 Bìo á ɪ̃ wee cà lé o Krista zʊ̃ńló, à mún zʊ̃ń ho pànká na le Dónbeenì nɔn wo yi o
vèeró mɔ́n. Ɪ̃ wi à ɪ̃ páaní a lònbee yi làa wo à tà mu húmú yi là a bìo síi.
11 Ká mu wó kà, á ɪ̃nɛ́n mún ɲ̀ láa mu yi le le Dónbeenì khíi vèení mi.

Wa ko wa bánbá vaa yí bìo wa wee cà

12 Wàn zàwa lè wàn hɪ̃nni, ɪ̃ yí dà máa bío le bìo á ɪ̃ wee cà á ɪ̃ wã̀a yú vó, tàá bìo á ɪ̃ ko
à ɪ̃ kɛńnáa á ɲii wã̀a tun. Ɛɛ ká ɪ̃ màhã̀ wee hení ɪ̃ lò bèra a na à ɪ̃ yí mu, lé bìo ó o Yeesu
*Krista léra mi á ɪ̃ bìo sã̀ a yi ɓúenɓúen.
13 Wàn zàwa lè wàn hɪ̃nni, ɪ̃nɛ́n yí máa leéka le ɪ̃ yú mu vó. Bìo bìo here miì lé bìo kà:
Bìo á ɪ̃ wó khɪ̃ína á ɪ̃ wã̀a yí máa loń, bìo wi ɪ̃ yahó lé bʊ̃n á ɪ̃ wee bánbá bìo yi.
14 Á bìo á ɪ̃ wee cà lé bʊ̃n á ɪ̃ wã̀a wee lùwí bìo yi, bèra a na à ɪ̃ vaa yí ɪ̃ veró cʊ̃nú ho
wáayi le Dónbeenì cɔ̃́n ɪ̃ páaníló là a Yeesu Krista bìo yi.
15 Lé hɔ̃́n yilera so ko à hã wé kɛń warɛ́n kèrètɪ̃ɛwa na dɔ̃n vó le Dónbeenì bìo dã̀ní yi
yi. Ɛɛ ká mi wee leéka bè-vio ɓúi mu bìo yi, à le Dónbeenì zéení mu yara wéréwéré làa
mia.
16 Bìo wi bɪ̃n, á hen na wa van vaá ɓó yi á mi wã̀a le wa wíoka bánbá làa bʊ̃n bìo.
17 Wàn zàwa lè wàn hɪ̃nni, mi wé wé bìo á ɪ̃ wee wé. Bìa wee bè bìo mi mɔn à wa wee
wé yi lé bán á mi fá mi yìo yi.
18 Mu bon, ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wárá wee zéení le ɓa lé o Krista na húrun ho *kùrùwá wán
zúkúsa. Ɪ̃ lá wee wé bío mu na mia fɛ́ɛɛ, á ɪ̃ pá bɪ̃nía wee bío mu làa mia ká ɪ̃ wá.
19 Bán nùpua so píorà lé ɓa dofɪ̃ina, á hã nɪ̀yi-wárá na ɓa wee wé lé hɔ̃́n á ɓa wee khòoní
miten bìo yi. Bìo ɓa wee leéka lé ho dɪ̃míɲá bìo mí dòn. Mu vaa véeníi ká ɓa à yáa
ɓúenɓúen.
20 Ɛɛ ká warɛ́n kùrú lahó hón yòó wi ho wáayi. Á wa kã̀nílo Yeesu Krista na à lé bɪ̃n á à
ɓuen lé wón wa wee lòoní.

21 Hen ká a khíi ɓuara á wa sãnía na cùkú mía ó ɔ ɓueé wé á hã à kɛ́ń là a sãnía na cùkú wi bɩ̀o síi. Ʊ ɔ ò wé mu lè ho pànká na wi o cɔ̃́n, hɩ̀a ó ɔ ò yíráa le sée mu bɩ̀o ɓúenɓúen wań.

4

1 Awa, wàn zàwa lè wàn hɩ̃́nni na ɩ̃ wa làa sòobɛ́ɛ, ɩ̃ sɩ̃ɩ ɓɛ̀ntɩ̃́n vá à ɩ̃ bɩ̃ní mi mia. Mi bɩ̀o wee wɛɛ́ ɩ̃ sɩ̃ɩ, á lé minɛ́n bɩ̀o yi à ɩ̃ yí ho cùkú, á mi wã́a wíoka fárá dɩ̃́n mi páaníló là a Ɲúhʊ́so yi.

Le zéenii bɩ̀o

2 O Evodii là a Sɛ̃ntiisi á ɩ̃ wee hení bɩ̀o kà á à na yi le ɓa ɲi-cúa wé le dà-kéní ɓa páaníló là a Ɲúhʊ́so bɩ̀o yi.

3 Ɛ̃ɛ ká ũnɛ́n na páanía wee sá ho tonló làa mi lè mí yahó á ɩ̃ wee bío bɩ̀o kà á à na yi: Ɓa hã́awa mu mí nùwã ɲun á ũ séení. Ɓa páanía lá le lònbee làa mi le Dónbeení bín-tente bueró bɩ̀o yi. O Kileman lè wàn zàwa na ká mún páanía lá le lònbee làa mi le Dónbeení bín-tente bueró bɩ̀o yi. Bán yènnáa túara bɩ̀a yú le mukãní binbirí yènnáa vũahʊ́ yi.

4 Mi wé zã̃maka fɛ́ɛɛ mi páaníló là a Ɲúhʊ́so bɩ̀o yi. Ɩ̃ wíokaa wee bío mu, mi wé zã̃maka.

5 Mi wé ɓa nùpua na wayika à ɓa nùpua ɓúenɓúen zṹń bɩ̀o. Mi wé leéka le hen làa cɩ̃́inú ká a Ɲúhʊ́so á à ɓuen.

6 Mi yí le mi hácírí yáa bɩ̀o woon yi. Ɛ̃ɛ ká mi màkóo wé wi bɩ̀o lée bɩ̀o yi, à mi zéení mu lè le Dónbeení. Mi mún wé dé le báráká fɛ́ɛɛ.

7 Ká mi wee wé kà, á le Dónbeení á à na mí hɛ́ɛrà mia, hón hɛ́ɛrà so dà bɩ̀o wa wee leéka ɓúenɓúen wán, ho ò wé á mi yiwa máa wé è dè, á yilera máa wé è lùnka mi páaníló là a Yeesu *Krista bɩ̀o yi.

8 Wàn zàwa lè wàn hɩ̃́nni, á bɩ̀o kà wán á ɩ̃ ì bío bɩ̀o kà làa mia: Bɩ̀o ko mu wé here mia lé ho tʊ̃iá poni bɩ̀o, làa bɩ̀o ɓúenɓúen na ko lè le kɔ̃̀nbii, làa bɩ̀o térénna, làa bɩ̀o wee ce, làa bɩ̀o ó ɔ nùpue ko ò wań, làa bɩ̀o ko lè ho cùkú. Bɩ̀o ɓúenɓúen na se làa sòobɛ́ɛ, làa bɩ̀o ko lè le ɓùaaníi lé bʊ́n bɩ̀o ko mu wé here mia.

9 Bɩ̀o á ɩ̃ kàránna làa mia á mi tà yi, bɩ̀o mi ɲá ɩ̃ cɔ̃́n làa bɩ̀o mi mɔn à ɩ̃ wee wé lé bʊ́n á mi wé bè yi. Ká mi wee wé kà, á le Dónbeení na wee na ho hɛ́ɛrà, á à kɛ́ń làa mia.

Ho Filiipu lóhó kèrètɩ̃ɛwa báráká déró bɩ̀o

10 Ɩ̃ wee zã̃maka làa sòobɛ́ɛ ɩ̃ páaníló là a Ɲúhʊ́so yi, lé bɩ̀o mi màhã́ wã́a dàńna zéenía làa mi le mi pan ɩ̃ bɩ̀o. Mu bon, mi pan ɩ̃ bɩ̀o yí khú ká lé bɩ̀o mi lá dɩ̃̀n yí yú mu wéró níi.

11 Mu yínɔń bɩ̀o ɓúi fòora mɩ̃ɩ á nɔn á ɩ̃ wee bíoráa kà. Hen ká ɩ̃ bɩ̀o ka làa bɩ̀o na, à ɩ̃ sɩ̃ɩ wa mu bɩ̀o yi lé bɩ̀o á ɩ̃ mána mu ɓúenɓúen.

12 Ɩ̃ khon loo, á ɩ̃ zʊ̃ bɩ̀o á ɩ̃ ì ɓua lè ɩ̃ten. Ɩ̃ bɩ̀o wi loo á ɩ̃ zʊ̃ bɩ̀o á ɩ̃ ì ɓua lè ɩ̃ten. Ɩ̃ yú bɩ̀o á ɩ̃ dí loo, tàá ɩ̃ yí yú bɩ̀o á ɩ̃ dí loo, à ɩ̃ yí puuní loo, tàá à bɩ̀o wi ɩ̃ cɔ̃́n fòo mɩ̃ɩ loo, mu ɓúenɓúen yi á ɩ̃ zʊ̃ bɩ̀o á ɩ̃ ì ɓua lè ɩ̃ten sese.

13 Bʊ́n bɩ̀owa so wéró pànká ó ɔ *Krista wee na mɩ̃ɩ.

14 Ɛ̃ɛ ká bɩ̀o mi séenía mi le lònbee na yú mi bɩ̀o yi ɓɛ̀ntɩ̃́n lée bɩ̀o na se.

15 Minɛ́n Filiipusa, mi zʊ̃ le pã̃ahʊ́ na á ɩ̃ ɓúa le Dónbeení bín-tente bueró ɲúhʊ́ mi cɔ̃́n, á ló ho Maseduana kɔ̃hʊ́ yi, á lé minɛ́n mi dòn lé ɓa kèrètɩ̃ɛwa kuure na séenía mi.

16 Pã̃ahʊ́ na á ɩ̃ wi ho Tesaloniiki yi lé bɩ̃́n mi ɓúa mu ɲúhʊ́ yi, á séenía mi làa bɩ̀o á ɩ̃ màkóo wi yi á dɔ̃n hã́ cúa-ɲun.

17 Bʊ́n yí máa zéení le ɩ̃ wee cà à mi wé séení mi làa bʊ́n síi fɛ́ɛɛ, ɛ̀ɛ ká ɩ̃ màhã́ wi à le Dónbeení na bɩ̀o mi wee wé ɓàn cʊ̃nú mia.

18 Mi hã́mu na mi tonkaa là a Epaforodiite ɓueé dɔ̃n mi lè mí ɲi-kã́a, mu yàá puunía bɩ̀o á ɩ̃ màkóo wi yi ɓúenɓúen. Bɩ̀o mi nɔn mɩ̃ɩ ka lòn muiní yɩ̀a na cɩ̃́ína á sã̃mu sɩ̃ le Dónbeení yi.

19 Wàn Dónbeení na nàfòró ɲii mía á à na bɩ̀o mi màkóo wi yi ɓúenɓúen mia mi páaníló là a Yeesu *Krista bɩ̀o yi.

20 Le ho cùkú à bɨ̀o sɨ̀ wàn Maá Dónbeenɨ̀ yi fɛ́ɛɛ hã̄ lúlúio na ɲii mía yi. *Amiina!

Le tɛ̀ɛnɨi

21 Bɨ̀a bɨ̀o sã̄ le Dónbeenɨ̀ yi ɓa páaníló là a Yeesu *Krista bɨ̀o yi á mi tɛ̀ɛní yi lè mí nɨ̀-kéní kéní. Wàn zàwa lè wàn hɨ̀nni na làa mi páanía wi mún wee tɛ̀ɛní mia.

22 Bɨ̀a hen na bɨ̀o sã̄ le Dónbeenɨ̀ yi ɓúenɓúen wee tɛ̀ɛní mia, sɔ̃̀nkú bɨ̀a wee sá ho *Oroomu bɛ́ɛ cɔ̃́n.

23 Le o Ɲúhʉ́so Yeesu Krista wé mu sã̄amu làa mia.

Ho vũahũ na ó ɔ Poole túara nɔn ho Koloosi
kèrètĩɛwa kuure yi

Vũahũ túaró ɲúhũ

Ho vũahũ na kà lé o Poole túara ho nɔn ho Koloosi lóhó kèrètĩɛwa kuure yi. Yĩa nín-yání buera le Dónbeenĩ bíonĩ bĩn lé yĩa ɓa le Epafaraasi, o là a Poole páanía wee sá ho tonló dà-kéní. O wee lé ho Koloosi lóhó mí bɛɛre yi (1.7; 4.12).

Pãahũ na ó ɔ Poole wi ho kàsó yi ho Oroomu yi (4.3), ó ɔ Epafaraasi ɓueé ɓúɛɛkío wo á bía nɔn wo yi le ɓa nùpua ɓúi hĩnɔn wee vĩiní ho Koloosi kèrètĩɛwa lè ho kàránló ɓúi sĩí.

Lé bũn nɔn ó ɔ Poole túararáa ho vũahũ na kà nɔn ɓa yi, à zéení le Dónbeenĩ tũiá poni làa ba, bèra a na à ɓa pĩ ɓa nùpua mu kàránló. O mún bía nɔn ɓa yi le le Dónbeenĩ dĩn o Yeesu *Krista wán léraráa ho dĩmíɲá, á lé orén le wee dĩn wán kãníináa ɓa nùpua (1–2).

O zéenía bĩo ɓa wé è ɓua lè míten ɓa páaníló là a *Krista yi (3–4).

Lé o Tisiiki là a Onɛziimu ó ɔ Poole tonkaa lè ho vũahũ mu á ɓa vaá nɔn ho Koloosi kèrètĩɛwa kuure yi.

Le tɛɛnii

1 Mu lé ĩnén Poole, yĩa le Dónbeenĩ lè mí sĩi bĩo á wó á ĩ lé o Yeesu *Krista tonkaro, lé mi wee túa ho vũahũ na kà. Ĩnén lè wàn za Timɔtee

2 á wee tɛɛní minén wàn zàwa lè wàn hĩnni na bĩo sã le Dónbeenĩ yi ho Koloosi lóhó yi á páanía là a Krista, á sĩadéró wo yi fárá tĩna. Le wàn Maá Dónbeenĩ à wé mu sãamu làa mia, à na ho héɛrà mia.

O Poole Dónbeenĩ báráká déró bĩo

3 Hen ká wa sansan wee fio wa Ɲúhũso Yeesu *Krista ɓàn Maá Dónbeenĩ yi mi bĩo yi, à wa dé le báráká.

4 Wa wee dé le báráká lé bĩo wa ɲá bĩo mí sĩa dóráa o Yeesu Krista yi bĩo, làa bĩo mí waráa bĩa ɓúenɓúen na bĩo sã le Dónbeenĩ yi.

5 Mi dó mi sĩa á wa mín, lé bĩo mi dó mi sĩa á wee lòoní le Dónbeenĩ bè-tente na le dó mí ɲii le mí ì ká làa mia ho wáayi. Mu bè-tente mu á mi ɲá bĩo pãahũ na ɓa buera le bín-tente nɔn mia yi, dén na lé ho tũiá poni.

6 Ho dĩmíɲá ɓúenɓúen yi, á bĩa wee tà le bín-tente mu bĩo, à wé bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi á wee dé wán ká ɓa wà. Lé kà síi á mu mún wee wéráa minén cɔ̃n à lá ho pãahũ na mi ɲá le bín-tente mu yi, á zũna le Dónbeenĩ sãamu bĩo binbirĩ à ɓuee ɓúe ho zuia ɲii wán.

7 Mu lé o Epafaraasi, yĩa wa wa làa sòobéɛ na làa wɛn páanía wee sá a Krista tonló, lé wón buera le bín-tente mu nɔn mia. O wee sòobá míten à sáráa o Krista tonló wa lahó yi mi cɔ̃n.

8 Lé orén ɓueé bía le waminĩ na á le Dónbeenĩ Hácírí wó á mi wa làa mín bĩo làa wɛn.

9 Lé bũn nɔn á pãahũ na wa ɲá mi bĩo yi ɲii wán, á wa wee fio le Dónbeenĩ yi féɛɛ mi bĩo yi. Wa wee fio le le Dónbeenĩ na mu bè-zũńminĩ lè mu bĩo zũńló ɓúenɓúen na wee lé lerén mí bɛɛre Hácírí cɔ̃n mia. Lé bũn ǹ na ká mi ì zũń bĩo le sĩi vá yi á mu ɲii ì sí.

10 Bũn ká mi ì dàń ǹ ɓua miten làa bĩo mu koráa là a Ɲúhũso, á mi wé è wé bĩo sĩ a yi ɓúenɓúen féɛɛ lè hã wárá na se lè mí sĩíwà ɓúenɓúen, á à wíoka à zũń le Dónbeenĩ.

11 Bĩo le Dónbeenĩ pànká ɲii mía, á wa wee fio le yi le le wé à mi pànká kɛń bèra a na à mi wé dàń hĩ mi sĩa, à ɲĩ mi yiwa lè le sĩ-wɛɛ.

12 Mi wé dé wàn Maá Dónbeenĩ báráká. Le wó á mi ko à mi níi kɛń hã kĩa na le bàrá ká làa bĩa bĩo sã le yi mu khoomu yi le cɔ̃n.

13 Le kãnía wɛn le tíbírí pànká níi yi, á wa wãa wi le Za na le wa làa sòobéɛ béɛnĩ díinii

14 Lé o Za mu pànká yi á le kãnía wɛn, á séra wa bè-kora día.

O Krista khòonilǒ leni

15 O Za mu yi á wa wee mi le Dónbeeni na yí dà máa mi.
O ki̇̃ mu bɨ̀o ɓúenɓúen, á wi mu bè-lénnia ɓúenɓúen ɲúhu̇́ wán.
16 Lé bɨ̀o ó orɛ́n lé yɨ̀a le Dónbeeni dɨ̃̀n wán léraráa mu bɨ̀o ɓúenɓúen,
bɨ̀o ho wáayi, làa bɨ̀o ho tá yi,
bɨ̀o wee mi, làa bɨ̀o yí máa mi,
hã̃ pànkáwá lè mí sɨ̀íwà ɓúenɓúen.
Le Dónbeeni dɨ̃̀n orɛ́n wán á léraráa mu bɨ̀o ɓúenɓúen,
mu bɨ̀o ɓúenɓúen le léra orɛ́n bɨ̀o yi.
17 Orɛ́n wi ká bɨ̀o ɓúi dɨ̃̀ɲ yí léra.
Lé orɛ́n pànká yi á mu bɨ̀o ɓúenɓúen wi mí lara yi sese.
18 Ɓa kèrètɪ̀ɛwa ɓúenɓúen kuure na ka lòn sãnía ɓàn ɲúhu̇́ lé orɛ́n.
Lé orɛ́n le kuure mu ɓúa wán.
Lé orɛ́n lé ɓa nɨ̀-hía nín-yání so na vèera á máa bɨ̀ní máa hí
bèra a na ò ɔ dí mu bɨ̀o ɓúenɓúen yahó.
19 Lé bɨ̀o mu wó sɨ̀na le Dónbeeni yi à bɨ̀o lerɛ́n karáa ɓúenɓúen à le Za mún kɛń làa bu̇́n.
20 Á mu mún wó sɨ̀na le yi à le dɨ̃̀n orɛ́n wán à bɨ̀o ho wáayi làa bɨ̀o ho tá yi ɓúenɓúen làa
de bɨ̀ní wé sɨ̀.
Lé o Za na húrun ho *kùrùwá wán á cãni kúará pànká yi á le dóráa ho hɛ́ɛrà lerɛ́n lè mu
bɨ̀o ɓúenɓúen pa̋ahu̇́.

21 Á minɛ́n na lá lé ɓa nɨ̀-hãní le Dónbeeni cɔ̃́n, á lá lé le zúkúsa mi yile-kora lè mí bè-kora wéró bɨ̀o yi,
22 á le wa̋a wó á mi bɨ̀nía sɨ̀ làa de bɨ̀o le wó á le Za wó a nùpue á húrun pànká yi. Le wó kà síi bèra a na à mi dàń dɨ̃̀n le yahó ká mi wee ce á fɨ̀anɨ̀ mía yi á bè-kohó yèni yí máa ve lɛɛ́ yi.
23 Ká mi màhã́ ko mi wíoka dé mí sɨ̀a o Za mu yi, à fárá dɨ̃̀n. Bɨ̀o mi dó mi sɨ̀a wee lòoní bɨ̀o le Dónbeeni dó mí ɲii le mí ì wé le bín-tente yi á mi yí khɛ̀nnáa. Le bín-tente mu lé dɨ̀o mi ɲá khɨ̀ína, dɨ̀o buera nɔn ho dɨ̃́míɲá nùpua ɓúenɓúen yi. Á lé lerɛ́n bín-tente mu bueró tonló á ɨ̀nɛ́n Poole mún wee sá.

O Poole lònbee na ǒ ɔ wee lá bɨ̀o

24 Hã̃ laà na kà wán á le lònbee na á ɨ̃ wee lá mi bɨ̀o yi á ɨ̃ wee zã̃maka bɨ̀o yi. Lé kà síi á ɨ̃ sãnía lò ò beráa á à tɨíráa le lònbee na wa ko wa ka̋a yi ɲii* o *Krista tonló sáró yi ɓa kèrètɪ̀ɛwa ɓúenɓúen kuure na lé o sãnía bɨ̀o yi.
25 Ɨ̀nɛ́n wa̋a lé ɓa kèrètɪ̀ɛwa ɓúenɓúen kuure mu ton-sá lé bɨ̀o le Dónbeeni kàràfáa ho tonló mɨ̀ɨ, á le ɨ̀ zéení mí bíoni bɨ̀o yahó ɓúenɓúen mi séeníló bɨ̀o yi.
26 Le bíoni mu lé mu bɨ̀o na le Dónbeeni lá sà ho dɨ̃́míɲá nùpua ɓúenɓúen yi hààni. Ɛ̃ɛ ká hã̃ laà na kà wán á le wa̋a zéenía le bíoni mu bɨ̀o làa bɨ̀a bɨ̀o sã̋ le yi.
27 Le Dónbeeni le mí ì zéení làa ba le le bɨ̀o na lá sà yi na semu ɓàn síi mía á ɓa nùpua ɓúenɓúen níní dàń kɛń yi. Bu̇́n bɨ̀o so lé o Krista páaníló làa mia. Lé bu̇́n nɔn á mi dó mi sɨ̀a wee lòoní ho cùkú na le Dónbeeni dó mí ɲii le mi níní ì kɛń yi.
28 Lé wón Krista so á wa wee zéení bɨ̀o, á wee ɲɨ̀ le Dónbeeni nɨ̀pomu nɨ̀-kéní kéní zení wán, á wee kàrán ɓa lè mí nɨ̀-kéní kéní mu bè-zṹńminɨ̀ pànká yi. Wa wee wé bu̇́n bèra a na à ɓa nɨ̀-kéní kéní dàń dã vé ɓa páaníló là a Krista pànká yi.
29 Lé bu̇́n te bɨ̀o á ɨ̃ wee sáráa ho tonló mu lè ɨ̀ sòobɛ́ɛ là a Krista pànká beeni na wee mi bɨ̀o á ɨ̃ wee wé yi.

2

1 Ɨ̀ wi à mi zṹń le ɨ̀ wee sá lè ɨ̀ sòobɛ́ɛ minɛ́n lè ho Lawodisee lóhó kèrètɪ̀ɛwa, làa bɨ̀a ká ɓúenɓúen na yère mún dɨ̃̀ɲ yí dá ɨ̀ wán bɨ̀o yi.

---

* **1:24** Mi loń Matiye vũahu̇́ 24.3-14; Maaki vũahu̇́ 13.19-23

2 Ɪ wee sá lè ɪ̃ sòobɛ́ɛ bèra a na à mi ɓúenɓúen sɪ̃a wé hereka à mi wé le dà-kéní bɪ̀o mi
wa làa mín bɪ̀o yi. Bʊ́n bɪ̀o yi á mi ì yí mu bè-tentewà lè mí sɪ̃íwà ɓúenɓúen na ko làa mia
ká mi ɓɛ̀ntɪ̃n zʊ̃na le le Dónbeenɪ̃ bín-tente na mi ɲá lé ho tʊ̃ɪá poni. Lé bʊ́n ɲ̀ na ká mi ì
zʊ̃ń le Dónbeenɪ̃ bɪ̀o na lá sà yi, bʊ́n na lé o *Krista.
3 Lé orɛ́n mí dòn á mu bɪ̀o zʊ̃ńló lè mu bè-zʊ̃ńminɪ̃ ɓúenɓúen na lé ho nàfòró binbirɪ̃
wee lé cɔ̃́n.
4 Ɪ bía bʊ́n nɔn mia bèra a na à mi yí día míten le o ɓúi khà lè mí bín-sɪ̃a vɪ̃iní.
5 Ɪ mía mi tɪ̃ahʊ́ bʊ́n bon, ká ɪ̃ hácírí dén màhã́ wi làa mia. Bɪ̀o mi ɓuannáa mín sese,
làa bɪ̀o mí sɪ̃adéró o Krista yi fárá tɪ̃na á ɪ̃ sɪ̃i wan bɪ̀o yi.

Wa páaníló là a Krista bɪ̀o

6 Awa, á bɪ̀o mi tà ò ɔ Yeesu *Krista wé mi Ɲúhʊ́so, á mi wã́a ɓua miten làa bɪ̀o sɪ̃ a yi
mi páaníló làa wo bɪ̀o yi.
7 Mi fárá mi sɪ̃adéró wo yi lòn vɪ̃ndɛ̀ɛ na naní zon ho tá yi bɪ̀o síi. Mi le mi sɪ̃adéró mu
wo yi à wíoka wé dé wán. Mi wíoka fárá dɪ̃n mi sɪ̃adéró wo yi. Mi wé mu ɓúenɓúen héha
lè ho kàránló na mi yú, à wíoka wé dé le Dónbeenɪ̃ bárákà fɛ́ɛɛ.
8 Mi pa miten bɪ̀o. Mi yí día le ɓa nùpua vɪ̃ mia lè mí kàránló na yí bon á ɲúhʊ́ mía.
Hón kàránló so fárá ɓa nùpua làndáwá lè ho dɪ̃míɲá pànkáwá na yí máa mi wán, ká ho
yí fárá Krista wán.
9 Mu bon, bɪ̀o ó ɔ Krista wó a nùpue mí cúee á bɪ̀o le Dónbeenɪ̃ karáa ɓúenɓúen ó ɔ
mún karáa.
10 Á le Dónbeenɪ̃ bɪ̀o dã́ní yi á mi bɪ̀o ɓúenɓúen ɲii sú mi páaníló là a Krista yi, wón na
wi hã́ pànkáwá na yí máa mi ɓúenɓúen ɲúhʊ́ wán.
11 Bɪ̀o mi páanía làa wo, á mi lé ɓa nùpua na ɓa kúiora. Ká hón kúioró so màhã́ yí wó
mi sã́nía yi. Ho *kúiiró na ó ɔ *Krista wó lé mu bè-kohó pànká na ó ɔ léra mia.
12 Pã́ahʊ́ na mi bátízéra yi, á mi ka lòn nùpua na páanía nùuna là a Krista á mún
páanía vèera làa wo lé bɪ̀o mi dó mi sɪ̃a le Dónbeenɪ̃ pànká na vèenía wo léra ɓa nɪ̃-hía
tɪ̃ahʊ́ yi.
13 Á minɛ́n na lá húrun le Dónbeenɪ̃ cɔ̃́n mu bè-kora na mi lá wee wé làa bɪ̀o mi yí
kúiora bɪ̀o yi, á le wã́a vèenía mia mi páaníló là a Krista bɪ̀o yi. Le sɛ́ra wa bè-kora
ɓúenɓúen día.
14 Wa wékheró bɪ̀o na ɲà wa ɲúná yi á le ɓó ɲúhʊ́ lòn kení vũahʊ́ bɪ̀o síi. Le ɓúaa mu
ho *kùrùwá wán á ɓóráa mu ɲúhʊ́.
15 Le fáara hã́ pànkáwá na yí máa mi ɓúenɓúen fũna á dó hã́ nɪ̃yio hã́ yi ɓa nùpua
ɓúenɓúen yahó o Krista húmú ho kùrùwá wán pànká yi.
16 Ʊ́ ɔ ɓúi wã́a yí ko ò ɔ cítí mia bɪ̀o mi yí bò ɓa *làndá yi mu bè-dínii lè mu bè-ɲunii
dã́ní yi, tàá bɪ̀o mi yí máa dí hã́ sɔ̃́n-beera, tàá ho pɪ̃ihʊ́ miló nín-yání wizonle sã́nú, tàá
ɓa *zúifùwa vṹńkaló wizonle sã́nú.
17 Bʊ́n ɓúenɓúen fù lé bɪ̀o lá wà ɓueé wé ɓàn khã́nkhã́náamu. Ká mu binbirɪ̃so wee lé
o Krista yi.
18 Mi yí día le o ɓúi bío le mi yí ko lè ho cʊ̃́nú le Dónbeenɪ̃ cɔ̃́n. Ɪ wee bío bɪ̃a wee wé lè
ɓa wee liiní míten à ɓùaaní ho wáayi tonkarowà bɪ̀o. Ɓa wee bío le mi bɪ̀o ɲúhʊ́ wi po bɪ̃a
ká ɓa bè-minii bɪ̀o yi. Lé ɓarɛ́n te mí kùrú yilera. Ɓa wee yòoní míten mu bɪ̀o yi kã́amáa.
19 Ɓa yí cɛɛ́ra a Krista na ka lòn sã́nía ɓàn ɲúhʊ́ yi. Lé orɛ́n wee wé à hã́ sã́nía bɪ̀owa na
cɛɛ́kaa mín yi à wé dã́ làa bɪ̀o le Dónbeenɪ̃ le mu wéráa.

Wa húmú lè wa vèeró là a Krista bɪ̀o

20 Mi páanía húrun là a Krista, á kã́nía ho dɪ̃míɲá pànkáwá na yí máa mi níi yi. Á lée
webio nɔn á mi pá wee día miten à ɓa kɪ̃kã́ka yi lè mí *làndáwá, ka lè mi bɪ̀o pá sã́ ho
dɪ̃míɲá yi?
21 Ɓa le mi yí lá bɪ̀o kà, à yí dí bɪ̀o kà, à bɪ̀o kà mi yí dã.

22 Hɔ̃́n làndáwá so bɩ̀o ciran mu bɩ̀o na ká a nùpue ɲɩ̀ána mu lè mí màkóo, à mu vé. Lé ɓa nùpua bò hã á wee kàrán làa mín.
23 Mu bon, mu ka lòn bè-zũńminɩ̃ bɩ̀o na se á wee zéení le ɓa nùpua wé dé mí sòobɛ́ɛ le Dónbeenɩ̃ bɩ̀o yi, à wé liiní míten, à wé beé mí sãnía lò. Ɛɛ ká mu ɲúhʊ́ màhã́ mía. Mu wee kã́ɲa bɩ̀o ɓa nùpua sɩ̀a wee vá yi mí dòn yi.

3

1 A bɩ̀o mi ka lè mi vèera là a *Krista, á mi wã́a wé cànka bɩ̀o bɩ̀o sã ho wáayi, hen na ó o Krista yòó kará yi le Dónbeenɩ̃ nín-tɩ̃ánɩ̃.
2 Mi wé leéka bɩ̀o bɩ̀o sã ho wáayi bɩ̀o, ká mi wé yí leéka bɩ̀o bɩ̀o sã ho dɩ̃́míɲá yi bɩ̀o.
3 Mu bon, mi ka lè mi húrun, á mi wã́a yú le mukɔ̃n-fɩ̃nle là a Krista, wón na páanía lè le Dónbeenɩ̃. Bɩ̀a bɩ̀o sã ho dɩ̃́míɲá yi á le mukɔ̃n-fɩ̃nle mu bɩ̀o sà yi.
4 O Krista lé yɩ̀a lé mi mukãnɩ̃. Ká a Krista khíi wà ɓueé zéení míten lè ho dɩ̃́míɲásа, á mún ɲ̀ zéení làa ba le mi bɩ̀o sã mí yi, á mi ì páaní a cùkú yi làa wo.

Le mukɔ̃n-fɩ̃nle lè le mukɔ̃n-kɩ̃nle bɩ̀o

5 Awa, á bɩ̀o wi mia na bɩ̀o sã ho dɩ̃́míɲá yi á mi ɓúe ɲúhʊ́. Bʊ́n na lé ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sɩ̀íwà, lè hã nɩ̀yi-wárá, lè mu bɩ̀o na yí se na mi sɩ̀a wee vá yi, lè hã yɩ̀o na yí máa sɩ̀ lè mu bɩ̀o. Bʊ́n na ka lòn wɔ̃̀nna na mi dó mi sɩ̀a yi.
6 Hɔ̃́n wékhewa so lé hɩ̀a wee wé à le Dónbeenɩ̃ sɩ̀i cɩ̃́náa [bɩ̀a yí máa bè le bíonɩ̃ yi.]
7 Lé bʊ́n ɓàn síi á minɛ́n mún lá wee wé pã̃ahʊ́ na hã wékhewa pànká wi mi wán.
8 Ɛɛ ká hã laà na kà wán á mi khí mu ɓúenɓúen yi. Mi wé yí le mi sɩ̀a cɩ̃́, mi día le mukɔ̃n-ɲɩ́ílè, lè hã làntàa, lè hã kàakó-bíoní.
9 Mi wé yí fʊ̃aa sabíoní na mín yi. Mi wé yí wé bʊ́n bɩ̀owa so, lé bɩ̀o mi wã́a día bɩ̀o mi fù wee ɓua lè miten.
10 Mi wã́a yèrèmáa wó ɓa nɩ̃-fɩ̃a. Lé le Dónbeenɩ̃ wó mia lè ɓa nɩ̃-fɩ̃a á wee yèrèmá mia fɛ́ɛɛ, à mi ɓonmín làa de, à mi zṹń le binbirɩ̃.
11 Lé bʊ́n nɔn á ɓa *zúifùwa làa bɩ̀a yínɔ́ń ɓa zúifùwa, làa bɩ̀a kúiora làa bɩ̀a yí kúiora, lè ɓa nɩ̃-hãní, làa bɩ̀a yɩ̀o yí hɛ́ra, lè ɓa wobáaní làa bɩ̀a wi míten, bán ɓúenɓúen á hueekaró mía yi. O *Krista mí dòn lé yɩ̀a bɩ̀o ɲúhʊ́ wi. Bɩ̀a dó mí sɩ̀a wo yi ɓúenɓúen ó o páaníanáa.
12 Awa, minɛ́n na le Dónbeenɩ̃ wa á hueekaa á mi bɩ̀o sã le yi, mi wã́a wé ɓa nùpua na zũ le màkárí. Mi wé wé mu tentemu. Mi wé liiní miten à wé wayika. Mi wé ɲɩ̃ mi yiwa.
13 Mi wé yí le mi sɩ̀a cɩ̃́ mín yi. Ká a ɓúi wé wó khon lè mí ninza, à mi sɛ́n día na mín yi. Bɩ̀o ó o Ɲúhʊ́so sɛ́raráa mi wékheró día, lé bʊ́n ɓàn síi á minɛ́n mún wé sɛ́n día nanáa mín yi.
14 Mi wań mín, bʊ́n lé bɩ̀o bɩ̀o here á po bɩ̀o ká ɓúenɓúen. Lé bʊ́n á à wé mia lè le dà-kéní binbirɩ̃.
15 Le o Krista hɛ́ɛrà na ó o wee na mia à dí mi bɩ̀owa ɓúenɓúen yahó. Lé hón hɛ́ɛrà so á le Dónbeenɩ̃ hueekaa mia à mi kɛń yi, à mi wé lòn sãnía dà-kéní. Mi wé dé le báráká.
16 Le o Krista bíonɩ̃ kɛń mi yiwa à ɲii sí, à mi wé kàrán mín, à wé hení mín sɩ̀a lè mu bè-zũńminɩ̃ na ɲii sú. Mi wé sío hã lení lè mí sɩ̀íwà lè mi sɩ̀a ɓúenɓúen à déráa le Dónbeenɩ̃ báráká.
17 Bɩ̀o mi wee bío làa bɩ̀o mi wee wé ɓúenɓúen á mi wé wé là a Ɲúhʊ́so Yeesu yèni. Mi wé dé o Maá Dónbeenɩ̃ báráká o Yeesu mu pànká yi.

Bɩ̀o wa ko wa ɓua làa mín

18 Hã́awa, mi wé liiní miten na mi báráni yi, làa bɩ̀o mi ko mi wé wé làa bũ mi páaníló là a Ɲúhʊ́so bɩ̀o yi.
19 Báawa, mi wań mi hã́nání. Mi wé yí ɲiiní mi mukãní ɓa wán.
20 Zàwa, mi wé bè mi maáwà lè mí nuwà bíoní yi mu bɩ̀o ɓúenɓúen yi, lé bɩ̀o á bʊ́n sɩ̀ a Ɲúhʊ́so yi.
21 Maáwà, mi wé yí cɩ̃́í mi zàwa sɩ̀a à tèé ɓa bàra.

22 Wobáaní, mi wé bè mi ɲúnása na wi ho dĩmíɲá yi bíoní ɓúenɓúen yi. Mi wé yí wé
mu ɓa yìo yi mí dòn à càráa le yèni ɓa cɔ̃n. Ká mi màhã́ wé sá na ɓa yi lè le yi na wee ce,
bìo mi wee kɔ̃̀nbi o Ɲúhũso bìo yi.
23 Mi wé wee sá tonló lée tonló, à mi hɛ́n mi yiwa sáráa ho, à kɛń lè mu lé o Ɲúhũso á
mi wee sá na yi, ká mi yí máa sá na nùpua yi.
24 Lé bìo mi zũ le o Ɲúhũso á à sàání mia, dén sàániì so lé hã́ kĩa na ó o bàrá ká làa bìa
bìo sã a yi. Yìa lé mi Ɲúhũso lé o Yeesu Krista, lé wón á mi wee sá na yi.
25 Ká bìa ɓɛ̀n wee wé bìo yí térénna, bán ó o Ɲúhũso á à sàání yi á à héha làa bṹn, o
máa hueeka nùpua mín yi.

4

1 Wobáaní ɲúnása, mi wé wé bìo térénna á héhaa lè mi wobáaní. Lé bìo mi zũ le minɛ́n
mún Ɲúhũso wi ho wáayi.

Le zéeniì lè le tɛ̀ɛniì bìo

2 Mi yí khí ho fìoró yi. Mi dé sòobɛ́ɛ ho yi à wé dé le Dónbeeni̇ báráká fɛ́ɛɛ.
3 Mi mún wé fìo na warɛ́n yi bèra a na à le Dónbeeni̇ hɛ́n mí bín-tente bueró ɲii na wɛn,
bṹn na lé o *Krista bìo na lá sà yi. Lé bṹn bìo yi á ĩ wiráa ho kàsó yi.
4 Mi fìo na miì bèra a na à ĩ dàń zéení mu wéréwéré làa bìo á ĩ ko à ĩ zéení làa bũ.
5 Mi wé zũń miten ɓuaró bìa yínɔń ɓa kèrètĩɛwa tĩahṹ. Pãahṹ lée pãahṹ na mi dà à wé
mu bè-tentewà yi à mi wé mu.
6 Mi wé ɓa nùpua na zũ hã́ bíoní à wé bío hã́ bín-tentewà, à wé dàń bío lè ɓa nùpua làa
bìo mu koráa.
7 O Tisiiki ɓueé zéení bìo á ĩ bìo karáa ɓúenɓúen làa mia. Wón lé wàn za mu kèrètĩɛmu
dã́ní yi á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ. O wee sòobá míten à sáráa o Ɲúhũso tonló làa mi.
8 Bìo nɔn á ĩ wee tonkaráa wo mi cɔ̃n lée bèra a na à mi zũń bìo wa bìo karáa, o ò hĩ́í
mi sĩa.
9 O Onɛziimu na wee lé mi cɔ̃n á à bè mín làa wo. Wón mún lé wàn za mu kèrètĩɛmu
dã́ní yi á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ. O sĩidéró o Krista yi fárá tĩna. Lé ɓarɛ́n mí nùwã ɲun á à bè mín
ɓueé zéení bìo wó wa cɔ̃n ɓúenɓúen làa mia.
10 O Arisitaaki, yìa làa mi páanía wi ho kàsó yi á wee tɛ̀ɛní mia. O Baanabaasi ɓàn za
na ɓa le Maaki mún wee tɛ̀ɛní mia. O ɓuenló bìo fèra bía nɔn mia. Ká a ɓueé dɔ̃n mia, à
mi ɓua a sese.
11 O Yeesu, yìa ɓa mún wee ve le Zusituusi wón mún wee tɛ̀ɛní mia. Ɓa *zúifùwa na
lé ɓa kèrètĩɛwa tĩahṹ, á bán mí dòn lé bìa làa mi páanía wee sá, à zéení le Dónbeeni̇
bá-zàmu bìo. Ɓa henía ĩ sĩi.
12 O Epafaraasi, yìa wee lé mí cɔ̃n, á mún wee tɛ̀ɛní mia. Wón mún lé o Yeesu Krista
ton-sá, á wee sòobá míten à fìo fɛ́ɛɛ mi bìo yi bèra a na à mi sĩadéró le Dónbeeni̇ yi wíoka
fárá tĩn, à wé ɓa kèrètĩɛwa na dɔ̃n vó, á yí máa titika le Dónbeeni̇ sĩi bìo wéró yi.
13 Ĩnɛ́n ĩ bɛɛre mɔn bìo ó o wee beéráa míten lò làa sòobɛ́ɛ minɛ́n lè ho Lawodisee lè ho
Hiyerapoliisi lórá kèrètĩɛwa bìo yi.
14 O Luki na lé o dɔ̀kɔ̀túarán, yìa á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, là a Demaasi mún wee tɛ̀ɛní mia.
15 Mi tɛ̀ɛní wàn zàwa lè wàn hĩ́nni kèrètĩɛwa na wi ho Lawodisee lóhó yi. Mi mún tɛ̀ɛní
a Ninfa lè ɓa kèrètĩɛwa na wee kúee mín wán o zĩi yi.
16 Ká mi kàránna ĩ vũahṹ mu vó, à mi na ho ho Lawodisee kèrètĩɛwa kuure yi à bán
mún kàrán. Ká bán mún tonía ho vũahṹ na nɔn ɓa yi á nɔn mia, à mi mún kàrán hón.
17 Mi hení na a Aasiipu yi le ho tonló na o Ɲúhũso kàràfáa wo yi ò o wé sá à ho ɲii sí.
18 Lònbìo lé ĩnɛ́n Poole lè ĩ nín-bia á wee túa bìo kà à na mia. Mi yí le mi yiwa sà miì
ho kàsó na á ĩ wi yi. Le le Dónbeeni̇ à wé mí sãamu làa mia.

Ho nín-yání vũahṹ na ó ɔ Poole túara nɔn ho Tesaloniiki kèrètĩɛwa kuure yi

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

Ho vũahṹ mu lé o Poole túara ho á nɔn ho Tesaloniiki kèrètĩɛwa kuure yi. Ho Tesaloniiki mu lé ho Maseduana kɔ̃hṹ ló-beenĩ. Ɓa kèrètĩɛwa kuure na ho lóhó mu yi lé orɛ́n Poole fárá le. Ɛɛ ká a màhã́ yí dàńna yí kará bĩn yí míana. Lé bĩo á ho kàránló na ó ɔ wee na á ɓa *zúifùwa ɓúi yí tà bĩo, á ɓa ɲɔn wo (Bè-wénia vũahṹ 17.1-17). Bĩo nɔn ó ɔ túararáa ho vũahṹ mu lé ho tonló na ó ɔ sá hũinía yi bĩn ó ɔ wi ò ɔ bĩní sĩ ɲii.

Bĩo le kuure mu yí fárá yí míana, ká bĩo le kèrètĩɛwa wee wé ká mu se ɓúenɓúen ó ɔ ɲá, ó ɔ wee zãmaka mu bĩo yi, á wee hení ɓa sĩa le ɓa bánbá à ɓa kèrètĩɛmu wé va lè ho yahó. O bía ɓa nĩ-hía vèeró bĩo làa ba, làa bĩo ó ɔ *Krista à bĩní ì ɓuen á ɓueé fé bĩa dó mí sĩa wo yi. O mún bía le ɓa wé sá à yí dí parí.

Ɓa bè-zũńlowà tò mu wán le ho vũahṹ mu lé hĩa lé o Poole nín-yání vũahṹ na ó ɔ túara. O túara ho hã́ lúlúio ɓúará-ɲun làa pírú (50), lè ho ɓúará-ɲun làa pírú làa dà-kéní (51) pãahṹ o Yeesu teró mɔ́n.

1 Mu lé warɛ́n, o Poole, là a Silivɛ̃n là a Timɔtee á wee túa ho vũahṹ na kà á à na minɛ́n
Tesaloniiki kèrètĩɛwa kuure yi, minɛ́n na bĩo sã a Maá Dónbeenĩ là a Ɲúhṹso Yeesu
*Krista yi. Le le Dónbeenĩ wé mí sãamu làa mia à na ho hɛ́ɛrà mia.

Bĩo ho Tesaloniiki kèrètĩɛwa ɓuan lè míten

2 Wa wee dé le Dónbeenĩ báráká fɛ́ɛɛ mi ɓúenɓúen bĩo yi. Wa yí máa khí le Dónbeenĩ
fĩoró yi mi bĩo yi.
3 Wa wee leéka mi bĩo fúuu wàn Maá Dónbeenĩ yahó. Lé bĩo á mi yí dú parí mi sĩadéró
le Dónbeenĩ yi. Le waminĩ na wi mia lé dén nɔn á mi wee wéráa mu bè-tentewà. Á mi
sĩadéró wa Ɲúhṹso Yeesu *Krista yi á mún fárá dĩn.
4 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, wa zũ mu le le Dónbeenĩ wa mia á hueekaa à mi bĩo sĩ le yi.
5 Wa yí buera le bín-tente yí nɔn mia lè wa ɲiní mí dòn, wa mún wó mu lè le Dónbeenĩ
Hácírí pànká, á mún láa mu yi kɛ̃́nkɛ̃́n le le bín-tente mu bĩo lé ho tũiá. Bĩo wa ɓuan lè
waten mi tĩahṹ à mi bĩo wé seráa á mi zũ.
6 Bĩo warɛ́n wó á mi bò yi, á mún bò bĩo ó ɔ Ɲúhṹso wó yi. Hàrí bĩo mi lò wee be làa
sòobɛ́ɛ mí cúee, à mi pá tà bò le Dónbeenĩ bíonĩ yi lè le sĩ-wɛɛ, dĩo le Dónbeenĩ Hácírí wee
na.
7 Bĩo mi wó kà lé bũn á bĩa tà a Krista bĩo ho Maseduana lè ho Akayii kãna yi ɓúenɓúen
lá ko ɓa wé loń yi à wé.
8 Lé lè minɛ́n cɔ̃́n ó ɔ Ɲúhṹso bíonĩ dĩn yi á sã ɲánáa ho Maseduana lè ho Akayii yi. Mu
yínɔń bũn mí dòn. Mi Dónbeenĩ bĩo tàró á bɛ̀nbɛ́ra hã́ lùa ɓúenɓúen, á mu ɓàn bíoró yàá
wã́a ɲúhṹ mía wa cɔ̃́n.
9 Ɓa nùpua ɓúenɓúen wee bío bĩo mi ɓuan làa wɛn bĩo, pãahṹ na wa van mi cɔ̃́n yi. Ɓa
mún wee bío bĩo mi pã́ hã́ wɔ̃̀nna à mi tà le Dónbeenĩ binbirĩ na wi fɛ́ɛɛ bĩo, á nɔn miten
le yi
10 á pannáa le Za Yeesu na à lé ho wáayi ì ɓuen, wón na le vèenía. Orɛ́n Yeesu mu lé
yĩa á à kãní wɛn le Dónbeenĩ sĩ-cĩílè cítíi pãahṹ.

2

Ho tonló na ó ɔ Poole sá ho Tesaloniiki lóhó yi bĩo

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, minɛ́n miten mɔn wa ɓuenló mi cɔ̃́n cũnú.

2 Mi zũ mu le sǎ̃ni wa ɓuen mi cɔ̃́n, á ɓa beéra wa lò, á zùańna wɛn ho Filiipu lóhó yi.
Ká le Dónbeení màhǎ henía wa sǐa á wa buerarǎa le Dónbeení bín-tente nɔn mia lè hã
kánkǎa.*
3 Wa bè-bíonii yí dǐn bǐo na yí bon wán. Yilera na yí se mía wɛn. Wa yí máa cà à wa
vǐiní nùpue.
4 Ɓùeé. Le Dónbeení lora wɛn, á mɔn à wa ko làa bũ, á le kàràfáa mí bín-tente wɛn á
wa wee bue. Hen ká wa wee bío, se mu yínɔń nùpua á wa le wa à wɛɛ́ sǐa, ká mu lé le
Dónbeení. Dén na zũ bǐo khǐína zoó wi wa sǐa yi.
5 Mi zũ mu kɛ̃́nkɛ̃́n le wa bíoní yínɔń nǐ-khɛ̀nló bíoní. Wa yí máa bío à cà bǐo nùpue ɓúi
cɔ̃́n. Bǔn le Dónbeení mí bɛɛre zũ.
6 Wa mún yí cà à minén tàá nǐ-vio khòoní wɛn.
7 Wa yàá lá ko à wa wé fé bǐo ɓúi mi cɔ̃́n lé bǐo wa lé o *Krista tonkarowà. Ɛɛ ká wa
màhǎ tà wayiíra waten mi tǐahǔ́ làa bǐo ó ɔ hǎ-ɲàa wé wayiíráa míten à lońnáa mí zàwa
yi bǐo síi.
8 Wa wa mia làa sòobɛ́ɛ lé bǔn nɔn á wa yí kǎ̃ɲaa le Dónbeení bín-tente bueró à na mia
yi mí dòn, à wa le wa à na waten ɓúenɓúen mi bǐo yi. Bǔn wee zéení le mi bǐo ɓɛ̀ntǐn
here wɛn dàkhǐína.
9 Wàn zàwa lè wàn hǐnni, ho tonló na wa sá, làa bǐo wa lò bonnáa á mi zũ bǐo. Wa sá
le wisoni lè ho tǐnàahǔ́, bèra a na à wa bǐo yí wé sèró mi nǐ-kéní ɓúi wán. Lé kà síi á wa
wóráa á bueraráa le Dónbeení bín-tente nɔn mia.
10 Minén na tà a Krista bǐo á wa ɓuan waten sese yahó, á térénna waten. Bǐo ɓa dà à
bío le wa wó khon yi á mía. Minén lè le Dónbeení lé mu sɛɛ́ràsa.
11 Mi zũ mu le mi nǐ-kéní kéní á wa ɓuan làa bǐo ó ɔ maá wee wé ɓua lè mí zàwa bǐo síi.
12 Wa nɔn hã yile-tentewà mia, á hǐína mi sǐa, á bía mu henía nɔn mia le mi ɓua miten
làa bǐo le Dónbeení sǐi vá yi. Dén na von mia à mi kɛń le bá-zàmu cùkú yi.
13 Wa mún pá bǐnía wee dé le Dónbeení bárákà bè-vio ɓúi bǐo yi. Pǎahǔ́ na mi ɲá le
Dónbeení bíoní wa ɲiní yi, á mi yí ɓuan le lòn nùpue bíoní, à mi ɓuan le lè le Dónbeení
bíoní bǐo síi. Mu bon. Le ɓɛ̀ntǐn ló le Dónbeení cɔ̃́n làa tǔiá. Le bíoní mu bè-wénia wee
mi minén na tà a Krista bǐo cɔ̃́n.
14 Wàn zàwa lè wàn hǐnni, ho *Zudee kɔ̃hǔ́ kèrètǐɛwa kuio na bǐo sǎ̃ le Dónbeení yi bǐo
na sá ɓa yi lé bǔn ɓàn síi á minén mún kǎa yi. Le lònbee na yú ɓa ɓa *zúifùwa níi yi, lé
dén lònbee so síi á mǐn zàwa mún beéra lè mi lò.
15 Lé ɓarén zúifùwa yáanía ɓó le *Dónbeení ɲi-cúa fɛɛrowà. Lé ɓa zúifùwa mún ɓó a
Ɲúhǔ́so Yeesu. Warén wa bɛɛre á ɓa beéra lò. Le Dónbeení sǐi bǐo wéró mía ɓa yi hùúu.
Bǐo bǐo wi ɓa nùpua ɓúenɓúen yi á ɓa tun wãna.
16 Wa lá wi à wa bue le Dónbeení bíoní à na bǐa yínɔń ɓa zúifùwa yi à bán fen, á ɓa wi
ɓa hè wɛn. Lé kà síi á ɓa wó à tiíraráa mí bè-kora na ɓa wee wé fɛɛɛ ɲii. Ɛɛ ká mu véení
á le Dónbeení sǐi cã ɓa yi.

O Poole sǐi vá ò ɔ mi ho kèrètǐɛwa wán

17 Wàn zàwa lè wàn hǐnni, wa saawaa mín yi á yú pǎahǔ́ à wa máa mi mín, ká wa
màhǎ wee leéka mi bǐo. Á wa wee bánbá, á wi wa mi mi wán, lé bǐo á mi bǐo wi wɛn làa
sòobɛ́ɛ.
18 Lé bǔn nɔn á wa lá wi à wa bǐní ɓuee ɓúɛɛkí mia. Ǐnén Poole wó mu lora dɔ̃n hã zen
cúa-yɛn. Ká a *Satãni màhǎ hò wɛn.
19 Bǐo nɔn á wa dóráa wa sǐa, á wi le sǐ-wɛɛ yi, lé minén bǐo yi. Lé minén lé le sàánii na
á à wɛɛ́ wa sǐa wa Ɲúhǔ́so Yeesu yahó o khíi bǐní ɓuenló pǎahǔ́.
20 Mu bon. Lé minén lé wa cùkú lè wa sǐ-wɛɛ.

3

1 Bǐo wa míana wa máa ɲí mi sã, á wa ɲà wa yiwa san. Lé bǔn nɔn á wa tò mu wán le
wa à kɛɛní ho Atɛɛna lóhó yi wa dòn,

* **2:2** Mi loń Bè-wénia vũahǔ́ 16.19-24; 17.1-9

2 à wa tonkaa wàn za Timɔtee mi cɔ̃́n, wón na wee sá le bín-tente bueró tonló lè le
Dónbeenì, dìo bìo ciran o *Krista. Wa tonkaa wo ò ɔ ɓuee wé à mi sìadéró le Dónbeenì
yi wíoka fárá dǐn, ò ɔ mún hení mi sìa.
3 Lé bǔn á à na ká minɛ́n ɓúi máa día míten á ho zuia lònbee na wee yí mia máa lùnka
mi yilera. Minɛ́n miten yàá zũ mu le warɛ́n na tà a *Krista bìo ko wa kǎa le lònbee mu
yi.
4 Bìo wa hǐa wi mi cɔ̃́n á wa fèra bía mu nɔn mia le wa lò ò be làa sòobɛ́ɛ. Mi zũ le bǔn
lé bìo ɓɛ̀n wó.
5 Lé bǔn nɔn á ĩ ɲà ǐ yi san á ĩ tonkaa o Timɔtee mi cɔ̃́n ò ɔ ɓuee loń bìo mi sìadéró le
Dónbeenì yi bìo karáa à bǐní ɓuee bío na miì. Bìo dà-kéní á ĩ lá zǎna yi, le ɲún-sì ó ɔ
*Satãni khà mia vǐinía. Ká mu lá wó làa bǔn se wa sɛɛ́ra waten mi bìo yi kǎamáa.
6 Ɛɛ ká bìo ó ɔ Timɔtee ló mi cɔ̃́n ɓueé dɔ̃n, á bìo ó ɔ bía mi sìadéró le Dónbeenì yi lè mi
waminì dǎní yi lée sì-wɛɛ bìo. O bía le ká mi san san lon wa bìo à mi sìa wa. O le mi wee
cà à mi mi wa wán làa bìo á warɛ́n mún wi à wa mináa mi wán bìo síi.
7 Wàn zàwa lè wàn hǐnni, lé bǔn nɔn wa yúráa le sì-hǐílè mi sìadéró le Dónbeenì yi bìo
yi le hácírí yáaró lè le lònbee na wee yí wɛn yi.
8 Hã laà na kà wán á bìo mi can tǐna o Ɲúhǔso yi á wee fání wa sãnía.
9 Wa yàá yí zũ bìo wa à dé lè le Dónbeenì bárákà le sì-wɛɛ na wa wee yí le yahó mi bìo
yi.
10 Wa wee fio le Dónbeenì yi lè wa sòobɛ́ɛ le wisoni lè ho tǐnàahǔ à wa làa mia bǐní mi
mín, à bìo fòora mia mi sìadéró le Dónbeenì yi bìo yi à wa tií bǔn ɲii.
11 Le wàn Maá Dónbeenì mí bɛɛre lè wa Ɲúhǔso Yeesu à wíoka ho wɔ̃hǔ na wa à bè
ɓueé mináa mi wán.
12 Le o Ɲúhǔso wé à le waminì na mi wa làa mín á mún wa lè ɓa nùpua ɓúenɓúen, à
wé dé wán à yòo puuní. Le le waminì mu ɓonmín làa dìo á wa waráa mia.
13 Bǔn ká a Ɲúhǔso á à hení mi sìa, á mi yiwa á à ce wàn Maá Dónbeenì yahó, wa
Ɲúhǔso Yeesu làa bìa ɓúenɓúen na bìo sǎ a yi ɓuenló pǎahǔ.

4

Bìo ɓa kèrètǐɛwa ko ɓa ɓua lè míten

1 Wàn zàwa lè wàn hǐnni, wa kenía mia làa bìo mi ì ɓuaráa miten á bìo á à wé sǐnáa le
Dónbeenì yi. Á le làa bǔn mi ɓuan lè miten. Ɛɛ ká wa màhǎ wee fio mu mi cɔ̃́n làa sòobɛ́ɛ
á wee hení mu na mia o Ɲúhǔso Yeesu yèni yi le mi wíoka dé mu wán.
2 Hã yile-tentewà na wa nɔn mia á mi zũ. Lé o Ɲúhǔso Yeesu á hã ló yi.
3 Bìo le Dónbeenì wee cà lé à minɛ́n mi kuio bìo sì le yi: Mi pa miten bìo ho hǎ-fénló lè
ho bá-fénló lè mí sìíwà yi.
4 Mi nì-kéní kéní zũń bìo mi ì hèníná mi sãnía yi mu bìo yi à héha làa bìo le Dónbeenì
sìi vá yi.
5 Mi yí día miten à mu bìo na yí se ponì wé ɓúe làa bìo á bìa yí zũ le Dónbeenì wee
wéráa mu.
6 Nìi woon yí wé yí khe lè mín za mu bìo mu dǎní yi hùúu. Wa bía mu nɔn mia vó á ɲà
mi zeǹ wán le bìa wee wé hɔ̃́n wárá so síi ó o Ɲúhǔso sìi á à cì yi á à cítí.
7 Bìo bía bon, le Dónbeenì yí von wɛn le wa wé hǎ-fénló làa bá-fénló lè mí sìíwà. Le
von wɛn à wa bìo sì le yi ɓúenɓúen.
8 Lé bǔn nɔn ká yìa pǎ hã bíoní na kà, se mu yínɔń nùpue á ɓànso pǎ bìo. Mu lé le
Dónbeenì ó ɔ pǎ, dìo wee na mí Hácírí mia.
9 Bǔn khǐína bǐn, á mu ɲúhǔ mún wǎa mía à ɓa túa vũahǔ na mia ɓa kèrètǐɛwa waminì
dǎní yi. Bìo mi ì wań làa mín á le Dónbeenì zéenía làa mia vó.
10 Bǔn lé bìo á mi yàá ɓuan lè wàn zàwa lè wàn hǐnni ɓúenɓúen na ho Maseduana kɔ̃hǔ
ɓúenɓúen yi. Ɛɛ ká wa pá wee fio mia le mi wíoka dé mu wán.

11 Mi sòobá miten à kɛń mín wán ho hɛ́ɛrà yi. Bìo bìo ciran mia lé bìo mi wé loń. Mi
wé sá à ɲìá mi màkóo miten làa bìo wa heníanáa mu nɔn mia.
12 Lé bũn á à na ká bìa yínɔń ɓa kèrètìɛwa wé è kɔ̃̀nbi mia á mi bìo mún máa wé sèró o
ɓúi wán.

O Ɲúhũso bìni ɓuenlɔ́ bìo

13 Wàn zàwa lè wàn hìnni, wa wi mi zũń bìa húrun tũiá. Lé bũn á à na ká mi yilera
máa yáa làa bìa yí dó mí sìa ɓa nì-hía vèeró bìo yi bìo síi.
14 Wa dó wa sìa le o Yeesu húrun á vèera. Lé o Yeesu mu bìo yi á le Dónbeenì á à ve bìa
húrun á à kúee mín wán làa wo.
15 O Ɲúhũso bíonì ɓúi dãní yi, á bìo kà lé bìo wa à bío: Ká a Ɲúhũso khíi bìnía ɓuara, á
warɛ́n na yìo á à wé lua hón pãahũ so yi á máa dí bìa húrun yahó.
16 Le zèerè á à dé, á le Dónbeenì wáayi tonkarowà ɲúhũso tãmu, lè le Dónbeenì bũaanì
tãmu sã á à ɲí. Bũn ká a Ɲúhũso mí bɛɛre á à lé ho wáayi á à lii. A bìa húrun ká ɓa dó mí
sìa o *Krista yi á à vèe ho yahó.
17 Bũn mɔ́n á warɛ́n na yìo wi lua á le Dónbeenì á à páaní ì lá làa ba hã dùndúio wán á
yòó sìnáa o Ɲúhũso yahó. Bũn ká wa à kɛń là a Ɲúhũso fɛ́ɛɛ.
18 Mi wé bío hã bíoní mu na mín yi à heníináa mín sìa.

5

1 Wàn zàwa lè wàn hìnni, mu ɲúhũ mía à ɓa túa vũahũ na mia mu bìowa mu ɓúenɓúen
ɓàn wéró pãahũ lè mu ɓàn wizonle dãní yi.
2 Minɛ́n mi bɛɛre yàá zũ mu sese le o Ɲúhũso ɓuenló á khíi wé mu bè-vìníkanii làa bìo
ó o kɔ̃̀nlo wee wé ɓuennáa ho tìnàahũ bìo síi.
3 Ká ɓa nùpua khíi wee bío: «Wa wi ho hɛ́ɛrà yi. Bìo na yí se máa yí wɛn.» Lé hón pãahũ
so ɓa yìo ɓueé tì ká mu bìo ɓúenɓúen fù lùnkaa mín yi ɓa wán. Mu khíi yòoka ɓa wán
làa bìo ó o hã-sãníso sãní vía wee wé yòokaráa o wán bìo síi o teró pãahũ. Ɓa máa fen le
wizonle mu zoǹ.
4 Ɛɛ ká minɛ́n wàn zàwa lè wàn hìnni, minɛ́n bán mía le tíbírí yi, á le wizonle mu máa
yòoka mi wán là a kɔ̃̀nlo bìo.
5 Mi ɓúenɓúen bìo sã mu khoomu yi, mi bìo sã le wisoni yi. Mu yínɔń tìnàahũ wa wi
yi. Wa mía tíbírí yi.
6 Awa, á mi yí le dãmu ɓúe wɛn làa bìa ká bìo. Mi wa fání wa yìo à zũń waten ɓuaró
mu bìo ɓúenɓúen yi.
7 Lé ho tìnàahũ á ɓa nùpua wee wé da yi, á lé ho tìnàahũ á ɓa mún wee wé ɲu khée yi.
8 Ɛɛ ká warɛ́n bán bìo sã le wisoni yi á wa ko wa zũń waten ɓuaró mu bìo ɓúenɓúen
yi. Wa sìadéró le Dónbeenì yi, lè wa waminì á ko mu wé lòn hìa táró báká na wa à zì
á à paráa waten yi, á wa sìadéró ho kãníló bìo yi á ko mu wé lòn hɔ̃nló kónlè na wa wé è
ɓún.
9 Le Dónbeenì yí léra wɛn cítíi bìo yi. Le wi à le kãní wɛn lè wa Ɲúhũso Yeesu *Krista
níi.
10 Wón lé yìa húrun wa bìo yi, bèra a na ká wa yìo wi lua loo, tàá ká wà húrun loo, à
wa làa wo páaní kɛń mín wán.
11 Mi wé hení mín sìa kà síi, à wé séeníka mín à mi sìadéró le Dónbeenì yi wé dé wán
làa bìo mi yàá wee wéráa mu.

Hã bíoní na bìo hení a nɔn ɓa kèrètìɛwa yi

12 Wàn zàwa lè wàn hìnni, wa wee fio bìo kà mi cɔ̃́n: Mi wé kɔ̃̀nbi bìa wee sá le
Dónbeenì tonló mi cɔ̃́n, bán na ó o Ɲúhũso bàrá mi ɲúhũ wán le ɓa wé zéení mia.
13 Mi wé kɔ̃̀nbi ɓa, à wań ɓa lè mí sòobɛ́ɛ le Dónbeenì tonló na ɓa wee sá bìo yi. Mi kɛń
mín wán làa hɛ́ɛrà.

14 Wàn zàwa lè wàn hǐnni, wa pá bǐnía wee fio mia: Mi wé bío ɓa paríwà cɔ̃́n. Bǐa le
hézǎ́níi wi yi à mi hení bán sǐa. Mi wé sǐ ɓa yídàwa. Mi wé ɲǐ mi yiwa ɓa nùpua ɓúenɓúen
bǐowa yi.
15 Mi pa miten bǐo, mi wé yí dǐ yúaa mín wán. Minɛ́n mín yi wé sòobá miten à wé mu
bè-tentewà làa mín fɛ́ɛɛ, à mún wé mu làa bǐa ká ɓúenɓúen.
16 Mi wé le mi sǐa wa fɛ́ɛɛ,
17 à yí khí ho fioró yi.
18 Mi wé dé le Dónbeenǐ báráká bǐo ɓúenɓúen yi. Bǔn lé bǐo le Dónbeenǐ cà minɛ́n na
lé lè dà-kéní là a Yeesu *Krista cɔ̃́n.
19 Mi yí hè le Dónbeenǐ Hácírí bè-wénii.
20 Le Dónbeenǐ ɲi-cúa na lé wee fɛɛ á mi yí pǐ à wé làa kàakó-bǐo.
21 Mi wé cincií mu bǐo ɓúenɓúen vé, à lén bǐo se mu yi à ɓua.
22 Mu bǐo na yí se lè mí sǐíwà á mi khɛ̀nnáa.
23 Le le Dónbeenǐ na wee na ho hɛ́ɛrà lé dǐo wé à mi kɛń lè lerɛ́n bǐo binbirǐ. Le minɛ́n
mi kùio, mi hácírí, lè mi mànákǎ, lè mi sǎnía à le pa bǐo à fǐanǐ yí zo, à lòoníináa wa
Ɲúhǔso Yeesu Krista ɓuenló.
24 Le Dónbeenǐ na von mia wee wé bǐo le dó mí ɲii le mí ì wé. Lerɛ́n lé dǐo á à wé mu
á à tií ɲii.
25 Wàn zàwa lè wàn hǐnni, mi wé fio na wɛn.

Le tɛ̀ɛnǐi

26 Mi tɛ̀ɛní wàn zàwa lè wàn hǐnni kèrètǐɛwa ɓúenɓúen yi lè le kɔ̃̀nbii.
27 Ǐ dǐn o Ɲúhǔso wán wee ɓónɓóníináa mia, le ho vũahǔ na kà à mi kàrán le ɓa
kèrètǐɛwa ɓúenɓúen ɲí.
28 Le wa Ɲúhǔso Yeesu Krista sãamu à kɛń làa mia.

Ho ɲun níi vũahṹ na ó o Poole túara nɔn ho Tesaloniiki
kèrètĩɛwa kuure yi

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

Ho vũahṹ mu na kà yi, ó o Poole bĩnía lá a Ɲúhṹso ɓuenló bĩo wee zéení yahó. Lé bĩo ɓa nùpua ɓúi hĩa wee bío wéréwéré le o ɓuara vó. Á mu dó le zãníi ɓa kèrètĩɛwa kuure yi. Ɓa wee bío le o Yeesu pã́ le mí máa fé mí. O Poole bía le sãni ò o Yeesu bĩní ɓuen, ó o nĩ-sũmúi ɓúi á à hĩní ì kã́aní ɓa nùpua, á ɓa à sánsá le Dónbeení. Ɓa ɓúi wee leéka le bĩo ó o Ɲúhṹso ɓuenló wã́a sùaráa kà síi, á mí ì kɛɛní máa wé è sá dɛ̀ɛ, á ɓa ninzàwa wé è díiní. Ó o Poole pã́ mu, ò o bía bĩo kà nɔn ɓa yi: «Yìa yí wi ò o wé sá dɛ̀ɛ, á ɓànso ɓɛ̀n mún yí ko ò o wé dí.»

O túara ho nín-yání vũahṹ á pĩina bĩo yɛn bṹn mɔ́n ó o ɓɛ̀n túara hĩa kà.

1 Mu lé warɛ́n, o Poole là a Silivɛ̃n là a Timɔtee á wee túa ho vũahṹ na kà á à na minɛ́n
Tesaloniiki kèrètĩɛwa kuure yi, minɛ́n na bĩo sã wàn Maá Dónbeení là a Ɲúhṹso Yeesu
*Krista yi.
2 Le o Maá Dónbeení là a Ɲúhṹso Yeesu *Krista wé mí sãamu làa mia, à na ho hɛ́ɛrà
mia.

O Ɲúhṹso Yeesu ɓueé fĩ le cítii

3 Wàn zàwa lè wàn hĩnni kèrètĩɛwa, wa ko wa wé dé le Dónbeení báráká fɛ́ɛɛ mi bĩo yi.
Mu térénna à wa wé mu, lé bĩo mi sĩadéró le Dónbeení yi wee va lè mí yahó làa sòobɛ́ɛ,
á le waminĩ na mi nĩ-kéní kéní wa làa mín á wee dé wán.
4 Lé bṹn nɔn wa wee khòoníná́a waten ɓa kèrètĩɛwa kuio tĩahṹ bĩo mi tà fárá dĩn sese
bĩo yi, làa bĩo ɓa nùpua ɲina mia á wee beé mi lò à mi pá tà dó mi sĩa o Yeesu *Krista yi.
5 Mu wee zéení le le Dónbeení cítii fĩló térénna. Lé bṹn ṅ na ká mi ì koń lè le Dónbeení
bá-zàmu, bĩo mi lò wee be bĩo yi.
6 Bĩo térénna lé bĩo le Dónbeení á à wé. Bĩa wee beé mi lò á le è beé lò.
7 Minɛ́n na lò wee be á le Dónbeení khíi na hã vũńnà yi làa wɛn pã́ahṹ na ó o Ɲúhṹso
Yeesu khíi yòó lé ho wáayi lè mí wáayi tonkarowà na pànká wi á ɓueé lií zéení míten.
8 O ò ɓuen ho dõhṹ na yèkèyèkè yi, á ɓueé beé bĩa yí wi ɓa zṹń le Dónbeení lò, á yí máa
bè wa Ɲúhṹso Yeesu bín-tente yi.
9 Lònbee na ɲii mía lé dĩo á à yí ɓa. Le Dónbeení á à ɲa ɓa à ɓa á khèn lerɛ́n lè mí dàńló
na cùkú wi yi.
10 Nɔ̀nzoṅ na o ò lé á à ɓuen yi, á bĩa bĩo sã a yi á à dé ho cùkú wo yi. Bĩa dó mí sĩa o yi
á à mi a, á à zã́maka a bĩo yi. Minɛ́n mún ṅ kɛń ɓa tĩahṹ, lé bĩo mi tà le bíoní na wa buera
nɔn mia bĩo.
11 Lé bṹn nɔn wa wee fio fɛ́ɛɛ mi bĩo yi. Wa wee fio le Dónbeení yi le le wé à mi koń lè
ho veró na le von làa mia. Wa wee fio le le Dónbeení dàńló pànká yi, à mu tentemu na
mi wee leéka wéró lè mi sĩadéró le Dónbeení yi à le Dónbeení tií ɲii.
12 Ká mu wó làa bṹn, á wa Ɲúhṹso Yeesu yèni á à yí ho cùkú mi bĩo yi, á minɛ́n mún ṅ
yí ho cùkú o bĩo yi. Bṹn lé wàn Dónbeení là a Ɲúhṹso Yeesu Krista sãamu.

2

Bĩo zéenía le Dónbeení zúkúso dãní yi

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, hen ká mu lé bĩo ciran wa Ɲúhṹso Yeesu *Krista ɓuenló lè
wa fèmínló làa wo bĩo, á wa wee fio mia

2 le mi yí dɛ̀ɛ̀ní lùnka mi yilera à wé lè mi ɲúná mía bĩn, ka lè o Ɲúhũso ɓuara mi ɲá sã.
Mu dà à wé le mu fɛɛra nɔn mia lòn Dónbeenĩ ɲi-cúa, tàá mu bía nɔn mia, tàá mu zéenía
le wa ka lè wa túara mu ho vũahũ yi nɔn mia.
3 Mi yí día le nùpue khà mia làa bĩo ɓúi sĩí hùúu, lé bĩo le wizonle mu máa dã ká ɓa
nùpua á yí kã́a, á yí pã́ le Dónbeenĩ bĩo. Á le Dónbeenĩ zúkúso*, yĩa ɲúhũ sú á yí zéenía
míten yí vó.
4 Bĩo ɓa nùpua wee ɓùaaní ɓúenɓúen lòn dofĩina ó o ò firáa. O ò yòoní míten bũn
ɓúenɓúen wán. O khíi hení mí sĩi á yòó zo le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á zoó kɛɛní ká a bío
le mínɛ́n lé le Dónbeenĩ.
5 Bĩo á ĩ hĩa dĩǹ yí ló mi cɔ̃́n, á ĩ bía mu làa mia, tàá mi yi sà mu yi le?
6 Mi wã́a zũ bĩo ɓuan wo dĩnía bĩo kà wán. Lé bũn nɔn ó o máa zéení míten ká mu
yínɔ́ń ho pã́ahũ na fèra bò día dɔ̃n.
7 Mu bè-sũmúi na bĩo sànkaa á dɛ̀ɛ̀nía ɓúakáa wee wé. Pã́ahũ na á bĩo pá ɓuan mu
dĩnía á à khɛ̀n làa bũ,
8 bũn ká le Dónbeenĩ zúkúso màhã́ à zéení míten. Ʊ́ o Ɲúhũso Yeesu ɲii sɔ̃nsãmu pànká
á à ɓúe o. O ò yáa wo lè mí ɓuenló pànká.
9 Le Dónbeenĩ zúkúso mu khíi ɓuen là a *Satãni dàńló, á ɓueé wé mu yéréké bĩowa lè
mí sĩíwà á à khà lè ɓa nùpua.
10 Hã wén-kora lè mí sĩíwà o ò wé á à khà làa bĩa wee vĩiní míten. Ɓa wee vĩiní míten
lé bĩo ɓa pã́ ho tũiá poni na dà ɓa wee kã́ní, á yí wa ho.
11 Lé bũn nɔn á ho pànká na wee vĩiní á le Dónbeenĩ á à dé ɓa yi, bèra a na à ɓa dé mí
sĩa bĩo yí bon yi.
12 Á bĩa ɓúenɓúen na yí máa dé mí sĩa ho tũiá poni yi à ɓa wee wɛɛ́ mí sĩa mu bè-kora
wéró yi, bán ɓúenɓúen ɲúná á à sí.

Le Dónbeenĩ hueekaa mia á kã́nía

13 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, minɛ́n na ó o Ɲúhũso wa, wa ko wa wé dé le Dónbeenĩ
báráká fɛ́ɛɛ mi bĩo yi. Lé bĩo mu nín-yání, á le Dónbeenĩ hueekaa mia le mí ì kã́ní lè
mí Hácírí pànká, dĩo wee wé à wa bĩo sĩ le yi, à séení bĩo mi dó mi sĩa ho tũiá poni yi.
14 Lé bũn le Dónbeenĩ von mia bĩo yi le bín-tente na wa buera nɔn mia pànká yi. Le
von mia bèra a na ò o Ɲúhũso Yeesu *Krista cùkú à mi níi kɛń yi.
15 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, lé bũn nɔn à mi cén hení mi lò, à fárá dĩn. Bĩo wa bía lè wa
ɲiní nɔn mia làa bĩo wa túara hã vɔ̃nna yi á kenía làa mia à mi bè yi sese.
16 Wa Ɲúhũso Yeesu Krista mí bɛɛre lè wàn Maá Dónbeenĩ á wó á wa yú le sĩ-heɓúee
na ɲii mía lè le sĩidéró binbirĩ.
17 Le ɓa wíoka dé mi sĩ-heɓúee wán, à na ho pànká mia, hĩa mi ì wéráa mu bĩo
ɓúenɓúen na se, mi bíoní lè mi wárá yi.

3

Mi wé fio na wɛn

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mu véeníi á mi wé fio na wɛn bèra a na ò o Ɲúhũso bíonĩ
wíoka wé dàń bɛn fè hã lùa fùafùa à le yí ho cùkú hã lòn-vio yi làa bĩo á le bĩo wóráa
minɛ́n cɔ̃́n bĩo síi.
2 Mi mún fio à le Dónbeenĩ kã́ní wɛn ɓa nĩ-kora lè ɓa nĩ-sũmáa níní yi, bĩo ɓa ɓúenɓúen
yínɔ́ń nùpua na wee tà à dé mí sĩa le Dónbeenĩ yi.
3 Ɛ̃ɛ ká a Ɲúhũso wón le mí ì wé bĩo na ò o wé mu. O ò sĩ mia á à pa mi bĩo ó o nĩ-sũmúi
máa yí mia.
4 O Ɲúhũso hĩína wa sĩa mi bĩo yi, o wee zéení mu na wɛn le bĩo wa henía nɔn mia á
mi wee wé, á mún wee wé mu ká mi wà fɛ́ɛɛ.

---

* **2:3** Dónbeenĩ zúkúso: O zúkúso mu lé o Satãni tonkaro. O pã́ le Dónbeenĩ bĩo. Orɛ́n mí bɛɛre làndá na ó o bò yi mía. Le Dónbeenĩ dánkáa wi o wán fɛ́ɛɛ.

5 Le o Ɲúhũso séení mia mi yilera yi, à mi wań le Dónbeení, à mi mún dàń wé ɲì mi
yiwa làa bìo ó o *Krista ɲànáa mí yi bìo síi.

Mi wé sá làa bìo á warɛ́n wórda mu

6 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, wa wee hení mu ù na mia wa Ɲúhũso Yeesu *Krista yèni yi,
le bìa ɓúenɓúen na lé ɓa paríwà mi tĩahũ á yí máa ɓua míten héha lè ho kàránló na wa
nɔn mia, á mi pa miten bìo yi.
7 Minɛ́n mi bɛɛre zũ bìo mi ì ɓua lè miten á à wéráa lè wa bìo. Warɛ́n kɛra làa mia á wa
yí dú parí.
8 Wa yí día waten ó o ɓúi yí díinía kãamáa. Ɓùeé! Wa sá á lò bon làa sòobɛ́ɛ le wisoni
lè ho tĩnàahũ, bèra a na à wa bìo yí wé sèró mi nĩ-kéní woon wán.
9 Ho pànká na wa yú bìo yi, á wa lá dà à bío le mi wé séení wɛn. Ɛɛ ká wa le wa máa
bío mu. Wa wó mu kà síi á zéenía làa mia le mi bè yi.
10 Pãahũ na wa kɛra mi cɔ̃n á bìo kà lè bìo wa henía nɔn mia: Yìa yí wi ò o sá dɛ̀ɛ, á
ɓànso ɓɛ̀n mún yí ko ò o wé dí.
11 Wa wee bío làa mia kà síi lé bìo wa wee ɲí le ɓa ɓúi wi mi tĩahũ lé ɓa paríwà. Ɓa yí
máa sá dɛ̀ɛ. Ɓa bè-wénia ɓúi mía ká yínɔń à dé míten ɓa nĩ-vio bìowa yi.
12 Bán nùpua so á wa wee fìo á à hení bìo kà á à na yi o Ɲúhũso Yeesu Krista yèni yi, le
ɓa ko ɓa wé sá à dàńnáa míten ɓua.
13 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, minɛ́n bán yí le mi bàrá tè mu bìo na se wéró yi.
14 Hen ká a ɓúi pã́ le mí máa bè bìo wa bía ho vũahũ na kà yi, à mi zũń ɓànso bìo, à wé
yí va dã a, á hã nĩyio ò dí o.
15 Ɛɛ ká mi màhã́ yí wé o lè mi zúkúso, ká mi wé zéení a lè mĩn za bìo síi.

Hã dúɓuaa lè le tɛ̀ɛníi

16 Le o Ɲúhũso míten, yìa lé ho hɛ́ɛrà ɓànso, à wé na ho hɛ́ɛrà mia hã pɔ̃̀nna ɓúenɓúen
yi fɛ́ɛɛ. Le o Ɲúhũso kɛń lè mi ɓúenɓúen.
17 Lé ĩnɛ́n Poole lè ĩ nín-bia á te le tɛ̀ɛníi na kà bìo wee túa. Ĩ wee wé túa mu à véeníináa
ĩ vɔ̃nna. Lé bũn le ĩ vɔ̃nna túaró sĩí.
18 Le o Ɲúhũso Yeesu Krista wé mí sãamu lè mi ɓúenɓúen.

Ho nín-yání vũahṹ na ó ɔ Poole túara nɔn o Timɔtee yi

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

O Timɔtee ɓàn maá hĩa lé o *Kɛrɛɛsi nĩi, ká ɓàn nu hĩa lé o zúifù hĩnzoró, á lé o kèrètĩɛ. O Poole là a Timɔtee zũna mín ká a Poole mu wà vaá bue le Dónbeenĩ bíonĩ ho Lisitere lóhó yi. Mu pãahṹ ká a Timɔtee lé o yàrónza fɛ̀ɛ. O hĩa dó mí sĩi le Dónbeenĩ yi làa sòobɛ́ɛ (Bè-wénia 16.1-3). A lá bṹn ɲii wán, ó ɔ Timɔtee wã́a bò a Poole yi á ɓa wee sá le Dónbeenĩ tonló (Bè-wénia 17.14; 18.5; 19.22).

O Poole vɔ̃nna na ó ɔ túara nɔn o Timɔtee yi lé hã́ bĩo ɲun.

Ho nín-yání vũahṹ yi ó ɔ bía bĩowa bĩo tĩn bĩo:

1. O ɲà ɓa kèrètĩɛwa zeṅ wán le ɓa pa míten bĩa wee kàrán ɓa lè mu bĩo na yí bon bĩo yi.
2. O zéenía bĩo ɓa kèrètĩɛwa ko ɓa wé ɓùaaníná le Dónbeenĩ. O mún zéenía bĩo á ɓa kèrètĩɛwa ɓúenɓúen, lè ɓa kuio nĩ-kĩa làa bĩa wee séení ɓa ko ɓa ɓua lè míten.
3. Mu véeníi ó ɔ Poole zéenía bĩo ó ɔ Timɔtee ko ò ɔ ɓua lè ɓa kèrètĩɛwa à dàń sáráa le Dónbeenĩ tonló sese.

Le tɛ̀ɛnii

1 Ĩnɛ́n Poole lé o Yeesu *Krista tonkaro, lé bĩo le Dónbeenĩ na lé wa kãnílo là a Yeesu Krista mu le ĩ sá ho tonló mu konloon.

2 Timɔtee, lé ũnɛ́n á ĩ wee túa ho vũahṹ na kà á à na yi, lé bĩo á wa sĩadéró o Krista yi dãní yi á ũ lé ĩ za. Le wàn Maá Dónbeenĩ là a Yeesu Krista na lé wa Ɲúhṹso à wé mu bè-tentewà làa fo. Le ɓa na mí waminĩ lè mí hɛ́ɛrà mia.

Yi hácirí bĩa wee vĩiní ɓa nùpua lè mí kàránló yi

3 Làa bĩo á ĩ bíaráa mu nɔn foṅ, día à ũ kɛɛní ho Efɛɛze yi. Ɓa nùpua ɓúi wi ho lóhó mu yi á wee vĩiní ɓa nùpua lè mí kàránló. Cén hè ɓa le ɓa día mu.

4 Mún bío na ɓa yi le ɓa yí na míten hã́ wàhio bè-bíonii yi, làa bĩo á ɓàn ɓùaawa bĩo wóráa bĩo bíoró. Bṹn lé bĩo wee dé le wã́aníi na here ɓa pãahṹ, mu yí máa wé à ɓa na míten bĩo le Dónbeenĩ le mí ì wé yi, á wa yí dà máa zũń bĩo le Dónbeenĩ le mí ì wé ká wa yí dó wa sĩa le yi.

5 Bĩo nɔn á ĩ le ũ bíoráa mu na ɓa yi lé bĩo á ɓa ko ɓa wań mí ninzàwa. Ká ɓa le mí wa mí ninzàwa á ɓa ko à ɓa sĩa ce à wé le hã́ yile-tentewà, à dé mí sĩa ɓúenɓúen le Dónbeenĩ yi.

6 Hɔ̃́n wén-tentewà so ɓúenɓúen á ɓa ɓúi pã́ día à ɓa wee vĩiní míten lè le wã́aní-kánlè na ɲúhṹ mía.

7 O *Mɔyiize làndá kàránló lè ɓa nùpua bĩo á ɓa wee hení ká bĩo ɓa wee bío làa bĩo ɓa wee kàrán á ɓarɛ́n mí bɛɛre yí zũ kúará.

8 Mu bon, o Mɔyiize làndá se, ká wa wee bè ho yi làa bĩo á mu koráa.

9 Wa ko à wa zũń le ho yí bàrá nùpua na térénna bĩo yi. Ɓùeé! Bĩa ho bàrá bĩo yi lé bĩa yí máa bè le Dónbeenĩ bíonĩ yi, lè ɓa nĩ-kã́ania lè ɓa nĩ-sṹmáa, lè ɓa bè-kora wérowà. Ho bàrá bĩa yí máa kɔ̀̃nbi le Dónbeenĩ, làa bĩa wee ɓua míten lè le bĩo ɲúhṹ mía bĩo yi, làa bĩa wee ɓúe mí maáwà tàá mí nuwà bĩo yi. Nĩ-ɓúe lée nĩ-ɓúe á ho bàrá bĩo yi.

10 Ho mún bàrá bĩa wee wé ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩíwà, lè ɓa báawa na wee da lè mí ninzàwa báawa, làa bĩa wee yɛ̀ɛ́ ɓa nùpua bĩo yi. Ho làndá mu bàrá ɓa sabín-fũaalowa làa bĩa wee dé mí ɲiní na ká ɓa máa bè mu yi bĩo yi. Ho bàrá bĩa ɓúenɓúen na yí máa bè ho kàránló na térénna yi bĩo yi.

11 Hón kàránló so héhaa lè le Dónbeenĩ cùkúso bín-tente. Le Dónbeenĩ na wee wé mu
bè-tentewà lé dén kàràfáa le bín-tente mu miĩ.

O Poole wee dé o Krista báráká̀

12 Ĩ wee dé wa Ɲúhũso Yeesu *Krista báráká̀ lé bĩo ó ɔ nɔn ho pànká miĩ á ĩ wee sáráa
o tonló. Ĩ wee dé o báráká̀ lé bĩo ó ɔ láa miĩ, á léra mi wó lè mí ton-sá.
13 Ĩnɛ́n na fù wee yáa o yèni, á wee beé bĩa tà a bĩo lò, á mún wee là a, ɛ̀ɛ ká arɛ́n wón
màhã̃ zũna ĩ màkárí lé bĩo á ĩ lá yí zũ bĩo á ĩ wee wé, á ĩ yí dó ĩ sĩi wo yi.
14 Wa Ɲúhũso Yeesu Krista wó mu sãamu lè mí sĩíwà làa mi. O wó á ĩ dó ĩ sĩi wo yi, á
wa a, á mún wa ɓa nùpua.
15 Bĩo á ĩ wee bío kà láayi wi á ko à ɓa nùpua dé mí sĩa mu yi: O Yeesu Krista ɓuara ho
dĩmíɲá yi bèra a na à ɓa bè-kora wérowà kãní. Á ĩnɛ́n lé yĩa lé o bè-kora wéro po bĩa ká.
16 Ká a Yeesu màhã̃ zũna ĩ màkárí, ĩnɛ́n na bè-kora wi po bĩa ká, á ɲà mí yi ĩ bĩo yi. O
wó mu á zéenía lè ɓa nùpua na khíi tà a bĩo á à yíráa le mukãnĩ binbirĩ na máa vé.
17 Le ɓa nùpua ɓúenɓúen dé ho cùkú le Dónbeenĩ yi à wé kɔ̃̀nbi le, lerɛ́n na á nùpue yí
dà máa mi, á wi fɛ́ɛɛ, á wee dí le bɛ́ɛnĩ fɛ́ɛɛ. Lerɛ́n mí dòn lé le Dónbeenĩ. *Amiina!

O Poole wee henĩ a Timɔtee sĩi

18 Ĩ za Timɔtee, bĩo kà lé bĩo á ĩ henĩ ì na foɲ̀, à héha lè hã bíoní na le Dónbeenĩ ɲi-cúa
fɛɛrowà yáanía bía ũ dãní yi, bèra a na ũ sĩi wé here le bín-tente tonló na fo wee sá yi.
19 Wíoka dé ũ sĩi, à sá ho lè le yi na se. Ɓa nĩ-dòndáa ɓúi pã̃ bũn á ɓa ɓɛ̀n yí bĩnía yí dó
mí sĩa le Dónbeenĩ yi.
20 Bán nùpua so ó ɔ Himɛnɛɛ là a Alɛkisãndere wi tĩahũ. Á ĩ día ɓa á ɓa bĩo sã̃ a Satãni
yi, bèra a na à ɓa yí bĩní yí là le Dónbeenĩ.

2

Bĩo á wa ko à wa wé fio bĩo yi

1 Bĩo á à wé here mia á à dí bĩo ká ɓúenɓúen yahó lé bĩo kà: Mi wé fio le Dónbeenĩ yi lè
mí sòobɛ́ɛ, á ɓónɓóní le, á dé le báráká̀ ɓa nùpua ɓúenɓúen bĩo yi.
2 Mi wé fio na ɓa bá-zàwa làa bĩa á ho pànká wi níi yi ɓúenɓúen yi, lé bũn ɲ̀ na ká wa
à kɛń ho hɛ́ɛrà yi, á à wé waten, á mún wé è wé hã wárá na se.
3 Ho fio à na ɓa nùpua yi lée bĩo na se, á mu mún sĩ le Dónbeenĩ na kãnía wɛn yi.
4 Le wi à ɓa nùpua ɓúenɓúen kãní à zũń ho tũiá poni.
5 Mu bon, le Dónbeenĩ lée dà-kéní. Á yĩa wi ɓa nùpua làa de pã̃ahũ lée nĩ-kéní. Wón lé
o Yeesu *Krista na ɓueé wó a nùpue.
6 O ɓuara ɓueé nɔn míten á kãníanáa ɓa nùpua. O wó mu á zéeníanáa le le Dónbeenĩ
wi le kãní ɓa nùpua ɓúenɓúen ho pã̃ahũ na mu ko yi.
7 Lé bũn bĩo yi á le Dónbeenĩ wóráa mi lè mí bín-buero, á tonkaa mi le ĩ kàrán bĩa yínɔń
ɓa *zúifùwa, à ɓa dé mí sĩa le yi. Bĩo á ĩ mà kà lée tũiá poni, sabéré mía mu yi.

Bĩo ɓa hã̃awa ko ɓa wé ɓua lè míten

8 Awa, á bũn lé bĩo nɔn á ĩ wi à hã lùa ɓúenɓúen yi à ɓa nùpua hóoní mí níní dá ho
wáayi à fioráa. Ɓa yí le mí sĩa cĩ mín yi, ɓa mún yí zá làa mín à wéráa mu.
9 Ĩ mún wi à ɓa hã̃awa sĩa zĩló à héha làa bĩo mu koráa ɓa nùpua ɓúenɓúen cɔ̃́n. Ɓa ko
ɓa wé dé le kɔ̃̀nbii mí sĩa zĩló yi, à wé ɓua míten sese. Le ɓa ɲún-vãní wíokaró yí wé bĩo
na à na ká ɓa nùpua wé è loń ɓa yi. Hã donkhue-sĩa na wó lè ho sã̃nú tàá bè-vio ɓúi na
yàwá here à ɓa wé yí zĩ. Ɓa yàá pá yí ko ɓa wé zĩ hã sĩa na yàwá here dàkhĩína.
10 Ɛ̃ɛ ká ɓa wé sòobá míten à wéráa hã wárá na se. Bũn lé bĩo ɓa hã̃awa na le mí wee
kɔ̃̀nbi le Dónbeenĩ ko ɓa wé ɓua lè míten.
11 Ho kàránló pã̃ahũ á ɓa hã̃awa ko ɓa wé tɛ́tɛ́ à bé zo à ɲínáa yĩa wee na ho kàránló
cɔ̃́n.

12 Ɪ yí tà le ɓa hãawa wé kàrán ɓa báawa, tàá à ɓa yí pànká ɓa wán. Ɓa ko ɓa wé kɛɛní sũuní.
13 Mu bon, o Adãma lé yìa le Dónbeenì má ho yahó á màhã̃ bò yi mánáa o Ɛɛve.
14 Á mu mún yínɔ́ń o Adãma lé yìa ó ɔ *Satãni sũna, o hã̃a lé yìa ó ɔ sũna, á lé wón lé yìa yí bò le Dónbeenì bè-bíonii yi.
15 Hàrí bìo mu wó kà á ɓa hã̃awa á à kãní ɓa hã̃mu bìo yi, ká ɓa dó mí sìa le Dónbeenì yi, á le waminì wi ɓa yi, á wee ɓua míten sese làa bìo le Dónbeenì le mu koráa.

3

Ɓa kèrètíɛwa kuure ya-dìwá

1 Bìo á ĩ mì ì na mia á láayi wi: Nùpue na wi ò ɔ wé o ya-dí ɓa kèrètíɛwa kuure yi, wón wi ò ɔ sá tonló na se.
2 O ya-dí ko ò ɔ zũń míten ɓuaró à wékheró bìo yí mì lɛɛ́ yi. O ko ò ɔ wé hã̃a yà-kéní ɓànso. O wárá ko à hã wé se, à wé o nùpue na bìo ɓúenɓúen ó ɔ wee wé kã̃ɲa, á ɓa nùpua wee kɔ̃̀nbi. O mún ko ò ɔ zũń ɓa nì-hãní ɓuaró, à zũń ɓa nùpua kàránló.
3 O yí ko ò ɔ wé ɲa-ɲu, o mún yí ko ò ɔ wé nùpue na wa fio, ɓùeé. O sìi ko le wé se, à wé o nùpue na yí wa bíoní. O yí ko ò ɔ sòobá dé mí sìi le wárí yi.
4 O ko ò ɔ dàń mí zìi nùpua ɓua, ò ɔ zàwa wé ɲí a cɔ̃́n, à wé kɔ̃̀nbi o.
5 Ká a nùpue hìa yí dà mí kùrú zìi nùpua máa ɓua, ó ɔ ò wé kaka à dàń ǹ ɓuaráa ɓa kèrètíɛwa kuure?
6 O ya-dí yí ko ò ɔ wé nùpue na sìidéró o *Krista yi dìǹ yí míana, bèra a na o hìa yí yòoní míten mu bìo yi, à le Dónbeenì síiní a ɲúhṹ làa bìo le síiníanáa o Satãni ɲúhṹ bìo síi.
7 O ko ò ɔ wé o nùpue na wee ɓua míten sese à bìa yínɔ́ń ɓa kèrètíɛwa wé kɔ̃̀nbi o o wén-tentewà bìo yi, bèra a na à bè-kohó bìo yí mì lɛɛ́ wo yi, ò ɔ Satãni hìa yí yí o vì.

Ɓa kèrètíɛwa kuure ton-sáwá bìo

8 Ɓa kèrètíɛwa kuure ton-sáwá ko à ɓa wé ɓa nùpua na wee ɓua míten sese, à yí wé ɲiní ɲun ɓànsowà. Ɓa yí ko ɓa wé ɲu ho *dìvɛ̃́n dà mí níi wán, à sòobá dé mí sìi le wárí càró yi.
9 Le Dónbeenì tũiá poni bíonì na le zéenía hã sìadéró le yi dã̃ní yi á ɓa ko ɓa wé bè yi lè le yi na wee ce.
10 Hen ká mi le mi ì lén nùpua á à wé lè ɓa kèrètíɛwa kuure ton-sáwá à mi loń ɓa ká fìanì mía ɓa yi, ká ɓa dà à sá ho tonló mu, à mi wã̃a ɓua bán.
11 Ɓa hã̃nání ko à ɓa ɓua míten sese, à yí wań hã nì-ɲùa. Ɓa ko ɓa wé ɓa nùpua na bìo ɓúenɓúen ɓa wee wé kã̃ɲa, à láayi kɛń mu bìo ɓúenɓúen yi.
12 Ɓa kèrètíɛwa kuure ton-sá ko à ɓàn hã̃a wé yà-kéní, o ko ò ɔ dàń mí zàwa lè mín zìi nùpua ɓua.
13 Ɓa kèrètíɛwa kuure ton-sáwá na tonló se bán á ɓa nùpua wee kɔ̃̀nbi, á ɓa poní á à sɛ́n á à bíoráa o Yeesu na ɓa dó mí sìa yi bìo.

Mu bìo zũńló na wa wee yi o Krista yi cɔ̃́n

14 Ɪ wee leéka à ĩ ɓuen ũ cɔ̃́n hen làa cìinú. Ɛɛ ká ì wee túa bìo kà
15 bèra a na ká ì míana ɓuararáa à ũ pá zũń bìo á ũ ɓuaráa ũten ɓa kèrètíɛwa kuure yi. Dén kuure so lé ɓa kèrètíɛwa zì-ɲúhṹ na bìo sã le Dónbeenì yi. Le kuure mu lé dìo sã́ ho tũiá poni dìnía làa bìo á hã̃ bòròbòròwa wé sìnáa le zìi dìní bìo síi, lé lerɛ́n á ho tũiá poni mu dìn wán.
16 Le Dónbeenì bè-sànkanii na le zéenía làa wɛn wa sìadéró o Yeesu yi dã̃ní yi ɓɛ̀ntìn lée bè-beenì.
O Krista
ɓueé wó a nùpue,

á le Dónbeeni̇ Hácírí vèenía wo zéeníanáa le o bi̇o bon.*
Ƙ o zéenía míten lè le Dónbeeni̇ tonkarowà na ho wáayi.
O bi̇o buera nɔn hã si̇íwà ɓúenɓúen yi.
Ho di̇̃míɲá yi á ɓa nùpua dó mí si̇a wo yi.
Le Dónbeeni̇ yòonía wo á dó ho cùkú yi.

4

Le Dónbeeni̇ bè-wénia ɓúenɓúen se

1 Le Dónbeeni̇ Hácírí bía mu wéréwéré le hen ká ho di̇̃míɲá véró khíi dɔ̃n á ɓa nùpua ɓúi wa̋a à khí á máa dé mí si̇a le Dónbeeni̇ yi. Ɓa à yèrèmá khíi bè mu bi̇owa na wee khà ɓa nùpua vi̇̃iní yi, lè ɓa ci̇̃náwa kàránló yi.
2 Bán nùpua so wee ti bi̇o wi ɓa yiwa yi ká ɓa fũaa hã sabíoní à vi̇̃iníináa ɓa nùpua. Ɓa bè-leékania yi, á ɓa yí zũ bi̇o se làa bi̇o yí se máa hueeka mín yi.
3 Ɓa wee bío le mu yaamu yí se, á wee hè mu. Ɓa mún wee hè ɓa nùpua lè mu bè-dínia ɓúi díró ká le Dónbeeni̇ ɲɔǹ léra mu ho díró bi̇o yi, bèra a na à bi̇a dó mí si̇a o *Krista yi, na zũ ho tũiá poni wé dé le Dónbeeni̇ báráká̀ díráa mu.
4 Bi̇o le Dónbeeni̇ léra ɓúenɓúen se, á wa ko wa wé tà mu yi à dé le báráká̀ mu bi̇o yi.
5 Mu bon, le Dónbeeni̇ bíoni̇ lè ho fioró lé bũn wee wé à mu bi̇o ɓúenɓúen ce le Dónbeeni̇ yahó.

O Yeesu Krista ton-sá tente

6 Bũn bi̇owa so na kà ɓúenɓúen á ũ kàrán lè ɓa kèrèti̇̃ɛwa, bũn ká fo màhã̋ wa̋a à wé o Yeesu *Krista ton-sá tente na le Dónbeeni̇ bíoni̇ wee kàrán fɛ́ɛɛ ũ si̇̃idéró le yi bi̇o yi, làa bi̇o fo bòráa bi̇o ɓa kàránna làa fo yi bi̇o yi.
7 Hã wàhio na yí máa zéení mu bè-tente là a nùpue, hi̇̃a yí héhaa lè wa si̇̃adéró le Dónbeeni̇ yi á ũ pi̇̃ bi̇o. Bi̇o fo ko à ũ wé lé ho kení ũten làa bi̇o á fo ò bèráa le Dónbeeni̇ yi sese.
8 Bi̇o fo ò kení lè ũ sãnía lée bi̇o na dà fo wé è séení. Ɛɛ ká ho sòobá ũten à wé bè le Dónbeeni̇ yi sese bũn cũnú wi bi̇o ɓúenɓúen yi, lé bi̇o á yi̇a bò le Dónbeeni̇ yi wón le dó mí ɲii le mí ì na le mukãni̇ binbiri̇ yi hã laà na kà wán, lè ho yi̇ró na lua yi.
9 Le bíoni̇ na kà lée bíoni̇ na láayi wi á ɓa nùpua ko ɓa tà yi.
10 Mu bon, wa wee sá à lò be, à sòobá waten lé bi̇o wa dó wa si̇a wee lòoní bi̇o le Dónbeeni̇ na wi fɛ́ɛɛ le mí ì wé. Le lé ɓa nùpua ɓúenɓúen kãnílo, sɔ̃̀nkú bi̇a dó mí si̇a le yi.
11 Bũn lé bi̇o á fo ko à ũ bè hení à wé kàrán lè ɓa nùpua.

Bi̇o á fo ko ũ ɓua lè ũten

12 Yí día le ɓa zùań foǹ lé bi̇o á fo lé o háyónza. Ɛɛ ká ũ màhã̋ ɓua ũten sese à bi̇a dó mí si̇a le Dónbeeni̇ yi mi à bè yi: Ũ bíoní yi, ũ wárá yi, bi̇o á fo wa lè ɓa nùpua yi, ũ si̇̃idéró yi lè ũ si̇i na wee ce yi.
13 Wé sòobá ũten à kàrán le Dónbeeni̇ bíoni̇ vũahũ̋ à na ɓa kèrèti̇̃ɛwa yi. Wé hení ɓa si̇a à kàrán ɓa à paráa i̇̃ ɓuenló.
14 Le Dónbeeni̇ Hácírí hãmu na fo yú á ũ yí wé làa bi̇o na ɲúhũ̋ mía. Fo yú mu á héhaa làa bi̇o le Dónbeeni̇ ɲi-cúa fɛɛrowà bía pãahũ̋ na á ɓa kèrèti̇̃ɛwa kuure ya-díwá bò mí níní ũ wán.
15 Bi̇o á ĩ zéenía làa fo ɓúenɓúen á ũ wé sòobá ũten à wé wé. Na ũten ɓúenɓúen ho tonló mu yi à ɓa nùpua mi bi̇o á fo wee varáa lè ũ yahó.
16 Pa ũten bi̇o fo wee ɓuaráa ũten làa bi̇o fo wee kàrán lè ɓa nùpua dã̋ní yi. Fárá di̇̃n à bè le Dónbeeni̇ yi mu ɓúenɓúen yi. Ká fo dàńna wee wé làa bũn bi̇o, á ũnɛ́n ũ bɛɛre á à kã̋ní ũten á mún ǹ kã̋ní bi̇a wee ɲí ũ bíoní.

---

* **3:16** Mi loń Oroomusa vũahũ̋ 1.4

5

1 Wé yí là hɛɛrè làa nɩ̀-kɩ̀nle. Fo wé le fo o zéení a, à ũ wé mu lè le kɔ̃̀nbii, à kɛń lè o lé mɩ̀n maá. Ɓa yàrówá á ũ wé zéení lè mɩ̀n zàwa bɩ̀o síi.
2 Ɓa hã́-kɩ̀a ũ zũń ɓuaró à kɛń lè ɓa lé mɩ̀n nuwà. Ɓa hã́-yàrówá á ũ wé zéení lè mɩ̀n hɩ̀nni bɩ̀o síi, ká ũ màhã́ wé mu lè hã yilera na se.

Ɓa mahã́awa na wi ɓa kèrètɩ̀ɛwa kuure yi bɩ̀o

3 Wé pa ɓa mahã́awa bɩ̀o, sɔ̃̀nkú bɩ̀a nùpua na wee loń ɓa yi mía.
4 Ká mahã́a zàwa tàá o mɔ̀nmànía wi á ɓa ko ɓa zũń le ɓarɛ́n lé bɩ̀a ko à ɓa wé loń mín zɩ̀-ɲúhṹ bɩ̀o. Ká ɓa wee wé kà se ɓa wee wɩ̀ bɩ̀o á ɓàn nùwã lè ɓàn ɓùaawa wó nɔn ɓa yi khɩ̀ína. Bṹn lé bɩ̀o sɩ̀ le Dónbeení yi.
5 Ká a mahã́a na nùpue na à loń wo yi mía, ó o kará mí dòn, wón bɩ̀o ɓúenɓúen ó o dó le Dónbeení níi yi. O wee fɩo le Dónbeení yi à ɓónɓóní le le wisoni lè ho tɩ̀nàahṹ à máa khí.
6 Ká mahã́a na ɓɛ̀n wee wé bɩ̀o sɩ̀ a yi, wón ka lè o húrun hàrí ká a yɩ̀o wi lua.
7 Bṹn lé bɩ̀o á ũ hení na ɓa yi, bèra à na à wékheró bɩ̀o yí mɩ̀ lɛɛ́ ɓa yi.
8 Ká a nùpue yí máa loń bɩ̀a làa wo te mín yi, sɔ̃̀nkú bɩ̀a bɩ̀o sã a yi binbirɩ̀, se bɩ̀o ó o le mí dó mí sɩ̀i o *Krista yi ó o bɩ̀nía mɔ́n. O yàá sũnsũmána po yɩ̀a yí dó mí sɩ̀i wo yi.
9 O hã́a na lúlúio yú ho ɓúará-tɩ̀n lé yɩ̀a ko ò o mɩ̀ dé ɓa mahã́awa tɩ̀ahṹ, o ko ò o wé o hã́a na yan le cúekúee.
10 O ko ò o wé hã́a na ɓa nùpua wee kɔ̃̀nbi o wén-tentewà na kà bɩ̀o yi: O ɓuan mí zàwa sese, o tà á ɓa nɩ̀-hãní làara a wán, o sɛɛra bɩ̀a bɩ̀o sã le Dónbeení yi zení,* o séenía bɩ̀a yú le lònbee lè mí sɩ̀íwà, hã wén-tentewà lè mí sɩ̀íwà cɛ̀rɛ̀ɛ ó o wó.
11 Ká ɓa mahã́-fɩa bán ũ lén níi. Lé bɩ̀o á pã̀ahṹ na ká mu yaamu bɩ̀o wi ɓa yi, à ɓa sɩ̀a bɩ̀o wéró wé à ɓa bɩ̀ní a Krista mɔ́n.
12 Ká ɓa wó kà, se ɓa ɲúná sú lé bɩ̀o á bɩ̀o ɓa dó mí ɲiní le mí máa ya á ɓa yáara.
13 Hen ká fo mà ɓa dó ɓa mahã́awa ɲii á ɓa wé è hɛ́ɛ ɛ̀ vará ɓa nùpua ɲiní ká ɓa máa sá dɛ̀ɛ. Mu yàá máa kã́ɲa bṹn yi mí dòn, ɓa lé ɓa dàn bíorowà, á wee kúee mí ɲiní hã tũ̀iáwà na bɩ̀o yí ciran ɓa yi.
14 Lé bṹn ɓúenɓúen bɩ̀o yi á ɩ̃ wi à ɓa mahã́-fɩa à yaka à te mí zàwa wé loń yi mí zɩ̀ní yi, bèra a na à wa zúkúsa yí yí bín-kora mɩ̀ lɛɛ́ wɛn.
15 Ɩ̀ wee bío bṹn lé bɩ̀o á ɓa ɓúi yàá dɛ̀ɛnía yèrèmáa bò a *Satãni yi.
16 Ká hã́a ɓúi na lé o kèrètɩ̀ɛ ɓàn temínlowà ɓúi lée mahã́awa, ó orɛ́n lé yɩ̀a ko ò o wé séení ɓa, bèra a na à bán bɩ̀o wã́a yí wé sèró ɓa kèrètɩ̀ɛwa kuure wán. Bṹn ká ɓa mahã́awa na séenílowà mía á ɓa kèrètɩ̀ɛwa kuure á à dàń wé è séení.
17 Ɓa kèrètɩ̀ɛwa kuure ya-díwá na wee sá mí tonló sese á ko lè le kɔ̃̀nbii lè le séenii, sɔ̃̀nkú bɩ̀a wee dé mí sòobɛ́ɛ le Dónbeení bíoní bueró yi à wé kàrán ɓa nùpua làa de.
18 Le Dónbeení bíoní vũahṹ á bɩ̀o kà túara yi: «Hen ká a nàa wee và ho dɩ̀nló yi à ũ yí ca a ɲii.»† Mu pá bɩ̀nía túara: «O ton-sá ko lè mí sàánii.»‡
19 Hen ká ɓa kèrètɩ̀ɛwa kuure ya-dí ɓúi ó o ɓúi le o wó khon bɩ̀o ɓúi bɩ̀o yi à ũ le ɓànso sɛɛ́ràsa nùwã ɲun tàá nùwã tɩ̀n kɛń, ká bṹn mía à ũ yí tà mu.
20 Yɩ̀a wé wó khon à ũ ve o à bíoráa ɓa nùpua yɩ̀o yi. Ká fo wee wé làa bṹn á mu ù zã́ní bɩ̀a ká á ɓa máa dé míten hɔ̃́n wárá so yi.
21 Bɩ̀o kà lé bɩ̀o á ɩ̃ wee hení ì na foń le Dónbeení là a Yeesu Krista lè ɓa tonkarowà na ho wáayi yahó: Sòobá ũten à bè mu yi, à wé yí hueeka ɓa nùpua mín yi.
22 Wé yí zà ũ sɩ̀i wán à bè ũ níní nùpue wán déráa wo ho tonló yi ɓa kèrètɩ̀ɛwa kuure yi ká fo yí zũ bɩ̀o ó o karáa sese. Yí lɛɛ́ o ɓúi bè-kora yi làa wo, le ũnɛ́n ũ bɛɛre à wé o nùpue na wee ce le Dónbeení yahó.

---

* **5:10** Hã zení sɛɛró: Mu kúará le o tà liinía míten á sá nɔn bɩ̀a bɩ̀o sã le Dónbeení yi. † **5:18** Mi loń Làndá zéenílo vũahṹ (Deutéronome) 25.4 ‡ **5:18** Mi loń Luki vũahṹ 10.7

23 Wé yí ɲu ɲumu mí dòn, ká ũ wé ɲu ho *dĩvɛ̃́n cĩinú ũ píohó na wee vá túntún bĩo yi.
24 Ɓa nùpua ɓúi bè-kora na ɓa wee wé wee mi dɛnkhɛɛn hàrí ká ɓa yàá dĩǹ yí cítío ɓa. Ká ɓa ɓúi bán ɓɛ̀n bĩo wee zũń làa mɔ́n.
25 Lé làa bũn síi á hã wén-tentewà wee mináa wéréwéré mu khoomu yi. Hã yí máa sà yi hàrí ká hã bĩo yí zũna fùa.

6

1 Bĩa lé ɓa wobáaní ɓúenɓúen ko ɓa wé kɔ̃̀nbi mí ɲúnása, bèra a na à ɓa nùpua yí yáa le Dónbeenĩ yèni, à mún yí bío yí khe ho kàránló na wa wee na dãní yi.
2 Ká bĩa ɲúnása dó mí sĩa o *Krista yi à ɓa yí leéka le bĩo ɓa lé ɓàn zàwa ɓa sĩadéró bĩo yi á ɓa máa wé ɛ̀ kɔ̃̀nbi ɓa. Ɓa yàá ko ɓa wíoka wé sá na ɓa yi lè mí sòobɛ́ɛ, lé bĩo á ɓa ɲúnása mu na ɓa wee sá na yi á dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi á ɓa wa ɓa.
Bũn bĩowa so á ũ kàrán lè ɓa nùpua à hení ɓa sĩa mu wéró yi.

Ho kàránló na bĩo yi bon lè le wárí wańló bĩo

3 Ká a ɓúi wee kàrán bè-vio na wi mí dòn làa bũn, á yí tà wa Ɲúhũso Yeesu *Krista bíoní binbirí yi, á mún yí tà bĩo wa wee kàrán lè ɓa nùpua waten ɓuaró dãní yi,
4 se wón ɓànso wee yòoní miten, o yí zũ hàrí dɛ̀ɛ. Bĩo ò wa lée zía làa wãanii kánló. Bũn wee ɓuen lè le yandee lè hã zía lè hã làntàa, lè hã yile-kora.
5 Ɓa nùpua wé kán mín fɛ́ɛɛ lé bĩo ɓa yilera yí se, làa bĩo ɓa yí zũ ho tũiá poni. Ɓa wee leéka le ká mí tà bò bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi á mí ì yí le wárí.
6 Mu bon, le sĩidéró le Dónbeenĩ yi cũnú wi làa sòobɛ́ɛ ká bĩo fo yú á ũ sĩi wan bĩo yi.
7 Wa wee te ká wa dɛ̀ɛ ɓúi mía, ká wa khíi wee hí á wa mún máa ɓua dɛ̀ɛ ɓúi máa lɛ́nnáa.
8 Lé bũn ká wa yú bĩo wa à dí, á yú hã sĩ-zĩnia se bũn á à yí wɛn.
9 Ká bĩa wi à ɓa wé ho nàfòró ɓànsowà konloon bán wee dé míten mu bè-kora wéró yi, à kɛń lòn nùpua na á dádá vũn. Ɓa wa mu bĩo na ɲúhũ mía, na wee ɓóoní a nùpue yi, à yáa wo ɓúenɓúenɓúen.
10 Mu bon, le wárí wańló á wee ɓuen lè mu bĩo na yí se lè mí sĩíwà. Ɓa nùpua ɓúi khɛ̀ra lè le Dónbeenĩ, lé bĩo ɓa sòobáa dó mí sĩa le wárí càró yi dà, á ɓa lò ɓɛ̀n wee be mu tá làa sòobɛ́ɛ.

Le zéenii na ɔ́ o Poole nɔn o Timɔtee yi

11 Ká ũnɛ́n na dó ũ sĩi le Dónbeenĩ yi, khɛ̀n làa bũn bĩowa so ɓúenɓúen. Wíoka sòobá ũten à wé wé bĩo térénna le Dónbeenĩ yahó. Ɓua ũten làa bĩo mu sĩnáa le Dónbeenĩ yi. Wé dé ũ sĩi le yi fɛ́ɛɛ, à wań ɓa nùpua, à wé hĩ ũ sĩi à mún wé wayi.
12 Wíoka dé sòobɛ́ɛ ũ sĩidéró o *Krista yi làa bĩo ó o dási wee déráa mí sòobɛ́ɛ à firáa hã fio bĩo síi, à ũ yí le mukãnĩ na máa vé. Lé bũn bĩo yi á le vonnáa fo, á fo bía ũ sĩidéró le Dónbeenĩ yi bĩo wéréwéré ɓa sɛ́ɛ̀ràsa cɛ̀rɛ̀ɛ yahó.
13 Ĩ wee hení bĩo kà á à na foǹ le Dónbeenĩ yahó, lerɛ́n na wee na le mukãnĩ mu bĩo ɓúenɓúen yi, ĩ mún wee hení mu ù na foǹ o Krista yahó, wón na mà ho tũiá wéréwéré o Pilaate yahó.
14 Wé bè bĩo á ĩ bía nɔn foǹ yi sese, wé mu le mu ɲii sí bèra a na à nùpue yí dàń mĩ wékheró bĩo lɛɛ́ foǹ fúaa wa Ɲúhũso Yeesu Krista khíi bĩnía ɓuara.
15 O khíi ɓuen ho pãahũ na le Dónbeenĩ le mu ko yi:

Lerɛ́n Dónbeenĩ na mu bè-tentewà lè mí sĩíwà wee lé cɔ̃́n,
na dà mu bĩo ɓúenɓúen, á lé le Dónbeenĩ mí dòn.
Le lé ɓa bá-zàwa ɓúenɓúen bɛ́ɛ, á lé ɓa ɲúnása ɓúenɓúen Ɲúhũso.
16 Lerɛ́n mí dòn lé dĩo wi fɛ́ɛɛ.
Mu khoomu na le wi yi ɓàn síi á nùpue yí dà máa sùará yi.
Nùpue dĩǹ yí mɔn le, ó o ɓúi mún yí dà máa mi le.
Le ho cùkú lè ho pànká à bĩo sĩ le yi fɛ́ɛɛ. Amiina!

Ho nàfòró ɓànsowà zéeníi

17 Hení mu na ho nàfòró ɓànsowà yi le ɓa wé yí yòoní míten, le ɓa yí dé mí sĩa ho
nàfòró na yí máa mía yi, à leéka le ho dà à kãní ɓa mu bĩo ɓúenɓúen yi, ká ɓa dé mí
sĩa le Dónbeení yi, dén na wee na mu bĩo ɓúenɓúen wɛn à wa sĩa wa bĩo yi.
18 Bío na ɓa yi le ɓa wé wé mu bè-tentewà, à wé wé mu cɛ̀rɛ̀ɛ. Le ɓa wé hɛ́n mí níní à
séení ɓa nùpua.
19 Ká ɓa wee wé kà síi, se lée nàfòró binbirĩ á ɓa wee bàrá sese ká lè míten à khíi yíráa
le mukãní binbirĩ.

Le mɔ́ndɛ́n zéeníi

20 Timɔtee, bĩo le Dónbeení kàràfáa foń á ũ wíoka pa bĩo sese. Hã bín-conconwà làa
hĩa bĩo ɓúi yí cɛɛ́ra le Dónbeení yi à ũ yí tà bĩo. Mu bĩo na ɓa wee ve làa bĩo zũńló ká mu
ɲɔń yí bon ɓàn kàránló á ũ mún yí tà bĩo.
21 Bũn bĩo zũńló so á ɓa ɓúi dó mí sĩa yi lé bũn te bĩo á ɓa bĩníanáa le Dónbeení mɔ́n.
Le le Dónbeení wé mí sãamu làa mia.

Ho ɲun níi vũahṹ na ó ɔ Poole túara nɔn o Timɔtee yi

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

Pãahṹ na ó ɔ Poole wee túa ho vũahṹ na kà yi ká a wi ho kàsó yi ho Oroomu yi. O lò hĩa wee be (2.9) à nùpue na à séení a mún mía (4.16).

Bĩo ó ɔ Poole mu wee leéka le mí húmú wà ɓueé sùará, ó ɔ bánbáa ò ɔ kenía o Timɔtee na ó ɔ wa làa sòobɛ́ɛ. O Poole wee dé le Dónbeenĩ báráká o Timɔtee mu bĩo yi. O wee hení na a yi le o fárá dĩn mí sĩidéró o *Krista yi wán, à bánbá wé sá le Dónbeenĩ bín-tente bueró tonló, hàrí ká ɓa nùpua wee beé o lò ho tonló mu sáró bĩo yi (1.1–2.13).

O Poole pá bĩnía bía nɔn wo yi le o hè ɓa nùpua na wa hã bín-conconwà bíoró. Lé bĩo á mu yí máa na à le Dónbeenĩ tonló va làa yahó, ò ɔ bía nɔn o Timɔtee yi le o wé làa bĩo mínɛ́n wee wéráa, à lá ho tũiá poni, lè le waminĩ, lè ho ten liiníló dãní. O mún bía nɔn wo yi le o yí nɔnsã ho kàránló tente na ó ɔ yú bĩo yi (2.14–4.5).

Ho vũahṹ véenii ó ɔ zéenía bĩo ó orɛ́n mí bɛɛre lò bonnáa, làa bĩo le Dónbeenĩ séeníanáa wo o lònbee yi (4.6-18).

Le tɛ̀ɛníi

1 Mu lé ĩnɛ́n Poole, yĩa le Dónbeenĩ lè mí sĩi bĩo á wó á ĩ lé o Yeesu *Krista tonkaro lé mi wee túa ho vũahṹ na kà. Le tonkaa mi le ĩ bue le mukãnĩ binbirĩ na máa vé bĩo, dĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na wɛn wa páaníló là a Yeesu Krista bĩo yi.

2 Ĩ wee túa ho á à na ũnɛ́n Timɔtee na lé ĩ za na ĩ wa làa sòobɛ́ɛ yi. Le o Maá Dónbeenĩ lè wa Ɲúhṹso Yeesu Krista wé mu sãamu làa fo, à zũń ũ màkárí, à na ho hɛ́ɛrà foṅ.

O Poole wee heni a Timɔtee sĩi

3 Ĩ wee dé le Dónbeenĩ báráká, dén na á ĩ wee sá na yi lè le yi na wee ce làa bĩo á wàn maáwà fù wee sá nanáa le yi bĩo síi. Le wisoni lè ho tĩnàahṹ ká ĩ wee fio, à ĩ mún wé fio na foṅ.

4 Hen ká ĩ wee leéka le wɛ́ɛ na fo wá bĩo pãahṹ na á ĩ wà día fo yi, à ĩ sĩi vá làa sòobɛ́ɛ à ĩ bĩní mi ũ wán à zãmaka mu bĩo yi.

5 Ĩ mún wee leéka bĩo á fo dóráa ũ sĩi lè ũ sòobɛ́ɛ o Yeesu *Krista yi bĩo. Dén sĩidéró so na kɛra mĩn ɓùaa Loyiisi lè mĩn nu Eniisi yi, á ĩ láa le lé dén ɓàn síi mún wi ũnɛ́n yi.

6 Lé bũn nɔn á mu bĩo wéró pànká na le Dónbeenĩ nɔn foṅ pãahṹ na á ĩ bò ĩ níní ũ wán yi, á ũ wíoka dé sòobɛ́ɛ yi.

7 Mu bon, le Dónbeenĩ Hácírí na le nɔn wɛn yínɔń zãníi Hácírí, ká le màhã́ wee na ho pànká wɛn, á wee wé à wa wań ɓa nùpua, à mún dàń waten ɓua yi.

8 Awa, á ũ yí nĩyi o Ɲúhṹso bĩo bíoró yi, à ũ mún yí nĩyi bĩo á ĩnɛ́n wi ho kàsó yi bĩo yi. Ká ũ tà à wa páaní le lònbee yi le Dónbeenĩ bín-tente bĩo yi, à wé mu lè ho pànká na le Dónbeenĩ nɔn foṅ.

9 Le Dónbeenĩ mu lé dĩo kãnía wɛn á hueekaa wɛn à wa bĩo sĩ le yi. Mu yínɔń wa wén-tentewà bĩo yi á le wóráa mu. Mu lé lerɛ́n lè mí sãamu kãnía wɛn làa bĩo le lon le mí ì wéráa mu. Bũn le fèra wíokaa wa bĩo yi o Yeesu Krista pànká yi ká ho dĩmíɲá dĩṅ yí léra.

10 Bĩo kà wán á mu sãamu mu bĩo wãa wee mi wéréwéré, lé bĩo á wa kãnílo Yeesu Krista ɓuara ɓueé fá mu húmú fũuhṹ. O zéenía le ká wa tà le Dónbeenĩ bín-tente bĩo, á wa à yí le mukãnĩ binbirĩ na máa vé.

11 Ĩnɛ́n le Dónbeenĩ léra á wó lè mí tonkaro, á le ĩ bue mí bín-tente na ɓa nùpua yi à mún kàrán ɓa làa de.

12 Lé bũn bĩo yi á ĩ wiráa le lònbee na kà yi, á mu nĩyio mún yí dú mi, lé bĩo á ĩ zũ yĩa
á ĩ dó ĩ sĩi yi, á ĩ láa mu yi le le dà à pa le bín-tente na le kàràfáa mĩi bĩo. Mu bon, le è pa
le bĩo fúaa le wizonle na ó ɔ khíi bĩní ì ɓuen yi.
13 Ho tũiá poni bíonĩ na á fo ɲá ĩ cɔ̃n á ũ ɓua, à bè le yi. Wé mu lè le sĩidéró o Yeesu
Krista yi à wań ɓa nùpua ũ páaníló làa wo bĩo yi.
14 Mu bè-tentewà na le Dónbeenĩ kàràfáa foṅ mí Hácírí na wi làa wɛn pànká yi, á ũ pa
bĩo.
15 Fo zũ le ho Azii kɔ̃hṹ nùpua na dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi cɛ̀rɛ̀ɛ pã́ mi día. O Fizɛɛle là
a Hɛɛmɔzɛɛnɛ mún wi ɓa tĩahṹ.
16 Le o Ɲúhṹso wé mí sãamu là a Onɛzifoore zĩ-ɲúhṹ nùpua, lé bĩo ó ɔ wee hĩ́í ĩ sĩi
túntún. Bĩo á ĩ wi ho kàsó yi ó ɔ yí máa nĩyi bĩo yi ɓa nùpua yahó.
17 Pãahṹ na ó ɔ ɓuara ho Oroomu yi hen ó ɔ bánbáa ò ɔ cànkaa mi fúaa bĩo ó ɔ yú mi.
18 Le o Ɲúhṹso zũń o màkárí nɔ̀nzoṅ na ó ɔ khíi ɓueé cítí ɓa nùpua yi. Fo zũ le pãahṹ
na á ĩ hĩ́a wi ho Efɛɛze lóhó yi ó ɔ séenía mi làa sòobɛ́ɛ.

2

O ton-sá ko lè mí sàánĩi

1 Ká ũnɛ́n na lé ĩ za, wé yí ũ pànká mu sãamu na ó ɔ Yeesu *Krista wó làa fo yi.
2 Bĩo á ĩ kàránna lè ɓa nùpua ɓa sɛɛ́ràsa cɛ̀rɛ̀ɛ yahó na fo ɲá ĩ cɔ̃n, ũ bĩní kàrán lè ɓa
nùpua na láayi wi, bĩa dà à bĩní ì kàrán mu lè ɓa ɓúi.
3 Le lònbee na wee yí o Yeesu Krista ton-sáwá á ũ tà yi làa bĩo ó ɔ dásí tente wee tàráa
le lònbee yi bĩo síi.
4 O dásí na wi ò ɔ bĩo wé sĩ mí ɲúhṹso yi wón yí máa wé día míten à bè-vio ɓúi bũmaka.
5 O nùpue na wi hã penkaa lùwíi yi á mún yí dà máa yí bĩo ko làa wo ká a yí bò ɓa
lùwílowà làndá yi.
6 O vàro na wee tà beé mí lò ho vàró yi lé yĩa ko ò ɔ wé o yahón nùpue na á à yí mí
lònbee cṹnú.
7 Wé và ũ yi bĩo á ĩ wee bío na foṅ wán, ó ɔ Ɲúhṹso ò wé á fo ò zũń mu ɓúenɓúen kúará.
8 Bĩní leéka a Yeesu Krista na vèera bĩo, wón na lé o *Daviide mɔ̀nmànii. Bũn lé le
bín-tente na á ĩ wee bue.
9 Lé lerɛ́n bín-tente mu bĩo yi á ɓa cannáa mi dó ho kàsó yi á wee beé lò lòn nùpue na
wó khon. Ɛɛ ká le Dónbeenĩ bíonĩ dén á nùpue yí can.
10 Lé bũn nɔn á ĩ wee tà le lònbee lè mí sĩíwà yi bĩa le Dónbeenĩ hueekaa bĩo yi, bèra a
na à bán mún kãní ɓa páaníló là a Yeesu Krista bĩo yi à ɓa dàń zo a cùkú na máa vé yi.
11 Le bíonĩ na kà láayi wi:
Ká wa ká lòn nùpua na páanía húrun làa wo,
á wa mún ṅ yí le mukãnĩ làa wo.
12 Ká wa wee dàń hĩ wa sĩa,
á wa à dí le bɛ́ɛnĩ làa wo.
Ká wa pã́ a,
ó orɛ́n mún ṅ pĩ wɛn.
13 Ká wa yí máa wé bĩo ó ɔ le wa wé,
ó orɛ́n yí máa yèrèmá mí ɲii.
Mu bon, bĩo ó ɔ karáa ó ɔ yí dà máa lé wán.

Le Dónbeenĩ bíonĩ bueró na ɲii tun

14 Bío na ɓa kèrètĩɛwa yi le ɓa bĩní leéka mu bĩowa na kà bĩo, à hení mu na ɓa yi le
Dónbeenĩ yahó le ɓa wé yí dé míten le wãanii na ɲúhṹ mía yi. Le yí máa séení bĩa wee
ɲí le ká mu yínɔń ɓa yáaró.
15 Sòobá ũten à wé o nùpue na láayi wi le Dónbeenĩ yahó. Ɓua ũten là a ton-sá na yí
máa nĩyi mí ton-sánii bĩo yi bĩo síi, à wé bue ho tũiá poni bíonĩ.

16 Hã bín-conconwà làa hĩa bìo ɓúi yí cɛɛ́ra le Dónbeenĩ yi à ũ yí dé ũten yi, lé bìo á bìa
wee dé míten hɔ̃n bíoní so síi yi á wee wíoka khɛ̀n lè le Dónbeenĩ ká ɓa wà.
17 Bán nùpua so bíoní ka lòn càká na wee bɛɛni. O Himɛnɛɛ là a Filɛɛte wi ɓa nùpua mu
tĩahṹ.
18 Ɓa khɛ̀ra lè ho tũiá poni lé bìo ɓa wee bío le ɓa nĩ-hía vèera khĩína, à vĩiníináa ɓa
nùpua à ɓa bĩnía a Yeesu mɔ́n.
19 Ɛ̀ɛ ká le Dónbeenĩ nĩpomu bán yí máa dèké yi lòn zĩi na ɲúhṹ fárá tĩna bìo síi. Mu
túara le zĩi mu ɲúhṹ na fárá tĩna wán kà síi: «O Ɲúhṹso zũ bìa bìo sã a yi». Mu mún túara
le: «Bìa le mí bìo sã a Ɲúhṹso yi lè mí nĩ-kéní kéní wã́a wé yí wé bè-kohó».
20 O nàfòró ɓànso zĩi yi á ho dĩnló sĩa lè mí sĩíwà wi yi. Hã ɓúi wó lè ho sã́nú, hã ɓúi
wó lè ho tɔ̃̀ɲɔ̀n, hã ɓúi má lè ho córó, hã ɓúi lé hã ɓùɛɛní á ɓa tan. Hã ɓúi ɓa wee sáráa hã
wizon-beera yi, ká hã ɓúi ɓa wee sáráa hã wizon-kã́amáawa yi.
21 Hen ká yìa wee ceé míten ho kàránló mu dã́ní yi, wón á à kɛń lòn dĩnló dɛ̀ɛ na ɓa
wee sáráa le wizon-beenĩ yi bìo síi. O bìo á à sĩ mí Ɲúhṹso yi, á bìo ɲúhṹ ù kɛń o cɔ̃́n. O
wíokaa hã wén-tentewà wéró bìo yi.
22 Awa, á mu bìo na yí se na wee vá ɓa yàrówá dé mu bè-kohó yi á ũ khɛ̀nnáa. Bánbá
á ũ wé o nùpue na térénna, à sĩidéró le Dónbeenĩ yi fárá tĩn, à wań ɓa nùpua, à wé à ho
hɛ́ɛrà kɛń ũnɛ́n làa ba pãahṹ. A bĩa sĩa wee ce á wee fio wa Ɲúhṹso yi à mún wé làa bṹn
bìo síi.
23 Hã bín-conconwà bíoró á ũ yí dé ũten yi, fo zũ le mu wee ɓuen lè hã warà.
24 O o Ɲúhṹso ton-sá ɲɔ̀ɔ̀ yí ko ò o wé tá warà. O ko ò o wé wé mu tentemu lè ɓa nùpua
ɓúenɓúen, à wé dàń kàrán ɓa nùpua. O ko ò o wé o nùpue na mu bìo ɓúenɓúen wee kúu
yi.
25 Hàrí bìa yí tà a bìo ó o pá ko ò o wé wayiráa à kàrán ɓa, ɲún-sĩ á le Dónbeenĩ ì wé á
ɓa sĩa á à yèrèmá á à tà ho tũiá poni bìo.
26 Le è wé á ɓa à zũń bìo se, á à fee míten o *Satãni níi yi, wón na ka lòn dádá na lá vũn
ɓa á ɓa wee wé o sĩi bìo.

3

Mu bìowa na khii wé á ho dĩmiɲá à véráa

1 Zũń mu, le ká mu bìo ɓúenɓúen véró khíi wà ɓueé dã, á le lònbee á à kɛń làa sòobɛ́ɛ.
2 Lé bìo mu pãahṹ ká ɓa nùpua wé è cà mí kùrú bìo mí dòn. Ɓa à wań le wárí á à poń
mu bìo ɓúenɓúen. Ɓa wé è khòoní míten, á à yòoní míten. Ɓa wé è bío hã bín-kora á à lɛɛ́
le Dónbeenĩ yi. Ɓa zàwa máa wé è ɲí mín nùwã bíoní. Ɓa nùpua á à wé ɓa bè-yízũńlowà.
Bìo lé le Dónbeenĩ bìo á ɓa máa wé è dé kɔ̃̀nbii yi.
3 Ɓa máa wań mín nùpua. Ɓa máa wé è zũń nùpue màkárí. Ɓa wé è yáa ɓa nùpua
yènnáa. Ɓa máa wé è dàń míten máa ɓua yi, ɓa à wé ɓa nĩ-sũmáa, bìo se á ɓa máa wań.
4 Bìa làa ba lé le ɲii á ɓa wé è lé mɔ́n. Ɓa máa wé è le mí yiwa máa wéráa mu bìo. Ɓa à
wé ɓa khònlowà, ɓa à wań mí sĩa bìo á à poń le Dónbeenĩ.
5 Ɓa wé è ɓua míten lè ɓa wee wé bìo sĩ le Dónbeenĩ yi, à le pànká ɓa ɲɔ̀ɔ̀ yí tà bìo. Bán
nùpua so á ũ khɛ̀nnáa.
6 Ɓa nùpua mu tĩahṹ ɓa ɓúi wé è lé yi á à zo hã zĩní, á zoó khà ɓa hã́awa ɓúi na sĩadéró
yí fárá yí tĩna, á sú lè mu bè-kora, à ɓa yèrèmá bè ɓa bíoní yi. Ɓa hã́awa mu sĩa wee vá
mu bìo na yí se lè mí sĩíwà wéró yi.
7 Ɓa wee kení míten fɛ́ɛɛ ká ɓa màhã́ yí dàńna yí zũna ho tũiá poni.
8 Bán nùpua so yí tà ho tũiá poni bìo làa bìo ó o Zanɛɛsi là a Zãnbɛrɛɛsi* hĩa yí tàráa o
*Mɔyiize bìo bìo síi. Ɓa yilera yí se, ɓa yí dó mí sĩa sese le Dónbeenĩ yi.

* **3:8** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 7.11-12

9 Ɛɛ ká ɓa bìo màhã́ máa va làa yahó lé bìo ɓa nùpua ɓúenɓúen zũ le ɓa vṹnun làa bìo
ó ɔ Zanɛɛsi là a Zãnbɛrɛɛsi vĩ́ló bìo hĩ́a zũ̃nanáa bìo síi.

Bìo ɓa kenía làa fo, á ũ ɓua sese

10 Ɛɛ ká ũ̃nɛ́n wón zũ bìo á ĩ wee kàrán lè ɓa nùpua, á zũ bìo á ĩ wee ɓua lè ĩ̀ten. Fo zũ
ĩ̀ tonló ɲúhṹ, á zũ bìo á ĩ dóráa ĩ̀ sĩ̀i le Dónbeenĩ̀ yi. Fo mún zũ bìo á ĩ wee hĩ́náa ĩ̀ sĩ̀i làa
bìo á ĩ waráa ɓa nùpua. Fo zũ bìo á ĩ wee ɲĩ̀náa ĩ̀ yi.
11 Bìo ɓa nùpua ɲíiníanáa ĩ̀ sãnía, á beéra ĩ̀ lò ho Antiosi lè ho Ikoniyuumu, lè ho
Lisitere lórá yi, á fo zũ. Mu bon, ɓa ɓɛ̀ntĩ́n beéra ĩ̀ lò làa sòobɛ́ɛ. Ɛɛ ká wa Ɲúhṹso màhã́
kãnía mi mu ɓúenɓúen yi.
12 Bìa ɓúenɓúen na wi ɓa ɓua míten à héha làa bìo le Dónbeenĩ̀ sĩ̀i vá yi wa páaníló là
a Yeesu *Krista bìo yi, bán ɓa à beé lò.
13 Ká ɓa nĩ-sũ̃máa lè ɓa sabín-fũ̃aalowa, bán sũ̃nsũ̃mámu lè ɓa sabíoní wé è dé wán ká
mu wà. Ɓa à vĩ́iní ɓa nùpua, á ɓa nùpua mún ǹ vĩ́iní ɓarɛ́n.
14 Ká ũ̃nɛ́n, bánbá à ũ wé bè bìo á fo kenía yi, à tà mu yi lè ũ sĩ̀i ɓúenɓúen. Ũ̃nɛ́n ũ bɛɛre
zũ bìa kenía mu làa fo.
15 Le Dónbeenĩ̀ bíonĩ̀ vũ̃ahṹ á fo zũ bìo hàrí ũ háyónmu yi. Lé lerɛ́n dà à na mu bè-
zṹńminĩ̀ binbirĩ̀ foǹ, bìo á fo dà à bè yi á à déráa ũ sĩ̀i o Yeesu Krista yi á à kãníináa.
16 Le Dónbeenĩ̀ bíonĩ̀ vũ̃ahṹ á túara lè lerɛ́n mí bɛɛre Hácírí pànká. Le bíonĩ̀ mu bìo
ɲúhṹ wi làa sòobɛ́ɛ. Lé lerɛ́n wee kàrán o nùpue, á wee wé ò ɔ pĩ́ bìo yí bon, lé lerɛ́n wee
bé o nùpue, le mún wee wé ò ɔ wé wé bìo térénna.
17 Lé bṹn ǹ na ká le Dónbeenĩ̀ nùpue á à dàń wé è wé hã wárá na se.

4

O Poole mɔ́ndɛ́n bìo na ó ɔ henía

1 Bìo kà lé bìo á ĩ wee hení ì na foǹ lè le sòobɛ́ɛ le Dónbeenĩ̀ yahó, là a Yeesu *Krista
yahó, wón na khíi ɓuen ɓueé cítí ɓa yèn-vèeniasa lè ɓa nĩ-hía á mún ɓueé dí mí bɛ́ɛnĩ̀.
2 Hàrí ho pãahṹ wé se loo, à ho yí wé se loo, à ũ wé bue le Dónbeenĩ̀ bíonĩ̀. Bìa wé wó
khon à ũ zéení ɓa wékheró bìo na ɓa yi, à hení mu na ɓa yi le ɓa día mu bè-kora wéró.
Wé hení ɓa sìa. Bṹn ɓúenɓúen á ũ wé ɲĩ̀ ũ yi à wé kàrán ɓa.
3 Lé bìo á pãahṹ ɓúi khíi dã ká ɓa nùpua máa wé è ɲí bìa wee kàrán ɓa lè ho tũ̃iá poni
cɔ̃́n, ká ɓa wé è wé bìo sĩ̀ ɓa yi, á wé è ɲí ɓa nĩ-kàránlowà cɛ̀rɛ̀ɛ na bìo yí bon cɔ̃́n.
4 Ɓa à pĩ́ ho tũ̃iá poni bìo ká ɓa à bè hã sabíoní mɔ́n.
5 Ɛɛ ká ũ̃nɛ́n wón zũ̃ń ũ̃ten ɓuaró mu bìo ɓúenɓúen yi, tà le lònbee yi. Wé bue le
Dónbeenĩ̀ bín-tente na ɓa nùpua yi. Sá ho tonló mu sese làa bìo mu koráa.
6 Ká ĩ̀nɛ́n wón húmú sùaráa, ĩ̀ ka lòn yìa na ɓa yan lè le muinĩ̀ vó.
7 Ĩ sá a Yeesu Krista tonló lè ĩ̀ sĩ̀i ɓúenɓúen lòn nùpue na san ho saró lè mí sòobɛ́ɛ. Bìo
le Dónbeenĩ̀ le ĩ̀ wé á ĩ wó á mu ɲii sú lòn nùpue na lùwa vaá dɔ̃n hen na ó ɔ ko ó ɔ vaa
dã yi. Ĩ sĩ̀idéró o Yeesu Krista yi á ĩ yí día.
8 Bìo kà wán á ho cũ̃nú na ko làa mi bìo á ĩ wó bìo térénna bìo yi, á bàrá pan mi ho
wáayi. O Ɲúhṹso na lé o cítí fĩ́ na térénna á à na ho cũ̃nú mu miĩ pãahṹ na ó ɔ khíi cítí ɓa
nùpua yi. Mu máa wé ĩ̀nɛ́n ĩ̀ dòn ó ò na ho cũ̃nú yi, ká bìa ɓúenɓúen na wee lòoní a bĩní
ɓuenló ó ɔ mún ǹ na ho yi.

O Poole wi ò ɔ Timɔtee ɓuen o cɔ̃́n

9 Bánbá à ũ ɓuen ĩ̀ cɔ̃́n fùafùa.
10 Lé bìo ó ɔ Demaasi wà ò ɔ día mi á van ho Tesaloniiki lóhó ho dĩ́mĩ́ɲá bìowa na ó ɔ
wa bìo yi. O Keresãn wón wà van ho Kalasii kɔ̃hṹ, ò ɔ Tiite ɓɛ̀n van ho Dalamatii kɔ̃hṹ.
11 O Luki mí dòn lé yìa wi hen làa mi. Hen ká fo bò o ɓuen à ũ fé o Maaki ɓuennáa, lé
bìo ó ɔ dà wee séení mi ho tonló yi.
12 O Tisiiki wón á ĩ tonkaa ó ɔ van ho Efɛɛze.

13 Fo bò o ɓuen à ũ ɓuee lé ho Torowaasi yi à ũ lá ĩ báká beenĩ na á ĩ día o Kaapuusi cɔ̃́n
ɓua ɓuennáa. Fo bò o ɓuen à ũ mún khuii ĩ vɔ̃nna, sɔ̃̀nkú ĩ sɔ̃nna na ho túaró wi wán. 14 O
Alɛkisãndere na lé o kháa-liki ɓɛ̀ntĩn wó khon làa mi dàkhĩína. Le Dónbeenĩ á à sàání a
yi á à héha làa bìo ó ɔ wó.
15 Ũnɛ́n mún pa ũten bìo lé bìo á bìo wa wee kàrán lè ɓa nùpua ó ɔ yí tà bìo hùúu.
16 Bìo ɓa nín-yání ɓuan mi vannáa le cítii fĩiníi, á hàrí nùpue yí ɓueé tà ĩ ɲii, ɓa
ɓúenɓúen pã́ mi día. Le le Dónbeenĩ sɛ́n mu día na ɓa yi.
17 Ɛ̃ɛ ká a Ɲúhũso wón pan ĩ bìo á nɔn ho pànká miĩ á ĩ buerarǎa o bíonĩ á bìa yí zũ le
Dónbeenĩ cɛ̀rɛ̀ɛ ɲá le. Lé orɛ́n kã̀nía mi ɓa kúdenwà yi.
18 O Ɲúhũso á à kã̀ní mi mu bè-sũmáa ɓúenɓúen yi. O ò kã̀ní mi á ĩ kɛń ho wáayi o
bá-zàmu yi. Le ho cùkú à bìo sĩ a yi fɛ́ɛɛ hã́ lúlúio na ɲii mía yi. *Amiina!

Le mɔ́ndɛ́n tɛ̀ɛntii

19 Ĩ wee tɛ̀ɛní a Pirisiiye là a Akilaasi yi. Ĩ mún wee tɛ̀ɛní a Onɛzifoore zĩ-ɲúhũ nùpua
yi.
20 O Erasiite wón kará ho Korɛnte yi, ká a Torofiimu wón á ĩ día ho Milee yi lé bìo ó ɔ
lò yí here.
21 Bánbá à ũ ɓuen ká le tɛ̀ɛnĩ dĩǹ yí hĩ́nɔn.
O Ebuluusi, là a Pudɛ̃nsi là a Linuusi là a Kolodia lè wàn zàwa lè wàn hĩ́nni kèrètĩɛwa
na wi hen ɓúenɓúen wee tɛ̀ɛní foǹ.
22 Le wa Ɲúhũso kɛń làa fo, le o wé mí sãamu làa mia.

Ho vũahũ na ó ɔ Poole túara nɔn o Tiite yi

Vũahũ túaró ɲúhũ

O Tiite hĩa lé o Poole nĩ-kenínii. O yínɔ́ń zúifù (Kalasiisa 2.1-3). O hĩa wee bè là a Poole à ɓa sá le Dónbeenĩ bín-tente bueró tonló.

Pãahũ na ó ɔ Poole wee túa ho vũahũ na kà á à na a yi, ká a wi ho Kɛrɛɛte yi á wee loń ɓa kèrètĩɛwa kuio na wi hã lórá na bĩn yi bĩo, à hã wé va lè mí yahó (1.5).

Mu nín-yání ó ɔ Poole zéenía bĩo á ɓa kèrètĩɛwa kuure ya-díwá ko ɓa ɓua lè míten (1.5-16).

Bũn mɔ́n ó ɔ Poole zéenía o Tiite làa bĩo ó ɔ ko ò ɔ wé kàrán lè ɓa kèrètĩɛwa kuio. Hɔ̃n kuio so lé ɓa nĩ-kĩa kuure, lè ɓa hã́-kĩa kuure, lè ɓa yàrówá kuure, lè ɓa wobáaní kuure (2).

O mún zéenía bĩo ɓa kèrètĩɛwa ko ɓa ɓua lè míten à dàń kɛɛníináa mín wán lè ho hɛ́ɛrà, ká hã zía lè hã bín-zàwa lè ho sankaró mía ɓa pãahũ. Bũn mɔ́n ó ɔ tɛ̀ɛnía ɓa yi (3).

Le tɛ̀ɛnii

1 Mu lé ĩnɛ́n Poole á túara ho vũahũ na kà. Ĩ lé le Dónbeenĩ ton-sá là a Yeesu *Krista tonkaro, bèra a na à bĩa le hueekaa à ɓa sĩadéró wíoka fárá tĩn à ɓa zũń ho tũiá poni na à wé á ɓa à ɓua míten á à héha làa bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi.

2 Lé bũn ǹ na á ɓa dà à dé mí sĩa wé è lòoní le mukãnĩ binbirĩ na máa vé, dĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na bĩa bĩo sã le yi yi ká bĩo ɓúi dĩǹ yí léra. Wa láa mu yi lé bĩo wa zũ le le Dónbeenĩ máa wé fĩ sabéré.

3 Ká bĩo le le mí ì wé pãahũ dɔ̃n, á le zéenía bĩo le dó mi ɲii le mí ì wé wéréwéré lè ɓa nùpua làa bĩa le tonkaa le ɓa bue mí bín-tente ɲiní. Lé hón tonló so á wa kãnílo Dónbeenĩ kàràfáa miĩ.

4 Mu lé ĩnɛ́n Poole á túara ho vũahũ mu nɔn ũnɛ́n Tiite yi. Fo lé ĩ za binbirĩ wa sĩadéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi. Le wàn Maá Dónbeenĩ lè wa kãnílo Yeesu *Krista à wé mí sãamu làa fo à na ho hɛ́ɛrà foǹ.

Ho tonló na ó ɔ Tiite ko ò ɔ sá ho Kɛrɛɛte yi

5 Ĩ wà à ĩ̃ día fo ho Kɛrɛɛte kɔ̃hũ yi, à ũ wíoka bĩo á ĩnɛ́n làa fo ɓúa ɲúhũ à véení, à mún hueeka ɓa nùpua bàráka hã lórá lè mi dà-kéní kéní na ɓa kèrètĩɛwa wi yi à ɓa dí ɓa yahó. Liiní ũ hácírí bĩo á ĩ̃ henía nɔn foǹ wán.

6 O ya-dí ko ò ɔ wé nùpue na á bè-kohó yèni yí máa ve lɛɛ́ yi. O ya-dí ko ò ɔ hã́a yà-kéní na ó ɔ yan lé wón mí dòn ò ɔ kã́ɲa yi à yí lé mɔ́n. O zàwa ko à ɓa dé mi sĩa o Yeesu *Krista yi, ɓa mún ko à ɓa zũń míten ɓuaró, bèra a na à bè-kohó bĩo yí mĩ lɛɛ́ ɓa yi, à ɓa mún yí wé ɓa zà-kã́ania.

7 Lé bĩo ɓa kèrètĩɛwa kuure ya-dí lé le Dónbeenĩ ton-sá, lé bũn bĩo yi ó ɔ yí ko à bè-kohó yèni ve lɛɛ́ wo yi. O yí ko ò ɔ wé nùpue na yí máa tà ɲí bĩa ká cɔ̃́n, á sĩi sùwa. O yí ko ò ɔ wé o nùpue na wee ɲu ho *dĩvɛ̃́n dàkhĩína, á wa hã bíoní. O yí ko ò ɔ wé o nùpue na sòobáa dó mi sĩi le wárí yi, á wee cà le làa bĩo yínɔ́ń mu.

8 Ɛɛ ká a màhã́ ko ò ɔ wé o nùpue na wee hɛ́n mí yahó sĩ ɓa nùpua. O ko ò ɔ wań mu bè-tente wéró. O ko ò ɔ wé o bè-zũńminĩ ɓànso, á térénna, á wee wé bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi, á dà wee ɓua míten sese.

9 Le Dónbeenĩ bín-tente, dĩo lé ho tũiá poni na kàránna làa wo ó ɔ ko ò ɔ wíoka ɓua sese. Ká a wee wé kà síi, o ò dàń wé è hení bĩa ká sĩa á ɓa à bè ho kàránló na bĩo bon yi, á mún ǹ dàń ǹ zéení wéréwéré làa bĩa le ho kàránló mu bĩo yí bon le ɓa wee vĩiní míten.

10 Mu bon, ɓa kèrètĩɛwa cɛ̀rɛ̀ɛ, sɔ̃̀nkú bĩa wee bè ho *kúiiró làndá yi tĩahũ, á yí máa ɲí dɛ̀ɛ, á wee bío hã bín-conconwà à khàráa ɓa nùpua vĩiní.

11 Yí día le bánsowa so wé kàrán ɓa nùpua lé bìo ɓa kàránló mu yí bon, ho wee yáa hã
zĩ-ɲún-kùio. Mu yàá yínɔ́ń bũn mí dòn, ɓa wee wé mu à càráa le wárí.
12 Ho Kɛrɛɛte kɔ̃hũsa nĩ-kéní ɓúi na ɓarɛ́n wee lá làa ɲi-cúa fɛɛro á bía bìo kà: «Ho
Kɛrɛɛtesa lé ɓa sabín-fũaalowa, ɓa sũnsũmána lòn zĩn-bùaa, ɓa lé ɓa paríwà, bìo ɓa wa
lé ho dará ɓa dí.»
13 A mu ɓɛ̀n bon, o nĩi mu tũiá sĩ. Lé bũn nɔn, á ũ zá làa ba à mĩ le sòobɛ́ɛ na ɓa yi à ɓa
yèrèmá dé mí sĩa bìo bon yi
14 à yí tà ɓa *zúifùwa hácín-bíoní, làa bĩa pã́ ho tũiá poni làndáwá yi.
15 Yĩa wee ce le Dónbeenĩ yahó, á làndá yí máa hè làa bìo ɓúi díró. Ká yĩa yí máa ce
le Dónbeenĩ yahó, á yí dó mí sĩi o Yeesu yi, wón wárá ɓúenɓúen yí máa ce. Hàrí o yilera
yàá yí máa ce. O wó bìo yí se à mu nĩyio máa dí o.
16 O wee bío wéréwéré le mí zũ le Dónbeenĩ ɛ̀ɛ ká a wárá hɔ̃́n wee zéení le mu yí bon.
O bìo sũii ló, o yí máa bè le Dónbeenĩ bíonĩ yi, o yí dà bìo na se máa wé.

2

Bìo ɓa kèrètĩɛwa ko à ɓa ɓua lè míten

1 Ɛ̃ɛ ká ũnɛ́n wón wé kàrán ɓa nùpua lè ho kàránló na bìo bon.
2 Bío na ɓa nĩ-kĩa yi le ɓa wé ɓua míten yi mu bìo ɓúenɓúen yi. Le bìo ɓa à ɓua lè míten
à wé à ɓa nùpua kɔ̃̀nbi ɓa. Ɓa ko à ɓa wé mu bè-zũńminĩ ɓànsowà, à wé ɓa nùpua na fárá
tĩna mí sĩadéró le Dónbeenĩ yi, à wé wań ɓa nùpua làa sòobɛ́ɛ, à wé ɲĩ mí yiwa.
3 A ũ mún bío na ɓa hã́-kĩa yi le bìo ɓa wee ɓua lè míten à héha làa bìo le Dónbeenĩ sĩi
vá yi. Ɓa yí ko ɓa wé yáa bĩa ká yènnáa, à yí sòobá yí dé míten ho *dĩvɛ̃́n ɲuló yi. Ɓa ko à
ɓa wé zéení ɓa nùpua làa bìo se.
4 Ká ɓa wee wé kà síi á ɓa à dàń wé è kàrán ɓa hã́-fĩa làa bìo ɓa ko ɓa wańnáa mí báráni
lè mí zàwa,
5 á à wé mu bè-zũńminĩ ɓànsowà, á wé è kã́ɲa mí báráni mí dòn yi, á wé è loń mí zĩní
tonni yi sese, á à wé ɓa hã́-tentewà, á wé è liiní míten á à na mí báráni yi. Ká ɓa wee ɓua
míten kà síi, á ɓa nùpua máa wé è bío hã bín-kora máa lɛɛ́ le Dónbeenĩ bíonĩ yi.
6 Mún hení na ɓa yàrówá yi le ɓa wé mu bè-zũńminĩ ɓànsowà
7 mu bìo ɓúenɓúen yi. Ũnɛ́n ũ bɛɛre ko à ũ wé wé hã wárá na se à bĩa ká mi, à bè yi. Dé
sòobɛ́ɛ ũ kàránló yi á wé wé ho lè le yi na púaara día.
8 Wé mĩ ho tũiá poni, hĩa á nùpue yí dà máa kán, bèra a na à hã nĩyio dí bĩa yí tà ũ bìo
lé bìo ɓa máa dàń máa bío bín-kohó wa dã́ní yi.
9 Ɓa wobáaní bán á ũ bío na yi le ɓa wé liiní míten na mí ɲúnása yi mu bìo ɓúenɓúen
yi, à wé wé bìo sĩ ɓa yi, à wé yí kán ɓa,
10 à wé yí kɔ̃̀nbũní ɓa níi bìo. Ɓa yàá ko à ɓa wé zéení le mí láayi wi binbirĩ mu bìo
ɓúenɓúen yi. Ká ɓa wee wé kà síi, á ɓa wárá ɓúenɓúen á à wé á ɓa nùpua wé è kɔ̃̀nbi ho
kàránló wa kã́nílo Dónbeenĩ dã́ní yi.
11 Mu bon, le wó mí sãamu á hɛ́raráa ho kã́níló wɔ̃hṹ nɔn ɓa nùpua ɓúenɓúen yi.
12 Mu sãamu mu bìo yi, á le Dónbeenĩ wee kàrán wɛn á wa pĩ bìo yí sĩ le yi lè ho dĩmíɲá
bìo na wa sĩa wee vá yi, bèra a na à wa wé mu bè-zũńminĩ ɓànsowà, lè ɓa nĩ-térénnia, lè
ɓa nùpua na wee wé bìo sĩ le Dónbeenĩ yi hã laà na kà wán.
13 Bũn lé bìo wa ko wa wé à déráa wa sĩa lòoní le wizon-tente na ó o Yeesu *Krista na
lé wa Dónbe-beenĩ á lé wa kã́nílo khíi ɓueé zéení míten mí cùkú yi.
14 O tà húrun wa bìo yi, bèra a na ò o kã́ní wɛn ho pànká na wee ɲàa wɛn dé mu bè-kora
lè mí sĩíwà ɓúenɓúen níi yi, à wa wé ɓa nùpua na wee ce o yahó, à bìo sĩ a yi, à hã wárá
na se wéró bìo kɛń yi fɛ́ɛɛ.
15 Bìo á ĩ bía nɔn foǹ á ũ wé kàrán lè ɓa kèrètĩɛwa lè ho pànká ɓúenɓúen na fo yú. Wé
hení ɓa sĩa le ɓa bè mu yi. Ká bĩa yí máa bè mu yi bán à ũ wé záráa. Yí tà le nùpue zùań
foǹ.

3

1 Bĩní leéka ɓa kèrètĩɛwa le ɓa ko à ɓa wé liiní míten ɓa bá-zàwa lè ho pànká ya-díwá
yahó à wé bè ɓa bíoní yi, à hã wárá na se wéró bĩo kɛń ɓa yi.
2 Bío na ɓa yi le ɓa wé yí bío yí khe na nùpue yi, à wé yí fi lè ɓa nùpua, à wé ɓa nùpua
na wayika, à wé yí zùań ɓa nùpua yi.
3 Mu bon, warɛ́n mún lá yí máa ɲí dèɛ, á lé ɓa nĩ-kã̃ania, á dó wa sĩa mu bĩo na yí bon
yi. Bĩo wa sĩa wee vá yi ɓúenɓúen lé bũn á wa hĩa wee wé á yí dà máa día. Wa lá lé ɓa
yi-kora ɓànsowà á wee dí le yandee. Wa lá wee wé à ɓa nùpua ɲin wɛn, à warɛ́n mún ɲin
ɓa.
4 Ɛɛ ká wa kã̃nílo Dónbeenĩ á zéenía mí tentemu, làa bĩo le wa lè ɓa nùpua.
5 Le kã̃nía wɛn lé bĩo á le zũna wa màkárí, ká mu yínɔń wa wárá na térénna na wa
dàńna wó bĩo yi. Le kã̃nía wɛn á ceéra wɛn lè mí Hácírí pànká, á wa yú le mukɔ̃n-fĩnle.
6 Le Hácírí mu á le Dónbeenĩ nɔn wɛn á le wi wɛn wa kã̃nílo Yeesu *Krista pànká yi.
7 Lé bũn bĩo yi á wa dà à yí le mukã̃nĩ binbirĩ na máa ve, dĩo wa dó wa sĩa wee lòoní.
Mu ɓúenɓúen dà à wé lé bĩo le Dónbeenĩ wó wɛn lè ɓa nĩ-térénnia le sã̃amu pànká yi.
8 Hã bíoní na á ĩ bía nɔn foǹ kà á láayi wi.
Ĩ wi à ũ hení hã bĩo làa sòobɛ́ɛ à na ɓa nùpua yi bèra a na à bĩa dó mí sĩa le Dónbeenĩ
yi wíoka ca mí kuio mu bĩo na se wéró yi. Ho kàránló mu se á ɲúhṹ wi ɓa ɓúenɓúen cɔ̃́n.
9 Ká ɓa nùpua na wa le wã̃anii na ɲúhṹ mía, làa bĩa wa le nɔnkã̃ni wã̃anii, làa bĩa wa hã
zía, làa bĩa wa a *Mɔyiize làndá bĩo wã̃anii, bán ɓúenɓúen à ũ khɛ̀nnáa. Bũn ɓúenɓúen
ɲúhṹ mía, mu yí máa séení nùpue.
10 Yĩa wee khɛɛ́ ɓa kèrètĩɛwa à ũ ve o bíoráa. Ká a yí tà à ũ wíoka ve o hã cúa-ɲun níi
bíoráa. Ká a pá yí ɲá mu, à ũ wé ɲàa wo bã̃ní.
11 Mún zũń mu kɛ̃́nkɛ̃́n le wón nùpue so síi á día ho wã-tente. Mu bè-kora na ó o wee
wé wee zéení le o ɲúhṹ sú.

Le mɔ́ndɛ́n tèɛníi

12 Ĩ ì tonka a Aatemaasi tàá o Tisiiki mi cɔ̃́n. Ká ɓarɛ́n á yĩa ɓueé dɔ̃n mia, á ũnɛ́n ɓèn
bánbá à ũ ɓuee yí mi ho Nikopoliisi lóhó yi. Ĩ wi à ĩ ɓuee kɛɛní bĩn le tèɛnĩ pã̃ahṹ.
13 O Zenaasi na lé ho *làndá zũńlo là a Apoloosi, à ũ bánbá à ũ séení mí vɛɛnĩ yi. Yí le
dèɛ ɓúi fòo ɓa yi.
14 Bĩa dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi lè wa bĩo síi mún ko ɓa ca mí kuio mu bĩo na se wéró yi,
à wé séení ɓa nùpua làa bĩo ɓa màkóo wi yi, bèra a na à ɓa bĩo ɲúhṹ kɛń.
15 Bĩa wi hen làa mi ɓúenɓúen wee tèɛní foǹ. Bĩa wa wɛn mí sĩadéró le Dónbeenĩ yi bĩo
yi á ũnɛ́n mún tèɛní yi. Le le Dónbeenĩ wé mí sã̃amu lè mi ɓúenɓúen.

Ho vũahũ na ó ɔ Poole túara nɔn o Filemɔn yi

Vũahũ túaró ɲúhũ

Ho vũahũ na kà lé o Poole túara ho á nɔn o Filemɔn yi. O Filemɔn lé o Poole ɓàn bɔ̃nlo. O fù lé o nùpue na bìo ɲúhũ wi ɓa nùpua cɔ̃n làa sòobɛ́ɛ, á lé ho Koloosi kèrètíɛwa kuure nì-kéní. O Filemɔn wobá-nìi ɓúi fù wi á lùwa ò ɔ día a. O yèni ɓa le Onɛziimu.

Ho vũahũ mu yi ó ɔ Poole tɛ̀ɛnía o Filemɔn làa bìa làa wo páanía wi yi (1-3). O Poole dó le Dónbeení báráká o Filemɔn sìidéró o Yeesu *Krista yi bìo yi, làa bìo ó ɔ wa lè mín zàwa lè mín hìnni kèrètíɛwa bìo yi (4-7).

Bìo ó ɔ Onɛziimu wà día mí ɲúhũso, ó ɔ fò mín là a Poole ká wón wi ho kàsó yi, ó ɔ Poole mu wó ó ɔ tà a Yeesu bìo, á lé o kèrètíɛ. Bìo mu wó kà, ó ɔ Poole le o bìní yèrèmá va mí ɲúhũso Filemɔn cɔ̃n. Lé bũn te bìo ó ɔ túara ho vũahũ nɔn o Filemɔn mu yi, á fìora a le ká a Onɛziimu bìnía ɓuara a cɔ̃n, ò ɔ tà sɛ́n bìo ó ɔ wó ɓúenɓúen día à na a yi, à ɓua a sese bìo ó ɔ wãa lé ɓàn za mu kèrètíɛmu dãní yi bìo yi (8-22).

Le tɛ̀ɛníi

1 Mu lé ìnɛ́n Poole, yìa wi ho kàsó yi o Yeesu *Krista tonló sáró bìo yi, lé mi wee túa ho vũahũ na kà á na ũnɛ́n Filemɔn yi. O Timɔtee na lé wàn za, wón làa mi páanía wee tɛ̀ɛní fonì, ũnɛ́n na làa wɛn páanía wee sá, na wa wa làa sòobɛ́ɛ.

2 Wa mún wee tɛ̀ɛní wàn hìnló Apia yi, là a Aasiipu, wón mún làa wɛn páanía wee lá le lònbee lè mí sìíwà. Ɓa kèrètíɛwa kuure na wee kúee mín wán ũ zìi á wa mún wee tɛ̀ɛní yi.

3 Le wàn Maá Dónbeení là a Ɲúhũso Yeesu *Krista à wé mí sãamu làa mia, à na ho hɛ́ɛrà mia.

O Poole sìi wan o Filemɔn bìo yi

4 Hen ká ì sansan wee fìo le Dónbeení yi, à ĩ dé le báráká ũ bìo yi.

5 Lé bìo á ũ sìidéró o Yeesu *Krista yi á ĩ wee ɲí bìo, á mún wee ɲí bìo fo wa làa bìa ɓúenɓúen na bìo sã le Dónbeení yi.

6 Ì wee fìo le bìa dó mi sìa o Krista yi làa fo páaní à pànká wíoka kɛ́ń á wíoka zũń mu bè-tentewà ɓúenɓúen, bìo le Dónbeení wee wé làa wɛn wa páaníló là a Krista bìo yi.

7 Lé bìo á bìo fo wa lè wàn zàwa lè wàn hìnni á ĩ ɲá, á ĩ sìi ɓɛ̀ntìn wan, á sìi hã làa sòobɛ́ɛ mu bìo yi. Mu bon, bìa bìo sã le Dónbeení yi á fo hìína sìa.

O Poole wee fìo o Filemɔn o Onɛziimu dãní yi

8-9 Lé bũn te bìo á ĩ wee fìoráa fo le ũ wé bìo fo ko à ũ wé. Wa páaníló là a *Krista bìo yi, á ĩ lá dà à na le ɲii á à bío le ũ wé mu. Ɛ̃ɛ ká ì màhã pá à fìo fo bìo wa wa làa mín bìo yi. Awa, á ìnɛ́n nì-kínle Poole, yìa wi ho kàsó yi o Yeesu Krista tonló sáró bìo yi á pá wee fìo fo bìo wa wa làa mín bìo yi,

10 le ũ sábéré à ũ wé bìo á ĩ ì bío ò na fonì o Onɛziimu dãní yi, wón na á ĩ wó ó ɔ lé ì za mu kèrètíɛmu dãní yi ho kàsó yi.

11 O bìo ɲúhũ lá mía ũ cɔ̃n bũn bon, ɛ̀ɛ ká hã laà na kà wán á ìnɛ́n làa fo ó ɔ bìo ɲúhũ wãa wi cɔ̃n.*

12 Awa, á ĩ wãa à bío le o Onɛziimu mu bìní ɓuen ũ cɔ̃n, o bìo ɓɛ̀ntìn here mìì làa sòobɛ́ɛ.

13 Bìo á ĩ wi ho kàsó yi le bín-tente bìo yi, á ĩ yàá lá wi à ĩ día wo ì nìsãní, ò ɔ wé séení mi ũ lahó yi.

---

* **1:11** Onɛziimu: Le yèni mu kúará le ‹mu ɲúhũ wi›.

14 Ɛɛ ká ɩ̃ màhã́ yí wi à ɩ̃ wé bɩ̀o ɓúi o dã́ní yi ká ɩ̃ làa fo yí ɲá mín yi. Lé bɩ̀o á ɩ̃ yí wi à mu
tentemu na fo ò wé á à na mɩ̀i à wé lè ɩ̃ wee kɩ̃́kã́ fonɩ̀ lè mu wéró, ká mu lé ũnɛ́n ũ bɛɛre
yi.
15 Ɲún-sɩ̀ á le Dónbeenɩ̀ yàá wó ó ɔ Onɛziimu khɛ̀ra làa fo ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ yi, bèra a na ká
a bɩ̀nía ɓuara ũ cɔ́̃n, à mi wã́a páaní kɛɛní fɛ́ɛɛ.
16 Hã laà na kà wán ó ɔ yínɔ́ń wobá-nɩ̀i mí dòn, o bɩ̀o ɲúhṹ wi po bṹn. O wã́a lé mɩ̀n
za kèrètɩ̃ɛ, á fo ko à ũ wíoka wań wo làa sòobɛ́ɛ. O lé wàn za kèrètɩ̃ɛ na á ɩ̃ ɓɛ̀ntɩ̃́n wa làa
sòobɛ́ɛ. A ɩ̃ mún láa mu yi le fo ò wíoka à wań wo á yàá a poń ɩ̀nɛ́n, bɩ̀o ó ɔ bɩ̀o sã́ fonɩ̀ bɩ̀o
yi, làa bɩ̀o mi páanía là a Ɲúhṹso bɩ̀o yi.
17 Awa, ká fo zũ le warɛ́n lé ɓa bɔ̃́nlowà binbirí, ká a bɩ̀nía ɓuara ũ cɔ́̃n, à ũ ɓua a sese,
à kɛń lè lé ɩ̀nɛ́n ɩ̃ bɛɛre.
18 Ká a wó khon làa fo bɩ̀o ɓúi yi, tàá ká a ko ò ɔ wɩ̃́ bɩ̀o ɓúi fonɩ̀ síi, à ũ ɲɩ̀ mu ɩ̀nɛ́n ɲúhṹ
yi.
19 Hã ɲi-cúa na á ɩ̃ wee túa lè ɩ̃ nín-bia lé hɩ̀a kà: «Ɩ̃nɛ́n Poole á à wɩ̃́ ũ kení na wi o yi». Ɩ̃
yí máa bío le fo ko à ũ wɩ̃́ bɩ̀o ɓúi mɩ̀i, ká fo màhã́ ko à ũ zṹń lé ɩ̀nɛ́n lé yɩ̀a zéenía o Yeesu
bɩ̀o làa fo á fo yúráa le mukã́nɩ̀ binbirɩ̀.
20 Awa, wàn za Filemɔn, á ɩ̃ wee fɩ̀o fo o Ɲúhṹso yèni yi le ũ wé bɩ̀o á ɩ̃ wee fɩ̀o fo le ũ
wé. Wa páaníló là a *Krista bɩ̀o yi, ũ yí día le ɩ̃ yilera lùnka mu bɩ̀o yi.
21 Ɩ̃ láa mu yi le bɩ̀o á ɩ̃ túara ho vũahṹ yi le ũ wé á fo ò wé kɛ̃́nkɛ̃́n. Ɩ̃ yàá zũ le fo ò wé
yòó puuní bɩ̀o á ɩ̃ le ũ wé yi.
22 Mún cà le zɩ̀i ɓúi ká làa mi. Ho fɩ̀oró na mi wee wé ɩ̃ bɩ̀o yi, á ɩ̃ láa mu yi le hen làa
cɩ̀inú ká ɩ̃ yí ɩ̀ten ɓueé ɓúɛɛkí mia.

Le mɔ́ndɛ́n tɛ̀ɛnɩ̀i

23 O Epafaraasi na làa mi páanía wi ho kàsó yi o Yeesu *Krista tonló sáró bɩ̀o yi wee
tɛ̀ɛní fonɩ̀.
24 O Maaki, là a Arisitaaki, là a Demaasi, là a Luki, bán ɓúenɓúen na làa wɛn páanía
wee sá ho tonló dà-kéní á mún wee tɛ̀ɛní fonɩ̀.
25 Le wa Ɲúhṹso Yeesu *Krista à wé mí sã́amu làa mia.

Hebere vũahṹ

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

Yĩa túara ho vũahṹ mu á wa yí zũ. Ɓànso túara ho nɔn bĩa tà a Yeesu yi na le lònbee lè mí sĩíwà yú. O túara ho nɔn ɓa yi bèra a na à ɓa yí pĩ le Dónbeenĩ bĩo, ká ɓa hení mí sĩa à fárá dĩn, à zũń le bĩo ó ɔ Yeesu wó á po mu bĩo ɓúenɓúen.

Ho vũahṹ mu wee zéení le le Dónbeenĩ dĩn mí Za Yeesu wán zéeníanáa miten lè ɓa nùpua á mu vóráa. Le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà ó orɛ́n bĩo ɲúhṹ wi po. O po ho wáayi tonkarowà, á po a *Mɔyiize là a Zozue (1–3).

O Yeesu mu bĩo ɲúhṹ wi po le *Dónbeenĩ yankarowà na yánkaa wi. Orɛ́n lé yĩa lé le Dónbeenĩ yankaro binbirĩ. Lé bṹn te bĩo le Dónbeenĩ mu wee sɛ́n ɓa nùpua bè-kora día à kãníináa ɓa mu húmú yi o pànká yi. Bĩo ó ɔ *Isirayɛɛle nĩpomu fù wee ya hã muiní lè ɓa bà-kùio na le Dónbeenĩ yi, lé bṹn fù wee zéení a Yeesu *Krista na ɓueé hí bĩo (4–10).

Ho vũahṹ lii véeníi wee hení ɓa kèrètĩɛwa sĩa à ɓa wíoka ca mí kuio le Dónbeenĩ bĩo yi. Bĩo le Dónbeenĩ nĩpomu fù fárá dĩnnáa mí sĩadéró le Dónbeenĩ yi á ho vũahṹ mu bía bĩo. Ho mún wee kàrán ɓa nùpua à ɓa kàràfá miten o Yeesu mí dòn yi. Le ɓa fá mí yĩo wo yi, à hĩ mí sĩa le lònbee lè mí sĩíwà yi, á fárá dĩn fúaa mu véeníi (11–13).

Le Dónbeenĩ dĩn mí Za wán wee bíoráa

1 Le Dónbeenĩ yánkaa dĩn ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà wán á bíaráa lè wàn ɓùaawa. Le wó mu pɔ̃̀nna cɛ̀rɛ̀ɛ yi, á le bíoró làa ba mún sĩíwà boo.

2 Ɛ̃ɛ ká hã laà na kà wán hã pɔ̃̀nna vaa véeníi, á le dĩn mí Za wán wee bíoráa làa wɛn. Lé le Za mu le dĩn wán á lérarâa mu bĩo ɓúenɓúen. Lé orɛ́n le wã̃a dó mu bĩo ɓúenɓúen níi yi.

3 Orɛ́n lé yĩa le Dónbeenĩ cùkú beenĩ wee mi yi. Bĩo á le Dónbeenĩ karáa lé bṹn ó orɛ́n mún karáa. O ɓuan mu bĩowa ɓúenɓúen dĩnía lè mí bíonĩ na pànká wi. Lé orɛ́n le Dónbeenĩ dĩn wán á sɛ́raráa ɓa nùpua bè-kora día, á ɓa wee ce le yahó. Bṹn mɔ́n ó ɔ yòó kará ho wáayi le Dónbeenĩ nín-tĩánĩ, dén na po mu bĩo ɓúenɓúen.

Le Dónbeenĩ Za po ho wáayi tonkarowà

4 Làa bĩo le Dónbeenĩ Za po poráa ho wáayi tonkarowà, lé kà síi á le yèni na le wee ve làa wo mún po poráa ɓa yèni.

5 Le Dónbeenĩ dĩǹ yí bía làa wáayi tonkaro ɓúi le:
«Fo lé ĩ Za.
Ho zuia ɲii wán á ĩ lé mĩn Maá.»*
Le mún dĩǹ yí bía bĩo kà là a ɓúi:
«Ĩnɛ́n á à wé ɓàn Maá,
ó orɛ́n á à wé ĩ Za.»†

6 Ká pãahṹ na le Dónbeenĩ tonkaa mí Za kĩnleso ho dĩmíɲá yi, á le bía bĩo kà:
«Ho wáayi tonkarowà ɓúenɓúen ko ɓa wé ɓùaaní a.»‡

7 A le ɓɛ̀n bía ho wáayi tonkarowà dã́ní yi le:
«Le Dónbeenĩ wee wé à le tonkarowà kɛń lòn pinpiró,
le wee wé à le ton-sáwá mu kɛń lòn dɔ̃hṹ dɛnní.»§

8 Ká le màhã́ bía bĩo kà mí Za dã́ní yi:
«Ũnɛ́n Dónbeenĩ, ũ bɛ́ɛnĩ díró ɲii máa fĩ máa mi.
Fo ò pa ũ nĩpomu bĩo lè ho térénló.

9 Fo wa bĩo térénna, fo ɲina mu bè-kora.
Lé bṹn nɔn á ĩnɛ́n na lé ũ Dónbeenĩ á kúaa ho ɲiló ũ ɲúhṹ wán

---

* **1:5** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 2.7 † **1:5** Mi loń Samuwɛɛle cúa-ɲun níi vũahṹ 7.14 ‡ **1:6** Mi loń Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 32.43 § **1:7** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 104.4

à zéení le ĩ tà ũ bĩo.
Lé bũn wɛɛ́ra ũ sĩi.
Ĩ dó ho cùkú foǹ á po mi ninzàwa na ká.»*
10 Le pá bĩnía bía bĩo kà mí Za mu dãní yi:
«Mu ɲúhũ ɓúakániì ká bĩo ɓúi dĩǹ yí léra, á ũnɛ́n Ɲúhũso lé fo léra ho tá,
á lé fo mún léra ho wáayi.
11 Bũn bè-lénnia so ɓúenɓúen khíi vé, ká ũnɛ́n á à kɛń bĩn fɛ́ɛɛ.
Ho wáayi lè ho tá wé è khè lòn sĩ-zĩnia.
12 Fo ò bi mu lòn báká beenĩ á à bàrá,
mu ù yèrèmá lòn sĩ-zĩnia,
ká ũnɛ́n á à dĩn làa bĩo fo karáa, fo ò kɛń bĩn fɛ́ɛɛ.»†
13 Le Dónbeenĩ dĩǹ yí bía làa wáayi tonkaro ɓúi le:
«Ɓuee kɛɛní ĩ nín-tĩánĩ,
fúaa ká ĩ ɓúrá ũ zúkúsa ũ tá
á ũ bò ũ zení wán.»‡
14 Á ɓa tonkarowà na wee lé ho wáayi ɓɛ̀n lé ɓa yɛ́n? Ɓa lé le Dónbeenĩ ton-sáwá. Le wee tonka ɓa à ɓa ɓuee séení bĩa á à yí ho kãníló le Dónbeenĩ cɔ̃́n.

2

Mi wa dé ho kãníló bĩo le sòobɛ́ɛ yi

1 Lé bũn nɔn á bĩo wa ɲá á wa ko wa ɓua lè wa sòobɛ́ɛ, bèra a na wa yí vĩ.
2 Le Dónbeenĩ ɲi-cúa na ho wáayi tonkarowà mà á bĩo lé ho tũiá, á nùpue lée nùpue na ɓɛ̀n yí bò hã yi, wón yú mu ɓàn lònbee na ko làa wo.*
3 Awa, ká warɛ́n mún yí dó ho kãníló na kà ɓàn síi bĩo le sòobɛ́ɛ yi, á wa so dà à kãní waten le lònbee na ko làa wɛn yi le? Ho kãníló mu bĩo lé o Ɲúhũso míten á nín-yání buera mu. Á bĩa ɲá mu á zéenía lè warɛ́n le ho bĩo bon.
4 Á le Dónbeenĩ zéenía le bĩo ɓa bía bon. Le zéenía mu lè mu yéréké bĩowa lè mí sĩíwà na wee zéení le pànká, lè mu bĩowa wéró pànká na lerɛ́n mí bɛɛre Hácírí wee na ɓa nùpua yi làa bĩo le sĩi vá yi.

Le Dónbeenĩ dĩn o Yeesu wán wee kãninaa ɓa nùpua

5 Le Dónbeenĩ yí dó ho yĩrón dĩmíɲá na wa wee bío bĩo ho wáayi tonkarowà níi yi.
6 Le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi, ó o ɓúi yàá túara bĩo kà:
«Ɛ́ee Dónbeenĩ! O nùpue lée wée á fo ò leékaráa o bĩo?
O nùpue lée wée á fo ò paráa o bĩo?
7 Fo wó á ho wáayi tonkarowà bĩo ɲúhũ wi á po a ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ yi.
Bũn mɔ́n á fo bĩnía wó ó o yú ho cùkú lè le yèni,
8 fo bàrá a mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhũ wán.»†
Bũn wee zéení le le Dónbeenĩ wó ó o wi mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhũ wán, á dɛ̀ɛ ɓúi yí ká. Ɛ̃ɛ ká hã laà na kà wán á wa dĩǹ yí máa mi mu.
9 Ɛ̃ɛ ká bĩo kà lé bĩo wa zũ: Le Dónbeenĩ wó á ho wáayi tonkarowà bĩo ɲúhũ wi á po a Yeesu ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ yi. Á hã laà na kà wán á le bĩnía wó ó o yú ho cùkú lè le yèni le lònbee na ó o lá á húrunnáa bĩo yi. Le wó mu kà síi bèra a na à le sãamu pànká yi, ò o húmú bĩo séení ɓa nùpua ɓúenɓúen.
10 Mu bon, mu se à le Dónbeenĩ na léra mu bĩo ɓúenɓúen, dĩo ɓuan mu ɓúenɓúen dĩnía à wé ò o Yeesu kã́a le lònbee yi bèra a na ò o bĩo ɲii sí làa bĩo mu lá ko mu wéráa. Le wó

* **1:9** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 45.7-8 † **1:12** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 102.26-28 ‡ **1:13** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 110.1 * **2:2** Le Dónbeenĩ ɲi-cúa na le tonkarowà mà: Mu wee bío o Mɔyiize làndá bĩo dãní yi. Ɓa zúifùwa cɔ̃́n á le Dónbeenĩ dĩn ho wáayi tonkarowà wán á bíaráa là a Mɔyiize. † **2:8** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 8.5-7

kà síi bèra a na à ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ páaní le cùkú yi làa de. Lé o Yeesu wó á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ wé è yíráa ho kãníló.
11 O Yeesu lé yɩ̀a wee wé à ɓa nùpua ce le Dónbeenɩ̀ yahó. Á bɩ̀a ó ɔ wee wé à ɓa ce bán ɓúenɓúen làa wo wã́a lée Maá nɩ̀-kéní zàwa. Lé bṹn te bɩ̀o ó ɔ Yeesu wee veráa ɓa lè mín zàwa lè mín hɩ̃́nni ká mu nɩ̀yio mía wo yi.
12 Bɩ̀o kà lé bɩ̀o ó ɔ bía:
«Dónbeenɩ̀, ɩ̃́ ì zéení ṹ bɩ̀o lè wàn zàwa lè wàn hɩ̃́nni.
Ɩ̃́ ì khòoní fo ṹ nɩ̀pomu ɓúenɓúen tɩ̃́ahṹ.»‡
13 O mún bía le:
«Ɩ̃́nɛ́n á à dé ɩ̃́ sɩ̃́i le Dónbeenɩ̀ yi.»
O pá bɩ̃́nía bía le:
«Lé wɛn na páanía wi, ɩ̃́nɛ́n lè ɓa zàwa na fo nɔn mɩ̀ɩ.»§
14 Awa, á bɩ̀o á bán zàwa so lé ɓa nùpua binbirí, ó ɔ Yeesu mí bɛɛre mún lá ɓa sɩ̃́í, bèra a na ò orɛ́n mí bɛɛre húmú pànká yi ò ɔ yí ho pànká o *Satãni wán, yɩ̀a wee wé à ɓa nùpua hí,
15 ò ɔ mún kã́ní bɩ̀a ɓúenɓúen na mu húmú zɔ̃́nló lá can lòn wobáaní ɓa sɩ̃́i wizooní ɓúenɓúen yi.
16 O Yeesu mu cén yí ɓuara wáayi tonkarowà séeníló bɩ̀o yi. Lé o *Abarahaamu mɔ̀nmànía ó ɔ wà ɓueé séení.
17 Lé bṹn nɔn ó ɔ ko ò ɔ láráa mín zàwa lè mín hɩ̃́nni sɩ̃́i binbirɩ̀, bèra a na ò ɔ dàń wé mín zàwa lè mín hɩ̃́nni mu yankarowà ɲúhṹso, á zũ ɓa nùpua màkárí, á láayi wi le Dónbeenɩ̀ cɔ̃́n, à le Dónbeenɩ̀ wé sɛ́n ɓa nùpua bè-kora día.
18 Á bɩ̀o ó ɔ Yeesu mí bɛɛre kã́a le lònbee yi á kúará khɛ́ra, lé bṹn nɔn ó ɔ dà wee séenínáa bɩ̀a ɓúenɓúen na ho kúará khɛ́nló wee yí.

3

O Yeesu bɩ̀o ɲúhṹ wi po a Mɔyiize

1 Lé bṹn nɔn á minɛ́n wàn zàwa lè wàn hɩ̃́nni na bɩ̀o sã́ le Dónbeenɩ̀ yi, minɛ́n na le mún hueekaa à mi níní kɛń le bɩ̀o yi, mi le mi yilera kɛń o Yeesu bɩ̀o wán. Lé orɛ́n le Dónbeenɩ̀ tonkaa ó ɔ ɓueé wó bɩ̀o wa dó wa sɩ̀a yi wee bío wéréwéré yankarowà ɲúhṹso.
2 Le Dónbeenɩ̀ léra a ò ɔ sá ho tonló mu, ó ɔ mún bò bɩ̀o ɓúenɓúen na le le o wé yi, làa bɩ̀o ó ɔ *Mɔyiize yánkaa wóráa mu lè le Dónbeenɩ̀ nɩ̀pomu.
3 Ɛ̀ɛ ká a Yeesu màhã́ ko lè ho cùkú á po a Mɔyiize, làa bɩ̀o á yɩ̀a son le zɩ̃́i koráa lè ho cùkú á po le zɩ̃́i mí bɛɛre bɩ̀o síi.
4 Mu bon, zɩ̃́i na wi à nùpue yí son le dén mía. Ká le Dónbeenɩ̀ lé dɩ̀o ɓɛ̀n wó á mu bɩ̀o ɓúenɓúen wi làa bɩ̀o mu karáa.
5 O Mɔyiize yánkaa bò bɩ̀o le Dónbeenɩ̀ le o wé yi le zɩ̃́i nɩ̀pomu ɓúenɓúen tɩ̃́ahṹ. Wón lé le Dónbeenɩ̀ ton-sá, á bɩ̀o ó ɔ wee wé ko mu zéení le Dónbeenɩ̀ ɲi-cúa na le è fɛɛ.
6 O *Krista mún bò bɩ̀o le Dónbeenɩ̀ le o wé yi ká wón ɓɛ̀n lé le Za, á le bàrá mí zɩ̃́i nɩ̀pomu ɲúhṹ wán. Bṹn nɩ̀pomu so lé warɛ́n, ká wa wíokaa henía wa sɩ̀a wee lòoní bɩ̀o wa dó wa sɩ̀a yi.

Bɩ̀a dó mí sɩ̀a le Dónbeenɩ̀ yi khɩ̀i kɛń le vṹńnà yi

7 Lé bṹn nɔn le Dónbeenɩ̀ Hácírí bía bɩ̀o kà:
«Ho zuia, ká le Dónbeenɩ̀ wee bío làa mia,
8 à mi yí wé lòn nùpua na yí wi ɓa ɲí dɛ̀ɛ
làa bɩ̀o á mi wóráa mu ho pã́ahṹ na mi kã́a á khũ̃aana le Dónbeenɩ̀ ɲii yi ho tá henɩ̀ yi bɩ̀o síi.
9 Á le bía le mɩ̀n ɓùaawa yánkaa khũ̃aana mí ɲii yi ho tá henɩ̀ yi
á khɛ́raráa mí kúará

‡ **2:12** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 22.23 § **2:13** Mi loń Ezayii vũahṹ 8.18

à ɓa ɲɔ̀ɲ̀ mɔn bɩ̀o mi wó hã̃ lúlúio ɓúará-ɲun yi.
10 Lé bṹn te bɩ̀o á le sɩ̃i cã́náa ɓa yi, á bía bɩ̀o kà:
Ɓa nùpua na kà wee pɩ́ ɩ̃ bɩ̀o fɛ́ɛɛ, le dã́ní na á ɩ̃ wi à ɓa lá á ɓa día.
11 Bɩ̀o le sɩ̃i cã́ ɓa yi, á le báa
le ho lahó na á le wíokaa à ɓa vṹń yi á ɓa wã́a máa zo yi hùúu.»*
12 Wàn zàwa lè wàn hɩ̃́nni, mi pa miten bɩ̀o, ò ɔ ɓúi hɩ̃́a yí wé sɩ̃-kohó ɓànso mi tɩ̃́ahṹ à kã́a pɩ́ le Dónbeenɩ̃ día, dɩ̀o wi fɛ́ɛɛ.
13 Mi wé hení mín sɩ̃a làa wizooní ɓúenɓúen, pã́ahṹ na wa wi «ho zuia» na le Dónbeenɩ̃ bía bɩ̀o. Ká mi wé wé mu bèra a na à mi nɩ̃-kéní woon yí día míten le mu bè-kohó khà vɩ̃iní, à wé lòn nùpua na yí wi ɓa ɲí dɛ̀ɛ bɩ̀o síi.
14 Ká wa fárá dɩ̃́n bɩ̀o wa dó wa sɩ̃a yi wán mu ɲúhṹ ɓúɛɛníi fúaa wa mukãnɩ̃ véró, se wa màhã́ páanía sá là a Krista.
15 Làa bɩ̀o mu bíaráa kà síi:
«Ho zuia, ká le Dónbeenɩ̃ wee bío làa mia,
à mi yí wé lòn nùpua na yí wi à ɓa ɲí dɛ̀ɛ
làa bɩ̀o á mi wóráa mu ho pã́ahṹ na mi kã́a á khũ̃aana le Dónbeenɩ̃ ɲii yi bɩ̀o síi.»†
16 Bɩ̃a ɲá le Dónbeenɩ̃ bíonɩ̃ à ɓa «kã́a á khũ̃aana le ɲii yi» lé ɓa yɛ́n? Mu so yínɔ́ń bɩ̃a ɓúenɓúen na ó ɔ Mɔyiize fó lóráa ho *Ezipite kɔ̃hṹ yi le?
17 Bɩ̃a «le Dónbeenɩ̃ sɩ̃i cã́ yi hã̃ lúlúio ɓúará-ɲun yi» lé ɓa yɛ́n? Mu so yínɔ́ń bɩ̃a wó mu bè-kora ho tá henɩ̃ yi á húrun bɩ̃́n le?
18 Á bɩ̃a le «báa le ho lahó na á le wíokaa à ɓa vṹń yi á ɓa wã́a máa zo hùúu» lé ɓa yɛ́n? Mu so yínɔ́ń bɩ̃a pã́ á yí bò bɩ̀o le bía yi le?
19 Wa ɓɛ̀n mɔn le ɓa yí dàńna yí zon hã̃ vṹńnà lahó mu yi, lé bɩ̀o ɓa yí tà yí dó mí sɩ̃a le Dónbeenɩ̃ yi.

4

1 Awa, á bɩ̀o le Dónbeenɩ̃ ɲii na le dó le wa à zo hã̃ vṹńnà lahó na le wíokaa ká làa wɛn pá wi bɩ̃́n wa bɩ̀o yi, á mi cén wa pa waten bɩ̀o à wa yí khe ho lahó mu yi.
2 Mu bon, dén bín-tente so á wa ɲá làa bɩ̀o á wàn ɓùaawa yánkaa ɲánáa le bɩ̀o síi. Ká le bíonɩ̃ mu màhã́ yí séenía ɓa, lé bɩ̀o ɓa dó mí sɩ̃a le bíonɩ̃ mu yi.
3 Ká warɛ́n bán ɩ̀ zo hã̃ vṹńnà lahó mu yi, lé bɩ̀o wa dó wa sɩ̃a le bíonɩ̃ mu yi. Ho lahó mu na le bía bɩ̀o kà dã́ní yi:
«Bɩ̀o á ɩ̃ sɩ̃i cã́ ɓa yi, á ɩ̃ báa
le ho lahó na á ɩ̃ wíokaa à ɓa vṹń yi á ɓa wã́a máa yí hùúu.»*
Pã́ahṹ na le Dónbeenɩ̃ bía mu yi, à bṹn le léra mu bɩ̀o ɓúenɓúen vó.
4 Le Dónbeenɩ̃ bíonɩ̃ vũ̃ahṹ ɓúi yi á bɩ̀o kà lé bɩ̀o bía hã̃ wizooní bɩ̀o hèɲun níi dã́ní yi:
«Bɩ̀o le Dónbeenɩ̃ sá mí tonló ɓúenɓúen vó, á le vṹńna hã̃ wizooní bɩ̀o hèɲun níi zoɲ̀.»†
5 Á bɩ̀o kà pá bɩ̃́nía bía: «Ho lahó na á ɩ̃ wíokaa à ɓa vṹń yi á ɓa wã́a máa yí hùúu.»
6 Bɩ̃a le Dónbeenɩ̃ nín-yání bía le bín-tente mu nɔn yi bán yí zon hã̃ vṹńnà lahó mu yi, lé bɩ̀o ɓa yí tà yí dó mí sɩ̃a le yi. Lé bṹn te bɩ̀o á ɓa ɓúi dà à zoráa ho lahó mu yi.
7 Lé bṹn te bɩ̀o le Dónbeenɩ̃ bɩ̃́nía dó le wizonle ɓúi, á wee ve làa «zuia». Le wizonle mu ó ɔ *Daviide bía dã́ní yi lúlúio cɛ̀rɛ̀ɛ bṹn mɔ́n lè hã̃ bíoní na kà, hɩ̃́a wa ló wán:
«Ho zuia, ká le Dónbeenɩ̃ wee bío làa mia,
à mi yí wé lòn nùpua na yí wi ɓa ɲí dɛ̀ɛ.»‡
8 Ká a Zozue lá dú mu nɩ̃pomu yahó á ɓa zon hã̃ vṹńnà mu lahó yi, se le Dónbeenɩ̃ wã́a lá máa bɩ̃́ní máa bío wizonle ɓúi bɩ̀o.
9 Lé bṹn nɔn á hã̃ vṹńnà na ka lè hã̃ wizooní bɩ̀o hèɲun níi vṹńnà bɩ̀o á le Dónbeenɩ̃ wíokaa bɩ̀o ká lè mí nɩ̃pomu.

---

* **3:11** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 95.7-11 † **3:15** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 95.7-8 * **4:3** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 95.11 † **4:4** Mi loń Bɩ̀o ɲúhṹ ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 2.2 ‡ **4:7** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 95.7-8

10 Mu bon, yïa zon le Dónbeenì vũńnà yi, wón mún sá vó wee vũń làa bïo le Dónbeenì
sá à le vũńnanáa bïo síi.
11 Áwa, á mi cén wa dé sòobɛ́ɛ à wa dàń zo hã vũńnà mu yi. Mi wa pa waten bïo à wa
hïa yí pï le Dónbeenì bïo, làa bïo á wàn ɓùaawa pã́náa le bïo bïo síi.
12 Le Dónbeenì bíonì wee na le mukãnì binbirì, le pànká wi làa sòobɛ́ɛ po ho khà-tóní
na yara lé hã bïo ɲun. Le wee zo ɓa nùpua khïí zoo ɓúe ɓa sïa yi. Le ka lòn khà-tóní, á wee
fũaa hã hũn-ɲúná khïí zoo ɓúe ho sánbáɲiló yi. Bïo ó ɔ nùpue sïi wee vá yi, là a yilera á
le bíonì mu wee zũń wéréwéré.
13 Mu bè-lénnia yi á dɛ̀ɛ woon yí sà le Dónbeenì yi. Mu ɓúenɓúen dïn dɛnkhɛɛn á le wee
mi. Dén Dónbeenì so lé dïo wa ɓúenɓúen lè wa nì-kéní kéní ko wa khíi zéení bïo wa wó
à na yi.

O Yeesu lé ɓa yankarowà ɲúhũso beenì

14 Wa yú le *Dónbeenì yankarowà ɲúhũso beenì. Wón khïína zoó ɓó le Dónbeenì mí
bɛɛre yi yàá. Ɓa yankarowà ɲúhũso beenì mu lé o Yeesu, le Dónbeenì Za. Áwa, á bïo wa
dó wa sïa yi á mi cén wã́a le wa wíoka pa bïo làa sòobɛ́ɛ.
15 Ɓa yankarowà ɲúhũso beenì na wa yú yínɔń nùpue na yí dà máa séení wɛn wa
yídàmu yi. Orɛ́n mí bɛɛre á ho kúará khɛ́nló lè mí sïíwà yàá yú làa bïo warɛ́n kúará wee
khɛ́nnáa, ká arɛ́n màhã́ yí wó bè-kohó yí mɔn.
16 Á mi wã́a wa vá vaa ɓúe le Dónbeenì na wee wé mu sãamu yi ká zã́níi mía wɛn. Ká
wa wó bũn, á le è zũń wa màkárí, á à sɛ́n wa bè-kora à día. Le è wé mu ho pã́ahũ na mu
ko yi.

5

1 Ɓa yankarowà ɲúhũso á le Dónbeenì léra ɓa nùpua tïahũ, ò ɔ wé sá le tonló ɓa bïo
yi. Orɛ́n lé yïa wee na ɓa nùpua mu hãmu le Dónbeenì yi, á wee ya ɓa bè-kora sɛ́ndíaró
muiní. 2 Ɓa nùpua na yí zũ mu bïo yara, na wee va vï, bán ó ɔ yankaro mu zũ bïo, lé bïo
ó orɛ́n mí bɛɛre mún lé o yídà.
3 Lé bũn bïo yi ó ɔ ko ò ɔ wé ya orɛ́n lè ɓa zã́amáa bè-kora sɛ́ndíaró muiní.
4 Nùpue yí dà máa dé míten làa yankarowà ɲúhũso míten. Le Dónbeenì lé dïo wee ve
o nùpue à dé ho tonló mu yi, làa bïo le vonnáa o *Aaron á dó ho yi bïo síi.
5 O *Krista bïo mún ka kà síi. O yí wó míten làa yankarowà ɲúhũso. Lé le Dónbeenì
dó a ho tonló mu yi, á bía bïo kà nɔn wo yi:
«Fo lé ï Za.
Ho zuia ɲii wán á ĩ lé mïn Maá.»*
6 Le Dónbeenì pá bïnía bía bïo kà:
«Fo lé o yankaro fɛ́ɛɛ
là a Mɛlɛkisedɛɛki bïo síi.»†
7 Pã́ahũ na ó ɔ *Krista hïa wi ho tá wán, ó ɔ fïora á ɓónɓónía le Dónbeenì lè mí pànká,
lè hã yèn-caa, dïo lá dà wee kãní a mu húmú yi. Á bïo ó ɔ liinía míten, á tà mu ɓúenɓúen
yi, á le Dónbeenì ɲá a fïoró.
8 Bïo ó ɔ lé le Dónbeenì Za mí cúee, ò ɔ pá tà le lònbee ɓúenɓúen na yú a yi á kenianáa
míten làa bïo ó ò bèráa le Dónbeenì bíonì yi.
9 Lé bũn tiíra a bïo ɓúenɓúen ɲii, á nɔn á bïa wee bè o bíoní yi ɓúenɓúen wé è yíráa ho
kãníló na lé le mukãnì na máa vé.
10 Le Dónbeenì dó a wó lè ɓa yankarowà ɲúhũso là a Mɛlɛkisedɛɛki bïo síi.

Héyïi! Mi yi pï le Dónbeenì bïo

11 Bïo cɛ̀rɛ̀ɛ wi wa cɔ̃́n wa dà à bío o Mɛlɛkisedɛɛki mu bïo dã́ní yi, ká mu yara zéeníló
lònbee màhã́ wi, lé bïo mi yí máa wé ɲí mu bïo à zũń yara fùafùa.

---

* **5:5** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 2.7 † **5:6** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 110.4

12 Mi wɑ́a lá ko mi wé ɓa nĩ-kàránlowà, à hàrí lòn zuia mi màkóo pá wi ɓa wíoka kàrán
mia lè le Dónbeenĩ bĩo na nín-yání kàránna làa mia. Mi màkóo pá wi mu yoomu yi, mi
yí dà máa dí dĩnló na lĩ.
13 Yĩa màkóo wi mu yoomu yi wón ka lòn kúnkúza. O yí zũ bĩo se làa bĩo yí se hueekaró
mín yi.
14 Ɛɛ ká ho dĩnló na lĩ hón lé bĩa dɔ̃n vó te mí dĩnló. Bán fá, á zũ bĩo se làa bĩo yí se
hueekaró mín yi.

6

1 Lé bũn nɔn ó o *Krista nín-yání bĩo na ɓa kàránna làa wɛn á mi wa dà wán, ká wa va
làa yahó o bĩo zũńló yi lòn nùpua na dɔ̃n vó. Bĩo wa zũ vó á mi yí wa bĩní ɓúa kàránló
ɲúhũ: Mu lé à pĩ hã wárá na yí se, à dé ũ sĩi le Dónbeenĩ yi,
2 làa bĩo ɓa wee wé à ceéráa míten le Dónbeenĩ yahó,* lè le níi bèró ɓa nùpua wán, làa
bĩo ɓa nĩ-hía á à vèeráa, lè le mɔ́ndɛ́n cítíi bĩo.
3 Bũn lé bĩo wa à wé, ká le Dónbeenĩ tà.
4 Mi loń. Ɓa nùpua ɓúi wi bĩn á yú mu khoomu, le Dónbeenĩ hɔ̃n ɓa lè mu bè-tentewà
cɛ̀rɛ̀ɛ, ɓa mún yú le Dónbeenĩ Hácírí,
5 á zũ le le Dónbeenĩ bíonĩ se làa sòobɛ́ɛ. Ho dĩmíɲá na ho yĩró á ɓa zũ pànká bĩo.
6 Bũn ɓúenɓúen mɔ́n, à ɓa pá bĩnía wee wé mí bè-kĩa, á bĩo wɑ́a bĩní ì wé á ɓa à
yèrèmánáa mí yilera lè mí wárá bũn mía. Bán nùpua so síi ka lè ɓa bĩnía wee ɓúɛɛ le
Dónbeenĩ Za ho *kùrùwá wán, á wee zùań wo yi ɓa nùpua yĩo yi.
7 Hen ká ho viohó wee tè wé se ho tá wán ò o vàro dĩnló be wé se, à le Dónbeenĩ dúɓua
ho tá mu yi.
8 Ká lé hã kíkara lè le ɲí-kora wee sà ho wán, se ho tá mu cũnú mía. Le Dónbeenĩ hĩa
dánkání ho, á mu véenii ká ho ò cĩí.
9 Wàn zàwa lè wàn hĩnni na wa wa làa sòobɛ́ɛ, hàrí ká wa wee bío kà síi, á wa pá láa
mu yi le mi bò ho wã-tente, hĩa wee va ho kãníló lahó yi.
10 Le Dónbeenĩ térénna, le yi máa sà mi bè-wénia yi, làa bĩo mi zéeníanáa le mi wa làa
de. Le séenii na mi wó, làa dĩo mi pá lan wee wé ɓa kèrètĩɛwa dãní yi á le zũ.
11 Ká wa màhã wi à mi nĩ-kéní kéní ca mi kuio fúaa mu véenii, bèra a na à bĩo mi dó
mi sĩa wee lòoní à wé à ɲii sí.
12 Mi cén wɑ́a yí dí parí, ká mi wé lè ɓa nùpua na wee dé mí sĩa le Dónbeenĩ yi fɛ́ɛɛ bĩo
síi, à yíráa bĩo le dó mí ɲii le mí ì na.

Le Dónbeenĩ dó mí ɲii à le máa yèrèmá le

13 Bĩo le Dónbeenĩ hĩa dó mí ɲii nɔn o *Abarahaamu yi, á le báa lè mí yèni, lé bĩo á
nùpue na po le á le è báaráa yèni á mía.
14 Bĩo kà lé bĩo le bía: «Ũuu, ĩ ì wé mu bè-tentewà cɛ̀rɛ̀ɛ làa fo, ĩ ì wé á ũ mɔ̀nmànía á à
wé boo làa sòobɛ́ɛ.»†
15 Ó o Abarahaamu ɓɛ̀n hã mi sĩi pannáa bĩo le Dónbeenĩ dó mi ɲii le mí ì wé, á le wó
mu nɔn wo yi.
16 Ká ɓa nùpua le mí ì báa, à ɓa báa là a ɓúi na po ɓa yèni, á nùpue mún máa wé bĩní
kán bĩo ɓa báa ɲii wán.
17 Làa bũn síi á le Dónbeenĩ mún wi à bĩa le dó mi ɲii le mí ì wé lè mu bè-tentewà à zũń
kɛ̃́nkɛ̃́n le le è wé mu. Lé bũn te bĩo le báa á bò bĩo le dó mí ɲii le mí ì wé wán.
18 Mu bon, mu bĩowa bĩo ɲun mu na yí máa yèrèmá á le Dónbeenĩ yí máa fĩ sabéré yi.
Awa, á warɛ́n na pã́ mu bĩo ɓúenɓúen á sĩa hã làa sòobɛ́ɛ wíokaa wee dé wa sĩa lòoní bĩo
le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé.

---

* **6:2** Le Dónbeenĩ bíonĩ vɔ̃nna ɓúi yi á mu bía le: Lè hã bátɛ́ɛ̀mùwa. † **6:14** Mi loń Bĩo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 22.16-17

19 Bìo wa dó wa sìa wee lòoní lé bũn ɓuan wɛn dĩnía vĩnvĩn le Dónbeenĩ yahó, á wó á
wa dàńna cúaa ho pɔ̃nsò-beenĩ na sankaa hã pɔ̃nsòni bùkú lè hã cúa-ɲun, á yòó zon le
*sòobá-lùe ɓàn binbirĩso yi.
20 Dén sòobá-lùe ɓàn binbirĩso so ó ɔ Yeesu zon yi dú wa yahó warɛ́n wa bɛɛre bìo yi.
Mu bon, lé orɛ́n lé ɓa yankarowà ɲúhũso fɛ́ɛɛ là a nĩi na ɓa le Mɛlɛkisedɛɛki bìo síi.

7

O Mɛlɛkisedɛɛki lé o bɛ́ɛ, á lé le Dónbeenĩ yankaro

1 O Mɛlɛkisedɛɛki mu lé ho lóhó na ɓa le Salɛɛmu bɛ́ɛ, á mún lé le Dónbeenĩ na wi mu bìo
ɓúenɓúen ɲúhũ wán yankaro. Pãahũ na ó ɔ *Abarahaamu hĩa tá hã hĩa lè ɓa bá-zàwa á
dàńna ɓa, á bìo ó ɔ bĩnía wee ɓuen, ó ɔ Mɛlɛkisedɛɛki lée sã a yahó, á dúɓuaa wo yi.*
2 Á bìo ó ɔ *Abarahaamu yú hã hĩa tɛ́ɛníi ɓàn cúa-pírú níi ó ɔ nɔn o Mɛlɛkisedɛɛki yi. Le
yèni mu kúará le «térénló bɛ́ɛ». Á bìo ó ɔ lé ho Salɛɛmu bɛ́ɛ, bũn kúará le o lé ho «hɛ́ɛrà
bɛ́ɛ».
3 Ɓàn maá lè ɓàn nu á nùpue yí zũ. Nùpue yí zũ a nɔnkãni cɛɛníi. O teró bìo yí bía yí
mɔn, ó ɔ húmú bìo mún yí bía yí mɔn. O bìo ɓonmín lè le Dónbeenĩ Za bìo: O lé o yankaro
fɛ́ɛɛ.
4 Mi loń bìo ó ɔ Mɛlɛkisedɛɛki mu bìo ɲúhũ wiráa. Hàrí wàn ɓùaa Abarahaamu bìo na
ó ɔ yú hã hĩa tɛ́ɛníi ɓàn cúa-pírú níi á wón nɔn wo yi.
5 O nĩi na ɓa le *Levii mɔ̀nmànía na lé ɓa yankarowà ó ɔ Mɔyiize làndá nɔn le níi yi le
ɓa wé fé o *Isirayɛɛle nĩpomu bìo na ɓa wee yí ɓàn cúa-pírú níi. O ɔ Isirayɛɛle nĩpomu
mu ɲɔ̀ń lé ɓàn zàwa, lé bìo á bán nɔnkãni mún can o Abarahaamu yi.
6 Ká a Mɛlɛkisedɛɛki wón nɔnkãni yí can Levii yi, ò ɔ Abarahaamu màhã́ pá nɔn bìo ó ɔ
yú ɓàn cúa-pírú níi wo yi. O Mɛlɛkisedɛɛki mu dúɓuaa o Abarahaamu na le Dónbeenĩ dó
mi ɲii nɔn yi.
7 Á wa zũ kɛ̃́nkɛ̃́n le yĩa wee dúɓua wón bìo ɲúhũ wi po yĩa ɓa wee dúɓua yi.
8 O Levii nùwã, bĩa ó ɔ Isirayɛɛle nĩpomu wee na bìo ɓa wee yí ɓàn cúa-pírú níi yi, bán
lée nùpua, ɓa wee hí. Ká a Mɛlɛkisedɛɛki na ó ɔ Abarahaamu nɔn mí bìo ɓàn cúa-pírú níi
yi, wón yĩo wi lua làa bìo le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bíaráa mu.
9 O Levii nùwã lé bĩa á mu bìo ɓàn cúa-pírú níi wee na yi. Ɛ̃ɛ ká bìo ó ɔ Abarahaamu
na lé ɓàn ɓùaa á léra mu, bũn wee zéení le orɛ́n Levii mún wã́a léra mu.
10 Mu bon, pãahũ na ó ɔ Mɛlɛkisedɛɛki sã a Abarahaamu yahó yi, ká a Levii dĩń yí ton.
Ɛ̃ɛ ká mu pãahũ ká a wi mín ɓùaa mu yi.
11 O Isirayɛɛle nĩpomu *làndá yi, ó ɔ Levii zĩ-ɲúhũ lé hĩa ho yankaró tonló bìo sã yi. Ɓa
lé ɓa yankarowà là a *Aaron bìo síi. Ɛ̃ɛ Ká ɓa yankaró tonló ɲii màhã́ yí sú. Lé bũn nɔn á
yankaro veere ɓúi ló na ka là a Mɛlɛkisedɛɛki bìo, wón yí ló Aaron nɔnkãni yi.
12 Ká ho yankaro tonló hĩa yèrèmáa, se ho làndá mún ko ho yèrèmá.
13 Yĩa hã bíoní mu bía dãní yi ɓàn zĩ-ɲúhũ nùpua yí wó yankarowà yí mɔn.
14 Wa zũ le wón na lé wa Ɲúhũso á ton o *Zudaa zĩ-ɲúhũ yi. Á bìo ó ɔ Mɔyiize wee bío
ɓa yankarowà bìo, ó ɔ ɓɛ̀n mún yí bía bìo ɓúi ho zĩ-ɲúhũ mu dãní yi.

O Yeesu lé o yankaro là a Mɛlɛkisedɛɛki bìo síi

15 Á bìo wã́a wíokaa nɔn ó ɔ yankaro mu bìo wee ceráa lé bìo kà: O yankaro ɓúi ló á ka
là a Mɛlɛkisedɛɛki bìo síi.
16 O yí wó yankaro làa bìo ɓa nùpua bòráa mu bìo síi. O wó a yankaro le mukãnĩ na
wi o yi na máa vé máa mi bìo yi.
17 Bìo kà lé bìo le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bía:
«Fo lé o yankaro fɛ́ɛɛ
là a Mɛlɛkisedɛɛki bìo síi.»†
18 Le Dónbeenĩ khínía ho nín-yání làndá yi, lé bìo ho pànká mía, ho bìo ɲúhũ mía.

* **7:1** Mi loń Bìo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 14.18-20 † **7:17** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 110.4

19 Ho làndá mu lá yí dà máa wé á nùpue máa térén le Dónbeenĩ yahó. Ká hã laà na kà
wán á bĩo wa dó wa sĩa yi wee lòoní bũn ɓɛ̀n wíokaa sũaaní. Lé bũn pànká yi á wa wee
dàń vá vaa ɓúeráa le Dónbeenĩ yi.
20 Mu yínɔń bũn mí dòn. Le Dónbeenĩ báa mu ɲii wán. Bĩa ká bán wó ɓa yankarowà à
le yí báa bĩo.
21 Ká a Yeesu wón le Dónbeenĩ wó là a yankaro, á báa bò mu wán làa bĩo kà:
«O Ɲúhũso á báa mu ɲii wán,
á máa bĩní máa yèrèmá mi ɲii.
Fo lé o yankaro fɛ́ɛɛ.»‡
22 Lé bũn nɔn á le páaníi na ó o Yeesu wó á le wi warɛ́n lè le Dónbeenĩ pãahũ á sũaaní
dĩo lè ho yahó.
23 Bĩo pá bĩnía wee sanka mu mín yi lé bĩo kà: Ɓa yankaro cɛ̀rɛ̀ɛ khĩína, lé bĩo mu húmú
yí máa día à ɓa sá lɛ́n.
24 Ɛɛ ká bĩo ó o Yeesu ù kɛń bĩn fɛ́ɛɛ, á nĩ-veere máa lá a lahó o yankaró tonló yi.
25 Lé bũn nɔn ó o dà wee kãníináa bĩa wee vá ɓuee ɓúe le Dónbeenĩ yi orɛ́n pànká yi.
Mu bon, o Yeesu mu wi fɛ́ɛɛ, á wee fĩo le Dónbeenĩ yi ɓa bĩo yi.
26 Á wón yankarowà ɲúhũso so na lé o Yeesu lé yĩa á ko làa wɛn. O wee ce le Dónbeenĩ
yahó, o bè-yáanii mía, fĩanĩ mía wo yi, o yí máa páaní làa bè-kora wérowà. Le Dónbeenĩ
bàrá a mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhũ wán.
27 O màkóo mía ò o ya muiní làa wizooní mí bè-kora bĩo yi lè ɓa zãamáa bè-kora bĩo yi
làa bĩo ɓa yankarowà ɲúnása na ká wee wéráa mu bĩo síi. Le muinĩ ó o yan cúekúee mí
dòn á mu vóráa, á lé orɛ́n míten mún wó le muinĩ mu yĩa.
28 Ɓa yankarowà ɲúnása na ɓa wee dĩn o *Mɔyiize làndá wán à kúeeráa, bán dà à va à
vĩ. Ká ho *làndá bèró mɔ́n á le Dónbeenĩ báa á bàrá mí za wó là a yankaro, wón na bĩo
ɓúenɓúen ɲii sú fɛ́ɛɛ.

8

O Yeesu lé ɓa yankarowà ɲúhũso

1 Bĩo wa le wa à bío ɓúenɓúen á bĩo ɲúhũ wi po bĩo ká lé bĩo kà: Ɓa yankarowà ɲúhũso
na bĩo bía kà lé yĩa á warɛ́n yú. O yòó kará ho wáayi le Dónbeenĩ na dà mu bĩo ɓúenɓúen
nín-tĩáni.
2 O wee sá mí yankaró tonló mu le *sòobá-lùe yi hã pɔ̃nsòni bùkú binbirĩ yi, hĩa á
nùpue yí tá, lé o Ɲúhũso Dónbeenĩ míten tá ho. Nùpue yí tá hón.
3 Yankarowà ɲúhũso lée yankarowà ɲúhũso á léra, bèra a na ò o wé wé mu hãmu, à
ya hã muiní na le Dónbeenĩ yi. Awa, á warɛ́n yankarowà ɲúhũso ɓɛ̀n mún ko ò o yí bĩo
ɓúi à hã lè le Dónbeenĩ.
4 O lá wi ho tá wán, se o yàá lá máa wé yankaro. Lé bĩo ɓa ɓúi wi vó á wee hã le
Dónbeenĩ làa bĩo ó o *Mɔyiize làndá bòráa mu.
5 Bán yankarowà ɲúnása so tonló na ɓa wee sá lé ho binbirĩ so na wi ho wáayi ɓàn
khãnkhãnáamu. Mu bon, pãahũ na ó o Mɔyiize hĩa ko ò o ɓúaká tá hã pɔ̃nsòni bùkú yi,
á le Dónbeenĩ bía nɔn wo yi: «Loń, wé mu ɓúenɓúen làa bĩo á ĩ zéeníanáa mu nɔn foń le
ɓúee wán.»*
6 Ká hã laà na kà wán ó o Yeesu wón le Dónbeenĩ kàràfáa ho tonló yi. Ho bĩo ɲúhũ wi
làa sòobɛ́ɛ, lé bĩo le páaníi na ó o bò le Dónbeenĩ lè ɓa nùpua pãahũ á sũaaní sũaaní dĩo
lá wi lè ho yahó, lé bĩo á bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé è na wɛn le páaníi mu yi bũn
sũaaní bĩo lè ho yahó.

Le Dónbeenĩ dó mi ɲii le mí ì bè le páaníi fĩnle

‡ **7:21** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 110.4 * **8:5** Mi loń Léró vũahũ (Exode) 25.40

7 Ká le *páaníi na le Dónbeení bò lè ho yahó á fíaní lá mía yi se le lá máa bǐní máa bè
páaníi ɓúi.
8 Ɛɛ ká lé bǐo le Dónbeení nǐpomu wó khon làa de á nɔn le bíaráa bǐo kà:
«Mi loń, lé ǐnɛ́n Ɲúhǘso Dónbeení bía bǐo kà:
Pãahǘ ɓúi khíi dã, ká ǐ bè le páaníi fǐnle
là a *Isirayɛɛle nǐpomu, là a *Zudaa zǐ-ɲúhǘ nǐpomu.
9 Dén páaníi so á à wé mí dòn làa dǐo á ĩ bò lè ɓàn ɓùaawa
pãahǘ na á ĩ tò ɓa níi wán lóráa ho *Ezipite kɔ̃hǘ yi.
Bán yí bò bǐo wa bía tò wán yi.
Lé bǘn te bǐo á ĩ ɓɛ̀n mún pã́ ɓa día, lé ǐnɛ́n Ɲúhǘso bía mu.
10 Bǐo kà mɔ́n le páaníi na á ǐnɛ́n Ɲúhǘso á à bè là a *Isirayɛɛle nǐpomu lé dǐo kà:
Ǐ ì wé á ɓa wé è leéka ǐ làndáwá bǐo,
ǐ ì dé hã ɓa sǐa yi. Lé ǐnɛ́n Ɲúhǘso bía mu.
Ǐ ì wé ɓàn Dónbeení,
á ɓarɛ́n ǹ wé ǐ nǐpomu.
11 Nùpue máa bǐní máa kàrán mín za tàá mí ninza le ɓa tà ǐnɛ́n Ɲúhǘso bǐo,
lé bǐo ɓa ɓúenɓúen á à tà ǐ bǐo,
à lá ɓa nǐ-kǐa yi lii ɓúe ɓa háyúwá yi.
12 Ǐ ì sɛ́n ɓa bè-kora á à día,
á máa bǐní máa leéka ɓa wékheró bǐo hùúu.»†
13 Bǐo le Dónbeení wee bío le páaníi fǐnle bǐo, bǘn wee zéení le le càtío le páaníi na bò lè
ho yahó làa dà-kǐnle. A bǐo lée bǐo ɓɛ̀n hǐa kǐna, se mu ká ho vǐló.

9

Le nín-yání páaníi bèró

1 Le páaníi na bò lè ho yahó á làndáwá wi wee kàrán ɓa nùpua làa bǐo le Dónbeení
wee ɓùaaníináa. A ɓa nùpua lè le Dónbeení mu fèmínló lahó mún wi ho tá wán.
2 Mu bon, hã pɔ̃nsòni bùkú á tá mu bǐo yi, á kã́ana lè hã cúa-ɲun. A ho nín-yání lahó
na ɓa wee ve làa sòobá-lùe lé bǐn á le fǐntã́-cúaa, lè le tàbárí na ho búurú na bǐo sã́ le
Dónbeení yi wi wán, á zoó wi yi. 3 A ho ɲun níi lahó lé hǐa ɓa le *sòobá-lùe ɓàn binbirǐso.
4 Lé hón lahó so á mu bǐo na sãmu sǐ cǐínii dɛ̀ɛ na wó lè ho sã́nú bǐo cɛɛ́ra yi, á le páaníi
ɓonkoní na máni lè le yahó wó lè ho sã́nú zoó wi yi. Dén ɓonkoní so á le dɛ̀ɛ ɓúi wi yi á
mu bǐo na ɓa le *maanɛ wi yi. Ɔ o *Aaron bǘin-za na sà hã vɔ̃nna mún wi le ɓonkoní mu
yi, à séení hã hue-pɛnlɛnwà, hǐa le páaníi làndáwá na le Dónbeení nɔn o *Mɔyiize yi á
túara wán.
5 Le ɓonkoní mu ɓàn ɲúhǘ á ho wáayi tonkarowà na ɓa le Serubɛ̃nwa wi yi, á wee zéení
le Dónbeení cùkú. Ɓa mía tàró pon le ɓonkoní mu ɲi-pɛɛ yi, bǐn na ɓa nùpua bè-kora wee
sɛ́n día yi. Ɛɛ ká bǘn bíoró pãahǘ yínɔń hǐa kà.
6 Lé làa bǘn á hã sǐa mu bàrákaráa. A le *sòobá-lùe lé bǐn le *Dónbeení yankarowà
wee zoo sá mí tonló yi làa wizooní.
7 Ká le sòobá-lùe ɓàn binbirǐso dén lé ɓa yankarowà ɲúhǘso mí dòn wee zo le yi. O
wee zo bǐn le cúekúee le lúlúure yi lè ɓa bùaa na ó o fǘaana cãni, à zoo na le Dónbeení
yi orɛ́n mí bɛɛre bè-kora sɛ́ndíaró bǐo yi, lè le Dónbeení nǐpomu na ká bè-kora sɛ́ndíaró
bǐo yi.
8 Le Dónbeení Hácírí wee zéení mu le ká le sòobá-lùe wi bǐn wà, á se le sòobá-lùe ɓàn
binbirǐso ɲii yí dà máa hɛ́n.
9 Bǘn bǐowa so wee zéení bǐo wee wé hã laà na kà wán bǐo. Mu wee zéení le mu hãmu
na ɓa nùpua wee wé, lè hã muiní na ɓa wee ya yí dà máa wé á ɓa máa térén le Dónbeení
yahó.

† **8:12** Mi loń Zeremii vũahǘ 31.31-34

10 Mu lé ɓa nùpua mí dòn *làndáwá na ɓa bò ho dĩnló, lè mu bè-ɲunii, làa bĩo ɓa wee
sɛɛka lè miten dãní yi. Hã làndáwá mu kɛra bĩn fúaa pãahṹ na le Dónbeenĩ yèrèmáa mu
bĩowa yi.

O Krista lé mu bè-kora séndĩarɔ́ muinĩ yĩa

11 O *Krista ɓuara ɓueé wó ɓa yankarowà ɲúhṹso bèra a na wa yí mu bè-tentewà. Le
lùe na ó ɔ sá mí yankaró tonló yi dén ɲii mún sú po hã pɔ̃nsòni bùkú na yáanía tá ho tá
henĩ yi. Le yínɔ́ń dɛ̀ɛ na á nùpua tá. Le bĩo yí sã́ ho dĩmíɲá yi.

12 O Krista zon le Dónbeenĩ *sòobá-lùe ɓàn binbirĩso yi le cúekúee mí dòn á mu vóráa.
Mu yínɔ́ń bà-kùio cãni ó ɔ zonnáa, lé o kùrú cãni lé dĩo ó ɔ zonnáa, á wee kãníináa ɓa
nùpua fɛ́ɛɛ.

13 O nɔ̀n-zṹnle na ɓa wee cĩí sãni na ɓa wee kúee mu ɲumu yi à wãa lè ɓa nùpua na
yí máa ce à héha là a *Mɔyiize làndá, lè ɓa kókówá lè ɓa dãaní cãni, lé bṹn wee ceé ɓa à
héha lè ho làndá mu.

14 Ká bṹn wee wé kà síi, se o Krista cãni dén bĩo ɓɛ̀n wíokaa yòó po bṹn. Le Dónbeenĩ
Hácírí pànká yi ó ɔ Krista mu tà nɔn míten á wó a muinĩ yĩa na á fĩanĩ mía yi. O cãni lé
dén á à ceé wa yiwa hã wárá na wee ɓua wɛn varáa mu húmú lahó yi yi, bèra a na à wa
dàń sá na le Dónbeenĩ na wi fɛ́ɛɛ yi.

Le cãni lé le páanĩi na bò fĩminĩ

15 Lé bṹn nɔn o *Krista bòráa le *páaníi fĩnle le Dónbeenĩ lè ɓa nùpua pãahṹ. O húrun
á feníanáa ɓa nùpua mu bè-kora na ɓa wó le nín-yání páaníi pãahṹ, à bĩa na le Dónbeenĩ
von dàń yí hã kĩa na máa vé, hĩa bĩo fèra bía día.

16 Nùpue mɔ́ndɛ́n ɲi-cúa bĩo hĩa wee bío, se ɓànso húrun.

17 Mu bon, hen ká yĩa mà hã ɲi-cúa mu húrun, à hã bĩo màhã́ wé le sòobɛ́ɛ. Lé bĩo ká a
yĩo wi lua, à hã ɲi-cúa mu bĩo máa wé here.

18 Lé bṹn yàá nɔn le cãni kúaará á bòráa le nín-yání páaníi.

19 Bĩo ó ɔ *Mɔyiize kàránna hã làndáwá á nɔn o *Isirayɛɛle nĩpomu ɓúenɓúen yi vó,
ó ɔ lá ɓa nɔ̀n-zàwa lè ɓa kókówá cãni na ó ɔ cɔ̃n, á bò mu ɲumu wán. O ɔ lá le vĩndɛ̀-za
na ɓa le *izoopu lakahó, lè ho yènsé muhṹ, ò ɔ wee wãa hã làndáwá vũahṹ, lè ɓa nùpua
ɓúenɓúen

20 ká a bío bĩo kà: «Dìo kà lé le páaníi na le Dónbeenĩ bò nɔn mia ɓàn cãni.»*

21 Làa bṹn síi, ó ɔ mún wãana hã pɔ̃nsòni bùkú lè hã sĩa na wi ho yi ɓúenɓúen.

22 Ho làndá vũahṹ yi á mu yàá bía le mu bĩo ɓúenɓúen wee ceé lè le cãni, le ká cãni yí
kúaará á bè-kora yí dà máa sɛ́n máa día.

O Krista nɔn miten le cúekúee mu vóráa

23 Awa, Ká bĩo wi ho wáayi ɓàn khãnkhãnáamu wee ceé là a *Mɔyiize làndáwá, á mu
ɓàn binbirĩso ko mu ceé làa bĩo sṹaaní sṹaaní bṹn.

24 O *Krista yí zon hã pɔ̃nsòni bùkú na ɓa nùpua tá yi. Hón bùkú so lé hen na le
Dónbeenĩ wi yi ɓàn khãnkhãnáamu, ká ho yínɔ́ń horɛ́n mí bɛɛre. Lé ho wáayi ó ɔ Krista
yòora á yòó dĩn le Dónbeenĩ yahó wee yanka le wa bĩo yi.

25 Làa lúlúio á le *Dónbeenĩ yankarowà ɲúhṹso beenĩ wé zo le sòobá-lùe ɓàn binbirĩso
yi lè ɓa bùaa na ɓa fũaana cãni. Ká a Krista wón yí máa wé zoo ya míten làa muinĩ fɛ́ɛɛ.

26 Ká a lá wee wé bṹn fɛ́ɛɛ, se o lò lá wé è be fɛ́ɛɛ à lá ho dĩmíɲá lénló pãahṹ ɓuee ɓúe ho
zuia yi. Ɛɛ ká hã pɔ̀nna vaa véeníi, ó ɔ Krista ɓuara le cúekúee mí dòn á ɓueé wó míten
lè le muinĩ yĩa á ɓóráa mu bè-kohó ɲúhṹ.

27 Nùpue lée nùpue á à hí le cúekúee mí dòn. Bṹn mɔ́n á le Dónbeenĩ ì cítí o.

28 Lé làa bṹn ó ɔ Krista wóráa míten lè le muinĩ yĩa le cúekúee mí dòn á ɓóráa ɓa minka
nùpua bè-kora ɲúhṹ. O khíi bĩní ì ɓuen, ká bṹn màhã́ máa wé bè-kora ó ɔ ɓueé ɓúe ɲúhṹ.
O ɓueé kãní bĩa pan o ɓuenló.

---

* **9:20** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 24.3-8

10

O Krista ɓueé ɓó hã muiní yaró ɲúhũ

1 Bìo ó ɔ *Mɔyiize làndá wee zéení yínɔń bìo wi ɓàn binbirĩso mí bɛɛre. Mu lé mu ɓàn
khãnkhãnáamu. Hón làndá so wee zéení le hã muiní dà-kéní kéní mu ko hã wé ya làa
lúlúio fɛ́ɛɛ. Lé bũn nɔn á bìa ɓa wee ya hã bìo yi á hã yí dà máa wé á ɓa máa térén le
Dónbeení yahó.
2 Ká bũn mía se bìa ɓa wee ya hã muiní mu bìo yi á bè-kora wãa lá à sɛ́n á à día làa
cúekúee, á lá máa bĩní máa leéka mí bè-kora mu bìo, á máa ya muiní mu bìo yi.
3 Ɛ̃ɛ ká ɓùeé. Làa lúlúio ká hã muiní mu wee wé à ɓa bĩní leéka mí bè-kora bìo.
4 Mu bon, ɓa nɔ̀n-zàwa lè ɓa kókówá cãni yí dà máa ɓúe mu bè-kora ɲúhũ.
5 Lé bũn nɔn á bìo ó ɔ *Krista ɓuara ho dĩmíɲá yi, ó ɔ bía nɔn le Dónbeení yi:
«Fo yí tà hã muiní lè mu bè-hãnii bìo,
à ũ wó á ĩ sãnía wi.
6 Ɓa bùaa na ɓa fũaana á cĩína le muiní yɛɛníi dɛ̀ɛ wán
lè hã muiní mu ɓúi na ɓa wee ya mu bè-kora sɛ́ndíaró bìo yi ɓúenɓúen bìo yí wó sĩna foń.
7 Á ĩ wãa bía: Lé mi na wà à ɓuen
ɓueé wé ũ sĩi bìo.
Bũn lé bìo túara ĩ dãní yi le Dónbeení bíoní vũahũ yi.»*
8 Bìo kà lé bìo ó ɔ Krista bía lè ho yahó: «Fo yí tà hã muiní lè mu bè-hãnii bìo. Fo mún
yí tà ɓa bùaa na ɓa wee fũaa à cĩí le muiní yɛɛníi dɛ̀ɛ wán, lè le muiní na ɓa wee ya mu
bè-kora sɛ́ndíaró bìo yi bìo. Bũn ɓúenɓúen yí máa wa ũ sĩi.» A hã muiní mu ɲɔń wee ya
à héha làa bìo ho *làndá bòráa mu.
9 O Krista tĩn bĩnía bía: «Lé mi na wà à ɓuen ɓueé wé ũ sĩi bìo.» O Krista ɓó ho hàáni
muiní ɲúhũ ò orɛ́n mí bɛɛre wó míten là a muiní yĩa dó hã lahó yi.
10 O Yeesu Krista wó le Dónbeení sĩi bìo. Bìo ó ɔ Krista nɔn míten á húrun le cúekúee á
mu vóráa, lé bũn wó á wa bìo sã le Dónbeení yi.
11 Ɓa yankarowà ɓúenɓúen wee dĩn ya hã muiní dà-kéní kéní mu làa wizooní, à hã ɲɔń
yí dà máa sɛ́n bè-kora máa día hùúu. 12 Ɛ̃ɛ ká a Krista yan mu bè-kora sɛ́ndíaró muiní le
cúekúee, ò ɔ yòó kará le Dónbeení nín-tĩáni fɛ́ɛɛ,
13 á pan bìo le Dónbeení á à dé o zúkúsa o tá ó ò bè mí zení wán.
14 Le muiní dà-kéní mí dòn na ó ɔ Yeesu mu yan lé dén wó á bìa bìo sã le Dónbeení yi
térénna le yahó.
15 Lé bũn le Dónbeení Hácírí mún bía. Le bía bìo kà lè ho yahó:
16 «Bìo kà lé bìo ó ɔ Ɲúhũso bía:
Hã wizooní mu khĩíló mɔ́ndɛ́n
á dìo kà lé le páaníi na á ĩ ì bè làa ba.
Ĩ ì dé ĩ làndáwá ɓa sĩa yi,
Ĩ ì wé á ɓa wé è leéka hã bìo,
17 Ĩ máa bĩní máa leéka ɓa bè-kora lè ɓa wékheró bìo hùúu.»†
18 Hen ká mu bè-kora hĩa sɛ́ra día, se muiní yaró wãa mía bũn bè-kora so sɛ́ndíaró bìo
yi.

O Krista hɛ́ra ho wɔ̃hũ nɔn wɛn

19 Awa, wàn zàwa lè wàn hĩnni, lé o Yeesu cãni pànká yi á wa láa mu yi le wa à zo le
*sòobá-lùe ɓàn binbirĩso yi.
20 O có ho wã-fĩnle na lé ho wã-binbirĩ á nɔn wɛn. O hɛ́ra ho pɔ̃nsò-beení na ka lè ho lé
o sãnía á wa wee dàń yòo zo le sòobá-lùe ɓàn binbirĩso yi.
21 Á wa yú ɓa yankarowà ɲúhũso na wi le *Dónbeení zĩ-beení ɲúhũ yi.
22 Mi wãa wa vá vaa ɓúe le Dónbeení yi lè le yi na púaara día, lè le sĩidéró binbirĩ. Mu
bìo na wa wó à mu yí se á mi wa lén wa sĩa yi à hã ce, à mún sɛɛ wa sãnía lè mu ɲumu na
wee ce.

---

* **10:7** Mi loń Lení vũahũ (Psaumes) 40.7-9 † **10:17** Mi loń Zeremii vũahũ 31.33-34

23 Bìo wa dó wa sɪ̀a yi wee lòoní á mi le wa wé zéení bìo wéréwéré, à yí tèé wa bàra.
Mu bon, le Dónbeení dó mí ɲii le mí ì wé bìo na, à le wé mu.
24 Mi wa pa mín bìo, à wé hení mín sɪ̀a le waminɪ̀ lè hã́ wárá na se dã́ní yi.
25 Mi yí wa khí à wé yí ɓuen wa kuure fèmínló làa bìo ɓa nɪ̀-dòndáa ɓúi khú yí máa
ɓuennáa bìo síi, ká mi màhã́ wa wé hení mín sɪ̀a, sɔ̃̀nkú bìo wa zũ le o Ɲúhʊ́so wizonle
ɲàana lua.
26 Bìo wa zũ ho tʊ̃iá vó ká wa wó bè-kora làa cã́nii, se muinɪ̀ wã́a kʊ̃n mía máa ya bʊ́n
bè-kora so sɛ́ndíaró bìo yi.
27 Bìo ká, lé ho lòoní le cítíi lè ho dã-sʊ̃múi na à cɪ̃́í le Dónbeení zúkúsa.
28 Hen ká a ɓúi yáara a *Mɔyiize làndá, ká mu ɓàn sɛɛ́ràsa nùwã ɲun tàá nùwã tɪ̃n wi,
á ɓànso ko ò o ɓúe, màkárí zʊ̃ńló mía mu yi.
29 Sɔ̃̀nkú yɪ̀a zùańna le Dónbeení Za yi, á wó le páanii cã́ni na ceéra ɓànso lè mu kàakó-
bìo, á là le Dónbeení Hácírí sã́amuso, wón lònbee so máa poń bʊ́n le.
30 Yɪ̀a bía bìo kà á wa zũ: «Hã́ yúaa dɪ̀ró bìo sã́ mii. Yɪ̀a ko làa bìo na, á ɪ̃ wé mu lè ɓànso».
O mún pá bía bìo kà: «O Ɲúhʊ́so á à fɪ̃ le cítíi mí nɪ̀pomu wán.»‡
31 Le Dónbeení na wi fɛ́ɛɛ á nùpue hɪ̀a zon níi, bʊ́n zã́nii wi làa sòobɛ́ɛ.
32 Mi bɪ̀ní leéka bìo wó khɪ̀ína, le pã́ahʊ́ na le Dónbeení dó mí khoomu mi wán, á le
lònbee yú mia làa sòobɛ́ɛ.
33 Ɓa là mia, á beéra mi lò ɓa nùpua ɓúenɓúen yɪ̀o yi, tàá bɪ̀a ɓa beéra lò làa bʊ́n síi á
mi tà ɲii.
34 Mu bon, mi lò páanía bon làa bɪ̀a wi ho kàsó yi. Hàrí mi níi bìo ɓa fó á mi yàá pá tà
mu lè le sɪ̀-wɛɛ, lé bìo mi zũ le bìo sã́ mia á sʊ́aaní sʊ́aaní mu, bʊ́n á à kɛń bɪ̀n fɛ́ɛɛ.
35 Awa, á mi wã́a yí titika bìo mi láa yi. Lé lerɛ́n sɪ̀idéró mu bìo yi á mi ì yíráa le sàánii
na bìo ɲúhʊ́ wi làa sòobɛ́ɛ.
36 Mi ko mi hɪ̀ mi sɪ̀a bèra a na à mi dàń wé bìo le Dónbeení le mi wé. Lé bʊ́n ɔ̀ na ká
mi ì yí bìo le dó mí ɲii le mí ì na mia.
37 Le Dónbeení bíoní vũahʊ́ yi á bìo kà bía:
«Hen làa cɪ̃inú tente
ká yɪ̀a lua á ɓueé dã.
O máa mía.
38 O nùpue na térénna wón ɔ̀ kɛń le mukã́ní binbirɪ̀ na máa vé yi o sɪ̀idéró le Dónbeení
yi pànká yi.
Ɛɛ ká ɓànso bɪ̀nía ló lè mí mɔ́n, á ɪ̃ sɪ̀i máa wa a bìo yi.»§
39 Ɛɛ ká bán na wee lé lè mí mɔ́n à vɪ̃ lɛ́n á warɛ́n mía tɪ̃ahʊ́. Warɛ́n bán dó wa sɪ̀a le
Dónbeení yi, á wi ho kã́níló wɔ̃hʊ́ wán.

11

Wàn ɓùaawa sɪ̀adéró le Dónbeení yi bìo

1 O nùpue sɪ̀idéró le Dónbeení yi wee zéení le mu bìo na á ɓànso dó mí sɪ̀i wee lòoní
yíró ó o láa yi. Mu wee zéení le bìo á ɓànso yɪ̀o yí máa mi ó o láa yi le mu bìo bon binbirɪ̀.
2 Lé wàn maáwà sɪ̀adéró le Dónbeení yi nɔn á le tàráa ɓa bìo.
3 Lé bìo wa dó wa sɪ̀a le Dónbeení yi á nɔn wa zũnáa le le léra ho dɪ̃míɲá lè mí bíoní.
Lé kà síi wa zũnáa le bìo yí máa mi lé bʊ́n le dɪ̃n wán léraráa bìo wa wee mi.
4 O *Abɛɛle dó mí sɪ̀i le Dónbeení yi, lé bʊ́n nɔn le muinɪ̀ na ó o yan á sʊ́aaní a *Kaɲɛɛ
muinɪ̀. Lé o sɪ̀idéró mu nɔn le Dónbeení tà fóráa o hãmu, á bía le o térénna. O Abɛɛle
húrun, ɛ̀ɛ ká a sɪ̀idéró le Dónbeení yi bìo yi, á bìo ó o wó á ɓa nùpua pá wee bío bìo.*

‡ **10:30** Mi loń Làndá zéeníló vũahʊ́ (Deutéronome) 32.35-36 § **10:38** Mi loń Habakuuki vũahʊ́ 2.3-4 * **11:4** Mi loń Bìo ɲúhʊ́ ɓúɛɛníi vũahʊ́ (Genèse) 4.3-10

5 Lé o Enɔɔki sĩidéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi ó o ɓuan yòoraráa ho wáayi lè mí yèn-vèení
«á nùpue yí bĩnía yí mɔn, lé bĩo le Dónbeenĩ ɓuan wo yòoraráa ho wáayi.» Sãni ò o ɓua
yòo ho wáayi, á le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ zéenía mu le «o bĩo wó sĩna le Dónbeenĩ yi.»†
6 A bũn ɲɔ̀ɲ ɓueé wé ká mu yínɔ́ń le sĩidéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi, á nùpue bĩo yí dà
máa wé sĩ Dónbeenĩ yi hùúu. Yĩa wee vá vaá ɓúe le Dónbeenĩ yi ko ò o láa mu yi le le wi
binbirĩ, á bĩa wee cà ɓa zũń le á le mún wee sàání yi.
7 Lé o Nɔwee sĩidéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi á le zéeníanáa bĩo wà ɓueé wé làa wo. Ʊ o
Nɔwee dó mu le sòobɛ́ɛ yi, ó o wíokaa ho won-beenĩ ó orɛ́n là a zĩi nùpua kãníanáa. Lé o
sĩidéró mu le Dónbeenĩ yi á síinía ho dĩmíɲá ɲúhũ. Á lé o sĩidéró mu bĩo yi á le Dónbeenĩ
le o térénnanáa.
8 Lé o *Abarahaamu sĩidéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi ó o tàráa le veró á wà van ho kɔ̃hũ
na le Dónbeenĩ le mí ì na a yi, à ho bĩo sĩ a yi. O yàá hĩnɔn wà ká a yí zũ hen na ó o wee
va yi.
9 O dó mí sĩi le Dónbeenĩ yi, ó o wà vaá kàyáa ho kɔ̃hũ na le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì
na a yi yi, á kɛra hã pɔ̃nsòni bùkúwá yi bĩn là a *Izaaki là a *Zakoobu, bán na á hã kĩa
dà-kéní kéní mu bĩo mún sã yi.
10 O Abarahaamu mu lá wee lòoní ho lóhó na ɲúhũ fárá tĩna. Hón lóhó so lé le
Dónbeenĩ zéenía bĩo ho fáráráa, á lé lerɛ́n mún fárá ho.
11 Lé o Sara sĩidéró le Dónbeenĩ yi á nɔn le wó ó o yúráa o za ká a ɲɔ̀ɲ hĩana yí máa te,
ò o mún kĩna. Ɛɛ ká a màhã́ láa le ká le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé bĩo na, à le wé mu.
12 Lé bũn nɔn á wàn ɓùaawa nĩ-kéní mí dòn, o Abarahaamu, á wó ɓa zãamáa ɓàn maá,
ká a húmú yàá lá sùaráa. Mu nĩpomu na sã a mɔ́n á boo lè hã mànàayio bĩo síi, tàá lè le
hɔ̃̃nlè na mu yámú ɲumu ɲii bia bĩo síi. Nùpue yàá yí dà máa mĩ ɓa máa zũń ɲii.
13 Bán ɓúenɓúen dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi á húrun à bĩo le dó mí ɲii le mí ì wé yí kúaa
ɓa wán. Ɛɛ ká ɓa màhã́ pá khɛ̀ra mɔn mu, á ɓa sĩa wan mu bĩo yi, á ɓa bía wéréwéré le
mi lé ɓa kàyáwá ho tá wán.
14 Bĩo ɓa bía bũn kà síi wee zéení le ɓa màkóo wi maá zĩi yi ho wáayi.
15 Hen ká ɓa lá leékaa ho kɔ̃hũ na ɓa ló día bĩní varó bĩo binbirĩ, se ɓa lá à dàń ɲ̀ bĩní ì
va ho.
16 Ɛɛ ká lé bĩo le maá zĩi na bĩo sũaaní, dĩo wi ho wáayi, lé dén ɓa màkóo wi yi. Lé bũn
nɔn le Dónbeenĩ yí máa nĩyi bĩo ɓa wee ve le le mín Dónbeenĩ bĩo yi, dén na son ho lóhó
ká làa ba.
17 Lé o Abarahaamu sĩidéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi ó o tà le mí ì ya mí za Izaaki lè le
muinĩ á à na le yi pãahũ na le le mí ì khɛ́n o kúará yi, ká a ɲɔ̀ɲ zũ kɛ̃́nkɛ̃́n le le Dónbeenĩ
mu dó mí ɲii nɔn wo yi.
18 Mu bon, le Dónbeenĩ hĩa bía nɔn wo yi: «Ɓa zàwa na á ĩ dó ĩ ɲii le ĩ na foɲ̀, lé o Izaaki
á ĩ ì dĩn wán á fo ò yíráa ɓa.»‡
19 Ɛɛ ká a Abarahaamu lon mí yi, ó o le le Dónbeenĩ dà ɓa nĩ-hía wee vèení. Lé bũn nɔn
á le Dónbeenĩ mu díaráa o za nɔn wo yi, ó o ka lòn yĩa na vèera.
20 Lé o Izaaki sĩidéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi ó o dúɓuaaráa o Zakoobu là a Ezayuu yi bĩo
wà ɓueé wé dãní yi.
21 Lé o Zakoobu sĩidéró le Dónbeenĩ yi nɔn á bĩo ó o húmú dɔ̃n, ó o dúɓuaaráa o Zozɛɛfu
zàwa lè mí nĩ-kéní kéní yi, ò o ɓuan mí bũini yi á lií ɓúrá ò o ɓùaanía le Dónbeenĩ.
22 Lé o Zozɛɛfu sĩidéró le Dónbeenĩ yi nɔn ó o húmú pãahũ ó o bíaráa o *Isirayɛɛle
nĩpomu léró ho *Ezipite yi bĩo, á zéenía bĩo ɓa à wé là a nĩ-hínmu.
23 Lé o *Mɔyiize ɓàn nùwã sĩadéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi á ɓa sànkaaráa wo hã pĩina
tĩn. Bĩo ɓa mɔn o za semu, ó o bɛ́ɛ bíonĩ ɓa yí zãna.
24 Lé o Mɔyiize sĩidéró le Dónbeenĩ yi nɔn á bĩo ó o hĩa dɔ̃n, ó o pã́ le ɓa wé yí ve mí làa
Ezipite bɛ́ɛ hĩnló za.

† **11:5** Mi loń Bĩo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 5.21.24 ‡ **11:18** Mi loń Bĩo ɲúhũ ɓúɛɛníi vũahũ (Genèse) 21.12

25 O tà lá le lònbee lè le Dónbeenĩ nĩpomu, à bĩo lá dà à wɛɛ́ o sĩi ho pɔ̃̀n-za yi, bũn na
lé mu bè-kora ó ɔ pã́ día.
26 Ho Ezipite kɔ̃hṹ nàfòró wi bũn bon. Ɛɛ ká a Mɔyiize cɔ̃́n, á hã̃ làntàa na à là làa wo
làa bĩo ɓa wee là làa yĩa le Dónbeenĩ mɔn léra bĩo síi á bĩo ɲúhṹ wi o cɔ̃́n làa sòobɛ́ɛ, lé
bĩo ó ɔ khɛ̀ra mɔn ho cũ̃nú na pan wo ho yĩró.
27 Lé o Mɔyiize sĩidéró le Dónbeenĩ yi nɔn ó ɔ lóráa ho Ezipite kɔ̃hṹ yi wà ò ɔ yí zã́na
bĩo ho kɔ̃hṹ mu bɛ́ɛ sĩi á à cĩ a yi. O ka lè o yĩo wi le Dónbeenĩ na yí máa mi wán, lé bũn
te bĩo ó ɔ fárá tĩnanáa.
28 Lé o sĩidéró le Dónbeenĩ yi nɔn ó ɔ dúráa ɓa *zúifùwa sã́nú na ɓa le Paaki, á nɔn le
ɲii le ɓa khĩi o Isirayɛɛle nĩpomu zĩní zũaɲiní lè le cãni bèra a na à ho wáayi tonkaro na
wee ɓúe ɓa nùpua à yí ɓúe ɓa hínbíi zàwa.
29 Lé o Isirayɛɛle nĩpomu sĩadéró le Dónbeenĩ yi nɔn ɓa dàńna kã́anáa mu yámú ɲumu
bè-muhṹ yi lè mí laà lòn tá henĩ bĩo síi. Ɛɛ ká ho Ezipitesa ɲɔn ɓa mɔ́n ɓueé zon, á mu
ɲumu ɓó ɓa ɓúenɓúen.
30 Lé o *Isirayɛɛle nĩpomu sĩadéró le Dónbeenĩ yi nɔn ɓa bánbáa ho Zerikoo lóhó hã̃
wizooní bĩo hèɲun, á ho dándá beenĩ na son kĩnía ho lóhó mu yi á tò.
31 Lé o hã́a na lá wee yɛ̀ɛ́ míten, yĩa ɓa le Arahaabu sĩidéró le Dónbeenĩ yi nɔn ó ɔ
kã̃níanáa, ò ɔ yí páanía yí húrun lè le Dónbeenĩ zúkúsa. Lé bĩo ɓa cũ̃iilowà na ló ɓa
Isirayɛɛlesa cɔ̃́n ó ɔ ɓuan se.
32 Bĩo á ĩ yàá wã́a à bĩní ì bío lé mu yɛ́n. O Zedion, là a Baraaki, là a Samusɔ̃n, là a
Zɛfitee, là a *Daviide, là a Samuwɛɛle lè ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà bĩo na ɓa wó á ĩ yí dà máa tè yi
ɓúenɓúen máa véení.
33 Lé ɓa sĩadéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi nɔn ɓa dàńna ɓa bá-zàwa, á wó bĩo térénna, á yú
bĩo le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì na ɓa yi, á mún dàńna tunnáa ɓa kúdenwà ɲiní.
34 Lé le sĩidéró mu le Dónbeenĩ yi bĩo yi nɔn ɓa dàńna ɓóráa hã dã-sṹmáa, á kã̃nía
miten ho khà-tóní ɓúeró yi. Ɓa buɛɛkaa á lò bĩnía fá. Ɓa henía mí sĩa táráa hã hĩa, á
dàńna ɲɔn mí zúkúsa hĩn-táwá.
35 Lé ɓa hã́awa ɓúi sĩadéró le Dónbeenĩ yi nɔn ɓa bĩnía mɔnnáa mín nùpua na lá húrun
lé bĩo ɓa vèera.
Ɓa nùpua ɓúi ɓa ɲíinía sã̃nía ɓa sĩadéró le Dónbeenĩ yi bĩo yi, á ɓa pã́ le mí máa kã̃ní
míten á ɓa húrun, bèra a na à ɓa bĩní vèe à kɛń le mukã̃nĩ binbirĩ yi.
36 Ɓa ɓúi ɲà mí yiwa á hã̃ làntàa kúio ɓa yi. Ɓa han ɓa, á can lè hã̃ zúakùaríwà kúaa ho
kàsó yi.
37 Ɓa ɓúi ɓa lèekaa lè hã̃ huaa ɓó, ɓa ɓúi ɓa kúiora lè hã̃ kàràkáráwà, ká ɓa ɓúi bán ɓa
ɓó lè ho khà-tóní. Ɓa ɓúi bán yí zũ hen na ɓa à zo, á wee zĩ ɓa pia lè ɓa via sɔ̃nna. Mu bĩo
ɓúenɓúen fòora ɓa yi. Ɓa beéra ɓa lò làa sòobɛ́ɛ.
38 Ho dĩmíɲá yí ko làa ba, lé bĩo ɓa sṹaaní ho. Ɓa wee hɛ́ɛ vĩná ho tá henĩ lè hã̃ ɓúaa yi,
á wee hɛ́ɛ zo hã̃ hue-beera pɔ̃̀nna lè hã̃ kã̃na yi.
39 Le Dónbeenĩ tà bán ɓúenɓúen bĩo ɓa sĩadéró le yi bĩo yi. Ɛɛ ká bĩo le Dónbeenĩ mu
dó mí ɲii nɔn le mí ì na ɓa yi á ɓa màhã́ pá yí yú,
40 lé bĩo Le Dónbeenĩ lá wíokaa bĩo sṹaaní bũn á ká lè wa ɓúenɓúen. Lé bũn nɔn ɓarɛ́n
mí dòn yí ko ɓa bĩo ɲii sí ká warɛ́n na ká níi ló.

12

Mi wa hĩ wa sĩa le lònbee lè mí sĩiwà yi

1 Awa, bĩo á bán sɛɛ́rà-kúii so kĩnía wɛn, á minɛ́n mún wa pĩ bĩo ɓúenɓúen na wee hè
wɛn wa máa va lè ho yahó, à mu bè-kora na wee bũ̃maka wɛn à wa pĩ día, ká mi wa lùwí
lè wa sòobɛ́ɛ vaa dã hen na wa ko wa vaa dã.
2 Mi wa fá wa yĩo o Yeesu yi. Wón lé yĩa wee wé à wa dàń dé wa sĩa le Dónbeenĩ yi. Lé
orɛ́n wee tií wa sĩadéró mu ɲii. O tà á ɓa ɓúaa wo ho *kùrùwá wán ó ɔ húrun, á tà mu

ɓàn nĩyio yi, lé bĩo ó ɔ fèra mɔn le sĩ-wɛɛ na wi mu mɔ́n. Á hã laà na kà wán, ó ɔ ɓɛ̀n kará le Dónbeenĩ nín-tĩánĩ.
3 Mi leéka a Yeesu bĩo. Ɓa bè-kora wérowà hĩnɔn o wán, ká a màhã ɲà mí yi mu ɓúenɓúen yi. Á mi wãa yí le mi bàra tèró à yí pànká mi wán.
4 Mi wee fi lè mu bè-kora, ɛ̀ɛ ká mi dĩ̀ń yí fun làa bũn yí vaá ɓó mu húmú yi.
5 Mi so yiwa sà le zéenii na le Dónbeenĩ nɔn mia yi lè le zàwa bĩo síi le?
«Ĩ za, hen ká a Ɲúhũso wee bé fo, à ũ yí pĩ.
Hen ká a wee zá làa fo, à ũ yí tèé ũ bàra.
6 Mu bon, o Ɲúhũso wee wé bé bĩa ó ɔ wa.
Bĩa ó ɔ zũ le ɓa bĩo sã a yi bán ɓúenɓúen lé bĩa ó ɔ wee wé ha.»*
7 Á lé mi béró bĩo yi nɔn mi lò wee beráa. Le Dónbeenĩ ɓuan mia lè mí kùrú zàwa bĩo síi. Lé o za yɛ́n á ɓàn maá máa wé bé?
8 Ká le Dónbeenĩ yí máa bé mia lè mí zàwa na ká ɓúenɓúen bĩo, se mi lé le zĩi zàwa, ká mi yínɔ́ń le zàwa binbirí.
9 Wa maáwà fù wee bé wɛn á wa mún fù wee kɔ̃̀nbi ɓa. Á mu so yí sũaaní à wa wé kɔ̃̀nbi o Maá Dónbeenĩ poń bũn bèra a na wa yí le mukãnĩ le?
10 Wa maáwà wee bé wɛn ho pɔ̃̀n-za yi héha lè ɓa kùrú yilera. Ká le Dónbeenĩ dén wee bé wɛn bèra a na wa bĩo wé se. Le wi à wa ce làa bĩo lerɛ́n wee ceráa.
11 Wa béró pãahũ á mu máa wé wé sĩ wɛn, mu wee wé beé wa lò. Ɛ̃ɛ ká mu véenii á bĩa bó bán lé bĩa wee wé ɓa nùpua na térénna, bán wee wé kɛń ho hɛ́ɛrà yi mu bĩo yi.
12 Á mi cén hení mi bàra na tò, mi zení na wee tũmaka à mi fárá dĩní.
13 Mi bè ho wɔ̃hũ na muina, bèra a na à yĩa lé o lóní bĩo yí dé wán, ká a vɛɛnĩ dàń térén.
14 Mi wé à ho hɛ́ɛrà kɛń minɛ́n lè ɓa nùpua ɓúenɓúen pãahũ, à ceé miten le Dónbeenĩ yahó, ká bũn mía á nùpue woon máa mi a Ɲúhũso Dónbeenĩ.
15 O ɓúi yí vĩ vĩ à pĩ le Dónbeenĩ sãamu na le wee wé na a yi. Mi pa miten bĩo, mi yí día le bĩo ɓúi na yí se à lé mi tĩahũ lòn vĩndɛ̀-hɛɛre à dɛ̀ɛ́ bĩa ká.
16 Mi pa miten bĩo mu koomu lè mí sĩíwà wéró yi. Mi wé yí zùań bĩo bĩo sã le Dónbeenĩ yi làa bĩo á yĩa ɓa le Ezayuu wóráa mu bĩo síi. Wón mɔn ho dĩnló yi á pãnáa mí nĩ-kĩnmu nɔn mín fɛ̀ɛ yi.
17 Á mu vaa véenii ó ɔ wi à ɓàn maá dúɓua a yi, ká wón màhã yí wó mu. Ʊ ɔ wá hã yèn-ca-poa san à mu yí dàńna yí yèrèmáa.
18 Bĩo ho fù làa yahó nùpua vá vaá ɓóráa le ɓúee na ɓa le Sinayii yi, bũn na ó ɔ nùpue dà wee tũii yi, na lé ho dɔ̃hũ, lè le tíbí-cũaá, lè ho pinpi-beenĩ, á minɛ́n yí vá yí vaá ɓóráa lahó ɓúi yi làa bũn ɓàn síi.
19 Ɓa ɲá le bũaanĩ wĩló, lè mu tɔ̃n-beenĩ sã, á ɓa yí dàńna mu. Á ɓa le le Dónbeenĩ yí bĩní yí bío làa mí míten.
20 Lé bĩo á bĩo mà nɔn ɓa yi po ɓa. Bĩo kà lé bĩo mu tãmu bía: «Nùpue lée nùpue tũaa le ɓúee mu yi, hàrí ò ɔ wé zàn-yĩa, á wón ń lèeka lè hã huaa á à ɓúe.»†
21 Bĩo á bán mɔn á zãnía ɓa làa sòobɛ́ɛ, fúaa o *Mɔyiize bía bĩo kà: Ĩ zãna zãna á wee zà.
22 Ɛ̃ɛ ká minɛ́n bán vá vaá ɓó le ɓúee na ɓa le Sion yi, lè le Dónbeenĩ na wi fɛ́ɛɛ ɓa lóhó yi, hón na lé ho Zeruzalɛɛmu na wi ho wáayi. Mi vá vaá ɓó ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ na wee dí ho sãnú yi, bán na lé ho wáayi tonkarowà, lè le Dónbeenĩ hínbíi zàwa na yènnáa túara le cɔ̃́n ho wáayi.
23 Mi vá vaá ɓó le Dónbeenĩ hínbíi zàwa na yènnáa túara le cɔ̃́n ho wáayi yi. Le Dónbeenĩ na wee fĩ le cítíi ɓa nùpua ɓúenɓúen wán lé dĩo mi vá vaá ɓó yi, á vá vaá ɓó ɓa nùpua na térénna á bĩo ɲii sú yi.

* **12:6** Mi loń Wàhio vũahũ (Proverbes) 3.11-12 † **12:20** Mi loń Léró vũahũ (Exode) 19.12-13

24 O Yeesu, yĭa kúaará mí cãni ceéraráa wɛn lé wón mi vá vaá ɓó yi. Lé orɛ́n le Dónbeenĭ
dĭn wán bòráa le páanii fĭnle làa wɛn. Ʊ ɔ cãni mún bĭo ɲúhʉ́ wi po a *Abɛɛle bĭo.
25 Á mi cén wé ɲí yĭa wee bío làa mia cɔ̃n sese. O *Isirayɛɛle nĭpomu yáanía yí ɲá yĭa ɲà
ɓa zeǹ wán cɔ̃n, á le lònbee ɓɛ̀n yú ɓa. Ká warɛ́n bán lé le Dónbeenĭ wee bío làa wɛn ho
wáayi. Ká wa tun wa ɲikɔ̃nna le wa máa ɲí le cɔ̃n, á le lònbee mún ǹ yí wɛn lée kɛ̃́nkɛ̃́n.
26 Le Dónbeenĭ yánkaa wee bío à ho tá ɓúenɓúen dèké. Á ho zuia á bĭo kà lé bĭo le dó
mi ɲii nɔn wɛn le mí ì wé: «Ĩ pá à bĭní ì wíoka à dèké ho tá, á mún ǹ dèké ho wáayi.»‡
27 Bʉ́n kúará le bĭo léra na dà wee dèké á khíi vé. Ká bĭo yí dà máa dèké bʉ́n ǹ kɛń bĭn.
28 Lé bʉ́n nɔn á warɛ́n bá-zàmu na wa yú á yí dà máa dèké. Bʉ́n bĭo yi à mi wa zʉ̃ń le
Dónbeenĭ sãamu na le wó làa wɛn bĭo, à sá na le yi à héha làa bĭo le sĭi vá yi, lè le kɔ̃̀nbii,
lè le ya-hézʉ̃́níi.
29 Mu bon, wàn Dónbeenĭ ka lòn dɔ̃hʉ́ na wee yáa mu bĭo.

13

Bĭo le Dónbeenĭ nĭpomu ko ɓa ɓua lè miten

1 Mi wań mín làa bĭo ɓa nuzàwa waráa mín bĭo síi.
2 Nĭ-hãni wé huera mi wán à mi ɓua a sese, mi yí le mi yiwa sà bʉ́n yi. Ɓa nĭ-dòndáa
ɓúi wó mu, á ɓa ɓuan ho wáayi tonkarowà ká ɓa yí zʉ̃ mu.
3 Mi wé leéka bĭa wi ho kàsó yi bĭo, à kɛń lè mi páanía wi ho yi làa ba. Mi mún wé leéka
bĭa ɓa wee beé lò bĭo, à kɛń lè minɛ́n ɓa mún wee beé lò.
4 Báawa lè mí hʉ̃́nání, mi wé bè bĭo le Dónbeenĭ bía yi mu yaamu dʉ̃́ní yi. O báa tàá o
hʉ́a á yí ko ò ɔ wé hʉ́-fénló tàá bá-fénló. Mi zʉ̃ń le le Dónbeenĭ khíi síiní ɓa hʉ́-féwá lè ɓa
bá-féwá ɲúná.
5 Mi yí le mi sĭa sòobá wé vá le wárí yi dà khĭí. Mi le bĭo wi mi cɔ̃n à mi sĭa wa bĭo yi.
Le Dónbeenĭ mí bɛɛre yàá bía bĭo kà: «Loń, ĭ máa día fo ʉ̃ dòn, ĭ máa pĭ fo hùúu.»*
6 Lé bʉ́n te bĭo wa sĭa hereka á dà à bíoráa bĭo kà:
«O Ɲúhʉ́so Dónbeenĭ wee séení wɛn fɛ́ɛɛ,
á wa máa zɔ̃n dɛ̀ɛ.
Nùpua yí dà dɛ̀ɛ ɓúi máa wé làa mi»†
7 Bĭa zéenía le Dónbeenĭ bĭo làa mia á mi tà le yi á mi wé leéka bĭo. Mi loń bĭo ɓa ɓuan
lè miten le Dónbeenĭ bĭo dʉ̃́ní yi vaá húrunnáa. Minɛ́n mún ɓua miten lè ɓa bĭo síi.
8 Bĭo ó ɔ Yeesu *Krista karáa ho hĭihʉ́ lé bʉ́n ó ɔ mún karáa ho zuia. Lé bʉ́n ó ɔ ò dĭnnáa
fɛ́ɛɛ máa yèrèmá hùúu.
9 Mi pa miten bĭo, à yí día le ɓa khà mia vĭiní lè ho kàránló sĭíwà na yí se. Bĭo se lé à
wa yí ho pànká le Dónbeenĭ sãamu na le wee wé bĭo yi, Ká yínɔń hã làndáwá na bò ho
dĭnló wán bĭo yi.
10 Warɛ́n muinĭ yɛɛníi dɛ̀ɛ wi. Á ɓa yankarowà na wee sá ɓa *zúifùwa pɔ̃nsòni bùkú yi
á yí ko ɓa wé dí bĭo wi le wán.
11 Ɓa yankarowà ɲúhʉ́so wee ɓua ɓa bùaa na ɓa fʉ̃aana cãni à zoráa le *sòobá-lùe yi
mu bè-kora sɛ́ndíaró bĭo yi. Ká ɓa bùaa mu bán ɓa wee lée cĭí ho donkĭahʉ́.
12 Lé làa bʉ́n síi ɓa mún ɓuan o Yeesu lóráa ho Zeruzalɛɛmu lóhó donkĭahʉ́ á lée ɓó. O
bĭo wó kà síi bèra a na ò ɔ cãni pànká yi, à ɓa nùpua bè-kora sɛ́n día.
13 Á mi wʉ́a wa lée sĭ a Yeesu mu yahó ho donkĭahʉ́, à hã làntàa na là làa wo ɓàn síi à
wa mún tà yi.
14 Ho lahó na wa wi yi ho dĭmíɲá yi á máa kɛń bĭn fɛ́ɛɛ. Lé bʉ́n te bĭo wa wee càráa hĭa
wa khíi kɛɛní yí ho yĭró na lua yi.

‡ **12:26** Mi loń Aazee vʉ̃ahʉ́ 2.6 * **13:5** Le bíonĭ mu bía bò bĭo túara ho Làndá zéeníló vʉ̃ahʉ́ (Deutéronome) 31.6, 8 yi là a Zozue vʉ̃ahʉ́ 1.5 yi. † **13:6** Mi loń Lení vʉ̃ahʉ́ (Psaumes) 118.6

15 Mi wé wa khòoní le Dónbeení fɛ́ɛɛ o Yeesu pànká yi, à bʉ́n wé lòn muiní na wa yan
nɔn le yi. Dén muiní so lé wa ɲiní bè-bíonii na wa wé è khòoníná̰a le.
16 Mi wíoka wé wé mu bè-tentewà lè ɓa nùpua, à wé séení mín lè mí níi bìo. Bʉ́n ka
lòn muiní, mu bìo sɪ̃ le Dónbeení yi. Mi yí le mi yiwa sà bʉ́n yi.
17 Bìa wi mi ɲúhʉ́ wán á mi wé bè bíoní yi. Ɓa wee pa mi bìo, á lé ɓarɛ́n mún khíi zéení
bìo mi bìo karáa lè le Dónbeení. Ká mi wee bè ɓa bíoní yi, á ɓa wé è sá mí tonló lè le
sɪ̃-wɛɛ. Ká mi yí máa wé bʉ́n, á ɓa wé è sá ho ká ɓa sɪ̃a yí wan, bʉ́n á cʉ̃nú mía yi.
18 Mi wé fio na wɛn. Wa láa waten yi, á zʉ̃ le wa yí wó yí khon bìo ɓúi yi. Á wa mún wi
à wa wé wé bìo se fɛ́ɛɛ.
19 Ɪ̀ wee hení mu á à na mia le mi fio le Dónbeení yi bèra a na à ĩ yí ho wɔ̃hʉ́ bɪ̃ní ɓuen
mi cɔ̃́n fùafùa.

Hã farà

20-21 Le le Dónbeení wé à mi dàń wé bìo se á le sɪ̃i vá yi. Lé lerɛ́n lé ho hɛ́ɛrà ɓànso. Le
bò le páaníi làa wɛn fɛ́ɛɛ lè wa Ɲúhʉ́so Yeesu cãni. Lé lerɛ́n vèenía wo léra mu húmú yi
á wó lè mí nɪ̀pomu paro binbirɪ̀. Le o Yeesu *Krista pànká yi à le Dónbeení mu wé à wa
dàń wé bìo le sɪ̃i vá yi. Le ho cùkú bìo sɪ̃ a Yeesu Krista yi fɛ́ɛɛ. *Amiina!

Mɔ́ndɛ́n bioni làa tɛ̀ɛnii

22 Wàn zàwa lè wàn hɪ̃́nni, hã bíoní bìo yɛn na á ĩ túara kà á mi pa bìo sese, ɪ̃ túara hã
nɔn mia à henḭ́náa mi sɪ̃a.
23 Wàn za Timɔtee á ɓa wã̰a léra ho kàsó yi día. Ká a yú ɓueé dɔ̃n fùafùa, á wa à bè mín
ɓueé ɓúɛɛkí mia.
24 Mi tɛ̀ɛní mi ya-díwá ɓúenɓúen yi, làa bìa bìo sã̰ le Dónbeení yi ɓúenɓúen. Wàn zàwa
lè wàn hɪ̃́nni na wi ho Italii kɔ̃hʉ́ yi wee tɛ̀ɛní mia.
25 Le le Dónbeení wé mí sã̰amu lè mi ɓúenɓúen.

Ho vũahũ na ó o Zaaki túara

Vũahũ túaró ɲúhũ

O Zaaki na lé o Yeesu ɓàn za, lé yìa túara ho vũahũ na kà. O Yeesu húmú là a vèeró mɔ́n lé bìo ó ɔ tàráa o bìo, á wó a nì-kenínii. Ɔ ɔ bìo zéenía le o wó ho Zeruzalɛɛmu kèrètɪ̀ɛwa kuure ya-dí (Bè-wénia 15). O bíonì yahó sã̀ ɓa *zúifùwa na lé ɓa kèrètɪ̀ɛwa, na saawaa wi hã kã-vio yi (1.1).

Bìo ɓa kèrètɪ̀ɛwa ko ɓa ɓua lè míten lé bṹn ó ɔ Zaaki bía bìo mí vũahũ yi. O bía le mu bè-zṹńminì wee lé le Dónbeenì cɔ̃́n. O mún bía ho nàfòró, lè mu khemu, lè ho kúará khɛ́nló bìo (1.2–2.13).

O Zaaki bía le le sɪ̀idéró le Dónbeenì yi lè hã wárá á lɛɛ́ra (2.14-26). O bía le wa ɲiní paa ko hã kɛń (3.1-13). O mún bía mu bè-zṹńminì binbirì bìo (3.13-18). Bìa wee kúee ɓa nùpua mín yi, làa bìa wee ɲùu mín, lè ho nàfòró ɓànsowà bán ɓúenɓúen ó ɔ ɲà zeǹ wán (4.1–5.6). O Zaaki vũahũ lii véenii, ó ɔ ɲà ɓa kèrètɪ̀ɛwa zeǹ wán le ɓa wé hɪ̀ mí sɪ̀a, à wé fio le Dónbeenì yi na mín yi.

Le tɛ̀ɛnii

1 Mu lé ɪ̀nɛ́n Zaaki na lé le Dónbeenì là a Yeesu *Krista ton-sá á túara ho vũahũ na kà. Ɪ̀ wee tɛ̀ɛní a *Isirayɛɛle zɪ̀-ɲúná pírú ɲun nìpomu yi, bìa tà a Krista bìo, na saawaa wi ho dɪ̀mɪ́ɲá yi.

Mi hɪ̀ mi sɪ̀a le lònbee pãahũ

2 Wàn zàwa lè wàn hɪ̀nni kèrètɪ̀ɛwa, ká le lònbee lè mí sɪ̀íwà wé yú mia, à mi zṹń le mi ɲúná sɪ̀ làa sòobɛ́ɛ.

3 Hen ká mi sɪ̀adéró le Dónbeenì yi fárá tɪ̀na le lònbee pãahũ, lé bṹn ǹ na ká mi ì wíoka à dàń le lònbee mu.

4 Mi ko mi wíoka ca mi kuio à sánsá le lònbee fúaa mu vaa véenii. Lé bṹn ǹ na ká mi ì wé ɓa nùpua na bìo ɓúenɓúen se, á bè-kohó bìo yí máa mɪ̀ lɛɛ́ yi, á dɛ̀ɛ ɓúi yí fòora yi.

Mi wé dé mi sɪ̀a le Dónbeenì yi à fioráa

5 Ká a ɓúi wi mi tɪ̀ahũ á mu bè-zṹńminì fòora yi, à ɓànso fio mu le Dónbeenì cɔ̃́n, á le è na mu wo yi. Le Dónbeenì hii wi, le wee hã ɓa nùpua ɓúenɓúen, le yí máa wé héhèéka bìo ɓúi yi.

6 Ɛɛ ká ɓànso màhã́ ko ò ɔ dé mí sɪ̀i binbirì le Dónbeenì yi à fioráa, à yí titika. Yìa wee fio ká a titika bìo ɓonmín lòn dɛ̀ɛ ɓúi na ho pinpiró wee yèrèmáka làa bìo ho sɪ̀i vá yi.

7 Ɓànso yí ko ò ɔ leéka le mí ì yí bìo le Dónbeenì cɔ̃́n.

8 O yí zũ bìo ó ɔ ò dé mí sɪ̀i yi. O yí dà máa bè bìo dà-kéní mɔ́n.

O kèrètɪ̀ɛ na khon làa yìa nàfòró wi bìo

9 O kèrètɪ̀ɛ na khon á bìo ɲúhũ mía ò ɔ le mí sɪ̀i wa, lé bìo le Dónbeenì cɔ̃́n ó ɔ bìo ɲúhũ wi.

10 Ɔ ɔ kèrètɪ̀ɛ na lé o nàfòró ɓànso sɪ̀i mún dà á wa, lé bìo le Dónbeenì zéenía làa wo le ká mínɛ́n bìo níi mía, se o bìo ɲúhũ mía. O bìo ɓúenɓúen á à vé lè le pũ̀iílè ɓúi sɪ̀í na máa wé mía ká le di bìo síi.

11 Ká le wii hà á yòó wee ɲí lè mí sòobɛ́ɛ, à le ɲíní he, à pũ̀iílè di, à semu ɓúenɓúen dɛ̀ɛní vɪ̀. Lé kà síi ó ɔ nàfòró ɓànso bìo khíi wéráa. O bìo ɓúenɓúen khíi dɪ̀n dɪ̀n á à vé làa cúekúee.

Mu bè-kora wéró yilera wee lé o nùpue yi

12 Yìa kǎa le lònbee lè mí sìíwà yi, ò ɔ sìidéró le Dónbeenì yi pá fárá dǐn wón ɓànso ɲúhǔ sì. Mu bon. Yìa hǎ mí sìi fúaa mu vaa véenii, á le Dónbeenì ì na le mukãnì binbirì na máa vé ɓànso yi. Dén lé le sàánii na le dó mí ɲii le mí ì na bìa wa le yi.
13 Yìa sìi wé vá mu bè-kora wéró yi, à ɓànso yí bío le lé le Dónbeenì mu ló yi. Mu bon. Le Dónbeenì sìi yí dà máa vá bè-kora wéró yi, á lerɛ́n mí bɛɛre mún yí máa dé mu wéró yilera o nùpue yi.
14 Ɛ̃ɛ ká mu lé wa sìa váró mu bè-kora wéró yi, lé bǔn wee khà wɛn vìiní.
15 Ká yìa màhǎ sìi vá mu bìo na yí se yi á tà wó mu, à bǔn lé bìo wé mu bè-kohó. Ká mu bè-kohó hìa fárá mí naní ɓànso yi á vivio tìna, à mu wé mu húmú.
16 Wàn zàwa lè wàn hìnni na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi yí khà miten.
17 Mu bè-tentewà ɓúenɓúen wee lé le Dónbeenì cɔ̃n, dén mí dòn na léra mu khoomu. Le Dónbeenì dǐn mí dǐnníi, le yí máa yèrèmáka lòn tàró.
18 Le Dónbeenì lè mí sìi bìo á yàá nɔn mí mukãnì wɛn lè mí bíonì na lé ho tǔiá poni, á wa wǎa dú mu bè-lénnia ɓúenɓúen yahó lè mu bè-yáa bìo síi.

Mi wé wé bìo le Dónbeenì bíonì bìa

19 Wàn zàwa lè wàn hìnni na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi zũń bìo kà: Mi nì-kéní kéní ko à mi wé tá mi ɲikɔ̃nna sese. Mi wé yí cí bíonì wán. Mi mún wé yí le mi sìa cì fùafùa.
20 Mu bon, o nùpue na sìi wee cì á yí dà máa wé bìo térénna le Dónbeenì cɔ̃n.
21 Lé bǔn nɔn á bìo wee tií o nùpue yi ɓúenɓúen, lè mu sũnsũmámu à mi día. Mi liiní miten à tà le Dónbeenì bíonì bìo, dìo le dù mi yiwa. Dén dà a kǎní mia.
22 Ká mi màhǎ wé yí ɲí le bíonì mu mí dòn. Mi wé wé bìo le bíonì mu le mi wé. Ká mi yí máa wé bǔn, se mi wee khà miten.
23 Mu bon. Yìa wee ɲí le bíonì mí dòn ò ɔ yí máa wé bìo le bíonì mu le o wé, wón ɓànso ka lòn nùpue na lá ho zùɓàlén ò ɔ lora mí yahó.
24 Bìo ó ɔ lora míten vó ò ɔ wà, ó ɔ yi dɛ̀ɛnía sà bìo ó ɔ karáa yi.
25 Ká yìa ɓɛ̀n wee cũii le Dónbeenì làndá, ho làndá tente na wee wé ò ɔ nùpue wé míten, á wee tà bè ho yi, wón ɓànso ɲúhǔ á à wé sì mu bìo yi. Ɓànso yí máa ɲí ho làndá mu à bǐní nɔnsã yi. O wee bè ho yi.
26 Hen ká a ɓúi wee leéka le bìo mí wee wé lé bìo sì le Dónbeenì yi, à ɓànso màhǎ ɲii pɛɛ̀ mía, se o wee khà míten, se bìo ó ɔ le mí wee wé bìo sì le Dónbeenì yi ɲúhǔ mía.
27 Wàn Maá Dónbeenì yahó á bìo sì le yi binbirì lé à wa séení ɓa híiminí lè ɓa mahǎawa na lò wee be, à mún yí día le ho dǐmíɲá bìo vá wɛn dé mu bè-kohó yi.

2

Mi wé yi hueeka ɓa nùpua mín yi

1 Wàn zàwa lè wàn hìnni, bìo mi dó mi sìa wa Ɲúhǔso Yeesu *Krista na lé o cùkúso yi, á mi wǎa wé yí hueeka ɓa nùpua mín yi.
2 Hen ká a ɓúi lá ɓuara mi kúeemínwánló lùe yi síi, á zǎ mí nín-kíza fìbɛɛre na wó lè ho sǎnú lè mí sì-sení. Mu pǎahǔ à nì-khenii ɓúi mún vaá ló ɓuara ho kúeemínwánló dà-kéní kéní mu yi lè mí sì-lɛ̀nna.
3 A mi kɔ̀nbio hã sì-sení ɓànso á bía nɔn wo yi: «Ũnɛ́n, ɓuee kɛɛní le kanmúiní wán.» A mi ɓɛ̀n bía nɔn o sì-lɛ̀nna ɓànso yi: «Ũnɛ́n dǐn ho wáayi», bǔn mía à «ũ ɓuee kɛɛní ho tá yi ì nìsǎní.»
4 Ká mi wee wé bǔn, se mi so yí máa hueeka mín le? Ká mi wee wé kà, se lé hã yile-kora lé hìa mi ɓuan á wee cítíráa mín.
5 Wàn zàwa lè wàn hìnni na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi ɲí bìo kà: Mu so yínɔń le Dónbeenì hueekaa bìa lé ɓa nì-khenia ho dǐmíɲása cɔ̃n, à ɓa dé mí sìa le yi le? Dén sìidéró so lé dìo lé ɓa nàfòró binbirì. Ɓa níní ì kɛń le Dónbeenì bɛ́ɛnì na le dó mí ɲii le mí na bìa wa le yi.

6 Ɛɛ ká minɛ́n bán màhã́ wee zùań ɓa nĩ-khenia yi. Á bĩa wee beé mi lò, á wee ɓua mia
varáa le cítíi fĩinii lara yi so yínɔń ho nàfòró ɓànsowà le?
7 Ho nàfòró ɓànsowà mu mí bɛɛre lé bán mún wee yáa o Yeesu na mi bĩo sã̃ yi yèni.
8 Le Dónbeenĩ bá-zàmu làndá na túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi lé hĩa kà: «Wań mi
ninza làa bĩo ũnɛ́n ũ bɛɛre waráa ũten bĩo síi.»* Ká mi wee bè ho làndá mu yi binbirĩ, se
mu se.
9 Ɛɛ ká mi wee hueeka ɓa nùpua mín yi, se mi wee wé mu bè-kora. Mi ɲúná á à sí, lé
bĩo mi yí bò ho làndá mu yi.
10 Mu bon, ká a ɓúi vṹnun bĩo le Dónbeenĩ bò henía dà-kéní ɓúi wán, hàrí ká a bò bĩo
ká ɓúenɓúen yi, se lé mu ɓúenɓúen ó o pá vṹnun wán.
11 Mu bon. Le Dónbeenĩ na bía le ũ yí fé báa tàá hã́a,† lé dén mún bía le ũ yí ɓúe nùpue.‡
Awa! Á ka lè fo yí fó hã́a tàá fo yí fó báa, à fo màhã́ ɓó a nùpue, se fo pá vṹnun le Dónbeenĩ
làndá wán.
12 Mi zṹń le le Dónbeenĩ á à cítí mia lè ho làndá tente na wee wé ò o nùpue wé míten.
Lé bṹn nɔn á mi ko mi bè ho làndá mu yi mi bíoní lè mi wárá yi.
13 Mu bon, pã́ahṹ na le Dónbeenĩ khíi cítí ɓa nùpua yi, á bĩa yí zũna mí ninzàwa màkárí
á yí wó le hii làa ba, á le Dónbeenĩ mún khíi máa zṹń ɓa màkárí á máa wé le hii làa ba.
Ká yĩa wee zṹń mí ninzàwa màkárí à wé le hii làa ba, wón ponĩ á à sɛ́n le cítíi fĩ nɔ̀nzoń.

Le sĩidéró le Dónbeenĩ yi ko mu wé mi hã wárá yi

14 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, ká a ɓúi bía le mí tà a *Krista bĩo ò o wárá á mu màhã́ yí
máa mi yi, se mu ɲúhṹ so wi le? Bṹn so dà a kã́ní a le?
15 Ka lè mĩn za tàá mĩn hĩnló na lé o kèrètĩɛ á sĩ-zĩnia tà mía, á bè-dínii wee fòo wo yi
síi,
16 ó o ɓúi ló mi tĩahṹ bía nɔn wo yi: «Lɛ́n làa hɛ́ɛrà, vaa lá ũ tɛ̀ɛnĩ dɛ̀ɛ zĩ́, à vaa yí ho dĩnló
dí sĩ.» Á ɓànso màhã́ yí hõn wo làa bĩo ó o màkóo wi yi, se mu ɲúhṹ so wi le?
17 Lé bṹn á yĩa le mí tà a Krista bĩo à mu yí máa mi a wárá yi, se mu ɲúhṹ mía.
18 Mu dà a wé le o ɓúi bía bĩo kà: «Ɓa ɓúi tà a Krista bĩo mí dòn, à ɓa ɓúi ɓɛ̀n wee wé hã
wárá na se mí dòn.» Awa! Á ũ wã́a zéení ũ Krista bĩo tàró binbirĩ na hã wárá mía yi làa
mi, á ĩnɛ́n ɓɛ̀n ń zéení làa foń lè ĩ wárá na se le ĩ tà a Krista bĩo binbirĩ.
19 Fo tà le le Dónbeenĩ lée dà-kéní mí dòn le? Á bṹn se lon. Á ɓa cĩnáwa mún tà mu yi
á wee zà le yahó lè le zã́níi.
20 Fo lée bṍnbú le? Fo wi à ĩ zéení làa fo le o Krista bĩo tàró na yí máa mi hã wárá yi
ɲúhṹ mía le?
21 Mi loń wàn ɓùaa *Abarahaamu. Lée webio nɔn á le Dónbeenĩ le o lé o nùpue na
térénna? Mu so yínɔń bĩo ó o wó bĩo yi le? O tà hõn mí za *Izaaki lè le Dónbeenĩ le muinĩ
yɛɛníi dɛ̀ɛ wán.
22 Fo yí mɔn le? O sĩidéró le Dónbeenĩ yi á lɛɛ́ra là a wárá. Lé bṹn ó o sĩidéró mu ɲii
súráa hã wárá na ó o wó bĩo yi.
23 Bṹn lé bĩo nɔn á bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi o dã́ní yi á ɲii súráa: «O
*Abarahaamu dó mí sĩi le Dónbeenĩ yi, lé bṹn nɔn le càtío wo là a nùpue na térénna
le yahó,»§ á le dú mu bṍnmu làa wo.*
24 Mi yí mɔn le? O nùpue wárá lé hĩa wee wé ò o wé o nùpue na térénna, ká mu yínɔń
o Krista bĩo tàró mí dòn.
25 Lé bṹn ó o hã́a ɓúi na hĩa wee yɛ̀ɛ́ míten bĩo hĩa wóráa. O yèni ɓa le Arahaabu.† O hĩa
térénna le Dónbeenĩ yahó bĩo ó o wó bĩo yi. O hĩa tà ó o *Isirayɛɛle nĩpomu tonkarowà
làara a wán, á séenía ɓa á ɓa ló ho lóhó yi à nùpue yí mɔn ɓa.

---

* **2:8** Mi loń Levii nùwã vũahṹ (Lévitique) 19.18 † **2:11** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 20.13 ‡ **2:11** Mi loń Léró vũahṹ (Exode) 20.14 § **2:23** Mi loń Bĩo Ɲúhṹ Búɛɛníi vũahṹ (Genèse) 15.6 * **2:23** Mi loń Ezayii vũahṹ 41.8 † **2:25** Arahaabu: Mi loń Zozue vũahṹ 2.1-21; 6.22-25

26 Mu bon, nùpue mànákã̄ hĩ̀a ló a yi ò ɔ hí. Lé bṹn ó ɔ Krista bìo tàró na yí máa mi hã̄ wárá yi á mún ka lòn bìo na húrun.

3

O nùpue ko ò ɔɲii pɛɛ̀ wé

1 Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, mi ɓúenɓúen yí cà à mi wé nĩ-kàránlowà. Mi zũ le warɛ́n nĩ-kàránlowà á le cítíi khíi wé here wán á à poń ɓa nùpua na ká.

2 Mu bon, wa ɓúenɓúen wee wé khe bìo cɛ̀rɛ̀ɛ yi. Nùpue ɓúi lá yí máa bío khe síi, se wón ɓànso lée nùpue na ɲii tun á dà mí sãnía wee ɓua yi.

3 Hen ká wa wi ò ɔ cúa wé bè bìo wa le o wé yi, à wa dé ho kàràfí o ɲii yi. Lé bṹn wa wee wé à dàńnáa o bìo.

4 Mi mún loń ho won-beenĩ na ɓa wee ca ho pɔ̃nsò-beenĩ yi à ho pinpi-beenĩ wé ɲàa. Lée dà-za dɛ̀ɛ ɓúi pɛ́npɛ́rékɛ́ na cɛɛ́ra ho mɔ́n yi, lé dén á yìa wee pà ho won-beenĩ mu wee wé ki làa ho, à ho va làa hen na ó ɔ le ho va yi. 5 O nùpue ɲii mún ka kà síi. Le ka cĩinú, ká le màhã́ wee khòoní míten mu bè-beera na le dà wee wé bìo yi. Mi loń, yínɔ́ń ho dã-za wee cĩí le dùu-beenĩ le?

6 O nùpue ɲii mún ka lòn dɔ̃hṹ. Wa sãnía bìowa ɓúenɓúen tĩahṹ á le ɲii le dìo sú lè mu bè-kora á wee dɛ̀ɛ́ wa sãnía ɓúenɓúen. Lé lerɛ́n wee yáa wa bìo ɓúenɓúen lè ho dɔ̃hṹ bìo síi. Bṹn bè-yáanii so ɓúenɓúen wee lé o *Satãni yi.

7 O nùpue dà wee mání ɓa naɲuwà lè mí sĩíwà, lè mu ɲumu bùaa, lè ɓa ɲínzàwa, ó ɔ mún mánía ɓa.

8 Ká le ɲii dén á nùpue yí dà máa hè yi. Le yí se. Le yí dà máa wé tɛ́tɛ́. Le ka lòn súró na wi le yi, á wee ɓúe ɓa nùpua.

9 Lé le ɲii mu á wa wee khòonínáa o Ɲúhṹso Dónbeenĩ na lé wa Maá. Á lé lerɛ́n ɲii dà-kéní kéní mu á wa mún wee dánkání lè ɓa nùpua, bán na le Dónbeenĩ léra à ɓa ɓonmín làa de.

10 Le khòoníi lè hã dánkáa wee lé le ɲii dà-kéní mu yi. Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, mu lá yí ko mu wé wé kà síi.

11 Mi so dĩ̀ń mɔn à ɲumu na sĩ̀ làa bìo yí sĩ́ á páanía wee lé buii dà-kéní yi le?

12 Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, mɔ́nkòró vĩndɛ̀ɛ so dà a ha ɲia le? Á ɲinna so dà a ha mɔ́nkòró le? Làa bṹn síi, á mu ɲumu na sĩ yí dà máa lé le buii na ɲumu yí sĩ yi.

Mu bè-zũńminĩ wee lé le Dónbeenĩ cɔ̃́n

13 Wàn zàwa lè wàn hĩ́nni, nùpue na bè-zũńminĩ binbirĩ wi á wi mi tĩahṹ le? A ɓànso wã́a zéení mu làa bìo ó ɔ wee ɓuaráa míten sese, lè hã wárá na ó ɔ wee liiní míten wé. Lé bṹn á à zéení le o bè-zũńminĩ binbirĩ wi.

14 Ɛ̃ɛ ká lé le yande-sũmúi wi mia, á wee penka làa mín, à mi yí yòoní miten bìo mi le mi lé mu bè-zũńminĩ ɓànsowà bìo yi. Ká bṹn wi mia, se mi pã́ ho tũiá poni.

15 Mu bè-zũńminĩ mu lé ho dĩmíɲásа bè-zũńminĩ. Mu yí ló le Dónbeenĩ Hácírí cɔ̃́n. Mu yàá ló a Satãni cɔ̃́n.

16 Hen ká le yandee lè hã penkaa wi lùe na yi, à dén lùe so bìo lùnka. Hã wén-kora lè mí sĩíwà wee wé kɛń bĩn.

17 Ɛ̃ɛ ká yìa le Dónbeenĩ bè-zũńminĩ wi yi, wón yi wee ce. O mún wee wé à ho hɛ́ɛrà kɛń ɓa nùpua pã́ahṹ, o wayi, o bíonĩ mía. Bànso zũ mí ninzàwa màkárí. O hii wi á wárá ɓúenɓúen se. O yí máa hueeka nùpua mín yi, o lé o húaarà.

18 Bán wee wé à ho hɛ́ɛrà kɛń ɓa nùpua pã́ahṹ, ɓa wárá ka lòn bè-dĩnii, bìo wee lé mu mɔ́n lée bìo na sĩ le Dónbeenĩ yi.

4

Bìo á mi sĩa wee vá wérɔ́ yi na yi se á mi khí yi

1 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mu wó kaka á mi wee firáa làa mín? Mu so yínɔ́ń mi sĩa bĩo
na yí se càró ɓàn poni na wee ɓúe mia fɛ́ɛɛ bĩo yi á mu wee wéráa le?
2 Mi sĩa wee vá mu bĩo ɓúi yi ká mi màhã́ yí dà máa yí mu à mi wã́a wé ɓúe mín. Le
yandee wi mia á bĩo mi yí máa yí bĩo mi sĩa vá yi, à mi wã́a wé fi làa mín. Mi yí máa yí
bĩo mi sĩa vá yi, lé bĩo mi yí máa fio mu le Dónbeenĩ cɔ̃́n.
3 Tàá ká mi fiora le Dónbeenĩ cɔ̃́n á mi máa yí mu, lé bĩo á bĩo mi leékaa wee fioráa yí
se. Mi fioró ɲúhṹ lé à mi yí mu bĩo à wɛɛ́ráa mi sĩa cùeée.
4 Mi ka lòn hã́a na ɓàn báa wi ò ɔ wee fé ɓa bá-vio. Mi so yí zũ le yĩa wa ho dĩmíɲá bĩo
se wón ɲina le Dónbeenĩ le? Yĩa wi ò ɔ wań ho dĩmíɲá bĩo, á ɓànso ɓɛ̀n ǹ wé le Dónbeenĩ
zúkúso.
5 Mi so wee leéka le le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi á hã bíoní na kà bía kã́amáa le? «Le
Dónbeenĩ Hácírí na le dó wɛn á le yí wi à le lɛɛ́ yi là a ɓúi hùúu.»
6 Ɛɛ ká le sãamu na le màhã́ wee wé làa wɛn á po bṹn. Bĩo kà lé bĩo bía le Dónbeenĩ
bíonĩ vũahṹ yi: «Bìa wee yòoní míten á le Dónbeenĩ pã́ bĩo, ká le màhã́ wee wé mí sãamu
làa bĩa wee liiní míten.»*
7 Á mi cén wé liiní miten le Dónbeenĩ yahó. Mi dĩn sánsá a Satãni, ó ɔ ò lùwí ká à día
mia.
8 Mi lɛ́n va lè le Dónbeenĩ cɔ̃́n á lerɛ́n ɓɛ̀n ǹ sĩ mí yahó. Minɛ́n bè-kora wérowà, mi khí
mu bè-kora wéró yi. Minɛ́n na yí máa bè mu bĩo dà-kéní mɔ́n, mi día miten ɓúenɓúen
na le Dónbeenĩ yi.
9 Mi sè mi yara, à mi wá. Mi día hã konsĩní à mi wá. Mi día le sĩ-wɛɛ à mi sè mi yara.
10 Mi liiní miten o Ɲúhṹso yahó ó ɔ ò yòoní mia.

Mi wé yi citi mín

11 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mi wé yí ɲùu mín. Yĩa ɲùuna mĩn za tàá mĩn hĩnló, tàá á
cítío wo, se ɓànso bía khon le Dónbeenĩ làndá dã́ní yi, o wee cití ho. Ká fo hĩa wee fĩ le
cítíi ho làndá wán, se fo wã́a yí máa bè ho yi. Fo wee wé ũten lè le Dónbeenĩ làndá cití-fĩ.
12 Le Dónbeenĩ mí dòn lé dĩo bàrá ho làndá á lé lerɛ́n mún lé o cití-fĩ. Lé lerɛ́n dà à kã́ní
a nùpue, á mún dà à wé ó ɔ bĩo á à yáa. Á ũnɛ́n ɓɛ̀n lé o yɛ́n á wee cítíráa mín za?

Minɛ́n nàfòró ɓànsowà, héyĩi!

13 Awa, mi le ĩ bío bĩo dà-kéní na mia. Mi wee wé bío le ho zuia tàá ho yĩró ká mi ì va
ho lóhó na kà, á vaá duan le lúlú-kùure, á à yí ho cṹnú.
14 Mi wee wé bío bṹn ká mi ɲɔ̀ń yí zũ bĩo pan mia ho yĩró. Mi ka lòn ɓó-khũumu na wé
fà à dɛ̀ɛní bĩní khĩí fùafùa.
15 Mi lá ko mi wé bío bĩo kà: «Ká le Dónbeenĩ tà, á wa yĩo wi lua ho yĩró á séenía wɛn á
wa à wé bĩo kà làa bĩo kà.»
16 Ɛɛ á bṹn mi yí máa wé à mi wee yòoní miten lè mi khòn-bíoní. Bṹn síi yí se.
17 Lé bṹn nɔn, ká yĩa zũ bĩo ó ɔ ko ò ɔ wé ká mu se ò ɔ yí wó mu, se ɓànso wó khon.

5

1 Awa, bĩo ká wán lé minɛ́n nàfòró ɓànsowà á ĩ wiráa. Mi wá, à wãamaka mu bè-sũmáa
na khíi yí mia bĩo yi.
2 Mi nàfòró wee yáa. Mi sĩ-zĩnia á ho bɛ́nló wee là.
3 Mi sã́nú lè mi tɔ̃̀ɲɔ̀n semu wee yáa. Lé bṹn wee zéení le mi wó khon. Lé bṹn nɔn le
Dónbeenĩ cítíi fĩ nɔ̀nzoń, ká mi bĩo á à yáa ɓúenɓúen làa bĩo ho dɔ̃hṹ wé cĩínáa mu bĩo
bĩo síi. Cĩinú ká, ká ho dĩmíɲá á à vé, à minɛ́n pá pan mi nàfòró bĩo á ɓóɓókaa ho yi lée
webio?
4 Mi loń, ɓa nùpua na wee sá mi manawà yi á mi máa wé dɛ̀ɛní sàání yi. Lé bṹn lé mi
wékheró, á nɔn ɓa wee záráa làa mia. Á ɓa zía mu á le Dónbeenĩ na dà mu bĩo ɓúenɓúen
ɲá.

* **4:6** Mi loń Wàhio vũahṹ (Proverbes) 3.34

5 Ho tá wán, á bìo ɓúi yí fòora mia. Mi wee wé bìo mi sɨ̀a vá yi. Mi wee wɛ́ɛ́ mi sɨ̀a. Mi
wee díiní miten lòn bùaa na ɓa wee hã ho ɓúeró bìo yi ká le cítíi fɨ̃ló wizonle dén ɓɛ̀n
ɲàana lua.
6 Bìa yí wó yí khon, á mi síinía ɲúná á ɓó, à ɓa yàá yí tɨ̃máa hàrí cɨ̃inú.

Mi wé hɨ̃ mi sɨ̀a à pa a Ɲúhũso

7 Wàn zàwa lè wàn hɨ̃nni, lé bũn nɔn, á mi hɨ̃ mi sɨ̀a fúaa ká a Ɲúhũso bɨ̃nía ɓuara. Mi
loń o vàro. O wee wé hɨ̃ mí sɨ̀i pa hã vi-yáa na ó ɔ ò dɨ̃ mí bìo, à mún hɨ̃ mí sɨ̀i pa hã viora
na à dɛ̃ɛ́ o bè-dínii, à bè yi láráa mí dɨ̃nló.
8 Minɛ́n mún wé hɨ̃ mi sɨ̀a, mi hení mi sɨ̀a, lé bìo ó ɔ Ɲúhũso ò ɓuen hen làa cɨ̃inú.
9 Wàn zàwa lè wàn hɨ̃nni, mi wé yí le mi sɨ̀a cɨ̃ mín yi à ɲùu mín, ó ɔ Ɲúhũso máa cítí
mia. Hen làa cɨ̃inú ká a Ɲúhũso na lé o cítí-fɨ̃ á à ɓuen.
10 Wàn zàwa lè wàn hɨ̃nni, le Dónbeenɨ̃ ɲi-cúa fɛɛrowà na bía a Ɲúhũso Dónbeenɨ̃ yèni
yi, á lò bon ká ɓa pá hã mí sɨ̀a. Minɛ́n mún hɨ̃ mi sɨ̀a le lònbee yi lè ɓa bìo síi.
11 Mi loń, wa wee bío le bán na tà le lònbee yi, á ɲúná sɨ̃. A mu ɓɛ̀n bon, mi ɲá a Zoobu
bìo. O hɨ̃a hã mí sɨ̀i á mu bìo ɓúenɓúen kúio wo yi, á mi ɓɛ̀n mɔn bìo ó ɔ Ɲúhũso wó nɔn
wo yi mu va à véenii. Tũiá poni, o Ɲúhũso zũ le màkárí làa sòobɛ́ɛ.

Mi wé le ɲi-kéni ɓànsowà

12 Wàn zàwa lè wàn hɨ̃nni, bìo yàá pá wi bɨ̃n á ɨ̃ hení ì na mia lé bìo kà: Mi yí vɨ̃ vɨ̃ yí dé
dɛ̀ɛ. Mi yí dé ho tá, tàá ho wáayi, tàá bè-vio ɓúi. Mi wé le ũuu, à mi dɨ̃n bũn wán. Ká mi
le ɓùeé, à mi dɨ̃n bũn wán. Bũn lé bìo ò na ká le Dónbeenɨ̃ máa síiní mí ɲúná.

Mi wé séeni mɨn ho fioró yi

13 Hen ká minɛ́n ó ɔ ɓúi lò wee be ò ɔ fio le Dónbeenɨ̃ yi. Ká a ɓúi sɨ̀i wan, ò ɔ sío à
khòoní a Ɲúhũso.
14 Hen ká minɛ́n ó ɔ ɓúi lò yí here, ò ɔ ve ɓa kèrètɨ̃ɛwa kuure ya-díwá à bán ɓuee khɨ̀i
ho ɲiló làa wo o Ɲúhũso yèni yi, ká ɓa fio na a yi.
15 Ká ɓa dó mí sɨ̀i binbirɨ̃ á fioraráa, á yɨ̀a lò yí here á à wa. O Ɲúhũso á à wɛɛ́ wo. Ká
ɓànso wó bè-kora ɓúi, ó ɔ Ɲúhũso ò sɛ́n mu ù día.
16 Awa! A mi wã́a wé bío mi wékheró làa mín. Mi wé fio na mín yi, bèra a na à mi wa.
O nùpue na térénna wón fioró pànká wi.
17 Mi loń, le *Dónbeenɨ̃ ɲi-cúa fɛɛro *Elii hɨ̃a lé o nùpue lè warɛ́n bìo síi. A bìo ó ɔ fiora
lè mí sòobɛ́ɛ bèra a na à ho viohó yí tè, á ho ɓɛ̀n yí tò á dɔ̃n hã lúlúio bìo tɨ̃n lè mí sanka.*
18 Bũn mɔ́n ó ɔ bɨ̃nía fiora á ho viohó tò á ho tá bìo na dà wee ha á han mí bia.

Yɨ̀a vũnun bɨ̃ni ɓuenlɔ́

19 Wàn zàwa lè wàn hɨ̃nni, hen ká a ɓúi vũnun día le Dónbeenɨ̃ tũiá poni mi tɨ̃ahũ, ó ɔ
ɓúi ɓuan ɓueé bàrá ho wã-tente wán,
20 à mi zṹń le yɨ̀a fó a bè-kora wéro ho wã-kohó na ó ɔ lá wi wán, wón kã̃nía wo mu
húmú yi. Lé bũn ǹ na ká le Dónbeenɨ̃ máa bɨ̃ní máa leéka ɓànso bè-kora na ó ɔ wó
ɓúenɓúen bìo.

* **5:17** Mi loń Bá-zàwa nín-yání vũahũ (1 Rois) 17–18

Ho nín-yání vũahṹ na ó o Piɛre túara

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

O Piɛre nín-yání vũahṹ ó ɔ túara nɔn ɓa kèrètĩɛwa na saawaa wi ho Azii Minɛɛre kãna ɓúi yi. Ɲún-sĩ lé o Poole, tàá bĩa làa wo páanía sá á zéenía le Dónbeenĩ bĩo làa ba, á ɓa tàráa mu yi. Ɓa nùpua fù wee bàká ɓa yi, á wee beé ɓa lò bĩo ɓa dó mí sĩa o Yeesu yi bĩo yi. Lé bṹn te bĩo ó ɔ Piɛre túararáa ho vũahṹ na kà nɔn ɓa yi, á henía ɓa sĩa, à ɓa yara sĩ a Yeesu *Krista, à wé fárá tĩn le lònbee pãahṹ, làa bĩo ó ɔ Yeesu na bĩo nɔn ɓa kãníanáa á wóráa mu. O Piɛre leékaa ɓa làa bĩo le Dónbeenĩ kãníanáa ɓa, làa bĩo le wó á ɓa yúráa le sĩidéró o Yeesu Krista húmú là a vèeró pànká yi, á dó mí sĩa wee lòoní binbirĩ. O henía ɓa sĩa bèra a na, à ɓa wíoka fání mí yĩo, à ɓua míten sese ɓa páaníló là a Krista bĩo yi. Bĩo ó ɔ Yeesu ɓuannáa míten le lònbee lè mí sĩíwà na yú a yi, lé bṹn ɓàn síi á ɓarɛ́n mún ko ɓa bè yi. O Piɛre nɔn le zéeníi lè mí sĩíwà ɓa yi, bèra a na à ɓa zṹń mín ɓuaró mu bĩo ɓúenɓúen yi, à bĩa yí zũ le Dónbeenĩ wé mi mu, à bán mún tà le Dónbeenĩ bĩo, à wé ɓùaaní le.

Le tèɛnii

1 Ĩnɛ́n Piɛre na lé o Yeesu *Krista tonkaro lé mi wee túa ho vũahṹ na kà. Ĩ wee túa ho
á à na bĩa le Dónbeenĩ hueekaa wó lè mí nĩpomu yi, na saawaa wi mu nĩ-hãmu yi ho Pɔ̃n,
lè ho Kalasii, lè ho Kapadoosi, lè ho *Azii, lè ho Bitinii kãna yi.
2 O Maá Dónbeenĩ hueekaa mia á héhaa làa bĩo le fèra le mí ì wé làa bũ, á wó mia lè
mu nĩpomu na bĩo sã le yi mí Hácírí pànká yi. Le wó mu bèra a na ò ɔ húmú ho *kùrùwá
wán pànká yi, à mi wé ɓa nùpua na wee ce le Dónbeenĩ yahó, à wé wé bĩo ó ɔ Yeesu
Krista le mi wé. Le le Dónbeenĩ wíoka wé wé mí sãamu làa mia, à wíoka wé na mí hɛ́ɛrà
mia.

Wa sĩadéró à lòoní ho kãníló bĩo

3 Mi wa ɓùaaní le Dónbeenĩ, dén lé wa Ɲúhṹso Yeesu *Krista ɓàn Maá. Le minka
tentemu bĩo yi, á le wó á wa yú le mukɔ̃n-fĩnle o Yeesu Krista na lá húrun na á le vèenía
pànká yi. Lé bṹn bĩo yi á wa dó wa sĩa wee lòoní làa sòobɛ́ɛ,
4 á pannáa bĩo bĩo sã le nĩpomu yi na le bàrá ho wáayi ká làa mia. Bṹn bĩo so yí máa
yáa, timu mía mu yi, mu yí máa yèrèmá.
5 Bĩo mi dó mi sĩa le Dónbeenĩ yi, á le dàńló pan mia, bèra a na à mi yí ho kãníló, hĩa
bĩo wíokaa vó día pan mí zéeníló ho dĩmíɲá vé nɔ̀nzoǹ.
6 Lé bṹn bĩo yi, á mi wee zãmakaráa làa sòobɛ́ɛ, hàrí ká le lònbee lè mí sĩíwà wee yí
mia hã laà na kà wán ho pɔ̃̀n-za yi.
7 Ho sãnú yàá lé mu bĩo na wee yáa. Ɛɛ ká ho màhã́ pá wee wé pà ho dɔ̃hṹ yi, à zṹńnáa
le ho lé ho sãnú binbirĩ. Lé kà síi á minɛ́n sĩadéró le Dónbeenĩ yi na bĩo ɲúhṹ wi làa
sòobɛ́ɛ po ho sãnú ɓàn kúará mún ko lè ho khɛ́nló, à zṹńnáa le mi dó mi sĩa binbirĩ le yi.
Ká mi sĩadéró le Dónbeenĩ yi fárá tĩna, á pãahṹ na ó ɔ Yeesu Krista khíi ɓueé zéení míten
yi, á mi ì yí le khòoníi, lè ho cùkú, lè le kɔ̃̀nbii.
8 O Yeesu mu á mi yí mɔn, à mi ɲɔǹ pá wa a. Hàrí bĩo mi pá dĩǹ yí máa mi a mí cúee, à
mi dó mi sĩa wo yi. Lé bṹn nɔn á mi wiráa le sĩ-wɛɛ yi làa sòobɛ́ɛ. Dén sĩ-wɛɛ so bĩo á yí
dà máa bío.
9 Mi wi le sĩ-wɛɛ yi, lé bĩo mi dó mi sĩa o Yeesu yi ó ɔ kãnía mia.
10 Le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà yánkaa cinciíra ho kãníló mu bĩo làa sòobɛ́ɛ, á fɛɛra hã
ɲi-cúa na bĩo ciran mu sãamu na le Dónbeenĩ le mí ì wé làa mia.

11 O Krista Hácírí* kɛra lè ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà mu, á le lònbee na ó o ò kã̃a yi, lè ho cùkú
na ó o ò yí mu ɓàn mɔ́n, á le Hácírí mu fèra zéenía bìo làa ba. A̋ ɓa cà lè mí sòobɛ́ɛ à zũ̃ń
mu wéró pã̃ahṹ, làa bìo mu ù wéráa sìí.
12 A̋ mu zéenía làa ba le mu bìowa mu ɓàn ɲi-cúa na ɓa wee fɛɛ á bìo yí ciran ɓarɛ́n mí
bɛɛre, ká mu lé minɛ́n á mu ciran. A̋ lé bṹn á bìa wee bue le bín-tente hã̃ laà na kà wán
á zéenía làa mia lè le Dónbeeni̋ Hácírí na ló ho wáayi pànká. Ho wáayi tonkarowà yàá
mún sìa vá à ɓa zũ̃ń mu bìo mu.

Bìo le Dónbeeni̋ ni̋pomu ko ɓa ɓua lè miten

13 Lé bṹn nɔn, à mi wã́a fání mi yìo le Dónbeeni̋ tonló sáró bìo yi, à zũ̃ń miten ɓuaró.
Mi dé mi sìa làa sòobɛ́ɛ à lòoní mu sã̃amu na le è wé làa mia o Yeesu *Krista bì̋ní ɓuen
nɔ̀nzoǹ.
14 Bìo mi lá dì̋ǹ yí zũ le Dónbeeni̋ bìo yara á bìo mi sìa lá wé vá wéró yi na yí se á mi
wã́a día, ká mi wé wé bìo le Dónbeeni̋ le mí wé.
15 Le Dónbeeni̋ na von mia á wee ce, á minɛ́n mún wé ɓa nùpua na wee ce le yahó mi
bìo ɓúenɓúen yi.
16 Mu bon, mu túara le Dónbeeni̋ bíoni̋ vũ̃ahṹ yi kà síi: «Mi kɛń mu cemu yi, lé bìo á
ì̋nɛ́n wee ce.»†
17 Bìo ká mi wee fìo, à mi ve le Dónbeeni̋ lè mì̋n Maá, dén na yí máa hueeka ɓa nùpua
mín yi, le wee cítí ɓa ɓúenɓúen à héha làa bìo ɓa ni̋-kéní kéní wó. Le yí máa hueeka ɓa
mín yi. A̋wa, á mi ɓua miten à zéení le mi wee kɔ̃̀nbi le Dónbeeni̋ ho pã̃ahṹ na mi ì wé
ho tá wán yi.
18 Le Dónbeeni̋ léra mi ɲúná bìo mi lá wee ɓua lè miten yi, bṹn na mi kenía mì̋n maáwà
cɔ̃́n na ɲúhṹ mía. Mi zũ le mu yínɔń le wárí tàá ho sã̃nú na wee yáa á le wó làa bũ.
19 Ɓùeé, o Yeesu Krista, yìa ka lòn muini̋ pioza na á fìani̋ woon mía yi, lé wón cã̃ni na
bìo ɲúhṹ wi binbiri̋ pànká yi á le lérarǎa mi ɲúná.
20 Le Dónbeeni̋ fèra léra a mu bìo yi, ká bìo ɓúi dì̋ǹ yí léra, á hã̃ pɔ̃̀nna véeníi na kà yi,
ó o *Krista mu wã́a zéenía míten minɛ́n bìo yi.
21 Lé o Krista bìo yi á mi dóráa mi sìa le Dónbeeni̋ yi, dén na vèenía wo á dó ho cùkú
yi. Lé bṹn wó á mi dóráa mi sìa le Dónbeeni̋ yi wee lòoní bìo le le mí ì wé.
22 Ho tũ̃iá poni bíoni̋ na mi bò yi lé dén nɔn á mi wee ceráa le Dónbeeni̋ yahó, bèra a
na à le wamini̋ binbiri̋ kɛń mia. A̋wa, á mi cén wań mín làa sòobɛ́ɛ lè hã̃ yiwa na wee ce.
23 Mu bon, mi wã́a bì̋nía ton, ká mi màhã́ yínɔń nùpua na ton à bìo sì̋ mu húmú yi. Lé
le Dónbeeni̋ bíoni̋ na wi bì̋n fɛ́ɛɛ pànká yi á mi tonnáa, dén na wee na le mukã̃ni̋ binbiri̋.
24 Mu bon, mu túara le Dónbeeni̋ bíoni̋ vũ̃ahṹ yi kà síi:
«Ɓa nùpua ɓúenɓúen ka lè le ɲíní bìo síi,
á ho cùkú na ɓa wee yí ka lè le pũ̃iílè bìo síi.
Le ɲíní wé he, à le pũ̃iílè di,
25 ká a Ɲúhṹso bíoni̋ dén wi bì̋n fɛ́ɛɛ hã̃ lúlúio na ɲii mía yi.»‡
Dén bíoni̋ so lé le bín-tente na buera nɔn mia.

2

1 A̋wa, á mi khí mu sũ̃nsũ̃mámu lè mí sìíwà yi. Mi wé yí fũ̃aa sabíoní hùúu, mi yí wé
ni̋-khàwa, mi wé yí dí yandee hùúu, mi wé yí ɲùu nùpua à yáa ɓa yènnáa.
2 Mi wań le Dónbeeni̋ bíoni̋ mí dòn làa bìo ɓa kúnkúzàwa waráa mi nuwà yoomu bìo
síi, bèra a na à mi dã̃ le Dónbeeni̋ bìo dã́ní yi mi kã̃níló bìo yi.
3 Mu bon, mi zũ̃na bìo ó o Ɲúhṹso seráa.

Bìa dó mi sìa le Dónbeeni̋ yi lé le ni̋pomu

---

* **1:11** Krista Hácírí: O Krista Hácírí na bìo bía hen lè le Dónbeeni̋ Hácírí lée dà-kéní vũ̃ahṹ (Lévitique) 19.2 † **1:16** Mi loń Levii nùwã̃ ‡ **1:25** Mi loń Ezayii vũ̃ahṹ 24.25

4 Mi vá ɓuee ɓúe o Yeesu yi, wón na lé le mukãnĩ ɓànso, na ka lòn huee na ɓa nùpua pã́
día, ká lé lerɛ́n á le Dónbeenĩ màhã́ léra, le bĩo ɲúhṹ wi le cɔ̃́n làa sòobɛ́ɛ.
5 Minɛ́n mún le mukãnĩ wi yi, á mi mún ka lòn huaa. Awa, á mi día le le Dónbeenĩ
khuii mia soráa le zĩi na le Dónbeenĩ Hácírí wi yi, à wé le *Dónbeenĩ yankarowà na wé è
ya hã muiní làa bĩo le Dónbeenĩ Hácírí mu le mu koráa, hĩa le wé è tà bĩo o Yeesu *Krista
bĩo yi.
6 Mu bon, bĩo kà lé bĩo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahṹ yi: «Mi loń, ĩ léra le huee na wee
ɓua ho soró dĩní, dĩo bĩo ɲúhṹ wi làa sòobɛ́ɛ, á à bàrá ho lóhó na ɓa le *Sion yi. Yĩa á à dé
mí sĩi le yi á nĩyio máa dí hùúu.»*
7 Awa, á minɛ́n na wã́a dó mi sĩa o Yeesu yi, minɛ́n á à yí le kɔ̃̀nbii. Ká bĩa yí dó mi sĩa
wo yi, á mu túara: «Le huee na ɓa so-sowa lá pã́ día lé dĩo hĩa bĩnía ɓueé ɓuan ho soró
dĩnía.»†
8 Á mu mún túara: «Le lé le huee na wee kɔ̃kɔ̃n wán, ho ɓúaahó na wee lùwá a nùpue».‡
Bán wee kɔ̃kɔ̃n le wán lé bĩo ɓa pã́ le Dónbeenĩ bíonĩ bĩo. Á bṹn lé bĩo mún sã́ ɓa yi.
9 Ɛɛ ká minɛ́n bán lé mu nĩpomu na léra, á lé ɓa yankarowà na bĩo sã́ a bɛ́ɛ yi. Mi lé ho
sĩí na wee ce le Dónbeenĩ yahó. Le Dónbeenĩ wó mia lè mí nĩpomu, bèra a na à mi bue
le bè-beera na le wó bĩo, dén na léra mia le tíbírí yi á dó mí khoomu na ɓàn síi mía yi.
10 Mi yánkaa lá yínɔń Dónbeenĩ nĩpomu, ká hã laà na kà wán á mi wã́a lé le nĩpomu.
Le Dónbeenĩ lá yí máa wé le hii làa mia, ká hã laà na kà wán á le wee wé le làa mia.

Mi ɓua miten sese bĩa yí zũ le Dónbeenĩ tĩahṹ

11 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi lé ɓa nĩ-hãní ho tá wán na khíi lé á à lɛ́n. Á ĩ wee hení
mu ù na mia, à bĩo ɓa nùpua sĩa wee vá yi na yí se, bĩo wee yáa o nùpue mukãnĩ binbirĩ
bĩo à mi khɛ̀nnáa.
12 Mi ɓua miten sese bĩa yí zũ le Dónbeenĩ tĩahṹ. Mi ɓua miten làa bṹn, bèra a na ká
ɓa wee yáa mi yèni le mi lé ɓa bè-kora wérowà, à ɓa mi mi wén-tentewà, à dé ho cùkú le
Dónbeenĩ yi pã́ahṹ na á dén ń zéení miten làa ba yi.

Le kɔ̃̀nbi na ko lè ho pànká ya-díwá

13 Mi wé liiní miten na ho pànká ya-díwá ɓúenɓúen yi mi páaníló là a Ɲúhṹso bĩo yi.
Mi wé liiní miten na a bɛ́ɛ yi, wón á wi ɓa ɓúenɓúen ɲúhṹ wán,
14 à mún wé liiní miten na ɓa ɲúnása yi, bán na ó o wee tonka à ɓa beé bĩa wee wé mu
bè-kora lò, ká ɓa wíoka bĩa wee wé mu bĩo na se yènnáa.
15 Mu bon, bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi lé à mi wén-tentewà bĩo yi, à bĩa wee bío hã bín-
conconwà na yí zũ le dɛ̀ɛ à yí dàń bío bĩo ɓúi mi dã́ní yi.
16 Mi ɓua miten lè ɓa nùpua na wi miten bĩo síi. Ká mi màhã́ yí bè bṹn yi à wé wéráa
mu bè-kora. Mi wé le Dónbeenĩ ton-sáwá binbirí.
17 Mi wé kɔ̃̀nbi ɓa nùpua ɓúenɓúen, à wań mĩn zàwa lè mĩn hĩnni kèrètĩɛwa. Mi wé
hézɔ̃́n le Dónbeenĩ, à wé kɔ̃̀nbi o bɛ́ɛ.

Mi ko mi wé tà le lònbee yi là a Krista bĩo sĩi

18 Minɛ́n ton-sáwá, mi wé bè mi ɲúnása bíoní yi lè le kɔ̃̀nbii binbirĩ. Mi wé yí wé mu
làa bĩa sĩa se á wayika mí dòn, ká mi mún wé wé mu làa bĩa lònbee wi.
19 Mu bon, ká a nùpue wee hĩ mí sĩi le lònbee na lá yí ko le yí o yi le Dónbeenĩ kɔ̃̀nbii
bĩo yi, se mu lée bĩo na se.
20 Ká ɓa wee ha mia mu bè-kora na mi wó bĩo yi á mi hã mi sĩa, se bṹn so cùkú wi le?
Ɛɛ ká ɓa wee beé mi lò mu bè-tentewà na mi wee wé bĩo yi à mi hã mi sĩa, se bṹn lée bĩo
na se le Dónbeenĩ yahó.
21 Lé bṹn wéró bĩo yi le Dónbeenĩ vonnáa mia, lé bĩo ó o *Krista mí bɛɛre mún lò bon
mi bĩo yi. O wó mu zéenía làa mia, bèra a na à mi bè mu yi.

---

* **2:6** Mi loń Ezayii vũahṹ 28.16 † **2:7** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 118.22 ‡ **2:8** Mi loń Ezayii vũahṹ 8.14

22 O yí wó bè-kohó yí mɔn, o yí fã̃ sabéré yí mɔn.
23 Ɓa nùpua là a, ká arɛ́n yí là nùpue. Bĩa beéra a lò ó ɔ yí là làa hɛɛrè, ká a màhã́ dó mí
bĩo le Dónbeenĩ níi yi, dén wee cítí ɓa nùpua làa bĩo térénna.
24 Orɛ́n mí bɛɛre lò bon wa bè-kora bĩo yi ho *kùrùwá wán, bèra a na à mu bè-kora
dã́ní yi à wa wé lòn nùpua na húrun, ká wa kɛń le mukãnĩ yi bĩo térénna wéró bĩo yi. Le
lònbee na ó ɔ lá lé dén wɛɛ́ra mia.
25 Mu bon, mi lá ka lòn pia na vũnun, ɛ̀ɛ ká hã laà na kà wán á mi wã́a yèrèmáa ɓuara
mi paro cɔ̃́n, yĩa wee pa mi mukãní bĩo.

3

Bĩo ɓa hã́awa lè mi báráni ko ɓa wé ɓua làa mín

1 Làa bṹn síi á minɛ́n hã́awa mún wé liiní miten na mi báráni yi, bèra a na, ká mi
báráni ɓúi na pã́ yí dó mí sĩa le Dónbeenĩ bíonĩ yi á mɔn bĩo mi wee ɓua lè miten, à bán
dé mí sĩa le yi ká bíonĩ yí bía yí nɔn ɓa yi,
2 lé bĩo ɓa wee mi bĩo mi wee ɓua lè miten sese, làa bĩo mi wee kɔ̃̀nbiráa ɓa.
3 Mi yí le miten wíokaró à wé mi sãnía wíokaró, lòn ɲúná páró, lè mu bè-zĩnia na wó
lè ho sã́nú, lè hã sĩ-sení zĩ́ló.
4 Ká mi le miten wíokaró à wé mi yiwa wíokaró, bṹn na lé le sĩi na máa yáa, na wayi,
na wi ho hɛ́ɛrà yi. Bṹn lé bĩo bĩo ɲúhṹ wi le Dónbeenĩ cɔ̃́n làa sòobɛ́ɛ.
5 Lé làa bṹn á ɓa hã́awa na dó mí sĩa le Dónbeenĩ yi, na bĩo sã̃ le yi yánkaa wee
wíokaráa míten, ɓa yánkaa wee liiní míten na mí báráni yi,
6 là a hã́a na ɓa le Sara bĩo síi. Wón yánkaa wee bè bĩo á ɓàn báa *Abarahaamu le o
wé yi, á wee ve o le mí ɲúhṹso. Minɛ́n á à wé wón Sara so mɔ̀nmànía mu tentemu na mi
wé è wé bĩo yi, ká zã́níi woon yí lùnka mi yilera.
7 Minɛ́n báawa ɓɛ̀n mún zṹń le mi hã́nání na mi wiráa á pànkáwá tà mía. Mi wé ɓua ɓa
sese, à wé kɔ̃̀nbi ɓa, lé bĩo ɓarɛ́n làa mia á à páaní ì yí mu hãmu na lé le mukãnĩ binbirĩ.
Mi wé wé kà síi bèra a na à bĩo ɓúi yí bũmaka mi fioró.

Mi ko mi wé wé bĩo térénna

8 Awa, á mi ɓúenɓúen le mi yilera wé dà-kéní, à zṹń mín màkárí, à wań mín. Mi wé ɓa
nùpua na sĩa se, à wé liiní miten na mín yi.
9 Yĩa wé wó khon làa mia à mi yí wĩ mu kee. Yĩa wé là mia à mi yí là ɓànso. Mu bè-
tentewà lé bĩo á mi wé fan na mín yi. Mu bon, le Dónbeenĩ von mia bṹn bĩo yi, bèra à na
à mi yí mu bè-tentewà na le dó mí ɲii le mí ì na mia.
10 «Mu bon, yĩa wa ò ɔ kɛń le mukãnĩ yi,
à sĩí wizooní wé se,
à ɓànso khí hã bín-kora bíoró yi,
à wé yí fṹaa hã sabíoní.
11 Ɓànso pĩ mu bè-kora wéró, à wé wé bĩo térénna, à wé cà ho hɛ́ɛrà fɛ́ɛɛ.
12 Mu bon, o Ɲúhṹso wee pa bĩa wee wé bĩo térénna bĩo,
o wee ɲí ɓa fioró.
Ká bĩa wee wé mu bè-kora bán ó ɔ pã́ bĩo.»*
13 Ká mi can mi kuio mu bè-tentewà wéró yi, á nùpue so ò wé bè-kora làa mia le?
14 Hàrí ká le lònbee á à yí mia bĩo mi wee wé bĩo térénna bĩo yi, se mi ɲúná sĩ. Mi yí
zɔ̃́n bĩa dà à beé mi lò, à mi mún yí lùnka mi yilera.
15 Ká mi ɓùaaní a *Krista mi sĩa yi, à zṹń le o lé o Ɲúhṹso. Mi wé wíoka miten, bèra a
na ká nùpue wé tùara mia làa bĩo mi dó mi sĩa wee lòoní bĩo, à mi dàń zéení mu yara.

* **3:12** Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 34.13-17

16 Ká mi màhã́ wé wayií miten à wéráa mu, lè le kɔ̃̀nbii, lè le yi na yí máa dè, bèra a na à bĩa wee bàká mia, na wee là mia lé bĩo mi wee ɓua miten làa bĩo mu koráa mi páaníló là a Krista bĩo yi, à hã̃ nĩyio dí.
17 Mu bon, ká mu lé le Dónbeenĩ sĩi bĩo ò ɔ nùpue lò be bĩo ó ɔ wee wé mu bĩo na se bĩo yi, bṹn sṹaaní bĩo le lònbee á à yí o mu bè-kora na ó ɔ wee wé bĩo yi.
18 Mu bon, o Krista mí bɛɛre lò bon ɓa nùpua ɓúenɓúen bè-kora bĩo yi. Wón na yí wó bè-kohó yí mɔn á húrun le cúekúee ɓa bè-kora wérowà bĩo yi, bèra a na ò ɔ dàń ɓua mia varáa le Dónbeenĩ cɔ́̃n. Ɓa ɓó a, ká a màhã́ vèera le Dónbeenĩ Hácírí pànká yi.
19 Lé dén Hácírí so pànká yi ó ɔ mún vaá buerarâa le bín-tente nɔn bĩa wi ɓa nĩ-hía lùe yi lòn kàsósa.
20 Ɓa lé bĩa hĩa pã́ le Dónbeenĩ bĩo, á dén hã́ mí sĩi ɓa bĩo yi o Nɔwee won-beenĩ wíokaró pãahṹ. O won-beenĩ mu á nĩ-kúii hĩa yí zon, lée nùpua nùwã hètĩn mí dòn, bán lé bĩa le Dónbeenĩ kã̃nía mu ɲun-beenĩ yi.
21 Mu hĩa wee zéení ho *bátɛ́ɛ̀mù na wee kã́ní mia hã laà na kà wán bĩo. Ho bátɛ́ɛ̀mù yínɔń wa sã̃nía timu á ho wee sɛɛ lén. Ho wee zéení le wa lé ɓa nùpua na tà bò le Dónbeenĩ yi lè hã yiwa na wee ce. Bṹn wó o Yeesu Krista vèeró pànká yi.
22 O Yeesu mu yòora ho wáayi, á yòó wi le Dónbeenĩ nín-tĩánĩ. Le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà lè hã pànkáwá ɓúenɓúen lè mí sĩíwà ó ɔ wi ɲúhṹ wán.

4

Le mukɔ̃n-fĩnle bĩo

1 Bĩo ó ɔ *Krista lò bon mí sã̃nía yi kà síi, á minɛ́n mún le hã yilera mu síi kɛń mia. Mu bon, yĩa sã̃nía lò bon, wón wã́a bĩnía mía bè-kora wéenii.
2 Á mi sĩí wizooní na mi ì wé ho tá wán á mi wã́a yí ko à mi wé wé bĩo mí sĩa wee vá yi na yí se, ká mi wé wé bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi.
3 Mu bon, ho pãahṹ na khĩína yi, á mi sòobáa wó bĩa yí zũ le Dónbeenĩ sĩa bĩo. Mi lá wee wé mu koomu lè mí sĩíwà, á wee wé bĩo mí sĩa wee vá yi na yí se. Mi lá lé ɓa ɲa-ɲuwà lè ɓa dàndíwá, á lá wee hã hã wɔ̃̀nna, bṹn na le Dónbeenĩ ɲina.
4 Ká hã laà na kà wán á ɓa wó coon bĩo mi yí lɛɛ́ra mu koomu lè mí sĩíwà na ɓa wee wé yi làa ba, á ɓa wã́a wee là mia.
5 Ɛɛ ká ɓa màhã́ khíi fɛɛ bĩo ɓa wó tṹiá làa yĩa wíokaa míten vó ɓa yèn-vèeniasa lè ɓa nĩ-hía cítíró bĩo yi.
6 Lé bṹn bĩo yi á le bín-tente mu buera nɔnnáa bĩa húrun yi. Mu lé bĩa húrun mu húmú na ɓa nùpua ɓúenɓúen ko ɓa yí mu bè-kora bĩo yi. Le buera nɔn bèra a na à ɓa yí le mukã̃nĩ binbirĩ le Dónbeenĩ Hácírí pànká yi.

Mi ko mi wé zṹń mín ɓuaró

7 Hen làa cĩinú ká mu bĩo ɓúenɓúen á à vé. Á mi cén fání mi yĩo à zṹń miten ɓuaró, à mi wé dàń fio.
8 Bĩo ɲúhṹ wi làa sòobɛ́ɛ lé à mi wań mín lè mi sĩa ɓúenɓúen. Mu bon, mi wé sɛ́n mu bè-kora cɛ̀rɛ̀ɛ día.*
9 Yĩa wé van yĩa cɔ́̃n, ò ɔ ɓua a sese, ká a yí khí mí kío yi à wéráa mu.
10 Mu bĩo wéró pànká na le Dónbeenĩ nɔn mi nĩ-kéní kéní yi á mi wé séení làa mín. Ká mi wee wé kà síi, á mu tentemu lè mí sĩíwà na le Dónbeenĩ wó làa mia á mi ì dàń ń pa bĩo sese.
11 Yĩa le bíonĩ bíoró pànká nɔn yi à wón wé bío le Dónbeenĩ bíonĩ na ɓa nùpua yi. Yĩa lée ton-sá, à wón wé sá lè ho pànká na le Dónbeenĩ nɔn wo yi, bèra a na à mu bĩo ɓúenɓúen yi à ho cùkú bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi o Yeesu *Krista pànká yi, wón na ho cùkú lè ho pànká á bĩo sã yi hã lúlúio na ɲii mía yi. *Amiina!

---

* **4:8** Mi loń Wàhio vũahṹ (Proverbes) 10.12

Bìa lò wee be o Krista bìo yi ɲún-sǐni bìo

12 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi yí le le lònbe-sũmúi na wee yí mia à bìo wé mia coon,
à kɛń lè le lá yí ko à le yí mia.
13 Mi yàá wɛɛ́ mi sǐa bìo mi lò wee be bìo yi làa bìo ó o *Krista lò bonnáa bìo, bèra a na
ká a khíi zéenía míten mí cùkú yi, á mi sǐa mún ǹ wa, á à zãmaka làa sòobɛ́ɛ.
14 Hen ká ɓa nùpua wee là mia o Krista bìo yi, se mi ɲúná sǐ, lé bìo le Dónbeenǐ Hácírí
cùkúso á wi làa mia.
15 O ɓúi mi tǐahṹ lònbee ɲúhṹ á yí ko à mu wé bìo á ɓànso lé o nǐ-ɓúe, tàá kɔ̃̀nlo, tàá
bè-kora wéro, tàá bìo á ɓànso wee hɛ́ɛ dé mí ɲii hã tũiáwà na yí ciran wo yi bìo yi.
16 Ɛɛ ká a ɓúi màhã́ lò wee be bìo ó o lé o kèrètǐɛ bìo yi, à ɓànso yí nǐyi mu bìo yi. Ɓànso
yàá dé le Dónbeenǐ báráká bìo ɓa wee ve o là a kèrètǐɛ bìo yi.
17 Mu bon, le cítíi fǐló pãahṹ dɔ̃n, á le ɲɔǹ ǹ ɓúaká lè le Dónbeenǐ nǐpomu. Ká le wee
ɓúaká lè warɛ́n na lé le nǐpomu, á bìa pã́ yí dó mí sǐa le Dónbeenǐ bín-tente yi bán bìo
ɓɛ̀n ǹ wé kaka coon?
18 «Ká bìa wee wé bìo térénna wee kã́a le lònbee lè mí sǐíwà yi à fennáa, á bìa yí bò le
Dónbeenǐ yi lè ɓa bè-kora wérowà bán bìo ɓɛ̀n ǹ wé kaka coon?»†
19 Awa, á bìa lò wee be à héha lè le Dónbeenǐ sǐi bìo wíoka wé wé bìo se. Ɓa wã́a día
mí bìo le níi yi, dén na léra mu bìo ɓúenɓúen. Hen ká le dó mí ɲii le mí ì wé bìo na, à le
wé mu.

5

Ɓa ya-díwá zéenii na nɔn ɓa yi bìo

1 Hã laà na kà wán á ĩ bíonǐ yahó ɓɛ̀n ǹ sǐ ɓa ya-díwá na wi mi kuure yi. Ǐnɛ́n mún lé o
ya-dí lè ɓa bìo síi. Ǐ lé o sɛɛ́ràso le lònbee na yú a *Krista dã́ní yi, ó o cùkú na le Dónbeenǐ
khíi zéení á ɓa nùpua á à mi á ĩ ì kɛń yi.
2 Le Dónbeenǐ nǐpomu na le kàràfáa mia na ka lòn pi-ɓoohṹ á mi wé pa bìo sese. Mi
wé yí wé mu lòn bìo na ɓa kǐkã́a mia le mi wé, ká mi wé wé mu lé bìo mu ló mi sǐa yi, à
wé wé mu làa bìo le Dónbeenǐ le mu koráa. Mi mún wé yí wé mu le wárí càró bìo yi, ká
mi wé wé mu lè mi sǐa ɓúenɓúen.
3 Bìa le Dónbeenǐ kàràfáa mia á mi wé yí wé pànká wán lòn bá-zàwa, ká mi wé wé bìo
se, à ɓa wé mi à bè yi.
4 Ká mi wee wé kà síi, ká yìa ka lòn pi-pa na wee pa wa ɓúenɓúen bìo khíi ɓuara, á mi ì
yí le sàánii na cùkú wi, dìo máa yáa.

Le zéenii na yahó sã́ ɓa kèrètǐɛwa kuure bìo

5 Minɛ́n yàrówá mún wé bè ɓa ya-díwá bíoní yi, mi ɓúenɓúen wé liiní miten na mín yi.
Mu bon. «Bìa wee yòoní míten á le Dónbeenǐ pã́ bìo, ká le màhã́ wee wé mí sãamu làa
bìa wee liiní míten.»*
6 A mi cén liiní miten le Dónbeenǐ na dà mu bìo ɓúenɓúen yahó, bèra a na à le yòoní
mia ho pãahṹ na mu ko yi.
7 Mu bìo ɓúenɓúen na mi yilera wee lùnka bìo yi á mi dé bìo le Dónbeenǐ níi yi, lé bìo
le wee pa mi bìo.
8 Mi zũń miten, à fání mi yìo, mi zúkúso na lé o *Satãni na ka lòn kúden na wé hɛ́ɛ
wunwún ká a muù, á wee cà yìa ó o ò yí á à là.
9 Mi wíoka fárá mi sǐadéró le Dónbeenǐ yi tǐní, à sánsá a. Mi zũ le mǐn zàwa lè mǐn
hǐnni kèrètǐɛwa na wi ho dǐmíɲá yi mún lò wee be lè mi bìo síi.
10 Mi lò á à be ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ yi. Ɛɛ ká le Dónbeenǐ ì wé á mi bìo ɓúenɓúen bǐní ì wé se,
á mi sǐadéró á à wíoka à fárá à tǐn, le è dé ho pànká mia, le è wé á bìo ɓúi máa dèké mia
máa yí. Lé lerɛ́n wee wé mu bè-tentewà lè mí sǐíwà. Le von mia bèra a na à mi níní kɛń
le cùkú na ɲii mía yi mi páaníló là a *Krista bìo yi.

† **4:18** Mi loń Wàhio vũahṹ (Proverbes) 11.31 * **5:5** Mi loń Wàhio vũahṹ (Proverbes) 3.34

11 Ho pànká á bɪ̀o sã̀ le yi fɛ́ɛɛ. *Amiina!

Le mɔ́ndɛ́n tɛ̀ɛnɪ̀i

12 O Silivɛ̃n, yɪ̀a lé wàn za kèrètɪ̀ɛ na á ɪ̃ láa yi, lé wón séenía mi túararáa ho vɔ̃n-za na kà. Ɪ́ túara ho à henínáa mi sɪ̀a, à zéení làa mia le le Dónbeení sãamu binbirɪ̀ bʊ̀n lé bɪ̀o mi wi yi.

13 Ɓa kèrètɪ̀ɛwa kuure na wi ho *Babiloona yi hen, bɪ̀a le Dónbeení hueekaa lè mi bɪ̀o síi á wee tɛ̀ɛní mia. Ɪ́ za Maaki mún wee tɛ̀ɛní mia.

14 Mi tɛ̀ɛní mín yi sese. Le ho hɛ́ɛrà à kɛń lè mi ɓúenɓúen na páanía là a Krista!

Ho ɲun nii vũahṹ na ó o Piɛre túara

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

Ho vũahṹ na kà lé o Piɛre túara ho nɔn bĭa ɓúenɓúen na dó mí sĭa o Yeesu *Krista yi. Ɓa nùpua ɓúi zon ɓa kèrètĭɛwa kuio yi, á wee vĭiní ɓa lè ho kàránló na wi mí dòn lè le Dónbeenĭ bín-tente. Á ɓa kèrètĭɛwa mu dó míten hã wárá lè mí sĭíwà na yí se yi. Lé bán nùpua so bĭo yi nɔn ó o Piɛre túararáa ho vũahṹ mu.

O Piɛre le ɓa ko ɓa wé ɓua míten làa bĭo le Dónbeenĭ le mu koráa, à fárá dĭn ho tũiá poni wán, hĭa ó o Yeesu tonkarowà kàránna làa ba (1).

O bía le ɓa pa míten ɓa nĭ-kàránlowà kàránló na bĭo yí bon yi (2).

O Piɛre le bĭa le o Yeesu máa bĭní máa ɓuen á lé ɓa sabín-fũaalowa. O le o Yeesu mu hã mí sĭi ò o máa ɓuen fùa, lé ɓa nùpua bĭo yi, á wi à hàrí nĭ-kéní kà à yí vĭ, ká ɓa ɓúenɓúen dàń yí ho pãahṹ à yèrèmá mí yilera lè mí wárá, à le Dónbeenĭ kãní ɓa (3).

Le tèɛnii

1 Mu lé ĭnɛ́n Simɔn Piɛre na lé o Yeesu *Krista ton-sá là a tonkaro á wee túa ho vũahṹ na kà. Ĭ wee túa ho á à na minɛ́n na sĭadéró o Yeesu yi lée dà-kéní lè warɛ́n sĭadéró wo yi. Bṹn dàńna wó o Yeesu Krista na lé wàn Dónbeenĭ lè wa kãnílo térénló pànká yi.

2 Le le Dónbeenĭ lè wa Ɲúhṹso Yeesu zũńló bĭo yi, à le Dónbeenĭ wé mu sãamu cɛ̀rɛ̀ɛ làa mia, à na ho hɛ́ɛrà cɛ̀rɛ̀ɛ mia.

Bĭo ɓa kèrètĭɛwa ko ɓa ɓuaráa míten

3 Le Dónbeenĭ pànká wó á wa yú bĭo ko làa wɛn ɓúenɓúen na à séení wɛn á wa à kɛń le mukãnĭ yi, á à wéráa bĭo sĭ le yi. Mu bon, le wó á wa zũna yĭa von wɛn à wa níní kɛń o cùkú là a tentemu yi.

4 Lé làa bṹn á le Dónbeenĭ dó mí ɲii wó mu bè-beera na bĭo ɲúhṹ wi làa sòobɛ́ɛ á nɔn wɛn, bèra a na à mi kãní ho dĭmíɲá bĭo na ɓa nùpua sĭa wee vá yi na yí se yi, à páaní wé le dà-kéní lè le Dónbeenĭ.

5 Lé bṹn bĭo yi à mi dé sòobɛ́ɛ miten yi, à wé ɓua miten sese, à bè bĭo mi dó mi sĭa le Dónbeenĭ yi wán. Mi wíoka zũń le Dónbeenĭ, à bè bĭo mi wee ɓua miten sese wán,

6 à wé dàń miten ɓua mu bĭo ɓúenɓúen yi à bè bĭo mi zũ le Dónbeenĭ wán. Mi yí tèé mi bàra à bè bĭo mi dà miten wee ɓua mu bĭo ɓúenɓúen yi wán, à wíoka ca tĭn le Dónbeenĭ yi à bè bĭo mi yí máa tèé mi bàra wán.

7 Mi le mi bĭo wé sĭ mín yi à bè bĭo mi wee ca tĭn le Dónbeenĭ yi wán, à wań mín bè bĭo mi bĭo sĭ mín yi wán.

8 Mu bon, ká bṹn ɓúenɓúen wi mia làa sòobɛ́ɛ, á wa Ɲúhṹso Yeesu *Krista zũńló mi cɔ̃́n cṹnú á à kɛń, á mi wé è wé mu bĭo na se.

9 Ká bĭa á bṹn bĭowa so mía yi, bán yí máa mi bĭo sese, ɓa ka lòn muiiwà. Bĭo le Dónbeenĭ sɛ́ra ɓa bè-kora na ɓa wó khĭína día á ɓa yiwa sà yi.

10 Á wa, á minɛ́n wàn zàwa lè wàn hĭnni, mi wíoka ca mi kuio, bèra a na à bĭo le Dónbeenĭ von mia á hueekaa bĭo yi à mi dĭn wán. Ká mi ɓuan miten làa bṹn, á mi máa vĭ ho wɔ̃hṹ yi máa mi hùúu.

11 Lé bṹn ǹ na ká a Yeesu Krista, wa Ɲúhṹso na lé wa kãnílo bɛ́ɛnĭ na wi fɛ́ɛɛ díró á mi níní á à kɛń yi binbirĭ.

12 Lé bṹn bĭo yi á ĩ pá wé è leéka mia fɛ́ɛɛ lè mu bĭowa mu bĭo, hàrí bĭo á ĩ zũ le mu bĭowa mu á mi zũ vó, á mi mún dó mi sĭa làa sòobɛ́ɛ ho tũiá poni bíonĭ na kàránna làa mia yi.

13 Ĩ wee leéka le ká ĩ yĩo wi lua, á mu se à ĩ wé bĩní leéka mia lè mu bĩowa mu à mi
hácírí kɛń mu wán.
14 Mu bon, ĩ zũ le hen làa cĩinú ká ĩ hí làa bĩo wa Ɲúhũso Yeesu Krista zéeníanáa mu
làa mi.
15 Ɛɛ ká ĩ màhã à bánbá, bèra a na à ĩ húmú mɔ́ndɛ́n, à mi pá wé leéka mu bĩowa mu
bĩo fɛ́ɛɛ.

O Yeesu Krista cùkú beenĩ na wa mɔn bĩo

16 Mu bon, bĩo wa Ɲúhũso Yeesu *Krista ɓuara lè mí pànká, á wa yí bía bĩo làa mia lè
ɓa nùpua hácín-bíoní, ɓùeé. Warɛ́n wa bɛɛre mɔn wo lè mí cùkú beenĩ.
17 Mu bon, o Yeesu Krista yú a Maá Dónbeenĩ cùkú beenĩ. O cùkú beenĩ ɓànso
Dónbeenĩ bía làa wo kà síi: «Yìa kà lé ĩ Za na á ĩ bò ĩ tàká wán, o bĩo sĩ miĩ làa sòobɛ́ɛ».*
18 Warɛ́n wa bɛɛre ɲá mu tãmu mu sã ho wáayi ká wa là a Yeesu mu páanía wi le ɓúee
na bĩo sã le Dónbeenĩ yi wán.†
19 Lé bũn te bĩo le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà bíoní láayi wíokaa wiráa wa cɔ̃n, à mi cén
wé pa hã bĩo sese. Mu bon, hã ɲi-cúa mu ka lòn fĩntãní na dó hen na mu yuumu wi yi, á
pan ò o Yeesu na ka lòn tá-tĩa mànàayiire à zéení míten mi sĩa yi.
20 Mi yàá ko mi zũń le le Dónbeenĩ ɲi-cúa na wi le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi á nùpue yí
dà máa zéení bĩo yara wéréwéré miten.
21 Mu bon, le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà ɲi-cúa na ɓa fɛɛra á yí ló ɓarɛ́n mí bɛɛre yi. Lé le
Dónbeenĩ Hácírí dó hã bíoní mu ɓa ɲiní yi á ɓa bía le yèni yi.

2

Ɓa nĩ-kàránlowà na bĩo yi bon bĩo

1 Bĩa le mí lé le Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà à mu yí bon á hĩa wi o *Isirayɛɛle nĩpomu
tĩahũ. Làa bũn síi á ɓa nĩ-kàránlowà na bĩo yí bon á mún ń kɛń mi tĩahũ. Ɓa wé è kàrán
ɓa nùpua làa bĩo yí bon á à yáaráa ɓa. Hàrí o Ɲúhũso na sɛ́ra ɓa bè-kora día á kãnía ɓa á
ɓa à pĩ ì día. Lé bũn te bĩo á ɓa à dĩndĩn ń yáa.
2 Nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ á à tà ɓa bĩo á wé è wé mu koomu lè mí sĩíwà na ɓa wee wé. Lé ɓarɛ́n bĩo
yi á ɓa nùpua wé è yáaráa le Dónbeenĩ tũiá poni wɔ̃hũ yèni.
3 Le wárí càró làa ponii bĩo yi á ɓa nĩ-kàránlowà mu wé è khà mia lè hã bín-sĩa. Ɛɛ ká
ɓa ɲúná síiníló bĩo màhã wíokaa vó día míana, le Dónbeenĩ á à yáa ɓa máa khí.
4 Hàrí ho wáayi tonkarowà na yánkaa wó mu bè-kora á le Dónbeenĩ yàá pá yí día coon,
ká le màhã dó ɓa le lònbee lahó yi, á can ɓa lè hã zúakùaríwà le tíbí-cũaá yi pannáa le
cítii fĩló wizonle.
5 Hàrí ho hàánĩ nùpua na yí bò bĩo le Dónbeenĩ bía yi á le yí día coon, le dúee be-beenĩ
ɓó ɓa ɲúhũ. Yĩa le kãnía lé o nĩi na ɓa le Nɔwee, wón na fù wee bío lè ɓa nùpua le ɓa wé
wé bĩo térénna, lé wón lè ɓa nùpua nùwã hèɲun á le Dónbeenĩ kãnía.
6 Ho *Sodɔɔmu lè ho *Komɔɔre lórása á le Dónbeenĩ mún síinía ɲúná, á hã lórá mu lè
mí nùpua cã búkúbúkúbúkú. Lé kà síi á le wóráa, à zéení le bĩa yí máa bè bĩo le wee bío
yi á le mún khíi síiní ɲúná làa bũn bĩo.
7 Ɛɛ ká a nĩi na ɓa le Loote, yĩa térénna, wón á le kãnía. O nĩi mu pãahũ nùpua bè-wénia
na fù yí se á vɛ́ɛnía o yi.
8 Mu bon, o nĩ-térénnii mu yi fù wee vá làa sòobɛ́ɛ, lé bĩo ó o fù wi làa ba, á wee mi bĩo
ɓa wee wé, á wee ɲí bĩo ɓa wee bío na yí se làa wizooní ɓúenɓúen.
9 Lé làa bũn ó o Ɲúhũso wee kãníináa bĩa can tĩna a yi le lònbee yi, ká a ɓɛ̀n wee ɓua
bĩa wee wé mu bè-kora, á pannáa le cítii fĩ nɔ̀nzoń á à beéráa bán lò.
10 Bĩa ó o Ɲúhũso màɲáa á à beé lò lé bĩa wee zùań le Dónbeenĩ ɲúhũsomu yi à ɓa wee
wé mí sĩa bĩo na yí se.

---

* **1:17** Mi loń Matiye vũahũ 3.17 † **1:18** Mi loń Matiye vũahũ 17.1-5; Maaki vũahũ 9.2-7; Luki vũahũ 9.28-35

Ɓa nĩ-kàránlowà mu láa míten yi làa sòobɛ́ɛ, ɓa wee yòoní míten, á yí máa kɔ̃̀nbi ho wáayi bùaa na cùkú wi. Ɓa yàá wee là ɓa.
11 Hàrí ho wáayi tonkarowà na pànkáwá yàá wi po po ɓarɛ́n pá yí máa bío bín-kora lɛɛ́ ho wáayi bùaa mu yi o Ɲúhʊ́so yahó.
12 Ɓa nùpua mu ka lòn naɲuwà á hácíira mía, na bìo sã ho wìi ɓúeró yi. Ɓa wee là bìo ɓa yí zũ, á ɓa ɓɛ̀n ǹ ɓúe ɓa làa bìo ɓa wee ɓúeráa ɓa naɲuwà bìo síi.
13 Lé hón yéréké so ò sá ɓa yi hã wén-kora na ɓa wee wé bìo yi. Bìo ɓa wee wɛɛ́ mí sìa yi lé hã nìyi-wárá na ɓa wee wé, hàrí le wisoni yi yàá. Hen ká ɓa páanía wee dí làa mia, à mi yèni wé yáa, à hã nìyio dí mia, lé bìo ɓa wa mí wárá mu.
14 Ho hã́-fénló á ɓa dó mí sìa yi làa sòobɛ́ɛ. Ɓa yí máa sa bè-kora wéró tá, á bìa pànkáwá mía lé bán ɓa wee khà dé míten yi. Ɓa yìo yí máa sì làa bìo hùúu, á hã dánkáa ɓɛ̀n wi ɓa wán.
15 Ɓa vʊ̃́nun día ho wɔ̃hʊ́ à ɓa bò a nìi na ɓa le Bozoore za *Balaamu wárá yi, wón na ɓa yà ɲii lè le wárí le o wé mu bè-kora, ó o mún tà fó le.
16 Ɛ̃ɛ ká a wékheró mu màhã́ bìo mà nɔn wo yi. O sʊ̃́npɛ̀ɛnì na yí máa bío, á bía làa wo lòn nùpue, á hòráa o ɲi-cúa fɛɛro Balaamu mu o sàá-wárá na ó o lá le mí ì wé yi.
17 Ɓa nĩ-kàránlowà mu ka lòn ɲun-dã́a na á ɲumu mía yi, á mún ka lòn viohó na wee kán lè mí pànká ká ho máa tè. Le Dónbeenì á à kúee ɓa le tíbí-cũaá lahó yi.
18 Hã bín-heɓúaa na ɲúná mía lè hã nìyi-wárá na ɓa wee wé lé bʊ́n ɓa wee hɛ́ɛ khà lè ɓa nùpua na còonía día bìo na lá vʊ̃́nun wee wé, à bán mún bĩní wé wé lè ɓarɛ́n bìo síi.
19 Ɓa wee bío na ɓa yi le ká ɓa tà á ɓa à kɛń míten, à ɓarɛ́n mí bɛɛre ɲɔ̀ǹ lé ɓa wobáaní ɓa sìa bìo na wee yáa ɓa níi yi. Mu bon, bìo lée bìo hĩ́a yú pànká nùpue wán, à ɓànso wé mu bìo mu wobá-nìi.
20 Ɓa ɓúi zũ a Yeesu Krista, yìa lé wa Ɲúhʊ́so á lé wa kã̃nílo, lé bʊ́n bìo yi á bán wã́a día ho dĩmíɲá bìo na wee vĩiní ɓa nùpua. Ɛ̃ɛ ká ɓa màhã́ bĩnía día míten á ho dĩmíɲá bìo mu yú pànká ɓa wán, à ɓa bìo wíoka yáa à poń bìo mu fù karáa.
21 Mu bon, ɓa yàá lá yí zũna bìo le Dónbeenì le ɓa ɓua lè míten sʊ́aaní bìo ɓa zũ mu à ɓa yí máa bè le Dónbeenì mu làndáwá na kàránna làa ba yi.
22 Mu bè-zũńminì bíoní na kà lé hĩ́a bìo sá ɓa yi: Bìo ó o buenza lá tã́maa lé bʊ́n ó o bĩnía vaá wee dí, ó o nɔ̀nbùɛɛnì na ɓa lá sɛɛra á bĩnía wee zo ho fàncínló yi.

3

O Ɲúhʊ́so bĩni ɓuenló bìo

1 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, bìo kà wã́a lé mu cúa-ɲun níi ká ĩ wee túa mia. Hã vɔ̃nna mu mí bìo ɲun yi á ĩ wee leéka mia, á wee dé pànká hã hácín-tentewà na wi mia yi.
2 Mi le mi hácírí kɛń le *Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛrowà ɲi-cúa na ɓa fèra mà wán. Mi mún bĩní leéka a Yeesu tonkarowà bìo na ɓa kàránna làa mia bìo, bʊ́n na lé wa Ɲúhʊ́so lè wa kã̃nílo bìo na ó o bò henía.
3 Bìo mi ko mi zũń ho yahó lé bìo kà: Ho pã́ahʊ́ vaa véeníi ká ɓa nùpua ɓúi á à hĩ́ní wé è wé bìo ɓa sìa vá yi na yí se. Ɓa wé è yáa mí ɲiní yi á à na mia,
4 á wé è bío bìo kà: «Bìo ó o Yeesu wã́a dó mí ɲii le mí ì ɓuen, ó o wen? Wàn ɓùaawa húmú ɲii wán, á mu bìo ɓúenɓúen pá dĩn làa bìo mu lá karáa hàrí ho dĩmíɲá ɲúhʊ́ ɓúɛɛníi.»
5 Ɓa wé è bío bʊ́n lé bìo ɓa wee wé le cã̃nii à kɛń lè ɓa yí zũ bìo wó khĩ́ína, le le Dónbeenì yánkaa léra ho wáayi lè ho tá, ká mu ɲumu fù wi hã lùa ɓúenɓúen yi, á le bía á ho tá ló mu ɲumu yi.
6 Lé mu ɲumu á le Dónbeenì mún pá bĩnía véenía lè ho dĩmíɲá bìo mu na le fù léra.
7 Làa bʊ́n síi, á le Dónbeenì mún bía le ho wáayi lè ho tá na ho zuia à kɛń bĩn à pa bìo le khíi cítí ɓa nùpua yi, á à síiní bìa pã́ le Dónbeenì ɲúná. Mu zoǹ ká ho wáayi lè ho tá á à cĩ́ búkúbúkúbúkú.

8 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, bĩo dà-kéní na mi yàá yí ko à mi nɔnsã yi lé bĩo kà: O
Ɲúhũso cɔ̃́n á le wizonle dà-kéní ka lòn lúlúio khĩá-pírú, á hã lúlúio khĩá-pírú ka lòn
wizonle dà-kéní.
9 Ɓa nùpua ɓúi wee leéka le o Ɲúhũso wee mía á à wéráa bĩo ó o dó mí ɲii le mí ì wé. Ɛɛ
ká ɓùeé. O hã mí sĩi mi bĩo yi, á yí wi à hàrí nĩ-kéní vĩ, ká mi ɓúenɓúen yèrèmá mi yilera
lè mi wárá.
10 Ɛɛ ká a Ɲúhũso bĩní ɓuenló wizonle dén pá khíi cí ɓa nùpua wán là a kɔ̃̀nlo bĩo síi.
Mu zoǹ ká ho wáayi bĩowa á à yáa, ho ɲuùvĩló sã á à ɲí pɔ̃́npɔ̃́n. Ho tá làa bĩo wi ho yi
ɓúenɓúen á à vĩ.
11 Bĩo á bũn bĩowa so ɓúenɓúen khíi wé, á mi cén zũń bĩo mi ì ɓua lè miten. Mi ɓua
miten làa bĩo sĩ le Dónbeenĩ yi, à ca tĩn le yi.
12 Mi lòoní le wizonle na le Dónbeenĩ ì wé ó o *Krista á à bĩní ì ɓuen yi, à ɓua miten sese
bèra a na à le wizonle mu dã fùafùa. Mu zoǹ le Dónbeenĩ á à ɓúe ho wáayi ɲúhũ lè ho
dɔ̃hũ. A mu bĩowa na wi ho yi ɓúenɓúen á à ɲuu.
13 Le Dónbeenĩ dó mí ɲii le mí ì wé ho tá lè ho wáayi bè-fĩa, á bĩo térénna wé è wé yi.
Bũn lé bĩo wa wee lòoní.

Mi ko mi zũń miten ɓuaró

14 Awa, minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, á bĩo mi wee lòoní le wizonle mu, á mi bánbá térén
miten, à wékhe bĩo yí mĩ lɛɛ́ mia, à mi kɛń ho hɛ́ɛrà yi.
15 Mi zũń le bĩo ó o Ɲúhũso ɲànáa mí yi ò o máa ɓuen ɲúhũ lée bèra a na à ɓa nùpua fen,
làa bĩo á wàn za Poole na wa wa làa sòobɛ́ɛ túararáa mu nɔn mia. O túara mu á héhaa lè
mu bè-zũńminĩ na le Dónbeenĩ nɔn wo yi.
16 Lé bũn ó o Poole wee túa mí vɔ̃nna ɓúenɓúen yi ká a wee bío mu bĩo. Hã bíoní ɓúi wi
hã vɔ̃nna mu yi á ɲíló do. Lé bũn te bĩo ɓa nùpua ɓúi na yí zũ mu bĩo yara, na sĩadéró le
Dónbeenĩ yi yí fárá yí tĩna, á wee yèrèmá hã bíoní mu kúará. Ɓa wee yèrèmá hã kúará
làa bĩo ɓa wee yèrèmánáa le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ bíoní ɓúi ɓàn kúará. Lé kà síi ɓa wee
wé à yáaráa míten.
17 Ɛɛ ká minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, ĩ ɲà mi zeǹ wán vó. Mi yí día le bĩa yí térénna à
vĩiní mia, mi fárá tĩn mi sĩadéró le Dónbeenĩ yi.
18 Mi wa wé à wa wíoka kɛń wa Ɲúhũso Yeesu *Krista na lé wa kãnílo sãamu yi, à wa
zũńló làa wo à wíoka wé dé wán. Le ho cùkú à bĩo sĩ a yi hã laà na kà wán lè hã lúlúio
na ɲii mía yi. *Amiina!

Ho nín-yání vũahṹ na ó o Zãn túara

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

O Zãn, yïa lé o Yeesu nï-kenínia nï-kéní, lé wón túara ho vũahṹ na kà. O túara ho à ɲïnáa ɓa kèrètïɛwa zeǹ wán ɓa nï-khàwa bïo yi. O bía mí vũahṹ mu yi le o Yeesu lé le Dónbeenï Za bïo bon á ɓueé wó a nùpue binbirï. O mún zéenía le ɓa kèrètïɛwa lé le Dónbeenï zàwa, á ɓa ko ɓa wé ɓua míten làa bïa wi mu khoomu yi bïo, à mún wań mín. Lé bïo le Dónbeenï lé le waminï ɓànso, á mún ka wéréwéré lòn khoomu.

Le Dónbeenï bíonï wee na le mukãnï binbirï

1 Bïo á ĩ wee túa á à na mia lé bïo bïo ciran yïa lé le Bíonï na wee na le mukãnï binbirï. Mu ɲúhṹ ɓúɛɛníi ká bïo ɓúi dïǹ yí léra ká arɛ́n wi fɛ́ɛɛ. Ká bïo kà wán wa ɲá a tãmu, á mɔn wo, á fá wa yïo wo yi, á ɓuan wo yi.

2 Yïa wee na le mukãnï binbirï á zéenía míten làa wɛn. Wa mɔn wo á wee mï ho tũiá o ɲii. Wa wee bue le orɛ́n na wee na le mukãnï binbirï á wi fɛ́ɛɛ. O páanía wi là a Maá Dónbeenï. Ká hã laà na kà wán á le Dónbeenï wó á wa mɔn wo.

3 Mu bon. Bïo wa mɔn làa bïo wa ɲá lé bṹn wa wee bue bïo á mún ǹ na mia, bèra a na à minɛ́n làa wɛn mún páaní. Warɛ́n páanía là a Maá Dónbeenï lè mí Za Yeesu *Krista.

4 Ï wee túa mu á à na mia bèra a na à wa sï-wɛɛ ɲii à sí bïo wa páanía bïo yi.

Mi ɓua miten làa bïa wi mu khoomu yi bïo síi

5 Dïo kà lé le bíonï na wa ɲá o Yeesu *Krista cɔ̃́n, dïo wa à bue á a na mia: Le Dónbeenï ka wéréwéré lòn khoomu. Hàrí bïo ɓúi yùiíi lòn tíbírí á mía le yi.

6 Ká wa le wa páanía làa de à wa pá wee ɓua waten làa bïa wi le tíbírí yi bïo síi, se wa lé ɓa sabín-fũaalowa, á yí máa bè le Dónbeenï tũiá yi.

7 Ɛɛ ká wa wee ɓua waten làa bïa wi mu khoomu yi bïo, làa bïo le Dónbeenï mí bɛɛre karáa wéréwéré lòn khoomu, se wa wãa páanía, á le Dónbeenï Za Yeesu cãni á wé è ceé wɛn wa bè-kora ɓúenɓúen yi.

8 Ká wa le wa yí máa wé bè-kora, se wa wee vïiní waten, á yí tà le Dónbeenï tũiá poni bïo.

9 Ɛɛ ká wa wee tà bío wéréwéré le wa wó khon, á le Dónbeenï na térénna á yí máa yèrèmá mí ɲii, dén á à sɛ́n wa bè-kora á à día, á à ceé wɛn bïo wa wó khon yi ɓúenɓúen.

10 Ká wa le wa yínɔń bè-kora wérowà, se wa wee lá le Dónbeenï lòn sabín-fũaalo, se wa yí tà bïo le bía yi.

2

Wa séenílo lé o Yeesu Krista

1 Ï zàwa, ï túara bïo kà, bèra a na à mi yí wé mu bè-kora. Ká a ɓúi pá khíi vã́ vã́ wó bè-kohó, á wa séenílo wi o Maá Dónbeenï nïsã́ní. Wón lé o Yeesu Krista, wón na térénna.

2 Mu bon, o Yeesu *Krista wó wa bè-kora sɛ́ndíaró muinï yïa. O yí wó mu warɛ́n wa dòn bïo yi. O mún wó mu ho dïmíɲása ɓúenɓúen bè-kora bïo yi.

3 Hen ká wa wee bè bïo le Dónbeenï bò henía yi, se wa wãa zũ le wa zũ le Dónbeenï binbirï.

4 Ká a ɓúi le mí zũ le, ò o yí máa bè bïo á le bò henía yi, se wón lée sabín-fũaalo á yí tà le Dónbeenï tũiá poni bïo.

5 Ká yïa màhã́ wee bè le bíoní yi, wón wee zéení le mí wa le Dónbeenï bïo bon. Lé kà síi á wa à zṹńnáa le wa páanía làa de.

6 Yìa le mínɛ́n lè le Dónbeenì páanía, á ɓànso ɓɛ̀n mún ko ò ɔ ɓua míten làa bìo ó ɔ Yeesu
ɓuannáa míten bìo síi.

Mu bè-fìnle na le Dónbeenì bò henia

7 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, bìo kà yínɔ̀ń bè-fìnle na le Dónbeenì bò henía á ĩ wee túa
á à na mia, ɓùeé. Mu lée bè-kìnle na mi ɲá pãahṹ na ɓa ɓueé buera le Dónbeenì bín-tente
nɔn mia yi. Bṹn bè-kìnle so lé le bíonì na mi ɲá mu pãahṹ.
8 Ɛ̃ɛ ká mu mún lée bè-fìnle á ĩ wee túa á à na mia. Mu bè-fìnle mu bìo bon binbirì. Mu
wee mi a Yeesu *Krista lè minɛ́n mi bɛɛre yi. Lé bìo á bìo yùiíi lòn tíbírí ɓúakáa wee vì, á
le Dónbeenì tũiá poni na ka lòn khoomu á ɓa nùpua dɛ̀ɛnía wee mi.
9 Yìa le mí wi bṹn khoomu so yi ò ɔ ɲina mín za tàá mín hìnló kèrètìɛ, se ɓànso pá wi
le tíbírí yi.
10 Yìa wa mín zàwa lè mín hìnni kèrètìɛwa, wón wi mu khoomu yi. Wón ɓànso á bìo
na dà wee vìiní mía yi.
11 Ká yìa ɲina mín za tàá mín hìnló kèrètìɛ, wón wi le tíbírí yi. O wee varáka le yi, ó ɔ
yí zũ hen na ó ɔ wee va. Lé bìo le tíbírí wó a là a muii.
12 Ì zàwa, ì túara mia lé bìo mi bè-kora séra día o Yeesu Krista pànká yi.
13 Minɛ́n nì-kìa, ì túara mia lé bìo á yìa wi bìn ká bìo ɓúi dìǹ yí léra á mi zũ.
Minɛ́n yàrówá, ì túara mia lé bìo ó ɔ Satãni fũuhṹ á mi fá.
14 Ì zàwa, ì túara mia lé bìo ó ɔ Maá Dónbeenì á mi zũ.
Minɛ́n nì-kìa, ì túara mia lé bìo á yìa wi bìn ká mu bìo ɓúi dìǹ yí léra á mi zũ.
Minɛ́n yàrówá, ì túara mia lé bìo mi sìadéró o Yeesu yi pànká wi, á pan le Dónbeenì bíonì
bìo, ó ɔ *Satãni fũuhṹ á mi fá.
15 Awa, lé mi ɓúenɓúen á ĩ wee bío bìo kà á à na yi: Mi yí wań mu bìowa na bìo sã ho
dìmíɲá yi. Ká a ɓúi wa ho dìmíɲá bìo, se ɓànso yí wa a Maá.
16 Lé bìo le sìi na wé vá mu bìo na yí se yi, làa bìo hã yìo wé lé ɓàn yíró poni, lè ho
nàfòró yíró na wee wé ò ɔ nùpue yòoní míten, bṹn ɓúenɓúen yí ló a Maá yi, mu bìo sã
ho dìmíɲá yi.
17 A hón dìmíɲá so lè ho bìowa na yí se na ɓa nùpua sìa wee vá yi á ɲɔǹ wee khìí. Ká
yìa wee wé bìo le Dónbeenì sìi vá yi, wón á à kɛń bìn fɛ́ɛɛ.

O Krista zúkúsa á wi

18 Ì zàwa, hen làa cìinú ká hón dìmíɲá so á à vé. Mi ɲá le o *Krista zúkúso á à zéení
míten. Ɛ̃ɛ ká hã laà na kà wán yàá, ó ɔ Krista zúkúsa á wi. Lé bṹn nɔn á wa zũnáa le hen
làa cìinú ká hón dìmíɲá so á à vé.
19 O Krista zúkúsa mu lá wi wa tìahṹ ká ɓa ɓɛ̀ntìn lá yí tà a bìo, lé bṹn nɔn ɓa lóráa wa
tìahṹ. Mu bon, ká ɓa ɓɛ̀ntìn lá tà a bìo, se ɓa yí ló wa tìahṹ á yí wà. Ɛ̃ɛ ká bìo ɓa ló wa
tìahṹ wà, bṹn wee zéení le ɓa ɓɛ̀ntìn lá yí tà a Krista bìo.
20 Ɛ̃ɛ ká minɛ́n bán ó ɔ Yeesu Krista wó á mi yú le Dónbeenì Hácírí, á mi ɓúenɓúen mún
zũ ho tũiá poni bìo.
21 Ì wee túa mia yínɔ̀ń bìo mi yí zũ ho tũiá poni, ɓùeé. Ho tũiá poni á mi zũ, á zũ le ho
tũiá poni á sabéré mía yi.
22 Awa, á yìa wãa lé o sabín-fũaalo lé o yɛ́n? Mu so yínɔ̀ń yìa le o Yeesu yínɔ̀ń *Yìa le
Dónbeenì mɔn léra le? Mu bon, yìa wee bío bṹn wón lé yìa lé o Krista zúkúso. Wón pã́ a
Maá Dónbeenì lè mí Za Yeesu bìo.
23 Nùpue lée nùpue na pã́ le Dónbeenì Za Yeesu bìo, se ɓànso yí páanía là a Maá
Dónbeenì. Nùpue lée nùpue na tà le Dónbeenì Za Yeesu bìo, se ɓànso páanía là a Maá
Dónbeenì.
24 Lé bṹn nɔn á bìo mi ɲá pãahṹ na ɓa ɓueé buera le Dónbeenì bín-tente nɔn mia yi á
mi pan bìo lè mi sòobɛ́ɛ. Ká mi pan bìo mi ɲá bìo pãahṹ na ɓa ɓueé buera le Dónbeenì
bín-tente nɔn mia yi, á minɛ́n mún ǹ páaní lè le Dónbeenì Za Yeesu là a Maá Dónbeenì.

25 Ká wa páanía kà síi, á wa à yí le mukãnĩ binbirĩ na máa vé, dĩo ó ɔ Yeesu dó mí ɲii le
mí ì na wɛn.
26 Bĩo nɔn á ĩ túararáa bũn bĩowa so nɔn mia, lé ɓa nùpua na wi ɓa wé khà mia vĩiní
bĩo yi.
27 Ɛɛ ká minɛ́n bán ó ɔ Yeesu wó á mi yú le Dónbeenĩ Hácírí á le wi làa mia. Á mi màkóo
yàá wãa bĩnía mía nĩ-kàránlo veere yi. Mu bon, le Dónbeenĩ Hácírí wé è kàrán mia lè
mu ɓúenɓúen. Bĩo le Hácírí mu wé è kàrán làa mia lé ho tũiá poni, le yí máa fĩ sabéré. Á
mi cén páaní là a Yeesu Krista làa bĩo le Hácírí mu kàránnanáa mu làa mia.

Yĩa páania là a Yeesu yí ko ò ɔ wé bè-kora

28 Awa, ĩ zàwa, mi cén páaní là a Yeesu Krista bèra a na ká a khíi lua, à wa sĩ a yahó ká
wa yiwa yí máa dè, à nĩyio yí dí wɛn.
29 Mi zũ le o Yeesu *Krista á térénna. Bũn bĩo yi à mi mún zũń le nùpue lée nùpue na
wee wé bĩo térénna le Dónbeenĩ yahó, se wón ɓànso mún lé le Dónbeenĩ Za.

3

1 Ɛee! Mi loń bĩo ó ɔ Maá Dónbeenĩ waráa wɛn! O Maá Dónbeenĩ wa wɛn làa sòobɛ́ɛ,
ó ɔ wee ve wɛn le mí zàwa, á wa ɓɛ̀n lé le zàwa bĩo bon. Ɛɛ ká ho dĩmíɲása bán yí zũ le
wa lé le Dónbeenĩ zàwa lé bĩo á ɓa yí zũ le.
2 Awa, minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, wa wãa lé le Dónbeenĩ zàwa vó. Ká bĩo wa khíi
kɛńnáa bũn á le Dónbeenĩ dĩǹ yí zéenía làa wɛn. Bĩo á wa zũ lé bĩo kà: Hen ká a Yeesu
*Krista khíi lua, á wa à mi a làa bĩo ó ɔ karáa, á warɛ́n mún ǹ yèrèmá à kɛń là a bĩo.
3 Bĩa ɓúenɓúen na dó mí sĩa wee lòoní bũn ko ɓa wé ceé míten làa bĩo ó orɛ́n mí bɛɛre
wee ceráa bĩo síi.
4 Nùpue lée nùpue na wee wé mu bè-kora, se ɓànso pã́ le Dónbeenĩ làndá. Mu bè-kora
wéró lé le Dónbeenĩ làndá pĩló.
5 Á mi ɲɔǹ zũ le o Yeesu Krista ɓuara à sɛ́n ɓa nùpua bè-kora día. Á mi mún zũ le o yí
máa wé bè-kohó hùúu.
6 Lé bũn nɔn á yĩa páanía làa wo á mún yí ko ò ɔ wé bè-kora. Á yĩa wee wé mu bè-kora
wón yí mɔn wo á mún yí zũ a.
7 Ĩ zàwa, mi yí día miten le nùpue khà vĩiní. O nùpue na wee wé mu bĩo na térénna le
Dónbeenĩ yahó, wón térénna làa bĩo o Yeesu Krista térénnanáa.
8 Ká yĩa wee wé mu bè-kora, wón bĩo sã a *Satãni yi. Lé bĩo ó ɔ Satãni wee wé mu bè-
kora hàrí ho dĩmíɲá ɲúhṹ ɓúɛɛníi. Lé bũn nɔn le Dónbeenĩ Za Yeesu Krista ɓuara bèra a
na ò ɔ ɓuee yáa o Satãni bè-wénia.
9 Yĩa wó le Dónbeenĩ za wón ɓànso yí ko ò ɔ wé bè-kora. Mu bon, le mukãnĩ binbirĩ
na wee lé le Dónbeenĩ cɔ̃́n á wi ɓànso yi. O yí dà máa wé è wé bè-kora, lé bĩo ó ɔ lé le
Dónbeenĩ za.
10 Lé kà síi á le Dónbeenĩ zàwa lè le Satãni zàwa wee hueekaráa mín yi: Yĩa yí máa
wé bĩo térénna le Dónbeenĩ yahó á yí wa mín za tàá mín hĩnló kèrètĩɛ, wón bĩo yí sã le
Dónbeenĩ yi.

Bĩo bĩa ɓa kèrètĩɛwa mín yi waminĩ dãni yi

11 Dĩo kà lé le bíonĩ na mi ɲá pãahṹ na ɓa ɓueé buera le Dónbeenĩ bín-tente nɔn mia
yi: Mi wa wań mín.
12 Minɛ́n tĩahṹ ò ɔ ɓúi yí bè bĩo ó ɔ *Kaɲɛɛ wó ɓàn síi yi, wón bĩo sã a Satãni yi, á nɔn
ó ɔ ɓóráa mín fɛ̀ɛ. Á lée webio nɔn ó ɔ ɓóráa wo? Lé bĩo ó orɛ́n lé o nĩ-sũmúi à ɓàn fɛ̀ɛ wó
bĩo térénna le Dónbeenĩ yahó.
13 Wàn zàwa lè wàn hĩnni, lé bũn nɔn ká ho dĩmíɲása ɲina mia, à mi yí le mu wé mia
coon.
14 Warɛ́n zũ le wa bĩo wãa yí sã mu húmú yi, le wa yú le mukãnĩ binbirĩ. Wa zũ mu lé
bĩo wa wa wàn zàwa lè wàn hĩnni kèrètĩɛwa. Yĩa yí wa mín za tàá mín hĩnló, wón bĩo sã
mu húmú yi.

15 Mu bon. Yïa ɲina mín za tàá mín hĩnló kèrètĩɛ wón ka lòn nĩ-ɓúe. Á mi zũ le o nĩ-ɓúe
nĩ-kéní kà á máa yí le mukãnĩ binbirĩ na máa vé.
16 Bïo kà lé bïo wa zũnáa le waminĩ: O Yeesu *Krista wa wɛn, á dó mí mukãnĩ nɔn wa
bïo yi. Lé làa bũn síi á warɛ́n mún ko wa déráa wa mukãní na wàn zàwa lè wàn hĩnni
kèrètĩɛwa bïo yi.
17 Hen ká a ɓúi á bïo wi cɔ̃n síi, à ɓàn za tàá ɓàn hĩnló kèrètĩɛ ɓúi ɓɛ̀n khon, ó ɔ yí zũna
a màkárí, á yí séenía wo, se bïo le Dónbeenĩ le o waŋ́ lè ɓa nùpua ó ɔ so wa làa ba le?
18 Ĩ zàwa, mi yí lè wa wán mín lè hã bíoní na wa wee bío na mín yi mí dòn. Mi lè wa
waminĩ à wé mi wa wárá yi. Bũn lé bïo á à zéení le wa wa mín binbirĩ.
19 Lé kà síi wa à zũŋ́náa le wa bïo sã ho tũiá poni yi. Á wa sĩa á à kɛŋ́ ho hɛ́ɛrà yi le
Dónbeenĩ yahó.
20 Hàrí ká wa sĩa le wa wó khon kaka, á le Dónbeenĩ dén pá dà po wa sĩa. Le zũ mu bïo
ɓúenɓúen.
21 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, hen ká wa sĩa yí le wa wó khon, se wa poní sɛ́ra kúaará
le Dónbeenĩ yahó.
22 Bũn ká wa fïora bïo lée bïo le cɔ̃n á le è na mu ɓúenɓúen wɛn, lé bïo wa bò le bíoní
yi, á wee wé bïo sĩ le yi.
23 Bïo kà lé bïo á le bò henía: Le wa dé wa sĩa mí Za Yeesu *Krista yi, à mún waŋ́ mín
làa bïo ó orɛ́n mí bɛɛre bòráa mu henía.
24 Yïa bò le Dónbeenĩ bíonĩ yi wón páanía làa de, á le mún páanía lè ɓànso. Le
Dónbeenĩ nɔn mí Hácírí wɛn. Lé bũn nɔn á wa zũnáa le le páanía làa wɛn.

4

Yïa le Dónbeenĩ Hácírí wi yi á wee zũŋ́ kaka

1 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi pa miten bïo. Bïa ɓúenɓúen na le le Dónbeenĩ Hácírí wi
làa mí á mi wé yí dɛ̀ɛní dé mi sĩa yi. O ɓúi le mí wee bío lè le Dónbeenĩ Hácírí pànká, à mi
cũii ɓànso bíoní à khɛ́nnáa o kúará loŋ́ le mu so bon le. Lé bïo á bïa le mí lé le Dónbeenĩ
ɲi-cúa fɛɛrowà à mu yí bon á wi ho dĩmíɲá lùa ɓúenɓúen yi.
2 Mi dà a zũŋ́ bïa le le Dónbeenĩ Hácírí wi làa mí làa bïo kà: Yïa bía wéréwéré le o Yeesu
*Krista ɓueé wó a nùpue bïo bon, se wón le Dónbeenĩ Hácírí wiráa.
3 Ká yïa yí tà le mí ì bío wéréwéré le o Yeesu Krista ɓueé wó a nùpue, se Dónbeenĩ
Hácírí mía làa wón ɓànso. Lé o Krista zúkúso hácírí wi làa wo, dïo ɓuenló bïo á mi ɲá.
Awa, á lé dén hácírí so wãa wi ho dĩmíɲá yi hã laà na kà wán.
4 Ɛɛ ká minɛ́n na lé ĩ zàwa, minɛ́n bïo sã le Dónbeenĩ yi á bán na le mí lé le *Dónbeenĩ
ɲi-cúa fɛɛrowà à mu yí bon á mi dàŋ́na á fáara fũna. Mi dàŋ́na ɓa lé bïo á le Hácírí na wi
lè minɛ́n pànká wi po dïo wi ho dĩmíɲá yi.
5 Ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà mu bïo sã ho dĩmíɲá yi, lé bũn nɔn ɓa wee bíoráa ho dĩmíɲásа bíoní,
á bán mún wee ɲí ɓa cɔ̃n.
6 Ká warɛ́n ɓɛ̀n bïo sã le Dónbeenĩ yi, á bïa zũ le wee ɲí wa cɔ̃n. Ká yïa bïo yí sã le
Dónbeenĩ yi wón yí máa ɲí wa cɔ̃n. Lé làa bũn á wa dà a hueekaráa yïa le Dónbeenĩ
Hácírí na lé ho tũiá poni wi yi á à lén mín yi làa yïa ó ɔ Satãni na lé o sabín-fũaalo hácírí
wi yi.

Le waminĩ ló le Dónbeenĩ yi

7 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi le wa waŋ́ mín, lé bïo le waminĩ ló le Dónbeenĩ yi. Ká
mi wa mín se mu wee zéení le mi lé le Dónbeenĩ zàwa, á zũ le Dónbeenĩ.
8 Bïa yí wa mín, bán yí zũ le Dónbeenĩ, lé bïo le Dónbeenĩ lé le waminĩ ɓànso.
9 Bïo kà lé bïo le Dónbeenĩ zéenía le mí wa làa wɛn: Le tonkaa mí Za kéní ó ɔ ɓuara ho
dĩmíɲá yi, à wa dàŋ́ yí le mukãnĩ binbirĩ o pànká yi.

10 Bìo kà lé bìo wee na à wa zũńnáa le waminì bìo: Mu yínɔń bìo warɛ́n wa lè le
Dónbeenì. Ká lé bìo lerɛ́n wa làa wɛn, á tonkaa mí Za ó o ɓueé wó wa bè-kora sɛ́ndíaró
muinì yìa.
11 Minɛ́n na ì wa làa sòobɛ́ɛ, á bìo á le Dónbeenì wara wɛn lè mí sòobɛ́ɛ kà síi, á warɛ́n
mún ko à wa wań mín.
12 Nùpue na dìǹ mɔn le Dónbeenì wón mía. Ɛ̃ɛ ká wa wa mín, á le è kɛń làa wɛn, á bìo
le Dónbeenì wa lè ɓa nùpua á à mi wéréwéré wa tìahũ.
13 Bìo nɔn wa zũ le warɛ́n páanía làa de á lerɛ́n mún páanía làa wɛn, lé bìo le nɔn mí
Hácírí wɛn.
14 O Maá Dónbeenì tonkaa mí Za ò o ɓuee kǎní ho dìmíɲása. Warɛ́n mɔn mu á lé mu
sɛɛ́ràsa.
15 Nùpue na bía wéréwéré le o Yeesu lé le Dónbeenì Za, wón ɓànso le Dónbeenì
páaníanáa, ó o mún páanía lè le Dónbeenì.
16 Warɛ́n bán zũ bìo le Dónbeenì wa làa wɛn, á mún dó wa sìa mu yi. Le Dónbeenì lé le
waminì ɓànso. O nùpue na wa le Dónbeenì á wa ɓa nùpua, wón páanía lè le Dónbeenì,
á le Dónbeenì mún páanía làa wo.
17 Bìo nɔn wa poní á à sɛ́nnáa le cítíi fì nɔ̀nzoǹ lé bìo wa zũ le bìo le Dónbeenì wa làa
wɛn á wee mi wéréwéré wa tìahũ. Wa poní á à sɛ́n le Dónbeenì yahó lé bìo wa páanía
làa de ho dìmíɲá yi làa bìo ó o Yeesu *Krista páaníanáa làa de ho yi.
18 Yìa zũ le le Dónbeenì wa mí, wón á zǎníi mía yi. Mu bon, yìa zũ le le Dónbeenì wa
mí binbirì, wón á zǎníi yí dà máa kɛń yi hùúu. O nùpue na zǎna lé yìa wee leéka le le
Dónbeenì á à síiní mí ɲúhũ. Lé bũn nɔn á yìa le zǎníi wi yi yí máa mi bìo le Dónbeenì wa
làa wo wéréwéré.
19 Warɛ́n wa mín lé bìo le Dónbeenì nín-yání wara wɛn.
20 O ɓúi lá le minɛ́n wa le Dónbeenì ò o ɲina mín za tàá mín hìnló kèrètìɛ, se ɓànso lé o
sabín-fũaalo. Mu bon, ɓàn za tàá ɓàn hìnló na ó o wee mi ó o yí wa, ó o ɓɛ̀n ǹ wé kaka à
wańnáa le Dónbeenì, dìo ó o yí máa mi?
21 Le Dónbeenì mún bò mu henía le yìa wa minɛ́n Dónbeenì, á ɓànso mún ko ò o wań
mín za tàá mín hìnló kèrètìɛ.

5

Le Dónbeenì zàwa yú le sée ho dìmíɲá wán

1 Nùpue lée nùpue na tà le o Yeesu lé *Yìa le Dónbeenì mɔn léra bìo bon, se wón ɓànso
á le Dónbeenì wó lè mí za. Á nùpue lée nùpue na wa yìa lé o maá, ó o mún ǹ wań o maá
mu zàwa.
2 Ká warɛ́n wa bɛɛre wa le Dónbeenì á wee bè bìo le bò henía yi, lé bũn wa à zũńnáa
le wa wa le Dónbeenì zàwa.
3 Mu bon, ká wa wa le Dónbeenì, á wa wé è bè bìo le bò henía yi. Á bìo le Dónbeenì bò
henía á máa wé sèró na ɲà wɛn,
4 lé bìo á bìa lé le Dónbeenì zàwa ɓúenɓúen á yú le sée ho dìmíɲá wán. Á bìo nɔn wa
yúráa le sée ho dìmíɲá wán lé wa sìadéró o Yeesu yi bìo yi.
5 Yìa yú le sée ho dìmíɲá wán lée wée? Mu lé yìa tà le o Yeesu *Krista lé le Dónbeenì
Za bìo bon.

Ho tũiá na mà o Yeesu Krista dǎní yi

6 O Yeesu *Krista mu lé yìa ɓueé kǎa ho *bátɛ́ɛ̀mù ɲumu yi, á kúaará mí cǎni húrunnáa.
O yí kǎa ho bátɛ́ɛ̀mù ɲumu yi mí dòn, o kǎa ho bátɛ́ɛ̀mù ɲumu yi ó o mún kúaará mí cǎni
húrunnáa. Á yìa wee mì mu tũiá lé le Dónbeenì Hácírí, lé bìo le Hácírí mu lé ho tũiá poni
ɓànso.
7 Bìo wee zéení le mu bon lée bìowa bìo tìn:
8 Le Dónbeenì Hácírí, lè mu ɲumu, lè le cǎni. Á mu mí bìo tìn wee zéení mu bìo dà-kéní
mu.

9 Hen ká wa wee tà ho tũiá na ɓa nùpua wee mĩ yi, á le Dónbeenĩ tũiá na le wee mĩ po
ɓa nùpua tũiá, hón wa mún ko wa tà yi. Ho tũiá na le wee mĩ lé hĩa bĩo ciran le Za.
10 Yĩa tà le o Yeesu lé le Dónbeenĩ Za, wón láa ho tũiá mu yi. Yĩa yí tà ho tũiá mu bĩo,
wón wee wé le Dónbeenĩ làa sabín-fũaalo. Lé bĩo ó ɔ yí tà le ho tũiá na le Dónbeenĩ wee
mĩ mí Za dãní yi á bon.
11 Ho tũiá mu lé hĩa kà: Le Dónbeenĩ nɔn le mukãnĩ binbirĩ na máa vé wɛn. Lé le Za á
le dĩn wán á nɔnnáa le.
12 Yĩa páanía lè le Dónbeenĩ Za, se wón yú le mukãnĩ binbirĩ na máa vé. Yĩa yí páanía
lè le Dónbeenĩ Za, se wón yí yú dén mukãnĩ so.

Le mukãnĩ binbirĩ na máa vé bĩo

13 Bĩo kà ɓúenɓúen á ĩ túara nɔn minɛ́n na tà le Dónbeenĩ Za Yeesu yèni pànká bĩo,
bèra a na à mi zũń le mi yú le mukãnĩ binbirĩ na máa vé.
14 Bĩo nɔn wa poní sɛ́raráa le Dónbeenĩ yahó lé bĩo kà: Hen ká wa fiora le Dónbeenĩ yi
bĩo ɓúi dãní yi ká mu lé le sĩi bĩo, à le ɲí wa cɔ̃́n.
15 Á bĩo wa zũ le le wee ɲí wa cɔ̃́n, á wa mún zũ le bĩo wa fiora bĩo yi á le wó vó.
16 Hen ká a ɓúi mɔn mín za tàá mín hĩnló kèrètĩɛ ɓúi ò ɔ wee wé mu bè-kohó na yí máa
wé ò ɔ hí mu húmú binbirĩ, á ɓànso ko ò ɔ fio le Dónbeenĩ yi na a yi, á le è na le mukãnĩ
binbirĩ wo yi. Le bíonĩ mu bĩo ciran bĩa wee wé mu bè-kohó na yí máa wé à ɓa hí mu
húmú binbirĩ. Ɛɛ ká mu bè-kohó ɓúi wee wé ò ɔ nùpue hí mu húmú binbirĩ. Yínɔń bũn
á ĩ le mi fio bĩo yi.
17 Wékheró lée wékheró ɓúenɓúen lée bè-kohó bũn bon. Ɛɛ ká bè-kora ɓúenɓúen
màhã́ yí máa wé ò ɔ nùpue hí mu húmú binbirĩ.
18 Wa zũ le yĩa wó le Dónbeenĩ za á máa wé è wé mu bè-kora, lé bĩo le Dónbeenĩ Za
Yeesu wee kãní a mu wéró yi. Ʊ ɔ *Satãni mún yí dà máa wé o làa dɛ̀ɛ woon.
19 Warɛ́n bán zũ le wa bĩo sã le Dónbeenĩ yi. Ká ho dĩmíɲása na yí zũ le Dónbeenĩ bán
ɓúenɓúen ó ɔ Satãni pànká wi wán.
20 Wa mún zũ le le Dónbeenĩ Za Yeesu lé yĩa ɓueé wó á wa zũnáa le Dónbeenĩ binbirĩ.
Á wa páanía lè le Dónbeenĩ binbirĩ wa páaníló lè le Za Yeesu *Krista bĩo yi. Lerɛ́n lé le
Dónbeenĩ binbirĩ, á lerɛ́n mí dòn lé dĩo mún wee na le mukãnĩ binbirĩ na máa vé.
21 Ĩ zàwa, mi pa miten bĩo à mi yí ɓùaaní hã dofiina na yínɔń le Dónbeenĩ binbirĩ.

Ho ɲun nii vũahṹ na ó o Zãn túara

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

O Zãn, yìa lé o Yeesu nì-kenínia nì-kéní, lé wón túara ho vũahṹ na kà. Ho vũahṹ mu yi, ó ɔ von míten làa nì-kĩ́nle. O túara ho nɔn ɓa kèrètĩ́ɛwa kuure ɓúi yi.

Ɓa kèrètĩ́ɛwa kuure mu ó ɔ wee ve làa hã́a lè mí zàwa. O wíokaa bía ɓa nì-khàwa lè le waminì bìo, á mún bía le ɓa sòobá míten à wé bè le Dónbeenì tũ̀iá poni yi.

Vũahṹ nin-yáni bioni

1-2 Ĩnɛ́n na lé o nì-kĩ́nle, lé mi wee túa ho vũahṹ na kà. Ĩ wee túa ho á à na a hã́a na le Dónbeenì léra yi, orɛ́n lè mí zàwa. Ĩ wa mi ɓúenɓúen làa sòobɛ́ɛ, lé bìo le Dónbeenì tũ̀iá poni na le zéenía làa wɛn á wa tà yi á ho wi wa yiwa yi fɛ́ɛɛ. Mu yínɔ́ń ĩnɛ́n ĩ dòn wa mia. Bìa ɓúenɓúen na tà ho tũ̀iá mu bìo á mún wa mia.

3 Le o Maá Dónbeenì lè mí Za Yeesu *Krista à wé mu sãamu lè le hii làa wɛn, à ɓa na ho hɛ́ɛrà warɛ́n na tà ho tũ̀iá poni bìo á wa mín yi.

Mi wa wań mín à pĩ ho kàránló na yi bon bìo

4 Ũ zàwa ɓúi á ĩ ɲá bìo le ɓa tà bò le Dónbeenì tũ̀iá poni yi làa bìo ó ɔ Maá Dónbeenì heníanáa mu nɔn wɛn, á ĩ sĩ́i ɓɛ̀ntĩ́n wan mu bìo yi làa sòobɛ́ɛ.

5 Hã́a mu, hã laà na kà wán, á bìo á ĩ hení ì na foǹ lé bìo kà: Mi wa wań mín. Le bíoni mu yínɔ́ń bín-fĩ́nle na bò henía á ĩ túara nɔn mia, ɓùeé. Le bìo mà nɔn wɛn ho pã̀ahṹ na wa ɓúakáa á ɲá le Dónbeenì bíoni yi.

6 Hen ká wa wee bè bìo le Dónbeenì bò henía yi, lé bṹn á à zéení le wa wa le Dónbeenì. Bìo le Dónbeenì bò henía pã̀ahṹ na wa ɓúakáa ɲá le Dónbeenì bíoni yi lé bìo kà: Mi wań mín.

7 Ĩ wee bío kà síi lé bìo ɓa nì-khàwa wã́a bɛra fò hã lùa ɓúenɓúen. Ɓa wee bío le bìo ó ɔ Yeesu *Krista ɓueé wó a nùpue á yí bon. Ɓa lé ɓa nì-khàwa, ɓa lé o Krista zúkúsa.

8 Á mi cén pa miten bìo, à bìo mi wó ɓúenɓúen le Dónbeenì bìo yi á mi yí tè yi, ká mi yí mu cũ̀nú à ho ɲii sí.

9 Yìa yí máa tà bè ho kàránló na bìo ciran o Krista yi, ká a báará día ho, se wón yí zũ le Dónbeenì. Ká yìa wee tà bè ho yi, wón páanía là a Maá Dónbeenì lè mí Za.

10 Ká nùpue ɓúi na yí máa tà bè ho kàránló na bìo ciran o Krista yi wé ɓuara mi cṍn, á wi ò ɔ kàrán mia, à mi yí tà le o làa mi wán. Mi yí hɛ́n mi yara sĩ ɓànso.

11 Yìa hɛ́ra mí yahó sã́ a nùpue mu síi, se ɓànso làa wo lɛɛ́ra hã wén-kora na ó ɔ wee wé yi.

Vũahṹ mɔ́ndɛ́n bioni

12 Bìo cèrɛ̀ɛ á ĩ wi à ĩ bío làa mia, ká ĩ màhã́ yí wi à ĩ túa mu vũahṹ yi. Ĩ wi à ĩ ɓuen mi cṍn ĩten á wa ɓueé páaní ì tà hã láakáwá. Ká bṹn wó, á wa sĩ-wɛɛ ɲii màhã́ à sí.

13 Mìn hĩ́nló na le Dónbeenì mún léra, wón lè mí zàwa wee tɛ̀ɛní mia.

Ho tĩn níi vũahṹ na ó o Zãn túara

Vũahṹ túaró ɲúhṹ

O Zãn, yìa lé o Yeesu nĩ-kenínia nĩ-kéní, lé wón túara ho vũahṹ na kà. Ho vũahṹ mu yi, ó ɔ von míten làa nĩ-kĩ́nle. O túara ho nɔn ɓa kèrètĩɛwa kuure ya-dí ɓúi na ɓa le Kayuusi yi. O wíokaa o Kayuusi là a Demɛtiriyuusi yènnáa bìo ɓa wó bìo yi.

Ká a Diotɛrɛɛfu wárá hɔ̃́n ó ɔ yí wa, ó ɔ le ɓa kèrètĩɛwa yí bè hã yi.

Le tɛ̀ɛ̀nii

1 Kayuusi, mu lé ĩnɛ́n na lé o nĩ-kĩ́nle á wee túa ho vũahṹ na kà á a na foɲ̀. Ĩ wa fo làa sòobɛ́ɛ.

2 Ʊ̃nɛ́n na á ĩ̃ wa làa sòobɛ́ɛ, ĩ wee fan à ũ̃ bìo ɓúenɓúen wé se. Bìo á ũ̃nɛ́n lè le Dónbeenĩ ɓuannáa mín sese, lé bṹn ɓàn síi à ũ̃ sãnía lò mún wé hereráa.

3 Wàn zàwa kèrètĩɛwa ɓueé bía nɔn miĩ le le Dónbeenĩ tũ̃iá poni bìo á fo henía, á fo mún wee bè ho yi. Bìo á ĩ̃ ɲá mu, á ĩ̃ sĩ̃i wan làa sòobɛ́ɛ.

4 Bìo á ĩ̃ sĩ̃i á à bĩ̃ní ì wa yi á à poń bìo á ĩ̃ ɲá à ɓa le ĩ zàwa mu kèrètĩɛmu dã́ní yi bò le Dónbeenĩ tũ̃iá yi, bṹn mía.

O Kayuusi bò le Dɔ́nbeenĩ yi sese

5 Ʊ̃nɛ́n na á ĩ̃ wa làa sòobɛ́ɛ, wàn zàwa kèrètĩɛwa á fo wee ɓua sese, hàrí bìa lé ɓa nĩ-hãní á fo pá wee ɓua sese. Bṹn lé bìo wee zéení le fo ɓɛ̀ntĩ́n bò le Dónbeenĩ yi.

6 Bìo fo wa làa ba á ɓa mà tũ̃iá nɔn ɓa kèrètĩɛwa kuure yi. Ká bán nùpua so síi fo wee séení ɓa varáa yi làa bìo le Dónbeenĩ le mu koráa, se mu se.

7 Mu bon, mu lé o *Krista tonló bìo yi á ɓa lóráa, à ɓa yí fó hàrí dɛ̀ɛ bìa yí zũ̃ le Dónbeenĩ cɔ̃́n.

8 Awa, á mu sã̃ warɛ́n yi à wa wé séení bán nùpua so síi. Ká wa wee séení ɓa, bṹn ká wa mún páanía làa ba á wee zéení le Dónbeenĩ tũ̃iá poni bìo.

O Diotɛrɛɛfu là a Demɛtiriyuusi bìo

9 Ĩ túara ho vɔ̃n-za nɔn mi kèrètĩɛwa kuure yi. Ɛɛ ká a Diotɛrɛɛfu na wa ò ɔ wé dí mu bìo ɓúenɓúen yahó á yí máa càtí ĩ bíoní.

10 Ká ĩ ɓuara, á hã wén-kora na ó ɔ wó, lè hã sabíoní na ó ɔ fũ̃aana ĩ ɲii á ĩ̃ ɓueé bío bìo làa mia. Bìo ó ɔ bĩ́nía wee wé yàá po bṹn. O yí máa tà à wàn zàwa kèrètĩɛwa làa o wán. Á bìa mún tà le ɓa wé làa mí wán ó ɔ hò. Á bìa ɓa wee làa wán ó ɔ wee ɲa lén ɓa kèrètĩɛwa kuure yi.

11 Ʊ̃nɛ́n na á ĩ̃ wa làa sòobɛ́ɛ, fo wé mɔn ɓa nùpua na wee wé bìo yí se à ũ̃ yí bè ɓa wárá yi. Ɛɛ ká fo wé mɔn ɓa nùpua na wee wé bìo se à ũ̃ bè bán wárá yi. Yìa wee wé bìo se wón bìo sã̃ le Dónbeenĩ yi. Yìa wee wé bìo yí se wón yí zũ̃ Dónbeenĩ.

12 O Demɛtiriyuusi wón ɓa nùpua ɓúenɓúen ɓɛ̀n wee wíoka yèni. Bìo ó ɔ wee ɓua míten héha lè le Dónbeenĩ tũ̃iá poni lé bṹn wee zéení le o lé o nĩ-tente. Ĩnɛ́n mún wee wíoka a yèni, á ũ̃ zũ̃ le bìo á ĩ̃ wee mĩ ɓúenɓúen lé ho tũ̃iá.

Le mɔ́ndɛ́n tɛ̀ɛ̀nii

13 Bìo cɛ̀rɛ̀ɛ á ĩ̃ wi à ĩ̃ bío làa fo, ká ĩ màhã́ máa túa mu vũahṹ yi.

14 Ĩ wi à ĩ̃ ɓuen ũ̃ cɔ̃́n hen làa cĩinú, á wa ɓueé páaní ì tà hã́ láakáwá.

15 Le ho hɛ́ɛ̀rà à kɛ́ń làa fo. Mĩn bɔ̃́nlowà na làa wɛn páanía wi á wee tɛ̀ɛní foɲ̀. Mún tɛ̀ɛní wàn bɔ̃́nlowà na làa fo páanía wi yi lè mí nĩ-kéní kéní.

Ho vũahũ na ó o Zude túara

Vũahũ túaró ɲúhũ

O Zude lé yĩa túara ho vũahũ na kà á nɔn le Dónbeenĩ nĩpomu ɓúenɓúen yi. Ho vũahũ mu bíoní ló mín là a Piɛre ɲun níi vũahũ na á wón túara. Hã vɔ̃nna mu mí bĩo ɲun wee ɲĩ ɓa kèrètĩɛwa zeǹ wán le ɓa pa míten bĩo ɓa nĩ-kàránlowà na bĩo yí bon bĩo yi, bán na wee wé hã wárá na ɓa sĩa wee vá yi na yí se.

O Zude mu bía le ɓa nĩ-kàránlowà mu wee wé mu bĩo na yí se làa sòobɛ́ɛ. O bía le le Dónbeenĩ á à síiní ɓa ɲúná. O mún bía le ɓa kèrètĩɛwa wíoka wé bánbá à wé le dà-kéní là a Yeesu, à dé mí sòobɛ́ɛ le Dónbeenĩ bĩo yi le Dónbeenĩ mu Hácírí pànká yi, à wań mín, bèra a na ò o Yeesu *Krista pànká yi à ɓa yí le mukãnĩ binbirĩ na máa vé.

Le tɛ̀ɛnii

1 Mu lé ĩnɛ́n Zude, o Yeesu *Krista ton-sá, ĩnɛ́n na lé o Zaaki ɓàn za, lé mi wee túa ho vũahũ na kà. Ĩ wee túa ho á à na bĩa ó o Maá Dónbeenĩ hueeka yi, á wa, bĩa ó o Yeesu Krista wee pa bĩo.

2 Le o Ɲúhũso wé mu tentemu cɛ̀rɛ̀ɛ làa mia, à na mí hɛ́ɛrà mia, á wíoka wań mia.

Ɓa nĩ-kàránlowà na wee vĩiní ɓa nùpua bĩo

3 Minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, ĩ sĩi ɓɛ̀ntĩn lá vá làa sòobɛ́ɛ à ĩ túa mia ho kãníló na bĩo ciran wa ɓúenɓúen dãní yi. Hã laà na kà wán á mu wãa lée konloon à ĩ wé mu, bèra a na à ĩ henĩ mi sĩa à mi fárá tĩn mu bĩo na mi tà yi, bĩo le Dónbeenĩ nɔn bĩa bĩo sã le yi le cúekúee á mu vóráa.

4 Ĩ wee túa mia lé bĩo ɓa nùpua ɓúi na pã le Dónbeenĩ, á tun míten yi zonnáa mi tĩahũ. Ɓa wee yèrèmá wàn Dónbeenĩ sãamu bíonĩ kúará à dàń wéráa mí sĩa wárá na yí se. Lé bũn ɓa wee wé à pĩnáa o Yeesu Krista, wón mí dòn na lé wa ya-dí lè wa ɲúhũso. Mu fèra túara le le Dónbeenĩ á à síiní ɓa ɲúná.

5 Ĩ zũ le bĩo á ĩ bío ò na mia kà ɓúenɓúen á mi zũ, ká ĩ màhã pá bĩnía wee leéka mia làa bũ. Mi zũ bĩo ó o Ɲúhũso kãníanáa o *Isirayɛɛle nĩpomu ho *Ezipite kɔ̃hũ yi. Ká bĩa pã yí dó mí sĩa le yi bán le wó á ɓa húrun.

6 Mi bĩní leéka ho wáayi tonkarowà ɓúi bĩo, bán na yĩo yí sù ho pànká na le Dónbeenĩ nɔn ɓa yi á ɓa ló hen na ɓa lá wi yi. Lé bũn te bĩo le Dónbeenĩ can ɓa kúaaráa le tíbí-cũaá yi á pannáa le wizonle na le khíi fĩ le cítíi yi.

7 Mi mún bĩní leéka ho *Sodɔɔmu lè ho *Komɔɔre lórása bĩo, lè hã lórá na sùarákaa yi làa ba bĩo. Hã lórá mu nùpua dó míten mu koomu wárá lè mí sĩíwà yi, á wi ɓa wé da lè ɓa zàn-bùaa. Á bĩo kà wán ɓa wi ho dɔ̃hũ na wee cĩ fɛ́ɛɛ yi. Mu wó kà à ɲĩnáa ɓa nùpua zeǹ wán.

8 Lé hɔ̃́n wárá so síi lé hĩa á ɓa nùpua mu na wi mi tĩahũ á mún wee wé. Ɓa hácíira bò mu bĩowa na yí bon wán, á mu bĩo na sĩ ɓa yi na yí se lé bũn ɓa wee wé. Le Dónbeenĩ ɲúhũsomu ɓa wee zùań yi, á wee là ho wáayi bùaa na cùkú wi.

9 Hàrí ho wáayi tonkarowà ɲúhũso na yèni ɓa le Misɛɛle yàá pá yí henía mí sĩi yi wó bũn. Wón ɲɔǹ là a *Satãni khon mín yi o *Mɔyiize nĩ-hínmu wán, ká a màhã yí là a. Bĩo kà lé bĩo ó o bía: «Le o Ɲúhũso beé ũ lò».

10 Ɛ̃ɛ ká ɓarɛ́n nùpua mu bán wee là bĩo ɓa yí zũ, ɓa yí máa le mí yiwa wéráa mu bĩo lòn naɲuwà, lé bũn yàá wee yáa ɓa.

11 Ho yéréké á à sá ɓa yi. Ɓa wee wé là a nĩi na ɓa le *Kaɲɛɛ bĩo síi. Le wárí càró bĩo yi á ɓa wó khon làa bĩo ó o nĩi na ɓa le *Balaamu wóráa mu bĩo síi. Ɓa bĩo yáara, lé bĩo ɓa kã́a là a nĩi na ɓa le Koree bĩo síi.

12 Hen ká mi ɓunɓua-dĩnló á ɓa páanía wee dí làa mia, à mi dĩnló díró yĩráa kɛń. Ɓa
wee dí bùubaa ká mu nĩyio máa dí ɓa, ɓa wee leéka míten bĩo mí dòn. Ɓa ka lòn viohó
na wee kán lè mí pànká ká ho máa tè. Ɓa ka lòn vĩnsĩa na yí máa ha mí haró pãahũ, na
ɓa dɛɛra kúará á hã húrun.
13 Ɓa nĩyi-wárá wee mi làa bĩo ho mu-beenĩ ɲumu yànbónló khùankhúa wee lée kúia
mináa bĩo síi. Ɓa ka lòn mànàayio na la-kéní mía, á le Dónbeenĩ ɓɛ̀n ká ho lahó làa ba le
tíbí-cũaá yi, á ɓa khíi kɛń yi fɛ́ɛɛ.
14 O Enɔɔki, yĩa lé wàn maáwà nùwã hèɲun níi à lá a Adãma ɲii wán, á yánkaa fɛɛra le
Dónbeenĩ ɲi-cúa ɓarɛ́n dãní yi mún kà síi: «Mi loń, lé o Ɲúhũso na bò ò ɓuen lè ho wáayi
tonkarowà cɛ̀rɛ́cɛ̀rɛ́cɛ̀rɛ́,
15 á ɓueé cítí ɓa nùpua ɓúenɓúen. Ɓa bè-kora wérowà ɓúenɓúen na kãa á pã́ le
Dónbeenĩ ó ò síiní ɲúná ɓa bè-kora na ɓa wó lè hã bín-kora na ɓa bía le Dónbeenĩ dãní yi
bĩo yi».
16 Ɓa nùpua mu sĩa yí máa wa mi. Ɓa wee wírí míten bĩo yi làa wizooní ɓúenɓúen. Ɓa
sĩa bĩo na yí se lé bũn ɓa wee wé. Ɓa wee khòn lè mí bíoní, á wee wíoka ɓa nùpua yèni à
càráa mu bĩo.

Le zéenĩi na nɔn ɓa kèrètĩɛwa bĩo yi

17 Ɛɛ ká minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi bĩní leéka wa Ɲúhũso Yeesu *Krista tonkarowà
ɲi-cúa bĩo.
18 Ɓa bía le: «Hã pɔ̃̀nna vaa véenii, ká ɓa nùpua wé è yáa mí ɲiní yi á à na mia. Ɓa wé è
wé mí sĩa bĩo na yí se, á à pĩ le Dónbeenĩ bĩo».
19 Lé ɓarɛ́n wee khɛɛ́ ɓa nùpua. Ɓa leékaa bĩo na, à ɓa wé. Dónbeenĩ Hácírí mía ɓa yi.
20 Ɛɛ ká minɛ́n na á ĩ wa làa sòobɛ́ɛ, mi dĩn mi sĩadéró le Dónbeenĩ yi wán à séeníináa
mín, à mi wíoka va làa yahó. Mi wé fio lè le Dónbeenĩ Hácírí pànká.
21 Mi ɓua mín làa bĩo le Dónbeenĩ wa làa mia, à dé mi sĩa lòoní le mukãnĩ na máa vé,
dĩo wa Ɲúhũso Yeesu *Krista á à na mia o tentemu bĩo yi.
22 Bĩa sĩadéró yí fárá yí tĩna sese le Dónbeenĩ yi á mi zũń màkárí.
23 Mi kãní ɓa hã ɲúná síiníló yi. Mi mún zũń bĩa ká màkárí, ká mi màhã́ pa miten bĩo.
Mi ɲin ɓa wárá, hàrí ɓa sĩ-zĩnia á mi yàá pá yí tũii yi ɓa wén-kora bĩo yi.

Mɔ́ndɛ́n ɲi-cúa

24-25 Le Dónbeenĩ dà, le è pa mia á mi máa día ho wɔ̃hũ, le è wé á mi ì dĩn le yahó ká
bè-kohó bĩo máa mĩ máa lɛɛ́ mia. Le è wé á mi ì zãmaka le yahó le cùkú beenĩ yi. Mi wa
khòoní le Dónbeenĩ na lé le dà-kéní, le lé wa kãnílo wa páaníló là a Yeesu *Krista bĩo yi,
wón na lé wa Ɲúhũso. Le ho cùkú, lè mu beemu, lè ho pànká ɓúenɓúen na bĩo sã a yi fɛ́ɛɛ
à bĩo pá sĩ a yi hã laà na kà wán à lɛ́n fɛ́ɛɛ. *Amiina!

Le Dónbeeni
Bè-sànkanii
na le zéenía là a Zãn

Vũahũ túaró ɲúhũ

Yìa túara mu bè-sànkanii vũahũ lé o Zãn na lé o *Krista tonkaro. Pãahũ na ó ɔ wee túa ho yi ká bìa tà a Krista bìo á ho Oroomu bɛ́ɛ wee beé lò làa sòobɛ́ɛ. O túara ho pãahũ na ɓa hìa wìira a ɓuan zoó día ho kɔ̃hũ na wi mu ɲumu tìahũ, hìa ɓa le Patimɔɔsi yi. O túara ho á heníanáa bìa tà a Krista bìo sìa. O le ɓa wíoka dé mí sìa o Yeesu yi lé bìo ó ɔ dàńna mu bìo ɓúenɓúen. O vũahũ mu yi á le Dónbeeni páaníi kínle vũahũ bìo cɛ̀rɛ̀ɛ wee mi yi.

O Zãn bía mí vũahũ yi le o Yeesu zéenía míten làa mí. Á lé o Yeesu mu mún bía le o túa bìo ó ɔ mɔn ɓúenɓúen (1). Ó ɔ Zãn ɓɛ̀n túara hã vɔ̃nna bìo hèɲun á nɔnka ɓa kèrètìɛwa kuio bìo hèɲun na wi ho Azii kɔ̃hũ yi (2–3). O zéenía bìo ó ɔ mɔn ho wáayi, lè ho sò-mánu fìró, lè hã bũaaní bìo hèɲun, lè mu bìowa bìo hèɲun, lè hã lánpórá bìo hèɲun bìo (4–16). Ho ló-beeni *Babiloona cìló là a Satãni lè mí ton-sáwá yáaró bìo (17–20). Bũn mɔ́n ó ɔ mɔn ho dìmíɲá fìnle na le Dónbeeni léra. O bía le hen làa cìinú ká a Yeesu á à bìní ì ɓuen (21–22).

Bìo ho vũahũ wee zéeni

1 Bìo wi ho vũahũ na kà yi lé le Dónbeeni bè-sànkanii na le zéenía là a Yeesu *Krista à wón zéení na mí ton-sáwá yi, à ɓa zũń bìo ò wé hen làa cìinú. Ó ɔ Yeesu tonkaa mí tonkaro na ló ho wáayi ni-kéní, ò ɔ ɓuee lii zéení mu lè mí ton-sá na ɓa le Zãn.

2 Bìo ó ɔ Zãn mu mɔn ɓúenɓúen ó ɔ mà tũiá. O zũ le mu lé le Dónbeeni ɲi-cúa, á zũ le lé o Yeesu Krista zéenía mu.

3 Bìa wee kàrán le Dónbeeni ɲi-cúa na túara ho vũahũ na kà yi, làa bìa wee ɲí hã à pa hã bìo bán ɲúná ɓɛ̀ntìn sì, lé bìo mu bìowa mu wéró á sùaráa.

O Zãn tɛ̀ɛnía ɓa kèrètìɛwa kuio bìo hèɲun yi

4 Ho vũahũ mu lé ìnɛ́n Zãn wee túa ho á à na ho Azii kɔ̃hũ lórá bìo hèɲun kèrètìɛwa kuio bìo hèɲun yi. Le le Dónbeeni, dìo wi fɛ́ɛɛ, na wi ká bìo ɓúi dìǹ yí léra na bò ò ɓuen, à wé mu sãamu làa mia, à na ho hɛ́ɛrà mia. Le hã hácíira mí bìo hèɲun,* hìa dìn le Dónbeeni bá-zàmu kanmúiní yahó à mún wé mu sãamu làa mia, à na ho hɛ́ɛrà mia.

5 Le o Yeesu Krista, yìa wee mì ho tũiá le Dónbeeni ɲii, yìa láayi wi, yìa nín-yání vèera ló ɓa nì-hía tìahũ, yìa wi ɓa bá-zàwa ɓúenɓúen ɲúhũ wán à mún wé mu sãamu làa mia, à na ho hɛ́ɛrà mia.

Lé orɛ́n wa wɛn, á húrun cãni kúaará kãníanáa wɛn wa bè-kora yi,

6 á wó á wa lé le *Dónbeeni yankarowà nìpomu na wee sá ɓàn Maá Dónbeeni tonló. Le ho cùkú lè ho pànká à bìo sì a yi fɛ́ɛɛ hã lúlúio na ɲii mía yi. *Amiina!

7 Mi loń! Nín-yìa hã dùndúio yi bò ò ɓuen. Ɓa nùpua ɓúenɓúen á à mi a, hàrí bìa cú a. Ho dìmíɲá kãna sìíwà ɓúenɓúen á à tà le wɛ́ɛ o bìo yi. Lé bũn mu ù wéráa. *Amiina!

8 O Ɲúhũso Dónbeeni, dìo wi fɛ́ɛɛ, na wi ká bìo ɓúi dìǹ yí léra, na bò ò ɓuen, dìo dà mu bìo ɓúenɓúen á wee bío: «Lé ìnɛ́n á ɓúa mu bìo ɓúenɓúen ɲúhũ, á lé ìnɛ́n mún ń véení mu bìo ɓúenɓúen.»

O Zãn mɔn o Krista lè mi cùkú beeni

9 Ìnɛ́n lé o Zãn na lé mìn za wa páaníló là a Yeesu bìo yi. Ì làa mia páanía le Dónbeeni bá-zàmu yi, á lɛɛ́ra mi lò beéró làa bìo mi wee hìnáa mi sìa yi làa mia. Lé ìnɛ́n ɓa hìa wìira á ɓuan zoó día ho kɔ̃hũ na wi mu ɲumu tìahũ, hìa ɓa le Patimɔɔsi yi. Ɓa zoó día mi bìn lé bìo á ĩ buera le Dónbeeni bíoni á zéenía ho tũiá na ó ɔ Yeesu mà.

---

* **1:4** Hã hácíira mí bìo hèɲun: Mu bìo hèɲun wee zéení mu bìo na ɲii sú bìo. Hen kà á hã hácíira bìo hèɲun lé le Dónbeeni Hácírí á mu wee zéení bìo.

10 O Ɲúhũso wizonle zoɲ̀,† á le Dónbeenĩ Hácírí pànká kɛra ĩ wán, á ĩ ɲá tãmu ɓúi sã
pɔ̃́npɔ̃́n lòn bũaanĩ tãmu ĩ mɔ́n.
11 Á mu tãmu mu bía làa mi: «Bìo fo wee mi à ũ túa ho vũahṹ yi na hã lórá bìo hèɲun
na kà kèrètĩɛwa kuio bìo hèɲun yi: Ho Efɛɛze, ho Simiina, ho Pɛɛkaamu, ho Tiatiire, ho
Saade, ho Filadɛlifii, lè ho Lawodisee.»
12 Bìo á ĩ ɲá mu tãmu mu sã, á ĩ yèrèmáa le ĩ khíi loń yìa bía làa mi, á ĩ khíi mɔn fĩntã́-
cúaawa bìo hèɲun na wó lè ho sã́nú. 13 O ɔ ɓúi lòn nùpue‡ á zoó wi hã́ tĩahṹ. Ɓànso zã́
ho báká tóní, á can míten lè le nín-kéní na tã́ lè ho sã́nú.
14 O ɲún-vãní ka pũiapũia lòn yènsé. O yìo ka lòn dɔ̃hṹ dɛnle,
15 á zení wee ɲuiíka kũiákũiá lòn tɔ̃̀ɲɔ̀n na ɓa pà á wíokaa. O tãmu sã wee ɲí lòn ɲun-
beenĩ vãnáló.
16 Hã́ mànàayio bìo hèɲun ó ɔ ɓuan lè mí nín-tĩánĩ. Ho khà-tóní yara ɲunso na ɲia wi
á wee lé o ɲii yi. O yahó ka cɛ̃́ncɛ̃́n lòn wiso-hádɔ̃hṹ.
17 Bìo á ĩ mɔn wo kà, á ĩ lùwá a tá día, á yí máa kànkán lòn nùpue na húrun. Ʊ ɔ lií bò
mí nín-tĩánĩ ĩ wán ò ɔ bía: «Yí zɔ̃́n wà. Lé ĩnɛ́n á ɓúa mu bìo ɓúenɓúen ɲúhṹ, á lé ĩnɛ́n
mún khíi véení mu bìo ɓúenɓúen.
18 Ĩnɛ́n lé yìa le mukãnĩ binbirĩ wi cɔ̃́n. Ĩ lá húrun, á lé mi na wã́a wi le mukãnĩ yi fɛ́ɛɛ
hã́ lúlúio na ɲii mia yi. Mu húmú á ĩ pànká wi wán, á ho nĩ-hɔ̃́nbó-lóhó á ĩ pànká mún
wi wán.
19 Áwa, á bìo fo wee mi, bìo wi làa bìo ɓueé wé mu mɔ́n, bṹn ɓúenɓúen à ũ túa.
20 Ká mu lé hã́ mànàayio bìo hèɲun na á ĩ ɓuan lè ĩ nín-tĩánĩ, lè hã́ fĩntã́-cúaawa bìo
hèɲun na wó lè ho sã́nú, bṹn ɓàn kúará á ĩ ì zéení làa fo: Hã́ mànàayio bìo hèɲun hɔ̃́n
bìo wee zéení le Dónbeenĩ tonkarowà na wee pa ɓa kèrètĩɛwa kuio bìo hèɲun yi bìo. Ká
hã́ fĩntã́-cúaawa bìo hèɲun, hɔ̃́n bìo ɓɛ̀n wee zéení ɓa kèrètĩɛwa kuio bìo hèɲun bìo.»

2

Bìo mà nɔn ho Efɛɛze kèrètĩɛwa kuure yi

1 «Hã́ ɲi-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeenĩ tonkaro yi, yìa wee pa ho Efɛɛze lóhó
kèrètĩɛwa kuure yi:
«Yìa ɓuan hã́ mànàayio bìo hèɲun lè mí nín-tĩánĩ, na wee varáka hã́ fĩntã́-cúaawa
bìo hèɲun na wó lè ho sã́nú tĩahṹ, lé wón wee bío bìo kà:
2 Ĩ zũ bìo mi wee wé, mi tà le lònbee yi mu bìo yi, á mún wee hĩ́ mi sĩa mu yi. Ĩ zũ le
bìa lé ɓa nĩ-sũmáa á mi pã́ bìo. Ɓa ɓúi na le mí lé o *Krista tonkarowà à mu yí bon, á mi
khɛ́ra kúará, á zũ le ɓa lé ɓa sabín-fũaalowa.
3 Mi wee tà hĩ́ mi sĩa, à tà le lònbee yi ĩ bìo yi, mi yí máa tèé mi bàra.
4 Ɛ̃ɛ ká ĩ màhã́ à zá làa mia bìo ɓúi na á ĩ mɔn mia à mu yí se bìo yi. Bìo mi wa làa mi
pã́ahṹ na mi ɓúakáa dó mi sĩa miĩ á mi día.
5 Áwa! Á mi cén và mi yiwa bìo mi fù karáa wán, à zṹń le mi ló lè ho mɔ́n. Mi cén
yèrèmá mi yilera lè mi wárá à wé làa bìo mi fù karáa bìo. Ká mi yí yèrèmáa, á ĩ ɓueé lá
mi fĩntã́-cúaa á à lén bĩn.
6 Ká ĩ màhã́ mún wee ɓúa mia. Lé bìo á bìo ɓa Nikolayiitewa wee wé á mi ɲina, làa
bìo á ĩnɛ́n mún ɲinanáa mu.
7 «Yìa wee ɲí bìo, à ɓànso ɲí bìo le Dónbeenĩ Hácírí wee bío na ɓa kèrètĩɛwa kuio
yi. Yìa dàńna ho fũuhṹ fá, á le Dónbeenĩ vĩnsĩa ɓuahó vĩndɛ̀ɛ na wee na le mukãnĩ ɓa
nùpua yi, á ɓànso á ĩ na dén ɓàn bɛɛre díró níi yi.»

Bìo mà nɔn ho Simiina kèrètĩɛwa kuure yi

† **1:10** O Ɲúhũso wizonle: Le wizonle mu lé o Yeesu vèeró wizonle. Le lé ho dimaasi. ‡ **1:13** Mu kɛrɛɛkimu yi á mu bía: ‹Lòn nùpue za›. Mu bìo wee zéení yìa ó ɔ Daniyɛɛle mɔn (Daniyɛɛle vũahṹ 7.13-14; 10.5-6). Ɓa zúifùwa cɔ̃́n ó ɔ nùpue za mu lé Yìa le Dónbeenĩ mɔn léra.

8 «Hã ɲi-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeenĩ tonkaro yi, yĩa wee pa ho Simiina lóhó
kèrètĩɛwa kuure yi:
«Yìa ɓúa mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ, á mún khíi véení mu bĩo ɓúenɓúen, yĩa lá húrun á
vèera, lé wón wee bío bĩo kà:
9 Ɪ zũ mi lò beéró bĩo, á zũ mi khemu bĩo, à ho nàfòró binbirĩ ɲɔ̀ń wi mi cɔ̃́n. Ꞑ bĩa le
mí lé ɓa *zúifùwa à ɓa yínɔ́ń ɓa zúifùwa binbirí bĩo ɓa wee yáa lè mi yèni á ĩ mún zũ. Ɓa
nùpua mu kuure bĩo sã a *Satãni yi.
10 Le lònbee na à yí mia á mi yí zɔ̃́n. Mi loń, o Satãni á à wé á mi ɓúi ɓa à kúee ho
kàsó yi á à khɛ́nnáa mi kúará. Le lònbee á à yí mia hã wizooní bĩo pírú yi.* Mi fárá dĩn
mi sĩadéró miĩ wán, hàrí ɓa ɓúe mia, á ĩ ì na le mukãnĩ binbirĩ mia.
11 «Yìa wee ɲí bĩo, à ɓànso ɲí bĩo le Dónbeenĩ Hácírí wee bío na ɓa kèrètĩɛwa kuio yi.
Yĩa dàńna ho fũuhṹ fá, wón ɓànso á mu húmú cúa-ɲun níi máa yí.»

Bíonĩ mà nɔn ho Pɛɛkaamu kèrètĩɛwa kuure yi

12 «Hã ɲi-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeenĩ tonkaro yi, yĩa wee pa ho Pɛɛkaamu
kèrètĩɛwa kuure yi:
«Yìa ho khà-tóní yara ɲunso na ɲia wi á wee lé ɲii yi, lé wón wee bío bĩo kà:
13 Ɪ zũ le ho lóhó na fo wi yi lé o *Satãni bɛ́ɛnĩ díiníi. Mi yí bĩnía ĩ mɔ́n à mi fárá dĩn
mi sĩadéró miĩ wán. Hàrí pãahṹ na ɓa ɓó a nĩi na ɓa le Ꞑntipaasi yi mi cɔ̃́n hen na ó o
Satãni mu wi yi, á mi pá wíokaa dó mi sĩa miĩ. O Ꞑntipaasi mu lé wón mà ho tũiá ĩ ɲii
binbirĩ.
14 Ɛɛ ká ĩ màhã́ à zá làa mia cĩinú bĩo á ĩ mɔn mia à mu yí se bĩo yi. Ɓa ɓúi wi làa
mia na bò a nĩi na ɓa le *Balaamu kàránló yi. Wón na zéenía o *Isirayɛɛle nĩpomu khà
vĩiníló là a nĩi na lé o bɛ́ɛ, yĩa ɓa le Balaaki† á bán là hã wɔ̃̀nna taa, á wó ho hã́-fénló lè ho
bá-fénló lè mí sĩíwà.
15 Lé kà síi ɓa ɓúi mún wi làa mia á bòráa ɓa Nikolayiitewa kàránló yi.
16 Ꞑ mi cén yèrèmá mi yilera lè mi wárá. Ká mi yí yèrèmáa, á hen làa cĩinú ká ĩ ɓuen,
á ɓueé fi làa bán nùpua so lè ho khà-tóní na wee lé ĩ ɲii yi.
17 «Yìa wee ɲí bĩo, à ɓànso ɲí bĩo le Dónbeenĩ Hácírí wee bío na ɓa kèrètĩɛwa kuio yi.
Yĩa dàńna ho fũuhṹ fá, á ho *maanɛ na ɓa sànkaa á ĩ ì na a yi ó o ò là. Ɪ mún ɲ̀ na le
hue-poni ɓànso yi. Le huee mu á ĩ wɔ̃́ncí le yèn-fĩnle wán á à na ɓànso yi. Nĩ-veere yí
dà máa zũń le yèni mu ká yínɔ́ń yĩa le hue-poni mu nɔn yi.»

Bío mà nɔn ho Tiatiire kèrètĩɛwa kuure yi

18 «Hã ɲi-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeenĩ tonkaro yi, yĩa wee pa ho Tiatiire lóhó
kèrètĩɛwa kuure yi:
«Yìa lé le Dónbeenĩ Za, na yĩo ka lòn dɔ̃hṹ dɛnle, á zení wee ɲuiíka lòn tɔ̃̀ɲɔ̀n, lé wón
wee bío bĩo kà:
19 Bĩo mi wee wé á ĩ zũ. Ꞑ le waminĩ na wee mi mia, làa bĩo mi yí máa bĩní ĩ mɔ́n, làa
bĩo mi wee wé na ɓa nùpua yi, làa bĩo mi wee hĩnáa mi sĩa, mu ɓúenɓúen á ĩ zũ. Ɪ mún
zũ le hã laà na kà wán, á bĩo mi wee wé á po bĩo mi wó pãahṹ na mi ɓúakáa dó mi sĩa o
Yeesu yi.
20 Ɛɛ ká ĩ màhã́ à zá làa mia bĩo ɓúi na ĩ mɔn mia à mu yí se bĩo yi. O hãa Zezabɛɛle‡,
yĩa le mí lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛro à mu yí bon á mi wee día ò o khà ĩ ton-sáwá vĩiní.
O wee ɲàa ɓa dé ho bá-fénló lè ho hã́-fénló lè mí sĩíwà wéró yi, lè hã wɔ̃̀nna taa làró yi.
21 Ꞑ ĩ nɔn ho pãahṹ wo yi, ò o yèrèmá mí yilera lè mí wárá, ká a màhã́ yí tà le mí ì día
mí koomu wárá.

---

* **2:10** Hã wizooní bĩo pírú: Bũn wee zéení le le lònbee mu máa mía. † **2:14** Balaamu làa Balaaki: Mi Loń Mĩló vũahṹ (Nombres) 22–24; 25.1-3; 31.16 ‡ **2:20** Zezabɛɛle: Mi loń Bá-zàwa nín-yání vũahṹ (1 Rois) 16.31; 19.1-2

22 Awa! Ĩ ì wé ó ɔ ò tè mu vãmú á bĩa làa wo wee páaní ɓúenɓúen á ĩ beé lò làa sòobɛ́ɛ,
se ɓa ɓɛ̀n yèrèmáa, á día a koomu wárá.
23 Bĩa bò a yi ɓúenɓúen á ĩ ì ɓúe. Ká mu wó kà, á ɓa kèrètĩɛwa kuio ɓúenɓúen á à zũń
le ĩnɛ́n lé yĩa á zũ a nùpue yilera, làa bĩo ó ɔ sĩi vá yi. Ĩ ì sààní mi nĩ-kéní kéní yi á à héha
làa bĩo mi wee wé.
24 «Ká minɛ́n Tiatiire kèrètĩɛwa kuure nùpua na ká, na yí tà yí bò ho kàránló mu yi,
á mún yí wi mi zũń bĩo ɓa wee ve là a *Satãni bĩo na sà yi, bán á ĩ ì bío bĩo kà á à na yi:
Ĩ máa bĩní máa hení bĩo ɓúi wéró máa na mia,
25 ká bĩo mi dó mi sĩa miĩ lé bũn mi fárá dĩn wán làa bĩo mi wee wéráa mu fúaa ĩ
bĩní ɓuenló.
26-28 «Yìa dàńna fá ho fũuhṹ, á bò bĩo á ĩ wee zéení yi fúaa mu véeníi, wón á ĩ ì na ho
pànká yi ó ɔ ò wé hã sĩíwà ɓúenɓúen ɲúhṹ wán làa bĩo á ĩnɛ́n mún yúráa ho pànká ĩ
Maá cɔ̃n bĩo síi. O ɔ ò sùwaní mí pànká ɓa wán làa sòobɛ́ɛ, á wé è fĩ ɓa lòn sĩa na má
làa córó. Bànso á ĩ ì na hã tá-tĩa mànàayiire yi.§
29 «Yìa wee ɲí bĩo, à ɓànso ɲí bĩo le Dónbeení Hácírí wee bío na ɓa kèrètĩɛwa kuio
yi.»

3

Bío mà nɔn ho Saade kèrètĩɛwa kuure yi

1 «Hã ɲi-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeení tonkaro, yĩa wee pa ho Saade lóhó
kèrètĩɛwa kuure yi:
«Yìa hã hácíira bĩo hèɲun na bĩo sã le Dónbeení yi wiráa, na hã mànàayio bĩo hèɲun
wi níi yi, lé wón wee bío bĩo kà: Bĩo mi wee wé á ĩ zũ. Ba nùpua wee leéka le mi yú le
mukãní binbirĩ, à mi ɲɔ̀ń húrun le Dónbeení yahó.
2 Awa, á mi cén fání mi yĩo, à dé pànká miten yi, à bĩo ká mia ɲúhṹ hĩa yí ɓúe. Mu
bon. Ĩ zũ le bĩo mi wee wé á ɲii yí sú ĩ Maá Dónbeení yahó.
3 Awa, á mi bĩní leéka mi yiwa bĩo mi ɲá lè le Dónbeení bíoní á tà le yi bĩo. Mi yèrèmá
mi yilera lè mi wárá, à wé bè le bíoní mu yi. Ká mi yí fánía mi yĩo, á ĩ ɓueé yòoka mi wán
là a kɔ̃nlo bĩo. Mi máa dàń máa zũń ĩ ɓuenló mi cɔ̃n pãahṹ.
4 Ɛɛ ká ɓa ɓúi màhã́ wi mi cɔ̃n ho Saade mu lóhó kèrètĩɛwa kuure tĩahṹ á ɓuan míten
sese le Dónbeení yahó lòn nùpua na sĩ-zĩnia wee ce wéréwéré. Bán á à bè làa mi ká ɓa
zã́ hã sĩ-poa, lé bĩo ɓa ko làa bũ.
5 «Làa bũn síi á yĩa dàńna ho fũuhṹ fá, á wón ń zĩiní lè hã sĩ-poa. O yèni á ĩ máa lén
bĩa yú le mukãní binbirĩ yènnáa vũahṹ yi hùúu. Ĩ ì dĩn ĩ Maá lè mí tonkarowà yahó
á à bío le ɓànso bĩo sã miĩ.
6 «Yìa wee ɲí bĩo, à ɓànso ɲí bĩo le Dónbeení Hácírí wee bío na ɓa kèrètĩɛwa kuio yi
sese.»

Bío mà nɔn ho Filadɛlifii kèrètĩɛwa kuure yi

7 «Hã ɲi-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeení tonkaro na wee pa ho Filadɛlifii lóhó
kèrètĩɛwa kuure yi:
«Yìa na ɓàn síi mía, na lé ho tũiá poni ɓànso, yĩa ó ɔ *Daviide bɛ́ɛní díró níi naló
pànká wi níi yi lòn woohṹ won-za, yĩa hɛ́ra mu bĩo ɲii à nùpue máa dàń pe mu ɲii, na
mún pon mu bĩo ɲii à nùpue máa dàń hɛ́n mu ɲii, lé wón wee bío bĩo kà:
8 Bĩo mi wee wé á ĩ zũ. Ĩ zũ le ɓa nùpua yí máa kɔ̃nbi mia sese, ɛ̀ɛ ká mi màhã́ pá wee
bè ĩ bíoní yi, mi yí pã́ ĩ bĩo ɓa nùpua yahó. Awa, ĩ hɛ́ra ho zũaɲii nɔn mia. A nùpue na
mún dà à bĩní ì pe ho á mía.

§ **2:26-28** Tá-tĩa mànàayiire: Le mànàayiire mu wee zéení le sée yíró bĩo. Le mún wee zéení a Krista bá-zàmu ɓúakáró bĩo. Mi loń Lení vũahṹ (Psaumes) 2.8-9; Mĩló vũahṹ (Nombres) 24.17; Bè-sànkanii vũahṹ 22.16

9 Mi loń, bìo kà lé bìo á ĩ ì wé làa bìa bìo sã a Satãni yi, bán na wee fũaa hã sabíoní
le mí lé ɓa *zúifùwa à mu ɲɔǹ yí bon. Ĩ ì wé á ɓa ɓueé fárá mí nɔnkóɲúná wán mi yahó, á
ɓa à zũń le ĩ wa mia.
10 Bìo á ĩ henía nɔn mia le mi hĩ mi sĩa á mi tà bò yi. Lé bũn nɔn á le lònbee na ɓueé
khɛ́n ho dĩmíɲá nùpua ɓúenɓúen kúará á ĩnɛ́n ɓɛ̀n mún ǹ kãní mia yi.
11 Hen làa cĩinú ká ĩ ɓuen. Bìo mi dó mi sĩa miĩ lé bũn mi fárá dĩn wán làa bìo mi
wee wéráa mu, bèra a na ò ɔ ɓúi hĩa yí fé mi bìo na wee zéení le mi fá ho fũuhũ.
12 «Yìa dàńna ho fũuhũ fá, wón ǹ kɛń lòn bòròbòrò ĩ Maá *Dónbeeni zĩ-beeni yi fɛ́ɛɛ.
Ɓànso ò kɛń le zĩi mu yi fɛ́ɛɛ. Ĩ Maá Dónbeeni yèni, lè le lóhó yèni á ĩ ì túa ɓànso wán.
Hón lóhó so lé ho Zeruzalɛɛmu fĩnle na à lé ho wáayi le Dónbeeni cɔ̃́n á à lii. Ĩnɛ́n yèn-
fĩnle á ĩ mún ǹ túa ɓànso wán.
13 «Yìa wee ɲí bìo, à ɓànso ɲí bìo le Dónbeeni Hácírí wee bío na ɓa kèrètĩɛwa kuio yi
sese.»

Bìo mà nɔn ho Lawodisee kèrètĩɛwa kuure yi

14 «Hã ɲi-cúa na kà á ũ túa à na le Dónbeeni tonkaro yi, yìa wee pa ho Lawodisee lóhó
kèrètĩɛwa kuure yi:
«Yìa yèni ɓa le *Amiina, yìa wee mì ho tũiá poni le Dónbeeni ɲii, yìa láayi wi, yìa lé
ho tũiá poni ɓànso, na le Dónbeeni dĩn wán léraráa mu bìo ɓúenɓúen, lé wón wee bío
bìo kà:
15 Bìo mi wee wé á ĩ zũ. Le Dónbeeni bìo yi, á mi yí sùwa, á mi mún yí wan. Mi lá ka
lè mi sùwa tàá mi lá wan, se bũn pá wãa sũaaní.
16 Ká bìo mi yí sùwa á mi mún yí wan, à mi ka tɔ̃́ǹ, á ĩ ì kũn mia á à kúia.
17 Mi wee bío le mi níi bìo wi, le mi bò miten mi nàfòró wán, bìo ɓúi yí fòora mia,
tàá. A mi yí zũ ká mi lé ɓa yinyio ɓànsowà á bìo màkárí wi. Mi lé ɓa nì-khenia. Mi lé ɓa
muiiwà á wee vará mi bío.
18 Awa, á mi día le ĩ zéení mia: Ho sãnú binbirì na ceéra ho dɔ̃hũ yi á mi wãa ɓuee
yà ĩ cɔ̃́n. Lé bũn ǹ na ká mi ì wé mu bìo ɓànsowà binbirí. Mi ɓuee yà hã sĩ-poa ĩ cɔ̃́n à zĩ
sàráa mi nìyio. Mi mún ɓuee yà hã yìo tĩni ĩ cɔ̃́n à váaní lè mi yìo à mi wé mi.
19 Bìa á ĩnɛ́n wa ká ɓa wó khon, à ĩ zá làa ba, à bé ɓa. Mi cén bĩní dé sòobɛ́ɛ miten yi,
à yèrèmá mi yilera lè mi wárá.
20 Mi loń, ĩ dĩn ho zũaɲii á wee tɛ̀ɛní. Ká yìa ɲá ĩ sã á tà le ĩ ɓuee zo, á ĩ ì zo ɓànso cɔ̃́n
á wa à páaní ì dí.
21 «Yìa dàńna ho fũuhũ fá, á ĩ wé á ɓànso ò kɛɛní mu bá-zàmu kanmúiní wán ĩ nìsãní,
làa bìo á ĩnɛ́n mún fá ho fũuhũ á karáráa ĩ bá-zàmu kanmúiní wán ĩ Maá nìsãní.
22 «Yìa wee ɲí bìo, à ɓànso ɲí bìo le Dónbeeni Hácírí wee bío na ɓa kèrètĩɛwa kuio yi
sese.»

4

Le khòonii na le Dónbeeni wee yi ho wáayi

1 Bũn mɔ́n, á ĩ bĩnía mɔn à ho wáayi ɲii hɛ́ra. A mu tãmu na lá bía làa mi lè ho yahó,
na sã wee ɲí lòn bũaaní, lé bũn tĩn wee bío làa mi: «Ɓuee yòo hen, á ĩ ì zéení bìo ɓueé wé
làa fo.»
2 Mí lahó yi, á le Dónbeeni Hácírí pànká kɛra ĩ wán, á ĩ mɔn mu bá-zàmu kanmúiní ɓúi
ho wáayi ò ɔ ɓúi kará le wán.
3 Ɓànso semu ka lè hã *hue-sení ɓúi na ɓa le zasipu làa saaduana cĩacĩakaró bìo síi, á
wee ɲuiíka kũiákũiá. Le bon-khɔ̃́nle mún ló kĩnía mu bá-zàmu kanmúiní mu yi á wee
ɲuiíka lòn *hue-seni na ɓa le emɛroode.
4 Mu bá-zàmu kanmúiní mu ɓàn síi ɓóní làa bìo náa kĩnía le yi, á ɓa nì-kĩa ɓóní làa
nùwã náa kará wán. Ɓa ɓúenɓúen zã́ hã sĩ-poa, á ɓúra mu bá-zàmu khɔ̃̀nlúaa na wó lè
ho sãnú.

5 Mu bá-zàmu kanmúiní mu á ho viohó ɲuiíkaró wee lé yi, á ho nàmakaró sã mún wee
ɲí le yi. Hã ɩ̃ntã́-cúaawa bɩ̀o hèɲun zã̃nía yɛ̀ɛn bàrá le yahó. Hɔ̃n lé hã hácíira bɩ̀o hèɲun
na bɩ̀o sã le Dónbeení yi.
6 Bɩ̀o ɓúi lòn saahó na ɲumu wee ce wéréwéré lòn mákã́ dʊ̃uhʊ́ á mún wi mu bá-zàmu
kanmúiní mu yahó.
Bùaa bùaa náa ɓúi mún dɩ̃̀n kɩ̃́nía le kanmúiní mu yi. Ɓa yara lè ɓa máa ɓúenɓúen lée
yɩ̀o.
7 O nín-yání yɩ̀a ka lòn kúden. O ɲun níi yɩ̀a ka lòn dãa-za. O tɩ̃̀n níi yɩ̀a yahó ka lòn
nùpue yahó. O náa níi yɩ̀a wón ka lòn duio na dɛ́ɛra wà.
8 Ɓa mí bùaa náa ɓúenɓúen á mía bɩ̀o hèzɩ̃̀n hèzɩ̃̀n wi. Hã ɓúenɓúen vó lè hã yɩ̀o. Bɩ̀o
kà lé bɩ̀o ɓa wee bío le wisoni lè ho tɩ̃̀nàahʊ́ fɛ́ɛɛ:
«O Ɲúhʊ́so Dónbeení ɓàn síi mía.
O dà mu bɩ̀o ɓúenɓúen.
O wi ká bɩ̀o ɓúi dɩ̃̀ɲ yí léra.
O wi fɛ́ɛɛ, o bò ò ɓuen.»
9 Hen ká ɓa bùaa mu sansan wee bío yɩ̀a kará mu bá-zàmu kanmúiní wán beemu bɩ̀o á
wee khòoní a, á wee dé o báráká, wón na wi fɛ́ɛɛ hã lúlúio na ɲii mía yi,
10 à ɓa nɩ̀-kɩ́a ɓóní làa nùwã náa lii ɓúrá yɩ̀a kará mu bá-zàmu kanmúiní wán na wi fɛ́ɛɛ hã
lúlúio na ɲii mía yahó à ɓùaaní a. Ɓa wee wé hɛ́n mí sã̃nú khɔ̃̀nlúaa lii kúia mu bá-zàmu
kanmúiní yahó ká ɓa à bío bɩ̀o kà:
11 «Ɲúhʊ́so, wa Dónbeení,
fo ko lè ho cùkú.
Fo ko lè le khòoníi.
Ho pànká ɓúenɓúen bɩ̀o sã foɲ̀.
Lé bɩ̀o ũnɛ́n lé yɩ̀a léra mu bɩ̀o ɓúenɓúen.
Ʊnɛ́n lé yɩ̀a le mu kɛń,
á mu ɓɛ̀n wi.»

5

O Pioza mí dòn lé yɩ̀a ko lè ho vũahʊ́ bɛnló

1 Ɩ̀ bɩ̀nía le ɩ̀ loń, á ɩ̃ mɔn à yɩ̀a kará mu bá-zàmu kanmúiní wán ɓuan vũahʊ́ ɓúi lè mí
nín-tɩ́ání. Ho vũahʊ́ mu yahó lè ho mání ɓúenɓúen á ho túaró wi wán, á bun. Ho ɲii lan
lè ho sò-mánu hã zen cúa-hèɲun.
2 Ɩ̀ mún mɔn wáayi tonkaro ɓúi na pànká wi, ò o wee bío bɩ̀o kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Yìa ko lè ho
sò-mánu na lan lè ho vũahʊ́ mu ɲii fɩ́ró à bɛn ho lé o yɛ́n?»
3 Ká yɩ̀a màhã́ ko lè ho bɛnló à kàrán ho á yí ló. Ɓànso mía ho wáayi, o mún mía ho tá
wán, á ho tá fɩ̃́kɔ̃hʊ́ ó o mún mía yi.
4 A ɩ̃ ɓɛ̀ntɩ̃́n wá mu bɩ̀o yi làa sòobɛ́ɛ, lé bɩ̀o á yɩ̀a ko lè ho bɛnló à kàrán ho á yí ló.
5 A ɓa nɩ̀-kɩ́a ɓóní làa nùwã náa nɩ̀-kéní ɓúi á wee bío làa mi: «Yí wá bɩ̀o. Loń, yɩ̀a ɓa
wee ve làa Zudaa zɩ̃-ɲúhʊ́ nùpua kúden, o bɛ́ɛ *Daviide mɔ̀nmànii, á fá ho fũuhʊ́.* Wón
lé yɩ̀a ko lè ho sò-mánu na lan lè ho vũahʊ́ mu ɲii fɩ́ró, à bɛn ho.»
6 Ɩ̀ bɩ̀nía le ɩ̀ loń, á ɩ̃ mɔn Pioza ɓúi na ka lòn yɩ̀a na ɓa fã yan làa muiní, ká a dɩ̃̀n le bɛ́ɛní
kanmúiní sɩ̃i yi, ɓa bùaa bùaa náa, lè ɓa nɩ̀-kɩ́a ɓóní làa nùwã náa tɩ̃́ahʊ́. O Pioza mu wã̃a
là a yɩ̀o lé mu bɩ̀o hèɲun hèɲun. Hɔ̃́n yɩ̀o so lé hã hácíira bɩ̀o hèɲun na le Dónbeení tonkaa
ho dɩ̃́míɲá kùaráa ɓúenɓúen yi.
7 O Pioza mu vá vaá ɓó yɩ̀a kará mu bá-zàmu kanmúiní wán, ò o fó ho vũahʊ́ na á wón
ɓuan lè mí nín-tɩ́ání.

* **5:5** Zudaa zɩ̃-ɲúhʊ́ nùpua kúden là a bɛ́ɛ Daviide mɔ̀nmànii: Mi loń Bɩ̀o Ɲúhʊ́ Ɓúɛɛnii vũahʊ́ (Genèse) 49.9; Ezayii vũahʊ́ 11.1, 10

8 Bìo ó ɔ fó ho ɓuan, á ɓa bùaa bùaa náa lè ɓa nɩ̀-kɩ́a ɓóní làa nùwã náa á ɓueé ɓúrá
a Pioza mu yahó. Ɓa ɓúenɓúen ɓuan hã kòncówá, á mún ɓuan hã lánpórá na wó lè ho
sãnú, na mu bìo ɓúi na sãmu sɩ̀ sú á wee cɩ̀ yi. Bũn bìo so wee zéení bìa bìo sã le Dónbeenɩ̀
yi fìoró bìo.
9 Á ɓa bùaa bùaa náa lè ɓa nɩ̀-kɩ́a ɓóní làa nùwã náa wee sío le len-fɩ̀nle na kà:
«Ũnɛ́n lé fo ko lè ho vũahṹ mu féró.
Fo ko lè ho vũahṹ mu féró à fɩ̀ ho sò-mánu na lan ho ɲii.
Lé bìo ũnɛ́n lé fo ɓa yan lè le muinɩ̀.
Ʊ̀ cãni lé dìo yà ɓa nùpua á ɓa bìo sã le Dónbeenɩ̀ yi.
Ɓa ló ho dɩ̀mɩ́ɲá kãna nùpua lè mí sɩ̀íwà ɓúenɓúen yi,
hàrí ɓa wé lùe lée lùe,
hàrí ɓa bío bíonɩ̀ lée bíonɩ̀.
10 Fo wó á ɓa lé wàn *Dónbeenɩ̀ yankarowà nɩ̀pomu,
à ɓa wé sá na le yi.
Ɓa à dí le bɛ́ɛnɩ̀ ho tá wán.»
11 Ɩ̀ bɩ̀nía leɩ̀ loń, á ɩ̃ ɲá ho wáayi tonkarowà sã. Ɓa ka cɛ̀rɛ́cɛ̀rɛ́cɛ̀rɛ́, á kɩ̀nía mu bá-zàmu
kanmúiní, lè ɓa bùaa bùaa náa, lè ɓa nɩ̀-kɩ́a ɓóní làa nùwã náa yi.†
12 Bìo kà lé bìo ɓa wee bío pɔ̃́npɔ̃́n:
«O Pioza na ɓa lá fã
á ho dàńló, lè ho nàfòró, lè mu bè-zũńminɩ̀, lè ho pànká á bìo sã yi.
O ko lè le kɔ̃̀nbii.
O ko lè ho cùkú.
O ko lè le khòonii.»
13 Á mu bè-lénnia ɓúenɓúen, bìo wi ho wáayi làa bìo wi ho tá yi, bìo wi ho tá fɩ̀kɔ̃hṹ, làa
bìo wi mu ɲumu yi, mu ɓúenɓúen na wi hã kùaráa ɓúenɓúen yi, á ɩ̃ ɲá sã à mu wee bío
bìo kà:
«Le khòonii, lè le kɔ̃̀nbii, lè ho cùkú, lè ho pànká
á bìo sã yìa kará mu bá-zàmu kanmúiní wán,
là a Pioza yi fɛ́ɛɛ hã lúlúio na ɲii mía yi.»
14 Á ɓa bùaa bùaa náa le: Amiina! A ɓa nɩ̀-kɩ́a ɓóní làa nùwã náa ɓɛ̀n lií ɓúrá à ɓa ɓùaanía
ɓa.

6

O Pioza fù ho sò-mánu bìo hèzɩ̀n

1 Ɩ̀ bɩ̀nía leɩ̀ loń, á ɩ̃ mɔn ò ɔ Pioza fù ho nín-yání sò-mánu na lá lan ho vũahṹ ɲii. Á ɩ̃ ɲá
ɓa bùaa bùaa náa yà-kéní sã ò ɔ béra lòn viohó na nà: «Ɓuee khɩ̀í lɛ́n!»
2 Á ɩ̃ leɩ̀ loń, à lée cón-poni na. Yìa yòora a á ɓuan le tɛ́ɛ. O ɓúi nɔn mu bá-zàmu khɔ̃̀nlúee
wo yi ó ɔ ɓúra á wàráa lòn san-bɛ́ɛ á tɩ̀n wà vaá fá ho fũuhṹ.
3 Ʊ́ ɔ Pioza fù ho ɲun níi sò-mánu na lá lan ho vũahṹ ɲii. Á ɩ̃ ɲá ɓa bùaa bùaa náa ɲun
níiso sã ò ɔ béra: «Ɓuee khɩ̀í lɛ́n!»
4 Ʊ́ ɔ cúa ɓúi zoó ló hùɛɛn lòn dɔ̃hṹ. Yìa kará a wán ó ɔ ɓúi nɔn ho pànká yi, ò ɔ wé à ho
hɛ́ɛrà yí kɛń ho tá wán, à ɓa nùpua wé ɓúe mín. O ɓúi nɔn ho khà-tó-tóní wo yi ó ɔ ɓuan.
5 Ʊ́ ɔ Pioza fù ho tɩ̀n níi sò-mánu na lá lan ho vũahṹ ɲii. Á ɩ̃ ɲá ɓa bùaa bùaa náa tɩ̀n
níiso sã ó ɔ béra: «Ɓuee khɩ̀í lɛ́n!» Á ɩ̃ leɩ̀ loń, à lée cón-bírí na lua. Yìa kará a wán á ɓuan
le dɛ̀ɛ na ɓa wee mɔ̀nzã́ lè mu bìo lìnlìmu.
6 Á ɩ̃ ɲá bìo ɓúi sã lòn nùpue tãmu ɓa bùaa bùaa náa sɩ̀i yi à mu wee bío: «O nùpue
wizon-kùure sámú sàánii lé hã daa lànpámúarè dà-kéní yàwá. Ká mu lé hã sìo, se lée
lànpámúarè bìo tɩ̀n ho yàwá dà-kéní mu yi. Ká ho ɲiló lè ho *dɩ̀vɛ̃́n bũn à ũ día mí yàwá
yi.»
7 Ʊ́ ɔ Pioza fù ho náa níi sò-mánu na lá lan ho vũahṹ ɲii. Á ɩ̃ ɲá ɓa bùaa bùaa náa níiso
sã ó ɔ béra: «Ɓuee khɩ̀í lɛ́n!»

† **5:11** Mi loń Daniyɛɛle vũahṹ 7.10

8 Á ĩ le ĩ loń à lée cón-khũunĩ na lua. Yĩa kará a wán yèni ɓa le Húmú. Ho nĩ-hɔ̃́nbó-lóhó
bò a mɔ́n. Ho dĩmíɲá nùpua ɓúenɓúen sankanɔ̀n cúa-náa níi bĩo dó ɓa níi yi, à ɓa ɓúe ɓa
lè ho khà-tóní, lè le hĩni, lè mu vãmú, lè ɓa zĩn-bùaa.
9 Ɔ́ ɔ Pioza fù ho hònú níi sò-mánu na lá lan ho vũahṹ ɲii, á ĩ mɔn hã mànákãwa ɓúi
le muinĩ yɛɛníi tá. Bĩa bò le Dónbeenĩ bíonĩ yi, á mà ho tũiá le ɲii á ɓa ɓó, lé bán te mí
mànákãwa.
10 Bĩo kà lé bĩo hã mànákãwa mu wee bío pɔ̃́npɔ̃́n: «Ɲúhṹso Dónbeenĩ na ɓàn síi mía,
yĩa lé ho tũiá poni ɓànso, lé ho pãahṹ yɛ́n fo ò pa á à síiníináa ho dĩmíɲá nùpua ɲúná á à
dĩráa hã yúaa wa ɓúeró bĩo yi coon?»
11 Á le Dónbeenĩ nɔn hã sĩ-poa ɓa nĩ-kéní kéní yi, à le bía nɔn ɓa yi le ɓa hĩ mí sĩa cĩinú
à paráa ɓa ninzàwa ton-sáwá, ɓàn zàwa lè ɓàn hĩnni na ɓa à ɓúe lè ɓarɛ́n bĩo síi ɲii síró.
12 Ĩ bĩnía le ĩ loń, á ĩ mɔn ò ɔ Pioza fù ho hèzĩn níi sò-mánu na lá lan ho vũahṹ ɲii, á ho
tá dèkío lè mí pànká. Á le wii yèrèmáa ka kúiríkúiríkúirí, à ho pĩihṹ hón mùia hobobo
lòn cãni.
13 Hã mànàayio wee tè lii lòn hánbĩó na ho pinpi-beenĩ wee dií.
14 Ho wáayi bun zon mín yi lòn pãhṹ á vṹnun, á hã ɓúaa lè hã táwá na mu ɲumu kĩnía
yi, bũn ɓúenɓúen lóka mí lara yi á vṹnun.
15 Ho dĩmíɲá ɓúenɓúen bá-zàwa lè ɓa ɲúnása, ɓa dásíwá ɲúnása, ho nàfòró ɓànsowà,
bĩa pànkáwá wi, ɓa wobáaní làa bĩa wi míten, ɓa ɓúenɓúen hɛ́ɛra sà míten hã kãní yi lè
hã ɓúaa hue-beera pɔ̃̀nna.
16 A ɓa wee bío lè hã ɓúaa lè mí hue-beera: «Mi ɲĩ wɛn, à yĩa kará mu bá-zàmu kanmúiní
wán à yí mi wɛn, ò ɔ Pioza síiní wa ɲúná.
17 Lé bĩo á yĩa kará mu bá-zàmu kanmúiní wán là a Pioza wizon-beenĩ na ɓa à fĩ le cítíi
yi wãa dɔ̃n. Á yĩa dà à kãní míten le wizonle mu yi wón mía.»

7

Le Dónbeenĩ bò le fĩiminĩ mí ton-sáwá ɓuráa wán

1 Bũn mɔ́n, á ĩ mɔn le Dónbeenĩ tonkarowà nùwã náa à ɓa dĩn ho dĩmíɲá sãa mí bĩo
náa yi á hò ho pinpiró hen na ɓa dĩnka yi, à ho yí và ho tá, lè mu ɲun-beera, lè hã vĩnsĩa
wán.
2 Á ĩ bĩnía le ĩ loń, á ĩ mɔn le Dónbeenĩ tonkaro veere ò ɔ ló lè le wii hɛ̀ɛníi. Le dɛ̀ɛ na le
Dónbeenĩ, dĩo lé le mukãnĩ ɓànso, á wee bè lè mí fĩiminĩ ó ɔ ɓuan. O ɔ bía bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n
lè le Dónbeenĩ tonkarowà nùwã náa mu, bĩa le nɔn ho pànká yi à ɓa yáaráa ho tá lè mu
ɲun-beera:
3 «Ho tá lè mu ɲun-beera lè hã vĩnsĩa á mi dĩǹ yí yáa ká wa yí bò le fĩiminĩ wàn Dónbeenĩ
ton-sáwá ɓuráa wán yí vó.»
4 Á bĩa le fĩiminĩ mu bò wán á ɓa zéenía ɲii làa mi. Ɓa ɓúenɓúen wó nùpua muaaseé
ɓuará-hèɲun làa muaaseé náa. Ɓa ló a *Isirayɛɛle nĩpomu zĩ-ɲúná ɓúenɓúen yi.
5-8 O *Zudaa zĩ-ɲúhṹ nùpua na le fĩiminĩ mu bò wán lée muaaseé pírú ɲun. Ɔ́ ɔ Urubɛ̃n,
là a Kaade, là a Azɛɛre, là a Nɛfutalii, là a Manasee, là a Simiɔn, là a Levii, là a Izakaare, là
a Zabulon, là a Zozɛɛfu, là a Bɛ̃nzamɛɛ, bán ɓúenɓúen zĩ-ɲúná nùpua muaaseé pírú ɲun
ɲun á le fĩiminĩ mu bò wán.

Ɓa zãamá-kúii dĩn o Pioza yahó

9 Bũn mɔ́n, á ĩ le ĩ loń, à lée minka zãamá-kúii na. Ɓa ɲii yí dà máa zũń. Ɓa ló ho dĩmíɲá
kãna nùpua lè mí sĩíwà ɓúenɓúen yi, hàrí ɓa wé lùe lée lùe, hàrí ɓa bío bíonĩ lée bíonĩ. Ĩ
mɔn ɓa à ɓa dĩn mu bá-zàmu kanmúiní yahó, là a Pioza yahó. Ɓa zã́ hã sĩ-poa, á ɓuanka
hã yùkúio vɔ̃nna à zéení le mí sĩa wan.
10 Bĩo kà lé bĩo ɓa wee bío pɔ̃́npɔ̃́n:
«Wàn Dónbeenĩ na kará mu bá-zàmu kanmúiní wán là a Pioza,
lé bán kãnía wɛn.»

11 Á ho wáayi tonkarowà ɓúenɓúen dĩn kĩnía ɓa nĩ-kĩa ɓóní làa nùwã náa, lè ɓa bùaa
bùaa náa na dĩn kĩnía mu bá-zàmu kanmúiní yi á lií ɓúrá le yahó, á wee ɓùaaní le
Dónbeenĩ
12 ká ɓa a bío:
«*Amiina!
Mu bè-zũńminĩ lè ho dàńló lè ho pànká á bĩo sã wàn Dónbeenĩ yi.
Le ko lè le kɔ̃̀nbii lè ho cùkú.
Wa ko wa khòoní le à dé le báráká fɛ́ɛɛ hã lúlúio na ɲii mía yi.
*Amiina!»
13 Á ɓa nĩ-kĩa nĩ-kéní wáa tùara miĩ: «Ɓa sĩ-poa ɓànsowà mu á fo zũ le? Ɓa wee lé wen?»
14 Á ĩ bía nɔn wo yi: «Wàn maá, ũnɛ́n lé fo zũ ɓa.» Ɔ́ o nĩ-kĩnle mu bĩnía bía: «Bìa kà lé bĩa
káa le lònbe-be-beenĩ* yi. Ɓa sɛɛra mí sĩ-zĩnia o Pioza cãni yi á hã wee ce pũiapũia.
15 Lé bũn te bĩo ɓa dĩnnáa le Dónbeenĩ bá-zàmu kanmúiní yahó. Ɓa wee sá na le
Dónbeenĩ yi le wisoni lè mí tĩnàahṹ fɛ́ɛɛ le zĩ-beenĩ na bĩo sã le yi yi. Á le Dónbeenĩ,
dĩo kará mu bá-zàmu kanmúiní wán á à kɛń làa ba, á à pa ɓa bĩo.
16 Hĩni làa ɲu-hãní máa bĩní máa dàń ɓa.
Wii máa bĩní máa ɲí ɓa,
á wunwuró mún máa bĩní máa beé ɓa lò.
17 Lé bĩo ó o Pioza na wi mu bá-zàmu kanmúiní sĩi yi á à pa ɓa bĩo làa bĩo ó o pi-pa wee
wé paráa mí pia bĩo. O wé è dí ɓa yahó á à varáa le ɲun-dãní yi, dĩo wee na le mukãnĩ
binbirĩ, á le Dónbeenĩ á à sùuka ɓa yèn-caa ɓúenɓúen.»

8

O Pioza fù ho hèɲun nĩi sò-mánu

1 Bĩo ó o Pioza màhã́ fù ho hèɲun níi sò-mánu na lá lan ho vũahṹ ɲii, á bĩo ho wáayi
ɓúenɓúen wó tɛ́tɛ́tɛ́ á dó mí yi.
2 Á ĩ le ĩ loń, á ĩ mɔn le Dónbeenĩ tonkarowà nùwã hèɲun na dĩn le Dónbeenĩ yahó. Á
ɓa nɔn hã bũaaní dà-kéní kéní ɓa yi. 3 Á le Dónbeenĩ tonkaro veere ɓúi ló á ɓueé dĩn le
*ãnsãn cĩíníi dɛ̀ɛ nĩsãní. O ɓuan ho lánpóhó na ɓa wee wé cĩí mu bĩo na sãmu sĩ yi. Ho
wó lè ho sãnú. Á ɓa nɔn mu bĩo na sãmu sĩ cɛ̀rɛ̀ɛ wo yi ò o cĩí mu ho yi ho *ãnsãn cĩíníi
dɛ̀ɛ na wó lè ho sãnú wán, dĩo wi mu bá-zàmu kanmúiní yahó. A mu bĩo mu làa bĩa bĩo
sã le Dónbeenĩ yi fĩoró ò o páaní na le Dónbeenĩ yi.
4 Á mu bĩo na sãmu sĩ na wee cĩ ho lánpóhó na ó o ɓuan yi yĩiní làa bĩa bĩo sã le
Dónbeenĩ yi fĩoró á páanía yòó dɔ̃n le Dónbeenĩ.
5 Bũn mɔ́n ó o wáayi tonkaro mu khá hã donfũaa ho *ãnsãn cĩíníi á kúaa ho lánpóhó
mu yi á kónkúaa kúaa ho tá wán lè mí pànká. Bĩo ó o kónkúaa hã kúaa kà síi, á ho viohó
ɲuiíkaa á nàmakaa, á ho tá dèkío lè mí pànká.

Hã bũaaní bĩo náa na nĩn-yáni wã́

6 Á ho wáayi tonkarowà nùwã hèɲun na ɓuan hã bũaaní wáa wíokaa míten hã wĩló
bĩo yi.
7 Ɔ́ o nín-yáni tonkaro wáa wã́ mí bũaanĩ. Bĩo ó o wã́ le, á ho viohó mànàayio, lè ho
dɔ̃hṹ, lè le cãni lùnkaa mín yi á dĩndĩn tò ho tá yi. Á ho tá lè mí vĩnsĩa lè mí ɲíní bĩo na
cãka ɓúenɓúen á à yí mu ɓàn sankanɔ̀n cúa-tĩn.
8 Ɔ́ o ɲun níi tonkaro á wã́ mí bũaanĩ. Á bĩo ɓúi lòn ɓúe-beenĩ na zà, á ɓa lèera dó mu
yámú ɲumu yi, á bĩo yèrèmáa wó le cãni á à yí mu ɓàn sankanɔ̀n cúa-tĩn.
9 Á ɓa bùaa na wi le cãni mu yi á húrun. Á hã wonna na wi le yi mún fù.
10 Ɔ́ o cúa-tĩn níi tonkaro wã́ mí bũaanĩ. Á le mànàayi-be-beenĩ ɓúi zà wó ho dɔ̃hṹ
kùera lion hã vũna lè hã ɲun-dãa ɓàn sankanɔ̀n cúa-tĩn tĩn wán.

---

* **7:14** Le lònbe-be-beenĩ: Mi Loń Matiye vũahṹ 24.21; Maaki vũahṹ 13.19

11 Le mànàayiire mu yèni ɓa le Hɛnhɛró. Á hã vũna lè hã ɲun-dáa ɲumu, á bìo yèrèmáa
wó mu ɲun-hia á à yí mu sankanɔ̀n cúa-tĩn. Á ɓa nùpua cɛ̀rɛ̀ɛ húrun lé bìo ɓa ɲun mu
ɲun-hia mu.
12 Ɔ́ ɔ cúa-náa níi tonkaro wã́ mí bũaanĩ. Á le wii, lè ho pĩihṹ, lè hã mànàayio sankanɔ̀n
cúa-tĩn tĩn níi á ɓóonía yi, á mu ɓàn khoomu sankanɔ̀n cúa-tĩn tĩn níi á vó. Á le wisoni lè
ho tĩnàahṹ sankanɔ̀n cúa-tĩn tĩn níi wó le tíbírí cíkoon.
13 Á ĩ le ĩ loń, á ĩ mɔn duio ɓúi ò ɔ yòó wee dɛ́ɛ ho wáayi fírìcírĩi á wee bío bìo kà pɔ̃́npɔ̃́n:
«Yéréké loo! Yéréké! Ho yéréké á à sá ho dĩmíɲá nùpua yi lé bìo le Dónbeenĩ tonkarowà
nùwã tĩn na ká á à wĩ́ mí bũaaní.»

9

Bìo wó hã́ bũaanĩ bìo hònú níi wĩ́ló mɔ́n

1 Ɔ́ ɔ cúa-hònú níi tonkaro wã́ mí bũaanĩ. Á ĩ mɔn mànàayiire ɓúi na kùera lion ho tá
yi. Ho kɔ̃hṹ na nàyiló ɲii mía ɲii won-za á ɓa nɔn le yi.
2 Á le ɓueé héra ho kɔ̃hṹ na nàyiló ɲii mía ɲii, á le minka yiĩní ló ho yi kúntùun, á pon
ho tá ɓúenɓúen yi á mu wó le tíbírí á le wii yí máa mi.
3 Á ɓa kòoyówá ló le yiĩní mu yi á bɛra fò ho tá. Ɓa nɔn ho pànká ɓa yi à ɓa wé táa ɓa
nùpua lè ɓa naawà bìo síi.
4 Á ɓa bía nɔn ɓa yi le le ɲíní, lè hã vĩnsĩa, làa bìo lée bìo na wee sà hã vɔ̃nna à ɓa yí tũii
yi. Ká ɓa nùpua na le Dónbeenĩ fĩiminĩ mía wán lé bán mí dòn à ɓa wé táa.
5 Ɓa yí nɔn le níi ɓa yi le ɓa ɓúe ɓa nùpua mu, ká ɓa màhã́ à beé ɓa lò làa sòobɛ́ɛ á à dã
hã́ pĩina bìo hònú. Bìo ɓa wee beé là a nùpue lò á ka lòn naa táró vía bìo síi.
6 Pãahṹ na á bũn ǹ wé yi ká ɓa nùpua wé è bío le mí lá húrun se mu sũaaní. Ɛ̃ɛ ká ɓa
màhã́ máa hí. Ɓa sĩa wé è vá mu húmú yi. Ɛ̃ɛ ká ɓa máa yí mu.
7 Ɓa kòoyówá mu ka lòn cúawa na ɓa wíokaa hã́ hĩa táró bìo yi. Ɓa ɓúenɓúen ɲúná á
mu bìo ɓúi ponka yi lòn bá-zàmu khɔ̃̀nlúaa na wó lè ho sã́nú. Ɓa yara ka lòn nùpua yara,
8 á ɲún-vãní túeeka lòn hã́awa ɲún-vãní. Ɓa ɲia ka lòn kúdenwà ɲia.
9 Ɓa kosĩa ka lè hã ponka yi làa hɔ̃nló bìowa ɓúi. Ɓa mía sã wee ɲí wùrùwárí wùrùwárí
lòn wòtórówa lè mí cúawa na lùwa bò ò va hã́ hĩa.
10 Ɓa zṹaa wi á ka lòn naawà zṹaa. Lé hɔ̃́n zṹaa so á ɓa à beé lè ɓa nùpua lò hã́ pĩina
bìo hònú yi.
11 Ɓa kòoyówá mu bɛ́ɛ lé o tonkaro na pan ho kɔ̃hṹ na nàyiló ɲii mía yi. O yèni lè mu
heberemu ɓa le Abadon, ká mu kɛrɛɛkimu á ɓa wee ve o làa Apoliyon, mu kúará le «Bè-
yáaro.»
12 Bũn lé ho nín-yání yéréké na wó khĩína. Yérékéwá bìo ɲun á pá à bĩní ì wé á à sĩ bũn
yi.

Bìo wó hã́ bũaanĩ bìo hèzĩn níi wĩ́ló mɔ́n

13 Bũn mɔ́n ó ɔ cúa-hèzĩn níi tonkaro á wã́ mí bũaanĩ. Á ho *ã́nsã́n cĩínii dɛ̀ɛ na wó lè
ho sã́nú, dìo wi le Dónbeenĩ yahó á tãmu ɓúi ló kónɓúaa mí bìo náa yi á ĩ ɲá sã.
14 Mu tãmu mu bía nɔn o tonkaro cúa-hèzĩn níi na ɓuan mí bũaanĩ yi: «Ɓa tonkarowà
na ló ho wáayi nùwã náa na ɓa can ho muhṹ na ɓa le Efaraate ɲii à ũ fee kúia.»
15 Ɔ́ ɔ feera ɓa kúaará à ɓa ɓúe ho dĩmíɲá nùpua sankanɔ̀n cúa-tĩn níi ɲúhṹ. Ɓa lá
wíokaa ɓa día á pannáa dén lúlúure so, hón pĩihṹ so, dén wizonle so, hón pɔ̃̀n-kéní kéní
so.
16 Ɓarén hĩn-táwá na yòora ɓa cúawa á ɓa zéenía ɲii làa mi. Ɓa le ɓa lé ho muaaseé
khĩá-pírú pírú ɲúná khĩá-ɲun.
17 Bìo á ĩ mɔn lè ɓa sĩí lé bìo kà: Ɓa ɓúenɓúen mu bìowa ponka kosĩa yi. Mu ɓúi ka
hùɛɛn lòn dɔ̃hṹ. Mu ɓúi lé mu bè-búrán. Mu ɓúi lé mu bè-dondó. Ɓa cúawa ɲúná ka lòn
kúdenwà ɲúná. Ho dɔ̃hṹ lè le yiĩní lè ho kĩríbĩ wee lé lè ɓa ɲiní.

18 Mu bè-sũmáa bìo tĩn mu, ho dɔ̃hṹ lè le yiìní lè ho kìríbì na wee lé lè ɓa ɲiní lé bìo
ɓóka ho dĩmíɲá nùpua. Bìa mu ɓó ɓúenɓúen á à yí ɓa sankanɔ̀n cúa-tĩn.
19 Ɓa cúawa mu pànkáwá wi ɓa ɲiní lè ɓa zṹaa yi. Mu bon, ɓa zṹaa ɲúná wi á ka lòn
háwá, lé hɔ̃́n ɓa wee ɓóonínáa ɓa nùpua yi.
20 Ká ɓa nùpua na mu bè-sũmáa á yí yú yí ɓó, bán pá yí yèrèmáa yí día mí wɔ̃̀nna hãló.
Ɓa pá wee ɓùaaní ɓa cĩnáwa. Hã wɔ̃̀nna na wó lè ho sɔ̃́nú, làa hĩ́a wó lè le wɛ́n-hɔ̃nló, làa
hĩ́a wó lè ho tɔ̃̀ɲɔ̀n, làa hĩ́a wó lè hã huaa lè hã ɓùɛɛní, bṹn na yí máa mi mu bìo, á yí máa
ɲí mu bìo, á yí dà máa wé dɛ̀ɛ, lé bṹn á bán pá wee ɓùaaní.
21 Ɓa nùpua ɓúeró, lè mu nín-símú wéró, lè ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sìíwà, lè
ho kɔ̃̀nló, bṹn ɓúenɓúen á ɓa pá yí yèrèmáa á yí día wéró.

10

Ho vɔ̃n-za na á ho wáayi tonkaro ɓuan

1 Á ĩ bĩ́nía le ĩ loń, á ĩ mɔn le Dónbeení tonkaro ɓúi na pànká wi, ò ɔ ló ho wáayi wee lii.
Le dùndúure pon wo yi lòn dà-zĩnii. Á le bon-khɔ̃́nle bánbáa ɔ ɲúhṹ. O yahó wee ɲuiíka
lòn wii, á zení ka lòn dɔ̃hṹ bòròbòròwa.
2 Vɔ̃n-za ɓúi na hɛ́ra ó ɔ ɓuan. O nín-tĩánìn zeń ó ɔ bò mu yámú ɲumu wán, ká a nín-
káahón zeń ó ɔ bò ho tá wán,
3 ò ɔ béra pɔ̃́npɔ̃́n lòn kúden. Bìo ó ɔ béra kà síi, á ho viohó nàmakaró bía hã zen cúa-
hèɲun.
4 Bìo á hón viohó so nàmakaa khĩ́ína, á ĩ wi à ĩ túa bìo ho nàmakaró mu bía, á ĩ ɲá tãmu
ɓúi sã ho wáayi à mu bía: «Ho viohó mu nàmakaró ɓàn ɲi-cúa á ũ ɓua ũ dòn. Yí túa hã.»
5 Ɔ́ ɔ tonkaro na á ĩ mɔn ò ɔ dĩn mu yámú ɲumu lè ho tá wán, á hóonía mí nín-tĩánìn
níi dá ho wáayi,
6 ò ɔ báa lè le Dónbeení yèni, dìo wi bĩn fɛ́ɛɛ hã lúlúio na ɲii mía yi, na léra ho wáayi
làa bìo wi ho yi ɓúenɓúen, lè ho tá làa bìo wi ho yi ɓúenɓúen, lè mu yámú ɲumu, làa bìo
wi mu yi ɓúenɓúen. O bía: «Mu wã́a máa bĩní máa mía.
7 Nɔ̀nzoń na ó ɔ hèɲun níi tonkaro á à wĩ́ mí bũaaní yi, bṹn zoń ká le Dónbeení bìo na
le lá le mí ì wé na sà yi á à wé á ɲii ì sí, làa bìo le mànáa mu nɔn mí ton-sáwá na lé le ɲi-cúa
fɛɛrowà yi.»
8 Á mu tãmu na á ĩ lá ɲá sã ho wáayi á tĩn bĩnía bía bìo kà nɔn miĩ: «Vaa fé ho vũahṹ na
ó ɔ tonkaro na dĩn mu yámú ɲumu lè ho tá wán ɓuan.»
9 Á ĩ ɓɛ̀n vaá ɓó a yi, á fìora a le o na ho vɔ̃n-za mu miĩ. Ɔ́ ɔ bía nɔn miĩ: «Nín-hĩ́a, wã́a
fé ho là. Ho lií wé hɛɛ ũ píohó yi hàrí ká ho lá ka lòn sòró ũ ɲii yi.»
10 Á ĩ fó ho vɔ̃n-za mu á là. Ho yoo ɓòɓò lòn sòró. Bìo á ĩ là ho vó, á ho wó mu bè-hia ĩ
píohó yi.
11 Á ɓa bía bìo kà nɔn miĩ: «Fo ko à ũ pá bĩní bue bìo le Dónbeení le mí ì wé lè ho dĩmíɲá
kãna nùpua lè mí sìíwà cɛ̀rɛ̀ɛ, hàrí ɓa bío bíoní lée bíoní, lè ɓa bá-zàwa cɛ̀rɛ̀ɛ.»

11

Ɓa nùwã ɲun na wee mĩ ho tũiá le Dónbeení ɲii

1 Ɔ́ ɔ ɓúi nɔn le kã́aní na ɓa wee mɔ̀nzã́ lè mu bìo miĩ, ò ɔ bía làa mi: «Vaa mɔ̀nzã́ le
*Dónbeení zĩ-beení, à mɔ̀nzã́ ho *ã́nsã́n cĩínii dɛ̀ɛ. Ɓa nùpua na wi le Dónbeení zĩ-beení
mu yi á wee ɓùaaní le, á ũ mĩ à zṹń ɲii.
2 Ká le zĩ-beení mu ɓàn lún á ũ yí mɔ̀nzã́. Hón día nɔn bìa yí zũ le Dónbeení yi. Ɓa à
yonka ho lóhó na bìo sã le Dónbeení yi hã pĩina ɓúará-ɲun làa bìo ɲun yi.
3 Ɓa nùwã ɲun na wee mĩ ho tũiá ĩ ɲii á ĩ ì tonka à ɓa ɓueé fɛɛ ĩ ɲi-cúa. Ɓa à zĩ hã sĩa
na wee zéení le mu yúmú wó ɓa wán á à fɛɛráa ĩ ɲi-cúa mu hã wizooní khĩá-pírú ɲun làa
ɓúará-tĩn yi.»

4 Bán nùwã ɲun so lé hã̃ Oliivewa vĩnsĩa bĩo ɲun lè hã̃ fĩntã́-cúaawa bĩo ɲun, hĩ̃a bĩo
bía hàání.* Ɓa dĩ̃n o Ɲúhṹso na wi ho dĩmíɲá ɓúenɓúen ɲúhṹ wán yahó.
5 Ká a ɓúi le mí ì wé ɓa làa bè-kohó, á ho dõ̃hṹ ù lé lè ɓa ɲiní lée cĩ̃i ɓa zúkúsa á à ɓúe. Lé
kà síi á yĩa le mí ì wé ɓa làa bè-kohó á à híráa.
6 Ɓa yú ho pànká á à hèráa ho viohó á ho máa tè, pã̃ahṹ na ɓa wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-
cúa yi. Ɓa dà à yèrèmá mu ɲumu á mu ù wé le cã̃ni. Ɓa dà à wé á mu bè-sũ̃máa lè mí
sĩ̃iwà wé è sá ho dĩmíɲá yi túntún ho pã̃ahṹ na sĩ ɓa yi.
7 Ká hã̃ ɲi-cúa na ɓa ko ɓa fɛɛ á fɛɛra vó, ó o yĩa ɓúi á à lé ho kõ̃hṹ na nàyiló ɲii mía yi á
lée fi làa ba. O ò dàń ɓa, á à ɓúe ɓa.
8 Á ɓa nĩ-hínmu ɓa à kúia ɓa nùpua fèmínló lahó yi, ho ló-beenĩ na ɓa ɓúaa ɓa Ɲúhṹso
yi ho *kùrùwá wán á ɓó. Ho ló-beenĩ mu yèn-wàahṹ ɓa le *Sodɔɔmu tàá *Ezipite.
9 Ɓa nùpua na ló ho dĩmíɲá kã̃na nùpua lè mí sĩ̃iwà ɓúenɓúen yi, hàrí ɓa wé lùe lée lùe,
hàrí ɓa bío bíonĩ lée bíonĩ, tĩ̃ahṹ á ɓueé dĩ̃n á à loń ɓa nùwã ɲun mu nĩ-hínmu hã̃ wizooní
bĩo tĩ̃n lè mí canko yi, á à pĩ le ɓa máa nùu.
10 Ɓa nùpua na ho dĩmíɲá yi sĩa á à wa bĩo ɓa húrun bĩo yi. Ɓa à dí mu sã̃nú á à hã̃ mín
lè mu bĩo, lé bĩo ɓa ɲi-cúa fɛɛrowà nùwã ɲun mu á beéraráa ɓa lò làa sòobɛ́ɛ.
11 Ká hã̃ wizooní bĩo tĩ̃n lè mí canko mu khĩ̃ína, á le Dónbeenĩ kúaa mí sõ̃nsã̃mu na
wee na le mukã̃nĩ ɓa yi á ɓa vèera hĩ̃nɔn. Á bĩa mu wó yĩo yi ɓúenɓúen zã̃na làa sòobɛ́ɛ.
12 Á ɓa nùwã ɲun mu ɲá tã̃mu ɓúi sã̃ põ̃npõ̃n ho wáayi à mu wee bío làa ba: «Mi ɓuee
yòo hen.» Á ɓa hĩ̃nɔn yòó wà hã̃ dùndúio wán ká ɓa zúkúsa dĩ̃n wee loń.
13 Ho põ̃n-kéní mu yi à bṹn ho tá dèkío lè mí pànká, á fù ho lóhó sankanɔ̀n cúa-pírú níi.
Nùpua na húrun mu yi lée muaaseé hèɲun. Bĩa fera yí húrun bán zõ̃nkaa, á ɓa ɓùaanía
le Dónbeenĩ na wi ho wáayi.
14 Ho cúa-ɲun níi yéréké khĩ̃ína, á hen làa cĩinú ká ho cúa-tĩ̃n níi ì ɓuen.

Bĩo wó hã̃ bũ̃aani bĩo hèɲun níi wĩ̃ló mɔ́n

15 Ƣ o hèɲun níi tonkaro wã́ mí bũ̃aanĩ, á tã̃mu cèrèɛ bía põ̃npõ̃n ho wáayi:
«Wa Ɲúhṹso Dónbeenĩ làa *Yĩa ó o mɔn léra
á ho dĩmíɲá bɛ́ɛnĩ bĩo màhã́ wã́a sã̃ yi binbirĩ,
á le Dónbeenĩ á à dí le bɛ́ɛnĩ fɛ́ɛɛ hã̃ lúlúio na ɲii mía yi.»
16 Á ɓa nĩ-kĩ́a ɓóní làa nùwã náa na kará mí bá-zàmu kanmúiní wán le Dónbeenĩ yahó á
lií ɓúrá à ɓa wee ɓùaaní le Dónbeenĩ
17 ká ɓa à bío:
«Ɲúhṹso Dónbeenĩ,
ũ̃nɛ́n na dà mu bĩo ɓúenɓúen,
na wi fɛ́ɛɛ á wi ká bĩo ɓúi dĩ̃n yí léra,
wa wee dé ũ̃ bárákà,
lé bĩo á ũ̃ pànká na ɲii mía lé hón fo lá lè ũ̃ bɛ́ɛnĩ.
18 Ho dĩmíɲá kã̃na nùpua sĩa cã̃ foń,
èɛ ká ũ̃nɛ́n lé yĩa sĩi wã́a wee cĩ̃ ɓa yi.
Ho pã̃ahṹ dõ̃n à ũ̃ fĩ le cítíi bĩa húrun ɓúenɓúen wán.
Ho pã̃ahṹ dõ̃n à ũ̃ sàání ũ̃ ton-sáwá na lé ũ̃ ɲi-cúa fɛɛrowà,
làa bĩa bĩo sã̃ foń yi, bán na wee kõ̃nbi fo,
bĩa bĩo ɲúhṹ wi làa bĩa bĩo ɲúhṹ mía.
Ho pã̃ahṹ dõ̃n à ũ̃ yáa bĩa wee yáa ho dĩmíɲá nùpua.»
19 Bĩo ɓa bía vó, á le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ na wi ho wáayi ɲii hɛ́ra. Á le páaníi ɓonkonĩ día
wee mi. Á ho viohó ɲuiíkaa á nàmakaa. Ho tá dèkío lè mí pànká á ho viohó mànàayio tò
cèrèɛ.

---

* **11:4** Mi loń Zakari vũahṹ 4.3, 11-14

12

Bìo ó ɔ hãa là a yìa wó làa mín

1 Bũn mɔ́n á yéréké bè-beenì ɓúi zéenía míten ho wáayi. O lée hãa, á le wii pon yi lòn
dà-zínii á bò mí zení ho pìihṹ wán. O ɓúra mu bá-zàmu khɔ̃̀nlúee na wó lè hã̃ mànàayio
pírú ɲun.
2 O sãní dɔ̃n á wee ɓúe, ó ɔ wee wá pɔ̃́npɔ̃́n.
3 Á yéréké bè-veere ɓúi bìnía zéenía míten ho wáayi. Mi loń, o lée ɲìa be-beenì ɓúi sìí
á ka hùɛɛn lòn dɔ̃hṹ. O ɲúná lée bìo hèɲun, ká a wãa lée bìo pírú. O ɲúná mí bìo hèɲun
á mu bá-zàmu khɔ̃̀nlúe-zàwa ɓúra yi.
4 O sàara hã̃ mànàayio sankanɔ̀n cúa-tìn níi lè mí zíní á kúaa ho tá yi. O ɲìa be-beenì
mu dìn o hãa na sãní wee ɓúe yahó. O wi ká a ton ò ɔ lá a za vì.
5 Ʊ́ ɔ hãa mu ton mí za báa. O za mu khíi sùwaní mí pànká ho dìmíɲá kãna nùpua
ɓúenɓúen wán. Bìo ó ɔ ton, ó ɔ za dèɛnía fó bũn wán á ɓuan yòora le Dónbeenì lè mí
bá-zàmu kanmúiní cɔ̃́n.
6 Ká a hãa wón lùwa van ho lahó na le Dónbeenì wíokaa ká làa wo yi le dùure yi. Lé
bìn ɓa à pa a bìo yi hã̃ wizooní khìá-pírú ɲun làa ɓúará-tìn pãahṹ.
7 Á hã̃ fio wãa cũaana ho wáayi. Le Dónbeenì tonkarowà lè mí ɲúhũso Misɛɛle á fun
là a ɲìa be-beenì mu lè mí tonkarowà,
8 á dàńna ɓa á ɓa lahó wãa mía ho wáayi.
9 Ɓa ɲɔn wo lè mí tonkarowà léra bìn. O ɲìa be-beenì mu lé o háa na wi bìn hàánì.* Ɓa
wee ve o làa Nì-bàkálo tàá Satãni. Lé orɛ́n wee khà ho dìmíɲá nùpua ɓúenɓúen vìiní. Ɓa
ɲɔn orɛ́n lè mí tonkarowà ɓúenɓúen kúaa ho tá yi.
10 Á ĩ ɲá tãmu ɓúi sã ho wáayi à mu wee bío bìo kà pɔ̃́npɔ̃́n:
«Le Dónbeenì wãa kãnía wɛn hã̃ laà na kà wán.
Le zéenía le mí dà mu bìo ɓúenɓúen,
le mí lé o bɛ́ɛ.
Le zéenía le yìa le mɔn léra á ho pànká ɓúenɓúen nɔn yi.
Lé bìo á yìa lá wee dìn wàn Dónbeenì yahó à bàká wàn zàwa lè wàn hìnni yi
le wisoni lè ho tìnàahũ le ɓa wó khon á ɓa ɲɔn léra ho wáayi.
11 Wàn zàwa lè wàn hìnni á dàńna a o Pioza cãni pànká yi,
làa bìo ɓa mà le le Dónbeenì bíonì lé ho tũiá poni pànká yi.
Ɓa mukãní bìo yí here ɓa yi, á ɓa yí zãna mu húmú.
12 Lé bũn nɔn á minɛ́n na wi ho wáayi ɓúenɓúen wãa zãmaka.
Ɛɛ ká minɛ́n na wi ho tá wán làa bìa wi mu ɲumu yi á ho yéréké ɓɛ̀n ǹ sá yi.
Lé bìo ó ɔ Satãni lion mi cɔ̃́n. O sìi cã lè mí sòobɛ́ɛ lé bìo ó ɔ zũ le ho pãahṹ na ká a yi ka
cìinú.»
13 Bìo ó ɔ ɲìa be-beenì zũna le ɓa ɲɔn wo dó ho tá yi vó, ó ɔ bò a hãa na ton o za báa yi
wee ɲa.
14 Á ɓa nɔn hã̃ mía ɓúi o hãa mu yi lòn duio be-beenì mía, ó ɔ dɛ́ɛra vannáa le dùure yi,
ho lahó na le Dónbeenì wíokaa ká làa wo yi. Lé bìn ɓa à pa a bìo yi hã̃ lúlúio bìo tìn lè mí
sanka pãahṹ. Ʊ́ ɔ ɲìa be-beenì na mún lé o háa mu na wi bìn hàánì máa yí o máa wé làa
dèɛ.
15 Ʊ́ ɔ háa mu kũna mu ɲumu á mu vãná lòn muhṹ ɲumu á bò a hãa mɔ́n wà vaá lá a.
16 Ká ho tá màhã́ séenía o hãa á hɛ́ra mí ɲii à ho dèɛnía vã̃ mu ɲumu mu ɓúenɓúen
véenía.
17 Bìo mu wó kà, ó ɔ ɲìa be-beenì mu sìi cã a hãa yi, ó ɔ bìnía wà vaá wee fi là a zàwa
na ká. Bán zàwa so lé ɓa nùpua na wee bè bìo le Dónbeenì bò henía yi, á bò ho tũiá poni
na ó ɔ Yeesu zéenía làa ba yi.
18 O ɲìa be-beenì mu wà vaá dìn mu yámú ɲumu ɲii.

---

* **12:9** Mi Loń Bìo Ɲúhṹ Ɓúɛɛníi vũahṹ (Genèse) 3.1-15

13

O yïa na ló mu yámú ɲumu yi bïo

1 Á ĩ bĩnía le ĩ loń á ĩ mɔn yïa ɓúi ò ɔ ló mu yámú ɲumu yi. O ɲúná lée bïo hèɲun, á wáa
lée bïo pírú. Hã wáa mu mí bïo pírú zĩinía lè mu bá-zàmu khɔ̀̃nlúe-zàwa. Hã ɲúná mu á
ɓa túara hã yènnáa wán á là lè le Dónbeenĩ.
2 O yïa mu ka lòn manɔ̀n mùindaa. O nín-khonna ka lòn ɓúe-khá nín-khonna, á ɲii ka
lòn kúden ɲii. Ɔ́ ɔ ɲïa be-beenĩ á nɔn mí pànká ɓàn síi wo yi, á nɔn mí bá-zàmu ɓàn síi
wo yi.
3 O yïa mu ɲúhṹ dà-kéní ka lè ɓa hà ho ó ɔ lá à hí. Ɛ́ɛ ká ho màhã́ bĩnía wan. Bïo mu wó
kà á ho dĩmíɲá nĩpomu ɓúenɓúen wó coon mu bïo yi, á ɓa tà a yïa mu bïo.
4 Á ɓa wee ɓùaaní a ɲïa be-beenĩ lé bïo ó ɔ nɔn mí pànká ɓàn síi wo yi. Ɓa mún wee
ɓùaaní a yïa mu ká ɓa à bío: «Yìa á à tèé là a yïa mu wón mía. Yïa dà a mía.»
5 O yú le níi ò ɔ wé yáa mí ɲii yi ká a là le Dónbeenĩ. Bṹn ɓàn wéró níi nɔn wo yi hã
pĩina ɓúará-ɲun làa bïo ɲun yi.
6 Ɔ́ ɔ wee bío hã bín-kora lɛɛ́ le Dónbeenĩ yi ká a là le yèni, làa hen na le wi yi, làa bïa
wi ho wáayi.
7 O yú le níi o ò fi làa bïa bïo sã le Dónbeenĩ yi à dàń ɓa. O yú ho pànká ho dĩmíɲá kãna
nùpua lè mí sĩíwà ɓúenɓúen wán, hàrí ɓa kɛń lùe lée lùe, hàrí ɓa bío bíonĩ lée bíonĩ.
8 Ho dĩmíɲá nùpua ɓúenɓúen á à ɓùaaní a. Bán na yènnáa yí túara hàrí ho dĩmíɲá
ɲúhṹ ɓúɛɛníi bïa yú le mukãnĩ binbirĩ yènnáa vũahṹ yi, hïa ó ɔ Pioza na ɓa ɓó te, lé bán
á à ɓùaaní a.
9 Yïa wee ɲí bïo, à ɓànso ɲí bïo á à bío:
10 Yïa ho kàsó zoró sã yi, wón ǹ zo ho. Á yïa ho khà-tóní húmú sã yi, wón ɓa à ɓúe làa
ho. Lé bṹn á bïa bïo sã le Dónbeenĩ yi ko ɓa hĩ́ mí sĩa yi, à wíoka dé mí sĩa le Dónbeenĩ yi.

O yïa na ló ho tá yi bïo

11 Á ĩ bĩnía le ĩ loń á ĩ tĩn mɔn yïa ɓúi ò ɔ lií ló ho tá yi. O wáa lé mu bïo ɲun á ka lòn
Pioza wáa. Ká a màhã́ wee bío là a ɲïa be-beenĩ bïo síi.
12 O nín-yání yïa pànká ɓàn síi ó ɔ yú bèra a na ò ɔ wé sá a yahó. O wee kĩ́kã́ ho dĩmíɲá
nùpua ɓúenɓúen yi à ɓa ɓùaaní a nín-yání yïa na ɓa hà ó ɔ lá à hí ká a màhã́ bĩnía wan.
13 O wee wé mu yéréké bè-beera. O yàá wee wé à ho dɔ̃hṹ lé ho wáayi lii à ɓa nùpua
ɓúenɓúen mi.
14 O wee vĩiní ho dĩmíɲá nùpua lé bïo ó ɔ yú le níi à wéráa bṹn yéréké bïowa so o yïa
na ló mu yámú ɲumu yi yahó. O wee bío le o yïa na ɓa hà lè ho khà-tóní ó ɔ yí húrun, à
ɓa mí ɓàn kansi à déráa ho cùkú wo yi.
15 O yú ho pànká ò ɔ dé le mukãnĩ o kansi mu yi ò ɔ wé dàń bío, ò ɔ mún dàń ɓúe bïa
ɓúenɓúen na le mí máa ɓùaaní a kansi mu.
16 Bïa bïo ɲúhṹ wi làa bïa bïo ɲúhṹ mía, ho nàfòró ɓànsowà lè ɓa nĩ-khenia, ɓa nùpua
na wi míten lè ɓa wobáaní, bán ɓúenɓúen ó ɔ yïa mu wee kĩ́kã́ yi à ɓa bè le fĩiminĩ mí
nín-tĩáni níní wán tàá mí ɓuráa wán.
17 Ká le fĩiminĩ mu mía nùpue wán, á ɓànso yí dà bïo máa yà, ó ɔ mún yí dà bïo máa
yɛ̀ɛ́. Le fĩiminĩ mu lé o nín-yání yïa yèni, tàá ho mĩ́ló ɲii na màa lè le yèni mu.
18 Ɓa nùpua ko ɓa le mí yiwa hen sese: Yïa zũ mu bïo, á ɓànso dà à zũń o yïa mu yèni
mĩ́ló ɲii ɓàn kúará. Mu wee zéení a nùpue bïo. Hã ɲii lée 666.

14

O Pioza làa bïa le Dónbeenĩ yà bïo

1 Á ĩ bĩnía le ĩ loń à lée Pioza na le ɓúee na ɓa le Sion ɓúee wán. Ɓa nùpua muaaseé
ɓúará-hèɲun, làa muaaseé náa páanía wi le wán làa wo. Ɓa nùpua mu ó ɔ Pioza lè mín
maá yènnáa túara ɓuráa wán.

2 Á ĩ ɲá tãmu ɓúi sã ho wáayi lòn ɲun-beenĩ vãnáló. Mu sã mún wee ɲí lòn viohó na
wee nàmaka lè mí pànká. Mu sã wee ɲí lòn kòncówá na ɓa wee ɓúa.
3 Ɓa nùpua mu ɓúenɓúen dĩn mu bá-zàmu kanmúiní, lè ɓa bùaa bùaa náa, lè ɓa nĩ-kĩa
yahó à ɓa wee sío le len-fĩnle. Nùpue na dà le leni mu á à sío mía ká mu yínɔ́ń ɓa nùpua
muaaseé ɓúará-hèɲun làa muaaseé náa mu na le Dónbeenĩ yà ho dĩmíɲá nùpua tĩahṹ.
4 Bán á yí páanía làa hãawa yí mɔn hùúu á ɓa wee ce le Dónbeenĩ yahó. Ɓa wee bè o
Pioza yi à varáa hã lùa ɓúenɓúen na á wón wee va yi. Ho dĩmíɲá nùpua tĩahṹ á ɓarɛ́n lé
bĩa le Dónbeenĩ yà á ɓa bĩo sã lerɛ́n là a Pioza yi lòn bè-yáa bĩo síi.
5 Ɓa yí fã sabéré yí mɔn hàrí lòn wizoǹ-kéní. Wékheró bĩo yí dà máa mĩ máa lɛɛ́ ɓa yi.

Ho wáayi tonkaro ɓúi wee bĩo le Dónbeenĩ citti bĩo

6 Á ĩ bĩnía le ĩ loń á ĩ mɔn wáayi tonkaro ɓúi ò o yòó wee dɛ́ɛ ho wáayi fĩrĩcírĩi. O wà
ɓueé bue le bín-tente na wi bĩn fɛ́ɛɛ á ɲii mía á à na ho dĩmíɲá kãna nùpua lè mí sĩíwà
ɓúenɓúen yi, hàrí ɓa kɛń lùe lée lùe, hàrí ɓa bío bíonĩ lée bíonĩ.
7 O wee bío bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Mi wé kɔ̃̀nbi le Dónbeenĩ à lén le yèni. Lé bĩo le Dónbeenĩ
cítíi fĩló pãahṹ dɔ̃n. Mi wé ɓùaaní le Dónbeenĩ na léra ho wáayi, lè ho tá, lè mu ɲumu
ɓúenɓúen.»
8 Ɔ́ o ɲun níi wáayi tonkaro na bò a nín-yání tonkaro mɔ́n, á wee bío bĩo kà: «Ho
*Babiloona beenĩ bĩo yáara loo! Ho bĩo yáara! Ho dɛ̀ɛ́ra ho dĩmíɲá nùpua ɓúenɓúen
lè ho bá-fénló lè ho hã́-fénló lè mí sĩíwà làa sòobɛ́ɛ lòn *dĩvɛ̃́n na ho ɲuiína làa ba.»
9 Bṹn mɔ́n ó o tĩn níi wáayi tonkaro na bò a ɲun níi mɔ́n, á bía bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Yìa wé è
ɓùaaní a yĩa na ló mu yámú ɲumu yi lè mí kansi, ká ɓànso ó o yĩa mu fĩiminĩ wi ɓuure
tàá o níi wán,
10 á wón le Dónbeenĩ sĩi á à cĩ yi làa sòobɛ́ɛ. Mu ù wé lòn dĩvɛ̃́n na here á le Dónbeenĩ
ɲuiína lè ɓànso. O lò á à be làa sòobɛ́ɛ ho kĩríbĩ na wee cĩ yi ɓa tonkarowà na bĩo sã le
Dónbeenĩ yi là a Pioza yahó.
11 Á ho dɔ̃hṹ na wee beé o lò á máa hí máa mi. Ho yiĩní wé è lé fɛ́ɛɛ hã lúlúio na ɲii mía
yi. Mu bon, bán na wé è ɓùaaní a yĩa lè mí kansi, na ɓa à bè o yĩa mu fĩiminĩ wán, bán lò
khíi wé è be le wisoni lè ho tĩnàahṹ fɛ́ɛɛ.»
12 Lé bṹn á bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi, bĩa wee bè bĩo le bò henía yi á yí bĩnía o Yeesu
mɔ́n, á ko ɓa hĩ mí sĩa yi.
13 Ɪ ɲá tãmu ɓúi sã ho wáayi, à mu bía: «Túa bĩo kà: Bĩa wee hí ká ɓa páanía là a Ɲúhṹso
bán ɲúná sĩ bĩo kà wán.» Á le Dónbeenĩ Hácírí le ũuu le bán ɲúná sĩ. Le ɓa à vṹń le lònbee
na ɓa lá bĩo yi. Ɓa bè-wénia wee zéení le ɓa tonló sá se.

Lé mu bĩo khèró pãahṹ wãa dɔ̃n

14 Á ĩ bĩnía le ĩ loń à lée dùndúure dà-poni na, ò o ɓúi lòn nùpue kará le wán. O ɓúra
mu bá-zàmu khɔ̃̀nlúee na wó lè ho sãnú, á ɓuan le khɔ̃́nle na ɲia wi.
15 Ɔ́ o tonkaro ɓúi zoó ló le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ na ho wáayi yi á wee bío pɔ̃́npɔ̃́n làa yĩa
kará le dùndúure wán: «Lá ũ khɔ̃́nle à ũ khè mu bĩo ho tá wán, mu khèró pãahṹ dɔ̃n.»
16 Á yĩa kará le dùndúure wán wãa khò mu bĩo ho tá wán ɓúenɓúen véenía.
17 Ɔ́ o tonkaro ɓúi bĩnía zoó ló le Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi ho wáayi, á mún ɓuan le khɔ̃́nle
na ɲia wi.
18 Ɔ́ o tonkaro ɓúi na wee loń le muinĩ yɛɛníi dɔ̃hṹ bĩo á zoó ló ho *ãnsãn cĩínii lùe yi. O
wee bío bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n làa yĩa ɓuan le khɔ̃́nle na ɲia wi: «Lá ũ khɔ̃́nle à ũ lii khé ho èrézɛ̃́n
na ho tá wán ɓúenɓúen, ho wãa bon.»
19-20 Ɔ́ o wáayi tonkaro mu lií khó ho èrézɛ̃́n ɓúenɓúen á lée kúaa le dà-beenĩ na ɓa wee
ɲaa ho yi ho donkĩahṹ. Le dà-beenĩ na ho èrézɛ̃́n wee ɲaa yi á wee zéení le Dónbeenĩ sĩ-
cĩílè bĩo. Ɓa lée ɲaana ho èrézɛ̃́n mu, á mu wó le cãni vãnáa yú hã kilomɛɛterewa khĩá-tĩn
síi, ká le booró wee dé o cúa à ká a ɲúhṹ.

15

Le Dɔ́nbeenɩ̀ tonkarowà lè mu bè-sũmáa bɩ̀o

1 Á ɩ̃ bɩ̀nía leɩ̀ loń á ɩ̃ mɔn yéréké bè-beenɩ̀ ɓúi ho wáayi na wó mi coon. Ɩ̀ mɔn Dónbeenɩ̀
tonkarowà nùwã hèɲun, á ɓuanka mu bè-sũmáa bɩ̀o hèɲun. Bṹn bè-sũmáa so lé bɩ̀o á à
tií le Dónbeenɩ̀ sɩ̀-cɩ̀ílè ɲii.
2 Á ɩ̃ bɩ̀nía leɩ̀ loń á ɩ̃ mɔn bɩ̀o ɓúi lòn saahó na ɲumu wee ce wéréwéré lòn mákã́ dṹuhṹ
á ho dɔ̃hṹ mún wi yi. Bɩ̀a dàńna a yɩ̀a lè mí kansi lè ho mɩ̀ló ɲii na màa là a yèni, lé bán
dɩ̀n ho saahó mu wán. Ɓa ɓuan hã̀ kòncówá na le Dónbeenɩ̀ nɔn ɓa yi,
3 á wee sío le Dónbeenɩ̀ ton-sá *Mɔyiize là a Pioza leni:
«Ɲúhṹso Dónbeenɩ̀ na dà mu bɩ̀o ɓúenɓúen,
bɩ̀o fo wee wé ɓúenɓúen lé mu bè-beera, mu wee wé ɓa nùpua coon.
Dɩ̀míɲá kã̀na ɓúenɓúen bɛ́ɛ,
bɩ̀o fo wee wé ɓúenɓúen á térénna, mu dɩ̀n ho tũ̀iá poni wán.
4 Yɩ̀a máa kɔ̃̀nbi fo
wón mía.
Yɩ̀a á à pɩ̀ máa ɓùaaní fo
wón mía.
Fo lé le Dónbeenɩ̀ ũ dòn, ũ síi mía.
Ho dɩ̀míɲá kã̀na nùpua ɓúenɓúen á ɓueé ɓùaaní fo
lé bɩ̀o á ũ wee wé bɩ̀o térénna à ɓa mi.»
5 Bṹn mɔ́n á ɩ̃ mɔn à le zɩ̀-beenɩ̀ na ho wáayi ɲii hɛ́ra. Á hã̀ pɔ̃nsòni bùkú na wee zéení
le le Dónbeenɩ̀ wi lè mí nɩ̀pomu á zoó día wee mi.
6 Á le Dónbeenɩ̀ tonkarowà nùwã hèɲun mu na ɓuan mu bè-sũmáa bɩ̀o hèɲun á zoó ló
le zɩ̀-beenɩ̀ mu yi. Ɓa zã́ hã̀ báká túa bè-poa pṹiapṹia, á canka míten lè hã̀ nín-kéníwà na
tã́ lè ho sã́nú.
7 Á ɓa bùaa bùaa náa na kɩ̀nía mu bá-zàmu kanmúiní yi yà-kéní á nɔn hã̀ lánpórá bɩ̀o
hèɲun na wó lè ho sã́nú ho wáayi tonkarowà nùwã hèɲun mu yi. Hã̀ lánpórá mu sú lè
le Dónbeenɩ̀ na wi fɛ́ɛɛ hã̀ lúlúio na ɲii mía yi sɩ̀-cɩ̀ílè.
8 Á le *Dónbeenɩ̀ zɩ̀-beenɩ̀ wã́a sú lè le yɩ̀ní. Le yɩ̀ní mu wee zéení le Dónbeenɩ̀ cùkú
lè le dàńló bɩ̀o. Á nùpue yí dà máa bɩ̀ní máa zo le, ká mu bè-sũmáa bɩ̀o hèɲun na ɓa
tonkarowà mu ɓuan á yí khɩ̀ína.

16

Mu bè-sũmáa bɩ̀o hèɲun bɩ̀o

1 Á ɩ̃ ɲá tã́mu ɓúi sã́ pɔ̃́npɔ̃́n zoó le *Dónbeenɩ̀ zɩ̀-beenɩ̀ yi à mu bía bɩ̀o kà nɔn ɓa
tonkarowà nùwã hèɲun mu yi: «Le Dónbeenɩ̀ sɩ̀-cɩ̀ílè na wi hã̀ lánpórá mu yi á mi kónkó
kúia ho tá wán.»
2 Ʊ́ o nín-yání tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bɩ̀o kúaará. Á mu hɩ̀nɔn wó hã̀ càká-
sũmáa bɩ̀a ɓúenɓúen na ó o yɩ̀a fɩ̀iminɩ̀ wi wán, bɩ̀a wee ɓùaaní a yɩ̀a mu kansi.
3 Ʊ́ o ɲun níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bɩ̀o kúaa mu yámú ɲumu yi, á mu
yèrèmáa ka lòn nɩ̀-hío cã́ni. Á ɓa bùaa na wi mu yi ɓúenɓúen húrun.
4 Ʊ́ o tɩ̀n níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bɩ̀o kúaa hã̀ vũ̃na lè hã̀ ɲun-dã́a yi, á hã̀
ɲumu yèrèmáa wó le cã́ni.
5 Á ɩ̃ ɲá ò o tonkaro na mu ɲumu bɩ̀o wi níi yi á bía:
«Ũ̃nɛ́n na wi fɛ́ɛɛ á wi ká bɩ̀o ɓúi dɩ̀ǹ yí léra, ũ síi mía.
Bɩ̀o fo fã̀ lè ũ cítíi á térénna.
6 Ɓa nùpua kúaará ũ ɲi-cúa fɛɛrowà cã́ni làa bɩ̀a bɩ̀o sã́ foǹ na ká cã́ni,
á fo ɓɛ̀n nɔn le cã́ni ɓa yi le ɓa ɲu. Mu yú ɓa.»
7 Á tã́mu ɓúi ló ho *ã́nsã́n cɩ̀íníi, á ɩ̃ ɲá. Mu bía: «Mu bon, Ɲúhṹso Dónbeenɩ̀ na dà mu
bɩ̀o ɓúenɓúen, bɩ̀o fo wee fɩ̀ lè ũ cítíi á térénna, mu dɩ̀n ho tũ̀iá poni wán.»

8 Ʊ ɔ náa níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bĩo kúaará le wii wán. Á le wii yú le níi
wee cĩíkaráa ɓa nùpua lè mí dõhṹ,
9 á le cĩíkaa ɓa làa sòobɛ́ɛ. Á ɓa wee là le Dónbeenĩ, dén na pànká wi mu bè-sṹmáa mu
wán. Ɓa yí tà à yèrèmá mí yilera lè mí wárá à déráa ho cùkú le Dónbeenĩ yi.
10 Ʊ ɔ hònú níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bĩo kúaará a yĩa bá-zàmu kanmúiní
wán. Á hã̃ kã̃na na ó ɔ wi ɲúhṹ wán á le tíbí-cṹaá dó wán. Á ɓa nùpua wee cṹaaka mí
dɛnní lé bĩo ɓa lò wee beráa.
11 Á ɓa wee là le Dónbeenĩ lé bĩo hã̃ càkáwá wee beéráa ɓa lò à ɓa pá yí tà yí yèrèmáa
yí día mí wén-kora wéró.
12 Ʊ ɔ hèzĩ̃n níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bĩo kúaa ho muhṹ na ɓa le Efaraate yi,
á ho ɲumu vã̃ bèra a na à ɓa bá-zàwa na ló lè le wii hɛ̀ɛ̀níi ɓuee dàń khĩ́í.
13 Á ĩ̃ bĩ̃nía le ĩ loń á ĩ̃ mɔn cĩ̃náwa bùaa tĩ̃n ɓúi à ɓa wee lé ɓa bùaa bùaa tĩ̃n ɲiní yi. Ɓa
ka lòn béèwa. O yà-kéní wee lé o ɲĩa be-beenĩ ɲii yi, ká a ɓúi wee lé o yĩa na ló mu ɲumu
yi ɲii yi, ká a yà-kéní wee lé yĩa na wee fɛɛ hã̃ ɲi-cúa na yí bon ɲii yi.
14 Ɓa lé o *Satãni tonkarowà na wee wé mu yéréké bĩowa. Ɓa à hĩ́ní ì tè ho dĩ́mí̃ɲá
ɓúenɓúen bá-zàwa yi á à ve, à ɓa ɓuee tá hã̃ hĩ́a lè le Dónbeenĩ, dén na dà mu bĩo
ɓúenɓúen, le Dónbeenĩ mu wizon-beenĩ zoǹ.
15 Ʊ ɔ Ɲúhṹso bía: «Mi loń! Ĩ ɓueé yòoka mi wán là a kɔ̃̀nlo bĩo. Yĩa fánía mí yĩo, á wee
zĩ mí sĩa fɛ́ɛɛ bèra a na ò ɔ yí vará mí bírí ĩ ɓuenló pã̃ahṹ à hã̃ nĩyio dí, wón ɓànso ɲúhṹ
sĩ.»
16 Ɓa cĩ̃náwa mu von ho dĩ́mí̃ɲá bá-zàwa ɓúenɓúen kúaa mín wán ho lahó na ɓa le
Haamakedon lè mu heberemu yi.
17 Ʊ ɔ hè̃ɲun níi tonkaro kónkúaa mí lánpóhó yi bĩo kúaa ho pinpiró yi. Á tãmu ɓúi ló
mu bá-zàmu kanmúiní yi zoó le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi, á bía põ̃npõ̃n: «Mu wã̃a vó.»
18 Ho viohó ɲuiíkaa á nàmakaa, á ho tá dèkío lè mí pànká. Á lá ɓa nùpua lénló ɲii wán
ɓuee ɓúe ho pã̃ahṹ mu yi á ho tá dèkéró mu ɓàn síi dĩ̀ǹ yí wó yí mɔn.
19 Á ho ló-beenĩ bénkaa lè hã̃ cúa-tĩ̃n, á ho dĩ́mí̃ɲá kã̃na lórá ɓúenɓúen fù. Le Dónbeenĩ
yí céra ho ló-beenĩ *Babiloona yí día. Á ho dĩvɛ̃́n na wee zéení le le Dónbeenĩ sĩi cã̃ lè mí
sòobɛ́ɛ bĩo á le kĩ̃kã́a ho yi á ho ɲun.
20 Hã̃ kã̃na na mu ɲumu kĩ́nía yi lè hã̃ ɓúaa ɓúenɓúen vṹnun, á nùpue yí máa mi.
21 Ho viohó mànàayi-beera tò lion ɓa nùpua wán. Le mànàayiire dà-kéní lĩ̀ró dà à yí
kiloowa ɓúará-ɲun làa pírú síi. Á ɓa nùpua là le Dónbeenĩ le minka lònbee na yú ɓa hã̃
mànàayio mu bĩo yi. Le lònbee mu ɓàn síi mía.

17

O hã́a na sòobáa wee yɛ̀ɛ́ míten bĩo

1 Bṹn mɔ́n á ɓa tonkarowà nùwã̃ hè̃ɲun na ɓuan hã̃ lánpórá nĩ-kéní vá ɓueé ɓó mĩĩ ò ɔ
bía: «Ɓuen le ĩ zéení bĩo á ĩ̃ ì síiníná̃a o hã́a na sòobáa wee yɛ̀ɛ́ míten dàkhĩ́ína ɲúhṹ làa
fo, yĩa kará mu ɲun-beera ɲii.
2 Ho dĩ́mí̃ɲá kã̃na bá-zàwa wee fé o. Ho dĩ́mí̃ɲá nùpua mún wee fé o làa sòobɛ́ɛ, ó ɔ bĩo
wee khéení ɓa lòn *dĩvɛ̃́n na ɓa ɲun.»
3 Á le Dónbeenĩ Hácírí pànká kɛra ĩ wán, ó ɔ tonkaro mu ɓuan mi vannáa le dùure yi.
Á ĩ̃ mɔn hã́a ɓúi le dùure mu yi ká a kará a yĩa yà-muhṹ ɓúi wán. O yĩa mu ɲúná lé hã̃ bĩo
hè̃ɲun á wã́a lé hã̃ bĩo pírú. O sã̃nía ɓúenɓúen vó lè hã̃ yènnáa na wee là le Dónbeenĩ.
4 O hã́a mu na kará a wán zã́ le dà-muhṹ cṹɛncṹɛn. O bè-zĩ̃nia á wó lè ho sã́nú, lè hã̃
*hue-sení lè mí sĩíwà na yàwá here. O ɓuan le ɲuunii dɛ̀ɛ na wó lè ho sã́nú. Le sú lè mu
bĩo na wee zéení a yĩrá-wárá là a bá-fénló na ó ɔ wee wé.
5 Le yèni ɓúi na kúará sà yi á túara a ɓuure wán, le

«Babiloona BEENÌ,
HÃ́AWA NA WEE Yɛ̀ɛ́ MITEN LÈ HO DĨ́MÍ̃ɲÁ YÌRÁ-WÁRÁ ɓÀN NU.»

6 Ĩ mɔn o hǎa mu ò ɔ ɲun le cãni á sù wee khée. Bĩa bĩo sã̀ le Dónbeenĩ yi, bĩa mà ho tũiá o Yeesu ɲii lé bán te mí cãni.

Bĩo á ĩ mɔn wo kà, ó ɔ bĩo wó mi coon làa sòobɛ́ɛ.

7 Ʊ́ ɔ tonkaro mu bía le lée webio nɔn ó ɔ hǎa mu bĩo wóráa mi coon. O bía: «Bìo ó ɔ hǎa mu, là a yĩa na ó ɔ kará wán bĩo karáa á ĩ ì bɛnka à na fonì. O yĩa mu lé o yĩa na ɲúná lé hã̃ bĩo hèɲun, á wǎa lé hã̃ bĩo pírú.

8 O yĩa mu na fo mɔn á yĩo lá wi lua, ká bĩo kà wán ó ɔ húrun. O ko ò ɔ vèe lé ho kɔ̃hṹ na nàyiló ɲii mía yi, à bĩo lée yáa ɓúenɓúenɓúen. Ɓa nùpua na yènnáa yí túara hàrí ho dĩmíɲá ɲúhṹ ɓúɛɛníi bĩa na yú le mukãnĩ binbirĩ yènnáa vũahṹ yi á à mi a ká ɓa à wé coon. Ɓa à wé coon lé bĩo ó ɔ yĩo lá wi lua, á húrun, á bĩnía mɔn wán.

9 «Ɓa nùpua ko ɓa le mí yiwa hen sese à zṹńnáa mu bĩowa mu ɓàn kúará. Hã̃ ɲúná bĩo hèɲun wee zéení hã̃ ɓúaa bĩo hèɲun na ó ɔ hǎa na bĩo bía á kará wán. Hã̃ mún lé ɓa bá-zàwa nùwã̃ hèɲun.

10 Ɓa bá-zàwa mu tĩahṹ á ɓa nùwã̃ hònú bɛ́ɛnĩ vó. Ká a nĩ-kéní wee dí mí bɛ́ɛnĩ, ká yĩa so bɛ́ɛnĩ díró wi làa mɔ́n. O khíi lá le, ó ɔ máa dí le máa mía.

11 Ká a yĩa na yĩo lá wi lua ká bĩo kà wán ó ɔ húrun, wón mí bɛɛre lé ɓa bá-zàwa nùwã̃ hètĩn níi. O mún ló ɓa nùwã̃ hèɲun tĩahṹ. Wón bĩo á à yáa ɓúenɓúenɓúen.

12 «Hã̃ wǎa bĩo pírú na fo mɔn hɔ̃́n ɓɛ̀n lé ɓa bá-zàwa nùwã̃ pírú na dĩnì yí lá mí bɛ́ɛnĩ. Ɓa à yí ho pànká á à dí le bɛ́ɛnĩ là a yĩa ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ cĩinú mí dòn yi.

13 Ɓa à wé le ɲii dà-kéní á à sá à nanáa o yĩa mu yi lè mí pànká ɓúenɓúen.

14 Ɓa à fi là a Pioza, ká wón màhã́ à dàń ɓa, lé bĩo ó ɔ wi ɓa ɲúnása ɓúenɓúen ɲúhṹ wán, á wi ɓa bá-zàwa ɓúenɓúen ɲúhṹ wán. Bĩa ó ɔ von á hueekaa, bĩa sĩadéró wo yi fárá dĩn, lé bán là a Pioza mu á à páaní ì fá ho fũuhṹ.»

15 O tonkaro mu pá bĩnía bía bĩo kà làa mi: «Mu ɲun-beera mu na fo mɔn, bĩo ó ɔ hǎa na wee yɛ̀ɛ́ míten kará ɲii, bũn lé ho dĩmíɲá kãna minka nùpua, hàrí ɓa wé lùe lée lùe, hàrí ɓa bío bíonĩ lée bíonĩ.

16 Ká hã̃ wǎa bĩo pírú na fo mɔn là a yĩa mí bɛɛre bán á à ɲin o hǎa mu. Bĩo wi o cɔ̃́n ɓúenɓúen ɓa à ɓúe ɲúhṹ ká ɓa à día wo mí kǎamáa. Ɓa à là a taa ká bĩo ká ɓa à cĩí.

17 Mu bon. Le Dónbeenĩ dó bĩo le le mí ì wé wéró ɓa sĩa yi á ɓa à wé le ɲii dà-kéní á à sá à nanáa o yĩa mu yi lè mí pànká ɓúenɓúen fúaa bĩo le bía à ɲii sí.

18 Ká a hǎa na fo mɔn, wón lé ho ló-beenĩ, hĩa yú ho pànká ho dĩmíɲá kãna bá-zàwa ɓúenɓúen wán.»

18

Ho Babiloona lóhó cĩlló bĩo

1 Bũn mɔ́n á ĩ bĩnía mɔn le Dónbeenĩ tonkaro ɓúi ò ɔ yòó ló wee lii. O yú ho pànká beenĩ á cùkú khon-beenĩ lií kúaará ho dĩmíɲá kùaráa ɓúenɓúen yi.

2 O tonkaro mu bía bĩo kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Ho *Babiloona beenĩ bĩo yáara loo! Ho bĩo yáara! Ho wǎa lé ɓa cĩnáwa lóhó. Ɓa cĩnáwa lè mí sĩíwà kará ho yi. Ɓa ɲínzàwa na yí máa là* na ɓa nùpua ɲina, bán ɓúenɓúen wi ho yi.

3 Ho dɛ̀ɛ́ra ho dĩmíɲá nùpua ɓúenɓúen lè ho bá-fénló lè ho hã́-fénló lè mí sĩíwà làa sòobɛ́ɛ lòn dĩvɛ̃́n na ho ɲuiína làa ba. Ho ka lòn hǎa na wee yɛ̀ɛ́ míten á ho dĩmíɲá bá-zàwa wee fé. Ɓa duanlowà wó ho nàfòró ɓànsowà mu minka bĩo na á ho lóhó mu sa sĩa wee vá yi bĩo yi.»

4 Á ĩ bĩnía ɲá tãmu ɓúi sã̃ ho wáayi à mu bía: «Minɛ́n na lé ĩ nĩpomu, mi lé ho lóhó mu yi, bèra a na à mi níní yí kɛń mu bè-kora na ho wee wé yi, à mu bè-sũmáa na à yí ho à yí yí mia.

---

* **18:2** Ɓa ɲínzàwa na yí máa là: Mi loń ho Làndá zéeníló vũahṹ (Deutéronome) 14.12-18

5 Mu bè-sũmáa á à yí ho lé bìo mu minka bè-kora na ho wee wé á ɲà mín wán yòó ɓó
le Dónbeenì yi, á le yí céra ho yí día.
6 Hã wén-kora na ho wó lè ɓa nùpua lé hɔ̃n ɓàn síi à mi mún wé làa ho. Bìo á ho wó
lé bũn ɓàn síi cúa-ɲun à mi wé làa ho. Ho wén-kora na ka lòn *dìvɛ̃́n á ho ɲuiína lè ɓa
nùpua lé hón hereló ɓàn síi cúa-ɲun à mi mún ɲuií làa ho.
7 Hen na ho ɓùaanía míten vaá ɓó yi, lè mu minka bè-sení na ho wɛɛ́ra lè mí sǐi, lé kà
síi à mí mún beé lè ho lò à vɛ́ɛní ho yi. Ho wee bío mí yi le mí lé o bɛ́ɛ, le mí yínɔń mahãa
á mí yi máa vá máa mi hùúu.
8 Lé bũn nɔn á wizoǹ-kéní ɓúi ká mu bè-sũmáa á à yí ho. Bũn lé mu húmú, lè le yi
vɛ́ɛ, lè le hǐn-sũmúi. Horɛ́n mí bɛɛre á à cǐ ho dɔ̃hũ yi dúkúdúkúdúkú. Lé bìo ó o Ɲúhũso
Dónbeenì na síinía ho ɲúhũ á pànká wi.»
9 Mu nɔ̀nzoǹ á ho dǐmíɲá kãna bá-zàwa na lè ho lóhó mu lɛɛ́ra ho bá-fénló lè ho hã-
fénló lè mí sǐíwà lè ho minka bè-sení na wɛɛ́ra ho sǐi yi á à mi ho cǐló yiǐní. Ká ɓa mɔn le
á ɓa à wá à kùaará ho bìo yi.
10 Mu zoǹ ká ɓa à khɛ̀n á à dǐn lé le zãníi bìo wee wé ho yi bìo yi, ká ɓa à bío bìo kà:
«Yéréké loo, yéréké!
Ho *Babiloona beenì na lá yí máa sǐ yí,
nín-hǐa ɲúhũ dɛ̀ɛnía sú ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ yi.»
11 Ɓa duanlowà ɓúenɓúen mún ǹ tà le wɛ́ɛ lòn yúmú wó ɓa wán lé bìo á yǐa wé è yà
ɓa bìo á wãa mía. 12 Bũn bìowa so lé ho sãnú, lè ho tɔ̃̀ɲɔ̀n, lè hã *hue-sení lè mí sǐíwà na
yàwá here, lè hã pɔ̃nsò-sení bè-poa, lè hã pɔ̃nsò-muna na yàwá here lè hã sũiina, lè hã
ɓùɛɛní ɓúi sǐíwà na yàwá here. Ɓa mún wee yɛ̀ɛ́ hã donkhue-sǐa lè mí sǐíwà. Hã ɓúi wó
lè ɓa sãmáwà ɲia, hã ɓúi lé hã ɓùɛɛní ɓúi sǐíwà na yàwá here, hã ɓúi lé ho hɔ̃nló, hã ɓúi lé
ho tɔ̃̀ɲɔ̀n, hã ɓúi lé hã *hue-sení ɓúi sǐí.
13 Ɓa mún wee yɛ̀ɛ́ mu bìowa na sãmu sǐ á yàwá here. Bũn lé le vǐndɛ̀ɛ ɓúi donkuaa, lè
hã vɔ̃n-zàwa ɓúi, lè ho ɲiló na sãmu sǐ, lè ho míirè. Ɓa mún wee yɛ̀ɛ́ ho dǐvɛ̃́n lè ho ɲiló,
lè mu dũmu lè ho dǐnló lè mí sǐíwà. Ɓa mún wee yɛ̀ɛ́ ɓa nàwa, ɓa pia, ɓa cúawa lè mí
wòtórówa. Ɓa mún wee yɛ̀ɛ́ ɓa nùpua.
14 Ɓa wé è wá ká ɓa à bío bìo kà: «Mu minka bè-sení na ũ yìo lá wee lé á yáara vó
ɓúenɓúen. Ũ nàfòró lè ũ semu ɓúenɓúen vó. Fo máa bǐní máa yí mu hùúu.»
15 Ɓa duanlowà na duara ho yi wóráa ho nàfòró ɓànsowà á à khɛ̀n á à dǐn lé le zãníi
bìo wee wé ho yi bìo yi. Ɓa à tà le wɛ́ɛ lòn yúmú wó ɓa wán
16 ká ɓa à bío bìo kà:
«Yéréké loo, yéréké!
Ho ló-beenì yáara vó!
Ho lá ka lòn hãa na wee nǐ hã pɔ̃nsò-sení bè-poa,
lè hã pɔ̃nsò-muna na yàwá here,
á wee zǐ mu bìowa na wó lè ho sãnú,
lè hã *hue-sení lè mí sǐíwà na yàwá here.
17-18 Ho ló-beenì mu nàfòró ɓúenɓúen dɛ̀ɛnía yáara vó ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ yi.»
Hã won-beera ɲúnása, làa bǐa wee pà hã, làa bǐa wee zo hã, làa bǐa wee yí mí ɲii dǐnló
mu yámú ɲumu wán, bán ɓúenɓúen ká ɓa mɔn ho ló-beenì mu cǐló yiǐní á ɓa à khɛ̀n á à
dǐn, á à bío bìo kà pɔ̃́npɔ̃́n: «Ho ló-beenì mu ɓàn síi lá mía.»
19 Ɓa à tà le wɛ́ɛ á wé è khuii le tǐní á à kúee mí wán lòn yúmú wó ɓa wán, ká ɓa à bío
bìo kà pɔ̃́npɔ̃́n:
«Yéréké loo, yéréké!
Lé ho ló-beenì mu minka nàfòró bìo yi á hã won-beera ɓànsowà á nàfòró wiráa.
Lé bũn ɓúenɓúen dɛ̀ɛnía yáara vó ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ yi.»
20 Minɛ́n na wi ho wáayi, mi zãmaka ho yáaró bìo yi.

Minɛ́n na bìo sã̀ le Dónbeenì yi,
là a Yeesu tonkarowà lè le Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛrowà, minɛ́n mún zã̀maka.
Lé bìo le Dónbeenì síinía ho ɲúhṹ bìo ho wó làa mia bìo yi.
21 Á ho wáayi tonkaro ɓúi na pànká wi wã́a lá le hue-be-beenì ɓúi á lèeráa dó mu yámú
ɲumu yi ò ɔ bía: «Lé kà síi á ɓa khíi lèeráa ho ló-beenì *Babiloona lè mí pànká cúekúee
wán, á nùpue yère máa bǐní máa dá ho wán.
22 Ʊ̀ kòncó ɓúawá, lè ũ len-béwá, lè ũ pòròpǐ-wǐwa, lè ũ bũaa-wǐwa á sã̀ máa bǐní máa
ɲí hùúu. Ʊ̀ níi ton-sáwá á nùpue yère máa bǐní máa dá wán. Ʊ̀ bìo niló sã̀ máa bǐní máa
ɲí.
23 Khoomu máa bǐní máa dé fonì. Yaamu máa bǐní máa ca fonì. Bṹn ɓúenɓúen á à wé
fonì, lé bìo á ũ duanlowà bìo wi po ho dǐmíɲá duanlowà ɓúenɓúen. Fo mún khà ho dǐmíɲá
nùpua ɓúenɓúen vǐinía lè ũ nín-símú wárá.
24 Le Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛrowà, làa bìa ká na bìo sã̀ le yi na ɓa ɓó, lè ɓa nùpua na ɓa
ɓó ɓúenɓúen, bṹn ɓúenɓúen ɲà ho ló-beenì mu ɲúhṹ yi. Lé bṹn te bìo le Dónbeenì á à
síiníináa ho ɲúhṹ.»

19

1 Bṹn mɔ́n, á ĩ ɲá tãmu ɓúi sã̀ ho wáayi lòn zã̀amá-kúii na wee bío:
«Mi khòoní le Dónbeenì.
Lerɛ́n lé dìo wee fení ɓa nùpua.
Ho cùkú lè ho pànká á bìo sã̀ wàn Dónbeenì yi.
2 Bìo le wee fǐ lè le cítíi á térénna, mu dǐn ho tũ̀iá poni wán.
Mu bon, lerɛ́n lé dìo síinía a hã́a mu na sòobáa wee yɛ̀ɛ́ míten ɲúhṹ,
yìa wó á ho dǐmíɲá nùpua páanía làa wo á yáararáa ɓa.
Le Dónbeenì ton-sáwá na húmú bìo ló a níi yi á le dù yúaa.»
3 Mu tãmu pá bǐnía bía:
«Mi khòoní le Dónbeenì!
Ho ló-beenì mu cǐló dɔ̃hṹ máa hí máa mi.
Ho yìiní á à lé fɛ́ɛɛ hã́ lúlúio na ɲii mía yi!»
4 Á ɓa nǐ-kǐa ɓóní làa nùwã́ náa, lè ɓa bùaa bùaa náa á lií ɓúrá le Dónbeenì na kará mí
bá-zàmu kanmúiní wán yahó, à ɓa wee bío:
«*Amiina! Mi khòoní le Dónbeenì!»

O Pioza yaamu sã̀nú díró bìo

5 Á ĩ ɲá tãmu ɓúi sã̀ lè mu bá-zàmu kanmúiní cɔ̃́n à mu bía:
«Minɛ́n na lé le Dónbeenì ton-sáwá na wee kɔ̀̃nbi le,
bìa bìo ɲúhṹ wi làa bìa bìo ɲúhṹ mía, mi khòoní wàn Dónbeenì.»
6 Á ĩ bǐnía ɲá tãmu ɓúi sã̀ ho wáayi lòn zã̀amá-kúii tãmu. Mu sã̀ ɲá lòn ɲun-beenì vã̀náló,
mu sã̀ ɲá lòn viohó na nà lè mí pànká bìo síi, á bía bìo kà:
«Mi khòoní le Dónbeenì
lé bìo á wa Ɲúhṹso Dónbeenì na dà mu bìo ɓúenɓúen á wi mí bɛ́ɛnì yi.
7 Mi le wa sǐa wa, mi wa zã̀maka, mi wa dé ho cùkú le yi,
lé bìo ó ɔ Pioza yaamu sã̀nú díró á dɔ̃n.
Ɓàn fũaalè wón wíokaa míten vó.
8 Le Dónbeenì nɔn hã́ sǐ-zǐnia bè-sení bè-poa pṹiapṹia wo yi.»
Hɔ̃́n sǐ-poa so bìo wee zéení bìo térénna na á bìa bìo sã̀ le Dónbeenì yi wó.
9 Á le Dónbeenì tonkaro wã́a bía nɔn mǐì: «Túa bìo kà: Bìa ɓa von o Pioza yaamu sã̀nú
díiníi ɓɛ̀ntǐn ɲúná sǐ.» O ɔ bǐnía bía: «Bìo bía lé le Dónbeenì tũ̀iá na á le mà.»
10 Á ĩ wã́a lií ɓúrá a tá le ì ɓùaaní a, ká a màhã́ bía nɔn mǐì: «Ɛ́bé! Yí wé bṹn. Ǐnɛ́n wee
sá le Dónbeenì tonló lè ũ̃nɛ́n lè mǐn zàwa lè mǐn hǐnni bìo síi, minɛ́n na bò ho tũ̀iá poni
na ó ɔ Yeesu zéenía yi. Le Dónbeenì lé dìo à ũ ɓùaaní. Mu bon, ho tũ̀iá poni na ó ɔ Yeesu
zéenía, lé hón á le Dónbeenì ɲi-cúa fɛɛrowà ɲi-cúa fárá wán.»

Bìo á yìa yòora a cón-poni á à wé

11 Á ĩ bǐnía le ǐ loń, á ĩ mɔn à ho wáayi ɲii héra. Á ĩ le ǐ loń à lée cón-poni na. Yìa yòora
a yèni ɓa le «Yìa láayi wi á lé ho tũiá poni ɓànso.» O wee síiní ɓa nùpua ɲúná, à tá hã hǐa
làa bìo térénna.
12 O yìo ka lòn dɔ̃hṹ dɛnle. Mu bá-zàmu khɔ̃̀nlúe-zàwa cɛ̀rɛ̀ɛ á ɓúra a ɲúhṹ yi. Yèni ɓúi
á túara a wán. Nùpue yí zũ le ká mu yínɔń orɛ́n mí dòn.
13 O kánɓun na ó ɔ zã́ á zǐíra le cãni yi. O yèni ɓúi ɓa le «Dónbeenǐ bíonǐ.»
14 Ɓa hǐn-táwá na ló ho wáayi á yòora ɓa cón-poa bò a yi. Ɓa zã́ hã sǐ-poa bè-sení
pũiapũia.
15 Khà-tóní yara ɲunso na ɲia wi á wee lé o ɲii yi. Hón khà-tóní so lé hǐa ó ɔ ò firáa lè
ho dǐmíɲá kãna nùpua, á à dàń ɓa. O ɔ ò sùwaní mí pànká ɓa wán làa sòobɛ́ɛ. O ò fǐ ɓa
làa bìo ɓa wee firáa ho Erézɛ̃́n bia à ɲaa bìo síi, à zéeníináa le Dónbeenǐ na dà mu bìo
ɓúenɓúen sǐ-cǐílè.
16 Bìo kà lé bìo túara a kánɓun là a buzòohṹ wán:
«Bá-zàwa ɓúenɓúen bɛ́ɛ, Ɲúnása ɓúenɓúen Ɲúhṹso.»
17 Á ĩ bǐnía le ǐ loń, á ĩ mɔn le Dónbeenǐ tonkaro ɓúi ò ɔ zoó dǐn le wii yi, á wee bío bìo
kà pɔ̃́npɔ̃́n lè ɓa ɲínzàwa na wee khǐí yòo dɛ́ɛ firǐcírǐi ho wáayi: «Mi ɓuee kúee mín wán
à mi dí ho sã́nú, hǐa le Dónbeenǐ wíokaa bìo.
18 Bǐa ɓúenɓúen na húrun á mi ɓuee dí sãnía: Ɓa bá-zàwa, ɓa dásíwá ɲúnása, ɓa cúawa
làa bǐa wee yòo ɓa, ɓa nùpua na wi míten lè ɓa wobáaní, bǐa bìo ɲúhṹ mía làa bǐa bìo
ɲúhṹ wi.»
19 Á ĩ bǐnía le ǐ loń á ĩ mɔn o yìa, lè ho dǐmíɲá bá-zàwa lè mí hǐn-táwá, à ɓa kúaa mín
wán à firáa làa yìa yòora a cón-poni lè mí hǐn-táwá.
20 Á ɓa wǐira a yìa mu, á wǐira yìa fɛɛra hã ɲi-cúa na yí bon na wó mu yéréké bìowa o
yìa mu yahó. O wó kà síi á khàráa ɓa nùpua vǐinía, bán na ó ɔ yìa mu fǐiminǐ bò wán,
bán na ɓùaanía o kansi. O yìa mu là a ɲi-cúa fɛɛro mu á ɓa kúaa ho kǐríbǐ dã-be-beenǐ yi
lè mí yèn-vèení.
21 Ɔ ɔ yìa mu hǐn-táwá na ká bán á yìa yòora a cón-poni ɓó lè ho khà-tóní na wee lé o
ɲii yi, á ɓa ɲínzàwa ɓúenɓúen ɓueé dú ɓa sãnía, á sù.

20

Bìo wó hã lúlúio khǐá-pírú pãahṹ

1 Á ĩ bǐnía le ǐ loń á ĩ mɔn le Dónbeenǐ tonkaro ò ɔ ló ho wáayi wee lii. O ɓuan ho kɔ̃hṹ
na nàyiló ɲii mía ɓàn zũaɲii won-za, á ɓuan ho zúakùarí na ɓùaa.
2 O tonkaro mu wǐira a ɲǐa be-beenǐ. O ɲǐa mu lé o háa na wi bǐn hààní. Ɓa wee ve o
làa Nǐ-bàkálo tàá Satãni. O wǐira a can lè ho zúakùarí ò ɔ mía dã hã lúlúio khǐá-pírú.
3 O can wo lío dó ho kɔ̃hṹ na nàyiló ɲii mía yi, á dó ɲii, á bò le Dónbeenǐ fǐiminǐ wán.
O wó bũn bèra a na, ò ɔ wã́a yí bǐní yí dàń khà ɓa nùpua vǐiní ká hã lúlúio khǐá-pírú mu
yí khǐína. Ká hɔ̃́n khíi khǐína, ó ɔ ko ò ɔ lén lée fee día o ò wé ho pɔ̃̀n-za dɛ̀ɛ.
4 Á ĩ bǐnía le ǐ loń á ĩ mɔn bá-zàmu kanmúiní. Bǐa kará hã wán á le bɛ́ɛnǐ díró pànká
nɔn yi. Ǐ mún mɔn bǐa ɓa kúiora ɲúná mànákã̃wa. Ɓa kúiora ɓa ɲúná lé bìo ɓa zéenía
ho tũiá na ó ɔ Yeesu mà, á buera le Dónbeenǐ bíonǐ. Bán yí ɓùaanía o yìa, á yí ɓùaanía o
kansi. O fǐiminǐ mún mía ɓa ɓuráa lè ɓa níní wán. Ɓa vèera á à páaní ì dí le bɛ́ɛnǐ làa yìa
le Dónbeenǐ mɔn léra á à dã hã lúlúio khǐá-pírú.
5 Bũn lé ho nín-yání vèeró. Ɓa nǐ-hía na ká bán máa vèe ká hã lúlúio khǐá-pírú ɲii á yí
sú.
6 Bǐa nín-yání vèera bán ɲúná sǐ, ɓa bìo sã le Dónbeenǐ yi. Mu cúa-ɲun níi húmú máa
yí pànká bán wán. Ɓa à wé le Dónbeenǐ làa yìa le mɔn léra yankarowà. Ɓa à dí le bɛ́ɛnǐ
làa wo á à dã hã lúlúio khǐá-pírú.

O Satãni bìo yáara

7 Ká hã̃ lúlúio khĩá-pírú mu khĩína, á ɓa à lén o Satãni á lée fee á à día
8 ó ɔ tĩn ì hĩní wé è khà ho dĩmíɲá kãna ɓúenɓúen nùpua á à vĩiní. Hɔ̃n kãna so ɓa wee
ve làa Kooki làa Makooki* O ɔ ò ve ɓa à kúee mín wán hã̃ hĩa táró bĩo yi. Ɓa à wé boo lòn
yámú ɲumu ɲii hɔ̃nlè bia bĩo síi.
9 Ĩ mɔn ɓa à ɓa ló ho dĩmíɲá kùaráa ɓúenɓúen yi ɲàana lua á ɓueé dó kĩnía ho lóhó na
le Dónbeenĩ wa làa sòobɛ́ɛ yi, hĩa le nĩpomu wi yi. Ká dɔ̃hṹ ɓúi màhã́ ló ho wáayi á lií ɓó
ɓa ɲúhṹ.
10 O Satãni na lá wee khà ɓa vĩiní wón ɓa wĩira dó ho kĩríbĩ dã-be-beenĩ yi, hen na á ɓa
kúaa o yĩa làa yĩa fɛɛra hã̃ ɲi-cúa na yí bon yi. Ɓa lò á à be bĩn fɛ́ɛɛ le wisoni lè ho tĩnàahṹ
hã̃ lúlúio na ɲii mía yi.

Le Dónbeenĩ citio ho dĩmíɲá nùpua ɓúenɓúen

11 Á ĩ bĩnía le ĩ loń á ĩ mɔn bá-zàmu kanmúi-beenĩ dà-poni làa yĩa kará le wán. Ho tá
lè ho wáayi ɲuuna vṹnun o yahó, á máa bĩní máa mi.
12 Á ĩ bĩnía le ĩ loń á ĩ mɔn ɓa nĩ-hía, bĩa bĩo ɲúhṹ wi làa bĩa bĩo ɲúhṹ mía, à ɓa dĩn mu
bá-zàmu kanmúiní mu yahó. Ɔ́ ɔ ɓúi hɛ́nkaa hã̃ vɔ̃nna na ɓa nùpua bè-wénia túara yi.
Ɔ́ ɔ ɓúi mún lá ho vũahṹ ɓúi hɛ́ra. Hón á bĩa yú le mukãnĩ binbirĩ yènnáa túara yi. Á le
Dónbeenĩ fã́ le cítii ɓa nĩ-hía wán á héhaa lè ɓa bè-wénia na túara hã̃ vɔ̃nna mu yi.
13 Bĩa húrun mu ɲumu yi céra á mu ɲumu día á ɓa ló. Hàrí mu húmú lè ho nĩ-hɔ̃́nbó-
lóhó á día mí nĩ-hía á ɓa ló. Á le Dónbeenĩ cítio ɓa nĩ-hía ɓúenɓúen á héhaa làa bĩo ɓa
nĩ-kéní kéní wó.
14 Á mu húmú lè ho nĩ-hɔ̃́nbó-lóhó á ɓa dóra kúaa ho dã-be-beenĩ yi. Hón dã-be-beenĩ
so lé mu húmú cúa-ɲun níi.
15 Nùpue lée nùpue na yèni mía ho vũahṹ na á bĩa yú le mukãnĩ binbirĩ yènnáa túara
yi, bán ɓúenɓúen ɓa mún dóra kúaa ho dã-be-beenĩ mu yi.

21

Ho wáayi fĩnle lè ho tá fĩnle

1 Á ĩ bĩnía le ĩ loń á ĩ mɔn ho wáayi fĩnle lè ho tá fĩnle. Ho wáayi lè ho tá na lá wi lè ho
yahó á ɲuuna vṹnun. Mu yámú ɲumu wã́a mía.
2 Á ĩ mɔn ho Zeruzalɛɛmu lóhó dà-fĩnle, hĩa bĩo sã́ le Dónbeenĩ yi. Ho ló ho wáayi le
Dónbeenĩ cɔ́n wee lii. Ho se làa sòobɛ́ɛ lòn hã́-fĩa na wíokaa míten mí yaamu bĩo yi.
3 Á mu tɔ̃n-beenĩ ɓúi sã́ ɲá lè mu bá-zàmu kanmúiní cɔ́n á bía: «Mi loń, bĩo kà wán
á le Dónbeenĩ páanía kará lè ɓa nùpua. Le páanía kará làa ba, á ɓa lé le nĩpomu. Le
Dónbeenĩ mí bɛɛre wi làa ba.
4 Le sùukaa ɓa yèn-caa ɓúenɓúen. Mu húmú lè le yi vɛ́ɛ lè le wɛ́ɛ, lè le lònbee á wã́a vó,
lé bĩo á mu bè-kĩa ɓúenɓúen vó.»
5 Á yĩa kará mu bá-zàmu kanmúiní wán wã́a bía: «Mi loń, ĩ wó mu bĩo ɓúenɓúen lè mu
bè-fĩa.» O bía: «Túa bĩo á ĩ bía, lé bĩo hã̃ bíoní mu lé ho tũiá poni á láayi wi.»
6 O ɔ bĩnía bía: «Mu ɲii wã́a sú. Lé ĩnɛ́n á ɓúa mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ, á lé ĩnɛ́n mún ɲ̀
véení mu bĩo ɓúenɓúen. Ĩ lé mu bĩo ɓúenɓúen ɲúhṹ ɓúɛɛníi, á mún lé mu véeníi. Yĩa le
ɲu-hãní dà, á mu ɲumu na wee lé le mukãnĩ binbirĩ ɲun-dã́ní yi á ĩnɛ́n ɲ̀ na ɓànso yi làa
kã́amáa ó ɔ ò ɲu.
7 Bṹn ɓúenɓúen lé hã́ kĩa na bĩo á à sĩ yĩa fá ho fũuhṹ yi. Á ĩ wã́a à wé ɓànso ɓàn
Dónbeenĩ, á ɓànso wã́a à wé ĩ za.
8 Ká ɓa zɔ̃́nlowà, làa bĩa pã́ le Dónbeenĩ bĩo, lè hã̃ yĩrá-wárá wérowà, lè ɓa nĩ-ɓúewá,
làa bĩa wee wé ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩíwà, lè ɓa nĩ-cĩwa, lè ɓa wɔ̃̀n-hãwà, lè ɓa

* **20:8** Kooki làa Makooki: Hã̃ bĩo wee zéení bĩa lé le Dónbeenĩ zúkúsa bĩo ho pã́ahṹ vaa véení. Loń Ezekiyɛɛle vũahṹ 38–39

sabín-fũaalowa, bán ɓúenɓúen á à kúee ho kĩríbĩ dã-be-beenĩ yi á bũn ɓɛ̀n ǹ wé bán bĩo na sã̃ ɓa yi. Bũn lé mu húmú cúa-ɲun níi.»

Ho Zeruzalɛɛmu lóhó dà-fĩnle

9 Á le Dónbeenĩ tonkarowà nùwã hèɲun na ɓuan hã lánpórá bĩo hèɲun na mu bè-sũmáa wi yi nĩ-kéní á ɓueé bía nɔn miĩ: «Ɓuen le ĩ zéení a Pioza ɓàn hã́-fĩa làa fo.»

10 Á le Dónbeenĩ Hácírí pànká kɛra ĩ wán ó ɔ tonkaro mu lá mi yòoraráa le ɓúee ɓúi na ɓùaa á dɔ̃n làa sòobɛ́ɛ wán. O zéenía ho Zeruzalɛɛmu lóhó na bĩo sã̃ le Dónbeenĩ yi làa mi ká ho ló ho wáayi le Dónbeenĩ cɔ̃́n wee lii.

11 Ho lóhó mu wee ɲuiíka kũiákũiá lè le hue-senĩ na yàwá here na ɓa le zasipu bĩo síi. Ho wee ce wéréwéré lòn mákã́ dũuhṹ. Bĩo ho wee ɲuiíkaráa wee zéení le Dónbeenĩ cùkú.

12 Ho lóhó mu dándá na bánbáa ho á ɓùaa, á mún dɔ̃n. Hã zũaɲiní na wi ho dándá mu yi á lée pírú ɲun. Á hã lè mí dà-kéní kéní á le Dónbeenĩ tonkarowà nĩ-kéní kéní pan yi. Ó ɔ *Isirayɛɛle zĩ-ɲúná pírú ɲun yènnáa túara hã zũaɲiní mu mí dà-kéní kéní wán.

13 Hã zũaɲiní bĩo tĩn wi lè le wii hɛ̀ɛ̀níi, bĩo tĩn wi lè le wii hɛ̀ɛ̀níi ɓàn nín-tĩánĩ, bĩo tĩn wi lè le wii hɛ̀ɛ̀níi ɓàn nín-káahó, ká hã bĩo tĩn wi lè le wii tèeníi.

14 Ho dándá mu ɲúhṹ bàrá hã hue-be-beera pírú ɲun wán. O Pioza tonkarowà pírú ɲun yènnáa túara hã hue-be-beera mu dà-kéní kéní wán.

15 Ó ɔ tonkaro mu na wee bío làa mi á ɓuan le dɛ̀ɛ ɓúi na wee mɔ̀nzã́ lè mu bĩo. Le wó lè ho sã́nú. Dén lé dĩo ó ɔ ò mɔ̀nzã́ lè ho lóhó, lè ho zũaɲiní, lè ho dándá.

16 Ho lóhó mu sã́a lée bĩo náa, á màa mín. Ó ɔ tonkaro mu wã́a mɔ̀nzã́a ho lóhó mu á ho yú mu bĩo mɔ̀nzã́níi cúa-muaaseé pírú ɲun na à yí hã kilomɛɛterewa muaaseé ɲun làa khĩá-náa síi. Ho dã̃amu á mún màa mín lè ho sã́ní dà-kéní tóntómú.

17 O mún mɔ̀nzã́a ho lóhó mu dándá làa bĩo ɓa nùpua wee mɔ̀nzã́ lè mu bĩo á ho yú nín-kókóní cúa-ɓúará-hèɲun làa bĩo náa.

18 Ho dándá mu son lè hã *hue-sení ɓúi na ɓa le zasipu. Ho lóhó mí bɛɛre hón son lè ho sã́nú binbirĩ, á wee ce wéréwéré lòn mákã́ dũuhṹ.

19 Hã hue-be-beera pírú ɲun na ho dándá ɲúhṹ bàrá wán á donkhueékaa lè hã hue-sení pírú ɲun.

Le nín-yání hue-be-beenĩ á donkhueéra lè le hue-senĩ na ɓa le zasipu.
Le ɲun níi donkhueéra lè le hue-senĩ na ɓa le safiire.
Le tĩn níi donkhueéra làa dĩo ɓa le kaliseduana.
Le náa níi donkhueéra làa dĩo ɓa le emɛroode.
20 Le hònú níi donkhueéra làa dĩo ɓa le saaduana.
Le hèzĩn níi donkhueéra làa dĩo ɓa le koronaliina.
Le hèɲun níi donkhueéra làa dĩo ɓa le korisoliite.
Le hètĩn níi donkhueéra làa dĩo ɓa le beeriile.
Le dènú níi donkhueéra làa dĩo ɓa le topaaze.
Le pírú níi donkhueéra làa dĩo ɓa le korizoparaze.
Le pírú dòn níi donkhueéra làa dĩo ɓa le turikuaaze.
Le pírú ɲun níi donkhueéra làa dĩo ɓa le amitisiite.

21 Hã zũaɲiní pírú ɲun na lénkaa ho lóhó mu dándá yi wonna lè mí dà-kéní kéní á wó lè hã hue-poa ɓúi sĩí bè-sení dà-kéní kéní na yàwá here. Ho lóhó mu wã-beenĩ hón wó lè ho sã́nú, á wee ce wéréwéré lòn mákã́ dũuhṹ.

22 Ho lóhó mu á ĩ yí mɔn *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi. Ho màkóo mía le yi, lé bĩo ó ɔ Ɲúhṹso Dónbeenĩ na dà mu bĩo ɓúenɓúen là a Pioza lé bán mí bɛɛre á wi bĩn.

23 Ho lóhó mu màkóo mía le wii lè ho pĩihṹ khoomu yi. Le Dónbeenĩ cùkú ka lòn khon-be-beenĩ á dó ho wán. Ó ɔ Pioza mún dó mí khoomu ho wán.

24 Lé bũn khoomu so á ho dĩmíɲá kã̃na nùpua á à kɛń yi. Á ho dĩmíɲá bá-zàwa á à ɓua mí níi bĩo ò ɓuennáa ho yi.

25 Ho lóhó mu dándá zũaɲiní á máa bĩní máa pe le wisoni yi. Mu bon. Hã máa bĩní máa pe, lé bìo á tá máa bĩní máa hĩ.
26 Ho dĩmíɲá cùkú lè ho bè-sení ɓúenɓúen á ɓa wé è ɓua à ɓuennáa ho lóhó mu yi.
27 Bìo na yí máa ce le Dónbeenĩ yahó máa zo ho lóhó mu hùúu. Hã yĩrá-wárá wérowà lè ɓa sabín-fũaalowa mún máa zo ho lóhó mu hùúu. Bĩa yènnáa túara bĩa yú le mukãnĩ binbirĩ yènnáa vũahṹ yi, hĩa ó ɔ Pioza te, lé bán mí dòn zoó kɛɛní ho lóhó mu yi.

22

1 Ɔ́ ɔ tonkaro mu zéenía ho muhṹ ɓúi làa mi. Ho ɲumu wee na le mukãnĩ binbirĩ ɓa nùpua yi. Mu wee ɲuiíka lòn mákã́ dṹuhṹ. Mu wee lé le Dónbeenĩ là a Pioza bá-zàmu kanmúiní cɔ̃́n,
2 à vãná ho lóhó mu wã-beenĩ sĩi yi. A le vĩndɛ̀ɛ na wee na le mukãnĩ binbirĩ á wi ho muhṹ mu sã́a mí bìo ɲun yi. Le wee ha hã cúa-pírú ɲun le lúlúure yi. Pĩihṹ lée pĩihṹ à le ha. Le ɓàn vɔ̃nna lé le tĩni á ho dĩmíɲá kãna nùpua wee váaní lè míten.
3 Bìo ɓúi na le Dónbeenĩ dánkánía á máa bĩní máa kɛń ho lóhó mu yi. Le Dónbeenĩ là a Pioza bá-zàmu kanmúiní wi ho yi, á le Dónbeenĩ ton-sáwá wé è ɓùaaní le Dónbeenĩ.
4 Ɓa à mi le Dónbeenĩ yahó, le yèni á à túa ɓa ɓuráa wán.
5 Ho tá máa bĩní máa hĩ. Nùpua màkóo máa bĩní máa kɛń fĩntã́ní làa wii khoomu yi, lé bìo ó ɔ Ɲúhṹso Dónbeenĩ á à dé mí khoomu ɓa wán. Ɓa à dí le bɛ́ɛnĩ fɛ́ɛɛ hã lúlúio na ɲii mía.

O Yeesu le hen làa cĩinú ká mí ì bĩní ì ɓuen

6 Bṹn mɔ́n, ó ɔ tonkaro mu bĩnía bía nɔn miĩ: «Hã bíoní na fo ɲá lé ho tũiá poni á láayi wi. O Ɲúhṹso Dónbeenĩ lé yĩa wee dé mí Hácírí mí ɲi-cúa fɛɛrowà yi. Orɛ́n lé yĩa tonkaa mí tonkaro ò ɔ ɓuee zéení bìo á à wé hen làa cĩinú lè mí ton-sáwá.»
7 O Yeesu bía: «Loń, ĩ ì bĩní ì ɓuen hen làa cĩinú. Yĩa wee tà bè le Dónbeenĩ ɲi-cúa na fɛɛra ho vũahṹ na kà yi ɓɛ̀ntĩ́n ɲúhṹ sĩ.»
8 Lé ĩnɛ́n Zãn á mɔn mu bĩowa mu, á ɲá bìo bía ɓúenɓúen. Bìo á ĩ mɔn mu á ɲá mu vó, á ĩ lií ɓúrá o wáayi tonkaro mu tá le ĩ ɓùaaní a.
9 Ká a màhã́ bía nɔn miĩ: «Ɛ́bé! Yí wé bṹn. Ĩnɛ́n wee sá le Dónbeenĩ tonló lè ũ̃nɛ́n lè mĩn zàwa lè mĩn hĩ́nni bìo síi, minɛ́n na lé le *Dónbeenĩ ɲi-cúa fɛɛrowà làa bĩa wee tà bè ho vũahṹ na kà bíoní yi. Le Dónbeenĩ lé dĩo à ũ ɓùaaní.»
10 O ɔ pá bĩnía bía: «Hã ɲi-cúa na fɛɛra ho vũahṹ na kà yi á ũ yí ɓua ũ dòn. Mu bon, bìo hã zéenía wéró á sùaráa.
11 Yĩa yí térénna, à wón wé wé bìo yí térénna. Yĩa yí máa ce le Dónbeenĩ yahó, à wón wé wé bìo yí máa ce le Dónbeenĩ yahó. Yĩa térénna, à wón wé wé bìo térénna. Yĩa bìo sã́ le Dónbeenĩ yi, à wón wé wé bìo sĩ le Dónbeenĩ yi.»
12 O Yeesu bĩnía bía: «Loń, ĩ ì bĩní ì ɓuen hen làa cĩinú. Bĩa wó se làa bĩa yí wó yí se lè mí nĩ-kéní kéní á ĩ ɓuan bìo na ko làa ba wà ɓueé na yi.
13 Lé ĩnɛ́n á ɓúa mu bìo ɓúenɓúen ɲúhṹ, á lé ĩnɛ́n mún ɲ̀ véení mu bìo ɓúenɓúen. Ĩ lé mu bìo ɓúenɓúen ɲúhṹ ɓúɛɛníi, á mún lé mu véeníi.
14 «Bìa sɛɛra mí sĩ-zĩnia á hã wee ce wéréwéré bán ɲúná sĩ. Ɓa à dàń ɲ̀ zo ho lóhó mu yi á zoó dí le vĩndɛ̀ɛ na wee na le mukãnĩ binbirĩ bia.
15 Ká bĩa lé ɓa booní* lè ɓa nĩ-cĩwa, làa bĩa wee wé ho hã́-fénló lè ho bá-fénló lè mí sĩíwà, lè ɓa nĩ-ɓúewá, lè ɓa wɔ̀̃n-hãwà, làa bĩa wa hã sabíoní, bán ɓúenɓúen á à kɛń ho khṹuhṹ.
16 «Ĩnɛ́n Yeesu lé mi tonkaa ĩ tonkaro na ló ho wáayi ò ɔ ɓuee zéení mu bĩowa mu bìo lè minɛ́n kèrètĩɛwa mi kuio yi. Ĩ lé o bɛ́ɛ *Daviide mɔ̀nmànii, ĩ ka lòn tá-tĩa mànàayiire† na wee ɲuiíka.»

---

* **22:15** Ɓa booní: Ɓa zúifùwa cɔ̃́n á ɓa booní bìo wee zéení ɓa nùpua na yí máa ce le Dónbeenĩ yahó. † **22:16** Tá-tĩa mànàayiire: Mi loń 2.26-28

17 Le Dónbeenĩ Hácírí là a hã́-fĩa páanía wee bío le: «Ɓuen.» Bĩa ɓúenɓúen ɲá bĩo bía à
bán mún bío le: «Ɓuen.» Bĩa le ɲu-hãní dà, à bán ɓuen. Bĩa wi à ɓa ɲu mu ɲumu na wee
na le mukãnĩ binbirĩ à ɓa ɓuee ɲu mu làa kã́amáa.
18 Minɛ́n ɓúenɓúen na wee ɲí le Dónbeenĩ ɲi-cúa na fɛɛra ho vũahṹ na kà yi á ĩnɛ́n Zãn
wee mĩ bĩo kà làa sòobɛ́ɛ á à na yi: Hen ká nùpue bò bĩo ho vũahṹ mu ɲi-cúa na fɛɛra
wán, á le Dónbeenĩ ì wé á mu bè-sũmáa na bĩo bía ho vũahṹ mu yi á à yí ɓànso.
19 Ká yĩa ɓɛ̀n mún léra bĩo ɓúi ho vũahṹ mu ɲi-cúa na fɛɛra yi, á le Dónbeenĩ á à lén
ɓànso níi le vĩndɛ̀ɛ na wee na le mukãnĩ binbirĩ bia díiníi, lè ho lóhó mu zoró yi, làa bĩo
mu zéeníanáa ho vũahṹ mu yi.
20 Á yĩa na zéenía bĩo bía ho vũahṹ na kà yi bĩo wee bío bĩo kà: «Hen làa cĩinú ká ĩ bĩní ì
ɓuen lée kɛ̃́nkɛ̃́n.»
«*Amiina! Ɲúhṹso Yeesu, ɓuen!»
21 Le o Ɲúhṹso Yeesu wé mí sãamu lè ɓa ɓúenɓúen.